

Tupana'ga nhi'iãa

Tenharim New Testament

This Bible is copyrighted by BibleLeague International (BibleLeague.org) and translation was provided by Wycliffe Bible Translators (Wycliffe.org). This Bible is printed with permission and produced at cost by the Digital Bible Society (dbs.org) for non-commercial use.

This Bible

Mateus	4
Marcos.....	61
Lucas	89
João.....	144
Atos.....	179
Romanos	222
1 Coríntios.....	242
2 Coríntios.....	260
Gálatas	275
Efésios	282
Filipenses	291
Colossenses	295
1 Tessalonicenses	301
2 Tessalonicenses	306
1 Timóteo	309
2 Timóteo	316
Tito.....	321
Filemom	324
Hebreus.....	326
Tiago.....	347
1 Pedro	352
2 Pedro	358
1 João.....	361
2 João.....	366
3 João.....	367
Judas	368
Apocalipse	370

Mateus

Jesus Cristo'ga ramonhava'ea

(Lucas 3.23-38)

1 Agwa ko Jesus Cristo'ga ramonhava'ea mombe'ua. Ymyahũ Tupana'ga e'i Jesus Cristo'ga pe: "Eko ti ġanduvihavuhetero Cristoramo," ei ga hako. Cristo xa'e nhande Jesus'ga pe a'ero. A'ereki ga nhanderuvihavuhete'ga. Jesus'ga ko Daviva'ea rakykwepoharamo Abraãova'ea rakykwepoharamo no.

² Ymyahũ Abraãova'ea Isaqueva'ea po'ria hako. Isaqueva'ea Jacóva'ea po'ria. Jacóva'ea Judáva'ea po'ria Judáva'ea irũva'ea po'ria no. ³ Judáva'ea Peresva'ea po'ria Zerava'ea po'ria no. Tamarva'ea Peresva'ea yembora Zerava'ea yembora no.

Peresva'ea Esromva'ea po'ria.

Esromva'ea Arãova'ea po'ria.

⁴ Arãova'ea Aminadabeva'ea po'ria.

Aminadabeva'ea Nasomva'ea po'ria.

Nasomva'ea Salmomva'ea po'ria.

⁵ Salmomva'ea Boazva'ea po'ria. Raabeva'ea Boazva'ea yembora.

Boazva'ea Obedeva'ea po'ria. Ruteva'ea Obedeva'ea yembora.

Obedeva'ea Jesséva'ea po'ria.

⁶ Jesséva'ea Daviva'ea po'ria. Daviva'ea israelitasva'ea ruvihavuhuva'ea.

Daviva'ea Salomãova'ea po'ria. Uriasva'ea rembirekokwerava'ea Salomãova'ea yembora. A'ereki Daviva'ea hembireko ahe pavëi.

⁷ Salomãova'ea Roboãova'ea po'ria.

Roboãova'ea Abiasva'ea po'ria.

Abiasva'ea Asava'ea po'ria.

⁸ Asava'ea Josafáva'ea po'ria.

Josafáva'ea Jorãova'ea po'ria.

Jorãova'ea Uziasva'ea ramonhava'ea.

⁹ Uziasva'ea Jotãova'ea po'ria.

Jotãova'ea Acazva'ea po'ria.

Acazva'ea Ezequiasva'ea po'ria.

¹⁰ Ezequiasva'ea Manassésva'ea po'ria.

Manassésva'ea Amomva'ea po'ria.

Amomva'ea Josiasva'ea po'ria.

¹¹ Josiasva'ea Jeconiasva'ea po'ria Jeconiasva'ea irũva'ea po'ria no. A'ea rupi Babilôniapeva'ea ruri otavuka Josiasva'ea re'yjava'ea pe ahe rerogwovo ogwyrri pe he'yjuhuva'ea rerogwovo ahe mombytavo pevo.

¹² Babilôniapeva'ea ahe rerohorë Babilônia pe Jeconiasva'ea Salatielva'ea po'ria.

Salatielva'ea Zorobabelva'ea po'ria.

¹³ Zorobabelva'ea Abiúdeva'ea po'ria.

Abiúdeva'ea Eliaquimva'ea po'ria.

Eliaquimva'ea Azorva'ea po'ria.

¹⁴ Azorva'ea Sadoqueva'ea po'ria.

Sadoqueva'ea Aquimva'ea po'ria.

Aquimva'ea Eliúdeva'ea po'ria.

¹⁵ Eliúdeva'ea Eleazarva'ea po'ria.

Eleazarva'ea Matãva'ea po'ria.

Matãva'ea Jacóva'ea po'ria.

¹⁶ Jacóva'ea Joséva'ea po'ria. Joséva'ea Mariava'ea rembirekokwerava'ea. Mariava'ea ombo'a Jesus'ga. Ga ko Cristoramo Tupana'ga remimbuhurukaramo. Nahã ko Jesus Cristo'ga ramonha mombe'ua.

¹⁷ Imbokwara'ara'arjavame catorze ko Abraãova'ea rakykwepoharava'ea ojopy'rupy'ruavo. Aerë Daviva'ea ari. Daviva'ea arirë imbokwara'ara'arjavame catorze ko Daviva'ea rakykwepoharava'ea ojopy'rupy'ruavo no. Aerë Josiasva'ea ari. Babilôniapeva'ea Josiasva'ea re'yjava'ea rerohoi Babilônia pe. Ahe rerohorë imbokwara'ara'arjavame catorze ko aherakykwepoharava'ea ojopy'rupy'ruavo no. Aerë Cristo'ga ari.

Jesus Cristo'ga aragwera

(Lucas 2.1-7)

¹⁸ Jesus Cristo'ga aragwera ko nahã. Jesus'ga yembora rera ko Maria. Mariava'ea po'ria ahe'yembora pavëi omondo Mariava'ea Joséva'ea pe tahembireko ti hëa ga pavëi javo. Joséva'ea rembirekoa renonde Tupana'ga ra'uvapyryva Mariava'ea momburu'ai. ¹⁹ Hembireko ġweri Joséva'ea Mariava'ea pavëi. Emo ikwahavame ahepuru'a Joséva'ea ojapyaka marã ti nehë javo. A'ero okokatuavo ġwaramo ahe ei ovyteri pe: "Apohe po ti ji hëa hugwi a'ero nehë. Ndapotari reki ji hëambotegwetea," ei ahe. "Nurã po ti ji pohinhimimi hëa hugwi hëa mombe'ue'yma ġa pe," ei ahe ovyteri pe.

²⁰ A'ea rehe ahe japyakai. Kiro ahe kiri. A'ea rupi Tupana'gapyrive'ga yvagipeve'ga jipiukari Joséva'ea pe. Joséva'ea gwepia katu Tupana'gapyrive'ga okiri pe a'ero.

—Terekyhyji ti enhimbirekohava hugwi Daviva'ea rakykwepoharamo, ei ga Joséva'ea pe. A'ereki pyry nde hëa rerekoi. A'ereki Tupana'ga ra'uvapyryva hëa momburu'a, ei ga. ²¹ Aerë po ti hëa gwa'ya'ga mbo'ari nehë, ei ga. A'ero ti eno hëara'ya'ga rehe Jesus. Ereki ga ko ahembopiro'yhara'ga. Na tuhë, ei ga. Ombopiro'y po ti ga ojiheve'ġa ġandekote'varuhua hugwi nehë, ei ga. Hahye'yma pe po ti ga ġa nderohoi a'ero nehë, ei Tupana'gapyrive'ga Joséva'ea pe.

A'ea erame ga hoi Joséva'ea hugwi. Aerē Joséva'ea ma'ēi.

²² Ipuru'a Mariava'ea ġwembirekoe'ymame. Nahā hekoi Tupana'ga nhi'īpo'ruavo ymyahūva'ea po'ruavo. A'ereki ymyahū Tupana'ga nhi'īġa momba'uharava'ea a'ea momba'u Tupana'ga nhi'īġa momba'gwovo.

Ymyahū ahe ei hako:

²³ "Pehendu katu ti!' ei Tupana'ga.

'Ipuru'a po ti hēa akwaimbae'ġa nderekoe'ŷvehēa nehē.

Aerē po ti hēa gwa'yra'ga mbo'ari nehē.

Ono po ti ġa ga rehe Emanuel gareraramo,' ei Tupana'ga," ei ahe hako.

Garera ko Emanuel. A'ea ko: Tupana'ga oko nhande pyri.

²⁴ Aerē Joséva'ea ma'ēi. Oko ahe Tupana'gapyrive'ga nhi'īġa rehe toko ti hēa nhirembirekoro a'ero nehē javo. A'ero ahe Mariava'ea reruri ġwonga pe toroju ti hēa pavēi javo. ²⁵ Ahe gweru tehe ahe ojipyri. A'ereki ahe ndogwerekoi ve Mariava'ea ahera'yra'ga mbo'arame ahera'yrypy'ga. Ga rehe ahe inoġi Jesus gareraramo.

Jaytata'ia kwahapyrava'ea

2 Cidade de Belém me Jesus'ga ari. Jesus'ga re'yja'ġa gwyri pe Judéia pe Belém u. Jesus'ga arame Herodesva'ea oko ġanduvihavuhuro judeus'ġa gwyri pe Jesus'ga re'yja'ġa gwyri pe. Jesus'ga arame jaytata'ia kwahapyra'ġa nduri irupeuhua hugwi ogwya hugwi kwara ipora hugwi. Uhu ġa cidade de Jerusalém me ovahema. ² Kiro ġa ei pevove'ġa pe:

—Kiroki ga oko judeus'ġa nduvihavuheteaġwamamo – mome ga? O'a ga aġwamo. A'ereki ore orohepia jaytata'ia ipyahuva'ea kwara ipora koty. A'ea ko ga'ara kwahavuka ore ve ojipiukaro ġwaramo jaytata'ia. Hepiaga ġwaramo ore ruri timbohete ti ga javo, ei ġa.

³ Ġa'ea kwahavame ahepy'a ndukatui okoteheavo Herodesva'ea py'a judeus'ġa nduvihavuhuva'ea py'a. Ndukatui cidadepeve'ġa py'a no Jerusalémmeve'ġa py'a. ⁴ A'ero ahe ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa mbo-jatykaukari ġa mbuhuruka ojipyri judeus'ġa mbo'ehara'ġa ndeheve – kiroki ġa ombo'e Moisésva'ea remimbo'eagwera rehe. Ġa ndurame Herodesva'ea pyri ahe ei ġa pe:

—Kiroki ga pe Tupana'ga e'i ga ti toko ġanduvi-havuhetero javo – mome po ti ga ari nehē Cristo'ga Tupana'ga remimbuhurukara'ga? ei Herodesva'ea.

⁵ A'ero ġa ei ahe ve:

—Belém me – kiroki cidade u oregwyri pe Judéia pe – pevo po ti ga ari nehē, ei ġa. Nahā ymyahū Tupana'ga nhi'īġa momba'uharava'ea ikwatijari hako. A'ereki Tupana'ga okwatijaruka ahe ve onhi'īġa, ei ġa. Tupana'ga e'i:

⁶ "Belémmeva'ero pécidade ndokoi huvihavarūiva'ea. Huviha hete ko pécidade upa pende'yja'ġa gwyri pe Judáva'ea rakykwepohara'ġa gwyri pe Judéia pe.

A'ereki pécidadepeve'ga oko nhiremimo'ēhara'ġa nduvihavaġwamamo israelitas'ġa nduvihavaġwamamo.

Gwereco katu po ti ga pende'yja'ġa nhaporemoko-vo ġanduvihavuhetero nehē."

—A'ea ymyahū Tupana'ga ei ikwatijaruka onhi'īġa momba'uharava'ea pe hako, ei ġa Herodesva'ea pe.

⁷ Ġa horame Herodesva'ea jaytata'ia kwahapyra'ġa mbuhunhimimukari ojipyri a'ero. Ahe ei ġa pe:

—Gara rupi jaytata'ia jipiukari pe me iporame raikwehe? Takwaha katu ti ji, ei ahe ġa pe.

A'ero ġa imomba'ukatui ahe ve. ⁸ Ikwahapavame ahe ġa mondoukari cidade de Belém me. Ahe e'i ġa pe:

—Peho ti Belémmeve'ġa pyri tayri'ga rekakatuavo. Ga repiagame ti pejora'ja ji pyri ga momba'ukatupava ji ve a'ero, ei ahe ġa pe. Jihi ti taho ga mboheteavo a'ero nehē no, ei ahe ġa pe o'mbero.

⁹ Ahe rendupavirē jaytata'ia kwahapyra'ġa hoi a'ero ogwovo Belém me. Ġa horame jaytata'ia – kiroki jaytata'ia ojipiuka ġa pe kwara ipora koty – kotihī akoja jipiukara'javi ġa pe ogwovo ġa nenonde ogwovo Jesus'ga rehei katu opytavo garuhava arimo. ¹⁰ Horyory hete ġa jaytata'ia repiagame ogwovo ovahema tayri'ga ruhai pe.

¹¹ Onga pype ġa tayri'ga repiagi ga'yembora reheve Mariava'ea reheve. Nurā ġa nenypy'andurugi garovai pyteri pe nde ko orehoheva'ero javo. A'ero ġa imondohetei mbatera ga pe ġwovapytymba'voga hyrua ipe'avo jugwi. Ouro ġa imondoi ga pe. Incenso perfume apopyra ġa imondoi ga pe mirra.

¹² Aerē pyytunimo okirame ġa Tupana'ga rendukatui. Kiro ga ġa momoranduvi.

—Tapemombe'ui ti tayri'ga Herodes'ga pe. A'ereki ga ojuka pota tayri'ga. Tapejivya'javi ti Herodes'ga pyri, ei Tupana'ga ġa pe.

Nurā oma'ērame ġa hoi pehea rupi irūa rupi ogwovo ogwyri pe timombe'uyme ti tayri'ga Herodes'ga pe javo.

Oho nhimi Joséva'ea Egitopeva'ea gwyri pe

¹³ Jaytata'ia kwahapyra'ġa horē Tupana'gapyrive'ga yvagipeve'ga jipiukari Joséva'ea pe ahekiri pe. Ahe ve ga ei:

—Haitel! Evy epo'ama! ei ga Joséva'ea pe. Eho ti ġa nderogwovo tayri'ga gayhēa reheve. Eroho nhimi ti ġa nderogwovo Egitopeve'ġa gwyri pe, ei ga. Pevo ti pepyta. Aerē jate po ti ji imondoukari nhinhi'īġagwera pe me nehē pejora'ja ti Belém me javo. Po ti ji namondoi nhinhi'īġagwera pe me nehē, tapejora'javi ti avo Belém me. A'ereki avo Herodes'ga tayri'ga rekaruka kiro. A'ereki ga ojuka pota tayri'ga, ei Tupana'gapyrive'ga Joséva'ea pe.

¹⁴ Oma'ē Joséva'ea ovya a'ero. A'ea rupi pyytunimo ahe tayri'ga rerohoi ga'yembora reheve ġa nderogwovorogwovo Egitopeve'ġa gwyri pe. ¹⁵ Pevo ahe ġa nderovahemi. Aerē ġa nduvame Egitopeve'ġa gwyri pe Herodesva'ea manoi.

Nahã ġa hoi opytavo Egitopeve'ġa gwyri pe. Tupana'ga erame jate ġa ndura'javi Egito hugwi. Nahã Tupana'ga ġa mbuhurukara'javi Egito hugwi. Nahã hekoi Tupana'ga nhi'ġpo'ruavo ymyahũva'ea po'ruavo. A'ereki ymyahũ Tupana'ga nhi'ġa mombe'uharava'ea a'ea mombe'u Tupana'ga nhi'ġa mombe'gwovo aerē po ti nahã javo. Ymyahũ ahe ei hako:

“Egitopeve'ġa gwyra hugwi ji jira'yra'ga mbuhurukari,' ei Tupana'ga,” ei ahe hako.

Ojigwarai Herodesva'ea tay'riva'ea rehe

¹⁶ Omanoa renonde Herodesva'ea nhimonha'ngaranuhũ jaytata'ia kwahapyra'ġa ndehe. A'ereki ahe okwaha ji moandyandyi ġa ojivyra'jave'yma ji pyri javo. Dois anos ġwerĩ tayri'ga rehe kiro. A'ea Herodesva'ea okwaha. A'ereki nanongara jaytata'ia kwahapyra'ġa omombe'u ahe ve ahe ġa monhi'ġgame ojive. Nurã ahe osoldados'ġa mondoukari cidade de Belém me Belém rembeyvyri hĩ pe no. Pevo ahe osoldados'ġa mondoukari tojuka pa ti ġa tapihama'ġa javo – kiroki tayri'ġa o'a jaytata'ia kwahapyra'ġa hepiagirē jaytata'ia. Ahenhi'ġa rupi soldados'ġa hoi a'ero tapihama'ġa ndepiaga. Ojuka pa ġa tapihama'ġa – kiroki ġa gwereko dois anos ojihe, kiroki ġa ndogwerekoi ve dois anos ojihe no. ¹⁷ Nahã hekoi Tupana'ga nhi'ġpo'ruavo ymyahũva'ea po'ruavo. A'ereki ymyahũ Tupana'ga nhi'ġa mombe'uharava'ea Jeremiasva'ea a'ea mombe'u Tupana'ga nhi'ġa mombe'gwovo aerē po ti nahã javo. Ahe e'i hako:

¹⁸ “Cidade de Ramá pe ġa henduvi hẽa jehe'oheterame ovy'are'yma.

Hahyahi hẽajehe'oa.

Raquelhẽa reki ojehe'o gwa'yrava'ea rehe.

Tegwete hẽa ma'ngoma'ngohava.

A'ereki hẽara'yrava'ea omanomba,' ei Tupana'ga,” ei Jeremiasva'ea hako.

Ojivy Joséva'ea Egitopeva'ea gwyra hugwi

¹⁹ Aerē Tupana'ga José'ġa mbuhurukara'javi Egitopeve'ġa gwyra hugwi. A'ereki pevo ġa u Herodesva'ea manorame. Herodesva'ea manorē yvagipeve'ga jip-iukari Joséva'ea pe Tupana'gapyrive'ga. Joséva'ea pe ga ei ahekiri pe:

²⁰ —Ahe omanomba kiro – kiroki ahe ojuka pota tayri'ga. Evy epo'ama! Eroho ti ġa kiro a'ero tayri'ga gayhẽa reheve. Erojivyra'ja ti ġa eje'yja'ġa gwyri pe Israel pe, ei Tupana'gapyrive'ga Joséva'ea pe.

²¹ Oma'eamo ahe vyri a'ero tayri'ga rerogwovo ga'yembora reheve ġa nderojivya pevo jitehe ogwyri pe Israel pe ġa nderovahema. ²² A'ea rupi Arquelaug'a oko Judéiapeve'ġa nduvihavamo Israel pe opo'ria py'rovo Herodesva'ea py'rovo. A'ea kwahavame Joséva'ea kyhyji Arquelaug'a hugwi. Ndojupotari ahe Judéiapeve'ġa gwyri pe a'ero. Ypytunimo okirame Joséva'ea Tupana'ga rendukatui. Kiro ga Joséva'ea momoranduvi.

—Terehoi ti Judéiapeve'ġa gwyri pe, ei Tupana'ga ahe ve.

Nurã Joséva'ea ndohoi pevo. Galiléiapeve'ġa gwyri pe ahe hoi Israel pe. ²³ Pevo ahe ruvi cidade de Nazaré pe tayri'ga pavēi ga'yembora pavēi no. Nahã hekoi Tupana'ga nhi'ġpo'ruavo ymyahũva'ea po'ruavo. A'ereki ymyahũ Tupana'ga nhi'ġa mombe'uharava'ea a'ea mombe'umbe'u Tupana'ga nhi'ġa mombe'gwovo. Jesus'ga mombe'gwovo ahe ei hako:

“E'i po ti ġa ga pe nehẽ Nazarépeve'ga,' ei Tupana'ga,” ei ahe hako.
Ġa u pevo a'ero.

João Batistava'ea remimombe'ua

(Marcos 1.1-8; Lucas 3.1-18; João 1.19-28)

3 Aerē João Batistava'ea rekoi ongae'yi me judeus'ġa mobatizavo. Tupana'ga nhi'ġa mombe'uheteavo João Batistava'ea rekoi Judéiapeve'ġa gwyri pe ongae'yi me. ² Hahyahi ahenhi'ġa ahe erame:

—Pepohi tuhẽ ti pejikote'varuhua hugwi, ei ahe. Per-ojijyjijyi ti pejeaporoġita pejikokatuavo Tupana'ga nhi'ġa rendukatuavo. A'ereki Tupana'ga oko ġwerĩ nhandervihavuhetero nhande repiakatuavo vyva koty nhande mongovo onhi'ġa rupi, ei ahe ġa pe.

³ Ymyahũ Tupana'ga nhi'ġa mombe'uharava'ea Isaíasva'ea omombe'u jipe João Batistava'ea. Ahe e'i João Batistava'ea mombe'unhoġwenondeavo hako:

“Hahyahi po ti ganhi'ġa

ga erame ġa mbo'eavo ongae'yi me nehẽ,” ei Isaíasva'ea.

“E'i po ti ga nehẽ:

‘Pemboavujikwe ti pehea huvihava'ga pe tuhu ti ga nhande pyri javo.

Pembohupi katu ti pehea ga pe,' e po ti ga nehẽ,” ei Isaíasva'ea hako.

Tupana'ga ra'yra'ga renondeva'ea e'i nhandepojykharete'ga ruraġwama pe. Tonhimboavujikwe ti ġa garura renonde javo. A'ea pe ahe ei togwerojijyi ti ġa gweaporoġita a'ea renonde javo.

⁴ Omongi João Batistava'ea yuranuhã'javuhuva'ea rava apopyra camelo rava apopyra. Aheku'ayvira ko ipira. O'u ahe tukura hehira reheve.

⁵ He'yjuhuve'ġa nuġanduri onhimongyavo João Batistava'ea pyri ovahema. Uhu ġa cidade de Jerusalém hugwi. Uhuuho ġa Judéiapeve'ġa gwyra hugwi nhaporemo no rio Jordão rembeyvyra hugwi no.

⁶ Ahe renduvame ġa nhimombe'ukatui Tupana'ga pe jite'varuhu ji javo opohia jugwi. A'ero jate João Batistava'ea ġa mobatizai rio Jordão pype.

⁷ Uhu he'yive'ġa ahe pyri no fariseus'ġa saduceus'ġa pavēi tianemobatiza ti ga javo. Ġandura repiagame João Batistava'ea ei ġa pe:

—Tiruahũ pendeaporoġita! Pe'euhu pe pejohupe pejikokatupotare'yma ġwaramo. Pe'e pe: “Haite! Xaho João Batista'ga pyri tianemobatiza ti ga. Nurã po ti Tupana'ga nonhimonha'ngaa'javi nhande rehe nehẽ. Ndahyhi po ti nhande ve a'ero nehẽ.” Nahã pe pe'e, ei

João Batistava'ea. Maraname pe euhui nanongarava'ea naerū? Pe tuhē penhimbo'e nanongara rehe, ei João Batistava'ea ġa pe.

⁸ —Jihi, ei João Batistava'ea, kiro po ti ji ei pe me: Po pe ndapepotari hahyva'ea Tupana'ga nhimonha'ngarame pe ndehe, a'ero ti peko katu, ei ahe. Tapembopogwea'javi ti pejite'varuhua pejikovo. Pe pohirame jugwi po ti Tupana'ga ei pe me nehē:

“Ndovy'ari ġa okote'varuhua rehe kiro opohia jugwi herojijyita ojeaporoġita. Nanhimonha'ngaa'javi ji ġa ndehe a'ero.” Nahã po ti Tupana'ga ei pe me a'ero nehē, ei João Batistava'ea ġa pe.

⁹ —Tape'ei ti pejiyyteri pe: “Abraãova'ea nhaneramonhamo oko. Tupana'ga oarō hete abraãova'ea. Nurã po ti Tupana'ga nonhimonha'ngai nhande rehe nehē.” A'ea ti tape'ei. A'ereki Tupana'ga ndokoi reki abraãova'ea rymymino'ġa ndehe ġa ndekote'varuhurame. Po Tupana'ga ojipe'ġa pota, a'ero Tupana'ga oapo kwaha aġa ita abraãova'ea rymyminoro ġa monogovo, ei João Batistava'ea ġa pe.

¹⁰ Kiro João Batistava'ea imombe'ui ojo'java'ea ġa pe. Ġa mbo'eavo ga ei:

—Akwaimbae'ga ombogwa ġwerī jykwa'ria pyvō tambo'aruka javo. Po i'yva ndogwerekoi yva'ikatua, a'ero po ti ga imbo'ari imondovo tata pype nehē. Na jitehe Tupana'ga pe nderekoġwerī pe momboa tata pype hahyva'ea ruvihava pype pe pohire'yma ġwaramo pejikote'varuhua hugwi pejikokatue'yma, ei João Batistava'ea ġa pe imombe'gwovo.

¹¹ —Uhu po ti ga nehē – kiroki ga ji hohe hete huvihavuhetero ġwaramo, ei João Batistava'ea. Ji ki a'e te okoteheva'ea. Jihi opomobatiza yhya pyvō jate. Nahã ji ikwahavukari ġa pe pepohira pejikote'varuhua hugwi pendeaporoġita rerojijyja reheve pendekokatua reheve. Gaha po ti pe pojykauka Tupana'ga ra'uvapyryva pe aerēve'ga nehē. Nahã po ti ga pendekote'varuhua mombigukari pe mombryyvuka nehē, ei João Batistava'ea ga mombe'gwovo ġa pe.

¹² Kiro João Batistava'ea imombe'ui ojo'java'ea ġa pe. Ġa mbo'eavo ga ei:

—Trigo jara'ga gwereko japira mbovevehava opo pe tamboveve ti ji japira trigo hugwi javo, ei João Batistava'ea imombe'gwovo. Omono'ono'ō po ti ga oapoa trigo inhaġa hyrua pype nehē. Japira po ti ga imbokai tata pyvō nehē. Ndogwevi po ti tata upa nehē, ei João Batistava'ea.

—Na jitehe po ti jioheheteve'ga huvihavuhete'ga imboja'oja'ogukari pyryve'ġa okote'varuhuve'ġa hugwi okovo pyryve'ġa pojykaharete'ga nehē, ei João Batistava'ea ġa pe. “Tuhu ti pyryve'ġa ji pyri yvagi pe upa avuirama nehē,” e po ti jioheheteve'ga nehē, ei João Batistava'ea. “Toho ti okote'varuhuve'ġa ji hugwi ogwovo tata pype hahyva'ea ruvihava pype opytavo pevo avuirama nehē ojivyre'yma,” e po ti jioheheteve'ga nehē, ei João Batistava'ea Cristo'ga mombe'gwovo ġa pe.

João Batistava'ea omobatiza Jesus'ga

(Marcos 1.9-11; Lucas 3.21-22)

¹³ Aerē Jesus'ga ruri Galiléiapeve'ġa gwyra hugwi ua rio Jordão pe. Uhu ga ovahema João Batistava'ea pyri tanhimobatiza ti ga javo.

¹⁴ A'ero João Batistava'ea ei Jesus'ga pe:

—Toromobatizayme po ti ji nehē. Ndehe ko oreruvi-havuhetero. Nde po ti ji mobatiza hamo a'ero nehē, ei João Batistava'ea Jesus'ga pe novia. Ako tehe ji nde pyri, ei ahe Jesus'ga pe. Maraname nde ruri ji pyri enhimobatizauka ji ve a'ero? ei ahe Jesus'ga pe.

¹⁵ A'ero Jesus'ga ei reki João Batistava'ea pe:

—Ji mobatiza tuhē ti kiro, ei Jesus'ga. A'ereki pyry nde ji mobatizai. Nahã po ti nhande rekokatui nhandekovo Tupana'ga remimbotarimova'ea rupi nhaporemonehē, ei Jesus'ga João Batistava'ea pe.

—Kwa, ei ahe Jesus'ga mobatizavo.

¹⁶ Ahe omobatizarē Jesus'ga hemi yhya hugwi. Kotihī Tupana'ga ipe'ai yvaga ga pe. Kiro Jesus'ga hepiagi Tupana'ga ra'uva iyyvame ojihe. Inambua ja Tupana'ga ra'uva hekoi yvaga hugwi iyyvame ga rehe. ¹⁷ Nanime yvaga hugwi Tupana'ga nhi'iġi Jesus'ga mombe'gwovo.

—Agwa'ga ko jira'yra'ga nhiremia'nguhete'ga, ei Tupana'ga. Anhimohē hete ko ji ga rehe, ei ga.

Diabo'ga omongo te'varuhu pota Jesus'ga

(Marcos 1.12-13; Lucas 4.1-13)

4 Aerē Tupana'ga ra'uva Jesus'ga rerohei ongae'yi me Diabo'ga ti toko ga pyri javo. “A'ereki Diabo'ga ga mongo te'varuhu pota,” ei Tupana'ga ra'uva. A'ero ga rerohei ga rerovahema pevo.

² He'yiva'ea quarenta ko Jesus'ga kiri pevo. A'ea rupi ga ndo'ui arimo pyytunimo no tanhi'ī ti ji Tupana'ga pe javo. Quarenta Jesus'ga kirirē pevo ojuka ga ty'ara a'ero.

³ A'ero Diabo'ga ruri Jesus'ga pyri tamongo te'varuhu ji ga javo. Uhurame ga ei Jesus'ga pe:

—Ere'e jipe ndehe: “Jihi ko Tupana'ga ra'yramo.” A'ea nde ei, ei Diabo'ga. Gara'yramo ti ere kia pe ita pe a'ero: “Penhimbote ti a'ero pāoramo nhirembi'uramo.” A'ea ti ere jupe, ei Diabo'ga Jesus'ga pe.

⁴ A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Nda'ei po ti ji jupe nehē, ei ga. Ymyahū Tupana'ga okwatijaruka ahe ve inoġuka hako. Aherembikwatijara e'i:

“Mbatera ua pyvō jate rūi nhande reko.

Tupana'ga nhi'imbava rendukatua pyvō nhande reko,” e'i aherembikwatijara, ei Jesus'ga.

⁵ Aerē Diabo'ga Jesus'ga rerohei cidadepyryva pe Jerusalém me a'ero. Yvate pe ga ga rerojupiri gare'yja'ġa jatykahavuhua rehe templo rehe ga mo'ama japyra rehe. ⁶ Ga rerovahemame pevo ga ei Jesus'ga pe:

—Ere'e jipe ndehe: “Jihi ko Tupana'ga ra'yramo.” A'ea nde ei, ei Diabo'ga. Gara'yramo ti epo japyra hugwi ehia a'ero. Tupana'gapyrive'ġa yvagipeve'ġa po ti nanembohirukarahyi yvyvo nehē. A'ero po ti ndahahi

nde ve nde porame japyra hugwi nehë. A'ereki ymyahũ a'ea Tupana'ga okwatijaruka ahe ve inoġuka hako, ei Diabo'ga Jesus'ga pe. Aherembikwatijara e'i:

“Tupana'ga po ti ojipyrive'ġa mondoukari nde pyri nehë.

'Pea'ngu ti ga,' e po ti ga ojipyrive'ġa pe yvagipeve'ġa pe nehë.

'Pepyhy katu ti ga rerogwovo

tahahyyme'i'i ti ga pe javo,' e po ti Tupana'ga ojipyrive'ġa pe nehë,” e'i aherembikwatijara, ei Diabo'ga Jesus'ga pe.

⁷ A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Ymyahũ Tupana'ga okwatijaruka ahe ve inoġuka hako. Aherembikwatijara e'i:

“Tupana'ga ko ndepojykaharete'ga.

Gareaporoġita rehe jate ti eko.

A'ero po ti ga nde pokogi nehë.

Ejeaporoġitatehea rehe rūi ti eko

ji poko ti kiro javo tehe Tupana'ga pe,” e'i aherembikwatijara, ei Jesus'ga Diabo'ga pe.

⁸ Aerë Diabo'ga ga rohoah'javi. Yvate hete pe ga ga rohoi ga rohoiupia vytyruhua rehe. Pea hugwi Diabo'ga hepiukapavi yvyakotyve'ġa nduvihava'ġa gwyrā Jesus'ga pe. Ġagwyrakatukatua ga hepiukari no. ⁹ Kiro ga ei Jesus'ga pe:

—A'ea nhaporemo po ti ji imondoi nde ve nehë. Po nde renypy'andurugi jirovai pyteri pe ji mboheteavo nde ko Tupanamo javo, a'ero po ti ji imondopavi nde ve nehë, ei Diabo'ga Jesus'ga pe.

¹⁰ —Satanás, ei Jesus'ga Diabo'ga pe. Nde Tupana rūi. Ejipe'a ji hugwi! Norombohetei po ti ji ndehe nehë.

A'ereki ymyahũ Tupana'ga okwatijaruka ahe ve inoġuka hako. Aherembikwatijara e'i:

“Embohete ti Tupana'ga.

Gaha ndepojykaharete'ga.

Gaha jate ti embohete

ekovo ganhi'iġa rupi jate,” e'i aherembikwatijara, ei Jesus'ga Diabo'ga pe.

¹¹ A'ero Diabo'ga hoi ogwovo Jesus'ga hugwi. Nanime Tupana'gapyrive'ġa yvagipeve'ġa jipiukari Jesus'ga pe ga pokoga mbatera imondovo ga pe.

Galiléiapeve'a'ea na'ë Jesus'ga ombo'e

(Marcos 1.14-15; Lucas 4.14-15)

¹² Aerë ojipe'ġa imombe'ui Jesus'ga pe.

—Ġa João Batista'ga mongi cadeia pype ga Tupana'ga nhi'iġa mombe'uro ġwaramo, ei ġa.

A'ea renduvame Jesus'ga hoi ojivya Galiléiapeve'ġa gwyrā pe. ¹³ Pevo ga jiji cidade de Nazaré hugwi ogwovo ojipe pe cidade de Cafarnaum me Galiléiapeve'ġa gwyrā pe. Cafarnaum tuvi ypihua pyri ligo da Galiléia pyri. Pevo ko judeus'ġa nduvi Zebulomva'ea re'yja'ġa Naftaliva'ea re'yja'ġa pavëi. ¹⁴ Pevo Jesus'ga hoi Cafarnaum me. Nahã hekoi Tupana'ga nhi'ġa'ruavo ymyahũva'ea po'ruavo. A'ereki ymyahũ Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea Isaiásva'ea a'ea mombe'ui Tupana'ga nhi'iġa mombe'gwovo. Ymyahũ ahe ei hako:

¹⁵ “Pegwyrā pe herekoi pehea

– kiroki pehea oho ypiahu pe,' ei Tupana'ga Zebulomva'ea re'yja'ġa pe Naftaliva'ea re'yja'ġa pe no.

'Pegwyrā rekoio rio Jordão aherovai.

Ġa ei pegwyrā pe Galiléia judeus'ġarūive'ġa gwyrā gentios'ġa gwyrā.

A'ea ġa ei pegwyrā pe,' ei Tupana'ga,” ei ahe.

¹⁶ “Ypytuna ja pe me pe ji kwahave'yma ġwaramo.

Kiro po ti kojahua ja pe me pe ji kwahava ġwaramo nehë.

Peko pe omanove'ġa ja ji ve ji kwahave'ymame.

Kiro po ti ji jikwahavukari pe me

imbokojahuavo peakāġi pe nehë,' ei Tupana'ga,” ei Isaiásva'ea imombe'gwovo hako.

¹⁷ Omombe'u jipe ahe Jesus'ga hoa Cafarnaum me.

Uvame cidade pe Cafarnaum me kiro Jesus'ga ġa

mbo'embo'ei. Tupana'ga nhi'iġa mombe'gwovo ga ei ġa pe:

—Pepohi ti pejikote'varuhua hugwi, ei ga. Perojijyjijyi ti pejeaporoġita pejikokatuavo pejikovo Tupana'ga nhi'iġa rupi. A'ereki Tupana'ga pe ndepia katu ġweri penduvihavuhetero yvya koty pe mongovo onhi'iġa rupi, ei Jesus'ga ġa pe.

Jesus'ga omo'emo'ë ppy ġwemimbo'eharamo

(Marcos 1.16-20; Lucas 5.1-11)

¹⁸ Aerë Jesus'ga hoi ypiahu pe Galiléia pe ogwovo yembeyvyrā rupi. Ohorame Jesus'ga mokonha'ġa ndepiagi Simão'ga André'ga reheve. Ġa ko onhoirũ'ġa. Simão'ga pe ġa e'i no Pedro. Pirareheva'ero ġwaramo Simão'ġa imombori ipyira pira mboahava tipyhy pira javo. ¹⁹ Ovahemame ġa pyri Jesus'ga ei ġa pe:

—He pejijo ti ji rupi nhiremimbo'eharamo. A'ero po ti pe ji mombe'ui ojipe'ġa pe nehë no. Pira pe peru oji'i. Kiro po ti pe ojipe'ġa mbuhurukari ji pyri nehë toko ti ġa Jesus'ga nhi'iġa rupi javo, ei Jesus'ga ġa pe.

²⁰ —Kwa, ei ġa.

Nambegwei ġa hoi imboahava reja ogwovo ga rupi okovo garemimbo'eharamo.

²¹ Hehemo'i Jesus'ga hoi ogwovo yembeyvyrā rupi ojipe'ġa ndepiagi Tiagova'ea João'ga reheve. Ġa memei ko onhoirũ'ġa. Ġanduva'ga ko Zebedeu'ga. Ga pavëi ġa apygi yharuhua pype japokatua'java oapoa imboahava. Ovahemame ġa pyri Jesus'ga nhi'iġi Tiagova'ea pe João'ga pe no toko ti ġa nhiremimbo'eharamo javo. ²² Nambegwei ġa hoi yharuhua reja gwuva'ga reja no ogwovo Jesus'ga rupi okovo garemimbo'eharamo.

Jesus'ga ombo'e ahe imombiga karugwara

(Lucas 6.17-19)

²³ Ojipejipea pe Jesus'ga hogahoi Galiléiapeve'ġa gwyrā rupi hete ogwovo. Ġajatykahai pe ga hogahoi ġa mbo'eavo Tupana'ga nhi'iġa rehe. Pyryva'ea ga imombe'ui ġa pe Tupana'ga pe poko katu pota penduvihavuhetero javo.

—Perojijyjijyjuka ti pejeaporoġita Tupana'ga pe pejikoga ga rehe. A'ero po ti ga pe pokokatui nehë imom-

boa pendekote'varuhua pe hugwi okovo penduvi-havuhuhetero nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

Karugwaraparavuhua Jesus'ga imombipavi ġa hugwi no. Ipopoakare'ýve'ġa ga ġa mbopopoakari no. Nahā ga reki ġapyteri pe.

²⁴ A'ero he'yjuhuve'ġa imombe'umbe'ui nahanahā Jesus'ga ġa pohanoġi javo. A'ero Síriapeve'ġa nhaporemo ikwahavi no itetirūave'ġa nderupava Jesus'ga pyri. He'yjuhu karugwara ġa pe. Hahy paravuhu ġa pe no. Anhaġa omongo aha ojipe'ġa ojeaporoġita rupi jate ojipe'ae'yma ġa hugwi onhimongyavo Diabo'gapryiva'ea. Ojipe'ġa akaġi pe mbipeuhu ġa mboheagwryva. Ojipe'ġa nopo'amī. Nomyi tuhē ġa upa. Ġa nhaporemo ġa ġa nderuri Jesus'ga pyri topohano ti ga ġa javo. Jesus'ga omombi pa ġa hugwi a'ero ġa mon-goktua'java.

²⁵ He'yjuhuve'ġa hoġahoi Jesus'ga rupi onhimongyavo. Uhu ġa ga pyri Galilíapeve'ġa gwrya hugwi Dez Cidades hugwi no Jerusalém hugwi no Judéiapeve'ġa gwrya hugwi no rio Jordão aherovaja hugwi no. Nahā ġa nduri ogwoogwovo ga rupi onhimongyavo.

Pyry hete ġa pe, ei Jesus'ga

(Lucas 6.20-23)

5 Onhimongyve'ġa ndepiagame Jesus'ga jupiri vvytyra rehe. Pevo ga apygame garemimbo'ehara'ġa nduri ga pyri tihendu ganhi'iġa javo. ² Ombo'embo'e ga ġa kiro. ³ A'ero ga ehetei ġa pe:

—Pyry hete ġa pe – kiroki ġa e'i ikwahava ovytyera: "Tupana'ga ji pokogame jate po ti ji rekokatui nehē." Ġa erame na ojikheteavo Tupana'ga rehe pyry hete ġa pe.

A'ereki ġanduvihavuhuhetero Tupana'ga gwepia katu ġa imombyryva ġa pe, ei Jesus'ga.

⁴ Pyry hete ġa pe – kiroki ġa okoveveuhu ojehe'gwovo.

A'ereki ġa ko Tupana'ga remimbohoryva'javaġwama, ei Jesus'ga.

⁵ Pyry hete ġa pe – kiroki ġa oko nhyrō onhimbohetee'yma.

A'ereki vvytyra koty Tupana'ga remimondoaġwama ġa pe ga ero ġwaramo, ei Jesus'ga.

⁶ Pyry hete ġa pe – kiroki ġa oko katu pota hete okoheteavo Tupana'ga remimbotarimova'ea rupi.

A'ereki ġa ko Tupana'ga remimombyryvaġwama, ei Jesus'ga.

⁷ Pyry hete ġa pe – kiroki ġa ojipe'ġa porogwety.

A'ereki ġa tuhē ko Tupana'ga rembiporogwetygaġwama, ei Jesus'ga.

⁸ Pyry hete ġa pe – kiroki ġa gweaporoġita katu Tupana'ga reaporoġita rehe jate xako javo.

A'ereki ġa Tupana'ga repiagaġwama, ei Jesus'ga.

⁹ Pyry hete ġa pe – kiroki ġa onhoarōuka hete ojipe'ġa pe.

A'ereki a'ea Tupana'ga eaġwama ġa pe. "Ġa ko jira'yra'ġa," e po ti Tupana'ga ġa pe nehē, ei Jesus'ga.

¹⁰ Pyry hete ġa pe – kiroki ġa pe ojipe'ġa okote'varuhu.

Ġa ndekoro ġwaramo Tupana'ga nhi'iġa rupi ojipe'ġa te'varuhuro ġa pe.

Pyry hete ġa pe – kiroki ġa pe ġa ite'varuhu.

A'ereki ġanduvihavuhuhetero Tupana'ga gwepia katu ġa imombyryva ġa pe, ei Jesus'ga.

¹¹ —Pyry hete pe me ġa ete'varuhurame pe me. Ġa imondorame hahyva'ea pe me pyry hete pe me. Ite'varuhuparavuhuva'ea pe nhaporemo ti ġa ei pe me o'mbero nehē pe ndekoro ġwaramo jireheva'ero. Ġa erame na pyry hete pe me, ei Jesus'ga ġa pe.

¹² —Pejoryjory hete ti ġa jigwarairame pe ndehe nahā. A'ereki Tupana'ga gwereko katu pe me yvagi pe ikwepykavuhua pyryheteva'ea. Aerē po ti ga imondoi pe me nehē. A'ereki pe peko ymyahūva'ea ja Tupana'ga nhi'iġa momba'uharava'ea ja hahyrame pe me. A'ereki ymyahū aġwamove'ġa namonhava'ea ojigwarai Tupana'ga nhi'iġa momba'uharava'ea rehe no, ei Jesus'ga ġa pe.

Jukyra ndogwerekokatua'javi mbatera

(Marcos 9.50; Lucas 14.34-35)

¹³ —Jukyra omongo katu mbatera imonemukare'yma jupe. Pyry mbatera a'ero, ei Jesus'ga. Peko pe jukyra ja vvyakotyve'ġa pe ġa mongokatuavo. A'ereki pe peko katu pendoryndoryvamo ġapyteri pe Tupana'ga pyryva repiuka ġa pe Tupana'ga nhi'iġa momba'gwovo ġa pe nahā po ahe toko hamo javo. Penhi'iġa rendukaturame po ti ġa ndekokatui nehē no, ei Jesus'ga ġa pe.

—Po jukyra ndapyryva'javi, marā po ti ahe imombyryva'javi jukyra a'ero nehē? Ahe nombryryva'javi tuhē jukyra, ei Jesus'ga. A'ero ahe ndopo'rua'javi jukyra. Omombo ahe a'ero. Hehe ahe pyruġi a'ero ohoohorame, ei Jesus'ga. Po na jitehe pe ndapepyryva'javi, maranuhū pe ojipe'ġa mongokatui naerū? Maranuhū po ti ji nhimoirūukara'javi pe me nehē pehepiuka ti Tupana'ga pyryva ġa pe javo pe me naerū? ei Jesus'ga ġa pe.

Peko pe kojahuva'ea'javuhuva'ea, ei Jesus'ga

(Lucas 8.16; 11.33)

¹⁴ —Peko pe kojahuva'ea'javuhuva'ea vvyakotyve'ġa pe Tupana'ga repiuka ġa pe, ei Jesus'ga. Cidade itu-vame vvytyruhua rehe nhande nhaporemo hepiagi. A'ereki pevo jukwaha upa, ei Jesus'ga. ¹⁵ Imondygame lamparina ahe ndohovapygi lamparina hyrua pyvō. Pyte'mbia rehe ahe omondo lamparina. Ombokojahu lamparina ongapypeve'ġa pe nhaporemo a'ero tohepia ti ġa javo, ei Jesus'ga.

¹⁶ —Na jitehe ti pembokojahuuka vvyakotyve'ġa akaġi pe. Marā po pe imbokojahuukari ġa pe? Kiro ji imombe'ui pe me. Peko katu ti Tupana'ga ja pejuvete'ga ja pejikoga ga rehe ġa pokoga. Pendekokatua repiagame po ti ġa ikwahavi Tupana'ga pyryva ga mboheteavo yvagipeve'ga mboheteavo nehē Tupana'ga omombyry ġa javo. Nahā pe Tupana'ga repiukari ġa pe.

Jesus'ga ombo'e Moisésva'ea remimbo'eagwera rehe

¹⁷ —Tape'ei ti pejiyvyteri pe: "Jesus'ga uhu yvya koty javo nhande ve. Tapekoa'javi ti Moisésva'ea remimbo'eagwera rupi,' e po ti ga nhande ve nehë. Tapekoa'javi ti Tupana'ga nhi'iğa mombe'uharava'ea nhi'iğagwera rupi no,' e po ti ga nehë." A'ea ti tape'ei pejiyvyteri pe, ei Jesus'ga ğa pe. A'ereki nanongara pe rūi javo ji ruri ikwehe, ei ga.

—Ajo ji pe mbo'ekatuavo ahe'eagwera po'rua rehe, ei Jesus'ga ğa pe. ¹⁸ Imombe'ukatuavo ji ei: Moisésva'ea remimbo'eagwera ti ndopavi'i'i nehë. Yvaga pave'ymame po ti Moisésva'ea remimbo'eagwera ndopavi'i'i nehë. Yvya pave'ymame po ti Moisésva'ea remimbo'eagwera ndopavi'i'i nehë. Xunhi'i'iva'ea vehevi po ti ndopavi aheremimbo'eagwera hugwi nehë. Aheremimbo'eagwera apiavo ihoi nehë. A'ea renonde po ti aheremimbo'eagwera ndopavi nehë, ei Jesus'ga ğa pe.

¹⁹ —Ojipe'ga po ndokopavi Moisésva'ea remimbo'eagwera rupi. A'ereki ga e'i: "Jara rupi aheremimbo'eagwera rupi ji rekoi. A'ereki a'ea pyry aheremimbo'eagwera. Jara rupi aheremimbo'eagwera rupi ji ndakoi. A'ereki akoja hohe jara koji'i pyry aheremimbo'eagwera," e po ga. Nahã po ga ojipe'ğa mbo'ei ğa pe hendukatuuka onhi'iğa. Nanongara'ga pe po ti Tupana'ga ei nehë: "Ndahuvihavi'i'i ko ga." Nahã po ti Tupana'ga ei okovo ğanduviavuhuhetero ğa ndepiakatuavo nehë, ei Jesus'ga.

—Ojipe'ga po oko Moisésva'ea remimbo'eagwera rupi nhaporem o jipe'ğa mbo'ekatuavo hehe ğa pe hendukatuuka aheremimbo'eagwera nhaporem. Nanongara'ga pe po ti Tupana'ga ei nehë: "Ga ko huvi-hava." A'ea po ti Tupana'ga ei okovo ğanduviavuhuhetero ğa ndepiakatuavo nehë, ei Jesus'ga.

²⁰ —A'e ji pe me a'ero: Koji'i ti peko katu hete pembo'ehara'ğa hohe fariseus'ğa hohe no. Po ğa hohe rūi pe ndekokatui, a'ero po ti Tupana'ga penduviavuhuhete'ga rūi nehë. A'ero po ti ga napenderohoi yvagi pe nehë, ei Jesus'ga ğa pe.

Jesus'ga omombe'u katu onhoarðe'ýve'ğa

²¹ —Pekwaha pe nhaneramonhava'ea moğitagwera, ei Jesus'ga. A'ea e'i: "Tapejukai ti ojipe'ğa," e'i nhaneramonhava'ea moğitagwera. "Po pe ğa jukai, a'ero po ti ojipe'ğa pe nderohoi juiz'ga rovai pyteri pe te'i ti ga pe me nehë: 'Pehe ti pmano ahe ja kiro pendekote'varuhuro ğwaramo.'" A'ea nhaneramonhava'ea moğitagwera i'ei, ei Jesus'ga.

²² —Jihi reki a'e pe me: Po pe nhimonha'ngatehei pejikotyve'ga rehe, a'ero po ti ojipe'ğa pe nderohoi juiz'ga rovai pyteri pe te'i ti ga pe me nehë: "Pehe ti pmano kiro pendekote'varuhuro ğwaramo." Na tuhë po ti nehë, ei Jesus'ga. Pe'e tehe po pe pejikotyve'ga pe: "Ikwa-have'ýheteva'ea!" Po nanongara pe ei ga pe ga mbotegweteavo penhimonha'ngavo ga rehe, a'ero po ti ojipe'ğa pe nderohoi judeus'ğa moğitahara'ğa

ndovai pyteri pe nehë te'i ti ğa pe me: "Pehe ti pmano kiro pendekote'varuhuro ğwaramo." Na tuhë po ti nehë, ei Jesus'ga. Pe'e tehe po pe pejikotyve'ga pe: "Ndereakwahavihu nde ekovo!" Po nanongara pe ei ga pe ga mbotegweteavo penhimonha'ngavo ga rehe, a'ero po ti Tupana'ga pe mondoukari tata pype hahyva'ea ruvihava pype nehë, ei Jesus'ga. Na tuhë po ti nehë, ei Jesus'ga.

²³ —A'ero ji ei nde ve: Ezeru tehe po nde Tupana'ga pe tamondouka ti ji ikwava'ehava rehe javo. Herurame po nde erekwahava'ja, jikotyve'ga onhimonha'nga ji rehe javo. Ikwahava'javame ti teremondoi ve Tupana'ga pe a'ero. ²⁴ Eheja ti ikwava'ehava pyri. Eho na'ë ti ejikotyve'ga pyri gapy'a noğatuavo ejihe ga mbohoruva'java. A'erorame jate ti ejora'ja ikwava'ehava pyri hehe imondoteheavo Tupana'ga pe, ei Jesus'ga.

²⁵ —Po nde rekote'varuhuro ojipe'ga pe, a'ero po ti ga ei nde ve nehë: "Xaho tuhë ji rupi juiz'ga pyri," e po ti ga nehë. "Ga pe po ti ji ndete'varuhua mombe'ui nehë te'i ti ga nhandereaporoğita pe javo," e po ti ga nde ve nehë. Ga nde rerohorame juiz'ga pyri kotih'i ti ere ga pe ga ma'ngoma'ngoga ga rupi egwovo. Ere ti ga pe: "Nhande tuhë ti xanhimbovyvy na'ë." A'ea ti ere ga pe. Po ti nde nerema'ngoma'ngogi ga pehea rupi nehë, a'ero po ti ga nde rerohoahyi juiz'ga pyri. A'ero po ti juiz'ga nde mondoukari guarda'ga pe nehë. Guarda'ga po ti nde mongi cadeia pype nehë. ²⁶ Imombe'ukatuavo ji ei nde ve: A'ea pype po ti nde pytai nehë. Nde imondokatupave'ymame ikwepykava, a'ero po ti guarda'ga nanerenohema'javi nehë, ei Jesus'ga imombe'gwovo ğa pe.

Taperekoi ti penhimbireko'ğarũive'ğa, ei Jesus'ga

²⁷ —Pekwaha pe nhaneramonhava'ea moğitagwera, ei Jesus'ga. "Taperekoi ti penhimbireko'ğarũive'ğa." A'ea nhaneramonhava'ea moğitagwera i'ei, ei Jesus'ga.

²⁸ —Jihi reki a'e pe me: Kiroki ga hëa repiaguhu hëa rerekopotaheteavo – gareaporoğita ite'varuhu. A'ereki hëa garembirekohëa rūi. Ga hëa rerekorame Tupana'ga ei a'ea ko ite'varuhu javo. Na jitehe Tupana'ga ei ite'varuhu javo ga hëa potaruhurame.

²⁹ —Po ejeakwara pyvõ ejohukoty rūi nde rekote'varuhui, a'ero ti ehekyi ejeakwara imomboahã imombiga ejekote'varuhua! ei Jesus'ga. Tiruahũ ti nde ve ndereakwara mombora nehë. Po imombore'yma nde neremombigi ejekote'varuhua, a'ero po ti koji'i tiruahũ nde ve nehë Tupana'ga nde momborame hahyva'ea ruvihava pype nde rekote'varuhuro ğwaramo. A'ero ji ei nde ve: Koji'i pyry nde imomborame ejeakwara ejekote'varuhua mombiga, ei Jesus'ga ğambote'varuhua mombora pe javo. Nderekote'varuhua pigame po ti Tupana'ga nanemombora'javi hahyva'ea ruvihava pype nehë, ei Jesus'ga.

³⁰ —Po epoa pyvõ ejohukoty rūi nde rekote'varuhui, a'ero ti ehaygwe'ro epoa ejihugwi imomboahã imombiga ejekote'varuhua! ei Jesus'ga. Tiruahũ ti nde ve ndepoa mombora nehë. Po imombore'yma nde

neremombigi ejekote'varuhua, a'ero po ti koji'i tiruahū nde ve nehē Tupana'ga nde momborame hahyva'ea ruvihava pype nde rekote'varuhuro ġwaramo. A'ero ji ei nde ve: Koji'i pyry nde imomborame epoa ejekote'varuhua mombiga, ei Jesus'ga ġambote'varuhua mombora pe javo. Nderekote'varuhua pigame po ti Tupana'ga nanemombora'javi hahyva'ea ruvihava pype nehē, ei Jesus'ga.

Ahepohira hembirekoa hugwi

(Mateus 19.3-9; Marcos 10.2-12; Lucas 16.18)

³¹ —Nhaneramonhava'ea moġitagwera e'i: "Kiroki ga opohi ġwembirekohēa hugwi – a'ea ti ga tokwatija na'ē imondovo hēa pe aerē hēa mondovo ojihugwi nehē." A'ea ahemoġitagwera i'ei, ei Jesus'ga.

³² —Jihi reki a'e pe me: Opohi po ga ġwembirekohēa hugwi ojipe'ga hēa rerekoro ġwaramo, ei Jesus'ga. Po ojipe'ga ndogwerohoi hēa hēarembireko'ga hugwi. Naname hēarembireko'ga opohirame hēa hugwi opohi tehe hēa hugwi. Gapohitehea ndapyryvi Tupana'ga pe, ei Jesus'ga.

—Ga pohiteherame hēa hugwi po ti hēa ojipe'ga rerekopotari a'ero nehē, ei ga. Ga rerekorame hēa ajuajuri a'ero. A'ereki hēa hembireko jitehe jypyve'ga pavēi, ei ga. Hēarembirekopyy'ga reki ite'va hete a'ero, ei Jesus'ga. A'ereki ga hēa mboajuajuruka opohitehero ġwaramo hēa hugwi, ei ga. Tupana'ga ndopotari nanongara.

—Kiroki ga kirē gwereko hēa – gaha ite'varuhu. A'ereki ga gwereko garembirekohēa. Tupana'ga ndopotari nanongara no, ei Jesus'ga.

Tapehenoi ti pe'erame, ei Jesus'ga

³³ —Pekwaha tuhē pe nhaneramonhava'ea moġitagwera, ei Jesus'ga. Ymyahū nhaneramonhava'ea moġitagwera i'ei: "Pe'e po pe Tupana'ga renoina: 'Nahanahā po ti ji rekoi nehē. A'itituhēva'ea pe kiro ji ei. Tupana'ga ji'ea renduvame ga ei ji ve a'itituhēva'ea pe ga ei javo.' Po a'ea pe ei, a'ero na tuhē ti peko Tupana'ga pe ndepiagame," e'i nhaneramonhava'ea moġitagwera, ei Jesus'ga.

³⁴ —Jihi reki a'e pe me: Tapehenoi ti Tupana'ga pe'erame nahā po ti ji rekoi nehē javo, ei ga.

—Na jitehe ti tapehenoi Tupana'ga apoa pe'erame a'ero po ti ġa nhinhi'iġa reroviari nehē javo, ei ga. Tapehenoi ti yvaga a'ero. A'ereki a'ea ko Tupana'ga apykava nhandervete'ga apykava. Pe yvaga henonhame pe Tupana'ga renoi a'ero, ei ga. Nurā ti tapehenoi yvaga pe'erame nahanahā po ti ji rekoi nehē javo.

³⁵ —Tapehenoi ti yvya no. A'ereki yvya ko Tupana'ga pya nongava. Nurā ti tapehenoi yvya pe'erame nahanahā po ti ji rekoi nehē javo.

—Tapehenoi ti cidade de Jerusalém. A'ereki Jerusalém ko Tupana'ga cidade nhandervihavuhete'ga cidade. Nurā ti tapehenoi Jerusalém pe'erame nahanahā po ti ji rekoi nehē javo.

³⁶ —Tapehenoi ti penhiakaġa. A'ereki tegwete pe me peji'ava mbotehava imotiġa! Tegwete pe me peji'ava mbotehava imohuna no! Tupana'ga jate oapo pe'ava imotiġa imohuna no, ei Jesus'ga. Nurā ti tapehenoi penhiakaġa pe'erame nahanahā po ti ji rekoi nehē javo.

³⁷ —Po ti na pendekopotarame pe'ji ti: "Nahā po ti ji rekoi nehē." A'ea jate ti pe'ji Tupana'ga renonhe'yma ga'apoa renonhe'yma no. Po ti na rūi pendekopotarame pe'ji ti: "Ndakoi po ti ji na nehē." A'ea jate ti pe'ji Tupana'ga renonhe'yma ga'apoa renonhe'yma no. A'ereki ite'varuhuve'ga Diabo'ga pe mbo'e Tupana'ga renonha rehe mbatera renonha rehe no, ei Jesus'ga.

Terejipygi ti ga rehe, ei Jesus'ga

(Lucas 6.29-30)

³⁸ —Pekwaha pe nhaneramonhava'ea moġitagwera, ei Jesus'ga. A'ea e'i: "Po ojipe'ga hekyi ndereakwara, a'ero ti ehekyi gareakwara ejipyga. Po ojipe'ga nde kwari imbo'gwya neranha, a'ero ti embo'gwya garanha ejipyga." A'ea nhaneramonhava'ea moġitagwera i'ei, ei Jesus'ga.

³⁹ —Jihi reki a'e nde ve: Terejipygi ti ojipe'ga rehe ga rekote'varuhurame nde ve, ei Jesus'ga. Po ga kwari nderetyvapea rehe, a'ero ti ejirova ga pe tokwa ti ga ojipea rehe no javo, ei Jesus'ga.

⁴⁰ —Po ojipe'ga nde rerohoi juiz'ga pyri hekyjukapota ndecamisa nde hugwi ga ite'varuhu ji ve javo juiz'ga pe, a'ero ti a'ea ehekyi ejihugwi imondovo ga pe. Ehekyi ti ojipea imondovo ga pe no epaletó, ei Jesus'ga.

⁴¹ —Po ojipe'ga ei nde ve: "Eroho ti jiapoa ji ve pevo um quilômetro." Ga erame na nde ve um quilômetro rehero' i ti eroho ga'apoa a'ero dois quilômetros. Nahā ti tandepiry ga pe, ei Jesus'ga. ⁴² Po ojipe'ga ei nde ve embuhu ti ji ve javo, a'ero ti emondo ga pe. Po ojipe'ga ei nde ve embuhu'rā ti ji ve javo, a'ero ti emondo'ā ga pe, ei Jesus'ga.

Pearō hete ti penhiarōe'ŷve'ġa, ei Jesus'ga

(Lucas 6.27-28, 32-36)

⁴³ —Pekwaha tuhē pe nhaneramonhava'ea moġitagwera, ei Jesus'ga. A'ea e'i: "Pearō hete ti penhiarōheteve'ġa. Tapearōi ti penhiarōe'ŷve'ġa." A'ea nhaneramonhava'ea moġitagwera i'ei, ei Jesus'ga.

⁴⁴ —Jihi reki a'e pe me: Pearō hete ti penhiarōe'ŷve'ġa, ei Jesus'ga. Po ġa ndekote'varuhui pe me, a'ero ti penhi'r Tupana'ga pe emombyry ti ġa pe javo, ei Jesus'ga. ⁴⁵ Nahā ti peko katu Tupana'ga ra'yramo yvagipeve'ga ra'yramo tiandepiry ti nhandervete'ga ja javo. A'ereki ga pyry hete okote'varuhuve'ġa pe pyryve'ġa pe no, ei Jesus'ga. Pyry hete ga ġa pe oapoa japo'i kwara japo'i imomboruka ġa pe. Ga pyry ġa pe imongyrukari amana ġa pe. Nahā ga ġa nderekokatui okokatuve'ġa okote'varuhuve'ġa nde-heve, ei Jesus'ga.

⁴⁶ —Po penhiarõheteve'ġa jate pe pearõ hete, a'ero Tupana'ga ei pe me: "Pe okote'varuhuve'ġa ja reki penhiarõheteve'ġa aromo penhiarõe'ÿve'ġa arõe'yma." Nahã ga ei pe me. A'ereki okote'varuhuve'ġa – kiroki ġa omono'ono'oġuhũ itambere'ia governo pe – ġa na jitehe oarõ oarõheteve'ġa jate, ei Jesus'ga.

⁴⁷ —Po pe nhi'iġatui pejikotyve'ġa pe jate pendoryn-doryvamo ġa ndehe, a'ero ojipe'ġa hohe rui pe ndekokatui reki. A'ereki Tupana'ga kwahave'ÿve'ġa onhi'iġatu ojikotyve'ġa pe jate gworygworyvamo ġa ndehe no, ei Jesus'ga.

⁴⁸ —Pearõ hete ti ġa nhaporemõ penhiarõheteve'ġa penhiarõe'ÿve'ġa ndeheve. Nahã po ti pe ndekopyryvamo pejuvete'ga javijitehe yvagipeve'ga javijitehe nehẽ, ei Jesus'ga.

Imondoteherame ti terekoi okokatu'ãve'ġa ja, ei Jesus'ga

6 —Tape'ei ti pejiyvyteri pe: "Nahanahã po ti ji rekokatui jirekokatua repiuka ojipe'ġa pe. A'ero po ti ġa ji mbohetei nehẽ." A'ea ti tape'ei. Po pe ndekokatui tanhimbohete ti ġa javo. Po pe ndekokatui a'ea rehe jate, a'ero po ti penduvete'ga yvagipeve'ga nomondoi pendekokatua kwepykava pe me nehẽ, ei Jesus'ga.

² —Nurã imondoteherame imbatere'ÿve'ġa pe ti terekoi okokatu'ãve'ġa ja. A'ereki ojatykahava pype ġa omondo tehe imbatere'ÿve'ġa pe cidade rapea rupi no. A'ereki pevo he'yjuhuve'ġa ohooho jipi ġa ndepiaga ġa imondorame. A'ero ġa ndepiagame ġa ġa mbohetei. Ġanemimbohetea jate ikwepykava okokatu'ãve'ġa pe, a'e ji imombe'ukatuavo pe me, ei Jesus'ga. Tupana'ga po ti nombohetei okokatu'ãve'ġa imondoe'yma ġa pe ġanemimondotehea kwepykava a'ero nehẽ, ei Jesus'ga.

³ —Imondoteherame imbatere'ÿve'ġa pe ti teremboukwahavi ojipe'ġa pe a'ero. ⁴ Tokwahavyme ti ġa. Nderuvete'ga reki gwepia pa neremimondonhimima. Ga tuhẽ po ti omondo neremimondotehea kwepykava nde ve nehẽ, ei Jesus'ga.

Nahã ti pe'ji penhi'iġame Tupana'ga pe, ei Jesus'ga (Lucas 11.2-4)

⁵ —Tapekoi ti okokatu'ãve'ġa ja penhi'iġame Tupana'ga pe. A'ereki ikatu hete ġa pe ġa amame ojatykahava pype cidade rapea peahai pe no onhi'iġa Tupana'ga pe. A'ereki ġa nhi'iġame Tupana'ga pe he'yjuhuve'ġa gwepia ġa mboheteavo oko katu ġa javo, ei Jesus'ga. Ġanemimbohetea jate oko ikwepykava okokatu'ãve'ġa pe, a'e ji imombe'ukatuavo pe me, ei Jesus'ga. Tupana'ga po ti nombohetei okokatu'ãve'ġa imondoe'yma ġa pe ġanhi'iġa kwepykava a'ero nehẽ, ei Jesus'ga.

⁶ —Ndehe reki, enhi'iġame Tupana'ga pe, nde tehe ti eho enhonga pe hyrua pype hovapytyma. Pevo ti enhi'nhimi ejuvete'ga pe Tupana'ga pe. Ga gwepia pa reki. A'ero po ti ga ikwahavi nenhi'inhimima ojive nehẽ. A'ero po ti ga imondoi nenhi'iġa kwepykava nde ve nehẽ, ei Jesus'ga.

⁷ —Penhi'iġame Tupana'ga pe ti tapenhi'inhi'itehei, ei Jesus'ga. Tupana'ga kwahave'ÿve'ġa ja rui ti penhi'ġa pe. A'ereki onhi'iġame Tupana'garuiva'ea pe ġwemimbohete'hara pe ġa onhi'imbukuhu jupe. "A'ero po ti turi pyryva'ea nhande ve nehẽ," ei ġa novia ikwahave'yma, ei Jesus'ga. ⁸ Tapekoi ti ġa ja a'ero. A'ereki penduvete'ga okwaha pendekoa ġwiġwia ti ġa togwereko javo. Peoporanduva renonde ga hugwi ga okwahavipe pe mbatere'ymame, ei Jesus'ga.

⁹ —Marã po ti pe nhi'iġi Tupana'ga pe a'ero? Kiro ti ji imombe'ui pe me. Penhi'iġame nhanderuvete'ga pe Tupana'ga pe nahã ti pe'ji ga pe:

"Apĩ, yvagipeva'ero nde ereko katu hete.

Tanerenoiġatu ti ġa nhaporemõ a'ero

nde mboheteavo ga ko Tupanete'ga javo nde ve.

¹⁰ Herejo ti vyakotyve'ġa nduvihavuhetero ekovo.

Nde nhi'ġpo'ru ġa yvagi pe

okovo neremimbotarimova'ea rupi.

Na jitehe kiro ti ġa tanenhi'ġpo'ru avo no yvya koty

okovo neremimbotarimova'ea rupi.

¹¹ Embuhuruka ti ore ve mbatera jipi toro'ru ti a'ero.

¹² Ore ndorokwahava'javi ojipe'ġa ndekote'varuhua orojihe henonhe'yma.

Na jitehe ti orerekote'varuhua emombo ore hugwi ikwahava'jave'yma henonhe'yma.

¹³ Satanás'ga ore mongo te'varuhu pota.

Toremongote'varuhuukari ti ga pe.

Ore poko ti toronhi'ġpo'ruyme ti Satanás'ga

orokoe'yma garemimbotarimova'ea rupi.

A'ereki ndehe ko vyakotyve'ġa nduvihavuhetero ereko.

Ndehe ndepopoaka."

Nahã ti pe'ji penhi'iġame Tupana'ga pe, ei Jesus'ga ġa mbo'eavo.

¹⁴ —Nahã ji pe mbo'ei tapekwahava'javi ti ojipe'ġa ndekote'varuhua pejihe javo. Pe ikwahava'jave'ymame ġandekote'varuhua pejihe henonha'jave'ymame po ti penduvete'ga omombo pendekote'varuhua pe hugwi ikwahava'jave'yma henonhe'yma nehẽ. ¹⁵ Po pe ikwahava'javi ġandekote'varuhua pejihe henonha'java, a'ero po ti penduvete'ga nomombori pendekote'varuhua pe hugwi ikwahava'java nehẽ, ei Jesus'ga.

Ti'uyme ti timbohete ti Tupana'ga javo, ei ahe

¹⁶ —Pe'e po pe: "Ti'uyme ti kiro timbohete ti Tupana'ga javo." A'ea po pe ei i'ue'yma. Nahã i'ue'ymame ti tapekoi okokatu'ãve'ġa ja. A'ereki i'ue'ymame ġa okoveveuhu'ã gwova rerekokatue'yma hahy nhande ve javo. Nahã ġa ndekoi i'ue'ymame tokwaha ti ojipe'ġa nhande i'ue'ymame javo. A'ereki ġa e'i oyvyteri pe: "Ikwahavame po ti ġa nhande mbohetei ġa oko katu Tupana'ga mboheteavo i'ue'yma javo." Ġanemimbohetea jate ikwepykava okokatu'ãve'ġa pe, a'e ji imombe'ukatuavo pe me, ei Jesus'ga. Tupana'ga po ti nombohetei okokatu'ãve'ġa imondoe'yma ġa pe i'ue'yma kwepykava a'ero nehẽ, ei Jesus'ga.

¹⁷ —Ndehe, tambohete ti Tupana'ga javo ndere'ui po nde. Po a'ea rehe nde ndere'ui, a'ero ti emongy nhandya e'ava rehe. Ejovahei ti no. ¹⁸ A'ero po ti ndiukwahavi ojipe'ga pe nde i'ue'ymame. Nderuvete'ga reki gwepia pa. A'ero po ti ga ikwahavi nde i'ue'ymame nehē. A'ero po ti ga imondoi i'ue'yma kwepykava nde ve nehē, ei Jesus'ga.

Ikatuheteve'ea yvagi pe

(Lucas 12.33-34)

¹⁹ —Tapemono'ono'oğuhūi ti pejive he'yjuhuva'ea ikatuvave'ea avo yvya koty. A'ereki avo aryry'ia ombote'va aheapoa. Jypopo aheapoa avo no. Iporomive'ga uhu-
²⁰ raha aheronga pe imima aheapoa avo no, ei Jesus'ga. Pejiko ti Tupana'ga rehe pejikokatuavo pejikovo garemimbotarimova'ea rupi jate. Nahā po ti pe-
²¹ mono'ono'oğatu pejive ikatuheteve'ea yvagi pe nehē. Aryry'ia nombote'varuhui aheapoa yvagi pe. Nomom-
²² bupugi aheapoa pevo no. Iporomive'ga ndohoi yvagi pe imima aheapoa, ei Jesus'ga. Nurā ji ei pe me: Pe-
²³ jiko hete ti Tupana'ga rehe pejikokatuavo pejikovo garemimbotarimova'ea rupi jate. Po avo yvya koty
²⁴ peapoa uvame, a'ero yvyakotyva'ea rehe pe pemondo pejeaporoğita imohina jipi. Po yvagi pe peapoa
²⁵ uvame, a'ero yvagipeva'ea rehe pe pemondo pejea-
²⁶ poroğita imohina jipi, ei Jesus'ga.

Ndereakwara ko lamparina ja nde ve, ei Jesus'ga.

(Lucas 11.34-36)

²² —Ndereakwara ko lamparina ja nde ve, ei Jesus'ga. Ndereakwakaturame po ti nde hepiakatui egwovo ko-
²³ jahua rupi ikwahava nehē. Na jitehe ndereaporoğita-
²⁴ takaturame ekovo pota Tupana'ga remimbotarimo-
²⁵ va'ea rupi po ti nde rekokatukwahavi nehē, ei Jesus'ga. Nderewate'varuhurame po ti nde nderehepia-
²⁶ gi egwovo ppytuna rupi ikwahave'yma nehē. Na jitehe
²⁷ ndereaporoğitate'varuhurame ekopotare'yma Tu-
²⁸ pana'ga remimbotarimova'ea rupi po ti nde
²⁹ nderekokatukwahavi nehē, ei Jesus'ga. Ejeaporoğita
³⁰ katu ti a'ero. Po nde nandeporoğitakatui, a'ero po ti
³¹ nde nderekokatukwahavi'i'i ekote'varuhuavo nehē! ei
³² Jesus'ga ga pe.

Tegwete ahe ve Tupana'ga arōhava ahe mbatera arōheterame

(Lucas 16.13; 12.22-31)

²⁴ —Tiruahū ahe poravykyrame mokonha'ga pe opo-
²⁵ jkahara'ga pe. Po ahe oporavyky mokonha'ga pe,
²⁶ a'ero po ahe ojipe'ga arōhetei ojipe'ga arōe'yma. Ovy'a
²⁷ hete po ahe onhimiarōve'ga rehe ojipe'ga koty
²⁸ ojirovage'yma.

—Na jitehe ahe nonhi'ipo'rukatui Tupana'ga
²⁹ ovy'aheterame itambere'ia rehe. Tupana'ga potaheter-
³⁰ ame ahe ndovy'ahetei itambere'ia rehe. Itambere'ia
³¹ potaheterame ahe ndojirovagi Tupana'ga koty, ei Je-
³² sus'ga.

²⁵ —Nurā ji ei pe me: Tape'ağataruhui ti mbatera re-
²⁶ he. Tape'ei ti: "Maramarā po ti ji rekoi nehē? Gara po ti

ji a'u nehē? Ahā po ti ji ve nehē. Gara po ti ji amongi
²⁷ nehē? Aerē po ti jipira itoropavi nehē." Tape'ei ti nahā
²⁸ penhi'ağataruhue'yma.

—Tapekouhui ti penhimb'ua rehe, ei Jesus'ga. Tu-
²⁹ pana'ga pe apo. A'ero po ti ga imondoukari pe me
³⁰ mbatera nehē to'u ti ga javo. A'ereki Tupana'ga pe koji'i
³¹ pyry pendekoa. Tapekouhui ti pejipira rehe. Oapo ga
³² penda'oa. A'ero po ti ga imondoukari pepira pe me ne-
³³ hē. A'ereki Tupana'ga pe koji'i pyry penda'oa, ei Je-
³⁴ sus'ga.

²⁶ —Pehepia ti gwyr'a'ia ikwahava. Notymi ojive
²⁷ gwyr'a'ia. Ndohepygi ġwemityma i'gwovo a'ero.
²⁸ Nomono'oği mbatera opoitava ryrua pype aerē po ti
²⁹ ti'u javo. O'u reki gwyr'a'ia. A'ereki penduvete'ga
³⁰ yvagipeve'ga ouka jupe. Pe me ga ei: "Koji'i ji rekohetei
³¹ pe ndehe," ei Tupana'ga pe me. Nurā po ti ga imondoi
³² pe me nehē no, ei Jesus'ga.

²⁷ —Pe'ağataruhu po pe javo: "Koji'i po ji nhimom-
²⁸ boakari hamo. Um meio metro po ti ji nhimom-
²⁹ boakara'javi nehē." Nahā po pe ei. Pe'ağataruhu po pe
³⁰ a'ea rehe javo novā. Napenhimomboakara'javi tuhē
³¹ po ti pe nehē, ei Jesus'ga.

²⁸ —Tape'ağataruhui ti pejipira rehe no gara po ti
²⁹ amongi nehē javo. Pehepia ti yvoty'ria nhuhū me.
³⁰ Henhui onhimomboaka onhimongyavo yvoty'ria. Ndo-
³¹ poravykyi ipyhyga i'gwovo. Ndoapo opi'ria. A'e ji pe
³² me: Ymya aheruvihavuhuva'ea Salomāova'ea omongi
³³ tapy'ynhapipyryva jipi. Ikatu hete tuhē ahepipyryva
³⁴ onhimongyavo. Ahepipyryva hohe reki yvoty'ria
³⁵ ikatuhetero. ³⁶ Tupana'ga ombokatu ipira nhung-
³⁷ wavuhua pira okovo hehe. Nhungwavuhua horyory
³⁸ nhuhū me kiro. Ko'emame ahe omombo nhung-
³⁹ wavuhua tata pype tamohendy ti tata javo. Nombok-
⁴⁰ wara'ari nhungwava.

—Koji'i Tupana'ga pe arōi imondoukari tapy'ynhapira
⁴¹ pe me pemongi ti javo. Xunhi pe pejiko ga rehe! ei Je-
⁴² sus'ga.

³¹ —Tape'ağataruhui ti. Tape'ei ti: "Gara po ti ti'u ne-
³² hē? Gara po ti timongi nehē?" A'ea rūi ti pe'ji. A'ereki
³³ a'ea rehe nhaporemō judeus'garūive'ga gentios'ga
³⁴ nhağataruhu jipi – kiroki ga ndojikogi Tupana'ga rehe.
³⁵ Tape'ağataruhui ti hehe a'ero. A'ereki penduvete'ga
³⁶ yvagipeve'ga okwaha pe mbatere'ymame togwerekō ti
³⁷ ga ġwiğwia nhaporemō javo, ei Jesus'ga.

³³ —Tupana'ga ko penduvihavuhuhetea. Pejirokwa ti
³⁴ pejikovo ganhi'i'ga rupi gaha ko jiruvihavuhuhetea
³⁵ tuhē javo, ei Jesus'ga. Kiroki a'ea rehe Tupana'ga
³⁶ omondo gweaporoğita imohina – a'ea rehe jitehe ti pe-
³⁷ mondo pejeaporoğita imohina no. Pe ndekorame na
³⁸ po ti Tupana'ga imbuhupavi mbatera pe me nehē tog-
³⁹ wereko paravuhu ti ga javo, ei Jesus'ga. Nurā ti
⁴⁰ tape'ağataruhui ko'emameva'ea rehe. Tape'ei ti: "Marā
⁴¹ po ti ji ve ko'emame?" Tape'ei ti na. Ko'emame po ti Tu-
⁴² pana'ga pe pokogi nehē no. Nane'ymi hekoi tiruahū-
⁴³ va'ea ağwamo ko'emame jipi. Kiroğwe tape'ağataruhui
⁴⁴ ti ko'emameva'ea rehe, ei Jesus'ga.

Tape'epe'ei ti ġa pe, ei Jesus'ga

(Lucas 6.37-38, 41-42)

7 —Tape'epe'ei ti ojipe'ġa pe: “Nahanahã ġa okote'varuhu.” Tape'euhui ti a'ea. A'ero po ti Tupana'ga nde'i a'ea pe me nehẽ, ei Jesus'ga. ² Pe epe'erame ojipe'ġa pe na jitehe po ti Tupana'ga eahyi pe me nehẽ. Pe imondorame hahyva'ea ojipe'ġa pe na jitehe po ti Tupana'ga imondoi hahyva'ea pe me nehẽ, ei Jesus'ga. Pe ekaturame ġa pe na jitehe po ti Tupana'ga e'i katu pe me nehẽ, ei Jesus'ga.

³ —Ereko te'varuhu nde ejikotyve'ga pe. A'ero nde ei ga pe: “Hay'iuhua oko nderekwari pe,” ere nde. Maranameuhũ nde euhui a'ea ga pe ndokokatui ga javo? Jihhi a'e reki nde ve: Okyta reki oko nderekwari pe! ei Jesus'ga. Nahã ji ei nde ve nde koji'i ereko te'varuhu ga hohe javo. Nde nderekwahavi reki ejekote'varuhua naerũ? ei Jesus'ga.

⁴ —Maranameuhũ nde euhui ejikotyve'ga pe naerũ? Tere'ei ti ga pe a'ero: “Na ji hekyi hay'iuhua nderekwara hugwi.” Tere'ei ti nahã okyta rekorame ejeakwari pe naerũ. ⁵ A'ereki nde nderehepiakatui ve hekyita gareakwara hugwi okyta pytarame ejeakwari pe. Okokatu'áva'ea ko nde! A'ereki okyta rerekoe'yva'ea ja nde ere'e: “Ji ndarekoi jireakwari pe,” ere nde. Ehekyi na'ẽ ti okyta ejeakwara hugwi. A'ero po ti nde hepiakatui hekyita hay'iuhua gareakwara hugwi nehẽ, ei Jesus'ga ga pe.

A'ea Jesus'ga ei epohi na'ẽ ti ete'varuhua hugwi kirẽ ga pokoga javo.

⁶ —Kiroki Tupana'ga apoa pyryva'ea – a'ea ti tape-mondoi nhaġwatiġa pe, ei Jesus'ga. Tapemondoi ti mbo'yra pérolas apopyra pyryva'ea porcos pe, ei Jesus'ga. A'ereki porcos ndokwahavi pyryva'ea nhaġwatiġa pavẽi. Po ti pe imondoi jupe, a'ero po ti ipyrũpyruġi hehe, ei Jesus'ga. Ivaga pendovai po ti pe hu'ui nehẽ no.

A'ea Jesus'ga ei ġa pe tapemondoi Tupana'ga nhi'iġa imombe'gwove'y Tupana'ga arde'yve'ġa pe javo. A'ereki ġa ndokwahavi pyryva'ea.

Tupana'ga pe ti peporandurandu, ei Jesus'ga

(Lucas 11.9-13)

7 —Penhi'iġame Tupana'ga pe ti peporandurandu ga pe pejikovo. A'ero po ti Tupana'ga imondoukari pe me nehẽ. Pehekaeka ti tihepia ti javo. A'ero po ti pe hepiagi nehẽ. Pekwapekwa ti porta rehe pejikovo taho ti ji jurukwara rupi javo. A'ero po ti pe hoi hupi nehẽ, ei Jesus'ga. ⁸ A'ereki kiroki ġa onhi'y Tupana'ga pe ore poko javo – ġa pe nhaporemu Tupana'ga omondouka okovo imombryva iporanduve'ġa pe hekahara'ġa pe okwaokwave'ġa pe, ei Jesus'ga.

⁹ —Po penda'yra'ga ei pe me embuhu ji ve pão javo, a'ero ita rui po pe imondoi ga pe pejikovo garuvamo.

¹⁰ Po penda'yra'ga ei pe me embuhu ji ve pira javo, a'ero mboja rui po pe imondoi ga pe, ei Jesus'ga.

¹¹ Ite'varuhue'yva'ea ja po pe pekwaha imondovo peja'yra'ġa pe. Peko te'varuhu pe reki. Po pe ġanduvamo

pekwaha imondovo peja'yra'ġa pe, a'ero koji'i pendu-vete'ga yvagipeve'ga pyryheteve'ga ikwahahetei pyryheteve'ea imondovouka pe me pe poranduvame ga pe, ei Jesus'ga.

¹² —Pe'e po pe pejiyvyteri pe: “Po ojipe'ġa oko katu nhande ve nhande pokoga hamo.” Po nahã pe ipotari, a'ero na jitehe ti peko katu ġa pe ġa pokoga jipi no. A'ereki a'ea rehe jitehe Moisésva'ea ombo'e Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea pavẽi, ei Jesus'ga.

Mokonhava'ea pehea

(Lucas 13.24)

¹³ —Ndipypiriva'ea ko porta Tupana'ga ronga apoa, ei Jesus'ga. Peho ti ndipypiriva'ea rupi a'ero. A'ereki ipypiva'ea ko hahyva'ea ruvihava apoa porta. Pehea hahyva'ea ruvihava viaramo a'ea ipypiva'ea no.

He'yjuhuve'ġa oho ipypiva'ea rupi, ei Jesus'ga.

Nahã Jesus'ga ei. A'ereki he'yjuhuve'ġa ndopohipotari okote'varuhua hugwi okovo ġwemimbotari-mova'ea rupi. A'ero po ti ġa hoi hahyva'ea ruvihava pype nehẽ.

¹⁴ —Tupana'ga ronga apoa porta ko ndipypiriva'ea, ei Jesus'ga. Pehea garonga viaramo a'ea ndipypiriva'ea no. Ohorame a'ea rupi po ti ġa ndekoi ga pyri avuirma nehẽ, ei ga. Ndahe'yive'ġa hepiagi ndipypiriva'ea ogwovo hupi, ei Jesus'ga.

Nahã Jesus'ga ei. A'ereki ndahe'yive'ġa opohi pota okote'varuhua hugwi okovo Tupana'ga remimbotari-mova'ea rupi. Opohirame po ti ġa hoi ga pyri upa avuirma nehẽ.

Penhimboko'i ti Tupana'ga nhi'iġaatyviva'ea mombe'uhara'ġa hugwi, ei Jesus'ga

(Mateus 12.33-37; Lucas 6.43-44)

¹⁵ —Penhimboko'i ti Tupana'ga nhi'iġaatyviva'ea mombe'uhara'ġa hugwi. Uhurame pe pyri ġa oko nhyrõ okokatuve'ġa ja ovelha ja novia. Ġa ndokonhyrõi reki pe moandyandyita ja'gwara'java'ea ja lobo ja. Na tuhẽ ġa ndekoi pe mbote'varuhupota, ei Jesus'ga.

¹⁶ Ġandekoa repirepiagame po ti pe nhimombaragwahavi ġa ndehe nahanahã ġa ndekote'varuhui nhande moandyandyita javo, ei Jesus'ga.

—Yva'ia repiagame ahe okwaha i'yva. A'iti tuhẽ! Ahe ndoykyi figo ġwakaġwa'yva hugwi. A'ereki ġwak-aġwa'yva figo'yva rui figueira rui, ei Jesus'ga. Na jitehe ahe ndoykyi uva ka'api'iuhua hugwi. A'ereki ka'api'iuhua uva'yva rui videira rui, ei Jesus'ga. Yva'ia repiagame ahe ikwahavi i'yva a'ero.

—Na jitehe ġandekoa repiagame ahe ikwahavi. Ġandekokatua repiagame ahe ikwahavi ġandeaporoġi-tapyryva. Ġandekote'varuhua repiagame ahe ikwahavi ġandeaporoġitate'varuhua, ei Jesus'ga.

¹⁷ —Na jitehe i'yvakatuapora ko yva'ikatua.

I'yvate'varuhua'apora ko yva'ite'varuhua, ei Jesus'ga.

¹⁸ Tegwete yva'ikatua i'yvate'varuhua rehe. Tegwete yva'ite'varuhua i'yvakatua rehe, ei Jesus'ga. ¹⁹ Po i'yva ndogwerekoi yva'ikatua, a'ero ahe imbo'ari imondovo

tata pype, ei Jesus'ga. ²⁰ Ahe okwaha i'yva. A'ereki ahe gwepia herekorame yva'ia ojihe.

—Na jitehe ahe Tupana'ga nhi'iġaatyviva'ea mombe'uhara'ġa kwahavi. A'ereki ahe gwepia ġan-dekoa nahanahã ġa ndekote'varuhui javo, ei Jesus'ga.

Tupana'ga okote'varuhuve'ġa nduvihavuhuhete'ga rüi
(Lucas 13.25-27)

²¹ —Kiroki ġa e'i tehe ji ve: “Ndehe ko orepojkaharetero. Ndehe ore orombohete” – ġahã po ti ndohoi yvagi pe ojikoge'yma ji rehe imomborukare'yma okote'varuhua nehë, ei Jesus'ga. Jiruva'ga yvagipeve'ga po ti ġanduvihavuhuhete'ga rüi ojikoty'are'yma ġa pavëi nehë, ei Jesus'ga. Kiroki ġa oko gareaporoġita rupi – ġahã po ti oho pevo ojikoga ji rehe imomboruka okote'varuhua nehë. Ġanduvihavuhuhetero po ti ga oko a'ero ojikoty'a ġa pavëi nehë, ei Jesus'ga.

²² —Aerë mbapava koty po ti Tupana'ga okokatuve'ġa mbuhurukari ojipyri ġa mongovo avuira-ma nehë, ei Jesus'ga. Okote'varuhuve'ġa po ti ga ġa mondoukari hahyva'ea ruvihava pype ġa mombyta avuira-ma nehë, ei Jesus'ga. Ga ġa mondoukarame hahyva'ea ruvihava pype po ti ġa eġa'ei nde ko orepo-jkaharetero javo ji ve onhimongyavo nehë: “Oro-mombe'u ore Tupana'ga nhi'iġa ġa mbo'eavo hehe nahanahã Jesus'ga ei javo,” e po ti ġa ji ve nehë. “Kiroki ġa pe Diabo'gapyriva'ea oko te'varuhu anhaġa – ġa hugwi orombojipe'a ore anhaġa Jesus Cristo'ga pe mbojipe'a javo jupe. Oroapo ore ahemonhimom-by'aheteva'ea he'yjuhuva'ea Jesus'ga oapouka ore ve javo,” e po ti ġa ji ve nehë, ei Jesus'ga. ²³ A'ero po ti ji ehetei imombe'ukatuavo ġa pe nehë: Peko pe ambotehero ji hugwi pejikoangave'yma jireheva'ero. Pejipe'a ti ji hugwi pejigwovo. A'ereki nane'ymi pe pekote'varuhu. A'ea po ti ji ei ġa pe nehë, ei Jesus'ga.

Ahe ko onga apohara'ġa ja
(Lucas 6.47-49)

²⁴ —Kiroki ġa nhinhi'iġa rendu katu okovo nhinhi'iġa rupi – kiroki a'ea ji amombe'u ko – ġa pe ji ei ikwahapyra'ġa. A'ereki ġa ko onga apohara'ga ja – kiroki ga oapo ġwonga hyvykoita imohina itauhua rehe, ei Jesus'ga. ²⁵ Aerë amana ikyreteuhui. Hehanhuhũ yhya a'ero ua garonga pyri yvya atyma. Yvytua turuhui no. Ipopoaka yvytua garonga rehe novã. Ndo'ari reki garonga. A'ereki imondovo itauhua rehe ga oapo imohina, ei Jesus'ga.

²⁶ —Jara'ġa – kiroki ġa nanhirendukatui okoe'yma nhinhi'iġa rupi – ġa pe ji ei ikwahave'yve'ġa. A'ereki ġa ko onga apohara'ga ja – kiroki ga oapo ġwonga imondoteheavo y'ytigã rehe jate imohina, ei Jesus'ga.

²⁷ Aerë amana ikyreteuhui. Hehanhuhũ yhya a'ero ua garonga pyri yvya atyma. Yvytua turuhui no. Ipopoaka yvytua garonga rehe imbovavavavaga imbo'a. O'arahy upa garonga, ei Jesus'ga.

Jesus'ga ombo'e ġa huvihavuhuhete'ga ja

²⁸ Jesus'ga a'ea mombe'upavirë pevove'ġa nhimom-by'ai garemimbo'ea rehe. ²⁹ A'ereki ga tuhë okwaha hete ġa mbo'eavo huvihava'ga ja. Ġambo'ehara'ġa ja rüi – kiroki ġa ombo'e Moisésva'ea remimbo'eagwera rehe – ġa ja rüi ga ġa mbo'ei a'ero.

Jesus'ga omoka'ë ahejagwa
(Marcos 1.40-45; Lucas 5.12-16)

8 Jesus'ga jyvire vytyruhua hugwi ogwovo he'yjuhuve'ġa hoi ga reviri ogwovo ga rupi. ² Ijai-jauhuve'ga ruri Jesus'ga pyri ġwenypy'anduruga jiho-heva'ero ji poko javo. Jesus'ga renoina nde ko jipojy-kaharetero javo ga ei:

—Nde eremoka'ë kwaha jijagwa ji hugwi. Po nde imoka'ëpotari jijagwa, a'ero po ti nde imoka'ëi nehë, ei ga Jesus'ga pe.

³ A'ero Jesus'ga jipoapyhoi opokoga ga rehe. E'i ga ga pe:

—Apota ji. Eka'ë ga hugwi! ei Jesus'ga.

Kotihĩ ika'ëi ga hugwi a'ero.

⁴ Jesus'ga e'i ga pe:

—Teremombe'ui tuhë ti ojipe'ġa pe, ei ga. Eho ti ejip-iuka ikwava'ehara'ga pe oka'ë jijagwa javo. Emondo tehe ti mbatepyryva ga pe tokwava'ë ti ga Tupana'ga pe okovo Moisésva'ea remimbo'eagwera rupi. Nde imondorame ga pe po ti pevove'ġa nde repiagi nehë. A'ero po ti ġa ikwahavi nehë gajagwa oka'ë javo, ei Jesus'ga ga pe.

Jesus'ga omombi karugwara soldadova'eapyriva'ea hugwi
(Lucas 7.1-10)

⁵ Jesus'ga vahemirë Cafarnaum me romano'ga soldados'ġa nduvihava'ga ruri Jesus'ga pyri. Ovahë ga Jesus'ga pyri topoko ti Jesus'ga jipyrive'ga javo. ⁶ Jesus'ga renoina jipojy-kaharetero ko nde javo ga ei Jesus'ga pe:

—Jipyrive'ga itetirüa hete onhinoġa nhironga pe. Nomyinha'javi ga. Hahy hete ga pe no, ei ga Jesus'ga pe.

⁷ A'ero Jesus'ga ei:

—Aho po ti ji ga pyri imombiga ga hugwi a'ero kiro, ei ga.

⁸ A'ero soldados'ġa nduvihava'ga ei Jesus'ga pe:

—Jipojy-kaharetero nde ji hohe ereko huvihavamo, ei ga. A'ero ji nda'ea'uvi eho ti nhironga pe ga repiaga jave'yma nde ve. Terehoa'javi ti ga repiaga. Irupeuhu ti emondo epopoakara nhironga pe imombiguka karugwara jijipyrive'ga hugwi. A'ero po ti ga nhimohiġatui nehë.

⁹ —Akwaha ji ndepopoakara mondoa irupeuhu, ei ga Jesus'ga pe. A'ereki na jitehe ji amondo soldados'ġa jipi. Jiruvihava'ga ji mondoi no nahanahã eapo javo. A'ero ji rekoi ganhi'iġa rupi. Jihi soldados'ġa nduvihavamo ako no. Ojipe'ga pe ji ei: Eho nahanahã japovo pevo ji ve. A'ero ga hoi okovo nhinhi'iġa rupi. Ojipe'ga pe ji ei: Ejo nahanahã japovo avo. A'ero ga ruri okovo

nhinhi'iġa rupi. Jijipyrive'ga pe ji ei: Nahā eapo. A'ero ga japoi, ei soldados'ġa nduvihava'ga Jesus'ga pe.

¹⁰ Ga renduvame Jesus'ga nhimomby'ai. Kiroki ġa oho Jesus'ga rupi – ġa pe Jesus'ga ei:

—Soldados'ġa nduvihava'ga ojiko hete tuhē ji rehe! Jire'yja'ġa hohe israelitas'ġa hohe ga ojiko ji rehe! a'e ji pe me imombe'ukatuavo, ei Jesus'ga. ¹¹ A'e ji pe me: He'yjuhuve'ġa po ti uhu kwara ipora hugwi kwara ihoa hugwi no ua Tupana'ga ronga pype yvagi pe nehē – perope Tupana'ga oko nhanderuvihavuhetero. Nahā po ti ġa nduri oapyga Abraōva'ea pyri Isaquēva'ea pyri no Jacōva'ea pyri no oina nehē ti'u ti Tupana'ga ronga pype javo, ei Jesus'ga. ¹² Ojipe'ġa po ti uhu garonga pype hamo novīa israelitas'ġa. Nduri po ti ġa ipype nehē ojikoge'yma ġwaramo Tupana'ga rehe. Tupana'ga nomongiukari ġa ġwonga pype nehē ġa momba ppytunahiva pype nehē. Pevo po ti ġa jehe'oi ojihe onhimonha'ngavo hahyrame ojive nehē, ei Jesus'ga.

¹³ Soldados'ġa nduvihava'ga pe Jesus'ga ei:

—Ejivra'ja ti enhonga pe a'ero. Ererovia hete nde jipopoakara. A'ero ndepyrive'ga nhimohiġatui kiro, ei Jesus'ga ga pe.

A'ea Jesus'ga erame gapyrive'ga nhimohiġatui a'ero.

Jesus'ga omombi pa he'yjuhuva'ea tetirūa

(Marcos 1.29-34; Lucas 4.38-41)

¹⁴ Aerē Jesus'ga hoi Simāo Pedro'ga ronga pe. Ovahe-mame ga Pedro'ga rembirekohēa yhēa repiagi. Onhino hēa otetiruano. A'ereki o'a hete hēa rehe. ¹⁵ A'ero ga pokogi hēapoa rehe. Hēa hugwi ipigi a'ero. A'ero hēa vyri reki ogwovo herua mbatera ga pe to'u ga javo.

¹⁶ Aerē kwara ihoi. A'ea rupi ġa ġa nderuri Jesus'ga ti tombojipe'a anhaġa ġa hugwi javo. A'ero Jesus'ga nhi'iġi Diabo'gapyriva'ea pe anhaġa pe imbojipe'avo ġa hugwi. Karugwara ga imombimombipavi itetirūave'ġa hugwi no. ¹⁷ Opohano ga ġa. Nahā hekoi Tupana'ga nhi'ġpo'ruavo ymyahūva'ea po'ruavo. A'ereki a'ea mombegwovo ymyahū Tupana'ga nhi'iġa momba'uharava'ea Isaíasva'ea omombe'u Tupana'ga nhi'iġa. Ymyahū ahe ei hako:

“Ga tuhē omombi nhanetiruahūa nhande hugwi,” ei ahe hako.

Oko pota ahe Jesus'ga remimbo'eharamo

(Lucas 9.57-62)

¹⁸ He'yjuhuve'ġa ndepiagame ojipyri Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe:

—He xaho ypihua aherovai, ei ga.

—Kwa, ei ġa.

¹⁹ Ġa horame ypihua pe judeus'ġa mbo'ehara'ga ruri Jesus'ga pyri. Ombo'embo'e ga Moisésva'ea remimbo'eagwera rehe jipi. Ovahemame Jesus'ga pyri ga ei Jesus'ga pe:

—Ji po ti neremimbo'eharamo nehē. Ndehoa nanani po ti ji hoi nde rupi nehē, ei ga.

²⁰ A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Ereho pota tuhē nde ji rupi? ei Jesus'ga.

Ja'gwara'java'ea raposas gwyvykoi okwara yvy pe okia ipype. Gwyrā'ia ikiri hakā rehe, ei Jesus'ga. Jihi reki, yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no, ji ndarekoi jikihava, ei Jesus'ga ga pe. Ehorame ji rupi ji javijitehe po ti nde ndererekoi nehē no, ei Jesus'ga ga pe.

²¹ Jesus'ga remimbo'eharamo ojipe'ga ei Jesus'ga pe:

—Orepojykaharetero ko nde, ei ga Jesus'ga pe. Aerē po ti ji hoi nde rupi nanani nehē. Na ji hoi na'ē jipo'ria tyma, ei ga.

²² A'ero Jesus'ga ei reki ga pe:

—Terehoi ti pevo. Ji rupi ti ejo. Omanove'ġa'jave'ġa – kiroki ġa noarōi Tupana'ga nhi'iġa – ġa tuhē ti toty gwe'yja'ġa, ei Jesus'ga ga pe.

Jesus'ga omombi vyvtua typepemuhūa reheve

(Marcos 4.35-41; Lucas 8.22-25)

²³ Jesus'ga avame yharuhua pype garemimbo'ehara'ġa hoi ga pohe. ²⁴ Ġa herohorame vyvturanuhūa ruri ojyva ypihua rehe imohehanhuhūheteavo typepemuhūa. A'ero hehanhuhū yhya ogwovo yvate okwava yharuhua pyvō o'ava ipype. Jesus'ga reki oki upa yharuhua pype. ²⁵ Kiro garemimbo'ehara'ġa hoi Jesus'ga pyri ga mongirahiva javo ga pe:

—Nhande poko ti! Kiro nhande hoi ypy pe nhandepapava nehē! ei ġa ġwembipojykaharete'ga pe.

²⁶ Oma'eamo ga ei ġa pe:

—Maranameuhū pe pekyhyjiuhu? Ndapejikogi pe ji rehe naerū? ei ga ġa pe.

Ovya ga nhi'iġi vyvturanuhūa pe typepemuhūa pe no topi ti javo. A'ero vyvtua ipigi. Notymynha'javi yhya no. ²⁷ A'ero ġa nhimomby'ai reki javo.

—Marā te ga reko naerū? Vyvtua vehevi re po ġwendu katu ganhi'iġa ypihua pavēi, ei ġa.

Jesus'ga ombojipe'a anhaġa Gadarapeva'ea hugwi

(Marcos 5.1-20; Lucas 8.26-39)

²⁸ Ypihua aherovai Jesus'ga herohoi ġwemimbo'ehara'ġa pavēi. Gwerovahē Jesus'ġa a'ero ogwovo Gadarapeve'ġa gwyrī pe. Jesus'ga repenhana cidadepeve'ġa mokonha'ġa nduri. He'yjuhu anhaġa Diabo'gapyriva'ea onhimongyavo mokonha'ġa pojykavo. A'ero mokonha'ġa iporayvaranuhūi. Ojipe'ġa ndokwavi pevo ġa pyvō okyhyjiavo a'ero. Itaruvihavuhua kwaruhua pytera hugwi aheryvya hugwi ġa nduri Jesus'ga repenhana kiro. ²⁹ Nanime anhaġa hapukai javo.

—Jesus! e'i anhaġa. Terejori ore avykyavo Tupana'ga ra'yramo, e'i Jesus'ga pe. Nde erejo hahyva'ea imbuhupota ore ve a mbapava koty hahyva'ea mbuhuhava renonde? e'i ga pe.

³⁰ Paivo a'ea hugwi porcos tuvi i'gwovo onhimongyavo. He'yjuhu hete porcos. ³¹ Jesus'ga pe anhaġa ei:

—Po nde ore mbojipe'ai mokonha'ġa hugwi, a'ero ore mondouka porcos pojykauka ore ve, e'ie'i anhaġa.

³² —Peho ti a'ero, ei Jesus'ga jupe.

Anhaġa ojipe'a mokonha'ġa hugwi a'ero ogwovo Jesus'ga nhi'ġpo'ruavo porcos pojykavo herogwovo.

Nanime porcos nhaporemo inhahetei ojyva yvyty'ramuhūa hugwi ogwovo ypihua pype otypvygamo omanomo.

³³ Porcos repiakatuhara'ġa nhani ogwovo jugwi ogwovo ġwonga pe nanani cidade pe. Pevo ġa imombe'upavi nahanahā hekoi anhaġa rembipojykaagwera'ġa pe javo. ³⁴ Nanime cidadepeve'ġa ndupavi Jesus'ga repiaga. Ga repiagame ġa ei ga pe: —Heregwovo oregwyrā hugwi!

Jesus'ga omopo'ā nomyiva'ea

(Marcos 2.1-12; Lucas 5.17-26)

9 A'ero Jesus'ga hoi ypiahu pe o'ava yharuhua pype tajivyra'ja javo. Ga jivyra'javi a'ero Gadapeve'ġa hugwi ua aherovai ovahema ocidade de Cafarnaum me.

² Nanime pevove'ġa ga reruri itetirūave'ga nomyive'ga gakupeupava pype. Ġa ndepiagame Jesus'ga ei ovytyeri pe: “Ojiko hete ġa ji rehe ga rerua ji pyri tomopo'ā ti ga ga javo,” ei Jesus'ga ovytyeri pe.

—Pi'a, ei Jesus'ga nomyive'ga pe. Ejory ti. A'ereki kiro nderekote'varuhua mombora nde hugwi.

A'ea Jesus'ga ei jihi amombo nderekote'varuhua javo.

³ Nanime ġambo'ehara'ġa noarōi Jesus'ga ea. “Jesus'ga onhimongouhu Tupana'ga'java'ero,” ei ġa ovytyeri pe. “A'ereki Jesus'ga e'i nomyive'ga pe: 'Amombo ji nderekote'varuhua.' Tupana'ga jate e'i a'ea,” ei ġa. “Po Jesus'ga nde'i hamo,” ei ġambo'ehara'ġa.

⁴ Jesus'ga ikwahahetei reki ġa nhi'iġame ovytyeri pe. A'ero ga ei ġa pe:

—Pe'e pe: “Maranameuhū Jesus'ga euhui a'ea? A'ereki ga Tupana'ga rūi.” Nahā pe pe'e pejiyvytyeri pe ite'varuhu Jesus'ga javo. Maranameuhū pe japyakauhui ji rehe javo ji ve? ⁵ A'e ji nomyive'ga pe ko: Amombo ji nderekote'varuhua nde hugwi. Emo pe ndapehepiagi aherekote'varuhua mombora. A'ero pe ndaperoviari jipopoakara, ei Jesus'ga ġa pe. Po ji ei ga pe nehē: Epo'ā egwovo, a'ero po ti pe hepiagi gahoa nehē. A'ero po ti pe heroviari jipopoakara nehē. ⁶ Nurā po ti ji ga mopo'ami kiro tapekwaha ti javo, ei Jesus'ga vvyakotyva'ero vvagipeva'ero no. A'ero po ti pe ei nehē: “Tupana'ga ombuhuruka tuhē Jesus'ga avo vvyā koty ga mongovouka vvyakotyve'ġa ndekote'varuhua momboharamo,” ei Jesus'ga ġa pe.

Nurā Jesus'ga ei nomyive'ga pe ga monhimohiġatua-vo:

—Epo'ā ti ejikupeupava rerogwovo enhonga pe, ei Jesus'ga ga pe.

⁷ A'ero nomyive'ga po'ami herogwovo ġwonga pe.

⁸ A'ea repiagame ġa nhimomby'ai Tupana'ga mboheteavo onhimongyavo.

—A'ereki Tupana'ga vvyakotyve'ġa mbopopoaka japouka ġa pe nanongara ahemonhimomby'ava'ea, ei ġa.

Jesus'ga Mateusva'ea pavēi

(Marcos 2.13-17; Lucas 5.27-32)

⁹ Aerē ohorame cidade hugwi ogwovo Jesus'ga Mateus'ga repiagi. Pevo Mateus'ga ði itambere'ia ryrua pype ipyhyga itambere'ia judeus'ġa hugwi imono'oġa governo pe. Ga repiaga Jesus'ga ei ga pe:

—Herejo ti ji rupi ekovo nhiremimbo'eharamo.

A'ero Mateus'ga po'ami ogwovo Jesus'ga rupi okovo garemimbo'eharamo.

¹⁰ Aerē Jesus'ga hoi onga pe i'gwovo ġwemimbo'ehara'ġa pavēi. Ga i'urame itambere'ia

mono'oġuhūhara'ġa nduri i'gwovo ga pyri ojipe'ġa pavēi. Judeus'ġa e'i ġa pe jipi: “Ġa ko okote'varuhuva'ero hendukatue'yma Moisésva'ea remimbo'eagwera,” ei ġa. Nanongara'ġa uhu Jesus'ga pyri i'gwovo.

¹¹ Ġa ndepiagame fariseus'ġa ndopotari. A'ero ġa ei Jesus'ga remimbo'ehara'ġa pe:

—Maranameuhū pembo'ehara'ga i'uuhui nanongara'ġa pyri itambere'ia mono'ðhara'ġa pyri okote'varuhuve'ġa pyri no? ei ġa.

¹² Henduvame Jesus'ga ei:

—Kiroki ġa e'i ojive: “Nanhitetirūi ji” – ġahā ahepohanhara'ga ndopokogi ġa pohanoġe'yma. Kiroki ġa e'i ojive: “Nhitetirūa ji” – ġahā ahepohanhara'ga ġa pokogi ġa pohanoġa. Na jitehe ji okote'varuhuve'ġa pokogi jijihe'a ġa ndehe topohi ti ġa okote'varuhua hugwi javo, ei Jesus'ga. ¹³ Ymyahū Tupana'ga ei hako:

“Peru pe mbatepyryva tokwava'ē ti ikwava'ēhara'ġa Tupana'ga pe javo.

A'ea ji ei pe me novā.

Emo kojji' ji apota penemimombyryva ojipe'ġa pe,” ei Tupana'ga hako, ei Jesus'ga.

—Peho ti penhimbo'eavo a'ea rehe Tupana'ga ea rehe ikwahakatuavo, ei Jesus'ga ġa pe. Ajo ji vvyā koty tapoko ti ji okote'varuhuve'ġa javo – kiroki ġa e'i: “Ako te'varuhu ji. Marā po ti ji ve a'ero nehē?” Ta'e ti ji ġa pe toko katu ti ġa javo. Ojipe'ġa pyri rūi ji ajo javo – kiroki ġa e'i ojive: “Jipyry hete ji.” Ġa pyri rūi ji jori javo ġa pe, ei Jesus'ga.

Ndo'ui ahe xanhi'ī ti Tupana'ga pe javo

(Marcos 2.18-22; Lucas 5.33-39)

¹⁴ Aerē João Batistava'ea remimbo'ehara'ġa nduri Jesus'ga pyri. Ovahemame ġa ei ga pe:

—Nane'yami fariseus'ġa ja ore ndoro'ui xanhi'ī ti Tupana'ga pe javo. Neremimbo'ehara'ġa ki a'e te nane'yami o'ui reki. Maraname ore ja rūi ġa ndekoi? ei ġa Jesus'ga pe.

¹⁵ A'ero Jesus'ga ei ikwahavuka ġa pe:

—Kiro ji hēarembirekoruama'ga mombe'ui pe me, ei Jesus'ga. Uhu hēarembirekohava apiavo. A'ero ġa i'ui gworygworyvamo ga rehe okovo ga pyri toryva rupi – kiroki ġa ojikoty'a ga pavēi. Po ahe nde'i te ġa pe a'ero: “Pejehe'o ti.” Ahe erame a'ea po ġa ndokoi ahenhi'iġa rupi, ei Jesus'ga. Aerē po ti tiruahūve'ġa hēarem-bireko'ga rerohoi nehē. Kiroki ġa ojikoty'a ga pavēi –

ġa hugwi po ti ġa ga rerohei nehē. A'ero po ti ġa ndo'ua'javi ojehe'gwovo nehē.

A'ea Jesus'ga ei ikwahavuka ġa pe onhimombe'gwovo ġwemimbo'ehara'ġa mombe'gwovo no.

¹⁶ —Po ahe oapokatua'ja pota tapy'ynhapirymyana tararaga, a'ero itararaga rehe ahe nomondoi tapy'ynhapirapyahua ndotyryrygiva'ea imboja hehe, ei Jesus'ga. Po ahe ipyahuva'ea imbojari ymyahūva'ea rehe, a'ero ipyahuva'ea jiky ymyahūva'ea hugwi koji'i imbotararaga ymyahūva'ea. Igwaigwawete imohehāi ikwara ymyahūva'ea pype a'ero, ei Jesus'ga.

¹⁷ Na jitehe vinho aporame ahe ndoheka'vogi vinhopyahua hyruymyana pype mbiara pirymyana pype, ei Jesus'ga. Po ahe heka'vogi vinhopyahua ipirymyana pype, a'ero ipirymyana ipugi. A'ero vinho tururui jugwi. Nahā ahe jigwarai ipirymyana rehe no, ei Jesus'ga. Ipipyahua pype tuhē ahe toheka'vo vinhopyahua. Nahā ahe gwereko katu vinho ipira reheve.

A'ea Jesus'ga omombe'u nhiremimbo'ea ipyahuva'ea ndojihe'ari ġanamonha'ea remimbo'eagwera rehe javo.

Jesus'ga opoko tay'riva'ea gwypova'ea reheve

(Marcos 5.21-43; Lucas 8.40-56)

¹⁸ Jesus'ga a'ea mombe'urame ġa pe nanime huvihava'ga ruri Jesus'ga pyri ġwenypy'anduruga jioheva'ero ji poko javo.

—Jira'yrahēa omano ko, ei ga Jesus'ga pe. Herejo epokoga hēa rehe. A'ero po ti hēa kwerava'javi nehē, ei ga Jesus'ga pe.

¹⁹ —Kwa, ei Jesus'ga.

Kiro Jesus'ga po'amī ogwovo ga rupi. Jesus'ga remimbo'ehara'ġa hoi ga rupi no.

²⁰ Nanime hēa ruri ga reviri no itetirūavehēa gwypovehēa. He'yi doze anos hēatetirūa imbokwara'ari hēa rehe opige'yma hēa hugwi. A'ero hēa ruri Jesus'ga reviri opokoga gatapy'ynhapira rembeyvira rehe. ²¹ A'ereki hēa e'i oyvyteri pe: "Po ti ji pokogi jitehe gatapy'ynhapira rehe, a'ero po ti nhitetirūa ipigi ji hugwi nehē," ei hēa.

²² A'ero Jesus'ga pyryrymi reki. Hēa repiagame ga ei hēa pe:

—Kui'i, ei ga hēa pe. Ejory ti! Erejiko nde ji rehe. Nurā netetirūa pigi nde hugwi, ei ga.

A'ea rupi hēa nhimohiġatui.

²³ Kiro huvihava'ga rongga pe Jesus'ga hoi ogwovo tahepia ti gara'yrahēa javo. Ovahemame ga imonhi'ṭhara'ġa ndepiagi – kiroki ġa omonhi'ṭ jiru'a ahe manorame. He'yive'ġa ga ġa ndepiagi no. Hahyahi ġa-jehe'ohetea. ²⁴ Ġa pe nhaporemō Jesus'ga ei:

—He pejigwovo! A'ereki tayrihēa nomanoi. Oki hēa upa, ei ga.

A'ero ġa ga jai ga rerekovo ga rerekomemuamo ki a'ete ahe omano hete javo. ²⁵ Ġa mbojipe'avo ga ġa mondoi. Okirame onga pype ga kujahēa popyhygi. A'ero hēa kweravi opo'ama.

²⁶ Ombojoapiapi ġa hēa mombe'gwombe'gwovo Jesus'ga reheve ojipe'ġa pe. Ġagwyriveve'ġa nhaporemō ikwahavi a'ero hēambogwerava.

Jesus'ga omboheakwa katu heakwagweva'ea mokonhava'ea

²⁷ Jesus'ga horame onga hugwi ogwovo heakwagweve'ġa hoi ga reviri mokonha'ġa. Hahyahi ġanhi'iġa ġa erame ohapukaita:

—Daviva'ea rymyminouhūro ko nde! ei ġa.

Nahā ġa ei Jesus'ga pe. A'ereki ġa e'i oyvyteri pe: "Jesus'ga pe Tupana'ga e'i eko ti ġanduvihavuhetero javo."

—Ore poko ti! ei ġa Jesus'ga pe.

A'ea ġa ei tianemboheakwa katu ti ga opopoakara pyvō javo.

²⁸ Ga kirame onga pe ġa nduri ovahema ga pyri. Ġa pe Jesus'ga ei:

—Marā? Perovia pe nhiremimboheakwakatuaġwama? ei Jesus'ga.

A'ero ġa ei ga pe:

—Orepojykaharetero ko nde, ei ġa. Orogwerovia ore.

²⁹ A'ero ga pokogi ġandeakwara rehe javo.

—Pejiko pe ji rehe. Nurā pe ndeakwaturō, ei ga ġa pe.

³⁰ Ġandeakwara ma'eġatui a'ero. A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Ji rendu katu ti. Tapemombe'ui ti nhiremimboheakwakatua. Ndatotahetei ji a'ea mombe'ua, ei Jesus'ga ġa pe.

³¹ Ombojoapiapi ġa reki imombe'gwombe'gwovo ogwyriveve'ġa pe nhaporemō nahā Jesus'ga ore mboheakwa katu javo.

Jesus'ga ombojipe'a anhaġa onhi'iġe'ŷva'ea hugwi

³² Ġa horame onga hugwi ojipe'ġa onhi'iġe'ŷve'ga reruri Jesus'ga pyri. Tegwete ganhi'ṭhava anhaġa ga pojykarō ġwaramo Diabo'gapyriva'ea. ³³ Jesus'ga anhaġa mbojipe'ai ga hugwi. Nurā onhi'iġe'ŷve'ga nhi'iġi. A'ero pevove'ġa nhimomby'ai onhimongyavo.

—Ndihepiangavi koi nhande ġwihā jipi nhandegwyrī pe Israel pe, ei ġa.

³⁴ Fariseus'ġa e'i reki:

—Anhaġa ruvihavuhu'ga Diabo'ga Jesus'ga pojyka ga mbopopoaka. Nurā Jesus'ga anhaġa mbojipe'ai ġa hugwi ġa mondovouka, ei ġa o'mbero.

Jesus'ga ahe porogwety

³⁵ Aerē Jesus'ga imbojoapiapi cidades repiaga cidades'ia repiaga no. Ġa mbo'eavo Tupana'ga nhi'iġa rehe ga hogahoi ġajatykahai pe. Pyryva'ea ga imombe'ui Tupana'ga pe poko katu pota okovo pota penduvihavuhetero javo.

—Perojijyjijyuka ti pejeaporoġita Tupana'ga pe pejikoga ga rehe. A'ero po ti ga pe pokokatui nehē imomba pendekote'varuhua pe hugwi okovo penduvihavuhetero nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

Karugwara Jesus'ga imombipavi itetirūave'ġa hugwi. Ipopoakare'ġve'ġa ga ġa mbopopoakapavi no. Nahā ga rekorekoi ġapyteri pe.

³⁶ Ojatykave'ġa ndepiagame Jesus'ga ġa porogwetygi. A'ereki ġa he'ouhū onhimongyavo tiruahūro ġwaramo ojive. Ndipokohavi ġa no. Nahanahā ġa ndekoi ovelhas ja – kiroki ovelhas ndogwerekoi gwepiakatuhara'ga. ³⁷ A'ero Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe:

—Ġa ko koapora ja ġanemimondoroġwerīva'ea ja. He'yi hete koapora gworygworyvamo. Imondorove'ġa ndohygi reki hehe. A'ereki ġa ndahe'yi. A'ero ahe ei koapora jara'ga pe: “Koji'i jitehe ti embuhurukara'ja ġa pyri imondorove'ġa imondoroguka ko pe.” A'ea ahe ei koapora jara'ga pe, ei Jesus'ga.

—Na jitehe avove'ġa koapora ja. A'ereki ġa he'yjuhu ranuhū. Ndahe'yi reki imondorove'ġa'jave'ġa – kiroki ġa oporavyky imombe'gwovo Tupana'ga nhi'iġa ġa pe tojiko ti ġa Tupana'ga rehe javo, ei Jesus'ga. ³⁸ Pe'ji ti Tupana'ga pe a'ero. Gaha ko koapora jara'ga ja. Pe'ji ti ga pe: “Koji'i jitehe ti embuhurukara'ja ġa pyri eji-heve'ġa. Tomombe'u ti ġa nenhi'iġa he'yjuhuve'ġa pe tojiko ti ġa Tupana'ga rehe javo. A'ero po ti ġa ndekoi upa avuirama nde pyri nehē.” A'ea ti pe'ji Tupana'ga pe, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

Dozeva'ea Jesus'ga remimbo'eharava'ea gamoirūhara-va'ea

(Marcos 3.13-19; Lucas 6.12-16)

10 Ġwemimbo'ehara'ġa dozeve'ġa mbuhurukarame ojipyri, kiro Jesus'ga ġa mbopopoakari tombojipe'a ti ġa anhaġa ojipe'ġa hugwi javo. Kiro ga ġa mbopopoakari tokwaha pa ti ġa karugwara imombiga itetirūave'ġa hugwi javo. Kiro ga ġa mbopopoakari tokwaha pa ti ġa ipopoakare'ġve'ġa mbopopoaka javo. ² Dozeve'ġa ko Jesus'ga remimbo'ehara'ġa gamoirūhara'ġa. Ġa ko nahā:

Mokonha'ġa ko Simāo'ga André'ga pavēi onhoirū'ġa. Pedro irūa Simāo'ga rera. Ga ko Jesus'ga moirūhara'ga ypy.

Mokonha'ġa ko Tiagova'ea João'ga pavēi onhoirū'ġa. Ġa ko Zebedeu'ga ra'yra'ġa.

³ Mokonha'ġa ko Filipe'ga Bartolomeu'ga pavēi.

Mokonha'ġa ko Tomé'ga Mateus'ga pavēi. Mateus'ga ko itambere'ia mono'đharagwera'ga governo pe.

Mokonha'ġa ko Tiago'ga Tadeu'ga pavēi. Tiago'ga ko Alfeu'ga ra'yra'ga.

⁴ Mokonha'ġa ko Simāo'ga Judas Iscariotesva'ea pavēi. Simāo'ga ko zelotes'ġa nde'yja'ga – kiroki ġa ndokoi governo rehe romanos'ġa ndehe. Judas Iscariotesva'ea aerē Jesus'ga mondouka okote'varuhuve'ġa pe ga pyhyguka ġa pe.

Nahā ko dozeve'ġa nhaporemō Jesus'ga remimbo'ehara'ġa gamoirūhara'ġa.

Jesus'ga remimbo'eharava'ea omombe'u Tupana'ga nhi'iġa

(Marcos 6.7-13; Lucas 9.1-6)

⁵ Ġahā dozeve'ġa Jesus'ga ġa mondoukari tomombe'u ti ġa Tupana'ga nhi'iġa javo. Ġa mondoukarame ga ei ġa pe:

—Tapehoi ti nhandere'yja'ġarūive'ġa cidades pe judeus'ġarūive'ġa cidades pe, ei Jesus'ga. Tapehoi ti pevo. Tapehoi ti samaritanos'ġa cidades pe no, ei Jesus'ga.

⁶ —Nhandere'yja'ġa pyri jate israelitas'ġa pyri jate ti peho. Ġa ko ovelhas ja. Ovelhas oka'nhy jipi herekoe'ymame gwepiakatuharamo. Akoja ja ko nhandere'yja'ġa ika'nhyva'ea ja, ei Jesus'ga. ⁷ Pehorame ġa pyri ti pemombe'u katu ġa pe. Pe'ji ti ġa pe: “Tupana'ga oko ġwerī nhanderuvihavuhetero nhande repiakatuavo yvya koty nhande mongovo onhi'iġa rupi.” A'ea ti pe'ji ġa pe, ei Jesus'ga. ⁸ Pemombi ti karugwara itetirūave'ġa hugwi. Pemoka'ē ti ġajagwa ijaijauhuve'ġa hugwi. Pembogwera ti omanove'ġa ġamanoa hugwi. Pembojipe'a ti Diabo'gapyriva'ea anhaġa ojipe'ġa hugwi. Nahanahā ti pepokopoko nhandere'yja'ġa.

—Ji pe mbopopoaka topoko ti ġa ġa javo, ei Jesus'ga. Ji nda'ei pe me: Opombopopoaka ji ko. Nurā ti pem-buhu ji ve itambere'ia mbatera reheve. A'ea rūi ji a'e pe me, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe. A'ero ġa pokogame ti tape'ei ġa pe: “Pembuhu ore ve itambere'ia mbatera reheve.” A'ea rūi ti pe'ji, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

⁹ —Taperohoi ti itambere'ia pehorame, ei Jesus'ga.

¹⁰ Taperohoi ti sacola pehorame. Taperohoi ti irūa tapy'ynhapira camisa'java'ea. Taperohoi ti irūa sapatos. Taperohoi ti yvyra pejikhavamo. A'ea nhaporemō ti taperohoi. Pevove'ġa po pe poraka pe pokoga hamo, ei Jesus'ga ġa pe.

¹¹ —Pevahemame ġacidades pe ġacidades'i pe no pe'ji ti cidadespeve'ġa pe: “Ma'ġa pyry avova'ero? Ga pyri ore pytapotari.” A'ea ti pe'ji. Pyryve'ga repiagame ti peju ga pyri jate pejiyye'yma garonga hugwi. Aerē po ti pe hoi ojipe pe cidade pe nehē. A'ero jate ti pejiyye'garonga hugwi pejiygwovo a'ero nehē, ei Jesus'ga.

¹² Pepytarame ġanonga pype ti pe'ji ongapypeve'ġa pe pendoryvamo ġa ndehe. Pe'ji ti ġa pe: “Tu katu ti pepy'a!” A'ea ti pe'ji ġa pe. ¹³ Po ġa pyryvamo, a'ero po ti ġapy'a rukatui tuhē nehē.

—Po ġa ndapyryvi, a'ero ti pe'ji ġa pe: “A'e tehe ji pe me pepy'a ti tu katu javo.” A'ea ti pe'ji ġa pe tukatuyme ti ġapy'a javo, ei Jesus'ga ġa pe. ¹⁴ Po ongapypeve'ġa ndohoryvi pe ndehe tapepytai ore pyri javo, a'ero ti tapepytai ġanonga pype. Po ġa nohendupotari pe imombe'urame Tupana'ga nhi'iġa ġa pe, a'ero ti tapepytai ġanonga pype, ei Jesus'ga.

—Na jitehe ti tapepytai cidade pe ġa ndoryve'ymame pe ndehe hendupotare'yma Tupana'ga nhi'iġa, ei Jesus'ga. Pehorame ġa hugwi pemonduru ti otimbuguhua pejiyya hugwi oropohi ore pe hugwi javo, ei Jesus'ga. ¹⁵ Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Aerē mbapa-

va koty po ti ġa hepiagi hahyva'ea ojihe Tupana'ga omanove'ġa mono'ombavame ġa ndeheve nehē. Ġa mono'ombavame po ti ga ei ġa pe nhaporemonehē peko te'varuhu pe javo. A'ereki ġa nohendukatupotari ganhi'iġa. Koji'i po ti hahy ġa pe Sodomapeve'ġa hohe Gomorrapeve'ġa hohe no, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

Omondo ahe hahyva'ea ahe ve

(Marcos 13.9-13; Lucas 21.12-17)

¹⁶ —Ji rendu ti, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe. Kiro po ti ji pe mondoidokote'varuhuve'ġa pyteri pe. Peko po ti pe ovelhas ja ipopoakare'ġva'ea ja pejigwovo ġapyteri pe nehē. Onharō ja'gwarajava'ea lobos ovelhas pyhyga otiruahūro jupe. Na jitehe po ti okote'varuhuve'ġa tiruahūro pe me nehē, ei Jesus'ga ġa pe. Nurā po ti mboja ja penhimboko'i hete ikwaha-heteavo penhimombaragwahava ġa ndehe nhaneirūa rūi ko ġa javo. Inambua nomondoidokote'varuhuve'ġa pyteri pe. Peko katu katu ti ojipe'ġa pe, ei Jesus'ga ġa pe.

¹⁷ —Penhimboko'i ti okote'varuhuve'ġa hugwi pejiko-vo. A'ero po ti ġa pe pyhygi pe nderohoahyavo imohiġatuhara'ġa ndovai pyteri pe ojatykahai pe nehē. Peko po ti ġa pe nupanupāi vyra pyvō, ei Jesus'ga ġa pe.

¹⁸ Governador'ġa ndovai pyteri pe po ti ġa pe nderohoukari gwuvihavuhu'ġa ndovai pyteri pe no. Ġandovai pyteri pe po ti ġa pe nderohoukari nehē timboja tehe ti ġa ndehe javo. Nahā po ti ġa ndekote'varuhui pe me nehē pendekoro ġwaramo jireheva'ero, ei Jesus'ga. A'ea rupi po ti pe ji mombe'ukatui ġa pe judeus'ġarūive'ġa pe nhaporemonehē tojiko ti ġa Jesus'ga rehe javo, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

¹⁹ —Ġa pe nderohoukaramo ġandovai pyteri pe ti tape'ei na'ē pejiyyteri pe: "Maramarā po ti nhande nhi'iġi ġa pe nehē? Gara po ti nhande ei ġa pe nehē?" A'ea ti tape'ei pejivy'are'yama, ei Jesus'ga ġa pe. Ġa pe nderohoukaramo ġandovai pyteri pe po ti Tupana'ga penduvete'ga okwahaheteuka pe me nehē nahanahā ti pe'ji ġa pe javo. ²⁰ Hehe po ti gara'uva pe monhi'iġuka pe mbo'eavo nehē. Nurā po ti penhi'iġa rūi pe imombe'ui ġa pe nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

²¹ Aerē po ti peirū'ġa pe nderohoahyukari gwuvihava'ġa pe nehē tojuka ti ġa ġa javo. Penduva'ġa no, ġa po ti pe nderohoahyukari gwuvihava'ġa pe nehē no tojuka ti ġa ġa javo. Penda'yra'ġa vehevi po ti napearōa'javi pe nderohoahyuka gwuvihava'ġa pe nehē no tojuka ti ġa ġa javo, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe. ²² Ġa nhaporemonehē tojiko ti ġa ġa javo, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe. ²³ Ġa nhaporemonehē tojiko ti ġa ġa javo, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

²³ —Ġa ndekote'varuhurame pe me ti penhiminhimi ġa hugwi. Pejijyjiji ti pejigwovo ojipejipe pe cidades pe. A'ero he'yjuhuva'e pe cidades pe po ti pe hoi ji mombe'gwovo ġa pe nehē, ei Jesus'ga. Pehoa renonde cidades pe nhaporemonehē tojiko ti ġa ġa javo, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa gwyri pe po ti ji

ajora'ja vyra koty vyakotyva'ero yvagipeva'ero nehē, a'e ji pe me imombe'ukatuavo, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

²⁴ —A'e ji kiro pe me: Ġambo'ehara'ga koji'i garemimbo'ehara'ġa hohe, ei ga. Na jitehe ġapoykahara'ga koji'i gapyrive'ġa hohe, ei Jesus'ga. ²⁵ Po ġa jigwarai ġambo'ehara'ga rehe, a'ero po na jitehe ġa jigwarai garemimbo'ehara'ġa ndehe no. A'ero po a'ea pyry garemimbo'ehara'ġa pe hamo, ei Jesus'ga. Ġa erame Belzebu onga jara'ga pe ġa ete'varuhui ga pe ojigwaraita ga rehe. A'ereki Belzebu irūa Diabo'ga rera. Po ġa ei Belzebu onga jara'ga pe, a'ero koji'i po ti ġa ete'varuhui garongapypeve'ġa pe gapyrive'ġa pe ojigwaraita ġa ndehe nehē, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

Tapekyhyji ti ġa hugwi, ei Jesus'ga

(Lucas 12.2-7)

²⁶ —Tapekyhyji ti ġa hugwi, ei Jesus'ga. A'ereki ji a'e pe me: Tupana'ga po ti imboukwahavi onhimiva'ea hepiuka ikwahavuka henduvukapava nehē, ei Jesus'ga.

²⁷ —Kiroki a'ea ji amombe'u pytunimo pe me – a'ea ti pemombe'u arimo ojipe'ġa pe nehē, ei Jesus'ga. A'ea ji ei javo: Kiroki a'ea ji amombe'u nhimi pe me – a'ea jitehe ti pemombe'u ġandovaki tohendu pa ti ġa javo, ei Jesus'ga ġa pe.

²⁸ —Tapekyhyji ti pejukapotave'ġa hugwi. Pe jukarē tegwete pemondohavaġwama hahyva'ea ruvihava pype, ei Jesus'ga. Tupana'ga hugwi ti pekyhyji. Gaha ipopoaka hete ahe jukavo ahe momboa tata pype hahyva'ea ruvihava pype ipotaramo, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

²⁹ —Maramomi itambere'ia gwyrā'ia rehe? Ndahe'yi po hehe. Dois rehe gwyrā'ia rehe po ojipeji'i jate itambere'ia. Tupana'ga gwepia katu gwyrā'ia penduvete'ga. Ga ipotare'yname gwyrā'ia ndohiri'i'i. Ga ipotaramo jate gwyrā'ia ihiri vyvo omanomo, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

³⁰ —Koji'i hete reki Tupana'ga pe ndepiakatui. A'ereki ga okwaha jitehe reki pe'ava nhaporemonehē tojiko ti ġa ġa javo, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe. Nahā ga pe kwahahetei pe ndepiakatuavo. ³¹ Tapekyhyji ti a'ero. A'ereki Tupana'ga e'i pe me: "Ahepia katu ji gwyrā'ia he'yjuhuva'ea. Koji'i ji rekoji pe ndehe pe ndepiakatuavo," ei Tupana'ga, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

Po nahā ahe ji mombe'ui, ei Jesus'ga

(Lucas 12.8-9)

³² —E'i po ahe ji mombe'gwovo a'ero, ei Jesus'ga. "Ajiko ji Jesus Cristo'ga rehe. Ga oko jipojykaharetero." A'ea po ahe ei ojipe'ġa pe hamo. Po nahā ahe ji mombe'ui, a'ero po ti ji ahe mombe'ui jiruva'ga pe yvagipeve'ga pe nehē ġa ko jireheva'ero javo ga pe nehē, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

³³ —E'i po ojipe'ġa ji mombe'gwovo: "Ndajikogi ji Jesus Cristo'ga rehe. Ga ndokoi jipojykaharetero." A'ea po ġa ei ojipe'ġa pe. Po nahā ġa ji mombe'ui, a'ero po

ti ji ġa momba'ui jiruva'ga pe yvagipeve'ga pe nehē ġa ndokoi jireheva'ero javo ga pe nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

Ojogwayva po ti ġa ji rehe nehē, ei Jesus'ga
(Lucas 12.51-53; 14.26-27)

³⁴ —Marāi pe ji momba'gwovo? ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe. “Jesus'ga rura ġwaramo po ti vvyakotyve'ġa py'a rukatui nehē.” Nahā po pe ei pejiyvyteri pe naerū? Tape'ei ti a'ea. Jirura ġwaramo po ti ġapy'a ndukatui nehē. Ojogwayva po ti ġa ji rehe nehē, ei Jesus'ga. ³⁵ Ojipe'ġa po ti ji arōhetei nehē. Ojipe'ġa po ti nanhiarōi nehē. Nurā po ti ġa jogwayvari ji rehe nehē. “Akwaimbae'ġa po ti gwayva uva'ġa nehē.

Kunhangwera'ġa po ti gwayva oy'ġa nehē.
Kunhangwera'ġa po ti gwayva ġwembireko'ġa y'ġa nehē.

³⁶ Ongapypeve'ġa po ti nonhoarōhetei nehē,” ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

³⁷ —Kiroki ġa oarō hete uva'ġa nharōa hohe – ġahā ti tokoye nhiremimbo'eharamo. A'ereki nanongara'ġa ndapyryvi. Kiroki ġa oarō hete oy'ġa nharōa hohe – ġahā ti tokoye nhiremimbo'eharamo no, ei Jesus'ga. A'ereki nanongara'ġa ndapyryvi. Kiroki ġa oarō hete gwa'ykwaimbe'ġa nharōa hohe – ġahā ti tokoye nhiremimbo'eharamo, ei Jesus'ga. A'ereki nanongara'ġa ndapyryvi. Kiroki ġa oarō hete gwa'ykunha'ġa nharōa hohe – ġahā ti tokoye nhiremimbo'eharamo no. A'ereki nanongara'ġa ndapyryvi.

A'ea Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe koji'i ti ġa tanhiarō hete javo.

³⁸ —Kiroki ġa oko pota nhiremimbo'eharamo – po ti ojipe'ġa imbohahyukari ġa pe ġa jukavo vehevi nehē peko pe Jesus'ga reheva'ero javo ġa pe, toko jitehe ti ġa nhiremimbotarimova'ea rehe opohire'yma ji hugwi. Okoe'yname nhiremimbotarimova'ea rehe, ġa ti tokoye nhiremimbo'eharamo nehē. A'ereki nanongara'ġa ndapyryvi, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

³⁹ —Kiroki ġa ndokopotari nhiremimbo'eharamo tajijukayme ti ġa javo – ġa po ti omano ogwovo hahyva'ea ruvihava pype nehē, ei Jesus'ga.

—Kiroki ġa ojipe'ġa ġa jukai ġa jikoga ġwaramo ji rehe – omanorē po ti ġa oho upa avuirama Tupana'ga pyri nehē, ei Jesus'ga.

Tupana'ga po ti omondo ikwepykava nehē
(Marcos 9.41)

⁴⁰ —Kiroki ġa horyory pe ndehe ġa ko Jesus'gareheva'ero javo – ġa ndoryndoryvamo ji rehe reki, ei Jesus'ga. Kiroki ġa horyory ji rehe nde ko Tupana'ga repykaramo javo – ġa ndoryndoryvamo nhimbuhurukara'ga rehe reki, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

⁴¹ —Po Tupana'ga nhi'iġa momba'uhara'ga ruri ġa pyri. Po ġa ndoryndoryvamo ga rehe ga ko omombe'u Tupana'ga nhi'iġa javo, a'ero po ti ġa pe Tupana'ga imondoi ikwepykava nehē. Nanongara jitehe po ti Tupana'ga imondoi ikwepykavamo ġa pe nehē – kiroki ik-

wepykava Tupana'ga omondo onhi'iġa momba'uhara'ga pe no, ei Jesus'ga. Kiroki ġa horyory pyryve'ga rehe ga ko oko Tupana'ga nhi'iġa rupi javo – ġa pe po ti Tupana'ga imondoi ikwepykava nehē. Nanongara jitehe po ti Tupana'ga imondoi ikwepykavamo ġa pe nehē – kiroki ikwepykava Tupana'ga omondo pyryve'ga pe no, ei Jesus'ga.

⁴² —Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Po ġa omondo yhya vehevi iroyxaġahiva'ea ipyahuve'ga pe nhiremimbo'ehara'ga pe to'u ti ga javo. Po ġa imondoi ga pe ga ko oko Jesus'ga remimbo'eharamo javo – ġa pe po ti Tupana'ga ikwepykava imondoi a a'ero nehē, ei Jesus'ga.

João Batistava'ea omondo ġwemimbo'eharava'ea Jesus'ga pyri
(Lucas 7.18-35)

11 Aerē ġwemimbo'ehara'ġa mbo'epavirē dozeve'ġa mbo'epavirē Jesus'ga hoi. Imbojoapiapiavo ga hoi cidades pe pevove'ġa mbo'embo'eavo Tupana'ga nhi'iġa rehe imombe'ukatuavo ġa pe.

² A'ea rupi João Batistava'ea rekoi cadeia pype a'itituhēva'ea momba'ua rehe. Okwaha ahe Cristo'ga rembiapoa garemimonhimomby'ava'ea. A'ea kwahavame João Batistava'ea ei ġwemimbo'ehara'ġa pe mokonha'ġa pe:

—Peho ti Jesus'ga pyri. Pe'ji ti ga pe: “Ymyahū Tupana'ga nhi'iġa momba'uharava'ea e'i: ‘Aerē po ti Tupana'ga remimbuhurukara'ga ruri nhande pyri nehē.’ Nahā ahe ei. Ma'ġa po ymyahū ahe omombe'u? Mara'ngu po ndehe? Mara'ngu po ojipe'ga? Nahā ore ei aheremimomba'uhara'ga rura pota ga mbuhua.” A'ea momba'gwovo katu ti pe'ji Jesus'ga pe: “Marāi nde a'ero?” ei João Batistava'ea mokonha'ġa pe ġwemimbo'ehara'ġa pe.

—Kwa, ei ġa.

A'ero ġa hoi ogwovo Jesus'ga pyri ovahema. João Batistava'ea nhi'iġagwera ġa imombe'ui Jesus'ga pe.

⁴ Henduvirē Jesus'ga ei mokonha'ġa pe João Batistava'ea remimbo'ehara'ġa pe:

—Pejivyra'ja ti pejigwovo João Batista'ga pyri. Pe momba'u ti ga pe penhimbiepiaga penhimienduva. Pe'ji ti ga pe imombe'gwovo: ⁵ “Oma'eġatu kiro heakwagweve'ġa okovo. Opo'aġatu kiro ipyka'naka'nauhūve'ġa ogwovo katu. Oka'ē ġajagwa ijaijauhuve'ġa hugwi. Ġwendu katu kiro japyakware'yve'ġa okovo. Okwera kiro omanove'ġa okovo. Imbatere'yve'ġa ġwendu kiro pyryva'ea Jesus Cristo'ga momba'ua.” A'ea nhaporemō ti pemombe'u João Batista'ga pe, ei Jesus'ga.

A'ea Jesus'ga ei ikwahavuka ga pe Jesus'ga ko Tupana'ga remimbuhurukara'ga javo aheremimomba'uhara'ga. ⁶ “Pyry hete ga pe – kiroki ga ndojikopigi ji rehe.” Nahā ti pe'ji João Batista'ga pe, ei Jesus'ga mokonha'ġa pe João Batistava'ea remimbo'ehara'ġa pe.

⁷ A'ero ġa hoi javo katu João Batistava'ea pe.

Ĝa horame Jesus'ga ei pevove'ĝa pe he'yjuhuve'ĝa pe João Batistava'ea mombe'gwovo. Ĝa pe ga ei:

—Ymyaĩ pe peho ongae'yi me. Pevo pe pehepia João Batista'ga. Marāi pe pejiyvyteri pe pea rupi pejigwovo garepiaga renonde? Pe'e po pe: "Xaho hepiaga nhungwava – kiroki okooko'iuhu yvytua remimbotarimova'ea rehe onhimbovavaguka yvytua pe." Pe ndape'ei tuhē reki a'ea. A'ereki João Batista'ga ko nhungwava ja rūi. Ga ndokondoko'iuhui ojipe'ĝa remimbotarimova'ea rehe. Ga ko onhimboita Tupana'ga rehe, ei Jesus'ga pevove'ĝa pe.

⁸—Marāi pe a'ero pejiyvyteri pe garepiaga renonde? Pe'e po pe: "Xaho ga repiaga – kiroki ga omongi tapy'ynhapipyryva. Gweroho pa po itambere'ia gapi-ra." A'ea pe ndape'ei oji'i, ei Jesus'ga. A'ereki João Batista'ga ndokohetei mbatera rehe. Ji rendu ti! João Batista'ga nomongi tapy'ynhapipyryva. Kiroki ĝa omongi pyryheteve'ea – ĝahā u huvihavuhu'ĝa nonga pype.

⁹—Marāi pe a'ero pejiyvyteri pe? Pe'e po pe: "Xaho Tupana'ga nhi'iĝa mombe'uhara'ga repiaga." A'ea pe ekatui, ei Jesus'ga. Kiro ji ei pe me: João Batista'ga ko Tupana'ga nhi'iĝa mombe'uhara'ga tuhē. Tupana'ga nhi'iĝa mombe'uhara'ga jate rūi ko ga, ei Jesus'ga ĝa pe.

¹⁰—Ymyahũ Tupana'ga okwatijaruka ahe ve João Batista'ga mombe'gwovo hako ga po ti nhinhi'iĝa mombe'ui nehē javo, ei Jesus'ga. Aherembikwatijara e'i:

"Nahā Tupana'ga ei Cristo'ga pe: 'Ji rendu ti! Nde renonde ti ji ga mondoi imombe'uuka nhinhi'iĝa nehē.

Tomboavujikwe ti ga nderura renonde,' ei Tupana'ga,'" e'i aherembikwatijara, ei Jesus'ga ĝa pe.

¹¹—Imombe'ukatuavo ji ei pe me: João Batista'ga ko koji'i huvihava ymyahũva'ea hohe pa, ei Jesus'ga. Aĝwamo turi Tupana'ga rembiepiakatuhava apiavo. Aĝwamo po ti Tupana'ga he'yjuhuve'ĝa nduvihavuhete'ga nehē, ei Jesus'ga. A'ero ji ei: Ymyahũva'ea hohe pa João Batista'ga koji'i huvihava. Aĝwamove'ĝa ki a'e te Tupana'ga rembiepiakatuhara'ĝa ko koji'i huvihava João Batista'ga hohe. Kiroki ĝapyteripeve'ĝa huvihava rūi – ĝa vehevi koji'i huvihava João Batista'ga hohe, ei Jesus'ga ĝa pe.

¹²—João Batista'ga ĝa mbo'epyagwera jate pyryva'ea rehe, garenduve'ĝa ojirokwa heroviapotaheteavo ganhi'iĝa. A'ero ĝa ei: "Kwa. Kiro ti Tupana'ga toko ore-ruvihavuhetero ore repiakatuavo." A'ea ĝa ei ipotaheteavo ojikoga Tupana'ga rehe. Aĝwamo na jitehe ĝa ei a'ea jitehe ipotaheteavo, ei Jesus'ga ĝa pe.

¹³—Nahā ĝa ndekoi ikwahava. A'ereki ymyahũva'ea omombe'u nanongara no. "Aerē po ti Tupana'ga oko ĝanduvihavuhetero ĝa ndepiakatuavo nehē." Nahā Tupana'ga nhi'iĝa mombe'uharava'ea epaepavi Moisésva'ea pavēi, ei Jesus'ga ĝa pe. ¹⁴Ahe e'i: "Tupana'ga po ti oko ĝanduvihavuhetero nehē. Elias'ga po ti uhu na'ē nehē," ei ahe, ei Jesus'ga. Omombe'u ahe João Batista'ga Eliasva'ea mombe'urame. Aĝwamo

João Batista'ga ruri oji'i ahe nhi'ipo'ruavo a'ero. Marā? Perovia pota pe a'ea a'ero naerū? ei Jesus'ga.

¹⁵Peapyakwa pe. Pehendu katu ti ji'ea a'ero! ei Jesus'ga ĝa pe.

¹⁶—Ĝa pe Jesus'ga ei: Marā po ti ji ei pe me aĝwamo-va'ea pe a'ero nehē? Gara ja pe ndekoi a'ero? Kiro ji pe mombe'ui pe me. Tayri'ĝa ja ko pe ndekoi. Oapy tayri'ĝa ima'ēhai pe feira pe. A'ero ĝa hapukai ojipe'ĝa pe tayri'ĝa pe – kiroki ĝa ojikoty'a ĝa pavēi. Onhi'iĝa mondovo ĝa pe ĝa ei:

¹⁷"Oropy ore jiru'a pe me xajory ti nhanerembirekoa rehe javo.

Pe ki a'e te ndapeyrerupypotari henduvame.

Xajehe'o ti nhanenhikamombava rehe, oro'e ore pe me. A'ero ore jehe'oi.

Pe ki a'e te ndapejehe'oi ore pyri. A'ereki pe ndapepotariuhu."

Nahā tayri'ĝa ei, ei Jesus'ga.

¹⁸—Tayri'ĝa ja pe ndekoi. A'ereki pe pe'epe'e João Batista'ga pe jipi. A'ereki ga rurame pe pyri ga ndo'uahivuhui mbatera vinho reheve tambohete ji Tupana'ga javo, ei Jesus'ga. A'ero pe epe'ei ga mombe'gwovo: "Anhaĝa opyhy ga." Nahā pe João Batista'ga mombe'ute'varuhui ga arōe'yma, ei Jesus'ga ĝa pe.

¹⁹—Tayri'ĝa ja pe ndekoi. A'ereki pe pe'epe'e ji ve no, ei Jesus'ga ĝa pe. Yvyakotyva'ero yvagipeva'ero ji ajo pe pyri mbatera i'gwovo vinho i'gwovo no. A'ero pe epe'ei ji mombe'gwovo: "Ehepia Jesus'ga! O'uheteuhu ga. Ga ko heagwryve'ga vinho gwovo," pe'e pe ji ve, ei Jesus'ga. "Ite'varuhuve'ĝa – kiroki ĝa omono'oĝuhũ itambere'ia governo pe – ĝa pavēi Jesus'ga ojikoty'a ojipe'ĝa pavēi okote'varuhuve'ĝa pavēi," pe'e pe. Nahā pe euhui ji mombe'gwovo ji arōe'yma, ei Jesus'ga.

—Ojipe'ĝa ndekokatua repiaga ĝwaramo nhande ei: Tupana'ga reki okwahavuka ĝa pe ĝa mongokatuavo, ei Jesus'ga. Ojipe'ĝa ndekote'varuhua repiaga ĝwaramo nhande ei: Tupana'ga rūi omongo ĝa ite'varuhua rehe, ei Jesus'ga pevove'ĝa mbo'eavo he'yjuhuve'ĝa mbo'eavo.

Tiruahũaĝwama cidadepeve'ea pe

(Lucas 10.13-15)

²⁰Kiro Jesus'ga nhi'iĝahyi cidadepeve'ĝa pe. A'ereki ĝacidades pe ga japorame ahemonhimomby'ahete-va'ea ĝa ndopohiri ote'varuhua hugwi. Ndogwerojjyi ĝa ojeaporoĝita ojikoge'yma ga rehe. Nurā ga ei ĝa pe:

²¹—Tiruahũ ti pe me Corazimmeva'ea pe nehē! ei Jesus'ga. Tiruahũ ti pe me Betsaidapeve'ea pe nehē! ei ga. A'ereki pe ndapepohiri pejikote'varuhua hugwi. Pehepia ko pe Tupana'ga popoakara novia ji japorame ahemonhimomby'aheteva'ea. Hepiagame po pe pepohi pejite'varuhua hugwi hamo.

A'ea Jesus'ga ei cidadepeve'ĝa pe Corazimmeve'ĝa pe Betsaidapeve'ĝa pe no.

—Ymyahũ Tiropeva'ea Sidommeva'ea pavēi ndohepiagi Tupana'ga popoakara ahemonhimomby'ava'ea

repiage'yama, ei Jesus'ga. Po ymyahũ ji japoi ahemonhimomby'ava'ea ahepyteri pe, po kotihĩ ahe pohiri okote'varuhua hugwi po raka'e hamo. Omongi po ahe opite'varuhua imondovo tanimbuga oakaġa rehe po raka'e hamo ndorovy'ari ore orerekote'varuhua rehe javo, ei Jesus'ga.

²² —Ymyahũ Tiropeva'ea ndohepiagi reki Tupana'ga popoakara ahemonhimomby'ava'ea repiage'yama Sidommeva'ea pavēi, ei Jesus'ga. Ndopohiri ahe a'ero okote'varuhua hugwi. Nurã po ti ahe hepiagi hahyva'ea ojihe nehẽ Tupana'ga omanove'ġa mono'ombavame ahe reheve nehẽ. Ġa mono'ombavame po ti ga ei ahe ve nhaporemonehẽ peko te'varuhu pe javo, ei Jesus'ga cidadepeva'ea mombe'gwovo.

—Pe me, Corazimmeva'ea pe Betsaidapeva'ea pe no, pe me ji ei: A'ea rupi koji'i po ti hahy pe me nehẽ. Igwyre'i po ti hahy Tiropeva'ea pe Sidommeva'ea pe nehẽ no, ei Jesus'ga. A'ereki Tupana'ga popoakara repiakaturame pe ndapepohiri reki pejikote'varuhua hugwi, ei Jesus'ga Corazimmeve'ġa pe Betsaidapeve'ġa pe no.

²³ Cidadepeve'ġa pe Cafarnaummeve'ġa pe Jesus'ga ei:

—Pehe marãi pe pejive naerũ? Pe'e pe: “Nhande huvihava jara'ġa hohe pa.” Nahã ko pe ei pejohupe penhimboheteavouhu pejikovo. Pe peho hete tata pype hahyva'ea ruvihava pype nehẽ, ei Jesus'ga. A'ereki pe ndapepohiri reki pejikote'varuhua hugwi. Pehepia pe Tupana'ga popoakara ji japorame ahemonhimomby'aheteva'ea. Hepiagame po pe pepohi pejite'varuhua hugwi hamo. Po ymyahũ ji japoi ahemonhimomby'ava'ea Sodomapeva'ea pyteri pe, a'ero po uveji cidade Sodoma hamo ikaje'yama hamo, ei Jesus'ga.

²⁴ —Ymyahũ Sodomapeva'ea ndohepiagi reki Tupana'ga popoakara ahemonhimomby'ava'ea. Ndopohiri ahe a'ero okote'varuhua hugwi. Nurã po ti ahe hepiagi hahyva'ea ojihe nehẽ Tupana'ga omanove'ġa mono'ombavame ahe reheve nehẽ. Ġa mono'ombavame po ti ga ei ahe ve nhaporemonehẽ peko te'varuhu pe javo, ei Jesus'ga Sodomapeva'ea mombe'gwovo. Pe me, Cafarnaummeva'ea pe, pe me koji'i po ti hahy Sodomapeva'ea pe hohe a'ea rupi nehẽ, ei Jesus'ga Cafarnaummeve'ġa pe.

Pejo ti ji pyri, ei Jesus'ga ahe pokapavame

(Lucas 10.21-22)

²⁵ Onhi'iġahypavame ġa pe nhaporemonehẽ Jesus'ga ei Tupana'ga pe:

—Apĩ, ei ga Tupana'ga pe. Ndepyry hete nde ekovo yvagipeve'ġa nduvihavuhetero vvyakotyve'ġa nduvihavuhetero no. A'ereki nde nderekwahavukari a'itituhēva'ea ikwahapyra'ġa pe heaporoġitave'ġa pe no. Onhimbo'ee'ŷve'ġa pe tayri'ġa'jave'ġa pe nde erekwhavuka a'itituhēva'ea. ²⁶ Na tuhẽ, Apĩ. A'ereki nahã nde erepota, ei Jesus'ga Tupana'ga pe.

²⁷ Kiro Jesus'ga ei:

—Jiruva'ga ombuhu pa ji ve ji mbopopoaka. A'ero ji popoakaramo ojipe'ġa hohe pa. Gaha jate ji kwaha hete. Ojipe'ġa ndajikwahakatui. Jihi jate ji akwaha hete jiruva'ga. Okwaha ġa ga ji ga mboukwahapotarame jate ġa pe, ei Jesus'ga ġa pe.

²⁸ —Pepoka pa po pe. Pekwerai po pe no. A'ereki pe pe'aġata hete tiruahũ ji ve javo. Po nahã pe ndekoi, a'ero ti pejo ji pyri. Jihi ti topopoko inoġatuavo pepy'a nehẽ. ²⁹ Peko ti nhiremimbo'ea rehe. Nahã po ti ji pe mbo'ei nehẽ. A'ereki ji ako nhyrõ nhinhimbohete'e'yama jireaporoġitapyryvamo jitekovo. Ji ve penhimbo'eukarame nhiremimbo'ea rehe po ti pe ikwahavi pejipy'a noġatua nehẽ. ³⁰ Ndapekwerai po ti pe pendekorame nhiremimbo'ea rehe nonhimimiva'ea rehe penhimbo'euka hehe pejikovo nehẽ. A'ero po ti pe ndaperekouhui pejivy'are'yama nehẽ ji nhi'ĩpo'ruavo nehẽ.

Nahanahã ti ahe toko sábadu rupi, ei Jesus'ga

(Marcos 2.23-28; Lucas 6.1-5)

12 Aerẽ judeus'ġa poravykye'yama rupi sábadu rupi Jesus'ġa hoi kohoa rupi okovo. Gareximimbo'ehara'ġa hoi ga rupi. Trigo kopeva'ea pevo inhimongyi. Ojuka ty'ara gareximimbo'ehara'ġa. Nurã ohorame ġa ika'mbika'mbigi trigo i'gwovo.

² Hepiagame fariseus'ġa ei Jesus'ga pe:

—Ymyahũ Moisésva'ea e'i ikwatija hako: “Tapeporavykyi ti sábadu rupi.” Nahã ahe ei hako. Ehepia ti neremimbo'ehara'ġa! Ġa nohendukatui reki. A'ereki ġa oporavykyi ika'mbika'mbiga trigo sábadu rupi, ei fariseus'ġa Jesus'ga pe.

³ A'ero Jesus'ga ei fariseus'ġa pe:

—Napehendukatui pe Tupana'ga nhi'iġa. Gareximikwatijaruka omombe'u Daviva'ea. A'ea onhi'ĩ pe me novĩa. Ymyahũ ty'ara ojuka Daviva'ea onhipavēiva'ea no hako. ⁴ A'ea rupi ahe hoi Tupana'ga rongga pype tenda pype. Ipype ikwava'ehara'ġa omondo pão Tupana'ga rovai pyteri pe jipi. Ġa ikwava'eġirẽ Tupana'ga pe ga gwerohouka ġa pe ġahã jate ti to'u jirovai pyteripeva'eagwera javo. Ojipe'ġa po ndo'ui hamo. Daviva'ea reki i'ui onhipavēiva'ea pavēi hako, ei Jesus'ga fariseus'ġa pe.

⁵ —Tupana'ga rembikwatijarukara onhi'ĩ pe me novĩa, ei Jesus'ga fariseus'ġa pe. Ymyahũ Tupana'ga e'i Moisésva'ea pe ikwatijaruka ahe ve hako. Ahe ve ga ei: “Nhimbohete'hava pype ti ikwava'ehara'ġa toporavykyi ikwava'eġa ji ve jukapyra. Oporavykye'yama rupi sábadu rupi ti ġa tokwava'ẽ ipype. Nahã ti ġa toko katu. Nahã pyry ji ve.” Ymyahũ Tupana'ga ei a'ea Moisésva'ea pe ikwatijaruka ahe ve hako, ei Jesus'ga fariseus'ġa pe. Tupana'ga ei ġa pe: “Pyry.” Ndojari ġa ndehe a'ero ġaporavykyia sábadu rupi, ei Jesus'ga.

⁶ —Jihi reki kiro a'e pe me: Tupana'ga ei ji ve kaitu pyry, ji erame: Nahanahã ti vvyakotyve'ġa toko sábadu rupi. Nurã vvyakotyva'ero yvagipeva'ero ji ei pe me: Tape'epe'ei ti nhiremimbo'ehara'ġa pe ġa ika'mbigame trigo sábadu rupi a'ero, ei Jesus'ga fariseus'ġa pe. Ymyahũ Tupana'ga ei hako:

“Peru pe mbatepyryva tokwava'ē ti ikwava'ēhara'ġa Tupana'ga pe javo.

A'ea ji ei pe me novia.

Emo koji'i ji apota penemimombyryva ojipe'ġa pe,” ei Tupana'ga hako, ei Jesus'ga.

Tupana'ga nhi'iġa pe ndapekwahakatui, ei Jesus'ga ġa pe. Po pe ikwahakatui, a'ero po pe napembojari ite'varuhuva'ea okokatuve'ġa ndehe hamo, ei Jesus'ga fariseus'ġa pe.

Jesus'ga iponhimamava'ea pavēi

(Marcos 3.1-6; Lucas 6.6-11)

⁹ Aerē Jesus'ga hoi ogwovo gwe'yja'ġa jatykai pe ova-hema. ¹⁰ Ipye iponhimamave'ga rekoi. Ojipe'ġa ndeaporoġitate'varuhuro okovo timbotegwete ti Jesus'ga javo. A'ero ġa ei ojohupe:

—Mara'ngu po ti Jesus'ga oporavykyavo gapoa mbokatua'java nhandeporavykye'yma rupi sábadu rupi? Ga gapoa mbokatua'javame po ti nhande Jesus'ga mbotegwetei nehē, ei ġa ojohupe.

Nurā ġa ei Jesus'ga pe:

—Marāi Moisésva'ea rembikwatijara nhandeporavykye'yma mombe'gwovo sábadu mombe'gwovo? Marāi ikwatijara? Pyry nhande nimombigi ġatetirūa nhandeporavykye'yma rupi sábadu rupi? Marāi? ei ġa Jesus'ga pe.

¹¹ Imombe'gwovo Jesus'ga ei ġa pe:

—Erereko po nde ovelha ojipejiva'ea. Po nerenymbava ovelha ihiri ikwaruhua pype nhandeporavykye'yma rupi sábadu rupi, a'ero po nde ipyhygi ovelha henohe-ma jugwi. Nahā nde ovelha rerekokatui. A'ereki pyry ovelha nde ve, ei Jesus'ga ġa pe. ¹² Koji'i avove'ġa pyryvamo Tupana'ga pe vvyakotyve'ġa. Nurā ji ei: Pyry nhande ġa pokogame sábadu rupi, ei Jesus'ga. Aherembikwatijara e'i no pyry javo.

¹³ A'ea erame Jesus'ga ei akoja'ga pe iponhimamave'ga pe:

—Ejipoapyho!

A'ero ga jipoapyhoi. Ikatua'ja gapoa a'ero ojipea ja gapoa ja.

¹⁴ A'ero fariseus'ġa hoi Jesus'ga hugwi onhimono'oġa. Ojohupe ġa ei onhimonha'ngavo:

—Maranuhū po ti nhande Jesus'ga jukaukari nehē naerū? ei ġa ojohupe.

Tupana'ga omongo Jesus'ga ġanduvihavuhetero

¹⁵ Ġa'ea kwahavame Jesus'ga hoi pea hugwi ogwovo. He'yjuhuve'ġa nhimono'oġi ogwovo ga rupi. A'ero ga imombipavi ġatetirūa ġa hugwi. ¹⁶ Kiro ga ehetei ġa pe:

—Tapemombe'ui ti ojipe'ġa pe Jesus'ga imombigi oretetirūa javo.

¹⁷ A'ea Jesus'ga ei ġa pe. Nahā hekoi Tupana'ga nhi'ġa'ruavo ymyahūva'ea po'ruavo. A'ereki ymyahū Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea Isaíasva'ea a'ea mombe'u Tupana'ga nhi'iġa mombe'gwovo. Ahe e'i hako:

¹⁸ “Pehepia ti nhipavēive'ga

– kiroki ga pe ji a'e eko ti ġanduvihavuhetero javo,' ei Tupana'ga,” ei ahe.

“Ga ko nhiremia'nguhete'ga.

Anhimohē hete ji ga rehe,' ei Tupana'ga.

'Amondouka po ti ji jira'uva ga pyri ga pojykakatuuka jupe nehē.

A'ero po ti ga nhiremimbotarimova'ea mombe'ui judeus'ġarūive'ġa pe

nahanahā pyry Tupana'ga pe javo,' ei Tupana'ga.

¹⁹ 'Nhipavēive'ga po ti ndogwayvari ġa nehē.

Ndohapukai po ti ga ġa pe nehē.

Ndahyahivi po ti ganhi'iġa ġa pe cidade rapea rupi nehē,' ei Tupana'ga.

²⁰ 'Ga po ti oko nhyrō he'ouhūve'ġa pokoga nehē.

Pyry po ti ga ndipopoakarive'ġa pe nehē.

Nahā po ti ga rekoi hendukatuuka ġa pe nhinhi'iġa ġa mongouvouka nhinhi'iġa rupi,' ei Tupana'ga.

²¹ 'Ga rehe po ti judeus'ġarūive'ġa jikogi nehē,' ei Tupana'ga,” ei Isaíasva'ea hako.

O'mbero ahe e'i: Belzebu'ga opoko Jesus'ga

(Marcos 3.20-30; Lucas 11.14-23)

²² Aerē ojipe'ġa heakwagweve'ga reruri Jesus'ga pyri tombojipe'a ti Jesus'ga anhaġa ga hugwi javo. Ndohepiagi heakwagweve'ga. Ga nonhi'iġi no. A'ereki anhaġa ndohepiukari ga pe. Nomonhi'iġukari ga pe no. Ġa ga reruri Jesus'ga pyri. Igwete Jesus'ga anhaġa mbojipe'ai ga monhimohiġatuavo. A'ero ga nhi'iġa'javi. Gwepia-ġa'ja ga no. ²³ A'ero pevove'ġa nhimomby'ahetei onhimongyavo. A'ero ġa eġa'ei:

—Mara'ngu po Jesus'ga Daviva'ea rymyminoa?

A'ea ġa ei. A'ereki ġa e'i oyvyteri pe: “Ga pe Tupana'ga e'i eko ti ġanduvihavuhetero javo.” A'ea ġa ei nurā Jesus'ga popoakaro javo.

²⁴ Henduvame fariseus'ġa ei:

—Aherymyminoa rūi po ga. Belzebu'ga anhaġa ruvi-havuhu'ga Jesus'ga pokogame jate ga popoakaro. Nurā Jesus'ga anhaġa mbojipe'ai ġa hugwi imondovouka, ei ġa o'mbero.

Belzebu, ei ġa Diabo'ga pe. Irūa garera Satanás.

²⁵ Jesus'ga okwaha fariseus'ġa ndeaporoġitate'varuhua. A'ero ga ei ġa pe:

—Po ġagwyripeve'ġa otavuka ojohupe, a'ero po ti ġa nhomoka'nhymbavi nehē. Po cidadepeve'ġa otavuka ojohupe, a'ero po ti ġa nhomoka'nhymbavi nehē no. Po ongapypeve'ġa otavuka ojohupe, a'ero po ti ġa nhomoka'nhymbavi nehē no, ei Jesus'ga fariseus'ġa pe. ²⁶ Po Satanás'gapyriva'ea nhombojipe'ai nahā otavuka ojohupe, a'ero po ti inhomoka'nhymbavi jovai nehē no. Marā po ti Satanás'ga huvihava a'ero ojipyri-va'ea ahana'javame nehē? ei Jesus'ga fariseus'ġa pe.

A'ea Jesus'ga ei. A'ereki fariseus'ġa e'i o'mbero:

—Belzebu'ga Jesus'ga pokogi ojipyri-va'ea mbojipe'auka ga pe.

²⁷ A'ero Jesus'ga ei fariseus'ġa pe:

—Ma'ġa ombojipe'auka Satanás'gapyri-va'ea pendeheve'ġa pe naerū? ei Jesus'ga. Ndape'ji reki pe ġa pe: “Belzebu'ga ombojipe'auka ġa pe.” A'ea rūi pe ei, ei Je-

sus'ga. Po ga rŭi ġa poko ojipyriva'ea mbojipe'auka ġa pe, a'ero ga rŭi ji poko no, ei Jesus'ga. Tape'ei ti ji ve a'ero: "Belzebu'ga Jesus'ga poko." Po pe'ji a'ea ji ve, a'ero po ti pendeheve'ġa ete'varuhui pe me nehē no pe'mbe pe javo pe me nehē, ei Jesus'ga fariseus'ġa pe.

²⁸ —Tupana'ga ra'uva reki ombojipe'auka Satanás'gapyriva'ea ji ve, ei Jesus'ga. Pekwaha pe a'ero Tupana'ga ko nhanderuvihavuhetero kiro javo, ei Jesus'ga.

²⁹ —Po ojipe'ga kipotari ipopoakave'ga ronga pype gambatera rerogwovo ga hugwi, a'ero ga ipopoakave'ga pokwapokwari na'ē, ei Jesus'ga. Aerē ga ipyhygi gambatera herogwovo a'ero. Nahā ga koji'i ipopoaka hete reki ipopoakave'ga hohe.

A'ea Jesus'ga imombe'ui nahā Tupana'ga ipopoaka Satanás'ga hohe javo.

³⁰ —Kiroki ga ndajirepygi – gaha ji movahĩ, ei Jesus'ga. Kiroki ga nomono'oġi ji pavēi – gaha ombokwaki'o.

A'ea Jesus'ga ei ga nombojikogukari ġa ji rehe javo.

³¹ —Pe'e pe: "Belzebu'ga opoko Jesus'ga." Nahā pe erame ji ve pe Tupana'ga ra'uva mbotegwetei. A'ereki Tupana'ga ra'uva tuhē ji poko, ei Jesus'ga. Tupana'ga ti omombo pa ġa hugwi ġandekote'varuhua ġa'ete'varuhua'gvera ojive nehē, ei Jesus'ga. Po Tupana'ga ra'uva pe ġa ete'varuhui Tupana'ga ra'uva mbotegweteavo nahā okote'varuhua'avo, a'ero po ti Tupana'ga nomombori ġandekote'varuhua ġa hugwi nehē, ei Jesus'ga. ³² Po ġa ete'varuhui ji ve vehevi okote'varuhua'avo, a'ero po ti Tupana'ga imombori ġandekote'varuhua ġa hugwi nehē, ei Jesus'ga vyakotyva'ero yvagi'peva'ero no. Po ġa ete'varuhui Tupana'ga ra'uva pe reki okote'varuhua'avo, a'ero po ti Tupana'ga nomomboraġwami ġandekote'varuhua nehē. Nomombori po ti ga kiro. Aerē po ti ga nomombori nehē no, ei Jesus'ga fariseus'ġa pe.

I'yva yva'ia pavēi

(Lucas 6.43-45; Mateus 7.15-20)

³³ —Pejapyaka ti nhinhi'iġa rehe, ei Jesus'ga fariseus'ġa pe. Po i'yva ikatu, a'ero yva'ia ikatu. Po i'yva ite'varuhu, a'ero yva'ia ite'varuhu. Ahe okwaha i'yva. A'ereki ahe gwepia herekorame yva'ia ojihe, ei Jesus'ga fariseus'ġa pe. ³⁴ Peko te'varuhu pe! ei Jesus'ga ġa pe. Nurā pe ete'varuhui ojipe'ġa pe. A'ereki peji'vyteri pe pe peko te'varuhu hete, ei Jesus'ga fariseus'ġa pe.

³⁵ Pyryve'ga, nane'ymi ga reaporoġitaro pyryva'ea rehe. Nurā ga ekatui jipi, ei Jesus'ga. Ite'varuhuve'ga, nane'ymi ga reaporoġitaro ite'varuhuva'ea rehe. Nurā ga ete'varuhui, ei Jesus'ga.

³⁶ —Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Aerē mbapava koty po ti hahy hete ġa pe Tupana'ga erame ġa pe nhaporemō ġandeaporoġita rehe nehē. Ġa pe po ti ga ei: "Penhi'iteheuhu pe nahanahā javo. Maraname pe nhi'inhi'itehei?" Nahā po ti ga ei ġa pe nehē. ³⁷ A'ereki ga ġwendu pa nenhi'itehea nenhi'ipyryva reheve. A'ero nde nhi'ipyryvame po ti ga ei nde ve nehē: "Pyry nenhi'iġa. Ereko katu nde a'ero," e po ti ga nehē. Nde

nhi'iteheuhurame ga henduvi no. A'ero po ti ga ei nde ve nehē: "Ndapyryvi nenhi'iġa. Ereko te'varuhu nde a'ero," e po ti ga nde ve nehē. A'ero po ti ga imondo'i hahyva'ea nde ve nehē nde ete'varuhuro ġwaramo, ei Jesus'ga imombe'gwovo fariseus'ġa pe.

Jesus'ga okwahava'javuka Jonasva'ea ahe ve

(Marcos 8.11-12; Lucas 11.29-32; 12.54-56)

³⁸ A'ero judeus'ġa mbo'ehara'ġa ei Jesus'ga pe fariseus'ġa pavēi:

—Ahembo'eharamo eapo ti ahemonhimomby'ava'ea torohepia ti, ei ġa.

³⁹ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Peko te'varuhu pe aġwamova'ero! ei Jesus'ga.

Ndapokoi pe Tupana'ga nhi'iġa rehe pejikoge'yma ga rehe. A'ero pe ei: "Jesus'ga japorame jate nhande ve ahemonhimomby'ava'ea, a'ero po ti nhande ei ikwahava nehē: Tupana'ga ga poko. A'ea po ti nhande xa'e hepiagame nehē." A'ea pe ei, ei Jesus'ga.

—Ndoapoukari po ti Tupana'ga ojipea ahemonhimomby'ava'ea pe me nehē. Ojikwe ga oapo ahemonhimomby'ava'ea Jonasva'ea mohemukarame hako. A'ea jate po ti ga ikwahavukara'javi pe me nehē, ei Jesus'ga. Ymyahũ Jonasva'ea ko Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea hako. ⁴⁰ Mokōi okira rupi Jonasva'ea reko'i pi-raruvihavuhua revegi pe. Kirē pira ahe mbojivyr'a'javi gwevega hugwi. Aerē ahe hoi Tupana'ga nhi'iġa mombe'gwombe'gwovo Nínivepeva'ea pe a'ero hako, ei Jesus'ga.

—Jonasva'ea javijitehe mokōi jikira rupi po ti ji reko'i yvya pype hete nehē. Kirē po ti ji hemi jugwi nehē vyakotyva'ero yvagi'peva'ero no, ei Jesus'ga. A'ero po ti pe ikwahavi Tupana'ga opoko Jesus'ga javo, ei Jesus'ga.

⁴¹ —Aerē mbapava koty po ti Tupana'ga omanove'ġa mono'ono'ombavi aġwamove'ġa ndeheve nehē, ei Jesus'ga. Ġa mono'ombavame po ti ga ei ġa pe nhaporemō nehē peko te'varuhu pe javo. A'ea rupi po ti Nínivepeva'ea kweravi nehē no. Ojipiukarame po ti ahe imboukwahavukari aġwamove'ġa ndekote'varuhua nehē. A'ereki a'ea renonde ymyahũ Nínivepeva'ea ġwendu katu Tupana'ga nhi'iġa hako. Opohi ahe okote'varuhua hugwi ymyahũ hendukatuavo Tupana'ga nhi'iġa Jonasva'ea imombe'uro ġwaramo hako, ei Jesus'ga ġa pe imombe'gwovo.

—Ji rendu ti! ei Jesus'ga ġa pe. Jihi kaitu amombe'u katu Tupana'ga nhi'iġa Jonasva'ea hohe, ei Jesus'ga. Aġwamove'ġa nohendupotari nhinhi'iġa opohire'yma okote'varuhua hugwi. Nurā po ti Nínivepeva'ea imboukwahavukari aġwamove'ġa ndekote'varuhua nehē, ei Jesus'ga fariseus'ġa pe.

⁴² —Mbapava koty po ti Tupana'ga omanove'ġa mono'ono'ombavi aġwamove'ġa ndeheve, ei Jesus'ga. Ġa mono'ombavame po ti ga ei ġa pe nhaporemō nehē peko te'varuhu pe javo. A'ea rupi po ti tyapyrakotyva'ea ruvihavuhuva'ea kweravi nehē no kunhangwera'va'ea. Ojipiukarame po ti ahe imboukwahavukari aġwamove'ġa ndekote'varuhua nehē. A'ereki a'ea

renonde ymyahũ tyapyrakotyva'ea ruvihavuhuva'ea uhu Salomãova'ea pyri hako tahendu ti ganhi'ĩga javo. "A'ereki ga okwaha hete," ei ahe ua. Paivouhu hete ahewyry. Paivouhua hugwi ahe ruri hako tahendu ti ga javo, ei Jesus'ga imombe'gwovo fariseus'ga pe.

—Ji rendu ti! ei Jesus'ga ģa pe. Jihi kaitu akwaha hete Salomãova'ea hohe, ei Jesus'ga. Aġwamova'ero napehendupotari nhinhi'ĩga ikwahapotare'yma a'itituhẽva'ea. Nurã po ti ahe imboukwahavukari pen-dekote'varuhua nehẽ, ei Jesus'ga.

Ojivy anhaġa ahe pyri

(Lucas 11.24-26)

⁴³ —Kiro po ti ji imombe'ui Diabo'gapyriva'ea rem-bipyhyga'ga anhaġa rembipyhyga'ga pe me, ei Jesus'ga. Na ja aġwamove'ga ndekoi ite'varuhuve'ga – kiroki ģa opohi okote'varuhua hugwi novĩa ojikoge'yma ji rehe, ei Jesus'ga. Anhaġa ite'varuhu hete akwaimbae'ga pyhyga otiruahũro ga pe. Aerẽ anhaġa jipe'ai ga hugwi ogwovo yhye'yi me okwaokwava. "Mome po ti ji ruvi nehẽ?" e'i ovyteri pe heka. Ndo-hepiagi reki. ⁴⁴ Nurã i'ei: "Ajivy po ti ji nhironga pe ipojykaa'java akwaimbae'ga pojykaa'java," e'i anhaġa. Akwaimbae'ga pe anhaġa e'i nhironga.

—A'ero ituri ojivya akwaimbae'ga pyri. Ovahemame ga pyri anhaġa i'ei: "Ndogwerekoi ve ongapypeve'ga ipype imboavujikweripyra pype," e'i akwaimbae'ga mombe'gwovo. ⁴⁵ "Taru ti jara ji pyri a'ero," e'i.

—A'ero ihoi anhaġa rerua seteva'ea rerua. Akoja hohe seteva'ea tiruahũ hete, ei Jesus'ga. Ovahemame akwaimbae'ga pyri ga pojykai otiruahũro ga pe. A'ero kiro koji'i tiruahũ hete akwaimbae'ga pe. Ymya tiruahũ ga pe ojipejiva'ea ga pojykarame. Aerẽ koji'i tiruahũ hete ga pe seteva'ea ga pojykarame, ei Jesus'ga.

—Na jitehe tiruahũ aġwamo ite'varuhuve'ga pe. Aerẽ koji'i po ti tiruahũ hete ģa pe nehẽ. A'ereki opohi'rãrame okote'varuhua hugwi novĩa ģa nde'i ji ve: "Herejo ejikoty'a ji pavẽi." A'ea ģa nde'i ji ve. Aerẽ koji'i ģa ndekote'varuhui a'ero, ei Jesus'ga.

Jesus'ga yembora gairũva'ea pavẽi

(Marcos 3.31-35; Lucas 8.19-21)

⁴⁶ Jesus'ga imombe'urame pevove'ga pe nanime Jesus'ga yembora ruri gairũ'ga pavẽi o'ama okari pe. Onhi'ĩ pota ģa ga pe. ⁴⁷ Pevove'ga pyteripeve'ga e'i Jesus'ga pe:

—Neyhẽa uhu nde repiaga neirũ'ga pavẽi. Pevo ģa ami okari pe.

⁴⁸ A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Ji erame nhyhẽa, marãve'ga pe ji ei? ei ga. Ji erame nhiirũ'ga, marãve'ga pe ji ei? Kiro ji imombe'ukatui nde ve, ei Jesus'ga.

⁴⁹ A'ero Jesus'ga pova'eġi ġwemimbo'ehara'ga pe. Ġwemimbo'ehara'ga mombe'gwovo ga ei:

—Pehepia! Ġa pe ji ei nhivy'ga. Ġa pe ji ei nhiirũ'ga, ei Jesus'ga. ⁵⁰ Kiroki ģa jiruva'ga nhi'ĩpo'ru yvagipeve'ga nhi'ĩpo'ru – ģa pe ji ei nhiirũ'ga. A'e ji ģa pe no nhirendyra'ga. Nhivy'ga a'e ji ģa pe no, ei Jesus'ga.

Ha'ynha mohãihara'ga

(Marcos 4.1-9; Lucas 8.4-8)

13 Onhi'imbevame Jesus'ga hoi onga hugwi ogwo-vo ypiahu pe. Pevo ga apygi oina.

² He'yjuhuve'ga nduri onhimbotymbotyva ga pyri ti-hendu katu ti ga javo. Nurã ga hoi o'ava yharuhua pype oina. A'ero ģa ami yembeyvyri pe.

³ Ojo'java'ea pyvõ ga ģa mbo'embo'ei imombe'gwovo ģa pe he'yjuhuva'ea. Ga e'i:

—Ji rendu ti! ei Jesus'ga. Ha'ynha mohãihara'ga hoi ko pe ityma, ei ga. ⁴ Pevo ga imohãi ha'ynha. Nahã ga itymi ha'ynha. Ga imohãirame ha'ynha jara indurugi pehea rembeyvyra rupi. Ua gwyrã'ia i'ui imokona, ei Jesus'ga.

⁵ —Ga imohãirame ha'ynha jara indurugi yja rehe ita arimo. A'ereki ita onhimongyheteuhu pevo. Xunhi yja a'ero ha'ynha pe. Kotihĩ henhunhamo novĩa. A'ereki ni-anami yja ita rehe. ⁶ Kwarahyahiva imbokai garemityma a'ero. He'ouhũ omanomo. A'ereki ndokihetei hapoa yvya pype, ei Jesus'ga.

⁷ —Ga imohãirame ha'ynha jara indurugi nhungwava ra'ynha pyteri pe hatãava'ea ra'ynha pyteri pe. Aerẽ ga'apoa ha'ynha renhunhamo nhungwava ra'ynha pavẽi. A'ero nhungwava nhambyguhui garemityma, ei Jesus'ga.

⁸ —Ga imohãirame ha'ynha jara indurugi yjakatua pype. A'ero henhunhamo o'ao'aheteramo. He'yjuhu ahara a'ero. Jara pype ahara pype turi cem ha'ynha. Jara pype ahara pype turi sessenta ha'ynha. Jara pype ahara pype turi trinta ha'ynha.

Nahã Jesus'ga ei imombe'gwovo ha'ynha mohãihara'ga mombe'gwovo.

⁹ —Peapyakwa pe. Pehendu katu ti ji'ea a'ero! ei Jesus'ga pevove'ga pe imombe'gwovo ojo'java'ea.

Nurã ji amombe'u ojo'java'ea, ei Jesus'ga

(Marcos 4.10-12; Lucas 8.9-10)

¹⁰ Jesus'ga remimbo'ehara'ga nduri ga pyri javo ga pe.

—Maraname nde imombe'ui ojo'java'ea ģa pe ģa mbo'erame? ei ģa Jesus'ga pe.

¹¹ A'ero Jesus'ga ei ģa pe:

—Pe me Tupana'ga ei tokwaha ti ģa onhimiva'ea nhirembiepiakaturhava javo, ei Jesus'ga. Marã hekoi kiro Tupana'ga vyakotyve'ga ndepiakaturame okovo ġanduvihavuhetero? A'earupiva'ea kiro ga ikwahak-wahavukari pe me. Ojipe'ga pe po ti ga ndokwahavukari tuhẽ a'ea nehẽ, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ga pe. Nurã ji imombe'ui ojo'java'ea ģa pe ģa mbo'erame, ei Jesus'ga.

¹² —Kiroki ga okwaha – ga pe po ti Tupana'ga ikwahavukari koji'iva'ea nehẽ. A'ero po ti ga ikwahahetei nehẽ, ei Jesus'ga. Kiroki ga ndokwahavi – po ga ikwahavi xunhiva'ea, a'ea vehevi po ti Tupana'ga imoka'nhymbavukari ga pe nehẽ, ei Jesus'ga.

¹³ —Nurã ji imombe'ui ojo'java'ea ģa pe. A'ereki "hepiagame ģa gwepia tehe reki.

A'ereki ġa nombaragwahapotari hehe.
Henduvame ġa ġwendu tehe reki.

A'ereki ġa ndokwahapotari", ei Jesus'ga.

¹⁴ —Nahã ġa ndekoi hepiage'yma henduve'yma no, ei Jesus'ga. Nahã hekoi Tupana'ga nhi'ĩpo'ruavo ymyahũva'ea po'ruavo. A'ereki ymyahũ Tupana'ga nhi'ĩġa mombe'uharava'ea Isaiasva'ea a'ea mombe'u Tupana'ga nhi'ĩġa mombe'gwovo. Ahe e'i hako:

"Henduvame ġa ndokwahavaġwami reki.

Hepiagame ġa nombaragwahavaġwami reki hehe," ei Tupana'ga.

¹⁵ 'Nahã ġa. A'ereki ġa noangarihu

tiandeapyakwapupugyme ti javo.

Ndiapyhai ġa okovo

tikwahavyme ti Tupana'ga nhi'ĩġa javo.

Ndojapyakai ġa

xambaragwahavyme ti a'itituhẽva'ea rehe javo.

Nahã ġa ndekoi

tirojijjyyme ti nhandereaporoġita javo.

Tomomboryme ti Tupana'ga nhanderekote'varuhua nhande hugwi nehẽ, ei ġa," ei Tupana'ga."

Ymyahũ Isaiasva'ea ei a'ea mombe'gwovo hako, ei Jesus'ga.

¹⁶ —Pe me ki a'e te pyry hete. A'ereki pe pejirokwa ikwahava aherembikwahavipyre'yma Tupana'ga rembiapoa repiaga ganhi'ĩġa rendukatuavo, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe. Pyry hete pe me, a'e ji.

¹⁷ A'ereki ymyahũ ko ahe gwepia pota hete penembiepiaga Tupana'ga nhi'ĩġa mombe'uharava'ea ganhi'ĩġareheva'ea pavẽi. He'yiva'ea gwepia pota. Ahe ndohepiagi reki. Ġwendu pota hete ahe penemienduva no. Ahe nohenduvi reki, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

Jesus'ga okwahavuka ha'yinha mohãihara'ga mombe'ua

(Marcos 4.13-20; Lucas 8.11-15)

¹⁸ —Pehendu ti a'ero ikwahava ojo'java'ea, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe. Kiro po ti ji imombe'ukatui pe me nehẽ ikwahavuka ha'yinha mohãihara'ga mombe'ua nehẽ, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

¹⁹ —Kiro Tupana'ga rekoi vvyakotyve'ġa nduvihavuhetero ġa ndepiakatuavo, ei Jesus'ga. Kiroki ġa ġwendu a'ea mombe'ua novã ikwahave'yma – ġa pyri ahemoandyandiyhara'ga Diabo'ga ruri a'ero ipe'avo imombe'ua ġapy'a hugwi imoka'nhyrbavuka ġa pe, ei Jesus'ga. Ġa pe ji ei a'ero ji imombe'urame ha'yinha indurugagwera pehea rembeyvra rupi.

²⁰ —Amombe'u jipe ko ji ha'yinha indurugagwera – kiroki onduru ita rehe, ei Jesus'ga. Kotihĩ henhui ha'yinha novã. A'ereki kwarahya rerekovo ġwaramo nonhimomiranami a'ero omanomo, ei ga. A'ereki ndokihetei hapoa yvya pype.

—A'ea ja ġa ndekoi – kiroki ġa ġwendu nhanderuvihavuhete'ga mombe'ua. Kotihĩ ġa ndoryndoryvamo hehe novã. ²¹ Aerẽ ojipe'ġa omondo hahyva'ea ġa pe ndoropotari pe henduvame gamombe'ua javo. Hahyro ġwaramo ġa pe ġa nonhimomiranami a'ero kotihĩ opo-

hia nhanderuvihavuhete'ga mombe'ua hugwi. A'ereki ndokihetei gamombe'ua ġavytyteri pe.

²² —Amombe'u jipe ko ji ha'yinha indurugagwera – kiroki onduru nhungwava ra'yinha pyteri pe hatãiva'ea ra'yinha pyteri pe. Aerẽ igwaigwavete hatãiva'ea nhambyguhui garemityma jukavo, ei Jesus'ga.

—A'ea ja ojipe'ġa ndekoi nhungwava pyteripeva'ea ja. Ġa ġwendu ojipe'ġa erame ġa pe: "Tupana'ga nhande poko katu kiro nhanderuvihavuhete'ga." A'ea ġa ġwendu katu. Aerẽ ġa aġataruhuramo ojihe javo: "Maramarã po ti nhande rekoi nehẽ naerũ?" ei ġa ovytyteri pe. A'ea nonoġatuukari ġapy'a. Ġa ipotapavuhui itambere'ia a'ero, ei Jesus'ga. "Koji'i nhande tipotaruhu itambere'ia a'ero ti pyryvamo nhande ve javo," e'iuhu ġa, ei Jesus'ga. A'ero igwaigwavete ġa ndojapyakaa'javi nhanderuvihavuhete'ga mombe'ua rehe. A'ereki ġa aġatarahivuhua nohenduva'javukari a'ea ġa pe. A'ero ġa ndokoa'javi reki gamombe'ua rupi okokatue'yma ojipe'ġa pe oporavykye'yma ga pe.

²³ —Amombe'u jipe ko ji ha'yinha indurugagwera – kiroki onduru yjakatua pype, ei Jesus'ga. A'ea ja ojipe'ġa ndekoi yjakatuapypeva'ea ja. Ġwendu katu ġa nhanderuvihavuhete'ga mombe'ua ikwahava. Japyakwapupu ġa henduvame. Oko katu ġa okovo gamombe'ua rupi a'ero. Nahã ġa ha'yinha mohãihara'ga remitymipyra'ea ja. Ojipea pype garemitymipyra pype turi cem ha'yinha ahara pype. Ojipea pype turi sessenta ha'yinha ahara pype. Ojipea pype turi trinta ha'yinha ahara pype. Na jitehe ko ġa – kiroki ġa japyakwapupu. Ombojoavyvavy ġaporavykyia Tupana'ga pe okokatuavo ojipe'ġa pe. Jara'ġa he'yjuhu ġaporavykyia. Jara'ġa koji'i ġaporavykyia. Nahanahã ġa ndekoi.

A'ea Jesus'ga ei imombe'gwovo pa ojo'java'ea ikwahavuka ġwemimbo'ehara'ġa pe.

Nhungwava trigo'java'ea

²⁴ Ojipea pyvõ ojo'java'ea pyvõ Jesus'ga ġa mbo'ei. A'ero ga ei:

—Marã hekoi kiro vvyakotyve'ġa pe ġa erame Tupana'ga nhanderuvihavuhetero oko javo? A'ea rehe po ti ji pe mbo'ei ikwahavuka pe me imombe'gwovo a'ea'java'ea, ei ga. Akwaimbae'ga imohã ha'yinhapyryva trigo ra'yinha ko pe ityma. ²⁵ Aerẽ ypytunimo ġa kipavame ga'arõe'yve'ga ruri imohaina nhungwava ra'yinha trigo'java'ea ra'yinha ko pe trigo pyteri pe. Kirẽ ga hoi a'ero ojipiukare'yma ogwovo.

²⁶ —Aerẽ jate trigo henhunhamo nhungwava pavẽi. I'ai herekovo ahara. I'arame jate kohoa jara'gapyryve'ġa mbaragwahavi nhungwava rehe trigo pyteri pe a'ea ko trigo rui reki javo. ²⁷ A'ero ġa hoi kohoa jara'ga pyri javo ga pe: "Orepojykharamo eretỹ nde trigo ra'yinhapyryva ko pe. Maraname gwereko nhungwava trigo pyteri pe? Ma'ġa omohã naerũ nhungwava ra'yinha trigo'java'ea ra'yinha a'ero trigo pyteri pe raikwehe?" ei ġa ijara'ga pe.

²⁸ —A'ero ga ei ġa pe: “Ma'ġa po? Ojipe'ga nanhiarōi a'ero imohaina nhungwava ra'yinha ipype raikwehe,” ei ga.

—A'ero ġa ei: “Marā a'ero? Toroho ti nhungwava mondoroga? Marā?” ei ġa.

²⁹ —“Tapemondorogi na'ē,” ei ga. “Nhungwava mondorogame mara'ngu po ti pe imondoroga trigo jajuve'ŷva'ea nhungwava reheve nehē? ³⁰ Na inhimomboakari ojogweheve,” ei ga, ei Jesus'ga imombe'gwovo. “Aerē trigo jajuvame po ti ji ei trigo mono'ōhara'ġa pe nehē: Nhungwava na'ē ti pemondoro trigo'java'ea jugwi imono'oġa nehē. Peapytī ti jajurupya pe herogwovo imbokaita. Nahā po ti ji ei ġa pe nehē,” ei ga, ei Jesus'ga imombe'gwovo. “A'ea py'rovo gwe ti pemono'ō trigo herua imondovo hyrua pype jia'poa pype. Nahā po ti ji ei ġa pe nehē,” ei kohoa jara'ga.

Nahā Jesus'ga ei imombe'gwovo ojo'java'ea.

Mostarda ra'yinha xunhiheteva'ea

(Marcos 4.30-32; Lucas 13.18-19)

³¹ Ojipea pyvō ojo'java'ea pyvō Jesus'ga ġa mbo'ei. A'ero ga ei:

—Marā hekoi kiro vvyakotyve'ġa pe ġa erame Tupana'ga nhanderuvihavuhetero oko javo? A'ea rehe po ti ji pe mbo'ei ikwahavuka pe me imombe'gwovo a'ea'java'ea, ei ga. Akwaimbae'ga gwereko mostarda ra'yinha. A'ea ga itymi ko pe, ei Jesus'ga. ³² Mostarda ra'yinha ko jara gwyre'i pa xunhi hete. Henhunhame mostarda roryroryvamo. Aerē yvovouhuro. A'ero koji'i hehanhuhū oji'java'ea hohe yvovouhuro. A'ero gwyra'ia ruri onhimongyavo upa hakā rehe japovo gwaityga, ei Jesus'ga he'yje'ŷve'ġa po ti he'yjuhu nehē javo.

Pāo imbovuhava

(Lucas 13.20-21)

³³ Ojipea pyvō ojo'java'ea pyvō Jesus'ga ġa mbo'ei. A'ero ga ei:

—Marā hekoi kiro vvyakotyve'ġa pe ġa erame Tupana'ga nhanderuvihavuhetero oko javo? A'ea rehe po ti ji pe mbo'ei ikwahavuka pe me imombe'gwovo a'ea'java'ea, ei ga. Kunhahēa opyhy he'yiva'ea vinte e cinco quilos de farinha de trigo, ei ga. Trigo pype hēa imbojihe'ari imbovuhava ta'apo ti ji pāo javo. A'ero hēa igwaragwarai humbirimbiriga trigo ru'uma. Igwaigwavete imbovuhava onhinhamba trigo ru'uma pype imbovuvupava, ei Jesus'ga igwaigwavete po ti ġa herojiji ojeaporoġita nehē javo.

Nahā hekoi Tupana'ga nhi'ġpo'ruavo

(Marcos 4.33-34)

³⁴ A'ea pa Jesus'ga imombe'ui ojo'java'ea pevove'ġa pe he'yjuhuve'ġa pe. A'ea jate ga imombe'ui ġa pe ġa mbo'eavo. ³⁵ Nahā hekoi Tupana'ga nhi'ġpo'ruavo ymyahūva'ea po'ruavo. A'ereki ymyahū Tupana'ga nhi'ġa mombe'uharava'ea a'ea mombe'u. A'ea rupi ahe ei Tupana'ga nhi'ġa mombe'gwovo hako: “Amombe'u po ti ji ġa pe ojo'java'ea nehē.

Kiroki onhimi yvya apopyagwera jate

– kiro po ti ji a'ea kwahavukari imombe'gwovo ġa pe nehē,” ei ahe hako.

Jesus'ga okwahavuka trigo'java'ea mombe'ua

³⁶ Pevove'ġa mondoukarama ojihugwi Jesus'ga hoi onga pype. A'ero garemimbo'ehara'ġa nduri ga pyri javo ga pe:

—Ore mbo'e ti ojo'java'ea rehe ikwahavuka ore ve nhungwava mombe'ua trigo'java'ea mombe'ua, ei ġa Jesus'ga pe.

³⁷ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Kwa. Kiro po ti ji imombe'ukatui pe me nehē. Jijive vvyakotyva'ero yvagipeva'ero ji ei ji ga mombe'urame ha'ynehapyryva mohāihara'ga, ei Jesus'ga. ³⁸ Kohoa a'e ko ji vvyakotyva pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe. Ha'ynehapyryva a'e ko ji jireheve'ġa pe. Ġa e'i Tupana'ga pe: “Ndehe ko oreruvihavuhetero.” Nhungwava trigo'java'ea a'e ko ji ite'varuhuve'gareheve'ġa pe Diabo'gareheve'ġa pe. Ġa e'i Diabo'ga pe: “Ndehe ko oreruvihavamo.” ³⁹ Ha'ynehapyryva mohāihara'ga arōe'ŷve'ga – kiroki ga otŷ nhungwava gakohoa pype – ga'arōe'ŷve'ga a'e ko ji Diabo'ga pe nharōe'ŷve'ga pe, ei Jesus'ga. Koapora mondorohava a'e ko ji mbapavakotyva pe. Koapora mondorohara'ġa a'e ko ji Tupana'gapyryve'ġa pe yvagipeve'ġa pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

⁴⁰ —Koapora mondorohara'ġa imondorogi nhungwava trigo'java'ea imbokaita, a'e ko ji ko, ei Jesus'ga. Na jitehe mbapava koty po ti ji ite'varuhuve'ġa mondoukari hahyva'ea ruvihava pype nehē, ei Jesus'ga.

⁴¹ Vvyakotyva'ero yvagipeva'ero po ti ji jipyryve'ġa mondoi vvyva koty nehē yvagipeve'ġa. A'ero jireheve'ġa ndeja po ti ġa ite'varuhuve'ġa nderohopavi nehē – kiroki ite'varuhuve'ġa ombo'e ite'varuhuva'ea rehe, ei Jesus'ga. Okote'varuhuve'ġa nhaporemō po ti jipyryve'ġa ġa nderohoi jireheve'ġa pytera hugwi nehē no, ei Jesus'ga. ⁴² A'ero po ti jipyryve'ġa okote'varuhuve'ġa mombori hahyva'ea ruvihava pype. Tataheteuhua koi hahyva'ea ruvihava. Pevo po ti ġa jehe'oi ojije onhimonha'ngavo hahyrame ojive nehē, ei Jesus'ga.

⁴³ —A'ero po ti Tupana'ga nhi'ġgareheve'ġa popoakara jukwahahetero nehē. Ikatu katu po ti ġa gworygworyvamo nehē – perope ġanduvete'ga ojiko-ty'a ġa pavēi Tupana'ga, ei Jesus'ga. Peapyakwa pe. Pe-hendu katu ti ji'ea a'ero! ei Jesus'ga imombe'gwovo katu ġwemimbo'ehara'ġa pe ojo'java'ea.

Akwaimbae'ga gwepia pyryheteva'ea ko pe

⁴⁴ —Marā hekoi kiro vvyakotyve'ġa pe ġa erame Tupana'ga nhanderuvihavuhetero oko javo? A'ea rehe po ti ji pe mbo'ei ikwahavuka pe me imombe'gwovo a'ea'java'ea nehē, ei ga. Akwaimbae'ga hepiagi pyryheteva'ea ko pe. A'ereki a'ea ojipe'ga omi jipe vvykwara pype tohepiagyme ti ġa javo. Garemimimipyra repi-agame akwaimbae'ga heja pevo imima'java. Horyoryga hehe. Nurā ga imondopavi ombatera ojihugwi

tombuhu ti ġa ji ve itambere'ia mbatera pe javo. A'ero ga itambere'ia rerohoi imondopava kohoa jara'ga pe ipyhyga kohoa ga hugwi. "Nahã ji ipojoykai nhirembiepiagipyra," ei ga ovyvteri pe, ei Jesus'ga. Nahã hekoi vvyakotyve'ġa pe ġa erame Tupana'ga nhanderuvihavuhetero oko javo.

A'ea Jesus'ga ei imombe'gwovo ġwemimbo'ehara'ġa pe ojo'java'ea ikwahavuka ġa pe na jitehe pyryheteva'ea tuhẽ ko aherekoo Tupana'gareheva'ero javo.

Ita'ia'java'ea pyryheteva'ea pérola

⁴⁵ —Marã hekoi kiro vvyakotyve'ġa pe ġa erame Tupana'ga nhanderuvihavuhetero oko javo? A'ea rehe po ti ji pe mbo'ei ikwahavuka pe me imombe'gwovo a'ea'java'ea nehẽ, ei Jesus'ga. Ima'ẽhara'ga hogahoi ojipe'ġape'ġa pyri ipyhypota ita'ia'java'ea pyryheteva'ea pérolas ijara'ġa hugwi. ⁴⁶ A'ero ga hepiagi ita'ia'java'ea pyryheteva'ea ijara'ga pyri. He'yi itambere'ia hehe. A'ero ga hoi imondopava ombatera ojihugwi tombuhu ti ġa ji ve itambere'ia mbatera pe javo. A'ero ga itambere'ia rerohoi imondovo ijara'ga pe imbuhuruka ojive ita'ia'java'ea pyryheteva'ea pérolapyryhetea ipojoykavo, ei Jesus'ga na jitehe pyryheteva'ea tuhẽ ko aherekoo Tupana'gareheva'ero javo.

Pira mboahava

⁴⁷ —Marã po ti hekoi nehẽ vvyakotyve'ġa pe ġa erame Tupana'ga nhanderuvihavuhetero oko javo? A'ea rehe po ti ji pe mbo'ei ikwahavuka pe me imombe'gwovo a'ea'java'ea nehẽ, ei Jesus'ga. Pira mboahava pirareheve'ġa imombori ypiahu pe imbo'aparavuhupava pira, ei Jesus'ga. ⁴⁸ Imboahava ty nahẽ hete. A'ero yembeyvryi pe ġa heruri inoġa. Oapy ġa imo'emo'eamo. Pirapyryva ġa imondoi hyrua pype imohina. Pirate'varuhua ġa imombori, ei Jesus'ga.

⁴⁹ —Aerẽ na jitehe po ti Tupana'ga vvyakotyve'ġa nderekoukari mbapava koty nehẽ. Mbapava koty po ti gapyryve'ġa nduri ite'varuhuve'ġa nderogwovo Tupana'ga nhi'iġareheve'ġa pytera hugwi nehẽ, ei Jesus'ga. ⁵⁰ Hahyva'ea ruvihava pype po ti ġa ite'varuhuve'ġa mombori nehẽ. Tataheteuhua koi hahyva'ea ruvihava. Pevo po ti ġa jehe'oi ojihe onhimonha'ngavo hahyrame ojive nehẽ, ei Jesus'ga.

A'ea Jesus'ga omombe'u ojo'java'ea.

A'itituhẽva'ea ko ymyahũva'ea ipyahuva'ea no

⁵¹ —Marã? Pekwaha pe penhimombaragwahava nhiremimbo'eagwera rehe nhaporemoo ji pe mbo'erame ojo'java'ea pyvõ? Marã? ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

—Orokwaha pa ore akoja neremimbo'eagwera, ei ġa.

⁵² A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Judeus'ġa mbo'ehara'ġa ikwahaparavuhui ji ombo'erame, ei Jesus'ga. A'ereki ġa okwahavypy ymyahũva'ea aheremimbo'eagwera. Aerẽ ji ġa mbo'ei ipyahuva'ea rehe javo ġa pe: Nahanahã hekoi vvyakotyve'ġa pe ġa erame Tupana'ga nhanderuvihavuhetero oko

javo. A'ero ġa ikwahavi a'ea no. Ġa ko onga jara'ga ja a'ero, ei Jesus'ga. A'ereki onga jara'ga ġweno'ẽ ymyahũva'ea ipyahuva'ea reheve ombaterahetea hugwi ombatera rerekokatuhava hugwi, ei Jesus'ga ġa pe.

Jesus'ga oko ocidade de Nazaré pe

(Marcos 6.1-6; Lucas 4.16-30)

⁵³ Ġa mbo'epavame ojo'java'ea pyvõ Jesus'ga hoi pea hugwi ogwovo. ⁵⁴ Ogwryi pe ga ruri ocidade de Nazaré pe ovahema. Pevo ga ġa mbo'ekatukatui ġajatykahava pype. A'ero ġa nhimomby'ai ga rehe. A'ero ġa ei ojo-hupe:

—Ma'ġa po ga mbo'ehetei ikwahavukaheteavo ga pe? Ma'ġa po ga mbopopoaka japovouka ga pe ahemonhimomby'ava'ea? ei ġa. ⁵⁵ Ga onga apohara'ga ra'yra'ga rui naerũ? ei ġa. Gayhẽa, hẽa ko Mariahẽa. Gairũ'ġa ko Tiago'ga, José'ga, Simão'ga, Judas'ga. Tikwaha pa nhande ġa. ⁵⁶ Garendyra'ġa u pa nhande pyri. Ymyava'ea atyvi ga aġwamo. Maraname ga ikwahapavi naerũ? ei ġa.

⁵⁷ Igwaigwavete ġa ndokoi ga rehe ga arõe'yma a'ero.

A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Ojipe'ġa gwyriveve'ġa omondo gweaporoġita imohina Tupana'ga nhi'iġa mombe'uhara'ġa ndehe. Ġagwyriveve'ġa jate nomondoi imohina ġa ndehe ġanon-gapyveve'ġa pavẽi, ei Jesus'ga ġa pe.

⁵⁸ Ndahe'yi reki Jesus'ga rembiapoo a'ero ahemonhimomby'ava'ea pevo ġa pe. A'ereki ġa ndojikogi ga rehe.

João Batista'ea omano

(Marcos 6.14-29; Lucas 9.7-9)

14 Aerẽ Herodes'ga hendupavi ġa Jesus'ga mombe'urame. Ġa omombe'u Jesus'ga remimonhimomby'ava'ea mombe'urame no. Herodes'ga ko omondomondo Galiléiapeve'ġa ġwemimbotarimova'ea rupi ġagwryi pe. ² Jesus'ga mombe'ua renduvame Herodes'ga etehei ojipyryve'ġa pe:

—Jesus'ga ko João Batista'ga. Ovy João Batista'ga gwyvya hugwi okwerava, ei ga. Nurã ga japoi ahemonhimomby'ava'ea, e'i tehe Herodes'ga.

³ Nahã Herodes'ga ei. A'ereki João Batista'ea manoa renonde Herodes'ga João Batista'ea pyhyguka ahe kwaruka itanhuramuhũa pyvõ ahe mongiuca cadeia pype. Herodiashẽa rehe Herodes'ga opyhyguca João Batista'ea raikwehe. Herodiashẽa ko Herodes'ga irũ'ga rembirekoro na'ẽ oko, Filipe'ga rembirekoro. Kirẽ Herodes'ga hẽa rereko raikwehe. ⁴ Nurã João Batista'ea e'ie'i Herodes'ga pe:

—Maranameuhũ nde hẽa rerekoi? Po ahe ndogwerekoi te hẽa! ei João Batista'ea Herodes'ga pe.

⁵ Ndototari Herodes'ga ahe'ea ojive. Nurã ga ahe mongiuca cadeia pype ahe jukapota. Ndojukaukari reki ga ahe. A'ereki ga okyhyji judeus'ġa hugwi. A'ereki ġa e'i:

—João Batista'ga ko Tupana'ga nhi'iġa mombe'uhara'ga, ei ġa onhimongyavo.

⁶ Aerē o'aragwera rupi Herodes'ga oapo toryva. A'ero Herodiashēa ra'yrahēa tehe ojiroky ġandovai pyteri pe – kiroki ġa uhu toryva repiaga. İkatu Herodes'ga pe hēajirokya. ⁷ A'ero ga e'i hēa pe:

—Gara nde erepota imondoa ejive? ei ga. Amondo tuhē po ti ji nde ve nehē. Tupana'ga ji'ea renduvame ji ei poro nde ve.

A'ea Herodes'ga e'i Herodiashēa ra'yrahēa pe.

⁸ A'ero hēayhēa e'i hēa pe:

—Ere ti Herodes'ga pe: “Embuhu ti ji ve kiro João Batista'ga akaġa nhaembeva pype.” Nahā ti ere ga pe, ei hēa gwa'yrahēa pe hēa mbo'eavo.

—Kwa, ei hēa oyhēa pe.

Nurā kiro hēa e'i Herodes'ga pe:

—Embuhu ti ji ve kiro João Batista'ga akaġa nhaembeva pype, ei hēa.

⁹ A'ea renduvame Herodes'ga ndovy'ari. Toryvarupive'ġa ġwendu ga'eagwera hēa pe ga erame: “Gara nde erepota imondoa ejive? Amondo tuhē po ti ji nehē. Tupana'ga ji'ea renduvame ji ei poro nde ve.”

Nurā ga e'i kiro ojipyri'ġa pe:

—Peko ti hēanhi'iġa rupi a'ero. ¹⁰ Peho ti cadeia pype ga jukavo ga'akaġa mombo herua hēa pe, ei ga.

¹¹ A'ero ġa oho João Batastava'ea jukavo aheakaġa re-rua nhaembeva pype imondovo hēa pe. Hēa gweroho oyhēa pe a'ero herovahema.

¹² João Batastava'ea'ereheve'ġa uhu a'ero ahera'oa rerogwovo ityma. Aerē ġa oho Jesus'ga pyri imombe'gwovo ahemanoa ga pe.

Nahā ko João Batastava'ea manoa raikwehe.

Herodes'ga nomoka'nhyimi kiro João Batastava'ea akaġa imomborukaragwera. Nurā henduvame Jesus'ga remimonhimomby'ava'ea Herodes'ga ei:

—Jesus'ga ko João Batista'ga. Ovy João Batista'ga gwyvya hugwi okwerava, ei Herodes'ga.

Jesus'ga omondouka mbatera cinco milva'ea pe

(Marcos 6.30-44; Lucas 9.10-17; João 6.1-14)

¹³ Herodes'ga nhi'iġa kwahavame Jesus'ga hoi yhara pype ypihua aherovai ogwovo ongae'yī me tajipe'a ti ji avove'ġa hugwi javo.

Gahoa kwahavame he'yive'ġa hoi opyvo cidades hugwi ogwovo ypihua rembeyvya rupi. Nahā ġa vahemyppyi aherovai Jesus'ga rovatiamo tihendu ti ga javo. ¹⁴ Jesus'ga ġa ndepiagi pevo ohemame yhara hugwi a'ero. Oporogwety ga ġa. Omombi ga karugwara ġapyteripeve'ġa hugwi itetirūave'ġa hugwi.

¹⁵ Ka'arugame dozeve'ġa Jesus'ga remimbo'ehara'ġa nduri ga pyri. Ga pe ġa ei a'ero:

—Ka'aru hete kiro. Agwa'ġa ndo'ui ve reki. Nurā ti emondouka ġa avo hugwi, ei ġa. Ahā onga avo. Toho ti ġa cidades'i pe ira'agweva'e pe ipyhyga mbatera. Pevo po ti ġa hoi i'gwovo nehē.

A'ea Jesus'ga remimbo'ehara'ġa ei Jesus'ga pe ġa mondouka pota ga pe.

¹⁶ —Tohoyme po ti ġa hamo, ei Jesus'ga ġa pe. Pehe ti pemondo mbatera ġa pe to'u ti ġa javo, ei Jesus'ga.

¹⁷ A'ero ġa ei ga pe:

—Ndorogwerekoi te! ei ġa. Cinco pães orogwerekoi dois pira reheve. Ndohygi'i'i po ti ġa ndehe nehē, ei ġa.

¹⁸ —Peru ti ji ve a'ero, ei Jesus'ga ġa pe.

—Kwa, ei ġa herua.

¹⁹ Pevove'ġa pe Jesus'ga ei:

—Peapy ti vvyvo nhungwava rehe, ei ga ġa pe.

Oapy ġa a'ero.

²⁰ Kiro ga ipyhygi mbatera – kiroki cinco pães dois pira reheve. Ojovavu ga yvaga repiaga.

—Ndepyry hete nde imbuhua ore ve, ei Jesus'ga Tupana'ga pe.

Kiro Jesus'ga haygwe'rogwe'rogi pães imondomon-dovo ġwemimbo'ehara'ġa pe pira reheve. Kiro ġa imondomondo ġa pe. ²¹ Kiro ġa nhaporemō i'ui onhimoytaromouka.

ġa i'urē Jesus'ga remimbo'ehara'ġa imono'oġi hembyruera imondovo yrua pype. He'yjuhuva'ea hembyruera opyta reki garembihaygwe'rogagwera. A'ereki ġa ndo'upavi. He'yjuhuva'ea dozeva'ea yrua tynahē. Kiroki ġa o'u pevo Jesus'ga pyri – ġa ko he'yjuhu hete ranuhū. Cinco milve'ġa o'u akwaimba'ero. Kunhangwera'ġa tayri'ġa pavēi i'ui no. Nahā Jesus'ga japoi ahe-monhimomby'ava'ea he'yje'yva'ea imbovua imondovo ġa pe.

Jesus'ga oho yhya arimo

(Marcos 6.45-52; João 6.15-21)

²² ġa imono'ombavirē hembyruera Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe ġa mondovouka:

—Pe'a ti yharuhua pype, ei ga. Peho ti ji renonde ypihua aherovai, ei ga ġa pe. Apyta na'ē po ti ji avo agwa'ġa mondovo nehē, ei Jesus'ga.

—Kwa, ei ġa.

A'ero ġa avi herogwovo.

²³ Jesus'ga pytai a'ero pevove'ġa mondovo ġanonga pe. ġa horame ga tehe oho vvytyruhua rupi opytavo pevo tanhi'i ti Tupana'ga pe javo. Pevo ga pytai onhi'iġa Tupana'ga pe imongaruheteavo.

²⁴ A'ea rupi garemimbo'ehara'ġa ndekoi ypihua pyteri pe. Ombohemohe hete yharuhua vvytua rereko-vo. Vvytua ipopoaka yhara mondoukare'yma aherovai.

²⁵ Ko'eġwerīrame Jesus'ga hoi yhya arimo ogwovo ġa pyri. ²⁶ Gareimimbo'ehara'ġa garura repiagame ġapy'a omyi.

—Anhaġa po uhu yhya arimo! ei ġa.

Hahēahē ġa okyhyjiavo. ²⁷ Kotihī Jesus'ga ei a'ero:

—Penoġatu ti peji'py'a. Tapekyhyjia'javi ti. A'ereki ji tuhē ako, ei Jesus'ga ġa pe.

²⁸ A'ero Pedro'ga ei Jesus'ga pe:

—Po nde Jesus Cristoramō hamo, yhya arimo po ti nde ji mbuhuri eji'pyri nehē hamo, ei ga.

²⁹ —Ejo ti, ei Jesus'ga ga pe a'ero.

A'ero Pedro'ga hemi yhara hugwi ogwovo yhya arimo ogwovo Jesus'ga pyri. ³⁰ Aerē ga kyhyji reki. A'ereki ipopoaka vvytua. A'ero ypy pe ohoġwerīrame ga hapukai Jesus'ga pe:

—Ji pyhy! ei ga Jesus'ga pe opojkaharete'ga pe.

³¹ Kotihī Jesus'ga opoa mondoi ga pe ga pyhyga.

—Nderejikogi nde ji rehe, ei Jesus'ga ga pe. Garamo nde ndajireroviarihu Jesus'ga po nanhimondokatui yhya arimo javo? ei Jesus'ga Pedro'ga pe. Nurã nde hoi gwerevi ppy pe, ei Jesus'ga.

³² Jesus'ga avame yhara pype Pedro'ga pavēi ndura'javi yvytua. ³³ Jara'ğa yhara pypeve'ğa nduri Jesus'ga pyri ga mboheteavo.

—Tupana'ga ra'yra tuhē ko nde, ei ğa ga pe ğwenypy'amo ga pyri.

Jesus'ga omombi ahētētirūa Genesaré pe

(Marcos 6.53-56)

³⁴ Ogwovo Jesus'ga herohoi ypihua aherovai a'ero herovahema Genesarépeve'ğa gwyri pe. ³⁵ Ikwa-havame Jesus'ğa ndura pevove'ğa omondomondo onhi'iğa ojohupe ga mombe'gwovo ogwyripeve'ğa pe nhaporemō. Nahã ğa ğa momorandupavi. Henduvame ğa itētirūave'ğa mbojatykapavi ğa nderua Jesus'ga pyri ğa nderovahema.

³⁶ —Na ti itētirūave'ğa pokogi ndepira rembeyvra rehe nehē, ei ğa. Po ti ğa pokogi hehe vehevi, a'ero po ti ğatētirūa ipigi ğa hugwi nehē, ei ğa Jesus'ga pe.

Kiroki ğa opoko gapira rehe – ğa hugwi ğatētirūa pigi a'ero.

Jesus'ga onhi'ĩ judeus'ğa namonhava'ea remimbo'eagwera rehe

(Marcos 7.1-13)

15 Aerē ğa nduri Jesus'ga pyri Jerusalém hugwi fariseus'ğa judeus'ğa mbo'ehara'ğa pavēi. Ova-hemame ğa ei Jesus'ga pe:

² —Maranameuhū neremimbo'ehara'ğa nohendukatui nhaneramonhava'ea remimbo'eagwera naerū? Nhaneramonhava'ea e'i: "Nahanahã nhande xajipogwei katu. Nhandejipogweikaturō ğwaramo nhande nhimombyryvi Tupana'ga pe." Nahã nhaneramonhava'ea ei nhande mbo'embo'eavo. Na rūi neremimbo'ehara'ğa jipogwei i'ua renonde nahã ojikwakuve'yma, ei ğa Jesus'ga pe.

³ —Pehe no, ei Jesus'ga ğa pe. Maranameuhū pe napehendukatui Tupana'ga nhi'iğa? ei Jesus'ga. Tupana'ga erame nahanahã ti peko javo pe ndapekoi ganhi'iğa rupi. Penhimimbo'ea rupi jate reki pe ndekoi pejikovo Tupana'ga nhi'iğaatyviva'ea rupi, ei Jesus'ga. ⁴ Ymyahū Tupana'ga ei:

"Pemondo ti pejeaporoğita imohina pejuva'ğa ndehe penhy'ğa ndehe no," ei Tupana'ga hako, ei Jesus'ga.

"Kiroki ga e'i te'varuhu uva'ga pe oyhēa pe no

– tojukauka ti ğa ga a'ero," ei Tupana'ga hako, ei Jesus'ga.

⁵ —Pe ki a'e te Tupana'ga nhi'iğaatyviva'ea rehe pe ğa mbo'ei, ei Jesus'ga. Po ğa ei uva'ğa pe oy'ğa pe no:

"Apoko pota ji imondovo mbatera pe me novĩa. Emo ji amondo akoja Tupana'ga pe," ei ğa ğa pe. ⁶ Pe'e pe ğa pe a'ero: "Nanongara pyri!" Nahã pe ğa mbo'ei pejikoe'yma Tupana'ga nhi'iğa rehe, ei Jesus'ga ğa pe. A'ereki ğa erame a'ea ğa nomondo ojeaporoğita imohina uva'ğa ndehe oy'ğa ndehe no. Ndopokogi ğa

uva'ğa oy'ğa ndeheve a'ero imondoe'yma ğa pe. Nahã ğa ndekote'varuhui, ei Jesus'ga.

⁷ —Pehe ko pekokatu'áva'ero, a'e ji pe me a'ero, ei Jesus'ga ğa pe. Ymyahū Isaíasva'ea pe mombe'u katu jipe Tupana'ga nhi'iğa mombe'urame hako. A'ereki ahe e'i:

⁸ "Avove'ğa onhi'iğatu tehe ji ve torombohete Tupana'ga javo," ei Tupana'ga.

'Emo ğa nanhiarōi imondoe'yma gweaporoğita imohina ji rehe.

⁹ Ji mbohete tehe ğa.

A'ereki nhinhi'iğa rehe rūi ğa ombo'e.

Yvyakotyve'ğa nemimbo'ea rehe ğa ğa mbo'ei a'ea ko Tupana'ga nhi'iğa javo tehe jupe," ei Tupana'ga," ei ahe hako, ei Jesus'ga fariseus'ğa pe judeus'ğa mbo'ehara'ğa pe no.

Ahereaporoğitate'varuhua ahe mbote'varuhu

(Marcos 7.14-23)

¹⁰ Jesus'ga ğa mbuhuri ojipyri pevove'ğa he'yjuhuve'ğa. A'ero ga ei ğa pe:

—Pehendu ti ikwahava, ei ga. ¹¹ Kiroki oki nhandejurua pype – a'ea nianembote'varuhui. Kiroki ohē nhandejurua hugwi – a'ea nhande mbote'varuhu, ei Jesus'ga ğa pe.

¹² A'ero Jesus'ga remimbo'ehara'ğa nduri ga pyri javo ga pe:

—A'ea nde erame fariseus'ğa nhimonha'ngai nhenhi'iğa arōe'yma. Erekwaha nde? ei ğa Jesus'ga pe.

¹³ A'ero Jesus'ga ei ğa pe:

—Jiruva'ga yvagipeve'ga po ti o'o pa ğwemitymipyrrarūiva'ea nehē, ei Jesus'ga.

Tupana'ga nhi'iğaatyviva'ea pe ğanemimbo'ea pe Jesus'ga ei: Tupana'ga remitymipyrrarūiva'ea. Tupana'ga po ti omombi pa ğanemimbo'ea nehē.

¹⁴ —Na ğa ndekojate a'ero fariseus'ğa, ei Jesus'ga. Ğa ko heakwagweve'ğa ja – kiroki ğa gweroho pota oji'jave'ğa, ei Jesus'ga. Po heakwagweve'ga gweroho ojipe'ga – kiroki ga ja ndohepiagi, a'ero po ti ğa memei ohi ikwara pype nehē. A'ereki ğa memei ndohepiagi, ei Jesus'ga.

¹⁵ A'ero Pedro'ga ei Jesus'ga pe:

—Ore mbo'e katu ti ojo'java'ea rehe. A'ereki ndorokwahavi a'ea. Maraname nde ei akoja ore ve? "Kiroki oki nhandejurua pype – a'ea nianembote'varuhui. Kiroki ohē nhandejurua hugwi – a'ea nhande mbote'varuhu," ere nde. A'ea rehe ti ore mbo'e katu a'ero, ei Pedro'ga.

¹⁶ A'ero Jesus'ga ei Pedro'ga pe:

—Maranuhū pehe ndapekwahavi no? ei Jesus'ga.

¹⁷ Kiroki oki nhandejurua pype – a'ea oho nhanderevega pype ohema nhande atarame.

—Maranuhū pe ndapekwahavi naerū? ei Jesus'ga.

¹⁸ Kiroki ohē nhandejurua hugwi – a'ea ohē nhandevytera hugwi nhande mbote'varuhuavo, ei Jesus'ga. ¹⁹ Po pejiyvyteri pe pe ndeaporoğitate'varuhuro, a'ero pejiyvyteri pe pe ei na'ē penhimonha'ngavo tijuka ti ga javo ga pe. A'ero po pe ga

jukai. Pe ei na'ē pejiyvyteri pe tiroho ti garembireko-hēa ga hugwi javo hēa pe. A'ero po pe hēa rerohoi pejive. Pejiyvyteri pe pe ei na'ē tireko te'varuhu ti ġa javo ġa pe. A'ero po pe ġa nderekote'varuhui, ei Jesus'ga. Pe'e pe: Timi ti. Pe'e pe: Xa'mbe ti ġa pe. Pe'e pe: Timbotegwete ti ġa. A'ea nhaporemō pe ei pejiyvyteri pe. Nahā pe ndekote'varuhui a'ero, ei Jesus'ga. ²⁰ Pendea-poroġitate'varuhua nhaporemō pe mbote'varuhu, ei Jesus'ga.

—Tupana'ga nhi'iġaatyviva'ea fariseus'ġa omombe'u ahembo'ehara'ġa pavēi ġa erame: “Nahanahā po ti nhande xajipogwei xanhimombyry ti Tupana'ga pe javo.” Ġahā e'i a'ea. Jihi ki a'e te a'e pe me: Po nhande ndiajipogwei i'gwovo, a'ero nhande nianhim-bote'varuhui, ei Jesus'ga. A'ereki nhandejipogweja nomombyryvi nhandereaporoġita, ei Jesus'ga.

Judeurūiva'ea (Marcos 7.24-30)

²¹ Aerē Jesus'ġa hoi pea hugwi ogwovo. Cidades koty Tiro koty Sidom koty ġa hoi ogwovo yhya rembeyvyrā rupi. ²² Pea hugwi hēa ruri Jesus'ga rovatiamo – kiroki cananéiahēa judeurūivehēa.

—Jipojykaharetero ko nde Daviva'ea rymyminoro no! ei hēa Jesus'ga pe.

A'ea hēa ei ga pe. A'ereki hēa e'i ovyvyteri pe: “Ga pe Tupana'ga e'i eko ti ġanduvihavuhuhetero javo.”

—Ji porogwety! ei hēa Jesus'ga pe. Anhaġa opojoyka jira'yrahēa okote'vate'varuhuavo hēa pe, ei hēa.

²³ Jesus'ga nonhi'iġi reki hēa pe. A'ero garemimbo'ehara'ġa nduri ga pyri javo ga pe:

—Emondo ti hēa nhande hugwi. A'ereki hēa uhuruhu nhande reviri ohapukaita okovo ji poko javo, ei ġa Jesus'ga pe.

²⁴ A'ero Jesus'ga ei:

—Tupana'ga ji mbuhuruka jigwyrive'ġa pyri israelitas'ġa pyri. “Ġa pyri jate ti eho ġa pokoga,” ei Tupana'ga ji ve, ei Jesus'ga. “Ġa ko ovelhas ja. Ovelhas oka'nhy jipi herekoe'ymame gwepiakatuharamo. Akoja ja ko ġa ika'nhyva'ea ja,” ei Tupana'ga, ei Jesus'ga.

Judeus'ġarūive'ġa pyri rūi Tupana'ga ji mbuhurukari, ei Jesus'ga.

²⁵ Ġwendu po hēa Jesus'ga nhi'iġa ua Jesus'ga pyri ġwenypy'amo garovai pyteri pe nde ko jihoheva'ero javo.

—Ji poko ti! ei hēa Jesus'ga pe.

²⁶ A'ero ga ei hēa pe:

—Ndapyryvi ji ipyhygi tayri'ġa mbatera imomboā nhaġwatiġa pe to'u ti javo.

Nahā Jesus'ga ei ndapyryvi ji judeus'ġarūive'ġa pokogi javo.

²⁷ —A'iti a, ei hēa. Emo nhaġwatiġa vehevi reki o'u hembyrue'ria – kiroki ohi ijara'ġa i'urame, ei hēa.

Nahā hēa ei aerē po ti nde judeus'ġarūive'ġa pokogi no javo.

²⁸ A'ero Jesus'ga ei hēa pe:

—Kui'i, ei ga hēa pe. Erejiko hete nde ji rehe ji poko po ti ga nehē javo, ei Jesus'ga. Oropoko ti jihi kiro, ei ga hēa pe.

Nanime Jesus'ga anhaġa mbojipe'ai hēara'yrahēa hugwi nahā hēa pokoga.

Jesus'ga omombi he'yjuhuva'ea tetirūa

²⁹ Aerē Jesus'ga hoi pea hugwi ogwoogwovo ypihua rembeyvyri Galilēia rembeyvyri okovo. Yvytyruhua arimo ga hoi oapyga oina.

³⁰ Ga pyri he'yjuhuve'ġa nduġanduri itetirūave'ġa nderunderua. Gweru ġa ipyka'naka'nave'ġa heakwagweve'ġa ndeheve onhi'iġe'ŷve'ġa ndeheve ika'naka'nave'ġa ndeheve ojipe'ġa ndeheve he'yive'ġa. Ġahā ġa ġa nderuri ġa mondovo ġa noġa Jesus'ga pyri topohano ti ga ġa javo.

A'ero Jesus'ga imombigi ġatetirūa ġa hugwi. ³¹ A'ero ġa nhimomby'ai hepiaga ġatetirūa mombiga. A'ereki onhi'iġe'ŷve'ġa onhi'ī reki. Gwepia ġa Jesus'ga ika'naka'nave'ġa nda'oa imombyryvame. Ipyka'naka'nave'ġa ami ogwovo reki. Heakwagweve'ġa gwepia reki. A'ero pevove'ġa Tupana'ga mbohetei onhimongyavo okwaha hete Tupana'ga Israelva'ea rakykwepohara'ġa nduvihavuhuhete'ga javo.

Jesus'ga omondouka mbatera quatro milva'ea pe (Marcos 8.1-10)

³² Aerē Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe:

—Pejo ti ji pyri.

Ġa ndurame ga pyri ga ei ġa pe:

—Iporia'i ġa ji ve avove'ġa he'yjuhuve'ġa. A'ereki ġa ndogwerekoa'javi mbatera dois okira ġwaramo ji pyri, ei Jesus'ga. Namondoukapotari ji ġa ġanonga pe ġa i'ue'ymame. A'ero po ti ġa pytupavamo pehea rupi ġwe'ouhūro nehē, ei Jesus'ga.

³³ Jesus'ga remimbo'ehara'ġa ei ga pe:

—Ma hugwi po ti nhande ipyhygi he'yjuhuva'ea mbatera ġa pe avo ongae'yi me tokogahi ti ġa javo? ei ġa.

³⁴ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Maramomi pe herekoi pāes?

—Sete, ei ġa ga pe. Mokoī'ī pira'ia orogwereko no, ei ġa.

³⁵ Pevove'ġa pe Jesus'ga ei:

—Peapy ti vvyvo, ei ga ġa pe.

³⁶ Kiro ga ipyhygi mbatera – kiroki sete pāes pira'ia reheve. A'ea rehe ga nhi'iġi Tupana'ga pe ndepyry hete nde imbuhuruka javo. A'ero ga haygwe'rogwe'rogi pāes pira'ia reheve imondomondovo ġwemimbo'ehara'ġa pe. Kiro ġa imondomondoi pevove'ġa pe.

³⁷ A'ero ġa nhaporemō i'ui onhimoytaromo.

Ġa i'urē Jesus'ga remimbo'ehara'ġa imono'oġi hembyruera imondovo yrua pype. He'yjuhuva'ea hembyruera opyta reki garembihaygwe'rogagwera. A'ereki ġa ndo'upavi. He'yjuhuva'ea seteva'ea yrua tynahē.

³⁸ Kiroki ġa o'u pevo Jesus'ga pyri – ġa ko he'yjuhu hete ranuhū. Quatro milve'ġa ko o'u akwaimba'ero. Kunhangwera'ġa tayri'ġa pavēi i'ui no. Nahā Jesus'ga japoī

ahemonhimomby'ava'ea he'yje'ÿva'ea imbovua imon-dovo ġa pe.

³⁹ A'ero Jesus'ga pevove'ġa mondoukari ġanonga pe. Ġa horame ga avi yharuhua pype herogwovo aherovai herovahema ypihua rembe'yi pe cidade de Magadã me.

Eapo ti ahemonhimomby'ava'ea, ei ahe Jesus'ga pe
(Marcos 8.11-13; Lucas 12.54-56)

16 Aerë fariseus'ġa nduri Jesus'ga pyri saduceus'ġa pavëi ovahema.

—Tihepia ti gapopoakara, ei ġa ojohupe. Mara'ngu po Tupana'ga okovo ga pyri ga mbopopoaka? Tupana'ga ga mbopopoakare'ymame po ti nhande ga mbotegwetei, ei ġa ojohupe.

Nurã ġa ei Jesus'ga pe:

—Eapo ti ahemonhimomby'ava'ea. Torohepia ti, ei ġa ga pe.

² A'ero Jesus'ga ei reki ġa pe:

—Ka'aru iġwaġahivame yvaga pe ei: “Ko'emame po ti kwara ima'eġatui nehë.” Nahã pe ei, ei Jesus'ga ġa pe.

³ —Ypyhajive iġwaġahivame yvaga hovapitym-byguhurame pe ei: “Amana po ti ikyri nehë.” Nahã pe ei, ei Jesus'ga.

—Pehepia pe yvaga ikwahava aerëva'ea ima'eġatua. Hepiaga'javame pe pekwaha aerëva'ea ikyra. A'ea pe pekwaha katu, ei Jesus'ga ġa pe. Emo imbaragwahave'ÿve'ġa ja po pe reki. Pehepia tehe pe ojipeva'ea aġwamova'ea – kiroki a'ea okwahavuka aerëva'ea. Emo pe napembaragwahavi reki aerëva'ea rehe, ei Jesus'ga.

⁴ —Aġwamova'ero peko te'varuhu pa pe, ei Jesus'ga ġa pe. Ndapekoi pe Tupana'ga nhi'iġa rehe pe-jikoge'yma ga rehe. Pe'e pe: “Jesus'ga japorame jate nhande ve ahemonhimomby'ava'ea, a'ero po ti nhande ei ikwahava nehë: Tupana'ga ga poko. A'ea po ti nhande xa'e hepiagame nehë.” A'ea pe ei, ei Jesus'ga. Ndoapoukari po ti Tupana'ga ojipea ahemonhimomby'ava'ea pe me nehë. Ojikwe ymyahũ ga oapo ahemonhimomby'ava'ea Jonasva'ea mohemame onhi'iġa mombe'uharava'ea mohemame. A'ea jate po ti ga ikwahavukara'javi pe me nehë ji Jesus'ga poko javo.

A'ea erame Jesus'ga hoi ġa hugwi ogwovo.

Penhimboko'i ti, ei Jesus'ga ġwemimbo'eaatyviva'ea re-he

(Marcos 8.14-21)

⁵ Ogwovo ġa hugwi Jesus'ga herohoi herogwovo ypihua aherovai ġwemimbo'ehara'ġa pavëi. Omoka'nhy ġa pão herohoe'yma ojupi.

⁶ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Penhimboko'i ti pão mbovuhava rehe fariseus'ġa apoa rehe saduceus'ġa apoa rehe no, ei Jesus'ga.

⁷ Garemimbo'ehara'ġa nhomonhi'iġi a'ero.

—Jesus'ga ei na. A'ereki nhande ndiheruri pão nhande rupi, ei ġa ojohupe.

⁸ Ġanhi'iġa kwahavame Jesus'ga ei ġa pe:

—Maraname pe nhomonhi'iġuhũ nhande ndiheruri pão javo? Ndapejikogi'i'i pe ji rehe ndirekoi pão javo, ei

Jesus'ga ġa pe. ⁹ Napenhimombaragwahakatui pe ji'ea rehe? Ndapekwahava'javi pe cinco pães – akoja ji ahaygwe'rogwe'ro imondomondouka cinco milve'ġa pe? Ndapekwahava'javi pe hembyruera? Maramomi yrua pype pe imono'ono'oġi hembyruera?

¹⁰ Ndapekwahava'javi pe sete pães? Akoja ji ahaygwe'rogwe'ro imondomondouka quatro milve'ġa pe. Ndapekwahava'javi hembyruera? Maramomi yrua pype pe imono'ono'oġi hembyruera? ¹¹ Maraname pe napenhimombaragwahavihi ji erame pe me kiro? Pão pe rũi ji ei pe me. A'e ji pe me: Penhimboko'i ti fariseus'ġa apoa rehe saduceus'ġa apoa rehe no. A'ereki ġa'apoa ko pão mbovuhava ja, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

¹² A'ero Jesus'ga remimbo'ehara'ġa nhimombaragwahavi ga'ea rehe.

—Pão mbovuhava pe rũi Jesus'ga ei, ei ġa a'ero. Fariseus'ġa nemimbo'ea pe Jesus'ga ei. Saduceus'ġa nemimbo'ea pe Jesus'ga ei no penhimboko'i ti ġane-mimbo'ea rehe javo, ei ġa.

Nde ko Cristoramo, ei Pedrova'ea Jesus'ga pe

(Marcos 8.27-30; Lucas 9.18-21)

¹³ Aerë Jesus'ġa hoi cidade koty Cesaréia de Filipe koty. Ovahemame pevove'ġa gwyri pe Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe:

—Marã ġa ji ve ġipi? ei Jesus'ga ġa pe okovo yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no. ¹⁴ A'ero garemimbo'ehara'ġa ei Jesus'ga pe:

—Ojipe'ġa ei nde ve: “Ga ko João Batista'ga,” ei ġa nde ve, ei ġa Jesus'ga pe. Ojipe'ġa ei nde ve: “Ga ko Elias'ga.” Ojipe'ġa ei nde ve: “Ga ko Jeremias'ga. Po Jeremiasva'ea rũi ga rekoi, a'ero ga oko ojipe'ga Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea pyteripeve'ga.” Nahã ġa ei nde ve, ei Jesus'ga remimbo'ehara'ġa Jesus'ga pe.

¹⁵ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Pehe, marã pe ji ve ġipi?

¹⁶ A'ero Simão Pedro'ga ei ga pe:

—Nde ko Cristoramo Tupana'ga remimbuhrukaramo ereko. Nde ko Tupana'ga ra'yramo avuiramave'ga ra'yramo ereko, ei Pedro'ga Jesus'ga pe.

¹⁷ A'ero Jesus'ga ei:

—Simão, João'ga ra'yra, ei Jesus'ga Simão Pedro'ga pe. Pyry hete nde ve nde a'ea kwahavame Jesus'ga ko Cristoramo Tupana'ga ra'yramo javo. A'ereki yvyakotyve'ġa rũi okwahavuka nde ve. Jiruva'ga reki yvagipeve'ga ikwahavukari nde ve ga ko Cristo'ga jira'yra'ga javo, ei Jesus'ga Pedro'ga pe. A'itituhëva'ea pe nde ei.

¹⁸ —Jihi a'e nde ve a'itituhëva'ea pe kiro no. Nderera ko Pedro. Ita xa'e nhande jupe. Ita ndojijyi upa. Na jitehe po ti jireheve'ġa nhaporemogwerojijyi ojeaporoġita ojikopige'yma ji rehe nehë. A'ereki ji ambojiko hete ġa ji rehe topohiryme ti ġa ji hugwi javo nehë. Omanorame vehevi po ti ġa kweravi mbapava koty okovo avuirama Tupana'ga pyri nehë, ei Jesus'ga.

¹⁹ —Na tuhē. Tupana'ga rekorame yvyakotyve'ġa nduvihavuhetero avo yvya koty ġa mongovo onhi'iġa rupi, a'ero po ti ji nde mbopopoakari nehē, ei Jesus'ga Pedro'ga pe. A'ero po ti nde ei jireheve'ġa pe nehē: "Nahanahā ti tapekoi." Po a'ea nenhi'iġa, a'ea ko Tupana'ga nhi'iġa no, ei Jesus'ga Pedro'ga pe. Ojipea po ti nde ei nehē: "Nahanahā ti peko." Po a'ea nenhi'iġa, a'ea ko Tupana'ga nhi'iġa no.

²⁰ A'ea mombe'urē Pedro'ga pe Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe:

—Tapemombe'ui ti ġa pe Jesus'ga ko Cristoramo Tupana'ga remimbuhurukaramo javo, ei Jesus'ga ġa pe.

Jesus'ga omombe'u omanoaġwama

(Marcos 8.30–9.1; Lucas 9.22–27)

²¹ Kiro Jesus'ga nhimombe'ua'jaa'javi ġwemimbo'ehara'ġa pe nahanahā po ti ji ve nehē javo.

—Taho ti ji cidade de Jerusalém me, ei Jesus'ga ġa pe. He'yiva'ea po ti ġa imondomondo hahyva'ea ji ve nehē xava'eve'ġa ikwava'ehara'ġa nduvihava'ġa pavēi judeus'ġa mbo'ehara'ġa pavēi no. A'ero po ti ġa ji jukaukari nehē. Mokōi ji kirirē po ti nhimbogwerahava nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

Nahanahā Jesus'ga imombe'ui aerēva'ea onhimombe'gwovo ġa pe.

²² A'ero Pedro'ga ga rerohoi irupe'i onhi'iġahyavo Jesus'ga pe.

—Na rūi po ti nde ve hahyhetea nehē! ei Pedro'ga ga pe. Tupana'ga ti tomombi ġa tandejukaukaryme ġa pe javo, ei ga Jesus'ga pe opojykaharete'ga pe.

²³ Opyryrġy Jesus'ga javo Pedro'ga pe:

—Ejipe'a ti ji hugwi! A'ereki Satanás'ga nde monhi'ĩ. Nurā nde ei nanongara, ei Jesus'ga Pedro'ga pe. Ere-mombi pota nde jirekoa Tupana'ga nhi'iġa rupi. Tupana'ga reaporoġita atyvi ndereaporoġita. A'ereki Tupana'ga opota reki nhimanoa. Yvyakotyve'ġa ndeaporoġita rehe nde ereko, ei Jesus'ga Pedro'ga pe.

²⁴ Kiro Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe:

—Kiroki ġa oko pota nhiremimbo'eharamo – tokoyme ti ġa ġwemimbotarimova'ea rupi okovo nhiremimbotarimova'ea rupi, ei Jesus'ga ġa pe. Po ti ojipe'ġa imbohahyukari ġa pe ġa jukavo vehevi nehē peko pe Jesus'ga reheva'ero javo ġa pe, toko jitehe ti ġa nhiremimbotarimova'ea rupi opohire'yama ji hugwi.

²⁵ —Kiroki ġa ndokopotari nhiremimbo'eharamo tajijukayme ti ġa javo – ġa po ti omano ogwovo hahyva'ea ruvihava pype nehē, ei Jesus'ga.

—Kiroki ġa ojipe'ġa ġa jukai ġa jikoga ġwaramo ji rehe – omanorē po ti ġa oho upa avuirama Tupana'ga pyri nehē, ei Jesus'ga.

²⁶ —Ojipe'ġa – kiroki ġa e'i: "Ndakoi ti ji Jesus'ga remimbo'eharamo tamono'ono'ō ti ji mbatera jijive javo" – po ġa imono'ono'ombavi mbatera ojive avo yvya koty, a'ero ġa imono'ono'ōtehei ojive novia ogwovo hahyva'ea ruvihava pype, ei Jesus'ga. A'ereki ahā ġa pe ġahohava Tupana'ga pyri. A'ereki ahe nomondo mbatera ohohava kwepykavamo ohorame Tupana'ga pyri, ei Jesus'ga.

²⁷ —Aerē po ti ji rura'javi avo yvyakotyve'ġa pyri Tupana'gapyrive'ġa pavēi yvagipeve'ġa pavēi nehē. Jiruva'ga rendy'jandy'java pyteri pe po ti ji rekoi jioa nehē yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no. A'ero po ti ji ikwepyyi yvyakotyve'ġa pe nehē. Po ġa ndekokatui nhinhi'iġa rendukatukatuavo, a'ero po ti ji rekokatui ġa pe nehē, ei Jesus'ga. Po ġa ndekote'varuhui nhinhi'iġa renduve'yama, a'ero po ti ji imondo hahyva'ea ġa pe nehē, ei Jesus'ga.

²⁸ Kiroki ġa o'ā Jesus'ga pyri – ġa pe Jesus'ga ei:

—Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Omanoe'yame ti agwa'ġa pyteripeve'ġa ji repiagi ji rurame kokoty penduvihavuhetero jitekovo nehē.

A'ea Jesus'ga ei okovo yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no.

Jesus'ga ra'oa ojirojijyi aherovaki

(Marcos 9.2–13; Lucas 9.28–36)

17 Aerē seis okirirē Jesus'ga ġa nderohoi ojupi Pedro'ga Tiagova'ea reheve João'ga reheve no.

João'ga ko Tiagova'ea irū'ga. Jesus'ga ġa nderohoi ġa nderojiupia vytyruhua arimo yvateuhuva'ea arimo. Ĥa tehe oko pevo a'ero Jesus'ga pavēi.

² Pevo Jesus'ga ra'oa jirojijyi ġapyteri pe. Garova hendy'jandy'jahetero kwara ja. Ga'apoa tapy'ynhapira tiġahivuhuro ġwendy'jandy'javamo kwara ja.

³ Nanime ahe jipiukari ġa pe onhi'iġa Jesus'ga pe Moisésva'ea Eliasva'ea pavēi – kiroki ahe ymyahū hete omano.

⁴ A'ero Pedro'ga ei Jesus'ga pe ga renoina nde ko orepojkaharetero javo.

—Pyri nhanderekoa avo, ei ga Jesus'ga pe. Nde ipotarame po ti ji japo tapyimbovyra pe me: ojipeji nde ve, ojipeji Moisés'ga pe, ojipeji Elias'ga pe, ei Pedro'ga Jesus'ga pe.

⁵ Ga nhi'iġame yvaġatiġa ijyvi ġa arimo ġa mongovo o'aġi pe. Hendy'jandy'ja yvaġatiġa. Nanime yvaġatiġa hugwi Tupana'ga nhi'iġi Jesus'ga mombe'gwovo:

—Agwa'ga ko jira'yra'ga nhiremia'nguhete'ga. Anhi-mohē hete ko ji ga rehe. Pehendu katu ti ganhi'iġa, ei Tupana'ga.

⁶ Tupana'ga nhi'iġa renduvame Jesus'ga remimbo'ehara'ġa ari ojovapyvo okyhyjiheteavo.

⁷ A'ero Jesus'ga ruri ġa pyri opokoga ġa ndehe.

—Pepo'ā ti, ei ga ġa pe. Tapekyhyji ti, ei ga.

⁸ Ojovavurame Jesus'ga jate ġa ga repiagi. A'ereki ahe oho jipe.

⁹ Jesus'ga jyvi vytyruhua hugwi ġwemimbo'ehara'ġa pavēi ogwovo. Ojyvame ga ei ġa pe:

—Pehepia pe jira'oa jirojijyirame. A'ea tapemombe'ui na'ē. Aerē ji kweravame gwe nhimanoa hugwi ti pe-mombe'u.

A'ea Jesus'ga ei ġa pe okovo yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no.

¹⁰ A'ero garemimbo'ehara'ġa ei ga pe:

—Nderura renonde ti Elias'ga tuhu nehē, ei ġa Jesus'ga pe. A'ea ahembo'ehara'ġa ei. Maraname ġa ei na? ei Jesus'ga remimbo'ehara'ġa Jesus'ga pe.

¹¹ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Omombe'u katu ġa, ei Jesus'ga. Eliasva'ea uhu na'ē ġandeaporoġita rerojijyipava, ei Jesus'ga ġa pe. ¹² Jihi ki a'e te a'e pe me: Eliasva'ea uhu jipe ikwehe. Nonhi-mombaragwahavi ġa ahe rehe ahe kwahave'yma, ei Jesus'ga. Okovo ġwemimbotarimova'ea rupi ġa ndekote'varuhuro ahe ve reki. Na jitehe po ti ġa imondoi hahyva'ea ji ve nehē no, ei Jesus'ga vvyakotyva'ero yvagipeva'ero no.

¹³ A'ero Jesus'ga remimbo'ehara'ġa ikwahavi. “João Batistava'ea pe Jesus'ga ei Eliasva'ea mombe'urame nhande ve,” ei ġa oyvyteri pe.

Jesus'ga ombojipe'a anhaġa ahera'yra'va'ea hugwi (Marcos 9.14-29; Lucas 9.37-43a)

¹⁴ Aerē Jesus'ġa ndurame he'yive'ġa pyri a'ero ak-waimbae'ga ruri ġwenypy'anduruga Jesus'ga rovai pyteri pe jijoheva'ero ore poko ti javo.

¹⁵ —Eporogwety jira'yra'ga, ei ga Jesus'ga pe. Heag-wyry hete ga karugwate'varuhua ga rerekoro ġwaramo. Tiruahū ga pe. O'ao'a ga tata pype jipi yhya pype jipi no, ei ga Jesus'ga pe. ¹⁶ Aru ji ga neremimbo'ehara'ġa pyri tomombi ti ġa karugwara ga hugwi javo novā, ei ga. Ġa nomombigi reki ga hugwi. A'ereki ġa ndipopoakari jupe, ei ga Jesus'ga pe.

¹⁷ A'ero Jesus'ga ei ġa pe nhaporemō:
—Ndapejikogiuhu pe ji rehe pejikote'varuhua'vo. Pe ji mombitu pejjijupa. Manameuhū po ti pe jikogi ji rehe nehē naerū? ei Jesus'ga ġa pe. Peru ti tayri'ga avo ji pyri, ei Jesus'ga.

¹⁸ Ġa tayri'ga rerurame Jesus'ga e'iahy Diabo'gapyri-va'ea pe anhaġa pe imbojipe'avo tayri'ga hugwi. Oho hete anhaġa tayri'ga hugwi a'ero. A'ea rupi jitehe tayri'ga nhimohiġatui a'ero.

¹⁹ Aerē Jesus'ga tehe ga rekorame garemimbo'ehara'ġa nduri ga pyri. A'ero ġa ei ga pe:

—Maraname anhaġa ndojipe'ai tayri'ga hugwi ore erame jupe ko?

²⁰ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Napembojipe'ai pe ga hugwi. A'ereki xunhi hete tuhē pe pejiko Tupana'ga rehe, ei Jesus'ga. Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Po pe jikogi gwere jitehe Tupana'ga rehe, a'ero po pe ei agwava'ea pe vvytyruhua pe eho agwa hugwi egwovo pevo javo, a'ero ihoi. Po pe jikogi gwere jitehe Tupana'ga rehe tegwete onhimiva'ea pe me, ei Jesus'ga ġa pe. ²¹ Nanongarava'ea anhaġa po ti pe imbojipe'ai nehē penhi'in-hi'iġame jate Tupana'ga pe pe i'ue'ymame jate tanihi'inhi'i ti Tupana'ga pe javo no, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

Jesus'ga omombe'ua'ja omanoaġwama (Marcos 9.30-32; Lucas 9.43b-45)

²² Ġa nduvame Galiléiapeve'ġa gwryi pe Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe:

—Uhu ġwerī nhimondohava apiavo ġapo pe. Ji pyhy po ti ġa nehē, ei Jesus'ga vvyakotyva'ero yvagipeva'ero no. ²³ A'ero po ti ġa ji jukai nehē. Mokōi ji kirirē po ti

nhimbogwerahava nhimanoa hugwi nehē, ei Jesus'ga. Henduvame garemimbo'ehara'ġa ndovy'arihu a'ea rehe.

Omono'ō ahe itambere'ia ojatykahavuhua pe

²⁴ Aerē Jesus'ga ruri cidade de Cafarnaum me ġwemimbo'ehara'ġa pavēi. Ġa vahemame ġa nduri Pedro'ga pyri – kiroki ġa opyhy itambere'ia judeus'ġa hugwi imono'ono'oġa tiapokatua'ja ti nhandejatykahavuhua javo. A'ero ġa ei Pedro'ga pe:

—Marā? Nembo'ehara'ga po nombuhuri jipi itambere'ia toapokatua'ja ti ġa ojatykahavuhua javo? ei ġa Pedro'ga pe.

²⁵ —Omondo ga jipi, ei Pedro'ga ġa pe.

Aerē Pedro'ga hoi ogwovo onga pype. Ga vahemame pevo Jesus'ga pyri Jesus'ga eypyri ga pe:

—Simāo, ei Jesus'ga ga pe. Marāi nde? Avo vvy koty ma'ġa hugwi ġanduvihavuhu'ġa ipyhygukari itambere'ia imono'ono'oġa ojive? Mara'ngu po nde javo: “Ogwryripeve'ġa hugwi po ġa ipyhygi”? Mara'ngu po nde javo: “Hajiheve'ġa hugwi po ġa ipyhygi”? Marāi nde naerū? ei Jesus'ga Simāo Pedro'ga pe.

²⁶ A'ero Pedro'ga ei Jesus'ga pe:

—Hajiheve'ġa hugwi ġa ipyhygi, ei ga.

Henduvame Jesus'ga ei:

—A'ero ti ġagwryripeve'ġa tomondoyme, ei Jesus'ga.

²⁷ Nhande ko Tupana'ga gwryripeva'ea. Nurā po ti nhande nimondoi ġa pe hamo nehē, ei Jesus'ga. Tihayvayme ti ġa hehe javo timondo ti nhande ġa pe nehē. Eho ti ypiahu pe pira mbo'a a'ero. Kiroki o'u ypy – epyhy ti imbojurujaita. Jurua pype po ti nde hepiagi itambere'ia nehē. Ehekyi ti itambere'ia jurua hugwi itambere'ia rerua imondovo ġa pe – kiroki ġa omono'ono'ō itambere'ia tiapokatua'ja ti nhandejatykahavuhua javo. Ere ti ġa pe: “Koro ko Jesus'ga remimondoa nhiremimondoa no.” A'ea ti ere ġa pe imondovo ġa pe, ei Jesus'ga Pedro'ga pe.

A'ero Pedro'ga hoi pira mbo'a hepiaga itambere'ia jurua pype herua imondovo itambere'ia ġa pe a'ero.

Manamo nhandejoheva'ero? ei ahe

(Marcos 9.33-37; Lucas 9.46-48)

18 Aere'i Jesus'ga remimbo'ehara'ġa nduri Jesus'ga pyri. Kiro ġa ei ga pe:

—Tupana'ga oko vvyakotyve'ġa nduvihavuhetero kiro. Manamo nhandejoheva'ero huvihavamo ga pyri? ei ġa.

² Kiro Jesus'ga tayri'ga mbuhurukari ojipyri a'ero epo'ā ti ġapyteri pe javo. ³ A'ero ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe:

—Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Perojijyi ti pejeaporoġita penhimbohete'yma tayri'ġa ja, ei Jesus'ga. Po pe ndaperojijyi pejeaporoġita nehē, a'ero po ti Tupana'ga ndokoi penduvihavuhetero nehē. ⁴ Kiroki ġa tayri'ga ja nonhimbohetei – ġahā ko koji'i huvihava ojipe'ġa hohe Tupana'ga pyri huvihavuhete'ga pyri, ei Jesus'ga ġa pe.

⁵—Kiroki ġa jireheva'ero ġwaramo gwereko katu tayri'ga'jave'ga ga oko Jesus'gareheva'ero javo – jihi tuhē reki ġa ji rerekokatui, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

Tiruahū hete ġa pe, ei Jesus'ga

(Marcos 9.42-48; Lucas 17.1-2)

⁶—Tiruahū hete po ti ġa pe nehē – kiroki ġa ombote'va tayri'ga'jave'ga jireheve'ga ga mbopogweavo ite'varuhuva'ea rehe, ei Jesus'ga. Omano jipe po ġa hamo tombote'vayme ti ġa jireheve'ga, ei Jesus'ga. Po ahe nhapytī ġajura rehe itaruvihavuhua ipohyiva'ea yngu'a'javuhuva'ea ġa momboa ypihua ruvihava pype ġa mbotypyvya, a'ea ko tiruahūhetero ġa pe. Koji'i tiruahū hete ġa pe ġa jireheve'ga mbote'varuhurame huvihava'garūive'ga, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

⁷—Tiruahū hete vvyakotyve'ġa pe. A'ereki jara'ġa ombote'varuhu ojipe'ġa jipi. Na tuhē po ti jipi nehē, ei Jesus'ga. Ġa pe po ti tiruahū hete nehē no – kiroki ġa ġa mbote'varuhu, ei Jesus'ga ġa pe.

⁸—Nurā ji ei nde ve: Po epoa pyvō ojipejiva'ea pyvō nde rekote'varuhui, a'ero ti ehaygwe'ro epoa ejihugwi imomboa nahā imombiga ejekote'varuhua! Na jitehe nde ejekote'varuhurame epya pyvō ojipejiva'ea pyvō ehaygwe'ro ti epya nahā imombiga ejekote'varuhua, ei Jesus'ga. Tiruahū po ti nde ve ndepoa mombora nehē ojipejijatero ġwaramo ndepoa avuirama, ei Jesus'ga. Tiruahū po ti nde ve ndepya mombora nehē no nde po'ame'yma ġwaramo avuirama, ei Jesus'ga.

—Emo po imombore'yma nde neremombigi ejekote'varuhua, a'ero koji'i po ti tiruahū nde ve nehē Tupana'ga nde momborame hahyva'ea ruvihava pype nde rekote'varuhuro ġwaramo. Pevo po ti nde ruvi avuirama herekoteheavo epoa mokōiva'ea epya mokōiva'ea no novīa nehē, ei Jesus'ga.

—A'ero ji ei nde ve: Koji'i pyry nde imomborame epoa epya reheve ejekote'varuhua mombiga egwovo yvagi pe Tupana'ga pyri, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe, ġambote'varuhua mombora pe javo.

⁹—Po ejeakwara pyvō ojipejiva'ea pyvō nde rekote'varuhui, a'ero ti ehakyi ejeakwara imomboa nahā imombiga ejekote'varuhua! ei Jesus'ga. Tiruahū nde ve ndereakwara mombora nehē ojipeji jatero ġwaramo ndereakwara avuirama.

—Emo po imombore'yma nde neremombigi ejekote'varuhua, a'ero po ti koji'i tiruahū nde ve nehē Tupana'ga nde momborame hahyva'ea ruvihava pype nde te'varuhuro ġwaramo. Pevo po ti nde ruvi avuirama herekoteheavo ejeakwara mokōiva'ea novīa nehē, ei Jesus'ga.

—A'ero ji ei pe me: Koji'i pyry nde imomborame ejeakwara ejekote'varuhua mombiga egwovo yvagi pe Tupana'ga pyri, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

Ġambote'varuhua mombora pe Jesus'ga ei imombe'urame ġandeakwara mombora.

Ovelha ika'nhympyra

(Lucas 15.3-7)

¹⁰—Pearō hete ti tayri'ġa'jave'ġa. Tape'eaġwami ti: “Ġa koty po ti ji ndajirovagi nehē.” Na rūi ti peko, ei Jesus'ga. A'e ji pe me: Ġanderekokatuhara'ġa ko Tupana'gapyrive'ġa yvagipeve'ġa. Ġahā omombe'u pa Tupana'ga pe nahanahā ġa oko te'varuhu tayri'ġa'jave'ġa pe javo. Nane'ymi tayri'ġa'jave'ġa nderekokatuhara'ġa ndekoi yvagi pe jiruva'ga pyri yvagipeve'ga pyri javo ga pe. A'ero Tupana'ga tayri'ġa'jave'ġa pokogukari ġa a'nguavo, ei Jesus'ga. ¹¹ Pearō ti tayri'ġa'jave'ġa. A'ereki ji ajo yvya koty tamombo ti ji vvyakotyve'ġa ndekote'varuhua ġa hugwi ġa mbojikoguka ji rehe javo. Kiroki ġa ndogwerekoi gwepiakatuhara'ġa oka'nhyve'ġa ja – ġandekote'varuhua ti ji tamombo, a'e ji jijoa jitekovo vvyakotyve'ero yvagipeve'ero no, ei Jesus'ga.

¹²—Po akwaimbae'ga gwereko ġwenymbava cem ovelhas. Po ojipeji oka'nhy ga hugwi, ndohoi re po ga heka naerū? Gweja po ga he'yiva'ea noventa e nove ovelhas ogwovo vvytyruhua rupi hekaheteavo ojipe'ia. ¹³ Po ga hepiagi ovelha, a'ero po ga roryroryvamo hehe. Hory po ga jara rehe noventa e nove ovelhas rehe ika'nhyve'ġa'ea rehe novīa. Koji'i po ga roryroryvamo akoja rehe ojipejiva'ea rehe, ei Jesus'ga. Ndototari po ga ojipejiva'ea vehevi ika'nhyvame, a'e ji imombe'ukatuavo pe me, ei Jesus'ga.

¹⁴—Na jitehe yvagipeve'ga penduvete'ga roryroryhetero tayri'ġa'jave'ġa ndehe. Ndototari ga ġa ndekote'varuhurame. A'ereki okote'varuhurame ġa oko oka'nhyve'ġa ja ga pe, ei Jesus'ga.

Po ndekotyve'ga ite'varuhu nde ve, ei Jesus'ga

¹⁵—Po ndekotyve'ga ite'varuhu nde ve – kiroki ga ojiko ji rehe nde ja – po ga ite'varuhu nde ve, a'ero ti eho ga pyri. Ojipe'ġa ndovakie'ġ ti eho ga pyri, ei Jesus'ga. Ere ti ga pe: “Nahanahā nderekote'varuhua ji ve.” A'ea ti ere ga pe, ei Jesus'ga. Po ga nenhi'iġa rendu katu opohia okote'varuhua hugwi nehē, a'ero po ti nde jikoty'ara'javi ga pavēi nehē, ei Jesus'ga.

¹⁶—Po ga nohendukatui nenhi'iġa nehē, a'ero ti eroho ojipe'ga ejupi ga rerovahema ga pyri. Doisve'ġa vehevi pyry nde ġa nderohoi ga pyri ġa nderovahema nehē, ei Jesus'ga. Erea'ja ti ga pe ejupive'ġa henduvame: “Nahanahā nderekote'varuhua ji ve.” A'ea ti erea'ja ga pe, ei Jesus'ga. Ġa ti tohendu pa nenhi'iġa doisve'ġa. Pyry ojipe'ga henduvi no nde erame ga pe. A'ero po ti ġa ikwahavi nehē nahanahā akoja'ga rekote'varuhui ga pe javo, ei Jesus'ga. A'ero po ti ġa ei ga pe nehē: “Nahanahā nderekote'varuhua ga pe.”

¹⁷—Po ga nohendukatui ve ġanhi'iġa vehevi no, a'ero ti emombe'u ġa pe nhaporemō – kiroki ġa ojiko ji rehe ojatykavo jipi tihendu katu ti Tupana'ga nhi'iġa javo. A'ero po ti ġa ei ga pe nehē: “Nahanahā nderekote'varuhua ga pe.”

—Po ga nohendukatui ġanhi'iġa no, a'ero ti ere ga pe: "Itambere'ia mono'ðhara'ga ja ko ga ji ve." A'ea ti ere ga pe.

A'ea Jesus'ga e'i. A'ereki judeus'ġa ndojihe'ari itambere'ia mono'ðhara'ġa ndehe ġa ite'varuhu javo – kiroki ġa omono'ð itambere'ia governo pe.

Aerë po ti pe ei nehë, ei Jesus'ga

¹⁸ —Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Aerë po ti pe ei nehë: "Nahanahã ti tapekoi." Po a'ea nenhi'iġa, a'ea ko Tupana'ga nhi'iġa no, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

—Aerë po ti pe ei nehë: "Nahanahã ti peko." Po a'ea nenhi'iġa, a'ea ko Tupana'ga nhi'iġa no, ei ga ġa pe.

¹⁹ —Ojipea ji imombe'ukatui pe me, ei Jesus'ga. Po yvya koty doisve'ġa pepyteripeve'ġa ei: "Nahanahã ti xa'e Jesus'ga ruva'ga pe yvagipeve'ga pe nahanahã ore ipotari javo." Ojo'ja pe erame nahã ga pe po ti ga penhi'iġa rendukatui, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

²⁰ A'ereki ji ako jireheve'ġa pyteri pe ġa pokoga nhinhi'iġa Tupana'ga pe ġa pavëi – kiroki doisve'ġa onhi'ġa Tupana'ga pe nhinhi'iġa rupi ġa ndekopotaro ġwaramo. Po ojipe'ġa ei a'ea jitehe no, a'ero po ti ji rekoi ġapyteri pe nhinhi'iġa Tupana'ga pe ġa pavëi no, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

Ite'varuhu ahepyriva'ea

²¹ A'ero Pedro'ga ruri Jesus'ga pyri hete ga renoina nde ko jipojykaharetero javo ga pe. Ga e'i:

—Nhiirũ'ga rekote'varuhurame ji ve, maramomi po ti ji ndahaykai ga garekote'varuhua renonhe'yma a'ero hamo? Seterame ti ji tahaykayme ga? Maramomi? ei Pedro'ga Jesus'ga pe.

²² —Seterame jate rūi, a'e ji, ei Jesus'ga. Koji'iheterame ti terehaykai ga garekote'varuhua renonhe'yma. Quatrocentos e noventarame ti terehaykai ga, ei Jesus'ga Pedro'ga pe terehaykaaġwami tuhë ti ga a'ero javo. ²³ A'ereki nahã Tupana'ga opota.

—Marã heko'i kiro vvyakotyve'ġa pe ġa erame Tupana'ga nhandervihavuhuhetero oko javo? A'ea rehe po ti ji pe mbo'ei ikwahavuka pe me imombe'gwovo a'ea'java'ea pe me kiro, ei Jesus'ga. Ġanduvihavuhu'ga ei: "Maramomi itambere'ia ji imbuhu'raġi jipyri'ġa pe ikwehe? Tamonhi'ġa ti ji ikwatijara ikwahava," ei ga, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

²⁴ —Ga ikwatijara monhi'iġame gapyri'ġa gweru ojipe'ga rerovahema ga pyri. Ga ko gapyri'ġa jitehe. Gaha ġa gweru oreruvihavuhu'ga ombuhu'rã ga pe ikwehe javo. He'yjuhuheteve'ea reki itambere'ia milhões ga ombuhu'rã ojipyri'ġa pe. ²⁵ Opo'ru pa gapyri'ġa itambere'ia. Nurã tegwete imondoa'java gwuvihavuhu'ga pe.

—A'ero garuvihavuhu'ga ei ġa pe: "Peroho ti ga mondovo ojipe'ga pe itambere'ia kwepyga ga rehe itambere'ia rerua ji ve. Garembirekohëa ti peroho gara'ya'ġa ndeheve ġa mondovo ojipe'ġa pe itambere'ia kwepyga ġa ndehe itambere'ia rerua ji ve. Per-

oho ti gambatera imondopava ojipe'ga pe itambere'ia kwepyga itambere'ia rerua ji ve. A'ereki ga gweroho hete itambere'ia ji hugwi imbuhura'jave'yma ji ve," ei ga, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

²⁶ —A'ero gapyri'ġa ei gwerohopotarame: "Jiruvihavuhuro terenhimbaekwahivi ji rehe. A'ero po ti ji imondopava'javi itambere'ia nde ve nehë." Nahã ga etehei gwuvihavuhu'ga pe ġwenypy'anduruga ga pyri ndehe ko ji hohe javo, ei Jesus'ga.

²⁷ —A'ero garuvihavuhu'ga ei ga pe: "Kiro ji nahenonha'javi embuhu itambere'ia jave'yma," ei ga ojipyri'ġa pe ga porogwetyga, ei Jesus'ga.

—Ojipe'ġa pe ojipyri'ġa pe ga ei: "Taperohoa'javi ti ga," ei ga ġa pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

²⁸ —Ndogwerohoa'javi ġa ga a'ero. Kiro ga hoi ġa hugwi ogwovo ojipe'ga repiaga gwuvihavuhu'gapyri'ġa repiaga – kiroki ga gweroho'ã ndahe'yiva'ea dez itambere'ia ga hugwi tuhë imondoa'jave'yma ga pe. Opyhygahy ga ga juvyga. Kiro ga ei ga pe: "Embuhura'ja ji ve itambere'ia – kiroki nde eroho'ã ji hugwi ikwehe," ei ga ga pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

²⁹ —Ga ġwenypy'anduru gapya pyri a'ero nde ji hohe javo. Kiro ga ehetei ga pe: "Terenhimbaekwahivi ji rehe. A'ero po ti ji imondopava'javi itambere'ia nde ve nehë," ei ga ga pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

³⁰ —"Embuhu tuhë kiro ji ve," ei ga ga pe, ei Jesus'ga. —A'ero ga ga rerohoi ga mondovo cadeia pype, ei Jesus'ga. "Cadeia pype po ti nde pytai nehë," ei ga. "Nde imondopava'javame jate itambere'ia ji ve po ti nde hemi jugwi a'ero nehë," ei ga ga pe, ei Jesus'ga.

³¹ —Ġanduvihavuhu'gapyri'ġa hepiagi ga okote'varuhurame ga pe. Ndovy'ari ġa ga repiaga. A'ero ġa hoi gwuvihavuhu'ga pyri imombe'upava, ei Jesus'ga. ³² A'ero ġanduvihavuhu'ga ga mbuhurukari ojipyri – kiroki ga omongi ojipe'ga cadeia pype ji ndaporogwetygi ga javo. A'ero ga ruri gwuvihavuhu'ga pyri ovahema.

—Kiro garuvihavuhu'ga ei ga pe a'ero: "Ereko te'varuhu nde," ei ga ojipyri'ġa pe. "Nde ere'e ji ve oji'i terenhimbaekwahivi ji rehe javo. Nurã ji ei nde ve: Nahenonha'javi nde ve embuhu ji ve itambere'ia jave'yma. ³³ Na jitehe po nde nerehenonha'javi ga pe hamo," ei ga ga pe, ei Jesus'ga.

³⁴ —Onhimonha'ngavo ojipyri'ġa rehe ga ga mondoi ġa pe – kiroki ġa omondo hahyva'ea okote'varuhuve'ġa pe jipi, ei Jesus'ga. "Tomondo ti ġa hahyva'ea nde ve nehë," ei ga ojipyri'ġa pe, ei Jesus'ga. "Nde imbuhupava'javame jate itambere'ia ji ve po ti ġa nomondoa'javi hahyva'ea nde ve nehë," ei ga ga pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

³⁵ —Na jitehe po ti jiruva'ga yvagipeve'ga pe nderekopavi nehë pe henonha'javame peirũ'ġa ndekote'varuhua pejive jireheve'ġa ndekote'varuhua pejive. Pe'ji hete ti pejiyvyteri pe: "Nahenonha'javi ti ġandekote'varuhua," ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

Ahepohira hembirekoa hugwi

(Mateus 5.31-32; Marcos 10.1-12; Lucās 16.18)

19 Aerē a'ea momba'upavame Jesus'ga hoi Galilēi-apeve'ga gwyra hugwi ua Judēiapeve'ga gwyri pe. Pevo ga vahemi rio Jordão aherovaja hugwi.

² He'yjuhuve'ga nduri ga reviri ovahema ga pyri. Pevo ga imombigi karugwara itetirūave'ga hugwi a'ero.

³ Kiro fariseus'ga nduri ga pyri no.

—Tihepia ti gareaporoġita, ei ġa ojohupe. Mara'ngu po ga nhande nhi'ṭpondekwakatuavo imombe'gwovo nehē? Tihepia ti ganhimbotegwetea a'ero, ei ġa ojuhupe.

Nurā ġa ei Jesus'ga pe:

—Marāi naerū? ei ġa. Moisésva'ea remimbo'eagwera rupi ġa ndekoi opohirame ġwembireko'ga hugwi kunhangwera'ga hugwi jipi naerū? ei fariseus'ga Jesus'ga pe.

⁴ A'ero Jesus'ga ei:

—Pekwaha pe Tupana'ga rembikwatijarukara Moisésva'ea pe. A'ea e'i:

“Jypya Tupana'ga oapo akwaimbae'ga kunhahēa reheve,” e'i.

⁵ “Nurā akwaimbae'ga ja'ogi uva'ga hugwi oy'ga hugwi no ġwembirekokaturo.

Ġa ojogwerekoro ġwaramo ojipejiva'ea'java'ea akwaimbae'ga kunhahēa pavēi,” e'i Tupana'ga ikwatijaruka hako, ei Jesus'ga.

⁶ A'ero mokonha ja rūi akwaimbae'ga garembirekohēa pavēi. Ojipejiva'ea ja ġa ndekoi ġwembirekorame. A'ero ti ġa topohiryme ojohugwi. A'ereki Tupana'ga ġa mohembirekoi, ei Jesus'ga.

⁷ A'ero fariseus'ga ei Jesus'ga pe:

—Moisésva'ea remimbo'eagwera e'i hako: “Opohipotarama ti akwaimbae'ga tokwatija kunhangwera'ga pe apohi ji kiro nde hugwi javo. Ikwatijarama jate po ti ġa ġwembireko'ga mondoi ojihugwi,” ei Moisésva'ea hako, ei ġa.

—Tupana'ga ipotare'ymame ġapohira, maraname Moisésva'ea ei a'ea nhande mbo'eavo hehe? ei fariseus'ga Jesus'ga pe.

⁸ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Napeangarihu pe penhimbireko'ga nderekokatue'yma. Nurā a'ea Moisésva'ea ei, ei Jesus'ga. Jypya ko Tupana'ga nomboja'ogukari ġa, ei Jesus'ga ġa pe.

⁹ —Jihi a'e pe me: Kiroki ga opohi ġwembirekohēa hugwi ojipe'ga hēa rerohoro ġwaramo ojihugwi hēa rerekovo – a'ero po ti ga topohi hēa hugwi opohipotarama. Po ojipe'ga ndogwerohoi hēa hēarem-bireko'ga hugwi hēa rerekoe'yma, a'ero ti hēarem-bireko'ga topohiryme tuhē hēa hugwi. Po ga opohi tehe hēa hugwi ojipe'ga hēa rerohoe'ymame, a'ero po ti ga ajuajuri ojipehēa rerekoro ġwaramo nehē. Nahā po ti ga rekote'varuhui nehē oajuajuro ġwaramo. Kiroki ga hēa rereko hēarem-bireko'ga pohirirē hēa hugwi – gaha hēa mboajuaju hēa rerekoro ġwaramo nahā okote'varuhavo nehē, ei Jesus'ga.

¹⁰ A'ero Jesus'ga remimbo'ehara'ga ei ga pe:

—Po nahā tegwete akwaimbae'ga pohihava ġwembireko'ga hugwi, a'ero koji'i pyry ġa nahembirekoi tuhē! ei ġa Jesus'ga pe.

¹¹ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Penhi'iġa pyry ġa pe jate – kiroki ġa Tupana'ga ġa poko nahā ti peko javo. Ojipe'ga ndekoi penhi'iġa rehe, ei Jesus'ga ġa pe. ¹² Jara'ga nahembirekoi. A'ereki tegwete ġa hēaavykya ojihute'varuhuro ġwaramo. Jara'ga nahembirekoi. A'ereki ojipe'ga ġa hapīambo tahembirekoagwamyme ti ġa javo. Jara'ga nahembirekoi. A'ereki ġa e'i: “Ahoaho po ti ji Tupana'ga nhi'iġa momba'gwovo nehē kiro Tupana'ga reko nhanderuvihavuhetero javo ġa pe.” A'ea ġa ei nanhirembirekoi po ti ji a'ero javo, ei Jesus'ga. Kiroki ga nahembirekopotari tamombe'u ti Tupana'ga nhi'iġa javo – Tupana'ga ga poko ga mohembirekoukare'yma. Kiroki ga ombaragwaha hehe – gaha ti te'i a'ea ko pyry javo, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ga pe.

Jesus'ga omomyry tay'riva'ea pe

(Marcos 10.13-16; Lucas 18.15-17)

¹³ Aerē ojipe'ga tayri'ga nderuri Jesus'ga pyri.

—Topoko ti Jesus'ga ġa'akaġa rehe onhi'iġa Tupana'ga pe tomomyry ti ga ġa pe javo, ei ġa.

Tayri'ga nderura repiagame Jesus'ga remimbo'ehara'ga ei ġa pe:

—Taperuri tayri'ga Jesus'ga pyri, ei ġa.

¹⁴ —Tuhu tuhē ti tayri'ga ji pyri, ei Jesus'ga. Tape-mombigi ti ġandura. A'ereki nanongara'ga'jave'ga pe Tupana'ga pyry hete okovo ġanduvihavuhetero ġa jikogame ojihe, ei Jesus'ga.

¹⁵ Opoko Jesus'ga tayri'ga akaġa rehe a'ero onhi'iġa Tupana'ga pe emomyry ti ġa pe javo. Onhi'imbavame ga hoi pea hugwi ogwovo.

Imbateheteva'ea nomondopapotari

(Marcos 10.17-31; Lucas 18.18-30)

¹⁶ Nanime ipyahuve'ga ruri Jesus'ga pyri. Ga e'i:

—Marāva'ea rupi pyryva'ea rupi po ti ji reko nehē jirekoagwamamo avuirama Tupana'ga pyri nehē? ei ga Jesus'ga pe nde ko orembo'eharamo javo ga pe.

¹⁷ A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Maraname nde ei pyryva'ea rehe? Tupana'ga nhi'iġa jate ko pyry, ei Jesus'ga. Po nde rekopotari Tupana'ga pyri avuirama, a'ero ti eko pa Tupana'ga remimbotarimova'ea rupi – kiroki Tupana'ga e'i Moisésva'ea pe ikwatijaruka, ei Jesus'ga ga pe.

¹⁸ —Marāva'ea Tupana'ga remimbotarimova'ea? ei ga Jesus'ga pe.

A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Nahā ko garemimbotarimova'ea: “Terejukai ti ojipe'ga.

Tererekoi ti ojipe'ga nembireko'ga.

Teremimi ti ojipe'ga hugwi,” ei ahe.

“Tane'mbei ti ojipe'ga momba'gwovo tehe.

¹⁹ Emondo ti ejeaporoġita imohina ejuva'ga rehe eyhēa rehe no.

Erenhiarō hete nde.

Na jitehe ti earõ hete ejikotyve'ġa," ei Tupana'ga, ei Jesus'ga ipyahuve'ga pe.

²⁰ A'ero ipyahuve'ga ei Jesus'ga pe:

—Jivoja'irame ji hendukatupavi Moisésva'ea remimbo'eagwera. Kiro ji heronhimomboakari ahendu katu ve ji, ei ga. Marã koji'i po ti jipyryhetea nehë? ei ga.

²¹ A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Po nde ereko katu pa pota, a'ero ti eho embatera imondopava itambere'ia pyhyga. A'ero ti emondo eitam-bere'ia imbatere'ÿve'ġa pe, ei Jesus'ga. A'ero po ti Tupana'ga imombyryvi nde ve yvagi pe nehë, ei Jesus'ga. Nurã ji ei nde ve: Emondo pa ti eitambere'ia kiro.

Imondopavirë ti ejo ji rupi ekovo nhiremimbo'eharamo ejikoga ji rehe jate, ei Jesus'ga ipyahuve'ga pe.

²² Jesus'ga renduvame ga ndovy'ari ogwovo Jesus'ga hugwi. A'ereki ga nomondopapotari ombatehetero ġwaramo.

²³ A'ero Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe:

—Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Hahy imbateve'ġa pe ġa erame Tupana'ga pe eko ti oreruvihavuhetero javo. Po ġa nde'ipotari te a'ea. Ndokopotari ġa garemimbo'ea rupi okoheteavo ombatera rehe, ei Jesus'ga. ²⁴ A'ea'ja ji pe me: Tegwete yuranuhã'javuhuva'ea hohava camelo hohava agulha kwa'ria rupi. Tegwete hete imbateheteve'ġa hohava Tupana'ga nhi'iġa rupi okoheterame ombatera rehe. Nurã po ti ġa ndojikogi te ga rehe ga mongoe'yma gwuvihavuhetero, ei Jesus'ga.

²⁵ Ganhi'iġa renduvame Jesus'ga remimbo'ehara'ġa nhimomby'ahetei hehe. A'ero ġa ei:

—Ma'ġa po ti oho Tupana'ga pyri yvagi pe nehë naerũ?

²⁶ Ġa ndepiagateteavo Jesus'ga ei:

—Na tuhë vvyakotyve'ġa nonhimondoi yvagi pe. A'ereki tegwete ġa pe. Tupana'ga jate ġa mbojiko ojihe ġa mbuhuruka ojipyri. A'ereki nonhimimi ga pe. İkarakatu pa hete ga, ei Jesus'ga ġa pe.

²⁷ A'ero Pedro'ga ei Jesus'ga pe:

—Ji rendu ti, ei ga. Ore oropohi pa orombatera hugwi orojikovo neremimbo'eharamo. Gara po ti Tupana'ga imbuhuri ore ve a'ero nehë? ei ga Jesus'ga pe.

²⁸ A'ero Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe:

—Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Aerë po ti Tupana'ga japo vvyapyahua nehë. A'ea rupi jitekovo vvyakotyva'ero yvagi peva'ero po ti ji rekoi vvyakotyve'ġa nduvihavuhetero jiapyga oina jiapykakathetea rehe ta'e ti ji ġa pe ġandekoa rehe javo, ei Jesus'ga. Peko pe jireheva'ero, ei Jesus'ga. A'ero ji rekorame ġanduvi-havuhetero po ti pe ndekoi peje'yja'ġa nduvihavuhuro Israelva'ea rakykwepohara'ġa nduvihavuhuro nehë. Doze ko ġa oko huvihavamo ojiheve'ġa pavëi pende'yja'ġa israelitas'ġa, ei Jesus'ga. Pehe ti peapy oina dozeva'ea rehe pejiapykakathetea rehe nehë xa'e ti ġa pe ġandeaporoġita rehe javo, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

²⁹ —Pejikogame ji rehe pe pepohi penhimbatera hugwi pende'yja'ġa hugwi no xaho ti Jesus'ga rupi gareheva'ero javo, ei Jesus'ga. Kiro ji ei pe me

pe'jave'ġa pe no a'ero: Pyry hete po ti ġa pe ġa naġanani nehë – kiroki ġa opohi ġwonga hugwi ogwyrã hugwi, ei Jesus'ga. Po ġa pohirame a'ea hugwi, a'ero po ti Tupana'ga imombyryhetei ġa pe nehë. Koji'i vehevi po ti Tupana'ga imombyryvi ġa pe nehë, ei Jesus'ga. Po ġa pohirame oirũ'ġa hugwi okuvyra'ġa hugwi ġwendyra'ġa hugwi uva'ġa hugwi oy'ġa hugwi ġwembireko'ġa hugwi, gwa'yra'ġa hugwi, a'ero po ti Tupana'ga imombyryhetei ġa pe nehë, ei Jesus'ga. Tupana'ga po ti ġa mongoi ojipyri ġa mombytavo avuirama nehë, ei Jesus'ga.

³⁰ —Kiroki ġa huvihava aġwamo – he'yive'ġa po ti ndokoa'javi huvihavamo onhimongyavo nehë. Kiroki ġa huvihava rui aġwamo – ġahã po ti huvihava nehë, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

Oporavykyve'ġa oporavyky garemitymipyra pype

20 Ojo'java'ea pyvõ Jesus'ga ġa mbo'e. A'ero ga ei:

—Marã hekoi kiro vvyakotyve'ġa pe ġa erame Tupana'ga nhandervihavuhetero oko javo? A'ea rehe po ti ji pe mbo'ei ikwahavuka pe me imombe'gwovo a'ea'java'ea, ei Jesus'ga ġa pe. Ppyhãjive akwaimbae'ga hoi taru ti ji oporavykyve'ġa jijive javo. "Toporavyky ti ġa itambere'ia rehe ko pe nhiremitymipyra pype uva tymipyra pype," ei akwaimbae'ga, ei Jesus'ga imombe'gwovo. ² A'ero ga hoi ovahema ġa pyri. "Peporavyky ti ji ve nhiremitymipyra pype videira repiakatuavo. Amondo katu po ti ji itambere'ia um dia rupiara ikwepykava pe me a'ero nehë," ei ga ġa pe.

—"Pyry," ei ġa.

—A'ero ġa hoi ko pe oporavykyavo ga pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

³ —Aerë nove horas rupi ga hoa'javi ogwovo ima'ëhai pe feira pe, ei Jesus'ga. Pevo ga ojipe'ġa ndepiagi. Ndoporavykyi ġa o'ama. ⁴ Nurã ga ei ġa pe: "Pe na jitehe ti peho uva tymipyra pype pejiaporavykyavo ji ve no. Amondo katu po ti ji pe me itambere'ia peporavykyã kwepykava nehë," ei ga ġa pe, ei Jesus'ga.

—"Pyry," ei ġa.

—Ko pe ġa hoi oporavykyavo ga pe, ei Jesus'ga.

⁵ —Aerë ahaji katu ga hoa'javi ojipe'ġa mondouka ġa mboporavykyavo ojive, ei Jesus'ga. Aerë ka'aru gwere rupi ga hoa'javi ojipe'ġa mondouka ġa mboporavykyavo ojive, ei Jesus'ga. ⁶ Ka'aruva'ea rupi ga hoa'javi ojipe'ġa ndepiagi, ei Jesus'ga. Ndoporavykyi ġa o'ama. A'ero ga ei ġa pe: "Gara rehe pe ätehei agwa ara rupi ve pejiaporavykye'yma?" ei ga ġa pe, ei Jesus'ga.

⁷ —A'ero ġa ei ga pe: "Ndoporavykyi ore ġa pe. A'ereki ġa nde'i ve ore ve," ei ġa ga pe, ei Jesus'ga.

—Nurã ga ei ġa pe: "Pe na jitehe ti peho uva tymipyra pype pejiaporavykyavo ji ve no. Amondo katu po ti ji pe me itambere'ia peporavykyã kwepykava nehë," ei ga ġa pe, ei Jesus'ga.

—A'ero ġa hoi oporavykyavo.

⁸ —Kwara ihorë kohoa jara'ga ei ojipyri'ga pe – kiroki ga omboporavykyuka ko pe oporavykyve'ġa – ga pe ga ei: "Embuhuruka ti oporavykyve'ġa ejipyri. Emondo ti ikwepykava ġa pe mbapavava'earupive'ġa

pe – kiroki ĝa ka'aru oporavykyahi'vi tehe – ĝa pe ti emondo ppy. Aerē ka'arugwererupive'ĝa pe ti emondo. Aerē ahajikaturupive'ĝa pe ti emondo. Aerē nove horasrupive'ĝa pe ti emondo. Mbapavamo ti emondo jpyyve'ĝa pe – kiroki ĝa oho ppy ppyhajive oporavykyppyavo ji ve,” ei ga ojipyrive'ga pe, ei Jesus'ga.

⁹ —A'ero ga ĝa mbuhurukari ojipyri. Ĝa ndurame – kiroki ĝa oporavyky ka'aruva'ea rupi – ĝa pe ĝa naĝanani ga imondoi itambere'ia um dia rupiara ikwepykava, ei Jesus'ga. Na jitehe um dia rupiara ikwepykava ojo'jajo'ja ga imondoi ka'arugwererupive'ĝa pe ahajikaturupive'ĝa pe no nove horasrupive'ĝa pe no. Ĝa pe ĝa naĝanani ga imondoi ĝa ndurame ojipyri, ei Jesus'ga.

¹⁰ —Mbapavamo jpyyve'ĝa nduri no. Ovyteri pe ĝa ei: “Um dia rupiara ikwepykava ga imondoi ĝa pe – kiroki ĝa oporavykyahi'vi ga pe. Nurā po ti ga imbuhuri koji'iva'ea nhande vi karo nehē. A'ereki ppyhaji hete nhande poravykyhetei ka'aru nhandepohia jugwi,” ei ĝa ovyteri pe, ei Jesus'ga.

—Ojo'jaime reki ga imondoi um dia rupiara ikwepykava jpyyve'ĝa pe ĝa naĝanani, ei Jesus'ga. ¹¹ Ipyhygame itambere'ia ga hugwi ĝa ijara'ga rayvari okoe'yma hehe, ei Jesus'ga. ¹² Ga pe ĝa ei: “Mbapavava'earupive'ĝa – kiroki ĝa uhu ka'aruva'ea rupi – ĝahā oporavyky uma hora rupi jate. Ojo'jaime nde eremondo ĝa pe ore ve no. Ppyhaji hete ore poravyky ka'aru hete oropohia jugwi kwarahyaha po'ruavo,” ei ĝa ijara'ga pe, ei Jesus'ga.

¹³ —Oporavykyve'ga pyteripeve'ga pe ijara'ga ei reki: —“Kwāi,” ei ga. “Ndakote'varuhui ji nde ve. Ppyhajive ji a'e nde ve: Eporavyky ti ji ve, a'ero po ti ji imondokatu um dia rupiara ikwepykava nde ve nehē. A'ero nde ei: ‘Pyry.’ A'ea nde ei ji ve ppyhajive,” ei ga oporavykyve'ga pe, ei Jesus'ga. ¹⁴ “Eroho ti itambere'ia um dia rupiara ikwepykava herogwovo tuhē,” ei ijara'ga ga pe.

—Ojirova ijara'ga mbapavava'earupive'ĝa pyteripeve'ga repiaga. “Ga pe mbapavava'earupive'ga pe – kiroki ga uhu ka'aruva'ea rupi oporavykavo – ga pe ojo'jaime ji imondopotari um dia rupiara ikwepykava,” ei ga jpyyve'ga pe. ¹⁵ “Pyry ji imondoi ga pe nhiremibotarimova'ea rupi. A'ereki jiapo tuhē ko ji amondo ga pe. Erenhimyrō nde ga rehe a enhimonha'ngavo ji rehe. A'ereki ji jipyry ga rerekokatuavo,” ei ga ga pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

¹⁶ —A'ea ji amombe'u ikwahavuka ojo'java'ea pe me, ei Jesus'ga. Kiroki ĝa huvihava rūi aĝwamo – ĝahā po ti huvihava nehē, ei Jesus'ga. Kiroki ĝa huvihava aĝwamo – ĝahā po ti ndokoa'javi huvihavamo nehē, ei Jesus'ga. Nombojoavyavyi ti Tupana'ga ĝa nderekokatavo a'ero, ei Jesus'ga. A'ereki Tupana'ga e'i he'yjuhuve'ĝa pe: “Herejo. Ejiko ti ji rehe ekovo jireheva'ero. Tako ti ji nderuvihavuhetero,” ei ga, ei Jesus'ga imombe'gwovo. Ndahe'yive'ĝa reki ojiko Tupana'ga rehe okovo gareheva'ero, ei Jesus'ga.

Jesus'ga omombe'ua'ja omanoaĝwama

(Marcos 10.32-34; Lucas 18.31-34)

¹⁷ Jesus'ga hoi ogwovo cidade de Jerusalém me. Gweroho ga dozeve'ĝa ĝwemimbo'ehara'ĝa ojupi. Irupe'i ga ĝa nderohoi ojipe'ĝa hugwi onhi'iĝa ĝa pe ĝa horame pea rupi.

¹⁸ Kiro ga ei ĝa pe a'ero:

—Ji rendu ti, ei Jesus'ga ĝa pe. Kiro nhande hoi cidade de Jerusalém me. Aerē po ti jipyhygukahava ĝa pe ikwava'ēhara'ĝa nduvihava'ĝa pe ahembo'ehara'ĝa pe nehē no, ei Jesus'ga yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no. A'ero po ti ĝa ei nehē tomano ti Jesus'ga javo, ei Jesus'ga. ¹⁹ A'ero po ti ĝa ji mondoukari judeus'ĝarūive'ĝa pe nehē tojigwarai ti ĝa ga rehe javo, ei Jesus'ga. A'ero po ti judeus'ĝarūive'ĝa ji rerekomemui okote'varuhuavo ji ve nehē. Ipira apopyra pyvō po ti ĝa ji nupanupāi ji mondohondohoga nehē, ei Jesus'ga. Kirē po ti ĝa ji mbovyri yva rehe nahā ji jukavo nehē. Ko'emameva'ea py'rovo mokōi jikira py'rovo po ti ji kweravi nehē, ei Jesus'ga ĝwemimbo'ehara'ĝa pe.

Zebedeuva'ea ra'yra'va'ea oko pota memei huvihavamo

(Marcos 10.35-45)

²⁰ Kiro Zebedeu'ga rembirekohēa ruri Jesus'ga pyri. Gweru hēa gwa'yra'ĝa mokonha'ĝa akoja'ĝa – kiroki ĝa Jesus'ga remimbo'ehara'ĝa dozeve'ĝa nde'ya'ĝa. Ĝa nderovahemame hēa renypy'andurugi Jesus'ga pyri ga mboheteavo.

—Tandepyry ti ji ve, ei hēa Jesus'ga pe.

²¹ A'ero ga ei hēa pe:

—Gara nde erepota?

A'ero hēa ei ga pe:

—Ekorame yvyakotyve'ĝa nduvihavuhetero ti ere agwa'ĝa pe jira'yra'ĝa pe toko memei ti ĝa huvihavamo nde pavēi. Nahā ti ere ĝa pe ĝa mboapyga nde pyri aheapykakatuva'ea rehe ojipe'ga kikoty ejohukoty ojipe'ga kokoty ejohukoty rūi nde pyri nehē, ei hēa Jesus'ga pe.

²² Hēara'yra'ĝa pe Jesus'ga ei reki:

—Ndapekwahavi pe pe'erame toroapy ti Jesus'ga pyri orokovo huvihavamo javo, ei Jesus'ga ĝa pe. Aerē po ti hahy hete ji ve nehē. Po pe ji moirūi, a'ero hahy hete pe me nehē no. Marā a'ero? Peko pe nanongara rehe naerū? ei Jesus'ga mokonha'ĝa pe hēara'yra'ĝa pe.

Igwete hēara'yra'ĝa ei Jesus'ga pe:

—Toronhimboita ti ore jupe, ei ĝa.

²³ A'ero ga ei ĝa pe:

—Penhimboita tuhē po ti pe hahyheterame pe me nehē pejikoga ĝwaramo ji rehe. Ji rūi reki a'e ĝa pe ĝa tombojogwovai ji rehe yvyakotyve'ĝa nduvihavamo javo. Jiruva'ga jate omboavujkweripe ĝa pe avo po ti ĝa apygi nehē javo, ei Jesus'ga hēara'yra'ĝa pe mokonha'ĝa pe.

²⁴ Aerē jara'ĝa dezve'ĝa ikwahavi hēa'ea Jesus'ga pe.

—“Toko ti jira'yra'ĝa huvihavamo ga pyri,” ei hēa, ei ĝa.

A'ero ġa ndopotari a'ea onhimonha'ngavo hëara'yra'ġa ndehe.

²⁵ A'ero Jesus'ga ġa mbuhurukapavi ojipyri dezve'ġa mokonha'ġa ndeheve. A'ero ga ei ġa pe:

—Judeus'ġarüive'ġa nduvihava'ġa ipopoaka og-wyripeve'ġa mboporavykheteeavo ojive ġa mon-domondovo ġwemimbotarimova'ea rupi, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe dozeve'ġa pe. ²⁶ Ġa ja rüi ti pe-jogwereco pejikovo ġwaramo jireheva'ero. Po pe peko pota jireheve'ġa nduvihavamo penhiirü'ġa nduvihavamo, a'ero ti peko katu ġa pe ġa pokoga, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe. ²⁷ Po pe peko pota ġa hohe pa okovo ġanduvihavuhuro, a'ero koji'i ti peko katu ġa pe ġa pokoheteavo. ²⁸ Ji ja ti pepoko ġa pejikorame ġanduvihavamo, ei Jesus'ga ġa pe. Yvyakotyva'ero yvagipeva'ero jirurame yvya koty nda'ei ji ġa pe: Ji poko ti. A'ea rüi ji ei. A'ereki tapoko ti ġa javo ji ajo. Tamano ti ji he'yjuhuve'ġa ndepyga ġa mbopiro'yavo ġandekote'varuhua hugwi. A'ero po ti ġa ndohoi hahyva'ea ruvihava pype nehë, a'e ji jijoa, ei Jesus'ga ġa pe.

Jesus'ga ombokatu mokonhava'ea reakwara

(Marcos 10.46-52; Lucas 18.35-43)

²⁹ Jesus'ga hoi cidade hugwi Jericó hugwi ogwovo ġwemimbo'ehara'ġa pavëi. Ġa horame he'yjuhuve'ġa hoi ġa ndupi. ³⁰ Nanime pea rembeyvyri pe mokonha'ġa apygi heakwagweve'ġa. Ġa ikwahavi Jesus'ga kiro okwa javo. A'ero ġa hapukai torerendu ti Jesus'ga javo.

—Orepojykaharetero ko nde Daviva'ea rymyminorono! ei ġa Jesus'ga pe.

Nahã ġa ei Jesus'ga pe. A'ereki ġa e'i ovytyeri pe: "Ga pe Tupana'ga e'i eko ti ġanduvihavuhuhetero javo."

—Ore poko ti! ei ġa Jesus'ga pe.

³¹ A'ero he'yjuhuve'ġa ei ġa pe:

—Tapehapukai ti, ei ġa ġa pe tonhi'imbi ġa javo.

Koji'i heakwagweve'ġa hapukaja'javi reki.

—Orepojykaharetero Daviva'ea rymyminorono ore poko ti! ei ġa ga pe.

³² A'ero Jesus'ga pytai ġa nderuruka ojipyri. Kiro ga ei ġa pe:

—Pejo ti avo. Marã po ti ji pe nderekoi nehë? Gara pe pepota? ei ga ġa pe.

³³ A'ero ġa ei ua Jesus'ga pyri:

—Orepojykaharetero ore mboheakwa katu, ei ġa ga pe.

³⁴ A'ero Jesus'ga ġa porogwetygi. Opoko ga ġandeakwara rehe. Nanime pyry ġandeakwara. Kiro ġa hoi Jesus'ga rupi a'ero.

Jesus'ga ovahë Jerusalém me Domingo dos ramos

(Marcos 11.1-11; Lucas 19.28-40; João 12.12-19)

21 Ohorame cidade de Jerusalém me Jesus'ga ovahë cidade'ia kotyi ve Betfagé kotyi ve ġwemimbo'ehara'ġa pavëi. Ohĩ Betfagé vytyeri rembeyvyri pe monte das Oliveiras rembeyvyri pe.

Kiro Jesus'ga ei mokonha'ġa pe ġwemimbo'ehara'ġa pe ġa mondouka.

² —Peho ti cidade'i pe pendovai pyteripeva'ea pe, ei ga ġa pe. Pevahemame kotihĩ po ti pe hepiagi yuhua'javuhuva'ea jumenta nehë. Ojugwa ġa imo'ama yva rehe. Jumenta ra'yra oko ipyri no. Pekwahara memei ti herua ji ve. ³ Po ti ġa ei pe me nehë:

"Maraname pe ikwaharavi?" Po ti ġa ei na, a'ero ti pe'ji ġa pe: "Gaha – kiroki ga pe nhande ei: Nhandepojoykaharete'ga – gaha e'i: 'Tareko'ã ti ji taho ti ji i'arimo javo.'" A'ea ti pe'ji ġa pe. Kotihĩ po ti ġa imbuhurukari nhande ve a'ero nehë, ei Jesus'ga ġa pe.

⁴ A'ero ġa ndekoi Jesus'ga nhi'iġa rupi ga nhi'ipo'rupava. Nahã hekoi Tupana'ga nhi'ipo'ruavo ymyahüva'ea po'ruavo. A'ereki ymyahü Tupana'ga nhi'iġa momb'euharava'ea a'ea momb'e'u Tupana'ga nhi'iġa momb'e'gwovo. Ymyahü ahe ei hako:

⁵ "Ere ti cidadepeve'ġa pe Siãopeve'ġa pe:

'Pehepia ti! Penduvihavuhuhete'ga uhu pe pyri.

Ga ko oko nhyrö.

Ga po ti oho yuhua'javuhuva'ea arimo jumenta ra'yra arimo ua nehë," ei ahe Tupana'ga nhi'iġa momb'e'gwovo hako.

⁶ Jesus'ga remimbo'ehara'ġa hoi Jesus'ga nhi'iġa po'ruavo ipyhyga jumenta jumenta ra'yra reheve.

⁷ Gweru ġa jumenta jumenta ra'yra reheve Jesus'ga pyri herovahema. Oapoa tapy'ynhapira i'arimova'ea ġa heropori inoġa ikupepytera rehe eho i'arimo javo Jesus'ga pe.

A'ero ga hoi i'arimo. ⁸ Ga rerohorame pea rupi he'yjuhuheteve'ġa heroporopori oapoa opira i'arimova'ea pea rupi timbojigwa ti pehea ga pe javo. Jara'ġa okytykyti hakã yva hugwi heroporopoa pea rupi imbokatuavo. Nahã ġa Jesus'ga mbojiroviari ga rerua nhanderuvihavuhuhete'ga u kiro javo. ⁹ Jara'ġa oho ga renonde. Jara'ġa oho ga reviri. Nahã he'yjuhuheteve'ġa hoi ga rupi. Hahyahi hete ġanhi'iġa ġa erame:

—"Timbohete ti Daviva'ea rymymino'ga!" ei ġa ga ko nhanderuvihavuhuhete'ga javo.

"Ga pe ti nhandepojoykaharete'ga tomombyry.

A'ereki nhandepojoykaharete'ga ga mbuhuruka avo," ei ġa.

"Timbohete ti Tupana'ga yvagipeheteve'ga!"

Nahã ġa ei Jesus'ga ko Tupana'ga remimbuhurukara'ga javo.

¹⁰ Jesus'ga rerovahemame cidade de Jerusalém me ipypeve'ġa py'a myi.

—Mome ahe ga? ei ġa Jesus'ga repiagame.

¹¹ A'ero he'yjuhuve'ġa ei ġa pe:

—Ga ko Jesus'ga Tupana'ga nhi'iġa momb'euhara'ga. Gagwya ko Galiléia. Pevo ga ruvi cidade de Nazaré pe, ei ġa ġa pe.

Jesus'ga omo'emba ahe ahejatykahavuhua hugwi

(Marcos 11.15-19; Lucas 19.45-48; João 2.13-22)

¹² Kiro Jesus'ga hoi oje'yja'ġa jatykahavuhu pe Tupana'ga mbohetehei pe ovahema. Pevo okara hugwi mytu'ëva'ea hugwi ga ġa mo'embavi ima'ëhara'ġa ipyhyhara'ġa ndeheve – kiroki ġa oma'ë mbatera ipyhyga no – perope Tupana'ga mbohetehei pyri. Pevo ga im-

bojirevi ġa'apoa mesas – kiroki ġa hajiheve'ġa itambere'ia pyhy judeus'ġa itambere'ia mondovo nahã ikwepyga. Ġa'apykava no – kiroki ġa omondo inambua itambere'ia rehe – ġa'apykava ga imbojirevi. ¹³ Ġa pe ga ei:

—Ymyahũ Tupana'ga ei ikwatijaruka hako:

“Tonhi'ĩ ti ġa ji ve nhironga pype yvya koty ji mboheteavo,” ei Tupana'ga hako, ei Jesus'ga ġa pe.

—Pe ki a'e te pe'ji pejohupe: “Timoandyandyjuhu ti ġa ikwepykwepyga mbatera pyvõ Tupana'ga ronga pype,” pe'ji, ei Jesus'ga. Nahã pe Tupana'ga ronga mongoukari iporomive'ġa nduhavamo, ei Jesus'ga ikwepkara'ġa pe.

¹⁴ Heakwagweve'ġa nduri oje'yja'ġa jatykahavuhua pype ipyka'naka'nauhũve'ġa pavẽi. Jesus'ga pyri ġa nduri ovahema a'ero. A'ero ga imombyryvi ġa pe ġa mboheakwakatuavo ipyka'nave'ġa mopo'aġatua'java.

¹⁵ Ikwava'ẽhara'ġa nduvihava'ġa judeus'ġa mbo'ehara'ġa pavẽi gwepia ahemonhimomby'ava'ea Jesus'ga imombyryvame ġa pe. Ġwendu ġa tayri'ġa Jesus'ga mboheterame ojatykahavuhua pype javo:

—Timbohete ti Daviva'ea rymymino'ga!

Nahã tayri'ġa ei. A'ereki ġa e'i oyvyteri pe: “Ga pe Tupana'ga e'i eko ti ġanduvihavuhetero javo.” A'ero ikwava'ẽhara'ġa nduvihava'ġa nhimboahivi Jesus'ga pe judeus'ġa mbo'ehara'ġa pavẽi.

¹⁶ A'ero ġa ei Jesus'ga pe:

—Erehendu nde tayri'ġa ea?

Jesus'ga ei ġa pe:

—Ahendu ji. Napemonhi'iġi pe Tupana'ga rembikwatijarukara naerũ? E'i:

“Tupanetero nde tayri'ġa mbo'ekatui ipita'ngive'ġa ndeheve.

'Ji mbohete ti,' ere nde ġa mbo'eavo.

A'ero ġa nde mboheteekatukatu.

Nahã ikwatijari'pyra i'ei Tupana'ga mombe'gwovo, ei Jesus'ga ikwava'ẽhara'ġa nduvihava'ġa pe judeus'ġa mbo'ehara'ġa pe no.

¹⁷ O'erame a'ea Jesus'ga hoi ġa hugwi a'ero ogwovo cidade de Jerusalém hugwi. Oho ga cidade'i pe Betânia pe. Pevo ga kiri ypytunimo.

Tande'aa'javi ti! ei Jesus'ga figo'yva pe

(Marcos 11.12-14, 20-24)

¹⁸ Ko'emame ypyhajive Jesus'ga hoa'javame cidade de Jerusalém me ty'ara ga jukai. ¹⁹ Pea rupi ga hepiagi figo'yva figueira ogwovo ipyri ta'u ti yva'ia javo. Ndi'ai reki ka'atehea herekovo. A'ero ga ei jupe:

—Tande'aa'javi ti! ei ga jupe.

Nimbegwei he'ouhũro omanomo figo'yva a'ero.

²⁰ He'õa repiagame Jesus'ga remimbo'ehara'ġa nhi-momby'ai. A'ero ġa ei:

—Kotihĩ figo'yva he'ouhũro omanomo! ei ġa.

²¹ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Po pe jikohetei Tupana'ga rehe, a'ero ji ja po ti pe imohe'õi i'yva. Koji'i po ti pe popoakaramo nehẽ no. Po ti pe ei avova'ea pe vytyra pe nehẽ: “Ejipe'a ti enhimomboa ypihua

pype.” Po ti pe ei na nehẽ, a'ero po ti vytyra ihoi ypi-ahua pype nehẽ, ei Jesus'ga. ²² Po pe jikogi Tupana'ga rehe, a'ero po ti Tupana'ga penhi'iġa rendukatui pe erame ga pe nahanahã ore oropota javo, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

Ma'ġa nde mbuhurukaruho avo? ei ahe Jesus'ga pe

(Marcos 11.27-33; Lucas 20.1-8)

²³ Kiro Jesus'ga hoi cidade de Jerusalém me ovahema ogwovo ja oje'yja'ġa jatykahavuhua pype templo pype. Ga ġa mbo'erame Tupana'ga nhi'iġa rehe ikwava'ẽhara'ġa nduvihava'ġa nduri ga pyri xava'eve'ġa pavẽi. A'ero ġa ei Jesus'ga pe:

—Ma'ġa nde mbuhurukaruho avo nahanahã ti eko javo? Ma'ġa e'i a'ea nde ve? ei ġa Jesus'ga pe.

²⁴ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Ji nhi'ĩpondekwa na'ẽ ti. Pe ji nhi'ĩpondekwakaturame a'ero po ti ji na jitehe ga mombe'ui pe me no – kiroki ga ji mbuhu avo ji rerekovo, ei Jesus'ga ġa pe.

²⁵ Pemombe'u ti ji ve a'ero. Ma'ġa ombuhuruka João Batistava'ea tomobatiza ti ga ġa javo? “Tupana'ga yvagipeve'ga ombuhuruka ahe,” pe'ji po pe. “Yvyakotyve'ga ombuhuruka ahe,” pe'ji po pe. Marã pendeaporoġita a'ero naerũ? ei Jesus'ga ġa pe.

A'ero ġa eġa'ei ojohupe:

—Po ti nhande ei nehẽ: Tupana'ga ombuhuruka ahe, a'ero po ti Jesus'ga ei nhande ve nehẽ: “Maraname pe ndaperoviari João Batistava'ea nhi'iġagwera naerũ?” Nahã po ti Jesus'ga ei nhande ve nehẽ. ²⁶ Po ti nhande ei: Yvyakotyve'ga ombuhuruka João Batistava'ea, a'ero po ti nhandegwyripeve'ġa henduvi nhanenhi'iġa okote'varuhuavo nhande ve nehẽ, ei ġa xakyhyji nhande ġa hugwi javo. A'ereki nhandegwyripeve'ġa epavi: “João Batistava'ea ko Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharamo. Tupana'ga ahe mbuhuruka nhande pyri. A'iti a,” ei nhandegwyripeve'ġa, ei ġa ojohupe.

²⁷ Nurã ġa ei Jesus'ga pe:

—Ma'ġa po ombuhuruka João Batistava'ea tomobatiza ti ga ġa javo? Ndorokwahavi, ei ġa javo tehe ga pe. A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Ji po ti na jitehe namombe'ui ga pe me a'ero nehẽ no – kiroki ga ji mbuhu avo ji rerekovo, ei Jesus'ga.

Gara'yra'ġa mokonha'ġa

²⁸ —Marã pendeaporoġita? ei Jesus'ga ġa pe. Kiro po ti ji imombe'ui pe me, a'ero ti ji nhi'ĩpondekwa nehẽ, ei Jesus'ga.

A'ero Jesus'ga imombe'ui ojo'java'ea.

—Mokõi ko akwaimbae'ga ra'yra'ġa, ei Jesus'ga imombe'gwovo. Gwa'yra'ga pe ga ei: “Pi'a, eho ti kiro eporavykyavo ko pe nhiremitymipyra pype uva tymipyra pype,” ei ga gwa'yra'ga pe.

²⁹ —Emo gara'yra'ga e'i: “Ndahoi tuhẽ po ti ji nehẽ,” ei ga uva'ga pe. Aerẽ ga japyakakatui. A'ero ga herojiyji ojeaporoġita ogwovo oporavykyavo uva'ga pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

³⁰ —Aerē garuva'ga hoi ojipe'ga pyri gwa'yra'ga pyri, ei Jesus'ga. Na jitehe ga ei ga pe eho ti kiro eporavykyavo ko pe javo.

—“Ji po ti aho tuhē nehē, apī,” ei gara'yra'ga ga pe. Ndohoa'javi reki ga oporavykye'yoma, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

³¹ —Manamo gara'yra'ga oko ganhi'i'ga rupi? ei Jesus'ga ikwava'ēhara'ga nduvihava'ga pe xava'eve'ga pe no.

A'ero ġa ei Jesus'ga pe:

—Akoja ga – kiroki ga oho ko pe oporavykyavo gara'yra'ga, ei ġa.

A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Kiroki ġa omono'o'guhū itambere'ia governo pe – ġahā akwaimbae'ga upahara'ga pavēi ojiko Tupana'ga rehe kiro eko ti oreruvihavuhetero javo ga pe. Ojikogypy ġa pe nenonde a'ero, ei Jesus'ga ikwava'ēhara'ga nduviha'va'ga pe xava'eve'ga pe no.

³² —Ymya'ī João Batista'ea ruri pe pyri ikwahavuka pe me nahanahā Tupana'ga opota javo ikwehe. Ndaperoviari pe ga pe jikokatue'yoma, ei Jesus'ga. Itambere'ia mono'ōhara'ga akwaimbae'ga upahara'ga pavēi ga reroviari reki ojeaporoġita rerojijyita. Ġandeaporoġita rerojijyia pe hepiagi. Hepiagirē vehevi pe ndaperojijyi ve pejeaporoġita ga reroviare'yoma, ei Jesus'ga ġa pe. Nurā ji ei: Okogypy ġa Tupana'ga rehe pe nenonde, ei Jesus'ga ġa pe.

Garemitymipyra repiakatuhara'ga okote'varuhuve'ga

(Marcos 12.1-12; Lucas 20.9-19)

³³ —Ojipea rehe kiro po ti ji pe mbo'ei ojo'java'ea pyvō. Pehendu ti, ei Jesus'ga ikwava'ēhara'ga nduviha'va'ga pe xava'eve'ga pe no. Kohoa jara'ga itymi yhy-poa'javuhuva'ea uva'yva ko pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo. Aerē ga ġwemityma rokairuġi, ei Jesus'ga. Aerē ga japoi uva mu'umu'ūhava tyhya rupi-aramo. Aerē ga japoi tapyjo'ara ko pe. “A'ea hugwi po ti ġa hepiakatuī nhiremitymipyra videira ji ve nehē,” ei ga.

—A'ero ga ei ġa pe: “Pehapia katu ti nhiremitymipyra jikoa. A'ero jkykhava rupi he'yjuhu po ti yva'ia peaparamo ikwepykavamo a'ero nehē. He'yjuhu po ti yva'ia jiapoaramo a'ero nehē no,” ei kohoa jara'ga ġa pe, ei Jesus'ga.

—“Pyry,” ei ġa opytavo ko pe hepiakatuavo ga pe, ei Jesus'ga.

—Paivohu kohoa jara'ga hoi a'ero mbaigwehu po ti jijivyra'java nehē javo, ei Jesus'ga. ³⁴ Aerē kiro jkykhava reki, ei Jesus'ga. A'ero kohoa jara'ga ei ojipyryve'ga pe: “Peho ti ġa pyri nhiremitymipyra repiakatuhara'ga pyri. Toyki ti ġa yva'ia imbuhuruka jiapoa ji ve,” ei ga.

—“Kwa,” ei ġa. Ogwovo ġa vahemi ġa pyri imombe'gwovo ganhi'i'ga ġa pe. ³⁵ Emo ġa nomon-dopotari yva'ia ġa pe okote'varuhuavo ġa pe, ei Jesus'ga. Jara'ga ġa ga nupanupā. Jara'ga ġa ga juka. Jara'ga rehe ġa omombomombo ita, ei Jesus'ga. Nahā

garemitymipyra repiakatuhara'ga jigwarai gapyryve'ga ndehe, ei Jesus'ga.

³⁶ —A'ero kohoa jara'ga ojipe'ga mondoi ojipyryve'ga. Ġa ko he'yi ohopyryve'ga hohe. A'ero ga ġa mondoi togweru ti ġa yva'ia ġa hugwi javo novīa. Ġa vahemame pevo garemitymipyra repiakatuhara'ga ndekote'varuhui ġa pe no.

³⁷ —A'ero kohoa jara'ga gwa'yra'ga mondoi gaha ti togweru yva'ia ġa hugwi javo novīa. “Ga pe po ti ġa ndekokatui nehē,” ei ga, ei Jesus'ga. ³⁸ Kiro gara'yra'ga vahemi yva'ia tymipyra repiakatuhara'ga pyri. Ga repi-agame ġa ei ojohupe: “Avova'ea ko gayvyaġwama. He tijuka ti ga. A'ero po ti nhande tireko pa yvya nehē,” ei ġa. ³⁹ A'ero ġa gara'yra'ga pyhygi ga momboa kohoa hugwi ga jukavo, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

⁴⁰ —A'ero kohoa jara'ga vahemame marā po ti ga ġa nderekoī nehē? ei Jesus'ga ġa pe.

⁴¹ A'ero ġa ei ga pe:

—Omoka'nhymba ranuhū po ti ga ġa gwa'yra'ga repyga nehē, ei ġa. Ojipe'ga pe po ti ga ei nehē. “Pehapia katu ti nhiremitymipyra jikoa,” e po ti ga nehē. A'ero po ti ġa imondokatui yva'ia ga pe jyky nanani nehē, ei ġa Jesus'ga pe.

⁴² —Na tuhē po ti nehē, ei Jesus'ga. Napemonhi'i'gi pe Tupana'ga rembikwatijarukara naerū? A'ea e'i: “Onga apohara'ga japorame onga ita apopyra hepiagi ojipeji ita.

A'ea ġa imombori ipo'rue'yoma tiruahū javo jupe.

Aerē akoja jitehe hekoi huvihavamo jara hohe opyryhetero onga pyhykatuavo.

Nhandepojykaharete'ga reki omongo huvihavamo.

Hepiagame nhande nhimomby'ai nanongara ko pyry hete javo.”

A'ea ikwatijaripyra i'ei, ei Jesus'ga oarōe'yoma mombe'gwovo ġa pe.

⁴³ —Nurā ji ei pe me: Tupana'ga ndokoa'javi penduvihavuhetero judeus'ga nduvihavuhetero pe ndepiakatua'java'yoma nehē, ei Jesus'ga. Oko po ti ga ojipe'ga nduvihavuhetero – kiroki ġa ga nhi'īpo'ru ojikoga ga rehe, ei Jesus'ga.

⁴⁴ —Kiroki ġa o'a akoja rehe ita rehe – ġahā po ti onhika'mbika'mbi nehē, ei Jesus'ga. Po ti akoja ita ihiri ġa ndehe nehē, a'ero po ti ita ġa ka'mbika'mbigi ġa mongu'iuhuavo nehē.

A'ea Jesus'ga ei ikwahavuka oarōe'yve'ga moka'nhymbava.

⁴⁵ Ikwava'ēhara'ga nduvihava'ga henduvi fariseus'ga pavēi Jesus'ga imombe'urame ojo'java'ea. A'ero ġa ikwahavi Jesus'ga nhande mombe'ui reki javo. Jesus'ga arōe'yoma a'ero ġa ei:

—Jesus'ga nhande mombe'u o'ete'varuhuavo nhande ve imombe'umbe'urame ojo'java'ea peko akolja'ġa ja javo nhande ve, ei ġa Jesus'ga mbotegwetepota.

⁴⁶ Nurā ġa Jesus'ga pyhypotarahivi novīa. Emo ġa okyhyji pevove'ga hugwi. A'ereki pevove'ga oarō hete Jesus'ga onhimongyavo ga ko Tupana'ga nhi'i'ga mombe'uhara'ga javo.

Hehanhuhũ toryva

(Lucas 14.15-24)

22 Jesus'ga ġa mbo'ea'javi he'yiva'ea pyvõ ojo'java'ea pyvõ javo ġa pe:

²—Marã hekoi kiro Tupana'ga rekorame vvyakotyve'ġa nduvihavuhetero ġa nderekovo? A'ea rehe po ti ji pe mbo'ei ikwahavuka pe me imombe'gwovo a'ea'java'ea, ei ga. Ġanduvihavuhu'ga japoi toryva tahembireko ti jira'yra'ga javo, ei Jesus'ga imombe'gwovo. ³Ojipyrive'ġa pe ġanduvihavuhu'ga ei: “Peho ti javo ġa pe – kiroki ġa ji ġa momoranduvipe – tuhu ti ġa kiro toryvi pe javo.”

—“Kwa,” ei ġa ogwovo. Ġa vahemame ġa pyri imombe'gwovo ġa ndohopotari reki toryvi pe, ei Jesus'ga.

⁴—A'ero ikwahavame ġanduvihavuhu'ga ojipe'ġa mbuhurukari ojipyri ojipyrive'ġa jitehe. “Peho ti javo ġa pe – kiroki ġa ji ġa momoranduvipe. Tuhu ti ġa kiro toryvi pe. Ġa pe ti pe'ji: ‘Pehendu ti! ei ga pe me. Amboavujikweruka ji toryva. Ajuka ji yuranuhã'javuhuva'ea bois bezeros reheve – kiroki a'ea ji amboky'rauhu. Amboavujikwepavuka ji mbatera, ei ga pe me. Kiroġwe tuhẽ ti pejo toryvi pe hepiaga jira'yra'ga hambirekorame, ei ga pe me.’ Nahã ti pe'ji ġa pe,” ei ga ojipyrive'ġa pe ġa mondovo, ei Jesus'ga.

—“Kwa,” ei ġa ogwovo. ⁵Ġa pyri ġa vahemi imombe'gwovo ġa pe a'ero. Ndojapyakai ġa ġanhi'iġa rehe ohoe'yma toryvi pe, ei Jesus'ga. Oporavykya rehe reki ġa hoi. Ojipe'ga oho ko pe. Ojipe'ga oho ima'eamo mbatera, ei Jesus'ga. ⁶Ojipe'ġa, ojigwaraita gwuvihavuhu'gapyrive'ġa ndehe, ġa ġa pyhygi ġa jukavo, ei Jesus'ga.

⁷—Ikwahavame ġanduvihavuhu'ga nhimonha'ngai. A'ero ga osoldados'ġa mondoidi ġa pyri ġa moka'nhymbavuka imbokajuka ġacidade, ei Jesus'ga.

⁸—Ojipe'ġa pe ojipyrive'ġa pe ġanduvihavuhu'ga ei: “Amboavujikwe pa ji toryva novã. Kiroki ġa pe ji a'e tuhu ti ġa javo – ġahã oko te'varuhu reki upotare'yma,” ei ga, ei Jesus'ga. ⁹“Peho ti pepukuhua rupi nanani a'ero,” ei ga. “Pe'ji ti pevove'ġa pe: ‘Pejo ti toryvi pe. Nhanderuvihavuhu'ga oapo toryva tahembireko jira'yra'ga javo.’ Nahã ti pe'ji ġa pe nhaporemõ ġa ndepiagame,” ei ga, ei Jesus'ga.

¹⁰—“Kwa,” ei ġa. Pepukuhua rupi ġa hoi a'ero ġa ndepiaga ġa mono'ono'ombava, ei Jesus'ga. Ite'varuhuve'ġa ġa omono'õ pyryve'ġa ndeheve ġa nderovahema toryvi pe. Nahã he'yjuhuve'ġa nduri hepiaga toryva. Ohygahi ġa toryva rehe gara'yra'ga hambirekorame, ei Jesus'ga.

¹¹—Toryva repiave'ġa pyri ġanduvihavuhu'ga hogahoi ġwonga pe ġa ndepindepiaga onhi'iġa ġa pe, ei Jesus'ga. Ġa ndepindepiagame ga ojipe'ga repiagi. Gapi-ra ko tapy'ynhapipyryva rui – kiroki toryva repiagame ġa ndopo'rui, ei Jesus'ga. ¹²Nurã ġanduvihavuhu'ga ei ga pe: “Kwãi,” ei ga ga pe. “Tapy'ynhapipyryva rui ko nde eremongi. Marã nde ruri avo ekiavo toryva repiaga naerũ?” ei ga ga pe, ei Jesus'ga.

—Nonhi'iġi reki ga. ¹³A'ero ġanduvihavuhu'ga ei ojipyrive'ġa pe: “Pekwa ti gapya gapoa reheve! Peroho ti ga agwa hugwi ga momboa ppytunahiva pype. Pevo po ti ga jehe'oi ojihe onhimonha'ngavo hahyrame ojive nehẽ,” ei ga, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

¹⁴—A'ea ji amombe'u ikwahavuka pe me, ei Jesus'ga. Nahã Tupana'ga ġa nderekoukari okorame vvyakotyve'ġa nduvihavuhetero, ei Jesus'ga imombe'gwovo. A'ereki he'yjuhuve'ġa pe Tupana'ga ei: “Herejo. Ejiko ti ji rehe ekovo jireheva'ero. Tako ti ji nderuvihavuhetero,” ei Tupana'ga, ei Jesus'ga. Ndahe'yive'ġa reki ojiko Tupana'ga rehe okovo gareheva'ero, ei Jesus'ga.

César'ga rembiapoa itambere'ia

(Marcos 12.13-17; Lucas 20.20-26)

¹⁵Fariseus'ġa ndopotari Jesus'ga imombe'urame nahã hekoi kiro Tupana'ga rekorame ġanduvihavuhetero javo. A'ero ġa hoi Jesus'ga hugwi. Ojohupe ġa nhi'inhi'iġi.

—Tihepia ti Jesus'ga reaporoġita. Mara'ngu po ti ga onhimbotegweteavouka nhande ve ga nhi'iġame nehẽ? ei ġa ojohupe.

¹⁶A'ero ġa ġwemimbo'ehara'ġa mondoidi Jesus'ga pyri Herodes'gareheve'ġa ndeheve nahanahã ti pe'ji Jesus'ga pe javo.

—Kwa, ei ġa. Nahã po ti ore ga moandyandyi nehẽ.

Kiro ġa hoi a'ero Jesus'ga pyri. Ovahemame ġa nhi'iġatui Jesus'ga pe timoandyandyi ti ga javo.

—Orembo'eharamo nde eremombe'ukatu mbatera, ei ġa ga pe. A'itituhẽva'ea rehe nde ore mbo'e. Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe nde erembo'e katu, ei ġa Jesus'ga pe. A'ea rehe jate nde reki ekhyhyjie'yma ojipe'ġa hugwi ekoe'yma huvihava'ġa ndeheve jate.

Ndereki nde embohetetehe rehe no, ei ġa ga pe.

¹⁷Nurã ore ei nde ve torembo'e ti javo. Marã ndeaporoġita? César'gareheve'ġa e'i: “Pemondomondo ti itambere'ia César'ga pe nhanderuvihavuhu'ga pe ga imono'oġukarame,” ei ġa. Mara'ngu po nde javo: “Timondo ti?” Mara'ngu po nde javo: “Timondoyme ti?” ei ġa Jesus'ga pe.

¹⁸Ojohupe ġa ei:

—“Tapemondoidi ti César'ga pe,” e po ti ga nhande ve nehẽ hamo, ei ġa ojohupe. A'ero po ti nhande ga'eagwera mombe'ui César'ga pe nehẽ. A'ero po ti César'ga onhimonha'nga ga rehe nehẽ, ei ġa ojohupe.

Jesus'ga ombaragwaha omoandyandyipotara rehe. Nurã ga ei ġa pe:

—Ahemoandyiva'ero maranameuhũ pe ipotari nhimbote'vara nhirembi'ea rupi? ei Jesus'ga ġa pe. ¹⁹Pehepiuka ti ji ve itambere'ia – akoja pe ġa ei: “A'ea ti pemondomondo nhanderuvihavuhu'ga pe.” A'ea pehepiuka ji ve, ei Jesus'ga ġa pe.

A'ea ġa heruri ga pe a'ero.

²⁰Kiro Jesus'ga ei ġa pe:

—Ma'ġa ra'angava hehe? Ma'ġa ndera ġa okwatija inoġa hehe? ei Jesus'ga.

²¹A'ero ġa ei:

—César'ga ra'angava. Garera tuhē ġa okwatija inoġa hehe, ei ġa.

A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Pemondoa'ja ti César'ga rembiapoa ga pe a'ero. Tupana'ga rembiapoa ki a'e te pemondoa'ja Tupana'ga pe, ei ga ġa pe.

Vvyakotyve'ġa pe Jesus'ga ei Tupana'ga rembiapoa tonhimondo ti ġa onhikwava'eġa ga pe javo.

²² Henduvame ġa nhimomby'ai tegwete gamoandyihava javo. A'ero ġa hoi ga hugwi ogwovo.

Ombogwerahavirē omanove'ġa nahembirekoa'javi
(Marcos 12.18-27; Lucas 20.27-40)

²³ A'ea rupi jitehe saduceus'ġa nduri Jesus'ga pyri. Saduceus'ġa ndogweroviari omanove'ġa mbogwerahava. Kiro ġa nduri Jesus'ga pyri ovahema. A'ereki ġa e'i ojo-hupe:

—Mara'ngu po ti Jesus'ga onhimbote gweteavouka nhande ve ga nhi'iġame nehē? ei ġa ojo-hupe.

²⁴ A'ero, orembo'eharamo javo, ġa ei Jesus'ga pe:

—Ymyahū Moisésva'ea okwatija hako tokwaha ti ġa javo. Aherembikwatijara e'i:

“Po akwaimbae'ga manoi ta'yre'ymame ġwembireko-hēa pe,

a'ero ti gairū'ga tahembireko hēa pavēi.

Ta'y ti ga hēa pe nhiirūva'ea togwerekko gwakykwepo-hara'ġa javo.”

A'ea Moisésva'ea ikwatijari hako, ei ġa Jesus'ga pe.

Kiro ġa imombe'ui omanove'ġa Jesus'ga pe.

²⁵ —Ymya seteva'ea ruvi avo onhoirūva'ea kako, ei ġa Jesus'ga pe. Ojihuvypyva'ea rembirekoro kako. Ndata'yri ahe kunhangwerava'ea pe. Aerē akwaimba'eva'ea manoi, ei ġa. A'ero aheakoindava rembirekoro aherembirekokwerava'ea pavēi oirūva'ea py'rovo Moisésva'ea nhi'ġa'ruavo. ²⁶ Na jitehe aheakoindava pe a'ero. Omano ahe ta'yre'yma aherembirekokwerava'ea pe, ei ġa. Na jitehe jarava'ea onhoirūva'ea nhaporemo ahe rembirekoro aherembirekokwerava'ea pavēi. Ndata'ypavi reki seteva'ea aherembirekokwerava'ea pe. Omanomba ahe kako. Nahā ahe rekoi ojopy'ropy'rovo. ²⁷ Aerē mbapavamo aherembirekokwerava'ea manoi kako kunhangwerava'ea, ei ġa Jesus'ga pe.

²⁸ —Marā po ti a'ero nehē? ei ġa Jesus'ga pe.

Omanove'ġa mbogweravame po ti Tupana'ga seteva'ea mbogweravi kunhangwerava'ea reheve nehē. Ma'ġa nembirekoro po kunhangwerava'ea rekoi nehē ahe kwerava'javame nehē? A'ereki seteva'ea onhoirūva'ea hambireko kunhangwerava'ea pavēi, ei ġa. Emombe'u ti ore ve. Marā po ti a'ero nehē? ei ġa Jesus'ga pe.

A'ea ġa imombe'utehei heroviare'yma ġwaramo omanove'ġa mbogwerahava.

²⁹ Kiro Jesus'ga ei ġa pe:

—Pendeaporoġita ko Tupana'ga reaporoġita atyvi pe Tupana'ga nhi'iġa reroviare'ymame nahembogweravi po ti ga nehē javo. A'ereki pe ndapekwahakatui Tupana'ga rembikwatijarukara, ei Jesus'ga. Ndapekwa-

havi Tupana'ga popoakara no, ei ga ġa pe. ³⁰ Nahā ji ei pe me, ei Jesus'ga. Tupana'ga ġa mbogweravame ġa-manoo hugwi po ti akwaimbae'ġa nahembirekoa'javi nehē. Ojipe'ġa po ti nomohembirekoa'javi kunhangwerava'ġa nehē no. Yvagi pe Tupana'gapyrive'ġa oko ġwembirekoe'ymamo. Tupana'gapyrive'ġa ja yvagipeve'ġa ja po ti ġa nahembirekoi nehē no, ei Jesus'ga saduceus'ġa pe.

³¹ —Pemonhi'ġ pe Tupana'ga rembikwatijarukara novīa – kiroki omombe'u ahembogwerahava. Abraão-va'ea manorē Tupana'ga ei ikwatijaruka hako:

³² “Jihi ko Tupanamo.

Abraão'ga ji mbohete.

Isaque'ga ji mbohete.

Jacó'ga ji mbohete,” ei ga hako.

—Ikwatijarukara rupi Tupana'ga ei pe me, ei Jesus'ga saduceus'ġa pe. O'erame nahā Tupana'ga ikwahavukari pe me ġa okoji javo. A'ereki Tupana'ga nde'i: “Abraão'va'ea ji mbohete.” A'ereki Tupana'ga pe ġa okoji, ei Jesus'ga saduceus'ġa pe.

A'ea Jesus'ga ei ġa okwerava'ja omanorē javo.

³³ Jesus'ga nhi'iġa renduvame he'yive'ġa nhimomby'ai garemimbo'ea rehe onhimongyavo.

Manamo Moisésva'ea remimbo'eagwera huvihavamo joheva'ero? ei ahe

(Marcos 12.28-34; Lucas 10.25-28)

³⁴ Fariseus'ġa ikwahavi Jesus'ga ea saduceus'ġa pe.

—Jesus'ga omombi saduceus'ġa nhi'iġa ġa omoandyandyipotarame, ei ġa ojo-hupe.

Kiro ġapyteripeve'ga judeus'ġa mbo'ehara'ga ei:

—Mara'ngu po ti ga onhimbote gweteavouka nhande ve ga nhi'iġame a'ero nehē? ei ga a'ea pota.

Nurā ġa nhimbojatykatykai ogwovo ovahema Jesus'ga pyri. A'ero ga ei Jesus'ga pe:

³⁶ —Orembo'eharamo emombe'u ti ore ve, ei ga Jesus'ga pe. Manamo Moisésva'ea remimbo'eagwera huvihavamo joheva'ero? ei ga Jesus'ga pe.

³⁷ A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Moisésva'ea remimbo'eagwera e'i:

“Pearō hete tuhē ti pepojykaharete'ga Tupana'ga.

Pearō hete tuhē ti ga peji'ya pe.

Pearō hete tuhē ti ga imondovo pejeaporoġita imohina ga rehe.

Pearō hete tuhē ti ga tako ti ji garemimbotarimova'ea rupi jate javo,” e'i, ei Jesus'ga ga pe.

³⁸ A'ea ko joheva'ea huvihava Moisésva'ea remimbo'eagwera, ei Jesus'ga.

³⁹ —Hehohyva'ea ko a'ea'java'ea Moisésva'ea remimbo'eagwera. A'ea e'i:

“Penhiarō hete pe.

Na jitehe ti pearō hete pejikotyve'ġa”, ei Jesus'ga judeus'ġa mbo'ehara'ga pe.

⁴⁰ A'ea memei huvihava. A'ero hehe nhanderekorame nhande rekoi Moisésva'ea remimbo'eagwera rehe nhaporemo nhandekovo Tupana'ga nhi'iġa mombu'harava'ea remimbo'eagwera rehe nhaporemo no, ei Jesus'ga ga pe.

**Cristo'ga ko Daviva'ea rymyminoa ahepojykaharetea
no**

(Marcos 12.35-37; Lucas 20.41-44)

⁴¹ Fariseus'ġa nhimbojatykarame Jesus'ga pyri Jesus'ga ei ġa pe:

⁴² —Marã pendeaporoġita Tupana'ga remimbuhurukara'ga rehe Cristo'ga rehe? Ma'ġa rymyminoa po ti ga uhurame nehë? ei Jesus'ga ġa pe.

A'ero fariseus'ġa ei:

—Ga po ti Daviva'ea rymyminoa nehë, ei ġa Jesus'ga pe.

⁴³ Kiro Jesus'ga ei ġa pe:

—Na tuhë. Cristo'ga ko Daviva'ea rymymino'ga. Emo Tupana'ga ra'uva ombo'e Daviva'ea Cristo'ga ko ndepojykaharetero oko javo ga pe. Maraname Daviva'ea e'i Cristo'ga pe ga ko jipojykaharetero oko javo Cristo'ga rekorame Daviva'ea rymymino'ga? Ymyahũ Daviva'ea okwatija a'ea mombe'gwovo inoġa. Ikwatijarame ahe ei hako:

⁴⁴ “Tupana'ga e'i jipojykaharete'ga pe:

‘Eapy na'ë ti ji pyri jijohukoty rũi ekovo huvihavamo epytavo.

Tamongo ti ji nearõe'ÿve'ġa neremimbotarimova'ea rehe nehë,' ei Tupana'ga," ei Daviva'ea ikwatija hako, ei Jesus'ga.

⁴⁵ —A'ea Daviva'ea ei imombe'gwovo Cristo'ga ko jipojykaharetero oko javo. Ga ko Daviva'ea rymymino'ga jate rũi naerũ, ei Jesus'ga onhimombe'gwovo ġa pe ġa mbojapyakavo.

Ġa mbojapyakavo Jesus'ga ei a'ea onhimombe'gwovo ikwahavipeavo Cristo'ga ko Daviva'ea rymymino'ga jate rũi javo.

⁴⁶ Ġa pe tegwete Jesus'ga nhi'ĩpondekwa. A'ero kiro ġa nde'ia'javaġwami Jesus'ga pe: “Maramarã?” A'ereki ġa ga pojihu.

Ahembo'eharava'ea onhimbohete fariseusva'ea pavëi

(Marcos 12.38-39; Lucas 11.43-46; 20.45-46)

23 A'ero Jesus'ga ei he'yive'ġa pe ġwemimbo'ehara'ġa pe no. ² Ga e'i ġa pe:

—Judeus'ġa mbo'ehara'ġa fariseus'ġa pavëi ombo'e Moisésva'ea remimbo'eagwera rehe Moisésva'ea py'rovo ġa nhande mbo'erame. ³ Nurã ġa pe mbo'erame nahanã ti peko javo, a'ero ti peko pa ġanhi'iġa rupi, ei Jesus'ga. Emo ġandekote'varuhua rupi ti tapekoi.

A'ereki ġa e'i pe me novã: “Pehendu katu ti Moisésva'ea remimbo'eagwera.” Ġa ki a'e te nohendukatui a'ea, ei Jesus'ga. ⁴ Ġa e'i: “Nahanã ti peko pejikorame Moisésva'ea nhi'iġagwera rupi,” e'ie'i ġa nhande ve, ei Jesus'ga. Emo ġa ndokopavi Moisésva'ea nhi'iġagwera rupi, ei Jesus'ga. Oko pa po ġa hupi hamo. Onhi'iġa rupi ġa ndokopavi no. Ġa ko ġa ja – kiroki ġa omondo ipohyjuhuvã'ea ojipe'ġa arimo ġa pokoge'yma, ei Jesus'ga.

⁵ —Okokaturame ġa ei ovyteri pe: “Pyr ojipe'ġa nhande rekokatua repiagi. A'ero po ti ġa nhande mbohetei ġa oko hete Tupana'ga nhi'iġa rupi javo.” Nahã

ġa ete'varuhui ovyteri pe imondoe'yma ojeaporoġita Tupana'ga rehe jate, ei Jesus'ga.

—Ombohetea potaruhuro ġwaramo hehã'iuhũva'ea ġa japo Tupana'ga rembikwatijara ryruhu'ia inoġa ojijhe ejetovapya rehe. Ono ġa irũa hyruhu'ia ojyva rehe no, ei Jesus'ga. Judeus'ġa omongi hyruhu'ia okovo Tupana'ga nhi'iġa rupi jipi. Na tuhë. Emo judeus'ġa mbo'ehara'ġa apoa fariseus'ġa apoa pavëi koji'i hehã ojipe'ġa apoa hohe hyruhu'ia tianembohete ti ġa javo.

—Franjas ipukupukuhu'iva'ea ġa japo omboja opira rembeyvra rupi imondovo, ei Jesus'ga. Jatu'riva'ea franjas judeus'ġa omboja hupi okoheterame Tupana'ga rehe. Na tuhë. Emo judeus'ġa mbo'ehara'ġa apoa fariseus'ġa apoa pavëi koji'i ipukuhu ojipe'ġa apoa hohe. Nahã ġa japo ojikwahavuka ojipe'ġa pe tianembohete ti ġa javo, ei Jesus'ga.

⁶ —O'u pota ġa toryva jara'ġa pyri toryva repiagame. Na jitehe ġa apypotaruhui nhanderuvihava'ġa apykava rehe nhandejatykahava pype, ei Jesus'ga. A'ereki ġa e'i te'varuhui ovyteri pe: “Nhande mboheteavo ti ġa tianderepia pa. A'ereki nhande ġanduvihavuhetero xako,” ei ġa ovyteri pe, ei Jesus'ga.

⁷ —Ikatuuhu ġa pe ojipe'ġa mbaragwahavame ġa ndehe ima'ẽhai pe feira pe onhi'iġatuavo ġa pe pe ko orembo'eharamo javo ġa pe, ei Jesus'ga.

⁸ Ġwemimbo'ehara'ġa pe Jesus'ga ei:

—Pe ki a'e te ġa ja rũi peko, ei Jesus'ga. A'ereki jiji jate ako pembo'eharamo Cristoramo, ei Jesus'ga. Pe reki penhoirũ. A'ereki pe pejiko Tupana'ga rehe. A'ero ojo'javuhu pe hoi. Nurã ti tape'ei pejuhupe pe ko orembo'eharamo javo. A'ea ti tape'ei pejuhupe penhimbohete'yma, ei Jesus'ga.

⁹ —Tape'ei ti avove'ga pe yvyakotyve'ga pe – kiroki ga oko peirũ'ga ojikoga ġwaramo Tupana'ga rehe – ga pe ti tape'ei apĩ javo. A'ea ti tape'ei ga pe. A'ereki ojipeji ko ga penduvetero Tupana'ga yvagi'peve'ga, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

¹⁰ —Te'iyme ti ġa pe me pe ko oreruvihavamo javo. A'ea ti ġa te'iyme pe me pe mbohete'yma, ei Jesus'ga. A'ereki jiji jate ako penduvihavuhetero Cristoramo, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe. ¹¹ Po ti pe ndekopotari jireheve'ġa nduvihavamo penhiirũ'ġa nduvihavamo, a'ero ti peko katu ġa pe ġa pokoga, ei Jesus'ga.

¹² —Po pe ei: “Jihi ko huvihavamo ojipe'ġa hohe pa.” Po pe ei a'ea penhimboheteavo pejikovo aha huvihavamo, a'ero po ti Tupana'ga ei pe me nehë: “Ndapekoi pe huvihavamo. Tapenhimbohetei ti!” A'ea po ti Tupana'ga ei pe me nehë, ei Jesus'ga. Po pe napenhimbohetei pejikokatuavo ojipe'ġa pe, a'ero po ti Tupana'ga ei pe me nehë: “Peko ti huvihavamo.” A'ea po ti ga ei pe me nehë, ei Jesus'ga.

Tiruahũ ti pe me, ei Jesus'ga fariseusva'ea pe

(Marcos 12.40; Lucas 11.39-42, 52; 20.47)

¹³ —Ahemoandyandyiva'ero pe peko! ei Jesus'ga judeus'ġa mbo'ehara'ġa pe fariseus'ġa pe no. Tiruahũ ti pe me! A'ereki pe napembo'ekatui Tupana'ga nhi'iġa

rehe herojjyita. Nurā hajihea rehe pe ġa mbo'ei ġa moandyandyita, ei Jesus'ga ġa pe. Pereko pe Tupana'ga nhi'iġa aherembikwatijara novīa timonhi'ī javo. A'ereki pe ndapekoi Tupana'ga nhi'iġa rupi pejikoge'yma ga rehe. Ġa ndekopotarame ganhi'iġa rupi pe napemombe'ukatui ġa pe, ei Jesus'ga. Nahā pe napemongoi ġa ganhi'iġa rupi ġa mbojikoge'yma ga rehe. A'ero pe ja ġa nde'i Tupana'ga pe nde oreruvihavuhetero ereko jave'yma, ei Jesus'ga ġa pe.

¹⁴—Ahemoandyandyiva'ero pe peko! ei Jesus'ga judeus'ġa mbo'ehara'ġa pe fariseus'ġa pe no. Tiruahū ti pe me! A'ereki pe pepojykaahy mbatera aherembirekokwera'ġa hugwi, ei Jesus'ga. Penhi'imbukuhu tehe pe Tupana'ga pe. Pe'e pe pejiyvvyteri pe: "Nhande renduvame po ti ojipe'ġa ei nhande ve oarō hete ġa Tupana'ga javo." Nurā jate pe nhi'inh'i'ġi Tupana'ga pe ga arōe'yma, ei Jesus'ga. Kaitu po ti hahy hete pe me a'ero nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

¹⁵—Ahemoandyandyiva'ero pe peko! ei Jesus'ga judeus'ġa mbo'ehara'ġa pe fariseus'ġa pe no. Tiruahū ti pe me! A'ereki pe pejiheve'ġa mbote'va hete. A'ero ġa ko koji'i oko te'varuhu pe hohe duas vezes pe hohe. Pe po ti peho hahyva'ea ruvihava pype nehē pendekote'varuhuro ġwaramo. Ġa kaitu po ti oho hahyva'ea ruvihava pype nehē okote'varuhetero ġwaramo, ei Jesus'ga. "Pry," pe'e pe ġa ndekorame pe ja. A'ereki pe peporavyky hete ojipeji'ga mbote'varuhuavo. Pehopeho pe ga rehe ya rupi pea rupi no tiroviaruka ti pevove'ga pe nhandehi'iġa javo. Nahā pe ga mbote'varuhui. Nurā po ti tiruahū pe me nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

¹⁶—Heakwagweve'ġa'java'ero pe peko! A'ereki pe ndapekwahavi, ei Jesus'ga judeus'ġa mbo'ehara'ġa pe fariseus'ġa pe no. Pe peroho ojipe'ġa penhinhi'iġa rupi no. Tiruahū ti pe me! Nahā ji ei pe me. A'ereki Tupana'ga nhi'iġaatyviva'ea rehe pe ojipe'ġa mbo'ei.

—Nahā pendeaporoġita te'varuhuro. Po ojipe'ga ehetei: "Nahanahā po ti ji rekoi nehē. Tupana'ga ronga renoina nhandejatykahavuhua renoina ji ei a'iti hete nhinhi'iġa javo," ei ga, ei Jesus'ga. A'ero pe ei: "O'erame Tupana'ga ronga renoina po ga etehei a'ero. Ga okopotare'ymame onhi'iġa rupi, na ga ndokoi hupi a'ero," pe'ji tehe pe, ei Jesus'ga. Tupana'ga nhi'iġaatyviva'ea rehe pe ġa mbo'ei, ei Jesus'ga.

—Po ojipe'ga ehetei: "Nahanahā po ti ji rekoi nehē. Ouro renoina nhandejatykahavuhapypeva'ea renoina ji ei a'iti hete nhinhi'iġa javo," ei ga, ei Jesus'ga. A'ero pe ei: "O'erame ouro renoina, a'ero ti ga toko tuhē onhi'iġa rupi," pe'e pe, ei Jesus'ga ġa pe.

¹⁷—Ikwahave'ġva'ero pe peko! ei Jesus'ga judeus'ġa mbo'ehara'ġa pe fariseus'ġa pe no. Ndapekwahavi'i! Tupana'ga ronga nhandejatykahavuhua koji'i pyry hete Tupana'ga pe. Ġa ouro po'rurame jate Tupana'ga ronga pype nhandejatykahavuhua pype Tupana'ga omomyry ouro, ei Jesus'ga.

—Tupana'ga nhi'iġaatyviva'ea rehe pe ġa mbo'ei, ei Jesus'ga. ¹⁸Po ġa ehetei ojipe'ga pe: "Nahanahā po ti ji rekoi nehē. Ikwava'ēhava renoina ji ei a'iti hete nhin-

hi'iġa javo," e po ġa, ei Jesus'ga. A'ero pe ei: "O'erame ikwava'ēhava renoina po ġa etehei a'ero. Ġa okopotare'ymame onhi'iġa rupi, na ga ndokoi hupi a'ero," pe'ji tehe pe, ei Jesus'ga. Tupana'ga nhi'iġaatyviva'ea rehe pe ei ġa mbo'eavo, ei Jesus'ga.

—Po ġa ehetei ojipe'ga pe: "Nahanahā po ti ji rekoi nehē. Kiroki a'ea ji amondo ikwava'ēhava rehe – a'ea renoina ji ei a'iti hete nhinhi'iġa javo," e po ġa, ei Jesus'ga. A'ero pe ei: "O'erame ikwava'ēhavareheva'ea renoina, a'ero ti ġa toko tuhē onhi'iġa rupi," pe'e pe, ei Jesus'ga ġa pe.

¹⁹—Ikwahave'ġva'ero pe peko! ei Jesus'ga judeus'ġa mbo'ehara'ġa pe fariseus'ġa pe no. Ndapekwahavi'i! Ikwava'ēhava koji'i pyry hete Tupana'ga pe. Ġa nhanderemimondoa noġame jate ikwava'ēhava rehe Tupana'ga omomyry nhanderemimondoa, ei Jesus'ga ġa pe.

²⁰—Po ġa ehetei: "Nahanahā po ti ji rekoi nehē. Ikwava'ēhava renoina ji ei a'iti hete nhinhi'iġa javo." Po ġa ei nahā, a'ero ġa ehetei ikwava'ēhava pe a'earheva'ea pe nhaporemno, ei Jesus'ga ġa pe.

²¹—Po ġa ehetei: "Nahanahā po ti ji rekoi nehē. Tupana'ga ronga renoina nhandejatykahavuhua renoina ji ei a'iti hete nhinhi'iġa javo." Po ġa ei nahā, a'ero ġa ehetei garonga pe ipypeve'ga pe no Tupana'ga pe, ei Jesus'ga ġa pe.

²²—Po ġa ehetei: "Nahanahā ti ji rekoi. Yvaga renoina ji ei a'iti hete nhinhi'iġa javo." Po ġa ei nahā, a'ero ġa ehetei Tupana'ga apykava pe. A'ereki yvagi pe Tupana'ga oko nhanderuvihavuhetero oapyga. A'ero o'erame yvaga pe ġa ei Tupana'ga pe tuhē a'ero, ei Jesus'ga ġa pe.

²³—Ahemoandyandyiva'ero pe peko! ei Jesus'ga judeus'ġa mbo'ehara'ġa pe fariseus'ġa pe no. Tiruahū ti pe me! A'ereki pe ndapekokatui pejikokatue'yma ojipe'ġa pe. Tiruahū ti pe me! A'ereki pe peko tehe Moisésva'ea remimbo'eagwera rupi, ei Jesus'ga.

—Petŷ pe imboheva'ea: hortelā erva-doce reheve cominho reheve. Pe herekorame dez itymipyra pe pe-mondo ojipeji Tupana'ga pe pejikovo Moisésva'ea remimbo'eagwera rupi. A'ea pyry Tupana'ga pe novīa, ei Jesus'ga. Emo pe ndapekokatupavi Moisésva'ea remimbo'eagwera rupi. A'ereki pe ndapekokatui pejikokatue'yma ojipe'ġa pe, ei Jesus'ga.

—Peko katu po pe hamo pejikokatuavo ojipe'ġa pe hamo, ei Jesus'ga. Penemimondoa ojive Tupana'ga ipotari. Emo ga pe koji'i huvihava pendekokatua. Pe ndapeporogwetygi ojipe'ġa. Peporogwety po pe ġa hamo, ei Jesus'ga. Penemimondoa Tupana'ga pe pyry ga pe. Emo ga pe koji'i huvihava ġaporogwetyga, ei Jesus'ga.

—Napembojikogukari ojipe'ġa pejihe penhi'mberame ġa pe. Pembojikoguka po pe ġa pejihe hamo penhi'mbee'yma hamo, ei Jesus'ga ġa pe. Penemimondoa pyry Tupana'ga pe. Emo ga pe koji'i huvihava ġambojikogukara pejihe. Peko ti gareaporoġita rehe. Tape-mondopigi ti ga pe no, ei Jesus'ga.

²⁴ —Heakwagweve'ġa'java'ero pe peko! A'ereki pe ndapekwahavi, ei Jesus'ga judeus'ġa mbo'ehara'ġa pe fariseus'ġa pe no. Pe peroho ojipe'ġa penhinhi'iġa rupi. Pembogwambogwa pe mberu'i'ia ta'uyme ti ji ite'varuhuva'ea javo. Emo pe pe'u reki ite'varuhuhete-va'ea hehanhuhūva'ea yuranuhūa'javuhuva'ea jaimo camelo jaimo. Nahā ji ei pe me. A'ereki pe peko hete a'ea rehe – kiroki huvihava gwere Tupana'ga pe. Kiroki huvihava hete Tupana'ga pe – a'ea rehe pe ndapekoi, ei Jesus'ga ġa pe.

²⁵ —Ahemoandyandyiva'ero pe peko! ei Jesus'ga judeus'ġa mbo'ehara'ġa pe fariseus'ġa pe no. Tiruahū ti pe me! A'ereki pe'ara tehe oko Tupana'ga nhi'iġa rupi pe jikoe'yame ganhi'iġa rupi pejiyvyteri pe, ei Jesus'ga. A'ea pe ji ei jirame pe me: Copo ara prato ara reheve pepyhei hete pe. Ġwaimbya pe ndapepyhei reki. Nahā ji ei. Peyvytera ite'varuhu pa. A'ereki pe potaruhu pa ipyhygahyavo mbatera pejive pe-jikote'varuhuva, ei Jesus'ga.

²⁶ —Heakwagweve'ġa'java'ero nde ereko, fariseu! ei Jesus'ga ġapyteripeve'ga pe. Epohi ti ejekote'varuhua hugwi ejeaporoġitakaturu. A'ero po ti nde rekokatui ejikokatuavo ojipe'ġa pe nehē, ei Jesus'ga. A'ea pe ji ei jirame nde ve: Epyhei copo pype prato pype reheve. A'ero copo ara ikatu no prato ara reheve, ei Jesus'ga.

²⁷ —Ahemoandyandyiva'ero pe peko! ei Jesus'ga judeus'ġa mbo'ehara'ġa pe fariseus'ġa pe no. Tiruahū ti pe me! A'ereki pe aheryvya ja, ei Jesus'ga. Ikatu tehe tapyja ita apopyra novā – kiroki oko aheryvya rehe. A'ereki ġa omotiġuhū imbokatuavo tapyja. Ipye reki ite'varuhu herekovo inema ahekaġa reheve, ei Jesus'ga.

²⁸ —Na jitehe pe ndekoi. Ojipe'ġa ei pe mombe'gwovo novā: “Ehepia ġa! Pyri hete ġa okovo Tupana'ga nhi'iġa rupi.” Ikwahave'yama ġa ei nahā pe mombe'gwovo, ei Jesus'ga. A'ereki pe ojipe'ġa moandyandyi. A'ereki pevyteri pe reki pendeaporoġita ite'varuhu, ei Jesus'ga ġa pe.

Tiruahū ti pe me ahemoandyandyiva'ea pe! ei Jesus'ga
(Lucas 11.47-51)

²⁹ —Ahemoandyandyiva'ero pe peko! ei Jesus'ga judeus'ġa mbo'ehara'ġa pe fariseus'ġa pe no. Tiruahū ti pe me! A'ereki ymyahū penamonhava'ea ojukajuka Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea pyryva'ea. Pe reki japokatui tapyja aheryvya rehe. A'ea pe imbokatu, ei Jesus'ga ġa pe. ³⁰ Pe pe'e: “Po ymyahū nhande rekoi nhaneramonhava'ea pyri, a'ero po nhande ndiahoi ahe rupi Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea jukavo hamo.”

³¹ —A'ea pe erame pe pejikwahavuka ojipe'ġa pe ore ko aherakypwepoharamo javo – kiroki ahe ojukajuka Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea, ei Jesus'ga.

³² Ndojukapavi ahe ganhi'iġa mombe'uhara'ġa. Pejuka pota po ti pe hembryuera'ġa naerū? ei Jesus'ga. Ġa jukarame po ti pe ndekote'varuhuhetei penhamonhava'ea ja imbuhuruka hahyhetea pejihe nehē, ei Jesus'ga ġa pe. ³³ Ite'varuhuva'ero pe peko! ei Jesus'ga

ġa pe. Ite'varuhuva'ea ra'yro pe peko! ei ga ġa pe. Tegwete peka'nnyhava hahyva'ea hugwi. Tupana'ga po ti pe mondo tuhē hahyva'ea ruvihava pype nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

³⁴ —Pejuka pota pe ġa. A'ero kiro ji amondouka ġa pe pyri nehē nhinhi'iġa mombe'uhara'ġa Tupana'ga remimbotarimova'ea kwahapyra'ġa ndeheve jireheve'ġa mbo'ehara'ġa ndeheve nehē no, ei Jesus'ga. Ojipe'ġa po ti pe ġa jukai nehē. Ojipe'ġa po ti pe ġa mondoi yva rehe ġa mbovy hehe nehē, ei Jesus'ga. Ojipe'ġa po ti pe ġa nupanupāi ipira apopyra pyvō ġa mondohondohoga pejatykahavuhua pype nehē, ei Jesus'ga. Peko te'varuhu po ti pe ġa pe pejigwojigwovo ġa ndeviri nahā ġa monhamonhana ojipejipe pe cidades pe nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

³⁵ —Ġa nhaporemo po ti ji ġa mondoukari pe pyri nehē Tupana'ga ti tomondo hahyva'ea pe me nehē pe ġa jukarame nehē javo, ei Jesus'ga. A'ero po ti ga imondoi hahyva'ea pe me okokatuva'ea repypava nehē.

—Ymyahū ahe ojiko Tupana'ga rehe okokatuavo. Nurā ymyahū penamonhava'ea ojuka ahe, ei Jesus'ga. Penamonhava'ea ojuka ypy Abelva'ea. Abelva'ea ko okokatuva'ea. Aerē penamonhava'ea he'yiva'ea jukai. Mbapavamo ahe ojuka Zacariasva'ea Baraquiasva'ea ra'yrava'ea. Omano Zacariasva'ea nhandejatykahavuhua pyri templo pyri okara mbyteri pe ikwava'ēhava pyri, ei Jesus'ga. ³⁶ Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Tupana'ga po ti imondoi hahyva'ea pe me nehē. A'ereki penamonhava'ea ojukajuka ahe, ei Jesus'ga ġa pe.

Jesus'ga oarō hete cidade de Jerusalém

(Lucas 13.34-35)

³⁷ Kiro Jesus'ga ei:

—Jerusalémmeva'ero pe pejuka Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea jipi, ei Jesus'ga cidadepeve'ġa pe Jerusalémmeve'ġa pe. Tupana'ga ahe mondoukarame pe pyri pe peapiapi ahe jipi ahe jukavo, ei Jesus'ga. Inamutiġa omono'ono'ō gway'ria opepoa gwyri pe. Na jitehe ji pe mono'ombotara'jara'javi ji pyri inamutiġa ja pe nderekokatupota novā. Emo pe ndapepotaruhui reki, ei Jesus'ga.

³⁸ —Pehendu ti a'ero! ei Jesus'ga. Kiro po ti Tupana'ga pohiri pe hugwi nehē. Ga ndohepiakatua'javi pejatykahavuhua a'ero nehē. Pe tehe po ti peko a'ero nehē.

³⁹ Pe ndajirepiaga'javi nehē, a'e katu ji pe me, ei Jesus'ga. Aerē jate po ti ji rura'javi nehē. A'ea rupi po ti pe ei nehē: “Tupana'ga ti tomomyry Jesus'ga pe. Gaha ko Tupana'ga ga mbuhuruka,” pe'e po ti pe nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

Judeusva'ea jatykahavuhua mondurupavaġwama

(Marcos 13.1-2; Lucas 21.5-6)

24 Kiro Jesus'ga hemi gwe'yja'ġa jatykahavuhua hugwi ogwovo. Garemimbo'ehara'ġa nduri ga pyri.

—Ehepia nhandere'yja'ġa jatykahavuhua on-gare'yjuhua ita apopyra, ei ġa ga pe a'ero.

Nahã ġa ei ga pe hepiuka ga pe. ² A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Pehepia pe nhandejatykahavuhua nhaporemo avo, ei ga ġa pe. Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Aerë po ti ndojikojikoga'javi ojogwehe itauhua nehë. Omonduru pa po ti ġa inoġa nehë, ei Jesus'ga ġwemim-bo'ehara'ġa pe.

Hahyheteaġwama Jesus'gareheve'ġa pe

(Marcos 13.3-13; Lucas 21.7-19)

³ Aerë Jesus'ga hoi ogwovo vytyruhu pe oliveiras ndyvuhu pe monte das Oliveiras pe. Pevo ga apygame garemimbo'ehara'ġa nduri ga pyri ojipe'ġa ndovakie'ÿ. Kiro ġa ei ga pe:

—Emombe'u ti ore ve. Maname po ti ġa imondurugi nhandejatykahavuhua nehë? Marãva'ea po ti Tupana'ga hepiukari na'ë ahemonhimomby'ava'ea nehë ikwahavuka nhande ve nehë? A'ero po ti nhande ikwahavi nehë Jesus'ga uhura'ja ġweri' javo. Gara na'ë po ti Tupana'ga gwepiuka ikwahavuka nhande ve nehë? A'ero po ti nhande ikwahavi nehë kiro mbapava koty javo, ei ġa Jesus'ga pe.

⁴ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Penhimboko'i ti! Tapenhimoandyandyjukari ti ġa pe. ⁵ Aerë po ti he'yjuhuve'ġa uhu ji ra'ãra'ãteheavo javo nehë: "Jihi ko Cristoramo Tupana'ga remimbuhurukaramo." A'ea po ti ġa ei o'mbero nehë, ei Jesus'ga. He'yjuhuve'ġa po ti heroviari ġa'mbea nehë, ei Jesus'ga.

⁶ —Aerë po ti ojipe'ġa tavukari ojipe'ġa pe nehë.

A'ero po ti ġa ei pe me: "Ira'agwe ġa tavukari. Paivouhu ġa ndeko'i otavuka no," e'i po ti ġa pe me nehë. Ġa a'ea imombe'urame pe me ti tapemomynhukari ġa pe pejipy'a penhimongyhyjiukare'yma nehë. Otavuka tuhë po ti ġa nehë. A'ea rupi rui po ti mbapavakotyva'ea nehë, ei Jesus'ga.

⁷ —Ġagwyrive'ġa po ti oko na'ë ojipe'ġa gwyrive'ġa ndehe otavuka nehë. Ojipe'ġa nduvihavuh'ġa po ti omondo ojigwyrive'ġa otavuka ojipe'ġa nduvihavuh'ġa gwyrive'ġa pe nehë, ei Jesus'ga. Ahã po ti ġa pe mbatera avo nehë. Pevo po ti ty'ara ġa jukai nehë no, ei Jesus'ga. Omyomyi po ti yvyava avo nehë. Pevo po ti yvyava imyimy nehë no, ei Jesus'ga. ⁸ Nahã ypy po ti nehë. Aerë po ti koji'i tiruahũ nehë, ei Jesus'ga.

⁹ —A'ea renonde po ti ġa pe pyhygi pe nderohoahyava huvihava'ġa pyri nehë tomondo ti ġa hahyva'ea ġa pe javo. A'ero po ti ġa imondoi hahyva'ea pe me pe jukavo nehë. Nahã po ti vyakotyve'ġa ndekopavi pe ndehe pe arde'ÿheteavo nehë pejikoga ġwaramo ji rehe, ei Jesus'ga.

¹⁰ —A'ero po ti he'yjuhuve'ġa jireheve'ġa pohiri ji hugwi okote'varuhuaavo hendukatue'yma nhinhi'iġa nehë hahyro ġwaramo ojive, ei Jesus'ga. Onhokwava'eġuka po ti ġa nhia'arã'e'ÿve'ġa pe nehë tomondo ti ġa hahyva'ea ġa pe javo, ei Jesus'ga. Nonhoarõi hete po ti ġa okovo opohirame nhinhi'iġa hugwi nehë, ei Jesus'ga.

¹¹ Tupana'ga nhi'iġaatyviva'ea momba'uhara'ġa nduri

he'yjuhuve'ġa nehë. Ganhi'iġa rui po ti ġa imombe'ui he'yjuhuve'ġa moandyandyita, ei Jesus'ga. ¹² Jypya jireheve'ġa onhoarõ hete. Aerë po ti igwaigwavete ġambyteripeve'ġa nonhoarõi onhimongyavo nehë. A'ereki igwaigwavete vyakotyve'ġa okote'varuhu, ei Jesus'ga.

¹³ —Kiroki ga onhimboita avuirama opohire'yma ji hugwi – gaha po ti ji ga reroho yvagi pe ga mongovo avuirama jijipyri nehë, ei Jesus'ga. ¹⁴ A'ea pyryva'ea po ti nhinhi'iġareheve'ġa imombe'umbe'ui vyakotyve'ġa pe nhaporemo mbapava renonde. Ġa po ti e'i ġa pe nehë: "Perojijyjiyujuka ti pejeaporoġita Tupana'ga pe pejikoga ga rehe. A'ero po ti ga pe pokokatui nehë imomboa pendekote'varuhua pe hugwi okovo penduvihavuhetero nehë." A'ea po ti ġa imombe'ui ġa pe nhaporemo tokwaha pa ti ġa javo. Vyakotyve'ġa gwyrive'ġa nhaporemo henduvame ġanhi'iġa po ti ji rura'javi nehë mbapava koty nehë, ei Jesus'ga.

Jesus'ga omombe'u aerëva'ea hahyheteva'ea

(Marcos 13.14-23; Lucas 21.20-24)

¹⁵ —Aerë po ti pe hepiagi ite'varuhuheteheve'ea jipiukarame o'ama Tupana'ga apoa pype ipoijkahava pype. Ymyahũ ite'varuhuheteheve'ea ahe imombe'ui ikwatija Danielva'ea Tupana'ga nhi'iġa momba'uhara'va'ea hako, ei Jesus'ga.

(Kiroki ga omonhi'i aġa ikwatijara – tokwaha ti ga.)

¹⁶ —Pe hepiagame ite'varuhuheteheve'ea jipiukari. A'ea rupi ti Judëapeve'ġa toka'nhy onhana vytyruhu pe onhimima nehë xamanoyme ti javo, ei Jesus'ga.

¹⁷ Kiroki ġa oko ongapereuhuva'ea arimo – ġahã ti kotihĩ toka'nhy onhana. Tokiyime ti ġa ġwonga pype ombatera renoheme'yma jugwi, ei Jesus'ga. ¹⁸ Kiroki ġa oko ko pe – ġahã ti kotihĩ toka'nhy onhana. Tokiyime ti ġa ġwonga pe opira renoheme'yma, ei Jesus'ga. ¹⁹ Iporia'i po ti ipuru'ave'ġa a'ea rupi oka'nhyopotarame nehë. Iporia'i po ti ġa nehë no – kiroki ġa omoka'mbuka'mbu gwa'yra'ġa ġa nenonhapotarame, ei Jesus'ga.

²⁰ —Pe'ji ti Tupana'ga pe: "Ite'varuhuheteheve'ea jipiukarame po ti ore noroka'nhyopotari yapouhua rupi. A'ereki a'ea rupi hahy ore ve ore horame. Nurã ti terembuhurukari ite'varuhuheteheve'ea yapouhua rupi." A'ea ti pe'ji Tupana'ga pe, ei Jesus'ga. Pe'ji ti ga pe: "Noroka'nhyopotari ore sãbado rupi oreporavykye'yma rupi. A'ereki Moisésva'ea e'i irupe rui ahe toho nhandeporavykye'yma rupi javo. A'ea rupi rui ti toroka'nhy. Nurã ti terembuhurukari ite'varuhuheteheve'ea sãbado rupi." A'ea ti pe'ji Tupana'ga pe, ei Jesus'ga.

²¹ —A'ea ji ei pe momoranduva penhimboko'i ti aerëva'ea hugwi tiruahũheteve'ea hugwi javo. Ite'varuhuheteheve'ea jipiukarame po ti tiruahũ hete tuhë pe me nehë. Tupana'ga rembiapopypagwera jate ndogwerekoi a'ea'java'ea. Aerë po ti ndogwerekoa'javi a'ea'java'ea nehë no, ei Jesus'ga.

²² —Aerë po ti Tupana'ga omombi tiruahũheteve'ea nehë. A'ereki ga e'i jipe: "Momi po ti ġakira hehe nehë. A'ero kirupi!" ei ga. Po ti mbegwe ga imombigi tiruahũheteve'ea nehë, a'ero po ti vyakotyve'ġa manom-

bavi nehë. "Tahahya'javyme ti nhiremimo'ëhara'ğa pe," ei ga. Nurãro ġwaramo po ti ga imombigi nehë, ei Jesus'ga.

²³ —Aerë po ti ojipe'ğa ei pe me nehë: "Pehepia! Avo ko Cristo'ga Tupana'ga remimbuhurukara'ga." Po ti ġa ei a'ea, a'ero ti taperoviari ġa'mbea, ei Jesus'ga. Po ti ġa ei pe me nehë: "Pehepia! Pevo ko Cristo'ga Tupana'ga remimbuhurukara'ga." Po ti ġa ei a'ea, a'ero ti taperoviari ġa'mbea, ei Jesus'ga.

²⁴ —Aerë po ti ojipe'ğa ei nehë: "Jihi ko Cristoram Tupana'ga remimbuhurukaramo," e po ti ġa o'mbero nehë, ei Jesus'ga. Ojipe'ğa ei nehë: "Jihi ko Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharamo," e po ti ġa o'mbero nehë, ei Jesus'ga. A'ea rupi po ti ġa ei nehë: "Tiapoapo tuhë ti ahemonhimomby'aheteva'ea ġa pe hepiuka ġa moandyandyita, Tupana'ga remimo'ëhara'ğa vehevi po." A'ea po ti ġa ei japovo nehë, ei Jesus'ga. ²⁵ Pehendu ti! ei Jesus'ga. Opomomorando ji ko nahã po ti tiru ahũva'ea nehë javo, ei Jesus'ga.

²⁶ —Nurã ti tapehenduvi ġanhi'iġa. Po ti ġa ei pe me nehë: "Pehepia! Cristo'ga oko ongae'yi me." Ġa erame na, a'ero ti tapehoi ongae'yi me hepiaga. A'ereki ġa i'mbe. Ji rui po ti nehë, ei Jesus'ga. Po ti ġa ei pe me nehë: "Pehepia! Cristo'ga oko oki pe ġandovakie'yi." Ġa erame na, a'ero ti taperoviari ġanhi'iġa, ei Jesus'ga. A'ereki ġa i'mbe.

²⁷ —Ji rura'javame tupã veraverava ja po ti ji rekoj nehë. Tupã veraveravame kwara ipora koty ombokojahu pa yvaga kwara ihoa koty vehevi, ei Jesus'ga. A'ero ahe gwepia pa kojahua. Na jitehe po ti ġa ji repiapavi jirura'javame yvaga hugwi nehë vyakotyva'ero yvagi-peva'ero no.

²⁸ —Jukwaha po ti nehë, ei Jesus'ga. Ahe manorame ti huruvua onhimongy ahera'oa pyri nehë ti'u javo.

A'ea Jesus'ga ei na jitehe po ti jukwaha jirura'javame nehë javo.

Jesus'ga rura'javaġwama (Marcos 13.24-27; Lucas 21.25-28)

²⁹ —Ġa tiruambavirë pe me "po ti kwara igwevi nehë", ei Jesus'ga. "Jahya po ti nombokojahua'javi nehë no. Jaytata'ia po ti indurundurugi yvaga hugwi nehë. Yvagi-peva'ea po ti iġwyġwymi ipopoakava'ea nehë", ei Jesus'ga.

³⁰ A'ero po ti Tupana'ga hepiukari yvagi-peva'ea nehë tokwaha ti vyakotyve'ğa Jesus'ga ruraġwama javo, ei Jesus'ga. A'ero po ti vyakotyve'ğa gwyrripeve'ğa jehe'oi ovy'are'yama nehë. A'ero po ti ġa ji repiagi ji rura'javame yvaġatiġa pyteri pe vyakotyva'ero yvagi-peva'ero nehë, ei Jesus'ga. Jipopoakara po ti ġa gwepia nehë no. Nhirendy'jandy'java po ti ġa hepiagi nehë no jikatuhetea, ei Jesus'ga.

³¹ —Nanime trombeta ipyhava nehë, ei Jesus'ga. Hahyahi ipyambua nehë. Trombeta renduvame po ti jipyrive'ğa hoġahoi vyakotyve'ğa gwyrri pe nhaporemoko okovo nhinhi'iġa rupi nehë. Pevopevo po ti ġa nhiremimo'ëhara'ğa monhimono'ono'oġi ġa nderua ji

pyri nehë, ei Jesus'ga. Nahã po ti ġa ġa nderuri kwara ipora hugwi kwara ihoa hugwi no tyapyra hugwi no nhimbya hugwi nehë no, ei Jesus'ga.

Figo'yva figueira ahe mbo'e (Marcos 13.28-31; Lucas 21.29-33)

³² —Kiro po ti ji pe mbo'ei ojo'java'ea pyvõ, ei Jesus'ga. Hepiagame figo'yva pe pekwha. A'ereki hen-hunhame huangyra pe ei: "Kwaria ġweri kiro," pe'e pe.

³³ Na jitehe hepiapavame tiruahũva'ea pejive po ti pe ikwahavi nehë kiro mbapava koty javo, ei Jesus'ga.

³⁴ Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Aġwamove'ğa ndekoji-rame po ti akoja ihopavi japiavo nehë, ei Jesus'ga.

³⁵ Opa po ti yvaga yvya pavëi nehë. Nhinhi'iġa po ti ndopavaġwami opopoakapige'yama okovo a'itituhëva'ero avuirama nehë, ei Jesus'ga.

Maname po ti Jesus'ga rura'javi nehë? (Marcos 13.32-37; Lucas 17.26-30, 34-36; 12.39-40)

³⁶ —"Maname po ti nde rura'javi nehë?" pe'e pe ji ve, ei Jesus'ga. A'ea vyakotyve'ğa ndokwahavi, ei Jesus'ga. Tupana'gapyrive'ğa yvagi-peve'ğa ndokwahavi no. Ji vehevi Tupana'ga ra'yramo ndakwahavi no, ei Jesus'ga. Jiruva'ga jate okwaha jirura'jahava nehë, ei Jesus'ga.

³⁷ —Noéva'ea nhinhaġa renondehava yhara ruvi-havuhua pype ojo'ja jirura'java renondehava pavëi, ei Jesus'ga vyakotyva'ero yvagi-peva'ero no. ³⁸ Ymyahũ Noéva'ea nhinhaġa renonde yhararuvihavuhua pype ahegwyrripeva'ea i'ui'ui jipi gworygworyvamo hako. Ahegwyrripeva'ea rembirekoro akwaimba'eva'ea jipi no. Ojipeva'ea kunhava'ea mohembirekoi no. Nahã ahegwyrripeva'ea rekoj okovo Noéva'ea avame yharuhua pype hako. ³⁹ A'ea rupi ahegwyrripeva'ea ndokwahavi yhyarehanhuhã ruraġwama – kiroki ahegwyrripeva'ea ndo'avi yharuhua pype. Ahegwyrripeva'ea mbotypyypypava yhya nhatymbavi hako. Na jitehe po ti vyakotyve'ğa ndokwahavi jiruraġwama nehë, ei Jesus'ga vyakotyva'ero yvagi-peva'ero no.

⁴⁰ —A'ero po ti akwaimbae'ğa mokonha'ğa oko ko pe nehë. Kiro po ti ojipe'ga rerohohava nehë. Kiro po ti ojipe'ga rejahava nehë, ei Jesus'ga.

⁴¹ —Kunha'ğa mokonha'ğa po ti ombo'i imbo'ihava pyvõ. Kiro po ti ojipehëa rerohohava nehë. Kiro po ti ojipehëa rejahava nehë, ei Jesus'ga.

⁴² —Penhimboko'i ti jipi ite'varuhuva'ea hugwi pe-jikokatuavo ji mboha'uva. A'ereki pe ndapekwahavi maranime po ti nhandepoijkaharete'ga rura'javi nehë javo ji ve, ei Jesus'ga. ⁴³ Onga jara'ga ndokwahavi iporomive'ga rura ġwonga pe, ei Jesus'ga. Po ga okwaha, gwepia katu po ga ġwonga a'ea rupi hamo iporomive'ga mongiukare'yama hamo, ei Jesus'ga. A'ea pe pekwha, ei Jesus'ga.

⁴⁴ —Nurã ji ei pe me: Penhimboko'i ti a'ero penhimboavujikwea jirura'java pota ji mbuhua, ei Jesus'ga. Pe ji mboha'uve'ymame kiro po ti ji ruri vyakotyva'ero yvagi-peva'ero no, ei Jesus'ga.

Nahã ahe ombojikoguka ojihe

(Lucas 12.41-48)

⁴⁵ —Kiroki ga ombojikoguka opojkahara'ga ojihe gweaporoğitakaturu – marã ga rekokatui? ei Jesus'ga ğa pe. Kiro po ti ji garekokatua mombe'ukatui pe me ojo'java'ea mombe'gwovo. Gwepia katu ga opojkahara'ga mbatera, ei Jesus'ga. Ga pe gapojkahara'ga ei a'ero ohorame: “Nde po ti jipyrive'ğa ndepiakuharamo. Ema'ẽ ti nhimbatera ğa pe ğandetakwera ja jipi to'u ti ğa javo.” Nahã ga ei ojipyrive'ga pe ogwovo.

⁴⁶ —A'ero gapyrive'ga jara'ğa ndepiakatui imondovo ğa pe ğa nderekovo ğandepiakuharamo ga horame. Aerẽ gapojkahara'ga jivyri ğa ndepiaga. Ga e'i: “Ĝa ndepia katu reki ga imondovo ğa pe,” ei ga.

—Pyrý hete ğandepiakuhara'ga pe a'ero, ei Jesus'ga imombe'gwovo. ⁴⁷ Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Aerẽ po ti gapojkahara'ga ei ga pe nehẽ: “Ehepia katu pa ti a'ero nhironga jigwyrá reहेve nhimbatera reहेve no.” Nahã po ti ga ei nehẽ toko ti ga herekohavamo ji ve javo, ei Jesus'ga.

⁴⁸ —Po ğandepiakuhara'ga rekote'varuhui, a'ero po ga ei oyvyteri pe opojkahara'ga rure'ymame: “Mbaigwe po ti jipojkahara'ga jivyri nehẽ,” e po ga. ⁴⁹ A'ero po ga ndohepiakatui opojkahara'gapyrive'ğa, ei Jesus'ga. Onupã po ga ğa ğa poravykyrame. O'u hete po ga gambatera gweagwyrivamo no heagwyrive'ğa pavẽi, ei Jesus'ga. ⁵⁰ Oyvyteri pe ga ei upa nduri po ti jipojkahara'ga kiro nehẽ javo.

—A'ea rupi po ti gapojkahara'ga ruri ovahema nehẽ, ei Jesus'ga. ⁵¹ Gapojkahara'ga ga rovaja'rogukari nehẽ. A'ereki ga ndokoi opojkahara'ga nhi'iğa rupi. Nahã po ti gapojkahara'ga ga mongoukari ahe-moandyandyiva'ea pyri nehẽ, ei Jesus'ga. Hahyva'ea ruvihava pype po ti ga jehe'oi ojihe a'ero onhimonhan'gavo hahyrame ojive nehẽ, ei Jesus'ga.

Kunhangwera'ğa ivojave'ğa dezve'ğa

25 —Ji rura'jahava koty marã po ti hekoi nehẽ vvyakotyve'ğa pe ğa erame Tupana'ga nhandervuhavuhetero oko javo? ei Jesus'ga ğa pe. A'ea reहे po ti ji pe mbo'ei ikwahavuka pe me imombe'gwovo a'ea'java'ea, ei Jesus'ga. Kunhangwera'ğa ivojave'ğa ipyhygi lamparinas dezve'ğa, ei Jesus'ga. A'ea ğa herohoi ga rovatiamo – kiroki ga hembireko a'ea rupi.

² —Jara'ğa cincove'ğa okwaha hete gweaporoğitakaturu kunhangwera'ğa. Jara'ğa cincove'ğa ndokwahahetei gweaporoğitate'varuhavo kunhangwera'ğa, ei Jesus'ga. ³ Ikwahave'ÿve'ğa ndogwerohoi querosene'java'ea herohorame lamparinas. ⁴ Ikwahave'ğa ki a'e te gweroho querosene'java'ea nhumbi'a pype herohorame lamparinas. ⁵ Mbaigwe ga ruri – kiroki ga hembireko. A'ero kunhangwera'ğa kiri gwopehyiro, ei Jesus'ga.

⁶ —Ypyhaji katu ğa henduvi ğanhi'ğa. “Poro ga ruri. Peho ti ga rovatiamo,” ei ğa.

⁷ —A'ea henduvame kunhangwera'ğa vyri ikytiavo imondyhava pavio japokatuavo tombokojahu katu ti javo, ei Jesus'ga. ⁸ A'ero ikwahave'ÿve'ğa ei ikwahave'ğa pe: “Pembuhu ore ve querosene'java'ea. A'ereki ogwe oreapoa lamparinas,” ei ğa.

⁹ A'ero ikwahave'ğa ei: “Noromondoi po ti ore nehẽ. A'ereki oreapoa querosene'java'ea ndohygi nhandeapoa reहे nhandepremo lamparinas reहे nhandepremo. Peho ti ima'ẽhara'ğa pyri ipyhyga pejive,” ei ğa ikwahave'ÿve'ğa pe, ei Jesus'ga.

¹⁰ —A'ero ikwahave'ÿve'ğa hoi toropyhy ti javo. Ĝandakykweri ga ruri reki – kiroki ga hembireko. Onhimboavujikweve'ğa hoi ga rupi toryvi pe okiavo onga pype. Ĝwovapytÿ ga a'ero, ei Jesus'ga.

¹¹ —Aerẽ ikwahave'ÿve'ğa nduri javo: “Ehovapytymba'vo ti ore ve. Toroki,” ei ğa.

¹² —A'ero ga ei ğa pe: “Nahovapytymba'vogi po ti ji pe me nehẽ. Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Peko pe ambotehero ji hugwi pejikoangave'yma jireheva'ero,” ei ga ğa pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

¹³ —Nahã po ti hekoi nehẽ. Nurã nane'ymi ti pepota jirura'java penhimomiranama ji mbuhua, ei Jesus'ga. A'ereki pe ndapekwahavi maranime po ti nhandepojkaharete'ga rura'javi nehẽ javo, ei Jesus'ga vvyakotyva'ero vvyagipeva'ero no.

Huvihava'ga omondo oitambere'ia trẽsve'ğa pe

(Lucas 19.11-27)

¹⁴ —Jirura'jahava koty marã po ti hekoi vvyakotyve'ğa pe ğa erame Tupana'ga nhandervuhavuhetero oko javo? A'ea reहे po ti ji pe mbo'ei ikwahavuka pe me imombe'gwovo a'ea'java'ea, ei Jesus'ga. Akwaimbae'ga hoi paivouhu ojipe'ğa gwyrý pe. Ohoa renonde ga ojipyrive'ğa mbuhurukari ojipyri. Ga omondomondo ğa pe ombatera oitambere'ia no tombohe'yjuhu ti ğa ji ve javo, ei Jesus'ga.

¹⁵ —A'ero cinco itambere'ia hehanhuhũva'ea ga imondoi ojipe'ga pe ğa hohe ga ombohe'yi kwaha javo. Dois itambere'ia hehanhuhũva'ea ga imondoi ojipe'ga pe ga gwyrý'i ga ombohe'yi kwaha javo. Ojipeji itambere'ia hehanhuhũva'ea ga imondoi ojipe'ga pe ğa gwyrý'i ga ombohe'yi kwaha javo. A'ero ga ei: “Pepyhypyhy ti mbatera nhiitambove'ia pyvõ. Aerẽ ti pema'ema'ẽ mbatera itambere'ia ipyhyga koji'iva'ea,” ei ga ğa pe. “Nahanahã ti peporavyky nhiitambove'ia pyvõ koji'iva'ea imono'ono'oğa aerẽ imbuhua ji ve,” ei ga ğa pe, ei Jesus'ga.

—Kiro ga hoi ğa hugwi a'ero ogwovo paivouhu hete ojipe'ğa gwyrý pe, ei Jesus'ga.

¹⁶ —A'ero gapyrive'ga – kiroki ga opyhy cinco itambere'ia ga hugwi – gaha nambegwei'i'i ogwovo ipyhypyhyga mbatera ipyvõ. Aerẽ ga ima'ema'ẽi mbatera ipyhypyhyga koji'iva'ea itambere'ia. Ima'ema'embavirẽ ga gwereko dez itambere'ia hehanhuhũva'ea gwuviha'va'ga pe, ei Jesus'ga.

¹⁷ —Na jitehe ojipe'ga – kiroki ga opyhy dois itambere'ia gwuvihava'ga hugwi. Ga oho ipyhypyhyga mbatera ipyvõ. Aerẽ ga ima'ema'ẽi mbatera ipyhypyhy-

ga koji'iva'ea itambere'ia. Ima'ema'embavirē ga gwereko quatro itambere'ia hehanhuhūva'ea gwuvihava'ga pe, ei Jesus'ga.

¹⁸—Ojipe'ga ki a'e te – kiroki ga opyhy ojipeji itambere'ia gwuvihava'ga apoa – gaha gwyvykoi itambere'ia inoġa vvykwara pype imima tareko katu ti javo, ei Jesus'ga.

¹⁹—Aerē mbaigwehu ġanduvihava'ga rura'java paivohua hugwi ua, ei Jesus'ga. Ovahemame ogwyri pe kiro ga ojipyrive'ġa mbuhurukari ojipyri – kiroki ġa pe ga omondo oitambere'ia tombohe'yjuhu ti ġa ji ve javo. Ga ġa mbuhuruka ojipyri. A'ereki ga e'i ovytyeri pe: "Maramomi kiro nhiitambere'ia ġa imbohe'yjuhura-me? Koji'i po ġa ipyhygi ji ve jirakykweri," ei ga ovytyeri pe, ei Jesus'ga.

²⁰—A'ero ga ruri ga pyri – kiroki ga opyhy cinco itambere'ia gwuvihava'ga hugwi, ei Jesus'ga. Ga gweru gwuvihava'ga pe dez itambere'ia. "Jiruvihavamo erembuhu nde ji ve cinco itambere'ia ikwehe'i. Ehepia! Ikwepygame ji ipyhygi dez," ei ga ga pe, ei Jesus'ga.

²¹—A'ero garuvihava'ga ei ga pe: "Ereporavyky katu nde! Ndepyry nde eporavykykatuavo ji ve. Mbohapyrete'i nde erembohe'yjuhu ji ve. Nurā po ti ji imondoi he'yiheteva'ea nde ve nehē embohe'yjuhu ti ji ve javo. Ejo ti ejoryjoryvamo ji pavēi," ei ga ga pe, ei Jesus'ga.

²²—Aerē ojipe'ga ruri – kiroki ga opyhy dois itambere'ia gwuvihava'ga hugwi, ei Jesus'ga. "Jiruvihavamo erembuhu nde ji ve dois itambere'ia ikwehe'i. Ehepia! Ikwepygame ji ipyhygi quatro," ei ga ga pe, ei Jesus'ga.

²³—A'ero garuvihava'ga ei ga pe: "Ereporavyky katu nde! Ndepyry nde eporavykykatuavo ji ve. Mbohapyrete'i nde erembohe'yjuhu ji ve. Nurā po ti ji imondoi he'yiheteva'ea nde ve nehē embohe'yjuhu ti ji ve javo. Ejo ti ejoryjoryvamo ji pavēi," ei ga ga pe, ei Jesus'ga.

²⁴—A'ero ojipe'ga ruri – kiroki ga opyhy ojipeji itambere'ia gwuvihava'ga hugwi, ei Jesus'ga. "Jiruvihavamo ko nde," ei ga. "Akwaha ji ndereaporoġitate'varuhua. Nde ndereporavykyi. Emo nde erepyhy ojipe'ġa hugwi ejive. Nde neretyimi. Emo nde eremondoro ojipe'ġa nemitymipyra ejive," ei ga ga pe, ei Jesus'ga. ²⁵"Akyhyji ji nde hugwi. A'ero ji hoi imima neitambere'ia vvy pe – akoja nde erembuhu ji ve ikwehe'i. Ehepia neitambere'ia – akoja jitehe!" ei ga ga pe, ei Jesus'ga.

²⁶—A'ero garuvihava'ga ei ga pe: "Ereko te'varuhu nde evevugwero. Nde tuhē ere'ere'e ji ve: 'Erepyhy nde ejive eporavykye'yma. Nde neretyimi. Emo nde eremondoro ojipe'ġa nemitymipyra ejive.' Nahā nde ei ji ve. Nde ji kwahavipe ji imondorame nhiitambere'ia nde ve embohe'yi ti javo, ei ga. ²⁷Nurā po nde eremondo nhiitambere'ia ikwepykara'ġa pe banco pype hamo. A'ero imbuhu'raġirē ojipe'ġa pe po ġa ombuhu koji'iva'ea nde ve hamo, ei ga ga pe. Nahā po nde herekoi nhiitambere'ia jirakykweri hamo. A'ero ji rura'javame po ji ipyhyga'javi nde hugwi nhiitambere'ia irūa reheve hamo," ei ga ojipyrive'ga pe, ei Jesus'ga.

²⁸—Ojipe'ġa pe ga ei: "Pepyhy ti nhiitambere'ia ga hugwi imondovo akoja'ga pe – kiroki ga ombohe'yi nhiitambere'ia nahā herekovo dez itambere'ia," ei garuvihava'ga, ei Jesus'ga.

²⁹—A'ero ji ei pe me, ei Jesus'ga. Kiroki ga gwereko a'ea pyvō oporavyky pota ji ve – ga pe po ti ji koji'iva'ea imondoi toporavyky ti ga a'ea pyvō javo. Gwereko ranuhū po ti ga nehē, ei Jesus'ga. Kiroki ga ndogwerekoi gwerevi oporavykypotare'yma – aru po ti ji ga hugwi a'ero toporavyky'javyme ti ga ji ve javo, ei Jesus'ga.

³⁰—Nurā ġanduvihava'ga ei javo ojipyrive'ġa pe: "Akoja'ga – kiroki ga nombohe'yi nhiitambere'ia – gaha ti toporavyky'javyme ji ve ipotare'yma ġwaramo. Pemombo ti ga ypytunahiva pype. Pevo po ti ga jehe'oi ojihe onhimonha'ngavo hahyrame ojive a'ero nehē," ei ga, ei Jesus'ga ojo'java'ea imombe'ġwovo.

Mbapava koty po ti Tupana'ga e'i ġa pe nehē

³¹—Aerē vvyakotyva'ero vvyagipeva'ero po ti ji rura'javi vvyakotyve'ġa nduvihavuhetero nehē, ei Jesus'ga. Nhirendy'javuhua pyteri pe jikatukatuvava'ea pyteri pe po ti ji rura'javi nehē, ei Jesus'ga. Pyryve'ġa pavēi nhaporemō po ti ji rura'javi nehē Tupana'gapyrive'ġa pavēi vvyagipeve'ġa pavēi.

—A'ea rupi po ti ji reni jiapykakatu rehe javo vvyakotyve'ġa pe nehē, ei Jesus'ga. ³²Amono'ono'oġuka po ti ji vvyakotyve'ġa gwyrive'ġa jirovai pyteri pe nehē. Ovelhas repiakatuha'ga ope'a ovelhas cabritos hugwi jipi. Na jitehe po ti ji vvyakotyve'ġa pe'ai nehē, ei Jesus'ga. ³³Tupana'ga nhi'iġarupive'ġa pe po ti ji ei nehē: Pejo ti ji pyri kokoty jijohukoty rūi, a'e po ti ji ġa pe nehē, ei Jesus'ga. Ojipe'ġa pe po ti ji ei nehē: Peho ti kiko-ty jijohukoty, a'e po ti ji nehē, ei Jesus'ga. Nahā po ti ji Tupana'ga nhi'iġarupive'ġa pe'ai ojipe'ġa hugwi avo vvy koty nehē, ei Jesus'ga.

³⁴—Tupana'ga nhi'iġarupive'ġa pe po ti ji ei ġanduvi-havuhetero nehē jijohukotyruive'ġa pe nehē: Tupana'ga jiruva'ga omomyry pe me. Nurā ti pejo pejikovo ġanduvihavamo Tupana'ga pyri ga rekorame ġanduvihavuhetero, ei Jesus'ga. Ymyahū vvy apo-rame Tupana'ga omboavujkwe pe me toko ti ġa ġanduvihavamo javo.

—Nahā ji ei pe me. ³⁵A'ereki ty'ara ji jukarame pe pembuhu mbatera ji ve, a'e po ti ji Tupana'ga nhi'iġarupive'ġa pe nehē, ei Jesus'ga. Ji ygweirame pe pembuhu yhya ji ve, a'e po ti ji ġa pe nehē, ei Jesus'ga. Ji hajiheva'ea pe me. Emo pe pe'e ji ve: "Eapy ti ore pyri i'ġwovo. Eki ti oreronga pype." A'ea pe pe'e ji rerekokat-uavo, a'e po ti ji ġa pe nehē, ei Jesus'ga. ³⁶Ji piremame pe pemondo jipira ji ve, a'e po ti ji ġa pe nehē. Ji tetirūarame pe pejo ji pyri ji pokoga. Ji imombe'urame Tupana'ga nhi'iġa ġa ji mongi cadeia pype. Pevo pe nduri ji pyri ji pokoga, a'e po ti ji Tupana'ga nhi'iġarupive'ġa pe nehē, ei Jesus'ga.

³⁷—A'ero po ti ganhi'iġarupive'ġa ei ji ve nehē opo-tykaharetea pe nehē: "Maranime ore nde repiagi ty'ara nde jukarame?" e po ti ġa nehē. "Ndorohapiagi tuhē

reki ore! Nurã ore noromondo mbatera nde ve," e po ti ġa ji ve nehë, ei Jesus'ga. "Maranime ore nde repiagi nde ygweirame? Ndorohapiagi tuhë reki ore! Nurã ore noromondo yhya nde ve," e po ti ġa ji ve nehë, ei Jesus'ga. ³⁸ "Maranime ore nde repiagi nde rekorame hajiheva'ero ore ve? Ndorohapiagi tuhë reki ore! Nurã ore ndoro'ei nde ve a'ero: Ejo ti i'gwovo ore pyri ekiavo oreronga pype. Na rui ore ei nde ve," e po ti ġa nehë. "Maranime ore nde repiagi nde pire'ymame? Ndorohapiagi tuhë reki ore! Nurã ore noromondo ndepira nde ve," e po ti ġa ji ve nehë, ei Jesus'ga. ³⁹ "Maranime ore nde repiagi nde tetirũarame? Ndorohapiagi tuhë reki ore nde tetirũarame. Nurã ore ndoropokogi nde," e po ti ġa nehë. "Maranime ore nde repiagi nde rekorame cadeia pype? Ndorohapiagi ore nde rename cadeia pype. Nurã ore ndoropokogi nde," e po ti ġa ji ve nehë, ei Jesus'ga.

⁴⁰ —A'ero po ti ji ei ġa pe jirekorame ġanduvi-havuhetero nehë: Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Pe nhiirũ'ga pokokaturame jiji tuhë pe ji poko katu a'ero. Po okoteheva'ero ga rekoi novia nhiirũ'ga jireheve'ga. Pe ga pokokaturame jiji tuhë pe ji poko katu a'ero, a'e po ti ji Tupana'ga nhi'iġarupive'ġa pe nehë, ei Jesus'ga.

⁴¹ —Ojipe'ġa pe jijohukotyve'ġa pe po ti ji ei nehë: Pejipe'a ti pejigwovo ji hugwi. Pendekote'varuhua ko pehoagwama tata pype. Nurã ti peho hahyva'ea ruvihava pype tata pype – kia Tupana'ga oapo toho ti Diabo'ga gapyriva'ea pavëi ipype nehë javo, a'e po ti ji nehë, ei Jesus'ga. Pevo tata pype po ti hahy avuirama pe me nehë, a'e po ti ji jijohukotyve'ġa pe nehë, ei Jesus'ga.

—Nahã ji ei pe me. ⁴² A'ereki ty'ara ji jukarame pe napembuhuri mbatera ji ve, a'e po ti ji ġa pe nehë, ei Jesus'ga. Ji ygweirame pe napembuhuri yhya ji ve, a'e po ti ji ġa pe nehë, ei Jesus'ga. ⁴³ Ji hajiheva'ea pe me. Ndape'ei pe ji ve: "Eapy ti ore pyri i'gwovo. Eki ti oreronga pype." A'ea rui pe'e pe ji rerekokatue'yma, a'e po ti ji ġa pe nehë, ei Jesus'ga. Ji pire'ymame pe nape-mondoi jipira ji ve, a'e po ti ji ġa pe nehë. Ji tetirũarame pe ndapejori ji pyri ji pokoge'yma. Pe ndajipokogi ji rekorame cadeia pype, a'e po ti ji ġa pe nehë, ei Jesus'ga.

⁴⁴ —A'ero po ti ġa ei ji ve nehë opojkaharetea pe nehë: "Maranime ore nde repiagi ty'ara nde jukarame?" e po ti ġa nehë. "Ndorohapiagi tuhë reki ore. Maranime ore nde repiagi nde ygweirame? Maranime ore nde repiagi nde rekorame hajiheva'ero ore ve? Ndorohapiagi tuhë reki ore," e po ti ġa ji ve nehë, ei Jesus'ga.

"Maranime ore nde repiagi nde pire'ymame? Maranime ore nde repiagi nde tetirũarame?" e po ti ġa ji ve nehë, ei Jesus'ga. "Maranime ore nde repiagi nde rekorame cadeia pype? Nahanahã nde rekorame ore ndorohapiagi tuhë reki. Nurã ore ndoropokogi nde," e po ti ġa ji ve nehë, ei Jesus'ga.

⁴⁵ —A'ero po ti ji ei ġa pe nehë: Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Pe nhiirũ'ga pokokatue'ymane jiji tuhë pe ndajipokokatui a'ero. Po okoteheva'ero ga rekoi novia nhiirũ'ga jireheve'ga. Pe ga pokokatue'ymane jiji tuhë

pe ndajipokokatui a'ero, a'e po ti ji ġa pe nehë, ei Jesus'ga.

⁴⁶ —Ġa po ti oho hahyva'ea ruvihava pype tata pype upa avuirama nehë, ei Jesus'ga. Tupana'ga nhi'iġarupive'ġa po ti oho yvagi pe okovo avuirama Tupana'ga pyri upa nehë, ei Jesus'ga.

Ojuka pota ahe Jesus'ga

(Marcos 14.1-2; Lucas 22.1-2; João 11.45-53)

26 A'ea mombe'upavirë Jesus'ga ei ġwemim-bo'ehara'ġa pe:

² —Mokoi po ti pe kiri nehë. A'ero po ti nhandere'yja'ġa japo toryva i'gwovo nehë – kiroki toryva pe nhande ei: Páscoa, ei Jesus'ga ġa pe. A'ea rupi po ti nhikwava'ehava ġa pe nehë. Ji pyhy ti ġa ji mbovya yva rehe ji jukavo nehë, ei Jesus'ga yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no.

³ A'ea rupi ikwava'ehara'ġa nduvihava'ġa ojatyka judeus'ġa mbo'ehara'ġa pavëi xava'eva'ġa pavëi no. Ojatyka ġa Caifás'ga rongauhua pype. Caifás'ga ko ikwava'ehara'ġa nduvihavuhu'ga. ⁴ Kiro ġa eġa'ei ojohupe:

—Marã po ti nhande Jesus'ga pyhynhimimukari ga jukauka nehë? ei ġa. ⁵ Toryva rupi rui ti nhande ga pyhygukari nehë he'yjuhuve'ġa ti tojogwayvayvayme ga rehe onhimongyavo nehë, ei ġa ojohupe.

Nahã ġa ei. A'ereki Páscoa rupi judeus'ġa ojatyka gwe'yjuhuro tikwahava'ja ti nhaneramonhava'ea reruragwera Egito hugwi javo.

Gweka'vo ahe nhandya Jesus'ga akaġa rehe

(Marcos 14.3-9; João 12.1-8)

⁶ Aerë Jesus'ga rekoi Simão'ga rong pype cidade'i pe Betânia pe. Simão'ga ko ijaijauhugwera'ga. ⁷ Garonga pe Jesus'ga i'urame kunhangwerahëa heruri perfume nhandya hyrua pype. He'yi hete itambere'ia perfume rehe. Hyrua ko alabastrova'ea ita apopyra. Jesus'ga pyri hëa heruri herovahema. Hëa heka'vogi perfume Jesus'ga akaġa rehe. A'ereki hëa ga arõ hete.

⁸ Hapiagame Jesus'ga remimbo'ehara'ġa onhimon-ha'nga.

—Maranameuhü hëa jigwarai perfume rehe heka'voteheavo ga'akaġa rehe? ei ġa. ⁹ Omondo po hëa ima'ehara'ġa pe ramo ipyhyga itambere'ia he'yiva'ea imondovo imbatere'yve'ġa pe ramo. A'ereki he'yi itambere'ia hehe, ei Jesus'ga remimbo'ehara'ġa.

¹⁰ Jesus'ga okwaha ġa'ea. A'ero ga ei ġa pe:

—Maraname pe hëa mbote'varuhu pota? Pepi ti. A'ereki hëa oko katu katu ji ve heka'voga nhiakaġa rehe, ei Jesus'ga ġa pe. ¹¹ Nane'ymi imbatere'yve'ġa oko pe pyri. A'ero ipotarame nane'ymi pe imondoi ġa pe. Ji po ti a'ea nakombegwei pe pyri nehë, ei Jesus'ga ġa pe. ¹² Heka'vogame perfume jira'oa rehe hëa ji mboavujikweri nhitymaġwama pe, ei Jesus'ga.

¹³ Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Aerë po ti ojipe'ġa imombe'ui pyryva'ea ji mombe'gwovo yvyakotyve'ġa pe nhapremo, ei Jesus'ga. A'ea rupi po ti ġa hëa

mombe'ui nehē no tokwaha pa ti ġa hēaremim-buhuragwera, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

Judasva'ea e'i apyhyguka Jesus'ga jawo
(Marcos 14.10-11; Lucas 22.3-6)

¹⁴ Kiro Judasva'ea hoi ogwovo ikwava'ēhara'ġa nduvi-hava'ġa pyri. Judas Iscariotes ei ġa ahe ve. Ahe ko Jesus'ga remimbo'eharava'ea dozeve'ġa pyteripeva'ea. Kiro Judasva'ea hoi ovahema ikwava'ēhara'ġa nduvi-hava'ġa pyri. ¹⁵ Ġa pe ahe ei:

—Maramomi po ti pe imbuhuri ji ve itambere'ia nehē? A'ero po ti ji ga pyhyguka pe me nehē, ei ga ġa pe.

A'ero ġa ei ahe ve:

—Toromondo ti momi trinta nde ve itambere'ia prata apopyra, ei ġa.

—Kwa, ei ahe. Apyhyguka po ti ji Jesus'ga pe me nehē, ei ahe.

A'ero ġa imo'emo'ēi itambere'ia imondovo ahe ve.

¹⁶ Herogwovo ahe ea'jaa'javi oyvyteri pe gweaporoġi-taro: "Marā po ti ji Jesus'ga rerekoukari ga pyhygauka ġa pe nehē?" ei ahe oyvyteri pe.

Garemimbo'eharava'ea oapo mbatera Páscoa rupi
(Marcos 14.12-21; Lucas 22.7-14, 21-23; João 13.21-30)

¹⁷ Aerē kiro toryva Páscoa. A'ea rupi nanani judeus'ġa i'ui pāo ndovuriva'ea. Nurā Jesus'ga remimbo'ehara'ġa nduri Jesus'ga pyri jawo ga pe:

—Mome po ti ore hoi mbatera mboavujikwea nde ve Páscoa rupi nehē tere'u ti jawo? ei ġa.

¹⁸ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Peho ti cidade pe pejigwovo akoja'ga pyri. Pe'ji ti ga pe: "Nhanembo'ehara'ga ei nde ve: 'Kiro po ti nhi-manohava nehē. A'u po ti ji mbatera Páscoa rupi neronga pype nhiremimbo'ehara'ġa pavēi nehē.' Nahā nhanembo'ehara'ga ei nde ve." A'ea ti pe'ji akoja'ga pe, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

¹⁹ —Kwa, ei ġa. Ogwovo ġa hoi japovo mbatera imboavujikwea Páscoa rupi okovo Jesus'ga nhi'iġa rupi.

²⁰ Aerē Jesus'ga ruri ovahema. Kwara horē Jesus'ga apygi mesa pyri ġwemimbo'ehara'ġa pavēi dozeve'ġa pavēi. ²¹ Ġa i'urame Jesus'ga ei ġa pe:

—Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Pepyteripeve'ga po ti ji pyhyguka jijukahara'ġa pe nehē, ei ga.

²² Ndovy'arihu ġa a'ero. Ġa naġanani ġa ei ga pe:

—Ji rūi re po? ei ġa Jesus'ga pe ga renoina jipojykaharetero jawo ga pe.

²³ A'ero ga ei ġa pe:

—Kiroki ga omonde pāo tyhya pype i'gwovo ji pavēi – gaha po ti ji pyhyguka jijukahara'ġa pe nehē, ei Jesus'ga. ²⁴ Amano tuhē po ti ji nehē. Nahā Tupana'ga rembikwatijarukara ei ji mombe'gwovo, ei Jesus'ga. Ga pe – kiroki ga ji pyhyguka ji mondovouka jijukahara'ġa pe – ga pe po ti tiruahū hete nehē. Po gayhēa nombo'ari ga hamo, a'ero po koji'i pyry ga pe hamo, ei Jesus'ga vvyakotyva'ero yvagipeva'ero no.

²⁵ Judasva'ea ko aerē Jesus'ga pyhyguka gajukahara'ġa pe. Kiro ahe ei:

—Ji rūi re po? ei ahe Jesus'ga pe ombo'ehara'ga pe.

A'ero Jesus'ga ei ahe ve:

—Ndehe ko ere poha, ei ga Judasva'ea pe.

Jesus'ga omondo ahe ve pāo vinho reheve
(Marcos 14.22-26; Lucas 22.14-20; 1 Coríntios 11.23-25)

²⁶ Ġa i'urame Jesus'ga ipyhygi pāo. Kiro ga nhi'iġi Tupana'ga pe hehe ndepyrý hete nde imbuhua ore ve jawo. Onhi'iġirē ga haygwe'rogwe'rogi pāo imondomon-dovo ġwemimbo'ehara'ġa pe.

—Pepyhy ti i'gwovo pāo. A'ea ko jira'oa, ei Jesus'ga ġa pe.

A'ea ga ei ġa pe aere'i po ti hajiheve'ġa jigwarai jira'oa rehe ji jukavo nehē jawo. Ga hugwi ġa ipyhygi pāo i'gwovo.

²⁷ Ġa i'urame ga ipyhygi copo. Oko vinho ipype. Hehe ga nhi'iġi Tupana'ga pe ndepyrý hete nde imbuhua ore ve jawo. A'ero ga imondoi vinho ġa pe.

—Pe napenani ti pe'u, ei ga ġa pe. ²⁸ A'ereki a'ea ko jirekoa, ei Jesus'ga. Aheka'voguka po ti ji jirekoa ġa pe jijjukauka nehē. Nahā po ti ji manoi vvyakotyve'ġa ndepygá. A'ereki Tupana'ga e'i ipyahuva'ea mombe'gwovo: "Garekoa reka'vogame po ti ji imombori ġandekote'varuhua ġa hugwi," ei ga. Nurā jirekoa reka'voga ġwaramo a'iti hete tuhē po ti Tupana'ga imombori he'yjuhuheteve'ġa ndekote'varuhua ġa hugwi nehē ġwembi'ea rupi nehē, ei Jesus'ga.

²⁹ —A'e ji pe me: Kiro po ti ji nda'apoa'javukari nanongara toryva vinho gwovo pe nderekovo nehē, ei Jesus'ga. Aerē po ti nhanderuvihavuhetero Tupana'ga japoukari ji ve toryva ġwonga pe yvagi pe nehē. A'ea rupi po ti ji japoi toryva a'ero hajiheve'ea ipyahuva'ea nehē jiroryvamo pe pavēi nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

³⁰ Onhimby'yirame ġa hoi onga hugwi ogwovo oliveiras ndyvi pe monte das Oliveiras pe.

Jesus'ga omomorandu Pedrova'ea nahā ti ne'mbe jawo
(Marcos 14.27-31; Lucas 22.31-34; João 13.36-38)

³¹ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Pe nhaporemó po ti pe pohiri ji hugwi penhana kiro pyytunimo ġa ji pyhyga ġwaramo. A'ereki nahā Tupana'ga imombe'ui ikwatijarukarame hako. Garembikwatijarukara e'i:

“Ajukauka po ti ji ovelhas repiakatuhara'ga nehē,' ei Tupana'ga.

‘Onhiġwaheġwahē ovelhas hepiakatuhara'ga renymbava nehē,' ei Tupana'ga,” e'i ikwatijaripyra, ei Jesus'ga.

Ji ve Tupana'ga ei ovelhas repiakatuhara'ga. Pe me ga ei ovelhas, ei Jesus'ga.

³² —Tupana'ga ji mbogwerava'javame ji naē po ti aho Galiléiapeve'ġa gwyri pe pe nenonde nehē, ei Jesus'ga.

³³ A'ero Pedro'ga ei Jesus'ga pe:

—Jara'ġa po ti opohipavipe nde hugwi nehē. Jihi po ti ndapohiraġwami nde hugwi nehē, ei ga.

³⁴ A'ero Jesus'ga ei Pedro'ga pe:

—Imombe'ukatuavo ji ei nde ve: Kiro pyytunimo po ti nde ei ji ve nehē: “Ji ndakwahavi Jesus'ga.” Trēs po ti

nde ea'jaa'javi a'ea ji ve inamutiġa nhi'iġa renonde nehē, ei Jesus'ga ga pe.

³⁵ —Nda'ei tuhē po ti ji nanongara nehē, ei Pedro'ga Jesus'ga pe. Po ti ġa ji juka vehevi nde reheve, a'ero po ti ji nda'ei nanongara nehē, ei Pedro'ga Jesus'ga pe.

A'ea jitehe Jesus'ga remimbo'ehara'ġa epavi Jesus'ga pe no.

Jesus'ga oko matet'ghava pype Getsēmani pe

(Marcos 14.32-42; Lucas 22.39-46)

³⁶ A'ero Jesus'ga ġa nderovahemi Getsēmani pe.

—Peapy ti avo, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe. Hehemo'i po ti ji hoi nhinhi'ġa Tupana'ga pe, ei ga.

³⁷ Hehemo'i ga hoi a'ero Pedro'ga rerogwovo ojupi mokonha'ġa ndeheve Zebedeu'ga ra'yra'ġa ndeheve. Ndovy'ahetei Jesus'ga opy'a mbojuavo. ³⁸ A'ero ga ei ġa pe:

—Jivy'are'yma ji juka pota. Pepyta ti avo. Tapekiri ti ji reheve ji moiruamo, ei ga ġa pe.

³⁹ Hehemo'i ga hoi ġa hugwi onhinoġa ojovapyvo onhi'ftheteavo Tupana'ga pe ji ndavy'ahetei javo.

—Apī, ei ga gwuva'ga pe Tupana'ga pe. Nde ipotarame terembuhurukari ti hahyva'ea ji ve ji jukaukare'yma ġa pe. Emo nhiremimbotarimova'ea rupi rūi ji tako, a'e reki nde ve. Po nde erepota nhimanoa tamano ti ji a'ero, ei Jesus'ga Tupana'ga pe.

⁴⁰ Kirē ga ruri ġwemimbo'ehara'ġa pyri trēsve'ġa pyri ġa ndepiaga. Oki ġa upa. A'ero ga ei Pedro'ga pe:

—Napenhimomiranami'i'i pe pejopehyja pe naerū? Ndapekiri po pe hamo ji moirūharamo, ei Jesus'ga ga pe. ⁴¹ Penhi'ī ti Tupana'ga pe. Pe'ji ti ga pe: "Ore poko ti torokote'varuhupotaryme ti." Nahā ti pe'ji Tupana'ga pe, ei Jesus'ga. A'ereki pe peko pota Tupana'ga nhi'iġa rupi novā. Emo pe napenhimomiranami pe-jikote'varuhua pe Tupana'ga pe pokoge'ymame, ei Jesus'ga.

⁴² Aerē ga hoa'javi hehemo'i onhi'iġa'java Tupana'ga pe.

—Apī, ei ga gwuva'ga pe Tupana'ga pe. Po ti nde ipotari nhimanoa, a'ero po ti ji manoi nde nhi'īpo'ruavo nehē, ei Jesus'ga.

⁴³ Kirē ga ruri ġwemimbo'ehara'ġa pyri trēsve'ġa pyri ġa ndepiaga. Okira'ja ġa upa. A'ereki ġa hopehyi hete.

⁴⁴ Aerē ga hoa'javi hehemo'i ġa hugwi onhi'iġa'java Tupana'ga pe.

—Apī, ei ga. Po ti nde ipotari nhimanoa, a'ero po ti ji manoi nde nhi'īpo'ruavo nehē, e'ia'ja ga Tupana'ga pe.

⁴⁵ Kirē ga ruri ġwemimbo'ehara'ġa pyri. Ga e'i ġa pe:

—Peki jitehe pe kiro pejipytu'uro naerū? ei ga ġa pe. Ji rendu ti! Kiro ihoi japiavo nhikwava'eġa okote'varuhuve'ġa po pe! ei Jesus'ga yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no. ⁴⁶ Pevy ti pepo'ama, ei ga. Pehepia! Kiro ga ruri – kiroki ga ji pyhyguka jijukahara'ġa pe. He xaho tuhē ga rovatiamo a'ero, ei Jesus'ga.

Opyhyguka ahe Jesus'ga

(Marcos 14.43-50; Lucas 22.47-53; João 18.3-12)

⁴⁷ Jesus'ga nhi'iġame ġa pe nanime Judasva'ea ruri ovahema Jesus'ga pyri dozeve'ġa pyteripeva'ea Jesus'ga remimbo'ehara'ea. Judasva'ea rupi he'yive'ġa nduri herua itakyhea'javuhuva'ea mbuahava reheve herovahema. Ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa xava'eve'ġa pavēi omondouka ġa topyhy ti ġa Jesus'ga javo.

⁴⁸ Kiro Judasva'ea Jesus'ga kwahavukari ġa pe Jesus'ga pyhyguka ġa pe. A'ereki ahe e'i jipe ġa pe:

—Jivahemame Jesus'ga pyri po ti ji ga beijai nehē. A'ero po ti pe ga kwahavi nehē gaha ko Jesus'ga javo. Pepyhygahy ti ga a'ero, e'i jipe Judasva'ea ġa pe.

⁴⁹ A'ero kiro Jesus'ga pyri katu Judasva'ea vahemi.

—Kiro ji ruri nde pyri, ei ahe Jesus'ga pe omb'ehara'ga pe javo tehe ga pe.

A'ero ahe Jesus'ga beijai.

⁵⁰ —Kwāi, ei Jesus'ga ahe ve. Eho ti ejeaporoġita rupi, ei Jesus'ga Judasva'ea pe.

A'ero ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġandeheve'ġa nduri Jesus'ga pyhyga.

⁵¹ Nanime Jesus'gapavēive'ġa pyteripeve'ga ipyhygi oitakyhea'javuhuva'ea. A'ea ga imondo'i ikwava'ēhara'ġa nduvihavuhu'gapyrive'ga apiavo ga nambi'oga.

⁵² A'ero Jesus'ga ei onhipavēive'ga pe:

—Emondoa'ja ti eapoa eku'ayviri, ei Jesus'ga. Kiroki ġa otavuka ojipe'ġa pe ġa jukavo – ġa pe po ti ojipe'ġa otavuka ġa jukavo, ei Jesus'ga. ⁵³ Po ti ji ei jiruva'ga pe nehē ji poko javo, a'ero kotihī po ti ga ojipyryve'ġa mondoukari ji pyri he'yjuheteve'ġa yvagipeve'ġa doze exércitos nehē koji'ive'ġa vehevi nehē topoko ti ġa Jesus'ga javo, ei Jesus'ga ga pe. ⁵⁴ Po ti ji ei ga pe embuhu ti ġa javo, a'ero po ti ndohoi Tupana'ga rembikwatijarukara apiavo kiro. A'ereki ymyahū Tupana'ga e'i: "Tomano ti ga." Ymyahū Tupana'ga ei a'ea ji mombe'gwovo ikwatija hako, ei Jesus'ga.

⁵⁵ A'ea mombe'urē Jesus'ga ei ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġandeheve'ġa pe:

—Amovahī po ji governo naerū? Nurā pe heruri itakyhea'javuhuva'ea mbuahava reheve ji pyhyga naerū? Nane'ymi ji rekoi pe pavēi pe mbo'eavo nhandejatykahavuhua pype ikwehe'i. A'ea rupi pe ndajipyhygi, ei Jesus'ga. ⁵⁶ Kiroġwe jate pe nduri tipyhy ti Jesus'ga javo. Nahā hekoi Tupana'ga nhi'īpo'ruavo ymyahūva'ea po'ruavo – kiroki Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea rembikwatijara, ei Jesus'ga.

Nanime Jesus'ga remimbo'ehara'ġa pohipavi Jesus'ga hugwi onhana.

Jesus'ga oko ahemoġitaharava'ea rovai pyteri pe

(Marcos 14.53-65; Lucas 22.54-55, 63-71; João 18.12-14, 19-24)

⁵⁷ Kiro Jesus'ga pyhyhara'ġa ga rerohoi Caifás'ga rongauhu pe ikwava'ēhara'ġa nduvihavuhu'ga rongauhu pe. Pevo judeus'ġa mbo'ehara'ġa ojatyka xava'eve'ġa pavēi.

⁵⁸ Pedro'ga hoi Jesus'ga reviri onhimboyha'iaivo ga hugwi tajipyhygye ti ġa javo. Ovahē ga Caifás'ga rongauhua pyri okari pe. Pevo ga apygi guardas'ġa pavēi marā po ti ġa Jesus'ga rerekoi nehē javo.

⁵⁹ Judeus'ġa moġitaharamo ikwava'ēhara'ġa nduviha-va'ġa xava'eve'ġa pavēi jara'ġa pavēi no – ġa nhaporem ojúka pota Jesus'ga. Ġa nhaporem gweka i'mbeve'ġa ti'mbe ti ġa Jesus'ga oko te'varuhu javo. Ġa'mbea rendu pota ġa. A'ereki ġa gwepiuka pota Jesus'ga rekote'varuhua tijuka ti ga a'ero javo.

⁶⁰ He'yive'ġa nduri ġa pyri o'mbero novā. Emo ġanhi'iġa ndojo'jajo'javi reki. Nurā tegwete Jesus'ga jukahava nanongara rehe. Aerē mbapavam mokonha'ġa nduri. O'mbero ġa ei Jesus'ga nhi'iġa mombe'gwovo.

⁶¹ —Agwa'ga, ei ġa Jesus'ga mombe'gwovo. Gaha e'i: "Jipopoaka ji. Nurā nonhimimiva'ea ji ve. Ipotarame po ti ji imoka'nhymbavi Tupana'ga ruhava nehē aerē japokatua'java mokōi rupi jikira rupi nehē." A'ea Jesus'ga ei, e'i tehe mokonha'ġa.

⁶² A'ero Caifás'ga ei Jesus'ga pe opo'ama:

—Nde nerenhi'iġi a? Marāi nde a'ero? A'iti nde ere poha? ei ga Jesus'ga pe.

⁶³ Nonhi'iġi Jesus'ga onhi'ipotare'yima ġwaramo. Caifás'ga ei a'ero:

—Enhimombe'u katu ti ji ve kiro Tupana'ga nenhi'iġa renduvame avuiramave'ga. Ma gara ndehe? Nde ko Cristo Tupana'ga remimbuhurukara? Nde ko Tupana'ga ra'yra naerū? ei Caifás'ga Jesus'ga pe.

⁶⁴ A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Ndehe ko ere poha. A'e ji pe me: Aere'ĩ po ti pe ji repiagi ji apygame ipopoakaheteve'ga pyri Tupana'ga pyri gajohukoty rūi jitekovo huvihavamo nehē. Pe po ti ji repiagi ji rura'javame yvaġatiġa pyteri pe ua yvya koty nehē no yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no, ei Jesus'ga.

⁶⁵ A'ero Caifás'ga opira mbotararagi anhimboahi ji javo. E'i ga:

—Jesus'ga onhimongouhu Tupana'ga'java'ero. Kirupi ojipe'ġa nemimbojara Jesus'ga rehe a'ero! A'ereki Jesus'ga tuhē okote'varuhua repiuka nhande ve. Pehendu pe ga ko, ei Caifás'ga ġa pe. ⁶⁶ Marā pendeaporoġita? Marāi pe ga pe? ei ga ġa pe.

A'ero ġa ei:

—Oko te'varuhu tuhē ga. Tomano ti ga, ei ġa.

⁶⁷ A'ero ġa nyvuni Jesus'ga rova rehe ga nupanupamo. Ojipe'ġa ga petegi opovo.

⁶⁸ —Tupana'ga okwahapavuka nde ve nde ko Cristo ġwaramo, e'i tehe ġa Jesus'ga pe. Emombe'u katu ti ore ve a'ero. Ma'ġa okwa nde rehe? ei ġa Jesus'ga pe.

Nahā ġa ga rerekomemui okote'varuhuavo ga pe.

Ji ndakwahavi Jesus'ga, ei Pedrova'ea

(Marcos 14.66-72; Lucas 22.56-62; João 18.15-18, 25-27)

⁶⁹ A'ea rupi Pedro'ga apygi okari pe Caifás'ga rongap pyri. Caifás'gapyrivehēa ruri Pedro'ga pyri.

—Ndehe ko Jesus'ga pavēiva'ea Galiléiaveve'ga pavēiva'ea, ei hēa Pedro'ga pe.

⁷⁰ Pedro'ga nanhimombe'ui reki. Ġandovaki nhaporem ojúka ei:

—Gara pe nde ei? A'ereki ji ndakwahavi, ei ga ogwovo.

⁷¹ Ga horame porta rupi – kiroki a'ea oho pehea pe – ojipehēa Caifás'gapyrivehēa Pedro'ga repiagi. Pevo'e'ġa pe hēa ei:

—Agwa'ga ko Jesus'ga pavēive'ga no Nazarépeve'ga pavēive'ga, ei hēa.

⁷² A'ero Pedro'ga ei hēa pe:

—Ji ndakwahavi akoja'ga, ei ga o'mbero. A'ea ji amombe'u katu nde ve Tupana'ga nhinhi'iġa renduvame, ei Pedro'ga o'mbero.

⁷³ Aere'ĩ pevo'e'ġa nduri Pedro'ga pyri – kiroki ġa o'ā pevo – javo ga pe:

—Nde tuhē ko Jesus'ga pavēiva'ea. A'iti a. A'ereki nenhi'iġa ko Galiléiaveve'ġa nhi'iġa ja. Nurā ore nde kwahavi, ei ġa Pedro'ga pe.

⁷⁴ A'ero Pedro'ga ei:

—Ji ndakwahavi tuhē akoja'ga, ei Pedro'ga o'mbero. A'ea ji amombe'u katu pe me Tupana'ga nhinhi'iġa renduvame. Po ji mbero a'ea rehe, a'ero po ti Tupana'ga tomondo hahyva'ea ji ve, ei Pedro'ga ġa pe.

Nanime inamutiġa nhi'iġi. ⁷⁵ A'ero Pedro'ga ikwaha-va'javi Jesus'ga eagwera ojive. A'ereki Jesus'ga e'i jipe ga pe: "Inamutiġa nhi'iġa renonde po ti trēs nde ea'jaa'javi ji ve ji ndakwahavi Jesus'ga javo," e'i jipe Jesus'ga ga pe. Jesus'ga eagwera kwahava'javame Pedro'ga hoi ogwovo. Ga ojehe'o ranuhū.

Gweroho ahe Jesus'ga Pilatosva'ea pyri

(Marcos 15.1; Lucas 23.1-2; João 18.28-32)

27 Ko'emame ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa nhomonhi'inhi'iġi xava'eve'ġa pavēi.

—Marā po ti nhande ei Jesus'ga jukauka nehē? ei ġa. Nahanahā po ti nhande ei imboja ga rehe nehē. A'ero po ti ġa ga jukai nehē, ei ġa ojohupe.

² A'ero ġa ga pokwarukari ga rerhouka ga mo'amuka governador'ga rovai pyteri pe Pilatos'ga rovai pyteri pe.

Judasva'ea ojijuka

(Atos 1.16-19)

³ Judasva'ea ġwendu ġa erame tomano ti Jesus'ga javo. Ahe ko opyhyguka Jesus'ga ġa pe. Henduvame ġanhi'iġa ahe ei ovyteri pe: "Mbaria po ji ga pyhygukaruhui!" ei ahe. A'ea rehe ojapyakavo ahe rekoveveuhui a'ero herohoa'java trinta itambere'ia prata apopyra ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa pe xava'eve'ġa pe no. ⁴ Ġa pe ahe ei:

—Ako te'varuhu ji Jesus'ga pyhyguka pe me oji'i. A'ereki ga oko katu. Omano po ti ga jite'varuhua rehe nehē, ei ahe.

Kiro ġa ei:

—Ndorokoi ore hehe. Ndehe ti eko hehe! ei ġa Judasva'ea pe.

⁵ A'ero Judasva'ea imombori itambere'ia prata apopyra yvyvo ġajatykahavuhua pype ogwovo ojijugwa onhimbohaekovo ojuri mo ojijukavo.

⁶ Ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa opyhy itambere'ia. A'ero ġa ei ojohupe:

—Marā po ti nhande herekoi naerū? Timondo nhande a'ea Judas'ga pe ikwehe'i topyhyguka ti ga Jesus'ga nhande ve javo. A'ereki nhande tijuka Jesus'ga, xa'e nhande ikwehe'i. Nurā ti kiro timbojihe'aryme ti a'ea ojipea pyvō itambere'ia pyvō nhandere'ya'ġa remimbuhutehea pyvō – kia ġa ombuhumbuhu Tupana'ga pe toapo katu ti ġa Tupana'ga ronga nhande-jatykahavuhua javo. A'ereki nanongara imbojihe'ara Moisésva'ea ndopotari ymyahū ikwatijarame, ei ġa ojohupe.

⁷ A'ero ġa nhomonhi'inhi'iġi kohoa tipyhy a'ea pyvō javo. A'ea ġa imondoi a'ero ipyhyga kohoa hyrua apohara'ga hugwi – kiroki ga oapo tujuga hyruo. Opyhy ġa kohoa ġandyvyaġwama rupiara torotŷ ti judeus'ġarūive'ġa pevo nehē javo. ⁸ Nurā akoja pe kohoa pe judeus'ġa ei jipi Aherekoa gwyra.

⁹ Nahā ġa ipyhygi kohoa. Nahā hekoi Tupana'ga nhi'ŷpo'ruavo ymyahūva'ea po'ruavo. A'ereki ymyahū Tupana'ga nhi'iġa momba'uharava'ea Jeremiasva'ea a'ea momba'u Tupana'ga nhi'iġa momba'gwovo. Ymyahū ahe ei hako:

“Ġa ipyhygi trinta itambere'ia prata apopyra.

'Momi ga rehe itambere'ia,' ei Israelva'ea rakykwepohara'ġa.

¹⁰ A'ea ġa ipyhygi imondovo ipyhyga kohoa hyrua apohara'ga hugwi

– kiroki ga oapo tujuga hyruo.

Nahā Tupana'ga ei ji ve nahanahā ti eko javo,” ei Jeremiasva'ea hako.

Jesus'ga oko Pilatosva'ea rovai pyteri pe

(Marcos 15.1-5; Lucas 23.1-5; João 18.28-38)

¹¹ Kiro ġa Jesus'ga mo'amukari governador'ga rovai pyteri pe Pilatos'ga rovai pyteri pe. A'ero Pilatos'ga ei Jesus'ga pe:

—Marāi nde? Ndehe ko judeus'ġa nduvihavuhetero? ei ga.

A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Ndehe ko ere poha, ei Jesus'ga.

¹² Ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa omboja Jesus'ga rehe xava'eve'ġa pavēi. Ġa eġa'erame na Jesus'ga pe ga nonhi'iġi ġa pe onhi'ŷpotare'yma ġwaramo ġa pe.

¹³ A'ero Pilatos'ga ei Jesus'ga pe:

—Marāi nde? Nerehenduvi nde ġa eġa'erame nde ve naerū? Nerenhi'iġi po ti nde imombe'ukatuavo ji ve nehē? Marāi nde? ei ga.

¹⁴ Jesus'ga nde'i'i' onhi'ŷpotare'yma ġa'eagwera rehe ojive. A'ero Pilatos'ga nhimomby'ahetei ga rehe.

Pilatosva'ea ojukauka Jesus'ga

(Marcos 15.6-15; Lucas 23.13-25; João 18.38b-19.16)

¹⁵ Toryva rupi nanani Páscoa rupi nanani Pilatos'ga ombopiro'y cadeiapypeve'ga mohemuka – kiroki ga pe

judeus'ġa e'i. ¹⁶ Cadeia pype Barrabás'ga rekoi kiro. Judeus'ġa nhaporemo ga kwaha hete.

¹⁷ Kiro he'yjuhuheteve'ġa nduri Pilatos'ga pyri onhimongyavo. Ġa jatykarama Pilatos'ga ei ġa pe:

—Ma'ġa po ti ji amohemuka pe me toryva rupi?

Mara'ngu po Barrabás'ga pe pe javo? Ojipe'ga Jesus'ga – kiroki ga pe ġa ei: Cristo Tupana'ga remimbuhurukara – mara'ngu po ga pe pe javo?

¹⁸ A'ea ga ei ġa pe. A'ereki ga okwaha ġapy'a. Ga ei oyvyteri pe: “Ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa xava'eve'ġa pavēi onhimyrō Jesus'ga rehe. Nurā ġa ga rerurukari ji pyri te'i ti ga ga pe javo,” ei ga oyvyteri pe.

¹⁹ Juizes'ġa apykava rehe Pilatos'ga apygame ta'e ti kiro gareaporoġita pe javo, kiro garembirekohēa imondo onhi'iġa ga pe javo:

—Akoja'ga oko katu Jesus'ga. Terekote'varuhui ti ga pe a'ero. A'ereki ji aayvahi te'varuhu ga rehe ypytuni-mo. Omyi jipy'a kiro.

A'ea hēa ei imondovo onhi'iġa Pilatos'ga pe.

²⁰ Ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa xava'eve'ġa pavēi ombo'e he'yive'ġa ite'varuhua rehe. E'i ġa:

—Pe'ji ti Pilatos'ga pe tomohemuka ti ga Barrabás'ga, ei ġa ġa pe. Pe'ji ti ga pe tojukauka ti ga Jesus'ga.

A'ea ġa ei ġa pe te'i ti ġa embovyruka ti Jesus'ga yva rehe javo. Nahā ġa nhimbopogweukari pevove'ġa pe.

²¹ Kiro Pilatos'ga ei pevove'ġa pe:

—Marāve'ga po ti ji amohemuka pe me? ei ga ġa pe.

A'ero ġa ei ga pe:

—Barrabás'ga ti tohē.

²² Pilatos'ga ei:

—Oro ga – kiroki ga pe ġa ei: Cristo Tupana'ga remimbuhurukara – marā po ti ji ga rerekoi naerū Jesus'ga?

Ġa nhaporemo ġa ei:

—Embovyruka ga!

A'ea ġa ei tomano ti Jesus'ga yva rehe javo.

²³ A'ero Pilatos'ga ei:

—Maranameuhū naerū? Gara garekote'varuhua naerū? ei ga ġa pe.

Emo koji'i ġa hapukapukahivi.

—Embovyruka ga! ei ġa ohapukaita.

²⁴ Ġapopoakara repiagame Pilatos'ga nde'ia'javi ġa pe. A'ereki ga e'i oyvyteri pe: “Nambegwei po ti ġa tavukari ga rehe nehē.” A'ero ga herurukari yhya ojipogweita ipyvō ġa hepiagame. Ojipogwei ga ndojari tuhē po ti ji rehe Jesus'ga manoa javo.

—Oko katu ga, ei Pilatos'ga ġa pe. Ji rūi ti ajukauka ga, ei ga ojipogweita. Po pe gamanoa pota, pehe ti pereko ga a'ero, ei Pilatos'ga.

²⁵ A'ero ġa epavi:

—Toja ti ore rehe gamanoa a'ero nehē nhanderakykwepohara'ġa ndehe nehē no, ei ġa.

²⁶ A'ero Pilatos'ga Barrabás'ga mohemukari cadeia hugwi okovo ġanhi'iġa rupi. Onupanupāuka ga Jesus'ga ipira apopyra pyvō ga mondohondohoguka. A'ero ga Jesus'ga mondoukari soldados'ġa pe tombovyruka ti ġa ga jukavo javo.

Soldadosva'ea gwerekomemua Jesus'ga

(Marcos 15.16-20; João 19.2-3)

²⁷ A'ero Pilatos'gapavēive'ģa soldados'ģa Jesus'ga rerohei garonga pype governador'ga rongu ruvihava pype. Soldados'ģa nhaporemō ģa jatykai Jesus'ga pyri. ²⁸ Ģapira ģa hekyi imongiuka ga pe tapy'ynhapiģwaģahiva ipukuhuva'ea aheruvihava'ga pira'java'ea. ²⁹ Ģa opyhy yhyppa hatihūva'ea. A'ea ģa ipovāpovani japovo onhatimaģatuva'ea akanitara inoģa Jesus'ga akaģa rehe aģa ko huvihava'ģa akanitara javo tehe jupe. Yvyra ģa imondoi gapo pe gajohukoty rūi ga ko huvihava javo. Ģwenypy'amo garovai pyteri pe ģa e'i tehe Jesus'ga pe ga rerekomemuamo ga jaita. Ģa e'i:

—Judeus'ģa nduvihavuhuhetero ko nde! Ejoryjory ti! ei ģa ga pe.

³⁰ Ga rehe ģa nyvuni. Ipyhyga vyvra ga hugwi ģa ga'akaģa nupāi. ³¹ Ga rerekomemuamē ģa hekyi tapy'ynhapiģwaģahiva ga hugwi imongiukara'java ģapira tuhē ga pe.

Kiro ģa ga rerohei timbovyruka ti ga yva rehe javo.

Okutu ahe Jesus'ga yva rehe ga mbovya

(Marcos 15.21-32; Lucas 23.26-43; João 19.17-27)

³² Jesus'ga rerohorame ģa Simāo'ga rovatī cidade-peve'ga Cirenepeve'ga. A'ero ģa herohoukarahai ga pe yva Jesus'ga jukahava rupiara.

³³ A'ero ģa Jesus'ga rerohei vytyri pe Gólgota pe ga rerogwovo i'arimo. Xa'e nhande Gólgota pe Aheapindava. ³⁴ Kiro ģa imondoi ikotimbyra Jesus'ga pe. Ikotimbyra ko vinho tyarovahiva'ea pavēi. Otyku ga hepia-ga. A'ero ga ndo'ui. ³⁵ Kiro ģa ga kutugi yva rehe ga mbovya hehe.

Kirē ģa Jesus'ga pira ma'ema'ēi ojive. Ojohupe ģa ei: “Manamo nhande tipojyka Jesus'ga pira?” Tikwaha javo ģa imombomombori ita'javuhuva'ea dados'java'ea. Nahā ģa ima'ema'ēi ģapira ojive. Nahā hekoi Tupana'ga nhi'ģpo'ruavo ymyahūva'ea po'ruavo. A'ereki ymyahū Tupana'ga nhi'iģa momba'uharava'ea a'ea momba'u. Imomba'gwovo ahe e'i hako: “Oma'ē ģa ģipira ojohupe.

Ojipea rehe i'arimova'ea rehe ģa imombori ita'java'ea a'ea ko ģapoa javo ģipira pe,” ei ahe hako.

³⁶ Pevo Jesus'ga pyri soldados'ģa apygi ga repiaga tohekyjyme ti ģa ga yva hugwi javo. ³⁷ Yva rehe ģa imondoi ikwatijariipyra Jesus'ga akaģa arimo. Ikwatijariipyra ko imbojahava Jesus'ga rehe nurā ore ga jukai javo. E'i:

—Agwa'ga ko Jesus'ga judeus'ģa nduvihavuhuhete'ga.

A'ea i'ei.

³⁸ Ģa mokonhava'ea mbovyri yva rehe pevo no. Ģa ojipeva'ea mbovyri Jesus'ga pyri gajohukoty rūi. Ģa ojipeva'ea mbovyri Jesus'ga pyri gajohukoty. Ahe mēmei ko governo movahīva'ea.

³⁹ Kiroki ģa okwa Jesus'ga pyvō – ģa Jesus'ga rerekomemui. Ombovava ģa oakaģa nahā ga mbotegweteavo. Ga pe ģa ei:

⁴⁰ —Ere'e nde: “Tamonduru ti Tupana'ga ruhava aerē japokatua'java mokōi rupi ģikira rupi nehē.” A'ea nde ei. Po nde rekoī Tupana'ga ra'yramo, a'ero ti ejy yva hugwi tajijukayme ti ģa javo, ei ģa Jesus'ga pe.

⁴¹ Na jitehe ikwava'ēhara'ģa nduvihava'ģa judeus'ģa mbo'ehara'ģa pavēi xava'eve'ģa pavēi no. Ga rerekomemuamo ģa ei:

⁴² —Jesus'ga opoko ojipe'ģa tomanoyme ti ģa javo, ei ģa. Tegwete gajipokohava tomanoyme ti ga. Po ga rekoī nhandervihavuhuhetero tuhē israelitas'ģa nduvihavuhuhetero tuhē, a'ero po ti ga tojy yva hugwi. A'ero po ti nhande ga reroviari nehē, ei ģa Jesus'ga rerekomemuamo. ⁴³ Ojiko ga Tupana'ga rehe ģi ko Tupana'ga ra'yramo javo, ei ģa. Mara'ngu po ti Tupana'ga ga pokopota tomanoyme ti ga javo? ei ģa Jesus'ga rerekomemuamo.

⁴⁴ A'ea jitehe ahe ei no governo movahīva'ea ģane-mimbovyva'ea Jesus'ga mbotegweteavo.

Jesus'ga omano

(Marcos 15.33-41; Lucas 23.44-49; João 19.28-30)

⁴⁵ Ahaji katu kwara igwehetei reki ipyryrymame. Ypytunahimba hete vyva koty nhaporemō. Ka'aru ģwerī às trēs horas kwara imbokojahua'javi. ⁴⁶ Nanime Jesus'ga onhi'iģa mondoahyahivi Tupana'ga pe.

—Eli, Eli, le má sabactani? ei ga Tupana'ga pe.

A'ea ko: “Tupana, Tupana, ajiko hete ģi nde rehe. Maraname nde pohiri ģi hugwi?”

⁴⁷ Jararamo pevove'ģa ga renduvi novīa. A'ero ģa ei:

—Agwa'ga onhi'iģa mondo Eliasva'ea pe tuhu ti ga ģi pokoga javo, ei ģa.

⁴⁸ Nanime ģapyteripeve'ga nhani ipyhyga jyruhuva'ea imondeva vinho pype tajahiva'ea pype imoakymbava. Yvyra rehe ga ipimombygi jyruhuva'ea imondovo Jesus'ga pe topyte ti ga javo.

⁴⁹ Jara'ģa ki a'e te e'i:

—Teremondoi na'ē. Tihepia ti Eliasva'ea Jesus'ga mbojyvi nehē, ei ģa.

⁵⁰ Ohapukajahiva'javame Jesus'ga pytupavamo omanomo.

⁵¹ Nanime ģajatykahavuhua pype tapy'ynhapira hovapihava itararagi mbytera rupi yvatea hugwi ua vyvo. Vyva iģwyģwymy. Ita i'gywy'gyry. ⁵² Ahemanoa ryvya ģipe'ai. Ģahā – kiroki ģa ojiko Tupana'ga rehe aerē omanomo – ģa okwerava'ja omanoa hugwi.

⁵³ Oho ģa gwyvya hugwi. Aerē Jesus'ga kwerava'javirē omanoa hugwi ģa oho Jerusalém me ojipiuka he'yjuhuve'ģa pe.

⁵⁴ Soldados'ģa nduvihava'ga gapavēive'ģa pavēi – kiroki ģa gwepia katu Jesus'ga tohekyjyme ti ģa Jesus'ga yva hugwi javo – ģahā gwepia vyva ģwyģwyma Jesus'ga manoa reheve. Hepiapavame ģa kyhyjihetei. A'ero ģa ei:

—Agwava'ea ko Tupana'ga ra'yrava'ea tuhē! ei ģa.

⁵⁵ Kunhangwera'ģa o'ā irupe Jesus'ga hugwi okovo hepiaga he'yive'ģa – kiroki ģa ojikoty'a Jesus'ga pavēi. Oho ģa Jesus'ga rupi Galiléiapeve'ģa gwyra hugwi ga pokoga ģipi. ⁵⁶ Ojipehē ko Maria Madalenahē.

Ojipehëa ko Mariahëa – kiroki hëa Tiago'ga yhëa José'ga yhëa reheve jitehe. Ojipehëa ko Zebedeu'ga rembirekohëa. Ojipe'ğa ami pevo no kunhangwera'ğa.

Ono ahe Jesus'ga ra'oa ita kwaruhua pype
(Marcos 15.42-47; Lucas 23.50-56; João 19.38-42)

⁵⁷ Kwara hoğwerĩrame imbateve'ga hoi. Ga ko José'ga cidadepeve'ga Arimatéiapeve'ga. Ga oko Jesus'ga remimbo'eharamo no. ⁵⁸ Kiro ga hoi Pilatos'ga rongga pe ovahema javo ga pe:

—Tarohe ti Jesusva'ea ra'oa, ei ga Pilatos'ga pe.

—Kwa, ei Pilatos'ga.

Osoldados'ğa pe ga ei a'ero:

—Togweroho ti José'ga Jesusva'ea ra'oa, ei ga ğa pe.

⁵⁹ A'ero José'ğa hoi ua Jesus'ga pyri. Yva hugwi Jesus'ga ra'oa mbojyvame José'ğa gara'oa uvani tapy'ynhapirapyryva pyvõ linho apopyra pyvõ ndiky'aiva'ea pyvõ. ⁶⁰ A'ero ğa gara'oa rerohoi inoğa itaruvihavuhua kwaruhua pype ipyahuva'ea pype. José'ga ombogwambogwajukaripe itaruvihavuhua japovouka ikwaruhua imohinuka. “Aerë ji manorame po ti ğa jira'oa mondoi inoğa ipype,” ei ga japoukarame. Jesus'ga ra'oa noğame ipype José'ğa itauhua moanhani imohina ikwaruhua hovapytyma. A'ero ğa hoi jugwi ogwovo.

⁶¹ Maria Madalenahëa oapy pevo Jesus'ga ryvya rovai pyteri pe Mariahëa pavëi.

Gwepia katu ahe Jesus'ga ryvya

⁶² A'ea ko sexta-feira mbatera mboavujikwehava. Ko'emame ikwava'ëhara'ğa nduvihava'ğa nduri Pilatos'ga pyri fariseus'ğa pavëi. ⁶³ Kiro ğa ei Pilatos'ga pe gwuvihava'ga pe.

—Orokwahava'ja ore akojava'ea nhi'iğa imoandyandiyharava'ea nhi'iğa, ei ğa Jesus'ga mombe'gwovo tehe. Ahe e'i omanoe'ymame: “Mokõi jikirirë po ti ji kwerava'javi nhimanoa hugwi nehë.” A'ea ahe ei. ⁶⁴ Nurã ti ere esoldados'ğa pe: “Pehepia katu ti aheryvya kiro pekira rupi no.” A'ea ti ere ğa pe tuhuryme ti aheremimbo'ehara'ğa ppytunimo ahera'oa mima aheryvya hugwi nehë. Po ti ğa ahera'oa mimi, a'ero po ti ğa ei gwe'yja'ğa pe nehë: “Okwerava'ja Jesus'ga omanoa hugwi.” A'ea po ti ğa ei o'mbero nehë, ei ğa Pilatos'ga pe. Po ti ğa ei a'ea ahera'oa mimirë, a'ero po ti ğa koji'i ojipe'ğa moandyandyi nehë. A'ereki ğa ğa moandyandyi jipe ikwehe o'erame: “Jesus'ga pe Tupana'ga e'i eko ti ğanduviavuhuhetero javo,” ei ikwava'ëhara'ğa nduvihava'ğa Pilatos'ga pe fariseus'ğa pavëi.

⁶⁵ A'ero Pilatos'ga ei ğa pe:

—Peroho ti soldados'ğa a'ero. Pekwaha ti hepiakatuuka ğa pe aheryvya, ei Pilatos'ga ğa pe.

⁶⁶ A'ero ğa hoi imondovo inimboa tujuga apopyra pyvõ ikwaruhua rembeyvya rehe inoğa imbogwava itauhua rehe hovapytymbava rehe inoğa hehe no jukwaha a'ero ğa a'ea avykyrame javo. Ğa soldados'ğa mo'ami ipyri no tohepia katu ti ğa aheryvya javo.

Jesus'ga okwera omanoa hugwi
(Marcos 16.1-8; Lucas 24.1-12; João 20.1-10)

28 Judeus'ğa poravykye'yva py'rovo sábadu py'rovo iko'ë ğwerĩ domingo. A'ea rupi Maria Madalenahëa ruri Mariahëa pavëi tihepia ti Jesusva'ea ryvya javo.

² Kotihĩ yvya iğwyğwyhetei. A'ereki Tupana'gapyryve'ga ogy yvaga hugwi ovahema yvya koty Jesus'ga ryvya pyri. Itauhua ga imoanhani ikwaruhua hugwi oapyga hehe. ³ Ga hendy'jandy'ja hete overava ja. Ga'apoa tapy'ynhapira itiğuhũ hete tuhë!

⁴ Soldados'ğa hyhyihetei okyhyjiavo ğwaramo ga hugwi. Omanove'ğa ja ğa ndekoi a'ero omynha'jave'yva omanoteheavo.

⁵ Tupana'gapyryve'ga ei kunhangwera'ğa pe:

—Pehe ti tapekyhyji. Peheka pe Jesus'ga ğanemimbovyve'ga, ei ga. ⁶ Nduvi Jesus'ga avo onongavagwera pype okwerava ğwaramo! Ymya ga ei pe me: “Nhi-manorë po ti ji kwerava'javi nehë,” ei ga. Na tuhë. Ovy ga okwerava'java. Pejo ti hepiaga ganongavagwera pepojkaharete'ga nongavagwera, ei Tupana'gapyryve'ga kunhangwera'ğa pe. ⁷ A'ero kotihĩ ti peho imombe'gwovo garemimbo'ehara'ğa pe. Pe'ji ti ğa pe: “Okwerava'ja Jesus'ga omanoa hugwi. Pehendu ti! Oho na'ë ti ga Galiléiapeve'ğa gwyrri pe pe nenonde nehë. Pevo po ti pe ga repiagi nehë.” A'ea ti pe'ji ğa pe, ei Tupana'gapyryve'ga. A'ea ko ji amombe'u pe me, ei ga kunhangwera'ğa pe.

⁸ Kotihĩ ğa hoi a'ero Jesus'ga ryvyagwera hugwi ogwovo. Okyhyji ğa novã. A'ereki ğa hory hete Jesus'ga kwerava kwahava. A'ero ğa nhani ogwovo timombe'u ti Jesus'ga kwerava garemimbo'ehara'ğa pe javo.

⁹ Nanime Jesus'ga jipiukari ğa pe ğa novatiamo.

—Pejoryjory ti! ei ga ğa pe.

Jesus'ga pyri ğa nduri gapya pyhyga onhinoğa nahã ga mboheteavo.

¹⁰ A'ero Jesus'ga ei ğa pe:

—Tapekyhyji ti. Peho ti imombe'gwovo nhiirũ'ğa pe nhiremimbo'ehara'ğa pe. Pe'ji ti ğa pe toho ti ğa Galiléiapeve'ğa gwyrri pe ji repiaga pevo nehë, ei Jesus'ga kunhangwera'ğa pe.

Soldadosva'ea remimombe'ua

¹¹ Kunhangwera'ğa horame soldados'ğa – kiroki ğa gwepia katu Jesus'ga ryvya – jararamo ğa oho cidade pe. Ikwava'ëhara'ğa nduvihava'ğa pyri ğa hoi imombe'upava Jesus'ga ryvya pe'ahava.

¹² A'ero ikwava'ëhara'ğa nduvihava'ğa jatykai xava'eva'ğa pavëi onhi'inhĩ'iğa ojohupe.

—Marã pendeaporoğita? ei ğa ojohupe.

—Nahã po ti nhande ğa nderekoi a'ero nehë, ei ğa.

A'ero ğa imondoi itambere'ia he'yjuhuva'ea soldados'ğa pe pe'mbe ti ojipe'ğa pe javo. ¹³ Soldados'ğa pe ğa ei:

—Oromondo ore itambere'ia pe me ko. Nurã ti pe'ji imombe'gwovo ojipe'ğa pe pe'mbero. Pe'ji ti: “Ndoro-hepiakatui reki ore Jesusva'ea ryvya ppytunimo orokia.

A'ero Jesusva'ea remimbo'ehara'ġa nduri ahera'oa mi-ma." A'ea ti pe'ji pe'mbero. ¹⁴ Po ti Pilatos'ga henduvi ikwahava pekira nehē, a'ero po ti ore ga ma'ngoma'ngogi tonhimonha'ngayme ti ga peporavykykatue'yma rehe nehē, ei ġa soldados'ġa pe ġa mbo'eavo mbehea rehe.

¹⁵ A'ero soldados'ġa ipyhygi itambere'ia okovo ikwava'ēhara'ġa nhi'iġa rupi xava'eve'ġa nhi'iġa rupi no mbehea mombe'gwovo. A'ero ġa'mbea judeus'ġa heroviari imombe'gwombe'gwovo ojohupe jipi.

—Jesusva'ea remimbo'ehara'ġa omi ahera'oa aheryvya hugwi soldados'ġa kirame ypytunimo, ei ġa.

Jesus'ga ojipiuka ġwemimbo'eharava'ea pe

(Marcos 16.14-18; Lucas 24.36-49; João 20.19-23; Atos 1.6-8)

¹⁶ Aerē Jesus'ga remimbo'ehara'ġa onzeve'ġa hoi Galilíapeve'ġa gwyri pe. Pevo ġa hoi vvytyri pe. A'ereki Jesus'ga omombe'u jipe ġa pe pevo ti peho javo. A'ero ġa hoi ovahema. ¹⁷ Ga repiagame pevo ġa ga mbo-hetei. Ojipe'ġa ndogweroviari. "Mara'ngu po Jesus'ga

tuhē?" ei ġa ovytyeri pe. ¹⁸ A'ero Jesus'ga ruri ġa pyri katu javo ġa pe:

—Tupana'ga e'i ji ve: "Eko ti vvyakotyve'ġa nduvihavuhetero yvagipeve'ġa nduvihavuhetero no. Ndepopoaka hete nde ġa hohe pa," ei Tupana'ga ji ve, ei Jesus'ga.

¹⁹ —Nurā ji ei pe me: Peho ti vvyakotyve'ġa gwyriveve'ġa pyri nhaporemo ġa mbo'eavo toko ti ġa Jesus'ga remimbo'eharamo javo, ei Jesus'ga. Pemobati-za ti ġa. Ġa mobatizame ti pe'ji ġa pe: "Kiro pe penhimboukwaha Tupana'gareheva'ero penduvete'gareheva'ero. Kiro pe penhimboukwaha Tupana'ga ra'yra'gareheva'ero Jesus'gareheva'ero. Kiro pe penhimboukwaha Tupana'ga ra'uvapyryvareheva'ero." A'ea ti pe'ji ġa pe ġa mobatizame, ei Jesus'ga ġa pe.

²⁰ Pembo'e ti ġa nhiremimbo'ea rehe nhaporemo tohendu katu ti ġa javo – akoja rehe ji pe mbo'ei. Pehendu katu ti! ei ga. Nane'ymi po ti ji rekoi pe pyri mbapava rurame nehē no, ei Jesus'ga ġa pe.

Marcos

1 Nahanypy koi Jesus Cristo'ga mombe'upyryva Tupana'ga ra'yra'ga mombe'upyryva. Gaha ko Tupana'ga ombuhuruka yvya koty nhande pyri ikwehe. Igwete Tupana'ga ga mongoi nhanderekote'varuhua momboharamo ikwehe.

João Batistava'ea uhu Jesus'ga renonde

(Mateus 3.1-12; Lucas 3.1-18; João 1.19-28)

² Jesus'ga rura renonde João Batistava'ea rekoi ikwehe. A'ea mombe'unhoğwenondeavo Isaíasva'ea ikwatijari inoğa ymyahũ hako. Ahe omombe'u Tupana'ga nhi'iğa hako. Nahã Tupana'ga ei gwa'yra'ga pe:

“Nde renonde ti ji ojipe'ga mondoi imombe'uuka ga pe nhinhi'iğa nehẽ

tomboavujikwe pa ti ga nde ve nehẽ,” ei Tupana'ga gwa'yra'ga pe hako.

A'ea Isaíasva'ea okwatija imombe'gwovo Tupana'ga nhi'iğa hako. ³ Igwete Isaíasva'ea ikwatijara'javi inoğa hako. Ahe omombe'ua'ja Tupana'ga ra'yra'ga renondeva'ea.

“Hahyahi po ti ganhi'iğa

ga erame ğa mbo'eavo ongae'yi me nehẽ,” ei Isaíasva'ea ikwatija.

“E'i po ti ga:

‘Pemboavujikwe ti pehea huvihava'ga pe tuhu ti ga nhande pyri javo.

Pembohupi katu ti pehea ga pe,’ e po ti ga nehẽ,” ei ahe hako.

Tupana'ga ra'yra'ga renondeva'ea e'i nhandepojykaharete'ga rurağwama pe tonhimboavujikwe ti ğa garura renonde javo. A'ea pe ahe ei togwerojjijyi ti ğa gweaporoğita a'ea renonde javo.

⁴ Na tuhẽ reki. Jesus'ga rura renonde João Batistava'ea rekoi ikwehe. Igwete ahe ei javo ğa pe ongae'yi me. Yuranuhũ'javuhuva'ea rava camelo rava ahe oapo opiramo. İpira ahe oapo oku'ayviramo. O'u ahe tukura hehira reheve. Igwete ahe ei ğa pe:

—Perojijyjijyi ti pejeaporoğita pejipohia pejikote'varuhua hugwi Tupana'ga remiarõe'yama hugwi, ei ahe. Peko ti Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe. A'ero po ti ji pe mobatizai nehẽ, ei ahe. Igwete po ti Tupana'ga imombohetei pendekote'varuhua pe hugwi nehẽ, ei João Batistava'ea.

Igwete ğa hopavi ojigwya hugwi Judéia hugwi ahenhi'iğa renduva. Cidade de Jerusalém hugwi ğa hopavi ahe pyri. Igwete ğa imohemi okote'varuhua Tupana'ga pe ojipe'ğa ndovaki toropohi ti jugwi javo. A'ero João Batistava'ea ğa mobatizai rio Jordão pype. ⁷ Igwete ahe ei ğa pe jipi:

—Jihoheheteve'ga po ti uhu huvihavuhetero. Ji ki a'e te ako tehe reki, ei ahe. ⁸ Ji opomobatiza yhya pyvõ kiro. Ga ki a'e te pe pojykauka Tupana'ga ra'uva pe, ei João Batistava'ea ğa pe.

Ahe omobatiza Jesus'ga

(Mateus 3.13-17; Lucas 3.21-22)

⁹ A'ea rupi Jesus'ga ruri Galiléiapeve'ğa gwya hugwi cidade de Nazaré hugwi. Igwete João Batistava'ea ga mobatizai rio Jordão pype. ¹⁰ Ohemame yhya hugwi Jesus'ga hepiagi yvaga jipe'a. Igwete ga hepiagi Tupana'ga ra'uva ijyva yvaga hugwi. A'ereki inambua ja ojy Jesus'ga rehe o'a. ¹¹ Igwete Tupana'ga onhi'iğa mbuhuri yvaga hugwi.

—Nde ko jira'yra nhiremia'nguhetea, ei Tupana'ga ga pe. Anhimohẽ hete ji nde rehe, ei ga Jesus'ga pe.

Satanás'ga omongo te'varuhu pota Jesus'ga

(Mateus 4.1-11; Lucas 4.1-13)

¹² Igwete Tupana'ga ra'uva Jesus'ga rerohoi ongae'yi me. ¹³ Quarenta ga kiri pevo. A'ea rupi Satanás'ga – ga ko anhağa ruvihavuhu'ga Tupana'ga arõe'ÿve'ga – a'ea rupi ga rekoi Jesus'ga pavẽi ga mongote'varuhupota novĩa. Mbatara onharõva'ea pevo u. Igwete yvagipeve'ğa Tupana'gapyrive'ğa Jesus'ga pokopokogi imondovo mbatara ga pe.

Jesus'ga ombuhuruka pira mboaharava'ea ojiheva'ero

(Mateus 4.12-22; Lucas 4.14-15; 5.1-11)

¹⁴ Ğa João Batistava'ea mongirẽ cadeia pype Jesus'ga hoi Galiléiapeve'ğa gwya pe. Igwete ga imombe'ui ğa pe pyryva'ea Tupana'ga remimombe'ua. ¹⁵ Igwete Jesus'ga ei ğa pe:

—Kiroğwe Tupana'ga ei pe me toko ti ğa jireheva'ero javo, ei Jesus'ga. Pepohi ti pejikote'varuhua hugwi imombiga, ei ga ğa pe. Perovia ti pyryva'ea Tupana'ga mombe'ua pejikovo garemimbotarimova'ea rehe. A'ero po ti ga rekoi penduvihavuhetero pe mongovo onhi'iğa rupi nehẽ, ei Jesus'ga ğa pe.

¹⁶ Aerẽ Jesus'ga hoi ypihua rembeyvyri Galiléiapeve'ğa gwya pe. Igwete ga Simão'ga repiagi gareki'yra'ga no André'ga. Pira mboahava ğa omombo ypihua pype. A'ereki ğa pira mboharamo. ¹⁷ Igwete Jesus'ga ei ğa pe:

—Pejijo ji rupi nhiremimbo'eharamo, ei ga ğa pe. A'ero po ti pe ji mombe'ui ojipe'ğa pe nehẽ no, ei Jesus'ga. Pira pe peru kiroğwe jipi. Ji pe mbo'erame po ti

pe ojipe'ġa nderuri ji pyri nehē toko ti ġa Jesus'ga nhi'iġa rupi javo nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

¹⁸ Nambegwei Simão'ġa hejari pira mboahava a'ero Jesus'ga rupi ogwovo garemimbo'eharamo okovo.

¹⁹ Hehemo Jesus'ga hoi ġa ndepiaga Zebedeu'ga ra'ya'ġa Tiagova'ea João'ga no. Ombojoapyapy ko ġa pira mboahava oyhara pype. ²⁰ Ġa ndepiagame Jesus'ga onhi'iġa mondoi ġa pe.

—Pejijo ji rupi nhiremimbo'eharamo, ei ga ġa pe.

Igwete ġa uva'ga rejari yhara pype oporavykyhara'ġa ndeheve Jesus'ga rupi ogwovo gareheva'ero.

Jesus'ga ombojipe'a anhaġa ahe hugwi

(Lucas 4.31-37)

²¹ Igwete Jesus'ġa hoi cidade de Cafarnaum me. Judeus'ġa poravykye'yma rupi sábadu rupi Jesus'ga hoi judeus'ġa mbo'eavo Tupana'ga nhi'iġa rehe ġajatykahava pype. ²² Igwete ġa nhimomby'ai ombo'ea repiaga upa. A'ereki judeus'ġa mbo'ehara'ġa atyvi ga ġa mbo'ei. Ga hete okwaha Tupana'ga nhi'iġa oakaġi pe.

²³ Nanime ga ruri ġajatykahava pype – kiroki ga anhaġa opoġyka ga. A'ea rembipoġykaru ġwaramo ga onhi'iġa mondo Jesus'ga pe.

²⁴ —Jesus, maranuhūrame nde ore avykyuhui? ei ga. Ore mombapava nde ruri naerū? ei ga. Orokwaha hete ndehe. Nde ko pyryheteva'ero ereko Tupana'ga remimbuhurukaramo, ei ga Jesus'ga pe Nazarépeve'ga pe.

²⁵ A'ero Jesus'ga nhi'iġahyi jupe terenhi'iġi javo.

—Ejipe'a ga hugwi, ei Jesus'ga jupe.

²⁶ A'ero anhaġa ga moġwyġwymahyi ohapukaita ojipe'avo ga hugwi. Anhaġa jipe'aramo ga hugwi ga pyryhetero a'ero. ²⁷ Igwete pevove'ġa nhimomby'apavi Jesus'ga rehe upa. Igwete ġa ei ojohupe:

—Maraġatu? ei ġa. Hajiheva'ea rehe ga nhande mbo'ei, ei ġa. Okwaha hete ga okovo. Ga erame anhaġa vehevi ġwendu katu ga, ei ġa ojohupe.

²⁸ Kotihĩ ġa Jesus'ga mombe'umbe'ui ġa pe nhaporem o jigwyri pe Galiléia pe.

Jesus'ga omombi ahettirūa

(Mateus 8.14-17; Lucas 4.38-41)

²⁹ Igwete Jesus'ġa hoi ġajatykahava hugwi. Tiagova'ea oho ġa ndupi no João'ga pavēi. Igwete ġa jogwerohoi ojogwerovahema Simão'ga rongu pe. Pevo Simão'ga rui André'ga pavēi. ³⁰ Kotihĩ ġa hēa mombe'ui Jesus'ga pe Simão'ga rembirekohēa yhēa. Onhino hēa upa. A'ereki o'a hete hēa rehe. Igwete ġa hēa mombe'ui Jesus'ga pe. ³¹ Igwete ga hoi hēa popyhyga hēa mbovyga hēa mopo'ama. Omombi pa ga karugwara hēa hugwi. A'ero hēa hoi herua mbatera ġa pe to'u ġa javo.

³² Kwara hoa rupi cidadepeve'ġa jogwerupavi onga pe Jesus'ga pyri. Gwerugweru ġa ga pyri anhaġa rembipoġykahara'ġa Diabo'gapyriva'ea rembipoġykahara'ġa. Itetirūave'ġa ġa gwerugweru pa ġa noġa Jesus'ga pyri no. ³⁴ Igwete Jesus'ga imombigi ġatetirūa jopaparava ġa hugwi. He'yjuhuva'ea anhaġa ga im-

bojipe'ai ġa hugwi. Igwete ga nomonhi'iġukari anhaġa onhimombe'uukare'yma jupe. A'ereki a'ea okwaha ga Tupana'ga remimbuhurukara'ga javo ga pe.

Jesus'ga omombe'u pyryva'ea ojipeva'ea pe

(Lucas 4.42-44)

³⁵ Ko'eġatue'yma rupi Jesus'ga vyri ogwovo. Ga tehe oho cidade hugwi. Pevo ga nhi'inhi'iġi Tupana'ga pe.

³⁶ Aerē Simão'ga hoi Jesus'ga reka onhipavēive'ġa pavēi. ³⁷ Ga repiagame ġa ei ga pe:

—Cidadepeve'ġa nhaporem o nde reka okovo novīa, ei ġa.

³⁸ Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Akwaha hete ji novīa, ei ga. Emo ojipe'ipe'i pe ira'agweva'e pe po ti nhande xaho hamo. Tamombe'u ti Tupana'ga nhi'iġa pevove'ġa pe no, ei ga. A'ereki a'ea rehe ji ajo yvya koty, ei ga ġa pe.

³⁹ A'ero ga imbojoapiapi ogwovo cidades pe Galiléia-peve'ġa gwyra rupi imombe'gwovo ġajatykahava pype. Igwete ga anhaġa mbojipe'ape'ai ġa hugwi imondovouka.

Jesus'ga omoka'ē ahejagwa

(Mateus 8.1-4; Lucas 5.12-16)

⁴⁰ Aerē ga ruri Jesus'ga pyri ijaijauhuve'ga. Igwete ga renypy'andurugi Jesus'ga pyri jihoheva'ero ji poko javo ga pe.

—Jesus, ei ga. Nde eremoka'ē kwaha jijagwa ji hugwi. Po nde imoka'ēpotari, a'ero po ti nde imoka'ēi nehē, ei ga Jesus'ga pe.

⁴¹ Iporia'i hete ga Jesus'ga pe. Nurā Jesus'ga jipoapyhoi opokoga ga rehe.

—Apota ji, ei ga ga pe. Eka'ē ga hugwi! ei ga a'ero jupe.

⁴² Kotihĩ gajagwa ika'embavi ga hugwi. ⁴³ Igwete Jesus'ga eahyi ga pe:

—Ehendu tuhē ti nhinhi'iġa, ei ga. Teremombe'uuhui ti ġa pe ndejagwa moka'ēagwera. Heregwovo kiro ejip-iuka mbatera kwava'ēhara'ga pe, ei Jesus'ga ga pe. Moisésva'ea e'i po rimba'e: "Ika'ērame pe hugwi ti pe-mondo mbatepyryva ikwava'ēhara'ga pe tokwava'ē ti ga Tupana'ga pe a'ero nehē," ei ahe, ei Jesus'ga ga pe. Enhi'ipo'ru ti ahe a'ero. Emondo ti mbatera ikwava'ēhara'ga pe tokwaha pa ti ġa ndejagwa moka'ēagwera, ei ga. Heregwovo kiro a'ero, ei Jesus'ga ga pe.

⁴⁵ Ohorame ga imombe'umbe'ui reki ojipe'ġa pe Jesus'ga omoka'ē jijagwa ji hugwi javo. Nurā Jesus'ga ndohoa'javi cidades pe ġandovaki. Ongae'yi me ga hoi okovo a'ero tonhimonono'oġyme ġa ji rehe javo. Emo ġa ohooho reki pevo ga pyri ocidades hugwi nhaporem o.

Jesus'ga omopo'ā nomyiva'ea

(Mateus 9.1-8; Lucas 5.17-26)

2 Aerē Jesus'ga jivyra'javi cidade de Cafarnaum me. —Jesus'ga ko pevo u onga pe, ei ġa ga mombe'gwovo.

² Igwete ġa jatykai onhimongyavo ga pyri. Tegwete reki ġandupava onga pype. Tegwete ġanduva jurukwara pyri no. A'ereki ġa he'yjuhu hete ua ga pyri. Igwete Jesus'ga imombe'umbe'ui Tupana'ga nhi'iġa ġa pe.

³ Igwete ġa nomyive'ga reruri ga pyri novia. Quatro ko ġa ojopokopokoga ga rehe ga rerua. ⁴ Tegwete reki garerohohava Jesus'ga ypyvo he'yjuhuve'ġa mbytera rupi. Nurã ġa ga reruri ga rerojiupia onga arimo iperehuva'ea arimo ipe'ape'avo tujuga apopyra Jesus'ga rehei katu. Ikwara rupi ġa ga mbojyvi ga mbuhua Jesus'ga pyri a'ero gakupeupava reheve. ⁵ Hepiagame ġajikoga ojihe Jesus'ga ei nomyive'ga pe:

—Amombo ji nderekote'varuhua nde hugwi.

⁶ Ġwino ġa neni upa judeus'ġa mbo'ehara'ġa – kiroki ġa ombo'embo'e ġa Moisésva'ea remimbo'eagwera rehe. Jesus'ga nhi'iġa renduvame ġa ei ovyteri pe:

⁷ “Maranuhūrame ga euhui poa?” ei ġa. “Onhimongouhu ga Tupana'ga'java'ero. A'ereki Tupana'ga jate omombo aherekote'varuhua,” ei ġa ovyteri pe.

⁸ Kotihī Jesus'ga ikwahavi ovyteri pe ġandeaporoġita. Igwete ga ei ġa pe:

—Maranuhūrame pe ndeaporoġitate'varuhuro peji-jupa? ei ga ġa pe. ⁹ A'e ko ji ga pe ko: “Amombo ji nderekote'varuhua nde hugwi.” Emo pe ndapehepiagi aherekote'varuhua mombora. A'ero pe ndaperoviari jipopoakara, ei ga ġa pe. Po ji ei ga pe: “Epo'ã, epyhy ejikupeupava herogwovo”, a'ero po ti pe ga repiagi herohorame nehē. A'ero po ti pe jipopoakara heroviari nehē, ei ga ġa pe. ¹⁰ Tupana'ga ji mbuhuruka yvya koty, ei Jesus'ga. Gaha omomboruka ji ve aherekote'varuhua ahe hugwi, ei ga ġa pe. Amopo'ã ti ji nomyive'ga kiro a'ero nehē tapekwaha ti jipopoakara nehē. A'ero po ti pe ei nehē: “Tupana'ga ombuhuruka tuhē Jesus'ga avo yvya koty,” ei ga. Nurã ji ei kiro ga pe, ei ga.

¹¹ —Nde ve ji ei, ei Jesus'ga nomyive'ga pe. Epo'ã. Epyhy ekupeupava herogwovo enhonga pe, ei Jesus'ga ga pe.

¹² Ġandovaki ga po'aġatui a'ero ipyhyga okupeupava herokwava. Ga repiagame ġa nhimomby'apavi. Igwete ġa ei:

—Pyr hete ko Tupana'ga. Pyr hete ko ga. Ymyagwera jate ko nhande ndihepiagangavi nanongara, ei ġa ojohupe.

Jesus'ga omongo Leviva'ea ojiheva'ero

(Mateus 9.9-13; Lucas 5.27-32)

¹³ Aerē Jesus'ga hoa'javi ypihua rembeyvyri. A'ero he'yjuhuve'ġa jatykai ogwovo ga pyri. Igwete ga ġa mbo'ei Tupana'ga nhi'iġa rehe. ¹⁴ Hehemo ga hoi. Igwete ga Levi'ga repiagi. Ga ko Alfeu'ga ra'ya'ga. Itambere'ia ryrua pype Levi'ga reni. A'ereki ga omono'õ itambere'ia ipyhyga pevove'ġa hugwi tamondo ti gverno pe javo. Igwete Jesus'ga ga repiagi javo ga pe.

—Herejo ji rupi nhiremimbo'eharamo, ei ga Levi'ga pe.

Igwete ga po'ami ogwovo Jesus'ga rupi garemimbo'eharamo.

¹⁵ Aerē Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa nderohoi Levi'ga rongga pe. Igwete ġa i'ui he'yjuhuve'ġa pavēi. A'ereki he'yjuhu ġa okovo Jesus'ga pyri jipi itambere'ia mono'õhara'ġa. Ġahã oko ga pyri no – kiroki ġa pe ojipe'ġa e'i ite'varuhu ġa javo. A'ereki ġa nohendukatu-pavi Moisésva'ea remimbo'eagwera jipi. ¹⁶ Igwete Jesus'ga i'ui ġa pavēi. A'ero judeus'ġa mbo'ehara'ġa nduri no. Ġa ko fariseus'ġa. Ġa e'i tihendu katu pa Moisésva'ea remimbo'eagwera javo novia. A'ero ġa nduri Jesus'ġa ndepiaga ġa i'urame jara'ġa pavēi. Nurã ġa ei Jesus'ga remimbo'ehara'ġa pe:

—Maranuhūrame Jesus'ga jihe'aruhui itambere'ia mono'õhara'ġa ndehe okote'varuhuve'ġa ndehe no i'gwovo ġa pavēi, ei ġa Jesus'ga remimbo'ehara'ġa pe.

¹⁷ Henduvame ġanh'iġa ojihe Jesus'ga ei javo ġa pe:

—Tamombe'u katu ti pe me a'ero jijihe'ara nanongara'ġa ndehe, ei ga. Ji ko ahepohanohara'ga ja, ei ga. Kiroki ġa e'i ojive: “Nanhitetirūi ji” – ġahã ahepohanohara'ga ndopokogi ġa pohanoġe'yma. Kiroki ġa e'i ojive: “Nhitetirūa ji” – ġahã ahepohanohara'ga ġa pokogi ġa pohanoġa. Na jitehe ji okote'varuhuve'ġa pokogi jijihe'a ġa ndehe topohi ti ġa okote'varuhua hugwi javo, ei Jesus'ga ġa pe. A'ereki a'ea rehe ji ajo yvya koty tapoko ti ġa javo – kiroki ġa e'i ojive: “Ako te'varuhu ji. Marã po ti ji ve a'ero nehē?” ei ga. Ojipe'ġa pyri rūi ji ajo javo – kiroki ġa e'i ojive: “Jipyry hete ji,” ei Jesus'ga.

Ndo'ui ahe mbatera xanhi'ġa Tupana'ga pe javo

(Mateus 9.14-17; Lucas 5.33-39)

¹⁸ Aerē ojipe'ġa nduri Jesus'ga pyri xa'e ti ga pe javo. A'ereki João Batistava'ea remimbo'ehara'ġa, amoamome ġa ei ojohupe: “Ti'uyime ti mbatera xanhi'inhi'ġa Tupana'ga pe javo,” ei ġa. Fariseus'ġa na jitehe amoamome ġa ei xanhi'ġa Tupana'ga pe i'ue'yma javo. Igwete ojipe'ġa nduri Jesus'ga pyri javo ga pe.

—Ndo'ui ko João Batista'ga remimbo'ehara'ġa xanhi'ġa Tupana'ga pe javo, ei ġa. Fariseus'ġa nemimbo'ehara'ġa na jitehe ndo'ui mbatera onhi'iġa ga pe. Neremimbo'ehara'ġa ki a'e te o'uo'u mbatera jipi, ei ġa. Maraname nanuhū ġa ndekoi a'ero naerū jara'ġa atyvi? ei ġa Jesus'ga pe.

¹⁹ Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Nhiremimbo'ehara'ġa ko ġa javijitehe – kiroki ġa oko hēarembirekoruama'ga pavēi, ei ga. Gapavēive'ġa ko o'u tuhē mbatera gworygworyvamo ga pavēi okovo ġwaramo, ei ga ġa pe. Nhiremimbo'ehara'ġa na jitehe a'ero. ²⁰ Ġa ko o'u ji pavēi okovo ġwaramo, ei Jesus'ga ġa pe. Aerē po ti okote'varuhuve'ġa ji rerohoi ġa hugwi nehē. A'ea rupi po ti ġa ndo'ui mbatera nehē no ovy'are'yma ġwaramo, ei ga ġa pe.

²¹ Igwete Jesus'ga ei no:

—Tamombe'u ti pe me ojipea ojo'java'ea no. Po ahe oapokatua'ja pota tapy'ynhapiryrymyana, nomondo po ahe tapy'ynhapirapyahua ndotyryrygiva'ea itararagawera rehe imboja, ei ga. Kia pyvõ imbojaramo po jiky

ymyahūva'ea hugwi ityryrygame. A'ero po ijovaja'rokautui, ei Jesus'ga ġa pe.

²² —Irūa tamombe'u pe me no, ei Jesus'ga. Vinho aporame ahe nonhaġi hyruymyana pype mbiara pirymyana pype tireko katu javo. A'ereki vinhopyahua ombotyjutyjuī ovuvua, ei ga. Inhaġame mbiara pirymyana pype vinhopyahua vuvuvuvuri a'ero imombuga ipira otururupava jugwi. Onhimomby hete a'ero. Ombote'varuhu mbiara pira no, ei ga ġa pe. Ipiyahua pype reki ahe onha vinhopyahua a'ero, ei ga ġa pe.

Ġwemimbo'ea pe Jesus'ga ei a'ea. A'ereki garemimombe'ua ndojihe'ari ġanamonha'ea remimombe'uagwera rehe.

Nahanahā ti ġa toko sábadu rupi, ei Jesus'ga

(Mateus 12.1-8; Lucas 6.1-5)

²³ Aerē judeus'ġa poravykye'yma rupi sábadu rupi Jesus'ġa hoi pea rupi ogwovo. Igwete ġa hoi kopytera rupi ogwovo. Ohorame garemimbo'ehara'ġa ika'mbika'mbigi trigo i'gwovo. ²⁴ A'ero fariseus'ġa ei Jesus'ga pe:

—Ehepia ġa, ei ġa. Moisésva'ea e'i ikwatija nhande ve hako: “Sábadu rupi nhande ndiaporavykyi hamo,” ei ahe, ei ġa. Maranuhūrame ġa trigo ika'mbika'mbigi sábadu rupi naerū Moisésva'ea remimbo'eagwera rendukatue'yma naerū? ei ġa Jesus'ga pe.

²⁵ Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Tupana'ga rembikwatijarukara onhi'ī pe me novīa Daviva'ea mombe'gwovo, ei ga. Ymyahū ko Daviva'ea hoi Tupana'ga rongu pype tenda pype hako. A'ea pype ikwava'ēhara'ġa ono pāo imondovo Tupana'ga pe jipi, ei ga. Ikwava'ēhara'ġa jate po o'u a'ea hamo. “Ojipe'ġa po to'uyme hamo,” e'i ikwatijara novīa Tupana'ga nhi'iġa mombe'gwovo, ei Jesus'ga. Igwete Daviva'ea hoi Tupana'ga rongu pype. Ahe ndogwerekoi mbatera ojive. Ahepavēiva'ea ndogwerekoi no. Nurā ty'ara ahe jukai, ei ga ġa pe. A'ero Abiatarva'ea ikwava'ēhara'ġa nduvihavuhuaġwamava'ea ahe imondoī akoja Daviva'ea pe to'u ti ga javo. Igwete Daviva'ea i'ui hako imondovo onhipavēiva'ea pe hako, ei Jesus'ga ġa pe. Tupana'ga nde'i reki Daviva'ea pe hako: “Pe napehendukatui nhinhi'iġa i'gwovo.” Ga nde'iahyi ahe ve, ei Jesus'ga. Oro pe, ei ga, maranuhūrame pe euhui nhiremimbo'ehara'ġa pe naerū? ei ga fariseus'ġa pe.

²⁷ Igwete Jesus'ga ei ġa pe no:

—Tupana'ga nde'i hako: “Kiro po ti ji vyakotyve'ġa apoi tokwaku ti ġa sábadu javo.” A'ea ga nde'i, ei Jesus'ga. Nahā ga ei reki hako: “Kiro po ti ji sábadu apoi ġa pe tipokapa pi ti ġa javo,” ei ga ġa pe. ²⁸ Tupana'ga ji mbuhuruka vyva koty, ei ga. Nurā jiji a'e nahanahā ti ġa toko javo. Sábadu pe vehevi ji ei no nahā ti ġa toko a'ea rupi javo, ei Jesus'ga ġa pe.

Iponhimamava'ea

(Mateus 12.9-14; Lucas 6.6-11)

3 Aerē Jesus'ga hoa'javi ġajatykahava pype. Pevo ga rekoi iponhimamave'ga. ² Igwete fariseus'ġa Jesus'ga repiahetei timbotegwete ga javo.

—Kiro sábadu, ei ġa ojohupe. Mara'ngu po ti ga gapoa mbokatua'java nehē kiro nhandeporavykye'yma rupi? ei ġa. Gapoa mbokatua'javame po ti nhande ei ga pe: “Nerehendukatui nde Moisésva'ea remimbo'eagwera,” xa'e ti ga pe, ei ġa ojohupe.

³ Igwete Jesus'ga ei iponhimamave'ga pe:

—Epo'ā ejoa ġapytera rupi.

⁴ Jara'ġa pe Jesus'ga ei:

—Pe'ji ti ji ve. Marā po nhande rekoi nhandeporavykye'yma rupi hamo? Gara Moisésva'ea ei nhandeporavykye'yma mombe'gwovo sábadu mombe'gwovo po rimba'e naerū? ei ga. E'i po ahe naerū: “Timbote'varuhu ti ojipe'ġa pe sábadu rupi hamo?” A'ea po ahe ei naerū? Pe'ji katu ti ji ve a'ero, ei Jesus'ga ġa pe. “Timombyry ti ġa pe a'ea rupi hamo.” A'ea ahe ei po rimba'e? ei ga. Gara Moisésva'ea ei sábadu mombe'gwovo naerū? “Tijuka ti ġa a'ea rupi hamo.” A'ea po ahe ei naerū? Pe'ji katu ti ji ve a'ero, ei ga ġa pe. “Timomanoukaryme ti ġa a'ea rupi hamo,” e po ahe? ei Jesus'ga ġa pe.

Igwete ġa nonhi'iġa'javi ga pe. ⁵ A'ero Jesus'ga ġa ndepiapavi onhimonha'ngavo. Okoveveuhu ga ġa ndehe. A'ereki ġa noangarihu ojipe'ġa porogwetyge'yma. Igwete ga ei iponhimamave'ga pe:

—Epyho epoa.

A'ero ga jipoapyhokatui. A'ereki gapoa ikatua'ja ga Jesus'ga nhi'īpo'rurame. ⁶ Igwete ġa ēi fariseus'ġa. Kotihī ġa Herodes'gareheve'ġa monhi'inhi'iġi a'ero. Igwete ġa ei:

—Maranuhū po ti nhande Jesus'ga jukaukaruhui nehē? ei ġa ojohupe.

Oho pa ahe Jesus'ga pyri

⁷ Igwete Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa nderohoi ypi-ahua rembe'yi pe. He'yjuhu hete ġa ua ga pyri ojigwya hugwi. Galiléia hugwi ġa ndupavi Judéia hugwi no Iduméia hugwi no. ⁸ Cidade de Jerusalém hugwi ġa nduri no. Rio Jordão kikoty aherovaja hugwi ġa nduri Jesus'ga pyri no. Cidadepyrive'ġa uhu pa no Tiropyrive'ġa Sidompyrive'ġa. A'ereki ġa ġwendu ġa imombe'urame Jesus'ga rembiapoa ahemonhimomby'ava'ea. A'ero ġa ndupavi ga pyri onhimongyavo. ⁹ Igwete ga imombimombigi karugwara he'yjuhuve'ġa hugwi. Nurā itetirūave'ġa Jesus'ga mbotymbotyvahivi tomombi ti ga ji hugwi javo. Nurā Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe:

—Peru ti yhara ji ve. Ta'a ti ipype ġa hugwi tanhimbotymbotyvahyyme ti ġa onhimongyavo, ei ga ġa pe.

¹¹ Igwete ġa nduri jipi – kiroki ġa anhaġa opojoyka ġa. Jesus'ga repiagame ġa nenypy'andurugi ga pyri o'eahyavo nde ko Tupana'ga ra'yramo javo. ¹² A'ero ga nhi'iġahyī ġa pe tanhimombe'uyme ti ġa javo.

Jesus'ga omo'emo'ē dozeva'ea onhimoirūharamo

(Mateus 10.1-4; Lucas 6.12-16)

¹³ Aerē Jesus'ga jupiri vytyruhua rupi ogwovo. Igwete ga ġa mbuhurukari ojipyri ġwemimbotarimo.

¹⁴ Doze ko ġa, ga ġa mo'emo'ei ojiheva'ero. (Nhi-moirūhara ei ga ġa pe.) A'ero ga ei ġa pe:

—Topomondo ti imombe'gwovouka nhinhi'iġa ojipe'ġa pe nehē. ¹⁵ Tambojipe'auka ti ji pe me anhaġa Diabo'gapyriva'ea ġa hugwi nehē, ei ga ġa pe.

¹⁶ Dozeve'ġa ko: Simão'ga, Tiagova'ea, aheirū'ga João'ga, André'ga, Filipe'ga, Bartolomeu'ga, Mateus'ga, Tomé'ga, Tiago'ga – kiroki ga Alfeu'ga ra'yra'ga – Tadeu'ga, Simão Zelote'ga, Judas Iscariotes'ga – ga ko aerē omondouka Jesus'ga ga'arōe'ýve'ġa po pe ga pyhygauka. Ġahā Jesus'ga omo'emo'ē ġwemim-bo'eharamo dozeve'ġa. Ojipea Jesus'ga ono Simão'ga rehe. Pedro Jesus'ga ono ga rehe. Tiagova'ea ko Zebedeu'ga ra'yra'va'ea João'ga pavēi. Ojipea Jesus'ga ono ġa ndehe ġanderaramo Boanerges. Boanerges pe nhande ei: Ġa ko tupanaraġa ja.

Belzebu'ga opojyka Jesus'ga, e'i tehe ahe

(Mateus 12.22-32; Lucas 11.14-23; 12.10)

²⁰ Igwete Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa nderohoi onga pe. Kiro he'yjuhuve'ġa jatykai ġa pyri a'ero.

Ndo'uukari ġa mbatera Jesus'ġa pe u'ua ġa pyri. ²¹ Ik-wahavame Jesus'ga re'yja'ġa hoi ga pyri. Igwete ġa ei:

—Tipyhy ti Jesus'ga rerogwovo ġa hugwi. A'ereki ga'akaġa mbipehu kiro ovuhu, e'i tehe ġa Jesus'ga pe.

²² Igwete judeus'ġa mbo'ehara'ġa ei – kiroki ġa u Jerusalém hugwi – igwete ġa ei ojohupe:

—Belzebu'ga opojyka Jesus'ga ojive, e'i tehe ġa. Nurā Jesus'ga ombojipe'auka anhaġa ġa hugwi, ei ġa. A'ereki Belzebu'ga anhaġa ruvihavuhuro. A'ero ga anhaġa mbojipe'aukari Jesus'ga pe, e'i tehe ġa ojohupe.

Satanás'ga pe ġa ei Belzebu'ga. Diabo'ga ei ġa ga pe no.

²³ A'ero Jesus'ga ġa mbuhurukari ojipyri judeus'ġa mbo'ehara'ġa. Igwete ga imombe'umbe'ui ojo'java'ea ġa pe.

—Mbipehu reki pendeaporoġita, ei ga ġa pe. Satanás'ga ndajipojykai tuhē jiji. Satanás'ga ġa po-jykaramo ojive nombojipe'aukari ġa pe ojipyri'va'ea. A'ereki ga nombojogwayvayvari reki ojiheve'ġa, ei Jesus'ga ġa pe. ²⁴ Tamombe'u ti ojo'java'ea pe me a'ero, ei ga. Po ġagwyripeve'ġa ojogwayvayva hete, a'ero po ġa nhombojipe'apavi ojohugwi. ²⁵ Po ongapypeve'ġa ojogwayvayva, a'ero po ġa nhombojipe'apavi ojohugwi no. ²⁶ Po Satanás'ga ojipyri'va'ea mbojogwayvayva hamo, a'ero po gapyri'va'ea nhombojipe'apavi ojohugwi, ei ga. A'ero po Satanás'ga ndogwerekoa'javi ojiheve'ġa. Ndokoa'javi po ga huvihavamo a'ero, ei Jesus'ga ġa pe. Na rūi reki Satanás'ga rekoi, a'e ji, ei ga. Ga nombojogwayvayvari ojipyri'va'ea. Ga rūi reki ombojipe'auka ji ve anhaġa ojipe'ġa hugwi a'ero, ei ga ġa pe.

²⁷ Igwete Jesus'ga ei no:

—Ojipe'ġa ndoki ipopoakave'ga rongga pype gambatera rerogwovo ga hugwi. Gahoheve'ga jate oki ipype opopoakahetero ġwaramo. Igwete ga ga kwana'ēi gambatera ipe'avo herogwovo ga hugwi, ei ga ġa pe.

Nahā Jesus'ga ei ġa pe jiji ko Satanás'ga hohe gapyri'va'ea mbojipe'avo javo.

²⁸ Igwete ga ei ġa pe:

—“Anhaġa opojyka ga ojive,” pe'euhu tehe pe ji ve, ei ga javo ġa pe. Nurā ti ji ei pe me imombe'ukatuavo: Tupana'ga po ti omombo pa ahe hugwi aherekote'varuhuparavuhua. Ombotegwetea vehevi po ti Tupana'ga omombo pa ahe hugwi, ei ga. Emo gwa'uva mbotegwetea po ti Tupana'ga nomombori tuhē ahe hugwi. A'ea ndojihyva'javi ahe hugwi avuirama, ei ga ġa pe.

Jesus'ga re'yjava'ea

(Mateus 12.46-50; Lucas 8.19-21)

³¹ Kiro ġa vahemi a'ero Jesus'ga yhēa gareki'yra'ġa pavēi. Okari pe ġa pytai o'ama. A'ereki he'yjuhuve'ġa u ga pyri oapyapyga. Igwete Jesus'ga re'yja'ġa imondoi onhi'iġa ga pe tuhu ti ga ore pyri javo. A'ero ġa imombe'ui ga pe:

—Jesus, okari pe ġa ndekoi neyhēa neirū'ġa pavēi. “Tuhu ga ore pyri,” ei ġa nde ve, ei ġa ga pe.

³³ Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Marāve'ġa pe ji ei naerū nhij'ġa nhiirū'ġa?

³⁴ Gweroapyve'ġa ndepiagame ga ei ġa pe a'ero:

—Agwa reki ġa nhij'ġa nhiirū'ġa, ei ga. ³⁵ Kiroki ġa oko Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe – ġa pe ji ei nhiirū'ġa nhirendyra'ġa. Nhiy'ġa a'e ji ġa pe, ei Jesus'ga ġa pe.

Ha'yinha mohāihara'ga

(Mateus 13.1-9; Lucas 8.4-8)

4 Aerē Jesus'ga ġa mbo'ea'javi ypihua rembe'yi pe. He'yjuhu ġa ojatykavo ga pyri yembe'yi pe onhimongyavo. Nurā ga avi yhara pype oina imoanha'ndi-avouka tohendu pa ti ġa nhinhi'iġa javo. ² Igwete ga ġa mbo'ea'javi imombe'gwombe'gwovo ojo'java'ea ġa pe.

³ —Pehendu ti, ei ga. Imohāihara'ga gweroho ha'yinha ko pe imohaina ityma, ei ga. ⁴ Imohāirame mokonhete indurugi pea rembeyvira rupi. Igwete gwyrā'ia ruri imokokona jupava, ei ga imombe'gwovo ġa pe.

⁵ —Jara onduru yja rehe, ei ga. Xunhi reki yja ita arimo. Kotihī henhunhamo a'ero novīa. A'ereki nianami yja. ⁶ Emo kwarahyahivame ombokai imonhymbava hohova. Garemity'mbia ipavi a'ero onhimomirana-ma'jave'yma. A'ereki hapoa ndokihetei yvya pype, ei ga imombe'gwovo.

⁷ —Jara onduru nhungwava ra'yinha pyteri pe hatīa-va'ea ra'yinha pyteri pe. Igwete ga'apoa ha'yinha henhunhamo nhungwava ra'yinha pavēi. Igwete nhungwava nhambyguhui garemityma herekovo imonhimom-boakare'yma. Igwete ndi'ai upa, ei ga ġa pe.

⁸ —Jara reki onduru vvykatua rehe. A'ea henhunhamo onhimomboaka gworyvamo. O'aramo he'ye'yi ha'yinha trinta ahara pype. Jara pype koji'i tehe ha'yinha sessenta. Jara pype ha'yinha he'yjuhuro cem ipype, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe.

⁹ Peapyakwa pe. Pehendu katu ti ji'ea a'ero, ei ga ġa pe.

Jesus'ga omombe'u moroġita

(Mateus 13.10-23; Lucas 8.9-15)

¹⁰ Garenduhara'ġa horame ga hugwi gapavēive'ġa nhi'iġi ga pe dozeve'ġa pavēi. Igwete ġa ei ga pe:

—Gara pe nde ei poro moroġita mombe'gwovo ore ve? ei ġa. A'ereki ore ndorokwahavi a'ea, ei ġa ga pe.

¹¹ Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Amombe'u katu ji kiro pe me. A'ereki Tupana'ga opota penembikwahava, ei Jesus'ga ġa pe. Okwahavuka ga pe me onhimiva'ea nahā po ti ji rekoi ojiheve'ġa nduvihavamo nehē javo, ei ga ġa pe. Pe me jate ga okwahavuka nanongara. Ġa ki a'e te – kiroki ġa ndokoi gareheva'ero – ġa pe ji amombe'u ojo'java'ea ikwahavukare'yma ġa pe, ei ga ġa pe. ¹² Ojo'java'ea ji amombe'u ġa pe a'ero

“tonhimombaragwahavyme ti ġa hepiepiagame.

Tokwahavyme ti ġa henduenduvame.

A'ereki ġa ndogwerojjipyotari gweaporoġita.

Nomomborukapotari ġa Tupana'ga pe okote'varuhua”, ei ga ġa pe.

¹³ Igwete Jesus'ga ei ġa pe no:

—Ndapekwahavi pe ji imombe'urame pe me garemitymagwera? Marā po ti pe ikwahapavi ojo'java'ea naerū? ei ga. ¹⁴ Tamombe'u katu ti kiro itymagwera pe me a'ero, ei Jesus'ga ġa pe.

—Kiroki ga omombe'u Tupana'ga – ga ko ha'yinha mohāihara'ga ja, ei ga. ¹⁵ Mokonhete'i ha'yinha onduru pehea rembeyvyri. Igwete gwyrā'ia imokokombavi ha'yinha imohāirame, ei ga. Na jitehe ojipe'ġa henduvame Tupana'ga mombe'ua Satanās'ga imoka'nhymbavi a'ea ġa hugwi, ei ga imombe'gwovo ġa pe.

¹⁶ —Jara ha'yinha onduru yja rehe ita arimo. Nurā ġwenhuhame kotihī nonhimomiranami, ei ga. Na jitehe ojipe'ġa henduvi Tupana'ga mombe'ua kotihī gworygworyvamo hehe novīa. ¹⁷ Ġwendu katu na'ē ġa gamombe'ua novīa. Aerē ojipe'ġa imbohahyukari ġa pe ġa ndekoro ġwaramo Tupana'ga mombe'ua rupi, ei ga. Hahyrame ġa pe ġa nonhimomiranama'javi a'ero kotihī opohia Tupana'ga mombe'ua hugwi. A'ereki gamombe'ua ndokikatui ġayvyteri pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe.

¹⁸ —Jara onduru nhungwava ra'yinha pyteri pe ha'fāva'ea ra'yinha pyteri pe – a'ea oambyguhu garemityma imonhimomboakare'yma, ei ga. Na jitehe ojipe'ġa henduna'ēi Tupana'ga mombe'ua novīa. ¹⁹ Aerē ġapy'a rekotehei. A'ereki ġa nhaġataruhu ojihe marā po ti ji ve nehē javo, ei ga. Igwete ġa nhimoandyandyi itambere'ia potaruhuavo a'ea po ti ji mbohoryhetei nehē javo tehe. Igwete ġa ipotaparavuhui mbatera, ei ga. Ha'fāva'ea oamby imohāihara'ga remityma. A'ero ndi'ai, ei ga. Na jitehe ġanemimbotaruhua nohenduva'javukari ġa pe Tupana'ga mombe'ua. A'ero ġa ndokoi gamombe'ua rupi okokatue'yma ojipe'ġa pe japoe'yma pyryva'ea, ei ga imombe'gwovo ġa pe.

²⁰ —Jara onduru vvykatua rehe ġwenhukaturu gworygworyvamo, ei ga. Na jitehe jara'ġa henduvi Tupana'ga mombe'ua herovia tuhē okokatuavo, ei ga. Jara'ġa oapo hete pyryva'ea a'ero. Jara'ġa koji'i ġa oapo pyryva'ea. Jara'ġa koji'iete'i ġa oapoapo pyryheteva'ea jipi okokatuavo, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe.

A lamparina

(Lucas 8.16-18)

²¹ Igwete Jesus'ga ei ġa pe no:

—Herurame lamparina oki pe po ahe ndohovapygi hyrua pyvō. Ahe nomondo onhinongava gwyrī pe cama gwyrī pe. Ahe gweru imondovo pyte'mbia rehe imohina tamomytu'emba nhande ve javo, ei ga. ²² Na jitehe Tupana'ga ġwenotī na'ē ġwemimbo'eagwera tamomytu'emba ti ġa'akaġi pe aerē nehē javo, ei ga. ²³ Peapyakwa pe. Pehendu katu ti ji'ea a'ero, ei ga ġa pe.

²⁴ Igwete Jesus'ga ei ġa pe no:

—Henduvame nhinhi'iġa pehendū katu ti a'ero, ei ga. Po ti xunhi pe henduvi nhinhi'iġa, a'ero po ti xunhi pe ikwahavi nehē. Po ti pe hendukatui nehē, a'ero po ti pe ikwahahetei nehē. Koji'i po ti Tupana'ga pe mbo'ea'javi a'ero nehē no, ei ga. ²⁵ Po ti pe ikwahavi nhinhi'iġa rendukatuavo nehē, a'ero po ti pe ikwahahetei nehē, ei ga. Po ti xunhi pe ikwahavi nhinhi'iġa hendupotare'yma, a'ea vehevi po ti Tupana'ga imoka'nhymbavukari pe me nehē, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe.

Ha'yinha henhui onhimomboaka

²⁶ Igwete Jesus'ga ei no:

—Ojipea tamombe'u pe me ojo'java'ea tapekwaha hete ti Tupana'gareheve'ġa jikoheteaġwama ga rehe. A'ereki Tupana'ga hete ġa mbojikojkogukari ojihe jipi ġanduvihavamo. Na ja a'ero, ei ga. Ha'yinha mohāihara'ga omohāi ha'yinha vvyvo. ²⁷ He'yi ga kiri henhunhame ogwovo hepiaga. Igwete garemityma nhimomboakari. “Marā po nhiremityma renhunhamo onhimomboaka a'ero?” ei ga jupe ikwahave'yma, ei ga. ²⁸ A'ereki a'ea tehe henhui ohema vvy hugwi. Aerē nhimomboakari oharamo. Aerē itiniġi, ei Jesus'ga. ²⁹ A'ero ga ġa mondoukari imondohondohogauka haimbeva'ea pyvō foice pyvō. A'ereki oho japiavo imondohokava, ei Jesus'ga ġa pe imombe'gwovo.

Mostarda ra'yinha

(Mateus 13.31-32, 35; Lucas 13.18-19)

³⁰ Igwete Jesus'ga ei ġa pe no:

—Marāva'ea ti ji imombe'ui kiro pe me ojo'java'ea tapekwaha ti Tupana'gareheve'ġa nde'yjuhuaġwama? ei ga. A'ereki jypy ġa ndahe'yi. Aerē reki ġa nde'yjuhuro – kiroki ġa e'i: “Tupana'ga ko nhanderuvihavamo”, ei Jesus'ga ġa pe. Na ja a'ero, ei ga. ³¹ Otý ga mostarda ra'yinha, ei ga. Xunhiete'i ko nanongara ra'yinha jara gwyrē'i pa. ³² Itymirē reki onhimomboaka hete huvihavuhuru oji'java'ea hohe pa, ei ga. Huvihavuhuru hakā

oja'oja'oga. Nurã gwyrã'ia turi japovo gwaityga hakã rehe upa i'ãgi pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo ãa pe.

³³ Nanongara ga imombe'umbe'ui he'yjuhuve'ãa pe ojo'java'ea mombe'gwovo. ãa ikwahavame koji'i ga imombe'ui ãa pe a'ero. ³⁴ Ojo'java'ea jate ga omombe'umbe'u he'yjuhuve'ãa pe ãa mbo'erame Tupana'ga nhi'iãa rehe. Emo ãandovakie'y ga imombe'ukatupavi ãwemimbo'ehara'ãa pe tokwaha tuhẽ ãa javo.

Jesus'ga omombi vyruhua

(Mateus 8.23-27; Lucas 8.22-25)

³⁵ Ka'arugame Jesus'ga ei ãwemimbo'ehara'ãa pe:

—Xaho ti aherovai.

³⁶ Igwete ãa hoi he'yjuhuve'ãa hugwi. Jesus'ga oapy oina yhara pype. Igwete ãa ga rerohoi ypihua aherovai. Ojipe'ãa oho oyhara pype ãa ndupi no. ³⁷ ãa horame turi vyruhua. Vvyturanuhãa ombo'ambo'a typepemuhãa yhara pype. Kiro tynahẽ ãweri yhara a'ero. ³⁸ Jesus'ga oki reki yhara revira rehe oakaãa noãa aheakaãa jikokava rehe. Igwete ãa ga moma'ei javo ga pe.

—Jesus, kiro nhande hoi ypy pe, ei ãa.

Nane'aãataruhui nde nhandepapava rehe naerũ? ei ãa ga pe.

³⁹ Igwete ga ma'ei onhi'iãahyavo vvytua pe. Igwete ga ei ypihua pe:

—Epi! ei ga. Tanetymyi ti.

A'ero ipigi vvytua. Notymynha'javi. ⁴⁰ Igwete Jesus'ga ei ãwemimbo'ehara'ãa pe:

—Maraname pe kyhyjiuhui? ei ga. Ndapejikogi ve tuhẽ pe ji rehe naerũ? ei ga ãa pe.

⁴¹ Igwete ãa nhimomby'ahetei a'ero javo ojohupe:

—Marã te ga rekoï naerũ? Vvytua vehevi re po ãwendu katu ganhi'iãa ypihua pavẽi, ei ãa javo ojohupe.

Jesus'ga ombojipe'a anhaãa ahe hugwi

(Mateus 8.28-34; Lucas 8.26-39)

5 Igwete Jesus'ãa vahemi ypihua aherovai Gerasapeve'ãa gwyrã pe. ² Jesus'ãa ãrame ga ruri – kiroki ga anhaãa opojyka ga ojive. ³ Itaruvihavuhua kwaruhua pyteri pe ga u jipi aheryvya pyteri pe. Okwaokwa ãa ga itanhuramuhãa pyvõ novãa. Igwete ga imondohondohogi opoa hugwi opya hugwi ikaikavo. Nurã ãa ndokwara'javi ga a'ero itanhuramuhãa pyvõ. Ndipopokari ãa ga monhyromo. ⁵ Arimo ppytunimo na jitehe ga rahãrahemamo jipi aheryvy pe vvytyruhua rehe. Ojikytykyti ga ita pyvõ herokwarokwavame ojihe. A'ereki anhaãa opojyka ga ojive. ⁶ Jesus'ga repiagame irupe kiro ga ruri onhana itaruvihavuhua kwaruhua pytera hugwi ga rovatiamo. Igwete ga renypy'andurugi Jesus'ga pyri nderuvihavuhu nde javo. ⁷ Igwete Jesus'ga ei anhaãa pe:

—Ejipe'a ga hugwi.

Igwete ga hapukajahivi.

—Tajjavykyi ti, Jesus, ei ga. Nde ko Tupana'ga ra'yramo huvihavuhu'ãahoheve'ga ra'yramo. Ere ti Tupana'ga renoina tahahyyme ti ji ve, ei ga ga pe.

⁹ —Gara nderera? ei Jesus'ga ga pe.

—He'yjuhu, ei ga. Poro ko jirera, ei ga.

A'ereki he'yjuhuva'ea anhaãa opojyka ga. ¹⁰ Igwete i'ehetei Jesus'ga pe:

—Toremondoukari ti irupe avo hugwi, e'i ga pe.

¹¹ Pevo tuvi ojipe'ãa nenymbava porcos i'gwovo vvytyruhua pyri. He'yjuhu hete onhimongyavo. ¹² Igwete anhaãa ei Jesus'ga pe:

—Ore mondouka ti porcos pyri toropojyka ti a'ea orojive, e'i anhaãa ga pe.

¹³ —Hepejigwovo a'ero, ei Jesus'ga jupe.

Igwete anhaãa jipe'ai ãwembipojykahara'ga hugwi ogwoogwovo porcos ipojykavo. He'yjuhu ranuhũ porcos dois mil. Igwete anhaãa opojykaramo porcos inhainhani ogwovo ogyva vvyty'ramuhãa rupi opoa ypihua pype otypyvyvyvya.

¹⁴ Igwete porcos repiakatuhara'ãa nhani ogwovo timombe'u javo. Igwete ãa imombe'umbe'ui porcos typyvygawera cidadepeve'ãa pe cidadekotyive'ãa pe no. A'ero ãa nduãanduri torohepia katu javo. ¹⁵ Urame Jesus'ga pyri ãa akoja'ga repiagi anhaãa rembipojykaagwera'ga. Ipikatu ga kiro oina. Gweaporoãita katu reki ga a'ero no. Ga repiagame ãa kyhyji Jesus'ga popoakara hugwi. ¹⁶ Kiroki ãa gwepia tuhẽ anhaãa mondoagwera – kiro ãa ei imombe'gwovo ãa pe:

—Jesus'ga ombojipe'a ga hugwi anhaãa mondovouka porcos pyri a'ea pojkauka, ei ãa. Igwete porcos inhainhambavi ogwovo y pe otypyvyvyvya, ei ãa imombe'gwovo ãa pe.

¹⁷ Igwete ãa epavi Jesus'ga pe:

—Heregwovo oregwyrã hugwi! ei ãa javo ga pe.

¹⁸ Jesus'ga avame yhara pype kiro anhaãa rembipojykaagwera'ga ehetei ga pe:

—Kiro ji hoi nde rupi nde rerekovo.

¹⁹ —Ndorogwerohoi ji ji rupi, ei Jesus'ga ga pe. Heregwovo enhonga pe. Ere ti eje'yja'ãa pe: “Tupana'ga pyri hete ji ve,” ere ti ãa pe. “Nahanahã ga imombyryvi ji ve ji porogwetyga,” ere ti imombe'gwovo ãa pe, ei Jesus'ga ga pe.

²⁰ Igwete ga hoi Dez Cidades pe imombe'gwombe'gwovo ãa pe.

—Jesus'ga pyri hete ji ve, ei ga ãa pe. Ombojipe'a ga anhaãa mondovouka ji hugwi. Nahã ga imombyryvi ji ve, ei ga ãa pe.

Igwete ãa nhimomby'apavi ganhi'iãa renduva.

Jairova'ea ra'yrava'ea

(Mateus 9.18-19; Lucas 8.40-42)

²¹ Igwete Jesus'ãa hero'yahava'javi yhara herojivya. Ypihua rembe'yi pe ga rekoï. Igwete he'yjuhuve'ãa jatykai ga pyri. ²² Igwete ga ruri Jairo'ga. Ga ko huvi-havamo oko judeus'ãa jatykahava pype. Jesus'ga repiagame ga ruri ãwenypy'anduruga ga pyri jihoheva'ero ji poko javo ga pe.

²³ —Omano ãweri jira'yrahãa, ei ga Jesus'ga pe. Herejo ji rupi epokoga hãa rehe tomanoyme ti hãa, ei Jairo'ga ga pe.

²⁴ Igwete Jesus'ga hoi ga rupi. He'yjuhuve'ġa oho Jesus'ga rupi no ga mbotymbotyvahiva.

Gwypova'ea opoko Jesus'ga pira rehe

(Mateus 9.20-22; Lucas 8.43-48)

²⁵ Ga horame kiro ojipehġa hoi Jesus'ga reviri opoko-ga gapira rehe topi ti nhitetirġa ji hugwi javo. A'ereki hġa gwyporo. He'yjuhu doze kwara hġatetirġa rehe. ²⁶ He'yjuhu hġapohanohara'ġa novġa. Igwete hġa pohanoġame hahyhetero hġa pe. Omondo pa hġa oitam-bere'ia ġa pe novġa. Emo ndopigi hġa hugwi. Igwaig-wavete hġa tetirġahetero. ²⁷ Igwete ġa Jesus'ga mombe'urame hġa ei oyvyteri pe: "Po ti ji pokogi gapira rehe vehevi nehġe, a'ero po ti ipigi ji hugwi nehġe," ei hġa oyvyteri pe javo. Kiro hġa hoi Jesus'ga reviri a'ero he'yjuhuve'ġa pytera rupi opokoga Jesus'ga pira rehe. ²⁹ Kotihġi hġa ndagwypora'javi. A'ea hġa ikwahavi oyvyteri pe. ³⁰ Igwete Jesus'ga pyryrymi he'yjuhuve'ġa koty javo ġa pe. A'ereki ga okwahavipe opopoakara hoa ġa ndehe.

—Ma'ġa opoko jipira rehe ra'e? ei ga ġa pe.

³¹ Igwete garemimbo'ehara'ġa ei ga pe:

—Avi nde erehepia pa ġa enhimbotymbotyvahiva, ei ġa. Maraname nde euhui naerġ: "Ma'ġa opoko ji rehe ra'e?" ei ġa ga pe.

³² Emo Jesus'ga oharekoreko ġa ndehe tahepia tuhġe javo. ³³ Hġa okwaha Jesus'ga rembiapoa ojive. A'ero hġa ruri okyhyjiavo ohyhyipava. Ojovapyvo hġa rekoi Jesus'ga pyri onhimombe'upava ga pe. ³⁴ Igwete ga ei hġa pe:

—Kui'i, nde erejiko ji rehe. Nurġ ipigi nde hugwi, ei ga. Enoġatu ti epy'a egwovo, ei ga. Momina tuhġe nde hugwi netetirġa, ei ga hġa pe.

Jesus'ga ombogwera Jairova'ea ra'yra'va'ea

(Mateus 9.23-26; Lucas 8.49-56)

³⁵ Jesus'ga nhi'iġame kiro ġa nduri Jairo'ga rongapypeve'ġa. Igwete ġa ei Jairo'ga pe:

—Omano jipe ndera'yra'va'ea, ei ġa imombe'gwovo ga pe. Tererura'javi ahembo'ehara'ga a'ero, ei ġa Jairo'ga pe.

³⁶ Jesus'ga ombogwavete reki ġanhi'iġa. Igwete ga ei Jairo'ga pe:

—Teremomyi ti epy'a. Ejiko hete ji rehe, ei Jesus'ga ga pe.

³⁷ Igwete Jesus'ga ġa nderohoi ojupi Pedro'ga Joġo'ga no Tiagova'ea no – kiroki ahe Joġo'ga reki'yramo. Jara'ġa ga nomondoukari ojupi. ³⁸ Igwete ga Pedro'ġa nderohoi ġa nderovahema Jairo'ga rongga pe. A'ero Jesus'ga henduvi ġajehe'oranuhġa. A'ereki hahyahi ġajehe'oa hġamanoa rehe. ³⁹ Igwete ga hoi onga pe javo ġa pe.

—Maranuhġrame pe nanuhġ pejehe'gwoe'gwovo pejjijupa? ei Jesus'ga ġa pe. Tayrihġa nomanoi. Hġa oki reki upa, ei ga ġa pe.

A'ereki ga okwaha hġambogweravaġwama. ⁴⁰ Igwete ġa ga jai omano tuhġe ahe javo. A'ero ga ġa mo'emo'embavi onga hugwi. Igwete ga ġa nderohoi

okipe tayrihġa ruva'ga hġayhġa no. Pedro'ġa ga gweroho hġanongava pype no. ⁴¹ Igwete ga hġa popyhygi javo hġa pe.

—Talitġ cumi! ei ga. (A'ea ko: "Kui'i, epo'ġ!")

⁴² Kotihġi hġa po'ami a'ero okovo. Doze kwara hġa rehe. Igwete ġa nhimomby'ahetei hġa repiaga. ⁴³ Igwete Jesus'ga ehetei ġa pe:

—Tapemombe'ui ti nhiremimbogweravahġa, ei ga. Pemondo ti kiro mbatera hġa pe to'u hġa, ei ga ġa pe.

Nazarġ pe ahe ndojikogi Jesus'ga rehe

(Mateus 13.53-58; Lucas 4.16-30)

6 Aerġ Jesus'ga hoi pea hugwi ġwemimbo'ehara'ġa pavġi. Igwete ġa hoi cidade de Nazarġ pe – perope Jesus'ga onhimomboaka. ² Judeus'ġa poravykye'yma rupi sġbado rupi ga hoi ġajatykahava pype pevove'ġa mbo'eavo Tupana'ga nhi'iġa rehe. Igwete ġa nhimomby'ai ganhi'iġa renduva onhimongyavo. A'ero ġa ei ojohupe:

—Marġ akoja'ga ikwahavuhui nanongara naerġ? ei ġa. Ma'ġa ombo'e ga? A'ereki ahemonhimomby'ava'ea ga oapoapouhu, ei ġa ojohupe. ³ Ga ko onga apohara'ga rġi naerġ Mariahġa ra'yra'ga? ei ġa. Tikwaha tuhġe nhande gareki'yra'ġa Tiago'ga Josġ'ga no Judas'ga Simġo'ga. Garendyra'ġa ko oko avo nhande pyri no, ei ġa ojohupe.

Igwete ġa nhimonha'ngai okoe'yma ga rehe tihenduva'javyme ga javo. ⁴ Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Ojipe'ġa gwyriveve'ġa omondo gweaporoġita imohina Tupana'ga nhi'iġa mombe'uhara'ga rehe, ei ga. Gagwyriveve'ġa jate nomondoi imohina ga rehe. Gare'yja'ġa nomondoi imohina ga rehe no. Garongapypeve'ġa nomondoi imohina ga rehe no, ei ga ġa pe.

⁵ Igwete Jesus'ga ndoapoi gwerevi ahemonhimomby'ava'ea pevo. A'ereki ġa ndojikogi ga rehe. Mokonheteve'ġa ndehe jate ga pokogi imombiga ġatetirġa ġa hugwi. ⁶ Igwete ga nhimomby'ai ġa jikoge'yma ġwaramo ojihe.

Jesus'ga remimbo'eharava'ea omombe'u Tupana'ga nhi'iġa

(Mateus 10.5-15; Lucas 9.1-6)

Igwete Jesus'ġa imbojoapiapi ogwovo cidades pe pevove'ġa mbo'eavo. ⁷ Igwete ga ġwemimbo'ehara'ġa mbuhurukari ojipyri dozeve'ġa. Igwete ga ei ġa pe:

—Topomondomondo ti kiro ojipe'ġa cidades pe, ei ga. Mokomokġi ti pejogweroho imombe'gwovo Tupana'ga nhi'iġa ġa pe. Ape'akwahavuka ti ji pe me anhaġa ġa hugwi nehġe, ei ga ġa pe. ⁸ Pepojate ti toho kiro pea rupi. Taperohoi ti pġo itambere'ia reheve, ei ga. Taperohoi ti sacola no. Pejijihokava jate ti peroho, ei ga ġa pe. ⁹ Pemongi ti sandġalias. Taperohoi ti ojipea tapy'ynhapira, ei ga ġa pe.

¹⁰ Igwete ga ei no:

—Pe vahemame cidade pe po ti ojipe'ga ei pe me nehġe: "Hepejjijo pejjipyta'vo nhironga pe," e po ti ga pe me nehġe. Pejogweroho ti ga pyri pejjijupa a'ero, ei Jesus'ga

ġa pe. Tapejijjijji ti ojipe'ġa nonga pe, ei ga. Ga pyri jate ti peju. Aerē ti pea hugwi pe hoi cidade hugwi a'ero pejogwerogwovo nehē, ei Jesus'ga ġa pe. ¹¹ Po ti pevove'ġa napembuhurukari ojipyri hendupotare'yoma penhi'iġa a'ero po ti pe hojipei pea hugwi nehē, ei ga. Pehorame ti pemonduru otimbuguhua pejipyra hugwi toropohi ti pe hugwi javo ġa pe. Pe'ji ti ġa pe: "Peko te'varuhu pe hendupotare'yoma Tupana'ga nhi'iġa," pe'ji ti ġa pe, ei Jesus'ga ġa pe.

¹² Nahā Jesus'ga dozeve'ġa mondomondoukari ojipe'ġa pyri. Igwete ġa hoi imombe'gwovo Tupana'ga nhi'iġa ġa pe. Igwete ġa ei ġa pe:

—Perojijji ti pejeaporoġita pejipohia pe-jikote'varuhua hugwi, ei ġa ġa pe.

¹³ Igwete dozeve'ġa imbojipe'ape'ai anhaġa Dia-bo'gapyriva'ea ojipe'ġa hugwi. Igwete ġa imongyi ika-va he'yjuhuve'ġa akaġa rehe imombiga ġatetirūa ġa hugwi.

João Batistava'ea omano

(Mateus 14.1-12; Lucas 9.7-9)

¹⁴ Igwete pevove'ġa Jesus'ga mombe'umbe'ui. A'ero ga henduvi ġanhi'iġa Herodes'ga ġanduvihavuhu'ga. Ojipe'ġa e'i tehe Jesus'ga mombe'gwovo:

—Ga ko João Batista'ga reki, e'i tehe ga. Okwera po ga kiro oyvya hugwi. Nurā po ga japohetei ahemonhimomby'ava'ea naerū, e'i tehe ġa.

¹⁵ Ojipe'ġa e'i tehe:

—Jesus'ga po Elias'ga ura'java.

Ojipe'ġa:

—Ga po Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharamo oko ahe ja – kiroki ahe omombe'u Tupana'ga nhi'iġa ojopy'rovo hako, e'i tehe ġa.

¹⁶ Igwete Herodes'ga henduvi ġanhi'iġa Jesus'ga rehe. Igwete ga etehei:

—Ga ko João Batista'ga tuhē. Akamomboruka ji ga ikwehe novā. Kiro ga kwerava'javi reki, e'i tehe ga.

¹⁷ Nahā Herodes'ga ahe akamomborukari raikwehe. Herodiashēa rehe ga ahe pyhygukari ahe mongiuaka cadeia pype. Hehā ko Filipe'ga rembirekohēa na'ē Herodes'ga reki'yra'ga rembirekohēa. Aerē Herodes'ga hēa rerekoi reki.

Igwete João Batistava'ea ei Herodes'ga pe jipi: "Maranuhūrame nde eirū'ga rembirekohēa rerekoi? Na rūi ko ahe rekoi," ei ahe ga pe jipi.

Nurā Herodiashēa rehe Herodes'ga ahe pyhygukari ahe apyūiuka ahe mongiuaka cadeia pype. A'ereki hēa onhimboahi ahe ve tajukauka ti ga javo novā. ²⁰ Emo Herodes'ga ahe a'ngui na'ē. Ga ndojukaukapotari ahe. A'ereki ga okyhyji ikwahava Joāova'ea rekokatua. Okwaha ga Joāova'ea pyryhetea ahe rekoro ġwaramo Tupana'ga rehe. Nurā Herodes'ga ahe a'ngui. Joāova'ea nhi'inhi'iġame ga pe oko tehe gapy'a novā. Emo ga ġwendu pota Joāova'ea nhi'iġa novā.

²¹ Aerē o'aragwera rehe Herodes'ga japoi toryva omoirūhara'ġa pe soldados'ġa nduvihavuhu'ġa pe no imbateheteve'ġa pe no – kiroki ġa u gagwryi pe Galiléia pe. A'ea rupi Herodiashēa jirokwari João Batis-

tava'ea rehe ahe jukauka. ²² Hēara'yrahēa tehe oho Herodes'ġa pyri ojirokyavo ġapyteri pe. Igwete ġa nhi-mohēhetei kujahēa rehe Herodes'ga gapavēive'ġa pavēi. A'ero ga ei hēa pe:

—Gara nde erepota imondoa ejive? Tamondo ti nde ve, ei ga hēa pe. ²³ Tupana'ga henduvame nhirembi'ea ji ei nde ve: Tamondo pa tuhē ti nde ve neremimbota-rimova'ea javoji. Nhimbatera ti tamondojija'ro vehevi nde ve javoji, ei ga hēa pe.

²⁴ A'ero hēa hoi imombe'gwovo oyhēa pe.

—Gara re po ji aru ga hugwi nehē? ei hēa hēa pe.

—João Batista'ga akaġa pe ere, ei hēayhēa hēa pe.

²⁵ Kotihī hēa jivyri nhandaibe ogwovo javo Herodes'ga pe.

—Apota ji João Batista'ga akaġa, ei hēa, kiroġwe nhaembeva pype, ei hēa ga pe.

²⁶ Henduvame hēanhi'iġa Herodes'ga rekoveveuhetei a'ero. A'ereki ga ndojukaukapotari Joāova'ea novā. Emo ga e'i jipe reki Tupana'ga ġwendu nhirembi'ea javo. Gapavēive'ġa ġwendu ganhi'iġa no ga erame hēa pe tamondo tuhē ti nde ve javo. Nurā ga nde'ia'uva'javi kiro hēa pe: "Namondoa'javi ji nde ve."

²⁷ Nurā ga soldado'ga mondoukari cadeia pype togweru ti ga João'ga akaġa javo. ²⁸ Igwete soldado'ga hoi ahe akamomboadeia pype aheakaġa rerua nhaembeva pype. Igwete ga imondoi kujahēa po pe hēa herohoi oyhēa pe heroviaruka hēa pe Joāova'ea jukaagwera. ²⁹ Nahā Herodes'ga ahe akamomborukari raikwehe. Ikwahavame Joāova'ea remimbo'ehara'ġa hoi ahera'oa pyhyga herogwovo inoġa ityma raikwehe.

Jesus'ga ombohe'yi mbatera cinco milva'ea pe

(Mateus 14.13-21; Lucas 9.10-17; João 6.1-14)

³⁰ Aerē dozeve'ġa jivyri Jesus'ga pyri a'ero – ġahā Jesus'ga omondondouka Tupana'ga nhi'iġa mombe'uuka. Ojivyrame ġa imombe'upavi Jesus'ga pe ġwemimbo'eagwera. Ġatetirūa mombigagwera ġa omombe'u ga pe no.

—Orombojipe'a ore anhaġa ġa hugwi, ei ġa imombe'gwovo ga pe no.

³¹ A'ea rupi he'yjuhuve'ġa nhopondekwandekwavi ua Jesus'ga pyri onhimongyavo. Igwete ġa ndo'uukari Jesus'ġa pe. Nurā Jesus'ga ei dozeve'ġa pe:

—Nhande tehe ti xaho ongae'yi me tapepytu'uahi'vi ti javoji, ei ga ġa pe.

³² Jesus'ġa tehe ġa avi yhara pype a'ero ogwovo ongae'yi me. ³³ Emo pevove'ġa gwepia ġahoa. Igwete ġa ei ojohupe onhimongyavo:

—Kiro ġa hoi Jesus'ġa. Pea rupi ti xaho ġa ndeviri a'ero, ei ġa ojohupe.

Igwete ġa hoi nhandaibe ypihua rembeyvira rupi ogwovo cidades hugwi nhaporem. Igwete ġa na'ē ġa vahemi pevo Jesus'ġa nenonde. ³⁴ Ohemame Jesus'ga he'yjuhuve'ġa ndepiagi. Igwete ġa poria'iro ga pe onhimongyavo. A'ereki ga pe ko ġa ovelhas ja ovelhas gwepiakatuhara'ga rerekoe'ymame. Na jitehe ndipokokavi ġa. Igwete Jesus'ga ġa mbo'embo'ei.

³⁵ Kwara hoğweriã rupi garemimbo'ehara'ğa nduri ga pyri javo.

—Kiro ihohetei kwara. Ndogwerekoi onga avo ға pe, ei ға. ³⁶ Ere ti ға pe a'ero toho ti ға kopeve'ğa pyri cidades'i pe ira'agweva'e pe. Pevo po ti ға ipyhygi mbatera ojive i'uhavamo, ei ға Jesus'ga pe.

³⁷ Igwete ga ei ға pe:

—Pehe ti pemondo mbatera ға pe to'u ti ға javoji.

—Maranuhũ naerũ? ei ға. He'yjuhuva'ea duzentos itambere'ia po ti ore herohoi imondovo pão rehe ға pe naerũ? ei ға ga pe.

³⁸ Igwete Jesus'ga ei ға pe:

—Maramomi pe herekoi pães? Peho hepiaga.

Igwete ға hoi hepiaga, ға nduri imombe'gwovo ga pe.

—Cinco, ei ға. Dois ға gwereko pira no, ei ға ga pe.

³⁹ Igwete Jesus'ga he'yjuhuve'ğa mbojatykapavi ға mboapyga ға noğa nhungwa'via rehe. ⁴⁰ Ojopyri ға apyapygi upa a'ero. Pea hovai ға cem. Ґa hovai cinquenta. Hovaive'ға cem no. Nahã ға apyapygi ojogwerojuva. ⁴¹ Igwete Jesus'ga ipyhygi pães pira reheve. Igwete ga jovavuri onhi'iğa Tupana'ga pe.

—Ndepyry hete nde imbuhua mbatera ore ve, ei ga Tupana'ga pe.

Igwete Jesus'ga haygwe'rogwe'rogi pães imondovo ġwemimbo'ehara'ğa pe pema'ema'ẽ ға pe javo. Na jitehe ga ima'ema'ẽukari pira imondovouka ға pe nhaporememo. ⁴² Igwete ға nhaporememo i'ui'ui onhimoytaromouka jupe. A'ereki Jesus'ga ombohe'yjuhu hete mbatera ға pe. ⁴³ He'yjuhu hete ko ға cinco mil akwaimba'ero. Kunhangwera'ğa na jitehe he'yjuhu tayri'ğa pavẽi. Igwete Jesus'ga remimbo'ehara'ğa imono'ono'oği pães rembyruera pira'ia rembyruera reheve imondovo inoğa yrua pype. Dozeva'ea ға imoty-nahenahembavi yrua.

Jesus'ga oho yjapea rehe

(Mateus 14.22-33; João 6.15-21)

⁴⁵ Igwete Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ğa pe:

—He peji'ava yharuhua pype, ei ga. Pero'yaha ti aherovai ji renonde herogwovo cidade de Betsaida pe, ei ga ға pe.

He'yjuhuve'ğa pe ga ei:

—Kiro ji hoi na'ẽ nhinhi'iğa Tupana'ga pe, ei ga. He pejigwovo a'ero pejivya penhonga pe kiro, ei ga ға pe.

Igwete ga hoi vvytyruhua rupi. ⁴⁷ Ypytunimo ga tehe ga rekoi vvytyruhua arimo. Garemimbo'ehara'ğa ki a'e te oko yhara pype ypyteri pe. ⁴⁸ Igwete ga hepiagi ға ipyvupyvurahyrame. A'ereki vvyturanuhũ ġwovati'vatĩ ға. Ko'eğatue'yma rupi ga hoi ға pyri a'ero opyruğa yhya rehe ogwovo. Okwa ġwerĩ ga ġandova vvyri novĩa. ⁴⁹ Emo hepiagame gapyruğa yhya japea rehe ға nahenahemamo upa.

—Anhağa po, e ko ға novĩa.

⁵⁰ A'ereki ға nhaporememo gwepia ga. Ґapy'a juahi a'ero. Emo kotihĩ ga nhi'iği ға pe.

—Penoğatu ti pejipy'a, ei ga. Jihi ko koro ako. Tapeky-hyija'javi ti, ei ga ға pe.

⁵¹ Igwete ga avi yhara pype ға pohe. Kiro ipigi vvyturanuhũ. Igwete ға nhimomby'ahetei a'ero. ⁵² A'ereki ға ndaheaporoğitakatui pães mbohe'yjuhuagwera rehe. Noangari ға ikwahave'yma Jesus'ga popoakara.

Jesus'ga omombi ahetetirũa Genesaré pe

(Mateus 14.34-36)

⁵³ Igwete Jesus'ğa hero'yahavi herovahema Genesarépeve'ğa gwyri pe nhapytiammo. ⁵⁴ Ґa ěrame yhara hugwi pevove'ğa nhimombaragwahavipei Jesus'ga rehe. ⁵⁵ Igwete ға hoğahoi ogwyrã rupi itetirũave'ğa nderunderua ġakupeupava rehe ға noğa Jesus'ga pyri. Henduvame Jesus'ga hoa jipi, pevo ға ға nderuri ga pyri. ⁵⁶ Igwete ga imbojoapiapi ogwovo cidades pe. Nhu me ga hogahoi no. Perope ga oho – pevo nhaporememo ға itetirũave'ğa nderuri ға noğa mytu'ẽ me – perope ға ojatyka jipi. Igwete ға eğa'ei Jesus'ga pe:

—Na ға pokogi ndepira rembe'yva rehe vehevi.

Ґa pokogame hehe a'ero ipipavi ġatetirũa ға hugwi.

Judeus'ğa namonhava'ea remimbo'eagwera

(Mateus 15.1-9)

7 Igwete fariseus'ğa jatykai ua Jesus'ga pyri judeus'ğa mbo'ehara'ğa pavẽi. Uhu ға ga pyri Jerusalém hugwi. ² Igwete ға hepiagi Jesus'ga remimbo'ehara'ğa jikwakuve'yma.

—Ndokoi ға nhaneramonhava'ea remimbo'eagwera rupi, ei ға. A'ereki ға ndojikwakuvi ojipogweja rehe mbatera ua renonde, ei ға ojohupe.

³ A'ereki judeus'ğa namonhava'ea koi na ojikwaku ymya vehevi. I'ua renonde ahe jipogwepogwei jipi. A'ereki ahe e'i tehe: “Nhandejipogwepogweje'ymame po ti nhande nianhimombyryvi Tupana'ga pe,” e'i tehe ahe. Nurã ko judeus'ğa – kiroki ға fariseusramo – ға ko koji'i e'i: “Xajikwaku hete nhandekovo nhaneramonhava'ea remimbo'eagwera rehe,” e ko ға. Nurã ға ojipogweje'ymame ndo'ui mbatera jipi. ⁴ Herurame mbatera ima'ẽhava hugwi na jitehe ға ndo'ui ojipogweje'ymame. I'uhava ға ipyhepyhei imboapykava. Nahã ға jikwakukwakuvi jipi ġwamonhava'ea remimbo'eagwera rehe okovo xanhimombyry ti Tupana'ga pe javo novĩa.

⁵ Igwete fariseus'ğa jatykai Jesus'ga pyri judeus'ğa mbo'ehara'ğa pavẽi. A'ero ға hepiagi Jesus'ga remimbo'ehara'ğa jikwakuve'yma. Igwete ға ei Jesus'ga pe:

—Neremimbo'ehara'ğa ndojipogwejuhu i'ua renonde, ei ға. Maraname ға ndokoi nhaneramonhava'ea remimbo'eagwera rupi ojikwakuve'yma? ei ға.

⁶ Nahã Jesus'ga ei javo ға pe a'ero:

—Pehe ko pekokatu'ãva'ero peko! ei ga. Penhi'ĩpo'ru hete pe Isaíasva'ea kiro. Ymya Isaíasva'ea okwatija Tupana'ga nhi'iğa ahe mombe'gwovo hako, ei Jesus'ga.

Nahã Tupana'ga ei hako:

“Avove'ğa onhi'iğatu tehe

torombohete Tupana'ga javo,” ei ga.

“Emo ға nanhiarõi

imondoe'yma gweaporoġita imohina ji rehe," ei Tupana'ga hako, ei ga.

"Ji mbohetete tehe ġa.

A'ereki nhinhi'iġa rehe rūi ġa ombo'e," ei ga.

"Vyvyakotyve'ġa nemimbo'eteheha rehe ġa ġa mbo'ei a'ea ko Tupana'ga nhi'iġa javo tehe jupe," ei Tupana'ga hako.

Nahā Isafasva'ea ikwatijari ahe mombe'gwovo hako, ei Jesus'ga ġa pe.

Igwete ga ei ġa pe a'ero:

—Ahemombe'ua ko pemombe'uaġwama reki. A'ereki ahe javijitehe ko pe peko pekokatu'aġuhūva'ero. Pemandyandyi pe ojipe'ġa jipi orombohete Tupana'ga javo tehe, ei Jesus'ga ġa pe. Pepohi reki pe Tupana'ga nhi'iġa hugwi. Emo vyvyakotyve'ġa nemimbo'eagwera pe pehendu katu, ei ga.

⁹—Pyry hete reki pe me pe imbogwavame Tupana'ga nhi'iġa xako ti nhaneremimbo'eagwera rehe javo, ei ga onhi'iġahyavo ġa pe. ¹⁰ Moisésva'ea okwati-ja Tupana'ga nhi'iġa imombe'ukatuavo hako, ei ga ġa pe. Igwete ahe ei:

"Pemondo ti pejeaporoġita imohina pejuva'ga rehe penhyhēa rehe no," ei ahe.

Igwete ahe ei no ikwatijarame Tupana'ga nhi'iġa:

"Kiroki ga ei te'varuhu uva'ga pe oyhēa pe no
– tojukauka ti ġa ga a'ero," ei Moisésva'ea hako, ei Jesus'ga ġa pe.

¹¹ Pe ki a'e te ahe atyvi ġa mbo'ei, ei Jesus'ga. Pepyteripeve'ga po e'i uva'ga pe oyhēa pe no: "Opopoko pota ji imondovo mbatera pe me novā. Emo ji amondo reki akoja Tupana'ga pe," e po ga, ei ga. ¹² Ga erame a'ea ġa pe pe'ji tehe reki pe: "Pyry ga nomondo mbatera uva'ga pe a'ero," pe'ji tehe pe, ei Jesus'ga ġa pe. ¹³ Nahā ko pe ġa mbo'ei hendukatuuka ġa pe penamohava'ea remimbo'eagwera hendukatuukare'yma ġa pe Tupana'ga nhi'iġagwera, ei ga. Nahanahā pe ndekouhui jipi, ei Jesus'ga ġa pe.

Ahereaporoġitate'varuhua ahembote'varuhuva'ea (Mateus 15.10-20)

¹⁴ A'ero Jesus'ga he'yjuhuve'ġa mbuhurukara'javi ojipyri imombe'gwovo ojo'java'ea ġa pe.

—Pe me nhaporemo ji ei: Pehendu ti ikwahava, ei ga.

¹⁵ Mytu'emahugwiva'ea – kiroki mbatera ahe o'u jipi – a'ea okirame ahe pype nahembote'varuhui. Aheyvyterahugwiva'ea ki a'e te ahe mbote'varuhu, ei ga.

¹⁶ Peapyakwa pe. Pehendu katu ti ji'ea a'ero, ei Jesus'ga ġa pe.

¹⁷ Igwete Jesus'ga hoi onga pe ġa hugwi. Igwete garemimbo'ehara'ġa hoi javo ga pe.

—Gara pe nde ei ojo'java'ea mombe'gwovo? ei ġa ga pe.

¹⁸ Igwete ga ei ġa pe:

—Jara'ġa ja pe ndapekwahavi naerū? ei ga. A'ereki mytu'emahugwiva'ea aherembi'ua nahembote'varuhui tuhē. A'ereki a'ea nombote'varuhui ahereaporoġita. Ndapekwahavi pe a'ea naerū? ei ga ġa pe. Aherembi'ua oho aherevegi pe. Kirē ko ahe imbo'apavi ojihug-

wi, ei ga. Aherembi'ua nahembote'varuhui tuhē a'ero, ei Jesus'ga ġa pe.

O'erame a'ea ga ei pe'u pa ti mbatera a'ero javo.

²⁰ Igwete Jesus'ga ei ġa pe no:

—Peyvyterahugwiva'ea reki ko pe mbote'varuhu.

²¹ A'ereki pevyteri pe pendeaporoġita te'varuhu, ei ga. Pejeaporoġitate'varuhurame ko pe ojipe'ġa ndereko-reko'ihu. Pemi pe ojipe'ġa mbatera. Peporojuka pe, ei ga. Ojipe'ġa nembireko'ġa pavēi pe peko. ²² Potaruhu pe ojipe'ġa mbatera. Peko te'varuhu pe, ei ga ġa pe. Pemoandyandyi pe ojipe'ġa. Peakwahavihu pe. Penhimyrō pe ojipe'ġa ndehe, ei ga. Pembotegwete pe ojipe'ġa. Penhimbohete pe. Pearuivehū pe, ei ga. ²³ Nanongara nhaporemo pendekote'varuhuva'ea ko pevyterahugwiva'ea. A'ea reki pe mbote'varuhu, ei Jesus'ga ġa pe.

Judeurūiva'ea ojiko Jesus'ga rehe (Mateus 15.21-28)

²⁴ Igwete pea hugwi Jesus'ga hoi cidade de Tiro koty. Igwete ga ki onga pe tokwahavyme ti ġa jiruva avo javo novā. Emo ġa okwaha reki. ²⁵ Igwete hēa ruripei Jesus'ga pyri. A'ereki pevove'ġa omombe'u ga hēa pe. Hēara'yrahēa anhaġa opojyka ojive. Nurā hēa ruri ġwenypy'anduruga Jesus'ga pyri jihoheva'ero ji poko javo. Hēa ko judeu rūi reki. A'ereki hēa siro-fenícia-peve'ġa gwyrivevehēa. Nanongara'ġa – ġa ko judeus'ġa rūi – judeus'ġa e'i nhaġwatiġa ġa pe okoe'yma ġa ndehe. Igwete hēa ruri javo Jesus'ga pe:
—Embojipe'a ti anhaġa jira'yrahēa hugwi, ei hēa ga pe.

²⁷ Igwete Jesus'ga ei hēa pe:

—Ndapyryvi ji nde pokoga. A'ereki nde judeu rūi, ei ga. Ndapyryvi ahe ipyhygi tayri'ġa nemi'ua imomboanhaġwatiġa pe, ei ga. Tayri'ġa ypy o'u, ei ga hēa pe.

²⁸ —Na tuhē, ei hēa. Emo nhaġwatiġa vehevi turi mesa gwyri i'gwovo hembyrue'ria tayri'ġa nemi'ua ndurugagwera, ei hēa. Nurā nhaġwatiġa javijitehe ji ruri nde pyri ji poko javo.

²⁹ —Ji nhi'ikwepy katu nde, ei Jesus'ga hēa pe. Nurā heregwovo enhonga pe kiro a'ero, ei ga. A'ereki anhaġa ojipe'a reki ndera'yrahēa hugwi, ei ga hēa pe.

³⁰ Igwete hēa jivyri onga pe tayrihēa repiaga. Anhaġa ojipe'a tuhē hēa hugwi. A'ero hēa nhinoġatui upa opiro'yro jugwi.

Jesus'ga ġwendukatuuka ndiapyakwariva'ea pe

³¹ Igwete Jesus'ġa jivyri cidade de Tiro hugwi ogwovo. Igwete ġa hoi okwava cidade de Sidom rupi Dez Cidades mbytembytera rupi no. Igwete ġa hoi ypihua pyri Galilíapeve'ġa gwyri pe. ³² Igwete pevove'ġa ga reruri Jesus'ga pyri ndiapyakwarive'ga. Nhi'indynguhu ga. Igwete ġa ei Jesus'ga pe:

—Epoko ga rehe hendukatuuka ga pe ga monhi'iġat-uavo.

³³ A'ero Jesus'ga ga rerohei he'yjuhuve'ġa hugwi opūa mondovo gapyakwari pe. Igwete ga nyvuni

opokoga gakūa rehe. ³⁴ Gwovavuramo Jesus'ga py-tuhemamo. Igwete ga ei ga pe:

—Efatá! ei ga. (A'ea ko: "Pepe'a, gapyakwara!")

³⁵ A'ero gapyakwara jipe'ai. Gakūa pyryva'javamo no. Igwete ga nhi'iġatui reki a'ero. ³⁶ Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Tapemombe'ui ti a'ea ojipe'ġa pe, ei ga ġa pe novía.

Emo ġa omombe'u reki. Igwaigwavete ga ei ġa pe tapemombe'ui ti javo novía. Emo igwaigwavete ġa oho imombe'gwombe'gwovo reki. ³⁷ Igwete ġa nhimomby'ahetei.

—Okwaha pa hete ga ġa nderekokatuavo, ei ġa. Ndi-apyakwarive'ġa pe ga ġwendukatuuka reki. Onhi'iġe'ýve'ġa ga ġa monhi'iġatu no.

Jesus'ga ombohe'yi mbatera quatro milva'ea pe

(Mateus 15.32-39)

8 Aerē he'yjuhuve'ġa jatykaa'javi Jesus'ga pyri. Mominame ġa hugwi mbatera i'uhavamo Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa mbuhurukari ojipyri. Igwete ga ei ġa pe:

² —Iporia'i ġa ji ve onhimongyavo, ei ga. A'ereki mokōi ġa kiri ji pyri. Kiro momina mbatera ġa hugwi a'ero, ei ga ġa pe. ³ Po ti ji ġa mondoukari ġanonga pe ġa mbatera ue'ymame, a'ero po ti ġa pytu-pavahivuhuro ogwovo pea rupi nehē. A'ereki jara'ġa nonga paivohu, ei ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

⁴ Igwete ġa ei ga pe:

—Maranuhū po ti nhande ipyhygi pães ġa pe avo on-gae'yi me nehē? ei ġa.

⁵ Igwete ga ei ġa pe:

—Maramomi pe herekoi pães? ei ga ġa pe.

—Sete ore herekoi, ei ġa.

⁶ Igwete Jesus'ga ġa mboapypavi ġa noġa yvyvo. Igwete ga ipyhygi pães seteva'ea. Igwete ga nhi'iġi Tupana'ga pe ndepyry hete nde imbuhua ore ve javo ga pe. Igwete Jesus'ga haygwe'rogwe'rogi imondomondo ġwemimbo'ehara'ġa pe.

—Pema'ema'ē kiro he'yjuhuve'ġa pe to'u ġa, ei ga ġa pe.

A'ero ġa ima'ema'ēi ġa pe. ⁷ Mokoi'ī te ġa herekoi pira'ia no. Igwete Jesus'ga nhi'iġi Tupana'ga pe ndepyry hete nde pira mbuhua ore ve javo. Igwete ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe:

—Pema'ema'ē pira'ia ġa pe no.

⁸ Ġa ima'ērame ġa nhapremo i'ui a'ero onhimoytaromouka jupe. A'ereki Jesus'ga ombohe'yjuhu mbatera ġa pe nhapremo. He'yjuhu ko ġa – kiroki ġa o'u – quatro milve'ġa. Aerē garemimbo'ehara'ġa imono'ono'oġi haygwegwera rembyruera imondovo inoġa yrua pype. Seteva'ea ġa imotynahenahembavi a'ero.

Aerē Jesus'ga ġa mondoukari ġanonga pe. ¹⁰ Igwete ga ġwemimbo'ehara'ġa ndero'avi yhara pype ġa nderogwovo Dalmanutapeve'ġa gwyri pe ġa nderovahema.

Fariseusva'ea e'i ahemonhimomby'ava'ea pe

(Mateus 16.1-4)

¹¹ Igwete fariseus'ġa nduri onhi'iġayva Jesus'ga pe.

—Timbopoyjayjaryme ti nhande ga ga ikwa-have'ymame, ei ġa ojohupe.

Igwete ġa ei Jesus'ga pe:

—Eapo ti ore ve ahemonhimomby'ava'ea Tupana'ga popoakara repiuka ore ve, ei ġa ga pe. A'ero po ti ore nde reroviari nehē Tupana'ga ga mbuhuruka tuhē javo nehē, e'i tehe ġa ga pe.

¹² Igwete Jesus'ga pytuhemamo upa okovevehuro.

—Maranuhūrame aġwamove'ġa hepiapotaruhui ahemonhimomby'ava'ea? ei ga. Tamombe'u katu ji pe me: Ndahepiukari tuhē po ti ji nhimbuhurukara kwahavuka aġwamove'ġa pe! ei ga ġa pe.

¹³ A'ero Jesus'ga hoi fariseus'ġa hugwi.

Penhimboko'i ti, ei Jesus'ga ġwemimbo'eaatyviva'ea rehe

(Mateus 16.5-12)

Igwete ga ġwemimbo'ehara'ġa ndero'avi yhara pype ġa nderogwovo xaho aherovai javo. ¹⁴ Garemimbo'ehara'ġa ndogwerohoi pāo imoka'nhyrna. Ojipeji jate ġa gwereko yhara pype. ¹⁵ Igwete yhara pype Jesus'ga imomoranduvi ġa pe.

—Penhimboko'i ti pāo mbovuhava rehe fariseus'ġa apoa rehe Herodes'ġa apoa rehe no, ei ga ġa pe.

¹⁶ A'ero ġa nhi'iġi ojohupe.

—Maraname ga ei pāo mbovuhava pe? ei ġa. Ndirekoi nhande pāo nhandejupi. Nurā po ga ei poro, e'i tehe ġa ojohupe.

Ndokwahavi ġa Jesus'ga rembi'ea. A'ereki ġwemimbo'eaatyviva'ea pe ga ei fariseus'ġa nemimbo'ea pe. Herodes'ġa nemimbo'ea pe ga ei no a'ea ikwahy hete imbovuhava javijitehe javo.

¹⁷ Jesus'ga okwaha ġanhi'iġa ojohupe. A'ero ga ei ġa pe:

—Maranuhūrame pe nhi'iġi pāo rerekoe'yma rehe? ei ga. Ndapekwahavi ve pe jipopoakara naerū? Napeangari pe? ei ga ġa pe. ¹⁸ Pendeakwa pe novía.

Ndapehepiagi pe ikwahava naerū? ei ga. Peapyakwa pe novía. Napehendukatui pe naerū? Pemoka'nhy pe a'ero nhirembiapoagwera pães mbohe'yjuhuagwera? ei ga. ¹⁹ Cincova'ea ji ahaygwe'rogwe'ro pães ima'eamouka cinco milve'ġa pe ikwehe, ei ga. Aerē pe imono'ono'oġi haygwera yrua imotynahema. Maramomi pe imotynahemi yrua naerū? ei ga ġa pe.

—Dozeva'ea ore imotynahenahemi ikwehe, ei ġa ga pe.

²⁰ Igwete ga ei:

—Aerē seteva'ea ji haygwe'rogwe'rogi pães ima'eamouka quatro milve'ġa pe oji'i, ei ga. Maramomi pe imotynahenahemi yrua haygwera imondovo ipype? ei ga ġa pe.

—Seteva'ea ore imotynahemi oji'i, ei ġa ga pe.

²¹ Igwete ga ei ġa pe:

—Pe ndapekwahavi ve naerū? ei ga ġa pe.

Jesus'ga omboheha katu ahe

²² Igwete Jesus'ga heruri herovahema cidade de Bet-saida pe. Igwete pevove'ga hehae'ŷve'ga reruri ga pyri.

—Epoko ti ga rehe ga mbohehakatuvavo, ei ġa ga pe.

²³ Igwete Jesus'ga hoi ga popyhyga ga rerogwovo cidade hugwi. A'ero Jesus'ga nyvuni gareakwari pe ga pokogi hehe. Igwete ga ei:

—Erehepia nde mo? ei ga ga pe.

²⁴ Igwete ga ma'ei.

—Ahepia ji ġa novia, ei ga. Yva ja ko ġa. Emo ġa ohooho ogwovo, ei ga Jesus'ga pe.

²⁵ A'ero Jesus'ga pokoga'javi gareakwara rehe. Igwete ga hepihetei gwehakaturamo. ²⁶ A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Eho enhonga pe kiro. Terehoi ti imombe'gwovo en-himbohehaagwera cidadepeve'ga pe, ei ga.

Nde Ko Cristoramo, ei Pedrova'ea Jesus'ga pe

(Mateus 16.13-20; Lucas 9.18-21)

²⁷ Igwete Jesus'ga hoi ġwemimbo'ehara'ga pavēi imbojoapiapiavo ogwovo cidades pe – kiroki cidades ira'agwe cidade de Cesaría de Filipe hugwi. Pea rupi ġa horame ga ei ġa pe:

—Marāi ġa ji ve jipi? ei ga.

²⁸ —“Ga ko João Batista'ga,” ei ġa nde ve, ei ġa. Jara'ga e'i: “Ga ko Elias'ga.” Jara'ga e'i nde ve: “Ga ko Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea ahepy-teripeve'ga – kiroki ahe Tupana'ga nhi'iġa omombe'u ojopy'rovo hako. Okwera ga kiro omanoa hugwi,” ei ġa nde ve, ei ġa Jesus'ga pe.

²⁹ —Oro pe, ei ga ġa pe, marāi pe ji ve a'ero?

Igwete Pedro'ga ei ga pe:

—Nde ko Cristoramo ereko Tupana'ga remimbuhurukaramo, ei ga.

³⁰ Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Teremombe'ui ti a'ea ojipe'ga pe, ei ga.

Jesus'ga omombe'u omanoaġwama

(Mateus 16.21-28; Lucas 9.22-27)

³¹ Igwete Jesus'ga ġa mbo'embo'ei.

—Tupana'ga ji mbuhuruka avo teremano ti javo ji ve, ei ga. Ndokoi po ti ġa ji rehe nehē xava'eve'ga ahembo'ehara'ga pavēi. Mbatera kwava'ehara'ga nduviha-va'ga po ti ndokoi ji rehe nehē no, ei ga ġa pe. He'yjuhuvava'ea po ti ġa imbuhurukari hahyva'ea ji ve nehē. Igwete po ti ġa ji jukaukari nehē. Mokōi pe kirirē po ti ji kwerava'javi nehē, ei ga ġa pe.

³² Jesus'ga omombe'u katu ġa pe okoaġwama. Igwete Pedro'ga ga rerohoi'i onhi'iġahyavo ga pe.

—Na rūi po ti nde reaporoġitaro hamo, ei ga Jesus'ga pe.

³³ Emo Jesus'ga opyryr'ŷ ġwemimbo'ehara'ga ndepia-ga onhi'iġahyavo Pedro'ga pe.

—Ejipe'a ti ji hugwi, ei ga. A'ereki Satanás'ga nde monhi'ī poro. Tupana'ga opota reki nhimanoa, ei ga. Nde nderekoi Tupana'ga reaporoġita rehe. Vvyako-

tyve'ġa ndeaporoġita rehe nde ereko, ei ga Pedro'ga pe.

³⁴ Igwete Jesus'ga ġa mbuhurukari ojipyri ġwemimbo'ehara'ga he'yjuhuvava'ga pavēi. Igwete ga ei ġa pe:

—Pe ndekopotarame nhiremimbo'eharamo pepohi ti penhimimbotarimova'ea hugwi tako ti Jesus'ga remimbotarimova'ea rupi javo, ei ga. Po ti ġa imbohahyukari pe me pe jukavo vehevi nehē jireheva'ero pejikovo ġwaramo nehē, peko jitehe ti nhiremimbotarimova'ea rupi pejipohire'yva ji hugwi. Peko tuhē ti nhinhi'iġa rupi, ei Jesus'ga ġa pe.

³⁵ Igwete ga ei no:

—Po ti ġa pe jukai jireheva'ero ġwaramo, a'ero po ti pe ndekoi Tupana'ga pyri avuirama nehē. Po ti ġa pe jukai ji mombe'uro ġwaramo, a'ero po ti pe ndekoi Tupana'ga pyri pejikovo nehē, ei ga ġa pe. Po ti pe ei: “Ndakoi po ti ji Jesus'ga remimbo'eharamo tajjukayme ti ġa”, a'ero po ti pe manoi pejigwovo hahyva'ea ruvi-hava pype nehē, ei ga.

³⁶ —Po pe ei: “Ndakoi po ti ji Jesus'ga remimbo'eharamo tapyhy pa ti mbatera jijive”, a'ero po ti pe herekotehei penhimbaterahetea aerē pejigwovo reki hahyva'ea ruvihava pype, ei ga. ³⁷ A'ereki ahe nomon-doi mbatera ohohava ikwepykavamo ohorame Tupana'ga pyri, ei ga ġa pe.

³⁸ Igwete Jesus'ga ei ġa pe no:

—Aġwamove'ga opohi Tupana'ga hugwi okote'varuhavavo, ei ga. Po ġapyteripeve'ga ei: “Ji Jesus'ga remimbo'eharamo rūi ako heroviare'yva ganhi'iġa.” Po ġa ei poro, a'ero jirura'javame po ti ji ei ġa pe nehē: “Ġa ko nhiremimbo'eharamo rūi oko”, ei ga. Ajivyr'a'ja po ti ji Tupana'gapyrive'ga pavēi Tupana'ga popoakara rerekovo nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

9 —Amombe'u katu ji pe me, ei Jesus'ga ġa pe.

Omanoe'ymame po ti agwa'ga pyteripeve'ga hepi-agi Tupana'ga popoakara nehē ji rekorame ġanduvi-havuhuhetero nehē, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe.

Jesus'ga ra'oa ojirojiji aherovaki

(Mateus 17.1-13; Lucas 9.28-36)

² Seis okirirē Jesus'ga trêsvē'ga nderohoi ojupi. Pedro'ga ga gweroho Tiagova'ea João'ga no. Ġa tehe ga gweroho vvytyruhua rupi yvateuhuva'ea rupi ġa nderojiupia. Igwete Jesus'ga ra'oa jirojiji ġandovaki.

³ Gapira hendy'jandy'ja, tiġahivuhu hete. Nanongara tegwete nhande ve ipotukarame tapy'ynhapira imotiġahivuhavavo. ⁴ Igwete ahe jipiukari ġa pe Elias-va'ea Moisésva'ea pavēi – kiroki ahe ymyahū hete omano. Onhi'inhi'ī ahe Jesus'ga pe. ⁵ Igwete Pedro'ga ei ovytyeri pe: “Marā po ti ji ei a'ero?” ei ga. A'ereki ġapy'a juahi ġa nhimomby'arama ahe repiaga. Igwete Pedro'ga ei:

—Jesus, pyry nhande rekoi avo, ei ga. Na ore japoi na'ē tapyimbovyra pe me a'ero trêsva'ea. Ojipeji po ti ore japoi nde ve, ojipea po ti ore japoi Moisés'ga pe, ojipea po ti Elias'ga pe nehē nohō, ei ga Jesus'ga pe.

⁷ Nanime ijyvi yvaġatiġa ġa arimo ġa mongovo o'aġi pe. Igwete Tupana'ga nhi'iġi yvaġatiġa hugwi.

—Gaha ko jira'yra'ga nhiremia'nguhete'ga, ei ga Jesus'ga mombe'gwovo. Pehendu katu ti ganhi'iġa, ei Tupana'ga ġa pe.

⁸ Nanime Jesus'ga remimbo'ehara'ġa harekoi novġa. Emo ġa ndohepiaga'javi ahe. Jesus'ga tehe ġa gwepia ojipyri. ⁹ Igwete ġa jvyi vytyruhua hugwi ojivya. Igwete Jesus'ga ei trġsve'ġa pe:

—Tapemombe'ui na'ġe ti ġa pe penhimbiepiaga, ei ga. Ji kweravirġe gwe nhimanoa hugwi, a'ea rupi ti pe-mombe'u a'ero, ei ga ġa pe.

¹⁰ Ojapyaka ġa ganhi'iġa rehe. Igwete ġa ei ojohupe:

—Gara pe ga ei: "Akwera po ti ji nhimanoa hugwi"? ei ġa ojohupe.

¹¹ Aerġe ġa ei Jesus'ga pe:

—Marġa a'ero? ei ġa. Orembo'ehara'ġa e'i: "Elias'ga na'ġe uhu, aerġe Cristo'ga ruri a'ero," ei ġa, ei ġa. Maraname ġa ei a'ea? ei ġa Jesus'ga pe.

¹² Igwete ga ei ġa pe:

—A'iti tuhġ Eliasva'ea uhu na'ġe ġandeaporoġita rero-jijyipava, ei Jesus'ga ġa pe. Pejapyaka ti kiro nhi-mombe'uagwera rehe no, ei ga. A'ereki ymyahŭ Tupana'ga okwatijaruka ahe ve ji mombe'gwovouka hako no. Nahġa ahe ei: "He'yiva'ea po ti ġa imondoġ hahyva'ea ga pe okote'varuhuavo nehġe ndorokoi ore nde rehe javo nehġe." Poha ahe ei ji mombe'gwovo hako, ei Jesus'ga ġa pe. ¹³ Kiro ji ekatui pe me a'ero, ei Jesus'ga. Eliasva'ea uhu reki ikwehe. A'ero ġa ndekote'varuhui ahe ve ġwemimbotarimova'ea rehe okovo ġwaramo, ei ga. Na tuhġ Tupana'ga rembikwatijarukara ahe mombe'u nhoġwenonde hako, ei Jesus'ga ahe ko Joġo Batistava'ea javo ġa pe.

Jesus'ga ombojipe'a anhaġa ahera'yra'va'ea hugwi (Mateus 17.14-21; Lucas 9.37-43a)

¹⁴ Igwete Jesus'ga jivyra'javi trġsve'ġa pavġi ġwemimbo'ehara'ġa pavġi. Igwete ġa nduri jara'ġa pyri noveve'ġa pyri. Urame ġa he'yjuhuve'ġa ndepiagi noveve'ġa pyri Jesus'ga remimbo'ehara'ġa pyri. A'ereki judeus'ġa mbo'ehara'ġa ġa nhi'iġayva. ¹⁵ Nanime he'yjuhuve'ġa Jesus'ga repiagi onhimomby'avo ga mboha'uve'yma.

—Kiro ga ruri Jesus'ga, ei ġa ojohupe.

Igwete ġa nhani ogwovo ga pyri. ¹⁶ Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Manongara rehe pe nhonhi'iġayvayvaruhui?

¹⁷ Igwete ġapyteripeve'ga ei ga pe:

—Jesus, ei ga. Aru ji jira'yra'ga nde pyri ko novġa. A'ereki anhaġa opojyka ga jipi, ei ga. Nomonhi'iġukari jira'yra'ga a'ero, ei ga ga pe. ¹⁸ Ga pojykarame ga mbo'ambo'ari ga noġa. Hendyjuiporuhu ga. Haingryngryri ga no. A'ero ga yvrakwenamo, ei ga. Igwete ji ei neremimbo'ehara'ġa pe: "Pembojipe'a anhaġa ga hugwi," a'e ji ġa pe novġa. Tegwete reki ġa pe ipe'ahava ga hugwi, ei ga Jesus'ga pe.

¹⁹ Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Pe ndapejikoguhui ji rehe jipi, ei ga. Manamehŭ po ti pe jikogi ji rehe nehġe naerŭ? A'ereki ji jikwera-

jahivuhu pe ndehe, ei Jesus'ga ġa pe. Peru ga ji pyri a'ero, ei ga ġa pe.

²⁰ Igwete ġa tayri'ga reruri Jesus'ga pyri. Anhaġa Jesus'ga repiagame tayri'ga moheo'ari. Igwete ga ari yvyvo ojavajirejireva. Hendyjuipo hete ga. ²¹ Igwete Jesus'ga ei garuva'ga pe:

—Maramomi kwara ga pojyka rehe?

—Gavoja'iagwera jate ga pojykai, ei ga. ²² Igwete ga mombomombori tata pyteri pe jipi. Ypy pe ga mombomombori no tajuka ga javo novġa, ei ga. Po nde ikwahavi ore pokoga, ore porogwety ti a'ero, ei ga Jesus'ga pe.

²³ —"Po nde ikwahavi," ere nde ji ve naerŭ? ei Jesus'ga ga pe. Tupana'ga okwaha pa ġa pokoga jipi – kiroki ġa ojiko ga rehe, ei ga.

²⁴ Igwete garuva'ga ei:

—Ajiko ji ga rehe novġa. Ji poko ti a'ero ji mbojiko-heteavo Tupana'ga rehe nehġe, ei ga.

²⁵ Igwete he'yjuhuve'ġa nhani ojatykavo ga pyri. Ġandura repiagame Jesus'ga nhi'iġahyi anhaġa pe – kiroki nomonhi'iġa'javi tayri'ga mboapyagweva no. Igwete ga ei jupe:

—Jihi a'e nde ve: Ejipe'a ga hugwi. Terepojykaa'javi ti ga, ei Jesus'ga jupe.

²⁶ Igwete anhaġa hapukai tayri'ga momanoahiva ojipe'avo ga hugwi. Omanova'ea ja ga rekoi upa. Nurġa he'yive'ġa etehei ga pe:

—Omano ga upa.

²⁷ A'ero Jesus'ga ga popyhygi ga mbovyva. Igwete ga po'ami okovo. A'ereki ga pyry hete kiro.

²⁸ Aerġe Jesus'ga hoi onga pype. Igwete garemimbo'ehara'ġa hoi javo ga pe ojipe'ġa ndovakie'y.

—Marġa ore norombojipe'akwahavi anhaġa ga hugwi? ei ġa Jesus'ga pe.

²⁹ —Penhi'iġame jate Tupana'ga pe po ti pe imbojipe'aukari nanongara, ei Jesus'ga ġa pe.

Jesus'ga omombe'ua'ja omanoaġwama (Mateus 17.22-23; Lucas 9.43b-45)

³⁰ Aerġe Jesus'ġa hoi pea hugwi ogwoogwovo Galilġa-peve'ġa gwyrup. Jesus'ga ndopotari ohoa kwahava.

³¹ A'ereki ga ġwemimbo'ehara'ġa mbo'e pota omanoaġwama rehe.

—Ji mondouka po ti ġa nharoe'yve'ġa po pe nehġe ji jukavouka nehġe, ei ga. Mokoi ti pe kiri ji jukarġe nehġe. Kirġe ti ji kwerava'javi nehġe, ei ga ġa pe novġa.

³² Emo ġa ndokwahavi garembi'ea ma gara pe ga ei javo ojohupe. Ga pe ġa nde'ia'uvi reki.

Manamo nhandejoheva'ero? ei ahe (Mateus 18.1-5; Lucas 9.46-48)

³³ Pea rupi Jesus'ġa hoi ogwovo. Oro Jesus'ga remimbo'ehara'ġa, onhi'iġayva ġa ojohupe.

—Manamo nhandejoheva'ero? Ji ko koji'i pe hohe, ei ġa ojohupe.

Igwete ġa nduri ovahema cidade de Cafarnaum me. Ohorame onga pe Jesus'ga ei ġa pe:

—Manongara rehe pe nnonhi'iġayvayvari nhande rura-me pea rupi? ei ga.

Igwete ġa nonhi'iġi opoyjayjare'ymamo. A'ereki ġa onnonhi'iġayva onhimboboheteavo pea rupi ogwovo ji ko pe hohe javo ojohupe.

³⁵ A'ero Jesus'ga apygi ġa mbuhurukapava ojipyri. Igwete ga ei ġa pe:

—Pejikopotarame ġahoheva'ero penhimongo na'ē ti okoteheva'ero ojipe'ġa pokopokoga jipi, ei ga ġa pe.

³⁶ A'ero ga tayri'ga mbuhurukari ga rerua ġapyteri pe ga anhuvana. Igwete ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe:

³⁷ —Pehepia tayri'ga, ei ga. Kiroki ġa oko nanongara'ġa ndehe ġa ko Jesus'gareheva'ero javo – ġa oko ji rehe no, ei ga. Kiroki ġa oko ji rehe nde ko Tupana'ga repykaramo javo – ji rehe jate rūi ġa oko. Ġa oko nhimbuhurukara'ga rehe no, ei Jesus'ga ġa pe.

Ġahā nhande repy, ei Jesus'ga (Lucas 9.49-50)

³⁸ Igwete Joāo'ga ei Jesus'ga pe:

—Orohepia ore hajiheve'ga oji'i, ei ga. Ombojipe'a ga anhaġa ojipe'ġa hugwi. Ombojipe'a ga ndepopoakara pyvō nde renoina, ei ga Jesus'ga pe. Nurā ore ei ga pe: “Terembojipe'ai anhaġa ġa hugwi Jesus'ga renoina,” oro'e ore ga pe. A'ereki ga nhandereheva'ea rūi, ei Joāo'ga ga pe.

³⁹ Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Tape'ei poa ga pe, ei ga. Japovame ahemonhimomby'ava'ea jipopoakara pyvō po ti ġa nanhimbobotegwetei kotihī nehē, ei ga. ⁴⁰ Kiroki ġa nianemovahī – ġahā nhande repy a'ero, ei Jesus'ga ġa pe. ⁴¹ Amombe'u katu ji pe me, ei ga. Kiroki ġa pe poko ġa ko Cristo'gareheve'ġa javo – ġa pe po ti Tupana'ga ikwepygi imon-dokatuavo nehē. Yhya vehevi ġa imbuhurame pe me pey'gwavamo, a'ero po ti ga ikwepkatui tuhē ġa pe nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

Tiruahū hete ġa pe, ei Jesus'ga (Mateus 18.6-9; Lucas 17.1-2)

⁴² Igwete Jesus'ga ei no:

—Tapembo'e ti ji ojipe'ga rehe kiro. Po ġa nhapytī itaruvihavuhua gajura rehe ga momboa ypy pe, a'ero po tiruahū ga pe, ei ga. Koji'i hete po ti tiruahū ga pe ga jireheve'ġa mbote'varuhurame tayri'ġa huvihava'ġarūive'ġa, ei Jesus'ga ġa pe.

⁴³ Igwete ga ei no:

—Po pe ndekote'varuhui pejipoa pyvō, marā re po ti pe napemondohoguhui pejipoa imomboa a'ero torokote'varuhua'javyme ti javo? ei ga ġa pe. Tiruahū po pe me pe ojipeji herekorame pejipoa novā, ei ga. Po ti pe mokōi pejipoa rerohoi hahyva'ea ruvihava pype pejikote'varuhua pige'yma ġwaramo nehē, a'ero po ti koji'iete'i tiruahū pe me nehē. A'ereki pevova'ea tata ndogweva'javi nehē, ei ga. Koji'i pyry po ti pe herohoi pejipoe'yma vehevi yvagi pe Tupana'ga pyri nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

⁴⁵ —Po pe hoi pejikote'varuhua'avo pejikovo, marā re po ti pe napemondohoguhui pejipyia imomboa a'ero

torokote'varuhua'javyme ti javo? ei ga ġa pe. Tiruahū po pe me pe herekorame ojipeji pejipyia novā, ei ga. Po ti pe mokōi pejipyia rerohoi hahyva'ea ruvihava pype pejikote'varuhua pige'yma ġwaramo nehē, a'ero po ti koji'iete'i tiruahū pe me nehē, ei ga. Koji'i pyry po ti pe herohoi yvagi pe pejipyie'yma vehevi nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

⁴⁷ —Po pe pejeakwara pyvō hepiagi ite'varuhua'ea – kiroki onhimbobohemia'ngi pe me, marā re po ti pe ndapehekyjuhui pejeakwara torokote'varuhua'javyme ti javo? ei ga ġa pe. Tiruahū po pe me pe ojipeji herekorame pejeakwara novā, ei ga. Po ti pe mokōi pejeakwara rerohoi hahyva'ea ruvihava pype nehē pejikote'varuhua pige'yma ġwaramo nehē, a'ero po ti koji'iete'i tiruahū pe me nehē, ei ga. Koji'i pyry po ti pe herohoi ojipeji vehevi nhanderuvihava'ga pyri Tupana'ga pyri nehē, ei ga ġa pe. ⁴⁸ A'ereki “hahyva'ea ruvihava pype ndopiga'javi ahe hugwi hahyhetea.

Ndogweva'javi tata”, ei Jesus'ga ġa pe.

⁴⁹ —Nhande nhikwava'eġame Tupana'ga pe po ti tata'java'ea hahyva'ea nhande rerekoi nehē, ei ga. Peko tuhē ti ji pavēi jireheva'ero. Tapepohiri ti ji hugwi, ei Jesus'ga ġa pe.

⁵⁰ —Pyry ko jukyra, ei ga. A'ereki a'ea oko mbatera pavēi heheva'ero. Pyryve'ymame ndikwahya'javi. Nurā ji ei pe me: Peko pyry ti ji pavēi jireheva'ero. Pejikoty'a tuhē ti ji pavēi. Pejogwereko katu ti no, ei Jesus'ga ġa pe ogwovo pea hugwi.

Ahepohira hembirekoa hugwi (Mateus 19.1-12; Lucas 16.18)

10 Aerē Jesus'ġa hoi Judéiapeve'ġa gwyrā rupi. Igwete ġa herohoi rio Jordāo aherovai herogwovo. A'ero pevove'ġa jatykaa'javi Jesus'ga pyri onhimongyavo. Igwete ga ġa mbo'ei. A'ereki na tuhē ga ġa mbo'embo'ei jipi ġa nderekovo. ² Igwete fariseus'ġa nduri. “Tihendu ganhi'iġa nhande ve. A'ero po ti nhande ga mbotegwetei nehē,” ei ġa ojohupe. Igwete ġa ei Jesus'ga pe:

—Marā naerū? ei ġa. Moisésva'ea remimbo'eagwera rupi ġa ndekoi opohirame ġwembireko'ġa hugwi kunhangwera'ġa hugwi naerū? ei ġa ga pe.

³ Igwete Jesus'ga ei:

—Marā Moisésva'ea ikwatijari pe me ġwemimbo'eagwera noġa hako naerū? ei ga ġa pe.

⁴ Igwete ġa ei:

—Moisésva'ea e'i:

“Tokwatija na'ē ti ġa inoġa kunhangwera'ġa pe apohi ji kiro nde hugwi javo,” ei ahe. “A'ero po ti ġa pohiri ġwembireko'ġa hugwi,” ei ahe ikwatija hako, ei ġa Jesus'ga pe.

⁵ —Napeangarihu pe pejikoe'yma Tupana'ga remimbotarimova'ea rupi, ei Jesus'ga ġa pe. Nurā Moisésva'ea okwatija a'ea pe me ġwemimbo'eagwera noġa, ei ga. ⁶ Jypya ko na rūi reki hako. Jypya yvyakotyve'ġa aporame

“Tupana'ga ġa apoi akwaimbae'ga kunhahēa reheve”, ei Jesus'ga.

Nahā e'i Tupana'ga rembikwatijarukara, ei ga.

⁷ “Nurā ko akwaimbae'ga ja'ogi uva'ġa hugwi oy'ġa hugwi ġwembirekokaturo.

⁸ Igwete ġa ojogwerekoro ġwaramo ojipejiva'ea ja akwaimbae'ga garembirekohēa pavēi,” ei ikwatijara, ei ga.

A'ero ġa mokonha ja rūi. Ojipejiva'ea ja reki ġa ndekoi, ei ga ġa pe. ⁹ Tupana'ga ko ġa mbojogwerekouka.

Nurā po ġa ndopohiri ojohugwi hamo, ei ga ġa pe.

¹⁰ Aerē onga pe Jesus'ga remimbo'ehara'ġa ea'javi ga pe:

—Marāi re ko nde imombe'gwovo ġa pe ko?

¹¹ Igwete ga ei ġa pe:

—Kiroki ga opohi ġwembirekohēa hugwi ojipehēa rerekovo – oajuajuro ġwaramo ga rekote'varuhui ġwembirekopyvehēa pe, ei ga. ¹² Na jitehe hēa opohirame ġwembireko'ga hugwi ojipe'ga rerekovo hēa rekote'varuhui ġwembirekopyve'ga pe a'ero. A'ereki hēa ajuajuri, ei Jesus'ga ġa pe.

Jesus'ga omombyry tay'riva'ea pe

(Mateus 19.13-15; Lucas 18.15-17)

¹³ Igwete pevove'ġa tayri'ġa nderunderuri Jesus'ga pyri topoko ti ga ġa ndehe javo.

—Ere ti Tupana'ga pe tomombyry ga ġa pe javo, ei ġa pe.

Emo Jesus'ga remimbo'ehara'ġa e'i ġa pe:

—Taperuruhui ġa ga pyri, ei ġa.

¹⁴ Hepiagame Jesus'ga nhimonha'ngahetei o'ama. Igwete ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe:

—“Taperuruhui ġa,” tape'euhui ġa pe, ei ga. Tuhu tuhē ti ji pyri tayri'ġa. A'ereki nanongara'ġa'jave'ġa pe Tupana'ga pyri hete okovo ġa jikogame ojihe, ei ga ġa pe. ¹⁵ Tamombe'u katu ti pe me: Tayri'ġa ojiko uva'ġa ndehe okovo ġanemibotarimova'ea rehe, ei ga. Kiroki ġa oko tayri'ġa ja rūi – ġa ndojikogi Tupana'ga rehe okoe'yma garembibotarimova'ea rehe. Ġa po ti nomongoi Tupana'ga gwuvihavuhetero nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

¹⁶ Igwete ga tayri'ġa anhuveni opokoga ġa ndehe. Igwete ga ei Tupana'ga pe:

—Emombyry ġa pe, ei Jesus'ga javo ga pe.

Imbateheteve'ea nomondopapotari

(Mateus 19.16-30; Lucas 18.18-30)

¹⁷ Jesus'ġa horame pea rupi kiro ojipe'ga ruri onhana. Igwete ga renypy'andurugi Jesus'ga pyri ta'e ti ġambo'ehara'ga pe javo.

—Jesus, ei ga. Marāva'ea rupi pyryva'ea rupi po ti ji reki nehē jirekoagwamamo Tupana'ga pyri avuirama nehē? ei ga ga pe.

¹⁸ Igwete Jesus'ga ei ga pe:

—Maraname nde ei pyryva'ea rehe? Tupana'ga nhi'iġa jate ko pyri, ei ga ga pe. ¹⁹ Nde erekwaha Tupana'ga remimbo'eagwera Moisésva'ea pe hako, ei Jesus'ga. A'ereki Tupana'ga e'i:

“Terejukai ojipe'ġa.

Tererekoi ojipe'ġa nembireko'ġa.

Teremimi ojipe'ġa mbatera.

Tane'mbei ojipe'ġa mombe'gwovo.

Teremoandyandyi ojipe'ġa ġambatera rerogwovo.

Emondo ejeaporoġita imohina ejuva'ga rehe eyhēa rehe no,” ei Tupana'ga, ei ga ga pe.

²⁰ Igwete ga ei Jesus'ga pe:

—Jivoja'irame vehevi ji hendukatupavi garemimbo'eagwera jipi, ei ga.

²¹ Ga repiagame Jesus'ga ga arōhetei. Igwete ga ei ga pe:

—Nahā na'ē po ti nde reki a'ero hamo. Eho na'ē ti embatera imondopava itambere'ia rehe imondovo itambere'ia imbatere'ġve'ġa pe nehē, ei ga. A'ero po ti Tupana'ga imombyryvi nde ve yvagi pe nehē, ei ga ga pe. Imondopavirē embatera ti ejo ji pyri ekovo nhiremimbo'eharamo. Ji rehe jate ejiko, ei Jesus'ga ga pe.

²² Jesus'ga nhi'iġa renduvame ga ndovy'ari ogwovo. A'ereki he'yjuhu gambatera. ²³ Igwete Jesus'ga jirovagi javo ġwemimbo'ehara'ġa pe.

—Kiroki ġa imbate hete – hahy ġa pe ġa erame Tupana'ga pe eko ti oreruvihavuhetero javo. A'ereki ġa okoheterame ombatera rehe ndokoi garembi'ea rupi, ei ga ġa pe.

²⁴ Henduvame ganhi'iġa garemimbo'ehara'ġa nhi-momby'ai a'ero. Igwete Jesus'ga ea'javi ġa pe:

—Hahy imbateheteve'ġa pe ġa erame Tupana'ga pe eko ti oreruvihavuhetero javo, ei ga ġa pe.

²⁵ Tegwete yuranuhū'javuhuva'ea camelo ikihava agulha kwa'ria rupi. Tegwete hete reki imbateheteve'ġa hohava Tupana'ga rembi'ea rupi okoheterame ombatera rehe, ei Jesus'ga ġa pe.

²⁶ Kiro ġa nhimomby'ahetei a'ero. Igwete ġa ei ojuhupe:

—Ma'ġa po ti oho Tupana'ga pyri yvagi pe nehē naerū?

²⁷ Igwete Jesus'ga ġa ndepiagi javo ġa pe.

—Tegwete tuhē ġanhimondohava ga pyri, ei ga. Tupana'ga jate ġa mondoukari ojipyri. A'ereki Tupana'ga ikarakatu pa hete, ei ga ġa pe.

²⁸ Igwete Pedro'ga ei ga pe:

—Jesus, ei ga. Oropohi katu ore orombatera hugwi orogwovo nde rupi neremimbo'eharamo, ei ga.

²⁹ Igwete Jesus'ga ei ga pe:

—Tamombe'u katu ti ji pe me: Okopotarame jireheva'ero ġa pohiri tuhē tamombe'u ti Jesus'ga ojipe'ġa pe javo, ei ga ġa pe. Jara'ġa opohi ġwonga hugwi, ei ga. Jara'ġa opohi oirū'ġa hugwi. Jara'ġa opohi okuvyra'ġa hugwi. Jara'ġa opohi ġwendyra'ġa hugwi, ei ga. Jara'ġa opohi oy'ġa hugwi uva'ġa hugwi no tamombe'u Jesus'ga ojipe'ġa pe javo, ei ga. Jara'ġa opohi gwa'yra'ġa hugwi. Jara'ġa opohi ogwya hugwi tamombe'u Jesus'ga ġa pe javo, ei ga. ³⁰ Kiroki ġa jireheva'ero opohi ombatera hugwi, gwe'yja'ġa hugwi – gwereko po ti ġa he'yjuhuheteve'ea aġwamo nehē ġwonga oirū'ġa no okuvyra'ġa ġwendyra'ġa no oy'ġa no gwa'yra'ġa no ogwya nehē no, ei ga ġa pe. Aerē po ti ġa hohetei Tu-

pana'ga pyri nehē no. Nane'yimi po ti ġa ndekoi ga pyri a'ero nehē, ei ga. Emo nhiaŕoē'yve'ġa po ti imbohahyukari na'ē ġa pe aġwamo nehē, ei ga ġa pe.

³¹ Kiroki ġa huvihava aġwamo – he'yive'ġa po ti ndokoa'javi huvihavamo onhimongyavo aerē nehē. Kiroki ġa huvihava rūi aġwamo – ġahā po ti huvihavamo oko nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

Jesus'ga omombe'ua'ja omanoaġwama

(Mateus 20.17-19; Lucas 18.31-34)

³² Igwete Jesus'ġa hoi pea rupi ogwovo Jerusalém me. Ga na'ē oho dozeve'ġa nenonde. Igwete ġa nhimomby'ai ga rehe ogwovo. Ojipe'ġa oho ġandeviri okyhyjiavo ogwovo. Igwete Jesus'ga dozeve'ġa nderohoi'i ġa hugwi aerēva'ea mombe'gwovo ġa pe. Igwete ga ei ġa pe:

³³ —Pehendu ti nhinhi'iġa, ei ga. Kiro po ti nhande hoi Jerusalém me nehē, ei ga. Igwete po ti ġa ji mondoukari ahembo'ehara'ġa po pe nehē ikwava'ehara'ġa nduvihava'ġa po pe nehē no, ei ga ġa pe. “Eremano po ti nde hamo,” e po ti ġa ji ve nehē, ei ga. Nurā po ti ġa ji mondoukari judeus'ġarūive'ġa pe a'ero nehē, ei ga ġa pe. ³⁴ Ġahā po ti ji rerekomemuahū nehē, ei ga. Onyvū po ti ġa ji rehe ji nupanupamo ipira apopyra pyvō nehē. Igwete po ti ġa ji jukai nehē, ei ga. Emo mokōi pe kirirē po ti ji kwerava'javi nhimanoa hugwi nehē, ei Jesus'ga onhimombe'gwovo ġa pe.

Zebedeuva'ea ra'yra'va'ea oko pota memei huvihavamo

(Mateus 20.20-28)

³⁵ Aerē Zebedeu'ga ra'yra'ġa nduri Jesus'ga pyri Tiagova'ea João'ga pavēi. Igwete ġa ei ga pe:

—Jesus, oropota ore nderekoaġwama oreremimbotarimova'ea rehe, ei ġa ga pe.

³⁶ —Gara pe pepota naerū? ei ga ġa pe.

³⁷ —Toromoirū ti nde yvyakotyve'ġa nduvihavamo nde rekorame ġa mondomondovo nehē. Toroapy ti ore nde pyri nde mbojogwovaita a'ea rupi nehē, ei ġa Jesus'ga pe.

³⁸ Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Ndapekwahavi pe nanongara pe'erame, ei ga ġa pe. Aerē po ti hahy hete ji ve nehē. Po pe ji moirūi, a'ero hahy hete pe me nehē no, ei ga. Marā a'ero? Peko pe nanongara rehe naerū? ei ga ġa pe.

—Toronhimboita ti ore jupe, ei ġa.

—Aerē po ti ġa ji jukai nehē no. A'ero po ti ġa pe jukapotari nehē no. Marā a'ero? ei ga ġa pe.

—Na ġa ore jukai nehē no, ei ġa.

—Ombuhu tuhē po ti ġa hahyva'ea ji ve ji jukavo nehē. Na tuhē po ti ġa pe nderekoi nehē no, ei Jesus'ga ġa pe. ⁴⁰ Emo ji rūi po ti amboapyguka ġa jijipyri nehē tombojogwovai ġa ji rehe javo, ei ga. A'ereki ymya Tupana'ga omboavujikwe ġandekohavaġwama ji pyri. Ġahā po ti ji moirū ġa mondomondovo a'ero nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

⁴¹ Jara'ġa dezve'ġa henduvame João'ġa nhi'iġa Jesus'ga pe ġa nhimonha'ngai ġa ndehe. ⁴² Igwete Je-

sus'ga ġa mbuhurukapavi ojipyri ġwemimbo'ehara'ġa. Igwete ga ei ġa pe:

—Pejapyaka ti nhinhi'iġa rehe, ei ga. Pekwaha pe hahijeve'ġa ndeaporoġita – kiroki ġa e'i ore ko ġanduvi-hava javo. Ġa omboporavykyuhu ogwryipeve'ġa jipi ġa mbovavaguhavavo ġa nderekovo, ei ga ġa pe. ⁴³ Pe po na rūi pejogwerekamo hamo jireheva'ero ġwaramo, ei ga ġa pe. Po ti pe ndekopotari jara'ġa nduvihavamo, a'ero po ti pe ġa pokogi hamo. ⁴⁴ Po ti pe ndekopotari ġahohepava'ero, koji'i po ti pe ġa pokopahetei hamo, ei ga. ⁴⁵ A'ereki ji vehevi ajo tapoko pa ti ġa javo. Ji ndajori ji pokopoko javo ġa pe, ei ga. Tamano javo ji ruri ġa ndepyga yvya koty. Nahā po ti ji he'yjuhuve'ġa mbopiro'yi ġa ndekote'varuhua hugwi nehē, ei ga ġa pe.

Jesus'ga omboheha katu Bartimeuva'ea

(Mateus 20.29-34; Lucas 18.35-43)

⁴⁶ Aerē Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa nderohoi ġa nderovahema cidade de Jericó pe ġa nderokwava hupi. He'yjuhu ġa ogwovo ġa ndupi no. Ġa horame jugwi Bartimeu'ga onhi'iġa mbuhuri Jesus'ga pe. A'ereki Bartimeu'ga heakwagweva'ero oko Timeu'ga ra'yra'ga. A'ero ga apygi pea rovai itambere'ia rehe oporanduranduva upa. ⁴⁷ Igwete pevove'ġa ei:

—Kiro ki ga u Jesus'ga Nazarépeve'ga.

Henduvame Bartimeu'ga onhi'iġa mbuhuri Jesus'ga pe a'ero.

—Jesus, nde ko Daviva'ea rymyminoa Tupana'ga remimbuhurukara, ei ga ga pe. Ji porogwety ti, ei ga.

⁴⁸ Igwete ġa nhi'iġahyi ga pe onhimongyavo epi te javo. Igwaigwavete reki ga onhi'iġa mbuhuri ga pe.

—Nde ko Daviva'ea rymyminoa Tupana'ga remimbuhurukara. Ji porogwety ti, ei ga ga pe.

⁴⁹ Igwete Jesus'ga pytai.

—Pe'e ga pe tuhu ga ji pyri a'ero, ei ga ġa pe.

Igwete ġa ei heakwagweve'ga pe:

—Enoġatu ti epy'a, ei ġa ga pe. Epo'ā ejoa ga pyri.

“Tuhu ga ji pyri,” ei ga nde ve, ei ġa ga pe.

⁵⁰ Igwete ga po'ami hekyita opira i'arimova'ea nhandaipa ua Jesus'ga pyri. ⁵¹ Igwete Jesus'ga ei ga pe:

—Gara nde erepota?

—Jesus, tajireha katu ti, ei ga ga pe.

⁵² —Heregwovo a'ero, ei Jesus'ga ga pe. Nde erejiko ji rehe. Nurā nde reharo kiro, ei ga.

Igwete ga rekwakaturu a'ero. Jesus'ga rupi ga hoi a'ero pea rupi ogwovo.

Jesus'ga ovahē Jerusalém me Domingo dos ramos

(Mateus 21.1-11; Lucas 19.28-40; João 12.12-19)

11 Ohorame Jerusalém me vytyruhu pe na'ē Jesus'ġa vahemi oliveiras ndyvuhu pe monte das Oliveiras pe. Ira'agwe cidades ojopyjopyri tuvi Betfagé Betânia pavēi. Igwete Jesus'ga ei mokonha'ġa pe ġwemimbo'ehara'ġa pe:

² —Hepejigwovo cidade pe penhinondeva'e pe, ei ga. Pevahemame ti pe hepiagi jumentinho i'ama nehē, ei ga ġa pe. Ojugwa ġa imo'ama yva rehe. Ndohoi ve ġa i'arimo, ei ga. Pekwahara ti herua, ei ga. ³ Po ti ġa ei pe

me: “Maraname pe ikwaharavi a'ea?”, pe'ji ti ġa pe: “Nhandepojkaharete'ga ti togwereko'ã na'ë. Kotihĩ po ti ga imbuhura'javi avo nehë,” pe'ji ti ġa pe, ei ga ġa pe.

⁴ Igwete ġa hoi hepiaga jumentinho. A'ereki pevove'ġa ojugwa imo'ama pea rupi onga jurukwara pyri. Kiro ġa ikwaharavi a'ero. ⁵ Pevove'ġa ġa ndepiagame e'i ġa pe:

—Maranuhūrame pe ikwaharavuhui ta'yra?

⁶ Igwete ġa imombe'ui ġa pe Jesus'ga rembi'ea.

—Peroho ti ga pe a'ero, ei ġa ġa pe.

⁷ Igwete ġa heruri jumentinho Jesus'ga pe. Igwete ġa inoġi oapoa tapy'ynhapira ikupepytera rehe. A'ero Jesus'ga hoi i'arimo. ⁸ Igwete he'yive'ġa heroporopori opira i'arimova'ea pea rupi inoġa timbojigwa pehea ga pe javo. Ojipe'ġa omondohondoho pindova rohova nhu me herua. Igwete ġa imondomondo pea rupi imbokatuavo ga pe. Nahã ġa Jesus'ga mbojiroviari ga re-rua nhandervihavuhuhetero'ga kiro u javo. ⁹ Kiro garenondeve'ġa hapukai garevirive'ġa pavëi.

“Timbohete Tupana'ga!” ei ġa.

“Nhandepojkaharete'ga ti tomombry ga pe
– kiroki ga nhandepojkaharete'ga ombuhuruka nhande pyri ga mongouvouka nhanderuvihavuhuhetero,” ei ġa.

¹⁰ “Tupana'ga tomombry nhaneramonhava'ea'jave'ga pe Daviva'ea'jave'ga pe kiro ga rurame nhandervihavuhuhetero,” ei ġa.

“Timbohete Tupana'ga yvagipeheteve'ga a'ero!” ei ġa.

¹¹ Igwete Jesus'ġa vahemi Jerusalém me ogwovo ġa-jatykahavuhua rokari pe o'ama. Oharekorë mbatera rehe nhaporemo Jesus'ga dozeve'ġa nderohoi Betânia pe ġa nderokia. A'ereki oho kwara.

Jesus'ga e'i figueira pe

(Mateus 21.18-19)

¹² Ko'emame Jesus'ġa jivyri Betânia hugwi. Igwete ga jukai ty'ara. ¹³ Irupe ga hepiagi figo'yva figueira ka'a rerekojiperame. Igwete ga hoi tahepia yva'ia javo novia. Ovahemame ga ka'atehea hepiagi. A'ereki a'ea rupi ndi'ai ve tuhë jipi yva'ia. ¹⁴ Igwete ga ei yva pe:

—Ndehe po ti nande'aa'javi nehë ġanembi'uhavamo nehë, ei ga jupe.

Garemimbo'ehara'ġa ġwendu ganhi'iġa a'ero.

Jesus'ga omo'emba ahe ahejatykahavuhua hugwi

(Mateus 21.12-17; Lucas 19.45-48; João 2.13-22)

¹⁵ Aerë Jesus'ġa vahemi ua Jerusalém me. Igwete ġa nduri ġajatykahavuhua rokari pe. Pevove'ġa oma'ema'ë mbatepyryva ojipe'ġa pe jipi inambu'ia no. A'ereki a'ea ġa omondo ikwava'ëhara'ga pe tomondo ti ga Tupana'ga pe javo. Itambere'ia rehe ġa oma'ema'ë ġa pe ġa moandyandyjuhuavo jipi. Mesas pyri ojipe'ġa neni hajihave'ġa itambere'ia pyhyphygya judeus'ġa itambere'ia kwepykwepyga imondovo ġa pe. Igwete Jesus'ġa nduri okari pe ġa ndepiaga. Kiro ga nhimonha'ngai ġa ndehe a'ero ġa mo'emo'embava pea hugwi. Igwete ga imbojirejirevi itambere'ia kwepykara'ġa

mesas. Ga imbojirejirevi ġa'apykava ġa hugwi no – kiroki ġa oma'ema'ë inambu'ia oina. ¹⁶ Igwete ga ndogwerokwarokwarukari mbatera ġajatykahavuhua rokara pytera rupi. ¹⁷ A'ero ga ei ġa pe ġa mbo'eavo.

—Tupana'ga okwatjaruka onhi'iġa hako, ei ga. Nahã Tupana'ga ei a'ero hako:

“Yvyakotyve'ġa nhaporemo ti tonhi'ĩ ji ve nhironga pype,” ei Tupana'ga hako, ei ga.

Pe ki a'e te pe'e pejohupe: “Timoandyandyjuhu ti ġa ikwepykwepygame Tupana'ga ronga pype,” pe'e pe, ei Jesus'ga. Nahã pe Tupana'ga ronga mongoukari iporomive'ġa nduhavamo, ei Jesus'ga ġa pe.

¹⁸ Aerë ikwava'ëhara'ġa nduvihava'ġa ikwahavi Jesus'ga nhi'iġa ġa pe judeus'ġa mbo'ehara'ġa pavëi. Igwete ġa ei:

—Marã re po ti nhande ga rerekoi ga jukavo nehë? ei ġa ojohupe. Tijukaukaryme ti ga he'yjuhuve'ġa ndovaki, ei ġa. A'ereki ġa onhimomby'a pa garemimbo'ea repiaga, ei ġa ojohupe.

Nurã ġa kyhyji ga pyhygye'yma.

¹⁹ Ka'aru hete Jesus'ġa hoa'javi cidade de Jerusalém hugwi ogwovo Betânia pe okia.

Pejiko ti Tupana'ga rehe, ei Jesus'ga

(Mateus 21.20-22)

²⁰ Ko'emame ojivyrame Jesus'ġa kwavi pea rupi. Igwete ġa hepiagi akoja figo'yva. Inhymba reki. Hapoa vehevi inhymba. ²¹ A'ero Pedro'ga ikwahava'javi Jesus'ga nhi'iġa jupe. Igwete ga ei ga pe:

—Jesus, ehepial ei ga. Erenhi'iġahy nde figo'yva pe kirame oji'i. Kiro inhymbavamo a'ero, ei ga ga pe.

²² Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Pejiko ti Tupana'ga rehe, a'e ji pe me, ei ga. ²³ Tamombe'u katu ti pe me: Ġa jikogame Tupana'ga rehe oporanduva ga pe Tupana'ga po ti ġwendu katu nhinhi'iġa javo, na ja po ti heko'i ġa pe a'ero nehë, ei ga. Po ti ġa ei Tupana'ga pe tojipe'a ti vytyruhua onhimombo-boa ypihua pype javo, a'ero po ti Tupana'ga imbojipe'ai ġa pe, ei ga. Po ti ġa ndogweroviarihihũ mara'ngu po ti ojipe'avo javo, a'ero po ti Tupana'ga nombojipe'a'ukari ġa pe nehë, ei ga. ²⁴ A'ero ji ei pe me: Peoporanduvame Tupana'ga pe penhimimbotarimova'ea rehe, perovia ti garemimbuhuraġwama pe me. A'ero po ti ga imbuhuri pe me nehë, ei Jesus'ga ġa pe.

²⁵ Po ojipe'ga oko te'varuhu pe me. A'ero po pepy'a heahemuhũro ga rehe. Penhi'iġame Tupana'ga pe penhi'ama tapekwahava'javi ti akoja'ga rekote'varuhua, ei ga. Pe ikwahava'jave'ymame garekote'varuhua henonhe'yma po ti nhandervete'ga yvagipeve'ga ndokwahava'javi pendekote'varuhua imombo-boa pe hugwi nehë, ei ga. [²⁶ Pe ikwahava'javame akoja'ga rekote'varuhua po ti nhandervete'ga nomombori pendekote'varuhua nehë no.]

Ma'ġa nde mbuhurukaru? ei ahe Jesus'ga pe

(Mateus 21.23-27; Lucas 20.1-8)

²⁷ Igwete Jesus'ġa hoa'javi Jerusalém me. Ġajatykahavuhua rokara rupi Jesus'ga hoi okovo. A'ero ikwa-

va'ehara'ġa nduvihava'ġa nduri ga pyri judeus'ġa mbo'ehara'ġa pavēi xava'eve'ġa pavēi. ²⁸ Igwete ġa eu-hui ga pe:

—Ma'ġa nde mbuhurukaruhi raji'i? Ma'ġa e'i nde ve: "Emo'emo'ē ti ġa mondovo jugwi?" ei ġa Jesus'ga pe. Here javo ore ve, ei ġa.

²⁹ Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Pe na'ē ti pe'ji ji ve, ei ga. Pe ji nhi'ṭpondekwa-katurame po ti ji nhimbuhurukara'ga mombe'ukatui pe me nehē no, ei ga ġa pe. ³⁰ Pe'ji ti ji ve a'ero: Ma'ġa João Batistava'ea mbuhuruka ġa mobatizavouka raikwehe? ei ga. Tupana'ga yvagipeve'ga ombuhuruka ahe?

Ma'ġa e'i ahe ve teremobatiza ġa javo? Yvyakotyve'ga ombuhuruka ahe naerū? ei ga. Pe'ji ti javo ji ve! ei Jesus'ga ġa pe.

³¹ Igwete ġa nhombo'embo'ei upa.

—Marāi po ti nhande a'ero nehē? ei ġa. Po ti nhande ei ga pe: "Tupana'ga po ombuhuruka João Batistava'ea ġa mobatizauka raikwehe", a'ero po ti Jesus'ga ei nhande ve nehē: "Maraname pe ndaperoviarihu ahenni'iġagwera naerū?" e po ti ga nhande ve nehē, ei ġa ojohupe. ³² Po ti nhande ei ga pe: "Yvyakotyve'ga po ahe mbuhuruka raikwehe", a'ero po ti avove'ġa nhimboahivuhupavi nhande ve nehē, ei ġa ojohupe.

Okyhyji ġa he'yjuhuve'ġa hugwi. A'ereki ġa e'i pa João Batistava'ea pe: "Tupana'ga tuhē ahe mbuhuruka onhi'iġa mombe'uharamo raikwehe," ei ġa.

³³ Nurā ġa ei reki Jesus'ga pe:

—Ma'ġa po ombuhuruka ahe raikwehe? Ndorokwahavi ore, ei ġa ga pe.

—Napemombe'ujuhu pe ji ve João Batistava'ea mbuhurukara'ga, ei Jesus'ga ġa pe. Nurā po ti ji na jitehe namombe'ui ga pe me nehē no – kiroki ga e'i ji ve: "Emo'emo'ē ġa onga hugwi," ei Jesus'ga ġa pe.

Garemitymipyra repiakatuhara'ġa okote'varuhuve'ġa
(Mateus 21.33-46; Lucas 20.9-19)

12 Igwete Jesus'ga imombe'ui ġa pe ojo'java'ea. Igwete ga ei imombe'gwovo:

—Kohoa jara'ga ot'ot'ot' ko pe yhypoa'javuhuva'ea uva'yva videira. "Aerē ti ta'u yva'ia ryhya," ei ga, ei Jesus'ga ġa pe. Igwete ga hokairu'ġi ġwemityma. Aerē ga japo'i uva mu'umu'ūhava tyhya rupiaramo. Tapyjo'ara ga japo'i ita pyvō imondovo imohina ko pe hepiakatuhavamo. Igwete ga ei ojipe'ġa pe: "Kiro po ti ji hoi paivohu mbaigwe jitua nehē," ei ga. "Pehepia katu ti nhiremityma ji ve," ei ga ġa pe. "A'ero po ti pe imboja'ogi yva'ia pejive nehē. Jara ti pemombyta ji ve nehē," ei ga ġa pe, ei ga. "Kwa," ei ġa. Igwete ijara'ga hoi ġa ndeja, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe. ² Aerē yva'ia jkykhava rupi ga ojipyryve'ga mondoukari hepiakatuhara'ġa pyri togweru ti ga yva'ia ji ve javo novīa. ³ Emo hepiakatuhara'ġa ga pyhy ga nupanupamo ga momboa. Gapojate ojivy a'ero, ei ga. ⁴ Aerē ijara'ga ojipe'ga mondoi yva'ia reruruka novīa. Igwete ġa ga akanupanupāi ojigwaraita ga rehe, ei ga. ⁵ Aerē ga ojipe'ga mondoukari ġa pyri. Igwete ġa ga jukai, ei ga. Koji'ive'ġa ga ġa mondomondoi ġa pyri. Igwete jara'ġa

ġa ġa nupanupāi. Jara'ġa ġa ġa jukahetei, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe.

⁶ —Mbapavamo ijara'ga gwa'yra'ga mondoi ġa pyri. A'ereki ga jate oko ga pyri gara'yra'ga garemia'nguhete'ga. "Omondo po ti ġa imohina jira'yra'ga rehe," ei ga oyvyteri pe novīa, ei Jesus'ga.

⁷ —Igwete ijara'ga gwa'yra'ga mondoi ġa pyri mbapavamo. Ga repiagame hepiakatuhara'ġa ei ojohupe: "Kiro ga ruri ijara'ga ra'yra'ga," ei ġa. "Avova'ea po ti gagwyrāġwama nehē," ei ġa. "Tijuka ti ga a'ero. Aerē po ti nhande ipojykai yvya nhandejive nehē," ei ġa ojohupe, ei ga. ⁸ Igwete ġa ga pyhygi ga jukavo ga momboa garuva'ga remityma hugwi.

A'ea Jesus'ga e'i ġa pe ojo'java'ea mombe'gwovo.

⁹ Igwete Jesus'ga ei no:

—Marā po ti ijara'ga reko'i a'ero nehē? ei ga. Uhu po ti ga ġa jukavo nehē gwa'yra'va'ea repyga nehē, ei ga. Igwete ojipe'ġa po ti ga ġa mongoi ġwemityma repiakatuharamo nehē, ei Jesus'ga ġa pe. ¹⁰ Nonhi'iġi pe me Tupana'ga rembikwatijarukara naerū? ei ga. Nahā i'ei a'ero:

"Onga apohara'ġa japorame onga ita apopyra hepiagi ojipeji ita.

A'ea ġa imombori ipo'rue'yma tiruahū javo jupe," e'i. "Aerē akoja jitehe hekoi huvihavamo jara hohe opyryhetero onga pyhykatuavo," e'i, ei ga.

¹¹ "Nhandepojykaharete'ga reki omongo huvihavamo. Hepiagame nhande nhimomby'ai nanongara ko pyry hete javo," e'i ikwatijara, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe.

¹² A'ea Jesus'ga omombe'u judeus'ġa nduvihava'ġa pe ojo'java'ea. Igwete ġa ga pyhypotari novīa. A'ereki ġa okwaha reki onhimombe'ua. A'ereki ġa yva'ia repiakatuhara'ġa ja. Onga apohara'ġa ja ko ġa no. A'ereki ġa Jesus'ga mombo pota. Kiro ġa Jesus'ga pyhypotari a'ero novīa. Emo ġa okyhyji he'yjuhuve'ġa hugwi – kiroki ġa e'i: "Jesus'ga ko Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharamo oko." Nurā judeus'ġa nduvihava'ġa ga rejari ogwovo.

César'ga rembiapoa itambere'ia

(Mateus 22.15-22; Lucas 20.20-26)

¹³ Aerē judeus'ġa nduvihava'ġa fariseus'ġa mondoukari Jesus'ga pyri. Herodes'gareheve'ġa ġa ġa mondoi ga pyri no. "Pemonhi'ṭ te'varuhu ti Jesus'ga tombotegwete ti ga nhanderuvihavuhu'ga," ei ġa ġa pe ġa mondorame. ¹⁴ Igwete ġa nduri javo Jesus'ga pe.

—Orokwaha ore neremimbo'ekatua. A'ereki a'itituhēva'ea rupi katu nde eremombe'u, ei ġa ga pe. Nde eremohemba ġa pe nhaporemō. A'ereki nde nderepojihuvi ġa javo ġa pe. Nde nderekoi huvihava'ġa ndehe jate. A'ereki ahe ojo'jajo'ja nde ve, ei ġa. Erembo'e katu nde Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe. Marā nderea-poroġita a'ero? ei ġa ga pe. César'gareheve'ġa e'i: "Pemondomondo ti itambere'ia César'ga pe nhanderuvihavuhu'ga pe ga imono'oġukarame," ei ġa, ei ġa. Marā naerū? Timondo po nhande ga pe hamo ġa porandu-

vame nhande ve? Mara'ngu po nde javo timondoyme po ga pe hamo? ei ġa Jesus'ga pe.

¹⁵ Jesus'ga okwahavipe reki ġandeaporoġi-tate'varuhua.

—Maranuhūrame pe nhinhi'ġa mbote'varuhupotari? ei ga ġa pe. Peru itambere'ia moeda, ei ga.

¹⁶ Igwete ġa heruri a'ero.

—Pemombe'u kiro ji ve a'ero, ei ga ġa pe. Ma'ġa ra'angava agwa? Ma'ġa ndera ġa okwatija inoġa hehe? ei ga.

A'ero ġa ei ga pe:

—César'ga ra'angava, ei ġa. Garera ġa okwatija inoġa hehe no, ei ġa ga pe.

¹⁷ Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Pemondoa'ja ti César'ga rembiapoa ga pe a'ero. Tupana'ga rembiapoa ki a'e te pemondoa'ja Tupana'ga pe, ei ga ġa pe.

Yvyakotyve'ġa pe Jesus'ga ei Tupana'ga rembiapoa tonhimondo ti ġa onhikwava'eġa ga pe javo.

Igwete ġa nhimomby'ai ga rehe onhi'ġatu reki ga javo.

Ombogweravirē omanove'ġa nahembirekoa'javi

(Mateus 22.23-33; Lucas 20.27-40)

¹⁸ Aerē saduceus'ġa nduri Jesus'ga pyri. Saduceus'ġa ndogweroviari omanove'ġa mbogwerahava novīa. Igwete ġa nduri Jesus'ga pyri a'ero tihepia ti ganhi'ġatua nhande ve javo. Igwete ġa ei ga pe:

¹⁹ —Jesus, Moisésva'ea okwatija inoġa nhande ve hako. Nahā ahe ei hako:

“Po ga manoi gwa'yre'ymame ġwembirekohēa mombytavo

gairū'ga po hēa rerekoi a'ero hamo,” ei ahe.

“Gaha po ta'y hēa pe nhiirūva'ea togwereko gwakypewohara'ġa javo,” ei Moisésva'ea hako, ei ġa Jesus'ga pe.

²⁰ Oro marā a'ero? ei ġa. Sete ahe onhoirūramo, ei ġa. Igwete ojihuvypyva'ea rembirekoro. Igwete omanorame ahe ndata'yri, ei ġa. ²¹ Igwete aheakoin-dava rembirekoro aherembirekokwerava'ea pavēi oirūva'ea py'rovo. Igwete ahe manoi gwa'yre'ymame. Igwete ahe mbyteramo ahe javijitehe kunhangwerava'ea rerekoi, ndata'yri ve omanomo. ²² Jarava'ea na jitehe no, ei ġa ga pe. Seteva'ea gwereko pa ahe ojopy'ropy'rovo novīa omanombava gwa'yre'ymamo. Aerē kunhangwerava'ea manoi no, ei ġa. ²³ Marā a'ero? ei ġa Jesus'ga pe. Ma'ġa nembirekoa po ti kunhangwerava'ea rekoi nehē ahe kwerava'javame nehē? A'ereki seteva'ea gwereko pa kunhangwerava'ea, ei ġa ga pe.

²⁴ Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Tupana'ga nhi'ġa atyvihu ko penhi'ġa, ei ga saduceus'ġa pe. A'ereki pe ndapekwahavihu Tupana'ga rembikwatijarukara. Ndapekwahavi pe Tupana'ga popoakara no, ei ga. ²⁵ Okwerava'javavame po ti ġa nahembirekoa'javi nehē. Tupana'gapyrive'ġa ja yvagipeve'ġa ja ġa ndekoi ġwembirekoe'ymamo nehē, ei Jesus'ga ġa pe. ²⁶ Ġakwerava pe pe ei, ei ga. Napenhi'ġi pe Moisésva'ea rembikwatijara pe naerū? A'ereki

Tupana'ga i'ya hugwi ikaja pytera hugwi onhi'ġa mondo Moisésva'ea pe hako, ei ga. A'ero Moisésva'ea ikwatijari Tupana'ga nhi'ġa ojive inoġa. Tupana'ga ei ahe ve:

“Jihi ko Tupanamo ako.

Abraão'ga ji mbohete.

Isaque'ga ji mbohete.

Jacó'ga ji mbohete,” ei Tupana'ga ahe ve, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe.

²⁷ Abraão'ea manorē reki Tupana'ga ei Moisésva'ea pe: “Abraão'ġa ji mbohete,” ei ga. Ga nde'i: “Ahe ji mbohete.” A'ereki ġa okoji Tupana'ga pe, ei Jesus'ga. Tupana'ga nhi'ġa atyvi ko penhi'ġa a'ero pe erame omanove'ġa ndokwerava'javi nehē, ei Jesus'ga saduceus'ġa pe.

Manamo Tupana'ga remimbo'eagwera joheva'ero?

(Mateus 22.34-40; Lucas 10.25-28)

²⁸ Igwete judeus'ġa mbo'ehara'ga ruri. Ġwendu ga ġa Jesus'ga monhi'inhi'ġame. “Jesus'ga onhi'ġkwepy katu reki ġa,” ei ga ovytyeri pe. Igwete ga ruri javo Jesus'ga pe:

—Jesus, ei ga, manamo Tupana'ga remimbo'eagwera huvihavuhu joheva'ero?

²⁹ Igwete Jesus'ga ei ga pe:

—Moisésva'ea omombe'u ikwatija hako, ei ga. Jara hoheva'ea ko nahā:

“Israelitas, pehendu katu ti!

Nhandepojykaharete'ga ko Tupana'ga.

Gaha jate ko nhandepojykaharetero,” ei ahe, ei ga.

“Pearō hete tuhē ti pejipojykaharete'ga Tupana'ga.

Pearō hete tuhē ti ga pejipy'a pe.

Pearō hete tuhē ti ga imondovo pejeaporoġita imohina ga rehe.

Pearō hete tuhē ti ga tako ti ji garemimbotarimova'ea rupi javo.

Pearō hete tuhē ti pejirokwa pejikovo ga nhi'ġpo'ruavo,” ei Moisésva'ea, ei Jesus'ga ga pe.

³¹ Moisésva'ea omombe'u hehohyva'ea no, ei ga.

“Penhiarō pe.

Na jitehe ti pearō hete pejikotyve'ġa no,” ei ahe, ei ga.

A'ereki memei Tupana'ga remimbo'eagwera jara hoheva'ero, ei Jesus'ga ga pe.

³² Igwete judeus'ġa mbo'ehara'ga ei ga pe:

—Na tuhē. A'itituhēva'ea nde ei ji ve, ei ga. A'ereki gaha jate oko Tupanamo tuhē. Ahā ojipe'ġa Tupanamo, ei ga Jesus'ga pe. ³³ Nhande mbatera kwava'eġame ga pe pyri ga pe novīa, ei ga. Emo pyryheteva'ea ga pe ko na: Tiarō hete tuhē nhande Tupana'ga nhandepy'a pe hamo, ei ga ga pe. Tiarō hete tuhē nhande ga nhandekovo garemimbotarimova'ea rupi hamo, ei ga. Tiarō hete nhande ojipe'ġa nhanenhiarōhetea javijitehe hamo. A'ereki nhaneremiarōa koji'iete'i pyri Tupana'ga pe nhanerembikwava'eġa hohe, ei ga Jesus'ga pe.

³⁴ Jesus'ga ġwendu onhi'ġatua upa. Igwete ga ei ga pe:

—Erenhimongo ġweri nde Tupana'ga remimbotari-mova'ea rupi kiro, ei Jesus'ga ga pe.
Kirē ojipe'ġa ndopojihuva'javi javo Jesus'ga pe a'ero.

Daviva'ea rymymino'ga ko ahepojkaharetero
(Mateus 22.41-46; Lucas 20.41-44)

³⁵ Igwete Jesus'ga ġajatykahavuhupeve'ġa mbo'em-bolei okari pe ġa mbojapyakavo. Igwete ga ei:
—Pe'ji ji ve a'ero. Marā ahembo'ehara'ġa ei Cristo'ga pe Tupana'ga remimbuhurukara'ga pe ga ko Daviva'ea rymymino'ga javo? ei Jesus'ga ġa pe. ³⁶ A'ereki Daviva'ea tuhē omombe'u nhoġwenonde hako. Nahā ahe ei hako:
“Tupana'ga e'i jipojkaharete'ga pe:
'Eapy ji pyri ekovo huvihavamo,' ei ga,” ei ahe.
“Tamongo ti nearde'jve'ġa neremimbotarimova'ea rehe.'
A'ea Tupana'ga ei jipojkaharete'ga pe,” ei Daviva'ea ikwatija hako, ei Jesus'ga.
A'ereki Tupana'ga ra'uva Daviva'ea mbo'euka a'ea rehe ikwatijaruka hako, ei ga ġa pe. ³⁷ Daviva'ea e'i Cristo'ga pe jipojkaharete'ga a'ero, ei ga. Ga ko Daviva'ea rymymino'ga jate rūi naerū, ei Jesus'ga onhimombe'gwovo ġa pe ġa mbojapyakavo.
Oarō hete ġa ganhi'i'ġa a'ero onhimongyheteavo.

Judeus'ġa mbo'eharava'ea onhimbohete tehe
(Mateus 23.1-36; Lucas 20.45-47)

³⁸ Igwete Jesus'ga ei ġa mbo'eavo:
—Ahembo'ehara'ġa ja rūi ti peko, ei ga. A'ereki ġa onhimbohete hete. Oko hete ġa opipukuhua rehe tajirepia ġa javo, ei ga. Opota hete ġa ojipe'ġa nhi'iġaturame ojive ima'ehai pe pe ko orembo'ehara javo ġa pe. ³⁹ Ġajatykahava pype ġa apypotari huvihava'ġa apykava rehe. Toryva jara'ġa pyri ġa o'u pota toryvi pe oina, ei Jesus'ga ġa pe. ⁴⁰ Opojka ġa aherembirekokwera'ġa mbatera. Igwete ġa nhi'imbukuhui Tupana'ga pe novia ojipe'ġa ti te'i pyri ore ve javo. Hahyva'ea po ti kaitu Tupana'ga imondo'ġa pe a'ero nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

Aherembirekokwerava'ea remimondoa
(Lucas 21.1-4)

⁴¹ Igwete Jesus'ga apygi upa ġajatykahavuhua pype itambere'ia ryru'ia pyri. He'yjuhuve'ġa ga gwepia ġa inoġame itambere'ia Tupana'ga pe hyru'ia pype. Imbateheteve'ġa he'yi inoġi ipype novia. ⁴² Nanime imbatere'jvehēa ruri aherembirekokwerahēa. Igwete moko'i' hēa inoġi itambere'ia moedas ipype. ⁴³ Igwete Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe:
—Hepejijo aherembirekokwerahēa repiaga imbatere'jvehēa, ei ga ġa pe. Tamombe'u katu ti pe me: Hēaremimondoa koji'i pyri Tupana'ga pe ojipe'ġa nemimondoa hohe. ⁴⁴ A'ereki he'yiva'ea ġa omombyta ojive itambere'ia imondorame, ei ga. Hēa ki a'e te moko'i' jate gwereko itambere'ia novia. Emo hēa omondo pa ipype, ei Jesus'ga ġa pe.

Judeusva'ea jatykahavuhua mondurupavaġwama, ei Jesus'ga
(Mateus 24.1-2; Lucas 21.5-6)

13 Jesus'ga horame ġajatykahavuhua hugwi garemimbo'ehara'ga ei ga pe:

—Jesus, ehepia! Ikatu hete nhandejatykahavuhua, ei ga. Itaruvihavuhua pyvō ġa japoja'poi po raka'e, ei ga Jesus'ga pe.
² Igwete Jesus'ga ei ga pe:
—Erehepia nde nhandejatykahavuhua novia? ei ga. Aerē po ti ndojikojikoga'javi ojogwehe itaruvihavuhua nehē. Omonduru pa po ti ġa ojohugwiugwi inoġa nehē, ei Jesus'ga ga pe.

Hahyheteaġwama Jesus'gareheve'ġa pe
(Mateus 24.3-14; Lucas 21.7-19)

³ Aerē Jesus'ġa hoi vvytyruhu pe – perope oliveiras ndyvuhu pe monte das Oliveiras pe. Pevo ga apygi oina ġajatykahavuhua rovai pyteri pe. Igwete ġa nduvi ga pyri Pedro'ga Tiagova'ea no João'ga André'ga. Jara'ġa ndovakie'j ġa ei Jesus'ga pe:
⁴ —Emombe'u ti ore ve, ei ġa. Maname po ti ġa nhandejatykahavuhua mondurundurupavi inoġa nehē? Marāva'ea po ti Tupana'ga hepiukari na'ē ahemonhimomby'ava'ea nehē ira'agwe hekopavame nehē? ei ġa ga pe.
⁵ Igwete Jesus'ga ei ġa pe:
—Penhimboko'i ti pejikovo penhimoandyandyja hugwi. ⁶ Aerē po ti ġa nduġanduri onhimongyavo javo tehe nehē. Nhira'āra'āteheavo po ti ġa ei: “Jihi ko Cristoramo ako Tupana'ga remimbuhurukaramo,” e'i tehe po ti ġa nehē, ei ga. A'ea rehe po ti ġa he'yjuhuve'ġa moandyandyi nehē, ei ga. ⁷ Nahā po ti nehē no. Aerē po ti ġa imombe'ui nehē: “Ira'agwe ġa otavuka ġa pe kiro. Paivohu ojipe'ġa tavukari ġa pe no,” e'i po ti ġa pe me nehē, ei ga. Tapembojui ti pejipy'a a'ea rehe, ei Jesus'ga ġa pe. Na tuhē ti hekoi nehē. Emo po ti a'ea rupi mbapavakotyva'ea rūi nehē, ei ga ġa pe. ⁸ Ojipe'ġa gwyriveve'ġa po ti otavukavuka ojipe'ġa gwyriveve'ġa pe nehē, ei ga. Omyomyi po ti yvya avo nehē. Pevo po ti yvya imyimy nehē no. Momina po ti mbatera i'uhavamo nehē, ei ga. Nahā po ti hahy rambugwe vvyakotyve'ġa pe nehē, ei ga. Kunhangwera'ġa gwa'yra'ġa mbo'aġwerirame hahy rambugwe ġa pe. Na jitehe po ti hahy rambugwe vvyakotyve'ġa pe nehē mbapava koty nehē no, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe.
⁹ —Penhimboko'i ti, ei ga ġa pe. Pe jireheva'ea ġwaramo po ti nharde'jve'ġa pe pyhygi pe nderogwo imohiġatuhara'ġa pyri nehē. Ojatykahava pype po ti ġa pe nupanupāi nehē, ei ga. Ġa po ti pe nderohoi gwuvihavuhu'ġa pyri gobernadores'ġa pyri nehē no ġa ko Jesus'gareheva'ero javo nehē. Pevo po ti pe ami a'ero penhimombe'ukatuavo ġa pe nehē, ei ga. ¹⁰ Jireheve'ġa po ti imombe'umbe'ui na'ē pyryva'ea ojipe'ġa gwyriveve'ġa pe nhapremo ji mombe'gwovo ġa pe nehē. Aerē po ti ihoi mbapavakotyva'ea apiavo nehē,

ei Jesus'ga ġa pe. ¹¹ Ġa po ti pe pyhy pe nderogwovo imohiġatuhara'ġa pyri nehē. Pe nderohorame tape-momyi ti pejipy'a penhi'iġaġwama rehe nehē marāi po ti ji ġa pe jawo nehē, ei ga ġa pe. Ihorame penhi'iġa apiavo po ti Tupana'ga ra'uva ikwahavukari pe me pe mbo'eavo nehē, ei ga. A'ero po ti pehe jate rūi pe nhi'iġi nehē. Tupana'ga ra'uva pe monhi'ī nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

¹² —Gwe'yja'ġa vehevi po ti ġa ġa mondoukari ġapo pe nehē tojuka ti ġa ġa jawo nehē. Jara'ġa po ti oirū'ġa mondoukari ġapo pe nehē, ei ga. Jara'ġa po ti gwa'yra'ġa mondoukari tojuka ġa jawo. Jara'ġa po ti ġa nhimonha'ngai uva'ġa ndehe ġa jukavouka nehē, ei Jesus'ga ġa pe. ¹³ Okouhu pa po ti ġa pe ndehe nehē pe jireheva'ero ġwaramo nehē. Po ti pe nhimboitai avuira ma pejipohire'yma ji hugwi nehē, a'ero po ti Tupana'ga pe mongoi ojipyri nehē, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe.

Jesus'ga omombe'u aerēva'ea hahyheteva'ea (Mateus 24.15-28; Lucas 21.20-24)

¹⁴ Igwete Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe no: —Aerē po ti pe hepiagi ite'varuhuheteheteve'ea i'ama nehē – pevo po no'amuhūi ramo, ei ga. Tupana'ga noaronhuhū a'ea opohia judeus'ġa jatykahavuhua hugwi a'ea rehe nehē, ei ga. (Kiroki ga onhi'ī kiro ikwatijara pe – tokwaha ti ga a'ea.) Aerē po ti pe a'ea repiagi pevo nehē, ei Jesus'ga ġa pe. Pe hepi-agame Judéiapeve'ġa ti toka'nhyka'nhy onhana vvytyruhu pe xamanoye ti jawo nehē, ei ga. ¹⁵ Kiroki ġa oko ongapereuhuva'ea arimo a'ea rupi – tojyvipe ti ġa ogwovo okie'yma onga pype ombatera rerogwovo nehē. Toka'nhyimipe ti ġa onhana, ei ga. ¹⁶ Kiroki ġa oporavyky ko pe a'ea rupi – tojivryme ti ġa onga pe tapy'ynhapira rerogwovo nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

¹⁷ —Iporia'i po ti ipuru'ave'ġa a'ea rupi oka'nhy-potaramo nehē. Iporia'i po ti omoka'mbuve'ġa no gwa'yra'ġa nenonhambotaramo nehē, ei ga. ¹⁸ Pe'ji ti Tupana'ga pe a'ero turyme ti akoja hahyva'ea yapohua rupi. A'ereki ahe nonhani gwerevi oka'nhyama a'ea rupi, ei Jesus'ga ġa pe. ¹⁹ Ite'varuhuheteheteve'ea urame po ti hahy hete ġa pe nehē. Nanongara ndogwerecoa'javi Tupana'ga rembiapoagwera jate hako. Aerē po ti ndogwerecoa'javi nanongara nehē no, ei Jesus'ga ġa pe. ²⁰ Hahyheteva'ea po ti tiruahū ranuhū ġa pe nehē, ei ga. Hahyheteva'eaġwama rehe ojapyakaramo Tupana'ga ei hako: “Po ti okombegwe hahyheteva'ea ġa pe nehē, a'ero po ti ġa papavi nehē,” ei ga hako, ei Jesus'ga ġa pe. Tupana'ga nhaġataruhu a'ero ġa ndehe okovo – kiroki ġa ga omo'emo'ē ojive. Nurā ga ei: “Namombegweukari ti ji hahyva'ea ġa pe a'ero nehē,” ei Tupana'ga hako, ei ga imombe'gwovo ġa pe.

²¹ Igwete Jesus'ga ei ġa pe no:

—Po ti ojipe'ġa etehei pe me nehē: “Pehepia. Agwa ko Cristo'ga Tupana'ga remimbuhurukara'ga.” Taper-oviari ti ġa a'ero nehē, ei ga ġa pe. Po ti ojipe'ġa etehei pe me nehē: “Pehepia. Cristo'ga ko pevo u.” Taper-oviari ti ġa na jitehe no, ei Jesus'ga ġa pe. ²² Aerē po ti

ojipe'ġa nduġanduri nehē jiji ko ako Cristorammo Tupana'ga remimbuhurukaramo jawo tehe nehē. Ojipe'ġa po ti ġa nduġanduri nehē no jiji Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharamo jawo tehe nehē, ei ga. Ahe-monhimomby'ava'ea po ti ġa japoapoi hepiuka nehē timoandyandyi ti ġa jawo nehē. Tupana'ga remimo'ēhara'ġa vehevi po ti ġa ġa moandyandyipotari nehē novā, ei ga ġa pe. ²³ Penhimboko'i ti a'ero pejikovo. A'ereki ji amombe'u jipe pe me pe momoranduva tape-moandyandyjukaryme ti ġa jawo, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe.

Jesus'ga rural'javaġwama (Mateus 24.29-31; Lucas 21.25-28)

²⁴ Igwete Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe no:

—Hahypavirē

“po ti igwevi kwara nehē.

Jahya po ti nombokojahua'javi nehē no”, ei ga.

²⁵ “Jaytata'ia po ti indurundurugi yvaga hugwi nehē.

Yvagipeva'ea po ti iġwyġwymi nehē ipopoakava'ea”, ei Jesus'ga ġa pe.

²⁶ A'ero po ti vvyakotyve'ġa jirura'java repiagi nehē.

Yvaġatiġa pype po ti ji ruri nehē jipopoakahetea pyvō.

Nhirendy'ja hete po ti ji jitua nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

²⁷ A'ero po ti ji ei jipyrive'ġa pe yvagipeve'ġa pe nehē:

“Peho ti kiro nhiremimo'ēhara'ġa nderua nehē,” a'e po ti ji jawo ġa pe nehē, ei ga. A'ero po ti ġa hoi ġa mono'oġa ġa nderupava ġagwyġagwya hugwi nhaporemonehē. Gweru po ti ġa ġa kwara pora hugwi kwara hoa hugwi no tyapyra hugwi nhimbya hugwi no, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe.

Figo'yva figueira ahe mbo'e (Mateus 24.32-35; Lucas 21.29-33)

²⁸ Igwete Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe no:

—“Maname po ti ihoi japiavo nehē?” pe'ji ko pe ji ve ko. Penhimbo'e ti a'itituhēva'ea rehe figo'yva repiaga a'ero, ei ga ġa pe. Pe hepiagame figo'yva huangy'ria, a'ero pe ei jipi: “Kwaria ġwerī kiro.” ²⁹ Na jitehe hepi-agame hahyheteva'ea po ti pe ei nehē: “Kiro mbapava koty,” ei Jesus'ga ġa pe. ³⁰ Amombe'u katu ji pe me, ei ga. Aġwamove'ġa ndekojirame po ti akoja ihopavi japiavo nehē, ei ga. ³¹ Aerē po ti ahana'ja kwara. Yvya po ti ahana'ja nehē no. Nhirembi'ea ki a'e te okoe'ymi a'itituhēva'ero opopoakaramo avuira nehē, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe.

Maname po ti Jesus'ga rural'javi nehē? (Mateus 24.36-44)

³² Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Ahe ndokwahavi kwara jirura'javame nehē marananime po ti nehē jawo, ei ga. Tupana'gapyrive'ġa yvagipeve'ġa ndokwahavi. Ji vehevi Tupana'ga ra'yramo ndakwahavi no, ei ga. Jiruva'ga jate okwaha jirura'jahava, ei ga ġa pe. ³³ Penhimboko'i ti. Pejirokwa ti nhinhi'iġa rendukatua rehe ji mboha'uva. A'ereki pe ndapekwahavi jirura'jahava, ei ga ġa pe.

³⁴ Igwete ga ei ġa pe no:

—Tamombe'u ti pe me jirura'java javijiteheva'ea a'ero, ei ga. A'ereki ji ko onga jara'ga ja – kiroki ga oho ojipe'ġa gwyri pe. Ohorame ga ei ojipyrive'ġa pe: “Pereko katu ti nhimbatera ji ve jirakykweri,” ei ga ġa pe, ei ga. Ġa mbojogwetavamo ga ġa mboporavyki a'ero ġa mbojogwerekovo. Ojipe'ga pe ga ei: “Mytu'ē me e'ā hepiakatuavo nhironga,” ei ga, ei ga. Ġa ndokwahavi reki ijara'ga ruraġwama, ei Jesus'ga ġa pe. Po ti hepiakatuahara'ga ndohepiakatui garonga okia ga rura'javame nehē, a'ero po ti ijara'ga hepiagi ga kirame nehē, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe.

—Na jitehe ji ei pe me a'ero: Pejirokwa ti nhinhi'iġa rendukatua rehe, ei Jesus'ga ġa pe. A'ereki pe ndapekwahavi jirura'jahava nehē. Mara'ngu po ti ppytunimo jitua nehē ypyhaji katu nehē? ei ga. Mara'ngu po ti ko'eġatue'yma rupi jitua nehē? ei ga ġa pe. Pe nhimboha'uve'ymame po ti ji rura'javi nehē, ei ga. Po ti pe ndapejirokwari nhinhi'iġa rendukatua rehe ji rura'javame nehē, a'ero po ti ji hepiagi pejirokware'yma nehē! ei ga. ³⁷ Pejirokwa ti hehe a'ero, a'e ji pe me, ei ga. Poro jitehe ji ei jireheve'ġa pe nhaporemno. Pejirokwa tuhē ti hehe, ei Jesus'ga ġa pe.

Ojuka pota ahe Jesus'ga

(Mateus 26.1-5; Lucas 22.1-2; João 11.45-53)

14 Aerē judeus'ġa japoġwerīrame toryva ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa nhomonhi'iġi ojogwerekovo judeus'ġa mbo'ehara'ġa pavēi. Yapoa rupie'ymi judeus'ġa mokōi japoī toryva. A'ea rupi memei ġa japyakai ġwamomhava'ea ruragwera rehe Egitopeve'ġa gwyrā hugwi. Ojipejiva'ea pe ġa ei Páscoa. Ojipea rupi toryva rupi ko ġa i'ui pāo ndovuriva'ea jipi. Kiro judeus'ġa toryva japoġwerīrame ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa nhomonhi'iġi judeus'ġa mbo'ehara'ġa pavēi ojogwerekovo.

—Marā re po ti nhande Jesus'ga pyhynhimimukari ga jukavouka nehē? ei ġa ojohupe. Mokōi nhande kirame po ti nhande japoukari toryva nehē, ei ġa. ² A'ea rupi rūi po ti nhande ga pyhygukari he'yjuhuve'ġa ti tojogwayvayvayme ga rehe, ei ġa ojohupe.

Gweka'vo ahe nhandya Jesus'ga akaġa rehe

(Mateus 26.6-13; João 12.1-8)

³ Igwete Jesus'ga rekoi cidade de Betânia pe. Igwete ga i'ui mbatera ijaijauhugwera'ga ronga pe Simão'ga ronga pe. Nanime hēa heruri perfume nhandya hyru'ia pype. He'yjuhu hēa omondo itambere'ia nhandya rehe imombaravipyre'yva'ea rehe. Igwete hēa heruri ika'mbiga hovapytymbava heka'voga Jesus'ga akaġa rehe. ⁴ A'ero jara'ġa nhimonha'ngai hēa rehe.

—Maranuhūrame hēa jigwaraitehehui nhandya rehe? ei ġa ojohupe. ⁵ He'yjuhuva'ea itambere'ia trezentos po ġa ikwepygi hēa pe nhandya rehe ramo. A'ero po hēa imondoi itambere'ia imbatere'yve'ġa pe ramo, ei ġa. Emo hēa gweka'vopavipe reki Jesus'ga akaġa rehe, ei ġa ojohupe.

Igwete ġa nhimboahivi onhi'iġahyavo hēa pe. ⁶ Emo Jesus'ga e'i ġa pe:

—Na hēa rekoi jate. Maranuhūrame pe hēa mbote'varuhu pota? ei ga ġa pe. A'ereki hēa oko katu katu imbhua ji ve, ei ga. ⁷ Nane'ymi po ġa ndekoi pe pavēi imbatere'yve'ġa jipi. Pe ġa pokopotarame po pe ġa pokogi jipi. Ji po ti a'ea nakombegwei pe pyri nehē, ei Jesus'ga ġa pe. ⁸ Nanongara jate hēa gwereko, nanongara hēa ombuhu ji ve. Ji manoa renonde hēa imongyi nhandya jira'oa rehe nhit'yhava rupiaramo, ei ga. ⁹ Tamombe'u katu ti pe me: Yvyakotyve'ġa pe nhaporemno ti ġa imombe'ui pyryva'ea ji mombe'gwovo nehē. A'ea rupi ti ġa hēa mombe'ui nehē no tokwaha pa ti ġa hēaremimbuhuragwera, ei Jesus'ga ġa pe.

Tapyhyguka ti Jesus'ga pe me, ei Judasva'ea

(Mateus 26.14-16; Lucas 22.3-6)

¹⁰ Aerē Judas Iscariotesva'ea – ahe ko dozeve'ġa pyteripeva'ea Jesus'ga remimbo'eharava'ea novīa – kiro ahe hoi ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa pyri. Igwete ahe ei ġa pe:

—Tapyhyguka ti Jesus'ga pe me, ei Judas Iscariotesva'ea ġa pe.

¹¹ Igwete ġa ndoryndoryvamo ahe renduvame.

—Toromondo ti itambere'ia nde ve gapyhygukara ikwepykavamo a'ero, ei ġa ahe ve.

Aerē ahe jirokwapotari hehe a'ero, marā po ti ji ga pyhygukari ġa pe javo.

Jesus'ga o'u ġwemimbo'eharava'ea pavēi Páscoa rupi

(Mateus 26.17-25; Lucas 22.7-14, 21-23; João 13.21-30)

¹² Kiro Jesus'ga remimbo'ehara'ġa nduri Jesus'ga pyri. A'ereki judeus'ġa oapouka kiro toryva – kiroki a'ea rupi ġa o'u pāo ndovuriva'ea. A'ea rupi jitehe judeus'ġa oju-ka cordeiros Páscoa rupiaramo ti'u javo. Cordeiros jukahava rupi garemimbo'ehara'ġa nduri Jesus'ga pyri. Igwete ġa ei ga pe:

—Mome po ti ore hoi Páscoa rupiara imboavujikwea nde i'ui nehē? ei ġa ga pe.

¹³ Igwete ga ei mokonha'ġa pe:

—Hepejigwovo cidade pe. A'ero po ti pevove'ga pe novatī yhya rerua hyrua pype nehē, ei ga. Peho ti ga reviri. ¹⁴ Ga horame onga pype ti pe'ji onga jara'ga pe, ei ga. Pe'ji ti ga pe: “Nhanembo'ehara'ga e'i nde ve: ‘Mome i'ukava ruvi? Ta'u ti mbatera pevo nhiremimbo'ehara'ġa pavēi,’ ei ga nde ve.” Peho ti javo ga pe a'ero, ei Jesus'ga ġa pe. ¹⁵ A'ero ti ga hepiukari pe me i'ukavuhua onga jo'aripeva'ea. Pevo gwereko jipe mesa aheapykava. Pevo ti pemboavujikwe mbatera nhande ve a'ero nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

¹⁶ Nahā ga mokonha'ġa mondoukari cidade pe. Igwete ġa hepiapavi garemimombe'ua. Igwete ġa imboavujikweri mbatera inoġa Páscoa rupiara.

¹⁷ Ypytunimo Jesus'ga dozeve'ġa nderohoi pevo ġa nderokiavo. ¹⁸ Igwete ġa i'ui ojopyri upa. Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Amombe'u katu ji kiro pe me: Pepyteripeve'ga po ti ji pyhyguka ji mondovouka ġapo pe nehē, ei ga. O'u ga kiro ji pavēi, ei ga ġa pe.

¹⁹ A'ero ġa ndovy'ari okovo. Onhinanhinani ġa ei ga pe:

—Ji rūi re po? ei ġa ga pe.

²⁰ —Ga ko opymi pão tyhya pype ji pavēi i'gwovo pepyteripeve'ga, ei Jesus'ga dozeve'ġa pe. ²¹ Kiro po ti ji manoi nehē. A'ereki kiro oho japiavo nhimombe'up-
yra – kiroki a'ea ahe okwatija ji mombe'gwovo hako, ei ga. Emo tiruahū hete ti ga pe – kiroki ga ji mondouka ġapo pe. Po ga ndojihuvi hamo, a'ero po koji'i pyry ga pe hamo. Tupana'ga po ti ombohahy hete ga pe nehē, ei ga.

Jesus'ga omondo ahe ve pão vinho reheve

(Mateus 26.26-30; Lucas 22.15-20; 1 Corintios 11.23-25)

²² Ġa i'urame Jesus'ga ipyhygi pão. Igwete ga nhi'iġi Tupana'ga pe ndepyry hete nde imbuhua ore ve javo. A'ero ga haygwe'rogi ima'ema'eamo ġwemim-bo'ehara'ġa pe. Igwete ga ei ġa pe:

—Pepyhy i'gwovo. A'ea ko jira'oa, a'e ji jupe, ei ga.

²³ Aerē ga ipyhygi copo – kiroki gwereko vinho. Igwete ga nhi'iġi Tupana'ga pe ndepyry hete nde imbuhua javo. A'ero ga imondoi ġa pe. Igwete ġa nhaporemo i'ui jugwi a'ero upa. ²⁴ Igwete Jesus'ga ei ġa pe:
—A'ea ko jirekoa, a'e ji jupe, ei ga. Aheka'voguka po ti ji jirekoa ġa pe jijjukauka nehē, ei ga. Nahā po ti ji manoi vvyakotyve'ġa ndepyga. A'ereki Tupana'ga e'i ipyahuva'ea mombe'gwovo: “Garekoa reka'vogame po ti ji imombori ġandekote'varuhua ġa hugwi,” ei ga. Nurā jirekoa reka'voga ġwaramo a'iti hete tuhē po ti Tupana'ga imombori he'yjuhuve'ġa ndekote'varuhua ġa hugwi nehē ġwembi'ea rupi nehē, ei Jesus'ga ġa pe. ²⁵ Amombe'u katu ji pe me: Kiro ti ji nda'apoa'javukari nanongara toryva vinho gwovo pe nderekovo nehē. Aerē po ti nhanderuvihavuhetero Tupana'ga japoukari ji ve toryva ġwonga pe yvagi pe nehē. A'ea rupi po ti ji japo'i toryva nhande ve a'ero nehē hajiheva'ea ipyahuva'ea, ei Jesus'ga ġa pe. ²⁶ Igwete ġa nhimby'yi Tupana'ga mboheteavo aerē ogwovo monte das Oliveiras pe.

Jesus'ga omomrandu Pedrova'ea nahā ti ne'mbe javo

(Mateus 26.31-35; Lucas 22.31-34; João 13.36-38)

²⁷ Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Pepohi pa ti pe ji hugwi nehē, ei ga. A'ereki Tupana'ga rembikwatijarukara omombe'u nhoġwenonde a'ea, ei ga. Ikwatijara omombe'u Tupana'ga nhi'iġa hako.

“Tupana'ga e'i:

'Tajukauka ti ovelhas repiakatuhara'ga nehē,' ei ga.

'Ga jukarame po ti ovelhas nhiġwaheġwahemi nehē,' ei ga. Tupana'ga hako,” ei ga.

Igwete Jesus'ga ei no:

—Pe po ti na jitehe a'ero nehē no. Ġa ji jukarame po ti pe nhiġwahembavi nehē no, ei ga. ²⁸ Emo nhimbogweravirē nhimanoa hugwi po ti ji hoi Galilíapeve'ġa gwyri pe jitekovo pe nenonde nehē, ei ga ġa pe.

²⁹ Igwete Pedro'ga ei ga pe:

—Jara'ġa po ti opohipavipe nde hugwi. Jihi po ti ndapohiraġwami nde hugwi, ei ga Jesus'ga pe novīa.

³⁰ Igwete Jesus'ga ei ga pe:

—A'itituhēva'ea ti ji ei nde ve: Kiroġwe ypytunimo inamutiġa nhi'iġa renonde po ti nde ei ji ve nehē: “Ji ndakwahavi Jesus'ga.” Trēs po ti nde ea'jaa'javi ji ve nehē. Kirē po ti mokōi inhi'iġa'javi inamutiġa nehē, ei Jesus'ga ga pe.

³¹ Igwete Pedro'ga nhi'iġahyi ga pe:

—Po ti ġa ji jukai nde reheve, a'ero po ti ji nda'ei tuhē te a'ea nde ve nehē, ei ga.

A'ea jitehe jara'ġa ei Jesus'ga pe no.

Jesus'ga oko matetġhava pype Getsēmani pe

(Mateus 26.36-46; Lucas 22.39-46)

³² Igwete Jesus'ġa hoi Getsēmani pe. Igwete ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe:

—Avo pejuvete pejiapyapyga, ei ga. Taho na'ē ti nhinhi'iġa Tupana'ga pe, ei ga ġa pe.

³³ Igwete ga ġa nderohoi Pedro'ga Tiagova'ea. João'ga ga gweroho no. Kiro omboju hete Jesus'ga opy'a. Ndovy'arihu hete ga. ³⁴ Igwete ga ei ġa pe:

—Jivy'are'yma ji juka ġwerī, ei ga. Avo ti pepyta pe-jikire'yma, ei Jesus'ga ġa pe.

³⁵ Hehemo'i ga hoi a'ero. Igwete ga nhinoġi ojevapyvo onhi'iġa Tupana'ga pe.

—Nde ipotarame terembuhurukari hahyva'ea ji apiavouka, ei Jesus'ga ga pe. ³⁶ Apī, ei ga, nde erekwaha imongopava neremimbotarimova'ea rehe. Nurā ji ei nde ve: Terembuhurukari hahyva'ea ji ve a'ero, ei ga. Emo nhiremimbotarimova'ea rupi rūi ti eko. Enhimimbotarimova'ea rupi ti eko, ei Jesus'ga ga pe.

³⁷ Kirē ga jivyra'javi ua trēsve'ġa ndepiaga. Oki pa reki ġa upa. Igwete ga ei Pedro'ga pe:

—Simão Pedro, ei ga. Ereki nde ejupa? Nerenhi-momiranami'i'ī nde ejopehyja pe naerū? ei ga ga pe.

³⁸ Tapekiri ti, a'e ko ji pe me ko, ei ga. Penhi'ī ti Tupana'ga pe. Pe'ji ti ga pe: “Ore poko ti torokote'varuhupotaryme ti ore,” pe'ji ti Tupana'ga pe, ei ga. Peko pota pe Tupana'ga nhi'iġa rupi novīa. Emo Tupana'ga pe pokoge'ymame pe napenhi-momiranami pete'varuhuro ġwaramo, ei Jesus'ga ġa pe.

³⁹ Igwete Jesus'ga hoa'javi onhi'iġa Tupana'ga pe.

—Nde ipotarame terembuhurukari hahyva'ea ji ve, e'ia'ja ga Tupana'ga pe.

⁴⁰ Aerē ga rura'javi trēsve'ġa pyri. Okipava'ja ġa upa. A'ereki ura'ja ġa pe ġa ndopehyihetea. Nonhi'iġa'uvi ġa ga pe a'ero.

⁴¹ Igwete ga hoa'javi onhi'iġa Tupana'ga pe. Aerē ga jivyra'javi trēsve'ġa pyri.

—Pekirijuhu pe pejiupa? ei Jesus'ga ġa pe. Kirupi pekiratete, ei ga. Kiro ihoi japiavo ji pyhygukahava. Kiro po ti ġa ji kwava'eġi okote'varuhuve'ġa po pe nehē, ei Jesus'ga ġa pe. ⁴² Pevy kiroġwe. Pehepia. Kiro ki ga u jipyhygukahara'ga. Xaho ga rovatiamo a'ero, ei ga ġa pe.

Opyhyguka ahe Jesus'ga

(Mateus 26.47-56; Lucas 22.47-53; João 18.3-12)

⁴³ Jesus'ga nhi'iġame ġwemimbo'ehara'ġa pe kiro Judasva'ea ruri pea rupi – kiroki ahe dozeve'ġa pyteripeva'ea garemimbo'eharava'ea novġa. He'yjuhuve'ġa ahe gweru ojupi. A'ereki xava'eve'ġa ikwava'ēhara'ġa nduvi-hava'ġa no judeus'ġa mbo'ehara'ġa no – judeus'ġa moġitahara'ġa nhaporembo ombuhuruka he'yjuhuve'ġa Judasva'ea rupi topyhy ti ġa Jesus'ga javo. ġa gweru itakyhea'javuhuva'ea mbuahava reheve a'ero. ⁴⁴ Judasva'ea e'i jipe ġa pe:

—Tabeiġa na'ē ti Jesus'ga repiuka pe me. A'ero ti pepyhygahy ga rerogwovo, ei ahe ġa pe.

⁴⁵ Kiro Judasva'ea ruri a'ero ogwovo Jesus'ga rehei katu.

—Kiro ji ruri nde pyri, ei ahe Jesus'ga pe omb'ehara'ga pe.

Igwete ahe Jesus'ga beijiġa. ⁴⁶ Kiro ġa Jesus'ga pyhygi a'ero. ⁴⁷ Pevo Jesus'gareheve'ga rekoi o'ama Jesus'ġa pavēi. Igwete ga ipyhygi oitakyhea'javuhuva'ea takyti ġa javo novġa. A'ea ga imondoi ikwava'ēhara'ġa nduvi-havuhu'gapyrive'ga rehe ga nambi'oga novġa. ⁴⁸ Igwete Jesus'ga ei pevove'ġa pe:

—Amovahġi po ji governo naerū? ei ga. Nurā pe heruruhui itakyhea'javuhuva'ea mbuahava reheve ji pyhyga naerū? ei ga ġa pe. ⁴⁹ Nane'ymi ji rekoi pe pavēi nhandejatykahavuhua rokari pe ġa mbo'eavo jipi, ei ga. A'ea rupi pe ndajipyhyguhui oji'i. Emo pe ji pyhyguka kiro aherembikwatijaragwera rupi ahenhi'ġpo'ruavo, ei Jesus'ga ġa pe.

⁵⁰ Igwete Jesus'ga remimbo'ehara'ġa pohipavi ga hugwi onhana oka'nhyama. A'ero Jesus'ga pyhyhara'ġa ga rerohei ga rerekovo.

⁵¹ Igwete ipyahuve'ga ruri Jesus'ga reviri. Ojipeji opira ga omongi herua i'arimova'ea jate. Igwete Jesus'ga pyhyhara'ġa ga pyhypotari novġa. Emo gapiratehea ġa opyhy. ⁵² Igwete ga hemi jugwi taka'nhy ti ġa hugwi javo. Igwete ga henonhani opire'yma rerogwovo a'ero.

Jesus'ga oko judeusva'ea moġitaharava'ea rovai pyteri pe

(Mateus 26.57-68; Lucas 22.54-55, 63-71; João 18.13-14, 19-24)

⁵³ Igwete ġa Jesus'ga rerohei ikwava'ēhara'ġa nduvi-havuhu'ga ronga pe Caifás'ga ronga pe. Oro Pedro'ga, irupe ga ruri Jesus'ga reviri okari pe ovahema. Pevo ga apygi guardas'ġa pavēi ojipe'eavo tata ypyvo.

Igwete ġa Jesus'ga rerohei onga pe. A'ero judeus'ġa moġitahara'ġa jatykatykapavi ikwava'ēhara'ġa nduvi-hava'ġa jara'ġa pavēi. Ġahā tuhē ojatyka jipi henduva judeus'ġa nhi'iġa ġa imbojarama mbatera ojipe'ġa ndehe. Igwete judeus'ġa moġitahara'ġa nhaporembo ojipe'ġa ndekari kiro tombojamboja ti ġa ite'varuhuva'ea Jesus'ga rehe javo. A'ereki ġa ojuka'pota ga. He'yi reki ġa novġa – kiroki ġa u o'mbeo'mbero nahā Jesus'ga rekote'varuhui javo tehe. Emo ndojo'jajo'javi reki ġanhi'ġa. Nurā ġamoġitahara'ġa nde'i: "A'iti gamombe'ua. Nurā tijuka ga," nde'i ġa.

⁵⁷ Aerē ojipe'ġa po'ami o'mbero ġa pe. Igwete ġa etehei:

—Orohendu ore Jesus'ga nhi'iġa ikwehe, ei ġa. "Tamongdurunduru ti aġa Tupana'ga ruhava," e ko ga ikwehe, e'i tehe ġa. "Akwaimbae'ġa oapo agwa," ei ga. "Emo mokōi ti ji herokiri japopava irūa nehē – kiroki yvyakotyve'ġa ndoapokwahavi," ei ga, ei ġa imombe'uteheavo ġa pe novġa.

⁵⁹ Emo ġanhi'ġa vehevi ndojo'javi.

⁶⁰ Igwete Caifás'ga po'ami ua ġandovai pyteri pe. Igwete ga ei Jesus'ga pe:

—Marāi nde a'ero ejihe ġa imbojambojarama naerū? ei ga. Nerenhimombe'uuhui nde ekovo naerū? ei ga Jesus'ga pe.

⁶¹ Jesus'ga nonhi'iġi reki upa onhi'ġpotare'yma ġwaramo. Igwete ga ea'javi Jesus'ga pe:

—Ndehe re koi Cristoramo ereko naerū Tupana'ga remimbuhurukaramo? Nde ereko nhaneremimbo-hetehara'ga ra'yramo Tupana'ga ra'yramo? ei ga. Enhimombe'u katu ti ore ve a'ero, ei ga ga pe.

⁶² —A'ea ko ji. Tupana'ga ji mbuhuruka avo vyva koty, ei Jesus'ga ga pe. Igwete po ti pe ji repiagi nehē ji apygame ipopoakaheteve'ga pyri Tupana'ga pyri jitekovo huvihavamo nehē, ei ga. Pehepia po ti pe ji rura'javame yvaġatiġa pype ua vyva koty nehē no, ei Jesus'ga ga pe.

⁶³ Igwete Caifás'ga nhimboahihetei Jesus'ga nhi'iġa henduvame. Nurā ga imbotararagi opira onhimongouhu ga Tupana'ga'java'ero javo. Igwete ga ei jara'ġa pe:

—Kirupi tuhē ojipe'ġa nemimombe'ua nhande ve. A'ereki ga tuhē e'iuhu ojive, ei ga. ⁶⁴ Pehendu ko pe ganhi'ġa ko. Onhimongouhu ga Tupana'ga'java'ero, ei ga. Marā po ti nhande ga rerekoi naerū? Marāi pe ga pe? ei ga jara'ġa pe.

Igwete ġa epavi ga pe:

—Oko te'varuhu tuhē ga. Tomanpo po ga hamo! ei ġa.

⁶⁵ Kiro ġa nyvuni ga rehe. Igwete ġa hovapiari gareakwara tapy'ynhapira pyvō. Igwete ġa kwaġakwari ga rehe.

—Ma'ġa okwa nde rehe? Ekwaha ti, ei ġa ga pe ga rerekomemuamo.

Igwete guardas'ġa ga rovapetepetegi no.

Ndakwahavi ji Jesus'ga, e'ia'jaa'ja Pedrova'ea

(Mateus 26.69-75; Lucas 22.56-62; João 18.15-18, 25-27)

⁶⁶ A'ea ja okari pe Pedro'ga apygi guardas'ġa pavēi ojipe'eavo. Igwete Caifás'gapyrivehēa ruri. ⁶⁷ Pedro'ga repiagame hēa ga repiahetei.

—Nde ko Nazarépeve'gapavēiva'ea Jesus'gapavēiva'ea, ei hēa ga pe.

⁶⁸ —A'ea rūi ji! ei Pedro'ga o'mbero. Gara pe nde ei? ei ga hēa pe.

A'ero ga hoi ahehohava rupi. Nanime inamutiġa nhi'iġi. ⁶⁹ Igwete hēa ga repiagi pevo. Hēa ea'javi pevove'ġa pe:

—Agwa'ga ko Jesus'gapavēive'ga.

⁷⁰ Igwete Pedro'ga ea'javi o'mbero:

—A'ea rūi ko ji!

Aere'i pevove'ga ea'javi Pedro'ga pe:

—A'iti nde gapavēiva'ea. A'ereki nde Galiléiapeva'ea no, ei ġa ga pe.

⁷¹ Igwete Pedro'ga nhi'iġahyi ġa pe:

—A'itituhēva'ea ji a'e pe me. Ji ndakwahavi tuhē ako-ja'ga, ei ga ġa pe. Ji mberame pe me po ti Tupana'ga imbohahyi ji ve hamo, ei Pedro'ga ġa pe novīa.

⁷² Nanime inamutiġa nhi'iġa'javi. A'ero Pedro'ga ikwahava'javi Jesus'ga nhi'iġagwera ojive. A'ereki opyhyga renonde Jesus'ga omombe'u jipe ga pe javo. "Inamutiġa nhi'iġa'java rupi po ti trēs nde ea'jaa'javi ji ve: 'Ji ndakwahavi Jesus'ga,'" e'i jipe Jesus'ga Pedro'ga mbeaġwama mombe'gwovo ga pe.

Kiro Pedro'ga ikwahava'javi ganhi'iġagwera. Omboju Pedro'ga py'a. A'ero ga jehe'ohetei o'ama.

Pilatosva'ea eagwera Jesus'ga pe

(Mateus 27.1-2, 11-14; Lucas 23.1-5; João 18.28-38)

15 Ypyhajive judeus'ga moġitahara'ġa jatykatykaa'javi ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa xava'eve'ġa pavēi judeus'ga mbo'ehara'ġa pavēi. Igwete ġa nhaporemō ġa jatykai nahanahā ti tireko Jesus'ga a'ero javo. Igwete ġa Jesus'ga kwarukari ga rerogwovouka governador'ga pyri Pilatos'ga pyri. ² Igwete Pilatos'ga ei Jesus'ga pe:

—Nde ko judeus'ga nduvihavuhuhetero ereko naerū?

Igwete Jesus'ga ei:

—Ndehe ko ere pohā.

³ Igwete ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa imbojambojatehei Jesus'ga rehe. Emo Jesus'ga nonhi'ikwepygi ġa onhi'ipotare'yma ġwaramo ġa pe. ⁴ Igwete Pilatos'ga ea'javi ga pe:

—Nerenhi'iġihū nde ġa pe naerū? ei ga. Erehendu nde ġanemimbojaruhua ejihe, ei ga Jesus'ga pe novīa.

⁵ Emo Jesus'ga nonhi'ikwepygi ga no. Nurā Pilatos'ga nhimomby'ai ga rehe.

Pilatosva'ea ojukauka Jesus'ga

(Mateus 27.15-26; Lucas 23.13-25; João 18.39–19.16)

⁶ Kiro he'yjuhuve'ġa nduri javo Pilatos'ga pe.

—Páscoa japoā nanani nde cadeiapypeve'ga mbopiro'yi ga mohema cadeia hugwi oreremimbotarimo. Emohemuka ga kiro a'ero, ei ġa Pilatos'ga pe.

Igwete Pilatos'ga ei ġa pe:

—Tamohemuka ti ga a'ero – kiroki ga pe ġa ei judeus'ga nduvihavuhuhete'ga, ei ga. Ga mohema pe pepota a'ero? ei ga ġa pe.

A'ea Pilatos'ga ei he'yjuhuve'ġa pe. A'ereki ga e'i ovyveteri pe: "Ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa onhimyrō reki Jesus'ga rehe," ei ga. "Nurā ġa ga pyhygukari ga reruruka ji pyri," ei Pilatos'ga. Nurā ga ei he'yjuhuve'ġa pe: "Gamohema pe pepota?" Emo ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa omomymomyi he'yjuhuve'ġa Barrabás'ga pe pe'ji javo. A'ea ja Barrabás'ga oko cadeia pype ojipe'ġa pavēi. A'ereki ġa otavuka gwuvihava'ga pe. Igwete Barrabás'ga gwuvihava'gareheva'ea jukai. Emo ikwa-

va'ēhara'ġa nduvihava'ġa omomyi he'yjuhuve'ġa Barrabás'ga pe pe'ji javo Pilatos'ga pe. Nurā ġa eġa'ei ga pe:

—Barrabás'ga koi emohemuka ore ve, ei ġa ga pe.

¹² Igwete Pilatos'ga ea'javi ġa pe:

—Oro ga – kiroki ga pe pe ei oreruvihavuhuhete'ga – marā po ti ji ga rerekoi nehē naerū?

¹³ —Ekutuguka ga yva rehe ga mbovyruka tomano ga, ei ġa onhi'iġa mbuhua ga pe.

¹⁴ —Maranuhūrame ti ji ga kutugukari naerū? Marā tuhē garekote'varuhua naerū? ei Pilatos'ga ġa pe.

Igwaigwavete reki ġa onhi'iġa mbuhuri ga pe a'ero.

—Embovyruka tuhē ga.

¹⁵ Nurā Pilatos'ga Barrabás'ga mohemukari tonhimo-hē ti ġa ji rehe javo. Igwete ga Jesus'ga nupanupāukari ipira apopyra pyvō ga mondovo soldados'ġa po pe tokutu ġa ga yva rehe a'ero javo.

Soldadosva'ea gwerekomemua Jesus'ga

(Mateus 27.27-31; João 19.2-3)

¹⁶ Igwete soldados'ġa Jesus'ga rerohoi okihavuhua pype governador'ga rongaruvihava pype. Igwete ġa jara'ġa mbuhurukapavi tirekomemua ga javo. ¹⁷ A'ero ġa imongiukari ga pe tapy'ynhapiġwaġahiva'ea nanongara huvihava'ġa omongi javo ga pe. Igwete ġa ipovāpovani yhypoa hatiuhūva'ea onhatimaġatuva'ea apovo inoġa Jesus'ga akaġa rehe aġa huvihava'ġa akanitara javo tehe jupe. ¹⁸ Igwete ġa eġa'ei ga pe:

—Ejoryjory ti judeus'ga nduvihavuhuhetero, ei ġa ga pe ga rerekomemuamo.

¹⁹ Ojopy'rupy'ru ġa ga akanupanupamo vyvra pyvō. Onyvunyvū ġa ga rehe. Igwete ġa nenypy'andurundurugi ga pyri timbohete ga javo tehe. ²⁰ Nahā ġa ga rerekomemui. Aerē ġa hekyi iġwaġahiva'ea ga hugwi gapiretea mongirukara'java ga pe. Igwete ġa ga rerohoi tikutu ga yva rehe kiro javo.

Okutu ahe Jesus'ga yva rehe ga mbovya

(Mateus 27.32-44; Lucas 23.26-43; João 19.17-27)

²¹ Kiro ġa Jesus'ga rerohoi cidade hugwi. Nanime Simāo'ga ruri cidade pe. Ga ko cidade de Cirenepeva'ero. Alexandre'ga ko gara'yra'ga Rufo'ga pavēi. Kiro Simāo'ga ruri nhuhūa hugwi. A'ero soldados'ġa herohoukarahai Simāo'ga pe yva Jesus'ga jukahava rupiara.

²² Igwete ġa Jesus'ga rerohoi ga rerogwovo vytyruhua arimo Gólgota arimo. Gólgota pe nhande ei Aheapindava. ²³ Igwete ġa imondoi ga pe vinho mohaġa pavēi mirra pavēi tahahyyme ti ga pe javo novīa. Emo ga ndo'ui. ²⁴ Igwete ġa ga noġi yva rehe ga kutukutuga hehe. A'ero ġa ga mbovyri ga mo'ama. Kiro soldados'ġa ipyhygi Jesus'ga pira tima'ē ti javo. A'ero ġa imombori ita'java'ea dados'java'ea ji koha javo jupe. Nahā ġa ima'ēi tapy'ynhapira ojohupeupe.

²⁵ Nove horas rupi ġa ga kutugi yva rehe. ²⁶ Igwete ġa ikwatijari ġanemimbojaragwera Jesus'ga rehe. "Agwa'ga ko judeus'ga nduvihavuhuhete'ga," e'i ikwatijara. Nahā ġa ikwatijari imbojaragwera yva raygwera rehe ikutuga ga arimo yva rehe inoġa.

²⁷ Igwete soldados'ġa mokonhava'ea jukai ojipea re-he yva rehe ahe monguva no. A'ereki ahe ko governo movahiuġva'ea. Igwete ġa ahe mbojogwovai Jesus'ga rehe ahe mo'ama.

[²⁸ Na tuhġ Tupana'ga rembikwatijarukara ga mombe'unhoġwenondei hako. A'ereki omombe'u ġanhi'iġa ga pe. "Oko te'varuhu ko ga," ei ġa ga pe, e'i ikwatijara hako. Na tuhġ reki ġa ei Jesus'ga pe a'ero.]

²⁹ Igwete ġa – kiroki ġa okwa ga pyvġ – ġa nhakam-bovavagi ga rerekomemuamo ga mbotegweteavo ga rerekovo. Igwete ġa ei ga pe:

—Eh! Ere tuhġ nde raikwehe: "Tamondurunduru ti nhandejatykahavuhua mokġi herokia japopava irġa," ere nde raikwehe novġa, ei ġa. ³⁰ Epopoakaro ġwaramo ejy ti yva hugwi a'ero teremanoyme ti, ei ġa Jesus'ga pe ga rerekomemuamo.

³¹ Na jitehe ikwava'eġhara'ġa nduvihava'ġa ga rerekomemui onhi'iġa ojohupe judeus'ġa mbo'ehara'ġa pavġi. Igwete ġa ei:

—Ojipe'ġa ga nomomanoukari. Emo re ki ga omano kiro a'ero! ei ġa ojohupe. ³² E'i tehe ga ojive: "Tupana'ga ji mbuhuruka yvya koty. Ji ko ġanduvi-havuhuhetero israelitas'ġa nduvihavuhetero ako," e'i tehe ga ojive, ei ġa. Na ga jyvi kiro yva hugwi a'ero, ei ġa. Ga jyvame po ti nhande ga repiagi ga rerovia nehġ! ei ġa ojohupe.

Igwete ahe Jesus'ga mbotegwetei no – kiroki ahe o'ă yva rehe omanomo Jesus'ga pyri.

Jesus'ga omano

(Mateus 27.45-56; Lucas 23.44-49; Joăo 19.28-30)

³³ Ahaji katu igwehetei kwara ipyryrymame. Ypytunahimba hete ġagwyri pe nhaporemomonga'aruga. Trġs horas rupi kwara imbokojahua'javi. ³⁴ Trġs horas rupi jitehe Jesus'ga onhi'iġa mondoahyahivi Tupana'ga pe.

—Eloġ, Eloġ, lemă sabactani? ei ga.

A'ea ko: "Tupana, Tupana, ajiko hete ji nde rehe. Maraname nde pohiri ji hugwi?"

A'ea Jesus'ga ei ga pe. ³⁵ Jararamo pevove'ġa ġwendu ganhi'iġahyahiva novġa. Emo ġa e'i tehe:

—Pehendu. E'i po ga Eliasva'ea pe tuhu ti ga ji pyri ji pokoga javo, e'i tehe ġa ojohupe.

³⁶ Igwete ojipe'ga nhani ipyhyga jyruhu'iva'ea imondeva vinho pype tajahiva'ea pype herua. Igwete ga ipi-mombygi yvya rehe imbovya imondovo Jesus'ga juru pe topyte ga javo. Igwete ga ei jara'ġa pe:

—Tihepia na'ġ ti Eliasva'ea rura ga mbojyva naerġ, ei ga.

³⁷ Igwete Jesus'ga hapukajahivi omanomo.

³⁸ Nanime ġajatykahavuhua pype tapy'ynhapira hovapiakava itararagi mbytera rupi yvatea hugwi ojyva ua yvyvo. ³⁹ Jesus'ga rovai pyteri pe soldados'ġa nduviha-va'ga ami. Igwete ga hepiagi gamanoa.

—Tupana'ga ra'yra tuhġ po ahe, ei ga javo.

⁴⁰ Irupe kunhangwera'ġa hepiagi gamanoa no – kiroki ġa ohooġo Jesus'ga rupi. Galilġapeve'ġa gwyrarupe ga horame ġa hoi ga rupi imondomondovo mbatera

ga pe jipi. ġa ko Maria Madalenahġa Salomġhġa no Mariahġa no. Hġara'yra'ġa ko Josġ'ga Tiago'ga no ipyahuve'ga. Ojipe'ġa pevo u gamanoa repiagi onhi-mongyavo no kunhangwera'ġa – kiroki ġa uhu Jerusalġm me Jesus'ga rupi.

Ono ahe Jesus'ga ra'oa ita kwaruhua pype

(Mateus 27.57-61; Lucas 23.50-56; Joăo 19.38-42)

⁴² Kiro ka'aru hete. A'ero judeus'ġa imboavujikweri mbatera. A'ereki ġa e'i: "Ko'emame ko sĂbado. A'ea rupi po ti nhande ndiaporavykyi mbatera apovo," ei ġa. ⁴³ Igwete Josġ'ga cidade de Arimatġapeve'ga ndopojihuvi ogwovo Pilatos'ga pyri oporanduva Jesus'ga ra'oa rehe. Josġ'ga ko judeus'ġa moġitahara'ġa pyteripeve'ga. Ojipe'ġa e'i ga pe pyry hete ga javo. Ymya ga Cristo'ga rura pota toko ti ga nhanderuvihavuhuhetero javo. Igwete ga ndopojihuvi oporandu-va Jesus'ga ra'oa rehe.

—Taroho ti Jesusva'ea ra'oa yva hugwi? ei ga Pilatos'ga pe.

⁴⁴ Igwete Pilatos'ga ei ovyteri pe: "A'iti re po ahe manojipei?" Igwete ga ga mbuhurukari ojipyri soldados'ġa nduvihava'ga javo ga pe.

—Omano Jesusva'ea a'ero?

⁴⁵ —Omano tuhġ ko ahe, ei ga imombe'gwovo ga pe.

Henduvame ganhi'iġa Pilatos'ga ei Josġ'ga pe:

—Eroho ti ahera'oa a'ero.

⁴⁶ Igwete Josġ'ga hoi ipyhyga tapy'ynhapipyryva herogwovo Jesus'ga ra'oa pyri. A'ero Josġ'ga gara'oa mbojyvi yva hugwi imamana tapy'ynhapira pyvġ. Igwete ġa gara'oa rerohoi herokia itaruvihavuhua kwaruhua pype imbogwaipyra pype inoġa heja. Igwete ġa hovapytymi ikwaruhua itauhua moanhana imohina jurukwari pe. ⁴⁷ Maria Madalena'ġa gwepia gara'oa nongava. Mariahġa gwepia no – kiroki hġa Tiago'ġa yhġa.

Jesus'ga okwera omanoa hugwi

(Mateus 28.1-8; Lucas 24.1-12; Joăo 20.1-10)

16 Ihopavame kwara sĂbado rupi ġapo-ravykye'yma rupi, a'ero kunhangwera'ġa hoi ipyhyga nhandya'java'ea perfume timongy ti ahera'oa re-he javo. Maria Madalenahġa hoi Salomġhġa no Mariahġa no – kiroki hġa Tiago'ġa yhġa. ² Ko'emame domingo rupi ġa herohoi a'ero itaruvihavuhua kwaruhu pe gara'oa nongai pe. Ypyhajive ġa herohoi kwara po'ria rupi. ³ Herohorame ġa ei ojohupe:

—Ma'ġa po ti ope'a itauhua nhande ve nehġ imoanhana jurukwara imongovo nehġ? ei ġa. A'ereki ipohyi hete nhande ve, ei ġa ojohupe novġa.

⁴ Hepiakaturame ġa nhimomboragwahavi reki imoanhanipyra rehe itauhua rehe.

—Ope'a jipe ġa jugwi ra'e, ja'gwy, ei ġa.

⁵ Igwete ġa ki ikwaruhua pype. A'ero ġa ipyahuve'ga repiagi. Kokoty ga reni ipype. Ipukuġu gapira. Tiġahivuhu hete. Onhimomby'a hete ġa ga repiagame okyhyjiavo. ⁶ Igwete ga ei ġa pe:

—Tapenheimomby'aa'javi, ei ga. Peheka pe Jesus'ga Nazarépeve'ga – gaha ġa ojuka yva rehe oji'i novía, ei ga ġa pe. Ga okwerava'ja. Avo rūi ga rekoi kiro. Pehepia ganongavagwera, ei ga kunhangwera'ġa pe. ⁷ Hepejigwovo kiro gakwerava mombe'gwovo garemimbo'ehara'ġa pe Pedro'ġa pe, ei ga ġa pe. Pe'ji ti ġa pe: “Oho ti Jesus'ga Galiléia pe ġa nenonde. Pevo ti ġa ga repiagi nehē. E'i jipe ga a'ea ġa pe ikwehe!” A'ea ti pe'ji Jesus'ga remimbo'ehara'ġa pe, ei ga kunhangwera'ġa pe.

⁸ A'ero ġa ěi ikwaruhua hugwi onhana ohyhyipava. A'ereki ġa omboju opy'a. Nomombe'ui ve ġa Jesus'ga kwerava ojipe'ġa pe okyhyjihetero ġwaramo.

Jesus'ga ojipiuka Maria Madalenava'ea pe

(Mateus 28.9-10; João 20.11-18)

[⁹ Domingo rupi ko'eġatue'yoma rupi Jesus'ga kwera-va'javi omano hugwi. Okweravirē ga jipiukari Maria Madalenahēa pe ypy – hehā hugwi Jesus'ga ombojipe'ape'a anhaġa seteva'ea. Igwete Jesus'ga jipiukari hēa pe. ¹⁰ A'ero hēa hoi Jesus'gapavēive'ġa pyri ta-mombe'u ġa pe javo. Ojehe'o hete ġa upa okovevehuro omano Jesusva'ea javo tehe. Igwete hēa ei ġa pe:

—Okwerava'ja ga kiro, ei hēa. Ahepia ji ga ko, ei hēa ġa pe novía.

Emo ġa ndogweroviarihu reki hēanhi'iġa.

Jesus'ga gwupiti mokonhava'ea ogwovo Emaús pe

(Lucas 24.13-35)

¹² Aerē mokonha'ġa horame nhu me Jesus'ga jipiukari ġa pe ojirojijyita. ¹³ Igwete ġa jivyri a'ero imombe'gwovo Jesus'ga remimbo'ehara'ġa pe.

—Jesus'ga okwerava'ja kiro, ei ġa. Orohepia ore ga ko, ei ġa ġa pe novía.

Emo ġa ndogweroviari jitehe ġa.

Jesus'ga ojipiuka onzeva'ea pe

(Mateus 28.16-20; Lucas 24.36-49; João 20.19-23; Atos 1.6-8)

¹⁴ Aerē mbatera ua rupi Jesus'ga jipiukari onzeve'ġa pe no ġwemimbo'ehara'ġa pe. Igwete ga nhi'iġahyi ġa pe.

—Napeangarihu pe heroviare'yoma, ei ga. A'ereki pe ndaperoviarihu ġa – kiroki ġa ji repia ji kweravirē, ei ga ġa pe.

¹⁵ Igwete ga ei ġa pe no:

—Peho ti ojipe'ġa gwyrri pe nhaporemō, ei ga. Pe-mombe'u hete ti pyryva'ea ji mombe'gwovo yvyakotyve'ġa pe nhaporemō, ei ga ġa pe. ¹⁶ Po ti ġa jikogi ji rehe onhimobatizavouka nehē, a'ero po ti ġa hoi Tupana'ga pyri okovo avuirama nehē, ei ga. Po ti ġa ndojikogi ji rehe, a'ero po ti Tupana'ga ei peko te'varuhu pe javo ġa pe nehē. A'ero po ti ġa hoi hahyva'ea ruvi-hava pype avuirama nehē, ei Jesus'ga ġa pe. ¹⁷ Kiroki ġa ojiko ji rehe – ġa pe po ti Tupana'ga japoukari ahemonhimomby'ava'ea nehē. Ombojipe'a po ti ġa anhaġa Diabo'gapyriva'ea ojipe'ġa hugwi jipopoakarimo nehē. Tupana'ga po ti omongo ġanhi'iġa hajiheva'ero nehē aherembikwahavipyre'ymamo nehē, ei ga ġa pe.

¹⁸ Po ti ġa ipyhygi mboja nehē, a'ea po ti nom-bote'varuhui ġa momanoukare'yoma nehē. Po ti ġa i'ui ahejukava'ea nehē, ndikwahyi po ti ġa pe nehē, ei ga. Po ti ġa pokogi itetirūave'ġa ndehe nehē, a'ero po ti ġa nhimohiġatui nehē, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe.

Jesus'ga rerohohava yvaga pype

(Lucas 24.50-53; Atos 1.9-11)

¹⁹ Igwete Jesus'ga ġapozykaharete'ga nhi'imbavi ġwemimbo'ehara'ġa pe. A'ero Tupana'ga ga rupirukari yvagi pe ga mbuhuruka. Pevo ga apygi oina Tupana'ga pyri ga moiruamo.

²⁰ Aerē Jesus'ga remimbo'ehara'ġa hoi Jesus'ga mombe'gwovo ojipe'ġape'ġa gwyrri pe. Igwete Jesus'ga ġapozykaharete'ga ġa pokopokogi japouvouka ahemonhimomby'ava'ea ġa pe. Nahā ga heroviarukari ġanemi-mombe'ua ojipe'ġa pe a'itituhēva'ea javo jupe.]

Lucas

Lucasva'ea okwatija Teófilova'ea pe

1 Kiro ji ikwatijari nde ve, Teófilo, terekwaha hete ti huvihavamo javo. Ojikwe he'yive'ğa okwatija imombe'gwovo orerembikwahava nahanahã Cristo'ga oko ojiheve'ğa pyteri pe ğa mbojikoguka ojihe javo.

² Okwatija ğa Jesus'garupive'ğa nemimombe'ua – kiroki a'ea ğa omombe'u ore ve Jesus'gareheva'ea pe. Ğa omombe'u Jesus Cristo'ga rura avo yvya koty garuva ahe pyri no. Ğa omombe'u Jesus'ga remimbo'ea ojive no. Ğanemimombe'ua he'yive'ğa okwatija a'ero.

³ Jihi no, ji ikwahapavi, Teófilo. A'ereki ymyahũ ji anhimbo'e Jesus'ga rura rehe gareaporoğita rehe no garemimbo'ea rehe no. Ajapyaka ji hendukatuavo Jesus'garupive'ğa ga mombe'urame. Pyry ji ve no ji ikwatijari Jesus'ga rehe terekwaha ti javo. Kiro po ti ji ikwatijapavi Jesus'ga mombe'ukatuavo nehẽ. ⁴ Nahã po ti ji nde mbo'epavi Jesus'ga rehe nehẽ. Ymya nde henduvi Jesus'ga mombe'ua. Kiro po ti ji ikwahaheteukari nde ve ikwatijarame imombe'upava nde ve nehẽ.

Tupana'gapyrive'ga omombe'u João Batistava'ea arağwama

⁵ Ymyahũ Herodesva'ea rekoï israelitas'ğa nduvi-havuhuro ğagwyri pe Judéia pe. A'ea rupi Zacariasva'ea rekoï ikwava'ẽharamo Tupana'ga pe. A'ereki aheremboypya Abiasva'ea. A'ero ahe poravykyi Abiasva'ea rakykwepohara'ğa pavẽi gwe'yja'ğa jatykahavuhua pype templo pype. Zacariasva'ea rembirekova'ea ko ikwava'ẽharava'ea rakykwepoharamo oko no. Aherera Isabel. ⁶ Ahe memei Tupana'ga reroviahetei ga nhi'ĩpo'rupava Zacariasva'ea Isabelva'ea pavẽi. Ahe oko katu jipi.

—Pepyry pe, ei Tupana'ga ahe ve a'ero.

⁷ Ahe ndata'yri. Ahe jogwerekopyrame Isabelva'ea ndata'yri. Aerẽ ahe memei ixava'e, a'ero kaitu ahe ndata'yri.

⁸ Kiro Zacariasva'ea poravykyi gwe'yja'ğa jatykahavuhua pype templo pype Abiasva'ea rakykwepohara'ğa pavẽi jara'ğa py'ruavo ikwava'ẽharamo.

⁹ Ojopy'rupy'ru ğa imbokaita incenso perfume apopyra Tupana'ga pe jipi ojatykahavuhua pype. A'ero kiro Zacariasva'ea herohoi perfume apopyra imbokaita Tupana'ga pe. ¹⁰ Ahe imbokairame he'yjuhuve'ğa nduvi onhimongyavo okari pe ojatykahavuhua pyri templo pyri onhi'iğa Tupana'ga pe.

¹¹ Kotihĩ Tupana'gapyrive'ga yvagipeve'ga jipiukari ua o'ama Zacariasva'ea pyri. Perfume apopyra kaihava

pyri ojohukoty rũi ga ruri Zacariasva'ea imbokairame perfume apopyra hehe. ¹² Zacariasva'ea py'a oko tehe ga repiagame. Okyhyji hete ahe ga hugwi. Ovyvteri pe ahe ei: “Marã po ti ji rekoï nehẽ naerũ?” ei ahe.

¹³ A'ero Tupana'gapyrive'ga ei:

—Terekyhyji, ei ga Zacariasva'ea pe. A'ereki Tupana'ga ğwendu katu nde nhi'iğame ga pe. Nurã po ti nde ra'yramo enhimbirekohẽa pe Isabelhẽa pe nehẽ, ei ga Zacariasva'ea pe. João ti pemondo inoğa gareraramo peja'yra'ga reraramo, ei ga. ¹⁴ Ga arame po ti nde vy'ari ejoryjoryvamo nehẽ. He'yjuhuve'ğa po ti ovy'a gworygworyvamo nehẽ no.

¹⁵ —Aerẽ po ti Tupana'ga ei ga pe nehẽ: “Huvihava ko ga.” Nahã po ti Tupana'ga ei ndera'yra'ga pe nehẽ, ei Tupana'gapyrive'ga yvagipeve'ga. Nurã po ti pe ndoryndoryvamo nehẽ. Ndo'ui po ti ga vinho nehẽ. Ojipe'ia no ahemboheagwyrva'ea po ti ga ndo'ui nehẽ. Tupana'ga ra'uva po ti ndojipe'ai ga hugwi ga pojyavo nehẽ ga arypyrame nehẽ ga nhimom-boakarame nehẽ no.

¹⁶ —Gaha po ti e'i israelitas'ğa pe nehẽ: “Penhi'ĩpo'rua'ja ti Tupana'ga,” e po ti ga nehẽ. A'ero po ti he'yive'ğa Tupana'ga nhi'ĩpo'ruai ojikoga ga rehe nehẽ ndehe ko orepojykaharetea javo ga pe, ei Tupana'gapyrive'ga.

¹⁷ —Ndera'yra'ga po ti oho nhandepojykaharete'ga renonde nehẽ, ei ga Zacariasva'ea pe. Ymyahũ Tupana'ga ra'uva opojyka Eliasva'ea ahe moiruamo ga mbopopoaka, ei Tupana'gapyrive'ga. Na jitehe po ti Tupana'ga ra'uva ndera'yra'ga pojykai ga moiruamo ga mbopopoaka nehẽ. A'ero po ti ndera'yra'ga akwaimbae'ğa mbo'embo'ei nehẽ. “Pearõ ti peja'yra'ğa.” A'ea po ti ga ei ğa arõukara'java ğa pe nehẽ, ei ga. Kiroki ğa ndokoi Tupana'ga nhi'iğa rupi – ğahã po ti ga ombojapyaka katu nehẽ. Pyryve'ğa ja po ti ğa oko a'ero gweaporoğitakaturu nehẽ. Nahã po ti ndera'yra'ga ğa mboavujikweri Tupana'ga pe nehẽ toko ti ğa Tupana'gareheva'ero javo. O'arame nahã po ti ga rekoï nehẽ, ei Tupana'gapyrive'ga Zacariasva'ea pe.

¹⁸ —Marã po ti ji heroviari tayri'ga rehe nehẽ? ei Zacariasva'ea. A'ereki ji jixava'e nhirembirekohẽa pavẽi, ei ahe.

¹⁹ A'ero Tupana'gapyrive'ga ei ahe ve:

—Jirera ko Gabriel. Jihi Tupana'gapyrive'ga jitekovo ga pyri jipi, ei ga Zacariasva'ea pe. Gaha Tupana'ga ji mbuhurukari nde pyri emombe'u ti Zacarias'ga pe javo. A'ero ji ruri imombe'ukatuavo nde ve pyryva'ea.

²⁰ Nahã po ti ndera'yra'ga, a'e ko ji nde ve ko, ei ga Zacariasva'ea pe. Aerẽ Tupana'ga erame po ti ji'eagw-

era apiavo ihoi nehē, ei Tupana'gapyrive'ga yvagipeve'ga. Nde ndereroviari reki ji'ea, ei ga. Nurā po ti nde nerenhi'iġa'javi nehē, ei ga. Ji rendu ti! Ndera'yra'ga arirē jate po ti nde nhi'iġa'javi nehē, ei ga Zacariasva'ea pe.

²¹ Ojatykahavuhua pyri templo pyri Zacariasva'ea re'yja'ġa nduvi okari pe Zacarias'ga ti tohē jugwi kiro javo. Oyvyteri pe ġa ei: "Maraname ga nohemuhūi naerū ore ve?" ei ġa onhimomby'avo.

²² Aerē ahe hemame ġajatykahavuhua hugwi ua ġa pyri tegwete ganhi'ṭhava ġa pe. A'ero ġa ei:

—Maraġatu ga nonhi'iġa'javi? ei ġa. Po Tupana'ga gwepiuka mbatera ga pe, ei ġa.

A'ereki opoa pyvō ahe nhi'inhi'ṭpotari ġa pe. Nohe-ma'javi ve reki ahenhi'iġa ahe hugwi. A'ero ġa hoi ogwovo.

²³ Aerē Zacariasva'ea poravykya'javi ojatykahavuhua pype templo pype. Mbohapyra te ahe kiri oporavykya-vo. Oporavykypavirē ahe jivyri ogwovo ġwonga pe.

²⁴ Aerē Zacariasva'ea rembirekova'ea Isabelva'ea puru'aro. Isabelva'ea ndohoi ġwonga hugwi. Cinco ahe jahya mondoi ohoe'ymame ġwonga hugwi. Ahe e'i:

²⁵ —Ji poko Tupana'ga. A'ereki ga ombuhu jira'yra'ga ji ve nhirembireko'ga pe no, ei ahe. Ymya ġa ji jai nandera'yri javo. Kiro po ti ġa nde'ia'javi ji ve nehē, ei ahe.

Tupana'gapyrive'ga omombe'u Jesus'ga araġwama

²⁶ Oporu'arame seis Isabelva'ea jahya mondoi. A'ea rupi Tupana'ga ojipyrive'ga mondoukari Gabriel'ga cidade de Nazaré pe – perope Galiléiapeve'ġa gwyri pe. ²⁷ Pevo Tupana'gapyrive'ga yvagipeve'ga hoi ojyva imombe'gwovo Tupana'ga nhi'iġa Mariava'ea pe. Akwaimbae'ga ndogwerekoi ve ahe.

—Hehā ti tahembireko tuhē Daviva'ea rymymino'ga pavēi nehē José'ga pavēi nehē, ei ahepo'ria.

Mariava'ea nahembirekoi ve Joséva'ea pavēi Tupana'gapyrive'ga rurame Mariava'ea pyri. ²⁸ Kiro Tupana'gapyrive'ga ruri Mariava'ea pyri javo ahe ve:

—Ejoryjory ti, ei ga. A'ereki Tupana'ga omombyry nde ve okovo nde pyri. Koji'i Tupana'ga imombyryvi nde ve kunhangwera'ġa pe hohe, ei ga Mariava'ea pe.

²⁹ Omyi Mariava'ea py'a Tupana'gapyrive'ga imombe'urame ahe ve. Oyvyteri pe ahe ei: "Maraġatu ga ei ji ve ra'e?" A'ea ahe ei ojapyakavo hehe ikwa-have'yma. ³⁰ A'ero Tupana'gapyrive'ga ei:

—Maria, ei ga ahe ve. Terekyhyji! A'ereki Tupana'ga imombyryvi nde ve. ³¹ Ji rendu ti! Ndepuru'a po ti nde nehē, ei ga. A'ero po ti nde eja'yra'ga mbo'ari nehē, ei ga Mariava'ea pe. Jesus emondo ti inoġa gareraramo. ³² Huvihavuhu hete po ti ga nehē, ei ga. Nhandepo-
jy kaharete'ga Tupana'ga koji'i ipopoaka hete ġa hohe pa. Jesus'ga pe po ti ga ei nehē jira'yra'ga. Tupana'ga tuhē po ti ga mongoi nehē eko ti huvihavuhetero javo. Nahā po ti ga huvihavuhetero ġwamonhava'ea py'rovo Daviva'ea py'rovo nehē, ei Tupana'gapyrive'ga.

³³ Nane'yimi jipi po ti ga rekoi Jacóva'ea rakykwepo-hara'ġa nduvihavuhetero gwe'yja'ġa nduvi-

huvuhetero nehē. Avuirama po ti ga rekoi huvihava-mo nehē, ei Tupana'gapyrive'ga Mariava'ea pe.

³⁴ Kiro Mariava'ea ei:

—Akwaimbae'ġa ndajirerekoi ve, ei ahe Tupana'gapyrive'ga pe. Ma po ti ji puru'aro nehē naerū? ei ahe ga pe.

³⁵ A'ero Tupana'gapyrive'ga ei ahe ve:

—Pyry hete Tupana'ga ra'uva. Tupana'ga ipopoaka hete ojipe'ġa hohe pa. Aerē po ti gara'uva jyvi ua nde pyri nehē. Opopoakara pyvō po ti Tupana'ga tayri'ga mondoi nde pype a'ero nehē. Nahā po ti ga ndera'yra'ga apoi nde ve nehē, ei ga Mariava'ea pe. Nurā ombo'arame po ti ndera'yra'ga pyryhetero nehē. "Tupana'ga ra'yra'ga," e po ti ġa ga pe nehē, ei ga ahe ve.

³⁶ —Ji rendu ti! ei ga ahe ve. Erekwaha nde eje'yjahēa Isabelhēa. Hēa ipuru'a no. Iġwaivī hēa kiro a. Ymya ġa ei: "Ndata'yri tuhē hēa." Nahā ġa ei. Emo seis hēa omondo jahya opuru'arame. Kiro po ti hēa gwa'yra'ga mbo'ari nehē. ³⁷ A'ereki Tupana'ga pe ahā onhimiva'ea, ei ga imombe'gwovo.

³⁸ A'ero Mariava'ea ei Tupana'gapyrive'ga pe:

—Ji ko Tupana'gareheva'ea. Na ti ji puru'aro a'ero nehē ganhi'iġa rupi nehē – kiroki a'ea nde eremombe'u ji ve, ei ahe ga pe.

A'ero Tupana'gapyrive'ga hoi ahe hugwi.

Mariava'ea oho Isabelva'ea repiaga

³⁹ Aerē Mariava'ea herekokatui ombate'ria. Kotihī ahe herohoi vytyruhua rupi Judéiapeve'ġa gwyri pe vytyruhupeve'ġa gwyri pe ogwovo pevove'ġa cidade pe.

⁴⁰ Pevo Zacariasva'ea ronga pe ahe hoi ogwovo Isabelva'ea pyri.

—Kiroġwe ji ruri, ei ahe Isabelva'ea pe.

⁴¹ A'ero Isabelva'ea ra'yra'va'ea Isabelva'ea avykyi aheyvyteri pe ahe Mariava'ea nhi'iġa renduvame. Kiro Tupana'ga ra'uvapyryva ruri Isabelva'ea pyri ahe pojyavo. ⁴² Nurā Isabelva'ea nhi'iġa hahyahi hēa erame:

—Koji'i Tupana'ga imombyryvi nde ve kunhangwera'ġa pe hohe, ei Isabelva'ea Mariava'ea pe. Aerē po ti Tupana'ga imombyryvi ndera'yra'ga pe nehē no. ⁴³ Nde ko jipojy kaharete'ga yhēa reki. Kiro po ti nde ga mbo'a nehē. A'ero nde huvihava. Jihi okoteheva'ea ko ji. Emo nde erejo jitehe ji repiaga! ei ahe Mariava'ea pe onhimomby'avo. ⁴⁴ Nenhi'iġa ji henduvame kotihī jira'yra'ga roryryvamo ji avykyavo jivyvyteri pe ko, ei ahe Mariava'ea pe. ⁴⁵ Pyry hete nde ve. A'ereki nde Tupana'ga nhi'iġa rerovia na tuhē po ti a'ero nehē javo, ei Isabelva'ea Mariava'ea pe. Tupana'ga po ti nopiriani tuhē onhi'iġa nde ve nehē, ei Isabelva'ea.

Mariava'ea ombohete Tupana'ga

⁴⁶ A'ero Mariava'ea ei:

—Ambohete tuhē ji Tupana'ga jipojy kaharete'ga jipy'a pe.

Huvihavuhu ko nde epyryvamo, a'e ji ga pe.

⁴⁷ Tupana'ga ji mbohoryory ojihe, ei ahe.

Jiyvyteri pe ji jiroryory.
 A'ereki ga nhimbopiro'yharamo oko.
⁴⁸ Ji ko gareheva'ero, ei ahe. Ji rendu ti! Kiro ji ndakotehea'javi reki.
 A'ereki ga ji repia katu ji moka'nhyme'yma.
 Nurã kiro po ti vyakotyve'ğa epavi nehẽ
 pyry hete hẽa pe javo ji ve, ei Mariava'ea.
⁴⁹ A'ereki Tupana'ga ipopoakaheteve'ga ji poko hete.
 Anhimomby'a ji ga rehe.
 Pyry hete tuhẽ ga.
⁵⁰ Nane'ymi ga ға arõhetei ға pokoga
 – kiroki ға ganhi'iğa rupi oko ga mbohetepota.
 Oporogwety ga ғanda'yra'ğa ғanymymino'ğa no
 – kiroki ға ganhi'iğa rupi oko ga mbohetepota.
 Oporogwety ga ғanamonha'ğa no
 – kiroki ға ganhi'iğa rupi oko ga mbohetepota, ei
 Mariava'ea.
⁵¹ Ga okwahavuka opopoakara.
 Ombokwaki'o ga onhimboheteve'ğa.
⁵² Ga omombo huvihava'ğa
 tapekoa'javi ti huvihava kiro javo ға pe.
 Okoteheve'ğa ga omongouka reki
 eko ti huvihavamo kiro javo ға pe, ei Mariava'ea.
⁵³ Ga omondo pyryva'ea imbatere'yve'ğa pe.
 Imbateve'ğa ga omondouka reki ojihugwi.
 Ґapojate oho a'ero.
⁵⁴ Tupana'ga nomoka'nhymi onhi'iğagwera ojiheva'ea
 pe israelitasva'ea pe.
 Oko ga ғwembi'ea rupi ahe pokoga, ei Mariava'ea.
⁵⁵ Ymyahũ ga nhi'iğatui nhaneramonhava'ea pe
 Abraãova'ea pe.
 Aerẽ ga nhi'iğatui aherakypwepoharava'ea pe israeli-
 tasva'ea pe.
 “Nane'ymi ji pe pokogi jipi,” ei Tupana'ga ahe ve.
 “Penymymino'ğa po ti ji ға pokogi nehẽ no,” ei ga. Na
 tuhẽ reki.
 Nomoka'nhymi ga ahe pokoga.
 Ga po ti nhande pokogi nehẽ no, ei Mariava'ea.
 Nhanenymymino'ğa po ti ga ға pokogi nehẽ no.
 Ґanymymino'ğa po ti ga ға pokogi nehẽ no, ei Maria-
 va'ea.
⁵⁶ Kirẽ Mariava'ea trẽs jahya mondoi gwerevi opytavo
 Isabelva'ea pyri. Aerẽ ahe jivyri ogwovo ғwonga pe.

João Batistava'ea o'a

⁵⁷ Kiro Isabelva'ea ra'yrava'ea ahava. A'ero ahe
 gwa'yrava'ea mbo'ari. ⁵⁸ Aherongapypeve'ğa okwaha
 ahere'yja'ğa pavẽi Tupana'ga pyryhetea ahe ve ga
 ahera'yrava'ea mbo'arukaro ғwaramo ahe ve. A'ero ға
 ndoryndoryvamo Isabelva'ea pavẽi.
⁵⁹ Sete tay'riva'ea kiri o'arirẽ. Ko'emame aherakwan-
 hapir'ria kytihava. A'ero ғande'yja'ğa nduri hepiaga.
 Tay'riva'ea rehe ға inombotari ahereraramo ahepo'ria
 rera Zacarias po ti garera nehẽ javo. ⁶⁰ A'ero ahe'yemb-
 ora ei:
 —Ahã te! Poi rõi po ti garera nehẽ. Garera po ti João
 nehẽ, ei Isabelva'ea.
⁶¹ A'ero ға ei ahe ve:

—Maraname nde ei nahã? Ndogwerekoi ndere'yja'ğa
 a'ea gwera, ei ға.

⁶² Opoa pyvõ ға ei tay'riva'ea po'ria pe marãva'ea nde
 erepota garera naerũ javo. ⁶³ A'ero Zacariasva'ea
 poeruri peru ti ji ve ikwatijahava javo. A'ereki ahe non-
 hi'iği. Ґa imondorame ikwatijahava ahe ve, ahe ikwati-
 jari inoğa: “Garera ko João.” Ґa nhimomby'apavi aher-
 era repiaga.

⁶⁴ Kiro kotihĩ Zacariasva'ea nhi'iğa'javi a'ero.

—Pyry hete Tupana'ga, ei ahe ga mboheteavo.

⁶⁵ Zacariasva'ea nhi'iğame ahekotyve'ğa kyhyjipavi.
 Hehe ға nhomonhi'inhĩ'iği imombe'gwombe'gwovo pa
 vytyvytyruhupeve'ğa pe nhaporemõ Judėiapeve'ğa
 pe. ⁶⁶ Kiroki ға ғwendu Zacariasva'ea mombe'ua tay'ri-
 va'ea mombe'ua no – ға nhaporemõ ojapyaka hehe.
 A'ero ға ei:

—Tayri'ga po ti oko huvihavuhuro a'ero nehẽ! ei ға.

A'ereki Tupana'ga popoakahetea oko tay'riva'ea rupi.

Zacariasva'ea omombe'u gwa'yrava'ea

⁶⁷ Tay'riva'ea po'ria Zacariasva'ea, ahe kiro Tupana'ga
 ra'ua ahe pojykai. A'ero ahe imombe'ui Tupana'ga
 rembikwahavukara javo:

⁶⁸ —Timbohete ti nhandepojykaharete'ga israelitas'ğa
 pojykaharete'ga Tupana'ga!

A'ereki ga uhu nhande pokoguka ojiheva'ea pokogu-
 ka nhande mbopiro'yavouka, ei Zacariasva'ea.

⁶⁹ Ga ombuhuruka ipopoakaheteve'ga
 toko ti ga ғambopiro'yharamo javo.

Gamonhava'ea ko Daviva'ea Tupana'gareheva'ea, ei
 Zacariasva'ea.

⁷⁰ Ymyahũ hete Tupana'ga omombe'u jipe ipopoaka-
 heteve'ga rura

pyryva'ea pe onhi'iğa mombe'uharava'ea pe.

A'ero Tupana'ga nhi'iğa mombe'uharava'ea garura
 mombe'ui nhaneramonhava'ea pe.

⁷¹ Ahe e'i: “Tianembopiro'y ti ipopoakaheteve'ga
 nhanearõe'yve'ğa hugwi nehẽ.”

A'ea Tupana'ga nhi'iğa mombe'uharava'ea ei nhanera-
 monhava'ea pe Tupana'ga remimbotarimova'ea
 mombe'gwovo, ei Zacariasva'ea.

⁷² A'ereki ymyahũ Tupana'ga e'i hete nhaneramonha-
 va'ea pe:

“Amombyry po ti ji pe me
 imoka'nhyme'yma ninhĩ'iğa Abraãova'ea pe nehẽ,”
 ei Tupana'ga, ei Zacariasva'ea.

⁷³ Ymyahũ Tupana'ga onhi'i nhaneramonhava'ea pe
 Abraãova'ea pe, ei Zacariasva'ea.

⁷⁴ Abraãova'ea pe ga ei:

“Ambopiro'y po ti ji nderakypwepohara'ğa
 ға'arõe'yve'ğa hugwi nehẽ.

A'ero ti ға toko ninhĩ'iğa rupi ji mboheteavo oky-
 hyjie'yma nehẽ,” ei Tupana'ga.

⁷⁵ “Nane'ymi ti nderakypwepohara'ğa toko pyry okovo
 jireheva'ero

ji mboheteavo okokatuavo jipi nehẽ,” ei Tupana'ga
 nhaneramonhava'ea pe, ei Zacariasva'ea imombe'gwovo
 ға pe.

⁷⁶ —Tapihã, ei Zacariasva'ea gwa'yra'va'ea pe. Nde ypy ti ereho Tupana'ga renonde nehẽ imboavujikwea ga pe garura renonde nehẽ. Nurã po ti ga ei nde ve nehẽ ereko ti nde nhinhĩ'iãga mombe'uharamo nehẽ javo. Gaha oko ojipe'ãga hohe pa Tupana'ga, ei Zacariasva'ea gwa'yra'va'ea pe.

⁷⁷ Nde po ti eremombe'u pyryva'ea Tupana'ga nhi'iãga gareheve'ãga pe ãga moãitavo nehẽ.

A'ero po ti nde ei ãga pe nehẽ:

"Uhu po ti ipopoakaheteve'ga nhande mbopiro'yavo nhanderekote'varuhua hugwi nehẽ.

A'ereki ga a'ea omombo nhande hugwi ikwaha-va'jave'yma."

A'ea po ti nde ei ãga pe nehẽ, ei Zacariasva'ea gwa'yra-va'ea pe.

⁷⁸ Nahã po ti nehẽ. A'ereki Tupana'ga omombry nhande ve nhande repiakatuavo.

Opyryvamo ãwaramo po ti ga ipopoakaheteve'ga mbuhurukari nhande pyri yvaga hugwi nehẽ.

⁷⁹ Urame po ti ipopoakaheteve'ga ei ikwahavuka nhande ve nehẽ.

"Pejiko ti ji rehe imomboruka pejikote'varuhua ji ve.

A'ero po ti ji pe nderohoukari yvagi pe

pe mombytavo avuirama Tupana'ga pyri nehẽ.

A'ero po ti pe ndapehoi hahyva'ea ruvihava pype nehẽ."

A'ea po ti ga ei ikwahavuka nhande ve nehẽ.

A'ereki nhande ndikwahavi nhandekote'varuhua nhandekyhyjiavo hahyva'ea ruvihava hugwi okovo

ãga ja

– kiroki ãga oho ypytuna rupi.

"Mome po pehea?" ei ãga ikwahave'yma.

Ipopoakaheteve'ga po ti ikwahavukari nhande ve imbokojahuavo nhandeakaãgi pe inoãgatuavo nhande-py'a

ji rupi po ti pe hoi yvagi pe nehẽ javo, ei Zacariasva'ea gwa'yra'va'ea pe.

⁸⁰ Aerẽ tay'riva'ea nhimomboakari oky'rahu'iro Zacariasva'ea ra'yra'va'ea. Pyri hete tuhẽ tay'riva'ea reaporoãita okovo. Aerẽ oyvuakarama ahe ruvi on-gae'yi me upa. Aerẽ ahe oje'yja'ãga moãitai israelitas'ãga moãitai Tupana'ga nhi'iãga rehe.

Jesus'ga aragwera

(Mateus 1.18-25)

2 João Batistava'ea arirẽ César Augustova'ea oko huvihavuhuro tuhẽ romanova'ea. A'ero ahe ei ogwryripeve'ãga pe nhaporemõ ãga mondovouka ikwatijaruka ãgandera. ² A'ea rupi ãga hoypyi ikwatija. A'ea rupi Cirênio'ga oko governador'ga Síriapeve'ãga gwryri pe. ³ ãga nhaporemõ ãga hoãgahoi ãgwamõnhava'ea cidade pe ãgwamõnhava'ea aragweri pe imondovo gwera.

⁴ Nurã Joséva'ea hoi cidade de Nazaré hugwi. Ogwrya hugwi ahe hoi Galiléia hugwi ogwovo. Judéiapeve'ãga gwryri pe ahe hoi cidade de Belém me – perope ymyahũ Daviva'ea o'a Joséva'ea ramõnhava'ea. ⁵ Nurã

pevo Belém me Joséva'ea hoi imondovo gwera Maria-va'ea pavẽi.

Mariava'ea aherembirekoruama, ymya ahe ipuru'a okovo. ⁶ Kiro ahera'yra'ga ahava reki ahe vahemame pevo. ⁷ A'ero ahe gwa'yra'ga mbo'ari upa. Gaha ahera'yrypya. Ahe ga mamaãgatui tapy'ynhapira pyvõ ipukuhuva'ea pyvõ ga mondovo ga noãga yuranuhãa poitava pype – perope ãga omõdo mbatera yuranuhãa pe. A'ereki ahã ahe ve ahekihava pevo ãganõga pype. Nurã yuranuhãa rokaja pype Mariava'ea ombo'a gwa'yra'ga.

Ovelhas repiakatuharava'ea Tupana'gapyrive'ãga pavẽi

⁸ Belém kotyi ve ãga nduvi nhuhũ me ovelhas repiakatuhara'ãga. Gwepia katu ãga ovelhas he'yjuhuva'ea ypytunimo okovo.

⁹ Kotihĩ hete nhandepojoykaharete'gapyrive'ga Tupana'gapyrive'ga jipiukari ãga pe yvaga hugwi. Nhandepojoykaharete'ga rendy'jandy'java imbokojahupavi ãga pe. Ohyhyi ãga okyhyjiavo. ¹⁰ A'ero Tupana'gapyrive'ga yvagipeve'ga ei ãga pe:

—Tapekyhyji te, ei ga ãga pe. Ji rendu ti! Ajo ji tamombe'u Tupana'ga nhi'iãga pe me pyryva'ea pe me, ei ga. Henduvame horyory pa hete po ti ãga nehẽ pegwryripeve'ãga israelitas'ãga. ¹¹ Kiro ji imombe'ui pe me pyryva'ea. Ga o'a ko nhandepojoykaharete'ga Cristo'ga. Ga ko pembopiro'yharamo oko, ei ga. Daviva'ea cidade pe ga ari ko. ¹² Kiro ji ga mombe'ukatui pe me. Nurã po ti pe mbaragwahavi ga rehe nehẽ ga rekarama nehẽ. Yuranuhãa poitava pype po ti pe ga repiagi nehẽ. Tapy'ynhapira pyvõ hãa ga mamani ga noãga ipype, ei Tupana'gapyrive'ga ãga pe.

¹³ Kotihĩ he'yjuhuve'ãga yvagipeve'ãga jipiukari yvaga hugwi Tupana'gapyrive'ga pyri. ãga ko Tupana'gapyrive'ãga soldados'ãga'jave'ãga. Tupana'ga mboheteavo ãga ei:

¹⁴ —Kiro yvagi pe hete yvagipeve'ãga ombohete Tupana'ga tayri'ga rehe, ei ãga.

Yvaga gwrya yvya koty kiro u katu pa vyakotyve'ãga py'a no tayri'ga rehe.

A'ereki Tupana'ga hory ãga ndehe, ei Tupana'gapyrive'ãga.

¹⁵ Onhĩ'imbavirẽ Tupana'gapyrive'ãga jivypavi ogwovo ojiupia yvagi pe. ãga horame ovelhas repiakatuhara'ãga ei ojohupe:

—Tupana'ga ombuhuruka ãga nhande pyri ikwahavuka nhande ve ipita'ngive'ga ara. He xaho pevo cidade de Belém me ga repiaga a'ero nehẽ, ei ãga.

¹⁶ A'ero ãga ovelhas rejari nhuhũ me onhana pea rupi ua Belém me. Pevo ãga ga rekari ga repiaga a'ero Mariava'ea reheve Joséva'ea reheve. Ipita'ngive'ga ãga ga repiagi yuranuhãa poitava pype.

¹⁷ Ga repiagame ovelhas repiakatuhara'ãga imombe'umbe'upavi Tupana'gapyrive'ga nhi'iãga.

—“Belém me pepojoykaharete'ga Cristo'ga ari pembopiro'yharamo,” ei ga tayri'ga mombe'gwovo, ei ovelhas repiakatuhara'ãga.

¹⁸ Onhimomby'a pa ġa – kiroki ġa ġwendu ġanhi'iġa. ¹⁹ Mariava'ea reki ahe japyakapavi hehe ovyteri pe. Nomoka'nhymbavi ahe.

²⁰ Aerē ovelhas repiakatuhara'ġa jivyri ogwovo ġwenymbava pyri Tupana'ga mboheteavo.

—Pyry hete Tupana'ga, ei ġa. Gaha ahe mbojiko ojihe. A'ereki ga okwahavuka tayri'ga ara nhande ve. A'ero nhande tayri'ga repiagi reki. Tupana'gapyrive'ga omombe'u katu nhande ve, ei ġa Tupana'ga mboheteavo.

Jesus ko garera

²¹ Aerē sete tayri'ga kiri o'arirē. Kiro Mariava'ea garakwanhapi'ria kytukari Joséva'ea pavēi. Jesus ahe inoġi gareraramo ga rehe. A'ereki Tupana'gapyrive'ga yvagipeve'ga e'i jipe: "Eno ti gareraramo ga rehe Jesus." A'ea ga e'i Mariava'ea pe ahe ra'yre'ymame.

Gweroho ahe Jesus'ga gwe'yjava'ea jatykahavuhu pe

²² He'yiva'ea quarenta okirirē Mariava'ea gwa'yra'ga rerohoi cidade de Jerusalém me Joséva'ea pavēi tihepiuka ti ga Tupana'ga pe javo. A'ereki ymyahū Tupana'ga e'i Moisésva'ea pe ikwatijaruka ahe ve nahā kunhangwera'ġa ti toko gwa'yrypyve'ġa arirē nehē javo.

"He'yiva'ea quarenta okira rupi ti hēa tojikwaku gwa'yra'ga arirē," ei Tupana'ga ikwatijaruka.

"Quarenta okirirē mokōi ti hēa togweru ji pyri pykahu'ia ikwava'eġa ji ve.

Herekoe'ymame pykahu'ia mokōi ti hēa togweru pykahua'java'ea ra'yra ji ve nehē.

A'ea rupi po ti ji ġa mombryvi a'ero nehē," ei Tupana'ga Moisésva'ea pe ikwatijaruka.

E'i ga no:

"Akwaimba'eva'ea ojihuvypyva'ea jia poa tuhē ġa nenyymbava.

Akwaimbae'ġa ojihuvypyve'ġa jia poa tuhē no ġanda'yrypyve'ġa.

Nurā ti ġa tombuhu ojihuvypyve'ġa ojihuvypyva'ea reheve ji ve nehē," ei Tupana'ga Moisésva'ea pe ikwatijaruka.

Nurā Moisésva'ea rembikwatijara rendukatuavo ġwaramo Mariava'ea gwa'yra'ga rerohoi cidade de Jerusalém me ojikwakupavame. Ogwyripeve'ġa jatykahavuhua pype templo pype ahe gwa'yra'ga rerohoi pykahu'ia reheve. Ovahemame ahe mokōi imondoi pykahu'ia ikwava'eħara'ga pe.

—Ekwava'ē ti Tupana'ga pe, ei Mariava'ea Joséva'ea pavēi ga pe. Xako ti Tupana'ga rembikwatijarukara rupi, ei ahe.

—Kwa, ei ga ahe ve ikwava'eġa.

²⁵ Nanime Tupana'ga ra'uva Simeāova'ea reruri ahegwyripeve'ġa jatykahavuhua pype templo pype. Oko katu Simeāova'ea Tupana'ga rendukatuavo. Jerusalém me ahe ruvi. Ymya Simeāova'ea e'i: "Ymya ji ei garura pota: Aerē po ti ga ruri nehē – kiroki ga onoġatu nhandepy'a nehē israelitas'ġa py'a nehē, a'e ji," ei ahe. A'ere-

ki ymya Tupana'ga ra'uva opojyka Simeāova'ea. ²⁶ A'ero i'ei ahe ve: "Nde manoe'ymame po ti Tupana'ga Cristo'ga repiukari nde ve nehē. Gaha Tupana'ga ombuhu toko ti ga nderuvihavuhetero javo," e'i Tupana'ga ra'uva ymya ahe ve.

²⁷ Kiro Tupana'ga ra'uva Simeāova'ea reruri ahe rerovahema ahegwyripeve'ġa jatykahavuhua pype templo pype a'ero. A'ea rupi Mariava'ea tayri'ga reruri ga rerovahema pevo Joséva'ea pavēi tihepiuka ti ga Tupana'ga pe nhandekovo Moisésva'ea remimbo'eagwera rupi javo.

²⁸ Kiro Simeāova'ea Jesus'ga pyhynhyrōi opoti'a rehe ga mondovo ga noġa. Tupana'ga pe ahe ei ga mboheteavo:

²⁹ —Jipojykaharetero ndepyry hete nde.

Eremombe'u katu ko nde ji ve, ei ahe.

Na ti ji manoi kiro a'ero.

A'ereki jipy'a u katu kiro, ei ahe.

A'ereki nde ere'e ji ve ejiheva'ea pe:

"Nde manoe'ymame po ti ji ga repiuka nde ve nehē." Nahā nde ei.

³⁰ Kiro ji ga repiagi tuhē.

Ga po ti ore mbopiro'yi okovo nenhi'iġa rupi.

³¹ Gaha nde eremongo

eko ti ġambopiro'yharamo javo ga pe, ei Simeāova'ea.

Yvyakotyve'ġa po ti gwepia pa ga nehē ga ko nhanembopiro'yharamo oko javo.

³² Ji rupi ahe oho Tupana'ga pyri javo,

gaha po ti oko hyapehava ja hepiuka ndeviara judeus'ġarūive'ġa pe gentios'ġa pe nehē, ei ahe.

Ore ko ndereheva'ero israelitasva'ero.

Ore mboheteuka po ti ga nehē, ei Simeāova'ea Tupana'ga pe.

³³ Onhimomby'a Jesus'ga yembora Joséva'ea pavēi Jesus'ga mombe'ua renduvame.

³⁴ —Tupana, ei Simeāova'ea Tupana'ga pe. Emombry ti José'ga pe Mariahēa pe no tayri'ga pe no, ei ahe.

Mariava'ea pe Simeāova'ea ei:

—Ji rendu ti! ei ahe Jesus'ga yembora pe. Agwa'ga ko ji amombe'u kiro nde ve ndera'yra'ga. Ymyahū Tupana'ga ei ga mombe'gwovo: "Nahā po ti ga pe nehē. Ga rehe po ti jara'ġa nduri ji pyri he'yive'ġa israelitas'ġa nehē xako ti gareheva'ero javo. Nduri po ti jara'ġa ji pyri ga rehe jave'yma he'yive'ġa israelitas'ġa nehē. Ġa po ti ndokopotari gareheva'ero nehē," ei Tupana'ga. "Tohepiuka ti ga jireaporoġita ġa pe nhaporemone nehē. A'ero po ti he'yive'ġa nhi'ite'varuhui ga pe okote'varuhuro ga pe nehē. ³⁵ Nahā po ti ndera'yra'ga pe nehē tomboukwaha ti ga he'yive'ġa ndeaporoġita nehē," ei Tupana'ga, ei Simeāova'ea Mariava'ea pe. Ndehe, ei ahe Mariava'ea pe, hahy hete po ti nde ve nehē no, ei Simeāova'ea ahe ve.

³⁶ Simeāova'ea nhi'imbavame nanime Anava'ea ruri ahe pyri. Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea Anava'ea. Fanuelva'ea ahepo'ria. Nurā ahe Aserva'ea rakykwepoharamo. Sete ahe ombokwara'a ġwembireko-

va'ea rerekorame. Aerē ahe omano Anava'ea hugwi. Nahembirekoa'javi Anava'ea a'ero. Aerē kiro he'yi ahe imbokwara'ara'ari oitenta e quatro anos ahe imbokwara'ari. Iḡwaiḡi hete ahe. Nane'ymi ahe hoi oje'yja'ḡa jatykahavuhua pype templo pype. Ipye ahe ndo'ui onhi'iḡa Tupana'ga pe ppytunimo arimo no tambohete ji ga javo.

Kiro ahe ruri Mariava'ea pyri Joséva'ea pyri no ahe Jesus'ga rerekorame ipype.

—Ndepyry hete nde, ei Anava'ea Tupana'ga pe. A'ereki nde erembuhu tayri'ga Cristo'ga, ei ahe Tupana'ga pe.

A'ero ahe hoi tayri'ga mombe'gwombe'gwovo Jerusalémmeve'ḡa pe – kiroki ḡa ombopiro'yhara'ga rura pota tuhu ti ga javo.

—Uhu nhanembopiro'yhara'ga, ei Anava'ea ḡa pe nhapremo imombe'gwovo.

Ojivy Mariava'ea cidade de Nazaré pe

³⁹ Mariava'ea onhi'ḡo'ru pa Tupana'ga nhandepojyaharete'ga Joséva'ea pavēi – kiroki Tupana'ga nhi'iḡa Moisésva'ea okwatija. Aerē ahe jivyri ogwovo ogwryri pe Galiléia pe. Ocidade pe ahe hoi Nazaré pe.

⁴⁰ Pevo tayri'ga nhimomboakari Jesus'ga. Oata'i ga. Pyry hete tuhē gareaporoḡita. Okwaha pa ga. Tupana'ga imombyryvi ga pe.

Jesus'ga oko gwe'yjava'ea jatykahavuhu pe

⁴¹ Ano nanani Jesus'ga yembora oho Jerusalém me gapo'ria pavēi. “Ti'u toryvi pe Páscoa pe pevo ojipe'ḡa pavēi,” ei ahe. “Timoka'nhyyme ti Tupana'ga pyryvagwera nhande ve. A'ereki ymyahū Tupana'ga ombogwawuka nhaneramonhava'ea pyvō ahera'yrypyva'ea jukaukare'yma,” ei ahe. ⁴² Nurā ahe hoi ano nanani Jerusalém me i'gwovo toryvi pe.

Kiro ahe hoa'javi Páscoa repiaga Jesus'ga vojarama. Doze anos Jesus'ga imbokwara'ari kiro. Jesus'ga rerogwovo ojupi ahe hoi ovahema i'gwovo toryvi pe.

⁴³ Aerē Páscoa mominirē ahe jivyri pehea rupi ua ḡwonga pe. Opyta Jesus'ga Jerusalém me. Ahe ndokwahavi reki ga pytarame. ⁴⁴ “Po ga ruri nhandere'yja'ḡa ndupi,” ei ahe ua. “Po nhanerembikwahave'ḡa ndupi ga ruri,” ei ahe. A'ereki he'yive'ḡa ojivy Jerusalém hugwi pea rupi ua ḡwonga pe. Ndokiri ve ahe mbytera rupi ve. Ka'arugame ahe ei: “Mome po ga reko naerū?”

Oje'yja'ḡa ma'ō me ahe ga rekarekari novia onhimikwahave'ḡa ma'ō me no. ⁴⁵ Ga repiage'ymame ahe jivyri Jerusalém me a'ero ga reka. ⁴⁶ Dois okirirē ahe ga repiagi ogwrypeve'ḡa jatykahavuhua pype. Ahegwrypeve'ḡa mbo'ehara'ḡa ma'ō me ga apygi ḡa nendukatuavo. Tupana'ga nhi'iḡa rehe ḡa ombo'e.

—Marā po? Emombe'u katu ti ore ve, ei ḡambo'ehara'ḡa Jesus'ga pe.

A'ero Jesus'ga imombe'ukatui ḡa pe. Kirē ga ei ḡa pe:

—Marā po? Pemombe'u katu ti ji ve kiro, ei Jesus'ga ḡa pe.

⁴⁷ Onhimomby'a pa reki garenduve'ḡa ga okwaha hete Tupana'ga nhi'iḡa javo.

⁴⁸ Ga repiagame ga'yembora nhimomby'ahetei Joséva'ea pavēi.

—Pi'a, ei Jesus'ga yembora Jesus'ga pe.

Maranameuhū nde orepy'a momynhuhūi? Ndavy'ari ji nderuva'ga pavēi nde rekarama! Momeuhū ga? oro'e ore nde ve.

⁴⁹ A'ero Jesus'ga ei ahe ve:

—Maraname pe ji rekari? Po ji reko avo jiruva'ga ronga pe hamo nhandejatykahavuhu pe. Avo Tupana'ga nhi'iḡa rupi ji reko. Ndapekwahavi naerū? ei ga ahe ve.

⁵⁰ Ndokwahavi tuhē reki ahe gwa'yra'ga ea Maria'va'ea Joséva'ea pavēi. A'ero ahe ei ovyteri pe: “Marāi ganhi'iḡa ga erame po ji reko jiruva'ga ronga pe hamo? Maraname ga ei a'ea?” ei ahe ovyteri pe.

⁵¹ Kiro ga jivyri o'yembora rupi Joséva'ea rupi ua cidade de Nazaré pe. Opyta ga upa aheronga pe okovo ahenhi'iḡa rupi jipi. Ga'yembora ojapyaka ovyteri pe ga'ea rehe. Nomoka'nhyimi ahe.

⁵² Aerē Jesus'ga imbokwara'ara'ari. Igwaigwavete Jesus'ga reaporoḡitakaturu. Okwaha pa ga okovo. Jyvua'ka ga kiro onhimomboakaruhavo. Tupana'ga oarō hete ga. Yvyakotyve'ḡa ga arō hete no.

João Batistava'ea remimombe'ua

(Mateus 3.1-12; Marcos 1.1-8; João 1.19-28)

3 Aerē João Batistava'ea pe Zacariasva'ea ra'yra'va'ea pe Tupana'ga imbuhurukari onhi'iḡa imombe'gwovouka ahe ve.

—Emombe'u ti nhinhi'iḡa ḡa pe, ei Tupana'ga João Batistava'ea pe.

Tupana'ga nhi'iḡa renduvame João Batistava'ea ruvi ongae'yi me upa.

Tupana'ga imbuhurukarama onhi'iḡa João Batista'va'ea pe Tibério César'ga he'yjuhuve'ḡa nduvi-havuhuro tuhē oko. Kiro César'ga he'yi quinze anos ḡwerī imbokwara'ari ḡanduvi-havuhuro. Pôncio Pilatos'ga ko governador'ga Judéiapeve'ḡa gwryri pe. Herodes'ga omondomondo Galiléiapeve'ḡa ḡwemimbotarimova'ea rupi ḡagwryri pe. Herodes'ga irū'ga Filipe'ga. Filipe'ga omondomondo Ituréiapeve'ḡa ḡwemimbotarimova'ea rupi ḡagwryri pe. Omondomondo ga Traconitespeve'ḡa ḡagwryri pe no. Lisânias'ga ko omondomondo Abilenepeve'ḡa ḡwemimbotarimova'ea rupi ḡagwryri pe. Tibério César'ga gwereko pa ḡa ḡanduvi-havuhuro okovo.

A'ea rupi ikwava'ēhara'ḡa nduvi-havuhu'ḡa ko Anás'ga Caifás'ga pavēi.

A'ea rupi kiro João Batistava'ea pe Tupana'ga imbuhurukari onhi'iḡa imombe'gwovouka emombe'u ti nhinhi'iḡa ḡa pe javo. ³ Nurā João Batistava'ea hoi ḡagwryri pe nhapremo rio Jordão rembeyvrya rupi imombe'gwovo hete Tupana'ga nhi'iḡa ḡa mbo'eavo.

—Pepohi tuhē ti pejikote'varuhua hugwi, ei ahe. Perojijyjiji ti pejeaporoḡita pejikokatuavo Tupana'ga nhi'iḡa rendukatuavo. A'ero po ti ji pe mobatizai yhya

pype rio pype nehë, ei ahe. A'ero po ti Tupana'ga imombohetei pendekote'varuhua pe hugwi nehë imoka'nhyrna nehë, ei João Batistava'ea ġa pe ġa moġita-vo.

⁴Ymyahũ Isaiásva'ea ko Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea. Isaiásva'ea João Batistava'ea mombe'u nhoġwenonde. Isaiásva'ea e'i ikwatija hako: "Hahyahi po ti ganhi'iġa

ga erame ġa mbo'eavo ongae'yi me nehë," ei Isaiásva'ea.

"E'i po ti ga nehë:

'Pemboavujikwe ti pehea huvihava'ga pe tuhu ti ga nhande pyri javo.

Pembohupi katu ti pehea ga pe,' e po ti ga nehë," ei ahe javo ġandeaporoġita rerojijya pe nhandepojoyka-harete'ga rura renonde.

⁵"Omoypehỹ ti Tupana'ga nhyvyapỹapynuhũa ġwaimbya nehë,' e po ti ga nehë.

'Ombo'gwy'gwyruru po ti ga jvy'gwavy'gwajuhua yvytyra reheve imbojo'jakatuavo nehë.

Omohiġatu po ti ga pehea nhikoti'koti'ruhua nehë imondovo nehë.

Onoġatu po ti ga nhyvyapỹapy'ndiuhua pea rupi nehë.

⁶Tupana'ga po ti gwepiuka yvyakotyve'ġa mbopiro'yhara'ga nehë,' e po ti ga nehë."

A'ea Isaiásva'ea ei ymyahũ ikwatija hako João Batista-va'ea nhi'iġa mombe'unhoġwenondeavo hako.

⁷Kiro João Batistava'ea ruvi ongae'yi me ogwovo rio Jordão rembeyvyri. A'ero he'yjuhuve'ġa nduri onhi-mono'ono'oġuhũavo João Batistava'ea pyri tianemobati-za ti javo ahe ve. A'ero João Batistava'ea ei ġa pe:

—Tiruahũ pendeaporoġita! Pe'euhu pe pejohupe pe-jikokatupotare'yma ġwaramo. Pe'e pe: "Haite! Xaho João Batista'ga pyri tianemobatiza ti ga. Nurã po ti Tu-pana'ga nonhimonha'ngaa'javi nhande rehe nehë. Ndahahy po ti nhande ve a'ero nehë." Nahã pe pe'e, ei João Batistava'ea. Maraname pe euhui nanongarava'ea naerũ? Pe tuhë penhimbo'e nava'ea rehe, ei João Batis-tava'ea ġa pe.

⁸—Ji a'e pe me: Po pe ndapepotari hahyva'ea Tu-pana'ga nhimonha'ngarame pe ndehe, a'ero ti peko katu, ei João Batistava'ea. Tapembopogwea'javi ti pe-jite'varuhua pejikovo. Pe pohirame jugwi po ti Tu-pana'ga ei pe me nehë: "Ndovy'ari ġa okote'varuhua rehe kiro opohia jugwi herojijya ojeaporoġita. Nanhi-monha'ngaa'javi ji ġa ndehe a'ero." Nahã po ti Tu-pana'ga ei pe me a'ero nehë, ei João Batistava'ea ġa pe.

—Tape'ei ti pejiyvyteri pe: "Abraãova'ea nhaneramon-hamo oko. Tupana'ga oarõ hete Abraãova'ea. Nurã po ti Tupana'ga nonhimonha'ngai nhande rehe nehë." A'ea ti tape'ei. A'ereki Tupana'ga ndokoi reki Abraãova'ea rymymino'ġa ndehe ġa ndekote'varuhurame. Po Tupana'ga ojipe'ġa pota, a'ero Tupana'ga oapo kwaha aġa ita Abraãova'ea rymyminoru ġa mongovo, ei João Batistava'ea ġa pe.

⁹Kiro João Batistava'ea imombe'ui ojo'java'ea ġa pe. Ĥa mbo'eavo ga ei:

—Akwaimbae'ga ombogwa ġwerĩ jykwa'ria pyvõ tambo'aruka javo. Po i'yva ndogwerekoi yva'ikatua, a'ero po ti ga imbo'ari imondovo tata pype nehë. Na jitehe Tupana'ga pe nderekoġwerĩ pe momboa tata pype hahyva'ea ruvihava pype pe pohire'yma ġwaramo pejikote'varuhua hugwi pejikokatue'yma, ei João Batistava'ea ġa pe imombe'gwovo.

¹⁰João Batistava'ea renduvame ġa ei ahe ve onhi-mongyavo:

—Marã po ti ore rekokatui a'ero nehë?

¹¹A'ero ahe ei ġa pe:

—Kiroki ga gwereko mokõi tapy'ynhapira – gaha ti tomondo ojipeji herekoe'ỹve'ga pe. Kiroki ga gwereko mbatera – gaha ti tomondo herekoe'ỹve'ga pe to'u ti ga javo. Nahã ji ei pe me pemondo ti javo, ei ga ġa pe.

¹²Kiro itambere'ia mono'ono'oġhara'ġa nduri João Batistava'ea pyri. Omono'oġuhũ ġa itambere'ia gover-no pe. Ĥa uhu tianemobatiza ti João Batista'ga javo.

—Nhanembo'eharamo emombe'u ore ve, ei ġa ga pe. Marã po ti ore rekokatui a'ero nehë? ei ġa.

¹³A'ero ahe ei ġa pe:

—Penhi'ĩpo'ru ti penduvihava'ġa. Ĥanhi'iġa rupi te ti pemono'ono'oġatu itambere'ia ahe hugwi, ei ahe. Tape'ei ti ahe ve: "Koji'i ti embuhu ji ve." A'ea ti tape'ei, ei João Batistava'ea ġa pe.

¹⁴Kiro soldados'ġa nduri João Batistava'ea pyri no. Ahe ve ġa ei:

—Oro ore, marã po ti ore rekokatui nehë? ei ġa.

A'ero ahe ei ġa pe:

—Tapepojoykai ti ojipe'ġa itambere'ia ġa hugwi. Tapenupanupã ti ġa ġaitambere'ia rerohoahae'yma nehë. Tape'ei ti ojipe'ġa pe: "Pembuhu ti ore ve itam-bere'ia. Po pe napembuhuri ore ve, a'ero po ti ore im-bojari pe ndehe nehë." Tape'mbei ti javo nanongara pe ġa mongyhyjiavo imbuhuruka pejive. Pejoryjory ti peitambere'ia rehe – kiroki a'ea penduvihava'ġa imon-doi pe me peporavykya repyra, ei ahe ġa pe.

¹⁵João Batistava'ea renduvame ġa epavi oyvyteri pe: "Mara'ngu po João Batista'ga Tupana'ga remimbuhurukara'ga Cristo'ga? Ga tuhë po," ei ġa oyvyteri pe ipota garura. ¹⁶A'ero João Batista'ga ei ġa pe:

—Uhu po ti ga nehë – kiroki ga ji hohe hete huvihavuhetero ġwaramo, ei João Batistava'ea. Ji ki a'e te ako tehe. Jihi opomobatiza yhya pyvõ jate. Nahã ji ikwahavukari ġa pe pepohira pejikote'varuhua hugwi pendeaporoġita rerojijya reheve pendekokatua reheve. Gaha po ti pe pojoykauka Tupana'ga ra'uvapyryva pe aerëve'ga nehë. Nahã po ti ga pendekote'varuhua mombigukari pe mombryvuka nehë, ei João Batista-va'ea ga mombe'gwovo ġa pe.

¹⁷Kiro João Batistava'ea imombe'ui ojo'java'ea ġa pe. Ĥa mbo'eavo ga ei:

—Trigo jara'ga gwereko japira mbovevehava opo pe tamboveve ti ji japira trigo hugwi javo, ei João Batista-va'ea imombe'gwovo. Omono'ono'o po ti ga oapoa tri-go inhaġa hyrua pype nehë. Japira po ti ga imbokai

tata pyvõ nehë. Ndogwevi po ti tata upa nehë, ei João Batistava'ea.

—Na jitehe po ti jioheheteve'ga huvihavuhuhete'ga imboja'oja'ogukari pyryve'ga okote'varuhuve'ga hugwi okovo pyryve'ga pojykaharetero nehë, ei João Batistava'ea ã ga pe. “Tuhu ti pyryve'ga ji pyri yvagi pe upa avuiraama nehë,” e po ti jioheheteve'ga nehë. “Toho ti okote'varuhuve'ga ji hugwi ogwovo tata pype hahyva'ea ruvihava pype opytavo pevo avuiraama nehë ojivyre'yma,” e po ti jioheheteve'ga nehë, ei João Batistava'ea Cristo'ga mombe'gwovo ã ga pe.

¹⁸ Ojipea rehe he'yiva'ea rehe João Batistava'ea ã ga mbo'embo'ei. Nahã ahe imombe'ukatui pyryva'ea Jesus'ga mombe'ua ã ga pe.

¹⁹ Ojikwe João Batistava'ea onhi'iãhahy Herodes'ga pe. Herodes'ga omondomondo Galiléiapeve'ga gwemimb-otarimova'ea rupi ãgagwyrri pe. Herodiashëa rehe Herodes'ga irũ'ga rembirekohëa rehe João Batistava'ea onhi'iãhahy ga pe. Herodes'ga tiruahũ ranuhũ. Nurã João Batistava'ea ei ga pe:

—Nane'yimi nde ereko te'varuhu. Kiro nde neirũ'ga rembirekohëa rerekoi no. Gwĩa ahe ndoapoi te ite'varuhuva'ea, ei João Batistava'ea ga pe.

²⁰ Koji'i Herodes'ga tiruahũ a'ero. A'ereki kiro ga João Batistava'ea momboruka cadeia pype.

João Batistava'ea omobatiza Jesus'ga

(Mateus 3.13-17; Marcos 1.9-11)

²¹ Cadeia pype Herodes'ga João Batistava'ea momborukare'ymame ahe he'yive'ga mobatizapavi. Ahe Jesus'ga mobatizai no. A'ea rupi Jesus'ga nhi'iãgame Tupana'ga pe Tupana'ga ipe'ai yvaga. ²² Tupana'ga ra'uva jyi yvaga hugwi Jesus'ga rehe. Inamburo gara'uva nhimbotei ua Jesus'ga rehe. Yvaga hugwi Tupana'ga nhi'iãgi javo:

—Ndehe ko jira'yra nhiremia'nguhetea, ei Tupana'ga Jesus'ga pe. Anhimohë hete ko ji nde rehe, ei ga.

Jesus'ga ramonhava'ea

(Mateus 1.1-17)

²³ He'yiva'ea trinta anos Jesus'ga imbokwara'ara'ari vvyakotyve'ga mbo'eypyrame Tupana'ga nhi'iãga rehe. Javo tehe ã ga ei ga pe:

—Po Jesus'ga José'ga ra'yra'ga, ei ã ga. Joséva'ea Eliva'ea ra'yra'ea.

²⁴ Eliva'ea Matateva'ea ra'yra'ea.

Matateva'ea Leviva'ea ra'yra'ea.

Leviva'ea Malquiva'ea ra'yra'ea.

Malquiva'ea Janaiva'ea ra'yra'ea.

Janaiva'ea Joséva'ea ra'yra'ea.

²⁵ Joséva'ea Matatiasva'ea ra'yra'ea.

Matatiasva'ea Amósva'ea ra'yra'ea.

Amósva'ea Naumva'ea ra'yra'ea.

Naumva'ea Esliva'ea ra'yra'ea.

Esliva'ea Nagaiva'ea ra'yra'ea.

²⁶ Nagaiva'ea Maateva'ea ra'yra'ea.

Maateva'ea Matatiasva'ea ra'yra'ea.

Matatiasva'ea Semeiva'ea ra'yra'ea.

Semeiva'ea Joséva'ea ra'yra'ea.

Joséva'ea Jodava'ea ra'yra'ea.

²⁷ Jodava'ea Joanãva'ea ra'yra'ea.

Joanãva'ea Resava'ea ra'yra'ea.

Resava'ea Zorobabelva'ea ra'yra'ea.

Zorobabelva'ea Salatielva'ea ra'yra'ea.

Salatielva'ea Neriva'ea ra'yra'ea.

²⁸ Neriva'ea Melquiva'ea ra'yra'ea.

Melquiva'ea Adiva'ea ra'yra'ea.

Adiva'ea Cosãva'ea ra'yra'ea.

Cosãva'ea Elmadãova'ea ra'yra'ea.

Elmadãova'ea Erva'ea ra'yra'ea.

²⁹ Erva'ea Josuéva'ea ra'yra'ea.

Josuéva'ea Eliézerva'ea ra'yra'ea.

Eliézerva'ea Jorimva'ea ra'yra'ea.

Jorimva'ea Matateva'ea ra'yra'ea.

Matateva'ea Leviva'ea ra'yra'ea.

³⁰ Leviva'ea Simeãova'ea ra'yra'ea.

Simeãova'ea Judáva'ea ra'yra'ea.

Judáva'ea Joséva'ea ra'yra'ea.

Joséva'ea Jonãva'ea ra'yra'ea.

Jonãva'ea Eliaquimva'ea ra'yra'ea.

³¹ Eliaquimva'ea Meleáva'ea ra'yra'ea.

Meleáva'ea Menava'ea ra'yra'ea.

Menava'ea Matatava'ea ra'yra'ea.

Matatava'ea Natãva'ea ra'yra'ea.

Natãva'ea Daviva'ea ra'yra'ea.

³² Daviva'ea Jesséva'ea ra'yra'ea.

Jesséva'ea Obedeve'ea ra'yra'ea.

Obedeve'ea Boazva'ea ra'yra'ea.

Boazva'ea Salava'ea ra'yra'ea.

Salava'ea Nassomva'ea ra'yra'ea.

³³ Nassomva'ea Aminadabeve'ea ra'yra'ea.

Aminadabeve'ea Admimva'ea ra'yra'ea.

Admimva'ea Arniva'ea ra'yra'ea.

Arniva'ea Esromva'ea ra'yra'ea.

Esromva'ea Peresva'ea ra'yra'ea.

Peresva'ea Judáva'ea ra'yra'ea.

³⁴ Judáva'ea Jacóva'ea ra'yra'ea.

Jacóva'ea Isaqueva'ea ra'yra'ea.

Isaqueva'ea Abraãova'ea ra'yra'ea.

Abraãova'ea Terava'ea ra'yra'ea.

Terava'ea Nacorva'ea ra'yra'ea.

³⁵ Nacorva'ea Seruqueva'ea ra'yra'ea.

Seruqueva'ea Ragaúva'ea ra'yra'ea.

Ragaúva'ea Falequeva'ea ra'yra'ea.

Falequeva'ea Éberva'ea ra'yra'ea.

Éberva'ea Salava'ea ra'yra'ea.

³⁶ Salava'ea Cainãva'ea ra'yra'ea.

Cainãva'ea Arfaxadeva'ea ra'yra'ea.

Arfaxadeva'ea Semva'ea ra'yra'ea.

Semva'ea Noéva'ea ra'yra'ea.

Noéva'ea Lamequeva'ea ra'yra'ea.

³⁷ Lamequeva'ea Metusalémva'ea ra'yra'ea.

Metusalémva'ea Enoqueva'ea ra'yra'ea.

Enoqueva'ea Jareteva'ea ra'yra'ea.

Jareteva'ea Maleleelva'ea ra'yra'ea.

Maleleelva'ea Cainãva'ea ra'yra'ea.

³⁸ Caināva'ea Enosva'ea ra'yrava'ea.
Enosva'ea Seteva'ea ra'yrava'ea.
Seteva'ea Adāova'ea ra'yrava'ea.
Adāova'ea Tupana'ga ra'yrava'ea.
Nahā ko Jesus'ga ramonhava'ea.

Diabo'ga omongo te'varuhu pota Jesus'ga

(Mateus 4.1-11; Marcos 1.12-13)

4 Aerē João Batistava'ea omobatizarama Jesus'ga hoi rio de Jordão hugwi ojivya. Tupana'ga ra'uva ga pojykahetei ga reroogwogwovo ongae'yi me.

² Okote'varuhuva'ea ruvihavuhu'ga ko Diabo'ga. Satanās garera no. He'yiva'ea quarenta ga kiri ogwoogwovo Jesus'ga rupi Jesus'ga mongote'varuhupota novīa. A'ea rupi Jesus'ga ndo'ui. Quarenta Jesus'ga kirirē pevo ty'ara ga jukai. ³ A'ero Diabo'ga ei Jesus'ga pe:

—Ere jipe ndehe: “Jihi ko Tupana'ga ra'yramo.” A'ea nde ei, ei Diabo'ga. Gara'yramo ti ere kia pe ita pe a'ero: “Enhimbote ti pāoramo nhirembi'uramo.” A'ea ti ere jupe, ei Diabo'ga Jesus'ga pe.

⁴ A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Nda'ei po ti ji jupe nehē, ei ga. Ymyahū Tupana'ga okwatijaruka ahe ve inoḡuka hako. Aherembikwatijara e'i:

“Mbatera ua pyvō jate rūi nhande rekoi.

Tupana'ga nhi'imbava rendukatua pyvō nhande rekoi,” e'i aherembikwatijara, ei Jesus'ga.

⁵ Aerē Diabo'ga ga rerohoi ga rerojiupia vyvotyruhua rehe. Pea hugwi kotihī Diabo'ga hepiukapavi vyvotyve'ḡa nduvihavuhu'ḡa gwyra Jesus'ga pe. ⁶ Kiro ga ei Jesus'ga pe:

—Kia jiapoia tuhē ḡagwya. Nurā ji imondopotarama ahe ve amondo po ti ji nehē, ei ga. Nde ve tuhē po ti ji imondopavi nehē. A'ero po ti nde ḡanduvihavuhuro nehē, ei Diabo'ga. A'ero po ti nde roryroryvamo herekopava nehē. ⁷ Po nde ji mbohetei nde ko Tupanamo javo, a'ero po ti ji imondopavi nde ve nehē, ei Diabo'ga Jesus'ga pe.

⁸ —Satanās, ei Jesus'ga Diabo'ga pe. Ymyahū Tupana'ga okwatijaruka ahe ve inoḡuka hako. Aherembikwatijara e'i:

“Embohete ti Tupana'ga.

Gaha ndepojykaharete'ga.

Gaha jate ti embohete

ejikovo ganhi'iḡa rupi jate,” e'i aherembikwatijara, ei Jesus'ga.

⁹ Aerē Diabo'ga Jesus'ga rerohoi cidade de Jerusalém me a'ero. Yvate ga ga rerojiupiri gare'yja'ḡa jatykahavuhua rehe templo rehe ga mo'ama japyra rehe. Ga rero vahemame pevo ga ei Jesus'ga pe:

—Ere jipe nde: “Jihi ko Tupana'ga ra'yramo.” A'ea nde ei, ei Diabo'ga. Gara'yramo ti epo avo hugwi japyra hugwi ehia a'ero. Tupana'gapyrive'ḡa yvagipeve'ḡa po ti nanembohirukarahyi vyvvo nehē. A'ero po ti ndahahi nde ve nde porame japyra hugwi nehē. ¹⁰ A'ereki ymyahū a'ea Tupana'ga okwatijaruka ahe ve inoḡuka hako, ei Diabo'ga Jesus'ga pe. Aherembikwatijara e'i:

“Tupana'ga po ti ojipyryve'ḡa mondoukari nde pyri nehē yvagipeve'ḡa.

‘Pea'ngu ti ga repiakatuavo,’ e po ti ga ojipyryve'ḡa pe nehē.

¹¹ ‘Pepyhy katu ti ga reroogwovo

tahahyyme'i' ti ga pe javo,’ e po ti Tupana'ga ojipyryve'ḡa pe nehē,” e'i aherembikwatijara, ei Diabo'ga Jesus'ga pe.

¹² A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Ymyahū Tupana'ga okwatijaruka ahe ve inoḡuka hako. Aherembikwatijara e'i:

“Tupana'ga ko ndepojykaharete'ga.

Gareaporoḡita rehe jate ti eko.

A'ero po ti ga nde pokogi nehē.

Ejeaporoḡitatehea rehe rūi ti eko

ji poko ti kiro javo tehe Tupana'ga pe,” e'i aherembikwatijara, ei Jesus'ga Diabo'ga pe.

¹³ Diabo'ga Jesus'ga mongote'varuhupotara'jara'ja novīa. Aerē Diabo'ga hoi ga hugwi ogwovo.

—Aerē po ti ji ga mongote'varuhui nehē, ei ga novīa.

Jesus'ga ombo'e Galilíapeva'ea na'ē

(Mateus 4.12-17; Marcos 1.14-15)

¹⁴ Tupana'ga ra'uva popoakara Jesus'ga pojyka. Nahā Jesus'ga hoi ongae'yma hugwi ojivya Galilíapeve'ḡa gwyrri pe ovahema ḡa pyri. Pevove'ḡa ga mombe'umbe'upavi ogwyrripeve'ḡa pe nhaporemō.

¹⁵ Tupana'ga nhi'iḡa rehe ga ḡa mbo'embo'ei ḡajatykahava pype. Ombohete pa ḡa ga a'ero.

Jesus'ga oko ocidade de Nazaré pe

(Mateus 13.53-58; Marcos 6.1-6)

¹⁶ Kiro ga ruri ua cidade de Nazaré pe. Pevo ganhi-momboakahava ymya. Nane'y mi ga oho ḡajatykahai pe judeus'ḡa poravykye'y ma rupi sábadō rupi jipi. Kiro ga hoi jupe a'ero sábadō rupi. Tanhi'ī Tupana'ga rem-bikwatijarukara pe javo ga ami. ¹⁷ A'ero ḡajatykahava repiakatuhara'ga imondoi Jesus'ga pe Isaíasva'ea rem-bikwatijara. Ymyahū Isaíasva'ea ko Tupana'ga nhi'iḡa mombe'uharava'ea. Kiro Jesus'ga ipyhygi aherembikwatijara ga hugwi ipe'avo. Tohendu ti ḡa javo ga nhi'iḡi jupe – perope e'i:

¹⁸ “Tupana'ga ra'uva ji pojyka.

A'ereki Tupana'ga a'ea mongo ji pyri ikwehe'i.

A'ero ga ei ji ve: ‘Emombe'u ti pyryva'ea iporia'ive'ḡa pe.

Kiroki ḡa ndovy'ari – ḡa pe ti ere:

Kiro ji pe mbovy'ari pe nderekokatuavo. A'ea ti ere ḡa pe.

Eho ti imombe'gwombe'gwovo aherembipyhyhara'ḡa pe, e'i ga ji ve. ‘Ere ti ḡa pe:

Pepiro'y pe pepyhyhara'ḡa hugwi. A'ea ti ere ḡa pe. Heakwagweve'ḡa pe ti ere:

Kiro ji pe mboheakwakatui. A'ea ti ere ḡa pe.

Kiroki ḡa hahyva'ea kwaha – ḡa pe ti ere:

Kiro ji pe mbopiro'yi hahyva'ea hugwi. A'ea ti ere ḡa pe.

¹⁹ Eho ti imombe'gwombe'gwovo vvyakotyve'ġa pe. Ere ti ġa pe:

Kiro po ti Tupana'ga pepojykaharete'ga imombyryvi pe me nehē. A'ea ti ere ġa pe, ei ga ji ve." A'ea Jesus'ga ei onhi'iġa Isaiasva'ea rembikwatijara pe tohendu ti ġa javo.

²⁰ Onhi'imbavame jupe Jesus'ga imbotyva'javi Isaiasva'ea rembikwatijara imondoa'java ġajatykahava repiakatuhara'ga pe. A'ero Jesus'ga apygi tambo'e ti ġa javo. Nurā ġajatykahavapyve'ġa nħaporemō ga repia-hetei.

²¹ —Kiroġwe pe henduvi Tupana'ga nhi'iġa Isaiasva'ea pe ymyahūva'ea pe ji nhi'iġame jupe, ei Jesus'ga ġa pe. Kiroġwe pe henduvame, Isaiasva'ea rembikwatijara po'rua japiavo ihoi, ei Jesus'ga ġa pe imombe'gwombe'gwovo ġa pe.

²² Jesus'ga renduvame ġa ei:

—Maraname Jesus'ga omombe'u kwaha naerū? ei ġa onhimomby'avo. A'ereki ga José'ga ra'yra'ga jate reki, ei ġa.

²³ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Aerē po ti pe ji moġitai ikwahapyra'ġa eagwera rehe nehē. A'ero po ti pe ei tuhē ji ve nehē: "Ahepohano haramo enhipohanoġatu ti enhimbogwerava." Nahā po ti pe ji moġitai ikwahapyra'ġa na'ana'aġa pe'erame ji ve nehē, ei ga. Pe'e tuhē po ti pe ji ve nehē: "Ojipe'ġa nde mombe'u ore ve. 'Cidade de Cafarnaum me Jesus'ga japoi ahemonhimomby'ava'ea he'yive'ġa pohanoġa,' ei ġa ore ve. Kiro na jitehe ti eapo ahemonhimomby'ava'ea orepyteri pe nhandegwyri pe." Nahā po ti pe ei ji ve nehē, ei Jesus'ga ġa pe ikwahavipeavo ġandeaporoġita.

²⁴ —Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Tupana'ga nhi'iġa mombe'uhara'ġa gwyrive'ġa nohendukatui ġandeaporoġita ġa arōe'yma, ei Jesus'ga ġa pe. ²⁵ Pehepia ti Eliasva'ea. Kiro ji imombe'ui a'itituhēva'ea pe me, ei Jesus'ga. Ymyahū Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea Eliasva'ea oko israelitasva'ea gwyrive'ġa pe upa, ei ga. Trēs anos e meio rupi ndokyra'javi israelitas'ġa gwyrive'ġa pe. Nurā ahā mbatera ahe ve. Ty'ara ahe jukai, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe. A'ea rupi he'yjuhu kunhangwera'ea israelitasva'ea aherembirekokwerava'ea. ²⁶ Tupana'ga nomondoukari reki Eliasva'ea israelitasva'ea pyri epoko ti ġa javo. Sidompeva'ea pyri jate aherembirekokwerava'ea pyri ga ahe mondoukari epoko ti hēa javo. Perope cidade de Sarepta pe ahe ruvi Sidompeva'ea gwyrive'ġa pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe.

²⁷ —Eliseuva'ea oko no Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea, ei Jesus'ga imombe'gwovo. Ymyahū ahe oko israelitasva'ea gwyrive'ġa pe upa. A'ea rupi he'yjuhu ijaijuhuva'ea pevo. Eliseuva'ea nomonhimohiġatui reki israelitasva'ea ijaijuhuva'ea. Síriapeva'ea tehe Naamāva'ea tehe ahe ahe monhimohiġatui, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe.

²⁸ Jesus'ga renduvame ġa nħimboahipavi ġajatykahavapyve'ġa. ²⁹ A'ero ġa po'ami ga pyhyga ga rerogwovo mytu'ē me cidade hugwi. Cidade oko vvytyra rehe gwerevi. Vvytyra rehe ġa ga rerohoi timombo ti ga

jugwi javo novīa. ³⁰ Ġapytera rupi reki ga hoi ogwovo ġa hugwi.

Jesus'ga ombojipe'a anhaġa ahe hugwi

(Marcos 1.21-28)

³¹ A'ero Jesus'ga hoi cidade de Cafarnaum me. Cafarnaum oko Galilíapeve'ġa gwyrive'ġa pe. Pevo ga ġa mbo'ei sábadō rupi ġajatykahava pype. ³² Ga ġa mbo'ekatui huvihava'ga ja. Nurā ġa nħimomby'ai.

³³ Pevo ġajatykahava pype ojipe'ga rekoi anhaġa rembipojykahara'ga Diabo'gapyriva'ea rembipojykahara'ga. Hahyahi gahapukaja ga erame:

³⁴ —Ah! Jesus, Nazarépeva'ero, maranameuhū nde ore avyki? e'i anhaġa Jesus'ga pe. Ore mombapava nde ruri naerū? e'i Jesus'ga pe. Orokwaha ji. Ndehe ko pyryheteva'ero Tupana'ga remimbuhurukaramo, e'i anhaġa Jesus'ga pe.

³⁵ A'ero Jesus'ga ei anhaġa pe:

—Terenhi'iġa'javi! Ejipe'a ti ga hugwi!

Jesus'ġa mbyteri pe anhaġa akoja'ga mombori vvyvo. Ga momborame ijipe'ai ga hugwi imondoe'yma hahyva'ea ga pe.

³⁶ Onhimomby'a pa ġa hepiaga. A'ero ġa ei ojohupe:

—Maraname Jesus'ga popoakaruhuro javo? A'ereki ga omondouka huvihavuhu'ga ja, ei ġa. E'i ga anhaġa pe pejipe'a ti javo. A'ero ijipe'ai tuhē reki ġa hugwi, ei ġa onhimomby'avo.

³⁷ Ojipe'ġape'ġa pe ġa Jesus'ga mombe'ui ga kwahavukapava ojigwyri pe.

Jesus'ga omombi pa he'yjuhuva'ea tetirūa

(Mateus 8.14-17; Marcos 1.29-34)

³⁸ Ġajatykahava hugwi Jesus'ga hemi ogwovo Simāo'ga ronga pe ovahema. Pevo Simāo'ga rembirekohēa yhēa itetirūa. O'a hete hēa rehe. A'ero ġa hēa mombe'ui Jesus'ga pe epohano ti hēa javo. ³⁹ A'ero ga hoi hēa pyri o'ama.

—Epi hete, ei ga karugwara pe.

A'ero ipigi hēa hugwi. Kotihī hēa vyri reki ogwovo herua mbatera ġa pe to'u ġa javo.

⁴⁰ Aerē kwara ihoi. A'ea rupi ġa ġa nderupavi itetirūave'ġa ombyteripeve'ġa Jesus'ga pyri topohano ti ga ġa javo. Ojoparapara ġatetirūa. Itetirūave'ġa ndehe nanani Jesus'ga pokopokogi ġa ndehe nħaporemō imombimombipava karugwara ġa hugwi. ⁴¹ Jesus'ga anhaġa mbojipe'ai jara'ġa hugwi. Ohapukapukai anhaġa ojipe'avo ġa hugwi onħimongyavo. Hahyahi inhi'iġa i'erame Jesus'ga pe:

—Ndehe ko Cristo Tupana'ga ra'yra, e'i Jesus'ga pe.

A'ero Jesus'ga ei jupe:

—Tapenhi'iġa'javi! ei ga imombiga inhi'iġa.

A'ereki anhaġa ga kwaha ga ko Cristoramō Tupana'ga remimbuhurukaramo javo.

Jesus'ga omombe'u pyryva'ea ojipeva'ea pe

(Marcos 1.35-39)

⁴² Aerē ppyhaji ve ga hoi cidade hugwi ogwovo ongae'yi me. Pevove'ġa gweka ga repiaga onħimongya-

vo. Terehoi ti ore hugwi javo ġa hoi opytavo ga pyri.

⁴³ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Tamombe'u tuhē ti ji pyryva'ea ojipe'ġa pe no cidadespeve'ġa pe. A'ereki Tupana'ga e'i ji ve: "Eho ti ji mombe'gwovo ġa pe nhaporemō. Tako ti ji ġanduvi-havuhetero," ei Tupana'ga ji ve, ei Jesus'ga.

⁴⁴ A'ero Jesus'ga hogahoi judeus'ġa gwyri pe Judéia pe. Pevo ga ġa mbo'epavi Tupana'ga nhi'iġa rehe ġa-jatykahava pype.

Jesus'ga omo'emo'ē ypy ġwemimbo'eharamo

(Mateus 4.18-22; Marcos 1.16-20)

5 Aerē Jesus'ga hoi o'ama okovo ypihua rembeyvyri pe Genesaré rembeyvyri pe. Ga pyri he'yjuhuve'ġa nduvi. Onhombotymbotyvahi ġa upa ga mbotyva no tihendu katu ti Tupana'ga nhi'iġa javo.

² O'amame pevo mokōi Jesus'ga hepiagi yharuhua ypihua rembeyvyri pe. Ahā ġa ipype. A'ereki ġa oheohei pira mboahava upa. ³ Simāo Pedro'ga yharuhua pype Jesus'ga avi javo ga pe:

—Emoanha'ndi eyharuhua yembe'yva hugwi, ei ga Simāo Pedro'ga pe.

A'ero ġa herojipe'ai yembe'yva hugwi. Yharuhua pype Jesus'ga reni yembeyvyripeve'ġa mbo'eavo.

⁴ Aerē ġa mbo'epigame ga ei Simāo'ġa pe:

—He xaho herogwovo ppyteri pe. Pemombo ti ipyira imboahava, ei ga Simāo'ġa pe.

⁵ A'ero Simāo'ga ei:

—Oroho jipe ore ypytunimo pira rehe ko. Oromoġo'ē ore. Norombo'ari reki ore! Emo kiro nde ei ore ve pembo'a ti pira javo. Nurā po ti ji hoa'javi kiro imombo nenhi'iġa rupi nehē, ei ga Jesus'ga pe ombo'ehara'ga pe.

⁶ A'ero ġa hoi ypyteri pe imombo ipyira imboahava. Imotynyhemī reki pira mboahavuhua. Otatararara gwere pira pohya rerekovo. ⁷ Nurā ġa jipoerueruri onhimoirūhara'ġa pe jara pype yharuhua pype togweru ti ġa ore pokoga javo. A'ero ġa heruri oyharuhua ovahe-ma ġa pokoga. Oyharuhua memei ġa imotynnyhemī pira pyvō. A'ero ġa nderohoi gwerevi ppy pe!

⁸ Hepiagame Simāo Pedro'ga renypy'andurugi Jesus'ga pyri.

—Jipojykharetero ejipe'a ti ji hugwi. A'ereki nde ndepyry hete ekovo Tupana'ga nhi'iġa rupi. Jihi reki ndajipoyjayjari jirekote'varuhua vo ġwaramo. A'ereki ji ndakopavi Tupana'ga nhi'iġa rupi.

⁹ Nahā Pedro'ga ei. A'ereki ga onhimomby'a pira mbo'aruhua rehe. Onhimomby'a pa gapavēive'ġa hehe no. ¹⁰ Simāo Pedro'ga moirūhara'ġa Zebedeu'ga ra'ya'ġa onhimomby'a no Tiagova'ea João'ga pavēi.

A'ero Jesus'ga ei Simāo'ga pe:

—Terekyhyji, ei Jesus'ga. Pira nde ereru oji'i. Kiro nane'ymi po ti nde ji mombe'ui ojipe'ġa pe nehē ġa mbuhuruka ji pyri nehē toko ti ġa Jesus'ga nhi'iġa rupi javo, ei Jesus'ga Pedro'ga pe.

¹¹ A'ero ġa heruri yharuhua memei inoġa imboja yembe'yi pe. Ombatera ġa hejapavi. Jesus'ga remimbo'eharamo ġa ndekoi kiro ogwovo ga rupi jipi.

Jesus'ga omoka'ē ahejagwa

(Mateus 8.1-4; Marcos 1.40-45)

¹² Aerē Jesus'ga ruvi cidade pe pevo. Kiro ijai-jauhuve'ga ruri. Ohy ga rehe gajagajauhua gara'ba re-he. Jesus'ga repiagame ga hoi onhinoġa ojovapyvo yvyvo Jesus'ga pyri jihoheva'ero ji poko javo. Ga e'i:

—Nde eremoka'ē kwaha jijagwa ji hugwi jipojykharetero. Po nde imoka'ēpotari jijagwa, a'ero po ti nde imoka'ēi nehē, ehetei ga Jesus'ga pe.

¹³ A'ero Jesus'ga jipoapyhoi opokoga ga rehe javo ga pe:

—Apota ji. Eka'ē ga hugwi! ei Jesus'ga.

Kotihī ika'ēi ga hugwi a'ero.

¹⁴ Jesus'ga e'i ga pe:

—Teremombe'ui tuhē ti ojipe'ġa pe, ei ga. Eho ti ejipiuka ikwava'ēhara'ga pe oka'ē jijagwa javo. Emondo tehe ti mbatepyryva ga pe tokwava'ē ti ga Tupana'ga pe okovo Moisésva'ea remimbo'eagwera rupi – kiroki a'ea omombe'ui ika'ēagwera. Nde imondorame ga pe po ti pevove'ġa nde repiagi nehē. A'ero po ti ġa ikwahavi nehē gajagwa oka'ē javo.

Nahā Jesus'ga ei po ġa nanhimombe'umbe'ui ojipe'ġa pe hamo javo novā.

¹⁵ Emo ġa omombe'umbe'ui ojipe'ġa pe. Kotihī a'ero he'yjuhuve'ġa ikwahavi. Koji'i reki ġa uhu Jesus'ga rendupota onhipohanoanoġuka ga pe.

¹⁶ Aerē Jesus'ga hoi ġa hugwi ogwovo ongae'yi me. Pevo ga nhi'iġi Tupana'ga pe okovo.

Jesus'ga omopo'ā nomyiva'ea

(Mateus 9.1-8; Marcos 2.1-12)

¹⁷ Aerē Jesus'ga ġa mbo'ea'javame fariseus'ġa apygi ga pyri upa judeus'ġa mbo'ehara'ġa pavēi. Ġambo'ehara'ġa ombo'e jipi Moisésva'ea rembikwatijara re-he. Uhu ġa Galiléiapeve'ġa cidade hugwi nanani Judéi-apeve'ġa cidade hugwi nanani no. Uhu ġa cidade hugwi Jerusalém hugwi no. Opopoakara pyvō Tupana'ga imombigukari Jesus'ga pe karugwara itetirūave'ġa hugwi.

¹⁸ Nanime jara'ġa ga reruri itetirūave'ga nomyive'ga gakupeupava pype. Gweroho pota ġa ga onga pype Jesus'ga pyri novā. ¹⁹ Ġa ndogwerohoi ga ipype reki Jesus'ga pyri. A'ereki he'yjuhuve'ġa onhombotymbotyvahi onga pype. Nurā ġa ga rerojiupiri ġajiupihava rupi onga arimo iperehuva'ea arimo. Ġa ipe'ape'ai tujuga apopyra onga arimova'ea japovo ikwara. Ikwara rupi ġa ga mbojyvi Jesus'ga pyri gakupeupava pype he'yjuhuve'ġa mbyteri pe.

²⁰ Ġa ndepiagame Jesus'ga ei ovyteri pe: "Ojiko hete ġa ji rehe ga rerua ji pyri tomopo'ā ti ga ga javo," ei Jesus'ga ovyteri pe.

—Kwāi, ei Jesus'ga nomyive'ga pe. Kiro nderekote'varuhua mombora nde hugwi.

A'ea Jesus'ga ei jihi amombo nderekote'varuhua javo.

²¹ Kiro judeus'ġa mbo'ehara'ġa noarōi Jesus'ga ea fariseus'ġa pavēi.

—Maranuhū po Jesus'ga naerū? ei ġa ojohupe. Onhi-mongouhu ga Tupana'ga'java'ero! ei ġa. A'ereki Jesus'ga e'i nomyive'ga pe: “Amombo ji nderekote'varuhua.” Tupana'ga jate e'i a'ea, ei ġa. A'ea po Jesus'ga nde'i hamo, ei ġa.

²² Jesus'ga ikwahahetei ġa nhi'iġame ojohupe. A'ero ga ei ġa pe:

—Maraname pe japyakauhui javo? “Maranameuhū Jesus'ga euhui a'ea? A'ereki ga Tupana'ga rūi.” Nahā pe pe'e. ²³ A'e ji nomyive'ga pe ko: Amombo ji nderekote'varuhua nde hugwi, ei Jesus'ga ġa pe. Emo pe ndapehepiagi aherekote'varuhua mombora. A'ero pe ndaperoviari jipopoakara, ei ga ġa pe. Po ji ei ga pe nehē: Epo'ā egwovo, a'ero po ti pe hepiagi gahoa nehē. A'ero po ti pe heroviari jipopoakara nehē.

²⁴ —Nurā po ti ji ga mopo'ami kiro tapekwaha ti javo, ei Jesus'ga vyakotyva'ero yvagipeva'ero no. A'ero po ti pe ei nehē: “Tupana'ga ombuhuruka tuhē Jesus'ga avo yva koty ga mongovouka vyakotyve'ġa ndekote'varuhua momboramo,” ei Jesus'ga ġa pe.

Nurā Jesus'ga ei nomyive'ga pe:

—Kiro ji ei nde ve: Epo'ā ti ejikupeupava rerogwovo enhonga pe, ei Jesus'ga ga monhimohiġatuavo.

²⁵ Nanime nomyive'ga po'ami pevove'ġa gwepi-agame onhimongyavo. Ga ipyhygi ojikupeupava herogwovo ġwonga pe Tupana'ga mboheteavo. ²⁶ Onhimomby'a pa ġa okyhyjiheteavo. A'ero ġa Tupana'ga mbohetei.

—Korogwe nhande hepiagi ahemonhimomby'ava'ea, ei ġa ojohupe.

Jesus'ga Leviva'ea pavēi

(Mateus 9.9-13; Marcos 2.13-17)

²⁷ Aerē Jesus'ga hoi cidade hugwi. Ogwovo Jesus'ga gwepia itambere'ia mono'ohara'ga Levi'ga. Itambere'ia ryrua pype Levi'ga di ipyhyga itambere'ia judeus'ġa hugwi imono'oġa governo pe. Ga pe Jesus'ga ei:

—Herejo ti ji rupi ekovo nhiremimbo'eharamo.

²⁸ A'ero Levi'ga oapoa rejapavi opo'ama ogwovo Jesus'ga rupi okovo garemimbo'eharamo.

Nomono'oġa'javi ga itambere'ia governo pe. ²⁹ Jesus'ga pe ga japo'i toryva ġwonga pype. Hehanhuhū-va'ea ga oapo. He'yjuhuve'ġa nduri itambere'ia mono'ohara'ġa ojipe'ġa pavēi. A'ero ġa apygi i'gwovo Jesus'ga pyri Levi'ga pyri no. Judeus'ġa e'i ġa pe jipi ġa ko okote'varuhuva'ero hendukatue'yma Moisésva'ea remimbo'eagwera javo. Ġahā uhu Jesus'ga pyri i'gwovo.

³⁰ A'ero fariseus'ġa ndopotari judeus'ġa mbo'ehara'ġa pavēi. Ġambo'ehara'ġa ko fariseus'ġa no. Fariseus'ġa ei Jesus'ga remimbo'ehara'ġa pe:

—Maranameuhū pe i'uuhui nanongara'ġa pyri itambere'ia mono'ohara'ġa pyri okote'varuhuve'ġa pyri no? ei ġa.

³¹ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Kiroki ġa e'i ojive: “Nanhitetirūi ji” – ġahā ahepohanohara'ga ndopokogi ġa pohanoġe'yma. Kiroki ġa e'i ojive: “Nhitetirūa ji” – ġahā ahepohanohara'ga ġa

pokogi ġa pohanoġa. Na jitehe ji okote'varuhuve'ġa pokogi jijihe'a ġa ndehe topohi ti ġa okote'varuhua hugwi javo, ei Jesus'ga.

³² —A'ereki a'ea rehe ji ajo yvya koty tapoko ti ji ġa javo – kiroki ġa e'i ojive: “Ako te'varuhu ji. Marā po ti ji ve a'ero nehē?” Ta'e ti ji ġa pe: Perojijyi ti pejeaporoġita a'ero. Pepohi ti pejikote'varuhua hugwi pejikoga Tupana'ga rehe. Nahā ti ji ta'e okote'varuhuve'ġa pe. Ojipe'ġa pyri rūi ji ajo javo – kiroki ġa e'i ojive: “Jipyry hete ji.”

Ndo'ui ahe xanhi'ī ti Tupana'ga pe javo

(Mateus 9.14-17; Marcos 2.18-22)

³³ Ġa e'i ga pe:

—Nane'ymi João Batista'ga remimbo'ehara'ġa ndo'ui xanhi'ī ti Tupana'ga pe javo. Na jitehe fariseus'ġa nemimbo'ehara'ġa ndo'ui xanhi'ī ti Tupana'ga pe javo. Neremimbo'ehara'ġa ki a'e te nane'ymi o'u reki. Maraname ore ja rūi ġa ndekoi? ei ġa Jesus'ga pe.

³⁴ A'ero Jesus'ga ei a'ea kwahavuka ġa pe:

—Kiro ji hēarembirekoruama'ga mombe'ui pe me, ei Jesus'ga. Uhu hēarembirekohava apiavo. A'ero ġa i'ui gworygworyvamo ga rehe okovo ga pyri toryva rupi – kiroki ġa ojikoty'a ga pavēi. Po ahe nde'i te ġa pe a'ero: “Tape'ui ti.” Ahe erame a'ea po ġa ndokoi ahenhi'īġa rupi, ei Jesus'ga. ³⁵ Aerē po ti tiruahūve'ġa hēarembirekoruama'ga rerohoi nehē. Kiroki ġa ojikoty'a ga pavēi – ġa hugwi po ti ġa ga rerohoi nehē. A'ero po ti ġa ndo'ua'javi nehē.

A'ea Jesus'ga ei ikwahavuka ġa pe onhimombe'gwovo ġwemimbo'ehara'ġa mombe'gwovo no.

³⁶ Kiro Jesus'ga imombe'ui o'jo'java'ea ġa pe. Ġa mbo'eavo ga ei:

—Po ahe oapokatua'ja pota tapy'ynhapiryrymyana, a'ero ahe ndohaygwe'rogi tapy'ynhapirpyahua imondovo tapy'ynhapiryrymyana itararaga rehe imboja hehe, ei Jesus'ga. Ahe haygwe'rogame ipyahuva'ea tamboja ymyahūva'ea rehe javo, a'ero ahe imbotegwetei ipyahuva'ea. Ipyahuva'ea ndojihe'akatujuhu ymyahūva'ea rehe no, ei Jesus'ga.

³⁷ —Vinho aporame ahe ndoheka'vogi vinhopyahua hyruymyana pype mbiara piryrymyana pype, ei Jesus'ga. Po ahe heka'vogi vinhopyahua ipiryrymyana pype, a'ero vinho imombugi ipiryrymyana otururupava jugwi. Nahā vinho imbotegwetei mbiara pira. ³⁸ Ipiyahua pype tuhē ahe toheka'vo vinhopyahua, ei Jesus'ga. ³⁹ Kiroki ga o'uo'u vinhoymyana – ga ndougwei vinhopyahua. A'ereki ga e'i: “Pyry hete nhymyana,” ei ga, ei Jesus'ga.

A'ea o'jo'java'ea Jesus'ga omombe'u ahe ndopotari moroġitapyahua moroġitaymyana ipotarame javo.

Nahanahā ti ahe toko sábadu rupi, ei Jesus'ga

(Mateus 12.1-8; Marcos 2.23-28)

6 Judeus'ġa poravykye'yma rupi sábadu rupi Jesus'ga hoi kohoa rupi garemimbo'ehara'ġa pavēi. Trigo kopeva'ea pevo onhimongy. Ohorame garemimbo'ehara'ġa ika'mbika'mbigi trigo jykjavo ikytykytygi jape'ia opovo i'gwovo.

² A'ero fariseus'ġa ei ġa pe:

—Ymyahū Moisésva'ea e'i ikwatija hako: “Tapeporavykyi ti sábadu rupi.” Nahã ahe ei hako. Pe napehendukatui reki. A'ereki pe peporavykyi ika'mbika'mbiga trigo sábadu rupi, ei fariseus'ġa ġa pe.

³ A'ero Jesus'ga ei fariseus'ġa pe:

—Napehendukatui pe Tupana'ga nhi'iġa. Garembikwatijarukara omombe'u Daviva'ea. A'ea onhi'ĩ pe me novã. Ymyahū ty'ara ojuka Daviva'ea onhipavēiva'ea pavēi hako. ⁴ A'ea rupi ahe hoi Tupana'ga rongu pype tenda pype. Ipye ikwava'ēhara'ġa omondo pão Tupana'ga rovai pyteri pe jipi. Ġa ikwava'eġirē Tupana'ga pe ga gwerohouka ġa pe ġahã jate ti to'u jirovai pyteri'peva'eagwera javo. Ojipe'ġa po ndo'ui hamo novã. Emo Daviva'ea hoi Tupana'ga rongu pype ipyhyga pão i'gwovo. Onhipavēiva'ea pe ahe imondoi to'u ti ġa no javo hako, ei Jesus'ga imombe'gwovo fariseus'ġa pe.

⁵ —Yvyakotyva'ero yvagipeva'ero jiji ta'e: Nahanahã ti ahe toko sábadu rupi. Nurã ji ei pe me: Tape'epe'ei ti nhiremimbo'ehara'ġa pe a'ero ġa ika'mbigame trigo sábadu rupi, ei Jesus'ga ġa pe.

Jesus'ga iponhimamava'ea pavēi

(Mateus 12.9-14; Marcos 3.1-6)

⁶ Irũa rupi judeus'ġa poravykye'yma rupi Jesus'ga hoi ġajatykahava pype. Okiavo ga ġa mbo'ei Tupana'ga nhi'iġa rehe. Ipye iponhimamave'ga rekoi. Ojohukoty rūi ga iponhimama.

⁷ Pevo ġa ndekoi no judeus'ġa mbo'ehara'ġa fariseus'ġa pavēi. Jesus'ga repiaheteavo ġa ei oyvyteri pe: “Mara'ngu po ti Jesus'ga oporavykyavo gapoa mbokatua'java nhandeporavykye'yma rupi sábadu rupi? Ga gapoa mbokatua'javame po ti nhande Jesus'ga mbotegweteuhui nehẽ,” ei ġa oyvyteri pe gweaporoġitate'varuhuavo.

⁸ Ġayvytera rehe Jesus'ga ombaragwaha javo oyvyteri pe: “Omboja pota ġa ite'varuhuva'ea ji rehe,” ei ga. Iponhimamave'ga pe Jesus'ga ei:

—Epo'ã ejoa avo orepyteri pe e'ama.

A'ero ga ruri o'ama ġapyteri pe. ⁹ A'ero Jesus'ga ei fariseus'ġa pe judeus'ġa mbo'ehara'ġa pe no:

—Ojipeji jate po ti ji ei pe me kiro. Pemombe'u ti ji ve. Marã nhande xako nhandeporavykye'yma rupi hamo? Marãi Moisésva'ea rembikwatijara nhandeporavykye'yma mombe'gwovo sábadu mombe'gwovo? Pyry nhande imombryvi ahe ve sábadu rupi? Marãi? Pyry nhande nimombryvi ahe ve sábadu rupi? Marãi ikwatijara? Pyry nhande imbote'varuhui ahe ve sábadu rupi? Marãi? Pyry nhande nimbote'varuhui ahe ve sábadu rupi? Marãi ikwatijara? Pyry nhande nimanoukari ahe sábadu rupi? Marãi? Pyry nhande ahe moka'nhymbavi sábadu rupi? Marãi ikwatijara? ei Jesus'ga.

A'ea Jesus'ga ei ġa pe tojapyaka katu ti ġa javo.

¹⁰ A'ero Jesus'ga ġa ndepiahetei. Iponhimamave'ga pe ga ei:

—Ejipoapyho!

A'ero ga jipoapyhokatui. A'ereki gapoa ikatua'ja ga Jesus'ga nhi'ĩpo'rurame. ¹¹ A'ero ġa nhimboahivi onhimonha'ngavo hepiagame. Ojohupe ġa ei:

—Maranuhū po ti nhande Jesus'ga rerekouhui nehẽ naerū? ei ġa.

Jesus'ga omo'emo'ē dozeva'ea onhimoirũharamo

(Mateus 10.1-4; Marcos 3.13-19)

¹² Aerē Jesus'ga hoi ojiupia vytyvytyruhua rupi tani'ĩ ti Tupana'ga pe javo. Oho ga opytavo pevo. Ypytunimo ga nhi'inhi'iġi Tupana'ga pe imoġo'eamo.

¹³ Iko'emame ga ġa mbuhurukari ojipyri ġwemimbo'ehara'ġa. Ġwemimbo'ehara'ġa hugwi Jesus'ga dozeve'ġa mo'emo'ēi toko ti ġa nhimoirũharamo javo. Ġa ko nahã:

¹⁴ Mokonha'ġa ko Simão'ga André'ga pavēi onhoirũ'ġa. Pedro irũa Simão'ga rera. A'ereki ga rehe Jesus'ga ono Pedro.

Mokonha'ġa ko Tiagova'ea João'ga pavēi.

Mokonha'ġa ko Filipe'ga Bartolomeu'ga pavēi.

¹⁵ Mokonha'ġa ko Mateus'ga Tomé'ga pavēi.

Mokonha'ġa ko Tiago'ga Simão'ga pavēi. Tiago'ga ko Alfeu'ga ra'ya'ga. Simão'ga ko zelotes'ġa nde'ya'ga – kiroki ġa ndokoi governo rehe romanos'ġa ndehe.

¹⁶ Mokonha'ġa ko Judas'ga Judas Iscariotesva'ea pavēi. Judas'ga ko Tiago'ga irũ'ga. Judas Iscariotesva'ea aerē Jesus'ga mondouka okote'varuhuve'ġa pe ga pyhyguka ġa pe.

Nahã dozeve'ġa nhaporemō Jesus'ga moirũhara'ġa.

Jesus'ga ombo'e ahe imombiga karugwara

(Mateus 4.23-25)

¹⁷ Aerē Jesus'ga jivyri o'jyva vytyruhua hugwi omoirũhara'ġa ndupi. Uhu ġa nhuhū me – perope ga opyta o'ama. He'yjuhu garemimbo'ehara'ġa onhimono'oġa perope ga pyri. Ojipe'ġa ndupavi ogwyrā hugwi Judéia hugwi Jesus'ga pyri. Cidadespeve'ġa nduri Jerusalém hugwi Tiro hugwi no Sidom hugwi no. Oko cidades Tiro Sidom pavēi ypihua ruvihava rembeyvyri pe. He'yjuhu hete ko ġa ua Jesus'ga pyri tihendu ti ga javo.

Itetirũave'ġa nduri no emombi karugwara ore hugwi javo ga pe. ¹⁸ Kiroki ġa anhaġa oavykyuhu – ġa hugwi Jesus'ga anhaġa mbojipe'ai. Tiruahū anhaġa Diabogapyriva'ea. ¹⁹ Opoko pota pa pevove'ġa Jesus'ga rehe onhimongyavo. A'ereki Tupana'ga omondo opopoakara Jesus'ga hugwi imombipavuka Jesus'ga pe karugwara ġa hugwi.

Pyry hete pe me, ei Jesus'ga

(Mateus 5.1-12)

²⁰ Kiro Jesus'ga hepiagi ġwemimbo'ehara'ġa ġa nhimongyrame pevo. Ġa pe ga ei:

—Pyry hete pe me peporia'iva'ea pe!

A'ereki penduvihavuhetero Tupana'ga pe ndepia katu imombryva pe me, ei Jesus'ga.

²¹ Pyry hete pe me okoteheva'ea pe!

A'ereki a'ea Tupana'ga remimondoaġwama pe me.

Pyry hete pe me pejehe'ova'ea pe!

A'ereki a'ea penembipukaaġwama.

²² Pyry hete pe me ojipe'ġa pe arōe'ymame pe ndekoro ġwaramo jireheva'ero, ei Jesus'ga ġa pe yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no.

Ġa euhurame pe me pe mondovo ojihugwi pe ndekoro ġwaramo jireheva'ero, pyry hete pe me.

Ġa pe mbotegweterame petiruahū pe javo o'mbero pe ndekoro ġwaramo jireheva'ero, pyry hete pe me, ei Jesus'ga.

²³ —Pejoryjory ti ġa ndekote'varuhurame pe me nahā. Pepopepo tuhē ti pendoryndoryva ġwaramo.

A'ereki Tupana'ga gwereko katu pe me yvagi pe ikwepykavuhua pyryheteve'a.

Aerē po ti ga imondoi pe me nehē, ei Jesus'ga ġa pe. A'ereki pe peko ymyahūva'ea ja Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea ja hahyrame pe me. A'ereki ymyahū aġwamove'ġa namonhava'ea gwereko te'varuhu Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea no, ei Jesus'ga ġa pe.

Tiruahū pe me, ei Jesus'ga

²⁴ —Tiruahū hete pe me pembateva'ea pe! ei Jesus'ga. A'ereki avo jate yvya koty jate pe pendoryndory.

Aerē po ti pe ndapehoryvi nehē, ei Jesus'ga.

²⁵ Tiruahū hete pe me herekopava'ea pe!

Aerē po ti ahana'ja pe me nehē.

Tiruahū hete pe me pepukava'ea pe!

Aerē po ti pe jehe'oi pejikoveveuhuheteavo nehē, ei Jesus'ga.

²⁶ Tiruahū hete pe me ojipe'ġa ekatupavame pe me pe mboheteavo! Ymyahū na jitehe ġanamonhava'ea e'i katu pa Tupana'ga nhi'iġaatyviva'ea mombe'uharava'ea pe ahe mboheteavo, ei Jesus'ga.

Pearō hete ti penhiarōe'ŷve'ġa, ei Jesus'ga

(Mateus 5.38-48)

²⁷ —Kiro nhirenduva'ea pe ji ei, ei Jesus'ga. Pearō hete ti penhiarōe'ŷve'ġa. Peko katu ti ġa pe ġa pe arōe'ymame. ²⁸ Po ġa ei pe me: "Tuhu ti hahyva'ea pe me." Ġa euhurame na pe me pe'ji ti ġa pe: "Tupana'ga ti tomomyry pe me." Nahā ti pe'ji ġa pe. Po ġa jigwarai pe ndehe, a'ero ti penhi'ī Tupana'ga pe emomyry ti ġa pe javo, ei Jesus'ga.

²⁹ —Po ojipe'ga kwari nderetyvapea rehe, a'ero ti ejirova ga pe tokwa ti ga ojipea rehe no javo jiretyvapea rehe javo. Po ojipe'ga hekyi ndepaletó nde hugwi, a'ero na ga hekyi ojipea ndecamisa nde hugwi no, ei Jesus'ga. ³⁰ Po ojipe'ga ei nde ve embuhu ji ve javo, a'ero ti emondo ga pe. Po ojipe'ga ipyhygahyi ndeapoa nde hugwi, a'ero ti terei ga pe embuhura'ja ti jiapoa ji ve javo.

³¹ —Pe'e po pe pejiyvyteri pe: "Po ojipe'ġa oko katu nhande ve hamo." Po nahā pe ei, a'ero na jitehe tuhē ti peko katu ġa pe, ei Jesus'ga.

³² —Po pe pearō hete penhiarōheteve'ġa jate, a'ero Tupana'ga ei pe me: "Pe okote'varuhuve'ġa ja reki."

Nahā ga ei pe me. A'ereki okote'varuhuve'ġa oarō oarōheteve'ġa jate, ei Jesus'ga.

³³ —Po pe peko katu pejerekokatuve'ġa pe jate, a'ero Tupana'ga ei pe me: "Pe okote'varuhuve'ġa ja." Nahā ga ei pe me. A'ereki okote'varuhuve'ġa oko katu ojerekokatuve'ġa pe jate, ei Jesus'ga.

³⁴ —Po pe ei pejiyvyteri pe imondorame ojipe'ġa pe: "Aerē po ti ġa imbuhuri nhande ve nehē no." Po pe ei na, a'ero Tupana'ga ei pe me: "Pe okote'varuhuve'ġa ja." Nahā ga ei pe me. A'ereki okote'varuhuve'ġa omondo ojipe'ġa pe okote'varuhuve'ġa pe tombuhu ti ġa nhande ve nehē no javo, ei Jesus'ga.

³⁵ —Pearō hete ti penhiarōe'ŷve'ġa pejikokatuavo ġa pe. Pemondo'ā ti ġa pe ġa erame pe me. Imondorame ġa pe, tape'ei ti pejiyvyteri pe: "Aerē po ti ġa imbuhuri nhande ve nehē no." Pe ee'ymame ġa arōheteavo po ti Tupana'ga imbuhuhetei pe me nehē. Tupana'ga ra'yramo po ti pe ndekoi nehē no ġahoheve'ga ra'yramo nehē. Nde'i he'yjuhuve'ġa Tupana'ga pe: "Ndepyry nde ore rerekokatuvavo." A'ea ġa nde'i Tupana'ga pe. Tupana'ga opoko reki ġa okote'varuhuve'ġa ndeheve.

³⁶ Tupana'ga penduvete'ga oporogwety ġa. A'ero ga ġa pokogi. Na jitehe ti peporogwety ġa. Pepoko ti ġa a'ero, ei Jesus'ga.

Tape'epe'ei ti ġa pe, ei Jesus'ga

(Mateus 7.1-5)

³⁷ —Tape'epe'ei ti ojipe'ġa pe: "Nahanahā ġa okote'varuhu." Tape'euhui ti a'ea. A'ero po ti Tupana'ga nde'i a'ea pe me nehē no. Tape'ei ti ojipe'ġa pe: "Oko te'varuhu tuhē ġa. Oja ġa ndehe." Tape'ei ti a'ea. A'ero po ti Tupana'ga nde'i a'ea pe me nehē no. Tapehenonha'javi ġandekote'varuhua. A'ero po ti Tupana'ga ndokwahava'javi pendekote'varuhua nehē no, ei Jesus'ga.

³⁸ —Pemondo ti ojipe'ġa pe. Aerē po ti Tupana'ga imbuhukatu pe me nehē. Hupi hete po ti ga ombuhuruka saca pype imbohygahivuka imbovavaguka saca tautomynahē tuhē javo imoakaġa nehē. Nahā po ti ga imbuhukatui pe me nehē. Pemondo ti ġa pe a'ero. Xunhiva'ea pe imondorame ġa pe xunhiva'ea po ti Tupana'ga imbuhuri pe me nehē no. He'yjuhuva'ea pe imondorame ġa pe he'yjuhuva'ea po ti Tupana'ga imbuhuri pe me nehē no, ei Jesus'ga ġa pe.

³⁹ Kiro Jesus'ga ġa mbo'ei ojo'java'ea pyvō. A'ea pyvō ga ei:

—Po heakwagweve'ga gweroho ojipe'ga – kiroki ga ga ja ndohepiagi, a'ero po ti ġa memei ohi ikwara pype nehē. A'ereki ġa memei ndohepiagi, ei Jesus'ga.

⁴⁰ —Ġambo'ehara'ga koji'i garemimbo'ehara'ġa hohe. Ga ġa mbo'epavame ġa ga javijitehe, ei Jesus'ga.

⁴¹ Ġa mbo'eavo Jesus'ga ei:

—Ererekouhu nde ejikotyve'ga. A'ero nde ei ga pe: "Hay'iuhua oko ndereakwari pe," ere nde.

Maranameuhū nde euhui a'ea ga pe ndokokatui ga javo? Jihi a'e reki nde ve: Okyta reki oko ndereakwari pe, ei Jesus'ga. Nahā ji ei nde ve nde koji'i ereko te'varuhu ga hohe javo. Nde nderekwahavi reki ejekote'varuhua naerū? ei Jesus'ga.

⁴² Maranameuhũ nde euhui ejikotyve'ga pe naerũ? Tere'ei ti ga pe a'ero: "Na ji hekyi hay'iuhua ndereakwara hugwi." Tere'ei ti nahã okyta repiague'ymame ejeakwara pype naerũ. A'ereki nde nderehepiakatui ve hekyita gareakwara hugwi okyta pytarame ejeakwari pe. Okokatu'ãva'ero ko nde! A'ereki okyta rerekoe'ÿve'ga ja nde ere'e: "Ji ndarekoi jireakwari pe," ere nde. Ehekyi na'ẽ ti okyta ejeakwara hugwi. A'ero po ti nde hepiakatui hekyita hay'iuhua gareakwara hugwi nehẽ, ei Jesus'ga.

I'yva yva'ia pavẽi
(Mateus 7.16-20; 12.33-35)

⁴³ —I'yvakatuapora ko yva'ikatua. I'yvate'varuhuapora ko yva'ite'varuhua. ⁴⁴ Ahe okwaha i'yva. A'ereki ahe gwepia herekorame yva'ia ojihe, ei Jesus'ga. A'ereki ahe ndoykyi figo ģwakaġwa'yva hugwi. A'ereki ġwak-aġwa'yva figo'yva rũi figueira rũi. Na jitehe ahe ndoykyi uva ka'api'iuhua hugwi. A'ereki ka'api'iuhua uva'yva rũi videira rũi, ei Jesus'ga.

⁴⁵ —Nane'ymi pyryve'ga reaporoġitaro pyryva'ea rehe. Nurã ga ekatui jipi, ei Jesus'ga. A'ereki ovyteri pe ga pyry hete, ei Jesus'ga ġa pe. Nane'ymi ite'varuhuve'ga reaporoġitaro ite'varuhuva'ea rehe. Nurã ga ete'varuhui, ei Jesus'ga. A'ereki ovyteri pe ga ite'varuhu hete, ei Jesus'ga ġa pe.

Ahe ko onga apohara'ga ja
(Mateus 7.24-27)

⁴⁶ Kiro Jesus'ga ei:

—Pe'e pe ji ve: "Ga ko nhandepojykaharetero." Nahã pe ji renoi novĩa. Emo pe ndapekoi nhinhi'iġa rupi, ei Jesus'ga.

⁴⁷ —Kiroki ga uhu ji pyri ji rendukatuavo okovo nhinhi'iġa rupi – gaha ji ga mombe'ui pe me kiro, ei Jesus'ga. ⁴⁸ Gaha onga apohara'ga ja – kiroki ga oapo onga hyvykoita yvy pe. Ipukuhu ga imondoi hyvykoita yvy pe itauhua apiavo. Itauhua rehe ga imondoi okyta ikwara pype. Nahã ga japoi onga imohina, ei Jesus'ga. Aerẽ hehanhuhũ yhya ua onhimombomomboa onga rehe novĩa. Yhya nomoġatãi onga. A'ereki imondovo itauhua rehe ga oapo imohina, ei Jesus'ga.

⁴⁹ —Jara'ga ji rendu novĩa. A'ereki ga ndokoi nhinhi'iġa rupi. Gaha onga apohara'ga ja – kiroki ga oapo onga hyvykoje'yma imbovyre'yma okyta ikwara pype, ei Jesus'ga. Yvya rehe jate ga japoi onga imohina. Aerẽ hehanhuhũ yhya ua onhimombomomboa onga rehe imoġataġatamo. Kotihĩ onga o'arahy upa opepẽpenuhũavo, ei Jesus'ga ġa mbo'eavo.

Jesus'ga omombi karugwara soldadova'eapyriva'ea hugwi
(Mateus 8.5-13)

7 Imombe'upavirẽ ġa pe Jesus'ga hoi ġa hugwi ogwovo cidade de Cafarnaum me. ² Pevo soldados'ġa nduvihava'ga ruvi judeu'garũive'ga romano'ga. Gapyrive'ga itetirũa. Omano ġwerĩ ga. Soldados'ġa

nduvihava'ga ga arõhetei. ³ Nurã Jesus'ga rura kwa-havame Cafarnaum me ga ei xava'eve'ġa pe:

—Peho ti Jesus'ga pyri. Pe'ji ti ga pe tuhu ti ga jipyrive'ga pyri karugwara mombiga ga hugwi, ei ga xava'eve'ġa pe.

⁴ A'ero xava'eve'ġa hoi Jesus'ga pyri ovahema javo ga pe:

—"Tuhu ti ga," ei soldados'ġa nduvihava'ga nde ve. "Tuhu ti ga jipyrive'ga pyri karugwara mombiga ga hugwi," ei ga nde ve, ei xava'eve'ġa Jesus'ga pe. Eho tuhẽ ti a'ero, e'i hete xava'eve'ġa Jesus'ga pe. Emombo ti karugwara gapyrive'ga hugwi. A'ereki ga pyry hete soldados'ġa nduvihava'ga. ⁵ Pyry hete ga nhandere'yja'ġa pe ġa arõheteavo ġa nderekokatuavo. Ga oapouka onga nhandejatykahava, ei xava'eve'ġa Jesus'ga pe.

⁶ A'ero Jesus'ga hoi ġa ndupi tahepia ti ga javo. Ovahẽ ġwerĩ ga soldados'ġa nduvihava'ga ronga pe. Kiro soldados'ġa nduvihava'ga ei ġa pe – kiroki ġa ojikoty'a ga pavẽi – ġa pe ga ei ġa mondouka Jesus'ga rovatiamouka.

—Peho ti Jesus'ga rovatiamo, ei ga ġa pe. Pe'ji ti ga pe: "Omondo soldados'ġa nduvihava'ga onhi'iġagwera nde ve. Ga e'i: 'Jipojykaharetero nde ereko huvihavamo ji hohe. Nurã po ti nde nderejori ji pyri nehẽ hamo. ⁷ Ji tuhẽ ndahoa'uvi nde pyri nde huvihavuhuro ġwaramo ji hohe. Irupeuhu ti embuhu epopoakara nhironga pe imombiguka karugwara jijipyrive'ga hugwi. A'ero po ti ga nhimohiġatui nehẽ. ⁸ Akwaha ji ndepopoakara mondoa irupeuhu. A'ereki na jitehe ji amondo soldados'ġa jipi. Jiruvihava'ga ji mondoi no nahanahã eapo javo. A'ero ji rekoji ganhi'iġa rupi. Jihi soldados'ġa nduvihavamo ako no. Ojipe'ga pe ji ei: Eho nahanahã japovo pevo ji ve. A'ero ga hoi okovo nhinhi'iġa rupi. Ojipe'ga pe ji ei: Ejo nahanahã japovo avo ji ve. A'ero ga ruri okovo nhinhi'iġa rupi. Jijipyrive'ga pe ji ei: Nahã eapo. A'ero ga japoi,' ei ga." A'ea ti pe'ji Jesus'ga pe, ei soldados'ġa nduvihava'ga ġa pe imondovouka onhi'iġagwera.

⁹ A'ero ġa hoi okovo ganhi'iġa rupi Jesus'ga rovatiamo. ġa omombe'u pa ganhi'iġagwera Jesus'ga pe. Ganhi'iġagwera renduvame Jesus'ga nhimomby'ai. Opyryrĩ Jesus'ga. Pevove'ġa pe – kiroki ġa oho ga rupi onhimongyavo – ġa pe Jesus'ga ei:

—Soldados'ġa nduvihava'ga ojiko hete tuhẽ ji rehe! Jire'yja'ġa hohe israelitas'ġa hohe ga ojiko ji rehe! a'e ji pe me, ei Jesus'ga.

¹⁰ Kiroki ġa ojikoty'a soldados'ġa nduvihava'ga pavẽi – ġahã jivyrã'javi soldados'ġa nduvihava'ga ronga pe. Ovahemame ġa gapyrive'ga repiagi. Onhimohiġatua'ja ga!

Jesus'ga ombogwera aherembirekokwerava'ea ra'yra-va'ea

¹¹ Aerẽ Jesus'ga hoi cidade de Naim me. Garemimbo'ehara'ġa hoi ga rupi. Ojipe'ġa hoi ga rupi no he'yjuhuve'ġa. ¹² Ovahẽ ġwerĩ ga cidade apoa pe portão pe.

Nanime ojipe'ġa ivojave'ga ra'oa rerohoi pea rupi cidade hugwi Jesus'ga rovatiamo. Gweroho ġa ivojave'ga ra'oa gakupeupava pype titý ti javo. Oho hēa ġa ndupi ivojave'ga yhēa. Ga tehe ko hēara'yramo. A'ero kiro hēa tehe hēa rekoí aherembirekokwerahēa. He'yjuhuve'ġa oho hēa rupi cidade hugwi. ¹³ Hepi-agame Jesus'ga nhandepojykaharete'ga hēa porogwetygi. A'ero ga ei hēa pe:

—Terejehe'oa'javi.

¹⁴ Hēara'ya'ga pyri ga hoi opokoga gakupeupava re-he. Nurā gara'oa rerohohara'ġa heropytai o'ama.

—Tapihā, ei ga ivojave'ga pe. A'e ji nde ve: Evy! ei Jesus'ga.

¹⁵ A'ero ga vyri onhi'iġa oina okwerava'java. Jesus'ga okwerava'jave'ga mondo gayhēa pe. ¹⁶ Okyhyji hete pa pevove'ġa onhimomby'avo ga repiagame. A'ero ġa Tupana'ga mbohetei. A'ereki ġa e'i ojohupe Jesus'ga mombe'gwovo:

—Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharuhu'ga ruri kiro ojipiuka nhande pyteri pe upa, ei ġa. Nahā Tupana'ga nhande pokogi, ei ġa.

¹⁷ A'ero ġa Jesus'ga mombe'umbe'ukatui jara'ġa pe garembiapoā reheve Jesus'ga ga mbogwerava'javi javo. Nahā Judéiapeve'ġa hendupavi Jesus'ga mombe'ua Judéia rembeyvyripeve'ġa pavēi.

João Batistava'ea remimbo'eharava'ea oho Jesus'ga pyri

(Mateus 11.2-19)

¹⁸ Aerē João Batistava'ea remimbo'ehara'ġa Jesus'ga mombe'upavi João Batistava'ea pe. Jesus'ga rembiapoā garemimonhimomby'ava'ea ġa imombe'ui ahe ve no.

¹⁹ A'ero João Batistava'ea mokonha'ġa mbuhurukari ojipyri ġwemimbo'ehara'ġa. Ġa pe ahe ei:

—Peho ti Jesus'ga pyri. Pe'ji ti ga pe: “Ymyahū Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea imombe'ui aerē po ti Tupana'ga remimbuhurukara'ga ruri nhande pyri nehē javo. Ma'ġa po ahe omombe'u ymyahū? Mara'ngu po ndehe? Mara'ngu po ojipe'ga? Nahā ore ei aheremimombe'uhara'ga rurapota.” A'ea mombe'gwovo katu ti pe'ji Jesus'ga pe: “Marāi nde a'ero?” ei João Batistava'ea mokonha'ġa pe ġwemimbo'ehara'ġa pe.

²⁰ —Kwa, ei ġa.

A'ero ġa hoi ogwovo Jesus'ga pyri ovahema.

—João Batista'ga ore mondoukari nde pyri, ei ġa Jesus'ga pe. Ga e'i ore ve: “Pe'ji ti Jesus'ga pe: ‘Ymya Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea imombe'ui aerē po ti Tupana'ga remimbuhurukara'ga ruri nhande pyri nehē javo. Ma'ġa po ahe omombe'u ymyahū? Mara'ngu po ndehe? Mara'ngu po ojipe'ga? Nahā ore ei aheremimombe'uhara'ga rurapota.’ Nahā ti pe'ji Jesus'ga pe,” ei João'ga ore ve ore mondouka nde pyri, ei mokonha'ġa Jesus'ga pe.

²¹ Emo Jesus'ga nomondoi ve onhi'iġa João Batista'va'ea pe. Oapo na'ē ga ahemonhimomby'ava'ea. Oapo ga ikwahavuka João Batistava'ea remimbo'ehara'ġa pe a'ea ti pemombe'u João'ga pe javo.

Kiro Jesus'ga imombigi karugwara he'yjuhuve'ġa hugwi. Ojipe'ġa pe hahy hete. Ġa hugwi ga imombipavi karugwaretea. Anhaġa ga ġa mbojipe'ai ojipe'ġa hugwi no. Heakwagweve'ġa ga ġa moma'eġatuhetei he'yive'ġa.

²² Kiro Jesus'ga ei mokonha'ġa pe João Batistava'ea remimbo'ehara'ġa pe:

—Pejivyra'ja ti pejigwovo João Batista'ga pyri. Pemombe'u ti ga pe penhimbiepiaga penhimienduva. Pe'ji ti ga pe imombe'gwovo: “Oma'eġatu kiro heakwagweve'ġa okovo. Opo'aġatu kiro ipyka'na-ka'nauhūve'ġa ogwovo katu. Oka'ē ġajagwa ijai-jauhuve'ġa hugwi. Ġwendu katu kiro japyakware'yve'ġa okovo. Okwera tuhē omanove'ġa kiro okovo. Imbatere'yve'ġa ġwendu kiro pyryva'ea Jesus Cristo'ga mombe'ua.” A'ea nhaporemo ti pemombe'u João Batista'ga pe.

A'ea Jesus'ga ei ikwahavuka ga pe Jesus'ga ko Tupana'ga remimbuhurukara'ga javo – kiroki ga Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea omombe'u ymyahū.

²³ —“Pyry hete ga pe – kiroki ga ndojikopigi ji rehe.” A'ea ti pe'ji João Batista'ga pe, ei Jesus'ga mokonha'ġa pe João Batistava'ea remimbo'ehara'ġa pe.

²⁴ A'ero ġa hoi javo katu João Batistava'ea pe.

Ġa horē Jesus'ga ei pevove'ġa pe he'yjuhuve'ġa pe João Batistava'ea mombe'gwovo. Ga e'i:

—Ymya' pe peho ongae'y'i me. Pevo pe pehepia João Batista'ga. Marāi pe pejiyvyteri pe pea rupi pejigwovo garepiaga renonde? Pe'e po pe: “Xaho hepiaga nhungwava – kiroki okooko'iuhu yvytua remimbotarimova'ea rehe onhimbovavaguka yvytua pe.” Pe ndape'ji tuhē reki a'ea. A'ereki João Batista'ga ko nhungwava ja rūi. Ga ndokondoko'iuhi ojipe'ġa remimbotarimova'ea rehe. Ga ko onhimboita Tupana'ga rehe, ei Jesus'ga pevove'ġa pe.

²⁵ —Marāi pe a'ero pejiyvyteri pe garepiaga renonde? Pe'e po pe: “Xaho ga repiaga – kiroki ga omongi tapy'ynhapipyryva. Gweroho pa po itambere'ia gapi-ra.” A'ea pe ndape'ei oji'i, ei Jesus'ga. A'ereki João Batista'ga ndokohetei mbatera rehe. Ji rendu ti! João Batista'ga nomongi tapy'ynhapipyryva. Kiroki ġa omongi ikatuheteve'ea – ġahā u huvihavuhu'ġa nonga pype. He'yjuhu ġambatekatua no.

²⁶ —Marāi pe a'ero pejiyvyteri pe? Pe'e po pe: “Xaho Tupana'ga nhi'iġa mombe'uhara'ga repiaga.” A'ea pe ekatui, ei Jesus'ga. Kiro ji ei pe me: João Batista'ga ko Tupana'ga nhi'iġa mombe'uhara'ga tuhē. Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharuhu'ga jate rūi ko ga, ei Jesus'ga ġa pe.

²⁷ —Ymyahū Tupana'ga okwatijaruka ahe ve João Batista'ga mombe'gwovo hako ga po ti nhinhi'iġa mombe'ui nehē javo, ei Jesus'ga. Aherembikwatijara e'i:

“Nahā Tupana'ga ei Cristo'ga pe:

‘Nde renonde po ti ji ga mondoi imombe'uuka nhinhi'iġa nehē.

Tomboavujikwe ti ga nderura renonde,' ei Tupana'ga," e'i aherembikwatijara, ei Jesus'ga.

²⁸ —Ağwamo Tupana'ga rembiepiakatuhava. Ağwamo po ti Tupana'ga he'yjuhuve'ğa nduvi-havuhete'ga nehë, ei Jesus'ga. A'e ji pe me: João Batista'ga ko koji'i huvihava ymyahūva'ea hohe pa. Emo ağwamove'ğa reki Tupana'ga rembiepi-akatuhara'ğa ko koji'i huvihava João Batista'ga hohe. Kiroki ġapyteripeve'ğa huvihava rūi – ġa vehevi koji'i huvihava João Batista'ga hohe, ei Jesus'ga ġa pe.

²⁹ Jesus'ga nhi'iġa rendupavame ġa ei Tupana'ga pe itambere'ia mono'ðhara'ğa pavëi:

—Ndehe ko erekwaha hete epyrvamo João Batista'ga mbuhua ore pyri te'i ti ga ġa pe javo.

A'ea ġa ei. A'ereki ġa onhimobatizauka João Batista'va'ea pe opohia okote'varuhua hugwi ahe erame.

³⁰ Fariseus'ğa ki a'e te judeus'ğa mbo'ehara'ğa pavëi nohendukatui João Batistava'ea nhi'iġa ikwahapotare'yma Tupana'ga remimbotarimova'ea ojive. A'ereki ġa nonhimobatizaukari ahe ve opohire'yma okote'varuhua hugwi.

³¹ —Marã po ti ji e pe me ağwamova'ea pe a'ero nehë? ei Jesus'ga. Gara ja pe ndekoi a'ero? ei ga. ³² Kiro ji pe mombe'ui pe me. Tayri'ğa ja ko pe ndekoi. Oapy tayri'ğa ima'èhai pe feira pe. A'ero ġa hapukai ojuhupe. Onhi'iġa mondovo ġa ei:

“Oropy ore jiru'a pe me xajory ti nhanerembirekoa rehe javo.

Pe ki a'e te ndapeyrerupypotari henduvame.

Xajehe'o ti nhanenhiakombava rehe, oro'e ore pe me. A'ero ore jehe'oi.

Pe ki a'e te ndapejehe'oi ore pyri. A'ereki pe ndapepotariuhu.”

Nahã tayri'ğa ei ojuhupe, ei Jesus'ga.

³³ —Tayri'ğa ja pe ndekoi. A'ereki pe pe'epe'e João Batista'ga pe jipi. A'ereki ga rurame pe pyri ga ndo'uahivuhui mbatera vinho reheve tambohete ti ji Tupana'ga javo, ei Jesus'ga. A'ero pe epe'ei ga mombe'gwovo: “Anhaġa opyhy ga.” Nahã pe João Batista'ga mombe'ute'varuhui ga arõe'yma, ei Jesus'ga ġa pe.

³⁴ —Tayri'ğa ja pe ndekoi. A'ereki pe pe'epe'e ji ve no, ei Jesus'ga ġa pe. Yvyakotyva'ero yvagipeva'ero ji ajo pe pyri mbatera i'gwovo vinho i'gwovo no. A'ero pe epe'ei ji mombe'gwovo: “Ehepia Jesus'ga! O'uheteuhu ga. Ga ko heagwryve'ga vinho i'gwovo,” pe'e pe ji ve, ei Jesus'ga. “Kiroki ġa omono'ð itambere'ia governo pe ite'varuhuve'ğa – ġa pavëi Jesus'ga ojikoty'a ojipe'ğa pavëi no okote'varuhuve'ğa pavëi,” pe'e pe. Nahã pe euhui ji mombe'gwovo ji arõe'yma, ei Jesus'ga.

³⁵ —Ojipe'ğa ndekokatua repiaga ġwaramo nhande ei: Tupana'ga reki okwahavuka ġa pe ġa mongokatua-vo, ei Jesus'ga. Ojipe'ğa ndekote'varuhua repiaga ġwaramo nhande ei: Tupana'ga rūi omongo ġa ite'varuhua rehe, ei Jesus'ga ġa mbo'eavo.

Jesus'ga pyheja fariseuva'ea rongga pype

³⁶ Aerë Simão'ga fariseu'ga ei Jesus'ga pe:

—Ejo ti nhironga pype i'gwovo ji pyri.

—Kwa, ei Jesus'ga.

A'ero Jesus'ga hoi ga rupi garonga pype oapyga mesa pyri ga pavëi.

³⁷ Nanime cidadepevehëa – kiroki hëa oko te'varuhu – hëa ikwahavi Jesus'ga hoa fariseu'ga rongga pype. Ga i'urame hëa heruri perfume nhandya hyrua pype. Hyrua ko alabastrova'ea ita apopyra. ³⁸ Gapy koty hëa ami ga reviri ojehe'gwovo okote'varuhua rehe. Hëareahya imoakymi gapy. A'ero hëa gapy mondu-vynduyry o'ava pyvõ gapy beijavo. A'ero perfume hëa imongyi gapy rehe. A'ereki hëa ga arõ hete.

³⁹ Hëa repiagame fariseu'ga – kiroki ga e'i Jesus'ga pe ejo ti i'gwovo ji pyri javo – kiro ga ei ovytyeri pe: “Hëhã okote'varuhuvehëa. Mara'ngu po Jesus'ga Tupana'ga nhi'iġa mombe'uhara naerũ? Po Jesus'ga Tupana'ga nhi'iġa mombe'uhara tuhë, a'ero po ga ombaragwaha hëa rehe hamo. Po ga ei hëa pe hamo: ‘Tanhim-bote'varyme ti epokoga ji rehe,’ e po ga okote'varuhuvehëa pe hamo. Jesus'ga nombaragwahavi reki hëa rehe,” ei fariseu'ga ovytyeri pe.

⁴⁰ A'ero Jesus'ga ei fariseu'ga pe:

—Simão, ei Jesus'ga. Tamombe'u ti nde ve.

—Orembo'eharamo emombe'u ti ji ve a'ero, ei Simão'ga Jesus'ga pe.

⁴¹ Ga mbo'eavo Jesus'ga imombe'ui ga pe. Ga e'i:

—Itambere'ia mondo'ãhara'ga pe mokonha'ğa ei momi ti embuhurã itambere'ia ore ve javo. A'ero ga imondo'aġi ġa pe tombuhura'ja ti ġa koa irũ reheve ji ve nehë javo. He'yiva'ea quinhentos itambere'ia ga imondo'aġi ojipe'ga pe. Ndahe'yiva'ea cinquenta itambere'ia ga imondo'aġi ojipe'ga pe. Ģa memei gweroho ga hugwi a'ero. ⁴² Aerë ġa ipo'rupavi herekoe'yma. Nurã ġa ndogwerekoi ikwepykavamo. A'ereki ahã ġa pe. Itambere'ia mondo'ãhara'ga oporogwety reki ġa. Nurã ga ihypavi reki ġaconta hugwi tapembuhura'javi ti itambere'ia ji ve a'ero javo, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

—Manamo ġa ga arõhetei? Manamo ġa ga aroi'?? ei Jesus'ga Simão'ga pe.

⁴³ A'ero Simão'ga ei ga pe:

—Po ga – kiroki ga gweroho koji'iva'ea ga hugwi quinhentos itambere'ia – po gaha itambere'ia mondo'ãhara'ga arõ hete. A'ereki gaconta hugwi imondo'ãhara'ga ohy he'yiva'ea, ei ga.

—Na tuhë, ei Jesus'ga. Kiroki ga gweroho koji'iva'ea – gaha oarõ hete itambere'ia mondo'ãhara'ga.

⁴⁴ Kiro Jesus'ga ojirova hëa koty. Simão'ga pe ga ea'javi:

—Erehepia nde hëa? Ji ruri nenonga pype nde repiaga. Ndehe nerembuhuri yhya ji ve jipyheitava ekoe'yma nhaneramonhava'ea moġitagwera rehe – kiroki a'ea e'i nahanahã ahe omboapy ojipe'ğa javo. Hëa ki a'e te hëareahya omoakỹ jipya. Omonduynduy hëa jipya o'ava pyvõ. Nahã hëa roryryvamo ji rehe, ei Jesus'ga.

⁴⁵ —Ndehe nanhibeijai tuhë ekoe'yma nhaneramonhava'ea moġitagwera rehe – kiroki a'ea e'i nahanahã

ahe omboapy ojipe'ġa javo. Hĕa ki a'e te jipya nobei-jabeijapigi ji rurirĕ nenonga pype. Nahĕ hĕa roryroryvamo ji rehe, ei Jesus'ga.

⁴⁶ —Ndehe neremongyi ikava nhiakaġa rehe ekoe'yma nhaneramonhava'ea moġitagwera rehe – kiroki a'ea e'i nahanahĕ ahe omboapy ojipe'ġa javo. Hĕa ki a'e te omongy perfume jipya rehe. Nahĕ hĕa roryroryvamo ji rehe, ei Jesus'ga fariseu'ga pe.

⁴⁷ —Nurĕ ji ei nde ve: Tupana'ga ihyjipei hĕarekote'varuhua ikwahava'jave'yma. He'yjuhu hĕarekote'varuhua, ei Jesus'ga. Hĕa hugwi Tupana'ga imombori. Nurĕ hĕa Tupana'ga arĕhetei gworygworyva repiuka nhandepyteri pe, ei Jesus'ga. Po ojipe'ga okote'va gwere. Tupana'ga garekoteva'ria hypavame oarĕ gwere ga Tupana'ga gwory'viro ga rehe, ei Jesus'ga Simĕo'ga pe.

⁴⁸ Hĕa pe Jesus'ga ei kiro:
—Amomboripe ji nderekote'varuhua nde hugwi, ei ga.

⁴⁹ Kiroki ġa oapy mesa pyri ga pavĕi – ġa ei ovyteri pe: “Ma'ġa Jesus'ga naerĭ? Maranuhĭrame ga hĕarekote'varuhua mombori naerĭ?” ei ġa.

⁵⁰ A'ero Jesus'ga ei hĕa pe:
—Nde jikoga ġwaramo ji rehe ji imombori nderekote'varuhua nde hugwi. Tu katu ndepy'a nde horame a'ero, ei ga.

Kunhangwera'ea oho Jesus'ga rupi

8 Aere'ĭ Jesus'ga imbojoapiapi cidades repiapava cidades'ia repiapava. He'yjuhu cidades cidades'ia pavĕi. Pyryva'ea ga imombe'ui cidadespeve'ġa pe. Ģa pe ga ei:

—Perojijyjijyuka ti pejeaporoġita Tupana'ga pe pejikoga ga rehe. A'ero po ti ga pe pokokatui nehĕ imomboia pendekote'varuhua pe hugwi okovo penduvihavuhuhetero nehĕ.

Nahĕ Jesus'ga ei ġa pe ogwovo ġa pyġapyri. Ga rupi dozeve'ġa hoġahoi.

² Kunhangwera'ġa ġa hoġahoi ga rupi no. Jara'ġa hugwi Jesus'ga ombojipe'a jipe anhaġa. Jara'ġa hugwi ga imombigi karugwara. Mariahĕa hugwi Jesus'ga ombojipe'a jipe sete anhaġa Diabo'gapyriva'ea. Mariahĕa pe ahe ei: Madalapevehĕa. ³ Ojipehĕa rera Joana. Joanahĕa rembireko'ga ko Cuza'ga. Ga ko Herodes'ga mbatera repiakatuhara'ga. Ojipehĕa rera Susana. Ģahĕ oho Jesus'ga rupi. Ojipe'ġa kunhangwera'ġa hoi ga rupi no. Imondovo ga pe ombatera ġa Jesus'ga repiakatui. Dozeve'ġa pe ġa imondoi no.

Ha'ynha mohĕihara'ga

(Mateus 13.1-9; Marcos 4.1-9)

⁴ Cidades nanani ojipejipea hugwi he'yjuhuve'ġa nduri Jesus'ga pyri. Ojo'java'ea pyvĕ ga ġa mbo'embo'e'i. Ģa pe ga ei:

⁵ —Ha'ynha mohĕihara'ga hoi ko pe imohaina ha'ynha. Nahĕ ga itymi ha'ynha. Ga imohĕirame ha'ynha jara indurugi pehea rembeyvira rupi. A'ero ahe pyruġi

hehe ohorame pehea rupi. Ua gwyr'a'ia i'ui imokona, ei Jesus'ga.

⁶ —Ga imohĕirame ha'ynha jara indurugi yja rehe ita arimo. A'ereki ita onhimongyheteuhu pevo. Xunhi yja a'ero ha'ynha pe yhya no. Henhunhame kotihĭ he'ouhĭ omanomo. A'ereki ahĕ yhya jupe.

⁷ —Ga imohĕirame ha'ynha jara indurugi nhungwava ra'ynha pyteri pe hatĭava'ea ra'ynha pyteri pe. Aerĕ ga'apoa ha'ynha renhunhamo nhungwava ra'ynha pavĕi. A'ero nhungwava nhambyguhui garemityma, ei Jesus'ga.

⁸ —Ga imohĕirame ha'ynha jara indurugi yjakatua pype. A'ero henhunhamo o'ao'aheteramo. He'yjuhu ahara a'ero. Ahara pype turi cem ha'ynha, ei Jesus'ga ha'ynha mohĕihara'ga mombe'gwovo.

Onhi'iġa mondovo Jesus'ga ei ġa pe:
—Peapyakwa pe. Pehendu katu ti ji'ea a'ero! ei Jesus'ga ġa pe imombe'gwovo ojo'java'ea.

Jesus'ga okwahavuka ha'ynha mohĕihara'ga mombe'ua

(Mateus 13.10-23; Marcos 4.10-20)

⁹ A'ero Jesus'ga remimbo'ehara'ġa ei ga pe:
—Orohendu ore novĭa nde'agwera ojo'java'ea. Ndorokwahavi reki ore. Ore ve ti emombe'u a'ea.

¹⁰ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:
—Pe me Tupana'ga ei tokwaha ti ġa onhimiva'ea nhirembiepiakaturhava javo, ei Jesus'ga. Marĕ hekoi kiro Tupana'ga vvyakotyve'ġa ndepiakaturame okovo ġanduvihavuhuhetero? A'earupiva'ea kiro ga ikwahakwahavukari pe me, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe. Ojipe'ġa pe ji imombe'ui ojo'java'ea. A'ero “hepiagame ġa gwepia tehe reki.

A'ereki ġa nombaragwahapotari hehe. Henduvame ġa ġwendu tehe reki.

A'ereki ġa ndokwahapotari”, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

¹¹ —Kiro po ti ji imombe'ukatui pe me ikwahavuka ha'ynha mohĕihara'ga mombe'ua nehĕ, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

—Ha'ynha ko Tupana'ga nhi'iġa, ei Jesus'ga. Kiroki ġa ġwendu Tupana'ga nhi'iġa novĭa ikwahave'yma – ġa pyri ahemoandyandiyihara'ga Diabo'ga ruri a'ero ipe'avo imombe'ua ġapy'a hugwi imoka'nhyrbavuka ġa pe tomomborukaryme ti ġa Tupana'ga pe okote'varuhua javo, ei Jesus'ga. Ģa pe ji ei a'ero imombe'urame ha'ynha indurugagwera pehea rembeyvira rupi.

¹³ —Amombe'u jipe ko ji ha'ynha indurugagwera – kiroki a'ea onduru ita rehe. Henhui ha'ynha novĭa. A'ereki yhya rerekoe'yma ġwaramo, kotihĭ nonhimomiranami a'ero omanomo, ei ga. A'ereki ndokihetei hapoa yvya pype.

—A'ea ja ġa ndekoi – kiroki ġa ġwendu nhanderuvihavuhete'ga mombe'ua gworygworyvamo hehe novĭa. Aerĕ ojipe'ġa mbote'varuhu pota ġa imohepia'ngiavo ite'varuhuva'ea ġa pe. Nurĕo ġwaramo ġa nonhimomiranami a'ero kotihĭ opohia nhanderuvi-

havuhuhete'ga mombe'ua hugwi. A'ereki ndokihetei nhandervihavuhuhete'ga mombe'ua ġavyteri pe.

¹⁴ —Amombe'u jipe ko ji ha'yinha indurugagwera – kiroki a'ea onduru nhungwava ra'yinha pyteri pe hatīa-va'ea ra'yinha pyteri pe. Aerē igwaigwavete hatīava'ea nhambyguhui garemityma jukavo, ei Jesus'ga.

—A'ea ja ojipe'ġa ndekoi nhungwava pyteripeva'ea ja. Ġa ġwendu ojipe'ġa erame ġa pe: “Tupana'ga nhande poko katu kiro nhandervihavuhuhete'ga.” A'ea ġa ġwendu katu novīa. Aerē ġa aġataruhuramo ojihe javo: “Maramarā po ti nhande rekoi nehē naerū?” ei ġa oyvyteri pe. A'ea nonoġatuukari ġapy'a. A'ereki ġa opotaruhu itambere'ia a'ero, ei Jesus'ga. “Koji'i nhande tipotaruhu itambere'ia,” e'iuhu ġa, ei Jesus'ga. Toryva rehe ikatuvava'ea rehe ġa japyakauhui. A'ea nhaporemo nohenduva'javukari nhandervihavuhuhete'ga mombe'ua. A'ero igwaigwavete ġa ndojapyakaa'javi tuhē gamombe'ua rehe. A'ero ġa ndokoa'javi reki gamombe'ua rupi okokatue'yoma ojipe'ġa pe opo-ravykye'yoma ga pe.

¹⁵ —Amombe'u jipe ko ji ha'yinha indurugagwera – kiroki onduru yjakatua pype. A'ea ja ojipe'ġa ndekoi yjakatua pypeva'ea ja. Ġwendu katu ġa nhandervihavuhuhete'ga mombe'ua ojikheteavo ga rehe gwea-poroġitakaturu. Onhimomirana hete ġa oporavykyavo ga pe ga nhi'ġo'rupava okokatuavo ojipe'ġa pe.

A'ea Jesus'ga ei imombe'gwovo pa ojo'java'ea ikwahavuka ġwemimbo'ehara'ġa pe.

A lamparina

(Mateus 5.15; Marcos 4.21-25; Lucas 11.33)

¹⁶ —Imondygame lamparina nhande ndihovapygi hyrua pyvō, ei Jesus'ga. Nimondoi nhande lamparina nhanenhinongava gwyri pe cama gwyri pe. Pyte'mbia rehe nhande timondo lamparina. Nurā okirame onga pype ojipe'ġa gwepia kojahua.

¹⁷ —Na jitehe po ti Tupana'ga imboukwahavi nehē. Onhimiva'ea po ti ga hepiukari ikwahavuka hendu-vukapava nehē.

¹⁸ —Ji rendu katu ti a'ero pejeaporoġitaro. Kiroki ga okwaha – ga pe po ti Tupana'ga ikwahavukari ko-ji'iva'ea nehē. A'ero po ti ga ikwahahetei nehē, ei Jesus'ga. Kiroki ga ndokwahavi – po ga ikwahavi xunhiva'ea, a'ea vehevi po ti Tupana'ga ikwaha-va'jave'yemukari ga pe nehē, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa mbo'eavo.

Jesus'ga yembora gairūva'ea pavēi

(Mateus 12.46-50; Marcos 3.31-35)

¹⁹ Kiro Jesus'ga yembora ruri Jesus'ga repiaga gairū'ġa pavēi. Ndoki ġa onga pype ga pyri. A'ereki pevove'ġa ga mbotymboty gwe'yjuhuro. ²⁰ Ġapy-teripeve'ġa e'i Jesus'ga pe:

—Neyhēa uhu nde repiaga neirū'ġa pavēi. Pevo ġa ami okari pe.

²¹ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Kiroki ġa Tupana'ga nhi'iġa rendu katu ga nhi'ġo'ruavo – ġa pe ji ei nhiy'ġa. A'e ji ġa pe no nhi-rū'ġa, ei Jesus'ga.

Jesus'ga omombi vyvtua typepemuhūa reheve

(Mateus 8.23-27; Marcos 4.35-41)

²² Aerē Jesus'ga avi yharuhua pype ġwemimbo'ehara'ġa pavēi. Ġa pe ga ei:

—He xaho ypihua aherovai.

A'ero ġa imoanhani herogwovo. ²³ Ġa gwerohorame Jesus'ga ropehyiro okia. Vyvturanuhūa ruri ojyva ypi-ahua rehe. Yharuhua pype vyvtua yhya mbo'ambo'avi. Gweroho ġwerī ppy pe. ²⁴ A'ero ġa hoi Jesus'ga pyri ga mongirahiva.

—Kiro nhande hoi ppy pe nhandepapava nehē! ei ġa ga pe ombo'ehara'ga pe.

A'ero ga ma'ēi onhi'iġa vyvturanuhūa pe typepe-muhūa pe no topi ti javo. A'ero vyvtua ipigi. Notymyn-ha'javi yhya no. ²⁵ Ġa pe Jesus'ga ei:

—Ndapejikogi ji rehe naerū? ei ga.

A'ero ġa kyhyji onhimomby'avo javo ojohupe:

—Marā te ga rekoi naerū? Vyvtua vehevi re po ġwendu katu ganhi'iġa yhya pavēi, ei ġa.

Jesus'ga ombojipe'a anhaġa ahe hugwi

(Mateus 8.28-34; Marcos 5.1-20)

²⁶ Aerē ġa hoi ypihua aherovai Galilēia aherovai ova-hema Gerasapeve'ġa gwyri pe. ²⁷ Jesus'ga hemame yharuhua hugwi cidadepeve'ga ruri Jesus'ga repen-hana. He'yjuhu anhaġa Diabo'gapyriva'ea onhi-mongyavo ga pojkavo. Ymyahū ga ndipiri. Ga ndu-va'javi onga pype. Itaruvihavuhua kwaruhua pyteri pe ga ruvi aheryvva pyteri pe. ²⁸ Jesus'ga repiagame ga hapukai ġwenypy'anduruga Jesus'ga rovai pyteri pe. Ga hapukajahivi javo:

—Jesus! ei ga. Terejori ji avykyavo Tupana'ga ra'yramo huvihavuhu'ġahoheve'ga ra'yramo? ei ga Jesus'ga pe. A'e hete ji nde ve: Terembuhuri ti hahyva'ea ji ve.

²⁹ A'ea ga ei. A'ereki Jesus'ga e'i jipe anhaġa pe:

—Ejipe'a ga hugwi.

Ymyahū anhaġa ga pyhypokāpokaġi ga pojkavo jipi. Nurā pevove'ġa itanhuramuhūa pyvō gapoa kwari. Ġa gapya kwari no. Nahā ġa ga mombytapotari ga repi-akatuavo novīa. Ga omondohondoho itanhuramuhūa reki. Anhaġa ga pojkai ga renonhaheteavo ga mon-dovo ongae'yi me. Nahā ga rerekoi ymya.

³⁰ Kiro Jesus'ga ei ga pe:

—Gara nderera?

A'ero ga ei:

—He'yjuhu.

Nahā garera. A'ereki he'yjuhuva'ea anhaġa opojyka ga. ³¹ Anhaġa e'i hete Jesus'ga pe:

—Toremondoi ti vykwara ruvihavuhua pype hahy-va'ea ruvihava pype, e'i ga pe.

³² Vyvytyra rehe porcos tuvi i'gwovo onhimongyavo. He'yjuhu hete porcos. Jesus'ga pe anhaġa ehetei:

—Ore mondouka ti porcos pojkauka ore ve, e'i.

—Peho ti a'ero, ei Jesus'ga jupe.

³³ Cidapeve'ga hugwi anhağa jipe'ai a'ero ogwovo Jesus'ga nhi'ipo'ruavo porcos pojykavo herogwovo. Porcos nhaporemohetei ovyva vvyty'ramuhüa hugwi ogwovo ypihua pype otypvygamo omanomo.

³⁴ Porcos manoa repiagame porcos repiakatuhara'ğa nhani ogwovo jugwi. Ogwovo ğa imombe'upavi cidapeve'ğa pe cidadekotyive'ğa pe no. ³⁵ A'ero pevove'ğa nduri ua torohepia katu javo. Ovahemame Jesus'ğa pyri ğa ga repiagi anhağa rembipojykaagwera'ga. Oapy ga Jesus'ga pya pyri tapy'ynhapira mongijipeavo ojapykakatuavo. A'ero ğa kyhyji. ³⁶ Kiroki ğa gwepia Jesus'ga anhağa mbojipe'arame ga hugwi – ğa imombe'upavi ğa pe javo:

—Ga pyryvamo reki kiro. A'ereki Jesus'ga ombojipe'a anhağa ga hugwi imondovo, ei ğa ga mombe'gwovo ğa pe.

³⁷ Okyhyji hete pa ğa Gerasapeve'ğa. Nurã ğa ei Jesus'ga pe:

—Heregwovo ore hugwi!

A'ero Jesus'ga avi yharuhua pype tajivy javo. ³⁸ A'ero anhağa rembipojykaagwera'ga ehetei Jesus'ga pe:

—Taho ti nde rupi jijikoty'a nde pavëi! ei ga.

Jesus'ga ndogwerohoi ga reki. A'ereki ga e'i ga pe:

³⁹ —Epyta. Ejivy ti enhonga pe imombe'gwovo. Ere ti ğa pe: "Tupana'ga ipopoaka hete. Ji poko hete ga!" Nahã ti ere ğa pe, ei Jesus'ga ga pe.

A'ero ga hoi imombe'gwovo ğa pe nhaporemohetei cidapeve'ğa pe.

—Pyry hete Jesus'ga ji ve ji pokoga anhağa mbojipe'avo ji hugwi. Ga popoakahetero, ei ga imombe'gwovo.

Jesus'ga opoko Jairova'ea ra'yra'va'ea gwypova'ea rehe

(Mateus 9.18-26; Marcos 5.21-43)

⁴⁰ Gerasapeve'ğa hugwi Jesus'ga jivyri ua ovahema aherovai. Ğa nhaporemohetei repenhani gworygworyvamo ga rehe. A'ereki pevo ğa oko tuhu tuhë ti ga javo.

⁴¹ Nanime ga pyri Jairo'ga ruri. Jairo'ga ko huvihavamo oko judeus'ğa jatykahava pype. Ga ruri onhinoğa ojovapyvo vvyvo Jesus'ga pya pyri jihoheva'ero ji poko javo.

—Herejo nhironga pe, ei ga Jesus'ga pe. ⁴² A'ereki jira'yrahëa omano ğweri, ei ga.

Hehã jate ko gara'yra. Ivoja hëa. Doze anos hëa imbokwara'ari ojihe.

Jesus'ga horame tahepia ti ji tayrihëa javo, he'yive'ğa ga mbotyvahivi ua ga rupi onhimongyavo. ⁴³ Ga reviri hëa ruri no itetirüavehëa gwypovehëa. He'yi doze anos hëatetirüa imbokwara'ari hëa rehe opige'yma hëa hugwi. Omondo pa hëa opohanohara'ğa pe novia. A'ereki ğa nomombigi reki hëatetirüa. ⁴⁴ Kiro hëa ruri Jesus'ga reviri opokoga gapira rembeyvya rehe. Kotihë hëa ndagwypora'javi a'ero.

⁴⁵ —Ma'ğa opoko ji rehe? ei Jesus'ga.

A'ero ğa epavi:

—Ore rüi! Ndoropokogi nde rehe, ei ğa.

—Nde mbotymboty pa ğa nde atimana he'yive'ğa! Nde mbotyvya ğwaramo ğa pokogi nde rehe.

Nahã Pedro'ğa ei Jesus'ga pe ombo'ehara'ga pe.

⁴⁶ A'ero Jesus'ga ei:

—A'ea rüi. Opoko aha ğa ji rehe. Akwaha ji jivytyeri pe. A'ereki ji hugwi ihoi jipopoakara ğa ndehe, ei ga.

⁴⁷ A'ero hëa ei ovytyeri pe: "Okwaha reki ga ji pokogame ga rehe." A'ero hëa ruri ohyhyipava okyhyji-avo ğwenypy'anduruga vvyvo garovai pyteri pe onhimombe'gwovo ğandovaki pa. Hëa e'i:

—Ymyahü ji tetirüaramo gwyporo. Nurã ji pokogi nde rehe tomombi ti ga ji hugwi javo. Kotihë nhitetirüa pigi tuhë ko, ei hëa.

⁴⁸ —Kui'i, ei Jesus'ga hëa pe. Erejiko nde ji rehe. Nurã netetirüa pigi nde hugwi. Ndepy'a rukaturo ğwaramo kiro herogwovo katu, ei ga.

⁴⁹ Jesus'ga nhi'imbigelymame hëa pe Jairo'ga rongapype'ga ruri javo Jairo'ga pe:

—Ndera'yra'va'ea omano. Tohoa'javyme ti nhanembo'ehara'ga kiro neronga pe. A'ereki ahe omano jipe.

⁵⁰ Ga renduvame Jesus'ga ei Jairo'ga pe:

—Teremomyi ti epy'a. Ejiko hete jitehe ji rehe. A'ero po ti hëa kwerava'javi nehë, ei Jesus'ga.

⁵¹ Ovahemame Jairo'ga rongaga pe Jesus'ga ğa mongiukari ojupi onga pype Pedro'ga João'ga no Tiagova'ea no. Kujahëa ruva'ga ga ga mongiukari kujahëa yhëa no. Ojipe'ğa pe Jesus'ga ei:

—Tapeki ti onga pype, ei ga ğa pe.

⁵² Ojehe'o hete pevove'ğa kujahëa rehe okovo. A'ero Jesus'ga ei ğa pe:

—Tapejehe'oi! Nomanoi hëa. Oki reki hëa upa.

⁵³ A'ero ğa ga jai ga rerekovo ga rerekomemuamo. A'ereki ğa okwaha ahemanoa.

⁵⁴ Ğa mondopavirë onga hugwi ga kujahëa popyhygi. Hëa pe ga ei:

—Kui'i! Epo'ã!

⁵⁵ Kiro hëa kweravi. Kotihë hëa po'ami. A'ero Jesus'ga ei ğa pe:

—Pemondo ti mbatera hëa pe to'u ti hëa.

⁵⁶ Onhimomby'a hëaruva'ga hëayhëa pavëi. Jesus'ga ei ğa pe:

—Tapemombe'ui tuhë ti nhiremimbogweravahëa nhiremimonhimomby'ava'ea ojipe'ğa pe, ei ga.

Jesus'ga remimbo'eharava'ea omombe'u Tupana'ga nhi'iğa

(Mateus 10.5-15; Marcos 6.7-13)

9 Aerë Jesus'ga ğa mbuhurukari ojipyri ğwemimbo'ehara'ğa dozeve'ğa ğa mbopopoaka. Ga ombopopoaka ğa tombojipe'a ti ğa anhağa Diabo'gapyri-va'ea ojipe'ğa hugwi javo. Nahã ğa popoakaramo anhağa hohe pa. Ga ombopopoaka ğa tokwaha pa ti ğa karugwara imombiga itetirüave'ğa hugwi javo.

² —Kiro po ti ji pe mondoi ojipe'ğa pyri nehë, ei Jesus'ga. Pemombe'u katu ti Tupana'ga ğa pe. Pe'ji ti ğa pe: "Tupana'ga oko ğweri nhanderuvihavuhetero nhande repiakatuavo vvyva koty nhande mongovo onhi'iğa rupi." A'ea ti pe'ji ğa pe, ei Jesus'ga dozeve'ğa pe.

Pemombi ti karugwara itetirūave'ġa hugwi. ³ Taperohoi ti mbatera pejive pehorame imombe'gwovo ġa pe. Taperohoi ti vyra pejikohavamo. Taperohoi ti sacola, pão, itambere'ia. Taperohoi ti irūa tapy'ynhapira camisa'java'ea, ei Jesus'ga dozeve'ġa pe.

⁴ —Pe vahemame ġacidades pe po ġande'yja'ga ei pe me: “Hepejijo pejipytao nhironga pype.” Ga erame na pe me peho ti garonga pe a'ero, ei Jesus'ga ġa pe. Ga pyri jate ti peju. Aerē po ti pe hoi ojipe pe cidade pe nehē. A'ero jate po ti pejijyi garonga hugwi pejigwovo a'ero nehē, ei Jesus'ga. ⁵ Po ongapypeve'ġa ndohoryvi pe ndehe tapepytai ti javo pe me pe vahemame ġacidade pe. Pehorame ġacidade hugwi ti pemonduru otimbuguhua pejipyta hugwi oropohi ore pe hugwi javo. Pe'ji ti ġa pe: “Peko te'varuhu pe hendupotare'yma Tupana'ga nhi'iġa,” ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

⁶ Kiro ġa hoi a'ero Jesus'ga nhi'iġa rupi cidades pe imbojoapiavi. Pevove'ġa pe ġa imombe'ui pyryva'ea Jesus'ga mombe'ua. Itetirūave'ġa hugwi ġa imombimombigi karugwara.

Marā Jesus'ga naerū? ei Herodesva'ea

(Mateus 14.1-12; Marcos 6.14-29)

⁷ A'ea rupi Herodes'ga hendupavi Jesus'ga rembiapoa mombe'ua garemimonhimomby'ava'ea mombe'ua. Herodes'ga omondondo ġwemimbotarimova'ea rupi Galilēiapeve'ġa gwyrri pe.

—Marā Jesus'ga naerū? ei ga.

A'ea ga ei ikwahave'yma. A'ereki jara'ġa e'i:

—Jesus'ga ko João Batista'ga reki. João Batista'ga ovy gwyvya hugwi, ei ġa.

⁸ Jara'ġa e'i:

—Jesus'ga ko Elias'ga. Elias'ga ojipiuka ore ve ko, ei ġa.

Ojipe'ġa e'i:

—Jesus'ga ko Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea pyteripeve'ga – kiroki ymyahūve'ga. Ovy ga gwyvya hugwi, ei ġa.

⁹ A'ero Herodes'ga ei:

—Jesus'ga ko João Batistava'ea rūi. A'ereki ji Joãova'ea akaġa momboruka ikwehe'i. Maranuhū Jesus'ga naerū? Omombe'u ġa ji ve garemimonhimomby'ava'ea. Tahapia ji gara'oa a'ero, ei ga.

Herodes'ga gwepia pota hete Jesus'ga okovo.

Jesus'ga omondouka mbatera cinco milva'ea pe

(Mateus 14.13-21; Marcos 6.30-44; João 6.1-14)

¹⁰ Aerē ojivrame Jesus'ga pyri Jesus'ga moirūhara'ġa dozeve'ġa imombe'upavi ġwembiapoa ga pe. Ojupi Jesus'ga ġa nderohoi jara'ġa hugwi a'ero ġa nderogwovo ongae'yi me cidade kotyi ve Betsaida kotyi ve.

¹¹ Gahoa kwahavame he'yive'ġa hoi gareviri tihendu ti ga javo. Ġa ndurame ga pyri ga roryvamo ġa ndehe Tupana'ga mombe'gwovo ġa pe. Ga e'i:

—Perojijyjijyuka ti pejeaporoġita Tupana'ga pe pejikoga ga rehe. A'ero po ti ga pe pokokatui nehē imombo pendekote'varuhua pe hugwi okovo penduvi-havuhetero nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

Itetirūave'ġa hugwi Jesus'ga imombigi karugwara.

¹² Ka'arugame dozeve'ġa Jesus'ga remimbo'ehara'ġa, kiro ġa nduri Jesus'ga pyri javo:

—Ahā onga avo. A'ero ti toho agwa'ġa cidades'i pe kopeve'ġa pyri no. Pevo ti ġa to'u okia.

A'ea Jesus'ga remimbo'ehara'ġa ei Jesus'ga pe ġa mondoukapota ga pe.

¹³ —Pehe ti pemondo mbatera ġa pe to'u ti ġa javo, ei Jesus'ga ġa pe.

A'ero ġa ei:

—Ndorogwerekoi te! Cinco pães orogwerekoi dois pira reheve. Ndohygi'i'i po ti ġa ndehe nehē. Toropyhy po ti ore nehē naerū? Orohorame jate ipyhyga mbatera nehē itambere'ia rehe ġa pe nehē, po ti ore imohygi mbatera ġa ndehe nehē to'u pa ti ġa javo, ei Jesus'ga remimbo'ehara'ġa Jesus'ga pe.

¹⁴ A'ereki he'yjuhuve'ġa cinco milve'ġa uhu pevo Jesus'ga pyri akwaimba'ero. Kiro Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe:

—Pemboapy ti ġa vvyvo ġa mbojatykavo. Cinquentave'ġa ti pemboapy avo. Cinquentave'ġa ti pemboapy pevo. Cinquentave'ġa ti pemboapy irupe'i. Nahā ti pemboapy pa ġa ojohugwi, ei ga.

¹⁵ Ganhi'iġa rupi ġa ġa mboapypavi a'ero.

¹⁶ Kiro ga ipyhygi mbatera – kiroki cinco pães dois pira reheve. Ojovavu ga yvaga repiaga.

—Ndepyry hete nde imbuhua ore ve, ei Jesus'ga Tupana'ga pe.

Kiro Jesus'ga haygwe'rogwe'rogi pães pira reheve imondomondo ġwemimbo'ehara'ġa pe tomondo ti ġa ġa pe javo. A'ero ġa imondomondo ġa pe. ¹⁷ Ġa nhaporemō ġa i'ui onhimoytaromouka.

Ġa i'urē Jesus'ga moirūhara'ġa imono'oġi hembyruera imondovo yrua pype. He'yjuhuva'ea hembyruera opyta reki garemibhaygwe'rogagwera. A'ereki ġa ndo'upavi. He'yjuhuva'ea dozeva'ea yrua tynahē. Nahā Jesus'ga japo ahemonhimomby'ava'ea he'yje'jva'ea imbovua imondovo ġa pe.

Nde ko Cristoramo, ei Pedrova'ea Jesus'ga pe

(Mateus 16.13-19; Marcos 8.27-29)

¹⁸ Aerē Jesus'ga hoi he'yjuhuve'ġa hugwi. Ga jate ga nhi'iġi Tupana'ga pe. Ga nhi'iġame garemimbo'ehara'ġa oko ga pyri. Ġa pe ga ei:

—Marāi ġa ji ve jipi?

¹⁹ A'ero garemimbo'ehara'ġa ei ga pe:

—“Ga ko João Batista'ga,” ei ġa nde ve, ei ġa Jesus'ga pe. Ojipe'ġa e'i nde ve: “Ga ko Elias'ga.” Ojipe'ġa e'i nde ve: “Ga ko Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea pyteripeve'ga – kiroki ga ovy gwyvya hugwi ymyahūve'ga.” Nahā ġa ei nde ve, ei Jesus'ga remimbo'ehara'ġa Jesus'ga pe.

²⁰ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Pehe, marāi pe ji ve jipi?

A'ero Pedro'ga ei:

—Nde ko Cristoramo Tupana'ga remimbuhurukaramo ereko.

Jesus'ga omombe'u omanoaḡwama

(Mateus 16.20-28; Marcos 8.30-9.1)

²¹ A'ero Jesus'ga ei ḡa pe:

—A'e tuhē ji pe me: Tape'ei tuhē ti ojipe'ḡa pe ga ko Cristo'ga Tupana'ga remimbuhurukara'ga javo. A'ea ti tape'ei ji mombe'ḡwovo. ²² He'yiva'ea po ti ḡa imon-domondoi hahyva'ea ji ve nehē ei Jesus'ga vvyakotyva'ero yvagipeva'ero no. Nanhiarōi po ti xava'eva'ḡa ikwava'ēhara'ḡa nduvihava'ḡa pavēi judeus'ḡa mbo'ehara'ḡa pavēi, ei ga. Nanhiarombavi po ti ḡa ji rendukatue'yma nehē. A'ero po ti ḡa ji jukaukari nehē. Mokōi ji kirirē po ti nhimbogwerahava nehē, ei Jesus'ga ḡa pe.

²³ Kiro Jesus'ga ei ḡwemimbo'ehara'ḡa pe he'yjuhuve'ḡa pe no. ḡa pe nhaporemo ga ei:

—Kiroki ḡa oko pota nhiremimbo'eharamo – tokoyme ti ḡa ḡwemimbotarimova'ea rupi okovo nhiremimbotarimova'ea rupi, ei Jesus'ga ḡa pe. Po ti ojipe'ḡa imbohahyukari ḡa pe ḡa jukavo vehevi nehē peko pe Jesus'gareheva'ero javo ḡa pe, toko jitehe ti ḡa jipi nhiremimbotarimova'ea rupi opohire'yma ji hugwi, ei Jesus'ga.

²⁴ —Kiroki ḡa ndokopotari nhiremimbo'eharamo tajijukayme ti ḡa javo – ḡa po ti omano ogwovo hahyva'ea ruvihava pype nehē, ei Jesus'ga.

—Kiroki ḡa ojipe'ḡa ḡa jukai ḡajikoga ḡwaramo ji rehe – omanorē po ti ḡa oho upa avuirama Tupana'ga pyri nehē, ei Jesus'ga.

²⁵ —Ojipe'ḡa – kiroki ḡa e'i: “Ndakoi ti ji Jesus'ga remimbo'eharamo tamono'ono'ō ti ji mbatera jijive javo” – po ḡa imono'ono'ombavi mbatera ojive avo vvyakoty, a'ero ḡa imono'ono'ōthehei ojive novīa ogwovo hahyva'ea ruvihava pype, ei Jesus'ga.²⁶ —Aerē po ti ji rura'javi avo vvyakotyve'ḡa pyri nehē. Orendery'jandy'java pyteri pe po ti ji rekoijijoa nehē vvyakotyva'ero yvagipeva'ero no, ei Jesus'ga. Orendery'jandy'java ko jikatua, jiruva'ga katua, gapyrive'ḡa katua. Po pe ei: “Ji Jesus'ga remimbo'eharamo rūi ako,” heroviare'yma nhinhi'iḡa, a'ero jirura'javame po ti ji ei nehē: ḡa ko nhiremimbo'eharamo rūi oko, ei Jesus'ga.²⁷ —Kiroki ḡa o'ā Jesus'ga pyri – ḡa pe Jesus'ga ei: A'itituhēva'ea mombe'ukatuavo ji ei pe me: Omanoeymame po ti agwa'ḡa pyteripeve'ḡa ikwahavi nehē Tupana'ga oko vvyakotyve'ḡa nduvihavuhetero kiro javo, ei Jesus'ga ḡa pe nhaporemo.**Jesus'ga ra'oa ojirojijyi aherovaki**

(Mateus 17.1-13; Marcos 9.2-8)

²⁸ Aerē oito ḡwerī okirirē Jesus'ga ḡa nderohoi ojupi Pedro'ga João'ga reheve Tiagova'ea reheve no. Jesus'ga ḡa nderohoi ḡa nderojiupia vvytyruhua rupi tanhi'ī ti ji Tupana'ga pe javo.²⁹ Pevo Jesus'ga nhi'iḡame Tupana'ga pe Jesus'ga rova jirojijyi. Ga'apoa tapy'ynhapira hendy'jandy'ja otiḡahivuhetero. ³⁰ Nanime mokonhava'ea jipiukari yvagahugwiva'ea Moisésva'ea Eliasva'ea pavēi onhi'iḡaJesus'ga pe. ³¹ Ahe katukaturō ḡwendy'jandy'javamo.

Jesus'ga pe ahe ei:

—Nahanahā po ti ga manoi cidade de Jerusalém me nehē, ei Tupana'ga nde mombe'ḡwovo ore ve.

Nahā ḡa ei onhomonhi'iḡa Jesus'ga pavēi.

—Nahā tuhē po ti nehē, ei Jesus'ga ikwahavipeavo.

³² Pedro'ḡa hopehyi okia reki. Kiro ḡa ma'eḡatui hepiaga Jesus'ga katua garendy'jandy'java. Gwepia ḡa mokonhava'ea amame Jesus'ga pyri. ³³ Kiro ahe hoi Jesus'ga hugwi. Ahe horame Pedro'ga ei Jesus'ga pe ga renoina nde ko orembo'eharamo javo:

—Pyry nhanderekoa avo, ei Pedro'ga. Na ore japoi trēs tapyimbovyra pe me: ojipeji nde ve, ojipeji Moisés'ga pe, ojipeji Elias'ga pe.

A'ea Pedro'ga ei kotihī onhi'inhi'iḡa ikwahave'yma.

³⁴ Ga nhi'iḡame yvaḡatiḡa ijyvi ḡa arimo ḡa mongovo o'aḡi pe ua tuhē. A'ero Pedro'ḡa kyhyjihetei.³⁵ Kiro yvaḡatiḡa hugwi Tupana'ga nhi'iḡi. Jesus'ga mombe'ḡwovo ga ei:

—Agwa'ga ko jira'yra'ga nhiremia'nguhete'ga. Pe-hendu katu ti ganhi'iḡa, ei Tupana'ga.

³⁶ Ga nhi'imavame Jesus'ga jate Pedro'ḡa ga repiagi. Ojipe'ḡa pe ḡa nonhi'iḡi a'ea rehe. Manameuhū ḡa imombe'ui onhimbiepiaga.**Jesus'ga ombojipe'a anhaḡa ahera'yrava'ea hugwi**

(Mateus 17.14-21; Marcos 9.14-29)

³⁷ Ko'emame Jesus'ga jyvi vvytyra hugwi ḡwemimbo'ehara'ḡa pavēi ogwovo. ḡa jyvire' he'yive'ḡa Jesus'ga repenhani. ³⁸ Nanime ḡapyteripeve'ga hapukai Jesus'ga pe.

—A'e hete ji nde ve ahembo'ehara pe, ei ga Jesus'ga pe. Ehepia ti jira'yra'ga ga monhimohiḡatuavo. A'ereki gaha jate jira'yra'ga, ei ga Jesus'ga pe. ³⁹ Ji rendu ti. Anhaḡa ga pojyka jipi Diabo'gapyriva'ea. Opojykarame kotihī ga ohapukai. Anhaḡa omombomombo ga mohenyipoipoa okote'varuhuavo ga pe. Ndojipe'apotari ga hugwi. Ga mu'umu'umbavame jate ihoi ga hugwi, ei ga Jesus'ga pe.

⁴⁰ —Neremimbo'ehara'ḡa pyri ji ga reruri. A'e hete ji ḡa pe novīa: Pembojipe'a ti anhaḡa jira'yra'ga hugwi. Nombojipe'ai reki ḡa ga hugwi. A'ereki ḡa ndipopoakari jupe, ei ga Jesus'ga pe imombe'ḡwovo.⁴¹ A'ero Jesus'ga ei pevove'ḡa pe nhaporemo:

—Ndapejikogiuhu pe ji rehe pejikote'varuhuavo. Pe ji mombitu pejiuva. Manameuhū po ti pe jikogi ji rehe nehē naerū? ei Jesus'ga ḡa pe.

A'ero Jesus'ga ei garuva'ga pe:

—Eru ti ndera'yra'ga avo ji pyri.

⁴² Gara'yra'ga rurame anhaḡa ga mbo'ari ga moheō'a. A'ero Jesus'ga ei jupe:

—Ejipe'a ga hugwi.

⁴³ A'ero pevove'ḡa nhimomby'ai Tupana'ga popoakahetea rehe.

Jesus'ga omombe'ua'ja omanoaŋwama

(Mateus 17.22-23; Marcos 9.30-32)

Ūa nhimomby'apavame Jesus'ga rembiapopava rehe, Jesus'ga ei ūwemimbo'ehara'ŋa pe:

⁴⁴ —Pehe ti peapyakwapupu hete nhinhi'i'ŋa rehe. Ji rendu ti kiro. Uhu ūweri' nhimondohava apiavo ūapo pe nehē. Ji pyhy po ti ūa nehē, ei Jesus'ga vvyakotyva'ero vvagipeva'ero no.

⁴⁵ Jesus'ga remimbo'ehara'ŋa ndohekatui ga'ea rehe. A'ereki onhimiva'ea ganhimombe'ua ūa pe. Nurā ūa ei ovytyeri pe: “Ma gara pe ga ei?” Ovytyeri pe ūa ei a'ea. A'ereki Jesus'ga pe ūa nde'ia'uvi: “Ore mbo'e ti nde'ea rehe.” Nde'i ūa a'ero.

Manamo nhande joheva'ero? ei ahe

(Mateus 18.1-5; Marcos 9.33-37)

⁴⁶ Aerē garemimbo'ehara'ŋa nhomonhi'i'ŋi. Ojohupe ūa ei:

—Manamo nhande joheva'ero huvihavamo?

Ovytyeri pe ūa ei ojipe: “Jihi ko.”

⁴⁷ Jesus'ga okwaha ūa erame nahā ovytyeri pe. A'ero ga tayri'ga pyhygi ga rerekovo ojipyri. ⁴⁸ A'ero ga ei ūwemimbo'ehara'ŋa pe:

—Kiroki ūa jireheva'ero ūwaramo gwereko katu tayri'ga – jihi tuhē reki ūa ji rerekokatui. Kiroki ūa ji rereko katu nde ko Tupana'ga repykaramo javo – ūa nhimbuhurukara'ga rerekokatui reki. Pepyteripeve'ga – kiroki ga nonhimbohetei tayri'ga ja – ga pe po ti Tupana'ga ei nehē: “Gaha huvihavuhua.” Nahā po ti Tupana'ga ei ga pe ga mboheteavo nehē, ei Jesus'ga.

Gaha nhande repy, ei Jesus'ga

(Marcos 9.38-40)

⁴⁹ Jesus'ga pe João'ga ei:

—Oji' ore orohepia akwaimbae'ga. Ombojipe'ape'a ga anhaŋa Diabo'gapyriva'ea ojipe'ŋa hugwi nde-popoakara pyvō nde renoina. Jupe ga ei: “Jesus'ga pe mondo pe mbojipe'avo ūa hugwi.” Nurā ore ei ga pe: Terei ti nahā Jesus'ga renoina, oro'e ore. A'ereki ga nhandereheva'ea rūi, ei ga Jesus'ga pe ombo'ehara'ga pe.

⁵⁰ A'ero Jesus'ga ei ūa pe:

—Tapemombigi ga. A'ereki kiroki ga nianemovahī – gaha nhande repy a'ero, ei Jesus'ga.

Topytayme ti Jesus'ga avo, ei Samariapeva'ea

⁵¹ Aerē oho ūweri' Jesus'ga hohava agwa hugwi vya hugwi vya gi pe. Nurā ga ei:

—Aho aha po ti ji kiro Jerusalém me na'ē nehē, ei ga.

⁵² A'ero ga jara'ŋa mondoi ūwenonde. A'ero ūa hoi ga renonde ovahema Samariapeve'ŋa cidade pe timboavujikwe ti Jesus'ga pe javo. ⁵³ Cidadepeve'ŋa ndohoryoryvi Jesus'ga rehe reki. A'ereki ūa e'i ojohupe:

—Aerē po ti ga hoi Jerusalém me nehē ta'u ti ji Páscoa pevo javo, ei ūa.

Nurā ūa ei Jesus'ga remimbo'ehara'ŋa pe:

—Topytayme ti Jesus'ga avo a'ero, ei ūa ūa pe.

⁵⁴ Ikwahavame ūa'ea Jesus'ga remimbo'ehara'ŋa hoi imombe'gwovo Jesus'ga pe Tiagova'ea João'ga pavēi. Nde ko orepojkaharetero javo ūa ei Jesus'ga pe:

—Orombojy pota ore tata yvaga hugwi ūa ndehe ūa mbokaipava a'ero. Ymyahū nahā Eliasva'ea ombojy. Marā po? A'ea pyry nde ve?

⁵⁵ A'ero Jesus'ga pyryrymi ūa novatiamo javo hete ūa pe:

—Ndapyryvi ji ve! ei ga. Napembaragwahavi pejihe.

⁵⁶ Tapoko vvyakotyve'ŋa javo ji ruri imombo'a ūandekote'varuhua ūa hugwi. Ūa jukae'yama ji ruri vvyakotyva'ero vvagipeva'ero no, ei Jesus'ga ūa pe.

Ojipe pe cidade pe ūa hoi ogwovo a'ero.

Okoko pota ahe Jesus'ga remimbo'eharamo

(Mateus 8.18-22)

⁵⁷ Ūa horame pea rupi ojipe'ga ei Jesus'ga pe:

—Ji po ti neremimbo'ehara'ga nehē. Ndehoa nanani po ti ji hoi nde rupi nehē.

⁵⁸ A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Ereho pota tuhē nde ji rupi? ei Jesus'ga.

Ja'gwara'java'ea raposas gwyvykoi okwara vvy pe okia ipype. Gwyrā'ia ikiri hakā rehe, ei Jesus'ga. Jihi reki ndarekoi jikhava vvyakotyva'ero vvagipeva'ero no, ei Jesus'ga ga pe. Nde horame ji rupi ji javijitehe po ti nde ndererekoi nehē no, ei Jesus'ga ga pe.

⁵⁹ Ojipe'ga pe Jesus'ga ei:

—Ji rupi nanani ti ejo, ei Jesus'ga.

A'ero ga ei reki Jesus'ga pe:

—Aerē po ti ji hoi ndehoa nanani nehē. Na ji hoi na'ē jipo'ria tyma, ei ga nde ko jipojkaharetero javo Jesus'ga pe.

⁶⁰ Emo Jesus'ga ei ga pe:

—Terehoi ti pevo. Omanove'ŋa'jave'ŋa – kiroki ūa noarōi Tupana'ga nhi'i'ŋa – ūa tuhē ti toty' gwe'yja'ŋa. Ndehe, ehoeho ti imombe'gwombe'gwovo he'yjuhuve'ŋa pe. Ere ti ūa pe: “Perojijyijyjuka ti pejea-poroŋita Tupana'ga pe pejikoga ga rehe. A'ero po ti ga pe pokokatui nehē imombo'a pendekote'varuhua pe hugwi okovo penduvihavuhetero nehē.” A'ea ti ere ūa pe, ei Jesus'ga ga pe.

⁶¹ Kiro ojipe'ga ei Jesus'ga pe:

—Ji po ti neremimbo'ehara'ga nehē. Na ji hoi na'ē nhirongapypeve'ŋa pe javo. Kiro ji hoi, ta'e ti ji ūa pe, ei ga nde ko jipojkaharetero javo Jesus'ga pe.

⁶² Emo Jesus'ga ei ga pe:

—Oporavykyrame ji ve ahe tomohepia'ngiukaryme ti ojipea ojive. Ojipea imohepia'ngiukarame ojive ahe ndapyryvi nhirembipo'ruhavamo. Ndapo'rui ji ahe a'ero.

Setentava'ea oko Jesus'ga nhi'i'ŋa rupi

10 Aerē Jesus'ga nhandepojkaharete'ga ūa mo'emo'ei ojipe'ŋa setentave'ŋa. Ūa pe ga ei: —Penhomoirū ti Tupana'ga nhi'i'ŋa mombe'gwovo ojipe'ŋa pe.

A'ea ga ei mokonha'ġa mondomondovo ġwenonde. Cidades pe nanani – perope ga oho pota – pevo nanani ga setentave'ġa mondoi. Mokomokōi ġa hoi onhomoiruamo a'ero.

² Ġahoa renonde Jesus'ga ei ġa pe:

—Pevove'ġa ko koapora ja ġanemimondoroġweri-va'ea ja – kiroki ġa tohendu Tupana'ga nhi'iġa, ei Jesus'ga ġa pe. He'yi hete koapora gworygworyvamo. Imondorove'ġa ndohygi reki hehe. A'ereki ġa ndahe'yi. A'ero ahe ei koapora jara'ga pe: “Koji'i jitehe ti embuhurukara'ja imondorove'ġa ġa pyri imondoroguka ko pe.” A'ea ahe ei koapora jara'ga pe, ei Jesus'ga.

—Na jitehe pevove'ġa koapora ja. A'ereki ġa he'yjuhu ranuhū. Ndahe'yi reki imondorove'ġa'jave'ġa – kiroki ġa oporavyky imombe'gwovo Tupana'ga nhi'iġa ġa pe tojiko ti ġa Tupana'ga rehe javo, ei Jesus'ga. Pe'ji ti Tupana'ga pe a'ero koapora jara'ga'jave'ga pe: “Koji'i jitehe ti embuhurukara'ja ejiheve'ġa ġa pyri. Tomombe'u ti ġa nenhi'iġa he'yjuhuve'ġa pe tojiko ti ġa nde rehe. A'ero po ti ġa ndekoi nde pyri upa avuiraama nehē.” A'ea ti pe'ji Tupana'ga pe, ei Jesus'ga setentave'ġa pe.

³ —Kiro po ti ji pe mondoi nehē. Ji rendu ti. Jihi kiro po ti pe mondo okote'varuhuve'ġa pyteri pe. Peko po ti pe cordeiros ja ipopoakare'ġva'ea ja pejigwovo ġapyteri pe nehē. Onharō ja'gwara'jave'ea lobos cordeiros pyhyga otiruahūro jupe. Na jitehe po ti okote'varuhuve'ġa tiruahūro pe me nehē, ei Jesus'ga.

⁴ —Taperohoi ti sacola, itambere'ia, sandálias irūa. Tapepytai'i ti pea rupi penhinhi'iġe'yma ojipe'ġa pe.

⁵ Pevahemame onga pe ti pe'ji na'ē ongapypeve'ġa pe: “Tu katu ti pepy'a!” ⁶ Po ongapypeve'ga ipota tu katu ti jipy'a a'ero javo, a'ero po ti gapy'a rukatui tuhē nehē, ei Jesus'ga. Po ongapypeve'ga ndopotari, a'ero po ti gapy'a ndukatui nehē, ei Jesus'ga setentave'ġa pe.

⁷ —Ongapypeve'ġa ipotarama pekia ġwonga pype ti pepyta ġanonga pype a'ero. Pe'u ti ġambatera – kiroki a'ea ġa ombuhu pe me. A'ereki po ġa pe poraka pe pokoga hamo. Pepyta ti ġanonga pype jate pejiyijijy-je'yma ojipejipea pype onga pype, ei Jesus'ga.

⁸ —Po ġa horyory pe ndehe pe mboapyga imondovo pe me pe vahemame cidade pe, a'ero ti pe'u ġambatera – kiroki a'ea ġa ombuhu pe me. ⁹ Pemombi ti karugwara itetirūave'ġa hugwi pevo. Pe'ji ti ġa pe: “Koro Tupana'ga gwepiuka opopoakara pe me okovo ġweri penduvihavuhetero.” A'ea ti pe'ji ġa pe imombe'gwovo, ei Jesus'ga.

¹⁰ —Po ġa ndohoryoryvi pe ndehe pe mboapyge'yma imondoe'yma pe me pe vahemame cidade pe, a'ero ti peho pehea rupi cidade rapea rupi. Pe'ji ti: ¹¹ “Pehepia ti otimbuguhua orepya rehe pecidadeva'ea. Koa otimbuguhua ore ihyvi kiro javo: Napehendupotari pe Tupana'ga nhi'iġa ore imombe'urame pe me. Pe hendupotare'ymame ti pekwha: Koro Tupana'ga gwepiuka opopoakara okovo ġweri huvihavuhetero pe pyri.” A'ea ti pe'ji ġa pe, ei Jesus'ga setentave'ġa pe.

¹² —A'e ji pe me, ei Jesus'ga. Aerē mbapava koty po ti ġa hepiagi hahyva'ea ojihe Tupana'ga omanove'ġa mono'ombavame ġa ndeheve nehē. Ġa mono'ombava

po ti ga ei ġa pe nhaporemo peko te'varuhu pe javo. A'ereki ġa nohendupotari ganhi'iġa. Koji'i po ti hahy ġa pe Sodoma'peve'ġa pe hohe, ei Jesus'ga setentave'ġa pe.

Tiruahūaġwama cidadespeva'ea pe

(Mateus 11.20-24)

¹³ Kiro Jesus'ga nhi'iġahyi cidadespeve'ġa pe Corazimmeve'ġa pe Betsaidapeve'ġa pe no. Javo ġa pe ga ei:

—Tiruahū ti pe me nehē! ei Jesus'ga. A'ereki pe ndapepohiri pejikote'varuhua hugwi. Pehepia ko pe Tupana'ga popoakara novia ji japorame ahemonhimomby'aheteva'ea. Hepiagame po pe pepohi pejite'varuhua hugwi hamo.

A'ea Jesus'ga ei cidadespeve'ġa pe Corazimmeve'ġa pe Betsaidapeve'ġa pe no.

—Ymyahū Tiropeva'ea Sidommeva'ea pavēi ndohepiagi Tupana'ga popoakara ahemonhimomby'ava'ea repiag'e'yma, ei Jesus'ga. Po ymyahū ji japo ahemonhimomby'ava'ea ahepyteri pe, po kotihī ahe pohiri okote'varuhua hugwi po raka'e hamo. Omongi po ahe opite'varuhua imondovo tanimbuga oakaġa rehe po raka'e hamo ndorovy'ari ore orerekote'varuhua rehe javo, ei Jesus'ga.

¹⁴ —Ymyahū Tiropeva'ea ndohepiagi reki Tupana'ga popoakara ahemonhimomby'ava'ea repiag'e'yma Sidommeva'ea pavēi, ei Jesus'ga. Ndopohiri ahe a'ero okote'varuhua hugwi. Nurā po ti ahe hepiagi hahyva'ea ojihe nehē Tupana'ga omanove'ġa mono'ombavame nehē ahe reheve nehē. Ġa mono'ombavame po ti ga ei ahe ve nhaporemo nehē peko te'varuhu pe javo, ei Jesus'ga cidadepeva'ea mombe'gwovo.

—A'ea rupi koji'i po ti hahy pe me nehē, a'e ji pe me, ei Jesus'ga Corazimmeve'ġa pe Betsaidapeve'ġa pe no. Igwyre'i po ti hahy Tiropeva'ea pe Sidommeva'ea pe nehē no, ei Jesus'ga. A'ereki Tupana'ga popoakara repiakurame pe ndapepohiri reki pejikote'varuhua hugwi, ei Jesus'ga Corazimmeve'ġa pe Betsaidapeve'ġa pe no.

Kiro Jesus'ga ei ojipe'ġa pe cidadepeve'ġa pe Cafarnaummeve'ġa pe. E'i ga:

¹⁵ —Marāi pe pejive? “Nhande huvihava jara'ġa hohe pa.” Nahā ko pe ei pejohupe penhimboheteavouhu pejikovo. Pe peho hete hahyva'ea ruvihava pype nehē, ei Jesus'ga Cafarnaummeve'ġa pe.

¹⁶ Setentave'ġa pe Jesus'ga ei:

—Kiroki ga pe nendu – gaha ji rendu reki. Kiroki ga napenendukatui pe arō'e'yma – gaha nanhirendukatui reki. Kiroki ga nanhirendukatui ji arō'e'yma – gaha nohendukatui nhimbuhurukara'ga, ei Jesus'ga setentave'ġa pe.

Ojivy setentava'ea

¹⁷ Kiro setentave'ġa hoġahoi a'ero ogwovo Jesus'ga nhi'ipo'ruavo imombe'gwombe'gwovo Tupana'ga nhi'iġa. Aerē ġa jivyri Jesus'ga pyri gworygworyvamo. Orepojykaharetero javo Jesus'ga pe ġa ei:

—Nderera pyvõ ore erame anhağa pe Diabo'gapyri-va'ea pe a'ea oko orenhi'iğa rupi ojipe'avo ğa hugwi.

¹⁸ A'ero Jesus'ga ei ğa pe:

—Kwa. Ahepia katu ji Satanás'ga hira yvaga hugwi okote'varuhuva'ea ruvihavuhu'ga hira. Kotihĩ ga hi-hetei overavava'ea ja. ¹⁹ Ji rendu ti. Opombopopoaka ji. Nurã pe pyruĝame mboja rehe jagwa'jyra rehe po ti ndahahyi pe me nehẽ. Opombopopoaka ji. Nurã pe popoakaramo Satanás'ga hohe Diabo'ga hohe. A'ero Satanás'ga imondorame hahyva'ea pe me po ti pe nhi-momiranami nehẽ, ei Jesus'ga ğa pe.

²⁰ —Pe nhi'iğa rupi anhağa rekoro ĝwaramo rūi ti pe-jory. Tupana'ga okwatija pendera inoĝa ga'apoa rehe livro rehe yvagi pe. Pendera noĝa ĝwaramo ti pejoryjory, ei Jesus'ga setentave'ĝa pe.

Horyory Jesus'ga

(Mateus 11.25-27; 13.16-17)

²¹ A'ea rupi Tupana'ga ra'uva Jesus'ga mbohoryoryvi. A'ero Jesus'ga roryoryvamo Tupana'ga mboheteavo javo ga pe:

—Apĩ, ei ga. Ndepyry hete nde ekovo yvagipeve'ĝa nduvihavuhetero yvyakotyve'ĝa nduvihavuhetero no. A'ereki nde nderekwahavukari a'itituhẽva'ea ikwahapya'ĝa pe heaporoĝitave'ĝa pe no. Onhim-bo'ee'ýve'ĝa pe tayri'ĝa'jave'ĝa pe nde erekwahavuka a'itituhẽva'ea. Na tuhẽ, Apĩ. A'ereki nahã nde erepota, ei Jesus'ga Tupana'ga pe.

²² Kiro Jesus'ga ei:

—Jiruva'ga ombuhu pa ji ve ji mbopopoaka. A'ero ji popoakaramo ojipe'ĝa hohe pa. Gaha jate ji kwaha hete. Ojipe'ĝa ndajikwahakatui. Jihi jate ji kwaha hete jiruva'ga. Okwaha ğa ga ji ga mboukwahapotarame jate ğa pe, ei Jesus'ga ğa pe.

²³ A'ero Jesus'ga pyryrymi ĝwemimbo'ehara'ĝa pe. Onhi'iğa ğa pe jate ga ei:

—Pe me pyry hete. A'ereki pe pejirokwa ikwahava aherembikwahavipyre'yma Tupana'ga rembiapoa repi-aga. Pyry hete ti ğa pe no – kiroki ğa gwepia penembiepiaga ikwahava, ei Jesus'ga ĝwemimbo'ehara'ĝa pe.

²⁴ A'ereki ymyahũ ko Tupana'ga nhi'iğa mombe'uharava'ea gwepia pota hete penembiepiaga aheruvi-havuhuva'ea pavẽi. He'yiva'ea gwepia pota. Ahe ndo-hepiagi reki. Ğwendu pota hete ahe penemienduva no. Ahe nohenduvi reki, ei Jesus'ga ĝwemimbo'ehara'ĝa pe.

Pyry hete Samariapeva'ea ahe hohe

²⁵ Aerẽ judeus'ĝa mbo'ehara'ga o'ã Jesus'ga pyri. "Tahepia ti Jesus'ga reaporoĝita," ei ga ovytyeri pe. "Mara'ngu po ti ga onhimbotegweteavouka ji ve ga nhi'iĝame nehẽ?" ei ga.

A'ero ga ei Jesus'ga pe:

—Marã po ti jipyryhetea hamo nehẽ? A'ero po ti ji rekoi avuirama Tupana'ga pyri nehẽ, ei ga Jesus'ga pe ombo'ehara'ga pe.

²⁶ A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Marãi Moisésva'ea rembikwatijara? Marã nde imonhi'iği aherembikwatijara?

²⁷ A'ero ga ei Jesus'ga pe:

—Nahã Moisésva'ea rembikwatijara e'i:

"Pearõ hete tuhẽ ti pejipojykaharete'ga Tupana'ga. Pearõ hete tuhẽ ti ga pejipty'a pe.

Pearõ hete tuhẽ ti ga imondovo pejeaporoĝita imohi-na ga rehe.

Pearõ hete tuhẽ ti ga pejirokwa pejikovo ga nhi'ĩpo'ruavo.

Pearõ hete tuhẽ ti ga tako

ti ji garemimbotarimova'ea rupi jate javo.

Penhiarõ hete pe.

Na jitehe ti pearõ pejikotyve'ĝa."

A'ea Moisésva'ea rembikwatijara ei, ei ĝambo'ehara'ga Jesus'ga pe.

²⁸ A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Na tuhẽ. Eko pyry ti Moisésva'ea rembikwatijara rendukatuavo, a'ero po ti nde rekoi Tupana'ga pyri avuirama nehẽ, ei Jesus'ga ga pe.

²⁹ Ovytyeri pe ĝambo'ehara'ga ei: "Po nhirenduve'ĝa ei ji mombe'gwovo hamo gaha okwaha hete javo ji ve hamo," ei ga ovytyeri pe. Nurã ga ei Jesus'ga pe:

—"Pearõ ti pejikotyve'ĝa," ei Moisésva'ea, ei ga.

Ma'ĝa ko jikotyve'ĝa naerũ? Ta'arõ ji ğa a'ero, ei ga Jesus'ga pe.

³⁰ A'ero Jesus'ga ei imombe'gwovo ga pe ga mbo'ea-vo.

—Judeu'ga hoi pea rupi cidade de Jerusalém hugwi ogwovo, ei Jesus'ga. Ojipe pe ga hoi cidade de Jericó pe. Ga horame pea rupi iporomive'ĝa ndekoi ga rehe imima ga hugwi ga mu'umu'uma ga noĝa. Gwekyi ğa gapira vehevi ga hugwi herogwovo ga reja. Kiro ga manoĝwerĩ.

³¹ —Kiro ikwava'ẽhara'ga ruri pea rupi judeu'ga. Imu'umu'umbyra'ga repiagame ga hoi pea aherovai ga hugwi okwava ogwovo. ³² Na jitehe levita'ga rekoi judeu'ga. Uhu ga pea rupi. Urame ga imu'umu'umbyra'ga repiagi no. Pea aherovai ga hoi ga hugwi okwava ogwovo.

³³ —Aerẽ Samariapeve'ga ruri pea rupi no, ei Jesus'ga.

Samariapeve'ĝa noarõi judeus'ĝa.

—Emo imu'umu'umbyra'ga repiagame Samariapeve'ga ga porogwetygi reki. "Po hahy hete ga pe," ei ga, ei Jesus'ga. ³⁴ Urame ga pyri ga ga pohanoĝi a'ero. Gweka'vo ga óleo vinho reheve gamohumby-gagwera rehe ga pohanoĝa. Ouvã ga gamohumby-gagwera tapy'ynhapira pyvõ. A'ero ga ga mondoi ĝwenymbava arimo yuhua'javuhuva'ea arimo ga rerogwovo. Onga pype ahekihavuhua pype ga ga rerohoi ga repiakatuavo pevo.

³⁵ —Ko'emame ohorame ga ipe'ai oitambere'ia hugwi mokõi moeda pratava'ea. He'yi hehe moeda rehe itambere'ia rehe. Onga jara'ga pe ga imondoi. "Ehepia katu ti ga," ei ga imondovo ga pe. "Mara'ngu po ti mokõi itambere'ia ihyge'yma nehẽ nde ipyhygame mbatera ga pe nehẽ? Po ti ndohygi itambere'ia ndehe ipy-

hygame mbatera ga pe nehē, a'ero po ti ji imondoi koji'iva'ea nde ve nehē jirura'javame nde pyri nehē," ei Samariapeve'ga onga jara'ga pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġambo'ehara'ga pe.

³⁶ —Ejapyaka ti. Manamo trêsvē'ġa – kiroki ġa gwepia imu'umu'umbyra'ga pea rupi – manamo ġa gwereko katu ga gakytyva'ero? ei Jesus'ga ga pe.

³⁷ A'ero ġambo'ehara'ga ei Jesus'ga pe:
—Kiroki ga ga pohano – gaha oko gakytyva'ero ga pokoga.

A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Ga ja ti eko ojipe'ġa pokoga – kiroki ġa iporia'i.

Jesus'ga Martava'ea pavēi Mariava'ea pavēi

³⁸ Aerē Jesus'ga hogahoi ġwemimbo'ehara'ġa pavēi pea rupi ogwovo cidade'i pe. Pevo Marta'ġa nonga pe ga hoi ovahema. Martahēa ga mboapygi ġwonga pype gworygworyvamo ga rehe. ³⁹ Gwereko hēa oirūhēa. Hēarera ko Maria. Mariahēa apygi Jesus'ga pyri gapya koty hendukatuavo ganhi'i'ġa.

⁴⁰ Kiro Martahēa nhimbaekwahivi japovo mbatera ti'u ti javo. Nurā hēa ruri opytaahi'viavo Jesus'ga pyri javo ga pe:

—Pry nde ve nhiirūhēa ji pokoge'ymame? Jihi jate ji poravykyi. Orepojkaharetero ere hēa pe a'ero tajipoko hēa japovo.

⁴¹ A'ero Jesus'ga nhandepojkaha'ete'ga ei:

—Marta! ei ga hēa pe. Nda'ei po ti ji nahā hēa pe nehē. Ndehe, terenhimbaekwahivuhui ti ejapykauhuavo mbatera rehe! ei Jesus'ga Martahēa pe. ⁴² Koji'i ko pyryvamo ahe nhinhi'i'ġa renduvi. Mariahēa ji rendu potaripe okovo. Na hēa ji renduvi a'ero, ei ga Martahēa pe.

Ġa ndepiapavirē ga oho ogwovo.

Marā ore nhi'i'ġi Tupana'ga pe? ei ahe

(Mateus 6.9-13; 7.7-11)

11 Aerē Jesus'ga nhi'i'ġi Tupana'ga pe okovo. Ga nhi'imbavirē garemimbo'ehara'ga ei Jesus'ga pe:
—Joāo'ga ombo'e ġwemimbo'ehara'ġa nahanahā ahe nhi'i'ġi Tupana'ga pe javo. Oro ore, marā ore nhi'i'ġi Tupana'ga pe? Ndehe ore mbo'e ti hehe jipojka-haretero, ei ga Jesus'ga pe.

² A'ero Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe:

—Kwa. Opombo'e po ti ji kiro. Penhi'i'ġame Tupana'ga pe ti pe'ji ga pe:

“Apī, nde ereko katu hete.

Tanerenoiġatu ti ġa nhaporemo a'ero nde mboheteavo ga ko Tupanete'ga javo nde ve. Herejo ti vyakotyve'ġa nduvihavuhuhetero ekovo.

³ Nane'ymi ti embuhu ore ve mbatera toro'u ti.

⁴ Ore ndorokwahava'javi ojipe'ġa ndekote'varuhua orojive henonhe'yma ġa pe nhaporemo.

Na jitehe ti orerekote'varuhua emombo ore hugwi ikwahava'jave'yma henonhe'yma.

Ore poko ti toronhi'ġo'ruyme ti Satanās'ga orokoe'yma garemimbotarimova'ea rupi.”

A'ea Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ġa mbo'eavo nahā ti penhi'ġi Tupana'ga pe javo.

⁵ Koji'iva'ea ga ei ġa pe:

—Po ga – kiroki ga ojikoty'a pe pavēi – po ga uhu penonga pe ohoa pyteri pe ppyhaji katu pe ndepiaga, ei Jesus'ga. Momina po pembatera. Nurā ahā imondoa ga pe. Marā po pe ndekoi a'ero? Peho po pe ojipe'ga ronga pe – kiroki ga ojikoty'a pe pavēi no. Pe'e po pe ga pe: “Embuhu'ri ore ve trêsvē pāes. A'ereki ojipe'ga uhu oreronga pe ohoa pyteri pe – kiroki ga ojikoty'a ore pavēi. Ndorogwereko ore mbatera to'u ti ga javo.”

⁷ —A'ero po ga ei pe me: “Ndavyptotari ji jikira ġwaramo. Ahovapytymbavipe ji. Anhino ji jira'ya'ġa pavēi. Nurā ji ndavyri imondovo pe me,” e po ga pe me, ei Jesus'ga.

⁸ —A'e ji pe me, ei Jesus'ga. Pe pavēi ojikoty'aro ġwaramo rūi ga vyri imondovo pe me. Pe po-randupige'yma ġwaramo ga hugwi ga vyri imondopa-va penemimbotarimova'ea, ei Jesus'ga.

⁹ —Penhi'i'ġame Tupana'ga pe na jitehe ti peporandurandu ga pe pejikovo. A'ero po ti Tupana'ga imondoukari pe me nehē. Pehekaeka ti tihepia ti javo. A'ero po ti pe hepiagi nehē. Pekwapekwa ti porta rehe pejikovo taho ti ji jurukwara rupi javo. A'ero po ti pe hoi hupi nehē, ei Jesus'ga. ¹⁰ A'ereki kiroki ġa onhi'ġi Tupana'ga pe ore poko javo – ġa pe nhaporemo Tupana'ga omondouka okovo imombryryva oporanduve'ġa pe hekahara'ġa pe okwaokwave'ġa pe, ei Jesus'ga.

¹¹ —Po penda'ya'ra'ga ei pe me embuhu ji ve pira javo, a'ero mboja rūi po pe imondoi ga pe. ¹² Po penda'ya'ra'ga ei pe me embuhu ji ve hupi'a javo, a'ero jagwa'jyra rūi po pe imondoi ga pe.

¹³ —Ite'varuhue'ġve'ga ja po pe pekwaha imondovo peja'ya'ra'ġa pe. Peko te'varuhu pe reki. Po pe ġanduva-mo pekwaha imondovo peja'ya'ra'ġa pe, a'ero koji'i penduvete'ga yvagipeve'ga pyryheteve'ga ikwahahetei gwa'uva mondovouka pe me pe poranduvame ga pe. Pryri hete gara'uva, ei Jesus'ga ġa pe.

O'mbero ahe e'i: Belzebu'ga opoko Jesus'ga

(Mateus 12.22-30; Marcos 3.20-27)

¹⁴ Aerē anhaġa opojka akwaimbae'ga okovo. Nonhi'i'ġi anhaġa Diabo'gapyriva'ea. Nurā nomonhi'i'ġukari akwaimbae'ga pe. Jesus'ga anhaġa mbojipe'arame ga hugwi akwaimbae'ga nhi'i'ġi reki. A'ero pevove'ġa nhimomby'ai onhimongyavo. ¹⁵ Hepiaga jara'ġa ei:

—Belzebu'ga anhaġa ruvihavuhu'ga opokogame Jesus'ga popoakaro. Nurā Jesus'ga anhaġa mbojipe'ai ġa hugwi imondovouka, ei ġa o'mbero.

Belzebu, ei ġa Diabo'ga pe. Irūa garera Satanās.

¹⁶ Ojohupe ojipe'ġa ei:

—Tihepia ti Jesus'ga popoakara, ei ġa. Mara'ngu po Tupana'ga okovo ga pyri ga mbopopoaka? Tupana'ga ga mbopopoakare'ymame po ti nhande ga mbotegwetei nehē, ei ġa ojohupe. Nurā ġa ei Jesus'ga pe:

—Eapo ti ahemonhimomby'ava'ea. Mara'ngu po Tupana'ga japouka nde ve nde pokoga? Torohepia ti, ei ġa ga pe.

¹⁷ Jesus'ga okwaha ġandeaporoġitate'varuhua. A'ero ga ei ġa pe:

—Po ġagwyriveve'ġa otavuka ojohupe, a'ero po ti ġa nhomoka'nhymbavi nehē. Po ongapypeve'ġa otavuka ojohupe, a'ero po ti ġa nhomoka'nhymbavi nehē no, ei Jesus'ga ġa pe. ¹⁸ Po na jitehe Satanás'gapyriva'ea otavuka ojohupe, a'ero po ti inhomoka'nhymbavi jovai nehē no. Marā po ti Satanás'ga huvihava a'ero ojipyri-va'ea ahana'javame nehē? ei Jesus'ga ġa pe. A'ea ji ei. A'ereki pe pe'e: "Belzebu'ga Jesus'ga pokogi ojipyri-va'ea mbojipe'auka ga pe." Nahā pe pe'e, ei Jesus'ga ġa pe.

¹⁹ —Ma'ġa ombojipe'auka Satanás'gapyriva'ea pen-deheve'ġa pe naerū? ei Jesus'ga. Ndape'ji reki pe ġa pe: "Belzebu'ga ombojipe'auka ġa pe." A'ea rūi pe ei, ei Jesus'ga. Po ga rūi ġa poko ojipyri-va'ea mbojipe'auka ġa pe, a'ero ga rūi ji poko no, ei Jesus'ga. Tape'ei ti ji ve a'ero: "Belzebu'ga Jesus'ga poko." Po pe'ji a'ea ji ve, a'ero po ti pen-deheve'ġa ete'varuhui pe me nehē no pe'mbe pe javo pe me nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

²⁰ —Tupana'ga ipopoaka hete. Gapopoakara ombojipe'auka Satanás'gapyriva'ea ji ve, ei Jesus'ga. Pekwaha pe a'ero Tupana'ga ko nhandervihavuhetero kiro javo, ei Jesus'ga.

²¹ Kiro Jesus'ga Tupana'ga popoakara mombe'ui ga ojipe'ġa hohe javo. Imombe'gwovo ga ei ġa pe ġa mbo'eavo:

—Ipopoakave'ga opyhy pa gwy'yva toavykyyme ti ojipe'ga nhironga javo. Ga hepiakaturame ġwonga u katu gambatera. ²² Ojiko ga gwy'yva rehe. Aerē ojipe'ga ruri otavuka ipopoakave'ga pe. Gaha koji'i ipopoaka ipopoakave'ga hohe. Nurā ga gapopoakara mombigi ipyhyypava gary'yva ga hugwi gambatera no. A'ero ga ima'ēi gambatera.

A'ea Jesus'ga imombe'ui nahā Tupana'ga ipopoaka Satanás'ga hohe javo.

²³ —Kiroki ga ndajirepygi – gaha ji movahī, ei Jesus'ga. Kiroki ga nomono'oġi ji pavēi – gaha ombokwa-ki'o.

A'ea Jesus'ga ei ga nombojikogukari ġa ji rehe javo.

Ojivy anhaġa ahe pyri

(Mateus 12.43-45)

²⁴ —Kiro po ti ji imombe'ui anhaġa rembipyhyga'ga pe me, ei Jesus'ga. Nahā ja aġwamove'ġa ndekoi ite'varuhuve'ġa – kiroki ġa opohi okote'varuhua hugwi novīa ojikoge'yma ji rehe, ei Jesus'ga. Anhaġa Dia-bo'gapyriva'ea ite'varuhu hete akwaimbae'ga pyhyga otiruahūro ga pe. Aerē anhaġa jipe'ai ga hugwi ogwo-vo yhye'yi me okwaokwava. "Mome po ti ji ruvi nehē?" e'i ovytyeri pe heka. Ndohepiagi reki. Nurā i'ei: "Ajivy po ti ji nhironga pe ipojykaa'java akwaimbae'ga pojykaa'java," e'i. Akwaimbae'ga pe anhaġa i'ei nhironga.

²⁵ —A'ero ituri ojivya akwaimbae'ga pyri. Ovahe-mame ga pyri anhaġa i'ei: "Ikatu hete nhironga im-boavujikweripyra," e'i anhaġa.

²⁶ —A'ero ihoi seteva'ea rerua anhaġa rerua. Akoja hohe seteva'ea tiruahū hete, ei Jesus'ga. Ovahemame akwaimbae'ga pyri ga pojykai otiruahūro ga pe. A'ero kiro koji'i tiruahū hete akwaimbae'ga pe. Ymya tiruahū ga pe ojipejiva'ea ga pojykarame. Aerē koji'i tiruahū hete ga pe seteva'ea ga pojykarame, ei Jesus'ga.

Horyory tuhē ahe

²⁷ Ga nhi'iġame hahyahi pevove'ġa pyteripevehēa nhi'iġa ga pe:

—Pryr hete hēa pe – kiroki hēa nde mbo'a nde moka'mbuka'mbuavo, ei hēa.

²⁸ A'ero Jesus'ga ei:

—Na tuhē. Emo koji'i pryri hete ġa pe – kiroki ġa Tupana'ga nhi'iġa rendu katu okovo ganhi'iġa rupi, ei ga.

Jesus'ga okwahava'javuka Jonas'ea ahe ve

(Mateus 12.38-42; 16.1-4; Marcos 8.11-12)

²⁹ He'yive'ġa nhombotymbotyvame Jesus'ga pyri ga ei ġa pe:

—Peko te'varuhu pe aġwamova'ero! A'ereki pe pe'e: "Jesus'ga japorame jate nhande ve ahemonhimomby'ava'ea, a'ero po ti nhande ei ikwahava nehē: Tupana'ga ga poko. A'ea po ti nhande xa'e hepiagame nehē." A'ea pe ei, ei Jesus'ga ġa pe.

—Ndoapoukari po ti Tupana'ga ojipea ahemonhimomby'ava'ea pe me nehē. Ojikwe ga oapo ahemonhimomby'ava'ea Jonas'ea mohemukarame ymyahū hako. A'ea jate po ti ga ikwahavukara'javi pe me nehē jiji Jesus'ga poko javo, ei Jesus'ga. Ymyahū Jonas'ea ko Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea hako.

³⁰ Pekwahava'ja ti Jonas'ea pejapyakavo. Ymyahū Tupana'ga Jonas'ea mondoukari cidadepeva'ea pyri Nínivepeva'ea pyri tokwaha ti ġa jipopoakara javo. Na jitehe Tupana'ga ji mbuhurukari pe pyri aġwamova'ea pyri tokwaha ti ġa jipopoakara javo, ei Jesus'ga yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no.

Nahā Jesus'ga Jonas'ea mombe'ui ahe ve tokwahava'ja ti ġa Tupana'ga popoakara Jonas'ga mbogwerava reheve javo. A'ero ga ei:

³¹ —Aerē mbapava koty po ti Tupana'ga omanove'ġa mono'ono'ombavi nehē pe ndeheve nehē, ei Jesus'ga. Pe mono'ombavame po ti ga ei pe me ġa pe nhaporemonehē peko te'varuhu pe javo. A'ea rupi po ti tyapyrakotyva'ea ruvihavuhuva'ea kweravi nehē no kunhangwerava'ea. Ojipiukarame po ti ahe imboukwahavukari pendekote'varuhua nehē. A'ereki ymyahū ahe uhu Salomāova'ea pyri paivohuhetea hugwi hako tahendu ti ganhi'iġa javo. "A'ereki ga okwaha hete," ei ahe ua, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

—Ji rendu ti! ei Jesus'ga ġa pe. Jiji kaitu akwaha hete Salomāova'ea hohe, ei Jesus'ga. Aġwamova'ero pe napehendupotari nhinhi'iġa ikwahapotare'yma a'iti-tuhēva'ea. Nurā po ti tyapyrakotyva'ea ruvihavuhuva'ea imboukwahavukari pendekote'varuhua nehē, ei Jesus'ga.

³² —Mbapava koty po ti Tupana'ga omanove'ġa mono'ono'ombavi pe ndeheve nehē, ei Jesus'ga. Pe

mono'ombavame po ti ga ei pe me ġa pe nhaporemo nehē peko te'varuhu pe javo. A'ea rupi po ti Nínivepeva'ea kweravi nehē no. Ojjiukarame po ti ahe imboukwahavukari pendekote'varuhua nehē. A'ereki ymyahū Nínivepeva'ea ġwendu katu Tupana'ga nhi'iġa hako. Opohi ahe okote'varuhua hugwi ymyahū hendukatuavo Tupana'ga nhi'iġa Jonasva'ea imombe'uro ġwaramo hako, ei Jesus'ga ġa pe imombe'gwovo.

—Ji rendu ti! ei Jesus'ga ġa pe. Jihi kaitu amombe'u katu Tupana'ga nhi'iġa Jonasva'ea hohe, ei Jesus'ga. Aġwamova'ero pe napehendupotari nhinhi'iġa pepohire'yma pejikote'varuhua hugwi. Nurā po ti Nínivepeva'ea imboukwahavukari pendekote'varuhua nehē, ei Jesus'ga.

Kojahuva'ea'javuhuva'ea
(Mateus 5.15; 6.22-23; Lucas 8.16)

³³ —Imondygame lamparina ahe nomondo imihava pype. Ndohovapygi ahe lamparina hyrua pyvō. Pyte'mbia rehe ahe omondo lamparina. Nurā okirame onga pype ahe gwepia kojahua, ei Jesus'ga.

³⁴ —Ndereakwara ko lamparina ja nde ve. Ejeakwakaturame po ti nde hepiakatui egwovo kojahua rupi ikwahava nehē. Na jitehe ejeaporoġitaturame ekovo pota Tupana'ga remimbotarimova'ea rupi po ti nde rekokatukwahavi nehē, ei Jesus'ga.

—Ejeakwate'varuhurame po ti nde nderehepiagi egwovo ypytuna rupi ikwahave'yma nehē. Na jitehe ejeaporoġitate'varuhurame ekopotare'yma Tupana'ga remimbotarimova'ea rupi po ti nde nderekokatukwahavi nehē, ei Jesus'ga.

³⁵ —Ekwaha ti a'ero imbaragwahava mara'ngu po ji jireaporoġitakatue'yma javo. Ejeaporoġita katu ti takote'varuhuyime ti javo. ³⁶ Lamparina imbokojahuheterame nde ve nde hoi pehea rupi katu ikwahava. Na jitehe ekokatukwahavame po ti nde ikwahahetei nehē nahanahā Tupana'ga opota ji ve javo. Po nandereaporoġitate'varuhui'i'i, a'ero po ti nde rekokatukwahapavi nehē.

Tiruahū ti fariseusva'ea pe
(Mateus 23.1-36; Marcos 12.38-40)

³⁷ Jesus'ga nhi'iġirē fariseu'ga ei ga pe:

—Herejo nhironga pype i'gwovo ji pyri.

A'ero Jesus'ga hoi ga rupi garonga pype oapyga mesa pyri. ³⁸ Jesus'ga ndojipogwei na'ē ojikwakuve'yma. A'ero fariseu'ga ei ovyteri pe: "Garamo Jesus'ga nohendukatui nhaneramonhava'ea remimbo'eagwera naerū? Nhaneramonhava'ea e'i: 'Nahanahā nhande xajipogwei katu. Nhandejipogweikaturō ġwaramo nhande nhimombryvi Tupana'ga pe,' ei ahe." A'ea ga ei ovyteri pe onhimomby'avo Jesus'ga rehe ga ndojipogwei i'ua renonde javo.

³⁹ A'ero Jesus'ga nhandepojykaharete'ga ei fariseu'ga pe:

—Pe'ara tehe oko Tupana'ga nhi'iġa rupi pendekoe'ymame ganhi'iġa rupi pejiyvyteri pe fariseusva'ero, ei Jesus'ga. A'ea pe ji ei jierame pe me: Copo

ara prato ara reheve pepyhei hete pe. Ġwaimbya pe ndapepyhei reki. Nahā ji ei, ei Jesus'ga. Pevvytera ite'varuhu pa. A'ereki pe pepotaruhu pa ipyhygahyavo mbatera pejive pejikote'varuhua. ⁴⁰ Peko ikwahave'ymuhūva'ero! ei Jesus'ga imombe'gwovo fariseus'ġa pe.

—Tupana'ga oapo pa. Oapo ga ahe'ara. Oapo ga ahevytera no. ⁴¹ Po pevytera ikatu, a'ero po ti pe ima'ēi jara penhimbatera imbatere'ŷve'ġa pe nehē. A'ero po ti pyrypavamo pembatera pe me nehē. A'ero po ti ndapejikwakuva'javi nehē, ei Jesus'ga.

⁴² —Tiruahū ti pe me! A'ereki fariseusva'ero pe ndapekokatui pejikokatue'yma ojipe'ġa pe. Tiruahū ti pe me. A'ereki napearōi Tupana'ga. Pemondo pe Tupana'ga pe novīa. Petŷ imboheva'ea: hortelā, arruda, verduras. Pe herekorame dez itymipyra pe pemondo ojipeji ga pe. A'ea pyry Tupana'ga pe. Emo pe ndapekokatupavi pejikokatue'yma ojipe'ġa pe, ei Jesus'ga. A'ea ndapyryvi Tupana'ga pe. Peko katu po pe pejikokatuavo ojipe'ġa pe hamo. Pearō hete po pe Tupana'ga hamo no. Pemondo ti Tupana'ga pe pejikokat-uavo ojipe'ġa pe no Tupana'ga arōheteavo no. Nahā pyry hete Tupana'ga pe, ei Jesus'ga.

⁴³ —Tiruahū ti pe me! ei Jesus'ga. A'ereki fariseusva'ero pe pe'e: "Tianderepia pa ti ġa nhande mboheteavo. A'ereki nhande ġanduvihavuhuro xako," pe'e pe pejiyvyteri pe. Nurā pe apypotaruhui nhanderuvihava'ġa apykava rehe nhandejatykahava pype, ei Jesus'ga. Ikatuuhu pe me ġa mbaragwahavame pe nde he ima'ēhai pe feira pe onhi'iġatuavo pe me pe ko orembo'eharamo javo pe me, ei Jesus'ga.

⁴⁴ —Pe ko ahemoandyandyiva'ero! ei Jesus'ga judeus'ġa mbo'ehara'ġa pe fariseus'ġa pe no. Tiruahū ti pe me nehē! A'ereki pe aheryvya ja. Ndiukwahavame aheryvya ahe ndohepiagi. A'ero ahe pyruġi hehe ikwahave'yma inema ipype. Na jitehe pe kwavame ahe ndokwahavi pendekote'varuhua pevyteri pe, ei Jesus'ga ġa pe.

⁴⁵ A'ero judeus'ġa mbo'ehara'ga ei Jesus'ga pe:

—Orembo'eharamo nde erame na ġa pe, ore ve nde ei nava'ea rehe no ore mbotegweteavo.

⁴⁶ A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Pe me ti tiruahū no! ei Jesus'ga judeus'ġa mbo'ehara'ġa pe. A'ereki pe ojipe'ġa mbo'e hahyva'ea rehe. A'ereki penhi'iġa rupi ġa ndekorame hahy ġa pe. Pe'e pe ġa pe: "Nahanahā ti peko Moisésva'ea nhi'iġagwera rupi orenhi'iġa rupi no," pe'e hete pe ġa pe. Pe tuhē ndapekopavi ahenhi'iġagwera rupi reki. Peko pa po pe hupi hamo. Penhimbileagwera pe pepirīa reki no. Ġa ja pe peko – kiroki ġa omondo ipohyjuhuva'ea ojipe'ġa arimo ġa pokoge'yma, ei Jesus'ga.

⁴⁷ —Tiruahū ti pe me! A'ereki pe peapo katu tehe tapyja aheryvya rehe Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea ryvya rehe. Ymyahū penamonhava'ea Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea jukai. ⁴⁸ Pehe peapo katu aheryvya. Jukwaha reki ahemanoa pyryvamo pe me. A'ereki pe napehendukatui imombe'uharava'ea nhi'iġa no, ei Jesus'ga.

⁴⁹ —Nurã ymyahũ Tupana'ga reaporogitaro. Ga e'i: "Amondouka po ti ji ġa pyri nhinhi'igã mombe'uhara'ġa nhimoirũhara'ġa ndeheve nehẽ. Jara'ġa po ti ġa ġa jukai nehẽ nhinhi'igã mombe'uhara'ġa nhimoirũhara'ġa ndeheve nehẽ. Jara'ġa po ti ġa ġa monhani okote'varuhuavo ġa pe nhinhi'igã mombe'uhara'ġa pe nhimoirũhara'ġa pe nehẽ no ogwovo ġa ndeviri nehẽ," ei Tupana'ga ymyahũ, ei Jesus'ga.

⁵⁰ —A'ero ahemanoa rehe nhaporemõ po ti Tupana'ga imondo hahyva'ea pe me nehẽ, ei Jesus'ga ġa pe. "Pejuka pa pe nhinhi'igã mombe'uhara'ea," e po ti Tupana'ga pe me aġwamova'ea pe nehẽ. "Ji japoypyrẽ yvya yvaga reheve penamonhava'ea ahe jukai. ⁵¹ Penamonhava'ea ojuka ypy Abelva'ea. Aerẽ penamonhava'ea he'yiva'ea jukai. Mbapavamo ahe ojuka Zacariasva'ea ymyahũ hako. Omano Zacariasva'ea pe-jatykahavuhua pyri templo pyri okara pyteri pe ikwava'ehava pyri." Nahã po ti Tupana'ga ei pe me imondo-vo hahyva'ea pe me imboja ahejukaagwera pe ndehe nehẽ, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

⁵² —Tiruahũ ti pe me nehẽ! ei Jesus'ga judeus'ġa mbo'ehara'ġa pe. A'ereki pe napembo'ekatuĩ Tupana'ga nhi'igã rehe herojijyita. Nurã hajihea rehe pe ġa mbo'ei ġa moandyandyita. Pereko pe Tupana'ga nhi'igã aherembikwatijara novã timonhi'ĩ javo. A'ereki pe ndapekoi Tupana'ga nhi'igã rupi pejikoge'yma ga rehe. Ġa ndekopotarame ganhi'igã rupi pe nape-mombe'ukatui ġa pe. Nahã pe napemongoi ġa ganhi'igã rupi ġa mbojikoge'yma ga rehe, ei Jesus'ga fariseus'ġa pe.

⁵³ Nanime ġambo'ehara'ġa ndekote'varuhui ga pe ga arõe'yma fariseus'ġa pavẽi. A'ero ġa ei ga pe:

—Herejo ore mbo'eavo he'yiva'ea rehe. Maramarã po? Koji'i ore mbo'e.

Nahã ġa ei ga pe. ⁵⁴ A'ereki ġa e'i ojohupe:

—He timombe'uuka ti ga pe. Po ti ga nde'ikatui he'yjuhuva'ea mombe'urame nehẽ, a'ero po ti ore ga mbotegwetei nehẽ, ei ġa ojohupe.

Tupana'ga omboukwaha onhimiva'ea nehẽ

(Mateus 10.26-27)

12 A'ea rupi he'yjuhuranuhũve'ġa nduġanduri onhimono'ono'oġa tihendu Jesus'ga javo. Opy-rũpyrũ ġa ojogwehe onhimongyavo.

Kiro Jesus'ga nhi'ina'ẽi ġwemimbo'ehara'ġa pe. A'ero ga ei ġa pe:

—Penhimboko'i ti pão mbovuhava rehe fariseus'ġa apoa rehe. A'ea ji ei tapehendukatui ti fariseus'ġa nemimbo'ea javo. A'ereki ġa ahe moandyandyi ojihe. Nurã ahe ei pyry hete ġa javo novã. Emo ġa oko te'varuhu reki. Ġa ja rui ti peko. Pão mbovuhava onhinhamba pão pype. Na jitehe fariseus'ġa ndekote'varuhua oki pa pevyteri pe ġa pe mbo'erame.

² —Jahovipyra ahe ohaja'vo hepiuka. Na jitehe po ti Tupana'ga imboukwahavi nehẽ. Onhimiva'ea po ti ga hepiukari ikwahavuka henduvukapava nehẽ, ei Je-

sus'ga. ³ Kiroki a'ea pe pemombe'u pyytunimo ahe ve – a'ea jitehe po ti ahe imombe'ui arimo ojipe'ġa pe nehẽ. Kiroki a'ea pe pemombe'u nhimi okipe ahe ve – a'ea jitehe ti ahe imombe'uahyahivi ġandovaki tohendu pa ti ġa javo.

Tapekyhyji ti ġa hugwi, ei Jesus'ga

(Mateus 10.28-31)

⁴ —Pejikoty'a pe ji pavẽi, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe. A'e ji pe me: Tapekyhyji ti pe-jukapotave'ġa hugwi. Pe jukarẽ tegwete ġa pemondohavaġwama hahyva'ea ruvihava pype, ei Jesus'ga.

⁵ Kiro ji Tupana'ga mombe'ui pe me. Ga hugwi ti pekyhyji. Gaha ipopoaka hete. Ahe jukarẽ ga omombo ahe tata pype hahyva'ea ruvihava pype ipotarame. A'e ji pe me: Ga hugwi ti pekyhyji, ei Jesus'ga ġa pe.

⁶ —Maramomi itambere'ia gwyrã'ia rehe? Ndahe'yi po hehe. Cinco rehe gwyrã'ia rehe po ojipeji'i jate itambere'ia. Tupana'ga gwyrã'ia repiapavi herekovo ikwahapava. Nurã ga nomoka'nhyimi ojipeji gwyrã'ia!

⁷ —Koji'i hete reki Tupana'ga pe ndepiakatui. A'ereki ga okwaha jitehe reki pe'ava nhaporemõ vehevi he'yjuhuva'ea. Okwaha pa ga pe'ava nhaporemõ vehevi he'yje'ỹva'ea. Nahã ga pe kwahahetei pe ndepiakatuavo. Tapekyhyji ti a'ero. A'ereki Tupana'ga e'i pe me: "Ahepia katu ji gwyrã'ia he'yjuhuva'ea. Koji'i ji rekoi pe ndehe pe ndepiakatuavo," ei Tupana'ga, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

Po nahã ahe ji mombe'ui, ei Jesus'ga

(Mateus 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

⁸ —Ġwemimbo'ehara'ġa pe Jesus'ga ei: A'e ji pe me: Po ahe ei ji mombe'gwovo: "Ajiko ji Jesus Cristo'ga rehe. Ga ko jipojykaharetero." Po nahã ahe ji mombe'ui, a'ero po ti ji ei Tupana'gapyrive'ġa pe yvagipeve'ġa pe nehẽ: Ġa oko jireheva'ero. A'ea po ti ji ei ahe mombe'gwovo nehẽ, ei Jesus'ga yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no.

⁹ —Po ojipe'ġa ei ji mombe'gwovo: "Ndajikogi ji Jesus'ga rehe. Ga ndokoi jipojykaharetero." Po nahã ġa ei ji mombe'gwovo, a'ero po ti ji ei Tupana'gapyrive'ġa pe yvagipeve'ġa pe ġa mombe'gwovo nehẽ: Ġa ndokoi jireheva'ero. A'ea po ti ji ei nehẽ, ei Jesus'ga ġa pe.

¹⁰ —Po ġa ete'varuhui ji ve vehevi okote'varuhuavo, a'ero po ti Tupana'ga imombori ġandekote'varuhua ġa hugwi nehẽ, ei Jesus'ga yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no. Po ġa ete'varuhui Tupana'ga ra'uva pe reki okote'varuhuavo, a'ero po ti Tupana'ga nomomboraġwami tuhẽ ġandekote'varuhua nehẽ, ei Jesus'ga.

¹¹ —Aerẽ po ti ojipe'ġa pe nderohoahyi ahejatykaha-va pype ipypeve'ġa nduvihava'ġa ndovai pyteri pe gvernador'ġa ndovai pyteri pe no nuvihavuhu'ġa ndovai pyteri pe nehẽ no. Ġandovai pyteri pe po ti ġa pe nderohoi timboja tehe ti ġa ndehe javo.

—Ġa pe nderohorame tape'ei na'ẽ ti pejiyvyteri pe: "Maramarã po ti nhande nhi'igã ġa pe nehẽ? Gara po ti nhande ei ġa pe nehẽ?" A'ea ti tape'ei pevy'are'yma.

¹² Ĝa pe nderohorame po ti Tupana'ga ra'uva pe mbo'euka nehë nahanahã ti pe'ji ĝa pe javo.

Jesus'ga omombe'u imbateve'ga okote'varuhuve'ga

¹³ Kiro he'yjuhuve'ĝa pyteripeve'ga ei Jesus'ga pe: —Ahembo'eharamo ere ti nhiirũ'ga pe ima'ëuka ga pe. Toma'ë ga orepo'ria mbateragwera ore ve memei.

¹⁴ A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Ji rui ko ima'ëharamo ahe ve.

¹⁵ Pevove'ĝa pe Jesus'ga ei:

—Penhimboko'i ti! Tapepotaruhuhetei itambere'ia mbatera reheve. A'ereki mbaterahetea ĝwaramo rui pe ndekoi, ei Jesus'ga ĝa pe.

¹⁶ Kiro Jesus'ga imombe'ui ojo'java'ea ĝa pe. Ĝa mbo'eavo ga ei:

—Imbateve'ga gwereko vykatua. Horyory garemityma. Ohy hete! ¹⁷ Oyvyteri pe ga japyakai javo: “Marã re po ti ji herekoi koapora a'ero nehë? Mome po ti ji imondoi hepiakatuavo nehë imono'ono'oĝame nehë?” ei ga ojapyaka.

¹⁸ —Aerë ga ei oyvyteri pe: “Nahã po ti ji reko i a'ero nehë,” ei ga. “Apivohi po ti ji nhimbatera tuha'via nehë. A'ero po ti ji japoi hehanhuhãva'ea tuhava nehë. A'ea pype po ti ji imongipavi nehë jiapo: trigo ojipea reheve nhimbatera reheve nehë. ¹⁹ A'ero po ti ji ei jiyvyteri pe nehë: Mbaterahetea ji herekoi hepiakatuavo. Mbaigwe po ti ipavi nhimbatera nehë. Nurã po ti ji ndaporavykya'javi nehë. Toryva rehe jate po ti ji reko i nehë i'uheteavo vinho gwovo jiroryryvamo nehë. Nahã po ti ji ei jiyvyteri pe nehë,” ei imbateve'ga.

²⁰ —A'ero Tupana'ga ei ga pe: “Kiro ypytunimo po ti nde manoi nehë ikwahave'ymuhãva'ero! Oro nembatera po ti nehë naerũ? – kiroki a'ea nde eremono'ono'oĝuhũ. A'ea po ti ojipe'ga gwereko nde manorame nehë,” ei Tupana'ga ga pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

²¹ —Na jitehe ga reko i – kiroki ga omono'ono'oĝuhũ mbatera ojive jate okoe'yma Tupana'ga nhi'iĝa rupi. Oko tehe po ti ga Tupana'ga rovai pyteri pe nehë, ei Jesus'ga ĝa pe.

Tape'aĝataruhui ti mbatera rehe, ei Jesus'ga

(Mateus 6.25-34)

²² Kiro Jesus'ga ei ĝwemimbo'ehara'ĝa pe:

—Nurã ji ei pe me: Tape'aĝataruhui ti mbatera rehe. Tape'ei ti: “Maramarã po ti ji reko i nehë? Gara po ti ji a'u nehë? Ahã po ti ji ve mbatera nehë. Gara po ti ji amongi nehë? Aerë po ti jipira itoropavi nehë.” Tape'ei ti nahã penhi'aĝataruhue'yma.

²³ —Tapekouhui ti penhimb'ua rehe, ei Jesus'ga. Tupana'ga pe apo. A'ero po ti ga imondoukari pe me mbatera nehë to'u ti ĝa javo. A'ereki Tupana'ga pe koji'i pyry pendekoa. Tapekouhui ti pejipira rehe. Oapo ga penda'oa. A'ero po ti ga imondoukari pepira pe me nehë. A'ereki Tupana'ga pe koji'i pyry penda'oa, ei Jesus'ga.

²⁴ —Pehepia te gwyrã'ia corvos ikwahava. Notymi ojive corvos. Ndohetygi ĝwemityma i'gwovo a'ero.

Nomono'oĝi mbatera opoitava ryrua pype aerë po ti ti'u javo. O'u reki corvos. A'ereki Tupana'ga ouka jupe. Pe me ga ei: “Koji'i ji reko i pe ndehe,” ei Tupana'ga pe me. Nurã po ti ga imondoi pe me nehë no, ei Jesus'ga.

²⁵ —Pe'aĝataruhu po pe javo: “Koji'i po ji nhimom-boakari hamo. Um meio metro po ti ji nhimom-boakara'javi nehë.” Nahã po pe ei. Pe'aĝataruhu po pe a'ea rehe javo novã. Napenheimomboakara'javi tuhë po ti pe nehë, ei Jesus'ga. ²⁶ Nenheimomboakahava nonhimimi'i'i Tupana'ga pe. Pehe reki ndapekwahavi a'ea pejikovo. A'ero ti ojipea rehe tape'aĝataruhui no!

²⁷ —Pehepia ti yvoty'ria. Henhui onhimomboaka onhimongyavo yvoty'ria. Ndoporavykyi ipyhyga i'gwovo. Ndoapo i'opi'ria. A'e ji pe me: Ymya aheruvihavuhuva'ea Salomãova'ea omongi tapy'ynhapipyryva jipi. Ikatu hete tuhë ahepipyryva onhimongyavo. Ahepipyryva hohe reki yvoty'ria ikatuhetero. ²⁸ Tupana'ga ombokatua ipira nhungwavuhua pira okovo hehe. Nhungwavuhua horyory nhuhũ me kiro. Ko'emame ahe omombo nhungwavuhua tata pype tamohendy ti tata javo. Nombokwara'ari nhungwava.

—Koji'i Tupana'ga pe arõi imondoukari tapy'ynhapira pe me pemongi ti javo. Xunhi hete pe pejiko ga rehe! ei Jesus'ga.

²⁹ —Tape'aĝataruhui ti penhimb'ua rehe!

Tape'aĝataruhui ti hehe peji'ya noĝatuukare'yma.

³⁰ A'ereki vyakotyve'ĝa gwyriveve'ĝa nhaĝataruhu a'ea rehe nhaporemõ – kiroki ĝa ndojikogi Tupana'ga rehe. Tape'aĝataruhui ti hehe a'ero. A'ereki gaha penduvete'ga okwaha pe mbatere'ymame togwerekõ ti ĝa ĝwiĝwia javo, ei Jesus'ga.

³¹ —Tupana'ga ko penduvihavuhuhete'ga. Pejirokwa ti pejikovo ganhi'iĝa rupi gaha ko jiruvihavuhuhete'ga javo, ei Jesus'ga. Pe ndekorame ganhi'iĝa rupi po ti Tupana'ga imbuhupavi mbatera pe me nehë togwerekõ paravuhu ti ĝa javo, ei Jesus'ga ĝwemimbo'ehara'ĝa pe.

Ikatuheteve'ea yvagi pe

(Mateus 6.19-21)

³² Kiro Jesus'ga ei ĝwemimbo'ehara'ĝa pe:

—Pe ko napende'yi jireheva'ero. Tapekyhyji ti. A'ereki Tupana'ga e'i pe me: “Opomongo pota ji huvihavamo ji pavëi.” ³³ Pemondo ti penhimbatera ojipe'ĝa pe itambere'ia pyhyga ĝa hugwi. Itambere'ia ti pemondo a'ero imbatere'ÿve'ĝa pe. Po nahã pe ndekokatui, a'ero po ti pe herekoi pejive yvagi pe nehë. Ikatu hete po ti peapoa pevo gwe'yjamo a'ero nehë. Niymyani po ti nehë. Namomini po ti nehë. Iporomive'ga ndohoi yvagi pe imima aheapoa. Mbatera nombote'vari aheapoa yvagi pe.

³⁴ —Nurã ji ei pe me: Penhiitambere'ia ti pemondo imbatere'ÿve'ĝa pe. Po avo yvya koty peapoa uvame, a'ero vyakotyva'ea rehe pe pemondo pejeaporoĝita jipi. Po yvagi pe peapoa uvame, a'ero yvagipeva'ea rehe pe pemondo pejeaporoĝita imohina jipi, ei Jesus'ga ĝwemimbo'ehara'ĝa pe.

Ndokiri huvihava'gapyrive'ga

(Mateus 24.43-44)

³⁵ —Peko katu ti jirura'jahava pota. Peko ti ġa ja – kiroki ġa omongi oku'ayvira xanhimboavujikwe ti javo, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe. Peko ti ġa ja no – kiroki ġa ombojapy'u lamparina tihepia katu ti ikwaha-va javo. ³⁶ Peko ti ġa ja – kiroki ġa e'i: "Aerē po ti nhandepojkahara'ga ruri. Uhu po ti ga toryva hugwi ojipe'ġa mohembirekohava hugwi," ei ġa gajivyhava pota. Ga rurame okwaokwa porta rehe, kotihī ġa ipe'ai ga pe.

³⁷ —Pyry hete po ti ġa pe nehē – kiroki ġa ndokiri opojkahara'ga rurame, ei Jesus'ga ġa pe. Amombe'u katu ji pe me: Onhimboavujikwe ti ġapojkahara'ga imongiavo oku'ayvira nehē ta'apo ti ji mbatera ġa pe javo. A'ero po ti ga ġa mboapygi mesa pyri herua mbatera imondovo ġa pe nehē to'u ti ġa javo. "Pepyry hete pe jirura potari," e po ti ga nehē imondovo ġa pe nehē.

³⁸ —Po ġapojkahara'ga jivyrime toryva hugwi ypyhaji'i, pyry hete po ti ndokirive'ġa pe nehē. A'ereki ga gwepia ġakire'yma. Pyry hete po ti ndokirive'ġa pe nehē ga jivyrime ko'ema koty. A'ereki ga gwepia ġakire'yma, ei Jesus'ga ġa pe ġa mbo'eavo ojo'java'ea pyvō.

³⁹ —Onga jara'ga ndokwahavi iporomive'ga rura ġwonga pe, ei Jesus'ga. Po ga okwaha, gwepia katu po ga ġwonga a'ea rupi hamo iporomive'ga mongiukare'yma hamo, ei Jesus'ga. A'ea pe pekwaha, ei Jesus'ga.

⁴⁰ —Nurā ji ei pe me: Penhimboko'i ti a'ero penhimboavujikwea jirura'java pota ji mbuhua, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe. Pe nhimboha'uve'ymame po ti ji ruri vyakotyva'ero vyagipeva'ero no, ei Jesus'ga.

Nahā ahe ombojikoguka ojihe

(Mateus 24.45-51)

⁴¹ A'ero Pedro'ga ei Jesus'ga pe:

—Ma'ġa pe nde imombe'ui a'ea ojo'java'ea? Mara'ngu po ore ve jate nde imombe'gwovo torohendu katu ti? Mara'ngu po ojipe'ġa pe no nde imombe'gwovo tohendu katu ti ġa ore pavēi? ei ga Jesus'ga pe.

⁴² A'ero Jesus'ga nhandepojkaharete'ga ei Pedro'ga pe:

—Kiroki ga ombojikoguka opojkahara'ga pe ojihe gweaporoġitakaturu – marā ga rekokatui? ei Jesus'ga. Kiro po ti ji garekokatua mombe'ukatui pe me pe mbo'eavo ojo'java'ea pyvō. Gwepia katu ga opojkahara'ga mbatera, ei Jesus'ga. Ga pe gapojkahara'ga ei a'ero ohorame: "Nde po ti jipyryive'ġa ndepiakaturamo. Ema'ē ti nhimbatara ġa pe ġandetakwera ja jipi to'u ti ġa javo." Nahā ga ei ojipyryive'ga pe ogwovo.

⁴³ —A'ero gapyrive'ga jara'ġa ndepiakatui imondovo ġa pe ġa nderekovo ġandepiakaturamo ga horame.

—Aerē gapojkahara'ga jivyri ua. Ģa ndepiagame ga ei: "Ģa ndepia katu reki ga imondovo ġa pe," ei ga.

—Pyry hete ġandepiakaturaha'ga pe a'ero, ei Jesus'ga imombe'gwovo. ⁴⁴ Imombe'ukatavo ji ei pe me: Aerē po ti gapojkahara'ga ei ga pe nehē: "Ehepia katu pa ti a'ero nhironga jigwyrareheve nhimbatara reheve no." Nahā po ti ga ei nehē toko ti ga herekohavamo ji ve javo, ei Jesus'ga.

⁴⁵ —Po ġandepiakaturaha'ga ei ovytyteri pe opojkahara'ga rure'ymame: "Mbaigwe po ti jipojkahara'ga jivyri nehē," e po ga. A'ero po ga ndohepiakatui opojkahara'gapyrive'ġa, ei Jesus'ga. Onupā po ga ġa akwaimbae'ġa kunhangwera'ġa ndeheve ġa poravykyrame. O'u hete po ga gambatera. Heagwyr po ga no.

⁴⁶ Nomboha'uvi ga ga upa nduri po ti jipojkahara'ga kiro nehē javo.

—A'ea rupi po ti gapojkahara'ga ruri ovahema nehē, ei Jesus'ga. Gapojkahara'ga ga rovaja'rogukari. A'ereki ga ndokoi ganhi'iġa rupi. Nahā po ti gapojkahara'ga ga mongokari ahe pyri nehē – kiroki ahe nohendukatui, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġwemimbo'ehara'ġa pe.

⁴⁷ Kiro Jesus'ga imombe'ui ojipea ġa pe. Ģa mbo'eavo ga ei:

—Ojipe'ga okwaha opojkahara'ga remimbotarimova'ea. Emo ga ndokoi ganhi'iġa rupi onhimboavujikwere'yma. A'ero po ti gapojkahara'ga ga nupanupāheteukari nehē, ei Jesus'ga. ⁴⁸ Ojipe'ga ndokwahavi opojkahara'ga remimbotarimova'ea. Ga rekote'varuhurame po ti gapojkahara'ga ga nupāi hamo. Emo po ti gapojkahara'ga ga nupa'ukari nehē, ei Jesus'ga.

—Na tuhē. Kiroki ġa pe ahe omondo hete – ġa na jitehe po ti tomondo hete hamo. Kiroki ġa pe ahe koji'i omondo – ġa po ti koji'i tomondo hamo, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

Ojogwayva po ti ġa ji rehe nehē, ei Jesus'ga

(Mateus 10.34-36)

⁴⁹ —Ajo ji vyva koty jitekovo tamboukwaha vyakotyve'ġa ndeaporoġita javo. Po kiro ġandeporoġita ji amboukwaha ojikwe ramo. A'ereki nahā jiporavykyhava, ei Jesus'ga. ⁵⁰ Tupana'ga e'i ji ve: "Aerē po ti ojipe'ġa imondoi hahyva'ea nde ve nde jukavo nehē," ei ga ji ve. Tuhu ti hahyva'ea ji ve a'ero. A'ereki ji ga nhi'ipo'ru pota. Anhimbaekwahi ji jivy'are'yma hahyva'ea imbuhua.

⁵¹ —Marāi pe ji mombe'gwovo? ei Jesus'ga. "Jesus'ga rura ġwaramo po ti vyakotyve'ġa py'a rukatui nehē." Nahā po pe ei pejiyvyteri pe naerū? A'e ji pe me: Tape'ei ti a'ea. Jirura ġwaramo po ti ġapy'a ndukatui nehē. Ojogwayva po ti ġa ji rehe nehē, ei Jesus'ga.

—Ojipe'ġa po ti ji arōhetei nehē. Ojipe'ġa po ti naniarōi nehē. Nurā po ti ġa jogwayvari ji rehe nehē.

⁵² Kiro po ti ongapypeve'ġa cincove'ġa jogwayvari nehē.

Trēsve'ġa po ti doisve'ġa rayvari nehē.

Doisve'ġa po ti trēsve'ġa rayvari nehē.

⁵³ Akwaimbae'ga po ti gwayva gwa'yra'ga nehē.

Gara'yra'ga po ti ga rayva nehë no.
Kunhangwerahëa po ti gwayva gwa'yrahëa nehë.
Hëara'yrahëa po ti hëa rayva nehë no.
Gwayva po ti kunhangwerahëa o'aihëa nehë.
Hëa'aihëa po ti hëa rayva nehë no, ei Jesus'ga
ġwemimbo'ehara'ġa pe.

Ikwhavukahava

(Mateus 16.2-3)

⁵⁴ Kiro Jesus'ga ei pevove'ġa pe:

—Po kwara ihoa koty hovagwewagwe ġweri kwara,
a'ero pe ei: “Nimbegwei amana,” pe'e pe. Oky tuhë
a'ero. ⁵⁵ Po nhimbya hugwi vyvutua uhu, a'ero pe ei:
“Kwarahyahi po ti nehë.” Kwarahyahi tuhë a'ero. ⁵⁶ Pe
pehepia yvaga ikwahava aerëva'ea. Nurã pe ei: “Aerë
po ti ikyri nehë.” Pe pehepia avova'ea ikwahava aerë-
va'ea. Nurã pe ei: “Aerë po ti kwarahyahi nehë.” A'ea pe
pekwaha katu.

—Emo imbaragwahave'yve'ġa ja po pe reki. Pehepia
tehe pe ojipeva'ea aġwamova'ea – kiroki a'ea ikwa-
havuka aerëva'ea. Emo pe napembaragwahavi reki
aerëva'ea rehe, ei Jesus'ga ġa pe. Pe ko ahe-
moandyandyiva'ero! ei Jesus'ga. Maranameuhü pe
napembaragwahavi aġwamova'ea rehe nhinhi'iġa ren-
duvame! Onhimiva'ea nhinhi'iġa pe me naerü?

Pejeaporoġita ti, ei Jesus'ga

(Mateus 5.25-26)

⁵⁷ —Pe tuhë pekwaha hamo! ei Jesus'ga.
Maranameuhü pe napendeaporoġitakatui naerü ikwa-
have'yma? Pekkaha ti! ei Jesus'ga. ⁵⁸ Kiro po ti ji
imombe'ui pe me ikwahavuka pe me nahã ti pejea-
poroġita katu javo. Ji rendu ti a'ero.

—Po nde te'varuhuro ojipe'ga pe, a'ero po ti ga ei
nde ve nehë: “Xaho tuhë ji rupi juiz'ga pyri,” e po ti ga
nehë. “Ga pe po ti ji nderekote'varuhua mombe'ui ne-
hë te'i ti ga nhandereaporoġita pe javo,” e po ti ga nde
ve nehë. Ga nde rerohorame juiz'ga pyri ejirokwa ti ja-
vo ga pe ga ma'ngoma'ngoga ga rupi egwovo. Ere ti
ga pe: “Nhande tuhë ti xanhimbovyvy na'ë.” A'ea ti ere
ga pe. Po ti nde nerema'ngoma'ngogi ga pehea rupi
nehë, a'ero po ti ga nde rerohoahyi juiz'ga pyri. A'ero
po ti juiz'ga nde mondoukari guarda'ga pe nehë. Guar-
da'ga po ti nde mongi cadeia pype nehë. ⁵⁹ A'e ji pe
me: A'ea pype po ti nde pytai nehë. Nde imondokatu-
pave'ymame ikwepykava, a'ero po ti guarda'ga
nanerenohema'javi nehë, ei Jesus'ga imombe'gwovo
ġa pe.

Pemano pejigwovo hahyva'ea ruvihava pype nehë

13 A'ea Jesus'ga imombe'urë pevove'ġa py-
teripeve'ġa ei Jesus'ga pe:

—Pilatos'ga ahe jukaukari ojiheva'ea Galilíapeva'ea
ko. Okwava'ë pota Galilíapeva'ea mbatepyryva ikwa-
va'ëhava rehe Tupana'ga pe okovo. Ahe mbatepyryva
jukarame Pilatos'ga ahe jukaukari. Aherekoa ono'ö

mbatepyryva rekoa pavëi ga ahe jukaukarama, ei ġa
Jesus'ga pe.

² A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Pe'e po pe pejiyvyteri pe: “Tiruahü ahe Galilíape-
va'ea ogwyriveve'ġa hohe. Nurã Pilatos'ga ahe
jukaukari.” A'ea po pe ei naerü? ei Jesus'ga ġa pe.

³ —A'e ji pe me: Pe ndapekwahavi pe'erame nanon-
gara. A'ereki ahegwyriveve'ġa oko te'varuhu ahe ja.
Pepohi ti pejikote'varuhua hugwi pejikovo. Pepo-
hire'ymame jugwi pe nhaporememo po ti pemano no pe-
jigwovo hahyva'ea ruvihava pype nehë.

⁴ —O'a onga jo'ajo'ara Jerusalémmeva'ea rehe de-
zoitova'ea rehe ahe jukavo Siloépeve'ġa gwyri pe. Pe'e
po pe pejiyvyteri pe: “Tiruahü dezoitova'ea ojipe'ġa ho-
he Jerusalémmeve'ġa hohe. Nurã ahe rehe onga
jo'ajo'ara ari.” A'ea po pe ei naerü?

⁵ —A'e ji pe me: Pe ndapejapyakakatu ahe rehe.
A'ereki Jerusalémmeve'ġa oko te'varuhu ahe ja. Pepohi
ti pejikote'varuhua hugwi. Pepohire'ymame jugwi pe
nhaporememo po ti pemano no pejigwovo hahyva'ea ru-
vihava pype nehë, ei Jesus'ga ġa pe.

Ahã yva'ia figueira rehe

⁶ Kiro Jesus'ga imombe'ui ġa pe ojo'java'ea. Ġa
mbo'eavo ga ei ġa pe:

—Akwaimbae'ga oho ko pe uva tymipyra pype. Pevo
i'yva ami figueira. Oho ga heka hehe yva'ia figo ta'u ti
javo. Ndogwerekoi yva'ia figo hehe reki. ⁷ A'ero ga ei
ġwemitymipyra repiakatuhara'ga pe: “Três anos im-
bokwara'ara'ari ji rujirurame avo heka figo figueira re-
he. Ahã reki. Eha ti a'ero. A'ereki o'ã novia yvya po'rua-
vo,” ei ga.

⁸ —A'ero garemitymipyra repiakatuhara'ga ei: “Na ti
ojipeji um ano imbokwara'ari hehe nehë. Kiro po ti ji
hyvykoi yvya imondovo i'atagwera yvapo pyri nehë.
⁹ Po i'a nehë, a'ero pyry. Po ndi'ai nehë, a'ero ti embo-
haruka,” ei ga ga pe, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

Jesus'ga omombi onhimombeva'ea karugwara

¹⁰ Aerë sábadu rupi kiro Jesus'ga ġa mbo'ei
gwe'yja'ġa jatykahava pype. ¹¹ Ipye kunhangwerahëa
reko. He'yiva'ea dezoito anos imbokwara'ari hëate-
tirüa rehe. A'ea rupi hëa nopo'aġatui. Onhimombe hëa
okovo. A'ereki anhaġa nomopo'aġatuukari hëa pe.

¹² Hëa repiagame Jesus'ga ei hëa pe:

—Kunha, ei ga. Avo ejo.

Hëa rurame ga pyri ga ei hëa pe:

—Ndepiro'y nde netetirüa hugwi kiro, ei ga.

¹³ Hëa rehe ga pokogi kiro. A'ero kotihí hëa po'aġatui.
Tupana'ga mboheteavo hëa ei:

—Pyry hete Tupana'ga ji ve, ei hëa gworygworyvamo
ga rehe.

¹⁴ Kiro huvihava'ga judeus'ġa jatykahava pype ga
nhimbohivi Jesus'ga pe. A'ereki sábadu rupi Jesus'ga
omombi hëatetirüa judeus'ġa poravykye'yma rupi.
A'ero huvihava'ga ei ipypeve'ġa pe:

—Oporavyky po ahe ojipea rupi seis dias rupi hamo. A'ea rupi ti pejo tomombi ga petetirúa. Sábado rupi rúi po ti ga tomombi petetirúa nehë, ei ga ġajatykahava jaramo.

¹⁵ A'ero Jesus'ga nhandepojoykaharete'ga ei ijara'ga pe ipypeve'ġa pe no:

—Pe'e pe ji ve: “Okò te'varuhu ga. A'ereki ga oporavyky sábadò rupi.” Nahã pe ei ji ve, ei Jesus'ga. Pehe reki okokatu'áva'ero peko. Pe nhaporemò peporavyky sábadò rupi no! A'ereki sábadò rupi pembopiro'y penhenymbava boi burro reheve hapyja hugwi herogwovo y pe imboy'gwovo.

¹⁶ —Hëa reki, Abraãova'ea rakykwepoharamo ko hëa, ei Jesus'ga. Satanás'ga okote'varuhuva'ea ruvi-havuhu'ga anhaġa ruvihavuhu'ga, gaha hëa pojoykauka ojipyri'va'ea pe. Nurã hëa nopo'aġatua'javi. He'yiva'ea dezoito anos imbokwara'ara'ari hëa pojoykaukaramo. Ji-hi a'e: Pyry ji imbopiro'y karugwara hëa hugwi sábadò rupi, ei Jesus'ga.

¹⁷ Ga nhi'iġame ga'arõe'yve'ġa ndipoyjayjari. Ipypeve'ġa reki ġa ndoryndoryvamo Jesus'ga rehe onhimongyavo. A'ero ġa ei:

—Oapo hete Jesus'ga ahemonhimomby'ava'ea pyryva'ea. Ipopoaka hete ga, ei ġa gworyvamo garembi-apopava rehe.

Mostarda ra'ynha xunhiheteve'ea

(Mateus 13.31-32; Marcos 4.30-32)

¹⁸ Ojo'java'ea pyvõ Jesus'ga ġa mbo'ei. A'ero ga ei:

—Marã heko'i kiro vvyakotyve'ġa pe ġa erame Tupana'ga nhanderuvihavuhetero oko javo? A'ea rehe po ti ji pe mbo'ei ikwahavuka pe me imombe'gwovo a'ea'java'ea, ei Jesus'ga. ¹⁹ Akwaimbae'ga gwereko mostarda ra'ynha. A'ea ga itymi ko pe, ei Jesus'ga. Henhame mostarda roryroryvamo. Aerë yvovuhuro tuhë. A'ero gwyrã'ia ruri onhimongyavo upa hakã rehe japovo gwaityga, ei Jesus'ga he'yje'yve'ġa po ti he'yjuhu nehë javo.

Pão imbovuhava

(Mateus 13.33)

²⁰ Ojipea pyvõ ojo'java'ea pyvõ Jesus'ga ġa mbo'ei. A'ero ga ei:

—Marã heko'i kiro vvyakotyve'ġa pe ġa erame Tupana'ga nhanderuvihavuhetero oko javo? A'ea rehe po ti ji pe mbo'ei ikwahavuka pe me imombe'gwovo a'ea'java'ea, ei ga. ²¹ Kunhangwerahëa opyhy he'yiva'ea vinte e cinco quilos de farinha de trigo, ei ga. Trigo pype hëa imbojihe'ari imbovuhava ta'apo ti ji pão javo. A'ero hëa igwaragwarai humbirimbiriga trigo ru'uma. Igwaigwavete imbovuhava onhinhamba trigo ru'uma pype imbovuvupava, ei Jesus'ga igwaigwavete po ti ġa herojjiyi ojeaporoġita nehë javo.

Porta'ia ndipypiriva'ea

(Mateus 7.13-14, 21-23)

²² Aerë Jesus'ga hogahoi ojipejipe pe cidades pe. Cidades'i pe ga hoi no. Pevopevo ga ġa mbo'embo'ea-vo ogwovo Jerusalém me.

²³ Pevove'ga e'i Jesus'ga pe:

—Orepojoykaharetero emombe'u ore ve. Tupana'ga omombo aherekote'varuhua ahe hugwi okovo. Maramomi ġa hugwi po ti Tupana'ga imombori ġandekote'varuhua ġa nderogwovo yvagi pe nehë toko ti ġa jireheva'ero javo? Ndahe'yi po ġa? ei ga Jesus'ga pe.

A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

²⁴ —Ndipypiriva'ea ko porta Tupana'ga ronga apoa. Pejirokwa hete ti penhimongiavo Tupana'ga ronga pype porta'ia rupi ndipypiriva'ea rupi ga pyri. A'e ji pe me: Pejirokwa hete ti penhimongiavo. A'ereki he'yjuhuve'ġa oki pota garonga pype novã. Emo ġa ndoki.

²⁵ —Aerë po ti Tupana'ga po'ami hovapytyma porta nehë. Po pe ami mytu'ë me a'ea rupi, a'ero po ti pe kwapekwari porta rehe novã nehë. A'ero po ti pe ei nehë: “Ehovapytymba'vo ti porta ore ve orepojoykaharetero.”

—A'ero po ti ga ei pe me nehë: “Nahovapytymba'vogi po ti ji pe me nehë. Peko pe ambotehero ji hugwi pejikoangave'yma jireheva'ero,” e po ti ga nehë.

²⁶ —A'ero po ti pe ei nehë: “Oro'u ko ore nde pyri ikwehe. Erembo'e nde pehea rupi orecidade rapea rupi ikwehe.”

²⁷ —A'ero po ti ga ei pe me nehë: “A'e ji pe me: Peko pe ambotehero ji hugwi pejikoangave'yma jireheva'ero. Pejipe'a pa ti ji hugwi pejigwovo. A'ereki nane'ymi pe pekote'varuhu.” A'ea po ti ga ei pe me nehë, ei Jesus'ga ġa pe.

²⁸ A'ea rupi po ti pe ġa ndepiagi nehë: Abraão'ga, Isaque'ga, Jacó'ga nehë. Pe ġa ndepiapavi Tupana'ga nhi'iġa mombu'hara'ġa nehë no. Okipavipe po ti ġa Tupana'ga ronga pype pe ġa ndepiagame nehë. Tupana'ga napemongiukari ġwonga pe nehë. A'ea rupi po ti pe jehe'oi pejihe penhimonha'ngavo hahyrame pejive pevo nehë, ei Jesus'ga.

²⁹ —Uhu po ti ojipe'ġa nehë. Kwara ipora hugwi po ti ġa nduġanduri kwara ihoa hugwi no, tyapyra hugwi no, nhimbya hugwi no. Ĥa uhu oapyga nehë ti'u ti Tupana'ga ronga pype javo, ei Jesus'ga ġa pe.

³⁰ —Pehendu ti! ei Jesus'ga. Kiroki ġa huvihava rui aġwamo – jara'ġa po ti huvihava nehë. Kiroki ġa huvihava aġwamo – jara'ġa po ti ndokoa'javi huvihavamo nehë, ei Jesus'ga ġa pe.

Jesus'ga oarõ hete Jerusalém

(Mateus 23.37-39)

³¹ Kiro fariseus'ġa nduri ovahema Jesus'ga pyri. Ga pe ġa ei:

—Heregwovo avo hugwi. A'ereki Herodes'ga nde ju-ka pota, ei ġa.

³² A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Ga ko huvihavatehea jagwa'ria'java'ea ja raposa ja. Peho ji mombe'gwovo ga pe. Pe'ji ti ga pe: “Ehendu ti! ei Jesus'ga nde ve. ‘Kiro ji ambojipe'ape'a ahe hugwi anhağa Diabo'gapyriva'ea. Amombimombi ji ahete-tirüa ahe hugwi no ağwamo. Nahã ji poravykyi kiro. Ko'emame na jitehe ti. A'ea py'rovo po ti ji poravyky-pavi nehë.’ A'ea Jesus'ga ei nde ve.” A'ea ti pe'ji Herodes'ga pe, ei Jesus'ga ğa pe.

³³ —Pe'e katu pe pe'erame ji ve: “Heregwovo.” Na tuhë. Taho ti ji jigwovo pea rupi kiro ko'emame no a'ea py'rovo no jigwovo cidade de Jerusalém me. A'ereki Jerusalém me jate ğa Tupana'ga nhi'iğa mombe'uhara-va'ea juka pota jipi. Pevo jitehe po ti ğa tajijuka nehë naerü! ei Jesus'ga ğa pe.

Kiro Jesus'ga ei cidadepeve'ğa pe Jerusalémmeve'ğa pe:

³⁴ —Jerusalémmeve'ero pe pejuka Tupana'ga nhi'iğa mombe'uharava'ea jipi, ei Jesus'ga. Tupana'ga ahe mondoukarame pe pyri pe peapiapi ahe jipi ahe jukavo, ei Jesus'ga. Inamutiğa omono'ono'ö gway'ria ope-poa gwyri pe. Na jitehe he'yjuhuva'ea rupi ji pe mono'ombotara'jara'javi ji pyri inamutiğa ja pe nderekokatupota novia. Emo pe ndapepotaruhui, ei Jesus'ga.

³⁵ —Pehendu ti a'ero! Kiro po ti Tupana'ga pohiri pe hugwi nehë. Ga ndohepiakatua'javi pejatykahavuhua a'ero nehë. Pe tehe po ti peko a'ero nehë. Pe ndajirepi-aga'javi nehë, a'e katu ji pe me. Aerë jate po ti ji rura'javi nehë. A'ea rupi po ti pe ei nehë: “Tupana'ga ti tomomyry Jesus'ga pe. Gaha Tupana'ga ga mbuhuruka,” pe'e po ti pe nehë, ei Jesus'ga.

Jesus'ga omombi ahevuvura ahe hugwi

14 Aerë sábadu rupi Jesus'ga hoi fariseus'ğa nduvi-hava'ga rongga pe ta'u ji pevo javo. Ga vahe-mame garonga pe ğa Jesus'ga repiahetei fariseu'ga fariseu'ga pavëive'ğa pavëi javo ojohupe:

—Mara'ngu po ti Jesus'ga okote'varuhuavo nehë? Po nahã, a'ero po ti nhande ga mbotegwetei nehë, ei ğa ojohupe.

² Jesus'ga rovai pyteri pe oko itetirüave'ga. Ovuvu pa ga hugwi gapya gajyva. ³ Kiro Jesus'ga ei judeus'ğa mbo'ehara'ğa pe a'ero – kiroki ğa ombo'e jipi Moisés-va'ea rembikwatijara rehe. Ğa pe fariseus'ğa pe no Jesus'ga ei:

—Mahã po pyry? Mara'ngu po sábadu rupi ahe imombiga ğatetirüa ğa hugwi? Mara'ngu po ahe imombige'yma ğatetirüa sábadu rupi? Mahã po pyry? A'ea Jesus'ga ei ğa pe tonhi'ipondekwa ti ğa javo.

⁴ Emo ğa nonhi'ipondekwavi. A'ero Jesus'ga pokogi itetirüave'ga rehe imombiga gavuvura ga mondouka garonga pe. ⁵ Ğa pe Jesus'ga ei:

—Erereko po nde jumento. Boi po nde erereko. Po nerenymbava ihiri ikwaruhua pype, a'ero po kotihĩ nde ipyhygi enhenymbava henohema jugwi sábadu rupi. Nahã nde enhenymbava rereko katu. A'ereki pyry nerenymbava nde ve.

A'ea Jesus'ga ei fariseus'ğa pe judeus'ğa mbo'ehara'ğa pe no pyry ji itetirüave'ga pokogi sábadu rupi no javo.

⁶ Nonhi'ipondekwavi ğa. A'ereki ğa ğwenohë tuhë sábadu rupi.

Nonhimbohetei po ahe hamo

⁷ Kiro ğa nduri fariseus'ğa ojipe'ğa ndeheve – kiroki ğa fariseu'ga ğa mono'oğuka ğa mbuhuruka ğwonga pe i'gwovouka ğa pe. Oapy ğa huvihava'ğa apykava rehe ikatuva'ea rehe. “Tianderepia pa ti ğa nhande mbo-heteavo,” ei ğa. “A'ereki nhande ğa hohe,” ei ğa ovy-teri pe.

Ğa apygame hehe Jesus'ga ğa ndepiagi. A'ero ga ei imombe'gwovo ojo'java'ea ğa pe. Ğa pe ga ei:

⁸ —Po toryva jara'ga pe mono'oğukari pe'u ti javo toryvi pe ğamohembirekohai pe. Pehorame toryva repia-ga ti tapeapygi huvihava'ğa apykava rehe ikatuva'ea rehe tianderepia pa ti ğa jave'yma. Mara'ngu po ijara'ga javo ndehoheve'ga pe: “Herejo toryva repia-ga”? ⁹ A'ero po ti ga ruri nehë. Nurã po ti ijara'ga ei pe me nehë: “Na ga apygi pe py'rovo huvihava'ga apykava rehe ikatuva'ea rehe.” Ga erame na pe me, a'ero po ti pe ndapepoyjayjari nehë pejigwovo peapyga irupe okoteheve'ğa apykava rehe nehë, ei Jesus'ga ğa pe.

¹⁰ —Po toryva jara'ga pe mono'oğukari toryva repia-gauka pe me nehë. Peapy naë ti okoteheve'ğa apy-ka-va rehe. Aerë po ti ijara'ga ruri javo pe me nehë. “Pe-jikoty'a pe ji pavëi,” e po ti ga pe me nehë. “Ikatuva'ea rehe ti peapy huvihava'ğa apykava rehe.” Ga erame na, po ti ojipe'ğa ga renduvi – kiroki ğa oapy pe pyri. A'ero po ti ğa ei pe mombe'gwovo: “Ğahã ore hohe.” Nahã po ti ğa ei pe mboheteavo nehë, ei Jesus'ga.

¹¹ —Po pe ei: “Jihi ko huvihavamo ojipe'ğa hohe pa.” Po pe ei a'ea penhimboheteavo pepopoakaramo pe-jikovo aha huvihavamo, a'ero po ti Tupana'ga ei pe me nehë: “Pe ndapekoi huvihavamo. Napenhimbohetei po pe hamo a'ero!” A'ea po ti Tupana'ga ei pe me nehë, ei Jesus'ga. Po pe napenhimbohetei ojipe'ğa pokokatua-vo, a'ero po ti Tupana'ga ei pe me nehë: “Peko ti huvihavamo.” A'ea po ti ga ei pe me nehë, ei Jesus'ga ğa pe.

¹² Jesus'ga ei fariseu'ga pe – kiroki ga ombuhuruka ga ğwonga pe e'u ti ji pyri javo. Ga pe Jesus'ga ei:

—Nde japoramame mbatera to'u ti ğa javo, terem-buhurukari ti ğa ejipyri – kiroki ğa ojikoty'a nde pavëi. Terembuhurukari ti neirü'ğa, eje'yja'ğa, imbateve'ğa. Terembuhurukari ti nanongara'ğa arimo ppytunimo no to'u ti ğa javo. Po nde ğa mbuhurukari, aerë po ti ğa ei nde ve nehë: “Herejo i'gwovo kiro oreronga pe.” Nahã po ti ğa toryva kwepyygi nde ve nehë, ei Jesus'ga ga pe.

¹³ —Po nde japoramame toryva koji'i pyry nde ğa mbuhurukari imbatere'yve'ğa, ika'naka'nauhüve'ğa, ipyka'naka'nave'ğa, heakwagweve'ğa. Nanongara'ğa embuhuruka ti to'u ti ğa ji pyri javo. ¹⁴ A'ero po ti pyry-hetero nde ve nehë. Ğa po ti ndokwepyygi toryva nde ve nehë. Tupana'ga reki ga pyryhetero nde ve nehë

omanove'ġa mbogweravame pyryve'ġa mbogweravame nehë, ei Jesus'ga ga pe.

Hehanhuhū toryva

(Mateus 22.1-10)

¹⁵ Jesus'ga pyri ġa i'ui oapyga mesa pyri Jesus'ga renduva. Ġapyteripeve'ga ei Jesus'ga pe:

—Horyory po ti ga nehë – kiroki ga o'u Tupana'ga ruhava pype Tupana'ga rekorame nhanderuvihavuhetero, ei ga Jesus'ga pe.

¹⁶ A'ero Jesus'ga ga mbo'ei ojo'java'ea pyvö.

Imombe'gwovo ga ei ga pe:

—Marā Tupana'ga yvyakotyve'ġa nderekoukari okorame ġanduvihavuhetero? A'ea rehe po ti ji nde mbo'ei ikwahavuka nde ve imombe'gwovo a'ea'java'ea, ei Jesus'ga ga pe. Akwaimbae'ga ei he'yjuhuve'ġa pe:

“Kiro po ti ji japoukari toryva. Pe'u ti ji pyri,” ei ga ġa pe. A'ero ga hoi japouvouka, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

¹⁷ Omboavujikwepavuka ga inoġuka. A'ero ga ojpyrive'ga mondoukari ġa pyri. Ga pe ga ei: “Eho javo ġa pe: ‘Hepejijo kiroġwe. A'ereki ga omboavujikwepavuka mbatera pe me’.”

—“Kwa,” ei ga ogwovo javo ġa pe.

¹⁸ —Ganhi'iġa renduvame ġa ndohopotari toryvi pe. Ga pe ġa eġa'ei: “Ndorohoi ore. A'ereki nahanahā ore oroko,” ei ġa.

—Peropero gapyrive'ga hoi ġa momorandupava novā a'ero. Ojipe'ga pyri na'ë gapyrive'ga hoi javo ga pe: “Herejo i'gwovo. Omboavujikwepavuka jiruvihava'ga nde ve.”

—Emo ga ei gapyrive'ga pe: “Apyhy ko ji kohoa itambere'ia mondovo. Taho ji hepiaga. Nurā ji ei nde ve: Ji mombe'u katu ti nderuvihava'ga pe tonhimonha'ngayme ti ga ji hoe'ymame i'gwovo ga pyri.”

—“Kwa,” ei ga a'ero ogwovo.

¹⁹ —Ojipe'ga pyri ga hoi ovahema a'ero javo: “Herejo i'gwovo.”

—Emo ga ei gapyrive'ga pe: “Apyhy ko ji he'yiva'ea nhirenymbava dez boi itambere'ia mondovo. Taho ti ji hepiaga ipopoakara toporavyky boi ji ve. Nurā ji ei nde ve: Ji mombe'u katu ti nderuvihava'ga pe tonhimonha'ngayme ti ga ji hoe'ymame i'gwovo ga pyri.”

—“Kwa,” ei ga a'ero ogwovo.

²⁰ —Ojipe'ga pyri ga hoi ovahema a'ero.

—Emo gaha e'i gapyrive'ga pe: “Nhirembireko ji hëa pavëi ko. Nurā ji ndahoi i'gwovo ga pyri,” ei ga gapyrive'ga pe.

²¹ —A'ero gapyrive'ga jivyri ua gwuvihava'ga pyri.

Omombe'u pa ga pe ġanhi'iġagwera. “Nduri tuhë ġa,” ei ga. “A'ereki nahanahā ġa oko.”

—A'ero garuvihava'ga nhimboahivi ġanhi'iġagwera renduvame. A'ero ga ei ojpyrive'ga pe: “Haite! Eho ti pehea rupi cidade rapea rupi ja'oga rupi cidade pe. Eru ti ġa: imbatere'jve'ġa, ika'naka'nauhūve'ġa, ipyka'naka'nave'ġa, heakwagweve'ġa. Emongi ti ġa nhironga pype to'u ti ġa.”

²² —Kotihī gapyrive'ga hoi ga nhi'ġpo'ruavo. Iporia'ive'ġa pe nhaporemogā ei: “Hepejijo ji rupi. Pe'u ti

jiruvihava'ga pyri.” Nahā ga ġa nderuri gwuvihava'ga ronga pe ġa nderovahema ġa mongiavo ipype. A'ero ga hoi gwuvihava'ga pyri javo: “Aru pa ji ġa. Ndohygi reki ġa mesa rehe,” ei ga gwuvihava'ga pe.

²³ —A'ero garuvihava'ga ei ga pe: “Eho ti cidade hugwi pepukuhua rupi pehe'ia rupi no pevove'ġa mbuhuruka tuhë nhironga pe. Ohygahi ti ġa nhironga rehe nehë. ²⁴ A'ereki ji a'e nde ve: Jypyve'ġa – kiroki ġa nde hoypyrame nduri – ġa ndo'ui'i'i po ti nhiremimboavujikwerukava'ea. Iporia'ive'ġa jate po ti o'u,” ei ga, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe.

Jesus'ga arōheterame ahe oko garemimbo'eharamo

(Mateus 10.37-39)

²⁵ Aerë Jesus'ga hogahoi pehea rupi taho ti ji Jerusalém me javo. Ga rupi he'yjuhuve'ġa hoġahoi. Opyryryma Jesus'ga ei ġa pe:

²⁶ —Po ga uhu ji pyri tako ji neremimbo'eharamo javo. Ji arōheterame po ti ga rekoi nhiremimbo'eharamo nehë. Koji'i ti ga tanhiarō hete gwuva'ga arōa hohe, oyhëa arōa hohe, ġwembirekohëa arōa hohe, gwa'yra'ġa arōa hohe, oirū'ġa arōa hohe, okuvyra'ġa arōa hohe ġwendyra'ġa arōa hohe. Koji'i ji arōheterame ġa'arōa hohe po ti ga rekoi nhiremimbo'eharamo nehë. Koji'i ga ġa arōrame nhiarōa hohe, namongoi po ti ji ga nhiremimbo'eharamo nehë. Ġwemimbotarimo rehe ga rekorame po ti ji namongoi ga nhiremimbo'eharamo nehë. Ji rehe jate ti ga toko ji arōheteavo, ei Jesus'ga.

²⁷ —Po ti ojipe'ġa imbohahyukari ga pe ga jukavo vehevi nehë ereko nde Jesus'gareheva'ero javo ga pe, toko jitehe ti ga nhiremimbotarimova'ea rehe opohire'yma ji hugwi. Okoe'ymame nhiremimbotarimova'ea rehe ti ga tokoyme nhiremimbo'eharamo nehë, ei Jesus'ga ġa pe.

²⁸ —Po peapo pota onga jo'ara, a'ero pe peapyna'ëi pejapyakakatuavo hehe. Pejivyteri pe pe ei nehë: “Marā? Ohy re po ti hehe nhiitambere'ia ikwepykavamo ji japorame nehë? Marā? Ndohygi po ti nhiitambere'ia hehe ikwepykavamo nehë?” A'ea pe ei pejapyakakatuavo ikwahava. Ihygame jate po ti pe japo nehë, ei Jesus'ga.

²⁹ —Pejapyakakatue'ymame ikwahave'ymame po ti pe imbovyri okyta tehe japopave'yma nehë herekoa'jave'ymame itambere'ia nehë. Hepiagame ġa nhaporemogā e'ie'i pe me pe jaita a'ero nehë. ³⁰ “Pehepia ti ġa! Ndoapoi gweuhu ġa,” e po ti ġa pe mombe'gwovo nehë, ei Jesus'ga.

³¹ —Po huvihavuhu'ga oho pota ojipe'ġa nduvihavuhu'ga rovatiamo ga rurame otavuka ga pe, a'ero ga apyna'ëi ojapyakakatuavo hehe. Ovyteri pe ga ei nehë:

—“Nhipavëive'ġa ko he'yive'ġa dez milve'ġa soldados'ġa. Emo vinte milve'ġa soldados'ġa ko gapavëive'ġa. Gapavëive'ġa he'yjuhu hete nhipavëive'ġa hohe reki. Marā po ti nhipavëive'ġa ġa nderekoi ġa novatiamo ġa ndurame otavuka ji ve ne-

hē? Mara'ngu po ti ġa ġa jukavo nehē?" ei ga ovyteri pe.

³² —Ojapyakarē hehe ga ei ovyteri pe:

"Nhipavēive'ġa po ti ndipopoakari ġa pe nehē. Nduri ve ga. Irupe hete ga ji hugwi. Amondouka po ti ji ojipejipejiteve'ġa nhipavēive'ġa ga pyri nehē te'i katu ti ġa ga pe ga ma'ngoma'ngoga. Nurā ndura'javi po ti ga otavuka ji ve nehē." A'ea huvihavuhu'ga ei ikwahava ojapyakakatuavo, ei Jesus'ga.

³³ —Na jitehe penhimbopiro'y ti pejeaporoġita hugwi peapoa hugwi no pejapyakakatuavo na'ē. Pe'ji ti: "Kiro ti ji tako Jesus'ga remimbotarimova'ea rupi jate. Jiapoa ko ga'apoa kiro." Po pe ndape'ei a'ea penhimbopiro'ye'yma pejeaporoġita hugwi, a'ero po ti pe ndapekoi nhiremimbo'eharamo nehē, ei Jesus'ga.

Jukyra ndogwerekokatua'javi mbatera

(Mateus 5.13; Marcos 9.50)

³⁴ —Jukyra ko pyry. A'ereki omongo katu mbatera imonemukare'yma jupe. Pyry mbatera a'ero, ei Jesus'ga. Po jukyra ndapyryva'javi, marā po ti ahe imombyryva'javi jukyra a'ero nehē? Ahe nombryryva'javi tuhē jukyra! ei Jesus'ga. ³⁵ A'ero ahe ndoporu'javi jukyra. Ahe nomondoi yja pype tombohory nhiremityma javo. A'ereki nombohoryvi aheremityma. Ahe nombojihe'arukari i'atagwera rehe imondovo yja pype nhiremityma tombohory javo. A'ereki jukyra ndapyryva'javi. Omombo ahe a'ero.

—Po na jitehe pe ndapepyryva'javi, maranuhū pe ojipe'ġa mongokatui naerū? Maranuhū po ti ji nhimoirūukara'javi pe me nehē pehepiuka ti Tupana'ga pyryva ġa pe javo pe me naerū? Peapyakwa pe. Pehendu katu ti ji'ea a'ero! ei Jesus'ga ġa pe.

Ovelha ika'nhympyra

(Mateus 18.12-14)

15 Aerē itambere'ia mono'ōhara'ġa nduġanduri Jesus'ga pyri okote'varuhuve'ġa pavēi. Ġa uhu pa onhimono'oġa Jesus'ga pyri tihendu Jesus'ga javo.

² Fariseus'ġa ġambo'ehara'ġa pavēi ndopotari okote'varuhuve'ġa ndurame Jesus'ga pyri. A'ero ġa ei: —Ojihe'a Jesus'ga okote'varuhuve'ġa ndehe gworyg-woryvamo ġa ndehe! Ġa pyri ga i'ui no, ei ġa.

³ Nurā Jesus'ga imombe'ui fariseus'ġa pe ojo'java'ea. Ġa mbo'eavo ga ei:

⁴ —Po pe pereko penhenymbava cem ovelhas. Po ojipeji oka'nhy pe hugwi, ndapehoi re po pe heka naerū? Peheja po pe naerū he'yiva'ea noventa e nove ovelhas ongae'yi me pejigwovo hekapige'yma ojipeji ika'nhyrava'ea repiaga. ⁵ Hepiagame po pe imondoi peahavi pejoryjoryvamo herua. ⁶ Pevahemame penhonga pe po pe ġa mbuhurukari pejiipyri pejiko-ty'ave'ġa pejikotyve'ġa ndeheve. Pe'e po pe ġa pe: "Pejoryjory ti ore pavēi. A'ereki ore orohepia orerenymbava ovelha ika'nhympyra." Nahā po pe ei, ei Jesus'ga.

⁷ —Na jitehe yvagipeve'ġa ndoryndoryhetero yvagi pe okote'varuhuve'ga pohirame okote'varuhua hugwi. Tupana'ga ga rerura'ja ojipyri. Noka'nhyra'javi ga Tu-

pana'ga hugwi. Oka'nhyve'ġa ja rūi noventa e nove pyryve'ġa ndekoi, ei Jesus'ga. A'e ji pe me: Koji'i yvagipeve'ġa ndoryndoryvamo ojipeji'ga rehe oka'nhympyra'ga rehe ga pohirame okote'varuhua hugwi, ei Jesus'ga ġa pe.

Itambere'ia ika'nhympyra

⁸ Kiro Jesus'ga imombe'ui ojipea. Ġa mbo'eavo ga ei: —Po kunhangwerahēa gwereko itambere'ia dez moedas de prata, ei Jesus'ga. Po hēa omoka'nhy ojipeji ġwonga pype, a'ero po hēa imondygi lamparina tahep-ia ti itambere'ia javo. Opehiphi katu po hēa ġwonga pype ytya mbojatyka itambere'ia rekapige'yma hepia-ga, ei Jesus'ga. ⁹ Itambere'ia repiagame po hēa ġa mbuhurukari ojipyri ojikoty'ave'ġa okotyve'ġa no. A'ero po hēa ei ġa pe: "Pejoryjory ti ji pavēi. A'ereki ji ahepia itambere'ia nhiremimoka'nhympyra," e po hēa, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe.

¹⁰ —Na jitehe Tupana'gapryve'ġa yvagipeve'ġa ndoryndoryvamo okote'varuhuve'ga pohirame okote'varuhua hugwi ojipejive'ga. Noka'nhyra'javi ga Tupana'ga hugwi. A'ereki Tupana'ga ga rerura'ja ojipyri, ei Jesus'ga imombe'gwovo fariseus'ġa pe.

Gara'yra'ga oka'nhympyra'ga

¹¹ Kiro Jesus'ga imombe'ui ojipea. Ġa mbo'eavo ga ei: —Mokōi akwaimbae'ga ra'yra'ġa. ¹² Uva'ga pe ipyahuve'ga ei: "Apī," ei ga. "Aheruva'ga ti tomo'ē ombatera gwa'yra'ġa pe ġa yvuakarama. Emo'ē ti kiro a'ero. Embuhu ji ve kiro jiapoa," ei ga. A'ero garuva'ga imo'embavi ombatera he'yiva'ea gwa'yra'ġa pe imondovo, ei Jesus'ga.

¹³ —Aere'ī ipyahuve'ga imono'ombavi ombatera. Kiro ga herohoi. Paivo ga hoi upa. Pevo gwe ga hogahoi hepia'ngia rehe. Nharuiveuhū ga okovo.

¹⁴ —Oitambere'ia ga imondopavi a'ero hehe. A'ea rupi tiruahū ġagwryi pe. A'ereki itymipyra nahenhui. Ahā tuhē mbatera pevo a'ero. Kiro ġa jukapahetei ty'ara. Ga ndogwerekoa'javi ojive no. A'ero ty'ara ga jukai. ¹⁵ Nurā ga hoi oporavykyavo pevove'ga pe tapyhy mbatera jijive javo. Pevove'ga omboporavyky ga a'ero ga mondovo nhuhū me. "Ehepia katu ti porcos tohoyme ti a'ea hugwi i'urame," ei ga ga pe.

¹⁶ —A'ero ga hepiakatui porcos ga pe okovo. Ougwei ga ipoitava reki tanhimoytaromouka javo novīa. A'ereki ġa nomondoi ga pe, ei Jesus'ga.

¹⁷ —Aerē ga japyakwapupugamo. "Garamo ji pytauhui avo naerū?" ei ga ovyteri pe. "O'u katu ġa mbatera – kiroki ġa oporavyky jiruva'ga pe. Ġa ndohygi reki hehe. He'yiva'ea hembyruera ġa gwereko a'ero. Emo jiji kiro po ti amano avo jitekovo. A'ereki ji juka hete ty'ara," ei ga ovyteri pe.

¹⁸ —"Aho aha po ti ji nhivahema apina'ga pyri nehē. A'e po ti ji ga pe nehē: Apī, ji rekote'varuhui Tupana'ga pe yvagipeve'ga pe. Nde ve ji rekote'varuhui no.

¹⁹ Ere'e po nde ji ve hamo: 'Jira'yra'ga rūi kiro ga rekoji ji ve.' A'ea po nde ei ji ve hamo. Na ji poravykyi nde ve

nehē oporavykyve'ġa ja a'ero nehē. A'ea po ti ji ei jiruvaga pe nehē." A'ea ga ei ovyteri pe ojapyakavo oina, ei Jesus'ga. ²⁰ Ovy ga a'ero opohia oporavykya hugwi porcos reja ua pea hugwi.

—Ovahē ġwerī ga uva'ga ronga pe ua. Irupe garuva'ga gwa'ya'ga repiagi. "Kiroġwe jira'ya'ga jivyra'javi ji pyri. Apogwety ji ga," ei ga. A'ero ga nhani ga repenhana. Obeiġa ga ga gworygworyvamo ga rehe ga anhuvana.

²¹ —Kiro ipyahuve'ga ei uva'ga pe: "Apī," ei ga. "Ji rekote'varuhui Tupana'ga pe yvagipeve'ga pe oji'i. Nde ve ji rekote'varuhui no. Ere'e po nde ji ve hamo: 'Jira'ya'ga rūi kiro ga rekoi ji ve.' A'ea po nde ei ji ve hamo," ei ga.

²² —Emo garuva'ga e'i ojipyrive'ġa pe: "Haite! Peru ti tapy'ynhapikatua – kiroki a'ea koji'i ikatu. Pemongiuka ti ga pe. Pemondo ti gapoakaġareheva'ea gapoakaġa rehe. Pemondo ti ga pe sandálias no," ei ga ġa pe.

²³ "Peho ti herua imboky'rauhu'iva'ea bezerro yuranuhūa ra'ya. A'ea nhande iporakahetei. A'ea pejuka ti," ei ga. "Ti'u ti. Tiapo ti toryva. ²⁴ A'ereki jira'ya'ga horame ji hugwi ji ei: Omano ga. A'ereki ji a'e ikwehe'i: Jindahepiaga'javi po ti ga nehē. Kiro ga jivyra'javame ji pyri ji ei: Okwerava'ja ga. Oka'nhympy ko ga ji hugwi ohorame ji hugwi. Kiro ji ga repiaga'javi," ei ga ojipyrive'ġa pe.

—"Kwa," ei ġa ogwovo. Kiro ġa japo toryva.

²⁵ —Ojihuvyvyve'ga rekoi ko pe. Kiro ga ruri ojivya onga pe. Ovahemame ga henduvi. A'ero ga ei ovyteri pe: "Opy po ġa imonhi'ġa," ei ga.

²⁶ —Ojipyri ga ojipyrive'ga mbuhurukari javo ga pe: "Maraname ġa japo toryva?" ei ga.

²⁷ —"Neirū'ga uhu," ei gapyrive'ga ga pe. "Nderuva'ga ga rerekokatua'ja. 'Nitetirūi ga,' ei nderuva'ga. 'Okoji jira'ya'ga,' ei ga. Nurā nderuva'ga ojukaika imboky'rauhu'iva'ea bezerro," ei ga.

²⁸ —Ojihuvyvyve'ga onhimonha'nga henduvame. Ndokipotari tuhē ga onga pype toryva repiaga. A'ero garuva'ga hemi ua ga pyri. "Herejo tuhē," ei ga gwa'ya'ga pe. A'ea ga ega'ei ga pe.

²⁹ —A'ero ojihuvyvyve'ga ei uva'ga pe: "Ji rendu ti! Imbokwara'ara'arame jhi aporavyky hete nde ve jitekovo. Nane'ymi nenhi'ġa rupi ji ako katu. Ji ve nde nerembuhuri'i'i xunhiva'ea cabrito. Poi nde nerembuhuri ji ve toapo ti ga toryva javo ojikoty'ave'ġa pavēi. ³⁰ Gaha reki, ndera'ya'ga, ga jigwaraipavi neitambere'ia rehe imondovo ahe'upahara'ġa pe. Ga rura'javame nde ijukaikari ga pe imboky'rauhu'iva'ea bezerro," ei ojihuvyvyve'ga uva'ga pe.

³¹ —"Pi'a," ei garuva'ga ga pe. "Nane'ymi nde ruvi ji pyri. Nhimbatepava nembatera tuhē okovo. ³² Piry nhande roryoryvamo. Nurā ti tiapo toryva. A'ereki neirū'ga horame nhande hugwi nhande ei: Omano ga. A'ereki nhande xa'e ikwehe'i: Ndihepiaga'javi po ti nhande ga nehē. Kiro ga jivyra'javame nhande pyri nhande ei: Okwerava'ja ga. Oka'nhympy ko ga nhande hugwi ohorame nhande hugwi. Kiro nhande

ga repiaga'javi," ei garuva'ga, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

Akwaimbae'ga omoandyandyi gwuvihava'ga

16 Kiro Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe imombe'gwovo ojipea. Ġa mbo'eavo ga ei:

—Imbateheteve'ga ei ojipyrive'ga pe: "Ehepia katu nhimbatera ji ve ima'eamo ipyhyga itambere'ia ji ve," ei ga ga pe.

—"Kwa," ei ga.

—Aerē imbateve'ga pyri ġa uhu javo ga pe: "Ndepyrive'ga ojigwarajuhu nembatera rehe," ei ġa imbateve'ga pe.

² —Imbateve'ga ombuhuruka ojipyrive'ga a'ero. Ga pe ga ei: "Garamo nde rekouhui? Nde mombe'u ġa ji ve. Maraname nde jigwarai nhimbatera rehe? Ekwatija ti ji ve imombe'gwovo enhimima'ēa. Tahapia ji. Nde po ti ndereporavykya'javi ji ve hepiage'yma nhimbatera ji ve nehē," ei ga ga pe.

³ —A'ero gapyrive'ga ei ovyteri pe: "Marā po ti ji rekoi a'ero nehē? Kiro po ti jiruvihava'ga ji mondohetei ojihugwi ji mboporavykya'jave'yma ojive nehē. Nda-jipopoakari ji. Nurā ndahyvyko ko pe. Naporanduva'uvi ji mbatera ojipe'ġa hugwi. Marā po ti ji rekoi ipyhyga mbatera jijive nehē?" ei ga. ⁴ Ojapyka ga. "Ah! Kiro ji akwaha!" ei ga. "Nahanahā po ti ji rekoi ġa mbohoryryva ji rehe nehē. A'ero po ti ġa ji mboapygi ġwonga pype ji rerekokatua'vo nehē ji poravykya'jave'ymame ga pe nehē," ei ga ovyteri pe.

⁵ —A'ero ġa mbojopy'rupy'ruavo ga ġa mbuhupavukari ojipyri – kiroki ġa ndokwepygi ve garuviha'va'ga pe. Urypyve'ga rurame ga ei ga pe: "Maramomi nde nderekwepygi ve jiruvihava'ga pe?" ei ga.

⁶ —A'ero ga ei gapyrive'ga pe: "He'yiva'ea ikava cem tambores de azeite," ei ga.

—A'ero gapyrive'ga ei ga pe: "Koro neconta ikwatijara. Haite! Eapy ti ikwatijara'java he'yiva'ea rerojjiyita. Ndahe'yiva'ea cinquenta tambores jate ti ekwatija. A'ea po ti nde ikwepygi ga pe nehē," ei ga. A'ero a'ea ga ikwatijari.

⁷ —Ojipe'ga pe ga ei ga rurame: "Maramomi nderekwepygi ve jiruvihava'ga pe?"

—A'ero ga ei ga pe: "He'yiva'ea ha'yinha cem alqueires de trigo."

—A'ero gapyrive'ga ei ga pe: "Koro neconta ikwatijara. Haite! Eapy ti ikwatijara'java he'yiva'ea rerojjiyita. Ndahe'yiva'ea oitenta alqueires jate ti ekwatija. A'ea po ti nde ikwepygi ga pe nehē," ei ga. A'ero a'ea ga ikwatijari.

⁸ —Aerē ikwahavame garuvihava'ga ei: "Heaporoġita jipyrive'ga ojapyakaheteavo ji moandyita ikwahava." A'ea ga ei ojipyrive'ga omoandyirame, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

—A'ereki okote'varuhuve'ġa okwaha ojogwerekovo gweporoġitaro. A'ea ġa ikwahavi pyryve'ġa hohe jireheve'ġa hohe kojahuarupive'ġa hohe, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe.

⁹—Jihi a'e pe me, ei Jesus'ga ġa pe. Pemondo ti iporia'ive'ġa pe penhiitambere'ia tohoryory ti ġa pejihe. A'ero aerē pe manorame ipyhyga'jave'yma itambere'ia, po ti ġa ndoryndoryvamo jitehe pe ndehe nehē pe mboapyga ojipyri pevo yvagi pe nehē – kiroki a'ea ndopavi nehē. Pevo nane'yimi po ti nde rui ġa pyri nehē, ei Jesus'ga.

¹⁰—Kiroki ga ndahe'yiva'ea repia katu – gaha he'yjuhuva'ea repia katu no ahe mbojikoga ojihe. Kiroki ga ndahe'yiva'ea rehe omotetirūa – gaha he'yjuhuva'ea rehe omotetirūa no ahe mbojikoge'yma ojihe, ei Jesus'ga. ¹¹ Po pe ndapepo'rukaturu vyakotyva'ea penhiitambere'ia, a'ero po ti Tupana'ga nomondo oapoa pyryheteva'ea yvagipeva'ea pe me nehē topo'ruyme ti ġa javo. ¹² Po pe ndapehepiakaturu aheapoa ahe ve ahe mbojikoge'yma ojihe, a'ero po ti Tupana'ga nomondo peapoa pe me nehē, ei Jesus'ga.

¹³—Kiro po ti ji ġa momba'ui mokonha'ġa ahepojykhara'ġa pe me pe mbo'eavo, ei Jesus'ga. Tiruahū ahe poravykyrame mokonha'ġa pe opojykhara'ġa pe. Po ahe oporavyky mokonha'ġa pe, a'ero po ahe ojipe'ga arōhetei ojipe'ga arōe'yma. Ovy'a hete pe ahe onhimi-arōve'ga rehe ojipe'ga koty ojirovage'yma.

—Na jitehe ahe nonhi'īpo'rukaturu Tupana'ga ovy'aheterame itambere'ia rehe. Tupana'ga potaheterame ahe ndovy'ahetei itambere'ia rehe. Itambere'ia potaheterame ahe ndojirovagi Tupana'ga koty, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

Tupana'ga okwaha aherekote'varuhua

(Mateus 11.12-13; 19.9; 5.31-32; Marcos 10.11-12)

¹⁴ Jesus'ga imombe'urame ġwemimbo'ehara'ġa pe fariseus'ġa ga rendupavi. Fariseus'ġa opotaruhu itambere'ia. Nurā ġa ndopotari Jesus'ga remimombe'ua. A'ero ġa Jesus'ga jaihetei ga rerekomemuamo.

¹⁵ Kiro Jesus'ga ei fariseus'ġa pe:

—Pehe peko katu ahe pejepiagame jate. A'ero ahe ei: “Tupana'ga roryoryvamo ġa ndehe ġandekokatua rehe.” Ikwahave'yma ahe ei nahā ombaragwahave'yma ġwaramo pendekote'varuhua rehe. Tupana'ga ki a'e te okwaha pendekote'varuhua. Aheremimboheteve'ea pe Tupana'ga ei: “Ite'varuhu hete!” ei ga.

¹⁶—Ymyahū ymyahūva'ea ahe mbo'ei Moisésva'ea remimbo'eagwera rehe Tupana'ga nhi'iġa momba'uharava'ea nhi'iġagwera rehe no. A'ea rehe ymyahūve'ġa ġa mbo'ei ikwehe'i no nahanahā ti peko katu javo. Kiro João Batista'ga aġwamove'ġa mbo'ei pyryva'ea rehe ji pavēi, ei Jesus'ga. Ġa mbo'eavo ore ei ġa pe: Kiro Tupana'ga oko nhanderuvihavuhetero nhande repiakatuavo. Orerenduve'ġa heroviapotahetei orenhi'iġa. A'ero ġa ei: “Toko ti ga oreruvihavuhetero.” A'ea ġa ei ipotaheteavo ojikoga Tupana'ga rehe.

¹⁷—Po yvaga opa. Po yvya opa. Moisésva'ea remimbo'eagwera ki a'e te ndopavi'i. Xunhi'i'iva'ea rūi po ti ipavi jugwi nehē, ei Jesus'ga.

¹⁸—Kiroki ga opohi ġwembirekohēa hugwi hēa mon-doheteavo – gaha ite'varuhu ojipehēa rerekorame. Tu-

pana'ga ndopotari ga ojipehēa rerekorame. Hēa rerekorame ga ajuajuri. A'ereki ga hambireko jitehe jypyvehēa pavēi. Na jitehe – kiroki ga gwereko garem-birekopyvehēa ga pohirame hēa hugwi – gaha ite'varuhu hēa rerekorame. A'ereki ga gwereko garem-birekohēa. Tupana'ga ndopotari nanongara, ei Jesus'ga ġa mbo'eavo.

Imbateheteve'ea Lázaro'va'ea pavēi

¹⁹ Kiro Jesus'ga imombe'ui ġa mbo'eavo. A'ero ga ei: —Ahe gwereko pa imbateheteve'ea. Nane'yimi ahe omongi tapy'ynhapipyryva ikatuheteve'ea. He'yi hehe. Huvihava'ġa pira'java'ea ko ahepira hovy'iva'ea linho apopyra no pyryva'ea. Nane'yimi ahe herekoi ikatukatuva'ea jate i'gwoi'gwovo gworygworyvamo.

²⁰—Aherongauhua apoa pyri porta pyri Lázaro'va'ea nhinoġi. Ono ġa ahe pevo jipi. Iporia'i Lázaro'va'ea ombatere'ymamo ojagwuhuro. He'yjuhu ahejagwa.

²¹ Ougwei ahe imbateve'ea rembi'uagwera. “Po ga im-buhurukari ji ve hamo – kiroki ohiohi gajurua hugwi yvyvo ga i'urame,” ei ahe oyvyteri pe. Nhaġwatiġa uhu ahejagwa rererereva okovo!

²²—Aerē iporia'iva'ea manoi Lázaro'va'ea. A'ero Tupana'gapyryve'ga ahera'uva rerohoi imondovo Abraõva'ea pyri yvagi pe.

—Imbateve'ea manoi no. A'ero ġa ahe tymi.

²³ Omanove'ġa gwryi pe imbateve'ea ra'uva rekoi. Hahy hete imbateve'ea pe pevo. Kiro ahe jovavuri. Paivo ihoi ahema'ēa Abraõva'ea repiaga. Ahe gwepia Lázaro'va'ea rekorame Abraõva'ea pyri hete. ²⁴ A'ero imbateve'ea onhi'iġa mondoi: “Amoi! Abraõ!” ei ahe. “Ji porogwety po nde hamo! Embuhuruka ti Lázaro'va'ea ji pyri. Tomonde ti ahe opoakātīapy'ria yhya pype herua imbuhua nhikūa rehe imbohakuvia nhikūa. A'ereki hahyuhu ji ve tata pype.”

²⁵—A'ero Abraõva'ea ei: “Pi'a,” ei ahe. “Nahembuhurukari ji. Ekwahava'ja ti. Emanoe'ymame nde erereko embatera ikatuva'ea ejoryjoryvamo. Lázaro'va'ea pe ki a'e te ite'varuhu hete omanoe'ymame. Kiro Lázaro'va'ea py'a u katu avo ji pyri. Nde ve kiro hahy hete.

²⁶ Nhanema'ō me oko yvya kwaruhua. Nurā ahe ndohahavi ore hugwi pe pyri. Na jitehe ahe ndohahavi pe hugwi ore pyri,” ei Abraõva'ea ahe ve.

²⁷—A'ero imbateve'ea ei: “Amoi!” ei ga. “Ji rendu! Emondouka ti Lázaro'va'ea jiruva'ga rongga pe a'ero nhi-irū'ġa pyri cincove'ġa pyri. Tomombe'u ti ahe ġa pe jirekote'varuhua kwepykava topohi ti ġa okote'varuhua hugwi. A'ero nduri po ti ġa avo ji pyri hahyva'ea ruvihava pype nehē,” ei imbateve'ea Abraõva'ea pe.

²⁹—A'ero Abraõva'ea ei: “Gwerekko ġa Moisésva'ea remimbo'eagwera aherembikwatijara. Gwerekko ġa Tupana'ga nhi'iġa momba'uharava'ea nhi'iġagwera aherembikwatijara. Na ġa aherembikwatijara rendukatu i xako hehe javo,” ei Abraõva'ea ahe ve.

³⁰—“Amoi,” ei ahe Abraõva'ea pe. “Nohenduvi po ti ġa aherembikwatijara okoe'yma hehe. Po ti ahe vyri omanoa hugwi ogwovo ġa pyri imombe'gwovo ġa pe

nehē, a'ero po ti ġa pohiri okote'varuhua hugwi nehē," ei imbateva'ea.

³¹ —A'ero Abraãova'ea ei ahe ve: "Po ġa nohenduka-tui Moisésva'ea remimbo'eagwera Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea nhi'iġagwera reheve, a'ero po ti ġa ndogweroviari ahe vyrame omanoa hugwi ogwovo ġa pyri imombe'gwovo ġa pe nehē. Nurã po ti ji namon-doukari ahe pevo nehē," ei Abraãova'ea imbateva'ea pe.

A'ea Jesus'ga imombe'ui fariseus'ġa pe ġa mbo'eavo.

Tiruahū hete ġa pe, ei Jesus'ga
(Mateus 18.6-7, 21-22; Marcos 9.42)

17 Ġwemimbo'ehara'ġa pe Jesus'ga ei:
—Jara'ġa ombote'varuhu jipi. Na tuhē po ti jipi nehē, ei Jesus'ga. Ġa pe ti tiruahū hete nehē – kiroki ġa ombote'va ojipe'ġa mbopogweavo ite'varuhua'ea rehe, ei Jesus'ga. ² Omano jipe po ġa hamo tombote'varyme ti ġa jireheve'ġa – kiroki jireheve'ġa aġwamo gwe ojiko Tupana'ga rehe ikwahapave'yma Tupana'ga nhi'iġa, ei Jesus'ga. Po ahe opytī ġajurimo itaruvihavuhua ipohyiva'ea yngu'a'javuhuva'ea ġa momboa ypihua ruvihava pype ġa mbotypyvyga, a'ea ko tiruahūhetero ġa pe. Koji'i tiruahū hete ġa pe ġa jireheve'ġa mbote'varuhurame, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

³ —Eko katu ti! Po ndekotyve'ga ite'varuhu nde ve – kiroki ga ojiko ji rehe nde ja. Po ga ite'varuhu nde ve, a'ero ti ere ga pe: "Nahanahã nderekote'varuhua ji ve. Na rui ahe japo." A'ea ti ere ga pe, ei Jesus'ga.

—Po ga ei nde ve: "Jite'varuhu ko ji ko. Nda-jite'varuhua'javi po ti ji nde ve a'ero nehē," e po ga nde ve. Po ga pohiri okote'varuhua hugwi, a'ero terehenonha'javi ti garekote'varuhua.

⁴ —Po he'yjuhurame po seterame ga te'varuhua'jaa'javamo nde ve ara rupi ve. Po he'yjuhurame po seterame ga ea'jaa'javi nde ve: "Jite'varuhu ko ji ko," e po ga nde ve. "Ndajite'varuhua'javi po ti ji nde ve a'ero nehē. Apohi ji kiro jirekote'varuhua hugwi," e po ga. A'ero he'yjuhurame seterame ti erea'jaa'ja ga pe: "Nahenonha'javi po ti ji nderekote'varuhua nehē." Nahã ti ere ga pe, ei Jesus'ga ġa pe.

Nahã oko ahe jikogame Tupana'ga rehe

⁵ A'ero Jesus'ga remimbo'ehara'ġa – kiroki gamoirūhara'ġa – ġa ei Jesus'ga pe nhandepojykaharete'ga pe:

—Orojiko ore Tupana'ga rehe gapopoakara rehe no. Ore poko ti. Koji'i ti embojikoguka ore ve.

⁶ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Po pe jikogi gwere jitehe Tupana'ga rehe gapopoakara rehe no, a'ero po pe ei agwava'ea pe i'yya pe figueira brava pe: "Ipya rehe vehevi ti ejijyi enhityma'java typya pype ypihua ruvihava pype." Po pe ei a'ea, a'ero ijijyi onhityma'java typya pype, ei Jesus'ga ġa pe.

Ġapryiva'ero po ġa oporavyky ġa pe hamo

⁷ Kiro Jesus'ga ei:

—Po pepyrive'ga gwyvykoi ko pe oporavykyavo. Po ga penenymbava repia katu ovelhas repia katu oporavykyavo. Ga rurame onga pe oporavykyhava hugwi pe ndape'ei ga pe: "Haite! Herejo eapyga mesa pyri. E'u ti." Pe ndape'ei na ga pe. ⁸ Pe pe'e ga pe: "Emboavujikwe pa ti mbatera ji ve ta'u. A'ero ti enhimboavujikwe herua mbatera imbuhua ji ve. Ji i'urē po ti nde i'ui ji py'rovo nehē," pe'e pe pejipyrive'ga pe, ei Jesus'ga.

⁹ —Pe ndape'ei ga pe: "Ndepyry hete nde eporavykyavo ji ve ekoheteavo nhinhi'iġa rupi." A'ea rui pe ei ga pe. Pepryiva'ero ġwaramo oporavyky po ga pe me hamo.

¹⁰ —Na jitehe pejipyrive'ga ja pe tuhē ti peko. Pekopavame Tupana'ga nhi'iġa rupi ti pe'ji Tupana'ga pe: "Ore rekopavame enhi'iġa rupi, terei ti ore ve pepyry hete pe javo. Ndepyryiva'ero ġwaramo oroporavyky po ore nde ve hamo." A'ea ti pe'ji Tupana'ga pe, ei Jesus'ga ġa pe.

Jesus'ga omombi dezva'ea hugwi ahejagwa

¹¹ Aerē Jesus'ga hogahoi taho ji Jerusalēm me javo. Ohorame ga okwa Galiléiapeve'ġa gwyri pe Samaria-peve'ġa gwyri pe no. ¹² Pevo ga vahemi cidade'i pe. Cidade'ia rembeyryri pe ijaijauhuve'ġa ga rovatī dezve'ġa. Irupe ġa pytai ga hugwi. ¹³ Jesus'ga pe ġa onhi'iġa mondoi javo:

—Jesus! ei ġa ga pe. Ore porogwety po nde hamo, ei ġa Jesus'ga pe ga renoina nde ko orembo'eharamo javo ga pe.

¹⁴ Ġa ndepiagame Jesus'ga ei ġa pe:

—Peho ti pejiipiuka ikwava'ehara'ġa pe pejiagwa repiuka ġa pe.

Ġa horame ġajagwa pigi ġa hugwi. ¹⁵ Ojagwapihava repiagame ojipeji'ga jivyri Jesus'ga pyri. Hahyahi ganhi'iġa ga erame Tupana'ga mboheteavo gworygworyvamo ga rehe.

¹⁶ —Ndepyry hete nde! ei ga Jesus'ga pe. Erepohano kwaha hete nde.

A'ea ga ei onhinoġa upa ojovapyvo Jesus'ga pyri nde-he koji'i ji hohe javo. Ga ko Samariapeve'ga. ¹⁷ Nurã Jesus'ga ei:

—Nhandegwyripeve'ga rui – gaha jate ga jivyri ji pyri gworygworyvamo Tupana'ga rehe ga mboheteavo. Amombi ji dezve'ġa jagwa ġa hugwi. Ma jara'ġa naerū, noveve'ġa judeus'ġa? Po ġa jivyri Tupana'ga mboheteavo hamo!

¹⁹ Samariapeve'ga pe Jesus'ga ei:

—Epo'ã heregwovo enhonga pe. Erejiko nde ji rehe. Nurã ndejagwa pigi nde hugwi.

Maname po ti Tupana'ga oko aheruvihavuhetero nehē?

(Mateus 24.23-28, 37-41)

²⁰ Aerē fariseus'ġa ei Jesus'ga pe:

—Maname po ti Tupana'ga oko nhanderuvi-havuhetero avo yva koty nehē?

A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Ndiukwahavi Tupana'ga rekorame huvi-havuhetero yva koty nehē. ²¹ Nurā po ti ġa nde'i nehē: "Pehepia! Avo ko ga rekoi huvihavuhetero! Pehepia! Pevo ko ga rekoi huvihavuhetero!" A'ea rūi po ti ġa ei nehē. A'ereki Tupana'ga oko jipe huvi-havuhetero ahevyteri pe ahe jikogame ga rehe, ei Jesus'ga fariseus'ġa pe.

²² Ġwemimbo'ehara'ġa pe Jesus'ga ei:

—Aerē po ti pe ei nehē: "Po ti ga rura'javi opytaahi'vi-avo nhande pyri nehē hamo." Nahā po ti pe ei ji repiaga'japotaheteavo nehē novīa. Pe ndajirepiagi nehē, ei Jesus'ga vvyakotyva'ero vvagipeva'ero no.

²³ —O'mbero po ti ġa ei pe me nehē: "Pehepia! Pevo ko Cristo'ga! Pehepia! Avo ko Cristo'ga!" Nahā po ti ġa ei pe me o'mbero nehē. Tapehoi ti ġa ndupi hepiaga. Taperoviari ti ġa.

²⁴ —Jijiukarame ji rura'jahava rupi tupā verava ja po ti ji rekoi nehē. Tupā veraveravame kikoty vva ga rehe ombokojahu pa kojahua. Na jitehe po ti ġa nhaporemō ji repiagi ji rura'javame vva ga hugwi nehē, ei Jesus'ga vvyakotyva'ero vvagipeva'ero no. ²⁵ Kiro po ti ġa im-buhuna'ēi he'yiva'ea hahyva'ea ji ve avo nehē. Aġwamove'ġa po ti nanhiarōi ji roviare'yma kiro nehē.

²⁶ —Noéva'ea nhinhaġa renondeva yhara ruvi-havuhua pype ojo'ja jirura'java renondeva pavēi, ei Jesus'ga vvyakotyva'ero vvagipeva'ero no. ²⁷ Ymyahū Noéva'ea nhinhaġa renonde yhara ruvi-havuhua pype ahewyripeva'ea i'ui'ui jipi gworygworyvamo hako. Ahewyripeva'ea rembirekoro akwaimba'eva'ea jipi no. Ojipeva'ea kunhava'ea mohembirekoi no. Nahā ahewyripeva'ea rekoi okovo imboha'uve'yma Noéva'ea avame yhara ruvi-havuhua pype yhya hehanhuhūa rura'ame ahewyripeva'ea mbotypvypava nhatymbava hako – kiroki ahewyripeva'ea ndo'avi yhara ruvi-havuhua pype.

²⁸ —Na jitehe Lóva'ea hoa renondeva Sodoma hugwi. Sodomapeva'ea i'ui'ui jipi gworygworyvamo. Mbatara ahe ipyhygi itambere'ia pyvō aerē imondovo mbatara itambere'ia rehe. Ko pe ahe itymi. Onga ahe japoi. Nahā Sodomapeva'ea rekoi okovo ikwahave'yma ombokajaġwama. ²⁹ Lóva'ea hemame cidade hugwi Sodoma hugwi ogwovo Tupana'ga imbohirukari vva ga hugwi tata enxofre reheve ojapy'uva'ea reheve Sodomapeva'ea rehe ahe jukapavuka.

³⁰ —Na jitehe po ti vvyakotyve'ġa ndekoi okovo ikwahave'yma jirura'javaġwama nehē, ei Jesus'ga vvyakotyva'ero vvagipeva'ero no.

³¹ —Ji jipiukarame ti ga tokiyime ġwonga pype ombatera renoheme'yma jugwi – kiroki ga oko on-gapereuhua arimo. Na jitehe ti ga tohoa'javyme ġwonga pe nehē – kiroki ga oko ko pe ji jipiukarame nehē, ei Jesus'ga. ³² Tapemoka'nhyimi ti Lóva'ea rembirekova'ea! Ohoa'ja pota ahe ġwonga pe omanomo, ei Jesus'ga

imombe'gwovo. ³³ Kiroki ġa e'i: "Ndakoi ti ji Jesus'ga remimbo'eharamo tajjukayme ti javo" – a'ero po ti ġa manoi ogwovo hahyva'ea ruvi-hava pype nehē, ei Jesus'ga. Kiroki ġa ojipe'ġa ġa jukai ġa jikoga ġwaramo ji rehe – omanorē po ti ġa oho upa avuirama Tupana'ga pyri nehē, ei Jesus'ga.

³⁴ —A'e ji pe me, ei Jesus'ga. Ji rura'javame po ti mokonha'ġa kiri onhinongava rehe ppytunimo. Ojipeji ġanhinongava. Kiro po ti ojipe'ga rerohohava nehē. Kiro po ti ojipe'ga rejahava nehē, ei Jesus'ga. ³⁵ Kunhangwera'ġa mokonha'ġa po ti ombo'i ombo'ihava pyvō ojopyri. Kiro po ti ojipehēa rerohohava nehē. Kiro po ti ojipehēa rejahava nehē, ei Jesus'ga. ³⁶ Mokonha'ġa po ti oko ko pe akwaimbae'ġa nehē. Kiro po ti ojipe'ga rerohohava nehē. Kiro po ti ojipe'ga rejahava nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

³⁷ A'ero Jesus'ga remimbo'ehara'ġa ei ga pe:

—Nhandepojoykaharetero emombe'u ti ore ve. Mome po ti nanongara nehē?

A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Jukwaha po ti nehē. Ahe manorame po ti huruvua onhimongy ahera'oa pyri nehē ti'u javo.

A'ea Jesus'ga ei na jitehe po ti jukwaha ji rura'javame nehē javo.

Aherembirekokwerava'ea juizva'ea pavēi

18 Kiro Jesus'ga imombe'ui ojo'java'ea ġa pe. A'ea pyvō ga ġa mbo'ei ġanhi'i'ġa rehe Tupana'ga pe tapenhi'ī jipi pejikweraje'ymamo javo ġa pe. ² Ġa mbo'eavo hehe ga ei:

—Juiz'ga oko cidade pype upa. Ndokoi ga Tupana'ga nhi'i'ġa rupi okyhyjie'yma ga hugwi. Ndojirovagi ga akwaimbae'ġa koty no okyhyjie'yma ġa hugwi. ³ Aherembirekokwerahēa oko akoja pype cidade pype upa no. Uhuuhura'ja hēa juiz'ga pyri jipi ja'javo ga pe: "Ji repy ti ga rehe. A'ereki ga ite'varuhu ji ve," ei hēa juiz'ga pe jipi.

⁴ —Ndohepyotari ga hēa. Ga ndopokona'ēi hēa. Aerē reki ga ei ovyteri pe: "Ndakyhyji ji Tupana'ga hugwi akwaimbae'ġa hugwi no ġa mbopogwee'yma. Jikyhyjiavo ġwaramo rūi po ti ji aherembirekokwerahēa pokogi nehē. ⁵ Nhimbokweraja ġwaramo po ti ji hēa pokogi nehē. Po ti ji ndahepygi hēa nehē, a'ero po ti hēa ji mohe'ouhū u'ua ji pyri nehē. Kiro po ti ji hēa repygi a'ero," ei ga ovyteri pe, ei Jesus'ga.

⁶ —Pejapyaka ti juiz'ga nhi'i'ġa rehe ndapyryvive'ga nhi'i'ġa rehe, ei Jesus'ga nhandepojoykaharete'ga. ⁷ Marā po ti Tupana'ga hekoi ġwemimo'ehara'ġa nderekovo nehē? Gwepy po ti ga ġa naerū? – kiroki ġa onhi'ī hete ga pe arimo ppytunimo no ore poko ti javo. Marāi pe? Mbegwe po ti ga ġa pokoga nehē naerū? Marāi pe? ⁸ A'e ji pe me: Ga kaitu ġa pokogi kotihī nehē ji mbuhura'java avo yva koty nehē. Ji rura'javame mara'ngu po ti vvyakotyve'ġa ojikoga ji rehe nehē? ei Jesus'ga vvyakotyva'ero vvagipeva'ero no.

Fariseu'ga itambere'ia mono'ohara'ga pavēi

⁹ Kiro Jesus'ga imombe'ui ojipea ojo'java'ea jara'ga pe – kiroki ġa e'i ovytyeri pe: “Orepyry hete ore. Ojipe'ga tiruahumba.” A'ea ġa ei ojirovage'yma ġa koty. ġa pe Jesus'ga ei pehe po ti ji pe mombe'ui kiro javo.

¹⁰ —Mokonha'ga oho ojatykahavuhua pype templo pype xanhi'ī ti Tupana'ga pe javo. Ojipe'ga ko fariseu'ga. Ojipe'ga ko itambere'ia mono'ohara'ga, ei Jesus'ga.

¹¹ —Fariseu'ga o'ā onhi'i'ga ovytyeri pe. “Tupana,” ei ga Tupana'ga pe. “Jiroyrory ji nde rehe. A'ereki nde ji mongo ojipe'gahoheva'ero. Nurā ġa ja rūi ji rekoi. A'ereki ġahā ahe moandyandyi ipyhyga ġambatera. Ndapyryvi ġa. Gwereco ġa ojipe'ga nembireko'ga. Avove'ga ja rūi itambere'ia mono'ohara'ga ja rūi ji rekoi nohō. ¹² A'u ji cinco jikira rupi. Dois jikira rupi ji nda'ui tanhi'ī Tupana'ga pe javo. Nahā ji rekoi jipi. Amondo ji nde ve nhimbatera jipi. Ji herekorame dez mbatera ji amondo nde ve ojipeji,” ei fariseu'ga, ei Jesus'ga ga mombe'gwovo ġa mbo'eavo.

¹³ —Itambere'ia mono'ohara'ga ki a'e te irupe ga o'ā ojipe'ga hugwi. Ndojovavuri ga hepiage'yma yvaga koty. Onupanupā ga opoti'a opoa pyvō ovy'are'yma ġwaramo. Tupana'ga pe ga ei: “Tupana, ako te'varuhu ji. Terenhimonha'ngai ji rehe. Ji porogwety kiro!” ei itambere'ia mono'ohara'ga Tupana'ga pe, ei Jesus'ga.

¹⁴ —A'e katu ji pe me, ei Jesus'ga. Itambere'ia mono'ohara'ga hugwi Tupana'ga imombori garekote'varuhua. A'ero ga jivyrime ġwonga pe Tupana'ga ei ga mombe'gwovo: “Pyr kiro itambere'ia mono'ohara'ga.”

—Ojipe'ga pe fariseu'ga pe Tupana'ga nde'i: “Ndepyry nde.” A'ea rūi Tupana'ga ei. Kiroki ga e'i jiji ko huvihavamo ojipe'ga hohe pa javo – po ga ei a'ea onhimboheteavo onhimongovo aha huvihavamo, a'ero po ti Tupana'ga ei ga pe nehē: “Nderekoi nde huvihavamo. Nerenhimbohetei po nde hamo a'ero.” A'ea po ti Tupana'ga ei ga pe nehē, ei Jesus'ga.

—Po ga nonhimbohetei ojipe'ga nderekokatuavo, a'ero po ti Tupana'ga ei ga pe nehē: “Eko ti huvihavamo.” A'ea po ti Tupana'ga ei ga pe nehē, ei Jesus'ga.

Jesus'ga omomyry tay'riva'ea pe

(Mateus 19.13-15; Marcos 10.13-16)

¹⁵ Aerē tayri'ga no, ojipe'ga ġa nderuri Jesus'ga pyri topoko ti ga ġa ndehe imomyryva ġa pe javo. Tayri'ga nderura repiagame Jesus'ga remimbo'ehara'ga ei ġa pe:

—Taperuri tayri'ga Jesus'ga pyri, ei ġa.

¹⁶ Jesus'ga ki a'e te e'i:

—Tuhu tuhē ti tayri'ga ji pyri, ei ga. Tapemombigi ti ġandura. A'ereki Tupana'ga pyry hete nanon-gara'ga'jave'ga pe okovo ġanduviavuhuhetero ġa jikogame ojihe, ei Jesus'ga. ¹⁷ Imombe'ukatuavo ji ei pe me: Tayri'ga ojiko uva'ga ndehe okovo ġanemimbotarimova'ea rehe. Kiroki ġa oko tayri'ga ja rūi – ġa ndojikogi Tupana'ga rehe okoe'yma garemimbotarimova'ea

rehe. ġa po ti nomongoi Tupana'ga gwuvi-havuhuhetero a'ero nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

Imbateheteve'ea nomondopapotari

(Mateus 19.16-30; Marcos 10.17-31)

¹⁸ A'ero huvihava'ga ei Jesus'ga pe ombo'ehara'ga pe: —Marāva'ea rupi pyryva'ea rupi po ti ji rekoi nehē jirekoaġwamamo Tupana'ga pyri avuirama nehē? ei ga Jesus'ga pe.

¹⁹ A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Maraname nde ei pyryva'ea rehe? Tupana'ga nhi'i'ga jate ko pyry, ei Jesus'ga. ²⁰ Erekwaha ko nde Tupana'ga remimbo'eukaragwera Moisésva'ea pe ymyahū. Ga e'i ahe ve:

“Tererekoi ti ojipe'ga nembireko'ga.

Terejukai ti ojipe'ga.

Teremimi ti ojipe'ga hugwi.

Tane'mbei ti ojipe'ga mombe'gwovo tehe.

Emondo ti ejeaporoġita imohina ejuva'ga rehe eyhēa rehe no,” ei Tupana'ga, ei Jesus'ga.

²¹ A'ero ga ei Jesus'ga pe:

—Jivoja'irame ji hendukatupavi Moisésva'ea remimbo'eagwera. Kiro ji heronhimomboakari ahendu katu ve ji, ei ga.

²² Ga renduvame Jesus'ga ei ga pe:

—Ojipeji rehe nderehygi ve Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe. Emondo pa ti embatera itambere'ia pyhyga. Kirē ti ema'ē eitambere'ia imbatere'yve'ga pe, ei Jesus'ga. A'ero po ti Tupana'ga imomyryvi nde ve yvagi pe nehē, ei Jesus'ga. Nurā ji ei nde ve: Emondo pa ti eitambere'ia kiro. Imondopavirē ti ejo ji rupi ekovo nhiremimbo'eharamo ejikoga ji rehe jate, ei Jesus'ga ga pe.

²³ Jesus'ga renduvame ga ndovy'ahetei. A'ereki ga nomondopapotari ombatehetero ġwaramo.

²⁴ Gavy'are'yma repiaga Jesus'ga ei:

—Hahy imbateve'ga pe ġa erame Tupana'ga pe eko ti oreruvihavuhuhetero javo. Po ġa nde'ipotari te a'ea.

Ndokopotari ġa garemimbo'ea rupi okoheteavo ombatera rehe, ei Jesus'ga. ²⁵ Tegwete yuranuhūa'javuhuva'ea hohava camelo hohava agulha kwa'ria rupi.

Tegwete hete imbateheteve'ga hohava Tupana'ga nhi'i'ga rupi okoheterame ombatera rehe. Nurā po ti ġa ndojikogi ga rehe, ei Jesus'ga.

²⁶ A'ero garenduve'ga ei:

—Ma'ga po ti oho Tupana'ga pyri yvagi pe nehē naerū?

²⁷ A'ero Jesus'ga ei:

—Na tuhē vvyakotyve'ga nonhimondoi yvagi pe. A'ereki tegwete ġa pe. Tupana'ga pe reki nonhimimi. A'ereki ga ġa mbojiko ojihe ġa mbuhuruka ojipyri, ei Jesus'ga.

²⁸ A'ero Pedro'ga ei Jesus'ga pe:

—Ji rendu ti, ei ga. Ore oropohi pa ore orombatera hugwi orojikovo neremimbo'eharamo.

²⁹ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Imombe'ukatuavo ji ei pe me pe'jave'ga pe no – kiroki ġa pe ja opohi ombatera hugwi gwe'yja'ga hug-

wi no xako ti Tupana'ga remimbotarimova'ea rupi javo. A'e ji: Pyry hete po ti ga pe nehē – kiroki ga opohi ġ-wonga hugwi, gwuva'ga hugwi, oyhēa hugwi, oirū'ġa hugwi, ġwembirekohēa hugwi, gwa'yra'ġa hugwi. ³⁰ Po ga opohi pa ġwonga hugwi ġa hugwi no taho ti Jesus'ga rupi javo, a'ero aġwamo koji'i Tupana'ga imombyryhetei ga pe nehē. Aerē po ti Tupana'ga ga mongoi ojipyri ga mombytavo avuirama nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

Jesus'ga omombe'ua'ja omanoaġwama

(Mateus 20.17-19; Marcos 10.32-34)

³¹ Kiro Jesus'ga dozeve'ġa nderohoi irupe'i jara'ġa hugwi. Dozeve'ġa pe ga ei a'ero:

—Ji rendu ti. Kiro nhande hoi cidade de Jerusalém me. A'ero ihoi Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea rembikwatijapava rupi – kiroki a'ea ji mombe'u, ei Jesus'ga. ³² Aerē Jerusalém me po ti nhimondoukahava judeus'ġarūive'ġa pe nehē. A'ero po ti ġa ji rerekomemui okote'varuhuavo ji ve onyvuna ji rehe nehē. ³³ Ipira apopyra pyvō po ti ġa ji nupanupāi ji mondohondohoga nehē. Kirē po ti ġa ji jukai nehē. Ko'emameva'ea py'rovo mokōi jikira py'rovo po ti ji kw'eravi nehē vyakotyva'ero yvagipeva'ero no, ei Jesus'ga dozeve'ġa pe.

³⁴ Dozeve'ġa nombaragwahavi ganhimombe'ua rehe reki. A'ereki onhimiva'ea ġa pe. Oyvyteri pe ġa ei:

—Marā ga'ea? Maraname ga ei na onhimombe'gwo-vo? ei ġa.

Jesus'ga omboheakwa katu heakwagweva'ea

(Mateus 20.29-34; Marcos 10.46-52)

³⁵ Aerē Jesus'ga hogahoi. Kiro ga vahemi ġwerī cidade de Jericó pe. Pevo heakwagweve'ga apygi pe-hea rembeyvyri pe oporanduva itambere'ia rehe.

³⁶ Ġwendu ga he'yive'ġa kwavame onhipyvō onhimongyavo. A'ero ga ei:

—Maraname ġa kwaġakwavi?

³⁷ A'ero ġa ei ga pe:

—Jesus'ga kwavi kiro Nazarépeve'ga.

³⁸ A'ero ga onhi'iġa mondoi tanhirendu ti Jesus'ga javo.

—Jesus! Nde ko Daviva'ea rymyminoru! ei ga.

Nahā ga ei Jesus'ga pe. A'ereki ga e'i oyvyteri pe: "Jesus'ga pe Tupana'ga e'i eko ti ġanduvihavuhetero javo."

—Ji poko ti! ei ga Jesus'ga pe.

A'ea ga ei tanhimboheakwa katu ti ga opopoakara pyvō javo.

³⁹ A'ero tenondeve'ġa ei ga pe:

—Epi! ei ġa ga pe tonhi'imbi ga javo.

Koji'i ga onhi'iġa mondoi reki.

—Daviva'ea rymyminoru ji poko ti! ei ga Jesus'ga pe.

⁴⁰ A'ero Jesus'ga pytai ga reruruka ojipyri. Ga rurame Jesus'ga ei ga pe:

⁴¹ —Marā po ti ji nde rerekoi nehē? Gara nde ere-pota?

A'ero ga ei:

—Ji mboheakwa katu jipojykaharetero, ei ga.

⁴² —Ehepia ti a'ero! ei Jesus'ga ga pe. Erejiko nde ji rehe. Nurā nde rekwakaturu kiro, ei Jesus'ga.

⁴³ Kotihī hete ga hepiagi a'ero. Ogwovo Jesus'ga rupi ga Tupana'ga mbohetei.

—Ndepyry hete nde ji ve, ei ga Tupana'ga pe.

Pevo'e'ġa na jitehe ġa ei gareakwakatua repiagame:

—Ndepyry hete nde ga mboheakwakatuavo! ei ġa Tupana'ga pe onhimongyavo.

Jesus'ga Zaqueuva'ea pavēi

¹⁹ Kiro Jesus'ga hoi ovahema cidade de Jericó pype ogwovo mbytera rupi. ² Pevo Zaqueu'ga ruvi itambere'ia mono'ōhara'ġa nduvihava'ga. Imbate hete ko ga. ³ Ga Jesus'ga repia pota. "Marā po ga rekoi?" ei ga oyvyteri pe. Zaqueu'ga yvyive. Nurā ga ndohepiagi Jesus'ga he'yive'ġa ga mbotyvahivame. ⁴ Nurā ga nhani ġa pyvō okwava ogwovo ġa nenonde ojiupia i'yva rehe amoreira rehe. "Avo hugwi po ti ji Jesus'ga repiagi nehē," ei ga oyvyteri pe. A'ereki Jesus'ga okwa ġwerī i'yva pyvō.

⁵ Ovahemame Jesus'ga rovavuri Zaqueu'ga koty ga repiaga javo ga pe:

—Zaqueu! Haite! Ejy! Aġwamo ji tapyta neronga pype, ei Jesus'ga.

⁶ Kotihī ga jyvi i'yva hugwi a'ero gworygworyvamo Jesus'ga rehe ga rerogwovo ġwonga pype. ⁷ A'ea ojipe'ġa ndopotaruhui onhimongyavo. A'ero ġa ei:

—Maranameuhū okote'varuhuve'ga ronga pype Jesus'ga oki opytapota pevo?

⁸ Aerē Zaqueu'ga ami onhi'iġa nhandepojykaharete'ga pe Jesus'ga pe.

—Ji rendu jipojykaharetero, ei ga Jesus'ga pe. Ambohovaja ti nhimbatepava imondovo hovajara imbatere'yve'ġa pe nehē. Ji ojipe'ġa moandyandyi ipyhygahyavo ġa hugwi ikwehe. Kiro po ti ji imondoa'javi ġa pe a'ero nehē. Po ojipeji mbatera ji apyhygahy ġa hugwi, a'ero po ti ji imondoi quatro ġa pe nehē. Nahā po ti ji imondoa'javi koji'i hete ġa pe nehē, ei ga Jesus'ga pe.

⁹ —Zaqueu, ei Jesus'ga ga pe. Aġwamo pe pejiko ji rehe, ndehe nenongapypeve'ġa pavēi, imomboruka ji ve pejikote'varuhua pe hugwi. Orombojikoguka ji jijihe. A'ereki nde ko Abraāova'ea rakykwepohara no, ei Jesus'ga Zaqueu'ga pe. ¹⁰ A'ereki ji ajo yvya koty taheka ti ji vyakotyve'ġa imombo ġandekote'varuhua ġa hugwi ġa mbojikoguka jijihe javo. Kiroki ġa ndogwerekoi gwepiakatuhara'ġa oka'nhyve'ġa ja – ġandekote'varuhua ti ji tamombo, a'e ji jioa vyakotyva'ero yvagipeva'ero no, ei Jesus'ga.

Huvihava'ga omondo oitambere'ia dezve'ġa pe

(Mateus 25.14-30)

¹¹ Ġa ġwenduvame ga imombe'ui ojo'java'ea. A'ereki ga uhu ġwerī Jerusalém me. Omombe'u katu ga ġa pe. A'ereki ġa e'i oyvyteri pe: "Nambegwei po ti Tupana'ga oko vyakotyve'ġa nduvihavuhetero Jerusalém me ore pyri nehē," ei ġa hepiapota. ¹² Nurā Jesus'ga ei ġa pe:

—Marā po ti hekoi yvyakotyve'ġa pe ġa erame Tupa'na'ga nhanderuvihavuhetero oko javo? A'ea rehe po ti ji pe mbo'ei ikwahavuka pe me imombe'gwovo a'ea'java'ea, ei Jesus'ga. Huvihava'ga hoi paivouhu ojipe'ġa gwyri pe. A'ereki ga e'i: "Pevove'ga huvi-havuhu'ga ti te'i ji ve eko ti kiro ejigwyripeve'ġa nduvihavuhuro javo," ei ga.

¹³ —Ohoa renonde ga ġa mbuhurukari ojipyri dezve'ġa ojipyri'ġa. Ġa pe ga imondomondo ojipeji itambere'ia ġa ndetakwera'ja toambohe'yjuhu ti ġa ji ve javo. A'ero ga ei ġa pe: "Pepyhyhy ti mbatera nhiitam-bere'ia pyvō. Aerē ti pema'ema'ē mbatera itambere'ia pyhyga koji'iva'ea. Nahanahā ti peporavyky nhiitam-bere'ia pyvō koji'iva'ea imono'ono'oġa aerē im-buhua ji ve," ei ga ġa pe.

—Kiro ga hoi ġa hugwi a'ero ogwovo paivouhu ojipe'ġa gwyri pe, ei Jesus'ga.

¹⁴ —Gagwyripeve'ġa noarōhetei ga. Nurā ġa ei: "Tokoyme ti ga oreruvihavuhuro. Jararamo nhande xaho ga reviri javo a'ea huvihavuhu'ga pe," ei ġa. A'ero paivouhu ġa hoi ovahema imombe'gwovo huvi-havuhu'ga pe novā. ¹⁵ A'ereki ga e'i jipe ga pe eko ti ġanduvihavuhuro javo.

—A'ero ġanduvihavuhuro ga jivyri paivouhua hugwi ua ogwyri pe. Ovahemame kiro ga ojipyri'ġa mbuhurukari ojipyri – kiroki ġa pe ga omondo ojipeji oitam-bere'ia. A'ereki ga e'i ovyteri pe: "Maramomi kiro nhiitam-bere'ia ġa imbohe'yjuhurame? Koji'iva'ea po ġa ipyhygi ji ve jirakykweri," ei ga ovyteri pe, ei Jesus'ga.

¹⁶ —Kiro gapyri'ġa ruri ga pyri javo ga pe: "Jipojykaharetero nde erembuhu ji ve ojipeji itambere'ia ikwehe'i. Ikwepygame ji ipyhygi dez," ei ga.

¹⁷ —A'ero ga ei ojipyri'ġa pe: "Ereporavyky katu nde! Ndepyry nde eporavykykatuavo ji ve. Ojipeji te nde erembohe'yjuhu ji ve. Pevo ko dez cidades teni. Akojapeve'ġa nduvihavamo ti eko kiro," ei ga ojipyri'ġa pe.

¹⁸ —Kiro ojipe'ga gapyri'ġa ruri ga pyri javo ga pe: "Jipojykaharetero nde erembuhu ji ve ojipeji itambere'ia ikwehe'i. Ikwepygame ji ipyhygi cinco," ei ga.

¹⁹ —A'ero ga ei ojipyri'ġa pe:

—"Kwa. Pevo ko cinco cidades teni. Akojapeve'ġa nduvihavamo ti eko kiro," ei ga ojipyri'ġa pe.

²⁰ —Kiro ojipe'ga gapyri'ġa ruri ga pyri javo ga pe: "Jipojykaharetero nde erembuhu ji ve ojipeji itambere'ia ikwehe'i. Ehepia neitam-bere'ia – akoja jitehe!" ei ga opojykahara'ga pe. "Auvā ji neitam-bere'ia tapy'ynhapira pyvō hepiakatuavo. ²¹ A'ereki ji akyhyji nde hugwi. A'ereki nde netiruahū. Nde ndereporavykyi. Emo nde erepyhy ojipe'ġa hugwi ejive. Nde neretyimi. Emo nde eremondoro ojipe'ġa nemitymipyra ejive," ei ga opojykahara'ga pe.

²² —A'ero ga ei ojipyri'ġa pe: "Ereko te'varuhu nde! Oja nde rehe nde ero ġwaramo ji ve. Nde tuhē ere ji ve: 'Netiruahū nde ipyhyga ejive eporavykye'yma. Nde neretyimi. Emo nde eremondoro ojipe'ġa nemitymipyra ejive.' Nahā nde ei ji ve. Nde ji kwahavipe ji imondorame nhiitam-bere'ia nde ve embohe'yi ti javo.

²³ Maraname nde neremondoi nhiitam-bere'ia ikwepykara'ġa pe banco pype? A'ero imbuha'raġirē ojipe'ġa pe po ġa ombuhu koji'iva'ea nde ve ramo. Nahā po nde herekoi nhiitam-bere'ia jirakykweri ramo. A'ero jirura'javame po ji ipyhyga'javi nde hugwi nhiitam-bere'ia koji'iva'ea reheve ramo," ei ga ojipyri'ġa pe, ei Jesus'ga.

²⁴ —Ġa pe – kiroki ġa o'ā ga pyri – ġa pe ga ei: "Pepyhy nhiitam-bere'ia ga hugwi imondovo akoja'ga pe – kiroki ga ombohe'yi nhiitam-bere'ia nahā herekovo dez itambere'ia," ei gapojykahara'ga, ei Jesus'ga.

Kiro Jesus'ga renduve'ġa ei Jesus'ga pe:

²⁵ —Tere'ei na orepojykaharetero. Gwereco jipe ga dez itambere'ia.

²⁶ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—A'e ji pe me: Kiroki ga gwereco a'ea pyvō oporavykypota ji ve – ga pe po ti ji koji'iva'ea imondo toporavyky ti ga a'ea pyvō javo, ei Jesus'ga. Kiroki ga ndogwereco gwerevi oporavykypotare'yma – aru po ti ji ga hugwi a'ero toporavykya'javyme ti ga ji ve javo, ei Jesus'ga.

²⁷ —Nurā ġapojykahara'ga ei javo ojipyri'ġa pe, ei Jesus'ga. Koji'iva'ea ga ei javo: "Nhiarōe'ŷve'ġa – kiroki ġa ndopotari tokoyme ti ga nhanderuvihavuhuro javo ji ve – peho ti ġa nderua avo ġa jukavo jirovai pyteri pe," ei ga, ei Jesus'ga.

A'ea Jesus'ga imombe'ui ġa pe ojo'java'ea.

Jesus'ga ovahē Jerusalém me Domingo dos ramos

(Mateus 21.1-11; Marcos 11.1-11; João 12.12-19)

²⁸ Imombe'urē ga hoi ġa nenonde taho ji Jerusalém me javo. ²⁹ Ogwovo ga vahemi cidades'ia koty ve. Mokōi cidades'ia teni pevo. Ojipea ko Betfagé. Ojipea ko Betânia. Ohī cidades'ia yvytyra rembeyvyri pe monte das Oliveiras rembeyvyri pe.

Kiro ga ei mokonha'ġa pe ġwemimbo'ehara'ġa pe ġa mondouka.

³⁰ —Peho ti cidade'i pe pendovai pyteripeva'e pe, ei Jesus'ga. Pevahemame po ti pe hepiagi yuhua'javuhuva'ea ra'ya jumentinho nehē. Ojugwa ġa imo'ama yva rehe pevo. Ahe ndohoi ve i'arimo. Pekwahara ti herua avo. ³¹ Po ti ġa ei pe me nehē: "Maraname pe ikwaharavi?" Po ġa ei na, a'ero ti pe'ji ġa pe: "Gaha – kiroki ga pe nhande ei nhandepojykaharete'ga – gaha e'i: 'Tareko'ā ti ji taho ti ji i'arimo javo.'" Nahā ti pe'ji ġa pe imbuhuruka, ei Jesus'ga ġa pe.

³² —Kwa, ei ġa. Ogwovo ġa vahemi hepiapava garemimombe'ua.

³³ Ġa jumentinho kwaharavame ijara'ġa ġa ndepiagi. A'ero ijara'ġa ei:

—Maraname pe ikwaharavi ta'ya?

³⁴ A'ero ġa ei:

—Gaha – kiroki ga pe nhande ei nhandepojykaharete'ga – gaha e'i: "Tareko'ā ti ji taho ti ji i'arimo javo."

—Kwa, ei ġa.

³⁵ Jesus'ga pe ġa heruri a'ero herovahema. Oapoa tapy'ynhapira i'arimova'ea ġa heropori inoġa iku-

pepytera rehe eho i'arimo javo Jesus'ga pe. A'ero ga hoi i'arimo. ³⁶ Kiro ta'yra ga rerohoi pea rupi. Ga rerohorame ġa heroporopori opira i'arimova'ea pea rupi imbokatuavo pehea ga pe. Nahã ġa Jesus'ga mbojioviari ga rerua nhanderuvihavuhete'ga kiro u javo.

³⁷ Nahã Jesus'ga rerohoi pea rupi ga rerogwovo yvytyra hugwi ga rerojyva ġwerĩ monte das Oliveiras hugwi. Nahã ga rerovahemi ġwerĩ Jerusalém me. A'ea rupi garemimbo'ehara'ġa ndoryndoryvamo Tupana'ga mboheteavo he'yjuhuv'e'ġa. Hahyahi hete ġanhi'iġa ġa erame ga mboheteavo garemimonhimomby'aheteva'ea rehe nhaporemo gapopoakara rehe ġwembiepiaga rehe nhaporemo. ³⁸ Ġa e'i:

—“Ga pe ti nhandepojykaharete'ga tomombyry!
A'ereki nhandepojykaharete'ga ga mbuhuruka avo eko ti ġanduvihavuhetero javo ga pe,” ei ġa.
“U katu yvagipeve'ga py'a ga rehe.

Timbohete ti Tupana'ga yvagipeheteve'ga!” ei ġa.

³⁹ He'yive'ġa pyteri pe fariseus'ġa oko. Ndopotari jara'ġa Jesus'ga remimbo'ehara'ġa erame Jesus'ga mboheteavo. Nurã ġa ei Jesus'ga pe:

—Ahembo'eharamo emombi ti neremimbo'ehara'ġa, ei fariseus'ġa.

⁴⁰ A'ero Jesus'ga ei fariseus'ġa pe:

—A'e ji pe me: Po ġa ji mbohete'pigi jave'yma, a'ero hahyahi po ti ita nhi'iġa a'ea tuhẽ i'erame ji mboheteavo nehẽ, ei Jesus'ga ġa pe.

Jesus'ga ojehe'o Jerusalém rehe ipypeva'ea rehe

⁴¹ Kiro Jesus'ga vahẽġwerĩ cidade de Jerusalém me. Hepiagame ga jehe'oi hehe ipypeve'ġa ndehe no.

⁴² Ojehe'gwovo ga ei:

—Jerusalémmeva'ero po aġwamo vehevi pe pemongiuka Tupana'ga nhi'iġa pejipype ramo nahã imbaragwahava pepy'a noġatua rehe ramo. A'ea ji apota novã. Emo pe napehendukatui. A'ero kiro pepy'a noġatua onhimiva'ea pe me, ei Jesus'ga.

⁴³ —Aerẽ po ti pearõe'yve'ġa picidade apẽi yja japo-vo hovapiaramo picidade rekihyama nehẽ. Nahã po ti ġa pe atimani pe mohemukare'yma jugwi otavuka pe me nehẽ, ei Jesus'ga. ⁴⁴ A'ero po ti ġa imondurupavi picidade pe moka'nhyambava ipype nehẽ. Ndojikojikoga'javi ita ojogwehe penonga rehe ita apopyra rehe. Tupana'ga ji mbuhuruka pe pyri emombo ti ġandekote'varuhua ġa hugwi javo. Emo pe napemomborukari ji ve pejikote'varuhua pemongiukare'yma Tupana'ga nhi'iġa pejipype penhimombaragwahapotare'yma pepy'a noġatupotara rehe. Nurã po ti ga pe moka'nhyambavukari ġa pe nehẽ, ei Jesus'ga.

Jesus'ga omo'emba ahe ahejatykahavuhua hugwi

(Mateus 21.12-17; Marcos 11.15-19; João 2.13-22)

⁴⁵ Kiro Jesus'ga hoi oje'yja'ġa jatykahavuhua pe Tupana'ga mbohete'hai pe ovahema. Pevo okara hugwi mytu'ẽva'ea hugwi ga ġa mo'embavi ima'ẽhara'ġa ipyhyhara'ġa ndeheve – kiroki ġa oma'ẽ mbatera ipyhyga pevo ojatykahavuhua pyri. ⁴⁶ Ġa pe ga ei:

—Ymyahũ Tupana'ga ei ikwatijaruka hako:

“Tonhi'ĩ ti ġa ji ve nhironga pype yvya koty ji mboheteavo,” ei Tupana'ga hako, ei Jesus'ga ġa pe.

—Pe ki a'e te pe'ji pejuhupe: “Timoandyandyujuhu ti ġa ikwepykwepyga mbatera pyvõ Tupana'ga ronga pype,” pe'ji pe, ei Jesus'ga. Nahã pe Tupana'ga ronga mongoukari iporomive'ġa nduhavamo, ei Jesus'ga ikwepykara'ġa pe.

⁴⁷ Nane'yumi Jesus'ga judeus'ġa mbo'embo'ei ġajatykahavuhua pype. Emo ikwava'ẽhara'ġa nduviha'va'ġa ojuka pota Jesus'ga judeus'ġa mbo'ehara'ġa pavẽi huvihava'ġa pavẽi no.

⁴⁸ —Maramarã po ti nhande ga jukai nehẽ? ei ġa ojo-
hupe.

Ndohekatui ġa gajukahava rehe. A'ereki pevove'ġa ġwendu pota hete Jesus'ga nhi'iġa ovy'aheteavo ga rehe onhimongyavo.

Ma'ġa nde mbuhurukaruho avo? ei ahe Jesus'ga pe

(Mateus 21.23-27; Marcos 11.27-33)

20 Aerẽ Jesus'ga ġa mbo'ei ġajatykahavuhua pype templo pype. Omombe'u katu ga ġa pe pyryva'ea onhimombe'ua. Ga nhi'iġame uhu ikwava'ẽhara'ġa nduvihava'ġa judeus'ġa mbo'ehara'ġa pavẽi xava'eve'ġa pavẽi no. ² Jesus'ga pe ġa ei:

—Emombe'u ti ore ve. Ma'ġa nde mbuhurukaruho avo nahanahã ti eko javo? Ma'ġa e'i a'ea nde ve? ei ġa Jesus'ga pe.

³ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Ji nhi'ĩpondekwa ti imombe'gwovo ji ve. ⁴ Ma'ġa ombuhuruka João Batistava'ea? A'ero ga ġa mobatiza okovo garemimbotarimova'ea rupi. “Tupana'ga yvagipeve'ga ombuhuruka ahe,” pe'ji po pe. “Yvyakotyve'ga ombuhuruka ahe,” pe'ji po pe. Marã pendeaporoġita a'ero naerũ? ei Jesus'ga ġa pe.

⁵ A'ero ġa eġa'ei ojohupe:

—Po ti nhande ei: Tupana'ga ombuhuruka ahe, a'ero po ti Jesus'ga ei nhande ve nehẽ: “Maraname pe ndaperoviari João Batistava'ea nhi'iġagwera naerũ?” Nahã po ti Jesus'ga ei nhande ve nehẽ. ⁶ Po ti nhande ei: Yvyakotyve'ga ombuhuruka João Batistava'ea, a'ero po ti nhandegwyripeve'ġa henduvi nhanenhi'iġa imombo-momboa ita nhande rehe nhande jukavo ipyvõ nehẽ. A'ereki nhandegwyripeve'ġa e'i ovytyteri pe: “João Batistava'ea ko Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharamo. Tupana'ga ahe mbuhuruka nhande pyri. A'iti a.” Nahã nhandegwyripeve'ġa heroviari javo ahe ve ovytyteri pe, ei ġa ojohupe.

⁷ Nurã ġa ei Jesus'ga pe:

—Ma'ġa po ombuhuruka João Batistava'ea? Ma'ġa e'i ga pe, a'ero ga omobatiza ġa? Ndorokwahavi, ei ġa javo tehe ga pe.

⁸ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Ji po ti na jitehe namombe'ui ga pe me a'ero nehẽ – kiroki ga ji mbuhu avo ji rerekovo – gaha po ti ji namombe'ui pe me nehẽ, ei Jesus'ga.

Garemitymipyra repiakatuhara'ġa okote'varuhuve'ġa
(Mateus 21.33-46; Marcos 12.1-12)

⁹ A'ero pevove'ġa pe Jesus'ga imombe'ui ojo'java'ea. Ġa mbo'eavo ga ei:

—Akwaimbae'ga itymi yhypoa'javuhuva'ea uva'yva ko pe, ei Jesus'ga. Aerē ga ei ojipe'ġa pe: “Pehepia katu ti nhiremitymipyra jikohoa. A'ero jykyhava rupi he'yjuhu po ti yva'ia peapoaramo ikwepykavamo a'ero nehē. He'yjuhu po ti yva'ia jiapoaramo a'ero nehē no,” ei kohoa jara'ga ġa pe.

—“Pyry,” ei ġa. A'ero ġa pytai ko pe hepiakatuavo ga pe, ei Jesus'ga.

—Paivohu kohoa jara'ga hoi a'ero mbaigwehu po ti jijivrya'java nehē javo, ei Jesus'ga.

¹⁰ —Aerē kiro jykyhava reki, ei Jesus'ga. A'ero kohoa jara'ga ei ojipyrive'ga pe: “Eho ti ġa pyri nhiremitymipyra repiakatuhara'ġa pyri. Toyky ti ġa yva'ia im-buhuruka jiapo ji ve,” ei ga.

—“Kwa,” ei ga. Ogwovo ga vahemi ġa pyri imombe'gwovo ganhi'iġa ġa pe.

—Emo ġa nomondopotari yva'ia ga pe ga nupanupamo ga mondovo ojihugwi. Gapojate oho ġa hugwi a'ero.

¹¹ —Aerē kohoa jara'ga ojipe'ga mondoi ojipyrive'ga togweru ti ga yva'ia ġa hugwi javo novia. A'ero gapyrive'ga hoi. Ga vahemame pevo garemitymipyra repiakatuhara'ġa ga nupanupai ojigwaraita ga rehe ga mondovo ojihugwi. Gapojate oho ġa hugwi a'ero.

¹² —Aerē kohoa jara'ga ojipe'ga mondoi ġa pyri novia ojipyrive'ga. Gapyrive'ga vahemame ġa pyri ġa ga kyti ga mu'umu'uma ga momboa.

¹³ —A'ero kohoa jara'ga ei: “Marā po ti ji nhiremitymipyra repiakatuhara'ġa nderekoi? Amondo po ti ji jira'yra'ga ġa pyri nhiremia'nguhete'ga nehē. Po ti ġa ga rerekokatui imondovo ga pe ga repiagame nehē,” ei ga gwa'yra'ga mondovo novia.

¹⁴ —Ogwovo gara'yra'ga vahemi uva'ga remitymipyra repiakatuhara'ġa pyri. Gara'yra'ga repiagame ġa ei ojohupe: “Avova'ea ko gayvyaġwama. Tijuka ti ga. A'ero po ti nhande tireko pa yvya nehē,” ei ġa.

¹⁵ —A'ero ġa gara'yra'ga mombori kohoa hugwi ga jukavo, ei Jesus'ga imombe'gwovo. Marā po ti kohoa jara'ga ġa nderekoi a'ero nehē? ¹⁶ Ovahē po ti ga onhimitymipyra repiakatuhara'ġa moka'nhymbava gwa'yra'ga repyga nehē. A'ero ga ojipe'ġa mongoi ġwemitymipyra repiakatuharamo, ei Jesus'ga.

Jesus'ga nhi'iġa renduvame pevove'ġa ei:

—Po ti na rūi nehē hamo!

¹⁷ Ġa ndepiaheteavo Jesus'ga ei ġa pe:

—Nahā tuhē po ti nehē. Tupana'ga rembikwati-jarukara ei:

“Onga apohara'ġa japorame onga ita apopyra hepiagi ojipeji ita.

A'ea ġa imombori ipo'rue'yva tiruahū javo jupe.

Aerē akoja jitehe hekoi huvihavamo jara hohe opyryhetero onga pyhykatuavo.”

A'ea ikwatijaripyra e'i, ei Jesus'ga oarōe'yma mombe'gwovo ġa pe.

¹⁸ —Kiroki ġa o'a akoja rehe ita rehe – ġahā po ti onhika'mbika'mbi nehē, ei Jesus'ga. Po ti akoja ita ihiri ġa ndehe nehē, a'ero po ti ita ġa ka'mbika'mbigi ġa mongu'iuhuavo nehē.

A'ea Jesus'ga ei ikwahavuka oarōe'yve'ġa mbote'vara.

Césarva'ea rembiapoa itambere'ia

(Mateus 22.15-22; Marcos 12.13-17)

¹⁹ A'ea rupi ġa ei ojohupe Jesus'ga mombe'gwovo judeus'ġa mbo'ehara'ġa ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa pavēi. Ga arōe'yma ġa ei:

—Jesus'ga nhande mombe'u o'ete'varuhuavo nhande ve imombe'urame ojo'java'ea peko akoja'ġa ja javo nhande ve, ei ġa.

Nurā ġa Jesus'ga pyhypotarahivi kiro. Emo ġa okyhyji pevove'ġa hugwi. A'ereki pevove'ġa oarō hete Jesus'ga onhimongyavo ga ko Tupana'ga nhi'iġa mombe'uhara'ga javo. ²⁰ Nurā ġambo'ehara'ġa ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa pavēi Jesus'ga rapekouhui okovo ganhi'iġa rerojijyi pota. Ojipe'ġa pe ġa enhimi-mi:

—Peho ti Jesus'ga pyri ga renduva. Pekokatu'ā ti ga pyri tokwahavyme ti ga omoandyandyja. Po ti ga nomombe'ukatui a'itiheteve'ea, a'ero po ti ore ga mbotegwetei ga mondovo governador'ga pyri nehē. A'ero po ti ga ga pyhygukari ga rerekovo nehē, ei ġa ġa mondovouka Jesus'ga pyri.

—Kwa, ei ġa ogwovo.

Ovahē ġa Jesus'ga pyri. ²¹ Kiro ġa ei Jesus'ga pe:

—Hupi hete nde eremombe'u orembo'eharamo. A'itituhēva'ea rehe nde ore mbo'e. A'ea rehe jate nde rekoiki ekyhyjie'yma ojipe'ġa hugwi ekoe'yma huvihava'ġa ndehe jate. Nderekoi nde embohetetehe rehe no. Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe nde ore mbo'e katu, ei ġa Jesus'ga pe. ²² Marā ndereaporoġita?

César'gareheve'ġa e'i: “Pemondomondo ti itambere'ia César'ga pe nhanderuvihavuhu'ga pe ga imono'oġukarame,” ei ġa. Mara'ngu po nde javo: “Timondo ti”? Mara'ngu po nde javo: “Timondoyme ti”? Marāi nde? ei ġa Jesus'ga pe.

²³ Ojohupe ġa ei:

—“Tapemondoi ti César'ga pe,” e po ti ga nhande ve nehē hamo, ei ġa ojohupe. A'ero po ti nhande ga'eagwera mombe'ui César'ga pe nehē. A'ero po ti César'ga onhimonha'nga ga rehe nehē, ei ġa ojohupe.

Jesus'ga ombaragwaha omoandyandyipotara rehe. Nurā ga ei ġa pe:

²⁴ —Pehepiuka ti ji ve itambere'ia moeda.

A'ero ġa hepiukari ga pe. A'ero ga ei:

—Ma'ġa ra'angava hehe? Ma'ġa ndera ġa okwatija inoġa hehe? ei Jesus'ga.

A'ero ġa ei:

—César'ga ra'angava. Garera tuhē ġa okwatija inoġa hehe.

²⁵ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Pemondoa'ja ti César'ga rembiapoa ga pe a'ero. Tupana'ga rembiapoa ki a'e te pemondoa'ja Tupana'ga pe, ei Jesus'ga ġa pe.

Yvyakotyve'ġa pe Jesus'ga ei Tupana'ga rembiapoa tonhimondo ti ġa onhikwava'eġa ga pe javo.

²⁶ Hupi hete Jesus'ga imombe'ui tomondo ti ġa César'ga pe javo. A'ero tegwete ġa pe Jesus'ga moandyandyihava pevove'ġa ga renduvame a'ero. Onhimomby'avo Jesus'ga nhi'iġa rehe ġa nonhi'iġa'javi.

Ombogwerahaviré omanove'ġa nahembirekoa'javi

(Mateus 22.23-33; Marcos 12.18-27)

²⁷ Kiro saduceus'ġa nduri Jesus'ga pyri. Saduceus'ġa ndogweroviari omanove'ġa mbogwerahava. Ua ġa ei ojohupe:

—Mara'ngu po ti Jesus'ga onhimbogweteavouka nhande ve onhi'iġame nehē?

A'ea ġa ei ojohupe ua ovahema Jesus'ga pyri.

²⁸ Nde ko orembo'eharamo javo, ġa ei Jesus'ga pe:

—Ymyahū Moisésva'ea okwatija hako tokwaha ti ġa javo. Aherembikwatijara e'i:

“Po akwaimbae'ga irū'ga manoi ta'yre'ymame ġwembirekohēa pe,

a'ero ti ga tahembireko hēa pavēi.

Ta'y ti ga hēa pe nhiirūva'ea togwereco gwakykwepohara'ġa javo.”

A'ea Moisésva'ea ikwatijari hako, ei ġa Jesus'ga pe.

²⁹ Kiro ġa imombe'ui omanove'ġa Jesus'ga pe. Ġa e'i:

—Ymya seteva'ea onhoirūva'ea hako, ei ġa Jesus'ga pe. Ojihuvypyva'ea rembirekoro kako. Ndata'yri ahe kunhangwerava'ea pe. Aerē akwaimba'eva'ea manoi.

³⁰ A'ero aheakoindava rembirekoro aherembirekokwerava'ea pavēi oirūva'ea py'rovo Moisésva'ea nhi'ġa'ruavo. Ndata'yri ahe aherembirekokwerava'ea pe. Aerē ahe manoi no. ³¹ Na jitehe aheakoindava pe a'ero. Omano ahe ta'yre'yma aherembirekokwerava'ea pe, ei ġa. Na jitehe jarava'ea onhoirūva'ea nhaporemō ahe rembirekoro aherembirekokwerava'ea pavēi. Ndata'yri reki seteva'ea aherembirekokwerava'ea pe. Omanomba ahe kako. Nahā ahe rekoi ojopy'ropy'rovo.

³² Aerē mbapavamo aherembirekokwerava'ea manoi kunhangwerava'ea kako, ei ġa Jesus'ga pe.

³³ —Marā po ti a'ero nehē? ei ġa Jesus'ga pe. Omanove'ġa mbogweravame po ti Tupana'ga seteva'ea mbogweravi kunhangwerava'ea reheve nehē. Ma'ġa nembirekoro po kunhangwerava'ea rekoi nehē ahe kwerava'javame nehē? A'ereki seteva'ea onhoirūva'ea hembireko kunhangwerava'ea pavēi, ei ġa. Emombe'u ti ore ve. Marā po ti a'ero nehē? ei ġa Jesus'ga pe.

A'ea ġa imombe'utehei heroviare'yma ġwaramo omanove'ġa mbogwerahava.

³⁴ Kiro Jesus'ga ei ġa pe: —Avo yvya koty akwaimbae'ġa nembirekoro. Ojipe'ġa kunhangwera'ġa mohembirekoi no. ³⁵ Jara'ġa pe po ti Tupana'ga ei nehē: “Jihi a'e pe me: Pepyry pe. A'ero po ti ji pe mbogweravi omanove'ġa mbogwerahava rupi pe mombytavo ji pyri nehē.” Nahā po ti Tu-

pana'ga ei ġa pe nehē. Ġahā kirē nahembirekoa'javi nehē akwaimbae'ġa kunhangwera'ġa no. ³⁶ Tegwete ġamanoa'java no. A'ereki ġa oko Tupana'gapyrive'ġa ja yvagipeve'ġa ja. Yvagi pe Tupana'gapyrive'ġa oko omano'e'yma. Na jitehe po ti Tupana'ga remimbogwerave'ġa nomanoa'javi nehē no. Tupana'ga ra'yramo ġa ndekoi Tupana'ga remimbogwerava'ero ġwaramo, ei Jesus'ga.

³⁷ —Moisésva'ea vehevi imboukwahavi nhande ve ikwahavuka ahembogwerahava ikwatijarame i'yva mombe'ua ikaja pyteripeva'ea mombe'ua. A'ereki imombe'urame a'ea ahe okwatija javo:

“Tupana'ga ei: 'Jihi ko Tupanamo.

Abraão'ga ji mbohete.

Isaque'ga ji mbohete.

Jacó'ga ji mbohete.”

A'ea Moisésva'ea okwatija Abraão'va'ea manorē Isaquava'ea manorē Jacó'va'ea manorē. Ikwatijarame nahā Moisésva'ea ikwahavukari nhande ve ġa okoji javo.

³⁸ A'ereki Moisésva'ea nde'i: “Tupana'ga ei: ‘Abraão'va'ea ji mbohete.’” A'ea rūi ahe e'i ikwatija. A'ereki Tupana'ga pe ġa okoji. “Oko pa ġa avuirama,” ei Tupana'ga ikwahava, ei Jesus'ga saduceus'ġa pe.

³⁹ Kiro judeus'ġa mbo'ehara'ġa ei Jesus'ga pe:

—Ahembo'eharamo hupi hete nde nhi'iġi ahembogwerahava mombe'gwovo, ei ġa Jesus'ga pe.

⁴⁰ A'ero ġa nhaporemō nde'ia'javaġwami tuhē Jesus'ga pe maramarā jave'yma. A'ereki ġa okyhyji ga hugwi ga okwaha pa javo.

Cristo'ga ko Daviva'ea rymymino ahepojykaharetea no

(Mateus 22.41-46; Marcos 12.35-37)

⁴¹ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—He'yive'ġa ei: “Cristo'ga Tupana'ga remimbuhurukara'ga ko Daviva'ea rymymino.” A'ea ġa ei, ei Jesus'ga. Maraname ġa ei a'ea ga pe? ⁴² A'ereki ymyahū Daviva'ea tuhē okwatija inoġa livro de Salmos rehe. Ikwatijarame ahe ei hako:

“Tupana'ga e'i jipojykaharete'ga pe:

‘Eapy na'ē ji pyri jijohukoty rūi ekovo huvihavamo epytavo.

⁴³ Tamongo ti ji nearōe'yve'ġa neremimbotarimova'ea rehe nehē,’ ei Tupana'ga,” ei Daviva'ea ikwatija hako, ei Jesus'ga.

⁴⁴ A'ea Daviva'ea ei imombe'gwovo Cristo'ga ko jipojykaharetero oko javo. Ga ko Daviva'ea rymymino'ga jate rūi naerū, ei Jesus'ga onhimombe'gwovo ġa pe ġa mbojapyakavo.

Judeusva'ea mbo'eharava'ea onhimbohete tehe

(Mateus 23.1-36; Marcos 12.38-40)

⁴⁵ Pevove'ġa nhaporemō ġwenduvame Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe:

⁴⁶ —Penhimboko'i ti. Tapekoi ti judeus'ġa mbo'ehara'ġa ja. A'ereki ġa onhimboheteuhu. Omongi pota ġa opipukuhua tianderepia ti ġa nhande mboheteavo javo. Ikatuuu ġa pe ojipe'ġa mbaragwa-

havame ġa ndehe ima'ėhai pe feira pe onhi'iġatuavo ġa pe orembo'ehara javo ġa pe.

—Nhandejatykahava pype ġa oapy nhanderuvihava'ġa apykava rehe. A'ereki ġa e'i oyvyteri pe: "Tian-derepia pa ti ġa nhande mboheteavo," ei ġa. "A'ereki nhande ġanduvihavuhetero xako." Na jitehe ġa ei oyvyteri pe i'upota toryva jara'ġa pyri toryva repi-agame.

⁴⁷ —Opojykaahy ġa mbatera aherembirekokwera'ġa hugwi, ei Jesus'ga. Onhi'imbukuhu tehe ġa Tupana'ga pe. Oyvyteri pe ġa ei: "Nhande renduvame po ti ojipe'ġa ei nhande ve oarō hete ġa Tupana'ga javo," ei ġa oyvyteri pe. Nurā jate ġa nhi'inhi'iġi Tupana'ga pe ahe moandyandyita, ei Jesus'ga. A'ero kaitu po ti hahy hete ġa pe nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

Aherembirekokwerava'ea remimondoa

(Marcos 12.41-44)

21 Kiro judeus'ġa jatykahavuhu pe Jesus'ga imbat-eve'ġa ndepiagi ġa imondorame itambere'ia hyrua pype. ² Ga aherembirekokwerahēa repiagi hēa imondorame oitambere'ia ipype imbatere'ġvehēa. Mokōi itambere'ia hēa imondoi ipype duas moedas.

³ A'ero Jesus'ga ei:

—A'e katu ji nde ve: Kia aherembirekokwerahēa remimondoa imbatere'ġvehēa remimondoa koji'i pyry Tupana'ga pe ġanemimondoa hohe pa. ⁴ A'ereki he'yi-va'ea ġa omombyta itambere'ia ojive imondorame Tupana'ga pe hyrua pype. Hēa ki a'e te mokoi't te hēa herekoi itambere'ia. Hēa imondopavi reki oapoa ipype, ei Jesus'ga.

Judeusva'ea jatykahavuhua mondurupavaġwama

(Mateus 24.1-2; Marcos 13.1-2)

⁵ Aerē ojipe'ġa ei:

—Īkatu hete nhandejatykahavuhua ita apopyra. Omondo ġa itauhua pyryva'ea japokaturame ymyahū. Ombojigwa ġa ojatykahavuhua a'ea pyvō ojipea pyvō no timbohete Tupana'ga javo.

A'ero Jesus'ga ei:

⁶ —Pehepia pe nhandejatykahavuhua avo. Aerē po ti ndojikojikoga'javi ojogwehe itauhua nehē. Omonduru pa po ti ġa inoġa nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

Hahyheteaġwama Jesus'gareheve'ġa pe

(Mateus 24.3-14; Marcos 13.3-13)

⁷ A'ero ġa ei ga pe:

—Orembo'eharamo emombe'u ore ve, ei ġa Jesus'ga pe. Maname po ti ġa imondurugi nhandejatykahavuhua nehē? Marāva'ea po ti Tupana'ga hepiukari na'ē ahemonhimomby'ava'ea nehē ikwahavuka nhande ve nehē? A'ero po ti nhande ikwahavi imondurūġwerihava po ti kiro javo, ei ġa.

⁸ A'ero Jesus'ga ei:

—Penhimboko'i ti! Tapenhimoandyjukari ti ġa pe. Aerē po ti he'yjuhuve'ġa uhu ji ra'āra'āteheavo javo nehē: "Jihi ko Cristoramo Tupana'ga remimbuhurukaramo. Kiro mbapava uhu ahemoka'nhyambahava

a'ero," e'i po ti ġa o'mbero nehē, ei Jesus'ga. Tapehendukatui ti ġa a'ero.

⁹ —Aerē po ti ojipe'ġa tavukari ojipe'ġa pe nehē.

Ojipe'ġa po ti ndokopotari gwuvihavuhu'ġa nhi'iġa rupi nehē. A'ero po ti ġa ndekoi ojogwehe nehē. Imombe'urame pe me ti tapenhimongyhyjiukari ġa pe. Otavuka tuhē po ti ġa nehē. A'ea rupi rūi po ti mba-pakotyva'ea nehē, ei Jesus'ga.

Ojipea Jesus'ga ei ġa pe:

¹⁰ —Ġagwryipeve'ġa po ti oko na'ē ojipe'ġa gwryipeve'ġa ndehe otavuka ġa pe nehē. Ojipe'ġa nduvihavuhu'ġa po ti omondo ojigwryipeve'ġa otavuka ojipe'ġa nduvihavuhu'ġa gwryipeve'ġa pe nehē, ei Jesus'ga. ¹¹ Omyomyi po ti yvya avo nehē. Pevo po ti yvya imyimy nehē no, ei Jesus'ga. Ahā po ti ġa pe mbatera avo nehē. Pevo po ti ty'ara ġa jukai nehē no, ei Jesus'ga. Itetirumbamba po ti ġa nehē. Opihipihi po ti ġa karugwara ojohugwi nehē, ei Jesus'ga. Yvaga hugwi ahemongyhyjiva'ea jipiukari ikwahavukava'ea ahe mongyhyjiavo nehē, ei Jesus'ga.

¹² —A'ea renonde po ti ġa pe pyhygi okote'varuhuavo pe me nehē. Ġa po ti pe nderoahyhi pende'yja'ġa jatykahai pe ipypeve'ġa nduvihava'ġa ndovai pyteri pe pe mondovouka cadeia pype nehē. Ġa po ti pe nderohoukari huvihavuhu'ġa ndovai pyteri pe nehē gvernador'ġa ndovai pyteri pe no. Ġandovai pyteri pe po ti ġa pe nderohoukari nehē timboja tehe ti ġa ndehe javo. Nahā po ti ġa ndekote'varuhui pe me pejikoga ġwaramo ji rehe nehē, ei Jesus'ga.

¹³ —A'ea rupi po ti pe ji mombe'ui ġa pe nehē tojiko ti ġa Jesus'ga rehe javo. Nahā po ti pe pyryva'ea mombe'ui ġa pe nehē. ¹⁴ Tape'ei na'ē ti pejiyvyteri pe: "Maramarā po ti nhande nhi'iġi ġa pe nehē?" A'ea ti tape'ei pevy'are'yma. Pe'ji ti kiro pejiyvyteri pe: "Ndi-japyakai nhande nhanenhi'iġa rehe." A'ea ti pe'ji, ei Jesus'ga ġa pe. ¹⁵ Jihi po ti akwahaheteuka pe me pe mbo'eavo nehē. Nurā po ti pe ekatui penhiarōe'ġve'ġa pe nehē. A'ero po ti ġa ndipopoakari pe me pe nhi'iġame nahā. Tegwete po ti ġa'ete'varuhua penhi'iġa pe nehē, ei Jesus'ga.

¹⁶ —Penduva'ġa vehevi po ti pe pyhygukari pey'ġa vehevi peirū'ġa vehevi pende'yja'ġa vehevi. Kiroki ġa ojikoty'a pe pavēi – ġahā pe pyhyguka no. Ġa nhaporemo po ti pe pyhygukari pe mondouka gwuvihavuhu'ġa pe nehē. Jararamo pe ġa pe jukauka nehē. ¹⁷ Nahā po ti ġa ndekopavi pe ndehe pe arōhetee'yma nehē pen-dekoro ġwaramo jireheva'ero, ei Jesus'ga.

¹⁸ —A'ero po ti Tupana'ga pe pokogi pe moka'nhy-mbavukare'yma ġa pe nehē. Pe'ava vehevi po ti Tupana'ga hepiakatui nehē. ¹⁹ Penhimboitaro ġwaramo pejikoga ga rehe po ti pe ndekoi avuirama Tupana'ga pyri nehē, ei Jesus'ga.

Jesus'ga omombe'u Jerusalém mondurugaġwama

(Mateus 24.15-21; Marcos 13.14-19)

²⁰ —Aerē po ti pe hepiagi soldados'ġa cidade de Jerusalém atimaname nehē. Nahā po ti he'yjuhuve'ġa tavukari Jerusalémmeve'ġa pe nehē. A'ea repiagame

po ti pe ikwahavi Jerusalém monduroḡwerihava nehē, ei Jesus'ga. ²¹ A'ero Judéiapeve'ḡa ti toka'nhy onhana vytyruhu pe onhimima nehē xamanoyme ti javo, ei Jesus'ga. Jerusalémmeve'ḡa ti toho Jerusalém hugwi nehē. Nhuhumeve'ḡa ti tokiyme Jerusalém me nehē xamanoyme ti javo, ei Jesus'ga. ²² A'ereki Jerusalém monduruga rupi po ti Tupana'ga jipygi nehē. Nahā po ti hekoi Tupana'ga nhi'ipo'ruavo pa ymyahūva'ea po'ruavo pa. A'ereki ymyahū ga e'i ikwatijaruka nahanahā po ti ji jipygi nharōe'jve'ḡa ndehe nehē javo, ei Jesus'ga.

²³ —Iporia'i po ti ipuru'ave'ḡa a'ea rupi oka'nhy-potarama nehē. Iporia'i po ti ḡa nehē no – kiroki ḡa omoka'mbuka'mbu gwa'ya'ḡa nenonhapotarama, ei Jesus'ga.

—Tiruahū hete po ti judeus'ḡa pe nehē. Ndukatui po ti ḡapy'a nehē. Onhimonha'nga hete po ti Tupana'ga okovouka ḡa ndehe nehē. ²⁴ Judeus'ḡarūive'ḡa pe ti Tupana'ga ḡa jukaukari nehē. Itakyhea'javuhuva'ea pyvō po ti judeus'ḡarūive'ḡa jara'ḡa jukai nehē. ḡa po ti opyhy jara'ḡa nderogwovo ogwuri pe nhaporemō nehē no. Nahanahā po ti ḡa ḡa mbokwaki'opavi Jerusalém hugwi nehē. A'ero Jerusalém ḡa imondurupavi nehē. Nahanahā po ti Tupana'ga Jerusalém rerekote'vate'varuhuukari judeus'ḡarūive'ḡa pe nehē. Emo po ti aerē ga ndogwerekōa'javukari ḡa pe ḡa mombiguka nehē, ei Jesus'ga.

Jesus'ga rura'javaḡwama

(Mateus 24.29-31; Marcos 13.24-27)

²⁵ —Aerē po ti ahemongyhyjiva'ea jipiukari okovo kwara rehe jahya rehe jaytata'ia rehe ikwahavuka nehē. A'ero po ti vvyakotyve'ḡa gwyrivepeve'ḡa py'a ndukatui nehē. Ndovy'arihu po ti ḡa nehē.

—Ipyambu paranauhūa nehē. Moumbe hete po ti typepemuhūa nehē. A'ero po ti ḡa nhimomby'ai ikwahave'yma javo nehē: “Maraname po?” e po ti ḡa.

²⁶ —Oḡwyḡwy po ti ipopoakava'ea vvagipeva'ea nehē, ei Jesus'ga. A'ero po ti vvyakotyve'ḡa mano'ātehei okyhyjiavo nehē. “Marā po ti nhande rekoi nehē?” e po ti ḡa onhimboko'iavo nehē.

²⁷ —A'ero po ti ḡa ji repiagi ji rura'javame yvaḡatiḡa pyteri pe nehē vvyakotyva'ero vvagipeva'ero. Jipopoakara po ti ḡa gwepia nehē no. Nhirendy'jandy'java po ti ḡa hepiagi nehē no jikatuhetea, ei Jesus'ga. ²⁸ Ahemongyhyjihava uḡwerīrame Tupana'ga po ti pe mbopiro'yḡwerī pendekote'varuhua hugwi nehē. Nurā po ti pepo'ā pejavava tahepia ti ji Jesus'ga rura javo pejoryjoryvamo nehē, ei Jesus'ga ḡa pe.

Figo'yva figueira ahe mbo'e

(Mateus 24.32-35; Marcos 13.28-31)

²⁹ Kiro Jesus'ga ḡa mbo'e'i ojo'java'ea pyvō. Imombe'gwovo ga ei:

—Pekwahava'ja ti figo'yva ojipea'yva reheve nhaporemō. ³⁰ Henhunhame huangyra pe tuhē pe'e hepiaga: “Kwaria ḡwerī kiro,” pe'e pe. ³¹ Na jitehe hepiagame akoja ahemongyhyjiva'ea po ti pe ikwahavi ne-

hē, kiro Tupana'ga oko ḡwerī vvyakotyve'ḡa nduvihavuhetero javo, ei Jesus'ga imombe'gwovo ḡa pe.

³² —Imombe'ukatuavo ji ei pe me, ei Jesus'ga. Aḡwamove'ḡa ndekojirame po ti akoja ihopavi japiavo, ei Jesus'ga. ³³ Opa po ti yvaga yvya pavēi nehē. Nhinhi'iḡa po ti ndopavaḡwami opopoakapige'yma okovo a'itituhēva'ero avuirama nehē, ei Jesus'ga.

Ji mboha'u ti, ei Jesus'ga

³⁴ —Penhimboko'i ti ite'varuhuva'ea hugwi pejikokat- uavo ji mboha'uva. Tape'ui ti ahemboheagwryva'ea pejigwojigwovo toryvi pe. A'ereki i'urame ahe ndo- japyakakatui jirura'java rehe. Tape'ei ti pejiyvyteri pe: “Maramarā po ti nhande rekoi nehē?” Tape'ei ti na. Tapejapyakauhui ti pejihe mbatera rehe no. A'ereki hehe pa pejapyakauhurame pe napenhimboko'i ji mboha'uve'yma. Naname po ti ji pe mo'maḡi a'ero ji rurame pendekote'varuhua repiaga nehē. ³⁵ Nahā po ti vvyakotyve'ḡa pe nhaporemō ḡa ji mboha'uve'ymame. Noka'nhyimi ḡa ji hugwi jirura'javame nehē, ei Jesus'ga.

³⁶ —Penhimboko'i ti ite'varuhuva'ea hugwi pejikokat- uavo ji mboha'uva. Pe'ji ti Tupana'ga pe jipi nehē: “Ore mbopopoaka ti toromboita ti oroka'nhyima hahyva'ea hugwi nehē aerēva'ea hugwi nehē. Ore mbopopoaka ti torepoyja hete ti oro'ama Jesus'ga rovai pyteri pe orokoheteavo ḡwaramo ganhi'iḡa rupi.” Nahā ti pe'ji Tupana'ga pe jipi nehē, ei Jesus'ga vvyakotyva'ero vvagipeva'ero no.

³⁷ Nane'yimi arimo Jesus'ga ḡa mbo'e'i ḡajatyka- havuhua pype templo pype. Ypytuna nanani ga hoi Jerusalém hugwi ogwovo vytyri pe monte das Oliveiras pe opytavo pevo pytunimo. ³⁸ Ppyhajive ojatykave'ḡa uhu pa ga pyri ojatykahavuhua pype ti- hendu ti ganhi'iḡa javo.

Ojuka pota ahe Jesus'ga

(Mateus 26.1-5; Marcos 14.1-2; João 11.45-53)

22 Kiro judeus'ḡa japo'i ḡwerī toryva – kiroki toryva pe ḡa ei: Páscoa. Toryvi pe ḡa i'ui pāo ndovuri- va'ea. ² Ikwava'ēhara'ḡa nduvihava'ḡa e'i judeus'ḡa mbo'ehara'ḡa pavēi:

—Marā po ti nhande Jesus'ga jukaukari nehē? Nahā ḡa ei novīa. Emo ḡa okyhyji ojatykave'ḡa hugwi. A'ereki ojatykave'ḡa oarō hete Jesus'ga onhimongyavo.

Judasva'ea e'i apyhyguka Jesus'ga javo

(Mateus 26.14-16; Marcos 14.10-11)

³ Kiro Satanás'ga Judasva'ea pojykai. Judas Iscariotes, ei ḡa ahe ve. Ahe ko Jesus'ga remimbo'eharava'ea dozeve'ḡa pyteripeva'ea novīa. ⁴ Judasva'ea hoi Jesus'ga hugwi ogwovo ikwava'ēhara'ḡa nduvihava'ḡa pyri guardas'ḡa pyri no – kiroki guardas'ḡa gwepia katu judeus'ḡa jatykahavuhua. Ovahemame ḡa pyri ahe ei ḡa pe:

—Tapyhyguka ti ji Jesus'ga mondovouka pe me. Marā po ti a'ero nehē?

A'ea ahe ei ġa pe ġa monhi'iġa a'ea rehe. ⁵ Horyory ġa ahe renduvame. A'ero ġa ei ahe ve:

—Toromondo ti itambere'ia nde ve a'ero.

⁶ —Kwa, ei ahe. Apyhyguka po ti ji ga pe me nehē, ei ahe herogwovo.

Aerē ahe ei ovyteri pe gweaporoġitaro: “Maraġatu po ti ji Jesus'ga rerekoukari ga pyhygauka ġa pe ojatykave'ġa ndakykweri nehē?” ei ahe ovyteri pe.

Garemimbo'eharava'ea oapo mbatera Páscoa rupi

(Mateus 26.17-25; Marcos 14.12-21; João 13.21-30)

⁷ Aerē kiro toryva Páscoa. A'ea rupi jitehe nanani judeus'ġa i'ui pão ndovuriva'ea. A'ea rupi jitehe ġa oju-ka mbatepyryva cordeiro. ⁸ Nurã Jesus'ga ei Pedro'ga pe João'ga pe no:

—Peho ti imboavujikwea mbatera nhande ve ti'u ti Páscoa rupi, ei ga.

⁹ A'ero ġa ei ga pe:

—Mome po ti ore hoi mbatera mboavujikwea nehē?

¹⁰ A'ero ga ei ġa pe:

—Ji rendu ti. Peho ti cidade pe. Pe horame po ti ak-waimbae'ga pe novatī yhya rerua yhya reruhava pype nehē. Peho ti ga reviri. Ga horame onga pype ti peho ga reviri ipype no. ¹¹ Pe'ji ti onga jara'ga pe: “Nhanem-bo'ehara'ga ei nde ve: ‘Mome po hyrua ruvi? Ta'u ti mbatera ipype nhiremimbo'ehara'ġa pavēi Páscoa rupi,’ ei nhanembo'ehara'ga nde ve.” A'ea ti pe'ji ga pe, ei Jesus'ga. ¹² A'ero po ti ga hepiukari pe me hyruhua i'ukava ruhava onga jo'ari pe nehē. Pevo ti pemboavujikwe.

A'ea Jesus'ga ei Pedro'ga pe João'ga pe ġa mondovo.

¹³ A'ero ġa hoi cidade pe hepiapava garemimombe'ua. A'ero ġa japoī mbatera imboavujikwea Páscoa rupi okovo Jesus'ga nhi'iġa rupi. A'ero Jesus'ġa hoi pevo no ovahema.

Jesus'ga omondo ahe ve pão vinho reheve

(Mateus 26.26-30; Marcos 14.22-26; 1 Coríntios 11.23-25)

¹⁴ Kiro ġa o'u ġwerī. A'ero Jesus'ga apygi mesa pyri. Dozeve'ġa gamoirūhara'ġa oapy ga pyri mesa pyri.

¹⁵ Kiro ga ei ġa pe:

—Kiroġweva'ea rupi ji a'u pota hete mbatera pe pavēi Páscoa rupi jijukahava renonde. ¹⁶ A'ereki a'e ji pe me: Kirē po ti ji nda'ua'javi te Páscoa rupi nehē. Aerē nhanderuvihavuhetero Tupana'ga imondopavame ġwemimbotarimova'ea rupi jate po ti gareheve'ġa mbopiro'ypahava apiavo ihoi nehē. A'ea rupi po ti ji japoī toryva jiroryvamo ġa pavēi nehē, ei Jesus'ga.

¹⁷ Copo ga ipyhygi. Ipype oko vinho. Hehe ga nhi'iġi Tupana'ga pe nde pyri hete nde imbuhua ore ve javo. Onhi'iġirē ga pe ga ei omoirūhara'ġa pe:

—Koro, ei ga ġa pe imondovo copo ġa pe. Pe-ma'ema'ē ti pejive i'gwoi'gwovo, ei Jesus'ga ġa pe. ¹⁸ A'e ji pe me: Nda'ua'javi te po ti ji vinho nehē, ei Jesus'ga. Aerē huvihavuhetero Tupana'ga imondopavame ġwemimbotarimova'ea rupi jate po ti ji japoī toryva jiroryvamo gareheve'ġa pavēi nehē, ei Jesus'ga.

¹⁹ Kiro ga ipyhygi pão. Hehe ga nhi'iġi Tupana'ga pe ndepyry hete nde imbuhua ore ve javo. Onhi'iġirē ga haygwe'rogwe'rogi pão imondomondovo omoirūhara'ġa pe pe'u ti javo. A'ero ga ei:

—A'ea ko jira'oa, ei ga imondomondovo pão ġa pe.

Aere'ī po ti hajiheve'ġa ji pyhygi nehē ojigwaraita jira'oa rehe ji jukavo nehē. Nahā po ti ji manoi pe me pendepykaramo nehē. Ji manorē nahā ti pe'ua'ja'ja oji-pea pão imoka'nhyme'yma nhimanoa pe me nehē, ei Jesus'ga.

²⁰ Aerē ġa i'ui mbatera imboavujikweva'ea. Ġa i'urē mbatera ga ipyhygi copo. Oko vinho ipype. Kiro ga imondoi vinho ġa pe. A'ero ga ei:

—A'ea ko jirekoa, ei ga imondovo vinho ġa pe. Ahe-ka'voguka po ti ji jirekoa ġa pe jijukauka nehē. Nahā po ti ji manoi vyakotyve'ġa ndepyga nehē. A'ereki Tupana'ga ipyahuva'ea mombe'gwovo e'i: “Garekoa re-ka'vogame po ti ji imombori ġandekote'varuhua ġa hugwi,” ei ga. Nurã jirekoa reka'voga ġwaramo a'iti hete tuhē po ti Tupana'ga imombori pendekote'varuhua pe hugwi nehē ġwembi'ea rupi nehē, ei Jesus'ga.

²¹ —Pehepia ti! Kiroki ga ji pyhyguka ġwerī jijuka-hara'ġa pe – gaha oapy ji pyri imondovo opoa mesa rehe! ²² A'iti a. Tamano ti ji vyakotyva'ero yvagipeva'ero no. A'ereki Tupana'ga e'i ymyahū aerē ti emano javo ji ve. Ga pe – kiroki ga ji pyhyguka ji mondovouka jijuka-hara'ġa pe – ga pe po ti tiruahū hete nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

²³ A'ero ġa eġa'ei ojohupe:

—Manamo po ti nhande Jesus'ga pyhygukari nehē? ei ġa ojohupe onhimomby'avo.

Manamo nhande joheva'ero? ei ahe

²⁴ Aere'ī Jesus'ga moirūhara'ġa jogwayvari ojogwehe. Ojohupe ġa ei:

—Manamo nhande johe?

²⁵ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Judeus'ġarūive'ġa nduvihavuhu'ġa ipopoaka okote'varuhavovo ogwryripeve'ġa pe ġa mboporavyky-heteavo ojive. Jara'ġa inoġi ojilhe Ahepokohara. Nahā ġa ipotari ojeraramo onhimboheteavo ji apoko jig-wryripeve'ġa javo tehe, ei Jesus'ga ġa pe.

²⁶ —Ġa ja rūi ti pejogwereco pejikovo ġwaramo jireheva'ero. Kiroki ga oko penduvihavamo jireheva'ero – gaha ti toko pejiyryve'ga ja, ei Jesus'ga. ²⁷ Manamo ġa johe? ei Jesus'ga. Mara'ngu po pe javo: “Kiroki ga oapy na'ē i'gwovo mbatera ojipyryve'ġa imboavujikwerirē ga pe?” Mara'ngu po pe javo: “Kiroki ga omboavujikwe mbatera imondovo mesa rehe to'u na'ē ojipe'ġa aerē jiji javo?” Marāi pe? ei Jesus'ga. Manamo ġa johe?

—Jihi amombe'u pe me: Gaha – kiroki ga oapy i'gwovo na'ē – gaha oko ġa hohe pa. Na tuhē. Jihi ako penduvihavamo. Emo pepyryve'ga ja reki ji pe pokogi, ei Jesus'ga.

²⁸ —Pehe aġwamo vehevi pepyta ji moiruamo jipi pepohire'yama ji hugwi hahyrame ji ve. ²⁹ Nurã po ti ji tuhē pe mongoi nehē peko ti huvihavuhuro javo. Tupana'ga

jiruva'ga ei ji ve: "Ereko ti nde ġanduvihavuhuhetero nehē." Nahā ga ei ji ve. Na jitehe po ti ji pe mongoi nehē peko ti huvihavuhuro javo.

³⁰ —A'ero po ti pe i'ui jiapo pyri mesa pyri ji reko-rame vyakotyve'ġa nduvihavuhuhetero nehē. Pe po ti peapy ikatuva'ea rehe huvihavuhuro'ġa apykava rehe nehē pejikovo peje'yja'ġa nduvihavuhuro Israelva'ea rakykwepohara'ġa nduvihavuhuro. Doze ko ġa oko huvihavamo ojiheve'ġa pavēi pende'yja'ġa israelitas'ġa. Pehe po ti peapy oina nehē xa'e ti ġa pe ġandea-poroġita rehe javo, ei Jesus'ga omoirūhara'ġa pe.

Jesus'ga omomorandu Pedrova'ea nahā ti ne'mbe javo
(Mateus 26.31-35; Marcos 14.27-31; João 13.36-38)

³¹ Kiro Jesus'ga ei Simāo Pedro'ga pe:

—Simāo, ei Jesus'ga. Ehendu hete. Ombogwa ahe tri-go yrupema pyvō tape'a ti ji ite'varuhuva'ea ikatuva'ea hugwi javo. Na jitehe Satanās'ga pe nderekopotari tahepia ti ji ġajikoga Jesus'ga rehe javo. A'ero Tupana'ga ei Satanās'ga pe: "Ehepia ti ġajikoga a'ero," ei ga. Kiro po ti Satanās'ga pe nderekoi pe mbopohipota ji hugwi a'ero nehē ojigwaraita pe ndehe nehē, ei Jesus'ga Simāo Pedro'ga pe.

³² —Ji ikwahavame Satanās'ga penderekopotara, ji nhi'iġi Tupana'ga pe nde mombegwovo ga pe nde repyga, ei Jesus'ga Simāo'ga pe. A'e ji ga pe: Tojiko hete jitehe ti Simāo'ga ji rehe nehē. Terembobjikopigukari ti ga Satanās'ga pe a'ero. A'ea ji ei Tupana'ga pe, ei Jesus'ga Simāo Pedro'ga pe. A'ereki hahy hete nde ve Satanās'ga nde mbopohirame. Aerē po ti nde reaporoġitakatuva'javamo ejikoga ji rehe nehē. Kirē ti enhi'ġa pe nemoirūhara'ġa pe ġa mbovy'a ġa monhimomiranama – kiroki avove'ġa nhiremimbo'ehara'ġa, ei Jesus'ga Simāo Pedro'ga pe.

³³ A'ero Simāo'ga ei Jesus'ga pe opojkaharete'ga pe:

—Nde pavēi po ti ji hoi nehē. Po ti ġa nde mongi cadeia pype nehē, na ġa ji mongi a'ero nehē no. Po ti ġa nde jukai nehē, na ġa ji jukai a'ero nehē no, ei ga.

³⁴ —Pedro, ei Jesus'ga Simāo Pedro'ga pe. A'e ji nde ve: Kiro ypytunimo po ti nde ei ji ve nehē: "Ji ndakwahavi Jesus'ga." Trēs po ti nde ea'jaa'javi a'ea ji ve inamutiġa nhi'iġa renonde nehē, ei Jesus'ga Pedro'ga pe.

Peroho ti, ei Jesus'ga javo ġa'apoa pe

³⁵ Kiro Jesus'ga ei omoirūhara'ġa pe:

—Ymya'ġi ji pe mondoukari Tupana'ga nhi'iġa mombegwovouka ahe ve. A'ea rupi a'e ji pe me: Taperohoi ti itambere'ia, sacola, sandalias irūa. Marā pe me a'ea rupi raikwehe? Napembateri? Marā pe ndekoi raikwehe?

A'ero ġa ei ga pe:

—Orogwereco ore a'ea rupi, ei ġa.

³⁶ —Kiro hajihea ji imombe'ui pe me, ei Jesus'ga ġa pe. Po pe pereko itambere'ia, a'ero ti peroho. Po pe pereko sacola, a'ero ti peroho. Po pe ndaperekoi itakyhea'javuhuva'ea, a'ero ti pemondo peapoa pepira arimova'ea paletō ipyhyga itambere'ia. A'ero ti pepyhy itakyhea'javuhuva'ea pejive itambere'ia rehe. ³⁷ A'ereki

ji a'e pe me: Kiro po ti nhimombe'ua po'ruavo toho nehē – kiroki Tupana'ga rembikwatijarukara e'i: "Ga jukauka po ti ġa ei nehē: 'Ga ko okote'varuhu'." A'ea ikwatijaripyra e'i ji mombegwovo, ei Jesus'ga. Nahā kiro hekoi nehē. A'ereki ji ahygahi pa ġwerī nhimombe'ua rehe, ei Jesus'ga.

³⁸ A'ero Jesus'ga moirūhara'ġa ei Jesus'ga pe:

—Ehepia orepojkaharetero, ei ġa. Agwa ko mokōi itakyhea'javuhuva'ea.

A'ero ga ei ġa pe:

—Kirupi te!

Jesus'ga oko oliveiras ndyvi pe monte das Oliveiras pe
(Mateus 26.36-46; Marcos 14.32-42)

³⁹ Kiro ga hoi ogwovo vytyri pe oliveiras ndyvi pe monte das Oliveiras pe. Oho ga pevo jipi. Kiro garemimbo'ehara'ġa hoi ga rupi. ⁴⁰ Ovahemame pevo Jesus'ga ei ġa pe:

—Penhi'ġi ti Tupana'ga pe. Pe'ji ti ga pe: "Ore poko ti torokote'varuhupotaryme ti." Nahā ti pe'ji Tupana'ga pe, ei Jesus'ga.

⁴¹ Hehemo'i ga hoi ġa hugwi ġwenypy'anduruga tani'ġi ti Tupana'ga pe javo. Onhi'ġi ga ga pe a'ero.

⁴² —Apī, ei ga Tupana'ga pe. Nde ipotarama ti terem-buhurukari hahyva'ea ji ve ji jukaukare'yma ġa pe. Emo nhiremimbotarimova'ea rupi rūi ji tako, a'e reki nde ve. Po nde erepota nhimanoa tamano ti ji a'ero, ei Jesus'ga Tupana'ga pe.

⁴³ Kiro Tupana'gapyrive'ga jipiukari Jesus'ga pe ua yvaga hugwi Jesus'ga mbopopoaka. ⁴⁴ Hahy hete Jesus'ga vytyri pe ga rekoveveuhuavo ġwaramo. Nurā ga nhi'thetei Tupana'ga pe. Gwy'ajyguhu ga. Otururu hete ga hugwi vyvo gary'aja. Garekoa ja hete itururui.

⁴⁵ Aerē ga nhi'imbavi Tupana'ga pe opo'ama'java ojivya ġwemimbo'ehara'ġa pyri ġa ndepiaga. Oki ġa ġwe'ouhūro okoveveuhuavo ġwaramo. ⁴⁶ A'ero ga ei ġa pe:

—Maraname pe kiri? Pevy ti penhinhi'iġa Tupana'ga pe. Pe'ji ti ga pe: "Ore poko ti torokote'varuhupotaryme ti." Nahā ti pe'ji Tupana'ga pe, ei Jesus'ga ġa pe.

Opyhyguka ahe Jesus'ga

(Mateus 26.47-56; Marcos 14.43-50; João 18.3-11)

⁴⁷ Ga nhi'imbige'yname nanime he'yive'ġa nduri. Judasva'ea ruri ġa nenonde ġa nderua ġa nderovahema. Judasva'ea ko Jesus'ga remimbo'eharava'ea dozeve'ġa pyteripeva'ea. Kiro ahe ruri Jesus'ga beijavo.

⁴⁸ —Judas, ei Jesus'ga ahe ve. Ji beijavo nde ruri.

Nahā nde ji repiukari ġa pe naerū togweroho ti ġa ga javo? ei Jesus'ga vyakotyva'ero yvagipeva'ero no.

⁴⁹ Hepiagame Jesus'gapavēive'ġa ei ovytyri pe: "Kiro po ti ġa Jesus'ga pyhygi!" ei ġa. A'ero ġa ei Jesus'ga pe:

—Marā? Torokyti ġa itakyhea'javuhuva'ea pyvō a'ero naerū? ei ġa Jesus'ga pe.

⁵⁰ Nanime Jesus'gapavēive'ġa pyteripeve'ga imondo itakyhea'javuhuva'ea ikwava'ēhara'ġa nduvi-

havuhu'gapyrive'ga apiavo ga nambi'oga gajohukoty rūi. ⁵¹ A'ero Jesus'ga ei onhipavēive'ga pe:

—Kirupi te!

Jesus'ga pokogi ganamihymuhūa rehe ganambia apokatua'java.

⁵² Kiro Jesus'ga nhi'i'gi ikwava'ēhara'ga nduvihava'ga pe xava'eve'ga pe no guardas'ga pe no – kiroki guardas'ga gwepia katu judeus'ga jatykahavuhua. A'ereki ga nhaporemo uhu ga pyri tipyhy ti ga javo. Ğa pe Jesus'ga ei:

—Amovahĩ po ji governo naerũ? Nurã pe heruri itakyhea'javuhuva'ea mbuahava reheve ji pyhyga naerũ? ⁵³ Nane'ymi ji rekoi pe pavēi nhandejatykahavuhua pype templo pype ikwehe'i. A'ea rupi pe ndajipyhygi, ei Jesus'ga. Korogwe Tupana'ga ji pyhygukari pe me. Diabo'ga omondomondo ypytunarupive'ga'jave'ga. Gaha pe mbuhu ji pyhypota, ei Jesus'ga ğa pe.

Ji ndakwahavi Jesus'ga, ei Pedrova'ea

(Mateus 26.57-58, 69-75; Marcos 14.53-54, 66-72; João 18.12-18, 25-27)

⁵⁴ A'ero ğa ga pyhygi ga rerogwovo. Ikwava'ēhara'ga nduvihavuhu'ga rongauhu pe ğa ga rerohoi ga rerova'hema.

Ga reviri Pedro'ga hoi onhimboyha'iaivo ga hugwi tajipyhygyme ti ğa javo. ⁵⁵ Imondygirē tata okara pyteri pe ğa oapy ojogwerekovo ipyri. A'ero Pedro'ga oapy ğa pyri no. ⁵⁶ Ga apygame pevo tata pyri ikwava'ēhara'ga nduvihavuhu'gapyrivehēa ga repiagi. Hēa gwepia hete ga. A'ero hēa ei ga mombe'gwovo:

—Agwa'ga ko Jesus'ga pavēive'ga no, ei hēa.

⁵⁷ Pedro'ga nonhimombe'ui reki.

—Kunha, ei ga hēa pe. Ji ndakwahavi ga, ei ga o'mbero.

⁵⁸ Aere'ĩ ojipe'ga ga repiagi. Pedro'ga pe ga ei:

—Ndehe no Jesus'ga pavēiva'ea.

A'ero Pedro'ga ei ga pe o'mbero:

—Ji rūi ko! ei ga.

⁵⁹ Aerē uma hora ikwavame ojipe'ga ehetei Pedro'ga mombe'gwovo:

—Ga tuhē Jesus'ga pavēive'ga no. A'iti a. A'ereki ga Galilíapeva'ero oko, ei ga.

⁶⁰ A'ero Pedro'ga ei:

—Gara pe nde ei? A'ereki ji ndakwahavi, ei ga.

Ga nhi'imbige'ymame kotihĩ inamuti'ga nhi'i'gi.

⁶¹ A'ero nhandepojykaharete'ga Jesus'ga pyryrymi Pedro'ga repiagi. A'ero Pedro'ga ikwahava'javi ga'eagwera ojive. A'ereki Jesus'ga e'i jipe ga pe: "Kiro ypytunimo po ti nde ei ji ve nehē ji ndakwahavi Jesus'ga javo. Três po ti nde ea'jaa'javi a'ea ji ve inamuti'ga nhi'i'gi renonde nehē," e'i jipe Jesus'ga ga pe. ⁶² Jesus'ga eagwera kwahava'javame Pedro'ga hoi ogwovo. Ga ojehe'o ranuhũ.

Soldadosva'ea ombotegwete Jesus'ga

(Mateus 26.67-68; Marcos 14.65)

⁶³ Kiroki ğa Jesus'ga mombyta ikwava'ēhara'ga nduvi-havuhu'ga rongapype – kiro ğa e'ga'ei ga pe ga jagajaita ga nupanupamo. ⁶⁴ Tohepiagyme ti ga javo ğa ga reakwapygi. A'ero garova nupārame ğa ei ga pe:

—Eko ti Tupana'ga nhi'i'gi mombe'uhara'ga ja. Emombe'u ti mbatera ore ve a'ero. Ma'ga nde nupā?

⁶⁵ Nahanahã ğa ete'varuhui Jesus'ga pe ga mbotegweteavo.

Jesus'ga oko judeusva'ea moġitaharava'ea rovai pyteri pe

(Mateus 26.59-66; Marcos 14.55-64; João 18.19-24)

⁶⁶ Iko'emame xava'eve'ga nhimono'o'gi ikwava'ēhara'ga nduvihava'ga pavēi judeus'ga mbo'ehara'ga pavēi no. Ğa ko judeus'ga moġitahara'ga. Kiro ğa Jesus'ga mbuhurukari gwovai pyteri pe. Ga pe ğa ei:

⁶⁷ —Enhimombe'u ti ore ve. Ma gara ndehe? Nde ko Cristo Tupana'ga remimbuhurukara? Nde ko Cristo rūi? Emombe'u ti ore ve, ei ğa.

A'ero Jesus'ga ei ğa pe:

—Po ji ei pe me: Jihi Cristoramo, a'ero po ti pe ndaperoviari ninhĩ'i'ga nehē. ⁶⁸ Po ji ei pe me: Pemombe'u ti mbatera ji ve, a'ero po ti pe napemombe'ui ji ve nehē. Pe napenhimohemukari nehē no. ⁶⁹ Aere'ĩ po ti ji apygi avuirama ipopoakaheteve'ga pyri Tupana'ga pyri gajohukoty rūi jitekovo huvihavamo nehē vyakotyva'ero yvagipeva'ero no, ei Jesus'ga.

⁷⁰ A'ero ğa epavi ga pe:

—Marãĩ po nde? Nde ko Tupana'ga ra'yra a'ero naerũ? ei ğa.

A'ero ga ei ğa pe:

—Pehe ko pe'ji poha, ei Jesus'ga.

⁷¹ A'ero ğa ei ojohupe:

—Kirupi ojipe'ga nemimbojara Jesus'ga rehe a'ero! Ore tuhē ga rendu ko. Ga e'i ji Tupana'ga ra'yramo ako javo, ei ğa ojohupe.

Jesus'ga oko Pilatosva'ea rovai pyteri pe

(Mateus 27.1-2, 11-14; Marcos 15.1-5; João 18.28-38)

23 A'ero ğa po'ambavi Jesus'ga rerogwovo Pilatos'ga rovai pyteri pe ga rerovahema. Pilatos'ga ko governador'ga Judéiapeve'ga gwyrĩ pe.

² Kiro ğa imbojambojari ite'varuhuva'ea Jesus'ga rehe Pilatos'ga rovai pyteri pe. O'mbero ğa ei ga pe:

—Oropyhy ore Jesus'ga ga orere'yja'ga mon-goukarame oreruvihava'ga nhi'i'gi rupi rūi. E'i ga ğa pe: "Tapemondo ti itambere'ia César'ga pe nhande ruvihavuhu'ga pe." A'ea ga ei, ei ğa. Ojipea ga ei: "Ji tuhē ko Cristo huvihavuhuhetea." A'ea Jesus'ga ei ğa pe, ei ğa Pilatos'ga pe o'mbero.

³ A'ero Pilatos'ga ei Jesus'ga pe:

—Marãĩ nde? Ndehe ko judeus'ga nduvi-havuhhetero ra'e?

A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Ndehe ko ere poha, ei Jesus'ga.

⁴ A'ero Pilatos'ga ei ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa pe pevove'ġa pe no:

—Kiro ji ga mohemukari. A'ereki ndojari ga rehe. Ga ndokote'varuhui governo pe, ei Pilatos'ga.

⁵ Koji'i ġa eġa'ehetei reki Pilatos'ga pe:

—Nombuhukatuukari ga orere'yja'ġa py'a pe ġa mbo'eavo ġwaramo. Ga ombo'e pa Judéiapeve'ġa. Galiléiapeve'ġa na'ē ga ġa mbo'ei. Avove'ġa vehevi ga ġa mbo'ei aġwamo, ei ġa Pilatos'ga pe.

Jesus'ga oko Herodesva'ea rovai pyteri pe

⁶ A'ea renduvame Pilatos'ga ei ġa pe:

—Ga po Galiléiapeve'ga ra'e?

⁷ —Pevove'ga tuhē ko, ei ġa.

A'ea kwahavame Pilatos'ga Jesus'ga mondoukari Herodes'ga pyri. A'ereki Herodes'ga omondomondo Galiléiapeve'ġa ġwemimbotarimova'ea rupi ġagwryi pe. A'ea rupi ga opytaahi'vi Jerusalém me no.

⁸ Kiro Pilatos'ga Jesus'ga mondoukari Herodes'ga pyri a'ero. Horyory Herodes'ga Jesus'ga repiagame. A'ereki ymya ga ga repia pota gamombe'umbe'ua renduva ġwaramo. Ga gwepia pota Jesus'ga remimonhimomby'ava'ea no. ⁹ A'ero ga nhi'imbukui Jesus'ga pe. “Maramarā?” ei ga ga pe novīa. Jesus'ga nonhi'iġi reki ga pe.

¹⁰ Kiro ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa ami judeus'ġa mbo'ehara'ġa pavēi onhi'īranuhūavo imbojamboja Jesus'ga rehe. ¹¹ A'ero Herodes'ga Jesus'ga mbotegwetei ga jagajaita onhipavēive'ġa pavēi soldados'ġa pavēi. Omongiuka ġa Jesus'ga pe tapy'ynhapipyryva i'arimova'ea hendy'java'ea tirekomemua Jesus'ga javo. Aerē ga Jesus'ga mondoukari ga mbojivyruka Pilatos'ga pyri. ¹² Ġa nonhoarōhetei ymya Herodes'ga Pilatos'ga pavēi. Kiro ġa nhoarōi Jesus'ga arōe'yma ġwaramo.

Pilatosva'ea ojukauka Jesus'ga

(Mateus 27.15-26; Marcos 15.6-15; João 18.39-19.16)

¹³ Kiro Pilatos'ga ġa mono'ono'oġukari ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa judeus'ġa nduvihava'ġa ndeheve ojipe'ġa ndeheve. ¹⁴ Ġa pe ga ei:

—Pe Jesus'ga reruri jirovai pyteri pe tokwaha ga garekote'varuhua javo. A'ereki pe pe'e: “Ga he'yjuhuve'ġa pe'a ġanduvihava'ġa hugwi,” pe'e tehe pe. Ji rendu! Ji pendovaki pe nendupavirē ji ei ga pe: Marāi nde naerū? a'e ji ga pe. Erepe'a nde ġa ġanduvi-hava'ġa hugwi? Marāi? Nanongara ji eji'ei ga pe takwaha ti ji garekote'varuhua javo. Akwaha ji a'ero. Ndojari ga rehe a'ea – kiroki a'ea pe ei imbojateheavo ga rehe. ¹⁵ Herodes'ga na jitehe ga ei no ndojari ga rehe javo. A'ereki ga omondoukara'ja Jesus'ga nhande pyri imbojare'yma ga rehe.

—Ji rendu ti! ei Pilatos'ga. Jukwaha Jesus'ga pyryva. Tojukayme ti ahe Jesus'ga a'ero. ¹⁶ Nurā po ti ji ndajukaukari ga nehē. Anupanupāuka po ti ji ga mbo'eavo nehē tokote'varuhua'javyme ti ga nehē javo.

A'ea Pilatos'ga ei ġa pe ġa mbohorypota ojihe.

—A'ero po ti ji ga mohemukari ga mondouka garonga pe nehē, ei ga.

¹⁷ A'ereki ga ombopiro'y cadeiapypeve'ga mohemuka toryva rupi nanani Páscoa rupi nanani. A'ereki ymyahū judeus'ġa e'i ga pe: “Emohemuka ti ore ve cadeiapypeve'ga Páscoa rupi nanani tojivyr'a'ja ti ga ġ-wonga pe,” ei judeus'ġa ymyahū.

Nurā kiro Pilatos'ga ei amohemuka po ti ji Jesus'ga nehē javo.

¹⁸ A'ero ġa nhaporemō hapukai.

—Ejukauka Jesus'ga, ei ġa. Emohemuka Barrabás'ga ore ve, ei ġa ohapukaita.

¹⁹ Omongia renonde Barrabás'ga ahe juka. Omovahī Barrabás'ġa gwuvihavuhuva'ea cidade de Jerusalém me no. Nurā Pilatos'ga ga mondoukari cadeia pype.

²⁰ Kiro Pilatos'ga ea'javi ġa pe. A'ereki ga Jesus'ga mohemuka pota. ²¹ Ga renduvame ġa hapukajahiva'javi ga pe:

—Embovyruka ga! Embovyruka ga!

A'ea ġa ei ga pe tomano ti Jesus'ga yva rehe javo.

²² Mokōi Pilatos'ga onhi'iġipe ġa pe. Kiro ga ea'javi:

—Maranameuhū naerū! Gara garekote'varuhua naerū? Ndojari ga rehe, a'e ji pe me ko. Tojukayme ti ahe Jesus'ga. A'ereki ga pyry. Nurā po ti ji ndajukaukari ga nehē. Anupanupāuka po ti ji ga mbo'eavo nehē tokote'varuhua'javyme ti ga nehē javo. A'ero po ti ji ga mohemukari nehē, ei ga.

²³ Koji'i ġa hapukapukajahivi a'ero ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa pavēi. Ga nhi'iġayvayvari ko ġa.

—Embovyruka ga! Embovyruka ga!

A'ea ġa ei ohapukaita tomano ti Jesus'ga yva rehe javo. Ġa hapukapukaita ġwaramo Pilatos'ga ei:

—Kwa. ²⁴ Na tuhē po ti a'ero nehē naerū! ei ga okovo ġanhi'iġa rupi.

²⁵ Nurā Pilatos'ga Barrabás'ga mohemukari cadeia hugwi ga mondovo ġa pyri – kiroki ga ahe juka gwuvihavuhuva'ea movahī no. Ga rehe ġa oporandu tomo-hemuka ga javo. Soldados'ġa pe Pilatos'ga Jesus'ga mondoukari reki tojuka ti ġa ga javo. A'ereki judeus'ġa nduvihava'ġa ġandeheve'ġa pavēi e'ie'i embovyruka ga javo.

Okutu ahe Jesus'ga yva rehe ga mboyya

(Mateus 27.32-44; Marcos 15.21-32; João 19.17-27)

²⁶ Kiro soldados'ġa Jesus'ga rerohoi a'ero tijuka ti ga javo. Uhu Simão'ga cidadepeve'ga Cirenepeve'ga pea rupi nhuhūa hugwi. Ga rurame ġa ga pyhyguhui imondovo yva ga arimo Jesus'ga jukahava rupiara togwero-ho ti ga Jesus'ga reviri javo.

²⁷ He'yjuhuve'ġa hoi Jesus'ga reviri. Kunhangwera'ġa hoi ġa pavēi ga reviri no ojehe'oranuhūavo kiro po ti ga manoi nehē javo. ²⁸ A'ero Jesus'ga pyryrymi ġandovai.

—Kunha, Jerusalémmeva'ero ti tapejehe'oi ji rehe. Pejihe ti pejehe'o peja'yra'ġa ndehe no. ²⁹ Ji rendu! Aerē po ti avove'ġa ei nehē: “Pyry hete kunhangwera'ġa ndekorame ndata'yri'va'ero ġambo'are'yva'ero ġamoka'mbue'yva'ero,” e po ti ġa nehē. ³⁰ Aerē po ti

avove'ġa manopotari hahyhetero ġwaramo ġa pe nehē. A'ero po ti ġa ei vvytyruhua pe nehē: "E'a ore rehe." Nhyvyapyna pe po ti ġa ei nehē: "Ore t'ġ ti," e po ti ġa jupe nehē, ei Jesus'ga. ³¹ Po aġwamo ji ve okopyryva'ea pe turi hahyva'ea, a'ero kaitu po ti hahyheteva'ea ruri pe me penda'yra'ġa pe nehē no, ei Jesus'ga kunhangwera'ġa pe.

³² Jesus'ga reheve soldados'ġa mokonhava'ea rerohoi no tijuka ti ġa javo. A'ereki mokonhava'ea ndokoi gwuvihava'ga nhi'iġa rupi okote'varuhuavo. ³³ A'ero ġa ahe rerohoi pevo vvytyri pe A Caveira pe ahe rerogwovo i'arimo Jesus'ga reheve. Xa'e nhande A Caveira pe Aheapina. Pevo ġa Jesus'ga kutugi yva rehe ga mbovyva hehe. Ombovy ġa mokonhava'ea yva rehe no – kiroki mokonhava'ea okote'varuhu. Soldados'ġa ojipeva'ea mbovyri Jesus'ga pyri gajohukoty rūi. Gajohukoty ġa ojipeva'ea mbovyri.

³⁴ Kiro Jesus'ga nhi'iġi Tupana'ga pe.

—Apī, ei ga Tupana'ga pe. Emombo ġan-dekote'varuhua ġa hugwi ikwahava'jave'yma. A'ereki ġa ndokwahavi okote'varuhuavo ji ve, ei Jesus'ga.

Kiro soldados'ġa ima'ēi Jesus'ga pira imombombo-boa ita'java'ea dados'java'ea manamo nhande tipojyka gapira javo. Nahā ġa ima'ēi gapira ojive.

³⁵ Kiro he'yjuhuve'ġa ndekoi hepiaga onhimongyavo. Ġanduvihava'ġa ete'varuhui Jesus'ga rerekomemuamo no javo ga pe:

—Jesus'ga opoko ojipe'ġa tomanoyme ti ġa javo, ei ġa. Po ga oko tuhē Cristoramo Tupana'ga remimbuhurukaramo, a'ero po ga pe Tupana'ga e'i katu eko ti nhiremimbotarimova'ea rupi javo. Po nahā ga rekoi, a'ero po ti ga tojipoko kiro tamanoyme ti ji javo, ei ġa.

³⁶ Ġa pavēi soldados'ġa Jesus'ga rerekomemui no herua vinho tajahiva'ea ga pe ey'u ti javo.

³⁷ —Po nde ereko judeus'ġa nduvihavuhuhetero, a'ero ejipoko tamanoyme ti ji javo, ei soldados'ġa Jesus'ga pe.

³⁸ Okwatjaripe ko ġa imondovo Jesus'ga akaġa arimo yva rehe. Ikwatjaripyra omombe'u Jesus'ga. Imombe'gwovo i'ei:

—Agwa'ga ko judeus'ġa nduvihavuhuhete'ga.

Nahā ġa imondoi ikwatija gregos'ġa nhi'iġimo romanos'ġa nhi'iġimo no hebreus'ġa nhi'iġimo no Jesus'ga mombe'gwovo.

³⁹ Ojipeva'ea ġanemimbovyva'ea ete'varuhui Jesus'ga mbotegweteavo. Jesus'ga pe ahe ei:

—Po nde Cristo Tupana'ga remimbuhurukara, ejipoko ti naerū. Ore poko no xamanoyme ti, ei ahe heroviare'yma.

⁴⁰ Ojipeva'ea ġanemimbovyva'ea, ahe ki a'e te e'i ga pe:

—Tere'ei ti a'ea Jesus'ga pe! Nderekyhyji nde Tupana'ga hugwi naerū? Po nde erekyhyji ga hugwi hamo. A'ereki ġa nhande mbovyruka yva rehe ga reheve peko te'varuhu pe javo. ⁴¹ Oja hete tuhē nhande rehe. Pyry hahyro nhande ve a'ero. A'ereki nhande xako te'varuhu. Jesus'ga ki a'e te ndokote'varuhui, ei ahe.

⁴² Jesus'ga pe ga ei:

—Jipojykaharetero ji kwahava'ja ti imombyryva ji ve ekorame huvihavuhuhetero nehē, ei ga Jesus'ga pe.

⁴³ A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Imombe'ukatuavo ji ei nde ve: Aġwamo po ti nde rekoi ji pyri ahererekokatuhai pe yvagi pe nehē, ei Jesus'ga ga pe.

Jesus'ga omano

(Mateus 27.45-56; Marcos 15.33-41; João 19.28-30)

⁴⁴ Ahaji katu kwara igwehetei reki ipyryrymame. Ypytunahimba hete yva koty nhaporemō. Ka'aruġweriā rupi às três horas kwara imbokojahua'javi. Ġajatykahavuhua pype tapy'ynhapira hovapiahava itararagi mbytera rupi. ⁴⁶ Tupana'ga pe Jesus'ga hapukajahivi.

—Apī, ei ga Tupana'ga pe. Kiro ji imondoukari jira'uva nde ve herekokatuuka.

Onhi'iġirē ga pytupavamo omanomo.

⁴⁷ Soldados'ġa nduvihava'ga gwepia pa hahyhava Jesus'ga pe gajukahava. Hepiagame ga ei:

—Ahe ko pyryheteva'ea. A'iti a! ei ga Tupana'ga mboheteavo.

⁴⁸ Kiroki ġa uhu tihepia katu gajukahava javo – ġa gwepia pa. Ojivy ġa kiro ogwovo ġwonga pe. Ojipoti'a rehe okwaokwa ġa opoa pyvō okoveveuhuavo ġwaramo.

⁴⁹ Jesus'ga kwahakatuve'ġa nhaporemō ġa ami irupe Jesus'ga hugwi hepiapava kunhangwera'ġa pavēi – kiroki kunhangwera'ġa uhu Jesus'ga rupi Galiléia-peve'ġa gwyra hugwi ga pokoga.

Ono ahe Jesus'ga ra'oa ita kwaruhua pype

(Mateus 27.57-61; Marcos 15.42-47; João 19.38-42)

⁵⁰ Kiro José'ga hoi Pilatos'ga pyri. José'ga ko judeus'ġa moġitaharamo. Ojihe'a ko ga judeus'ġa moġitahara'ġa ndehe javo judeus'ġa pe nahanahā ti peko javo ġa pe. Pyry hete gareaporoġita. A'ereki ga oko Tupana'ga nhi'iġa rupi. ⁵¹ Nurā ga noarōi ojipe'ġa ndeaporoġita judeus'ġa moġitahara'ġa ndeaporoġita ġa erame ojohupe tijukauka Jesus'ga javo. Ga nde'i a'ea. A'ereki ga ndopotari gajukahava. Ġa Jesus'ga jukaukarame ga nomoirūi ġa no. Nahā José'ga oko. Gacidadegwera ko Arimatéia gwe'yja'ġa cidade judeus'ġa cidade. Ymya José'ga Cristo'ga rura pota aerē po ti ga rekoi nhanderuvihavuhuhetero avo yva koty nehē javo.

⁵² Kiro José'ga hoi Pilatos'ga pyri ogwovo ovahema javo ga pe:

—Tarohe ti Jesusva'ea ra'oa, ei ga Pilatos'ga pe.

—Kwa. Eroho ti, ei ga José'ga pe.

⁵³ A'ero José'ġa jivyri ua Jesus'ga pyri. Yva hugwi José'ġa Jesus'ga ra'oa mbojyvi. A'ero ġa gara'oa uvani tapy'ynhapipyryva pyvō linho apopyra pyvō. A'ero ġa gara'oa rerohoi inoġa itaruvihavuhua kwaruhua pype imbogwaipyra pype. Ndogwerekoi ve ojipeva'ea ra'oa ipype. Kiro ġa Jesus'ga ra'oa rerohoi inoġa ipype.

⁵⁴ Mbatara mboavujikwehava sexta-feira ġa inoġi ipype ka'arugame. A'ero ġaporavykye'yma ġweri sábadō ġweri.

⁵⁵ Kunhangwera'ġa – kiroki ġa uhu Jesus'ga rupi Galilíapeve'ġa gwyra hugwi – ġahã oho José'ga rupi ikwaruhu pe. A'ero ġa hepiagi ikwaruhua Jesus'ga ra'oa nongava. José'ġa gara'oa noġame ipype kunhangwera'ġa hepiakatui nahã ġa ono ahera'oa javo.

⁵⁶ Aerë ġa jivyri ogwovo ġwonga pe imboavujikwea perfume timongy ti ahera'oa rehe imbojigwaga javo. Perfume ko mohaġa'java'ea nhandya'java'ea reheve.

Oporavykye'yma rupi sábadu rupi ġa pytu'ui oporavykyhava hugwi. A'ereki ymyahũ Tupana'ga e'i judeus'ġa mbo'eavo tapeporavykyi ti sábadu rupi javo.

Jesus'ga okwera omanoa hugwi

(Mateus 28.1-10; Marcos 16.1-8; João 20.1-10)

24 Ġaporavykye'yma py'rovo domingo rupi kunhangwera'ġa heruri Jesus'ga ra'oa nongai pe itaruvihavuhua kwaruhu pe. Ypyhajive kwara ipoġwerĩrame ġa heruri pevo perfume – kiroki a'ea ġa omboavujikweripe. ² Herovahemame ġa hepiagi ikwaruhua rovapytymbava imoanhanipyra. Irupe'i ikwaruhua hugwi reki iteni hovapytymbava. ³ A'ero ġa ki ikwaruhua pype. Ġa ndohepiagi reki Jesus'ga ra'oa nhandepojkaha'ete'ga ra'oa ipype.

⁴ —Marã naerũ? Mome ahera'oa? ei ġa ojohupe.

Nanime mokonha'ġa jipiukari ġa pe o'ama akwaimbae'ġa'jave'ġa. Overavera ġa'apoa tapy'ynhapira.

⁵ A'ero kunhangwera'ġa nhova'apýhetei ġandovai pyteri pe okyhyjiavo ġwaramo. A'ero ġa ei kunhangwera'ġa pe:

—Po pe ndapehekari okojive'ga omanove'ġa nongai pe hamo. ⁶ Nduvi Jesus'ga avo onongavagwera pype. Ovy reki ga jugwi. Pekwahava'ja ti ganhi'iġagwera. Ymya uvame Galilía pe ga omombe'u pe me. ⁷ Ga e'i pe me: “Okote'varuhuve'ġa po pe ti ġa tanhimondouka nehë. Ġa ti tajjuka ji mbovyruka yva rehe nehë. Nhimonorë mokõi jikira py'rovo ti ji takwera nehë yvyakotyva'ero yvagipeva'ero no.” A'ea Jesus'ga e'i onhimombe'gwovo pe me ikwehe'i, ei ġa kunhangwera'ġa pe.

⁸ A'ero kunhangwera'ġa ikwahava'javi Jesus'ga nhi'iġagwera. ⁹ Ġa hemi ikwaruhua hugwi Jesus'ga ryvyagwera hugwi ogwovo onzeve'ġa pyri Jesus'ga moirũhara'ġa pyri. Ovahemame ġa imombe'upavi ġa pe Jesus'gareheve'ġa pe nhaporemno. ¹⁰ Maria Madalenahëa omombe'u Joanahëa pavëi. Tiago'ga yhëa Mariahëa omombe'u ġapavëive'ġa pavëi kunhangwera'ġa. Ġa nhaporemno omombe'u Jesus'ga moirũhara'ġa pe. ¹¹ Emo ġa ndogweroviari kunhangwera'ġa remimombe'ua.

—Onhi'ĩ tehe ġa, ei ġa.

¹² Pedro'ga ki a'e te ga vyri onhana ogwovo ikwaruhua pyri Jesus'ga ryvyagwera pyri tahepia ti ji javo. Ovahemame ga apyni hepiaga ikwaruhua pype. A'ero ga hepiagi Jesus'ga ra'oa hokava. Linho apopyra Jesus'ga ra'oa hokava. A'ea jate ga hepiagi ipype. A'ero ga hoi ġwonga pe ojapyakaheteavo hehe onhimomby'avo.

Jesus'ga gwupiti mokonha'ea ogwovo Emaús pe

(Marcos 16.12-13)

¹³ A'ea rupi te kiro Cleopas'ġa homemei cidade'i pe Emaús pe Jesus'gareheve'ġa. Emaús oko irupe dez quilômetros gwerevi cidade de Jerusalém hugwi.

¹⁴ Ohorame ġa nhomonhi'imbavi Jesus'ga rehe gajukahava rehe onhonhi'ĩpondekwa'va hehe. ¹⁵ Ġa nhomonhi'iġame Jesus'ga tuhë ġa ndupitigi ogwovo ġa ndupi.

¹⁶ Ġa nombaragwahavi Jesus'ga rehe.

¹⁷ Kiro Jesus'ga ei ġa pe:

—Gara rehe pe nhonhi'ĩpondekwa'vi pejigwovo ve pea rupi pevy'are'yma? ei Jesus'ga.

A'ero ġa pytai. ¹⁸ Kiro Cleopas'ga ei Jesus'ga pe:

—Nde ko ojipeahugwiva'ero erepytaahi'vi kiro Jerusalém me ikwahave'yma tiruahũva'ea aġwamova'ea Jerusalém me naerũ? Nde jate po nderekwahavi! ei ga.

¹⁹ —Gara pe pe ei? ei Jesus'ga.

Oambaragwahave'yma ga rehe ġa ei:

—Tiruahũva'ea Jesusva'ea pe Nazarépeva'ea pe, ei ġa. Jesusva'ea ko Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea, ei ġa. Ipopoaka hete ahe japovo ahemonhi-momby'ava'ea nhandegwyripeve'ġa mbo'eavo Tupana'ga nhi'iġa rehe. Jukwaha a'ero Tupana'ga nhimohema ahe rehe. Horyory nhandegwyripeve'ġa ahe rehe no ga ipopoaka hete javo. ²⁰ Ikwava'ëhara'ġa nduvihava'ġa nhanderuvihava'ġa pavëi omondo Jesusva'ea Pilatos'ga po pe te'i ti ga pembovy ti Jesus'ga javo. Ġa ahe mbovyruka yva rehe ahe jukauka.

²¹ —Ore ki a'e te ore roryoryvamo ahe rehe novã. Oroyvyteri pe ore ei: Tupana'ga ga mbuhuruka nhande pyri israelitasva'ea pyri embopiro'y ti ġa javo. A'ea ore ei novã. A'ereki ġa ahe jukauka. Kiro mokõi ahe kiri omanorë.

²² —Oro kunhangwera'ġa – kiroki ġa ojiko Jesusva'ea rehe ore ja – ġahã ore monhimomby'a hete oji'i. Oho jipe ġa ypyhaji ve ovahema itaruvihavuhua kwaruhu pe ahenongai pe oji'i. ²³ Ndohepiagi ġa Jesusva'ea ra'oa ipype. A'ero ġa jivyri ore pyri imombe'gwovo. E'i ġa: “Yvagipeve'ġa Tupana'gapyrive'ġa ojipiuka ore ve Jesus'ga mombe'gwovo!” ei ġa. “Okoji Jesus'ga, ei Tupana'gapyrive'ġa ore ve.” A'ea kunhangwera'ġa ei oji'i. ²⁴ A'ero orepyteripeve'ġa hoi ikwaruhu pe ahenongai pe hepiaga. “Kunhangwera'ġa omombe'u katu reki ahenongavagwera ore ve ko,” ei ġa imombe'gwovo ore ve. Ġa ndohepiagi Jesusva'ea, ei mokonha'ġa Jesus'ga pe imombe'gwovo.

²⁵ —Ikwahave'ymuhũva'ero pe ndaperoviapopotari Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea nhi'iġa, ei Jesus'ga mokonha'ġa pe. ²⁶ Ymyahũ ahe e'i ganhi'iġa mombe'gwovo: “He'yiva'ea ti tahahy Cristo'ga pe nehë. Toki ti ga yvagi pe okovo ġanduvihavuhetero ji pavëi nehë, ei Tupana'ga,” ei ahe. A'ea Tupana'ga opota, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe. A'ea pe ndaperoviari naerũ? ei Jesus'ga.

²⁷ A'ero ogwovo ve ġa pavëi pea rupi Jesus'ga ġa mbo'e ypy Moisésva'ea rembikwatijara rehe – kiroki

a'ea omombe'u ga. Aerë ga ġa mbo'ei Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea rembikwatijara rehe nhaporemō – kiroki a'ea omombe'u ga no.

²⁸ Kiro ġa nduġweri cidade'i pe. A'ea pe mokonha'ġa ei toropyta avo javo. Jesus'ga oho ġweri a'ero ġa hugwi. ²⁹ A'ero ġa eġa'ei ga pe:

—Epyta ore pyri. A'ereki ka'aru hete kiro. Ypytū ġweri.

A'ea ġa ei ga pe ga mombytavo ojipyri. Oki ga ġanon-ga pype ġa ndupi a'ero opytavo ġa pyri.

³⁰ Aerë oapygame mesa pyri ġa pavëi ga ipyhygi pão onhi'iġa Tupana'ga pe hehe ndepyr̄y hete nde im-buhua ore ve javo. Kirë ga haygwe'rogwe'rogi pão imondomondovo ġa pe. ³¹ Kiro ġa mbaragwahavi ga rehe a'ero ga repiaga ve.

—Jesus'ga tuhë reki! ei ġa.

Nanime ga ndiukwahavi oka'nhyma ġa hugwi.

—Tenagwe! e te ga.

³² Ojohupe ġa ei:

—Ikatu hete nhandevyteri pe nhande mbohoryory-va ga nhi'iġame nhande ve onhimombe'gwovo pea rupi nhande mbo'eavo Tupana'ga rembikwatijarukara rehe, ei ġa.

³³ Kotihī ġa po'ami ojivya ogwovo Jerusalm me. Ova-hemame ġa onzeve'ġa ndepiagi.

Onhimono'oġipe onzeve'ġa onhipavëive'ġa pavëi. Mokonha'ġa pe ġa ei:

³⁴ —Nhandepojykharete'ga okwera tuhë ovyā onon-gava hugwi Jesus'ga. A'iti a! Okoji ga. Ojipiuka ga Simão Pedro'ga pe heaji'i, ei ġa mokonha'ġa pe.

³⁵ A'ero mokonha'ġa ei ġa pe:

—Ore ga repia no. Ore horame pea rupi Jesus'ga hoi ore rupi onhimombe'gwovo ore mbo'eavo Tupana'ga nhi'iġa rehe. A'ea rupi ore norombaragwahavi ve ga rehe. Aerë ga haygwe'rogame pão ore mbaragwahavi ga rehe, ei ġa imombe'gwovo.

Jesus'ga ojipiuka ġwemimbo'eharava'ea pe

(Mateus 28.16-20; Marcos 16.14-18; João 20.19-23; Atos 1.6-8)

³⁶ Ġa a'ea mombe'urame nanime Jesus'ga jipiukari o'ama ġapyteri pe. Ga e'i:

—Tupana'ga ti tonogatu pepy'a! ei ga ġa pe.

³⁷ Anhaġa po javo ġa piryiro okyhyjiheteavo. ³⁸ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Maraname pepy'a oko tehe? A'ero pe kyhyjihetei. Maraname pe ndaperoviari? "Mara'ngu po Jesus'ga tuhë?" pe'e pe pejiyvyteri pe, ei Jesus'ga ġa pe. ³⁹ Pe-hepia ti jipoa jipya reheve. Hepiagame po ti pe mbaragwahavi ji rehe a'ero. Pepyhy ti jira'oa nhikaġa reheve ji kwahava. A'ereki anhaġa ndaha'oi. Nikaġi. Ji ka'e te ji ra'oro. Ji kaġamo, ei Jesus'ga ġa pe.

⁴⁰ Onhi'iġirë ga hepiukari ġa pe opoa opya reheve.

⁴¹ Gworygworyva ġwaramo ġa ndogweroviari ve. A'ereki ġa e'i ovyteri pe onhimomby'avo: "Po Jesus'ga tuhë, a'ero pyri hete!" ei ġa. Ġa nhimomby'arame Jesus'ga ei ġa pe:

—Ndaperekoi pe mbatera? Ta'u ji.

⁴² Pira ġa imondoi ga pe a'ero hehyripyra heiretea reheve. ⁴³ Ipyhyga ga i'ui ġa gwepiagame.

⁴⁴ Aerë ga ei ġa pe:

—Ymya'i ji nhimombe'umbe'ui pe me jiruvame pe pyri. A'e ji pe me: Moisésva'ea remimbo'eagwera aherembikwatijariipyra ji mombe'u Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea rembikwatijariipyra pavëi, a'e ji pe me. Ji mombe'ui no ikwatijariipyra Salmos, a'e ji ikwehe. Tako pa ti ji ikwatijariipyra rupi nehë – kiroki a'ea ji mombe'u, a'ea'e ji pe me ikwehe, ei Jesus'ga ġa pe.

⁴⁵ Kiro ga ikwahavukari ġa pe Tupana'ga nhi'iġa aherembikwatijariipyra. ⁴⁶ Imombe'gwovo ga ei:

—Ikwatijariipyra e'i: "Tahahy ti Cristo'ga pe. Omano po ti ga nehë. Mokōi okira py'rovo ti ga tokwera'ja gwyvyagwera hugwi. ⁴⁷ Cristo'gareheva'ero ti ġa tomombe'u katu Cristo'ga vvyakotyve'ġa gwyriveve'ġa pe nhaporemō. Te'i ti ġa ġa pe: 'Tapevy'ari ti pe-jikote'varuhua rehe pejiipohia jugwi herojijijiyita pe-jeaporoġita. A'ero po ti Tupana'ga imombohetei pen-dekote'varuhua pe hugwi nehë ikwahava'jave'yma nehë.' A'ea po ti ġa tomombe'u katu Jerusalmmeve'ġa pe na'ë. Aerë po ti ġa tomombe'u katu ojipe'ġa pe nhaporemō." A'ea ikwatijariipyra e'i, ei Jesus'ga ġa pe.

⁴⁸ —Oro pe, ei Jesus'ga ġa pe. A'ea pe ikwahapavi. A'ero ti pemombe'u. ⁴⁹ Ji rendu ti! ei Jesus'ga. Ymyahū Tupana'ga ei: "Jira'uva po ti pe pojykai nehë," ei jiruvaga pe me, ei Jesus'ga. Pepyta ti cidade de Jerusalm me gara'uva rura pota aerë po ti gara'uva tuhu nehë javo. A'ero jiji po ti gara'uva mondoukari yvaga hugwi pe pojykauka jupe pe mbopopoakaruka nehë, ei Jesus'ga ġa pe.

Jesus'ga rerohohava yvaga pype

(Marcos 16.19-20; Atos 1.9-11)

⁵⁰ A'ero Jesus'ga hoi ġa nenonde ġa nderogwovo cidade de Betânia kotyi ve. Opoa mondovo ġa pe ga ei Tupana'ga pe:

—Emombyry ti ġa pe.

⁵¹ Onhi'iġa ve Tupana'ga pe ga hoi ġa hugwi. Kiro garerohohava yvaga pype.

⁵² Ombohete ġa ga. Kirë ġa jivyri ogwovo Jerusalm me gworygworyhetero. ⁵³ Nane'ymi ġa hoi opytavo ojatykahavuhua pype Tupana'ga mboheteavo ndepyr̄y hete nde javo.

João

Jesus Cristo'ga okwahavuka Tupana'ga nhande ve

1 Jypya yvya apoa renonde Tupana'ga reaporoğita kwahavukahara'ga rekojipei hako. Tupana'ga pyri ga ruvi ga rerekovo. Ga ko Tupanamo tuhë oko. ² Yvya apoa renonde akoja'ga rekoi Tupana'ga pavëi gakwahavukahara'ga. ³ Ga pe Tupana'ga oapopavuka mbatera. Ojipe'ğa pe rüi Tupana'ga oapouka. Okwahavukahara'ga pe jate ga oapouka mbatera hako. ⁴ Tupana'ga kwahavukahara'ga tuhë oko po rimba'e. A'ero ga jara'ğa mongopavi ğa monguva. Ga vvyakotyve'ğa mongoi. A'ero ga Tupana'ga kwahavukari ğa pe no. Arimo nhande tihepia katu mbatera kwahavağwama mytu'ëro ğwaramo. Na ja ga imomytu'ëi vvyakotyve'ğa akaği pe tokwaha ti ğa Tupana'ga javo.

⁵ Ypytunarupive'ğa ndokwahavi hepiage'yma ğwaramo. Ypytunarupive'ğa'jave'ğa – ğa ndokwahavi Tupana'ga okote'varuhuavo – ğa pe ga Tupana'ga mombe'umbe'ui no tokwaha ti ğa ga javo. Ğa omombi pota Tupana'ga kwahavağwama novia. Ndopigi reki. A'ereki Tupana'ga mombe'ua ikwahy ve ojipe'ğa ndehe ga kwahavuka ğa pe.

⁶ Nahã ko ahe ikwehe. Ahe ve ğa ei João Batista. Tupana'ga e'i ahe ve:

—Emombe'u ti ğa pe jikwahavukahara'ga, ei Tupana'ga ahe ve.

⁷ A'ero João'va'ea ruri ga mombe'gwovo ikwehe.

—Tamombe'u ti ga pe me tapejiko pa ti ga rehe javoji, ei ahe, kiroki ga Tupana'ga kwahavuka nhande ve, ei João'va'ea ikwehe.

⁸ Ahe ko imomytu'ëhara'ga rüi.

—Akoja'ga mombe'gwovo reki ji ruri, ei ahe, kiroki ga omomytu'ë Tupana'ga kwahavuka nhande ve, ei João'va'ea ikwehe.

⁹ Gaha ko imomytu'ëharetero. A'ero ga ruri imomytu'embava vvyakotyve'ğa akaği pe tokwaha pa ti ğa Tupana'ga javo.

¹⁰ Yvya koty ga ruvi ikwehe. A'ea tuhë Tupana'ga oapouka ga pe hako vvyakotyve'ğa ndeheve. Vvyakotyve'ğa ki a'e te ndogweroviari ga. ¹¹ Ogwyri pe ga ruri ikwehe gwe'yja'ğa pyri judeus'ğa pyri. Ğa ki a'e te ndokoi ga rehe. ¹² Kiroki ğa oko reki ga rehe – ğa pe ga ei a'ero: “Pejiko pe ji rehe,” ei ga. “Kiro ji pe mongoi Tupana'ga ra'yramo a'ero,” ei ga ğa pe.

¹³ Vvyakotyve'ğa ko na ta'y. Akwaimbae'ğa ta'y pota ğwembireko'ğa nderekovo. Aerë ğanda'yra'ğa ari ğa hugwi a'ero. Na rüi reki ga nhande mongoi Tupana'ga ra'yramo. Nhande xajiko Tupana'ga kwahavukahara'ga

rehe. A'ero Tupana'ga ei nhande ve: “Jira'yramo ko pe ndekoi kiro pejikoga ğwaramo ga rehe,” ei Tupana'ga.

¹⁴ Tupana'ga kwahavukahara'ga onhimongouka vvyakotyve'ero a'ero ikwehe Jesus Cristo'ga. Igwete ga ruvi orepyteri pe ikwehe. Ga nhande arõ hete imombyryva nhande ve. Ga okwahavuka katu Tupana'ga nhande ve no. A'ereki ga jate ko Tupana'ga ra'yretero. Igwete ore nhimombaragwahavi garuvihavuhetea rehe garuva'ga ruvihavuhetea rehe.

¹⁵ João Batistava'ea omombe'umbe'u ga ikwehe. Ahe e'iahy ğa pe ikwehe:

—Gaha ji amombe'u pe me oji'i, ei ahe. “Aerë po ti ga ruri pe nderekovo nehë,” a'e ji oji'i, ei ahe. “Ga huvihavuhetero. Ji ki a'e te ako tehe reki. Jypya vehevi ji rekoe'ymame ga okoe'ymi,” a'e ji pe me oji'i, ei João'va'ea ikwehe.

¹⁶ Ga pyri hete tuhë nhande aromo. A'ero nhande ve nhaporemogwa imombyryvi jipi. Igwaigwavete ga imombyryva'ja'javi nhande ve. ¹⁷ Moisés'va'ea pe Tupana'ga ombuhuruka onhi'i'ğa hako tohendu katu ti ğa javo. Jesus Cristo'ga pe ki a'e te Tupana'ga nhande arõheteuka.

—Emombyry ti ğa pe, ei Tupana'ga ga pe. Ji kwahavuka katu ti ğa pe no, ei ga Jesus Cristo'ga pe.

Na tuhë Jesus Cristo'ga rekoi a'ero. ¹⁸ Vvyakotyve'ğa ndohepiagangavi Tupana'ga. Gara'yra'ga jate – ga tehe ko Tupana'ga ra'yretero – gaha jate koi ojikoty'a Tupana'ga pavëi. Gaha okwahakatuuka Tupana'ga nhande ve a'ero.

João Batistava'ea onhimombe'u

¹⁹ Igwete judeus'ğa nduvihava'ğa ğa mbuhurukari ojipyri mbatera kwava'ëhara'ğa – ğa okwava'ë mbatera Tupana'ga pe jipi. Igwete ğa ei ğa pe ğapokohara'ğa pe no levitas'ğa pe. Ğa pe – ğa ko fariseus'ğa – ğa pe judeus'ğa nduvihava'ğa ei:

—Peho ti João Batista'ga pyri tonhimombe'u ti ga pe me nehë, ei ğa ğa pe.

A'ero ğa hoi cidade de Jerusalém hugwi ogwovo João Batistava'ea pyri – perope ahe ğa mobatiza paranahüa aherovai Jordão aherovai. Cidade de Betânia ira'agwe te jugwi. Pevo ğa hoi javo João'va'ea pe.

—Mome ahe nde? ei ğa ahe ve. Enhimombe'u ti ore ve torokwaha ti nde, ei ğa.

Ahe ni'mbei ğa pe a'ero. Onhimombe'u katu ahe ğa pe tajikwaha ti ğa javo.

—Ji ko ga rüi – kiroki ga pe Tupana'ga e'i: "Amondo po ti ga vyakotyve'ga pyri gānduvihavuhetero nehē Cristo'ga," ei ga. Ji ko ga rüi, ei ahe.

—Marā naerū? ei gā ahe ve. Nde po Eliasva'ea ekwerava ejyvy hugwi? ei gā.

—Ji ko ahe rüi, ei ahe.

—Nde ereko Tupana'ga nhi'i'gā momba'uharamo a'ero – kiroki ga Moisésva'ea omombe'u hako uhu ti ga javo hako? ei gā ahe ve.

—A'ea rüi ko ji, ei ahe.

—Mome ahe nde naerū? Enhimombe'u ti ore ve toro momba'u ti gā pe – kiroki gā ore mbuhu nde pyri, ei gā. Marā ti nde nhimombe'ui ore ve nehē? ei gā ahe ve.

—Pehendu ti nhinhi'i'gā a'ero, ei ahe. Tupana'ga nhi'i'gā momba'uharava'ea Isaíasva'ea omombe'u nhoḡwenonde ojipe'ga rembi'eaḡwama hako, ei Joāova'ea. Nahā Isaíasva'ea ei hako:

"Ojipe'ga nhi'i'gā po ti hahyahi

ga erame gā mbo'eavo ongae'yi me nehē," ei ahe.

"E'i po ti ga gā pe:

'Pemboavujikwe ti pehea imbohupikatuavo huvihava'ga pe

tuhu ti ga nhande pyri javo,' e po ti ga," ei Isaíasva'ea hako, ei ahe.

Jihi ko a'ea, ei Joāova'ea onhimombe'gwovo gā pe.

A'eahy ji javo ojipe'gā pe: "Penhimboavujikwe ti pejipo-hia pejikote'varuhua hugwi tuhu ti nhandepojykaharete'ga nhande pyri javo," a'e ji, ei Joāova'ea onhimombe'gwovo gā pe.

A'ero gā ei ahe ve:

—Marā a'ero? Nahā nde ei ore ve: "Ji ko Cristo'ga rüi Tupana'ga remimbuhurukara'ga rüi," ere ko nde, ei gā. "Eliasva'ea rüi ko ji no," ere ko nde, ei gā. "Ji ko akoja'ga rüi Tupana'ga nhi'i'gā momba'uhara'ga rüi," ere ko nde ore ve, ei gā. Maranuhūrame nde okoteheva'ero gā mobatizai naerū? ei gā Joāova'ea pe.

—Jihi amobatiza gā yhya pyvō jipi, ei ahe. Pepyteri pe ojipe'ga ami okovo. Emo pe ndapekwahavi ga, ei ahe gā pe. Gaha po ti oko pe pyri huvihavuhetero nehē, ei ahe. Huvihavuhu hete tuhē ga, ei ahe. Ji ki a'e te okoteheva'ea, ei Joāova'ea gā pe.

Nhanderekote'varuhua mombohara'ga

²⁹ Ko'emame Joāova'ea Jesus'ga repiagi ga rurame ojipyri. A'ero ahe ei jara'gā pe:

—Pehepia ga! ei ahe. Pevo ga rekoi – kiroki ga cordeiro ja, ei ahe. Ikwava'ēhara'gā ojuka cordeiros jipi Tupana'ga ti tomombo nhanderekote'varuhua a'ero javo, ei ahe. Cordeiro ja po ti ga manoi nehē no. A'ereki Tupana'ga ga mbuhuruka nhande pyri tomano ti ga imomboa vyakotyve'gā ndekote'varuhua javo, ei Joāova'ea gā pe. ³⁰ Amombe'u ji ga pe me oji'i cordeiro'jave'ga, ei ahe. "Pe pyri po ti ga rekoi jihoheva'ero. A'ereki jypya vehevi ji rekoe'ymame ga okoe'ymi po rimba'e," a'e ji pe me oji'i, ei ahe Jesus'ga momba'gwovo gā pe.

³¹ —Ymya ji ei: "Ma'gā po ti Tupana'ga ombuhuruka nhande pyri nehē tomombo ti ga gāndekote'varuhua javo?" ei ahe. Kiroḡwe ji ga kwahavi. A'ero ji ga kwahavukari jire'yja'gā pe israelitas'gā pe. Nurā ji ruri pe mobatizavo yhya pyvō tapekwaha ti ga javo, ei Joāova'ea gā pe.

³² Igwete Joāova'ea Jesus'ga momba'ukatui gā pe:

—Ndakwahavi ppy ji ga ma'gā po ti Tupana'ga ombuhuruka javo, ei ahe. Emo Tupana'ga – gaha ji mbuhuruka gā mobatizauka yhya pyvō – ga e'i ji ve: "Erehepia po ti nde jira'uva rura ga pyri nehē. Ojy po ti jira'uva opytavo ga pyri nehē," ei Tupana'ga ji ve, ei ahe. "Gaha po ti aerē pe pojykauka jira'uva pe nehē a'ea ti tapemongo Jesus'gareheva'ea javo," ei Tupana'ga ji ve, ei ahe. Ahepia tuhē ji Tupana'ga ra'uva rura a'ero oji'i, ei ahe. Inambua ja koi ijyvi yvaga hugwi opytavo ga pyri oji'i. ³⁴ Ahepia tuhē ko ji oji'i, a'e ji, ei ahe. Nurā ji ei pe me: Akoja'ga tuhē koi Tupana'ga ra'yra'ga, ei Joāova'ea.

Jesus'ga remimbo'epyharava'ea

³⁵ Ko'emame Joāova'ea rekoa'javi onhi'i'gā mokonha'gā pavēi ḡwemimbo'ehara'gā pavēi o'ama. ³⁶ Igwete ahe hepiagi Jesus'ga kwava.

—Pevo ga hoi cordeiro'jave'ga! ei Joāova'ea ga momba'gwovo gā pe. Cordeiro ja po ti ga manoi nehē. A'ereki Tupana'ga ombuhuruka ga nhande pyri tomano ti ga gāndekote'varuhua imomboa javo, ei ahe.

³⁷ Joāova'ea remimbo'ehara'gā ḡwendu memei ahenhi'i'gā André'gā. A'ero gā hoi Jesus'ga reviri. Igwete Jesus'ga jirovagi gā ndepiagi gweviri.

—Gara? ei ga.

—Mome nde ruvi? ei gā ga pe.

—He pejijo hepiaga, ei ga gā pe.

A'ero gā hoi ga rupi garuhava repiaga. Ka'aru quatro horas rupi gā hoi. Igwete gā nhomonhi'inhi'i'gā upa kwara hoa rupi. ⁴¹ Kiro André'ga hoi na'ē oirū'ga pyri Simão Pedro'ga pyri.

—Orohepia ore Messias'ga Tupana'ga remimbuhurukara'ga, ei ga Simão'ga pe. (Cristo'ga pe judeus'gā e'i Messias.)

⁴² A'ero André'ga Simão'ga reruri Jesus'ga pyri.

Simão'ga repiagame Jesus'ga ei ga pe:

—Ndehe ko Simão Joāo'ga ra'yra, ei Jesus'ga ga pe.

Cefas po ti nderera nehē, ei ga Simão'ga pe. (Cefas'ga pe judeus'gā e'i Pedro. A'ea ko Ita.)

Jesus'ga ombuhuruka ahe ojiheva'ero

⁴³ Ko'emame Jesus'ga ei:

—Taho ti Galiléiapeve'gā gwryri pe.

Oho na'ē ga Filipe'ga pyri.

—Herejo ji rupi nhiremimbo'eharamo, ei ga Filipe'ga pe.

⁴⁴ Filipe'ga ko cidade de Betsaidapeve'ga – perope André'ga u Pedro'ga pavēi. ⁴⁵ Aerē Filipe'ga hoi Natanael'ga pyri javo.

—Orohepia ore ga – kiroki ga Moisésva'ea omombe'u ikwatijarame ġwemimbo'eagwera hako, ei Filipe'ga ga pe. Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea okwatija ga no ga mombe'gwovo hako, ei ga. Ga tuhē ore orohepia. Ga ko Jesus'ga Joséva'ea ra'yra'ga. Cidade de Nazaré pe ga ruvi, ei ga Natanael'ga pe.

⁴⁶ —Nazaré! ei Natanael'ga. Imombyryva'ea nduri tuhē pea hugwi, ei ga ga pe.

—Herejo xaho ji rupi a'ero terehepia ti ga, ei Filipe'ga ga pe.

⁴⁷ Natanael'ga rurame Jesus'ga ga repiagi.

—Kiro ki ga u israelitapyryvamo, ei Jesus'ga ga mombe'gwovo. Ga ni'mbeangavi jipi ojipe'ġa moandyje'yma, ei ga Natanael'ga mombe'gwovo.

⁴⁸ —Marā nde ikwahavi jireaporoġita naerū? ei Natanael'ga ga pe.

A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Irupe ko nde reki oji'i novia, ei ga. Filipe'ga ea renonde nde ve ji orohepia reki. Figueira aġi pe nde reni, ei Jesus'ga ga pe.

⁴⁹ —Jesus, ei Natanael'ga. Tupana'ga ra'yra tuhē ko nde! ei ga. Nde ko israelitas'ġa nduvihavuhetea tuhē! ei ga Jesus'ga pe.

⁵⁰ Igwete Jesus'ga ei ga pe a'ero:

—A'e ko ji nde ve ko: "Orohepia ko ji nde rename figueira aġi pe." A'ero nde jikogi ji rehe, ei Jesus'ga ga pe. Aerē po ti ji koji'iheteva'ea japoí nehē ahemonhi-momby'aheteva'ea nehē. A'ea po ti nde erehepia nehē no, ei ga Natanael'ga pe.

⁵¹ Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Tamombe'u katu tuhē kiro pe me, ei ga. Tamombe'u ti jijihe'ara Tupana'ga rehe, ei ga. A'ea'java'ea ko nahā a'ero. Pehepia po ti pe yvaga rovapytymba'vogipyra, ei ga. Pehepia po ti pe Tupana'gapyrive'ġa jiupiupira ġajivjivrya ji pyri nehē no, ei ga. Nahā ko ji ajihe'a Tupana'ga rehe nhiremimbuhurukara'ga rehe, ei Jesus'ga. Oronhomonhi'inh'i'ġe'yami ore orojogwerekokatuavo ga pavēi. Nahā po ti pe me nehē no, ei Jesus'ga ġa pe.

Jesus'ga ombote yhya vinhoramo

2 Mokōi Jesus'ġa kiri ogwovo toryvi pe cidade de Caná pe – perope Galiléiapeve'ġa gwyrí pe. A'ereki ġa Jesus'ga mondouka ġanembirekohava repiagauka. Ġa Jesus'ga remimbo'ehara'ġa mondouka no. Igwete Jesus'ġa hoi hepiaga toryva. Jesus'ga yembora pevo oko ġa pyri no. Toryva apopave'ymame momina ġa hugwi vinho. ³ A'ero Jesus'ga yembora ei Jesus'ga pe:

—Momina kiro vinho ġa hugwi, ei ahe Jesus'ga pe.

⁴ —Maraname nde ei ji ve kiro a'ea rehe? ei ga ahe ve. A'ereki ndohoi ve hepiukara apiavo. Aġwamo rūi po ti ji hepiukapavi Tupana'ga popoakara ġa pe nehē, ei ga o'yembora pe.

⁵ Igwete ahe ei ġa pe – kiroki ġa opoko toryva repiakatuhara'ga – ġa pe ahe ei:

—Jira'yra'ga erame pe me penhi'īpo'ru ti ga, ei ahe ġa pe.

⁶ Pevo gwereko yhya ryrúa ita apopyra. A'ereki judeus'ġa nane'yami ojipyhepyhei. Oheohei ġa mbatera jipi no nahā nhande nhimombyryvi Tupana'ga pe javo. Nurā gwereko pevo mbohapyrete seis yhya ryrúa. Inainani gwereko he'yjuhu cem litros gwerevi ipype tynahemame. ⁷ Igwete Jesus'ga ei hepiakatuhara'ga pokohara'ġa pe a'ero:

—Peheka'voka'vo ti yhya ipype. Pemotynahē hete ti imohina, ei ga.

A'ero ġa imotynahenahēhetei inoġa hyrua pype. ⁸ Igwete ga ei ġa pe:

—Pejara ti kiro yhya herogwovo toryva repiakatuhara'ga pe, ei ga ġa pe.

A'ero ġa herohoi yhya ga pe to'u ti ga hepiaga javo.

⁹ Yhya rūi reki ga i'urame. Vinho reki yhya mbotepyra ga i'ui hepiaga. Ndokwahavi ga yhya mbotea vinhoramo. Gapokohara'ġa ki a'e te okwaha hete Jesus'ga remimbotea. Igwete ga i'ui hepiaga. A'ero ga hem-birekove'ga mbuhurukari ojipyri javo ga pe.

¹⁰ —Nde ko ore atyvi, ei ga hambirekove'ga pe. Ore oromondo ppy vinho heheva'ea toryvarupive'ġa pe, ei ga. Kirē ġa i'uheterame ore imondoi ndaheiva'ea ġa pe. A'ereki i'uheterame ġa nonhimombaragwahavi ndaheiva'ea rehe. Nde ki a'e te nerembuhuri ppy heheteva'ea kiroġwe imbuhua ore ve, ei ga ga pe.

¹¹ Jesus'ga ombote yhya vinhoramo cidade de Caná pe Galiléiapeve'ġa gwyrí pe ikwehe. A'ea ppy ga oapo ahemonhi-momby'ava'ea hepiuka ġa pe gweaporoġita Tupanamo. Nurā garemimbo'ehara'ġa jikohetei ga rehe.

¹² Aerē Jesus'ġa hoi cidade de Cafarnaum me. Ga'yembora oho gairū'ġa pavēi. Garemimbo'ehara'ġa oho ġa ndupi no. Pevo ġa pytaahi'vi upa.

Jesus'ga omo'emba ahe ahejatykahavuhua hugwi

(Mateus 21.12-13; Marcos 11.15-17; Lucas 19.45-46)

¹³ Aerē Jesus'ġa hoi cidade de Jerusalém me. A'ereki judeus'ġa toryva gwereko ġwerí. Páscoa ei ġa akoja pe. A'ea rupie'yami judeus'ġa japyakai uragwera rehe Egitopeve'ġa gwyrí hugwi. ¹⁴ Igwete Jesus'ga hoi judeus'ġa jatykahavuhua rokari pe ġa ndepiaga. Pevo ġa ndekoi ima'ema'eamo mbatepyryva itambere'ia pyhyga ġa hugwi. Yuranuhūa bois ġa ima'ema'ēi ovelhas. Inambu'ia ġa ima'ema'ēi upa. Mesa pyri jara'ġa neġaneni hajiheve'ġa itambere'ia ipyhypyhyga judeus'ġa itambere'ia ikwepykwepyga imondovo ġa pe. ¹⁵ Ġa ndepiagame Jesus'ga japoí yhypohama ġa nupanupamo ipyvō ġa mo'embava ġa mondovo ojatykahavuhua rokara hugwi. Ovelhas ga imo'emo'ēi, bois ga imo'emo'ēi imonhamonhana imondovo. Ombojirejire ga itambere'ia kwepykara'ġa mesa heka'voka'vogauka ġaitambere'ia jugwi. ¹⁶ Igwete ga ei ġa pe – kiroki ġa oma'ema'ē inambu'ia:

—Peroho ti kia jugwi! a'e te ji, ei ga. Tape-ma'ema'ēa'javuhui mbatera avo jiruva'ga rongá pe! ei ga ġa pe.

¹⁷ A'ero garemimbo'ehara'ġa ikwahava'javi Tupana'ga rembikwatijarukara. Igwete ġa ei ojohupe:

—A'ea pe reki ikwatijara i'ei Cristo'ga nhi'i'ğa mombe'gwovo, ei ға. Nahã Cristo'ga nhi'i'ğa Tupana'ga pe hako:

“Nhi'ağataruhu ji neronga rehe jipi toko katu ti ға ipype javoji,” ei ga.

“Nhi'ağataruhua ji juka hete,” ei ga, ei ға. Ikwatijara omombe'u jipe Cristo'ga nhi'i'ğağwama, ei Jesus'ga remimbo'ehara'ға.

¹⁸ Kiro judeus'ға nduvihava'ға nduri javo Jesus'ga pe a'ero.

—Ma'ға nde mbuhurukaruhi ға mo'ëukarağwama avo hugwi? ei ға. Po Tupana'ga nde mbuhurukari, a'ero po ti nde hepiukari gapopoakara ore ve ahemonhimomby'ava'ea japovo, ei ға. A'ero po ti ore nde reroviari nehë Tupana'ga tuhë ga mbuhuruka javo, ei ға Jesus'ga pe.

¹⁹ Igwete Jesus'ga ei ға pe a'ero:

—Po ti pe imbojypavi ağa Tupana'ga ruhava imbote'varuhuavo nehë, aerë mokõi nhande kirame ti ji imbovyra'javi imohina nehë, ei Jesus'ga ға pe.

²⁰ Igwete judeus'ға nduvihava'ға ei ga pe:

—Nde ki ere'eteheuhu, ei ға. He'yjuhuva'ea rupi quarenta e seis anos rupi ға poravykyvyki japovo ağa Tupana'ga ryrua, ei ға. Marã po nde gwehu kotihĩ japoajavuhui imohina mokõi nhande kirame naerũ? ei ға ga pe.

²¹ Gwa'oa pe reki Jesus'ga ei a'ea ko Tupana'ga ruhava javo. ²² Aerë Jesus'ga vyrame omanoa hugwi garemimbo'ehara'ға ikwahava'javi ga'eagwera. A'ero ға heroviari ga'eagwera Jesus'ga onhimombe'u katu javo. Igwete ға heroviari Tupana'ga rembikwatarukara ahe ve no Jesus'ga ahe omombe'u ga kwatija javo.

Jesus'ga okwaha vvyakotyve'ға py'a

²³ Toryva rupi Páscoa rupi Jesus'ga rekoi cidade de Jerusalém me a'ero. Igwete ga hepiukari Tupana'ga popoakara ға pe ahemonhimomby'ava'ea japovo. Nurã ға jikojikogi ga rehe onhimongyavo. ²⁴ Jesus'ga ki a'e te ndojikogi ға ndehe a. A'ereki ga okwahapavipe vvyakotyve'ға py'a. ²⁵ Ga nde'i ojipe'ға pe: “Marã ғan-deaporoğita?” A'ea ga nde'i. A'ereki ga okwahapavipe ға a.

Nicodemosva'ea uhu Jesus'ga pyri

3 Aerë Nicodemos'ga ruri Jesus'ga pyri ppytunimo. Ga ko judeus'ға moğitahara'ga fariseu'ga. Aerë ga ruri Jesus'ga pyri xanomonhiĩ ti javo.

—“Gaha ko nhanembo'ehara,” oro'e ore nde ve, ei ga Jesus'ga pe. “A'ereki Tupana'ga ga mbuhuruka nhande pyri tombo'e ti ga ға javo,” oro'e ore nde ve, ei ga. Tupana'ga opokogame jate ға hepiukari Tupana'ga popoakara nde ja ahemonhimomby'ava'ea japovo, ei ga ga pe. Nurã ore ei: “Tupana'ga ombuhuruka ga rerekovo,” oro'e ore, ei Nicodemos'ga ga pe.

³ Igwete Jesus'ga ei ga pe a'ero:

—Tamombe'u katu tuhë kiro nde ve, ei ga. Kiroki ға ojihuva'ja – ға pe jate po ti Tupana'ga ei: “Jihi ko ғan-duvihavuhetero,” ei Jesus'ga ga pe.

⁴ Igwete Nicodemos'ga ei a'ero:

—Marã po jyvuakave'ға jihuvi naerũ? ei ga. Maranuhũ po ға kia'javi oy'ға vvyteri pe o'ara'java naerũ? ei ga Jesus'ga pe.

⁵ Igwete Jesus'ga ei ga pe:

—Tamombe'u katu tuhë nde ve. Penhimobatizauka po pe yhya pyvõ imomboruka pejikote'varuhua pejihugwi hamo, ei ga. Tupana'ga ra'uva po pe mboheaporoğita pyahu hamo no, ei ga. Nane'ymame po ti Tupana'ga ndokoi penduvihavuhetero nehë penhimobatizaukare'ymame yhya pyvõ gara'uva pe mboheaporoğitapyahue'ymame nehë no, ei Jesus'ga ga pe.

⁶ Nhande'ға nhande mbojihuvame nhande mbo'a, nhandera'o nhande a'ero vvyakotyve'ero, ei ga. Tupana'ga ra'uva nhande mboheaporoğitapyahurame jate nhande reaporoğitapyahuro a'ero, ei Jesus'ga ga pe. ⁷ Terenhimomby'auhui ti hiremimombe'uagwera rehe ji erame nde ve: “Pejihuva'ja ti.” Nahã ti pe ndeaporoğitapyahuro nehë. Erovia ti nhinhi'i'ğa, ei ga Nicodemos'ga pe. ⁸ Nahã ko vvytua, ei ga. Ґwemimbotarimo uhu okookovo. Pehendu pe tura novã. Emo pe ndapekwahavi ma hugwi te turi javo. “Mome po ti ihoi nehë?” pe'ji pe no, ei ga. A'ea javijitehe ko Tupana'ga ra'uva ahe mboheaporoğitapyahurame, ei ga. Ґwemimbotarimo gara'uva rekerekoi. Emo pe ndapekwahavi marã javo. “Ma'ға po ti gara'uva ға mboheaporoğitapyahu kiro nehë?” pe'ji pe, ei Jesus'ga ga pe.

⁹ —Maranuhũ nanongara? ei Nicodemos'ga. Ndakwahavi ji a'ea, ei ga ga pe.

¹⁰ —Ndehe ko israelitas'ға mbo'ehara novã. Nde nderekwahavi a'ea naerũ? ei ga Nicodemos'ga pe.

¹¹ Tamombe'u katu tuhë nde ve, ei ga. Oromombe'u ore pe me orerembikwahavipyra. Orerembiepiagipyra ore oromombe'u pe me novã. Emo pe ndaperoviarihu oreremimombe'uagwera, ei Jesus'ga ga pe. ¹² Vvyakotyve'ea ji amombe'u pe me. Emo pe ndaperoviari, ei ga. Ndaperoviari kaitu po ti pe nhinhi'i'ğa nehë ji imombe'urame yvagipeva'ea pe me nehë, ei ga Nicodemos'ga pe. ¹³ Ndajiupihavi yvagi pe ikwahava mbatera ojyva imombe'gwovo, ei ga. Jihi jate reki aji hugwi imombe'gwovo a'itituhëva'ea pe me. A'ereki Tupana'ga ji mbuhuruka kokoty, ei Jesus'ga imombe'gwovo Nicodemos'ga pe.

¹⁴ Igwete Jesus'ga Moisésva'ea mombe'ui no. A'ereki ymya Tupana'ga e'i Moisésva'ea pe hako:

“Eapouka ti mboja ra'angava imbovyra yva rehe imo'ama,” ei ga ahe ve hako.

Ongae'yi me ahe imbovyri ha'angava imohina a'ero tohepia ti mboja rembihu'upyra'ға javo. Kiroki ahe ojovavu hepiaga imohinipyra – oka'ë ahe hugwi. Nomanoi ahe a'ero. Aerë Tupana'ga ei: “Moisésva'ea ombovyruka mboja ra'angava yva rehe hako,” ei ga. “Na jitehe po ti ға ga mbovyri yva rehe no. A'ero po ti ға ga jukai nehë,” ei Tupana'ga gwa'yra'ga mombe'gwovo hako.

¹⁵ Nahã Tupana'ga ga momanoukari toko pyahu ti ġa javo – kiroki ġa ojiko ga rehe. Aerë po ti ġa ndekoi Tupana'ga pyri yvagi pe nehë no. ¹⁶ A'ereki Tupana'ga oarõ hete yvyakotyve'ġa. A'ero ga gwa'yra'ga mbuhuri yvyakotyve'ġa pyri ikwehe. Gara'yra'ga ko ojipeji hete ko ga rekoi ga pe. Emo Tupana'ga ga mbuhuri nhande pyri ga momanomouka nhande repyga toho ti ġa yvagi pe nehë javo. Nurã nhandejikogame Tupana'ga ra'yra'ga rehe po ti nhande rekoi Tupana'ga pyri avuirama nehë. Ndiahoi po ti nhande hahyva'ea ruvi-hava pype a'ero nehë nhanemanorame nehë.

¹⁷ Gwa'yra'ga mbuhurame nhande koty Tupana'ga nde'i ga pe: "Eho ti ġa pyri peko te'varuhu pe javo ġa pe." Tupana'ga nde'i a'ea gwa'yra'ga mbuhurukame nhande koty. A'ereki ga gwa'yra'ga mbuhuruka avo togweru po ti ga ġa ji pyri nehë javo.

¹⁸ Ġa jikogame gara'yra'ga rehe Tupana'ga nde'ia'javi ġa pe: "Peko te'varuhu pe." Ġa jikogeymame Tupana'ga e'i jipe a'ea ġa pe. Oko te'varuhu tuhë nanongara'ġa. A'ereki ġa ndojikogi Tupana'ga ra'yra'ga rehe – ga ojipeji oko gara'yretero.

¹⁹ Nahã a'ero. Mytu'ërame nhande ve nhande hepiagi mbatera ikwahava. A'ea'java'ea pe Cristo'ga ei a'ero urame yvya koty. "Tamomytu'ë ti ġa pe, ei ga. A'ero po ti ġa Tupana'ga kwahavi okovo katu nehë," ei ga novã. Emo ġa ndokwahapotari Tupana'ga. A'ereki ġa okote'varuhue'yumi. Oko hete ġa okote'varuhua rehe jate a'ero – a'ea ypytuna ja ndokwahavukari ġa pe. Nurã ko Tupana'ga eaġwama ġa pe. ²⁰ Okote'varuhurame ġa ndokoi ga rehe – kiroki ga omomytu'ë ahe ve Cristo'ga. Ġa ndokopotari tuhë ga pavëi. A'ereki ġa e'i ojive: "Po ti ji rekoi Cristo'ga pavëi, a'ero po ti ga imboukwahavi jirekote'varuhua nehë," ei ġa ojive.

²¹ Jararamo ki ġa a'e te oko Tupana'ga reaporoġita rupi okovo katu. Nanongara'ġa oko pota tuhë Cristo'ga pavëi – gaha okwahapavuka ahe ve. A'ereki ġa e'i: "Ji rekorame Cristo'ga pavëi po ti ojipe'ġa ikwahavi jirekokatua nehë. A'ero po ti ġa ei ji mombe'gwovo: 'Tupana'ga ga poko ga mongovo ġwemimbotarimova'ea rehe,' e po ti ġa ji mombe'gwovo a'ero nehë," ei ġa. Nanongara Jesus'ga imombe'umbe'ui Nicodemos'ga pe ikwehe.

João Batista'ea omombe'ua'ja Jesus'ga

²² Aerë Jesus'ga hoi Judéiapeve'ġa gwyri pe ġwemimbo'ehara'ġa pavëi. Igwete Jesus'ġa pytaahi'vi pevove'ġa pavëi ġa mobatizatzavo. ²³ A'ea rupi João Batista'ea rekoi ojipe'ġa mobatizavo cidade de Enom me – a'ea ojopyri u cidade de Salim pavëi. A'ereki gwereko hete yhya pevo. Igwete pevove'ġa hoġahoi ahe pyri a'ero onhimobatzavouka ahe ve. ²⁴ A'ereki a'ea rupi soldados'ġa nomongiukari ve João'ea cadeia pype.

²⁵ Aerë jararamo João'ea remimbo'ehara'ġa nhi'iġayvari ojipe'ga pavëi judeu'ga pavëi.

—João'ga ġa mobatizaramo pyry hete okwahyro ġa ndehe, ei aheremimbo'ehara'ġa ga pe.

A'ero judeu'ga ei ġa pe:

—A'ea hohe te ikwahyro ġa ndehe Jesus'ga ġa mobatizaramo, ei ga ġa pe.

²⁶ Nurã João'ea remimbo'ehara'ġa hoi ahe pyri javo ahe ve.

—Akoja'ga, ei ġa, kiroki ga oko nde pyri paranauhã aherovai Jordão aherovai – kiroki ga nde eremombe'u ore ve oji'i, ei ġa, kiro ga ġa mobatizauhui no.

Ohopavuhu reki ġa ga pyri a'ero, ei ġa imombe'gwovo ahe ve novã.

²⁷ Igwete João'ea ei ġa pe a'ero:

—Pyry hete reki ji ve ġa hopavame ga pyri, ei ahe.

Tupana'ga jate ombopopoakaramo ahe popoakaramo a'ero okovo Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe, ei ahe. Nurã ġa hopavi ga pyri. A'ea ko pyry hete ji ve, ei ahe ġa pe. ²⁸ Pehe tuhë pehendu nhinhi'iġagwera oji'i, ei ahe. A'ereki ji a'e katu nhinhimombe'gwovo pe me oji'i. "Ji ko Cristo'ga rüi nhanderekote'varuhua mombombara'ga rüi," a'e ko ji pe me oji'i, ei ahe. Ga renonde Tupana'ga ji mbuhurukari, ei João'ea ġa pe.

²⁹ —Nahã ġa nembirekorame jipi, ei João'ea. Hëapotahara'ga tuhë gwereko hëa, ei ahe. Gairü'ga reki hëapotahara'ga pokogi ġanembirekoaġwama. A'ero ga roryvamo hëapotahara'ga nhi'iġa renduva hëa rerekoa mombe'urame, ei ahe ġa pe. Hëapotahara'ga irü'ga ja ko ji, a'e ji pe me. A'ereki ji Jesus'ga poko. A'ero ji roryhetero ġa hopavame Jesus'ga pyri ga rerekovo, ei ahe ġa pe. ³⁰ A'ea ko pyry a'ero, ei ahe. Igwaigwavete po ti ga rekoi tuhë huvihavuhetero nehë. Ji ki a'e te igwaigwavete ji rekotehei tuhë nehë, ei João'ea ġwemimbo'ehara'ġa pe.

Tupana'ga ombuhu Jesus'ga yvaga hugwi

³¹ Yvateahugwive'ga ko huvihavuhetero oko yvyakotyve'ġa hohe. Yvyakotyve'ġa yvyakotyva'ea rehe jate ġa ndekoi. A'ea rehe jate ġa nhi'iġi no. Yvagahugwive'ga ko huvihavuhetero tuhë oko ġa hohe pa.

³² Ga omombe'u ġwembiepiagipyra ġwemienduvipyra reheve. Ġa ki a'e te ndogweroviarihu ganhi'iġa. ³³ Kiroki ġa gwerovia ganhi'iġa – ġa e'i a'ero: "A'itituhëva'ea tuhë Tupana'ga nhi'iġa," ei ġa. ³⁴ A'ereki Tupana'ga remimbuhurukara'ga omombe'u katu Tupana'ga nhi'iġa. A'ereki Tupana'ga omondo gwa'uva ga pyri a'ea ti tokwahavuka pa ga pe javo. Nurã ga omombe'u katu Tupana'ga nhi'iġa. ³⁵ Tupana'ga oarõ hete gwa'yra'ga. A'ero ga ga mbopopoakarukari togwereko pa ti ga ġwemimbotarimo. ³⁶ Kiroki ġa ojiko Tupana'ga ra'yra'ga rehe hendukatuavo ganhi'iġa – ġa ndeaporoġitapyahuro a'ero aerë okovo Tupana'ga pyri nehë. Kiroki ġa nohendukatui ganhi'iġa ojikoge'yma ga rehe – ġa po ti ndohoi yvagi pe upa Tupana'ga pyri nehë. Ga e'i ġa pe jipi peko te'varuhu pe javo.

Samariapeva'ea

4 Aerë Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa nderohoi Judéiapeve'ġa gwyrã hugwi. A'ereki ga okwaha ojipe'ġa nhi'iġa fariseus'ġa pe. A'ereki ġa e'iuhu fariseus'ġa pe:

—João'ga omongo ojipe'ġa ojiheva'ero ġa mobatiza-vo, ei ġa. João'gareheve'ġa hohe'i tehe reki Jesus'gareheve'ġa nde'yjuhuro – kiroki ġa Jesus'ga omobatiza-uhu, e'iuhu ġa ġa mombe'gwovo fariseus'ġa pe.

² Jesus'ga nomobatizai reki ġa. Ga omobatizauka ġa ġwemimbo'ehara'ġa pe. ³ Ġanhi'iġa ikwahavame Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa nderohoi Judéiapeve'ġa gwyrá hugwi a'ero.

—Xajivy ti Galiléiapeve'ġa gwyrá pe a'ero, ei ga.

⁴ Ġa horame Jesus'ga ei:

—Samariapeve'ġa gwyrá rupi po ti nhande hona'ēi nehē hamo, ei ga ġa pe.

⁵ Aerē ġa nduri cidade de Sicar pe a'ero Samariapeve'ġa gwyrá pe. Ira'agwe u Jacóva'ea koagwera hugwi. Jacóva'ea omondo a'ea gwa'yrava'ea pe Joséva'ea pe hako. ⁶ Jacóva'ea apoagwera ykwara pevo u no. Ahaji katu ġa nduri. Igwete Jesus'ga apygi oina ykwara pyri. A'ereki ga ipykane'ō.

⁷ Igwete garemimbo'ehara'ġa hoi cidade pe mbatera pyhyga. Nanime Samariapevehēa ruri yhya ti tajara javo. Igwete Jesus'ga ei hēa pe:

—Embuhu ji ve ya tay'u, ei ga hēa pe.

⁹ —Garamo judeuramo nde euhui ji ve embuhu yhya javo ji ve? Ji ki a'e te Samariapeva'ea, ei hēa ga pe. (A'ereki judeus'ġa ndojihe'ari Samariapeve'ġa ndehe ġa arōe'yma.)

¹⁰ A'ero Jesus'ga ei hēa pe:

—A'e ji nde ve: “Embuhu ji ve ya.” Emo nde ndajikwahavi, ei ga. Nde nderekwahavi Tupana'ga remimbuhutehea no, ei ga hēa pe. Po nde ikwahavi hamo a'ero po nde ei ji ve embuhu ji ve akoja javo hamo, ei ga. A'ero po ji imondoi yhya ahemongohara nde ve hamo, ei ga hēa pe.

¹¹ A'ero hēa ei ga pe:

—Ndererekoi reki nde ijarahava, ei hēa. Irupehu yhya reni ykwara pype. Ma hugwi nde herekoi yhya a'ero ahemongohara? ei hēa ga pe. ¹² Nhaneramonhava'ea Jacóva'ea gweja aġa imohina nhandeygwavamo hako, ei hēa. Ahe tuhē oy'u avova'ea pyvō gwa'yrava'ea pavēi hako. Ġwenymbava yuranuhūa ahe omboy'u ipyvō no, ei hēa. “Ji ko koji'i tehe jiruvihavuhu nhaneramonhava'ea hohe'i tehe,” ere po nde ji ve naerū? ei hēa ga pe.

¹³ Igwete Jesus'ga ei hēa pe:

—Aġa pyvō oy'urē po ti ġa ygweja'javamo nehē, ei ga. ¹⁴ Nhiremimondoa herekorame po ti ġa ndiygweja'javi nehē. Nhiremimondoa po ti ikwahy hete ġa nde he nehē okookovo ġayvyteri pe nehē, ei ga. A'ea po ti ġa mboheporoġitapyahui nehē, ei ga. A'ero po ti ġa mongoi avuirama Tupana'ga pyri nehē no, ei Jesus'ga hēa pe.

¹⁵ —Embuhu ji ve nanongara yhya a'ero tajiygweja'javyme ti a'ero nehē, ei hēa ga pe. A'ero po ti ji ndajora'javi avo ijara jipi nehē, ei hēa ga pe.

¹⁶ —Eho ti enhimbireko'ga rerua, ei ga hēa pe.

¹⁷ —Ji ko nanhirembirekoi, ei hēa.

—Erenhimombe'u katu nde ji nanhirembirekoi javo, ei ga hēa pe. ¹⁸ A'ereki cinco nerembirekokwera'ġa. Ko-

rogweve'ga nde erereko tehe, ei ga. Nde nane'mbei tuhē javo ji ve, ei ga hēa pe.

¹⁹ —Kiroġwe ji nde kwahavi, ei hēa. Tupana'ga nhi'iġa mombe'uhara ndehe. Nurā nde ikwahahetei mbatera, ei hēa ga pe. ²⁰ Marā naerū? Emombe'u ti ji ve, ei hēa. Samariapeva'ero oreramonhava'ea ei pea pe yvytyruhua pe hako: “Avo jate po nhande Tupana'ga mbohetei hamo,” ei ahe hako, ei hēa ga pe. Pehe judeusramo pe'ji: “Jerusalém me jate po nhande Tupana'ga mbohetei hamo,” pe'ji pe, ei hēa ga pe.

²¹ Igwete Jesus'ga ei hēa pe a'ero:

—Erovia ti nhinhi'iġa, ei ga. Aerē po ti ġa nde'i avova'ea pe avo ti timbohete nhandervete'ga nehē javo. Jerusalém me po ti ġa nde'i nehē no pevo ti timbohete ga javo, ei ga. ²² Samariapeva'ero pemboheteheuhu pe ga kwahave'yma. Ore judeusramo orokwaha Tupana'ga mboheteavo, ei ga. Ore ve ga ojikwahavuka. Tupana'ga e'i ore ve hako: “Yvyakotyve'ġa ndekote'varuhua mombohara'ga po ti o'a judeuramo,” ei Tupana'ga, ei ga. “Gaha po ti pe nderu ji pyri yvagi pe nehē,” ei Tupana'ga ore ve hako, ei Jesus'ga imombe'gwovo hēa pe. ²³ Aerē po ti ġa nhandervete'ga mbohete katui a'ero nehē, ei ga. Aġwamo vehevi po ti ġa ga mbohetei ga kwahaheteavo nehē. Gara'uva po ti ga mboheteukari ġa pe nehē. A'ea Tupana'ga opota nanongara'ġa omboheterame, ei Jesus'ga hēa pe. ²⁴ Ndaha'oi Tupana'ga, ei ga. Kiroki ġa ga mbohete – tojipokoguka ti ġa gara'uva pe a'ero ga mboheteavo. Tokwaha hete ti ġa ga mboheteavo, ei Jesus'ga imombe'gwovo hēa pe.

²⁵ A'ero hēa ei ga pe:

—Messias'ga po ti uhu tuhē nehē Tupana'ga remimbuhurukara'ga Cristo'ga, ei hēa. Urame po ti gaha imombe'upavi mbatera nhande ve nehē, ei hēa Jesus'ga pe.

²⁶ —Ji tuhē Messiasramo kiro ji nhi'iġi nde ve, ei ga onhimombe'gwovo hēa pe.

²⁷ Nanime Jesus'ga remimbo'ehara'ġa jivyri cidade hugwi ua ga pyri. Igwete ġa nhimomby'ai ga repiaga hēa monhi'iġame. A'ereki judeus'ġa mbo'ehara'ġa nonhi'iġi kunhangwera'ġa pe jipi. A'ero ġa nhimomby'ai Jesus'ga repiaga. Ġa nde'i reki ga pe: “Maraname nde nhi'iġuhūi hēa pe?” nde'i ġa. “Gara nde erepota hēa hugwi?” A'ea ġa nde'i Jesus'ga pe.

²⁸ Kiro hēa hejari imohina yhya ryrua a'ero ojivya ogwovo cidade pe. Igwete hēa ei ga mombe'gwovo pevove'ġa pe:

²⁹ —He pejiġo xaho ji rupi ga repiaga, ei hēa. A'ereki ga omombe'u pa ji ve jirekoagwera, ei hēa ġa pe. Mara'ngu po Messias'ga tuhē Tupana'ga remimbuhurukara'ga tuhē? ei hēa ġa pe ga mombe'gwovo.

³⁰ A'ero ġa nduri cidade hugwi ua Jesus'ga pyri tihep-ia ti ga javo.

³¹ Ġa vahema renonde Jesus'ga remimbo'ehara'ġa eġa'ei ga pe:

—Jesus, here i'gwovo.

³² —Nhirembi'ua pe ndapekwahavi reki, ei ga ġa pe.

³³ —Marã? ei ġa ojohupe a'ero. Mara'ngu po ġa herua mbatera ga pe ra'e garembi'uramo? ei ġa ojo-hupe.

³⁴ Igwete ga ei ġa pe:

—Garemimbotarimova'ea rehe ji rekoi – kiroki ga ji mbuhuruka yvya koty, ei ga. Ga ji mboporavyky avo. A'ero ji taporavyky pa katu ga pe, ei ga. A'ea pe ji ei a'ero nhirembi'ua. A'ereki ji rekorame garemimbotarimova'ea rehe a'ea ji mbopopoaka nhirembi'ua ja, ei Jesus'ga ġa pe.

³⁵ —Pe'ji pe: “Quatro jahya ipora rehe po ti itiniġi koapora nehē,” pe'ji pe, ei ga. Ji ki a'e te a'e pe me: Pehepia ti kohoa. Kiroġwe tuhē itiniġi koapora. Kiroġwe po ahe imopeni herua hamo, ei ga ġa pe. Tamombe'u katu pe me, ei ga. Ji rehe ġambojikoga pe ji ei reki koapora imopena imombe'urame, ei Jesus'ga. Nahã ji ei a'ero: Pe'ji pe pejiyvyteri pe: “Aerēji po ti nhande ġa mbojikojikogi Jesus'ga rehe nehē,” pe'ji pe, ei ga. Ji ki a'e te a'e pe me: Tape'ei poro. Pehepia ti ġa. Kiroġwe ġa jikogi ġweri'ji rehe, a'e ji, ei ga. Kiroġwe tuhē po pe ġa mbojikojikogi ji rehe hamo, ei ga ġa pe.

³⁶ —Kiroki ga omopemopē koapora herua – ga mbohory a'ero koapora, ei ga. Ga javijitehe ojipe'ga roryvamo no – kiroki ga otý na'ē, ei ga. Ġa memei hory hete a'ero ojogwerekovo itýhara'ga imopēhara'ga pavēi, ei ga. Imopēhara'ga javijitehe ko ġa ndoryvamo no – kiroki ġa ombojiko ojipe'ga ji rehe. Ojikogame ji rehe po ti ġa ndekoi yvagi pe nehē no, ei ga ġa pe. Kiroki ġa ji mombe'u ypy ojipe'ga pe tojiko ti ġa ga rehe javo – itýhara'ga javijitehe ko ġa ndoryvamo ġambojikohara'ga pavēi. Ġa hory hete a'ero ojogwerekovo nhimombe'uypyhara'ga ġambojikohara'ga pavēi, ei Jesus'ga ġa pe.

³⁷ —Nahã ko nhanenhi'iġa jipi, ei ga. “Gaha otý. Ojipe'ga reki omopē herua ojive,” xa'e nhande, ei ga. A'itituhēva'ea tuhē ko nhanenhi'iġa. ³⁸ A'ereki na ja jara'ġa ji mombe'umbe'u tojiko ti ġa ga rehe javo. Pehe reki ġa mbojikojiko ji rehe, ei ga. Ymya pe nanhimombe'ui pejikovo, ei ga. Aerē ji pe mondoukari ġa mbojikojikogukaraġwama jijihe, ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe.

³⁹ Kiro Samariapeve'ġa nduri ovahema Jesus'ga pyri a'ero. A'ereki Samariapevehēa omombe'u jipe ga ocidadepeve'ġa pe. “Jesus'ga omombe'u pa ji ve jirekoagwera,” ei hēa ga mombe'gwovo ġa pe. Hēanhi'iġa renduva ġwaramo ġa jikojikogi Jesus'ga rehe a'ero onhimongyavo. Kiro ġa nduri Jesus'ga pyri a'ero tihepia ti ga javo.

—Epytaahi'vi ti ore pyri, e'ie'i ġa ga pe.

—Kwa, ei ga.

Mokōi ga kiri ġa pyri a'ero. ⁴¹ Igwete ga nhimombe'umbe'ui ġa pe. Ganhi'iġa renduva ġwaramo jara'ġa jikojikogi ga rehe no onhimongyheteavo.

⁴² A'ero ġa ei hēa pe:

—Nenhi'iġa renduva ġwaramo jate rūi ore jikogi ga rehe kiro, ei ġa hēa pe. Ganhi'iġa tuhē ore orohendu ikwahava kiro, ei ġa. Nurã ore ei: “Ga ko vyakotyve'ġa ndekote'varuhua momboharamo tuhē,” ei ġa hēa pe.

Kiro ndera'yra'ga nhimohiġatui, ei Jesus'ga ahe ve

⁴³ Mokōi Jesus'ga kiri pevo. A'ero ga hoi Galiléia-peve'ġa gwyri pe upa. ⁴⁴ A'ereki Jesus'ga e'i jipe: “Kiroki ġa pevo u Tupana'ga nhi'iġa mombe'uhara'ga gwyri pe – ġa nomondo imohina ga rehe jipi,” ei ga. ⁴⁵ A'ero Jesus'ga hoi Galiléiapeve'ġa gwyri pe. Ga repiagame ġa ndoryndoryvamo ga rehe. A'ereki ġa gwepia na'ē Jesus'ga cidade de Jerusalém me. A'ereki ġa oho na'ē pevo toryva repiaga. Pevo ġa hepiapavi Jesus'ga japoparavuhurame ahemonhimomby'ava'ea. Nurã ġa ndoryndoryvamo Jesus'ga rehe ga repiaga ogwyri pe.

⁴⁶ Aerē Jesus'ga hoa'javi cidade de Caná pe Galiléia-peve'ġa gwyri pe jitehe – perope ga ombote yhya vinhoramo ikwehe. A'ero jitehe Jesus'ga hoi. A'ero ga ruri Jesus'ga pyri ġanduvihava'gareheve'ga. Gara'yra'ga itetirúa hete ojipe'ġa cidade pe Cafarnaum me. ⁴⁷ Galiléiapeve'ġa e'i ga pe a'ero:

—Uhu Jesus'ga kiro nhande pyri Judéiapeve'ġa gwyrá hugwi, ei ġa ga mombe'gwovo ga pe.

A'ero ga ruri Jesus'ga pyri javo.

—Herejo xaho ji rupi jira'yra'ga repiaga teremombi ti karugwara ga hugwi, ei ga. A'ereki ga omano ġweri', ei ga Jesus'ga pe.

⁴⁸ Igwete Jesus'ga ei:

—Hepiage'ymame ahemonhimomby'aheteva'ea po pe ndapejikogi tuhē ji rehe, ei ga ga pe.

⁴⁹ —Xaho tuhē ti ji rupi, ei ga Jesus'ga pe. Nde hoe'ymame po ti jira'yra'ga manoi a'ero nehē, ei ga.

⁵⁰ —Kiro ndera'yra'ga nhimohiġatui, ei Jesus'ga ga pe. Heregwovo ga pyri a'ero ga repiaga, ei ga.

Gwerovia ga Jesus'ga nhi'iġa a'ero ogwovo tahepia ti javo. ⁵¹ Ga horame pea rupi gapyrive'ġa nduri ga rovatiamo.

—Onhimohiġatu kiro ndera'yra'ga, ei ġa ga pe.

⁵² —Marananime kwara nhimonaname ga rehe raji'i' ei ga ġa pe.

—Kirame ahaji katu nhimonaname ga rehe oji'i, ei ġa imombe'gwovo ga pe.

⁵³ A'ero ga ikwahavi javo.

—A'ea rupi tuhē Jesus'ga ei ji ve oji'i: “Kiro ndera'yra'ga nhimohiġatui,” ei ga.

A'ero ġa jikopavi Jesus'ga rehe gaha ġwongapeve'ġa pavēi.

⁵⁴ Mokōi a'ero Jesus'ga rura'java Galiléiapeve'ġa gwyri pe Judéiapeve'ġa gwyrá hugwi. Urypyrame ga ojipeji oapo ahemonhimomby'ava'ea hepiuka ġa pe. Kiro ura'javame ga ojipea oapo imombiga karugwara ga hugwi.

Jesus'ga omopo'ã ahe

5 Aerē judeus'ġa japoi toryva Jerusalém me. A'ero Jesus'ga hoi tahepia javo. Igwete Jesus'ga ipyka'nauhūve'ga repiagi ypia'ia pyri. ² Jerusalém jupihava pyri ypia'ia u – perope hovapytymbava pyri. Jurukwara rupi ġa heno'eno'ēi ovelhas jipi. Betezata ei judeus'ġa ypia'ia pe. Gwerekko mbohapyrete cinco tapyi'ia ypia'ia

pyri. ³ A'ea gwyri pe itetirūave'ġa nhinoġi upa ypia'ia pyri onhimongyavo jipi. Hehae'ŷve'ġa ko pevo u jipi ipyka'naka'nauhūve'ġa pavēi nomyive'ġa pavēi. [
⁴ A'ereki amoamome Tupana'gapyrive'ga ogy yhya pype ya momyina. Kirē kiroki ġa oho ypy yhya pype – ġahā onhimohiġatu a'ero. Nahā ġa horame ipype ga rugarurirē ġatetirūaparavuhua ipigi ġa hugwi a'ero. Nurā itetirūave'ġa nhinoġi upa ypia'ia pyri jipi taho ypy ti ipype javo.] ⁵ Igwete Jesus'ga ipyka'nahūve'ga repiagi pevo. “Ymyahū hete ga ka'nauhūro,” ei Jesus'ga. A'ereki he'yjuhu trinta e oito kwara gaka'na rehe. Ikwahavame Jesus'ga ei ga pe:

—Ndepyry hete pota nde? ei ga.

⁷ —Jipyry pota ji novīa, ei ipyka'nauhūve'ga ga pe. A'ereki nanhimbojyhavi ipype ya momyiname jipi, ei ga. Ji hopotarama ipype ojipe'ga hojipei ipype ji renonde jipi, ei ga Jesus'ga pe.

⁸ A'ero Jesus'ga ei ga pe:

—Epo'ā! Epyhy ti ejikupeupava herogwovo, ei ga.

⁹ Kotihī ga pyryvamo a'ero opo'ama herogwovo. A'ea ko sábadu judeus'ġa poravykye'yma. ¹⁰ Nurā judeus'ġa nduvihava'ġa ei ika'nauhūgwera'ga pe:

—Kiroġwe ko sábadu, ei ġa. Ndapyryvi nde herohoi ejikupeupava kiroġwe, ei ġa ga pe. A'ereki Moisésva'ea e'i: “Po ahe ndogwerohoi te mbatera sábadu rupi nhandeporavykye'yma rupi,” ei ahe ikwatija, ei ġa ga pe.

¹¹ Igwete ga ei:

—Akoja'ga – kiroki ga ji mopo'ā ko – gaha e'i ji ve: “Epyhy ti herogwovo,” ei ga ġa pe.

¹² —Ma'ġa e'iuhu nde ve naerū herohoukaraġwama? ei ġa ga pe.

¹³ Ika'nauhūgwera'ga ndokwahavi reki Jesus'ga. A'ereki Jesus'ga oho jipe ġande'yjuhua pytera rupi ogwovo.

¹⁴ Aerē Jesus'ga ga repiagi judeus'ġa jatykahavuhua pype. Igwete ga ei ga pe:

—Ji rendu ti, ei ga ga pe. Erepo'aġatu nde kiro, ei ga. Terekote'varuhua'javi ti a'ero, ei ga. Po ti nde nderepohiri ejikote'varuhua hugwi, a'ero po ti koji'i tehe nde mbatera rahya hepiagi nehē, ei Jesus'ga ga pe.

¹⁵ A'ero ika'nauhūgwera'ga hoi imombe'gwovo judeus'ġa nduvihava'ġa pe.

—Gaha ji mopo'ā Jesus'ga, ei ga ġa pe.

¹⁶ Nurā ġa imbote'varuhupotari Jesus'ga pe. A'ereki ga omombimombi ġatetirūa ġa hugwi sábadu rupi jipi.

¹⁷ Igwete Jesus'ga ei:

—Jiruva'ga oporavykye'yimi jipi ġa pokopokoga, ei ga. Ga javijitehe ji aporavykye'yimi ġa pokoga no, ei Jesus'ga.

¹⁸ Ganhi'iġa renduvame koji'i ġa Jesus'ga jukapotari a'ero.

—A'ereki sábadu rupi ga oporavykyuhu imombiga ġatetirūa ġa hugwi nhaneramonhava'ea nhi'iġa rendukatue'yma, ei ġa. Johe'i tehe garekote'varuhua. Jiruva'ga ei ga Tupana'ga pe no, ei ġa. Nahā ga nhimongopotaruhui Tupanamo a'ero, ei ġa.

Nurā ġa Jesus'ga jukapotari a'ero.

Tupana'ga gwa'yra'ga mongoi ġwemimbotarimova'ea rehe

¹⁹ Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Tamombe'u katu tuhē pe me, ei ga. Jihi Tupana'ga ra'yramo ndakoi nhiremimbotarimova'ea rehe. Akwa-ha ji Tupana'ga reaporoġitakatua jitekovo. A'ea rehe jate ji reaporoġitaro a'ero, ei ga. Okoe'yimi ga ġwemimbotarimova'ea rehe. Gareximimbotarimova'ea rehe javijitehe ji reko'e'yimi no gara'yramo, ei Jesus'ga. ²⁰ A'ereki jiruva'ga ji arō hete, ei ga. A'ero ga ikwahapavukari ji ve gweaporoġitakatua, ei ga. Koji'i po ti ga ikwahavukari ji ve nehē no, ei ga. “Nahanahā po ti nde rekoi ġa monhimomby'avo nehē,” e po ti ga ji ve nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

—Pury hete tuhē ji ika'nauhūve'ga mopo'ami, ei ga. Johe'i tehe po ti ji japo pyryheteva'ea nehē. A'ero po ti pe nhimomby'ahetei a'ea rehe nehē, ei ga. ²¹ A'ereki jiruva'ga omanove'ġa mbogwera ġa mongovo, ei ga. Ga javijitehe jihi gara'yramo ġa mbogwerapotarama ji ġa mbogweravi ġa mongovo no, ei Jesus'ga. ²² Jihi a'e jara'ġa pe: “Ereko te'varuhu nde. Eho ti hahyva'ea ruvi-hava pype a'ero nehē,” a'e ji, ei ga. Jara'ġa pe ji ei: “Ndepyry nde ejikoga ji rehe. Yvagi pe ti nde ruvi avuirama nehē,” a'e ji, ei ga. Tupana'ga tuhē nde'i ġa pe. A'ereki ga e'i ji ve gwa'yramo: “Ndehe ti ere ġa pe tanembohete ti ġa,” ei ga ji ve a'ero, ei Jesus'ga. Ombohete ġa Tupana'ga. Na jitehe po ti ġa tanhimbohete nehē no, ei ga. Kiroki ġa nanhimbohetei – ġa nombohetei jiruva'ga no nhimbuhurukara'ga, ei Jesus'ga ġa pe.

²⁴ —Tamombe'u katu tuhē pe me, ei ga. Ġa hendukaturame nhinhi'iġa ojikoga Tupana'ga rehe nhimbuhurukara'ga rehe, gweaporoġita pyahu ko ġa a'ero, ei ga. A'ero po ti ġa ndekoi avuirama Tupana'ga pyri nehē no, ei ga. Nda'ei po ti ji ġa pe nehē: “Peko te'varuhu pe,” ei ga. A'ereki ġa ndohoa'javi kiro hahyva'ea ruvihava viara rupi. Yvaga viara rupi ġa hoi a'ero Tupana'ga pyri nehē, ei ga. ²⁵ Tamombe'u katu tuhē pe me, ei Jesus'ga. Ji ko Tupana'ga ra'yramo ako.

Okote'varuhuve'ġa po ti henduvi nhinhi'iġa nehē aġwamo vehevi reki. Hendukaturame po ti ġa ndeaporoġitapyahuro nehē, ei ga. ²⁶ Tupana'ga hete ahe mongoi ahe monguva. Ga javijitehe ji gara'yramo ahe mongoi no. A'ereki ga ahe mongoukari ji ve. ²⁷ Na jitehe Tupana'ga ei ji ve: “Ndehe ti ere okote'varuhuve'ġa pe peko te'varuhu pe javo,” ei ga ji ve, ei Jesus'ga.

A'ereki ji ko yvagi-peva'ea. Yvyakotyva'ea ko ji no, ei ga.

²⁸ —Taphimomby'auhui ti nhinhi'iġa renduva, ei ga. Aerē po ti ahe nhaporemohenduvi nhinhi'iġa nehē. ²⁹ Renduvame po ti omanove'ġa kwerava'javi nehē. Okokatuve'ġa po ti okwera okovo Tupana'ga pyri avuirama nehē, ei ga. Okote'varuhuve'ġa po ti okwera nehē no. A'ero po ti ji ei ġa pe: “Pendekote'varuhuro ġwaramo po ti pe hoi hahyva'ea ruvihava pype a'ero nehē,” a'e po ti ji ġa pe nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

A'iti tuhẽ Tupana'ga Jesus'ga mbuhuruka

³⁰ Igwete Jesus'ga ei ģa pe no:

—Nhiremimbotarimo rūi ji ei ģa pe peko te'varuhu pe javo. Tupana'ga ji mbo'euka. Gareximimbo'ea rupi jate ji ei a'ero, ei Jesus'ga. Nurã hupi katu ji ei jara'ģa pe peko te'varuhu pe javo. Hupi katu ji ei jara'ģa pe no pepyry hete pe javo, ei ga. A'ereki nhiremimbotarimova'ea rehe rūi ji rekoi. Jiruva'ga remimbotarimova'ea rehe ji rekoi nhimbuhurukara'ga rehe, ei Jesus'ga ģa pe.

³¹ —Po ti jihi tehe anhimombe'u pe me, a'ero po ti pe ndajirero viari nehẽ hamo ga hete onhimombe'u javo ji ve, ei ga. ³² Ojipe'ga ji mombe'u no jiruva'ga, ei ga. Akwaha hete ji nhimombe'ukatua. A'ereki a'itituhẽva'ea gareximimombe'ua, ei ga ģa pe.

³³ —Pehe pemondo ģa João Batista'ga pyri raikwehe tonhimombe'u ti ga javo, ei ga. Onhimombe'urame a'ero ga ei a'itituhẽva'ea pe. A'ereki ga ji mombe'u katu no, ei ga. ³⁴ Ji ve rūi po ojipe'ģa ji mombe'ukatui hamo, a'e ji. Pe me po ģa ji mombe'ukatui hamo tokwaha ti ģa ga javo, ei ga ģa pe. Nurã ji ei João'ga remimombe'uagwera pe taperovia ti. Heroviarame po ti pe jikogi ji rehe nehẽ pejigwove'yma hahyva'ea ruvihava pype nehẽ, ei Jesus'ga ģa pe.

³⁵ —João'ga ko hyapehava ja. A'ea hendy'javame gwepiuka nhande ve tokwaha ti ģa javo, ei ga. Na jitehe João'ga ji repiukari pe me ikwehe tokwaha ti ģa Jesus'ga javo, ei ga. Ga pe mbo'e katu novĩa. A'ero pe ndoryvamo jiji gareximimbo'ea rehe novĩa, ei Jesus'ga ģa pe.

³⁶ —A'apo ji ahemonhimomby'ava'ea jipi. A'ereki Tupana'ga oapoapouka ji ve, ei ga. Nhirembiapoa tuhẽ ji kwahavukari pe me a'ero, ei Jesus'ga. João'ga nhi'iģa ji kwahavukari pe me no. Koji'i reki nhirembiapoa ji kwahavuka pe me João'ga nhi'iģa hohe, ei Jesus'ga. Nhirembiapoa repiaga ģwaramo po pe'ji hamo: "Tupana'ga ga mbuhuruka tuhẽ kokoty a'ea apovouka ga pe," pe'ji po pe hamo, ei Jesus'ga ģa pe. ³⁷ Nhimbuhurukara'ga jiruva'ga ji mombe'u katu no, ei ga. Ndapehepiagangavi pe gara'oa. Pejiapyakwara pyvõ pe napehenduvangavi ga nhi'iģame no, ei ga. ³⁸ Pe ndapekopotari ganhi'iģa rupi, ei ga ģa pe. A'ereki pe ndaperoviari nhinhi'iģa. Gaha reki ji mbuhuruka kokoty, ei ga. ³⁹ Pehepiepia katu pe aherembikwatijara novĩa Tupana'ga mombe'uhara, ei ga. "A'ea repiagame po ti nhande ikwahavi nhanderekoaģwama yvagi pe Tupana'ga pyri nehẽ," pe'ji po pe pejohupe novĩa, ei ga. Aherembikwatijara jitehe reki ji mombe'u pe me novĩa, ei Jesus'ga ģa pe. ⁴⁰ Emo pe ndapejikopotari ji rehe. Ndapejori ko pe ji pyri toroko ti Tupana'ga pyri nehẽ jave'yma ji ve, ei ga.

⁴¹ —Ji nda'ei ahe ve tanhimbohete ti ģa javo, ei Jesus'ga. ⁴² Pe ki a'e te ji atyvihu, ei ga. Anhimombaragwaha ji pe ndehe. Pe napearõi tuhẽ Tupana'ga, ei ga ģa pe. ⁴³ Ajo ji jiruva'ga hugwi. A'ereki gaha ji mbuhuruka pepyteri pe ji mombe'u ti ģa pe javo, ei ga. Pe ki a'e te ndapekoi ji rehe. Ojipe'ģa ko onhimbuhute-

heuhu pepyteri pe. Ģa ndehe pe ndekoi a, ei Jesus'ga ģa pe. ⁴⁴ Pyry pe me pe nhomboheteheteuhui a. Pe ndapekoi reki Tupana'ga remimbohetea rehe. Ga jate ko Tupanamo, ei ga. Emo pe ndape'ei: "Xako katu ti Tupana'ga ti tianembohete." A'ea pe ndape'ei. Nurã tegwete pe me pejikoga ji rehe, ei ga ģa pe.

⁴⁵ —Ji rūi po ti imombe'umbe'ui Tupana'ga pe pendekote'varuhua nehẽ, ei Jesus'ga ģa pe. Moisésva'ea po ti imombe'ui a'ea ga pe nehẽ, ei ga ģa pe. Pe'ji po pe novĩa: "Aerẽ po ti Moisésva'ea vavagahivi nhande rehe Tupana'ga pyri nehẽ," pe'ji po pe novĩa, ei ga. Emo po ti ahe omombe'u Tupana'ga pe pendekote'varuhua nehẽ, a'e ji, ei ga ģa pe. ⁴⁶ Moisésva'ea ji mombe'ukatui reki ji kwatija hako. Po pe Moisésva'ea nhi'iģa rero viari tuhẽ hamo, a'ero po pe nhinhi'iģa rero viari hamo no, ei ga. ⁴⁷ Pe ndaperoviari reki ahenhi'iģa – kiroki a'ea ahe okwatija inoģa. Nurã pe ndaperoviari tuhẽ nhinhi'iģa no, ei Jesus'ga ģa pe.

Jesus'ga ombohe'yi mbatera cinco milva'ea pe

(Mateus 14.13-21; Marcos 6.30-44; Lucas 9.10-17)

6 Aerẽ Jesus'ģa hero'yahavi ypihua aherovai Galiléiapeva'ea aherovai. Tiberiadespeva'ea ei ģa ypihua pe no. ² He'yjuhu hete ko ģa ogwoogwovo Jesus'ģa ndeviri. A'ereki ģa gwepigwepia ahemonhimomby'ava'ea – kiroki Jesus'ga oapoapouka imombiga ģatetirũa ģa hugwi. ³ Igwete Jesus'ga hoi vytyruhua rehe oina ģwemimbo'ehara'ģa pavẽi. ⁴ A'ea rupi judeus'ģa oapo ģwerĩ toryva cidade de Jerusalém me. Páscoa ko toryva rera. ⁵ Igwete Jesus'ga jovavuri he'yive'ģa ndepiaga – kiroki ģa u ga pyri okovo. A'ero ga ei Filipe'ga pe:

—Mome po ti nhande ipyhygi mbatera akoja'ģa nemb'uaģwama nehẽ? ei Jesus'ga ga pe.

⁶ Jesus'ga okwahavipe reki ģwemimondoaģwama ģa pe. Emo ovyteri pe ga ei tahendu ti Filipe'ga nhi'iģa ji ve javo. Nurã ga ei Filipe'ga pe: "Mome po ti nhande ipyhygi mbatera ģanemb'uaģwama?"

⁷ Igwete Filipe'ga ei ga pe:

—Po ti he'yjuhuva'ea duzentos nhande imondoi itambere'ia hehe nehẽ ndohygi'i'i po ti mbatera ģa ndehe nehẽ, ei ga. A'ereki ģa he'yjuhu hete.

⁸ Igwete André'ga – ga ko Jesus'ga remimbo'eharamo no Simão Pedro'ga irũ'ga – igwete ga ei Jesus'ga pe:

⁹ —Avo tapihama'ga mbohapyrete cinco herekoi pães trigo'java'ea apopyra cevada apopyra, ei ga imombe'gwovo Jesus'ga pe. Dois ga pira'ia herekoi no. Emo mbohapyretero ģwaramo ndohygi tuhẽ ģa ndehe nhapremo, ei ga ga pe.

¹⁰ Igwete Jesus'ga ei ģwemimbo'ehara'ģa pe:

—Pe'ji ti ģa pe toapyapy ti ģa upa, ei ga.

Ģa erame ģa pe ģa apygi nhungwa'via rehe a'ero. A'ereki nhungwava gwereko pa pevo. He'yjuhu hete ko akwaimbae'ģa cinco mil. Kunhangwera'ģa ndehe koji'i tehe ģa nde'yjuhuhetero tayri'ģa ndehe no. ¹¹ Kiro Jesus'ga ipyhygi tapihama'ga apoa pães javo Tupana'ga pe.

—Ndepyry hete nde imbuhuruka pão ore ve, ei ga ga pe.

A'ero ga ima'ema'ëukari imondovouka ġapo pe – kiroki ġa oapyapy upa. Na jitehe ga ipyhygi pira'ia javo Tupana'ga pe. A'ero ga ima'ema'ëukari ġa pe. Ombohe'yjuhu hete reki ga pães pira'ia reheve ġa moytaromouka. Aerë Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe:

—Pemono'ono'õ ti hembyruera tipo'ru ti aerë nehë javo, ei ga.

¹³ Kiro ġa hoi imono'ono'oġa hembyruera a'ero imoty nahema yrua. He'yiva'ea doze ġa imoty nahemi yrua. A'ereki he'yi pães rembyruera cincova'ea rembyruera ġa i'upavirë.

¹⁴ Hepiagame pevove'ġa ei a'ero:

—Ahemonhimomby'ava'ea Jesus'ga oapo pão imbohe'yja nhande ve, ei ġa. Ga ko Tupana'ga nhi'iġa mombe'uhara'ga tuhë! Moisésva'ea omombe'u ga hako uhu po ti ga yvya koty javo. Ga tuhë reki, ei ġa ojohupe.

¹⁵ Jesus'ga okwahavipe ġandeaporoġita. A'ero ga ei ovyteru pe: “Kiro po ti ġa nduri ji pyhygahyavo ji rerogowo oreruvihavuhetero ti eko javo ji ve nehë,” ei ga. “A'ea rehe rūi ji ruri yvya koty,” ei ga ovyteru pe.

Nurã Jesus'ga hoa'javi ogwovo ġa hugwi. Ga tehe oho a'ero yvytyruhua rupi.

Jesus'ga oho yjapea rupi

(Mateus 14.22-33; Marcos 6.45-52)

¹⁶ Ka'aruheterame Jesus'ga remimbo'ehara'ġa hoi ypiahu pe. ¹⁷ Igwete ġa avi yhara pype xajivy ti Cafarnaum me javo. Ypytunamo ġa pe a'ero ġa horame. Jesus'ga nduri ve ġa pyri. ¹⁸ Kiro yvyruhua ruri imotypepemuhamo ġa pe. ¹⁹ Igwete ġa ipyvypvuri a'ero. Irupe cinco quilômetros ġa hoi ypyteri pe. A'ero ġa Jesus'ga repiagi ga rurame. Yhya japea rehe ga pyrũpyruġi ua yhara pyri.

—Gara katu? ei ġa.

A'ereki ġa okyhyji hete hepiagame garura yjapea rupi.

²⁰ —Tapekyhyji ti, ei Jesus'ga ġa pe. Jihi ko koro ako, ei ga.

²¹ A'ero ġa ndoryvamo here'ava ipype javo ga pe. Nanime ġa vahemi aherovai a'ero.

Tiheka ti Jesus'ga, ei ahe

²² Ko'emame jara'ġa ei – kiroki ġa opyta ypiahua aherovai – perope ġa o'u pão Jesus'ga nhi'iġirë Tupana'ga pe hehe. Ko'emame ġa ei o'ama:

—Mome po Jesus'ga hoi? ei ġa ojohupe. A'ereki ojipeji ġa herekoi yhara oji'i. Jesus'ga remimbo'ehara'ġa avame ipype herogwovo Jesus'ga ndohoi ġa ndupi kirame oji'i. Ahã ojipea yhara gahohava, ei ġa. Mome po ga rekoi a'ero? ei ġa ojohupe.

Ojipe'ġa gweru yhara cidade de Tiberiades hugwi kiro imboja pevo ġa pyri. ²⁴ Ġayhara pype ġa aġa'avi upa a'ero xajivy javo. A'ereki ġa ndohepiaga'javi Jesus'ġa pevo. Aerë ġa vahemi cidade de Cafarnaum me tiheka ti Jesus'ga avo javo.

Jesus'ga ko pãohetea'jave'ga

²⁵ Jesus'ga repiagame ġa ei a'ero:

—Jesus, maname nde ruri kokoty rajji'i? ei ġa ga pe.

²⁶ Igwete Jesus'ga ei:

—Tamombe'u katu tuhë pe me, ei ga. Ahemonhimomby'ava'ea repiaga pe ndape'ei reki ji ve: “Jesus'ga ko Tupana'ga remimbuhurukaramo oko. Nurã ti tiheka ga repiaga ga kwahava.” Ndape'ei pe a'ea, ei ga.

Pe'uuhu pe pão nhiremimondoa penhimoytaromouka oji'i. Nurã ko pe ji rekaruhui toro'ua'ja ti javo, ei ga ġa pe. ²⁷ Tape'aġatarahivuhui po pe mbatera rehe hamo tiugweugwei nhande javo. Nanongara mbatera opa pa jipi. Tamombe'u katu ti pe me, ei Jesus'ga ġa pe. A'ea rehe po pe aġatarahivamo hamo – kiroki a'ea ahe mboheaporoġita pyahu avuirama ahe mongoaġwama – a'ea rehe po pe aġatarahivamo hamo a'ea tipota hete javo, ei ga. Pejikogame ji rehe po ti ji pe mboheaporoġitapyahui pe mongovo Tupana'ga pyri a'ero nehë. A'ereki Tupana'ga jiruva'ga ji mbopopoaka ahemonhimomby'ava'ea japovouka ji ve, ei ga. Nahã ga hepiukari pe me jihi Jesus'ga mondouka pe pyri javo pe me, ei Jesus'ga ġa pe.

²⁸ A'ero ġa ei ga pe:

—Marã po ti ore rekoi jipi nehë Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe orokovo nehë? ei ġa.

²⁹ Igwete Jesus'ga ei:

—Nahã po pe ndekoi hamo, ei ga. Pejiko ti ji rehe. A'ereki Tupana'ga ji mbuhuruka kokoty, ei ga. Nahã po ti pe ndekoi garemimbotarimova'ea rehe nehë, ei ga ġa pe.

³⁰ A'ero ġa ei ga pe:

—Marãva'ea po ti nde ereapo ore ve ore monhimomby'avo nehë ndereroviaraġwama nehë? ei ġa Jesus'ga pe. Gara ti nde ereapo hepiuka ore ve nehë? ei ġa.

³¹ Nhaneramonhava'ea o'uo'u maná mbeju'ia'javuhuva'ea pãoramo ongae'yi me hako. Nahã ikwatijara ei imombe'gwovo: “Yvaga hugwi ahe imbuhurukari pão ahe ve to'u ġa javo,” e'i, ei ġa.

³² Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Tamombe'u katu tuhë pe me, ei ga. Moisésva'ea rūi ombuhuruka pe me pão yvaga hugwi. Jiruva'ga ko ombuhuruka pe me pãohetea yvaga hugwi, ei ga ġa pe. ³³ A'ereki Tupana'ga remimbuhura ogy yvaga hugwi yvyakotyve'ġa mboheaporoġitapyahuavo ġa mongovo avuirama, ei ga ġa pe.

³⁴ A'ero ġa ei ga pe:

—Kotihĩtihĩ ti embuhu a'ea ore ve a'ero, ei ġa.

³⁵ Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Jijive ko ji ei pãohetea. A'ereki jihi ayy Tupana'ga hugwi ikwehe, ei ga. Jihi po ti ġa mboheaporoġitapyahui ġa mongovo nehë. Ġa i'urame pão avova'ea po ti ġa jugweja'javi nehë. Oy'urame po ti ġa ygweja'javamo nehë, ei ga. Po ti ji rehe ġa jikogame a'ero po ti ġa ndopotara'javi hajiheve'ġa omombyrharamo. “Jesus'ga jate nhande mombyry nhande mboheaporoġitapyahuavo,” e po ti ġa nehë. Ġa po ti horyoryve'yimi a'ero jireheva'ero nehë, ei ga ġa pe.

³⁶ —A'e ko ji pe me ko, ei ga. Ji repia ko pe novia. Emo pe ndapejikogi ji rehe, ei ga. ³⁷ Jiruva'ga ombuhurukame ji pyri po ti ġa nduri ojikoga ji rehe. Kiroki ġa uhu toroko ti ndereheva'ero javo ji ve – ji ti nda'eaġwami ġa pe ji ndopopotari pe jireheva'ero jave'yma ġa pe, ei ga. ³⁸ A'ereki ji aji yvaga hugwi tako ti Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe javo. A'ereki gaha ji mbuhuruka kokoty, ei ga. Ji ndakoi nhiremimbotarimova'ea rehe a'ero, ei ga ġa pe. ³⁹ Nahã ga ei ji ve nhimbuhurukara'ga: “Kiroki ġa ji ġa mondouka nde pyri ndereheva'ero – ereko katu pa ti ġa tohoyme ti ġa hahyva'ea ruvihava pype a'ero nehë,” ei ga ji ve, ei Jesus'ga. “Embogwera pa ti ġa ġamanoa hugwi ejivyra'javame yvya koty nehë,” ei ga ji ve, ei ga. ⁴⁰ “Kiroki ġa nhimombaragwahavi nde rehe ojikoga – ġa po ti oko pyahu okovo ji pyri nehë,” ei jiruva'ga ji ve, ei ga ġa pe. Jihi po ti ambogwera ġa a'ero jivyra'javame nehë, ei Jesus'ga ġa pe.

⁴¹ Kiro judeus'ġa nduvihava'ġa ete'varuhui ga mombegwovo ojohupe a'ero.

—Maranuhūrame ga euhui jihi ko pāohetea javo? “Yvaga hugwi ji jvyi ikwehe,” e'iuhu ga, ei ġa. ⁴² Ga ko Jesus'ga rūi naerū José'ga ra'yramo? Orokwaha memei ore ġa garuva'ga gayhëa reheve, ei ġa. Maraname te ga euhui naerū: “Ji ko aji yvaga hugwi ikwehe?” ei ġa.

⁴³ Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Pepi ti pe'ete'varuhua hugwi, ei ga. ⁴⁴ Jiruva'ga ombojikogeymame po ġa ndojikogi ji rehe a'ero. Ġa jikogame ji rehe po ti ji ġa mbogweravi ġamanoa hugwi jivyra'javame nehë, ei ga. ⁴⁵ Nahã Tupana'ga nhi'iġa mombegwovo'ea ei ikwatija hako: “Tupana'ga po ti ġa mbo'epavi nehë,” ei ahe hako, ei Jesus'ga. Kiroki ġa ġwendu katu jiruva'ga nhi'iġa ga ombo'erame – ġa ojiko ji rehe a'ero, ei ga ġa pe. ⁴⁶ Ji nda'ei: “Gwepia ġa jiruva'ga.” A'ereki ndohepiagi tuhë ġa ga a, ei ga. Jihi jate ahepia jiruva'ga. A'ereki Tupana'ga hugwi ji ruri ikwehe, ei Jesus'ga ġa pe.

⁴⁷ —Tamombe'u katu tuhë pe me, ei ga. Kiroki ġa ojiko ji rehe – ġa heaporoġita pyahu kiro. Aerë po ti ġa ndekoi avuirama Tupana'ga pyri nehë no, ei ga. ⁴⁸ Jihi ko pāoheteramo ako. Jihi amboheaporoġita pyahu ġa mongovo avuirama, ei ga. ⁴⁹ Penamohava'ea o'uo'u maná pāoramo ongae'yi me jipi, ei ga. Emo ahe omano, ei ga. ⁵⁰ Pāohetea ki a'e te oji yvaga hugwi. Nanongara i'urame po ti ġa ndekoi Tupana'ga pyri okovo nehë, ei ga. ⁵¹ Jihi ko pāoheteramo ako jivyra yvaga hugwi ġa mongovouka. Po ġa jikogame ji rehe a'ero po ti ġa ndekoi avuirama Tupana'ga pyri nehë, ei ga. Pāohetea – akoja ti ji amondo pe me nehë tape'u ti javo – a'ea ko jira'oramo, ei ga. A'ea po ti ji imondoi vyakotyve'ġa ndepyga ġa mongovouka nhimanorame nehë, ei Jesus'ga ġa pe.

⁵² Ganhi'iġa renduvame judeus'ġa nduvihava'ġa nhonhi'iġayvari a'ero.

—Marã po ti ga imbuhurukarhui gwa'oa nhande ve nehë tape'u ti javo? ei ġa ojohupe.

⁵³ Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Tamombe'u katu tuhë pe me, ei ga. Tupana'ga ji mbuhuruka kokoty, ei ga ġa pe. Po ti pe i'ue'ymame jira'oa jirekoa reheve, a'ero po ti pe napendeaporoġitapyahui avuirama nehë, ei ga. ⁵⁴ Kiroki ġa o'u jira'oa jirekoa reheve – ġa ko heaporoġita pyahu avuirama. Aerë po ti ji ġa mbogweravi jivyra'javame nehë, ei ga. A'ero po ti ġa ndekoi avuirama Tupana'ga pyri nehë, ei ga. ⁵⁵ A'ereki jira'oa ġanembi'ua tuhë jirekoa pavëi. ⁵⁶ Kiroki ġa o'u jira'oa jirekoa reheve – ġahã ojihe'a hete ji rehe. Jihi ajihe'a hete ġa ndehe no, ei ga. ⁵⁷ Jiruva'ga ji mbuhuruka kokoty. Gaha ojipe'ġa mongouka. Gaha ji mongouka no, ei ga. Na jitehe kiroki ġa o'u jira'oa – jihi ti ġa mongo pyahu nehë no, ei ga ġa pe. ⁵⁸ Jira'oa ko pāoheteramo – a'ea oji yvaga hugwi. A'ea ko akoja atyvi – kiroki penamohava'ea o'u aerë omanomo hako, ei ga. Pāohetea ġa i'urame po ti ġa ndeaporoġitapyahuro nehë. Aerë po ti ġa ndekoi Tupana'ga pyri nehë, ei Jesus'ga ġa pe.

⁵⁹ A'ea Jesus'ga ei judeus'ġa jatykahava pype Cafarnaum me. Onhimi reki Jesus'ga nhi'iġa ġa pe ga erame to'u ti ġa jira'oa jirekoa reheve javo. A'ereki Jesus'ga e'i reki ġajikoga pe ojihe.

Opohi ahe Jesus'ga hugwi

⁶⁰ Nahã Jesus'ga he'yive'ġa mbo'embo'ei ġa ndereko-vo. Henduvame ganhi'iġa ġa ei ojohupe:

—Onhimi hete ganhi'iġa nhande ve, ei ġa. Nohendukatui po ahe a'ea, ei ġa.

⁶¹ Jesus'ga oyvyteri pe okwahavipe ġa'ete'varuhua ojive. A'ero ga ei ġa pe:

—Nhinhi'iġa pe monhimboahivuhui naerū? ei ga.

⁶² Po ti pe hepiagi jijiupira yvagi pe nehë – perope ji ajuvypy – marã po ti pe nehë naerū? ei ga ġa pe. ⁶³ Tupana'ga ra'uva omboheaporoġita pyahu vyakotyve'ġa mongovo. Vyakotyve'ġa nomboheaporoġitapyahui ojipe'ġa mongovo, ei ga. Pe nhinhi'iġa rendukurame ji pe mboheaporoġitapyahuukari Tupana'ga ra'uva pe pe mongovouka. ⁶⁴ Jararamo ko pe ndaperoviari nhinhi'iġa, ei ga ġa pe.

A'ereki Jesus'ga okwahavipe ġandeaporoġita. Ġa mbo'eypyrame vehevi ko ga okwahavipe gweroviare'yve'ġa. Okwahavipe ga ga no – kiroki ga aerë ga mondouka guardas'ġa po pe ga pyhygauka ġa pe.

⁶⁵ Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Jararamo pe ndaperoviari nhinhi'iġa, ei ga. Nurã ji ei pe me ko: “Jiruva'ga ombojikogeymame po ġa ndojikogi ji rehe,” ei ga ġa pe.

⁶⁶ A'ero jara'ġa pohiri Jesus'ga hugwi onhimongyavo. Ombo'embo'e ga ġa novia. Kiro ġa ndohopotara'javi ga rupi. ⁶⁷ A'ero Jesus'ga ei dozeve'ġa pe ġwemimbo'ehara'ġa pe:

—Pehe peho pota ji hugwi no? ei ga ġa pe.

⁶⁸ Igwete Simão Pedro'ga ei ga pe:

—Jesus, ma'ġa pyri po ore hoi? ei ga. Ndehe jate ere'e ore ve: “Nahã ti pe ndeaporoġitapyahuro pejiko-vo nehë,” ere ko nde ore ve, ei ga. ⁶⁹ Orokwaha hete

ore nde rerovia. Nde ko pyryheteve'ero ereko Tupana'ga remimbuhurukaramo, ei Pedro'ga ga pe.

⁷⁰ Igwete Jesus'ga ei ģa pe:

—Opomo'emo'ē ji jiiive dozeve'ero ikwehe novīa, ei ga ģa pe. Pepyteripeve'ga reki Diabo'gareheve'ero oko, ei Jesus'ga ģa pe.

⁷¹ Judasva'ea pe Jesus'ga e'i Simão Iscariotes'ga ra'yrava'ea pe. Jesus'ga remimbo'ehara'ģa ko dozeve'ģa novīa. Judasva'ea ki a'e te aerē Jesus'ga pyhyguka ga mondovouka.

Jesus'ga irūva'ea

7 Aerē Jesus'ga hoi imbojoapiapiavo cidades repirepiaga Galilíapeve'ģa gwyri pe. Ga ndohopotari Judéiapeve'ģa gwyri pe. A'ereki pevove'ģa nduvihava'ģa e'i tijuka ga javo. ² A'ea rupi ko judeus'ģa oapo ģwerī toryva huvihava. A'ea japoramē ģa oapo tapyi'ia okihavamo. ³ Igwete Jesus'ga irū'ģa ei ga pe:

—Pevo ti eho Judéiapeve'ģa gwyri pe, ei ģa. Nde erembo'embo'e ģa pevo ikwehe. Ehoa'ja ti ģa pyri a'ero tohepia ti ģa nerembiapoa ahemonhimomby'ava'ea, ei ģa Jesus'ga pe. ⁴ Oukwahahetepotaramē po ahe hep-iukari ojipe'ģa pe ģwembiapoa hamo. Nde japoramē ahemonhimomby'ava'ea ejipiuka ti ģa pe nhaporemō a'ero, e'i tehe ģa Jesus'ga pe.

⁵ A'ereki gairū'ģa vehevi ndojikogi reki ga rehe.

⁶ Igwete Jesus'ga ei ģa pe:

—Ndohoi ve jihohava apiavo toryvi pe, ei ga. Kiromo jate pyryvamo pehoa, ei ga ģa pe. ⁷ Kiroki ģa noarđi Tupana'ga – ģa nonhimonha'ngai pe ndehe. Emo ji rehe ko ģa nhimonha'ngauhui jipi. A'ereki ji amombe'u katu ģa pe jipi ģandekote'varuhua, ei Jesus'ga ģa pe. ⁸ Pehe ti peho toryvi pe a'ero, ei ga. Jihī ndahoi ve kiro. A'ereki ndohoi ve jihohava apiavo, ei Jesus'ga ģa pe.

⁹ Onhi'iģirē ģa pe Jesus'ga pytaahi'vi pevo a'ero Galilíapeve'ģa gwyri pe.

Jesus'ga hoa toryvi pe

¹⁰ Igwete Jesus'ga irū'ģa hoi toryvi pe. Aerē Jesus'ga hoi no. Ojipiukare'yma ga hoi ojipe'ģa ndovakie'y. ¹¹ Igwete judeus'ģa nduvihava'ģa ga rekarekaruhui toryva rupi mahā akoja'ga naerū javo.

¹² Igwete he'yive'ģa nhonhi'iģayvayvari Jesus'ga rehe. Jara'ģa ei:

—Pyry hete ga.

Jara'ģa etehei ga pe:

—Ga iporomoandyandyjuhu, ei ģa o'eavo tehe ga pe.

¹³ Okyhyji reki judeus'ģa gwuvihava'ģa hugwi. Nurā ģa nonhi'iģi ojipe'ģa ndovaki Jesus'ga mombe'gwovo tianerenduvyme ti ģa javo ģwaramo.

¹⁴ Três Jesus'ga kiri ģa japoramē toryva. Japopave'ymame ga hoi ģajatykahavuhua pyri pevove'ģa mbo'eavo. ¹⁵ Igwete judeus'ģa nduvihava'ģa nhimomby'ai ganhi'iģa renduva.

—Marā po ga ikwahahetei mbatera? ei ģa. A'ereki ikwahavipyra'ģa nombo'eangavuhui ga, ei ģa.

¹⁶ Igwete Jesus'ga ei ģa pe:

—Nhiremimbo'ea rūi reki. A'ea ko Tupana'ga remimbo'ea nhimbuhurukara'ga remimbo'ea, ei ga ģa pe.

¹⁷ Kiroki ģa oko pota Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe – ģahā po ti onhimombaragwaha Tupana'ga remimbo'ea rehe ji imombe'urame ģa pe nehē, ei ga. “Tupana'ga remimbo'ea tuhē ga imombe'ui,” e po ti ģa ji ve nehē, ei ga. “Ģwemimbo'eteheea rūi ga omombe'u,” e po ti ģa nehē ji mombe'urame ģa pe nehē, ei Jesus'ga.

¹⁸ —Kiroki ģa omombe'u ģwemimbo'eteheea – ģahā e'i ji mbohete ti javo, ei ga. Jara'ģa ki a'e te e'i: “Gaha ti pembohete ga – kiroki ga ji mbuhuruka avo.” Kiroki ģa e'i poro – ģa nomoandyandy ojipe'ģa. A'itituhēva'ea ģa omombe'u, ei ga. ¹⁹ Moisésva'ea okwatija Tupana'ga nhi'iģa inoģa pe me hako. Emo pe napehendukatupavi aheremimbo'eagwera, ei ga. Maraname pe ji jukapotaruhutehei? ei Jesus'ga ģa pe.

²⁰ A'ero he'yjuhuve'ģa ei ga pe:

—Anhaģa nde pojykauhu nde mboheagwryva Diabo'gapyryva'ea! Nurā po nde ei poro, ei ģa. Ma'ģa nde juka potaruhu naerū? e'i tehe ģa Jesus'ga pe.

A'ereki ģa ndokwahavi ve gwuvihava'ģa nembijukapotara ga rehe.

²¹ Igwete Jesus'ga ei:

—Ojipeji ji japo ahemonhimomby'ava'ea sábadō rupi, ei ga. Hepiagame pe euhui ji ve: “Maraname ga japouhui sábadō rupi nhandeporavykye'yma rupi?” pe'euhu pe ji ve, ei ga. ²² Pehe na jitehe peapo mbatera sábadō rupi no. A'ereki a'ea rupi pe peja'yra'ģa nakwanha ikyti no Moisésva'ea nhi'ģo'rurame, ei ga. Moisésva'ea rūi reki e'i ypy jupe. Aherenondeva'ea penemboypya e'i ypy jupe hako, ei ga. “Pekyti ti peja'yra'ģa nakwanha pi'ria sete pekirirē ģa'ara rehe,” ei ahe hako, ei ga. ²³ Po pekipava horame sábadō apiavo a'ero sábadō rupi tuhē pe ģa kyti tihendu katu ti Moisésva'ea remimbo'eagwera javo. Ji ki a'e te sábadō rupi amombi pa akoja'ga ka'nahūa gara'oa hugwi, ei ga. Maraname pe nhimonha'ngauhui ji rehe naerū? ei ga ģa pe. ²⁴ Tape'euhui ti ikwahahete'e'ymame i'ara tehe hepigame. A'itituhēva'ea rupi katu po pe ei hamo, ei ga ģa pe.

Jesus'ga ko Cristoramo Tupana'ga remimbuhurukaramo

²⁵ Igwete jara'ģa Jerusalémmeve'ģa ei ojohupe:

—Akoja'ga rūi naerū – kiroki ga nhanderuvihava'ģa ojuka potaruhu ga? ei ģa. ²⁶ Pehepia ti, ei ģa. Ģandovaki hete ga nhi'inhi'iģi. Emo ģa nde'i reki ga pe, ei ģa. Mara'ngu po ģa javo kiro ga pe: “Ga ko Cristoramo tuhē Tupana'ga remimbuhurukaramo?” Poha po ģa euhui ga pe naerū? ei ģa ojohupe. ²⁷ Ga ko a'ea rūi reki. Cristo'ga jipiukarame po ti nhande ndikwahavi garura ma hugwi po ga ruri javo, ei ģa. Akoja'ga gwyruera reki nhande tikwaha hete, ei ģa ojohupe.

²⁸ A'ero Jesus'ga eahyahivi ģa mbo'erame ģajatykahavuhua pype.

—“Tikwaha hete nhande ga,” pe'jiuhu pe ji ve naerū? ei Jesus'ga. “Tikwaha hete nhande gagwyruera,” pe'ji-

uhu pe no, ei ga. Nhiremimbotarimo rûi reki ji ruri. Kiroki ga ji mbuhuruka kokoty – ga ko a'itituhêve'ga. Gaha pe ndapekwahavihu, ei ga. ²⁹ Jihi reki akwaha ga. A'ereki ga hugwi ji ajo. Gaha ji mbuhuruka kokoty, ei Jesus'ga ģa pe.

³⁰ A'ero jara'ģa Jesus'ga pyhypotari. Ndopokogi reki ģa ga rehe ga pyhyga. A'ereki ndohoi ve gapyhyhava apiavo. ³¹ He'yjuhu hete reki ģa – kiroki ģa ojiko Jesus'ga rehe. A'ero ģa ei ojohupe:

—Jesus'ga oapo pa ahemonhimomby'ava'ea, ei ģa. Ndia'ei po nhande a'ero: “Cristo'ga rurame koji'i tehe po ti ga japoi ahemonhimomby'ava'ea Jesus'ga hohe nehê.” Poa po nhande ndia'ei, ei ģa. A'ereki Jesus'ga oapopavipe ahemonhimomby'ava'ea jipi, ei ģa. Ga ko Cristoramo tuhê a'ero, ei ģa.

Guardasva'ea uhu tipyhy Jesus'ga javo

³² Igwete he'yjuhuve'ģa imombe'ui nahanahã ko Jesus'ga rekoi javo. Ğanhi'iģa renduvame fariseus'ģa ei a'ero ikwava'êhara'ģa nduvihava'ģa pavêi:

—Tipyhyguka ti Jesus'ga.

A'ero ģa ei guardas'ģa pe – kiroki ģa gwepia katu judeus'ģa jatykahavuhua. A'ero ģa ei ģa pe:

—Pepyhy ti Jesus'ga rerua ore pyri, ei ģa.

³³ Igwete Jesus'ga ei onhimombe'gwovo pevove'ģa pe:

—Apytaahi'vi po ti ji pe pyri nehê, ei ga. A'ero po ti ji hoa'javi ga pyri nehê – kiroki ga ji mbuhuruka kokoty, ei ga. ³⁴ Pe po ti ji rekarekari nehê tiandepoko ti ga javo ji ve nehê novã. Emo po ti pe ndajirepiaga'javi nehê, ei ga. A'ereki tegwete pehohava ji pyri – perope ji aju, ei ga ģa pe.

³⁵ Igwete judeus'ģa nduvihava'ģa ei ojohupe:

—Marã ga euhui ndajirepiaga'javi po ti pe nehê javo? Mome tuhê po ti ga houhui a'ero nehê naerũ? ei ģa. Nhandere'ya'ģa pyri po ti ga hoi nehê naerũ? ei ģa, kiroki ģa okwaki'o judeus'ģarũive'ģa gwyri pe? ei ģa. Ombo'e po ti ga judeus'ģarũive'ģa pevo nehê naerũ? ei ģa novã. ³⁶ A'ereki ga e'i: “Ji rekareka po ti pe nehê novã. Emo po ti pe ndajirepiaga'javi tuhê nehê,” ei ga, ei ģa. “Tegwete pehohava ji pyri – perope ji aju,” ei ga, ei ģa. Gara pe po ga euhui naerũ? ei ģa ojohupe.

Yhya'java'ea

³⁷ Okioki ģa toryva apovo. Aerê mbapavava'ea rupi huvihava rupi Jesus'ga po'ami onhi'iģa hahyahi ģa pe:

—Kiroki ģa yhya pota oygwejamo – tuhu ti ģa ji pyri oy'gwovo a'ero, ei ga ģa pe. Nahã a'ero, a'e ji, ei ga. Kiroki ģa opota Tupana'ga ra'uva rekoa onhipavêi – tojiko ti ģa ji rehe a'ero. A'ero po ti ģa herekoi a'ea nehê yhya'java'ea – kiroki a'ea ģa mboheaporoģita pyahu ģa mongovo, ei ga ģa pe. ³⁸ Ğa jikogame ji rehe po ti ģa herekohetei yhya'java'ea nehê. Ji mombe'umbe'u po ti ģa ojipe'ģape'ģa pe nehê, ei ga. Henduvame po ti ģa jikogi ji rehe no herekoheteavo yhya'java'ea. A'ea po ti ģa mboheaporoģitapyahui ģa mongovo Tupana'ga

pyri nehê no, ei ga. A'ea jitehe Tupana'ga rembikwati-jarukara omombe'u no, ei Jesus'ga ģa pe.

³⁹ Tupana'ga ra'uva pe Jesus'ga ei a'ero a'ea ko yhya'java'ea javo. A'ereki ga e'i:

—Ğa jikogame ji rehe yhya'java'ea po ti ji imondoi ģa pyri nehê a'ea ti togwereco katu ģa javo nehê, ei ga.

A'ea rupi Jesus'ga nomondoi ve gara'uva ojivehe'ģa pyri. A'ereki ga nomanoi ve. A'ero Tupana'ga nombogweravi ve ga rupia ojipyri ga mboheteavo. Ohoe'yname Jesus'ga nomondoi ve gara'uva ojivehe'ģa pyri.

Onhonhi'iģayva ahe Jesus'ga rehe

⁴⁰ He'yive'ģa ģwendu Jesus'ga nhi'iģame. A'ero jara'ģa ei:

—Ga ko Tupana'ga nhi'iģa mombe'uharamo tuhê Moisésva'ea remimombe'uhara'ga, ei ģa.

⁴¹ Jara'ģa ei:

—Ga ko Cristoramo Tupana'ga remimbuhurukaramo.

—Ahã, e'i tehe jara'ģa ģa pe. Jesus'ga ko Galiléia-peve'ga. Cristo'ga po ti Galiléiapeve'ga rûi nehê! ei ģa.

⁴² Tupana'ga rembikwati-jarukara e'i: “Cristo'ga po ti oko Daviva'ea rymyminoru nehê,” e'i. “O'a po ti ga cidade de Belém me – perope Daviva'ea uvyppy,” e'i ikwatijara, ei ģa.

⁴³ Nahã ģa nhonhi'iģayvayvari Jesus'ga rehe upa.

⁴⁴ Jara'ģa ga pyhy pota novã. Emo ģa ndopokogi ve ga rehe a.

Judeusva'ea ruvihavava'ea ndojikogi Jesus'ga rehe

⁴⁵ A'ero guardas'ģa jivyri ikwava'êhara'ģa nduvihava'ģa pyri fariseus'ģa pyri no. Igwete ģa ei guardas'ģa pe:

—Maranuhũrame pe ndapepyhygi Jesus'ga rerua ra'e? ei ģa ģa pe.

⁴⁶ Igwete guardas'ģa ei:

—A'ea ko jara'ģa nhi'iģa ja rûi ga nhi'iģame, ei ģa. Norohenduvangavi ore nanongara, ei ģa ģa pe.

⁴⁷ Igwete fariseus'ģa ei ģa pe:

—Pehe na jitehe ga pe moandyandyjuhu?

⁴⁸ Ndapekwahavihu pe? ei ģa ģa pe. Judeus'ģa nduvihava'ģa ndojikogi pa ga rehe. Ore na jitehe fariseusramo ndorojikogi pa ga rehe no, ei ģa.

⁴⁹ Avo'e'ģa ki a'e te okoteheuhu onhimongyavo. Ğahã ndokwahavihu Moisésva'ea remimbo'eagwera, ei ģa ģa pe. Nanongara'ģa reki ojiko Jesus'ga rehe. Tupana'ga po ti imbohahyi ģa pe nehê peko te'varuhu pe javo, etehei ģa guardas'ģa pe.

⁵⁰ Igwete Nicodemos'ga ei fariseus'ģa pe javo.

Nicodemos'ga ko fariseuramo oko no. Gaha ko oho na'ê Jesus'ga pyri raikwehe tahendu ti ganhi'iģa javo. Igwete ga ei ģa pe:

⁵¹ —Moisésva'ea remimbo'eagwera e'i nhande ve: “Pehendu na'ê ti ģa nhimombe'urame pe me. Ikwahavirê ģandeaporoģita ti pyry pe ei ģa pe,” e'i aherembikwatijara nhande ve, ei ga ģa pe. Jesus'ga nhi'iģa

renduve'ymame xa'ete'varuhuyme ti ga pe a'ero, ei Nicodemos'ga ġa pe.

⁵² Nurã ġa ei Nicodemos'ga pe:

—Nde ko Galilíapeva'ero jitehe naerũ? Nurã nde vavagahivuhui ga rehe a, ei ġa Nicodemos'ga pe. Ehepia ti Tupana'ga rembikwatijarukara ikwahava a'ero, ei ġa. A'ereki a'ea nde'iangavi: “Tupana'ga nhi'iġa mombe'uhara'ġa Galilíapeva'ero oko,” nde'i, e'i tehe ġa. Jesus'ga ki a'e te Galilíapeva'ero, ei ġa ga pe.

[⁵³ Igwete ġa kwaki'opavi ogwovo ġwonga pype upa.

Ahe gwereko ġwembirekova'earũiva'ea

8 Kiro Jesus'ga hoi oliveira ndyvuhu pe monte das Oliveiras pe. ² Ppyhajive ga rura'javi judeus'ġa jatykahavuhua rokari pe. Kiro ġa ndupavi a'ero onhimongyavo ga pyri. A'ero ga reni ġa mbo'embo'eavo. ³ A'ea rupi judeus'ġa mbo'ehara'ġa hãa pyhygi hãa rerua fariseus'ġa pavëi. Hãa ġwembireko'garũive'ga rerekorame ġa hãa pyhygi hãa rerua hãa mo'ama Jesus'ġa pyteri pe. ⁴ Igwete ġa ei Jesus'ga pe:

—Jesus, gwereko hãa ġwembireko'garũive'ga. Nurã ore hãa pyhygi hãa rerua, ei ġa. ⁵ Ahe mbo'erame Moisésva'ea ei ikwatija hako: “Peapi ti nanongara'ġa jukavo kunhangwera'ġa,” ei ahe hako. Oro nde? ei ġa Jesus'ga pe. Marãi re po nde naerũ? Toroapi ti hãa naerũ? ei ġa.

⁶ A'ereki ġa e'i jipe ojohupe:

—Tihendu ti ganhi'iġa, ei ġa. Ga nhanenhi'ĩpondek-wate'varuhurame po ti nhande imombe'ui nhanderuvihava'ġa pe nehë. “Nohendukatui ga Moisésva'ea nhi'iġa,” xa'e ti ga mombe'gwovo a'ero ġa pe nehë, ei ġa ojohupe.

Nurã ġa ei Jesus'ga pe: “Marãi re po nde naerũ?” Kiro Jesus'ga nhova'apyni oina opũa pyvõ ikwatija vyva rehe. ⁷ Ndopigi reki ġa ja'javo ga pe. A'ero ga po'ami javo ġa pe:

—Kiroki ga ndokote'varuhuangavi – ga ypy ti toapi hãa, ei Jesus'ga ġa pe.

⁸ Igwete ga nhova'apyna'javi oina a'ero vyva rehe ikwatijara'java. ⁹ Ganhi'iġa renduvame kiro onhinanhi-nani ġa hoġahoi. Xava'eve'ġa ppy oho. A'ero ġa hopavi Jesus'ga reja – kiroki ġa gweru hãa. Pevo hãa ami a'ero ga pyri jara'ġa pyteri pe. ¹⁰ Kiro Jesus'ga po'ama'javi javo hãa pe.

—Mahã akoja'ġa naerũ? ei ga. Ġa nde'ia'javi nde ve teremano javo? ei ga hãa pe.

¹¹ —Ahã tuhë, ei hãa.

—Ji na jitehe nda'ei nde ve, ei ga. Heregwovo a'ero, ei ga. Epohi ti kiro ekote'varuhua hugwi, ei Jesus'ga hãa pe.]

Jesus'ga omomytu'ë nhande ve

¹² Aerë Jesus'ga nhi'iġa'javi he'yive'ġa pe:

—Arimo ko nhande hepiakatui mbatera ikwahava-ãgwama. A'ereki mytu'ë nhande ve, ei ga. Na jitehe ji amomytu'ë vvyakotyve'ġa pe. A'ereki ji akwahavuka Tupana'ga ġa pe, ei Jesus'ga ġa pe. Kiroki ġa ojiko ji rehe

ji nhi'ĩpo'ruavo – ġa po ti nde'ia'javi: “Ndakwahavi ji Tupana'ga,” ei ga. Okwaha tuhë po ti ġa Tupana'ga gweaporoġitapyahuro nehë, ei ga ġa pe.

¹³ Igwete fariseus'ġa ei ga pe:

—Nde tehe erenhimombe'u, ei ġa. Nurã ore ndorogwero viari nenhi'iġa ndetehero ġwaramo, ei ġa ga pe.

¹⁴ A'ero ga ei ġa pe:

—A'iti ji tehe anhimombe'u pe me. Emo a'itituhëva'ea rupi katu nhinhimombe'ua a, ei ga. A'ereki ji hete tuhë akwaha jiruhava – perope ji ajo jugwi – perope ji aho jupe no, ei ga. Pe ki a'e te ndapekwahavi pea – perope ji ajo jugwi – perope ji aho jupe, ei ga ġa pe. ¹⁵ Ojipe'ġa ara tehe pe pehepia. Ikwahahetee'yma pe etehei ġa pe a'ero peko te'varuhu pe javo, ei ga. Nahã ko vvyakotyve'ġa jipi. Ji ki a'e te nda'ei poa ojipe'ġa pe, ei Jesus'ga ġa pe. ¹⁶ Ji erame poa ġa pe a'itituhëva'ea rupi katu nhirembi'ea a'ero. A'ereki ji tehe rui a'e. Ore memei oro'e jihi jiruva'ga pavëi nhimbuhurukara'ga pavëi, ei ga. ¹⁷ Peapoa aherembikwatijara e'i no: “Mokonha'ġa imombe'urame mbatera na tuhë javo a'ero hupi katu ġanambi'ea,” e'i. “A'ereki ġa memei e'i a jupe,” e'i ikwatijara, ei Jesus'ga. ¹⁸ Jihi anhimombe'u, ei ga. Jiruva'ga ji mombe'u jitehe no nhimbuhurukara'ga, ei ga. Ore memei ji mombe'u a'ero, ei Jesus'ga ġa pe.

¹⁹ A'ero ġa ei ga pe:

—Mahã nderuva'ga naerũ? ei ġa ga pe.

—Pe ndajikwahavi tuhë, ei Jesus'ga. Ndapekwahavi jitehe pe jiruva'ga a'ero, ei ga ġa pe. Po pe ji kwahavi tuhë hamo, a'ero po pe jiruva'ga kwahavi hamo no, ei Jesus'ga ġa pe.

²⁰ A'ea Jesus'ga ei ġa mbo'erame judeus'ġa jatykahavuhua pype – perope hyru'ia pyri. A'ea pype judeus'ġa omondomondo itambere'ia Tupana'ga pe jipi. Pevo Jesus'ga ei ġa pe ġa mbo'eavo. A'ero jara'ġa ga pyhypotari novia. Emo ġa ndopyhygi ga. A'ereki ndohoi ve gapyhyhava apiavo.

Jesus'ga onhimombe'u ahe ve

²¹ Aerë Jesus'ga nhi'iġa'javi judeus'ġa nduvihava'ġa pe:

—Aho po ti ji avo hugwi nehë, ei ga. Ji reka po ti pe nehë ore poko ti javo nehë novia. Pejikote'varuhua momborukare'ymame po ti pe manoi pejigwovo hahyva'ea ruvihava pype nehë, ei ga. Perope ji aho – pevo ki a'e te tegwete pehohava ji pyri, ei Jesus'ga ġa pe.

²² Igwete judeus'ġa nduvihava'ġa ei ojohupe:

—Marãi ga a'ero? Ojjjukauhu po ti ga nehë naerũ? ei ġa. A'ereki ga e'i: “Perope ji aho – tegwete pehohava ji pyri,” ei ga, ei ġa. Gara pe po ga ei? ei ġa ojohupe.

²³ Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Pe ko vvyakotyva'ea. Ji ki a'e te vyagipeva'ea, ei ga. Pendeaporoġita te'varuhu pe vvyakotyva'ero ġwaramo. Ji ko na rui, ei ga ġa pe. ²⁴ Nurã ji ei pe me ko: “Pemano po ti pe imomborukare'ymame pe-jikote'varuhua nehë,” ei ga ġa pe. Na tuhë, ei ga. Ji ko Tupanamo ako. Po ti pe ndaperoviari a'ea nehë, a'ero po ti pe manoi pejikote'varuhuro ġwaramo nehë, ei Jesus'ga ġa pe.

²⁵ —Mome ahe tuhê nde naerũ? ei ġa ga pe.

—A'ea ypy tuhê ko ji a'e pe me, ei Jesus'ga ġa pe.

²⁶ Opomombe'uahivuhu tuhê po ji hamo pe ndekote'varuhuro ġwaramo. Emo ganhi'iġa jate ko ji amombe'u vyakotyve'ġa pe nhiremienduvamo, ei ga. Ganhi'iġa ko a'itituhêva'ea nhimbuhurukara'ga nhi'iġa, ei Jesus'ga ġa pe.

²⁷ Gwuva'ga pe Tupana'ga pe Jesus'ga ei gaha ji mbuhuruka javo. A'ea onhimi reki judeus'ġa nduviha-va'ġa pe ga erame ġa pe. ²⁸ Nurã Jesus'ga ei ġa pe:

—Ji ko Tupana'ga remimbuhurukara, ei ga. Pe ji mbovyrame ji mo'ama yva rehe po ti pe ji kwahavi nehê, ei ga. “Ga ko Tupanamo tuhê oko,” pe'ji po ti pe ji ve nehê, ei ga. “Ga ko ndokoi ġwemimbotarimova'ea rehe. Uva'ga remimbo'ea jate ga omombe'u okovo,” pe'ji po ti pe ji ve nehê, ei ga ġa pe. ²⁹ Kiroki ga ji mbuhuruka – gaha ji pavêi oko jipi. Ga ndopohiri ji hugwi, ei ga. A'ereki ji ako garemimbotarimova'ea rehe jipi ganhimohemaġwama ji rehe, ei Jesus'ga ġa pe.

³⁰ Henduvame ganhi'iġa jara'ġa jikogi ga rehe onhi-mongyavo.

Ipiro'y ahe

³¹ Igwete Jesus'ga ei judeus'ġa pe – kiroki ġa ojiko ga rehe:

—Po ti pe ndekoi nhinhi'iġa rupi jipi jireheva'ea tuhê po ti pe ndekoi nehê, ei ga. ³² Igwete po ti pe Tupana'ga kwahavi nehê a'itituhêva'ga. Ga kwahava ġwaramo po ti pe piro'yro nehê, ei ga ġa pe.

³³ Igwete ġa ei ga pe:

—Maraname nde euhui poha ore ve? ei ġa ga pe. Oreremimbotarimova'ea rehe jate tuhê ore rekoi. Ore ko Abraãova'ea rymyminororo oroko, ei ġa. Orepiro'y tuhê ore ojipe'ġa hugwi jipi. Ndipopoakari tuhê ġa ore rehe, ei ġa. Marã nde ore ve naerũ: “Pepiro'y po ti pe nehê?” ei ġa ga pe.

³⁴ Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Tamombe'u katu tuhê pe me, ei ga. Kiroki ġa oko te'varuhu jipi – ġa ndipiro'yi tuhê okote'varuhua hugwi. Ġandekote'varuhua ipopoaka hete ġa ndehe a'ero, ei ga ġa pe. ³⁵ Nahã aherongapypeve'ġa, ei ga. Xava'eva'ga po omondomondo ojipyrive'ġa okoteheve'ġa jipi. Ġa potara'jave'ymame ga ġa mondohetei ojihugwi, ei ga. Gwa'yra'ga ki a'e te ga nomondo tuhê. Gae'ÿe'ymi opyta uva'ga pyri gara'yra'ga ġwaramo, ei ga. ³⁶ Ji ko Tupana'ga ra'yramo, ei ga ġa pe. Gara'yra ġwaramo ji imombigi aherekote'varuhua popoakara ahe hugwi. Po ti ji imombigi pe hugwi nehê, a'ero po ti ndipopoakari tuhê pe ndehe nehê, ei ga. ³⁷ Pe ko Abraãova'ea rymyminororo peko novã. Emo pe ji juka pota reki. A'ereki pe me ndatekwavi nhiremimbo'ea rehe, ei ga. ³⁸ Ahepia ji jiruva'ga rekoa. Nhirembiepiaga ji amombe'u katu pe me a'ero, ei ga. Pehe pehendu penduva'ga Diabo'ga. Penemienduva pe pehendu katu a'ero, ei Jesus'ga ġa pe.

³⁹ —Abraãova'ea ko oreramohava'ea, ei ġa ga pe. Igwete Jesus'ga ei:

—Abraãova'ea rymyminororo po pe ndekoi, a'ero po ahe javijitehe pe ndekokatui hamo, a'e ji pe me, ei ga ġa pe. ⁴⁰ Pe ki a'e te ji juka potaruhu, ei ga.

Amombe'umbe'u ji pe me a'itituhêva'ea Tupana'ga remimombe'ua. Pe ki a'e te ji juka potaruhu, ei ga. Na rui ko Abraãova'ea rekoi hako! ⁴¹ Pejijuvete'ga javijitehe ko pe ndekote'varuhui! ei ga ġa pe.

A'ero ġa ei ga pe:

—Tupana'ga ra'yreteramo jate ore rekoi, ei ġa.

Ndorogwerekoi ore jara'ga orojuvetero, ei ġa ga pe.

⁴² Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Po Tupana'ga penduvetero oko hamo, a'ero po pe ji arðhetei hamo, ei ga ġa pe. A'ereki ji Tupana'ga hugwi ajo. Ji nanhimbuhuri avo. Gaha ji mbuhuruka kokoty, ei ga ġa pe. ⁴³ Marã pe ndapekwahavihu nhinhi'iġa naerũ? ei ga. Pe napehendupotari nhiremimombe'ua.

Nurã pe ndapekwahavihu, ei ga ġa pe. ⁴⁴ Pe ko Diabo'ga ra'yramo tuhê peko okote'varuhue'ga ra'yramo. A'ero pe ndekote'vapotaruhui Diabo'ga remimbotarimova'ea rehe pejikovo, ei ga ġa pe. Tupana'ga rembiapoypyagwera jate Diabo'ga ahe momanomanoukari kiromo jate. Ga ndokoi a'itituhêva'ea rehe. A'ereki a'itituhêva'ea rehe ndatekwava'javi ga pe, ei ga ġa pe.

O'mberame ga rekoi gweaporoġita rupi. A'ereki ga i'mbeuhue'ga tuhê. Gaha ahe mo'mbeuhu okovo no, ei ga. ⁴⁵ Peroviaruhu pe ga'mbea jipi. Nurã ko pe ndajireroviarihu reki a'ero. A'ereki ji a'itituhêva'ea mombe'u pe me, ei ga ġa pe. ⁴⁶ Manamo po ti pe hepiukari jirekote'varuhua naerũ? Ndapehepiukari tuhê po ti pe jirekote'varuhue'yma ġwaramo, ei ga. Marã naerũ? Ji a'itituhêva'ea mombe'urame pe me maraname pe ndajireroviarihu naerũ? ei ga ġa pe.

⁴⁷ Tupana'gareheve'ġa ġwendu katu ganhi'iġa. Pe ki a'e te napehdukotui ganhi'iġa gareheva'ero pejikoe'yma ġwaramo, ei ga ġa pe.

Abraãova'ea renonde Jesus'ga oko

⁴⁸ Igwete judeus'ġa nduvihava'ġa ei Jesus'ga pe:

—Nde ko judeuramo rui reki, e'i tehe ġa. Nde ko Samariapeva'ea ekote'varuhua'ea. Anhaġa nde pojykauhu Diabo'gapyriva'ea, ei ġa. Oromombe'u katu nde a, e'i tehe ġa Jesus'ga pe.

⁴⁹ Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Anhaġa ndajipojykai tuhê, ei ga. Jihhi ambohete jiruva'ga. Pe ki a'e te ji mbotegweteuhu, ei ga ġa pe. ⁵⁰ Ji nda'ei reki ojipe'ġa pe tanhimbohete ti ġa javo. Ojipe'ga e'i nhimbohetea rehe tombohete ti ġa ga javo. Gaha okwaha hete javo a'itituhêva'ea rupi katu Tupana'ga, ei ga ġa pe. ⁵¹ Tamombe'u katu tuhê pe me, ei ga. Kiroki ġa ġwendu katu nhinhi'iġa – okoe'ymi po ti ġa nehê, ei ga ġa pe.

⁵² Igwete ġa ei Jesus'ga pe:

—Nurã ore kiro ikwahahetei a'ero. Anhaġa nde pojy-ka tuhê, ei ġa ga pe. Abraãova'ea omano hako. Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea na jitehe omanomba hako, ei ġa. Marã kiro nde euhui naerũ? “Kiroki ġa ġwendu katu nhinhi'iġa – ġa po ti okoe'ymi nehê,” ereteheuhu nde, ei ġa ga pe. ⁵³ Omano ko oreramon-

hava'ea Abraãova'ea hako. Tupana'ga nhi'i'ğa mombe'uharava'ea omano jitehe no, ei ęa. Nde po nderuvihavuhu Abraãova'ea hohe naerũ nhirendukatuve'ęa po ti okoe'ymi javo naerũ? ei ęa. Mome ahe tuhẽ nde naerũ poha nde eaęwama? ei ęa ga pe.

⁵⁴ Igwete Jesus'ga ei ęa pe:

—Po jiteheuhu anhimbohete, a'ea po ndapyryvi hamo, ei ga. Jiruva'ga reki ji mbohete Tupana'ga – ga pe jitehe pe'e tehe reki orombohete ore ga javo tehe, ei ga ęa pe. ⁵⁵ Pe ndapekwahavi reki ga. Ji ki a'e te akwaha ga. Po ji ei hamo ji ndakwahavi ga javo, a'ero po ji mbero pe javijitehe hamo no, ei ga ęa pe. Ji ki a'e te akwaha tuhẽ ga. Igwete ji hendukatui ganhi'i'ğa no, ei ga. ⁵⁶ Penamonhava'ea Abraãova'ea jiruraęwama gwepia potarahi hete hako. Igwete ahe hepiagi reki gworygworyvamo hehe, ei Jesus'ga ęa pe.

⁵⁷ Igwete ęa ei ga pe:

—Nandexava'ejuhu nde. Cinquenta kwara ndohoi ve nde rehe, ei ęa. Marã nde Abraãova'ea repiaguhui naerũ? ei ęa ga pe.

⁵⁸ —Tamombe'u katu tuhẽ ti pe me, ei Jesus'ga ęa pe. Abraãova'ea are'ymame kiromo tuhẽ ji rekoi Tupanamo, ei ga ęa pe.

⁵⁹ A'ero ęa ipyhygi ita tiapi ti ga javo. "A'ereki ga onhimongo Tupanamo o'mbero," ei ęa ojohupe. Kiro Jesus'ga nhimimi ęa hugwi a'ero ogwovo judeus'ęa jatykahavuhua rokara hugwi.

Jesus'ga ahe mboheha katu

9 Aerẽ ohorame Jesus'ga hehae'ýve'ga repiagi. O'arypyrame vehevi ga ndahehai. ² Kiro Jesus'ga remimbo'ehara'ęa ei Jesus'ga pe a'ero:

—Ma'ęa ndekote'varuhua ga mbohehate'varuhui? Garekote'varuhua tuhẽ? ei ęa. Mara'ngu po garuva'ęa ndekote'varuhua ga mbohehate'varuhua? Marã? ei ęa ga pe.

³ A'ero Jesus'ga ei ęa pe:

—Garekote'varuhua rui ga mbohehate'varuhui, ei ga ęa pe. Garuva'ęa ndekote'varuhua rui ga mbohehate'varuhui no, ei Jesus'ga. Tupana'ga omboukwaha pota nhande ve opopoakara ga rehe nehẽ. Nurã ga ndahehai, ei ga.

⁴ Igwete Jesus'ga ei no:

—Kiro arimo nhande poravykyi nhandekovo, ei ga. A'ereki aerẽ ppytunimo tegwete nhandeporavykyhava. A'ea rupi nhande ndiaporavyky'a'javi a'ero, ei ga. Na jitehe aęwamo ti xaporavyky a'ero. Timboukwaha ti ęa pe Tupana'ga popoakara nhimbuhurukara'ga popoakara, ei ga. A'ereki aerẽ nhande manorẽ tegwete nhande ve Tupana'ga mboukwahahava, ei ga ęa pe.

⁵ Arimo mytu'ẽ nhande ve. Nurã nhande hepiagi ikwahawaęwama. Na jitehe ji ruvame vyva koty ji imomytu'ẽi vvyakotyve'ęa akaęi pe tokwaha ti ęa Tupana'ga javo.

⁶ Onhi'i'ęirẽ Jesus'ga nyvuni yja rehe ikotiamo. A'ea ga imongyi hehae'ýve'ga ropepira rehe a'ero.

⁷ —Heregwovo ejovaheita kiro, ei Jesus'ga ga pe. Pevo ypia'i pe Siloé pe ti eho, ei ga. (Siloé ko Imondopyra.)

Pevo hehae'ýve'ga hoi a'ero. Ojovaheirẽ ga hepiakatu ui. Judeus'ęa poravykye'yma rupi sábadu rupi Jesus'ga japoi yja kotimbyra a'ea pyvõ ga mbohehavo katu. ⁸ Aerẽ hehae'ýgwera'ga rongakotyve'ęa ga repiagi. Igwete ęa ei jara'ęa pavẽi – kiroki ęa hehae'ýve'ga repia ga poranduranduvame itambere'ia rehe jipi – igwete ęa ei:

—Akoja'ga rui novia? ei ęa ojohupe, kiroki ga oporandurandu itambere'ia rehe jipi oina, ei ęa.

⁹ —Ga tuhẽ, ei jara'ęa.

Emo jara'ęa e'i:

—Akoja'ga'jave'ga tehe, ei ęa.

Hehae'ýgwera'ga e'i ęa pe a'ero:

—Ji tuhẽ ko a'ea, ei ga.

¹⁰ —Marã nde rehakaturamo kiroęwe a'ero? ei ęa ga pe.

¹¹ —Uhu ga ji pyri – Jesus ei ęa ga pe, ei ga. Igwete ga ikotĩ yja ęwendya pyvõ imongyavo jiropepira rehe, ei ga. A'ero ga ji mondoi ypia'i pe Siloé pe ji mbojovaheita, ei ga. Ganhi'i'ęa rupi ji hoi a'ero. Jijovaheipavame kiro ji ma'eęatui, ei ga ęa pe.

¹² —Mahã ga naerũ? ei ęa ga pe.

—Ji ndakwahavi, ei ga.

Fariseusva'ea e'ie'i hehae'ýgwerava'ea pe

¹³ Judeus'ęa poravykye'yma rupi sábadu rupi Jesus'ga japoi yja kotimbyra a'ea pyvõ ga mbohehavo katu. Kiro ęa hehae'ýgwera'ga rerohoi fariseus'ęa pyri a'ero.

¹⁵ Igwete fariseus'ęa ei ga pe no:

—Marã nde rehakaturamo aęwamo naerũ?

—Omony ga yja kotimbyra jiropepira rehe, ei ga. Igwete ji jovahei nhima'eęatuaęwama, ei ga ęa pe.

¹⁶ Jararamo ęa ei ga pe a'ero:

—Akoja'ga koi Tupana'ga nombuhurukari ga, ei ęa. A'ereki ga oapo mbatera sábadu rupi nhaneramonhava'ea nhi'ipo'rue'ymamo. Oko te'varuhu ga a'ero, ei ęa. Jara'ęa e'i:

—Po ga rekote'varuhui hamo, a'ero po ga ndoapoi nanongara ahemonhimomby'ava'ea jipi hamo, ei ęa. A'ero ęa nhonhi'i'ęayvari ga rehe. ¹⁷ Igwete ęa ea'javi hehae'ýgwera'ga pe:

—Oro nde? ei ęa ga pe. Po ga nde mbohehakatui marãi re po nde ga pe a'ero? ei ęa.

—Tupana'ga nhi'i'ęa mombe'uhara'ga po, a'e ji, ei ga ęa pe.

¹⁸ Emo judeus'ęa nduvihava'ęa ndogweroviapotari ga mbohehakatua.

—Ndahehai po ga raji'i, ei ęa novia.

A'ero ęa hehae'ýgwera'ga ruva'ga mbuhurukari ojipyri gayhẽa reheve.

¹⁹ —Pe'ji katu ti ore ve, ei ęa ęa pe. Gaha ko ndera'yramo? A'iti ga ndahehai o'arame novia? ei ęa. Pe'ji ti ore ve. Marã kiro ga rehauhuro naerũ? ei ęa ęa pe.

²⁰ —Ga orera'yra'ga tuhê, ei ġa. A'iti tuhê ko ga nda-hehai o'arame ikwehe novia. A'ea ore orokwaha hete, ei ġa ġa pe. ²¹ Emo gambohehakatugwera – a'ea ore ndorokwahavi. Marã po ga ma'eġatui kiro? oro'e ore, ei ġa. Ma'ġa omboheha katu ga naerũ? oro'e ore. A'ereki ore ndorokwahavi gambohehakatugwera, ei ġa ġa pe. Pe'ji ti ga pe a'ero. A'ereki ga yvuakaruhu. Gaha po ti onhimombe'u pe me nehê, ei ġa ġa pe.

²² A'ea ġa ei okyhyjiavo. A'ereki ojikwe judeus'ġa nduvihava'ġa e'i ojohupe: "Kiroki ġa e'i Jesus'ga pe: 'Ga ko Cristoramo Tupana'ga remimbuhurukaramo' – timo'ëuka hete ti ġa mondovouka avuirama nhande-jatykahava hugwi nehê tura'javyme ti ġa ipype javo nehê," e'i jipe judeus'ġa nduvihava'ġa ojohupe. ²³ Nurã hehae'ÿgwera'ga ruva'ġa ei ġa pe: "Orera'yra'ga yvuakaruhu. Pe'ji ti ga pe a'ero tomombe'u ti ga ombohehakatugwera javo," ei ġa ġa pe. A'ereki ġa okyhyji hete gwuvihava'ġa hugwi.

²⁴ Kiro fariseus'ġa hehae'ÿgwera'ga mbuhurukara'javi ojipyri a'ero.

—Ere ti kiro ore ve: "A'itituhêva'ea jate ti ji amombe'u. A'ereki Tupana'ga ji rendu." Ere ti poro kiro, ei ġa ga pe. A'ereki ore orokwaha hete akoja'ga rekote'varuhua, ei ġa.

Jesus'ga pe ġa ei o'mbero oko te'varuhu ga javo.

²⁵ —A'ea ji ndakwahavi, ei ga. Mara'ngu po ga okote'varuhua? ei ga. Emo ymya ji ndajirehai hepiage'yma. Aġwamo ji rehakaturu hepiakatuavo. A'ea ji akwaha hete reki jitekovo, ei ga ġa pe.

²⁶ Igwete ġa ei ga pe:

—Marã ga nde rerekoi nde mbohehakatugwera? ei ġa ga pe.

²⁷ —Amombe'u ko ji pe me ko, ei ga ġa pe. Pe ki a'e te napehendukatui, ei ga ġa pe. Maranuhũrame pe hendupotara'javuhui naerũ? Peko pota pe gareheva'ero no naerũ? ei ga ġa pe.

²⁸ A'ero ġa ete'varuhuhetei ja'javo ga pe.

—Ndehe tehe reki erekouhu akoja'gareheva'ero, ei ġa ga pe. Ore ki a'e te Moisésva'eareheva'ero oroko, ei ġa. ²⁹ Tupana'ga e'i Moisésva'ea pe ahe rerekovo hako. A'ea ore orokwaha orokovo, ei ġa. Akoja'ga reki ma'ġa e'i ga pe ga mbuhurukaraġwama? A'ea ore ndorokwahavi, ei ġa ga pe.

³⁰ —Mbiperanuhũ ko a'ea! Anhimomby'a hete ji pe nenduvame, ei ga ġa pe. Ga ji mboheha katu. Emo pe ndapekwahavi ga ma'ġa ga mbuhuruka javo, ei ga ġa pe ġa nderekomemuamo. ³¹ Tupana'ga nohenduvi te okote'varuhuve'ġa nhi'iġa jipi. Tikwaha pa nhande a'ea, ei ga. Ġa ki a'e te – kiroki ġa ga mbohete tuhê okovo garemimbotarimova'ea rehe – nanongara'ġa Tupana'ga ġwendu katu, ei ga ġa pe. ³² Vyva apoagwera jate ahe nohenduvangavi hehae'ÿve'ġa moma'eġatua – kiroki ġa ndahehai o'arame. Kiro mo jate nhande nihenduvi no, ei ga ġa pe. ³³ Po Tupana'ga rui ga mbuhuruka hamo, a'ero po ga ndoapoi ahemonhimomby'ava'ea hepiuka nhande ve hamo, ei ga ġa pe.

³⁴ Igwete ġa ei ga pe:

—Na tuhê ko nde e'a ereko te'varuhu, ei ġa. Kiro nde ore mbo'epotaruhui naerũ? ei ġa ga pe.

A'ero ġa ga mombori pea hugwi.

Hehae'ÿve'ġa'jave'ġa

³⁵ Aerê Jesus'ga henduvi ga mombe'ua.

—Omombo ġa hehae'ÿgwera'ga onga hugwi, ei ġa ga mombe'gwovo.

Igwete Jesus'ga hoi ga reka. Ga repiagame ga ei ga pe:

—Erejiko pota nde Tupana'ga remimbuhurukara'ga rehe? ei Jesus'ga ga pe.

³⁶ —Ma'ġa naerũ? ei hehae'ÿgwera'ga. Tajiko ti ga rehe a'ero javoji, ei ga ga pe.

³⁷ —Erehepia nde ga'ama ejipyri a, ei Jesus'ga. Ere-hendu nde ganhi'iġa no, ei ga. Jihi ko a'ea, ei ga ga pe.

³⁸ —Ajiko ji nde rehe, ei ga Jesus'ga pe a'ero.

Igwete ga Jesus'ga mbohetei jipojykhara'ga javo ga pe.

³⁹ Aerê Jesus'ga ei:

—Jirura ġwaramo ti ji avove'ġa mboja'oja'ogi ojohugwi, ei ga. Jara'ġa po ti ojiko ji rehe. Jara'ġa po ti ndojikogi ji rehe, a'e ji, ei ga. Jukwaha reki ġandekote'varuhua a'ero, ei ga. Nahã, ei Jesus'ga. Hehae'ÿve'ġa ndokwahavi jipi hepiage'yma ġwaramo. Vvyakotyve'ġa hehae'ÿve'ġa ja a'ero, ei ga ġa pe. Jara'ġa e'i reki: "Ore ko hehae'ÿve'ġa ja ikwahave'yma. Ekwahavuka ti ore ve a'ero," ei ġa ji ve, ei ga. Nurã po ti ġa Tupana'ga kwahavi tuhê a'ero nehê ojikogame ji rehe nehê, ei ga. Jara'ġa ki a'e te e'i tehe ojive: "Ore ko hehae'ÿve'ġa ja rui oroko. Orokwaha hete ore," ei ġa novia, ei ga. Ki ġa tuhê po ti ndokwahavi Tupana'ga a'ero nehê. A'ereki ġa ndojikopotari ji rehe. Ġa nde'i ji ve: "Ekwahavuka ti ore ve," ei Jesus'ga ġa pe.

⁴⁰ Jararamo fariseus'ġa ġwendu ganhi'iġa okovo ga pyri. Igwete ġa ei ga pe:

—Ore ve po nde ei naerũ: "Ġa ko hehae'ÿve'ġa ja ndokwahavi?" ei ġa ga pe.

⁴¹ Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Pyri po pe ei hamo: "Ore ko hehae'ÿve'ġa ja ndorokwahavi. Ekwahavuka ti ore ve a'ero," pe'ji po pe hamo, ei ga ġa pe. Po pe ei poha hamo, a'ero po pe napenhimongote'varuhui hamo. Emo pe pe'ji: "Ore ko hehae'ÿve'ġa ja rui. Orokwaha hete ore," pe'ji pe, ei ga. A'ero pe nhimongote'varuhui jipi, ei ga. Naname Tupana'ga nomombori pendekote'varuhua pe hugwi a'ero, ei Jesus'ga ġa pe.

Ovelhas repiakatuhara'ga

10 Igwete Jesus'ga ei ġa pe ġa mbo'eavo:

—Tamombe'u katu tuhê ti pe me, ei ga. Ovelhas repiakatuhara'ga oki ogwovo ovelhas rokaja pype jurukwara rupi, ei ga. Kiroki ga jurukwara rupi rui oki ipype – ga ko iporomive'ga ahe moandyandyita. Ojiupi ga hokairungava rehe tapyhygahyahi ti herogwovo javo, ei ga. Hepiakatuhara'ga ki a'e te uhu hovapytymbava rerekohara'ga pyri. ³ A'ero ga hovapytymbavogi

hepiakatuha'ga pe toki ti ga ipype javo, ei ga. Igwete hepiakatuha'ga ki ua ġwenymbava pyri hera nanani henoina heno'eamo tokaja hugwi herogwovo, ei ga. A'ea ġwendu katu ganhi'iġa. ⁴ Herohorame ga hoi henonde okovo ji reviri tuhu katu javo. A'ereki garenymbava okwaha ganhi'iġa, ei ga. ⁵ Hajiheve'ga reviri ovelhas ndohoi tuhē. A'ereki ndokwahavi hajiheve'ga nhi'iġa. Oka'nhy reki nanongara'ga hugwi a'ero, ei ga ġa pe.

⁶ Nahā Jesus'ga ei moroġitapyahua mombe'gwovo ojo'java'ea mombe'gwovo ġa pe. Emo ġa ndokwahavi okovo.

—Maraname ga imombe'ui poa nhande ve? ei ġa ojohupe.

Jesus'ga ko jurukwara'jave'ga

⁷ A'ero Jesus'ga ei ġa pe no:

—Tamombe'u katu tuhē pe me, ei ga. Jurukwara rupi ovelhas oho okovo tokaja pype. A'ea rupi jitehe hepiakatuha'ġa hoi ovelhas pyri herekovo, ei ga. Ji ko jurukwara'java'ea, ei Jesus'ga. A'ereki ji rupi jate vvyakotyve'ġa oho Tupana'ga viara rupi. A'ereki ji jate ġa mongo gareheva'ero, ei ga. Jihi jate ġa mbo'euka ġandepiakatuha'ġa pe no, ei ga. ⁸ Kiroki ġa ji renonde oko timbo'e ti Tupana'gareheve'ġa javo novīa – iporomive'ġa ja ġa ahe moandyandi pota, ei ga. Onhimbuhu tehe ġa Tupana'gareheve'ġa pyri ġa nderekote'varuhavo. Tupana'gareheve'ġa ki a'e te nohenduvi ġanhi'iġa, ei ga ġa pe. ⁹ Ji ko jurukwara'java'ea, a'e ji, ei Jesus'ga ġa pe. Ji pyri ġa nduri javo. “Nde rupi ti toroho Tupana'ga pyri,” ei ġa ji ve, ei ga. Ġa erame ji ve po ti ji ġa mongoi Tupana'gareheva'ero ġa nderekokatuavo nehē. A'ero po ti ġa inoġatui opy'a okovo nehē, ei ga. Igwete po ti ji imombyryvi ġa pe nehē ġa ndepiakatuavo ġa nderekovo nehē, ei ga ġa pe. ¹⁰ Iporomive'ġa uhu jipi tapyhy ti herogwovo javo. “Tajuka ti,” ei ġa. A'ea rehe jate ġa nduri. Ji ki a'e te ajo tamboheaporoġita pyahu ti ġa mbohoryva javo, ei ga. Tamongo ti ġa Tupana'ga pyri nehē no, a'e ji, ei ga ġa pe.

Jesus'ga ko ovelhas repiakatuharete'ga'jave'ga

¹¹ —Ji ko ovelhas repiakatuha'ga'java'ea jipryheteva'ea jitekovo, ei Jesus'ga javo ġa pe. A'ereki ji ahepia katu jijiheve'ġa. Ġandepykavamo po ti ji manoi nehē tomanoyme ti ġa javoji, ei Jesus'ga ġa pe. ¹² Ji ko ojipe'ga ja rūi – kiroki ga e'i tehe ovelhas repiakatuha'ga pe tahepia ti nerenymbava nde ve javo tehe, ei ga. Ġwenymbava rūi ġwaramo ga ndogwerekokatui reki ovelhas. Nurā ja'gwara'java'ea lobo rurame hehe ta'u javo, kiro ga pohipavi ovelhas hugwi a'ero onhana ogwovo, ei ga. A'ero lobo ruri ipyhyga ovelhas herogwovo ojive. Jara okwaki'o pa ojohugwiugwi, ei ga. ¹³ Oka'nhy ga ogwovo ovelhas reja. A'ereki ga ni'aġataruhui ovelhas rehe hepiakatuha'ga rūi okovo ġwaramo, ei ga ġa pe. Ji ko ga ja rūi a'ero, ei Jesus'ga.

¹⁴ —Jihi ko hepiakatuha'ga'java'ea jipryheteva'ea, ei Jesus'ga. Jiruva'ga ji kwaha hete. Akwaha hete ji ga no, ei ga. Na jitehe ji kwaha hete jijiheve'ġa. Ġa ji kwaha hete no. Aerē ti ji manoi ġandepykavamo nehē no, ei ga. ¹⁶ Ġa ndeheve ji areko hajiheve'ġa jijiheva'ero no. Ġa ko judeus'ġarūive'ġa, ei ga. Ambojikoguka po ti ji ġa jijihe nehē. A'ero po ti ġa hendukatui nhinhi'iġa nehē, ei ga. A'ero po ti ġa nhaporemō ġa ndekoi jireheva'ero nehē ojihe'ae'a ojogwehe ojipenhindyvamo nehē judeus'ġa judeus'ġarūive'ġa, ei ga. Ji tehe po ti ġandepiakatuha'ga nehē ġa ndepiakatupava nehē, ei ga ġa pe.

¹⁷ —Jiruva'ga ji arō hete, ei ga. A'ereki ji a'e: Ji ti amano jiji ġandepykavamo nehē takwera'ja ti ji javo, ei ga. ¹⁸ Ji jujukaukare'ymame nhiarōe'ŷve'ġa pe po ti tegwete ġa pe jujukahava nehē. Emo nhiremimbotarimo po ti ji jujukaukari ġa pe nehē, ei ga. Jipopoaka ji jiji-jukavouka nhinhimbogweravuka no, ei ga. A'ereki jiruva'ga e'i ji ve a'ea rehe: “Nahā po ti nde rekoi nehē”, ei Jesus'ga ġa pe.

¹⁹ Kiro judeus'ġa nduvihava'ġa nhonhi'iġayvara'javi Jesus'ga nhi'iġa renduva. Jara'ġa e'i onhimongyavo:

²⁰ —Anhaġa opojyka ga mboheagwryvuhavo Diabog'gapyriva'ea, ei ġa. Maraname pe henduvuhui ganhi'iġa naerū? ei ġa jara'ġa pe.

Jara'ġa ki a'e te e'i:

²¹ —Ġa nde'i te nanongara pe anhaġa opojykarama, ei ga. Anhaġa nomoma'eġatui reki hehae'ŷve'ġa a, ei ġa.

Nahā judeus'ġa nduvihava'ġa nhonhi'iġayvari Jesus'ga nhi'iġa rehe.

Ahe ndokoi Jesus'ga rehe

²² Aerē Jesus'ga rekoi judeus'ġa jatykahavuhua pype. Igwete ga hoi okovo onga rembe'yvuhu pe ġambo'ehai pe – a'ea pe ġa ei Salomāova'ea apoa. Kiro yapouhua. Igwete judeus'ġa japoi toryva pevo cidade de Jerusalém me. A'ea rupi ġa ojapyakaaka ojatyhavuhua apopava rehe. A'ereki ymya onga apopavame ahe okwava'ē Tupana'ga pe ġwino teni javo ga pe.

²⁴ Igwete Jesus'ga hoi okovo onga rembe'yvuhu pe. A'ero judeus'ġa nduvihava'ġa nduri Jesus'ga pyri ga ati-mana javo ga pe.

—Manamehū po ti nde nhimombe'ui ore ve nehē? ei ġa Jesus'ga pe. Po nde Cristoramo Tupana'ga remimbuhurukaramo, enhimombe'u katu ti ore ve a'ero tonhimimyme ti ore ve, ei ġa ga pe.

²⁵ —Anhimombe'u tuhē ko ji pe me jipi, ei Jesus'ga ġa pe. Emo pe ndaperoviapotaruhui nhinhi'iġa. Nhirembi-apoa – a'ea Tupana'ga oapouka ji ve – a'ea po ji kwahavukari pe me hamo, ei ga ġa pe. ²⁶ Emo pe ndaperoviapotari. A'ereki pe jireheva'ea rūi, ei ga. ²⁷ Jireheve'ġa ġwendu katu nhinhi'iġa, ei ga. Akwaha hete ji ġa. Igwete nhiremimbotarimova'ea rehe ġa ndekoi jipi, ei ga ġa pe. ²⁸ Amboheaporoġita pyahu ko ji ġa kiro, ei ga. Aerē po ti ji ġa nderohoi yvagi pe ġa mongovo Tupana'ga pyri avuirama nehē no. A'ero po ti ġa ndo-hoa'javi hahyva'ea ruvihava pype nehē, ei ga ġa pe.

Ndipe'akavi ġa ji hugwi, ei ga. ²⁹ Jiruva'ga – gaha ġa mbojikoguka ji rehe – ga popoakahetero jara'ġa hohe pa. Nurã ndipe'akavi ġa ga hugwi, ei ga. ³⁰ Ojipeji ko ore rekoi Tupanamo jiji jiruva'ga pavëi, ei ga ġa pe.

³¹ A'ero judeus'ġa nduvihava'ġa ipyhygi ita tiapi ti ga javo. ³² Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Pehepiepia pe nhirembiapoa novã, ei ga. He'yi-va'ea Tupana'ga oapouka ji ve pyryva'ea. Marãva'ea rehe pe ji apipotaruhui naerũ? ei Jesus'ga ġa pe.

³³ —Pyryva'ea rehe rui ore nde apipotari, ei ġa ga pe. Nde euhurame ite'varuhuva'ea rehe ore nde apipotari. A'ereki nde Tupana'ga mbotegwetei javo tehe ga pe. A'ereki nde vyakotyva'ero tehe erenhimongo potaruhu Tupanamo, ei ġa ga pe.

³⁴ Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Pekwaha pe pejiapoa ikwatijara novã. Kiha ko omombe'u Tupana'ga nhi'iġa ahe ve hako, ei ga ġa pe. A'ereki Tupana'ga e'i ahe ve hako: "Pe'e ti ojipe'ġa pe ji py'rovo," ei ga. Ahe ve jitehe ga ei a'ero: "Pe ko tupanamo," ei ga. Ikwatijara – kiroki omombe'u Tupana'ga nhi'iġa – kia koi a'itituhëva'ea, ei Jesus'ga ġa pe. Tupana'ga e'i ahe ve hako pe ko tupanamo javo.

³⁶ Maranuhurame pe euhui ji ve naerũ ji nhimombe'urame ji ko Tupana'ga ra'yramo javo, ei ga ġa pe. "Nde erembotegwete Tupana'ga," pe'ji tehe pe ji ve, ei ga. Emo ji ve tuhë Tupana'ga ei: "Ndehe ti eho yva koty ekovo nhiremimbotarimova'ea rehe nehë," ei ga ji ve, ei ga. ³⁷ Pe ndaperoviarihu nhinhi'iġa, ei ga. Ji ko Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe ako tuhë japovo ahemonhimomby'ava'ea. Po ji japoe'ymame taperoviaru ti nhinhi'iġa a'ero. Ji japorame ahemonhimomby'ava'ea po pe hepiagame heroviaru hamo, ei ga. Perovia ti a'ero tapekwaha orejikoty'ara onhopavëi jiji jiruva'ga pavëi. A'ereki jiruva'ga ojikoty'a ji pavëi okovo. Jiji ajikoty'a jiruva'ga pavëi no, ei ga ġa pe.

³⁹ Kiro ġa Jesus'ga pyhypotara'javi a'ero novã. Igwete ga nhimbojirevi ogwovo ġa hugwi.

⁴⁰ Igwete Jesus'ga jivira'javi rio Jordão aherovai opytavo – perope João'va'ea ġamobatizagweri pe. ⁴¹ Kiro he'yjuhuve'ġa nduri Jesus'ga pyri. Igwete ġa ei ojuhupe:

—João'ga ndoapoangavi ahemonhimomby'ava'ea, ei ġa ahe mombe'gwovo. Emo Jesus'ga mombe'urame ga omombe'u katu pa, ei ġa ojuhupe.

⁴² A'ero pevove'ġa jikogi Jesus'ga rehe onhimongyavo.

Lázaro'va'ea manoagwera

11 Ojipe'ga kiro itetirũa. Garera ko Lázaro. Cidade de Betânia pe ga rui ġwendyra'ġa pavëi. Ġa ko Martahëa Mariahëa pavëi. (Mariahëa ko akjahëa – kiroki hëa aerë omongy nhandya perfume nhandepojkaharete'ga pya rehe Jesus'ga pya rehe. A'ero hëa imomikaġi gapya o'ava pyvõ.) Hëakuvyra'ga Lázaro'ga kiro itetirũa. ³ Nurã Maria'ġa ojipe'ga mondoukari Jesus'ga pyri.

—Ere ti nhandepojkaharete'ga pe itetirũa hete kiro garemiarõhara'ga javo ga pe, ei ġa ga pe imondovouka onhi'iġa Jesus'ga pe.

A'ero ga hoi ġanhi'iġa imombe'gwovo Jesus'ga pe.

⁴ Henduvame Jesus'ga ei:

—Lázaro'ga tetirũa nomomanoukaraġwami ga, ei ga. Gatetirũa ko Tupana'ga ruvihavuhetea repiukaraġwama tokwaha ti ġa jiruvihavuhetea no, ei ga. Gatetirũaro ġwaramo po ti ġa ei ji ve nehë ipopoaka hete Tupana'ga ra'yra'ga javo ji ve nehë, ei Jesus'ga.

⁵ Jesus'ga oko hete Marta'ġa ndehe ġakuvyra'ga rehe no Lázaro'ga rehe. ⁶ Emo imombe'urame Lázaro'ga tetirũa ga pe Jesus'ga opytaahi'vi na'ë pevo upa. Mokõi ga kiri pevo jitehe. ⁷ Kirë ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe a'ero:

—Xajivy ti kiro Judéiapeve'ġa gwyrri pe a'ero, ei ga ġa pe.

⁸ —Jesus, ei ġa. Judéiapeve'ġa nde apipotaruhu pevo oji'i. Kiro nde hopotara'javamo pevo jitehe naerũ? ei ġa Jesus'ga pe.

⁹ Igwete Jesus'ga ei nahã javo ġa pe:

—Ara rupi ve gwereko doze horas, ei ga. Arimo nhandehorame nhandekovo nhande ndi'ari yva rehe hepiakatuavo ġwaramo. A'ereki nhanderyapehava omomytu'ë nhande ve, ei ga ġa pe. Ypytunimo nhandehorame nhande ari a'ero hepiage'yma ġwaramo. Tegwete nhande ve a. A'ereki nianderyapehavi ypytunimo, ei ga ġa pe. Aġwamo ko arimova'ea ja nhande ve. Aġwamo nhande rekorame Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe nianemombikavi, ei ga. A'ereki Tupana'ga omomytu'ë ġwemimbotarimova'ea nhaneak-ãġi pe nhande pokoga jipi, ei ga. Aerë po ti ypytuna ja nhande ve nehë. A'ereki aerë nhande manorame tegwete nhande ve, ei ga. Xaho tuhë ti kiro a'ero. A'ereki ndohoi ve nhimomanohava apiavo, ei ga ġa pe imombe'gwovo.

¹¹ Aerë Jesus'ga ei ġa pe no:

—Nhaneremiarõhara'ga kiro oki upa Lázaro'ga, ei ga. Taho ti ga moma'eamo a'ero, ei ga ġa pe.

¹² Igwete garemimbo'ehara'ġa ei:

—Po ga kirame kiro a'ero po ti ga nhimohiġatui nehë, ei ġa ga pe novã.

¹³ "Lázaro'ga kira pe po ga ei ra'e," ei ġa oyvyteri pe. Lázaro'ga manoa pe Jesus'ga ei reki. A'ero ga imombe'ukatui ġa pe:

¹⁴ —Lázaro'va'ea omano ra'e, ei ga ġa pe. ¹⁵ Ji reko'e'yma ġwaramo ahe pyri ahe manorame a'ero po ti ji pe monhimomby'ahetei nehë tapejiko hete ti ji rehe javo. Nurã ji roryvamo jirekoe'yma rehe pevo, ei Jesus'ga. Xaho ti kiro ahe pyri a'ero, ei ga ġa pe.

¹⁶ Igwete Tomé'ga – o Gêmeo ei ġa ga pe – igwete ga ei jara'ġa pe:

—Xaho ti Jesus'ga rupi xamano ti ga pavëi a'ero nehë, ei Tomé'ga ġa pe.

A'ero ġa hoi cidade de Betânia pe pea rupi ogwovo.

Jesus'ga ko ġambogwerahavamo

¹⁷ Jesus'ġa horame Betânia pe ġa imombe'ui Lázaro'ga manoagwera ġa pe.

—Mbohapy'ri quattro ore kiri kiro ahera'oa mongirē itaruvihavuhua kwaruhua pype ahe noġa, ei ġa imombe'gwovo Jesus'ġa pe.

¹⁸ Jerusalém ko ira'agwe Betânia hugwi trêš quilômetros. ¹⁹ Pevove'ġa ohooho a'ero Martahêa pyri Mariahêa pyri no ġa porogwetyga. ²⁰ Igwete Martahêa henduvi Jesus'ga rura mombe'urame. A'ero hêa hoi tahovafî ti ga javo. Mariahêa ki a'e te onga pype hêa reni upa. ²¹ Igwete Martahêa hoi ovahema Jesus'ga pyri.

—Jesus, ei hêa ga pe. Avo po nde rekoi raji'i hamo, a'ero po jikuvyrava'ea nomanoi raji'i hamo! ei hêa Jesus'ga pe. ²² Kiroġwe vehevi nde erame Tupana'ga pe po ti ga nde rendukatui hamo, ei hêa ga pe. A'ea ji akwaha hete, ei hêa ga pe.

²³ —Okwera po ti ndekuvyrava'ea nehê, ei Jesus'ga hêa pe.

²⁴ —Akwaha ji aheweravaġwama aerê mbapava koty Tupana'ga omanove'ġa mbogwerapavame nehê, ei hêa.

²⁵ Igwete Jesus'ga ei hêa pe:

—Jihi ko ġa mbogweraharamo ako ġa mongovo, ei ga. Kiroki ġa ojiko ji rehe – omanorame vehevi po ti ġa ndekoi avuirama Tupana'ga pyri nehê, ei ga hêa pe.

²⁶ Kiroki ġa heporoġita pyahu ojikoga ji rehe – ġahã po ti ndohoi tuhê hahyva'ea ruvihava pype nehê. Oko hete po ti ġa Tupana'ga pyri avuirama okovo nehê, ei ga. Ererovia nde a'ea? ei Jesus'ga hêa pe.

²⁷ —Arovia ji, ei hêa ga pe. A'ereki nde ko Tupana'ga remimbuhurukaramo ereko Tupana'ga ra'yramo ereko, ei hêa. A'ereki nde ve ko Tupana'ga e'i hako toho ti ga yvya koty javo, e ko ga nde ve, ei hêa ga pe.

Jesus'ga ojehe'o

²⁸ O'erê Jesus'ga pe Martahêa jivyri ua onga pe. Igwete hêa hoi oirũhêa pyri Mariahêa pyri. Ġandovakie'ÿ hêa hoi javo hêa pe.

—Uhu ga nhanembo'ehara'ga, ei hêa. “Tuhi ti hêa ji pyri,” ei ga nde ve, ei hêa Mariahêa pe.

²⁹ A'ea renduvame kotihî hêa po'ami ogwovo ga pyri Mariahêa. ³⁰ Jesus'ga novahemi ve cidade pe. A'eva ga rekoi – perope Martahêa oho ga rovatiamo. ³¹ Kiro Mariahêa po'ami nhandaipe ogwovo ga pyri a'ero. Kiroki ġa hêa pavêi oko onga pype hêa porogwetyga – gwepia ġa hêahoa. Nurã ġa ei ojohupe novîa:

—Kiro hêa hoi aheryvy pe tajehe'o ti ahe pyri javo, ei ġa novîa. Xaho ti hêa reviri a'ero, ei ġa ojohupe a'ero.

³² Kiro Mariahêa hoi Jesus'ga pyri a'ero. Ga repi-agame hêa ndurugi ġwenypy'amo gapya pyri.

—Jesus, ei hêa. Avo po nde rekoi raji'i hamo, a'ero po jikuvyrava'ea nomanoi raji'i hamo! ei hêa ga pe.

³³ Jesus'ga gwepia hêajehe'oa ġajehe'oa reheve – kiroki ġa uhu hêa rupi. Omynhete gapy'a a'ero. ³⁴ Igwete ga ei:

—Mome pe ahe noġi raji'i? ei ga ġa pe.

—Herejo hepiaga, ei ġa ga pe.

³⁵ Igwete Jesus'ga jehe'oi.

³⁶ —Pehepia. Ga oarõ hete ahe! ei ġa ġajehe'oa repiaga.

³⁷ Jara'ġa ki a'e te e'i:

—Ga omoma'eġatu hehae'ÿve'ga raji'i, ei ġa. Tegwete po ga pe naerũ Lázaro'ea manoagwama mombiga raji'i naerũ? ei ġa ojohupe.

Ombogwera ga Lázaro'ea

³⁸ Jesus'ga py'a omynhetea'ja. Igwete ga ruri garyvy pe ikwaruhu pe. Jurukwara pype u itauhua imohinipyra hovapytymbavamo.

³⁹ —Pepe'a ti itauhua, ei Jesus'ga pevove'ġa pe.

A'ero Martahêa ei ga pe:

—Ah, Jesus, kiro inemahivamo jikuvyrava'ea ra'oa.

A'ereki he'ÿi' quattro ore kiri ahe manorê, ei hêa ga pe.

⁴⁰ Igwete Jesus'ga ei hêa pe a'ero:

—A'e ko ji nde ve ko: “Po ti nde jikogi ji rehe, a'ero po ti nde hepiagi Tupana'ga ruvihavuhetea nehê,” ei ga hêa pe.

⁴¹ A'ero ġa ipe'ai itauhua jugwi. Igwete Jesus'ga jovavuri yvagi pe javo.

—Apî, ei ga. Ndepyry hete nde ji rendukatuavo kiro, ei ga Tupana'ga pe. ⁴² Nde ji rendu katu tuhê jipi. Emo ji a'e poa nde ve avove'ġa ndovaki togwerovia ti ġa neremimbuhuragwera ji rehe, ei ga Tupana'ga pe.

⁴³ Onhi'iġirê Tupana'ga pe Jesus'ga ea'ÿi:

—Lázaro, ei ga. Here ehema! ei ga ga pe.

⁴⁴ A'ero Lázaro'ga vyri omanoa hugwi ohema ikwaruhua hugwi. Imamanipyra ga gweru opya opoa reheve. Ga'akaġa na jitehe gwereko tapy'ynhapira ojihe no. A'ereki judeus'ġa omamamama ahera'oa tapy'ynhapipukuhua pyvõ jipi ahe mondorame ahe noġa ita kwaruhua pype jipi.

—Pemama'ndo ti ga hugwi tapy'ynhapira kwaharava ga hugwi toho ti ga, ei Jesus'ga ġa pe.

Ahe ojuka pota Jesus'ga

(Mateus 26.1-5; Marcos 14.1-2; Lucas 22.1-2)

⁴⁵ Kiro he'yjuhuve'ġa jikogi Jesus'ga rehe a'ero judeus'ġa – kiroki ġa uhu Mariahêa pyri. A'ereki ġa gwepia Jesus'ga remimbogwerava. ⁴⁶ Jara'ġa ki a'e te oho fariseus'ġa pyri imombe'gwovo.

—Jesus'ga ombogwera Lázaro'ga gamanoa hugwi! ei ġa ġa pe Jesus'ga mombe'gwovo.

⁴⁷ A'ero fariseus'ġa ei ikwava'ehara'ġa nduvihava'ġa pavêi:

—Timbojatyka jara'ġa a'ero ġamoġitahara'ġa.

Igwete judeus'ġa moġitahara'ġa jatykapavi javo ojohupe.

—Marã po ti nhande rekoi nehê naerũ? ei ġa ojohupe. A'ereki he'yjuhu akoja'ga oapoapouhu ahemonhimomby'ava'ea jipi, ei ġa Jesus'ga mombe'gwovo.

⁴⁸ Po ti nhande nimombigi ga, a'ero po ti ġa nhaporemo ġa jikogi ga rehe nehē, ei ġa. "Gaha jate kiro oko nhanderuvihavuhetero," e po ti ġa ga pe a'ero nehē, ei ġa ojohupe. Huvihavuhu'ga ikwahavame cidade de Roma pe po ti ga ei nehē: "Judeus'ġa po ti nanhirendukatua'javi kiro a'ero nehē," e po ti ga nehē, ei ġa. A'ero po ti ga soldados'ġa mbuhurukari nhande pyri tapemomba pa ti pe judeus'ġa javo. "Ġajatykahavuhua po ti pemomba pa nehē no," e po ti ga soldados'ġa pe nehē, ei ġa ojohupe.

⁴⁹ A'ero Caifás'ga – ga ko ikwava'ēhara'ġa nduvihavuhu'ga a'ea rupi – kiro ga ei ġa pe:

—Ndapekwahavihu pe! ei ga. ⁵⁰ Omano po ga hamo, ei ga javo. A'ero po ti ġa nianemomanoukari pa nehē. Na ti ojipejive'ga manoi nhande py'rovo a'ero xamanombavyme ti nhande judeusramo, ei ga ġa pe. Nanongara po ti pyry pe me nehē, ei ga. Pejapyaka katu ti a'ea rehe a'ero, a'e ji, ei Caifás'ga ġa pe.

⁵¹ Ga rūi onhimbo'e a'ea rehe javo. Tupana'ga reki ombo'euka ga hehe. A'ereki a'ea rupi Caifás'ga ikwava'ēhara'ġa nduvihavamo oko. Tupana'ga ombo'euka ga ġwemimbotarimova'ea rupi. A'ero Caifás'ga ei ġa pe imombe'gwovo Jesus'ga manoaġwama judeus'ġa ndepykavamo. ⁵² Judeus'ġa pe jate rūi reki Jesus'ga manoi. He'yjuhuve'ġa pe judeus'ġarūive'ġa pe ga manoi no – kiroki ġa ojiko Tupana'ga rehe ogwryri pe nhaporemo. Omano ga Tupana'gareheve'ġa pe nhaporemo tojihe'ae'a ti ġa ojogwehe ojipenhindyvamo javo.

⁵³ Igwete Caifás'ga ei ġa pe imombe'gwovo Jesus'ga manoaġwama. A'ero judeus'ġa nduvihava'ġa nhomonhi'iġi javo jipi.

—Marā po ti nhande Jesus'ga jukaukari nehē? ei ġa javo ojohupe.

⁵⁴ Nurā Jesus'ga ndokoa'javi judeus'ġa ndovaki. Pea hugwi ga hoi cidade de Efraim me a'ero upa ongae'yma koty. Efraim me ga pytai a'ero ġwemimbo'ehara'ġa pavēi.

⁵⁵ Kiro judeus'ġa oapo ġwerī toryva. Páscoa ei ġa jupe. A'ero ġa hoġahoi kiro ogwryra hugwi onhimongyavo tihepia ti toryva javo. Toryva renonde ġa hoi Jerusalém me onhimboavujikwejikwea nahanahā nhande nhimombyryvi Tupana'ga pe javo. ⁵⁶ A'ero ġa Jesus'ga rekarekari novā. Igwete ġa nhomonhi'inhi'iġi ojatykahavuhua pype o'ama.

—Marāi pe a'ero naerū? ei ġa ojohupe. Uhu po ti ga toryvi pe nehē? ei ġa. Mara'ngu po ti ga ure'yma nehē? ei ġa ojohupe.

⁵⁷ Ojikwe vehevi ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa ei ġa pe fariseus'ġa pavēi:

—Po ti pe ikwahavi garekohava, pemombe'u ti ore ve toropyhy ti ga, e'i jipe ġa ġa pe.

Gweka'vo ahe nhandya Jesus'ga pya rehe

(Mateus 26.6-13; Marcos 14.3-9)

12 Aerē Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ġa pe:
—Mbohapyrete cinco po ti nhande kiri. A'ero po ti ġa japoi toryva Páscoa Jerusalém me nehē, ei ga

ġa pe. Xaho na'ē ti Betânia pe, ei ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

Igwete ġa hoi Lázaro'ga pyri – akaja'ga Jesus'ga ombogwera gamanoa hugwi. ² A'ero pevove'ġa japoi mbatera Jesus'ġa pe to'u katu ti ġa ore pyri javo. Igwete Martahēa herueruri mbatera ġa pe. Lázaro'ga oapy oina Jesus'ga pyri jara'ġa pavēi. Igwete ġa i'ui.

³ Kiro Mariahēa heruri perfume nhandya. Nardo ei ġa jupe nomombaraviva'ea. He'yjuhuva'ea itambere'ia hēa omondo hehe. Meio litro hēa gwereko. Kiro hēa heruri heka'voga Jesus'ga pya rehe. A'ero hēa imomik-aġi gapya o'ava pyvō. Ikatiġahiva ohygahi onga rehe.

⁴ A'ero Jesus'ga remimbo'eharava'ea Judas Iscariotesva'ea – ahe ko aerē opyhyguka Jesus'ga – a'ero ahe ei:

⁵ —Maranuhūrame hēa nomondojuhu kia itambere'ia kwepygauka ġa pe? ei ahe. He'yjuhuva'ea itambere'ia trezentos po ġa ikwepygi hēa pe nhandya rehe ramo, ei ahe. Imbatere'yve'ġa pe po hēa imondoi itambere'ia a'ero ramo, ei ahe ġa pe.

⁶ Judasva'ea ni'aġataruhui reki imbatere'yve'ġa ndehe Mariahēa pe ja'javo. Ahe ko iporomiva'ea. Gwereko ahe Jesus'ġa pe ġaitambere'ia rryru'ia herekokatuhava. A'ero ahe ipyhygi itambere'ia jugwi imima ojive jipi. Nurā ahe nhi'iġahyi Mariahēa pe itambere'ia potaruhavo.

⁷ A'ero Jesus'ga ei:

—Na hēa rekoi jate ġwemimbotarimo, ei ga. Hēa gwereko a'ea nhitýhava rupiaramo, ei Jesus'ga.

⁸ Okoe'yimi imbatere'yve'ġa pe pyri. Imondopotarame po pe imondoi a'ero ġa pe jipi hamo, ei ga. Ji po ti a'e nakombegwei pe pyri nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

Ahe ojuka pota Lázaro'va'ea

⁹ Kiro judeus'ġa ikwahavi Jesus'ga ruva pevo Betânia pe. A'ero ġa nduri ga repiaga onhimongyavo.

Lázaro'ga repiaga ġa nduri no – akaja'ga Jesus'ga ombogwera. ¹⁰ Nurā ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa – ġa e'i jipe tijuka ti Jesus'ga javo – igwete ġa ei ojohupe kiro:

—Tijuka ti Lázaro'ga no, ei ġa.

¹¹ A'ereki he'yjuhuve'ġa judeus'ġa opohi kiro ġa hugwi Jesus'ga rehe okovo. Lázaro'ga mbogwerava ġwaramo ġa jikogi Jesus'ga rehe a'ero opohia ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa hugwi. Nurā ġa Lázaro'ga jukapotari kiro.

Jesus'ga ovahē Jerusalém me Domingo dos ramos

(Mateus 21.1-11; Marcos 11.1-11; Lucas 19.28-40)

¹² Ko'emame Jesus'ga ipyhygi jumentinho taho ti Jerusalém me i'arimo javo. A'ea ja Jerusalém me ġa Jesus'ga mombe'ui.

—Kiro po ti ga ruri nehē, ei ġa.

A'ero he'yjuhuve'ġa – kiroki ġa uhu toryva repiaga Páscoa repiaga – a'ero ġa ei:

—Xaho ti ga rovatiamo, ei ġa.

A'ereki ojipe'ġa omombe'umbe'u Lázaro'ga mbogwerava ġa pe.

—Orohepia ore Jesus'ga oji'i, ei ġa. Lázaro'ga manorame Jesus'ga hoi ikwaruhua pyri. Ga onhi'iġa

mondoi ga pe ga mbojipe'avo ga mbuhua jugwi, ei ġa. Nahã ga ga mbogweravi gamanoa hugwi oji'i, ei ġa imombe'gwovo ġa pe.

A'ea renduvame he'yjuhuve'ġa ei a'ero:

—Jesus'ga oapo hete ahemonhimomby'ava'ea, ei ġa. Xaho ti ga repiaga a'ero Lázaro'ga mbogwerahara'ga, ei ġa ojohupe.

Nurã Jesus'ga rura kwahavame ġa hoi ga rovatiamo. Igwete ġa hakã vondogi pindova rova ipyhyga herogwovo imbovavaga timbohete ti Jesus'ga javo. Igwete ġa ga mbojiroviari ga rerua ga rerovahema. A'ero ġa ei ga mombe'gwovo:

“Timbohete ti Tupana'ga,” ei ġa.

“Nhandepojoykaharete'ga ti tomombyry ga pe
– kiroki ga nhandepojoykaharete'ga Tupana'ga om-
buhuruka nhande pyri,” ei ġa.

“Tupana'ga ti tomombyry hete ga pe
– kiroki ga oko nhanderuvihavuhuhetero israeli-
tas'ġa nduvihavuhuhetero,” ei ġa.

Kiro Jesus'ga ruri jumentinho arimo ua a'ero. A'ereki na tuhë Tupana'ga rembikwatijarukara ahe ve imombe'ujipei garuraġwama.

“Tapekyhyji ti Jerusalémmeva'ero,” ei ahe.

“Pehepia. Kiro ki ga u penduvihavuhuhete'ga jumenta ra'ya arimo oina,” ei ahe ikwatija hako.

Jesus'ga rurame garemimbo'ehara'ġa nonhimombaragwahavi garura rehe.

—Maraname tuhë Jesus'ga ruri nahã naerũ? ei ġa ojohupe.

Jesus'ga kweravirë ogwovo Tupana'ga pyri, a'ea rupi ġa ikwahava'javi Tupana'ga rembikwatijarukara ahe ve. A'ero ġa ei: “Aherembikwatijara omombe'u jipe tuhë reki Jesus'ga ruraġwama,” ei ġa ikwahava. “Na tuhë ga ruri Jerusalém me a'ero ikwehe,” ei ġa. “Na tuhë nhande rekoi ga rerekovo ahe nhi'ĩpo'ruavo no ikwehe,” ei ġa ojohupe. Emo ga rurame ġa nonhimombaragwahavi hehe maraname ga ruri nahã javo.

¹⁹ Igwete fariseus'ġa ei ojohupe:

—Pehepia pe ġahoahivuhua ga pyri, ei ġa ojohupe. Xa'exa'e nhande ġa pe novĩa tapejikogi ga rehe javo ġa pe novĩa. Emo ġa oho pa ga pyri ga rehe gworygworyvamo, ei ġa ojohupe.

Gregosva'ea gwepia pota Jesus'ga

²⁰ Jararamo gregos'ġa uhu Jerusalém me ġa ndupi no – kiroki ġa uhu toryvi pe timbohete ti Tupana'ga javo. Gregos'ġa ko judeus'ġarũive'ġa. ²¹ Kiro ġa hoi javo Filipe'ga pe. Filipe'ga cidade ko Betsaida Galilíapeva'ea. Igwete gregos'ġa hoi javo ga pe.

—Filipe, ei ġa, orohepia pota ore Jesus'ga.

²² Igwete Filipe'ga hona'ëi imombe'gwovo André'ga pe. A'ero ġa jogwerohoi Jesus'ga pyri imombe'gwovo gregos'ġa nhi'ĩġagwera ga pe. ²³ A'ero Jesus'ga ei pevove'ġa pe:

—Ji ko Tupana'ga remimbuhurukara, ei ga. A'ero oho ġwerĩ kiro japiavo jiruvihavuhuhetea ukwahava apia-vo. A'ereki ji amano ġwerĩ, ei Jesus'ga ġa pe. ²⁴ Tamombe'u katu tuhë pe me. Ha'ynha ityme'ymame a'ea

tehe opyta ojipeji jate, ei ga. Ġa itymame ha'ynha omano ramenhumu. Omano'aġirë henhunhamo. Kirë po o'aramo ha'ynha herekoahivuhui, ei ga ġa pe.

Omanoaġwama pe Jesus'ga ei ha'ynha mombe'urame. A'ereki omanorë ga okwerava'ja. He'yjuhu gareheve'ġa a'ero ga ġa mboheaporoġi-tapyahurame.

²⁵ Igwete Jesus'ga ei:

—Kiroki ġa oko hete ojihe ji arõe'yma – ġa po ti omano ogwovo hahyva'ea ruvihava pype nehë, ei ga ġa pe. Kiroki ġa ndokohetei ojihe aġwamo ji arõhetea-vo – ġa po ti oko hete aerë ogwovo Tupana'ga pyri nehë, ei Jesus'ga ġa pe. ²⁶ Kiroki ġa jireheva'ero oko – nhiremimbotarimova'ea rehe po ġa ndekoi hamo. Perope ji ako a'ero – pevo jitehe po ti ġa ndekoi ji pyri nehë no, ei Jesus'ga. Kiroki ġa jireheva'ero oko – ġa pe po ti jiruva'ga ei pepyry hete pe javo nehë, ei ga ġa pe.

Jesus'ga omombe'u omanoaġwama

²⁷ Igwete Jesus'ga ei:

—Omynhete jipy'a kiro, ei ga. Marãi po ti ji a'ero nehë? Nda'ei po ti ji Tupana'ga pe: Apĩ, terembohahyukari ti ji ve nehë. Poa po ti ji nda'ei ga pe nehë, ei ga. A'ereki a'ea rehe tuhë ji ajo yvya koty tapo'ru ti ji hahya nhimanomo javo, ei Jesus'ga. ²⁸ Apĩ, ehepiuka ti ġa pe ejuvihavuhuhetea, ei ga Tupana'ga pe.

A'ero ga ei Jesus'ga pe yvaga hugwi:

—Ahepiuka ko ji ikwehe, ei ga. Aerë po ti ji hep-iukara'javi nehë no, ei ga Jesus'ga pe.

²⁹ Yvagahugwiva'ea renduvame he'yjuhuve'ġa ei ojohupe o'ama:

—Gara poro?

Jara'ġa e'i ojohupe:

—Onaraġuhũ po.

Jara'ġa e'i:

—Tupana'gapyrive'ga po onhi'ĩ Jesus'ga pe, e'i tehe ġa ojohupe.

³⁰ Jesus'ga e'i ġa pe:

—Ji ve rũi ko Tupana'ga ei, ei ga ġa pe. Pe me ko ga ei tokwaha ti ġa javo, ei ga. ³¹ Kiroġwe po ti ihoi japiavo Tupana'ga nhi'ĩġa nharõ'e'ýve'ġa pe nehë. “Oko te'varuhu pa ġa,” e po ti ga ġa pe nehë, ei ga. Kiroġwe po ti Tupana'ga imombigi nharõ'e'ýve'ġa nduvihavuhu'ga popoakara Diabo'ga popoakara ga hugwi nehë, ei ga. ³² Nhimbovyrame yva rehe po ti ji imbuhrukapavi vyakotyve'ġa ndeaporoġita tojiko ti ġa ji rehe javo, ei Jesus'ga ġa pe.

³³ A'ea erame ga imombe'ui ġa pe omanoaġwama nahã po ti ġa ji jukai yva rehe nehë javo.

³⁴ Igwete he'yjuhuve'ġa ei ga pe:

—Marã naerũ? ei ġa ga pe. Ere'e ko nde ore ve: “Ji ko Tupana'ga remimbuhurukaramo,” ere ko nde ore ve. “Ji mbovy po ti ġa yva rehe ji jukavo nehë,” ere ko nde ore ve, ei ġa ga pe. Nhandeapoa ikwatijara ki a'e te omombe'u Cristo'ga okoji po ti ga avuirama nehë javo. Nomanoi po ti ga a'ero nehë, ei ġa. Marã po nde imombe'ui ore ve Tupana'ga remimbuhurukara'ga

manoağwama naerũ? Ga ko Cristo'ga rui naerũ? ei ġa Jesus'ga pe.

³⁵ Igwete Jesus'ga ei ġa pe:

—Amomytu'ë ji jiji tapekwaha ti a'itituhêva'ea javo, ei ga. Kirë po ti ji namomytu'ëa'javi pe me nehë. Imomytu'ërame ti pekwaha a'itituhêva'ea a'ero pejikoga ji rehe, ei ga. Ji imomytu'ëe'ymame po ti pe ypytunahivarupive'ġa ja ndapekwahahetei. A'ereki ypytunarupi ohorame ahe ndokwahavi tuhë hepiage'yma, ei Jesus'ga ġa pe. ³⁶ Ji imomytu'ërame pe me ti pe jikogi ji rehe. A'ero po ti pe ikwahapyramo tuhë jireheva'ero nehë, ei Jesus'ga ġa pe.

Judeusva'ea ndojikogi Jesus'ga rehe

Jesus'ga epavame ga hoi onhimima ġa hugwi. ³⁷ Ojikwe Jesus'ga oapoapo ahemonhimomby'ava'ea ġapyteri pe novia. Ndojikogi reki ġa ga rehe Isaíasva'ea nhi'iġagwera po'ruavo. Ahe ko Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea. Igwete ahe ikwatijari onhi'iġa Tupana'ga pe hako.

“Ndiroviahavi oreremimombe'ua,” ei ahe Tupana'ga pe.

“Ndepopoakara ndiukwahavi ġa pe nhaporemo,” ei Isaíasva'ea ikwatija hako.

³⁹ Tegwete ġa pe ġajikohava Jesus'ga rehe. A'ereki ġa Isaíasva'ea nhi'ipo'ru. A'ereki ahe e'ia'ja ikwatija hako:

⁴⁰ “Tupana'ga omotiruahũ ġa'akaġa,” ei ahe.

“Ga nomombugi ġa'apyha.

A'ereki ġa e'iuhu jipi

tokiyme ti ganhi'iġa nhande py'a pe javo,” ei ahe.

“Tikwahavyme ti nhande a'ea,' ei ġa,” ei ahe.

“Tirojijjyyme ti nhandereaporoġita

tomomboryme ti ga nhanderekote'varuhua javo,' ei ġa,” ei ahe hako.

⁴¹ Isaíasva'ea omombe'u reki Jesus'ga a'ea ikwatarame hako. A'ereki ahe gwepia nhoġwenonde Jesus'ga ruvihavuheteağwama.

⁴² Ġande'yjuhua ojiko reki Jesus'ga rehe judeus'ġa nduvihava'ġa. Nonhimombe'ui reki ġa ojipe'ġa ndovaki. A'ereki ġa okyhyji fariseus'ġa hugwi. Nomombe'ui ġa ojikoga Jesus'ga rehe tianemo'ëhuukaryme ti ġa nhandejatykahava hugwi javo. ⁴³ Tupana'ga omboheterame ġa ndokoi hihũ hehe. Koji'i pyry hete ġa pe ojipe'ġa ġa mboheterame.

Jesus'ga nhi'iġa omboukwaha aherekote'varuhua

⁴⁴ Aerë Jesus'ga eahyahivi ġa pe:

—Kiroki ġa ojiko ji rehe – ji rehe jate rui ġa jikogi. Ga rehe ġa jikogi no – kiroki ga ji mbuhuruka kokoty, ei Jesus'ga ġa pe. ⁴⁵ Kiroki ġa ji repia ji kwahava ga ko Tupana'ga ra'yramo javo ji ve – ġa okwaha ga no – kiroki ga ji mbuhuruka kokoty, ei ga. ⁴⁶ Ajo ji yvya koty ikwehe tamomytu'ë ti ġa pe javo, ei ga. Kiroki ġa ojiko ji rehe a'ero – ypytunarupive'ġa ja rui po ġa toko a'ero hamo, a'e ji. Tokwaha hete ti ġa okokatuavo a'ero. A'ereki mytu'ë ġa'akaġi pe, ei Jesus'ga ġa pe.

⁴⁷ Kiroki ġa ġwendu tehe nhinhi'iġa okoe'yma hehe – ji nda'ei te ġa pe oko te'varuhu ġa javo, ei ga. A'ereki a'ea rehe rui ji ajo javo vvyakotyve'ġa pe. Ajo ji tamombo ti ji pendekote'varuhua pe hugwi javo ġa pe, ei ga.

⁴⁸ Kiroki ġa ndokoi ji rehe nhinhi'iġa rehe okoe'yma – ġandekote'varuhua po ti jukwahavamo nehë ġa nhinhi'iġagwera rendukatue'yma ġwaramo nehë, ei ga. Nhinhi'iġagwera jitehe po ti ġandekote'varuhua mboukwahahetei ji jivyra'javame nehë mbapava koty nehë, ei Jesus'ga ġa pe.

⁴⁹ Ji nanhi'iġi nhiremimbotarimo, ei ga. Jiruva'ga nhimbuhurukara'ga ji mbo'e ji monhi'iġa, ei ga. ⁵⁰ Jiruva'ga nhi'iġa rendukatua ko ġandekoağwama ga pyri. A'ea ji akwaha hete, ei ga. Nhirembi'ea ko a'ea jitehe – kiroki a'ea rehe jiruva'ga ji mbo'ei no, ei Jesus'ga ġa pe.

Jesus'ga ohei ġwemimbo'eharava'ea pya

13 Aerë Jesus'ga ei oyvyteri pe: “Kiro po ti ġa japitoryva Páscoa nehë,” ei ga. “Oho kiro a'ero nhimanoa apiavo. A'ero po ti ji hoi yvagi pe jiruva'ga pyri nehë,” ei ga oyvyteri pe.

Oarõhete'e'ymi ko Jesus'ga ojiheve'ġa. Omanorame ga gwepiuka hete ġa pe ġwemiarõhetea a'ero.

² Kiro Jesus'ga i'ui mbatera ġwemimbo'ehara'ġa pavëi. Ojikwe Diabo'ga ombohaporogita te'varuhu Judas Iscariotesva'ea Simão'ga ra'yrava'ea raikwehe. Nurã ahe ei oyvyteri pe:

—Tamondouka ti Jesus'ga guardas'ġa po pe topyhy ti ġa ga javoji, ei ahe.

³ Kiro Jesus'ga i'ui ġwemimbo'ehara'ġa pavëi. Igwete ga ei oyvyteri pe: “Tupana'ga ji mbopopoakaruka togwereko pa ti ga ġwemimbotarimo javo,” ei Jesus'ga. “Ajo ji Tupana'ga hugwi ikwehe. Kiro po ti ji hoa'javi ga pyri jitehe nehë no,” ei Jesus'ga oyvyteri pe.

⁴ A'ea kwahava Jesus'ga po'ami hekyita opira i'arimova'ea ojihugwi. Igwete ga ipyhygi imomikãhava a'ea pyvõ onhimamana oku'a rupi. ⁵ Igwete ga heka'vogi yhya nhaembeva pype ġwemimbo'ehara'ġa pya iheihaita imomikamikaġa tapy'ynhapira pyvõ oku'arupiva'ea pyvõ. ⁶ Igwete ga ruri Simão Pedro'ga pyri tahei ti ndepya kiro javo. A'ero Pedro'ga ei ga pe:

—Jesus, ji ako tehe tuhë. Nderehei po ti nde jipya hamo, ei Pedro'ga ga pe.

⁷ Igwete Jesus'ga ei ga pe:

—Kiroġwe nde nderekwahavi maraname nde ihejuhui jipya javo, ei ga. Aerë gwe po ti nde ikwahavi a'ea nehë, ei Jesus'ga ga pe.

⁸ —Nderehei tuhë po ti nde jipya nehë, ei Pedro'ga ga pe.

—Ji ndepya heje'ymame po ti nde jireheva'ea rui a'ero nehë, ei Jesus'ga ga pe.

⁹ —Jesus, jipya jate rui ti ehei a'ero. Jipoa ti ehei no nhiakaġa reheve, ei Pedro'ga ga pe.

¹⁰ Igwete Jesus'ga ei ga pe:

—Kiroki ga ojahu – ndojipyheipava'javi a'ero, ei ga. Opya jate ga ihei a'ero. A'ereki ga ndiky'ai'i'i, ei ga. Na jitehe pe pepyry kiro. A'ereki ji amombo pendekote'varuhua pe hugwi, ei ga Pedro'ga pe. Pe hugwi

nhaporemo rui reki ji amombo. A'ereki ojipejive'ga hugwi ji namombori garekote'varuhua, ei ga ga pe.

¹¹ Jesus'ga okwahavipe reki ojipeva'ea rekote'varuhua. Oyvyteri pe ga ei a'ero: "Ji mondouka po ti ga guardas'ga po pe ji pyhygauka nehë," ei ga oyvyteri pe. Nurã ga ei Pedro'ga pe: "Pe hugwi nhaporemo rui ji amombo pendekote'varuhua," ei ga javo ga pe.

¹² Ğapya iheipavirë Jesus'ga imongia'javi opira ojivyra'java mesa pyri oina. Igwete ga ei ğwemimbo'ehara'ga pe:

—Ndapekwahavi pe maranuhrame ga ihejuhui nhandepya javo, ei ga. Tamombe'u ti kiro pe me a'ero, ei ga. ¹³ Pe'ji pe ji ve nhanembo'ehara'ga. Nhandepojykaharete'ga pe'ji pe ji ve no, ei ga ğa pe. Pyry hete pe ei poa ji ve. A'ereki na tuhë ko ji, ei ga. ¹⁴ Ji pepya ihei reki pe pokoga pepojykaharetero pembo'eharamo. Ji javijitehe po pe jopokopokogi hamo, ei ga. ¹⁵ Opopoko ji hepiuka pe me tapepoko ti ojipe'ga ji javijitehe, ei Jesus'ga ğa pe. ¹⁶ Tamombe'u katu tuhë pe me: Okoteheve'ga ko garuvihava'ga hohe rui. Kiroki ga oho okovo okoteheva'ero – ga ko omondohara'ga hohe rui, ei Jesus'ga ğa pe. Pepojykaharetero ji pe pokogi nhinhimbohete'e'yma, ei ga. Pe ko ji hohe rui reki. Nurã ti tapenhimbohetei a'ero ndorojopokogi po ti ore jave'yma, ei Jesus'ga ğa pe. ¹⁷ Pekwaha pe nhinhi'i'ga kiro. Pe ji nhi'ipo'rurame po ti pyryvamo pe me nehë, ei ga ğwemimbo'ehara'ga pe.

¹⁸ —Pe nhaporemo rui ji opomombe'u pyry po ti pe me javo, ei Jesus'ga. A'ereki ji akwaha pa pendea-poroġita pemo'ërame ikwehe, ei ga. Akwaha ji okote'varuhuve'ga reaporoġita a'ero. Opo'ru ti ga Tupana'ga rembikwatijarukaragwera, ei ga. Nahã ko Tupana'ga okwatijaruka ahe ve nhinhi'i'gaġwama mombe'gwovo hako:

"Kiroki ga o'u pão ji pavëi – oko te'varuhu reki ga ji ve," ei ahe ikwatija nhinhi'i'gaġwama mombe'gwovo hako, ei Jesus'ga ğa pe.

¹⁹ Amombe'u jipe ko ji pe me kiro garekote'varuhua, ei ga. A'ero ga rekote'varuhurame ji ve po ti pe heroviari nhiremimombe'uagwera nehë. A'ero ti pe ei pa ji ve ga ko Tupanamo tuhë javo nehë, ei ga. ²⁰ Tamombe'u katu tuhë pe me: Kiroki ğa oko nhiremimondohara'ga rehe – ğa oko ji rehe no, ei ga. Kiroki ğa oko ji rehe – ğa oko nhimbuhurukara'ga rehe no, ei Jesus'ga imombe'gwovo ğa pe.

Jesus'ga omombe'u jipe opyhygukaharava'ea

(Mateus 26.20-25; Marcos 14.17-21; Lucas 22.21-23)

²¹ Jesus'ga erame ğa pe omyi hete gapy'a. Igwete ga ekatui ğwemimbo'ehara'ga pe:

—Tamombe'u katu tuhë pe me, ei ga. Pepyteripeve'ga tuhë po ti ji mondouka ğa pe ji pyhygauka nehë, ei Jesus'ga imombe'gwovo ğa pe.

²² A'ero garemimbo'ehara'ga nhimomby'ahetei onhi'i'ga renduva ojogwepigwepiaga ma'ġa pe Jesus'ga ei javo ojohupe. ²³ Jesus'ga remiarõhara'ga oko Jesus'ga

pyryo mesa pyri. ²⁴ Ga pe Simão Pedro'ga pova'eġi javo.

—Ere ti Jesus'ga pe ma'ġa nde eremombe'u javo, ei Pedro'ga ga pe.

²⁵ A'ero ga jitygi Jesus'ga pyri javo ga pe.

—Jesus, ei ga. Ma'ġa nde eremombe'u ore ve ko? ei ga.

²⁶ —Ga pe po ti ji imondoi pão raygwe'ria imondevirë tyhya pype, ei Jesus'ga ga pe. Ga pe ko ji ei ko: "Gaha po ti ji pyhyguka ğa pe nehë," ei ga.

A'ero Jesus'ga imondevi pão raygwe'ria tyhya pype imondovo Judasva'ea pe Simão Iscariotes'ga ra'yrava'ea pe. ²⁷ A'ero Judasva'ea ipyhygi ga hugwi. Ipyhygame Satanás'ga ahe pojykai ahe rerekovo. A'ero Jesus'ga ei ahe ve:

—Haite a'ero. Heregwovo ekovo enhimimbotarimova'ea rupi naerũ, ei ga Judasva'ea pe.

²⁸ Igwete jara'ġa ei – kiroki ğa u mesa pyri ğa pavëi – igwete ğa ei oyvyteri pe: "Maraname po Jesus'ga ei poro ga pe naerũ?" ei ğa. ²⁹ "Mara'ngu po ga ga mondovo mbatera pyhyguka toryva rupiaramo?" e'i tehe ğa oyvyteri pe. "Mara'ngu po Jesus'ga ga mondovo imbatere'ÿve'ġa pyri tomondo ti ga itambere'ia ğa pe javo?" e'i tehe ğa oyvyteri pe. A'ereki Judasva'ea gwereko ğa pe ġaitambere'ia jipi. Nurã ğa etehei a'ea oyvyteri pe Jesus'ga ahe mondorame.

³⁰ Ipyhygame pão raygwe'ria Jesus'ga hugwi Judasva'ea hoi ğa hugwi ogwovo. Kiro ppytunimo a'ero.

Jesus'ga omombe'u ipyahuva'ea

³¹ Judasva'ea horë Jesus'ga ei jara'ġa pe:

—Kiro po ti ji manoi nehë, ei ga. Ji manorame po ti jukwahavamo pe me jiruvihavuhetea Tupana'ga apoa'java'ea nehë. Amboukwaha po ti ji Tupana'ga ruvihavuhetea no, ei Jesus'ga ğa pe. ³² Ji imboukwahavame Tupana'ga ruvihavuhetea po ti ga tuhë imboukwahavi jiruvihavuhetea nehë. Kotihĩ tuhë po ti ga imboukwahavi a'ea nehë, ei Jesus'ga ğa pe.

³³ —Kiro ji ei pe me jira'yrava'ea pe, ei ga. Kotihĩ po ti ji hoi pe hugwi kiro, ei ga. Ji reka tehe po ti pe a'ero nehë novã, ei ga. A'e ko ji judeus'ġa nduvihava'ġa pe ikwehe. Kiro ji ei a'ea pe me no: Tegwete pehohava pevo – perope ji aho kiro, ei Jesus'ga ğa pe.

³⁴ —Ipyahuva'ea ji imombe'ui pe me kiro, ei Jesus'ga ğa pe. Penhoarõ hete ti, a'e ji pe me a'ero, ei ga. Ji opoarõ hete pe nderekokatuavo. Na jitehe ti penhoarõarõ hete a'ero pejogwerekokatuavo, ei ga ğa pe.

³⁵ Penhoarõheterame po ti ojipe'ġa epavi Jesus'gareheve'ġa javo pe me nehë, ei Jesus'ga ğa pe.

Jesus'ga omomorandu Pedrova'ea nahã ti ne'mbe javo

(Mateus 26.31-35; Marcos 14.27-31; Lucas 22.31-34)

³⁶ Igwete Simão Pedro'ga ei Jesus'ga pe:

—Jesus, mome po ti nde hoi nehë? ei ga ga pe.

—Tegwete ndehohava ji pyri kiro – perope ji aho, ei Jesus'ga ga pe. Aerë po ti nde hoi tuhë ji pyri nehë, ei ga ga pe.

³⁷ —Jesus, maranuhūrame tegwete jihohava nde pyri naerū? ei Pedro'ga ga pe. Po ti nhimanoa jihoağwamamo nde pyri nehē, a'ero po ti ji manoi nderepykavamonehē, e'i tehe ga Jesus'ga pe.

³⁸ —“Amano po ti ji nde repykavamo nehē,” ere tehe nde ji ve? ei Jesus'ga ga pe. Tamombe'u katu tuhē nde ve: Inamutiğa nhi'iğa renonde po ti trēs nde ea'jaa'javi ji ve nehē: “Ji ndakwahavi Jesus'ga,” ei ga Pedro'ga pe.

Jesus'ga ko Tupana'ga viaramo

14 Igwete Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ğa pe: —Tapemomyi ti pejipy'a, ei ga ġa pe. Pejiko ti Tupana'ga rehe. Ji rehe ti pejiko no, ei Jesus'ga ġa pe. ² He'yjuhu hete aheruhava jiruva'ga rongapype, ei ga. Aho po ti ji imboavujikwea penduhava a'ero pe nenonde nehē. Po na rūi hamo a'ero po ji namombe'ui nanongara pe me hamo, ei ga ġa pe. ³ Jihorē penduhava imboavujikwea po ti ji jivyra'javi pe nderogwovo pe noğa jijipyri nehē. A'ero po ti ji pyri tuhē pe nduvi nehē, ei Jesus'ga ġa pe. ⁴ Pekwaha pe pevova'ea viara – perope ji aho kiro, ei ga.

⁵ Igwete Tomé'ga ei a'ero:

—Jesus, mome nde hoi? Ndorokwahavi tuhē ore, ei ga. Marã po ore ikwahavi pevova'ea viara rekoa naerū? ei Tomé'ga ga pe.

⁶ Igwete Jesus'ga ei ga pe:

—Jihi ko jiruva'ga viaramo. A'ereki ji rupi vvyakotyve'ğa hoi ga pyri, ei ga. Jihi amboukwaha vvyakotyve'ğa pe a'itituhēva'ea jiruva'ga mombegwovo. Jihi amboheaporogita pyahu ġa mongouvouka, ei ga ġa pe. Ojikoty'arame jate ji rehe ġa ndekoi jiruva'ga pavēi, ei ga Tomé'ga pe. ⁷ Po pe ji kwahavi, a'ero po pe jiruva'ga kwahavi no, ei ga ġa pe. Kiro po ti pe jiruva'ga kwahavi tuhē a'ero nehē. Ji repiaga ġwaramo pe ga repiagi nehē, ei ga ġa pe.

⁸ Igwete Filipe'ga ei ga pe:

—Jesus, ehapiuka na'ē ti ejuva'ga ore ve. A'ero ti toroko jate, ei ga Jesus'ga pe.

⁹ —Ymya ji rekoj pe pavēi, Filipe, ei ga. Nde ndajikwahavi ve tuhē naerū? ei Jesus'ga ga pe. Kiroki ġa ji repia – ki'ğa gwepia jiruva'ga no, ei ga. Marã nde euhui ji ve naerū: “Ehapiuka ti ejuva'ga ore ve?” ei Jesus'ga ga pe. ¹⁰ Ji ko ako Tupana'ga pavēi. Tupana'ga oko ji pavēi no. Ndereroviari nde a'ea naerū? ei ga Filipe'ga pe.

—Nhinhi'iğame pe me ji ndakoi nhiremimbotarimova'ea rehe, ei Jesus'ga ġa pe. Tupana'ga reki ji monhi'ĩ. Jipavēiva'ero ga ji mongo ġwemimbotarimo jipi, ei ga ġa pe. ¹¹ Ji ko ako Tupana'ga pavēi, a'e ko ji pe me, ei ga. Tupana'ga oko ji pavēi no, a'e ko ji no, ei ga. Perovia ti a'ea a'ero. Nhinhi'iğa reroviare'ymame perovia ti nhirembiapoa repiagame a'ero, ei Jesus'ga ġa pe. ¹² Tamombe'u katu tuhē pe me, ei ga. Kiroki ġa ojiko ji rehe – ji javijitehe po ti ġa hepiukari ahemomomom-by'ava'ea nehē no. Koji'i tehe po ti ġa ġa monhimomom-by'ai hepiuka ġa pe nehē, ei ga. A'ereki ji kiro aho jiruva'ga pyri jitupa, ei Jesus'ga ġa pe. ¹³ Pe poranduvame ji hugwi pejikovo jireheva'ero, a'ero po ti ji hendukatupavi penhi'iğa nehē takwahavuka ti ġa pe jiruva'ga ru-

vihavuhuhetea javo. A'ero po ti ġa ga mbohetei nehē, a'e ji, ei Jesus'ga. ¹⁴ A'ea ja ji pe me: Pe poranduvame ji hugwi pejikovo jireheva'ero, a'ero po ti ji hendukatui penhi'iğa nehē, ei ga ġwemimbo'ehara'ğa pe.

Amondouka ji Tupana'ga ra'uva pe pyri, ei Jesus'ga

¹⁵ —Ji arōheterame po ti pe hendukatui nhinhi'iğa nehē, ei Jesus'ga ġa pe. ¹⁶ A'ero po ti ji ei jiruva'ga pe tombuhu ti ga irūa ji'java'ea pe pyri nehē. A'ea po ti ga imbuhuri a'ero pepokohara nehē topyta hete ti ġa pyri avuirama nehē javo, ei Jesus'ga ġa pe. ¹⁷ A'ea ko Tupana'ga ra'uva – a'ea omboukwaha a'itituhēva'ea Tupana'ga kwahavuka, ei ga. Tegwete Tupana'ga arōe'ýve'ğa ndehe gara'uva rembipokoga. A'ereki ġa ndokwahavi a'ea rekoa. A'ea onhimi ġa pe, ei ga. Pe ki a'e te pekwha Tupana'ga ra'uva, ei ga. A'ereki a'ea ko opyta pe pyri. Igwete po ti a'ea jikoty'ari pe pavēi nehē opohira'jave'yma pe hugwi nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

¹⁸ —Ji horame po ti pe ndapeporia'i nehē. A'ereki ji ajivyra'ja pe pyri, ei Jesus'ga ġa pe. ¹⁹ Kotihĩ po ti nhiarōe'ýve'ğa ndajirepiaga'javi nehē. Pe ki a'e te ji repiaga'ja nehē, ei ga ġa pe. Akwerava'ja po ti ji jitekovo nehē. A'ero po ti pe kweravi pejikovo nehē no, ei Jesus'ga. ²⁰ Ji kweravirē po ti pe ikwahavi jijikoty'ara jiruva'ga pavēi, ei ga. Pejikoty'a po ti pe ji pavēi nehē no. Ji po ti ajikoty'a pe pavēi nehē no. Pekwaha po ti pe nhandejikoty'ara onhopavēi a'ero nehē, ei ga ġa pe.

²¹ —Kiroki ga oko nhinhi'iğa rehe hendukatuaivo – gaha ji arō hete, ei ga. Kiroki ga ji arō hete – Tupana'ga oarō hete ga no. Igwete po ti ji nanongara'ga arōhetei nhinhiboukwahava ga pe nehē no, ei Jesus'ga ġa pe.

²² Igwete Judas'ga ei – kiroki ga Judas Iscariotesva'earūive'ga – igwete ga ei Jesus'ga pe:

—Jesus, maraname po ti nde nhimboukwahavi ore ve jate earōe'ýve'ğa pe enhimboukwahave'ymame nehē naerū? ei Judas'ga ga pe.

²³ Igwete Jesus'ga ei:

—Kiroki ga ji arō hete – ga po ti ġwendu katu nhiremimbo'ea nehē. Igwete po ti jiruva'ga ga arōhetei nehē, ei ga. Igwete po ti ore jogweruri ga pyri nehē jihi jiruva'ga pavēi nehē. Igwete po ti ore ruvi ga pyri oropytavo avuirama nehē, ei Jesus'ga ġa pe. ²⁴ Kiroki ga nanhiarōi – ga nohendukatui nhiremimbo'ea nehē, ei ga. Nhiremimbo'ea rūi reki pe pehendu. Ji amombe'u pe me jiruva'ga remimbo'ea nhimbuhurukara'ga remimbo'ea, ei Jesus'ga ġa pe.

²⁵ —Amombe'u pa ko ji a'ea pe me jitekovo pe pyri, ei Jesus'ga ġa pe. ²⁶ Aerē po ti jiruva'ga imbuhurukari gwa'uva pe pyri ji py'rovouka jupe nehē, ei ga. Pepokohavamo po ti a'ea pe mbo'epavi nehē ikwahava'javuka pe me nhiremimombe'uagwera nhaporemonehē, ei Jesus'ga ġa pe.

²⁷ —Anoğatu po ti ji pepy'a nehē, ei Jesus'ga ġa pe. Jipy'a u katu jipi. Jipy'a javijitehe ti ji inoğatui pepy'a nehē, ei ga ġa pe. Vvyakotyve'ğa ko e'i tehe poa pe me toronoğatu ti ore pepy'a javo tehe pe me, ei ga. Ji ko na rūi. Anoğatu tuhē ti ji pepy'a nehē, ei ga ġa pe.

Tapemomynhyme ti pejipy'a a'ero. Penhimboitakwerimo ti peko, ei ga ģa pe.

²⁸ —Pehendu pe ji erame pejive ra'e. "Kiro po ti ji hoi nehē. Ajora'ja ti ji pe pyri nehē," a'e ko ji pe me ko, ei Jesus'ga ģa pe. Ji arō hete po pe hamo, a'ero po pe ndoryndoryvamo jihoa rehe hamo. A'ereki jiruva'ga pyri ji aho kiro jihoheheteve'ga pyri, ei ga.

²⁹ Amombe'u jipe ko ji kiro pe me jihoaġwama ji horē ti pe perovia nhinhi'iġa nehē javo, ei Jesus'ga ģa pe.

³⁰ Nanhi'ĩhetei po ti ji pe me nehē. Nhiarōe'ýve'ġa nduvihavuhu'ga po ti uhu kiro ji pyri nehē Satanás'ga, ei ga. Ndiipoakari reki ga ji rehe. ³¹ Emo ti ji manoi tuhē a'ero nehē vyakotyve'ġa ti tokwaha jireaporoġita javo. "Oarō hete ga uva'ga ganhi'iġa rendukatupava," te'i ti ġa ji ve a'ero nehē. Ji manorame ti ġa te'i ji ve nehē, ei ga.

—Xaho ti a'ero, ei Jesus'ga ģa pe.

Jesus'ga ko i'vyetea'jave'ga

15 —Pekwaha pe uva'yva videira, ei Jesus'ga ģa pe. Nanongara'java'ea ko ji imombe'ui pe me kiro.

I'vyetea'java'ea ko ji a'ero videiretea'java'ea, a'e ji pe me, ei ga. Jireheve'ġa ko videira rakã'jave'ġa, ei ga. Jiruva'ga ko videira repiakatuhara'ga'jave'ga a'ero, ei ga.

² Videira repiakatuhara'ga ġwakãvondo imondovo yva hugwi – kiroki hakã ndi'aiva'ea. Na jitehe Tupana'ga omondo hete ġa ji hugwi – kiroki ġa e'i tehe ji ve: "Ore ko Jesus'gareheva'ea," ei Jesus'ga. Videira rakã i'agw-ereuhurame videira repiakatuhara'ga gwaygwe'rogwe'ro hakã jahykapipeva'ea ti'a hete ti aerē javo, ei ga ģa pe. Na jitehe jireheve'ġa ndekokatuhihũe'ymame Tupana'ga ġa mbopohirikari ġandekote'varuhua hugwi toko katu hete ti ġa javo. ³ Pe nhinhi'iġa rendukaturu ġwaramo jiruva'ga omomboripe pendekote'varuhua pe hugwi, ei Jesus'ga ģa pe.

⁴ —Pejikoty'a tuhē ti ji pavēi pejikoga ji rehe. A'ero po ti ji jikoty'ari pe pavēi nehē no, ei ga. Hakã jikoty'aramē jate yva pavēi, a'ero jate ko i'aramo. Hakã tehe ndi'ai, ei ga. Na jitehe peteherame ndapekokatui pejikove'ý Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe, ei ga. Ji pavēi pe jikoty'aramē jate pe ndekokatui a'ero pejikovo Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe, ei Jesus'ga ģa pe.

⁵ —Ji ko videira'java'ea, a'e ji, ei Jesus'ga. Pe ko videira rakã'java'ea, ei ga. Kiroki ga ojikoty'a ji pavēi, ji ajikoty'a ga pavēi no – gaha po ti oko katu hete okovo Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe. A'ereki ji pe pokoge'ymame ndapekokatui'i'i a'ero pejikove'ý Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe, ei ga. ⁶ Hakã i'ae'ymame hepiakatuhara'ga ġwakãvondo imomboa jugwi. A'ero hakã itiniġame ġa imbojatykai imomboa tata pe imbokaita, ei ga. A'ea ja ko ġa – kiroki ġa ndojikoty'ari ji pavēi, ei ga. ⁷ Pejikoty'aramē ji pavēi hendukatuavo nhinhi'iġa po ti pe poranduvi penhimimbotarimova'ea rehe nehē. A'ero po ti Tupana'ga rekopavi penhi'iġa rupi nehē, ei Jesus'ga ģa pe. ⁸ Pendekokatua po ti hepiukari Tupana'ga ruvihavuhetea ojipe'ġa pe nehē. A'ero po ti ġa ei pe me nehē: "Ġa ko Jesus'ga remimbo'ehara'ġa," e po ti ġa pe mombe'gwovo nehē,

ei ga. ⁹ Tupana'ga ji arō hete, ei Jesus'ga. Na jitehe ji pe arōhetei no, ei ga. Pejikoty'a ti ji pavēi. A'ero po ti ji pe arōhetei, ei ga. ¹⁰ Ji ahendu katu jiruva'ga nhi'iġa jijikoty'a ga pavēi. Nurã ga ji arōhetei, ei Jesus'ga. Na jitehe po ti pe nehē. Po ti pe hendukatui nhinhi'iġa pejikoty'a ji pavēi nehē, a'ero po ti ji pe arōhetei nehē no, ei ga ġa pe.

¹¹ —Amombe'u pa ji poha pe me pendory hete ti pe ji javijitehe nehē javo, ei Jesus'ga ģa pe. ¹² Opoarō hete ji. Na jitehe ti penhoarō hete jipi. Poha ji ehetei pe me, ei ga. ¹³ Nhande manorame nhaneremiarōhara'ġa ndepykavamo a'ero nhande hepiukari nhaneremiarōhetea ġa pe, ei ga ģa pe. ¹⁴ Pe hendukaturame nhinhi'iġa nhiremiarōhara ko pe a'ero, ei ga. ¹⁵ Ji nda'ea'javi pe me okoteheva'ea. A'ereki okoteheve'ġa pe ġapojykhara'ga nde'i: "Nahanahã po ti ji japoi nehē." Ji a'e pe me nhiremiarōhara. A'ereki ji amombe'u pa pe me jiruva'ga nhi'iġagwera nhiremienduva, ei Jesus'ga ģa pe. ¹⁶ Pe ndape'ei ji ve: "Ndereheva'ero po ti ore reki nehē." Jihi ypy koi a'e pe me: "Pe po ti jireheva'ero nehē," ei Jesus'ga ģa pe. Ji opomo'ē tapeho ti ojipe'ġa mbojikoga ji rehe nehē javo. Ojikoge'ymi po ti ġa ji rehe a'ero nehē, a'e ji, ei ga. A'ero pe poranduvame jiruva'ga hugwi po ti ga hendukatupavi penhi'iġa nehē pe jireheva'ero ġwaramo nehē, ei Jesus'ga ģa pe.

¹⁷ Penhoarōarō hete ti a'ero, a'e ji pe me, ei ga ģa pe.

Tupana'ga arōe'ýve'ġa noarōi Jesus'gareheve'ġa

¹⁸ —Tupana'ga arōe'ýve'ġa po ti napearōi okote'varuhuavo pe me nehē, ei Jesus'ga ģa pe. Ji ypy nanongara'ġa nanhiarōi okote'varuhuavo ji ve no. Pekwahava'ja ti a'ea ġa pe arōe'ymame a'ero nehē, ei ga ģa pe. ¹⁹ Po pe Tupana'ga arōe'ýve'ġandeheva'ero hamo, a'ero po ġa pe arō hete hamo ġa ko orereheva'ea javo pe me hamo, ei Jesus'ga ģa pe. Ji opomo'ē reki jijive Tupana'ga arōe'ýve'ġa hugwi pe ko ġandeheva'ea rūi kiro javo. Nurã Tupana'ga arōe'ýve'ġa napearōi okote'varuhuavo pe me, ei ga. ²⁰ Pekwahava'ja ti nhinhi'iġagwera pejive. A'ereki ji a'e pe me oji'i: Okoteheve'ġa ko huvihava'ga hohe rūi, a'e ko ji pe me oji'i, ei ga. Na jitehe ko pe ji hohe rūi. Ojipe'ġa omboghahy ji ve oji'i. Nurã po ti nanongara'ġa imbohahy pe me na jitehe nehē no, ei Jesus'ga ģa pe. Ojipe'ġa ki a'e te nhinhi'iġa rendu katu. Nurã po ti nanongara'ġa penhi'iġa rendukatui na jitehe nehē no, ei ga. ²¹ Pe jireheva'ero ġwaramo po ti Tupana'ga arōe'ýve'ġa imbohahy pe me nehē. A'ereki ġa ndokwahavi Tupana'ga nhimbuhurukara'ga, ei ga. ²² Po ji ndajori Tupana'ga nhi'iġa mombe'gwovo ġa pe hamo, a'ero po ġanembikwahave'yma ndojari ġa ndehe hamo, ei Jesus'ga ģa pe. Okwaha tuhē reki ġa novã. A'ereki ji ajo imombe'gwovo ġa pe ikwehe novã, ei ga. Nurã po ġa nde'ia'javi hamo: "Ndorokwahavi ore Tupana'ga nhi'iġa. Nurã ore ndorokoi hupi." Nde'ia'javi po ġa hamo, ei Jesus'ga ģa pe.

²³ —Kiroki ġa nanhiarōi – ġa noarōi jiruva'ga no, ei ga. ²⁴ A'apo hete ko ji ġapyteri pe ahemonhimomby'ava'ea ikwehe. Ojipe'ġa nhaporemō ko ndoapōan-

gavi reki nanongara, ei ga. Po ġa ndohepiagi nhirembiapo a'ero po ġa ei ji ve hamo: "Ndorog-weroviari ore Jesus'ga popoakara hepiage'yama garem-biapo," e po ġa a'ero hamo, ei Jesus'ga ġa pe. Ġa ko gwepia reki nhirembiapo. Emo ġa nanhiarōi jiji jiruva'ga reheve, ei ga. ²⁵ Nahā ġa ndekouhui Tupana'ga rembikwatijarukara rupi. A'ereki ymya ġa'apoa aherembikwatijara omombe'u jipe nhinhi'iġaġwama hako. Igwete i'ei: "Ġa nanhiarōi tehe," e'i jipe aherembikwatijara, ei Jesus'ga. Igwete ġa nanhiarōi kiro ahe nhi'po'ruavo, ei ga ġa pe.

²⁶ —Tupana'ga hugwi po ti ji amondouka pe pyri pepokohara nehē Tupana'ga ra'uva. A'ea omboukwaha a'itituhēva'ea Tupana'ga kwahavuka yvyakotyve'ġa pe, ei Jesus'ga ġa pe. Urame Tupana'ga hugwi po ti a'ea ji mombe'ui pe me nehē, ei ga. ²⁷ Pehe po ti ji mombe'ui o'jipe'ġa pe nehē no. A'ereki ji pavēi pe peko ji ahe mbo'eypyrame kiromo jate pejikovo ji pavēi, ei Jesus'ga ġa pe.

16 —A'e ko ji poha pe me tapejikopigyme ti ji rehe, ei Jesus'ga ġa pe. ² Aerē po ti ġa pe mondouka-hetei pejatykahava hugwi nehē. Aerē po ti ġa pe jukai nehē no nahā nhande tipoko Tupana'ga javo tehe nehē, ei ga. ³ Nahā po ti ġa ndekote'varuhui pe me nehē. A'ereki ġa ndokwahavi jiruva'ga okoe'yama ga pavēi. Ġa ndajikwahavi okoe'yama ji pavēi no, ei Jesus'ga ġa pe. ⁴ A'e ko ji poa pe me kiro tapekwahava'ja ti nhinhi'iġa aerē nehē. Ihorame ġandekote'varuhua japiavo po ti pe ei a'ero nehē: "Jesus'ga omombe'u nhoġwenonde a'ea nhande ve," pe'ji po ti pe nehē, ei ga.

Tupana'ga ra'uva rekoa

Igwete Jesus'ga ei:

—Pe mbo'eypyrame ji nda'ei poa pe me ikwehe, ei Jesus'ga ġa pe. A'ereki a'ea rupi pe pavēi ji rekoi ikwehe, ei ga.

⁵ —Aġwamo po ti ji hoi ga pyri nehē - kiroki ga ji mbuhuruka kokoty, ei Jesus'ga ġa pe. Emo pe ndape'ei pa ji ve: "Mome tuhē po ti nde hoi nehē?" ⁶ Jihoa imombe'uro ġwaramo pe me pekoveveuhu pe a'ero, ei ga. ⁷ A'itituhēva'ea ji imombe'ui pe me. Jihoa po ti pyri hete tuhē pe me nehē, ei ga. Ji hoe'ymame nduri po ti pepokohara pe pyri nehē Tupana'ga ra'uva. Ji horame po ti ji a'ea mbuhurukari pe pyri nehē, ei ga ġa pe.

⁸ Urame po ti Tupana'ga ra'uva ikwahavukari nharōe'ŷve'ġa pe ġandekote'varuhua rehe. A'ereki ojikogeymame ji rehe ġa oko te'varuhu a'ero, ei Jesus'ga. Urame po ti Tupana'ga ra'uva ikwahavukari ġa pe ġandeaporoġitakatie'yama jipyryhetea rehe no. A'ereki jipyryva ġwaramo jiruva'ga ji mbuhurukari kiro ojipyri. A'ero po ti pe ndajirepiaga'javi nehē, ei ga ġa pe. Tupana'ga ra'uva urame po ti ikwahavukari nharōe'ŷve'ġa pe ġandeaporoġitakatie'yama Tupana'ga ea rehe no. A'ereki Tupana'ga e'i jipe ġanduvi-havuhu'ga pe Satanás'ga pe: "Ereko te'varuhu nde. Ereho po ti nde hahyva'ea ruvihava pype ejiheve'ġa pavēi nehē," e'i jipe Tupana'ga ga pe, ei ga. A'ea nhapremo po ti Tupana'ga ra'uva ikwahavukari

nharōe'ŷve'ġa pe nehē a'ea urame hepiuka nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

¹² —Koji'i tehe po ji imombe'ui pe me hamo. Emo aġwamo ndoki a'ea peakaġi pe, ei Jesus'ga ġa pe. ¹³ Tupana'ga ra'uva urame pe pyri po ti okwahavuka pa a'itituhēva'ea pe me a'ero Tupana'ga mombe'gwovo nehē, ei ga ġa pe. Gweaporoġita pyvō rūi po ti gara'uva nhi'iġi nehē. Ġwemienduva ti imombe'ui nehē. Aerēva'ea po ti a'ea imombe'ui pe me nehē no, ei Jesus'ga ġa pe. ¹⁴ Tupana'ga ra'uva po ti henduvi nhinhi'iġa ji imombe'urame jupe jireaporoġita Tupanamo nehē, ei ga. A'ero po ti gara'uva imombe'ui a'ea jitehe pe me nehē. Nahā po ti imboukwahavi pe me jiruvihavuhetea Tupana'ga ruvihavuhetea nehē, ei ga ġa pe. ¹⁵ Jireaporoġita ko jiruva'ga reaporoġita javijitehe, ei ga. Nurā ji ei pe me ko: "Tupana'ga ra'uva po ti henduvi nhinhi'iġa ji imombe'urame jireaporoġita jupe nehē," a'e ji. "A'ero po ti imombe'ui a'ea jitehe pe me nehē," a'e ko ji pe me ko, ei Jesus'ga ġa pe.

Aheroryvaġwama

¹⁶ —Kotihī po ti pe ndajirepiagi jiji. Aerē po ti pe ji repiaga'javi nehē, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe.

¹⁷ Nurā jararamo Jesus'ga remimbo'ehara'ġa ei ojohupe:

—Marāi ga poro javo nhande ve? ei ġa. A'ereki ga e'i: "Kotihī po ti pe ndajirepiagi jiji. Aerē po ti pe ji repiaga'javi nehē," e ko ga ko, ei ġa. "A'ereki ji aho kiro jiruva'ga pyri," e ko ga nhande ve ko, ei ġa ojohupe.

¹⁸ Gara pe po ga ei kotihī po ti nahā nehē javo? ei ġa. A'ereki nhande ndikwahavi a'ea, ei ġa.

¹⁹ Jesus'ga okwahavipe ġanhi'iġa ojohupe. "Toro'e po ga pe," ei ġa ji ve novīa, ei ga ovytyteri pe.

Nurā ga ei ġa pe:

—"Marāi ga?" pe'ji pe ojohupe ra'e, ei Jesus'ga ġa pe. A'ereki ji a'e pe me ko: "Kotihī po ti pe ndajirepiagi jiji. Aerē po ti pe ji repiaga'javi nehē," a'e ko ji pe me ko, ei ga. ²⁰ Tamombe'u katu tuhē pe me a'ero, ei ga. Pejehe'o hete po ti pe ji rehe nehē pejikovevehuro ji manorame nehē. Nharōe'ŷve'ġa po ti a'ea horyory ji manorame nehē, ei ga. Pekoveveuhu jiji po ti pe nehē. Emo kotihī po ti pendekovevehua ipigi pe hugwi nehē. A'ero po ti pe ndoryva'javamo nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

²¹ —Tamombe'u ti pe me a'ea javijiteheva'ea, ei ga. Kunhahēa gwa'yra mbo'aġwerīrame okoveveuhu jiji a'ero hahya rehe. Aerē gwa'yra mbo'arirē hēa roryva'javamo okovo ipita'ngia rehe, ei ga. Omoka'nhy hēa hahya a'ero. A'ereki hēa hory hete gwa'yra rehe, ei ga ġa pe. ²² Na jitehe po ti pe peko a'ero nehē, ei Jesus'ga ġa pe. Kiroġwe pe ndekoveveuhui jiji. Emo aerē ji pe ndepiaga'javame po ti pe ndoryva'javamo nehē. A'ero po ti ġa nomombigi tuhē pendoryva pe hugwi nehē, ei ga ġa pe.

²³ —A'ea rupi po ti pe ndape'ea'javi ji ve nehē marā nanongara javo nehē, ei Jesus'ga ġa pe. Tamombe'u katu tuhē pe me. Pe poranduvame jiruva'ga hugwi pejikovo jireheva'ero a'ero po ti ga pe nhi'po'rui nehē, ei

ga ġa pe. ²⁴ Jireheva'ero pe napeporanduvi ve ga hugwi. Peporandurandu ti kiro. A'ero po ti Tupana'ga pe nhi'ġpo'ruġi nehġ, ei ga. A'ero po ti pe ndoryndoryhetero pejikovo nehġ, ei Jesus'ga ġa pe.

Penhimboitakwerimo ti peko

²⁵ —Opombo'embo'e ji jipi ojo'java'ea pyvō onhimiva'ea pyvō, ei Jesus'ga ġa pe. Aerġ po ti ji a'ea pyvō rūi pe mbo'ei nehġ. Amombe'u katu po ti ji jiruva'ga pe me nehġ, ei ga ġa pe. ²⁶ A'ea rupi po ti pe poranduvi jiruva'ga hugwi pejikovo jireheva'ero nehġ, ei ga. Ji rūi po ti aporandu ga hugwi pe ndepyga nehġ, a'e ji, ei ga. ²⁷ Pe tuhġ po ti peporandu pejive ga hugwi nehġ. A'ero po ti ga pe nhi'ġpo'ruġi nehġ. A'ereki jiruva'ga jitehe pe arō hete. A'ereki pe ji arō hete herovia jiruragwera Tupana'ga hugwi, ei ga ġa pe. ²⁸ Ajo tuhġ ko ji jiruva'ga hugwi ua yvya koty ikwehe. Kiro po ti ji hoa'javi yvya hugwi nhimanorame nehġ jigwovo jiruva'ga pyri jitehe nehġ, ei Jesus'ga ġa pe.

²⁹ Igwete Jesus'ga remimbo'ehara'ġa ei ga pe:

—Kiroġwe nonhimimi ore ve nenhi'iġa, ei ġa ga pe. Eremombe'u katu nde kiro. ³⁰ Nurā ore ei nde ve: Erekwaha pa nde mbatera. A'ereki nde erekwahavipe orereaporoġita ore epotarama nde ve marā javo, ei ġa. Nurā ore heroviahetei nderuragwera Tupana'ga hugwi, ei ġa Jesus'ga pe.

³¹ —A'iti pe perovia kiro pejikoga ji rehe naerū? ei Jesus'ga ġa pe. ³² Kiroġwe tuhġ po ti pe nhiġwahembavi ji reja penhinhana pejigwovo penhonga pe nehġ. Emo ji tehe rūi ako. Tupana'ga okoe'yumi ji pavġi jipi, ei ga ġa pe. ³³ Amombe'u ji a'ea pe me tu katu ti pepy'a ji rehe pejikoty'aro ġwaramo, ei ga. Nharōe'ŷve'ġa po ti okwahavuka hahyva'ea pe me nehġ, ei ga. Penhimboitakwerimo ti peko, ei ga. A'ereki ji amombi nharōe'ŷve'ġa nduvihava'ga popoakara, ei Jesus'ga ġa pe.

Jesus'ga nhi'iġa Tupana'ga pe

17 Onhi'imbavame ġwemimbo'ehara'ġa pe Jesus'ga jovavuri yvagi pe tanhi'ġ Tupana'ga pe javo.

—Apġ, ei Jesus'ga ga pe. Oho kiro japiavo jiruvi-havuhuhetea repiukara apiavo, ei ga. Ehepiuka ti kiro ġa pe jiruvihavuhuhetea ji tahepiuka nderuvi-havuhuhetea ġa pe nehġ no, ei Jesus'ga Tupana'ga pe. Ndera'yramo ji ei poro nde ve. ² A'ereki nde ere'e jipe ji ve: “Emongo pa ti yvyakotyve'ġa enhimimbotarimova'ea rehe teremboheaporoġita pyahu ti ġa – kiroki ġa ji ambojikoguka nde rehe,” ere ko nde ji ve, ei Jesus'ga javo uva'ga pe. ³ Nahā ġa ndeaporoġitapyahurame a'ero, ei ga. ġa nde kwaha hete ojikoga nde rehe gaha jate ko Tupanamo javo. ġa ji kwaha hete ojikoga ji rehe no ga ko Jesus Cristoramo Tupana'ga remimbuhurukaramo javo, ei Jesus'ga. ⁴ Ymya nde ei ji ve: “Ji mombe'umbe'u ti eporavykyavo ji ve,” ere ko nde ji ve, ei ga Tupana'ga pe. Kiro ji poravykypavi nde ve a'ero. A'ereki ji oromombe'u pa ġa pe, ei ga. Nahā ji hep-iukari nderuvihavuhuhetea ġa pe avo yvya koty, ei ga

Tupana'ga pe. ⁵ Apġ, ymya yvya apoa renonde ji herekoi nderuvihavuhuhetea hako, ei Jesus'ga. Ereki-oukara'ja ti ji ve a'ea jitehe ejipyri nehġ, a'e ji nde ve, ei ga Tupana'ga pe.

⁶ A'ero Jesus'ga ei ġwemimbo'ehara'ġa mombe'gwovo Tupana'ga pe:

—Akwahavuka nderuvihavuhuhetea ġa pe – kiroki ġa nde erembojikoguka ji rehe, ei Jesus'ga ga pe. ġa ko ndereheve'ġa. Nde eremo'emo'ġ ġa ejive yvyakotyve'ġa hugwi, ei ga. A'ero nde ġa mbojikogukari ji rehe. Igwete ġa ndekohetei nenhi'iġa rupi ji imombe'urame ġa pe, ei ga ga pe. ⁷ Kiro ġa ei a'ero: “Tupana'ga reki ombo'e Jesus'ga mbatera rehe nhaporem,” ei ġa, ei ga. ⁸ A'ereki ji amombe'u ġa pe nenhi'iġa. A'ero ġa ndekoi nenhi'iġa rupi, ei ga ga pe. Okwaha hete ġa jiruragwera nde hugwi. Gwerovia hete ġa a'ero ga ko Tupana'ga remimbuhurukara'ga javo, ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa mombe'gwovo Tupana'ga pe.

⁹ —ġa ndepyga ji nhi'iġi nde ve teremombyry ti ġa pe javo, ei ga Tupana'ga pe. Ji nanhi'iġi nearōe'ŷve'ġa ndepyga, ei ga. Emo kiroki ġa nde erembojikoguka ji rehe – ġahā ko ji ahepy javo nde ve. A'ereki ġa ndereheva'ero, ei Jesus'ga ga pe. ¹⁰ Kiroki ġa ojiko ji rehe – ġa nhaporem ko ndereheve'ġa. Ndereheve'ġa jitehe ko jireheva'ero no, ei ga. Igwete po ti ġa hepiukari jiruvi-havuhuhetea nehġ, ei Jesus'ga ga pe.

¹¹ —Apġ, kiro po ti ji hoi nde pyri nehġ, ei ga ga pe. Ndajuva'javi ji avo yvya koty a'ero. Jireheve'ġa ki a'e te u ve kokoty, ei Jesus'ga ga pe. Apġ, ndepyry hete nde. Ereko katu ti ġa ndepopoakarimo – a'ea nde erembuhu ji ve jipi ejipopoakara, ei ga ga pe. Ereko katu ti ġa toko ti ġa nhande ja a'ero nehġ. Ojo'ja nhandeaporoġita jipi. ġandeaporoġita po ti ojo'ja a'ero nehġ no, ei Jesus'ga ga pe. ¹² Jiruvame ġa pyri ji ġa nderekokatui jipi ndepopoakarimo. Ejipopoakara jitehe nde erembuhu ji ve nohō, ei ga ga pe. A'a'ngu ji ġa nderekovo jipi. A'ero po ti ġa nhaporem ndoporuġi hahyva'ea nehġ, ei ga. Gaha jate po ti opo'ru hahyva'ea – kiroki ga garekote'varuhua gahoaġwama hahyva'ea ruvihava pype. Opo'ru tuhġ ti ga nerembikwatijarukara – kiroki ikwatijara ga mombe'u nhoġwenonde hako, ei Jesus'ga ga pe.

¹³ —Apġ, kiro po ti ji hoi nde pyri a'ero nehġ, ei ga. Poa nhaporem ji ei kiro ġandovaki jioha renonde tohoryory hete ti ġa. ġandoryhetea po ti jiroryhetea javi-jitehe nehġ, ei ga ga pe. ¹⁴ Amombe'u ji nenhi'iġa ġa pe jipi, ei ga. A'ero nearōe'ŷve'ġa noarōhetei ġa. A'ereki ġandeaporoġita ko nearōe'ŷve'ġa ndeaporoġita ja rūi, ei ga. ġa ko ji javijitehe a'ero. A'ereki jireaporoġita ko nearōe'ŷve'ġa ndeaporoġita ja rūi no, ei Jesus'ga ga pe.

Igwete ga ei Tupana'ga pe ġwemimbo'ehara'ġa mombe'gwovo:

¹⁵ —Apġ, ji nda'ei nde ve: Eroho ti ġa yvya hugwi, ei ga. Nahā ji ei: Ereko katu ti ġa Diabo'ga ti tombo'eyme ġa okote'varuhuva'ea rehe, ei Jesus'ga. ¹⁶ Jireaporoġita ko nearōe'ŷve'ġa ndeaporoġita ja rūi. Na jitehe jire-

heve'ġa ndeaporoġita ko nearo'e'ŷve'ġa ndeaporoġita ja rūi no, ei ga ga pe. ¹⁷ Emongo ti ġa enhimimbotarimova'ea rehe enhi'i'ġa pyvō a'itituhēva'ea pyvō, ei ga. ¹⁸ Nde ji mbuhuruka avo vvyakotyve'ġa pyteri pe to-mombe'u ti ga nhinhi'i'ġa ġa pe javo. Na jitehe ji nhiremimbo'ehara'ġa mondoukari ġapyteri pe no to-mombe'u ti ġa nhinhi'i'ġa ġa pe javo, ei ga ga pe. ¹⁹ Anhimongo ji neremimbotarimova'ea rehe nhinhikwa-va'eġa nde ve. Ġa ndepyga ji nhimongoi a'ea rehe nhiremimbo'ehara'ġa ti toko tuhē neremimbotarimova'ea rehe nehē no, ei Jesus'ga ga pe ġa mombe'gwovo.

²⁰ —Apī, nhiremimbo'ehara'ġa jate rūi ji ġa ndepygi nhinhi'i'ġa nde ve, ei ga. Aerē po ti nhiremimbo'ehara'ġa ji mombe'umbe'ui ojipe'ġa pe nehē ġa mbojikoguka ji rehe nehē no. Ġa jitehe ji ġa ndepygi kiro no, ei ga Tupana'ga pe. ²¹ Anhi'ī ji nde ve jireheve'ġa ndepyga a'ero ġa nhaporemo ti toko ojipejiva'ea'java'ero, ei ga. Nde erejikoty'a ji pavēi. Ji ajikoty'a nde pavēi no, ei ga. Nhande pavēi ti jireheve'ġa tojikoty'a no nearo'e'ŷve'ġa ti togwerovia nhimbuhurukara nde hugwi a'ero, ei Jesus'ga ga pe. ²² Apī, nde ererekouka ji ve ejuvihavuhetea. Na jitehe ji arekouka a'ea ġa pe no toko ti ġa ojipejiva'ea'java'ero nhande javijitehe nehē no, ei ga Tupana'ga pe. ²³ Ji ajikoty'a ġa pavēi. Nde erejikoty'a ji pavēi no, ei ga. Nahā ti ġa toko hete ojipejiva'ea'java'ero, nearo'e'ŷve'ġa ti tokwaha nhimbuhurukara nde hugwi, ei ga. Ġa ti toko hete ojipejiva'ea'java'ero nearo'e'ŷve'ġa ti tokwaha neremiarōhetea jireheve'ġa ndehe, ei ga. A'ereki nde ji arō hete. Na jitehe nde ġa arō hete no, ei Jesus'ga Tupana'ga pe.

²⁴ —Apī, ei Jesus'ga. Nde erembojikoguka ġa ji rehe ikwehe, ei ga ojipeve'ġa mombe'gwovo. Apota hete ji ġanduvaġwama jijipyri – perope ji aho kiro jitupa – tohepia ti ġa jiruvihavuhetea Tupanamo nehē, ei ga. A'ea nde ererekouka ji ve. A'ereki ymya yvya apoa renonde nde ji arō hete, ei ga Tupana'ga pe. ²⁵ Apī, ei Jesus'ga. Erekatue'yimi ko nde. Nearo'e'ŷve'ġa nandekwahavi reki, ei ga. Ji ki a'e te orokwaha nde. Igwete jireheve'ġa ikwahavi nhimbuhurukara nde hugwi, ei Jesus'ga ġa mombe'gwovo ga pe. ²⁶ Akwahavuka ji ġa pe ndereaporoġita. Koji'i po ti ji ikwahavukari a'ea ġa pe nehē no toarō hete ti ġa ojipe'ġa javo, ei ga. A'ereki nde ji arō hete. Na jitehe po ti ġa ojipe'ġa arōhetei a'ero nehē. Akwahavuka po ti ji ġa pe ndereaporoġita tajikoty'a ti ji ġa pavēi nehē no, ei Jesus'ga ga pe.

Ahe opyhyguka Jesus'ga

(Mateus 26.47-56; Marcos 14.43-50; Lucas 22.47-53)

18 Onhi'imbavame Tupana'ga pe Jesus'ga hoi cidade hugwi ġwemimbo'ehara'ġa pavēi. Igwete ġa yahavi yakwa'via aherovai Cedrom aherovai. Matet'yhava pype ġa hoi ovahema. ² Kiro Judasva'ea – ahe opyhyguka ġwerī Jesus'ga – kiro Judasva'ea soldados'ġa nderuri Jesus'ġa pyri. A'ereki ahe okwaha hete pea. A'ereki pevo Jesus'ġa onhoġwovati' jipi gaha ġwemimbo'ehara'ġa pavēi. ³ A'ero Judasva'ea solda-

dos'ġa nderuri guardas'ġa ndeheve – kiroki guardas'ġa gwepia katu judeus'ġa jatykahavuhua jipi. A'ereki mbatera kwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa omondouka ġa Judasva'ea rupi fariseus'ġa pavēi. Gweru ġa itakyhea'javuhuva'ea mbuahava reheve. Yhyga ġa gweru hyapehava reheve onhimongyavo. Nahā Judasva'ea ġa nderuri Jesus'ga pyri a'ero. ⁴ Ojikwe Jesus'ga okwaha opyhygaġwama novīa. Igwete ga hoi ġa novatiamo. Ġa pyri Judasva'ea reko'i o'ama.

—Mome ahe pe peheka? ei Jesus'ga ġa pe.

—Jesus'ga Nazarépeve'ga, ei ġa ga pe.

—Jihi ko a'ea, ei Jesus'ga ġa pe.

⁶ Ga erame poro ġa hyrygi ojakykwe koty o'a vvyvo upa. ⁷ Igwete Jesus'ga ea'javi ġa pe:

—Mome ahe pe peheka naerū? ei ga.

—Jesus'ga Nazarépeve'ga, ei ġa ga pe.

⁸ —Ji ko a'ea, a'e ko ji pe me ko, ei ga. Jihi pe ji reka.

Na ġa hoi a'ero nhiremimbo'ehara'ġa, ei ga ġa pe.

⁹ A'ereki ojikwe ga ei Tupana'ga pe: “Apī, kiroki ġa nde erembojikoguka ji rehe – a'a'ngu ji ġa nderekokat-uavo,” ei ga. “Nurā po ti ġa nhaporemo ndopo'ru'i hahyva'ea nehē, a'e ji,” e'i jipe ga Tupana'ga pe. Nurā ga ei kiro soldados'ġa pe: “Na ġa hopavi a'ero nhiremimbo'ehara'ġa.”

¹⁰ Kiro Simão Pedro'ga ipyhygi oitakyhea'javuhuva'ea Malco'ga nambi'oga garovai pytera koty. Malco'ga oporavyky jipi ikwava'ēhara'ġa nduvihavuhu'ga pe gapyri-va'ero. Gaha Pedro'ga onambi'o. ¹¹ A'ero Jesus'ga ei Pedro'ga pe:

—Emondeva'ja ti eitakyhea'javuhuva'ea haimbepirohokava pype, ei ga ga pe. Apo'ru tuhē ti ji hahyva'ea nehē, ei ga. A'ereki a'ea ko jiruva'ga remimbotarimova'ea ji ve, ei ga Pedro'ga pe.

Ahe gweroho Jesus'ga Anásva'ea pyri

¹² A'ero soldados'ġa nduvihavuhu'ga Jesus'ga pyhygi ga rerekovo soldados'ġa pavēi guardas'ġa pavēi no. Igwete ġa ga pokwari ga rerogwovo. ¹³ Anás'ga pyri na'ē ġa ga rerohoi. Anás'ga ko Caifás'ga rembirekohēa ruva'ga. Caifás'ga ko ikwava'ēhara'ġa nduvihavuhu'ga a'ea rupi. ¹⁴ Gaha e'i jipe judeus'ġa nduvihava'ġa pe ġa moġitavo: “Ojipejive'ga po ti omano nhande repykavamo nehē hamo,” e'i jipe Caifás'ga ġa pe. Anás'ga pyri na'ē ġa Jesus'ga rerohoi a'ero.

Ndakwahavi ji Jesus'ga, ei Pedrova'ea

(Mateus 26.57-58, 69-70; Marcos 14.53-54, 66-68; Lucas 22.54-57)

¹⁵ Igwete Simão Pedro'ga hoi Jesus'ga reviri. Ga rupi ojipe'ga hoi no Jesus'ga remimbo'ehara'ga jitehe. Ikwa-va'ēhara'ġa nduvihavuhu'ga okwaha hete reki Pedro'garupive'ga. Nurā ga reki garonga rokari pe Jesus'ga reviri. ¹⁶ Pedro'ga ki a'e te opyta jiji o'ama mytu'ē me hokairungava rovapytymbava pyri. A'ero akoja'ga – ga ikwava'ēhara'ġa nduvihavuhu'ga okwaha – a'ero ga hoajavi mytu'ē me javo hovapytymbava rereko-harahēa pe emongiuka ti Pedro'ga javo. Igwete hēa Pedro'ga mongiuکاری okari pe ga mo'ama. ¹⁷ A'ero hēa ei Pedro'ga pe:

—Nde nderekoi akoja'ga remimbo'eharamo no naerũ? ei hëa ga pe.

—Ji ko a'ea rüi, ei ga o'mbero hëa pe.

¹⁸ Pevo ġa ami tata rembeyvyri ikwava'ëhara'ġa nduvihavuhu'gareheve'ġa guardas'ġa pavëi. A'ereki iroyx-aġahi ppytunimo. Nurã ġa imondygi tatapynha xajipe'ê javo. Pevo ġa ami tata pyri a'ero. Igwete Pedro'ga hoi o'ama ojipe'eavo ġa pyri.

Marã? e'ie'i Anãsva'ea Jesus'ga pe

(Mateus 26.59-66; Marcos 14.55-64; Lucas 22.66-71)

¹⁹ Kiro ikwava'ëhara'ġa nduvihavuhu'ga ei Jesus'ga pe:

—Marã neremimbo'ehara'ġa ndekoi naerũ? ei ga. Gara rehe nde ġa mbo'embo'ei jipi? ei ga Jesus'ga pe.

²⁰ —Ojipe'ġa pe nhaporemõ ji imombe'umbe'ui ġandovaki jipi, ei Jesus'ga ga pe. Judeus'ġa jatyahava pype ji ġa mbo'embo'ei jipi judeus'ġa jatyahavuhua pype no. Ji namombe'unhimimi reki ġa pe jipi, ei ga ga pe. ²¹ Marã nde euhui ji ve naerũ gara rehe nde ġa mbo'ei jipi javo ji ve? ei Jesus'ga ga pe. Nhireduhara'ġa koi okwaha nhiremimbo'eagwera. Ġa pe ti emombe'uuka nhinhi'iġa a'ero, ei Jesus'ga ga pe.

²² A'ea erame guarda'ga – kiroki ga ga ypyvo o'ã – ga Jesus'ga rova petegi.

—Maranuhũrame nde ei poa javo ikwava'ëhara'ġa nduvihavuhu'ga pe? ei ga Jesus'ga pe.

²³ A'ero Jesus'ga ei:

—Po ji ete'varuhui, emombe'u ti ji'ete'varuhagwera a'ero, ei ga. Ji ekaturame po ga ndajirovapetegi ramo, ei Jesus'ga.

²⁴ Kiro Anã's'ga ga rerohoukari Caifãs'ga pyri ikwava'ëhara'ġa nduvihavuhu'ga pyri. Opokwariji ġa Jesus'ga.

Ndakwahavi ji Jesus'ga, e'ia'ja Pedrova'ea

(Mateus 26.71-75; Marcos 14.69-72; Lucas 22.58-62)

²⁵ A'ea ja Pedro'ga jipe'ei tata pyri o'ama. Igwete pevove'ġa ei ga pe a'ero:

—Nde nderekoi garemimbo'eharamo naerũ? ei ġa ga pe.

Igwete Pedro'ga ei:

—A'ea rüi ko ji, ei ga o'mbero ġa pe.

²⁶ Igwete ojipe'ga ei Pedro'ga pe no – kiroki ga oporavyky ikwava'ëhara'ġa nduvihavuhu'ga pe gapyri-va'ero. Pedro'ga gare'yja'ga nambi'ogipe itymipyra pyri. Igwete ga ei kiro Pedro'ga pe:

—Orohepia po ji nde Jesus'ga pyri itymipyra pyri raji'i, ei ga ga pe.

²⁷ —Ji rüi tuhë koi oji'i, e'ia'ja Pedro'ga ga pe.

Nanime inamutiġa nhi'iġi o'ama.

Pilatosva'ea e'i marã Jesus'ga rekoa javo

(Mateus 27.1-2, 11-14; Marcos 15.1-5; Lucas 23.1-5)

²⁸ Ypyhajive judeus'ġa nduvihava'ġa Jesus'ga rerohoi Caifãs'ga rongga hugwi. Governador'ga rongaruvihai pe ġa ga rerohoi Pilatos'ga rongaruvihai pe. Igwete ġa Jesus'ga mondoukari ga mo'amauka Pilatos'ga pyri.

Judeus'ġa nduvihava'ġa ndoki ipype. A'ereki judeus'ġa ndoki tuhë judeus'ġarüive'ġa nonga pype oji-he'are'yma ġa ndehe jipi. “Po ti nhande hoi ipype, a'ero po ti nhande nhimbote'varuhui Tupana'ga pe nehë,” ei ġa. “Nhanenhimbote'varuhurame po ti nhande ndi'ua'javi toryva rupiara nehë,” ei ġa. Nurã judeus'ġa nduvihava'ġa ndoki Pilatos'ga rongga pype. Igwete ġa Jesus'ga mondoukari Pilatos'ga pyri. ²⁹ A'ero Pilatos'ga ruri mytu'ë me javo ġa pe.

—Marã pe'eaġwama Jesus'ga pe naerũ? Marã garekote'varuhua naerũ? ei Pilatos'ga ġa pe.

³⁰ Igwete ġa ei ga pe:

—Po ga ndokote'varuhui jipi hamo, a'ero po ore norokwava'eġi ga kiro nde ve hamo, e'i tehe ġa Pilatos'ga pe.

³¹ —Pe tuhë ti peroho ga a'ero imbohahyavo ga pe nehë penamönhava'ea nhi'ïpo'ruavo nehë, ei ga judeus'ġa nduvihava'ġa pe.

Igwete ġa ei:

—Torojuka ti ga novã, ei ġa. Emo romanosramo pe ndapejukaukari ġa ore ve, ei ġa Pilatos'ga pe. Pehe ti pejuka ga a'ero romanosramo, ei ġa ga pe.

Romanos'ġa o'erame oko te'varuhui hete ġa javo, a'ero ġa ġa kutugi yva rehe ġa mbovyva ġa jukavo. Igwete judeus'ġa ei Pilatos'ga pe: “Pehe ti pejuka Jesus'ga romanosramo,” ei ġa. ³² E'i ġa a'ea Jesus'ga nhi'ïpo'ruavo. A'ereki Jesus'ga omombe'u jipe omanoaġwama yva rehe nahã ti ġa ji jukai javo.

³³ A'ero Pilatos'ga hoa'javi onga pype Jesus'ga mbuhuruka ojipyri.

—Ndehe ko judeus'ġa nduvihavuhetero naerũ? ei ga Jesus'ga pe.

³⁴ Igwete Jesus'ga ei ga pe:

—Ndehe tuhë erekwaha nanongara? ei ga. Mara'ngu po nahã ojipe'ġa ji mombe'gwovo nde ve ra'e? ei ga ga pe.

³⁵ —Jihi ko nda'ei a'ea, ei ga. Ji ko judeu rüi! ei Pilatos'ga. Ndere'yja'ġa tuhë reki nde pyhy nde rerua ji pyri ikwava'ëhara'ġa nduvihava'ġa pavëi, ei ga. Marã nderekote'varuhua naerũ? Nde ġanduvihavuhuro tuhë ereko naerũ? ei ga Jesus'ga pe.

³⁶ —Ji ko vvyakotyve'ġa nduvihava'ġa atyvi, ei Jesus'ga ga pe. Po ji ġanduvihava'ġa ja hamo, a'ero po jireheve'ġa ġa avykyi ji repyga hamo tomondoyme ti ġa ga judeus'ġa nduvihava'ġa po pe javo hamo, ei ga. Ji ko avove'ġa nduvihava'ġa atyvi reki, a'e ji nde ve, ei ga Pilatos'ga pe.

³⁷ A'ero Pilatos'ga ei ga pe:

—Nde ko huvihavuhua tuhë naerũ? ei ga ga pe.

—Nde ere'e katu ji ve nde ko huvihavuhua javo, ei Jesus'ga ga pe. Ajo ji ji'a vvyakotyva'ero kako tamombe'u ti ġa pe a'itituhëva'ea javo, ei ga. Kiroki ġa oko hete a'itituhëva'ea rehe – ġa ġwendu katu nhinhi'iġa a'ero, ei ga ga pe.

³⁸ —Manongara tuhë po a'itituhëva'ea naerũ? ei Pilatos'ga ga pe a'ero.

Pilatosva'ea ojukauka Jesus'ga

(Mateus 27.15-31; Marcos 15.6-20; Lucas 23.13-25)

A'ero Pilatos'ga hoa'javi mytu'ë me judeus'ga pyri.

—Ga ndokote'varuhui'i'i, a'e ji pe me, ei ga. ³⁹ Nahã ji ei pe me kiro a'ero. Kwara nanani Páscoa aporame pe ei ji ve ipyhygipyra'ga rehe. A'ero ji ga mohemukari cadeia hugwi, ei Pilatos'ga ãa pe. Ma'ãa ji amohemuka kiro pe me a'ero? Amohemuka po ti ji pe me Jesus'ga penduvihavuhuhete'ga? ei ga ãa pe.

⁴⁰ —Ga rüi tuhë! ei ãa ohapukaita. Teremohemukari tuhë akoja'ga! ei ãa. Barrabás'ga ti emohemuka, ei ãa Pilatos'ga pe.

Barrabás'ga ko governo movahíve'ga okote'varuhuve'ga.

19 A'ero Pilatos'ga Jesus'ga kupepytera nupanupäukari ipira'javuhuva'ea pyvõ. ² Igwete soldados'ga Jesus'ga rerekomemuapotari. Nurã ãa ipoväpovani yhyoa hatihüva'ea onhatimaçatuvu'ea apovo. Igwete ãa inoçi Jesus'ga akaãa rehe nahã huvihava'ga akanitara javo tehe. Igwete ãa imongiukari ga pe tapy'ynhapiçwaçahiva'ea nanongara huvihava'ga omongi javo ga pe. ³ Nahã ãa Jesus'ga rerekomemui u'ua ga pyri.

—Ejory ti judeus'ga nduvihavuhuhetero, e'iuhu ãa onhi'iãa mondovo ga pe.

Igwete ãa garova petepetegi ga rerekovo. ⁴ Aerë Pilatos'ga hoa'javi mytu'ë me judeus'ga pyri.

—Pehepia ga, ei ga. Kiro ji ga mbuhurukara'javi pe pyri tapekwaha ti ji'ee'yma ga pe. A'ereki ga ndokote'varuhui'i'i reki, ei Pilatos'ga ãa pe.

⁵ A'ero Jesus'ga heruri tapy'ynhapiçwaçahiva'ea rerekovo. Hatihüva'ea ga gwereko oakaãa rehe ipovanipyra. Igwete Pilatos'ga ei:

—Kiro ki ga u! Pehepia ga! ei ga ãa pe.

⁶ Kiro ikwava'ëhara'ga nduvihava'ga ga repiagi guardas'ga pavëi. A'ero ãa hapukajahivi javo:

—Ejukauka ga! ei ãa. Embovyruka ga yva rehe!

Igwete Pilatos'ga ei ãa pe:

—Pe tuhë ti pembovy ga jukavo yva rehe, ei ga ãa pe. Ji ki a'e te a'e pe me: Ga ndokote'varuhui'i'i, ei ga ãa pe.

⁷ Igwete judeus'ga ei ga pe:

—Oreramonhava'ea e'i ikwatija hako: “Kiroki ga ombotegwete Tupana'ga – pejuka po pe gaha hamo,” ei ahe hako, ei ãa. Nurã reki ore ga jukaukapotari kiro. A'ereki ga e'i: “Ji ko Tupana'ga ra'yramo ako,” ei ga, ei ãa Pilatos'ga pe.

⁸ A'ea renduvame Pilatos'ga kyhyjihetei mara'ngu po ga Tupana'ga ra'yra'ga tuhë javo. ⁹ Igwete ga hoa'javi ongaruvihava pype javo Jesus'ga pe:

—Mome ahe tuhë nde naerü? ei ga ga pe.

Emo Jesus'ga nonhi'içi ga pe. ¹⁰ Igwete Pilatos'ga ei ga pe:

—Nerenhi'içihü nde ji ve? ei ga. Nderekwahavi tuhë nde jipopoakara naerü? Ganduvihavamo ji erame ãa pe po ti ãa nde mohemi nehë, ei ga. Ji erame ãa pe po

ti ãa nde kutugi yva rehe nde jukavo nehë, ei ga Jesus'ga pe.

¹¹ Igwete Jesus'ga ei ga pe:

—Tupana'ga nde mbopopoakaramame jate po nde popoakaramo ji jukavouka ãa pe, a'e ji nde ve, ei Jesus'ga ga pe. Nurã kiroki ga ji mondouka nde ve – nde hohe'i tehe ga rekote'varuhui a'ero, ei ga ga pe.

¹² A'ero Pilatos'ga ei ovyteri pe: “Tamohemuka tuhë ti Jesus'ga.” Judeus'ga okwaha a'ea. Nurã Pilatos'ga horame ãa pyri ãa hapukajahyahiivi ga pe:

—Ga mohemukaramame po ti nde nderekokatua'javi nhanderuvihavuhu'ga pe César'ga pe. A'ereki Jesus'ga e'i tehe: “Jihi ko çanduvihavuhuhetero,” ei ãa. Nanongara'ãa ko omovahí César'ga. Jesus'ga mohemukara renduvame po ti César'ga nhimboahihetei nde ve a'ero nehë, ei ãa Pilatos'ga pe.

¹³ A'ea renduvame Pilatos'ga Jesus'ga mbuhurukari onga hugwi. Igwete ga apygi juizes'ga apykava rehe oina – perope ãa omondo itapereuhua yja rehe inoça. Judeus'ga nhi'içimo pevova'ea rera ko Gabatá. ¹⁴ Kiro ko sexta-feira. A'ea rupi judeus'ga omboavujikwe mbatera toryva rupiara Páscoa rupiara. Ahaji katu Pilatos'ga apygi a'ero, ta'e ti kiro gareaporoçita pe javo judeus'ga pe.

—Pehepia te pejuvihavuhuhete'ga! ei ga Jesus'ga repiuka ãa pe.

¹⁵ Emo ãa hapukajahyavuhui javo ga pe:

—Embovyruka ga! ei ãa. Embovyruka ga! Ejukauka ga yva rehe! ei ãa ga pe.

—A'iti re po ti ji ga mbovyrukari ga jukavouka penduvihavuhuhete'ga nehë? ei Pilatos'ga ãa pe javo.

—César'ga jate ko oreruvihavuhu'ga! ei ãa ga pe. Ndrogwerekoi ore ojipe'ga oreruvihavuhuro, ei ikwava'ëhara'ga nduvihava'ga ga pe javo.

¹⁶ A'ero Pilatos'ga Jesus'ga mondoukari çapo pe soldados'ga ti tokutu ga yva rehe ga mbovyva javo.

Okutu ahe Jesus'ga yva rehe ga mbovyva

(Mateus 27.32-44; Marcos 15.21-32; Lucas 23.26-43)

¹⁷ Igwete soldados'ga Jesus'ga rerohoi a'ero cidade hugwi. Gajati'yva rehe ãa herohoukari ga pe yva gajukahava rupiara. Aerë ãa Jesus'ga rerovahemi yvytyra rehe. Yvytyra rera ko Aheapindava. Judeus'ga e'i jupe Gólgota.

¹⁸ Pevo ãa Jesus'ga rerovahemi hekyita gapira ga hugwi. Igwete ãa ga kutugi a'ero yva rehe ga mbovyva ga mo'ama ga jukavo. Ojikwe Pilatos'ga okwati-jarukaripe yva raygwera rehe. Igwete ga imondoukari ikutugauka Jesus'ga arimo. Nahã i'ei ikwatijara: “Agwa'ga ko Jesus'ga Nazarépeve'ga. Ga ko judeus'ga nduvihavuhuhete'ga,” e'i ikwatijara yva raygwera rehe. Pilatos'ga okwatijaruka a'ea judeus'ga nhi'içimo. Okwatijaruka ga romanos'ga nhi'içimo no. Okwatijaruka ga gregos'ga nhi'içimo no. Igwete Pilatos'ga imondoukari yva raygwera ikutugauka yva rehe Jesus'ga arimo. A'ero he'yjuhuve'ga nhi'içi jupe judeus'ga. A'ereki ira'agwe Jesus'ga kutuhava cidade hugwi. A'ero ikwava'ëhara'ga nduvihava'ga ei Pilatos'ga pe novia:

—Terekwatijarukari: “Ga ko judeus’ġa nduvi-havuhuhete’ga,” ei ġa ga pe. Nahā ekwatijaruka: “Agwa’ga e’i ojive: ‘Ji ko judeus’ġa nduvihavuhuhetero’.” A’ea ekwatijaruka inoġa hehe, ei ġa Pilatos’ga pe novā.

Emo Pilatos’ga e’i ġa pe:

—Na tu ve te nhirembikwatijarukaragwera, ei ga.

Igwete soldados’ġa Jesus’ga kutugi yva rehe ga mbovya ga mo’ama ga jukavo. Igwete ġa mokonha-va’ea mbojogwovai Jesus’ga rehe ahe mo’ama ojipea rehe yva rehe. Jesus’ga ahepyteri pe o’ā.

Aerē soldados’ġa ipyhygi gapira ima’eamo ojohupeupe. Quatrove’ġa onhinanhinani ipyhygi ojipeji gapira ojive. Aerē ġa ojipea ipyhygi nimbojahaviva’ea kirojate-va’ea. ²⁴ Igwete ġa ei ojohupe:

—Kia ti timbotararagyme, ei ġa ojohupe. Manamo po ti nhande herekoi gapira nehē? ei ġa. Timombo’ri ti ita’java’ea herekohavamo, ei ġa ojohupe.

Nurā ġa imombo’ri gapira rehe. Nahā soldados’ġa ndekoi tapy’ynhapira rehe a’ero. Oma’ema’ē ġa Jesus’ga pira ga nhi’ġa’ruavo a’ero. A’ereki Tupana’ga rembikwatijarukara omombe’u nhoġwenonde Cristo’ga nhi’iġaġwama hako. Nahā Cristo’ga ei:

“Oma’ē ġa jipira ojohupe,” ei ga.

“Ojipea rehe ġa imombori ita’java’ea,” ei ga.

Ikwatijara omombe’u ganhi’iġaġwama hako. Na tuhē reki soldados’ġa ndekoi gapira rehe a’ero ipojykavo ojive ikwehe.

²⁵ Kiro Jesus’ga o’yembora repiagi. Pevo ahe ami Jesus’ga kutuhava pyri. Jesus’ga yembora irūhēa pevo o’ā ahe pyri no Mariahēa no – kiroki hēa Clopas’ga rembirekohēa. Maria Madalenahēa pevo o’ā ġa pyri no. ²⁶ Kiro Jesus’ga o’yembora repiagi a’ero ġwemimbo’ehara’ga reheve ġwemiarōhara’ga reheve. A’ero ga ei o’yembora pe:

—Ha’i, ei ga. Gaha po ti oko ndera’yra ja nehē ji py’rovo nehē, ei ga ahe ve.

²⁷ Ġwemimbo’ehara’ga pe ga ei a’ero:

—Hēa po ti oko ndehya ja nehē, ei ga. Ereko katu ti hēa a’ero eyhēaramo, ei Jesus’ga ga pe.

A’ero garemimbo’ehara’ga ahe rerohoi ġwonga pe. Igwete ga ahe repiakatui jipi.

Jesus’ga omano

(Mateus 27.45-56; Marcos 15.33-41; Lucas 23.44-49)

²⁸ Aerē Jesus’ga ei oyvyteri pe: “Anhi’ġa’ru pa ji Tupana’ga kiro,” ei ga. Kirē ga ei:

—Jiygwei ji.

A’ea erame ga onhi’ġa’ru ahe. A’ereki Tupana’ga okwatijaruka ahe ve Cristo’ga ygwejaġwama mombe’gwovo hako.

²⁹ Gwereco pevo vinho tajahiva’ea ya’ia pype. A’ero ġa ipyhygi jyrhuvava’ea imondeva vinho pype ipimombyga yvyra rehe hissopo rehe. Igwete ġa imbovyri imondovouka Jesus’ga juru pe topyte ti ga javo.

³⁰ Ipyterame Jesus’ga ei a’ero:

—Anhi’ġa’ru pa ji, ei ga.

A’ero ga nhova’apyni omanomo.

Oykikutu ahe Jesus’ga

³¹ Aerē judeus’ġa nduvihava’ġa hoi javo Pilatos’ga pe:

—Emopenuka ti yvareheve’ġa netymakaġa tomanoġatu ti ġa, ei ġa ga pe. A’ero po ti ġa ahera’oa mbojyvi herogwovo nehē, ei ġa ga pe.

E’i ġa a’ea Pilatos’ga pe. A’ereki a’ea ko sexta-feira mbatera mboavujikwehava ġa pe. Ndototari ġa ahera’oa mo’amipyra yva rehe sábadu rupi oporavykye’yma rupi. A’ereki a’ea ko huvihahetea ġa pe sábadu Páscoa rekoro ġwaramo. Nurā ġa hoi javo Pilatos’ga pe tomopenuka ti ga ġanetymakaġa ġa jukavouka javo. ³² A’ero Pilatos’ga soldados’ġa mondoukari yvareheve’ġa pyri. Igwete ġa hoi Jesus’ga aherovaive’ga retymakaġa nupamo imopena. Kirē ġa hoi ojipe’ga pyri Jesus’ga rovai garetymakaġa nupamo imopena. ³³ Urame Jesus’ga pyri ġa ei reki:

—Omano jipe po ahe ra’e, ei ġa.

Nurā ġa nomopeni Jesus’ga retymakaġa. ³⁴ Emo soldado’ga Jesus’ga ykikutugi ta’akwara pyvō. Kiro gara’oa hugwi turi garekoa yhya pavēi. Imopene’yname Jesus’ga kaġa soldados’ġa onhi’ġa’ru ahe. A’ereki nahā Tupana’ga okwatijaruka ahe ve imombe’uuka hako.

“Nomopeni’i’i po ti ġa gakaġa nehē,” e’i ikwatijara hako.

Ojipea Tupana’ga rembikwatijarukara e’i no:

“Gwepigwepia po ti ġa ġwembikutuhara’ga nehē,” e’i ikwatijara hako.

Kiroki ga omombe’u kiro pe me – gaha gwepia tuhē Jesus’ga manoagwera ikwehe. Omombe’u ga kiro pe me taperovia ti javo. Omombe’u katu ga. Okwaha hete ga a’ea a’itituhēva’ea ji amombe’u javo.

Ono ahe Jesus’ga ra’oa ita kwaruhua pype

(Mateus 27.57-61; Marcos 15.42-47; Lucas 23.50-56)

³⁸ Aerē José’ga hoi javo Pilatos’ga pe. Cidade de Arimatéia pe José’ga ruvi. Ojiko nhimi ga Jesus’ga rehe. A’ereki ga okyhyji judeus’ġa nduvihava’ġa hugwi. Igwete ga hoi javo Pilatos’ga pe.

—Taroho ti Jesusva’ea ra’oa, ei José’ga ga pe.

—Kwa, ei Pilatos’ga. Eroho ti a’ero, ei ga ga pe.

A’ero ga hoi Jesus’ga ra’oa pyri Nicodemos’ga pavēi – gaha ymya oho Jesus’ga pyri ga repiaga ypytunimo raikwehe. Nicodemos’ġa gweroho perfume apopyra ojupi. Japopyra ko mirra mohaġa’java’ea aloés pavēi yvahugwiva’ea memei. He’yiva’ea ġa gweroho trinta e cinco quilos. Ipohyi hete japopyra. A’ero ġa hoi ipyhyga Jesus’ga ra’oa. ⁴⁰ Igwete ġa a’ea imamani tapy’ynhapipyryva pyvō imondovo perfume apopyra tapy’ynhapira pype inoġa. A’ereki nahā judeus’ġa omboavujikwe ahera’oa jipi ahetya renonde. ⁴¹ Ira’agwe tuvi itymipyra Jesus’ga jukahava hugwi. Gwereco pevo itaruvihavuhua kwaruhua ahetyhavamo. Ndogwerecoangavi ve ahera’oa ipype. ⁴² Ira’agwe ġwaramo José’ġa Jesus’ga ra’oa rerohoi pevo imondovo inoġa ipype. A’ereki ġaporavykye’yma sábadu u ġweri.

Jesus'ga okwera omanoa hugwi
(Mateus 28.1-8; Marcos 16.1-8; Lucas 24.1-12)

20 Domingo rupi ypyhajive Maria Madalenahêa hoi itaruvihavuhua kwaruhu pe hepiaga – perope ãa ono Jesus'ga ra'oa. Nako'eğatui ve hêa horame. Igwete hêa hepiagi itauhua ikwaruhua rovapytymbava.

—Ope'auhu ãa itauhua jurukwara hugwi! ei hêa.

² Igwete hêa jivyri onhana ua tamombe'u ti Jesus'ga remimbo'ehara'ãa pe javo. A'ero hêa ruri Simão Pedro'ga pyri ojipe'ga pyri no Jesus'ga remiarõhara'ga. Igwete hêa imombe'ui ãa pe.

—Ğwenohe po ãa nhandepojoykahareteva'ea ra'oa ikwaruhua hugwi raji'i, ei hêa. Ore ndorokwahavi kiro ahenogagwera, ei hêa ãa pe.

³ Nurã Pedro'ga hoi ojipe'ga pavêi ogwovo itakwaruhu pe hepiaga. ⁴ Onha memei ãa ojogwerogwovo. Ojipe'ga koji'i tehe onha Pedro'ga hohe ogwovo. Igwete ga vahemypyri ikwaruhu pe. ⁵ A'ero ga apyni tapy'ynhapipyryva repiaga ipype. Emo ga ndoki ipype. ⁶ Kiro Simão Pedro'ga vahemi ga reviri okiavo ipype. Igwete ga hepiagi tapy'ynhapipyryva no. ⁷ Pevo tuvi Jesus'ga akağa mamanipyra no. A'ea ko irupe'i tuvi tapy'ynhapipyryva hugwi onhimamana oina. ⁸ Kiro ojipe'ga reki ipype a'ero hepiaga – kiroki ga urypy ikwaruhu pe novia. Igwete ga hepiagi herovia Jesus'ga kwerava. ⁹ A'ea rupi onhimi ve ãa pe ikwatijara remimombe'ua. Tupana'ga rembikwatijarakara e'i jipe: “Okwerava'ja tuhê po ti ga omanoa hugwi nehê,” e'i ikwatijara hako. Emo a'ea onhimi ve ãa pe. ¹⁰ Igwete ãa jogwerojivya'javi onga pe a'ero ojogwerokuva.

Jesus'ga ojipiuka Maria Madalena'ea pe
(Mateus 28.9-10; Marcos 16.9-11)

¹¹ Aerê Maria Madalenahêa hoa'javi ojehe'gwovo o'ama mytu'ê me ikwaruhua pyri. Ojehe'orame hêa nhova'apyni hepiaga ikwaruhua pype. ¹² Igwete hêa mokonha'ãa ndepiagi pevo Tupana'gapyrive'ãa. Tiğahivuhu ğapira. Oapy ãa oina Jesus'ga noğagweri pe. Ojipe'ga oapy Jesus'ga akağagweri pe. Ojipe'ga Jesus'ga pyagweri pe oapy oina. ¹³ Igwete Mariahêa ãa ndepiagi. A'ero ãa ei hêa pe:

—Kui'i, maraname nde jehe'oi?

—Ğwenohe ãa jipojoykahareteva'ea ra'oa, ei hêa. Ji ndakwahavi ahenogagwera a'ero, ei hêa ãa pe.

¹⁴ Onhi'iğirê hêa jirovagi Jesus'ga repiaga novia ga mombargwahave'yma. ¹⁵ Igwete ga ei hêa pe o'ama:

—Kui'i, gara rehe nde jehe'oi e'ama? Ma'ãa nde ereheka naerũ? ei ga hêa pe.

Igwete hêa etehei oyvyteri pe: “Ga ko itymipyra repiakutuhara'ga.” Nurã hêa ei ga pe:

—Po nde ahera'oa rerohei raji'i emombe'u ti ji ve ahenogagwera taroho ti a'ero, ei hêa ga pe.

¹⁶ —Maria, ei Jesus'ga hêa pe.

Kiro hêa jirovapavi ga koty ga repiakatuavo.

—Raboni, ei hêa ga pe. (A'ea judeus'ãa e'i ombo'ehara'ãa pe.)

¹⁷ —Tajipyhygi, ei Jesus'ga hêa pe. A'ereki ji ndajiupiri ve jiruva'ga pyri, ei ga. Eho ti nhiirũ'ãa pyri nhiremimbo'ehara'ãa pyri. Emombe'u ti nhinhi'iğã ãa pe tokwaha ti ãa javo, ei ga. Kiro po ti ji jiuipiri jiruva'ga pyri ãanduvete'ga pyri. Gaha ji ambohete Tupana'ga. Gaha ãa ombohete no, ei ga. Emombe'u ti ãa pe tokwaha ti ãa jihoağwama ga pyri, ei Jesus'ga hêa pe.

¹⁸ Igwete Maria Madalenahêa hoi Jesus'ga remimbo'ehara'ãa pyri javo.

—Ahepia ko ji nhandepojoykaharete'ga ko! ei hêa ãa pe.

Igwete hêa imombe'upavi Jesus'ga nhi'iğã ojive.

Jesus'ga ojipiuka onzeva'ea pe
(Mateus 28.16-20; Marcos 16.14-18; Lucas 24.36-49)

¹⁹ A'ea rupi jitehe domingo rupi Jesus'ga remimbo'ehara'ãa ndekoi onhimono'oğã onga pype ppytunimo. Hovapytymba katu ãa. A'ereki ãa okyhyji hete judeus'ãa nduvihava'ãa hugwi. Emo Jesus'ga uhu o'ama ojipiuka ğapyteri pe.

—Tu katu ti pepy'a, ei ga ãa pe.

²⁰ Onhi'iğame ãa pe ga hepiukari opokutugagwera oykikutugagwera reheve. Ga repiagame ãa ndoryndoryvamo a'ero. ²¹ Kiro Jesus'ga ea'javi ãa pe:

—Tu katu ti pepy'a, ei ga. Jiruva'ga ji mbuhuruka avo ikwehe tomombe'u ti ga nhinhi'iğã javo ji ve ikwehe. Na jitehe po ti ji pe mondoukari nehê no tape-mombe'u ti nhinhi'iğã ojipe'ãa pe nehê no, ei ga ãa pe.

²² A'ero ga ipyi ãa ndehe.

—Kiro ji imondoi Tupana'ga ra'uva pe me. Peko ti a'ea rehe a'ero, ei ga ãa pe. ²³ Po ti pe ei ojipe'ãa pe Tupana'ga omombo pendekote'varuhua pe hugwi javo, a'ero ga imombori tuhê ãa hugwi, ei ga. Po ti pe ei ãa pe Tupana'ga nomombori pendekote'varuhua pe hugwi javo, a'ero ga nomombori tuhê, ei Jesus'ga ga pe.

Jesus'ga ojipiuka Toméva'ea pe

²⁴ Ojipe'ga Jesus'ga remimbo'ehara'ga nduvi pevo jara'ãa pyri Jesus'ga jipiukarame ãa pe. O Gêmeo ei ãa ga pe Tomé'ga pe. ²⁵ Igwete jara'ãa ei ga pe:

—Orohepia ore Jesus'ga oji'i, ei ãa imombe'gwovo ga pe novia.

E'ia'jaa'ja ãa ga pe novia. Emo ga ndogweroviarihu ğanemimombe'ua ojive. Igwete ga ei ãa pe:

—Ji tahepia na'ê ti itaju'ia rembikutugagwera gapo pe, ei ga. Tamondo na'ê ti nhipũa itaju'ia rembikutugagwera rehe. Tapo'ê na'ê ti gaykikutugagwera pype, ei ga. Nhipo'êe'ymame po ti ji ndaroviaru tuhê gakwera'java nehê, ei Tomé'ga ãa pe.

²⁶ Irũa domingo rupi Jesus'ga remimbo'ehara'ãa nhimono'oğã'javi onga pype. A'ea rupi Tomé'ga rekoi ãa pyri a'ero. Ğwovapytymbava'ja ãa onga novia. Emo Jesus'ga uhu o'ama ãa pyri ojipiukara'java ãa pe.

—Tu katu ti pepy'a, ei ga ãa pe.

²⁷ Igwete ga ei:

—Tomé, embuhu ti epũa jipokutugagwera repiaga, ei ga. Epo'ê ti jiykikutugagwera pype. Erovia tuhê ti jikweravagwera a'ero, ei Jesus'ga ga pe.

²⁸ A'ero Tomé'ga ei ga pe:

—Nde ko jipojykaharetero tuhē! Tupanamo tuhē ko nde! ei ga. Orombohete ji nde, ei ga.

²⁹ —Ji repiaga ġwaramo nde heroviari a'ero, ei Jesus'ga ga pe. Emo pyry hete jirepiage'ýve'ġa pe ġa heroviarame ojikoga ji rehe, ei ga.

Okwatija ahe toko ti ġa Tupana'ga pyri javo

³⁰ Jesus'ga oapoapo hete ahemonhimomby'ava'ea ġwemimbo'ehara'ġa pyteri pe jipi. Ji namombe'upavi ikwatijarame agwa. ³¹ Kia ki a'e te ji akwatija taperovia hete ti Jesus'ga rekohava javoji. A'ero po ti pe ei: "Ga ko Cristoramo oko Tupana'ga remimbuhurukaramo. Ga ko Tupana'ga ra'yramo tuhē," pe'e po ti pe ga pe. Akwatija ji pe me tapendeaporoġita pyahu ti no pejikogame Jesus'ga rehe. A'ero po ti pe ndekoi avuirama yvagi pe Tupana'ga pyri nehē.

Jesus'ga ojipiuka seteva'ea pe

21 Aerē Jesus'ga jipiukara'javi ġwemimbo'ehara'ġa pe a'ero okweravirē omanoa hugwi. Ypiau pe Tiberiades pe ga jipiukara'javi ġa pe. Nahā a'ero. ² Jesus'ga remimbo'ehara'ġa ojogwereco ojogwerojuva: Simão Pedro'ga, Zebedeu'ga ra'yra'ġa, Tomé'ga no – ga pe ġa ei o Gêmeo. Natanael'ga oko ġa pyri no – ga ha u cidade de Caná pe Galiléiapeve'ġa gwyri pe. Mokonha'ġa ojogwereco ġa pyri no. ³ Igwete Simão Pedro'ga ei ġa pe:

—Koro ji hoi imomboia pira mboahava, ei ga.

—Toroho ti nde rupi, ei jara'ġa ga pe.

Igwete ġa jogwerohoi onhinhaġa yharuhua pype ojogwerogwovo. Nombo'ari'i'i reki ġa imoġo'eamo.

⁴ Kwara po'rirame Jesus'ga jipiukari o'ama yembe'yi pe. Emo garemimbo'ehara'ġa nonhimombaragwahavi ve ga rehe. ⁵ Igwete ga ei ġa pe:

—Napembo'ari pe mo? ei ga.

—Norombo'ari ore, ei ġa.

⁶ —Pemombo ti pejovai pytera koty, ei ga. A'ero po ti pe imbo'ari nehē, ei ga ġa pe.

A'ero ġa imombori ojavai pytera koty. Kiro ġa nomb'o'ava'javi pira mboahava yharuhua pype a'ero.

Tegwete ġa pe. A'ereki ipohyi hete ġa pe pirare'yjuhua rerekovo ġwaramo. ⁷ A'ero Jesus'ga remimbo'ehara'ga garemiarōhara'ga ei Pedro'ga pe:

—Nhandepojykaharete'ga ko kiro oko, ei ga.

A'ea renduvame Simão Pedro'ga imongi opira i'arimova'ea nhapytiammo ojihe. A'ereki ġa imbo'arame gwekyi opira. Igwete ga pori y pe ua. A'ereki ġa ira'agwe u yembe'yva hugwi cem metros. Igwete jara'ġa nduri yharuhua pype imoatamo pira mboahava herua pirahetehua reheve. ⁹ Jesus'ga omoka'ē pira tatapynha pyvō o'ama yembe'yi pe. Pão ga gwereco no. Igwete ġa nduri o'eamo yhara hugwi hepiaga. ¹⁰ A'ero Jesus'ga ei ġa pe:

—Peru ti mo penhimimbo'aripyra, ei ga ġa pe.

¹¹ Kiro Simão Pedro'ga henohemi herohyryryga imboahava herua yembe'yi pe. Tynahē hete imboahava

pirahetehua rerekovo. A'ereki he'yjuhu pira cento e cinquenta e três. Huvihaviha hete pira. Emo pira mboahava ndotorogi reki. ¹² Igwete Jesus'ga ei ġa pe: —He pejijo i'gwovo mo, ei ga.

Garemimbo'ehara'ġa opojihu javo ga pe manamo nde javo. A'ereki ġa okwahavipe ga ko nhandepojykaharete'ga javo. ¹³ Igwete Jesus'ga hoi ipyhyga pão pira moka'embyra reheve ima'eamo ġa pe.

¹⁴ Três kiro Jesus'ga jipiukara'javi ġwemimbo'ehara'ġa pe a'ero okweravirē omanoa hugwi.

Jesus'ga onhi'ĩ Pedrova'ea pe

¹⁵ Ġa i'upavirē Jesus'ga ei Simão Pedro'ga pe João'ga ra'yra'ga pe:

—Simão, ei Jesus'ga. Enhimombe'u ti kiro ji ve.

Jara'ġa hohe'i tehe nde ji arōhetei? ei ga ga pe.

—Na tuhē. Ji ko oroarō hete nde, ei ga. Nde erekwaha nhiremiarōhetea, ei ga Jesus'ga pe.

Igwete Jesus'ga ei ga pe:

—Nahā ti a'ero. Ovelhas repiakatuhara'ġa gwepia katu ovelhas jipi. Na jitehe ti ehopia katu jireheve'ġa mbojikoheteavo ji rehe, ei ga Simão Pedro'ga pe.

¹⁶ Kirē Jesus'ga ea'javi ga pe:

—Simão, ji arō hete nde? ei Jesus'ga ga pe.

—Oroarō hete ko ji ndehe. Nde erekwaha nhiremiarōhetea, ei Simão Pedro'ga.

Igwete Jesus'ga ei ga pe:

—Hepiakatuhara'ġa gwereco katu ovelhas jipi. Na jitehe ti ereko katu jireheve'ġa mbo'eavo nhinhi'i'ġa rehe, ei ga Simão Pedro'ga pe.

¹⁷ Kirē Jesus'ga ea'javi ga pe:

—Simão, ji arō hete nde?

A'ero Simão Pedro'ga rekovevehuro a'ea ero ġwaramo ojive. A'ereki três vezes Jesus'ga ea'jaa'javi ga pe: "Ji arō hete nde?" Nurā ga ei Jesus'ga pe:

—Jesus, erekwaha pa nde mbatera. Nde erekwaha nhiremiarōhetea! ei ga Jesus'ga pe.

Igwete Jesus'ga ei ga pe:

—Hepiakatuhara'ġa gwepia katu ovelhas jipi. Na jitehe ti ehopia katu jireheve'ġa mbojikoheteavo ji rehe, ei ga Simão Pedro'ga pe. ¹⁸ Amombe'u katu tuhē ji nde ve: Evoja'irame nde eremongi epira egwovo enhimimbotarimova'ea rupi ekovo raikwehe, ei Jesus'ga ga pe.

Aerē exava'erame po ti nde epoa pyhoi nehē. A'ero po ti ojipe'ga nde kwari nde rerogwovo nehē – perope nde nderehopotari, ei ga Simão Pedro'ga pe.

¹⁹ Ga manoaġwama pe Jesus'ga ei. Omombe'u ga ga pe nahā po ti nde manoi nehē javo.

—Nde manorame po ti ojipe'ġa ei nehē: "Simão Pedrova'ea ndopohiri Tupana'ga hugwi omanorame pyry hete Tupana'ga ji ve javo," e po ti ġa nde mombe'gwovo nehē, ei ga. Nahā po ti nde hepiukari Tupana'ga ruvihavuhetea ġa pe emanorame nehē, ei Jesus'ga imombe'gwovo ga pe.

Kirē Jesus'ga ei ga pe:

—Eko tuhē ti nhiremimbotarimova'ea rupi nehē, ei ga Pedro'ga pe.

Pedrova'ea e'i Jesus'ga pe: Marã po ti ga rekoi nehẽ?

²⁰ A'ero Simão Pedro'ga jirovagi ojipe'ga repiaga. A'ereki ģa ndeviri ga ruri Jesus'ga remiarõhara'ga – gaha ojity Jesus'ga pyri ģa i'urame ojogwerojuva Jesus'ga manoa renonde ikwehe. A'ea rupi ga ei Jesus'ga pe ikwehe: “Jesus, ma'ģa pe nde ei: ‘Kiro po ti ga ji mon-doukari ģapo pe topyhy ģa ga javo?’” ei ga Jesus'ga pe ikwehe. ²¹ Kiro Pedro'ga jirovagi akoja'ga repiaga ga rurame ojiviri. A'ero Pedro'ga ei Jesus'ga pe:

—Oro ga, marã po ti ga rekoi aerẽ nehẽ naerũ? ei ga.

²² Igwete Jesus'ga ei ga pe:

—Ji ipotarame po ti ga rekoji jirura'java repiaga nehẽ, ei ga. Maranuhũ nde rekoi a'ea rehe naerũ? Ndehe ti eko nhiremimbotarimova'ea rupi, a'e ko ji nde ve, ei Jesus'ga Pedro'ga pe.

²³ Aerẽ Jesus'gareheve'ģa imonhimoanhani javo tehe ojipe'ģa pe.

—Akoja'ga po ti nomanoi nehẽ Jesus'ga remim-bo'ehara'ga, e'ie'i tehe ģa.

Emo Jesus'ga nde'i reki: “Nomanoi po ti ga nehẽ.” Nahã ga e'i: “Ji ipotarame po ti ga rekoji jirura'java repiaga nehẽ. Maranuhũ nde rekoi a'ea rehe naerũ?” A'ea Jesus'ga ei ga mombe'gwovo Pedro'ga pe.

²⁴ Akoja'ga – ga pe ģa e'i tehe nomanoi po ti ga javo – gaha omombe'umbe'u pa Jesus'ga reaporoģita. A'ea jitehe ga okwatijatija inoģa. Orokwaha tuhẽ ore a'iti tuhẽ garemimombe'ua javo, a'e ji.

²⁵ Gwereco hete ojipea Jesus'ga rembiapoagwera on-himongyavo. Po ti ahe ikwatijapavi garembiapoagwera a'ero po ti yvya koty ndohypavi aherembikwatijara rehe nehẽ ovuhu, a'e ji.

Atos

¹ Teófilo, ymya ypy ji ikwatijari nde ve imondovo ikwehe. Igwete ji imombe'upavi nde ve Jesus'ga rekohava ga ruvame avo yvya koty ikwehe. Garemimbo'eagwera ji amombe'u no ikwehe. ² Garupiragwera yvagi pe ji amombe'u no.

Omanorē Jesus'ga kwerava'javi raikwehe. A'ero ga ikwahavukavukari okwerava ġa pe – kiroki ġa ga omo'emo'ē ojive omoirūharamo. He'yjuhu ġakira rupi quarenta dias rupi ga jipiukaukari ġa pe okovo ġa pyri. Igwete ga ġa mbo'embo'ei Tupana'ga ra'uva popoakarimo. “Nahanahā a'ero Tupana'ga rekorame ġanduvi-havuhuhetero,” ei Jesus'ga imombe'gwovo ġa pe.

⁴ Aerē okorame ġa pyri Jesus'ga ei ġa pe no:

—Tapehoi na'ē ti cidade de Jerusalém hugwi, ei ga ġa pe. Amombe'u ko ji pe me jiruva'ga nhi'iġagwera ikwehe. A'ereki ymya Tupana'ga e'i hako: “Tamondo ti jira'uva ġa pyri nehē,” e ko jiruva'ga hako, ei ga ġa pe. Tapehoi na'ē ti a'ero gara'uva imboha'uva, ei Jesus'ga.

⁵ João Batistava'ea oko ġa pavēi ġa mobatizauka yhya pyvō ikwehe. Emo nambegwehetei po ti Tupana'ga oko pe pavēi gwa'uva mondouka pe pyri nehē, ei Jesus'ga ġa pe.

Jesus'ga rerohohava yvaga pype

⁶ Aerē Jesus'ga moirūhara'ġa jatykatykaa'javi Jesus'ga pavēi. Igwete ġa ei ga pe:

—Jesus, aġwamo nde rekorame huvihavuhuhetero po ti nhande israelitasramo hajiheve'ġa mondomondoa'javi nehē? ei ġa Jesus'ga pe.

⁷ Igwete Jesus'ga ei:

—Jiruva'ga ġwemimbotarimo omongo ymyava'ea aerēva'ea no, ei ga. Ga ndokwahavukari reki a'ea pe me, ei ga ġa pe. ⁸ Gara'uva po ti uhu pe pyri pe pojyka-vo nehē. Nahā po ti Tupana'ga pe mbopopoakarukari tomombe'u ti ġa Jesus'ga ojipe'ġa pe javo nehē, ei Jesus'ga. Ji mombe'u ti a'ero Jerusalém me Judéiapeve'ġa gwyri pe nhaporemonehē, ei ga. Samariapeve'ġa gwyri pe ti ji mombe'u nehē no irupeheteve'ġa gwyri pe nehē no, ei Jesus'ga ġa pe.

⁹ Ga nhi'iġirē Tupana'ga ga rupiri ga mondovo ojipyri yvagi pe. Ojovavu ġa hepiaga gahoa. Yvaġatiġa pype ga hoi ogwovo. A'ero ġa ndohepiaga'javi ga. ¹⁰ Ga horame ġa gwepia hete yvaga novā Jesus'ga moirūhara'ġa. Nanime mokonha'ġa jipiukari ġa pe o'ama ġa pyri. Ipitiġahivuhu ġa okupa. ¹¹ Igwete ġa ei Jesus'ga moirūhara'ġa pe:

—Galilíapeva'ero maranuhūrame pe hepiaguhui yvaga pejjijupa? ei ġa ġa pe. Akoja'ga – kiroki ga Tu-

pana'ga gwupi yvagi pe pe hugwi – ga jitehe ti ojivyra'ja ua kokoty nehē Jesus'ga, ei ġa. Pehepia pe gahoa. Nahā ti ga jivyra'javi nehē no, ei ġa Jesus'ga moirūhara'ġa pe.

Judas Iscariotesva'ea rakykwepoharava'ea

¹² Aerē Jesus'ga moirūhara'ġa jivyri vytyruhua hugwi monte das Oliveiras hugwi – perope oliveiras ndyvuhua u. A'ero ġa hoi cidade de Jerusalém me.

A'ereki Jerusalém ko ira'agwe um quilômetro monte das Oliveiras hugwi. ¹³ Ovahemame ġa hoi onga jo'ari pe – perope ġa opytaahi'vi upa. Pevo ġa ndekoi Pedro'ga, João'ga, Tiagova'ea, André'ga, Filipe'ga, Tomé'ga, Bartolomeu'ga, Mateus'ga, Tiago'ga – kiroki ga Alfeu'ga ra'yra'ga. Simão'ga zelote'ga pevo oko no Judas'ga pavēi – kiroki ga Tiago'ga ra'yra'ga. ¹⁴ Igwete ġa jatykatykai jipi onhi'iġa Tupana'ga pe ojihe'ae'a kunhangwera'ġa pavēi. Jesus'ga yembora Mariava'ea oko ġapyteri pe Jesus'ga irū'ġa no.

¹⁵ Ojipea rupi ġa jatykaa'javi onhimongyavo Jesus'gareheve'ġa. He'yjuhu ko ġa cento e vinte. A'ero Pedro'ga po'ami ġapyteri pe. ¹⁶ Igwete ga ei ġa pe:

—Nhiirū, ymyahū ko Tupana'ga ra'uva okwatjaruka Daviva'ea pe hako, ei Pedro'ga ġa pe. A'ero Daviva'ea ikwatijari aerēva'ea Judasva'ea mombe'unhoġwenondeavo hako – kiroki ahe soldados'ġa nderoho Jesus'ga pyhygauka ikwehe, ei ga. Judasva'ea oko tuhē Daviva'ea nhi'ġpo'ruavo, ei Pedro'ga ġa pe. ¹⁷ Judasva'ea ko orepyteripeva'ero oko novā. A'ereki Jesus'ga ore mo'ē ji mombe'u ti ojipe'ġa pe javo, ei ga ġa pe.

(¹⁸ Judasva'ea opyhyguka Jesus'ga ikwehe. Igwete ġa ikwepygi itambere'ia imondovo ahe ve garekote'varuhuva'ea rehe Jesus'ga pyhygukara rehe. Kia pyvō Judasva'ea ipyhygukari kohotehea. Igwete ahe hoi pevo ojijugwa ojijuvyga ojijukavo. A'ero ahe hiri. Aherevega ipugi ojikavo. A'ero ihembavi aheryhea ahe hugwi. ¹⁹ Jerusalémmeve'ġa nhaporemonekwaha pa ahemanoa ikwehe. Igwete ġa inoġi Aherekoa gwyra kohoa rehe. Aceldama ei ġa jupe onhi'iġimo.)

Koji'i Pedro'ga ei Jesus'gareheve'ġa pe ġa jatykarame:

²⁰ —Igwete Daviva'ea ikwatijari aerēva'ea Judasva'ea mombe'unhoġwenondeavo inoġa hako, ei ga. Salmos ko Daviva'ea rembikwatijara rera, ei ga. Nahā ahe ei ikwatija Judasva'ea mombe'gwovo hako.

“Tipypiyame po ti aherongagwera oina.

Tuvyme ti ġa ipype javoji nehē,” ei aherembikwatijara, ei Pedro'ga ġa pe.

Ojipea ahe ei ikwatija no:

“Ojipe'ga ti toporavyky aherakwepoharamo a'ero nehë,” ei aherembikwatijara, ei ga.

²¹ —Nurã ji ei kiro pe me, ei Pedro'ga ġa pe. Ojipe'ga ti toko ore pavëi a'ero tomombe'u ti ga Jesus'ga kwer-avagwera ore pavëi, ei ga. Nahã ko garekoagwera: Ga oko ypy ore pavëi João Batistava'ea ġa mobatizaramo ikwehe. Ojikoty'a ga ore pavëi avuirama Jesus'ga reko-rame orepyteri pe ore rerekovo ikwehe. Okoji ga ore pavëi hepiaga Tupana'ga Jesus'ga rerohorame yvagi pe no, ei Pedro'ga ġa pe. Nanongara'ġa ti toko ore pavëi Judasva'ea rakykwepoharamo nehë, ei ga ġa pe.

²³ Henduvame ganhi'iġa ġa nanongara'ġa mo'ememei José'ga Matias'ga no. Ojipea ko José'ga rera Barsabás. Justo garera no. Jara'ga ko Matias'ga.
²⁴ A'ero ġa nhi'iġi javo opojkaharete'ga pe Tupana'ga pe.

—Ndehe erekwaha pa ahereaporoġita, ei ġa ga pe. Ma'ġa nde erepota ġandekoa ore pavëi a'ero? Ehepiuka ga ore ve toporavyky ti ga nemoirũharamo okovo nehë, ei ġa. A'ereki Judasva'ea opohi oporavykya hugwi kirë ogwovo hahyva'ea ruvihava pype, ei ġa. Ekwa-havuka ore ve a'ero enhimimbotarimove'ga, ei ġa Tupana'ga pe.

²⁶ Igwete ġa ikwatijari Matias'ga rera ita'ia rehe. Ojipea rehe ġa ikwatijari José'ga rera. A'ero ġa inomemei ita yru'ia pype imoġwyġwyma. Kiroki ita jypya ohi jugwi – a'ea gwereko Matias'ga rera. A'ero Matias'ga rekoi Jesus'ga moirũharamo. Nurã gamoirũhara'ġa ndekoa'javi dozeramo.

Tupana'ga ra'uva ruragwera Jesus'gareheva'ea pyri

2 Aerë toryva rupi Pentecostes rupi ġa jatykapavi onga pe – kiroki ġa ojiko Jesus'ga rehe. ² Kotihĩ ġa henduvi vyruhua'java'ea ipopoakava'ea. Kiro turi yvaga hugwi onga pype imotynahema – perope ġa õi. ³ Igwete ġa hepiagi tata'java'ea. Kiro turi oja'oga ġa ndehe nhaporemõ o'a. ⁴ Igwete Tupana'ga ra'uva ġa pojykapavi ġa nderekovo katu. Igwete a'ea ġa monhi'iġukari hajihejiheve'ġa nhi'iġimo.

⁵ Henduvame he'yjuhuve'ġa jatykatykai judeus'ġa. Ģa ko pevo u Jerusalém me Tupana'gareheve'ġa. Hajihejiheve'ġa gwyra hugwi nhaporemõ ġa nduri upa. Ģa ko Pártiapeve'ġa gwyriveve'ġa. Ojipe'ġa ko Médiapeve'ġa gwyriveve'ġa. Ojipe'ġa Elãomeve'ġa gwyriveve'ġa, Mesopotãmiapeve'ġa gwyriveve'ġa no Judéiapeve'ġa gwyriveve'ġa, Capadóciapeve'ġa gwyriveve'ġa, Pontopeve'ġa gwyriveve'ġa, Ásiapeve'ġa gwyriveve'ġa, Frígiapeve'ġa gwyriveve'ġa, Panfíliapeve'ġa gwyriveve'ġa, Egitopeve'ġa gwyriveve'ġa, Cretapeve'ġa gwyriveve'ġa, Arábiiapeve'ġa gwyriveve'ġa, Líbiapeve'ġa gwyriveve'ġa – kiroki ġayvya u cidade de Cirene pyri. Cidade de Roma hugwi ojipe'ġa nduri upa Jerusalém me no. Jara'ġa ko judeus'ġa jara'ġa pavëi – kiroki ġa onhimongo judeusramo. Henduvame he'yjuhuve'ġa jatykatykai a'ero onhimomby'apava. A'ereki ġa nhaporemõ ġwendu ojigwyriveve'ġa nhi'iġa ra'ãra'aġa.

—Maraġatu? ei ġa ojohupe. Agwa'ġa ko Galiléiapeve'ġa nhaporemõ. Marã re po ġa ndekoi ikwahava nhandegwyriveve'ġa nhi'iġa naerũ? ei ġa ojohupe. A'ereki nhanenhi'iġa nhaporemõ reki ġa ġwa'aġwa'ã. Omombe'umbe'u ġa nhande ve pyryheteve'ea Tupana'ga rembiapoa, ei ġa ojohupe.

¹³ Igwete ojipe'ġa Jesus'gareheve'ġa nderekome-mumemui.

—Agwa'ġa ko heagwryriny vinho i'gwoi'gwovo, e'i tehe ġa ġa pe.

Pedrova'ea nhi'iġa ahe ve

¹⁴ Nanime Pedro'ga po'ami onzeve'ġa pavëi. Hahyahi ganhi'iġa ga erame gwe'yja'ġa pe judeus'ġa pe:

—Nhiirũ, pehendu ti nhinhi'iġa Jerusalémmeva'ero, ei ga ġa pe. ¹⁵ “Heagwryriny po avove'ġa,” pe'ji tehe pe ġa pe, ei ga. Avi ġa ndaheagwryriny reki. Ypyhajive nove horas rupi ahe ndo'ui jipi, ei Pedro'ga ġa pe. ¹⁶ Pene-mienduva ko Joelva'ea omombe'u nhoġwenonde hako – kiroki ahe omombe'u Tupana'ga nhi'iġa jipi, ei ga. A'ea pe tuhë ahe e'i Tupana'ga ra'uva po ti oho ġa pyri nehë javo, ei ga. Joelva'ea omombe'u Tupana'ga nhi'iġa ikwatija hako, ei Pedro'ga ġa pe. Nahã Tupana'ga ei a'ero:

¹⁷ “Nahã ti ji rekoi vvyakotyve'ġa pavëi mbapava koty nehë,” ei Tupana'ga hako, ei ga.

“Amondo ti ji jira'uva ġa pyri nhaporemõ.

A'ero po ti penymymino'ġa imombe'ui nhinhi'iġa nehë akwaimbae'ġa kunhangwera'ġa nehë no,” ei ga, ei ga.

“Akwahavuka ti ji a'itituhëva'ea hepiuka xava'eve'ġa pe ġa kirame nehë.

Ipyahuve'ġa pe ti ji ikwahavukari hepiuka ġa pe ġakire'yuma rupi nehë no,” ei ga, ei ga.

¹⁸ “Kiroki ġa oko nhiremimbotarimova'ea rehe

– ġa pyri tuhë ti ji imondoi jira'uva a'ea rupi nehë akwaimbae'ġa pyri kunhangwera'ġa pyri no,” ei ga.

“A'ero ti ġa imombe'ui nhinhi'iġa nehë,” ei ga, ei Pedro'ga imombe'gwovo ġa pe.

Joelva'ea omombe'u nhoġwenonde Tupana nhi'iġa ikwatija hako, ei ga.

¹⁹ “Ahepiuka ti ji ahemonhimomby'ava'ea yvagi pe nehë vyva koty nehë no,” ei Tupana'ga, ei Pedro'ga ġa pe.

“Ahepiuka ti ji gwyhya'javuhuva'ea no tata no.

Tatatiġahivuhua ti ji ahepiuka nehë no,” ei ga.

²⁰ “Ogwe ti kwara nehë,” ei Tupana'ga.

“Jahya ti iġwaġahi nehë gwyhyva'ea ja,” ei ga.

“Aerë ti ihoi vvyakotyve'ġa mboja'ogukahava apiavo nehë.

Huvihavuhuva'ea apiavo oho nehë nhiremimboja'ogukahava.

A'ero po ti ji ei vvyakotyve'ġa ndeaporoġita pe nehë,” ei ga, ei ga.

²¹ “Kiroki ġa e'i ji ve ji poko ti javo

– ġapojkaharetero po ti ji amboheaporoġita pyahu ġa mongovo jijipyri avuirama nehë,” ei Tupana'ga, ei ga.

Nahã Joelva'ea imombe'ui Tupana'ga nhi'iġa kwatija hako. Joelva'ea rembikwatijara Pedro'ga omombe'u ġa pe no.

²² Igwete Pedro'ga ei no:

—Pejapyaka ti nhinhi'iġa rehe, ei ga gwe'yja'ġa pe israelitas'ġa pe. Jesus'ga pe Nazarépeve'ga pe Tupana'ga oapouka ahemonhimomby'ava'ea ikwehe tokwaha ti ġa nhirembiapoukara ga pe javo, ei ga. Pekwaha pe a'ea hepiaga. A'ereki pepyteri pe ga oapouka Jesus'ga pe ikwehe, ei Pedro'ga ġa pe. ²³ Ojikke Tupana'ga ei Jesus'ga pe ġwemimbotarimo: “Aerë ti ji nde mondoukari ġapo pe nehë. A'ero ti ġa nde mbovyrukari yva rehe nde jukauka nehë,” ei Tupana'ga ga pe, ei ga. Pehe koi Jesus'ga jukaukahara ga mbovyruka yva rehe okote'varuhuve'ġa pe ikwehe, ei Pedro'ga ġa pe. ²⁴ Emo Tupana'ga Jesus'ga mbogweravi gamanoa hugwi. A'ea ga imombigi gamanoa rahya ga hugwi. A'ereki tegwete Jesus'ga piro'ye'yma gamanoa hugwi, ei ga gwe'yja'ġa pe. ²⁵ Ymya Daviva'ea omombe'u Jesus'ga nhi'iġaġwama ikwatija hako, ei ga. Tupana'ga rehe Jesus'ga onhi'ġ. Nahã Jesus'ga ei a'ero: “Nane'ymi ko ji jipojykaharete'ga repiagi jirovaki.

Ga ko ji pyri oko jipi ji pokoga tomomynhyme ti ġa ndepy'a javo ji ve,” ei ga onhi'iġa Tupana'ga rehe, ei Pedro'ga.

²⁶ “Nurã ji roryroryvamo.

Avy'a hete ji nde rehe, a'e ji javo nde ve,” ei ga Tupana'ga pe, ei ga.

“Yvyakotyva'ero ko ji rekoi novã.

Emo ji a'e jipi ombogwera po ti ga jira'oa nehë javo,” ei ga Tupana'ga pe, ei ga.

²⁷ “Nderepohiri ti nde ji hugwi

ji mombytavo omanove'ġa gwyri pe nehë,” ei ga, ei ga.

“Neremonemukari po ti nde jira'oa nehë no.

A'ereki ji anhikwava'ë nde ve,” ei ga ga pe, ei Pedro'ga.

²⁸ “Nde erekwahavuka ji ve jihoaġwama ejipyri,” ei ga.

“Ejikoty'aro ġwaramo ji pavëi ko nde ji mbohoryhetei nehë,” ei ga Tupana'ga pe, ei ga.

Nahã ko Daviva'ea omombe'u Jesus'ga nhi'iġaġwama ikwatija hako, ei Pedro'ga imombe'gwovo gwe'yja'ġa pe.

²⁹ —Nhiirũ, tamombe'u katu Daviva'ea kiro pe me a'ero nhaneramonhava'ea, ei Pedro'ga ġa pe. Ahe nonhimombe'ui ikwatijarame hako. Jesus'ga nhi'iġaġwama Daviva'ea omombe'u nhoġwenonde, ei ga. A'ereki Daviva'ea omano tuhë, ahera'oa inemba hako, ei ga. Ahe tymi ahe noġa hako. Kiromo jate tuvi Daviva'ea ryvya nhande pyri, ei Pedro'ga ġa pe.

³⁰ —Daviva'ea ko Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharamo oko, ei ga. Igwete Tupana'ga ikwahavukari aerëva'ea Daviva'ea pe hako. Ga omombe'u nhoġwenonde ahe ve Cristo'ga rekoaġwama a'ero, ei ga. Nahã Tupana'ga ei Daviva'ea pe hako: “Tupanamo ji ei nde ve kiro,” ei ga onhinoina. “Aerë ti nde javijitehe nerymimino'ga israelitas'ġa nduvihavuhetero toko nehë,” ei Tupana'ga ahe ve hako, ei ga. ³¹ Nurã a'ea kwahavipeavo

Daviva'ea imombe'ui Cristo'ga mbogweravaġwama, ei Pedro'ga ġa pe. Ahe omombe'u Cristo'ga nhi'iġaġwama Tupana'ga pe a'ero, ei ga. “Nde nderepohiri ti ji hugwi ji mombytavo omanove'ġa gwyri pe nehë. Neremonemukari ti nde jira'oa nehë no,” ei ga, ei Pedro'ga.

³² —Jesus'ga reki ahe omombe'u, ei Pedro'ga. A'ereki gaha Tupana'ga ombogwera omanoa hugwi, ei ga. Ga kweravirë ore nhapremo ga repiagi ikwehe, ei ga imombe'gwovo ġa pe. ³³ A'ero Tupana'ga ga mondoi ga mongovo oypyvo yvagi pe omoirũharamo ikwehe, ei ga. Igwete ga imondo gwa'uva Jesus'ga pyri. A'ereki ymya Tupana'ga Jesus'ga ruva'ga e'i Jesus'ga pe: “Tamondo ti jira'uva nde pyri nehë,” e ko ga hako, ei Pedro'ga ġa pe. Igwete ga imondo Jesus'ga pyri ikwehe. A'ero Jesus'ga imbuhurukari Tupana'ga ra'uva kiro ore pyri topojyka ġa javo, ei Pedro'ga ġa pe. Pe pehepia tuhë kiro Tupana'ga ra'uva rura. Pehendu pe Tupana'ga ra'uva ġa monhi'iġukarame penhi'iġimo no, ei ga ġa pe. ³⁴ Jesus'ga ko oho yvagi pe ikwehe, ei Pedro'ga. Daviva'ea ra'oa ki a'e te ndohoi, ei ga. Omanoeymame Daviva'ea omombe'u opojykaharete'ga Jesus'ga. Igwete ahe ei hako:

“Tupana'ga e'i jipojykaharete'ga pe:

‘Eapy ji ypyvo nhimoirũharamo,’ ei Tupana'ga,” ei Daviva'ea.

³⁵ “Kiro ti ji nearöe'ÿve'ġa mongoi neremimbotarimova'ea rehe,’ ei Tupana'ga jipojykaharete'ga pe,” ei ahe. Nahã Daviva'ea ei Jesus'ga mombe'gwovo ga ko jipojykaharete'ga javo, ei Pedro'ga ġa pe.

³⁶ Igwete Pedro'ga ei no:

—Jesus'ga jitehe pe ga mondouka yva rehe ga jukavouka ikwehe novã, ei ga. Emo Tupana'ga ga mbogwera reki ga mongovo yvagi pe nhandepojykaharetero nhanderuvihavuhetero. Pekwaha tuhë a'ea pehe nhapremo israelitasramo, ei Pedro'ga gwe'yja'ġa pe.

³⁷ Henduvame Pedro'ga nhi'iġa ġa imbojui opy'a okote'varuhuro ġwaramo. Igwete ġa ei Pedro'ga pe:

—Marã po ti ore rekoi ore nehë? ei ġa.

³⁸ Igwete Pedro'ga ei ġa pe:

—Pepohi ti pejikote'varuhua hugwi pejikoga Jesus Cristo'ga rehe, ei ga. Penhimobatizauka ti Jesus'gareheva'ero. A'ero po ti Tupana'ga imombori pendekote'varuhua pe hugwi nehë, ei ga. Igwete po ti Tupana'ga imondo gwa'uva pe pyri pe moiruamouka pe nderekovouka nehë. ³⁹ A'ereki Tupana'ga e'i jipe pe me tamondo ti jira'uva ġa pyri javo, ei Pedro'ga. “Penymimino'ġa pyri ti ji imondo nehë no,” ei Tupana'ga pe me, ei ga. Irupeve'ġa pe Tupana'ga ei na jitehe no judeus'ġarũive'ġa pe. Kiroki ġa ga omo'emo'ë ojive – ġa pe nhapremo nhandepojykaharete'ga ei, ei Pedro'ga imombe'gwovo ġa pe.

⁴⁰ Pedro'ga ega'ei ġa pe imombe'ukatuavo. Igwete ga ei:

—Pepohi ti aġwamove'ġa hugwi okote'varuhuve'ġa hugwi Tupana'ga ti tombohahyukaryme pe me nehë, ei ga ġa pe.

⁴¹ Kiroki ġa ġwendu katu Pedro'ga nhi'iġa – kiro ġa nhimobatizaukari Pedro'ġa pe. Trêš mil ko ġa onhimongyavo – kiroki ġa ojiko Jesus'ga rehe a'ea rupi Pedro'ġa nderekovo. ⁴² Kotihīhī ġa jihe'akatui ojogwehegwehe a'ero. Ġwendu hete ġa Jesus'ga moirūhara'ġa nemimbo'ea Pedro'ġa nemimbo'ea. O'uo'u ġa mbatera ojopyri no. I'urame ġa japyakai Jesus'ga manoagwera rehe. Igwete ġa nhi'inhi'iġi Tupana'ga pe jipi.

Jesus'gareheve'ea ojogweroji

⁴³ Tupana'ga oapoapouka ahemonhimomby'ava'ea Jesus'ga moirūhara'ġa pe.

—Ja'gwy! ei pevove'ġa hepiaga. Tupana'ga ipopoaka hete, ei ġa onhimomby'apava.

⁴⁴ Igwete Jesus'gareheve'ġa jihe'akatui jipi ojopokopokoga ombatera rehe. ⁴⁵ Ombatera rerekorame ġa imondoi ikwepyguka itambere'ia ima'ema'eamo ojipe'ġa pe imbatere'yname.

⁴⁶ Nane'ymi ġa nhimono'onon'ogī judeus'ġa jatykahavuhua rokari pe. Igwete ġa hoġahoi onhonga pe mbatera i'gwovo ima'ema'eamo ojohupe gworygworyvamo Tupana'ga mboheteavo. Ojipe'ġa nhaporemō e'i ġa pe pyri hete ġa javo. Igwete nhandepojykaharete'ga koji'ive'ġa mbojikojikogukari ojihe jipi. Igwete ga ojiheve'ġa mbojihe'apavukari ojogwehegwehe.

Ipyka'nauhūva'ea po'aġatua

3 Aerē Pedro'ga hoi ġajatykahavuhū pe João'ga pavēi xanhi'ī Tupana'ga pe javo. Ka'aru trêš horas rupi ġa hoi. A'ereki a'ea rupie'ymi judeus'ġa oho onhi'iġa Tupana'ga pe. ² Igwete Pedro'ġa nduri. A'ea ja ojipe'ġa ipyka'nauhūve'ga reruri pea rupi. Nane'ymi ġa gweru ga ojatykahavuhua jurukwara pyri ga mohina. Jurukwara pe ġa e'i Ikatuva'ea. Ipyka'naka'nauhū po ga o'a raka'e. Nopo'ami ga a'ero. Nurā ġa ga reruri ga mohina toporandu ga itambere'ia rehe javo. Igwete ga poranduranduvi ojipejipe'ġa pe ġa horame onga rokari pe. ³ Kiro Pedro'ġa nduri a'ero. Ġa vahemame onga pe ipyka'nauhūve'ga ġa ndepiagi oina. Igwete ga ei ġa pe:

—Pembuhu ji ve itambere'ia, ei ga.

⁴ Igwete Pedro'ga ga repiahetei João'ga pavēi. Pedro'ga e'i ga pe:

—Ejirova ore koty, ei ga ipyka'nave'ga pe.

⁵ A'ero ga jirovagi ġa koty ġa ndepiagi oina. “Ombuhu po ti ġa mo ji ve nehē,” ei ga ovyteri pe. ⁶ Igwete Pedro'ga ei ga pe:

—Itambere'ia ji ndarekoi te novīa. Emo Jesus Cristo'ga popoakara ji areko Nazarépeve'ga popoakara, ei ga. Nurā ji ei nde ve: Epo'ā egwovo, ei Pedro'ga ga pe.

⁷ Igwete Pedro'ga ga popyhygi ga mopo'ama. Omopo'amame ga pyitaro a'ero ga pynhu'āitaro no. ⁸ A'ero ga pori opo'ama ogwovo. Igwete ga reki onga rokari pe Pedro'ġa ndupi okovo. Opoopo ga ogwovo

gworygworyvamo. Igwete ga Tupana'ga mbohete-hetei. ⁹ Pevove'ġa nhaporemō gwepia gahoa henduva ganhi'iġa Tupana'ga mboheterame.

¹⁰ —Gaha, ja'gwy! ei ġa, kiroki ga oī itambere'ia rehe jipi jurukwara pyri Ikatuva'ea pyri! ei ġa onhimombaragwahava ga rehe.

Onhimomby'a hete reki ġa gapyita rehe.

Pedrova'ea omombe'umbe'u ahe ve

¹¹ Igwete ika'nauhūgwera'ga Pedro'ġa anhuvani. Kiro pevove'ġa nhambavi ojatykava upa ġa pyri ġambo'ehai pe onga rembe'yvuhu pe – a'ea pe ġa e'i Salomāova'ea apoa. Igwete ġa nhimomby'ahetei ika'nauhūgwera'ga repiaga.

¹² —Marā ga po'amuhūi? ei ġa ojohupeupe. Ġandura repiagame Pedro'ga ei ġa pe israelitas'ġa pe:

—Maraname pe ore repiahetei penhimomby'auhua vo gapo'ama rehe? ei ga ġa pe. Pe'e tehe po pe ore ve naerū. “Ipaji hete ġa Pedro'ġa. Opyryva ġwaramo ġa agwa'ga mopo'ami ga mondovo.” Poro po pe etehei ore ve naerū? ei Pedro'ga ġa pe. Na rūi reki, a'e ji pe me, ei ga. ¹³ Jesus'ga reki omopo'amuka ore ve penembiepiaga'ga penembikwahava'ga. A'ereki ore orojiko Jesus'ga rehe. Orejikoga ġwaramo ga rehe Jesus'ga ga mopo'aġatui pendovaki, ei ga ġa pe.

—Nhaneremboypya ojiko hete Tupana'ga rehe hako Abraōova'ea Isaqueva'ea. Jacōva'ea ojiko ga rehe, ei ga. Gaha ombohuvihavuhū hete Jesus'ga omoirūhara'ga. Pehe ki a'e te Jesus'ga mondo nhanderuvihava'ġa po pe ikwehe, ei Pedro'ga ġa pe. Igwete governador'ga Pilatos'ga ei novīa: “Amohemuka ji ga cadeia hugwi ga mbopiro'yavouka,” ei ga. Pe ki a'e te pe'e Pilatos'ga pe: “Teremohemukari Jesus'ga. A'ereki ga okote'varuhu,” pe'eteheuhu pe Pilatos'ga pe ikwehe, ei ga. Iporojukave'ga reki pe pepota gaha emohemuka ore ve javo. Pyryheteve'ga ki a'e te pe ndapepotari gahema naerū, ei ga ġa pe. Gaha ko vvyakotyve'ġa mongo tuhē Jesus'ga. Emo pe pejukauka ga. Tupana'ga ga mbogwera reki gamanoa hugwi ikwehe, ei ga. Ga mbogwera virē ore ga repiaga'javi a'ero, ei Pedro'ga imombe'gwovo ġa pe.

¹⁷ Igwete ga ei gwe'yja'ġa pe no:

—Nhiirū, pejukauka pe ga ikwehe. A'ereki pe ndapekwahavi tuhē nhanderuvihava'ġa pavēi, ei ga ġa pe. ¹⁸ Ymyahū Tupana'ga ombo'e nhoġwenonde ahe a'ea rehe hako – kiroki ahe omombe'u Tupana'ga nhi'iġa jipi, ei ga. Ahe nhaporemō Cristo'ga mombe'u nhoġwenonde a'ero okwaha po ti ga hahyva'ea omanomo javo. Pe Cristo'ga jukaukaramē nahā Tupana'ga ahe nhi'īpo'ruukari a'ero, ei Pedro'ga ġa pe.

¹⁹ —Perojijyi ti pejeaporoġita a'ero. Pepohi ti pejikote'varuhua hugwi pejikoga Tupana'ga rehe tohy ti ga pendekote'varuhua pe hugwi nehē, ei ga. ²⁰ Pepohi ti jugwi pejikoga nhandepojykaharete'ga rehe tomomby ti ga pepy'a nehē. Pepohi ti jugwi pejikoga ga rehe tombuhura'ja ti ga Jesus Cristo'ga pe pyri, ei ga. Ga pe Tupana'ga e'i nhoġwenonde tamondoa'ja ti ga ġa pyri nehē javo, ei Pedro'ga ġa pe.

²¹ —Jesus'ga opyta tuhë kiro yvagi pe Tupana'ga ti toapokatua'ja na'ë vvyakotyva'ea ji renonde javo, ei ga. Ymyahũ ko Tupana'ga imombe'ujipei a'ea onhi'iğa mombe'uharava'ea pe hako tapemombe'u ti jara'ğa pe javo, ei ga. ²² A'ea ko Moisésva'ea omombe'u a'ero hako. A'ereki ahe e'i:

“Tupana'ga pepojykaharete'ga po ti ji'jave'ga mongoi pepyteri pe nehë,” ei ahe, ei ga.

“Ga po ti pejigwyriveva'ero oko pe pavëi nehë.

Igwete po ti ga imombe'ui Tupana'ga nhi'iğa pe me nehë,” ei Moisésva'ea hako, ei ga.

“Pehendu katu pa ti ganhi'iğa a'ero nehë,” ei ahe.

²³ “Kiroki ға ndohopotari ganhi'iğa rupi

– ғаhã ti ға tombojipe'a Tupana'gareheve'ğa hugwi ға jukavo nehë,” ei ahe hako, ei Pedro'ga imombe'gwovo ға pe.

²⁴ —Samuelva'ea omombe'u nhoğwenonde ağwamova'ea no hako, ahepy'rovova'ea omombe'u no Tupana'ga nhi'iğa mombe'uharava'ea, ei Pedro'ga ға pe. Tupana'ga imombe'uukarame ahe ve ahe nhaporemomombe'u ağwamova'ea hako, ei ga. ²⁵ Pe ndepygareki Tupana'ga omombe'uuka nhoğwenonde ağwamova'ea ahe ve hako. Pe ndepygajitehe Tupana'ga e'i jipe penamohava'ea pe hako tamomyry ti ға pe nehë javo, ei Pedro'ga ға pe. A'ereki Abraãova'ea pe ga e'i jipe hako: “Nerymmino'ga po ti imomyryvi vvyakotyve'ğa pe nhaporemonehë,” ei Tupana'ga ahe ve hako, ei Pedro'ga ға pe. ²⁶ Pe pyri na'ë Tupana'ga Jesus'ga mbuhurukari a'ero ga mongovo omoirũharamo tamomyry ti ға pe javo, ei ga. “Tamomyry ti ға pe ға mbopohiruka pa ғandekote'varuhua hugwi,” ei Tupana'ga pe ndepygareki Pedro'ga imombe'gwovo ға pe.

Onhi'iğahy ahe Pedrova'ea pe

4 Igwete João'ga pavëi Pedro'ga imombe'ui Jesus'ga kwerava ga manoagwera hugwi. A'ea imombe'urame ға pe ға ei:

—Okwerava ғwaramo po ti Jesus'ga nhande mbogw-eravi nehë no, ei ға.

Henduvame Pedro'ğa nhi'iğa he'yjuhuve'ğa heroviari ojikoga Jesus'ga rehe a'ero. Cinco mil ko ға a'ero Jesus'gareheve'ğa onhimongyavo. Pedro'ğa nhi'inhi'iğame ға pe kiro ға nduri ға pyri. Guardas'ğa nduvihava'ga uhu – kiroki ға gwepia katu judeus'ğa jatykahavuhua guardas'ğa. Ґanduvihava'ga uhu, mbatera kwava'ëhara'ğa uhu no saduceus'ğa pavëi. Ґa ndogweroviari omanove'ğa mbogwera ғamanoa hugwi. Nurã ға nhimonha'ngai Pedro'ğa ndehe ға omanove'ğa mbogwera mombe'urame ojipe'ğa pe. Kiro ға nduri a'ero Pedro'ğa pyhyga ға nderogwovo ға mongiavo cadeia pype ға mongia. A'ereki kiro ka'aru hete.

⁵ Ko'emame judeus'ğa nduvihava'ğa jatykai Jerusalém me tihendu ti Pedro'ğa nhi'iğa javo. Xava'eva'ğa oko judeus'ğa mbo'ehara'ğa pavëi. ⁶ Anás'ga oko ға pyri no ikwava'ëhara'ğa nduvihavuhu'ga. Gare'ya'ğa no Caifás'ga João'ga Alexandre'ga jara'ğa

no. ⁷ Igwete ға jatykai Pedro'ğa mbuhuruka ға mo'ama ojipyteri pe tihendu ti ғanhi'iğa javo. Igwete ға ei Pedro'ğa pe:

—Ma'ğa popoakara pyvõ pe ga mopo'ami ika'nauhüve'ga? Ma'ğa e'iuhu pe me: “Pemopo'ã ga”? ei ға ға pe.

⁸ Nanime Tupana'ga ra'uva Pedro'ga pojykapavi. A'ero ga ei xava'eva'ğa pe judeus'ğa nduvihava'ğa pe no:

⁹ —Pe'ji pe ore ve: “Marã pe ika'nauhüve'ga mopo'ağatui pyryva'ea apovo ga pe?” pe'ji pe ore ve naerü? ei Pedro'ga ға pe. ¹⁰ Pekwaha ti a'ero. Nhandere'yja'ğa nhaporemoti tokwaha no israelitas'ğa, ei ga. Jesus Cristo'ga reki Nazarépeve'ga – gaha ko omopo'ağatuuka ika'nauhüve'ga avo pepyteri pe, ei ga. Pehe Jesus'ga mbovy yva rehe ga jukavo ikwehe. Tupana'ga ki a'e te ombogwera'ğa ga gamanoa hugwi, ei Pedro'ga imombe'gwovo ға pe. ¹¹ Tupana'ga rembikwatijarukara ko e'i hako, ei ga.

“Onga apohara'ğa japorame onga ita apopyra hepiagi ojipeji ita.

A'ea ға imombori tiruahũ javo jupe.

Aerë akoja jitehe hekoi huvihavamo jara hohe opyryhetero onga pyhykatuavo,” e'i ikwatijara hako, ei Pedro'ga.

Na jitehe ko pe, ei ga. Pe napearõi Jesus'ga tiruahũ ga javo tehe ga pe. Tupana'ga ki a'e te oarõ hete reki ga pyri hete ga javo ga pe, ei ga. ¹² Jesus'ga jate reki Tupana'ga ombuhuruka nhande pyri togweru ti ga ға ji pyri javo. A'ereki yvya koty niandererohohavi tuhë. Gaha jate po ti nhande rerohoağwama Tupana'ga pyri nhande mongovo nehë, ei Pedro'ga ға pe.

¹³ Henduvame Pedro'ğa nhi'iğa ға nhimomy'ai hehe ojapyaka upa.

—Pedro'ga ndopojihuvi ja'javo João'ga pavëi, ei ға ojohupe. Marã re po ға ikwahahetei mbatera? A'ereki ға ko okoteheve'ğa, ei ға. Jesusva'ea pavëi reki ға ndekoi jipi onhimbo'eavo, ei ға ojohupe.

¹⁴ Omboja pota ға mbatera Pedro'ğa ndehe novã. Emo ika'nauhügwera'ga repiaga ға nde'ia'javi ga ağaturo ғwaramo ға pyri. ¹⁵ Kiro ға Pedro'ğa mondoukari na'ë ojihugwi. Igwete ға nhomonhi'inhi'iği upa.

¹⁶ —Marã po ti nhande ға nderekoi nehë naerü? ei ға ojohupe. A'ereki Pedro'ğa oapo tuhë ahemonhimomy'ava'ea Jerusalémmeve'ğa ndovaki, ei ға. “Ґa ndoapoi,” nhande ndia'ei. A'ereki jukwaha ға pe nhaporemotika'nauhüve'ga po'ağatua, ei ға ojohupe. ¹⁷ Xanhi'iğahyahi ti ға pe a'ero ға mombiga tomonhi-moanhanyme ti he'yjuhuve'ğa pe, ei ға. Xa'e ti ға pe tonhi'iğa'javyme ti ға ға pe Jesusva'ea renoina, ei ға ojohupe.

¹⁸ A'ero ға Pedro'ğa mbuhura'javi ojipyri. Igwete ға nhi'iğahy ға pe novã.

—Tapenhi'iğa'javi'i ti Jesusva'ea renoina ға mbo'ea-vo ahe rehe, ei ға Pedro'ğa pe novã.

¹⁹ Emo Pedro'ğa e'i ға pe João'ga pavëi:

—Marã naerũ? ei ġa. Toroko po ti ore penhi'igã rehe orokoe'yma Tupana'ga nhi'i'igã rehe hamo naerũ? A'ea po pyry Tupana'ga pe naerũ? Pejapyaka katu ti ikwaha-va, ei ġa ġa pe. ²⁰ Oro ore, noromombe'upigi tuhẽ reki oronhimbepiaga oronhimienduva no, ei Pedro'ġa ġa pe.

²¹ Koji'i ġa nhi'i'igãhahivi Pedro'ġa pe a'ero.

—Pepige'ymame po ti ore pe nupanupãukari nehẽ, ei ġa ġa pe.

Igwete ġa ġa mo'ëukari ġa mondouka. Nonupãukari reki ġa ġa. A'ereki he'yjuhuve'ġa horyory pa Pedro'ġa ndehe Tupana'ga mboheteavo ahemonhimomby'ava'ea rehe. ²² A'ereki he'yi kwara quarenta kwara ika'nauhũve'ga rehe Pedro'ġa ga mopo'amame.

Jesus'gareheva'ea onhi'ĩ Tupana'ga pe

²³ Igwete ġa Pedro'ġa mo'ëukari ġa mondovo. A'ero Pedro'ġa hoi jara'ġa pyri Jesus'gareheve'ġa pyri. Igwete ġa imombe'upavi ġa pe ikwava'ëhara'ġa nduviha-va'ġa nhi'i'igã ojive xava'eva'ġa nhi'i'igã no. ²⁴ Henduvirẽ onhopavẽi ġa nhi'i'igã opojykaharete'ga pe Tupana'ga pe.

—Ereapo pa nde yvaga, yvya, paranauhũa, ipype-va'ea reheve po rimba'e, ei ġa Tupana'ga pe. ²⁵ Eja'uva pyvõ nde ejiheva'ea monhi'ĩ hako Daviva'ea oreramona-hava'ea. A'ero ahe ei:

“Maraname israelitas'ġarũive'ġa nhimboahivuhui nhandepojykaharete'ga pe Tupana'ga pe?”

Maraname ġa ndeaporoġitateheuhuro naerũ? ei Daviva'ea hako, ei ġa Tupana'ga pe.

²⁶ “Yvyakotyve'ġa nduvihavuhu'ġa ojatyka upa.

Omovahĩ ġa Tupana'ga remimbuhurukara'ga no Cristo'ga,” ei ahe hako.

²⁷ A'ea Jesus'gareheve'ġa ei onhi'i'igame Tupana'ga pe. Igwete ġa ei ga pe no:

—A'iti tuhẽ ġa jatykai nemoirũhara'ga movahiamo Jesus'ga movahiamo ikwehe. Ga pyry hete reki neremimbuhurukara'ga, ei ġa Tupana'ga pe. Emo Herodes'ġa ojatyka avo Jerusalém me Põncio Pilatos'ga pavẽi ikwehe. Israelitas'ġa ojatyka israelitas'ġarũive'ġa no Jesus'ga movahiamo, ei ġa Tupana'ga pe. ²⁸ Ojikwe nde ei: “Nahanahã ti ġa ndekouhui nehẽ,” ere nde hako. A'ereki nde ndepopoaka javo jupe, ei ġa. Na tuhẽ reki ġa ndekoi a'ero, ei Jesus'gareheve'ġa Tupana'ga pe.

²⁹ —Ehepia kiro ġanhi'i'igãhaya ore ve oji'i. “Pe Jesus'ga mombe'upige'ymame toponupanupãuka po ti ore pe nehẽ,” ei ġa ore ve oji'i, ei ġa Tupana'ga pe. Ore poko ti a'ero toromombe'u katu ti nenhi'i'igã Jesus'ga mombe'gwovo ġa pojihuve'yma nehẽ. A'ereki ore ndereheva'ero oroko, ei ġa ga pe. ³⁰ Ehepiuka ti ejipopoakara imombiga avove'ġa tetirũa ġa hugwi, ei ġa. Eapouka ti ore ve ahemonhimomby'aheteva'ea Jesus'ga popoakarimo. A'ereki ga pyry hete nemoirũhara'ga, ei Jesus'gareheve'ġa ga pe.

³¹ Ġa nhi'imbarirẽ ga pe kiro iġwyġwyġwyġwymi onga – perope ġa ojatyka ipype. Igwete Tupana'ga ra'uva ġa pojykapavi ġa nderekokatuavo. A'ero ġa imombe'ui Tupana'ga nhi'i'igã ojipe'ġa pojihuve'yma.

Jesus'gareheva'ea oma'ema'ë ombatera ojohupe

³² Kiroki ġa ojiko Jesus'ga rehe – kiro ġa ji-he'akatuheitei ojogwehe onhimongyavo. Ojo'jajo'ja hete ġandeaporoġita. Nde'i ġa ombatera pe ndeapoa rũi. A'ereki ġa oma'eġatu ombatera ojohupeupe nhandeapoa javo jupe. ³³ Tupana'ga popoakahetea rereko-vo Jesus'ga moirũhara'ġa imombe'ui opojykaharete'ga mbogweravagwera Jesus'ga mbogweravagwera. Igwete Tupana'ga imombyryhetei ġa pe nhaporemo.

³⁴ Kiroki ġa gwereko onga, kiroki ġa gwereko yvya – ġa omondomondo a'ea itambere'ia pyhyga. Igwete ġa heruri itambere'ia Jesus'ga moirũhara'ġa pe toma'ë ti ġa imbatere'ÿve'ġa pe javo. Nurã ndogwerecoa'javi ġapyteri pe imbatere'ÿve'ġa. A'ereki ġa herekoe'ymame ojipe'ġa imondoi mo ġa pe.

³⁶ José'ga na jitehe imondoi ogwyrã itambere'ia rehe herua. Ga ko levitaramo ypa'omeva'ero Chiprepe-va'ero. Jesus'ga moirũhara'ġa ono Barnabé ga rehe. Garera pe nhande ei: Ġa mbohory ga. ³⁷ Igwete ga imondoi ogwyrã itambere'ia herua Jesus'ga moirũhara'ġa pe toma'ë ti ġa ġa pe javo.

Ananiasva'ea Safirava'ea pavẽi

5 Aerẽ ko Ananiasva'ea na jitehe novĩa. Ahe imon-
doi ogwyrã itambere'ia pyhyga ġwembirekova'ea pavẽi Safirava'ea pavẽi. ² Ananiasva'ea opojyka reki jara ojive imombytavo inoġa ojipyri. Jara ahe gweru Jesus'ga moirũhara'ġa pe aru pa ji itambere'ia javo tehe ġa pe. Aherembirekova'ea Safirava'ea okwaha hete ahe'mbea. ³ Igwete Pedro'ga ei Ananiasva'ea pe:

—Maranuhũrame nde erepojkauka ejeaporoġita Satanás'ga pe e'mbero Tupana'ga ra'uva pe? A'ereki nde eremombytauhi jara ejive egwyrã kwepykava, ei Pedro'ga ahe ve. ⁴ Ndeapoa tuhẽ ko ndegwyrã imon-
doã renonde. Imondorẽ ikwepykava na jitehe ndeapoa no, ei ga ahe ve. Maranuhũrame nde reaporoġi-
tate'varuhuro e'mbero aru pa ji javo tehe? ei ga Anani-
asva'ea pe. Yvyakotyve'ġa pe jate rũi nde mbero. Tu-
pana'ga pe nde mbero, ei Pedro'ga ahe ve.

⁵ Henduvame ganhi'i'igã Ananiasva'ea manoi o'a upa. Okyhyji pa hete ġa a'ero ikwahavame ahemanoa. ⁶ Igwete ipyahuve'ġa nduri ahera'oa mamana tapy'ynhapi-
ra pyvõ. Igwete ġa ahe rerohoi ahe tyma.

⁷ Koiramehe aherembirekokwerava'ea ruri Pedro'ga pyri no Safirava'ea. Ndokwahavi ve ahe ġwembireko-
va'ea manoa. ⁸ Igwete Pedro'ga ei Safirava'ea pe:

—Emombe'u katu ji ve. Maramomi ikwepykava pe imondorame egwyrã? Momi tuhẽ oji'i?

—Momi tuhẽ itambere'ia, ei ahe ga pe o'mbero.

⁹ Igwete ga ei:

—Maranuhũrame pe ememei novĩa: “Tihepia ti nhande imoandyandyi Tupana'ga ra'uva”? ei Pedro'ga ahe ve. Kiro ki ġa u – kiroki ġa gweroho nerembireko-
va'ea tyma, ei ga. Ahe javijitehe po ti ġa nde rerohoi
nde tyma nehẽ no, ei Pedro'ga ahe ve.

¹⁰ Nanime Safirava'ea manoi o'a upa a'ero gapya pyri. Igwete ipyahuve'ġa nduri ahe repiaga. Igwete ġa ahe rerohei ahe tyma aherembirekova'ea pyri ahe mbojovva. ¹¹ Okyhyji pa hete ġa a'ero Jesus'gareheve'ġa ojipe'ġa no henduvame ahemanoa.

Jesus'ga moirūharava'ea oapo ahemonhimomby'ava'ea

¹² Igwete Jesus'ga moirūhara'ġa japojaipo ahemonhimomby'ava'ea pevove'ġa pyteri pe. Igwete Jesus'gareheve'ġa nhimono'ombavi jipi ojihe'akatuavo ojogwehe ojatykahavuhua pype – perope onga rembe'yvuhu pe Salomāova'ea apoa pe. ¹³ Ojipe'ġa e'ie'i ġa pe pyry hete ġa javo novīa. Emo ojikoge'ymame Jesus'ga rehe ġa ipojihuvi ojihe'are'yma ġa ndehe. ¹⁴ Igwaigwavete reki ojipe'ġa jikogi Jesus'ga rehe ojihe'a ġa ndehe onhimongyavo akwaimbae'ġa kunha'ġa no. ¹⁵ Ahemonhimomby'ava'ea repiaga pevove'ġa ġa nderuri itetirūave'ġa. Igwete ġa ġa noġi pea rupi ġakupeupava rehe. “Ġa ndekorame vehevi Pedro'ġa aġi pe jate ga kwavame, opi po ti ġatetirūa ġa hugwi nehē,” ei ġa. ¹⁶ He'yjuhuve'ġa gwerugweru itetirūave'ġa anhaġa rembipojyakahara'ġa no. Gweru ġa ġa ojipejipea hugwi Jerusalēmpyryva'ea hugwi. A'ero itetirūave'ġa nhimohiġatuġatupavi. Anhaġa jipe'apavi ġa hugwi.

Ahe ombohahy Jesus'ga moirūharava'ea pe

¹⁷ Igwete ikwava'ēhara'ġa nduvihavuhu'ga nhimyrōi Jesus'ga moirūhara'ġa ndehe Pedro'ġa ndehe. Gareheve'ġa na jitehe onhimyrō ġa ndehe no saduceus'ġa. ¹⁸ Nurā ġa Pedro'ġa pyhygukari ġa mongiuca deida pype. ¹⁹ Emo Tupana'gapyrive'ga yvagipeve'ga ruri ppytunimo ġa pyri deida pype hovapytymba'voga ġa pe ġa nenohema jugwi. Igwete ga ei Pedro'ġa pe: ²⁰ —Hepejigwovo kiro pejatykahavuhua rokari pe penhi'ama. Pe'ji ti pevove'ġa pe: Pejikogame Jesus'ga rehe po ti ga imbopyahui pejeaporoġita nehē, pe'ji ti ġa pe, ei ga Pedro'ġa pe.

²¹ Ġwendu katu ġa Tupana'gapyrive'ga nhi'iġa. Igwete Pedro'ġa hoi ko'eġatue'yma rupi ġajatykahavuhua rokari pe ġa mbo'eavo.

A'ea ja ikwava'ēhara'ġa nduvihavuhu'ga ruri ojivehe'ġa pavēi. Igwete ġa jara'ġa mbojatykapavi. Judeus'ġa moġitaharamo ġa guardas'ġa mondoukari deida pype togweru ti ġa Pedro'ġa javo novīa. ²² Emo ovahehame deida pe guardas'ġa ndohepiagi reki Pedro'ġa. A'ero ġa jivyri imombe'gwovo.

²³ —Avi ġa ahā pevo! ei guardas'ġa ġa pe. Ġwovapytyġatu po ġa novīa, ei ġa. Pero hepiakatu'ġa ātehei hovapytymbava pyri, ei ġa ġa pe. Igwete ore hovapytymba'vogi tiroho ti ġa javo novīa. Emo ġa nduvi reki ipype! ei guardas'ġa imombe'gwovo ġa pe.

²⁴ Henduvame guardas'ġa nduvihavuhu'ga nhimomby'apavi ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa pavēi.

—Marā po ti nehē naerū? ei ġa ojohupe.

²⁵ Nanime ojipe'ga ruri ġa pyri Pedro'ġa mombe'gwovo ġa pe:

—Akoja'ġa – kiroki ġa pe ġa mondouka ġa mongiavo deida pype kirame raji'i novīa – kiro ġa ġa mbo'embo'ei o'ama nhandejatykahavuhua rokari pe, ei ga ġa mombe'gwovo ġa pe.

²⁶ A'ero guardas'ġa hoi gwuvihavuhu'ga rupi Pedro'ġa nderua. Maymbeve ġa Pedro'ġa nderuri ġa nderekovo. A'ereki ġa okyhyji he'yjuhuve'ġa hugwi. “Pedro'ġa pyhygahyrame po ti ġa nhande api nehē,” ei ġa ojohupe.

²⁷ Igwete ġa hoi ġa nderua ġa mo'ama judeus'ġa moġitahara'ġa ndovai pyteri pe. A'ero ikwava'ēhara'ġa nduvihavuhu'ga ei Pedro'ġa pe:

²⁸ —“Tapembo'ei ti ġa Jesusva'ea remimbo'ea rehe,” oro'e ko ore pe me oji'i novīa, ei ga. Emo pe pemonhimmoanha penhimb'ea Jerusalēmmewe'ġa pe nhaporem, ei ga ġa pe. Igwete pe imbojapotaruhui Jesusva'ea manoagwera ore rehe no, ei ga ġa pe.

²⁹ Igwete Pedro'ga ei ġa pe jara'ġa pavēi Jesus'ga moirūhara'ġa pavēi:

—Tupana'ga nhi'iġa po ore hendukatui vyakotyve'ġa nhi'iġa hohe hamo, ei ġa. ³⁰ Tupana'ga rehe nhaneramonhava'ea ojiko hako. Gaha koi ombogwera Jesus'ga gamanoa hugwi pe ga jukarē ga mbovyrukame yva rehe ikwehe, ei Pedro'ġa ġa pe.

³¹ Tupana'ga omongo Jesus'ga ojipyri a'ero ga mongovo nhandervihavuhuhetero. Ga omongo Jesus'ga nhanembopiro'yharamo no, ei ġa. Tupana'ga e'i: “Togwerojijyjijyuka po ti ga israelitas'ġa ndeaporoġita topohi ti ġa okote'varuhua hugwi. Tomombo po ti ga ġandekote'varuhua a'ero ġa mbopiro'yavo jugwi,” ei Tupana'ga, ei ġa ġa pe. ³² A'ea ore oromombe'umbe'u ġa pe. Tupana'ga ra'uva na jitehe okwahavuka ġa pe no. A'ereki gwa'uva Tupana'ga ombuhuruka onhi'iġa rendukatuhara'ġa pyri, ei Pedro'ġa ġa pe.

³³ Ġanhi'iġa renduvame judeus'ġa moġitahara'ġa nhimboahihetei Pedro'ġa pe. Igwete ġa ei ojohupe:

—Marā po ti nhande ġa nderekoi ġa jukavo nehē, ei ġa ojohupe.

³⁴ Kiro ġapyteripeve'ga po'ami a'ero Gamaliel'ga. Ga ko fariseu'ga. Moisésva'ea remimbo'eagwera rehe ga ġa mbo'embo'e jipi. Ġa nhaporem e'i pyry hete ga pe. Kiro ga po'ami ġapyteri pe a'ero Gamaliel'ga. Igwete ga Pedro'ġa mondoukari na'ē pea hugwi. ³⁵ Ġa horē ga ei jara'ġa pe:

—Israelitasramo pejapyaka katu na'ē ti penhimbohovajara rehe, ei ga. ³⁶ A'ereki ymya ko Teudasva'ea uhu ikwehe jiji ko penduvihavamo ako kiro javo. He'yjuhu reki ġa quatrocentos ko ġa jikogi ahe rehe a'ero okovo ahe rupi, ei ga ġa pe. Emo ojipe'ġa ahe jukai, ei ga. A'ero ahereheve'ġa kwaki'okatukatui ikwehe. Ahana'ja reki ahereheve'ġa a'ero, ei Gamaliel'ga imombe'gwovo ġa pe.

³⁷ —Aerē Judasva'ea ruri ikwehe Galilēiapeve'ġa gwyriveva'ea ikwehe, ei ga. A'ea rupi huvihavuhu'ga okwatijapavuka nhanderera inoġauka, ei ga ġa pe. Igwete Judasva'ea ruri onhimbopogweuka he'yjuhuve'ġa pe timovahī nhandervihavuhu'ga javo. Emo ojipe'ġa ahe jukai. Ahereheve'ġa kwaki'opavi reki ikwehe, ei

Gamaliel'ga imombe'gwovo ġa pe. ³⁸ Nurã ji ei pe me kiro: Tapeavykyi ti Pedro'ġa. Na ġa ndekoi jate, ei ga. Po vvyakotyve'ġa ndeaporoġita rupi ġa ġa mbo'ei ġa nderekovo, a'ero po ti aerë momina nehë, ei ga ġa pe. ³⁹ Po Tupana'ga reaporoġita rupi Pedro'ġa ġa mbo'ei, a'ero po ti pe napemombigi tuhë Pedro'ġa nehë. Pe po ti Tupana'ga movahĩ nehë, ei ga. Tapeavykyi ti Pedro'ġa a'ero, a'e ji pe me, ei Gamaliel'ga ġa pe.

Oho reki ġa Gamaliel'ga nhi'iġa rupi a'ero Pedro'ġa jukaukare'yma. ⁴⁰ Igwete ġa Pedro'ġa mbuhurukara'javi ġa nupanupamouka mbiara pira apopyra pyvõ.

—Tapenhi'iġa'javi ti Jesusva'ea renoina, ei ġa ġa pe.

Igwete ġa ġa mo'ëukari a'ero ġa mondovo. ⁴¹ Igwete Pedro'ġa hoi judeus'ġa moġitahara'ġa hugwi. Horyory reki ġa hahyva'ea rehe ogwovo. A'ereki ġa e'i ojohupe: "Tupana'ga e'i reki nhande ve: 'Pepyry hete pe. Nurã ko pyry pe ikwaha hahyva'ea Jesus'ga repyga,' ei Tupana'ga nhande ve," ei ġa. Nurã Pedro'ġa ndoryndoryvamo hahyva'ea kwahava ogwovo. ⁴² Nane'ymi ġa hoġahoi ojipe'ġa mbo'eavo Jesus'ga ko Tupana'ga remimbuhurukara'ga javo. Ojatykahavuhua rokari pe ġa hoi. Ojipe'ġape'ġa nonga pe ġa hoi no Jesus Cristo'ga mombe'gwovo ġa pe.

Seteva'ea opoko Jesus'ga moirūharava'ea

6 Igwaigwavete ojipe'ġa jikogi Jesus'ga rehe onhimongyavo. Aerë ġa nhonhi'iġayvari reki judeus'ġa. Kiroki ġa grego ġanhi'iġa – ġa onhi'iġahy ġa pe – kiroki ġa aramaico ġanhi'iġa.

—Ġa ndoporakakatui aherembirekokwera'ġa, ei ġa ġa pe. Nomondokatui ġa orere'yja'ġa pe mbatera ma'ema'ërame jipi, ei ġa – kiroki ġa grego ġanhi'iġa.

² Igwete Jesus'ga moirūhara'ġa dozeve'ġa henduvi ġanhonhi'iġayvara. A'ero ġa Jesus'gareheve'ġa mbojatykapavi ojipyri. Igwete ġa ei ġa pe:

—Oreirũ, ndoropohiri po ore Tupana'ga nhi'iġa mombe'ua hugwi hamo ima'ema'eamo mbatera ġa pe hamo, ei ġa ġa pe. ³ Nurã ti pemo'ë nhandere'yja'ġa toma'ema'ë ti ġa mbatera ġa pe, ei ġa. Nanongara'ġa ti pemo'ë. Ojipe'ġa e'i ġa pe: "Ġa pyry hete ikwahaheteavo," ei ġa. "Tupana'ga ra'uva ġa pojyka hete ġa mongokatuavo," ei ġa ġa pe. Nanongara'ġa ti pemo'emo'ë ġa mongovo seteve'ġa, ei dozeve'ġa ġa pe. Ġa pe po ti ore ima'ëukari a'ero nehë imondokatuuka mbatera aherembirekokwera'ġa pe nehë. ⁴ Ore po ti oromombe'u Tupana'ga nhi'iġa ojipe'ġa pe jipi nehë, ei ġa. Oronhi'inhi'ĩ ti ore Tupana'ga pe nehë no, ei dozeve'ġa ġa pe.

⁵ —Kwa, ei jara'ġa ġa pe. Toromo'ë ti ġa a'ero.

Seteve'ġa ġa ġa mo'ëi a'ero. Estêvãova'ea pe ġa e'i. A'ereki ahe ojiko hete Jesus'ga rehe. Tupana'ga ra'uva ahe pojyka hete ahe rerekokatuavo. Ojipe'ġa ġa ġa mo'ëi no Filipe'ga, Prócoro'ga, Nicanor'ga, Timom'ga, Pármenas'ga, Nicolau'ga. Antioquiapeva'ero ko Nicolau'ga oko. Onhimongo ga judeuramo okovo ikwehe. ⁶ Seteve'ġa ġa ġa mo'ëi a'ero. Igwete ġa ġa nderuri Jesus'ga moirūhara'ġa pyri. A'ero ġa nhi'iġi Tupana'ga pe

seteve'ġa ndepyga. Igwete ġa pokogi seteve'ġa akaġa rehe toporavykyi ti ġa mbatera ma'eamo javo.

⁷ Igwaigwavete Jesus'ga moirūhara'ġa imombe'umbe'ui Tupana'ga nhi'iġa ojipe'ġa pe. Igwaigwavete ġa hendukatui ganhi'iġa a'ero ojikoga Jesus'ga rehe onhimongyavo Jerusalém me. He'yjuhuve'ġa ojiko Jesus'ga rehe no mbatera kwa'va'ëhara'ġa.

Judeusva'ea ruvihavava'ea opyhyguka Estêvãova'ea

⁸ Igwete Tupana'ga imombryvi Estêvãova'ea pe. Igwete ga ahe mbopopoakarukahetei japovouka ahe ve ġamonhimomby'ava'ea ġapyteri pe. ⁹ Aerë judeus'ġa nduri Estêvãova'ea pyri ahe movahiamo – kiroki ġa cidade de Cirenepeve'ġa cidade de Alexandriapeve'ġa no. Ġajatykahava pe ġa ei Ipiro'yve'ġa apoa. Aerë ġa nduri Estêvãova'ea pyri Cilíciapeve'ġa gwyrivepe'ġa pavëi Ásiapeve'ġa gwyrivepe'ġa pavëi no. Ġa ko judeus'ġa jitehe. Igwete ġa nhi'iġayvari Estêvãova'ea pe. ¹⁰ Emo Estêvãova'ea okwaha hete ġa nhi'ikwepyga. A'ereki Tupana'ga ra'uva okwahavuka ga pe. Nurã ġa nonhi'iġayvara'javi ahe ve. ¹¹ Aero ġa ojipe'ġa monhi'iġukari ġa mo'mbeavouka itambere'ia mondovo ġa pe. Nurã ġa ei o'mbero:

—Orohendu ore Estêvãova'ea ete'varuhua Moisésva'ea pe Tupana'ga pe no, ei ġa o'mbero.

¹² Nahã ġa ojipe'ġa momymomyi. Ġa xava'eve'ġa momymomyi, judeus'ġa mbo'ehara'ġa momymomyi no. Nurã ġa nduri Estêvãova'ea pyri ahe pyhyga ahe rerogwovo judeus'ġa moġitahara'ġa pyteri pe ahe mo'ama. ¹³ Igwete ġa ojipe'ġa mo'mbeukari. Aero ġa ei o'mbero:

—Estêvãova'ea ndopigi o'ete'varuhuavo nhandejatykahavuhua pe jipi – a'ea nhaneramonhava'ea okwava'ë Tupana'ga pe hako, ei ġa. Moisésva'ea remimbo'eagwera pe ga ete'varuhui jipi no, ei ġa o'mbero. ¹⁴ Orohendu ore ganhi'iġa oji'i, ei ġa, ahe mombe'urame oji'i – kiroki ahe Nazarépeva'ero oko Jesusva'ea, ei ġa. "Jesus'ga po ti omondurunduru nhandejatykahavuhua nehë," ei Estêvãova'ea oji'i, ei ġa o'mbero ġa pe. "Jesus'ga po ti nhande mongoukari hajiheva'ea rehe. Ga po ti nianemongoukari nhaneramonhava'ea remimbo'eagwera rehe – kiroki a'ea rehe Moisésva'ea ombo'embo'e nhaneramonhava'ea," ei Estêvãova'ea oji'i, ei ġa o'mbero ġa pe.

¹⁵ Kiro judeus'ġa moġitahara'ġa Estêvãova'ea repia-hetei oina. Aherova ko Tupana'gapyrive'ġa ndova javijitehe ġa pe ġwendy'javamo.

Estêvãova'ea omombe'u Abraãova'ea

7 Igwete ikwava'ëhara'ġa nduvihavuhuga ei Estêvãova'ea pe:

—A'iti nde ei poha? ei ga ahe ve.

² Igwete Estêvãova'ea ei ymyahūva'ea mombe'gwombe'gwovo ġa pe a'ero:

—Nhiirũ, peymyana, pehendu ti nhinhi'iġa, ei ahe. Tupana'ga onhimboukwaha gwuvihavuhuhetero, ei

ahe. Igwete ga jipiukari nhaneramonhava'ea pe Abraãova'ea pe hako. A'ea rupi ahe ndohoi ve cidade de Harã me. Mesopotâmiapeva'ea gwyrri pe Abraãova'ea ruvi hako, ei ahe. Igwete Tupana'ga jipiukari Abraãova'ea pe. ³ Igwete ga ei ahe ve: "Heregwovo kiro egwyr a hugwi eje'yja'ğa ndeja," ei ga ahe ve. "Ahepiuka ti ji nde ve hajiheve'ğa gwyr a nehë. Pevo ti eho," ei Tupana'ga ahe ve hako, ei Estêvãova'ea imombe'gwovo ğa pe.

⁴ —A'ero Abraãova'ea hoi Caldéiapeva'ea gwyr a hugwi a'ero hako. Harã me ahe hoi upa, ei ahe. Ahepo'ria manorame Tupana'ga ahe mbuhurukari kokoty – perope xaju, ei Estêvãova'ea ğa pe. ⁵ A'ea rupi Tupana'ga ndopo'jy'kaukari'i'i ve Abraãova'ea pe ahegwyr a. Emo Tupana'ga e'i ahe ve: "Aerëji ti ji imondo'i avova'ea nde ve ndegwyr amo nehë nerymymino'ğa gwyr amo nehë no – kiroki ğa ndepy'rovove'ğa," ei ga ahe ve, ei ahe. Ahe ra'yre'y'mame Tupana'ga ei ahe ve, ei ahe imombe'gwovo judeus'ğa moğitahara'ğa pe.

⁶ —Nahã Tupana'ga ei Abraãova'ea pe no: "Aerëji ti nerymymino'ğa hopavi agwa hugwi nehë. A'ero po ti ğa nduvi hajiheve'ğa gwyrri pe nehë," ei ga ahe ve, ei ahe. "Pevove'ğa po ti ğa mboporavykyuhui ojive ojigwaraita ğa ndehe nehë ğa mbopiro'ye'y'ma ojihugwi nehë," ei Tupana'ga. "He'yjuhua rupi quatrocentos kwara rupi po ti ğa jigwarajuhui ğa ndehe nehë. ⁷ Aerë po ti ji imbohahyi ğa pe nerymymino'ğa ndepyga nehë," ei ga Abraãova'ea pe. "Aerë po ti nerymymino'ğa jivryi ua ji mboheteavo kokoty jitehe nehë," ei ga ahe ve hako, ei Estêvãova'ea imombe'gwovo ğa pe.

⁸ —Aerë Tupana'ga ea'javi Abraãova'ea pe hako, ei ahe. "Hendukaturame nhinhi'i'ğa ejive po ti nde ikytiukari enhakwanhapira nehë," ei Tupana'ga. "Ekyti ti eja'yra'ğa nakwanha pi'ria no," ei ga. "Ndera'yra'ğa na jitehe tokyti gwa'yra'ğa nehë no," ei Tupana'ga ahe ve, ei ahe. "Nahã ti a'ero," ei Abraãova'ea ga pe, ei Estêvãova'ea imombe'gwovo. Aerë Abraãova'ea ra'yramo. Isaque ahe ono gwa'yrava'ea rehe, ei ahe. Oito okirirë Abraãova'ea ikyti ipita'ngiva'ea pi'ria a'ero. Aerë Isaqueva'ea na jitehe okyti gwa'yrava'ea Jacóva'ea, ei ahe. Aerë Jacóva'ea ta'ya'y no. Doze ko ahera'yrava'ea nhaneremboypya, ei ahe. Igwete Jacóva'ea okytkyti gwa'yrava'ea no, ei Estêvãova'ea imombe'gwovo ğa pe.

Estêvãova'ea omombe'u Joséva'ea

⁹ —Aerë Jacóva'ea ra'yrava'ea nhimyrõi oirüva'ea rehe Joséva'ea rehe hako, ei ahe. Nurã ahe Joséva'ea pyhygi ahe mondovo hajiheva'ea pe itambere'ia kwepygauka toporavyky ti ga ğa pe javo, ei ahe. Igwete hajiheva'ea Joséva'ea rerohoi a'ero ogwyrri pe Egito pe. Pevova'ea Joséva'ea mboporavykyuhui hako. Ahe jigwarairame Joséva'ea rehe Tupana'ga gwereko katu ahe mbopiro'yavo hahya hugwi nhaporemo, ei Estêvãova'ea ğa pe. Faraóva'ea ko Egitopeva'ea ruvihavuhuro oko hako. Joséva'ea kwahavame Faraóva'ea e'i ahe ve: "Pyry hete ga." A'ereki Tupana'ga ahe arõuka Faraóva'ea pe, ei Estêvãova'ea. Tupana'ga okwahaheteuka mbatera Joséva'ea pe no. Nurã Faraóva'ea ahe mongoi

governadorva'ea hako. Igwete ahe ei Joséva'ea pe: "Ji moirü ti ğa ndepiakatuavo jigwyrripeve'ğa. Ehepia katu pa ti nhimbatera ji ve no," ei ahe Joséva'ea pe hako, ei Estêvãova'ea imombe'gwovo.

¹¹ —Aerë Egito pe ipapavi aheremitymagwera. Canaãmeva'ea gwyrri pe opa pa aheremitymagwera no, ei ahe. Tiruahü hete ahe ve a'ero. Ndogwerekoa'javi mbatera nhaneramonhava'ea pe Canaã me a'ero, ei Estêvãova'ea. ¹² Emo ojipeva'ea omombe'u Joséva'ea ruvava'ea pe Jacóva'ea pe. "Gwerekõ ğa mbatera Egito pe," ei ahe imombe'gwovo. Nurã Jacóva'ea gwa'yrava'ea mondona'ëi pevo peho ti mbatera pyhygauka nhande ve javo. A'ero ahe hoi herua opo'ria pe, ei ahe. ¹³ Mominame ahe hoa'javi tipyhy javo. A'ea rupi Joséva'ea jikwahavukari oirüva'ea pe. A'ero Faraóva'ea Joséva'ea re'yjava'ea kwahavi no, ei ahe. ¹⁴ Igwete Joséva'ea oirüva'ea mondoa'javi opo'ria pyri gwe'yjava'ea pyri tuhu pa ti ğa ji pyri Egito pe javo. He'yi ahere'yjava'ea, setenta e cinco ko ahe, ei Estêvãova'ea imombe'gwovo ğa pe. ¹⁵ Igwete Jacóva'ea hoi Egito pe a'ero. Pevo ahe manoi. Aerë pevo jitehe ahera'yrava'ea manoi no nhaneramonhava'ea, ei ahe. ¹⁶ Aerë aherymymynova'ea ahera'oa rerohoi Canaã me inoğa itaruvihavuhua kwaruhu pe hako – perope Siquém me Emorva'ea re'yjava'ea gwyr agweryi pe. Ymya Abraãova'ea opyhy pevova'ea yvya Emorva'ea re'yjava'ea hugwi itambere'ia mondovo ahe ve.

Estêvãova'ea omombe'umbe'u judeus'ğa moğitahara'ğa pe. Igwete ahe ei no:

¹⁷ —Aerë Jacóva'ea rymymynova'ea nhimohemyhãi hete onhimongyavo Egito pe hako nhaneramonhava'ea, ei ahe. Kiro ihoğwerí nhaneramonhava'ea hohava apiavo pea hugwi a'ero. A'ereki ymya Tupana'ga omombe'u nhoğwenonde Abraãova'ea pe ahehoağwama, ei ahe. ¹⁸ Ahehoa rupi ojipeva'ea ko oko Egitopeva'ea ruvihavuhuva'ea. Ahe ndokwahavi Joséva'ea. ¹⁹ Igwete ahe nhaneramonhava'ea moandyandyi ojigwarajuhuvavo ahe rehe, ei Estêvãova'ea imombe'gwovo. Igwete ahe nhaneramonhava'ea mbopohirukari ahera'yrava'ea hugwi ipita'ngiva'ea hugwi ahe momboruka tomano ti penda'yra'ğa javo, ei ahe.

Estêvãova'ea omombe'u Moisésva'ea

²⁰ —A'ea rupi Moisésva'ea ari hako. Ipita'ngiva'ea ikatu'i hete, ei ahe. Três jahya rupi ipita'ngiva'ea ka'mbui opo'ria ronga pype novã. ²¹ Emo ahe'yembora ahe noğame mytu'ë me Faraóva'ea ra'yrava'ea ahe po'jykai ojive ahe rerekokatuavo jira'yra'ga javo ahe ve, ei ahe. ²² Aerë Egitopeva'ea Moisésva'ea mbo'embo'ei jipi ikwahavuka pa ahe ve. Igwete Moisésva'ea ikwahahetei mbatera mombe'gwovo japokatuavo mbatera, ei ahe.

²³ —Aerë he'yi kwara quarenta kwara Moisésva'ea rehe, ei ahe. Igwete ahe ei ovytyteri pe: "Taho ti ji jire'yja'ğa ndepiaga israelitas'ğa ndepiaga," ei Moisésva'ea hako, ei ahe. ²⁴ Ahe horame Egitopeva'ea rekote'varuhui Moisésva'ea re'yjava'ea rehe. Hepi-agame Moisésva'ea hoi gwe'yjava'ea pyri ahe repyga

Egitopeva'ea juka, ei ahe. ²⁵ A'ereki Moisésva'ea e'i oyvyteri pe: "Jire'yja'ğa po okwaha nhiremim-bopiro'yağwama Egitopeva'ea hugwi," ei ahe novia. "E'i po ға ji ve: 'Moisés'ga pe po ti Tupana'ga nhande mbopiro'yukari Egitopeve'ğa hugwi nehë,' e po ға ji ve," ei Moisésva'ea novia. Emo Moisésva'ea re'yjava'ea ndokwahavi ve a'ea okovo, ei Estêvãova'ea imombe'gwovo ға pe.

²⁶ —Ko'emame ohoa'javame Moisésva'ea gwe'yjava'ea repiagi ahe jogwayvarama, ei ahe. Igwete Moisésva'ea hoi tambojogwereco katu ға javo novia. "Penhoirũ pe novia," ei ahe. "Maranuhũrame pe jogwayvaruhui naerũ?" ei Moisésva'ea gwe'yjava'ea pe, ei ahe. ²⁷ Emo ahe – kiroki ahe oko te'varuhu ojipeva'ea pe – ahe Moisésva'ea moanhani ahe mondovo. Igwete ahe ei Moisésva'ea pe: "Nanemongoukaruhui ға ore-ruvihavamo. Ґa nde'i nde ve: 'Juizramo nde rekoĩ ға pe tere'e katu ti ғandeaporoğita pe,' jave'yma nde ve," ei ahe. ²⁸ "Kirame nde Egitopeva'ea jukai oji'i. Kiro nde ji jukapotaruhui no naerũ?" ei ahe Moisésva'ea pe, ei ahe. ²⁹ Ahenhi'iğa renduvame Moisésva'ea ka'nhymi ahe hugwi ogwovo. Hahiheva'ea gwyri pe ahe rui a'ero Midiã me, ei ahe. Pevo ahe ra'yra'yramo. Dois ahera'yrava'ea akwaimba'ero, ei Estêvãova'ea imombe'gwovo ға pe.

³⁰ —He'yi kwara quarenta kwara Moisésva'ea ruvame pevo hako, ei ahe. Aerë yvagipeve'ga jipiukari Moisésva'ea pe ongae'yi me vytyruhua ypyvo Sinai ypyvo, ei ahe. I'yva pype ga jipiukari Moisésva'ea pe ikaja pytera pype. ³¹ Hepiagame ahe nhimomby'ai hehe o'ama. "Taho ti jypyvo hepiaga," ei Moisésva'ea, ei ahe. Ohorame ahe henduvi Tupana'ga nhi'iğa a'ero, ei ahe.

³² "Jihi ko Tupanamo ako," ei ga.

"Neramonha'ğa ji mbohete.
A'ereki Abraão'ga ji mbohete.

Isaque'ga ji mbohete.

Jacó'ga ji mbohete," ei Tupana'ga ahe ve, ei ahe. A'ero Moisésva'ea hyhyipavi o'ama. Ahe opojihu hepia- ga okyhyjiavo ғwaramo, ei Estêvãova'ea.

³³ —Igwete Tupana'ga ei ahe ve: "Ehekyi epyruhua e'ama avo. A'ereki avova'ea yvya ji apojyka jijiive ji pyri okovo ғwaramo," ei Tupana'ga ahe ve, ei ahe. ³⁴ Igwete ga ei ahe ve no: "Ahepia ji Egitopeve'ğa jigwaraja jireheve'ğa ndehe. Ahendu ji jijiheve'ğa py-tuhemahivuhua hahya rerekovo ғwaramo," ei ga, ei ahe. "Kiro ji jyvi ға mbopiro'yavo Egitopeve'ğa hugwi," ei ga. "Heregwovo kiro a'ero. Torombojivy ti nde Egito pe jitehe nehë," ei Tupana'ga Moisésva'ea pe hako, ei ahe.

Estêvãova'ea omombe'u Moisésva'ea movahĩagwera

³⁵ Igwete Estêvãova'ea ei ға pe no:

—Ahere'yjava'ea omovahĩ a'ero Moisésva'ea hako. "Nanemongoukaruhui ға oreruvihavamo," ei ahe. "Ґa nde'i nde ve: 'Juizramo nde rekoĩ ға pe tere'e katu ti ғandeaporoğita pe,' jave'yma nde ve," ei ahe Moisésva'ea pe hako, ei ahe. Moisésva'ea jitehe reki Tupana'ga ahe mondovi ahe mongovo aheruvihavamo

ahe mbopiro'yharamo Egitopeva'ea hugwi, ei ahe. Tupana'ga omondouka Moisésva'ea pyri yvagipeve'ga – kiroki ga ojipiuka ahe ve i'yva pype ikaja pytera pype. Tupana'ga omondouka ga monhi'iğa Moisésva'ea pe. Nahã Tupana'ga Moisésva'ea mondoukari terem-bopiro'yuka ti eje'yja'ğa javo, ei ahe. ³⁶ Igwete Moisésva'ea gwe'yjava'ea rerohoi gwupi Egito hugwi. Ahe oapoapo ahemonhimomby'ava'ea Egito pe ypiahu pe no Mar Vermelho pe, ei ahe. He'yi kwara rupi quarenta kwara rupi Moisésva'ea ahe monhimomby'ai ongae'yi me po rimba'e, ei Estêvãova'ea imombe'gwovo.

³⁷ —Moisésva'ea jitehe e'i gwe'yjava'ea pe israelitasva'ea pe hako: "Aerë po ti Tupana'ga ojipe'ga mongoi onhi'iğa mombe'uharamo pe me nehë. Nhanerymynoro po ti ga rekoĩ nehë ji'jave'ga nehë," ei Moisésva'ea hako, ei ahe. ³⁸ Moisésva'ea oko nhaneramonhava'ea pyteri pe israelitasva'ea pyteri pe a'ero ahe jogwerekorame ongae'yi me hako. Moisésva'ea oko yvagipeve'ga pyri no – kiroki ga onhi'i ahe ve vytyruhua rehe Sinai rehe, ei ahe. Igwete Tupana'ga imbuhuri onhi'iğa ahe ve teremombe'u ti jara'ğa pe javo. A'ero Tupana'ga imbuhurukari a'ea nhande ve no. Ganhi'iğa ko okoji avuirama, ei Estêvãova'ea ға pe.

³⁹ —Emo Moisésva'ea nhi'iğa nhaneramonhava'ea nohendupotari reki, ei ahe. "Xakoyme nhande Moisés'ga rehe," ei nhaneramonhava'ea hako. "Xajivy po nhande Egitopeve'ğa gwyri pe hamo," ei ahe ojuhupe novia, ei ahe. ⁴⁰ Igwete Moisésva'ea mbegwera me ua vytyruhua hugwi nhaneramonhava'ea hoi javo Arãova'ea pe Moisésva'ea reki'yrava'ea pe: "Eapoapo ti ha'angava nhaneremimbohete haramo togweroho ti ға nhande renonde," ei ahe. "A'ereki akaja'ga – kiroki ga nhande reru Egito hugwi ikwehe – mahã po ga kiro naerũ Moisés'ga? Oho hete po ga nhande hugwi," ei nhaneramonhava'ea novia, ei ahe.

⁴¹ A'ea rupi nhaneramonhava'ea japoi yuranuhũa ra'yra ra'angavuhua a'ero ғwemimbohete haramo. A'ero ahe ijukai mbiara ikwava'eğa jupe, ei ahe. Aerë ahe japoi toryva ғwembiapoa pe ha'angava pe timbohete ti a'ea javo jupe. ⁴² Nurã Tupana'ga pohiri nhaneramonhava'ea hugwi, ei ahe. "Tombohete tehe ti ға jaytata'ia a'ero. A'ereki a'ea ға opota hete ғwemimbohete haramo," ei Tupana'ga, ei Estêvãova'ea imombe'gwovo ға pe. A'ea ko Tupana'ga nhi'iğa mombe'uharava'ea okwatija hako nhaneramonhava'ea mombe'gwovo hako, ei ahe. Tupana'ga nhi'iğa ahe omombe'u ikwatijarame.

"He'yi kwara rupi quarenta kwara rupi pe ndekoi ongae'yi me.

Ji ve rui reki pe ijukai mbiara ikwava'eğa a'ea rupi," ei Tupana'ga, ei ahe.

⁴³ "Moloque reki pe peroho hyrua pype.

A'ea ko penemimbohete haramo oko," ei ga.

"Renfã apoa ra'angava jaytata'ia ra'angava pe peroho pejupi penemimbohete haramo no.

A'ereki a'ea pe peapo timbohete ti a'ea javo," ei Tupana'ga, ei ahe.

“Nurã ti ji pe mondohetei cidade de Babilônia rehemonehẽ,” ei Tupana'ga hako.
Nahã aherembikwatijara omombe'u Tupana'ga nhi'iğa, ei ahe.

Estêvãova'ea omombe'u onga Tupana'gapeva'ea

⁴⁴ Igwete Estêvãova'ea ei judeus'ğa moğitahara'ğa pe no:

—Ongae'yi me nhaneramonhava'ea gwereko tenda tapyjamo Tupana'ga pe hako – a'ea pype Tupana'ga ojipiuka ahe ve. A'ereki Tupana'ga e'i jipe Moisésva'ea pe toapo ti ға javo, ei ahe. “Tahepiuka ti ji nde ve yvagipeva'ea. A'ea javijitehe ti eapo tenda a'ero,” ei Tupana'ga Moisésva'ea pe hako, ei ahe. ⁴⁵ Nhaneramonhava'ea gwereko tenda a'ero. A'ea ahe ra'yrava'ea heruri Josuéva'ea pavẽi ipojkarama yvya hajiheva'ea hugwi. A'ereki Tupana'ga omondomondo aha hajiheva'ea ahewyra hugwi ahe monhamonhana nhaneramonhava'ea hugwi, ei ahe. Nurã tenda rekoi avo avuirama hako. U ve ahe pyteri pe Daviva'ea ruvame avo, ei ahe. ⁴⁶ Daviva'ea gweaporoğitapyryva ғwaramo onhiarõuka Tupana'ga pe. Igwete Daviva'ea ei Tupana'ga pe: “Ta'apo ti onga nde ve. A'ereki nde rehe nhaneremboypya Jacóva'ea ojiko,” ei ahe. ⁴⁷ Daviva'ea ra'yrava'ea ki a'e te oapo onga imohina Tupana'ga pe hako Salomãova'ea, ei Estêvãova'ea imombe'gwovo.

⁴⁸ —A'erorame tehe nhanderuvihavuhete'ga Tupana'ga nduvi vyakotyve'ğa nemiapoa pype, ei ahe. Tupana'ga nhi'iğa mombe'uharava'ea omombe'u a'ea ikwatija hako. Nahã Tupana'ga ei:

⁴⁹ “Yvagi pe ji rekoi huvihavuhuro jipi,” ei ga.

“Yvya ko oko tehe ji ve a'ero,” ei ga.

“Marãva'ea pe peapo onga ji ve naerũ topyta ti ga ipype javo?” ei ga.

⁵⁰ “A'ereki jiji te tuhẽ a'apo pa yvaga yvya no,” ei Tupana'ga nhandepojkaharete'ga hako, ei Estêvãova'ea. A'ea Tupana'ga nhi'iğa mombe'uharava'ea omombe'u Tupana'ga nhi'iğa ikwatija hako, ei Estêvãova'ea judeus'ğa moğitahara'ğa pe.

⁵¹ Igwete Estêvãova'ea ei ға pe no:

—Napeangarihu pe tuhẽ naerũ, ei ahe. Ndapeapykwapupugihu pe henduvame Tupana'ga nhi'iğa. Penamonhava'ea rupi ko pe hoi. Ndapehopotari pe Tupana'ga ra'uva rupi jipi, ei ahe. ⁵² Tupana'ga nhi'iğa mombe'uharava'ea rehe nhaporemo penamonhava'ea jigwarai hako, ei ahe. Igwete penhamonhava'ea ahe jukajukai no – kiroki ahe omombe'u nhoğwenonde pyryheteve'ga rurağwama Jesus'ga rurağwama, ei ahe. Kiro pe, pepyhyguka Jesus'ga guardas'ğa pe ga jukavouka ikwehe, ei ahe. ⁵³ Pe me Tupana'ga ombuhuruka ғwemimbo'ea novia ga imondorame ojipyryve'ğa pe togweroho ti ға israelitas'ğa pe javo. Emo reki pe napehendukatui, ei Estêvãova'ea imombe'gwovo judeus'ğa moğitahara'ğa pe.

Ahe ojuka Estêvãova'ea

⁵⁴ Henduvame Estêvãova'ea nhi'iğa judeus'ğa moğitahara'ğa nhimboahivuhui ranuhũ ahe rehe a'ero.

⁵⁵ Emo Tupana'ga ra'uva opojyka hete Estêvãova'ea. A'ero ahe rovavuramo hepiakatuavo yvagi pe. Igwete ahe hepiagi Tupana'ga rendy'jahetea. Ahe hepiagi Jesus'ga ama Tupana'ga koty no. ⁵⁶ Igwete Estêvãova'ea ei:

—Pehepia, ei ahe. Ji ahepia yvaga rovapytymba'vogipyra, ei ahe. Ahepia ji ga no – kiroki ga Tupana'ga ombuhuruka nhande pyri ikwehe. Pevo ga ami Tupana'ga koty, ei Estêvãova'ea ға pe.

⁵⁷ Igwete ға hapukajahyahivi ojapykwapyga tihenduvyve ga javo. A'ero ға nhambavi ahe rehe. ⁵⁸ Ґa ahe pyhygi ahe rerogwovo ahe momboa cidade hugwi tiapiapi ga javo. Kiroki ға e'i oko te'varuhu Estêvãova'ga javo – kiro ға hekyi opira i'arimova'ea imondovo inoğa Saulo'ga pyri. A'ero ға ahe apiapi tijuka ga javo.

⁵⁹ Oapirame Estêvãova'ea nhi'iği Jesus'ga pe opojykharete'ga pe.

—Jesus, emondo jira'uva ejipyri yvagi pe, ei ahe.

⁶⁰ Igwete ahe ndurugi ғwenypy'amo oina onhi'iğa mondovo opojykharete'ga pe.

—Terembojari ti ға ndehe ғandekote'varuhuva'ea jiiapiagwera, ei ahe ga pe.

O'erẽ ahe manoi upa.

8 Igwete Saulo'ga ei:

—Na ға ga jukai tuhẽ, ei ga.

Kiro Tupana'gareheve'ğa Estêvãova'ea ra'oa rerohoi ityma. Igwete ға jehe'ohetei ahe rehe upa.

Saulova'ea ojigwarai Jesus'gareheva'ea rehe

A'ea rupi tuhẽ ojipe'ğa jigwarai hete Jesus'gareheve'ğa ndehe Jerusalém me. Nurã gareheve'ğa kwaki'opavi ға hugwi ogwovo Judéiapeve'ğa gwyrri pe Samariapeve'ğa gwyrri pe no. Jesus'ga moirũhara'ğa jate ndohoi upa.

³ Oro Saulo'ga, ojigwarajuhu hete ga Jesus'gareheve'ğa ndehe. Igwete ga imbojoapiapi ogwovo ғанonga pype ға pyhyga akwaimbae'ğa kunhangwera'ğa no. Igwete ga ға nderohyryrygi ға nderogwovo ға mongiavo cadeia pype jipi.

Filipeva'ea omombe'u Jesus'ga Samaria pe

⁴ Okwaki'opavame ogwovo Jesus'gareheve'ğa hoğahoi Jesus'ga mombe'gwovo ojipe'ğa pe ikwehe. ⁵ Igwete Filipe'ga hoi cidade de Samaria pe. Pevo ga Jesus Cristo'ga mombe'umbe'u ga ko Tupana'ga remimbuhurukara'ga javo ға pe. ⁶ Igwete ga japojaopi ahe monhimomby'ava'ea ғapyteri pe no. Igwete pevove'ğa henduvi Filipe'ga nhi'iğa hepiaga ahemonhimomby'ava'ea. A'ero ға nhaporemo ға japykahetei ganhi'iğa rehe. ⁷ Anhağa ohapukajahi opohia ғwembipojyahara'ğa hugwi he'yjuhuve'ğa hugwi. Filipe'ga omopo'ağatu nomyive'ğa ipyka'nauhũve'ğa no. ⁸ A'ero Samariapeve'ğa horyory hete a'ea rupi onhimongyavo.

⁹ Igwete Filipe'ga Jesus Cristo'ga mombe'umbe'ui ġa pe.

—Tupana'ga ombuhuruka ga yvya koty nhande pyri, ei ga. Pejikogame ga rehe po ti Tupana'ga pe mongoi ojiheva'ero nehē, ei Filipe'ga ġa pe.

Igwete ġa heroviari ganhi'iġa ojikoga Jesus'ga rehe akwaimbae'ġa kunhangwera'ġa no. A'ero ga ġa mobatizai yhya pyvō Jesus Cristo'gareheva'ero ġa ndekoro ġwaramo. A'ea rupi Tupana'ga ra'uva nduri ve ġa pyri ġa nderekovo.

Kiro ipajive'ga na jitehe heroviari Filipe'ga nhi'iġa no Simão'ga. Igwete ga nhimobatizaukari Filipe'ga pe. Ymya Simão'ga omonhimomby'a Samariapeve'ġa opa-ja pyvō jipopoaka hete ji javo novīa. A'ea rupi ġa hopavi Simão'ga nhi'iġa rupi a'ero huvihava'ġa okoteheve'ġa pavēi. E'i tehe ġa ga pe: "Agwa'ga ko ipopoakaheteve'ga Tupanamo," e'i tehe ġa ga pe. A'ea rupi ġa hopavi Simão'ga nhi'iġa rupi. Ombokwara'ara'ga ġa monhimomby'avo opajiro ġwaramo. Emo kiro hendukaturame Filipe'ga nhi'iġa ġa gwerovia hete ga onhimobatizauka. Simão'ga ġa javijitehe gwerovia no. Igwete ga nhimobatizaukari Filipe'ga pe. A'ero ga reko Filipe'ga pavēi jipi onhimomby'avo hepiaga Filipe'ga japoaporame ahemonhimomby'ava'ea.

Aerē ojipe'ġa Samariapeve'ġa mombe'ui Jerusalém me.

—Samariapeve'ġa ġwendu katu kiro Tupana'ga nhi'iġa Jesus'ga mombe'ua, ei ġa ġa pe.

Jesus'ga moirūhara'ġa ikwahavame kiro ġa ei Pedro'ga pe a'ero:

—Heregwovo kiro Samaria pe ġa ndepiaga a'ero. João'ga ti toho nde rupi no, ei ġa ga pe.

—Kwa. Oroho ti a'ero nehē, ei Pedro'ġa ġa pe.

A'ero ġa jogwerohoi Samaria pe Jesus'gareheve'ġa pyri. Ġa ndepiagame Pedro'ġa nhi'iġi Tupana'ga pe:

—Embuhu kiro eja'uva ġa pyri ġa nderekokatuavo. A'ereki nduri ve, ei ġa Tupana'ga pe.

¹⁷ Igwete Pedro'ga pokogi ġa ndehe João'ga pavēi. Kiro turi Tupana'ga ra'uva ġa pyri ġa nderekokatuavo a'ero.

¹⁸ Igwete Simão'ga hepiagi no ipajive'ga.

—Nahā, ja'gwy, ei ga. Jesus'ga moirūhara'ġa pokogame ġa ndehe a'ero Tupana'ga imbuhuri gwa'uva ġa pyri imongovo, ei ga.

Igwete ga ei Pedro'ga pe:

—Koro itambere'ia, ei ga. ¹⁹ Ji mbopopoaka ti nanongara rehe no, ei ga. Nurā ji pokogame ojipe'ġa ndehe po ti Tupana'ga imbuhuri gwa'uva ġa pyri nehē, ei ga ġa pe novīa.

²⁰ —Ereho ti nde hahyva'ea ruvihava pype eitambere'ia pavēi nehē, ei Pedro'ga ga pe. A'ereki nde ere'euhu: "Tamondo ti nhiitambere'ia Tupana'ga ra'uva mbuhura kwepyguka," ereuhu nde, ei ga Simão'ga pe.

²¹ Ore Tupana'ga ra'uva mbuhurukarame ko nde orereheva'ea rūi. A'ereki nde ndepy'a te'varuhu Tupana'ga pe, ei Pedro'ga ga pe. ²² Erojijyi ti ejeaporoġi-tate'varuhua. Enhi'ī ti Tupana'ga pe tomombo ti ga nderekote'varuhua nde hugwi nehē, ei ga. ²³ A'ereki ji

anhimombaragwaha nenhimyrouhūhetea rehe. Nandepiro'yi nde ete'varuhua hugwi, ei ga Simão'ga pe.

²⁴ Igwete ga ei Pedro'ġa pe:

—Pehe ti penhi'ī Tupana'ga pe ji repyga tanhimon-doukaryme ti ga hahyva'ea ruvihava pype penembieagwera rupi nehē, ei Simão'ga ġa pe.

²⁵ Aerē Pedro'ga imombe'ui ġwembikwahava pevove'ġa pe João'ga pavēi Jesus'ga nhi'iġa imombe'gwovo ġa pe. A'ero ġa jivyri imbojoapiapiavo ogwovo cidades pe Samariapeve'ġa gwyrri pe Jesus'ga mombe'gwovo ġa pe. Aerē ġa vahemi Jerusalém me.

Etiópiapeve'ea

²⁶ Aerē nhandepojykaharete'gapyrive'ga yvagipeve'ga ruri javo Filipe'ga pe:

—Heregwovo ypihua koty pehe pe – kiroki pehea oho Jerusalém hugwi ongae'yma rupi ogwovo cidade de Gaza pe, ei Tupana'gapyrive'ga ga pe.

²⁷ A'ero Filipe'ga hoi ogwovo. A'ea ja huvihava'ga hoi pea rupi Etiópiapeve'ġa gwyrripeve'ga. Oporavyky ga Candacehēa pe jipi – kiroki hēa ġanduvihavuhuhēa Etiópiapeve'ġa gwyrri pe. Gwepia katu ga itambere'ia hēa pe. Uhu na'ē ga Jerusalém me Tupana'ga mboheteavo. Kiro ga hoa'javi pea rupi ojivya ojigwyrri pe jitehe Etiópiya pe. Igwete ga reni gwyrria pype ġwenonhandavuhua pype ogwovo. Ohorame ga nhi'iġi ikwatijara pe oina – kiroki Isaíasva'ea Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea okwatija inoġa. ²⁹ A'ea ja Filipe'ga hoi pehea rupi ogwovo no. Igwete Tupana'ga ra'uva ei ga pe:

—Heregwovo garyruhua pyri ekovo jypyvo.

³⁰ A'ero Filipe'ga hojipei ipyri ogwovo. Igwete Etiópiapeve'ga nhi'inhi'iġi Isaíasva'ea rembikwatijaragwera pe oina – kiroki Tupana'ga okwatijaruka ahe ve hako. Aherembikwatijara e'i:

"Gweroho ġa ovelha tijuka javo," e'i.

"Cordeiro hava mondohogame nonhi'iġi upa," e'i ikwatijara.

"I'javijitehe ko ga no.

Gweroho ġa ga tijuka ga javo," e'i.

"Gwerohorame ga nonhi'iġi upa," e'i ikwatijara.

"Ġa ga mbotegweterame ojipe'ġa ndovavagahivi ga rehe," e'i.

"Ndahakykwepori ga.

A'ereki ġa ga juka vyakotyve'ġa hugwi," e'i aherembikwatijara.

Igwete Etiópiapeve'ga nhi'inhi'iġi jupe oina gwyrria pype. Henduvame ganhi'iġa Filipe'ga ei ga pe:

—Erekwaha po nde aheremimombe'ua? ei Filipe'ga onhi'iġa mondovo ga pe.

—Avi ahā novīa, ei ga. Marā po ji ikwahavi? A'ereki nimombe'uhavi ji ve, ei ga. Ejiupi ji pyri eina, ei ga Filipe'ga pe.

Igwete Filipe'ga jupiri oina ga pyri a'ero ga rupi ogwovo. ³⁴ Igwete ga ei Filipe'ga pe:

—Ji mbo'e ti a'ea rehe. Ma'ġa pe ahe ei ikwatija Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea? ei ga. Ojive ahe

ei? Mara'ngu po ojipe'ga pe javo? ei Etiópiapeve'ga ga pe.

³⁵ —Jesus'ga pe ahe ei gweroho ġa ga jukavo javo, ei Filipe'ga ga pe.

Kiro Filipe'ga Jesus'ga mombe'umbe'ui aherembik-watijara mombe'ukatuavo a'ero ga pe.

³⁶ Ohorame pea rupi kiro ġa vahemi ypiahu'ia pyri. Igwete Etiópiapeve'ga ei:

—Agwa reki yhya, ei ga. Nanhimobatizai po ti nde nehē? ei ga ga pe.

Igwete Etiópiapeve'ga imombigukari ġwenonhandavuhua. A'ero ġa jogwerojyvi ojogwerogwovo y pe. Igwete Filipe'ga ga mobatizai.

³⁹ Ġa ěrame yhya hugwi nhandepojykaharete'ga ra'uva Filipe'ga rerohojipei. Etiópiapeve'ga ndohepiaga'javi ga a'ero. Igwete ga hoi ogwovo pea rupi gworyvamo Etiópiapeve'ga. ⁴⁰ Kiro Filipe'ga ukwahavi cidade de Azoto pe. Aerē ga imbojoapiapi ogwovo cidades pe Jesus'ga mombe'gwovo ġa pe. Aerē ga vahemi cidade de Cesaréia pe.

Saulova'ea ojiko reki Jesus'ga rehe

9 A'ea ja ko Saulo'ga nhimbohovajari Jesus'gareheve'ġa ndehe ta'apiti pa ġa javo. Igwete ga hoi mbatera kwava'ěhara'ġa nduvihavuhu'ga pyri. ² Igwete ga ei ga pe:

—Ekwatija ti enhi'iġa mondovouka judeus'ġa pe cidade de Damasco pe ji kwahavuka ġa pe, ei ga. Aroho ti ji nerembikwatijara a'ero hepiuka ġa pe ġajatykahava pype tajipoko ti ġa nehē, ei Saulo'ga ga pe. A'ero po ti ji ġa ndekari pevo nehē – kiroki ġa oho Jesus'ga nhi'iġa rupi. Ġa ndepiagame po ti ji ġa pyhyphygukari ġa nderurahyavouka avo jitehe Jerusalém me nehē akwaimbae'ġa kunhangwera'ġa no, ei Saulo'ga ga pe.

—Kwa. Takwatija ti ji nde mombe'gwovo ġa pe, ei ikwava'ěhara'ġa nduvihavuhu'ga ga pe.

Igwete ga ikwatijari Saulo'ga pe imondovo togweroho ti ga a'ea javo.

³ Igwete Saulo'ġa hoi pea rupi okovo. Ġa vahēġwerĩrame Damasco pe kotihĩ hendy'javuhuva'ea uhu ga pyri yvaga hugwi. Hendy'javuhuva'ea pyteri pe ga reko i a'ero. ⁴ A'ea ga mombori yvyvo ga noġa. Igwete ga henduvi ganhi'iġa.

—Saulo, Saulo! ei ga ga pe. Maraname nde imbohahyukarhui ji ve?

⁵ —Manamo pe naerũ? ei Saulo'ga ga pe.

—Ji ko Jesus, ei nhandepojykaharete'ga ga pe. Ji ve nde erembahyukaruhu. ⁶ Emo ji a'e nde ve kiro: Epo'ã egwovo cidade pe, ei ga Saulo'ga pe. Pevove'ga po ti omombe'u nde ve nderekoaġwama nehē, ei Jesus'ga ga pe.

⁷ Saulo'garupive'ġa nonhi'iġi o'ama. A'ereki ġa ġwenduvice ojipe'ga nhi'iġa. Emo ġa ndohepiagi ga. ⁸ Igwete Saulo'ga po'amĩ. Kiro ga ma'ei novĩa, emo ga ndahehai reki. Igwete ġa ga popyhygi ga rerogwovo Damasco pe. ⁹ Trēs ga gwehae'yma rerokiri. Ndo'ui ga mbatera. Ndo'ui ga no. Onhi'inhi'ĩ ga Tupana'ga pe a'ero.

¹⁰ A'ea ja Ananias'ga reko i Damasco pe. Pevo ga ruvi Jesus'gareheve'ero. Igwete Jesus'ga jipiukari ga pe.

—Ananias, ei ga ga pe.

—Gara? ei ga.

¹¹ —Heregwovo pea rupi kiroġwe – kiroki pehea pe ġa e'i Direita, ei Jesus'ga ga pe. Peho ti Judas'ga ronga pe Saulo'ga reka – kiroki ga cidade de Tarsopeve'ga. Kiro ga nhi'iġi Tupana'ga pe, ei Jesus'ga. ¹² Orohepiuka ji nde ga pe ko. A'ero ga hepiagi nderuraġwama ojipyri, ei ga. Igwete nde pokogi ga rehe ga mboheakwatuavo. Nahã ti eho ga pyri a'ero, ei ga Ananias'ga pe.

¹³ Igwete Ananias'ga ei:

—Po ahe ndohoi Saulo'ga pyri hamo, ei ga.

He'yive'ġa omombe'u gareaporoġita ji ve oji'i. Oko te'varuhu ga ndereheve'ġa pe Jerusalém me heaji'i, ei ga Jesus'ga pe. ¹⁴ Kiro ikwava'ěhara'ġa nduvihava'ġa ga mbuhuri avo ore pyri topyhy ti ga ġa javo – kiroki ġa onhi'inhi'ĩ nde ve jipi. Ore pyhy pota ga a'ero tomongi ġa cadeia pype javo, ei Ananias'ga Jesus'ga pe.

¹⁵ Emo Jesus'ga e'i ga pe:

—Eho jate ti akoja'ga pyri. A'ereki ji anhimoirũuka ga pe kiro, ei Jesus'ga ga pe. Ji mombe'u po ti ga judeus'ġarũive'ġa pe ġanduvihava'ġa pe nehē israelitas'ġa pe nehē no, ei ga Ananias'ga pe. ¹⁶ Jihi ti tahepiuka hahyaġwama ga pe, ei ga. Nhiarõe'yve'ġa po ti okwahavuka hahyva'ea ga pe ga ji mombe'urame ġa pe nehē. Emo po ti ga onhimimirana jupe nehē tamombe'u tuhē ti Jesus'ga ġa pe javo nehē, ei Jesus'ga ga pe.

¹⁷ A'ero Ananias'ga hoi ogwovo Judas'ga ronga pe okiavo Saulo'ga pyri. Saulo'ga onhi'inhi'ĩ Tupana'ga pe. Igwete Ananias'ga pokogi ga rehe. Igwete Ananias'ga ei ga pe:

—Nhiirũ, ei ga Saulo'ga pe. Nhandepojykaharete'ga – gaha ojipiuka nde ve pea rupi nde rurame Jesus'ga – kiro ga ji mbuhurukari nde pyri teremboheakwa katu ti ga javo ji ve, ei ga. Terepojkauka ga jira'uva pe javo ga ji mbuhurukari nde pyri kiro, ei ga Saulo'ga pe.

¹⁸ Kotihĩ indurugi Saulo'ga reakwara hugwi pira pea'java'ea. A'ero ga hepiakatu'javi. Kirē Saulo'ga nhi-mobatizaukari Jesus'gareheve'ero. ¹⁹ I'urame mbatera ga pytupoakaramo.

Saulova'ea omombe'u Jesus'ga Damasco pe

Igwete Saulo'ga pytaahi'vi Jesus'gareheve'ġa pyri Damasco pe. ²⁰ Nambegwei ga ogwovo judeus'ġa jatykahai pe Jesus'ga mombe'gwovo ġa pe.

—Jesus Cristo'ga ko Tupana'ga ra'yramo tuhē oko, ei ga ġa pe.

²¹ Ganhi'iġa renduvame ġa nhimomby'apavi. Igwete ġa ei ojohupe:

—Marã naerũ? Saulo'ga oko te'varuhu hete ġa pe Jerusalém me heikwehe – kiroki ġa onhi'ĩ Jesus'ga pe jipi, ei ġa. Aerē ga ruruhui kokoty tapyhy ti ġa nderogwovo ikwava'ěhara'ġa nduvihava'ġa pyri javo. Agwa'ga ko ga rui naerũ? ei ġa ojohupe.

—Ki ga tuhē reki a'ea, ei ġa.

Onhimomby'a hete ġa a'ero Saulo'ga nhi'iġa renduva Jesus'ga momba'urame.

²² Igwete Saulo'ga ega'ei ġa pe:

—A'iti tuhē Jesus'ga ko Cristoramo oko Tupana'ga remimbuhurukaramo, ei Saulo'ga ġa pe.

Igwaigwavete Saulo'ga heroviarukari ġa pe Jesus'ga momba'urame ġa pe. Henduvame garemimbo'ekatua judeus'ġa nonhi'iġa'javi ga pe a'ero Damascopeve'ġa.

²³ He'yi Saulo'ga kiri. Aerē judeus'ġa jatykai marā po ti nhande ga jukai javo ojohupe novīa. ²⁴ Igwete ġa ami jurukwara pyri – perope jupihavuhua oatima cidade – jurukwara pyri ġa ami arimo ypytunimo tipyhy ti Saulo'ga jukavo javo novīa. Emo Saulo'ga okwaha ġanhi'iġa. ²⁵ Nurā garemimbo'ehara'ġa ga rerohoi ypytunimo ga rerojiupia jupihavuhua rehe. Igwete ġa ga mbo'avi pandyruhua pype ga mbojyva mytu'ē me ga mondovo ga moka'nhyima ġa hugwi.

Saulova'ea ojivy Jerusalém me

²⁶ Aerē Saulo'ga jivyri Jerusalém me. A'ero ga hopotari Jesus'gareheve'ġa pyri ġa nderekovo. Emo ġa okyhyji pa ga hugwi. A'ereki ġa ndogweroviari Saulo'ga jikoga Jesus'ga rehe. ²⁷ Nurā Barnabé'ga ga rerohoi Jesus'ga moirūhara'ġa pyri ovavagahiva ga rehe ga momba'ukatuavo ġa pe. Igwete Barnabé'ga ei ġa pe:

—Nhandepojykaharete'ga ojipiuka Saulo'ga pe pehea rupi ga horame heikwehe, ei ga ġa pe. Igwete Jesus'ga nhi'iġi ga pe, ei ga. A'ero Saulo'ga jikogi ga rehe ga momba'gwombe'gwovo ojipe'ġa pojihuve'yama Damasco pe heikwehe, ei Barnabé'ga ga momba'gwovo ġa pe.

²⁸ A'ero Saulo'ga pytai Jesus'gareheve'ġa pyri ogwoogwovo ġa ndupi Jerusalém rupi. Igwete ga nhandepojykaharete'ga momba'ui Jesus'ga momba'ui Jerusalémmeve'ġa pojihuve'yama. ²⁹ Igwete Saulo'ga nhi'iġayvari judeus'ġa pe – kiroki ġa grego ġanhi'iġa. Ga Jesus'ga momba'urame ġa pe ġa ga jukapotari novīa. ³⁰ Jesus'gareheve'ġa ikwahavame Saulo'ga rerohoi ġa hugwi cidade de Cesaréia pe. A'ea hugwi ġa ga mondoi cidade de Tarso pe.

³¹ Kirē ojipe'ġa nombohahyukara'javi Jesus'gareheve'ġa pe a'ero Judéiapeve'ġa gwyri pe Galiléiapeve'ġa gwyri pe no Samariapeve'ġa gwyri pe no. Igwaigwavete ġa jikohetei Jesus'ga rehe a'ero imondovo imohina ga rehe. Tupana'ga ra'uva ġa pokopoko jipi. A'ero igwaigwavete ġa ojipe'ġa mbojikogukari Jesus'ga rehe.

Pedrova'ea omombi Enéiasva'ea ka'nauhūa

³² Aerē Pedro'ga imbojoapiapi ogwovo cidades pe. Aerē ga vahemi cidade de Lida pe ogwovo Jesus'gareheve'ġa pyri. ³³ Pevo ga nomyive'ga repiagi gakupeupava rehe Enéias'ga. Oito kwara gamynhe'yama rehe.

³⁴ Igwete Pedro'ga ga repiagi javo ga pe.

—Enéias, Jesus Cristo'ga omombi kiro neka'nauhūa nde hugwi, ei ga. Epo'ā ti herekokatuavo ekupeupava, ei Pedro'ga ga pe.

³⁵ Kotihī Enéias'ga po'ami a'ero. Igwete ġa nhaporemo ġa nduri ga repiagi Lidapeve'ġa nhumeve'ġa no. Sarena ei ġa nhuhūa pe. Ga repiagame ġa jikopavi Jesus'ga rehe a'ero.

Pedrova'ea ombogwera Tabitava'ea

³⁶ A'ea rupi Tabitahēa rui cidade de Jope pe. Igwete hēa tetirūaramo upa. Hēa ko Jesus'garehevehēa. Dorcas ko hēarera Gréciapeve'ġa nhi'iġimo. Gwereco katu katu hēa ojipe'ġa jipi. Ombatera hēa omondomondo imbatare'ŷve'ġa pe jipi. ³⁷ Igwete hēa tetirūaramo. A'ero hēa manoi hete upa. Igwete hēapavēive'ġa ipyhei hēara'oa herojiupia onga jo'ari pe inoġa. ³⁸ Igwete Jesus'gareheve'ġa mokonha'ġa mondoukari Pedro'ga pyri. A'ereki ġa okwaha garuva cidade de Lida pe – a'ea ojopyri u cidade de Jope pavēi. Igwete ġa ġa mondoukari Pedro'ga pyri tuhu ti ga kotihī javo.

³⁹ A'ero Pedro'ga ruri ġa ndupi. Ga vahemame ġa ga rerojiupiri onga jo'ari pe. Igwete aherembirekokwera'ġa Pedro'ga atimani o'ama ojehe'gwovo Tabitahēa rehe omano ahe ore hugwi javo. Igwete ġa hepiukari opira ga pe hēarembiapoagwera i'arimova'ea igwyriva'ea no. A'ea hēa omboja ġa pe jipi okorame ġa pavēi. ⁴⁰ Igwete Pedro'ga ġa mo'embavi ġa mondovo okia hugwi. A'ero ga renypy'andurugi onhi'iġa Tupana'ga pe. Igwete ga ami ojirovaga hēara'oa pe.

—Tabita, epo'ā, ei ga hēa pe.

Kiro hēa ma'ēi a'ero. Pedro'ga repiagame hēa vyri oina. ⁴¹ Igwete ga hēa popyhygi hēa mopo'ama. A'ero ga Jesus'gareheve'ġa mbuhurukara'javi ojipyri aherembirekokwera'ġa jara'ġa no. Igwete ga hēa repiukari ġa pe.

⁴² Aerē ġa imonhimoanhambavi imombe'gwovo Jopepeve'ġa pe. Ikwahavame he'yive'ġa jikogi Jesus'ga rehe a'ero. ⁴³ Igwete Pedro'ga pytai Jope pe Simão'ga ronga pe upa. Simão'ga ko mbiara pira apoharamo oko.

Cornéliova'ea ombuhuruka Pedrova'ea ġwonga pe

10 A'ea rupi Cornélio'ga rekoii cidade de Cesaréia pe. A'ereki ga pevo u soldados'ġa nduvihavamo. Soldados'ġa ko romanos'ġa Itáliapeve'ġa gwyrhugwive'ġa onhimongyavo. ² Cornélio'ga ojiko Tupana'ga rehe ga mboheteavo jipi ġwongapypeve'ġa pavēi. He'yi ga omondomondo itambere'ia judeus'ġa pe imbatare'ŷve'ġa pe. Onhi'inhi'ī ga Tupana'ga pe jipi. ³ Kiro ga rekoii onhi'iġa Tupana'ga pe. Ka'aru três horas rupi Tupana'gapyrive'ga yvagipeve'ga jipiukari Cornélio'ga pe. Kiro ga ruri javo ga pe.

—Cornélio, ei ga ga pe.

⁴ Ga repiagame Cornélio'ga kyhyjihetei a'ero.

—Gara? ei ga ga pe.

—Tupana'ga ġwendu nenhi'iġa ojive, ei Tupana'gapyrive'ga ga pe. Gwepia ga neremimondoa imbatare'ŷve'ġa pe a'ea ko pyry hete javo. Nurā ga ji mbuhuri nde pyri, ei ga. ⁵ Kiro ji ei nde ve a'ero: Emondo ti ejipyrive'ġa kiro Jope pe Simão Pedro'ga reruruka.

⁶ Mbiara pira apohara'ga ronga pe ga ruvi Simão'ga ronga pe. Ypiahua koty ko tuvi garonga, ei ga Cornélio'ga pe.

⁷ Onhi'imbaviré ga pe Tupana'gapyrive'ga hoi ga hugwi. Aero Cornélio'ga mokonha'ga mbuhurukari ojipyri – kiroki ġa oporavyky ga pe garonga pype. Soldado'ga ga ombuhuruka no – kiroki ga gapyrituhéve'ga. Soldado'ga ga javijitehe ojiko Tupana'ga rehe no. ⁸ Igwete Cornélio'ga ġa mbuhurukari ojipyri imombe'gwovo ġa pe Tupana'gapyrive'ga nhi'iġa ojive. Igwete ga ġa mondoi Jope pe Pedro'ga reruruka.

⁹ Ko'emame ġa vahemi Jope koty. A'ea ja ko Pedro'ga jipiri onga arimo ipereuhuva'ea arimo. Ahaji katu ga hoi tanhi'ġa Tupana'ga pe javo. ¹⁰ Aero ty'ara ga jukai. Ģa imboavujikwerame mbatera ga pe ga hepiagi yvagipeva'ea. A'ereki Tupana'ga gwepiuka ga pe yvaga rovapytymba'vogipyra. Kiro hyruhua ijyvi ga pyri ta'apynhapira'javuhuva'ea. Quatro ko ipyhykava imbojyhava. ¹² Gwerekko paravuhu mbatera ipype onhi-mongyavo ipyva'ea hyryryva'ea ipepova'ea. ¹³ Igwete Tupana'ga ei ga pe:

—Pedro. Here ijukavo i'gwovo, ei ga ga pe novía.

¹⁴ —Avi ahā, ei Pedro'ga. Ji nda'uangavi tuhē mbatete'varuhua, ei ga ga pe.

¹⁵ Igwete Tupana'ga ea'javi ga pe:

—Jihi a'e pyru jupe. Ite'varuhu terei jupe a'ero, ei ga Pedro'ga pe.

¹⁶ Três vezes ga ea'jaa'javi hepiuka Pedro'ga pe. Aeré hyrua jivyrá'javi ogwovo yvagi pe jitehe.

¹⁷ Igwete Pedro'ga ei ovyteri pe:

—Gara rehe Tupana'ga hepiukarhui nanongara ji ve naerū? ei ga. Gara rehe ga ji mbo'e pota a'ea pyvō? ei ga ikwahave'yma.

Ga japyakarama a'ea rehe kiro Cornélio'gahugwive'ġa ami jupihava pyri jurukwari pe. A'ereki pevove'ġa omombe'u Simão'ga ronga ġa pe. Kiro ġa ami jurukwari pe a'ero. ¹⁸ Igwete ġa nhi'iġa mondoi ipypeve'ġa pe:

—Agwa Simão Pedro'ga ruvi?

—Agwa ko ga ruvi, ei ġa ġa pe.

¹⁹ A'ea ja Pedro'ga japyakai hepiagipyra rehe onga arimo oina. Igwete Tupana'ga ra'uva ei ga pe:

—Uhu kiro trêsvé'ġa nde reka, e'i. ²⁰ Here ejyva ġa pyri a'ero, e'i. Eho tuhē ti ġa ndupi ipojihuve'yma.

A'ereki jihi amondouka ġa nde pyri, e'i Pedro'ga pe.

²¹ Aero Pedro'ga jyvi Cornélio'gahugwive'ġa pyri javo ġa pe.

—Jihi pe ji reka pejikovo, ei ga. Gara rehe pe nduri ji pyri a'ero? ei ga ġa pe.

²² —Cornélio'ga ko ore mbuhuruka nde pyri soldados'ġa nduvihava'ga, ei ġa ga pe. Oko katu ko ga jipi. Tupana'ga rehe ga jikogi ga mboheteavo, ei ġa. Judeus'ġa nhaporemō e'i ga pe: “Pyrý hete,” ei ġa Pedro'ga pe. Tupana'gapyrive'ga yvagipeve'ga uhu ga pyri heaji'i, ei ġa. Igwete ga ei Cornélio'ga pe: “Emondouka ti ġa Pedro'ga reruruka ejipyri terehendu ti ganhi'iġa,” ei Tupana'gapyrive'ga ga pe heaji'i, ei ġa. Nurā

ore ruri kiro nde pyri javo nde ve, ei ġa Pedro'ga pe imombe'gwovo.

²³ Aero Pedro'ga ġa mbuhuri onga pype ġa mongia-vo ojipyri.

Ypyhajive Pedro'ga ei ġa pe:

—Xaho kiro ga pyri Cesaréia pe a'ero, ei ga ġa pe.

Igwete ġa hoi. Jesus'gareheve'ġa oho Pedro'ġa ndupi no Jopepeve'ġa. ²⁴ Ko'emame ġa vahemi Cesaréia pe. Cornélio'ga ombojatyka pa gwe'yja'ġa noġa ġahā no – kiroki ġa ga pavēi ojikoty'a. Garonga pe ġa ndekoi Pedro'ġa mboha'uva a'ero upa. ²⁵ Pedro'ga vahemame Cornélio'ga ga repenhani ġwenypy'anduruga ga pyri tambohete ga javo novía. ²⁶ Emo Pedro'ga ga mopo'ā.

—Tanhimbohetei, ei ga. A'ereki jihi ko vyakotyva'ea pe javijitehe, ei Pedro'ga ga pe.

²⁷ Onhi'iġame ga pe Pedro'ga reki garonga pype ġa-jatyka repiaga. ²⁸ Igwete Pedro'ga ei ġa pe:

—Judeus'ġarūiva'ero ko pe peko novía. Pe atyvi ko ji reki judeuramo novía, ei ga. Pekwaha reki pe oreramonhava'ea nhi'iġa ore ve jipi tapehoi judeus'ġarūive'ġa pyri javo. “Tapejihe'ari tuhē ti ġa ndehe,” ei ahe, ei Pedro'ga. Emo Tupana'ga okwahavuka ji ve gweaporoġita a'ea rehe oji'i, ei ga ġa pe. “Ite'varuhu terei jara'ġa pe,” ei Tupana'ga ji ve oji'i, ei ga. ²⁹ Nurā ji ndapojihuvi jjoa pe pyri pendeheve'ġa erame ji ve oji'i, ei ga. Kiro ji ei pe me a'ero: Gara rehe pe ji mbuhurukari kokoty a'ero? ei Pedro'ga ġa pe.

³⁰ Igwete Cornélio'ga ei ga pe:

—Tamombe'u ti nde ve a'ero, ei ga. Três kiro ji kiri ga jipiukariré ji ve, ei ga. Ka'aru três horas rupi ji nhi'iġi Tupana'ga pe avo nhironga pe oji'i. Aero gapyrive'ga yvagipeve'ga jipiukari ji ve. Hendy'ja hete gapira, ei ga Pedro'ga pe. ³¹ “Cornélio,” ei ga ji ve, ei ga. “Tupana'ga ġwendu nenhi'iġa. Gwepia ga neremimondoagwera imbatere'yve'ġa pe,” ei ga ji ve, ei Cornélio'ga Tupana'gapyrive'ga nhi'iġa mombe'gwovo. ³² “Emondo ti ġa Jope pe a'ero Simão Pedro'ga reruruka ejipyri,” ei ga ji ve. “Mbiara pira apohara'ga ronga pe ga ruvi Simão'ga ronga pe. Ypiahua koty ko garonga ruvi,” ei ga, ei Cornélio'ga imombe'gwovo. ³³ Kotihġi ġa mondoukari nde pyri a'ero, ei ga Pedro'ga pe. Pyry hete a'ero nde ruri avo. Igwete ore jatyakapavi kiro Tupana'ga rovai pyteri pe orokovo. Torohendu pa ti Tupana'ga remimombe'ua nde ve, ei ga Pedro'ga pe.

Pedrova'ea omombe'u Jesus'ga Cornéliova'ea pe

³⁴ Igwete Pedro'ga ei Cornélio'ġa pe:

—Kiroġwe ji ikwahahetei, ei ga. Judeus'ġa ndehe jate rūi Tupana'ga reko. Oko pa ga judeus'ġarūive'ġa ndehe no. A'ereki ġa ojo'ja ga pe. ³⁵ Ģagwyri pe nhaporemō Tupana'ga oko ġa ndehe ġa jikogame ga rehe okokatavo, ei Pedro'ga ġa pe.

³⁶ —Tupana'ga omondouka onhi'iġa israelitas'ġa pe ikwehe, ei ga. A'ereki Jesus Cristo'ga omanoro ġwaramo Tupana'ga rerekokatuukari nhande ve. A'ereki Jesus'ga nhandepojykaharetero oko, ei Pedro'ga ġa pe. Pekwaha pe a'ea, ei ga imombe'gwovo Cornélio'ġa pe. ³⁷ João Batistava'ea e'i na'ē ġa pe: “Peko ti Tu-

pana'ga nhi'iġa rupi," ei ahe, ei ga. Ġa ndekorame hupi ahe ġa mobatizai ikwehe, ei Pedro'ga ġa pe. Aerē ġa Jesus'ga momba'ui Galilíapeve'ġa gwyri pe na'ē. A'ero Judéiapeve'ġa gwyri pe nhaporemō ġa ga momba'umbe'ui, ei ga ġa pe. Pekwaha pe Jesus'ga momba'ua jipi. ³⁸ Pekwaha pe Jesus'ga reaporoġita no Nazarépeve'ga reaporoġita, ei ga. A'ereki Tupana'ga opojykauka ga gwa'uva pe ga mbopopoaka ikwehe. Nurā Jesus'ga rekokatukatui ogwovo ġapyteri pe, ei ga. Diabo'ga ġa pojykaramē Jesus'ga ga pe'ai ġa hugwi. A'ereki Tupana'ga Jesus'ga poko ga rerekovo, ei Pedro'ga ġa pe.

³⁹ —Orohepia pa ore Jesus'ga reaporoġita Jerusalém me Israelpēve'ġa gwyri pe nhaporemō. Igwete ore imomba'ui orerembiepiagagwera no, ei ga. Ojuka reki ġa Jesus'ga kutuga ga mo'ama yva rehe. ⁴⁰ Emo mokōi ġa kirirē Tupana'ga ga mbogwera ga repiuka orerovaki, ei ga. ⁴¹ Jara'ġa pe – kiroki ġa ndojikogi ga rehe – ġa pe ga ndohepiukari ga, ei ga. Ore ve jate ga gwepiuka. A'ereki Tupana'ga ore mo'ē jipe tomomba'u ti ġa Jesus'ga javo. Igwete ore i'ui mbatera ga pavēi ga kwiravirē, ei ga Cornélio'ġa pe imomba'gwovo.

⁴² —Jesus'ga e'i ore ve ikwehe: "Jihi po ti a'e ġandea-poroġita pe mbapava koty nehē omanove'ġa okojive'ġa no," ei ga. "A'ereki Tupana'ga e'i ji ve a'ea rehe hako," ei Jesus'ga, ei ga. "Ji momba'umbe'u ti ojipe'ġa pe a'ero nehē," ei ga ore ve ikwehe, ei Pedro'ga ġa pe.

⁴³ —Jesus'ga jitehe Tupana'ga nhi'iġa momba'uharava'ea nhaporemō omomba'u nhoġwenonde ga kwatija po raka'e, ei Pedro'ga. Igwete ahe ei: "Ġa jikogame ga rehe po ti Tupana'ga imombori ġandekote'varuhua ġa hugwi nehē ga manoro ġwaramo ġa ndepyga nehē," ei ahe Jesus'ga momba'gwovo po raka'e, ei ga Cornélio'ġa pe imomba'gwovo.

Tupana'ga ra'uva uhu Cornéliova'ea pyri

⁴⁴ Pedro'ga nhi'iġame ġa pe Tupana'ga ra'uva ruri ġa pyri nhaporemō ġa pojykavo – kiroki ġa ġwendu Jesus'ga momba'ua. ⁴⁵ Kiro ġanhi'iġa aherembikwahave'ŷva'ea a'ero. Igwete ġa Tupana'ga mboheteheitei upa. Henduvame ġanhi'iġa judeus'ġa nhimomby'ai a'ero – kiroki ġa uhu Pedro'ga rupi Jesus'gareheve'ġa.

—Iii! Judeus'ġarūive'ġa pyri vehevi Tupana'ga omondo gwa'uva ġa pojykavouka no! ei ġa ojohupe.

Igwete Pedro'ga ei ġa pe:

⁴⁷ —Nhande pyri na'ē ko Tupana'ga ra'uva uhu ikwehe. Kiro gara'uva ruri ġa pyri na jitehe no, ei Pedro'ga. Timobatiza ti ġa yhya pyvō a'ero, ei ga ga pe.

⁴⁸ A'ero Pedro'ga ġa mobatizaukari ġa ndekorō ġwaramo Jesus Cristo'gareheva'ero. Igwete ġa ei Pedro'ga pe:

—Pepytaahi'vi ti ore pyri.

A'ero ġa pytai ġa pyri upa.

Pedrova'ea omomba'u pa Jerusalémmeva'ea pe

11 Aerē ojipe'ġa ġa momba'ui javo Judéiapeve'ġa gwyri pe.

—Judeus'ġarūive'ġa ġwendu katu kiro Tupana'ga nhi'iġa no, ei ġa ġa momba'gwovo.

Jesus'ga moirūhara'ġa pe ġa imomba'ui jara'ġa pe no Jesus'gareheve'ġa pe. ² Aerē Pedro'ga jivyri ua Jerusalém me. A'ero judeus'ġa nhi'iġayvari ga pe Jesus'gareheve'ġa.

³ —Maranuhū nde houhui judeus'ġarūive'ġa pyri i'gwovo ġa pavēi? ei ġa ga pe. Judeus'ġa ndojihe'ari te ġa ndehe, ei ġa Pedro'ga pe.

⁴ Igwete Pedro'ga ei ġa pe.

—Tamomba'u pa ti kiro pe me. ⁵ Jihi ko ako na'ē Jope pe nhinhi'iġa Tupana'ga pe ikwehe, ei ga. A'ero ji hepiagi yvagipeva'ea. A'ereki Tupana'ga gwepiuka ji ve hyrua tapy'ynhapira'javuhuva'ea, ei ga ġa pe. Yvaga hugwi ijyvi ua. Quatro ko ipyhykava imbojyhava. Igwete ijyvi ua opiga ji ypyvo, ei ga. ⁶ Hepiakaturame ji hepiagi ipype ipyva'ea onharōva'ea hyriryva'ea. Ipepo-va'ea ji ahepia no, ei ga. ⁷ Igwete ji henduvi Tupana'ga nhi'iġa jijive. "Pedro," ei ga. "Here ijukavo i'gwovo," ei ga ji ve, ei ga. ⁸ "Avi ahā," a'e ji. "Mbatete'varuhua ndokiangavi jijuru pe," a'e ji ga pe. ⁹ Emo ga ea'javi ji ve yvaga hugwi: "Jihi a'e pyry jupe. Ite'varuhu terei jupe a'ero," ei ga ji ve, ei Pedro'ga. ¹⁰ Três vezes ga ea'jaa'javi hepiuka ji ve. Kirē hyrua jivyra'javi ogwovo yvagi pe jitehe ikwehe, ei ga imomba'gwovo ġa pe.

¹¹ —Nanime trêsve'ġa nduri ji pyri onga pe – perope aju. Cornélio'ga ombuhuruka ġa ji pyri Cesaría hugwi ikwehe, ei ga. ¹² Igwete Tupana'ga ra'uva ei ji ve: "Eho tuhē ti ġa ndupi ipojihuve'yma," e'i ji ve, ei ga. Agwa'ġa ji aroho ji rupi a'ero Jope hugwi ikwehe. Seis ko ġa Jesus'gareheve'ġa, ei Pedro'ga ġa pe. Aerē ore vahemi Cornélio'ga rongga pe a'ero. ¹³ Igwete ga imomba'ui ore ve: "Tupana'gapyrive'ga uhu ji pyri o'ama nhironga pe oji'i," ei Cornélio'ga, ei ga. "Igwete ga ei ji ve: 'Emondouka ti ġa Jope pe Simão Pedro'ga reruruka ejipyri,' ei Tupana'gapyrive'ga ji ve," ei ga. ¹⁴ "Garemimomba'ua rendukaturō ġwaramo po ti pe hoi yvagi pe a'ero nehē nerongapeve'ġa pavēi nehē no," ei Tupana'gapyrive'ga ji ve," ei Cornélio'ga.

Pedro'ga omomba'u pa Cornélio'ga nhi'iġagwera ojive. Igwete Pedro'ga ei ġa pe no:

¹⁵ —Aeroġwe ji Jesus'ga momba'ui ġa pe. A'ero Tupana'ga ra'uva ruripei ġa pyri ġa pojykavo, ei Pedro'ga. Pehepia ko gara'uva ruri nhande pyri ikwehe. Akoja javijitehe kiro turi ġa pyri nohō, ei ga ġa pe. ¹⁶ A'ea rupi ji ikwahava'javi reki Jesus'ga nhi'iġagwera, ei Pedro'ga. A'ereki ga e'i ikwehe: "João Batista'ga oko ġa pavēi ġa mobatizavo yhya pyvō. Emo po ti Tupana'ga oko pe pavēi nehē imondovouka gwa'uva pe pyri pe pojykauka nehē," ei Jesus'ga ikwehe, ei ga. ¹⁷ Tupana'ga ombuhuruka gwa'uva nhande ve nhande jikogame nhandepojykaharete'ga rehe Jesus Cristo'ga rehe. A'ea jitehe ga omondo kiro judeus'ġarūive'ġa pe nohō, ei ga. Tupana'ga imondopotarame ġa pe ji namovahī ga a'ero, ei Pedro'ga ġa pe.

¹⁸ Henduvame Pedro'ga nhi'iġa ġa ndogwayvara'javi ga a'ero. Igwete ġa Tupana'ga mbohetei pyry hete ga javo.

—Judeus'ġarūive'ġa vehevi Tupana'ga ombopohiruka ġandekote'varuhua hugwi ġa mboheaporoġi-tapyahuavo, ei ġa ogwovo.

Antioquiapeve'ea ojiko Jesus'ga rehe

¹⁹ Estêvãova'ea jukarame judeus'ġa ojigwarajuhu Jesus'gareheve'ġa ndehe. Nurã Jesus'gareheve'ġa kwa-ki'oki'oi a'ero ġa hugwi ogwovo. Jara'ġa oho Fenícia-peve'ġa gwyrri pe. Jara'ġa oho ypa'ouhũ me Chipre pe okovo. Jara'ġa oho cidade de Antioquia pe. A'ero ġa Jesus'ga mombe'umbe'ui ġa pe. Judeus'ġa pe jate reki ġa Jesus'ga mombe'ui. ²⁰ Emo jara'ġa Chiprepeve'ġa cidade de Cirenepeve'ġa pavēi ohorame Antioquia pe Jesus'ga mombe'umbe'ui judeus'ġarūive'ġa pe. ²¹ Tupana'ga ġa moirũ ġa nderekovo. A'ero Antioquiapeve'ġa hendukatui ġanhi'iġa. Igwete he'yjuhuve'ġa jikogi opojkaharete'ga rehe Jesus'ga rehe onhimongyavo.

²² Aerē ojipe'ġa hoi Jerusalém me ġa mombe'gwovo Jesus'gareheve'ġa pe.

—Antioquiapeve'ġa ojiko Jesus'ga rehe kiro, ei ġa ġa pe.

Henduvame ġa Barnabé'ga mondoi ġa pyri a'ero Antioquia pe. ²³ Igwete ga hoi ġa ndepiaga.

—Tupana'ga omombyry tuhē pe me, ei ga ġa pe.

Igwete Barnabé'ga roryvamo a'ea rehe. Igwete ga ġa mbojikohetei Jesus'ga rehe.

—Pejikopave'yimi Jesus'ga rehe penhimimbotarimo, ei ga ġa pe.

²⁴ A'ereki Barnabé'ga ko pyry hete. Tupana'ga ra'uva ga pojyka hete ga rerekokatuavo. Ojiko hete ga Jesus'ga rehe. Igwete ga ġa mbojikojikogi ga rehe no. He'yjuhuve'ġa kiro ojiko nhandepojkaharete'ga rehe onhimongyavo.

²⁵ Aerē Barnabé'ga hoi cidade de Tarso pe Saulo'ga reka. ²⁶ Ga repiagame ga ga reruri Antioquia pe. Ojipeji kwara ġa nduvame pevo. A'ero jitehe ġa Jesus'gareheve'ġa nderojatykatykai jipi he'yjuhuve'ġa mbo'eavo. Antioquia pe na'ē ġa ono Cristo'gareheve'ġa ġa ndehe – kiroki ġa ojiko Jesus'ga rehe.

²⁷ A'ea rupi ġa pyri Ágabo'ġa nduri Jerusalém hugwi – kiroki ġa omombe'u Tupana'ga nhi'iġa aerējiva'ea no. Igwete ġa nduri Jesus'gareheve'ġa pyteri pe. ²⁸ Igwete Ágabo'ga ami javo ġa pe. A'ereki Tupana'ga ra'uva ga mbo'e. A'ero ga ami javo Antioquiapeve'ġa pe ġa momoranduva.

—Aerē po ti ipapavi nhaneremityma nhandegwyrripeva'ea nhaporemo nehē, ei ga.

A'ea Ágabo'ga imombe'ui ġa pe. Aerē na tuhē ihoi ganhi'iġa rupi ikwehe. Opa pa mbatera Cláudio'ga rekorame nhanderuvihavuhuro ikwehe.

²⁹ Nahã Ágabo'ga imombe'unhoġwenondei Jesus'gareheve'ġa pe. A'ero ġa ei ojohupe:

—Timondo ti itambere'ia nhaneirũ'ġa pokoga Judéia pe a'ero, ei ġa.

A'ero ġa imondomondi. Kiroki ġa he'yi gwereko – he'yi ġa omondo. Kiroki ġa mokonhete gwereko – mokonhete'i ġa omondo. Igwete ġa imondoi Barn-

abé'ġa pe togweroho ti ġa Judéiapeve'ġa gwyrripeve'ġa pe javo. Aerē Barnabé'ġa herohoi Judéia pe Saulo'ga pavēi imondovo Jesus'gareheve'ġa ndepiakatuhara'ġa pe.

Koji'i ahe ojigwarai Jesus'gareheve'ea rehe

12 A'ea rupi ko Herodesva'ea reki judeus'ġa gwyrri pe huvihavuhuro. Igwete ahe jigwarai Jesus'gareheve'ġa pyteripeve'ġa ndehe. ² Igwete Tiagova'ea – kiroki João'ga reki'yrava'ea – Herodesva'ea ahe akamomborukari itakyhea'javuhuva'ea pyvõ. ³ Ikwahavame judeus'ġa mbohoryvukara ahejuka rehe, Herodesva'ea Pedro'ga pyhygukari no. Igwete ahe Pedro'ga mondoukari ga mongiavouka cadeia pype. Ahe ga mondoukari soldados'ġa po pe dezesseisve'ġa pe tohemyme ti ga javo. Quatrove'ġa gwepia na'ē ga. Kirē ojipe'ġa quatrove'ġa py'rovo. Quatro vezes ġa jopyrupy'rupe ga repiaga ara rupi pytunimo no. Nahã Herodesva'ea ga mondoukari soldados'ġa po pe tape-mohemukari ti Pedro'ga javo. A'ea rupi judeus'ġa japoi toryva pão ndovuriva'ea i'gwovo. Igwete Herodesva'ea ei ovyteri pe: “Na judeus'ġa i'upavi na'ē Páscoa rupi-ara,” ei ahe. “Aerē po ti ji Pedro'ga mbuhurukari imbojambojaruka garekote'varuhua ga rehe ġandovaki hete nehē. A'ero po ti ji ga jukaukari nehē,” ei Herodesva'ea ovyteri pe novã. ⁵ Igwete ahe Pedro'ga mombytai cadeia pype. Emo Jesus'gareheve'ġa onhi'inhi'ĩ hete Tupana'ga pe emohemuka ti Pedro'ga cadeia hugwi javo.

Pedrova'ea ohē cadeia hugwi

⁶ Aerē Herodesva'ea ei ovyteri pe: “Ko'emame po ti ji Pedro'ga mbuhurukari ġandovaki nehē,” ei ahe novã. Ypytunimo Pedro'ga kiri soldados'ġa pyteri pe mokonha'ġa pyteri pe. Soldados'ġa opokwa memei ga ojihe itanhuramuhũa pyvõ ga rerekovo. Ojipe'ġa opojyka hovapytymbava o'ama hepiaga. Igwete Pedro'ga kiri upa. ⁷ Kotihĩ Tupana'gapyrive'ga ukwahavamo o'ama Pedro'ga pyri yvagipeve'ga. Hendy'ja hete cadeia pype a'ero. Igwete ga pokogi Pedro'ga jati'yva rehe toma'ē ga javo.

—Haite! Here evya, ei ga javo Pedro'ga pe.

A'ero itanhuramuhũa ihiri Pedro'ga poa hugwi. ⁸ Igwete Tupana'gapyrive'ga ei ga pe:

—Embogwa eku'ayvira. Emongi epyruhua nohõ, ei ga javo ga pe.

Igwete Pedro'ga imongi a'ero.

—T'arimova'ea emongi ejoa ji reviri, ei ga ga pe.

⁹ Igwete Pedro'ga hoi ga reviri ogwovo. Ndogweroviari reki ga Tupana'gapyrive'ga rembirohoa novã. “Jikiri pe ji ga repiagi,” ei ga novã. ¹⁰ Kiro ġa kwavi soldados'ġa pyvõ. Kiro ġa kwavi jara'ġa pyvõ no. Igwete ġa vahemi Jupihai pe jurukwara pyri. A'ea rupi ko ahe oho cidade pe. Hovapytymbava ko ferrova'ea. Kiro ġa vahemi ipyri. Igwete a'ea nhovapytymba'vogi ġa pe. Igwete ġa ěi cadeia hugwi a'ero ogwovo cidade

rapea rupi onga pyvõ okwava. Kotihĩ Tupana'gapyrive'ga hoi ga hugwi ga reja.

¹¹ Kiro Pedro'ga ikwahavi a'ero. "A'iti tuhẽ reki!" ei ga. "Tupana'gapyrive'ga ji rerohei tuhẽ cadeia hugwi. Jipoykaharete'ga ombuhuruka ga ji pyri," ei ga. "A'ero ga ji mbopiro'yukari Herodes'ga popoakara hugwi judeus'ga ndeaporoğitate'varuhua hugwi no," ei Pedro'ga oyvyteri pe.

¹² Ojapyakarẽ a'ea rehe kiro ga hoi Mariahẽa ronga pe João Marcos'ga yhẽa ronga pe. Igwete ga vahemi onga jupihai pe. A'ea ja Jesus'gareheve'ga jatykapavi onga pe onhimongyavo onhi'inhi'iğa Tupana'ga pe.

—Emohemuka ti Pedro'ga cadeia hugwi, e'ie'i ға ga pe.

A'reki ға ndokwahavi ve Pedro'ga hemagwera jugwi. ¹³ Igwete Pedro'ga vahemi onga jupihai pe okwaokwa hovapytymbava rehe o'ama. A'ero kujahẽa ruri henduva Rodehẽa.

—Ma'ğa pero okwa? ei hẽa javo ga pe.

¹⁴ Pedro'ga nhi'iğame hẽa nhimombaragwahavi hehe. A'ero hẽa nhani tamombe'u javo jara'ğa pe. Emo hẽa omoka'nhy reki hovapytymba'voga ga pe gworyg-woryva ғwaramo ga rura rehe. Igwete hẽa nhani javo.

—Pero Pedro'ga ami hovapytymbava pyri, ei hẽa ға ga pe.

¹⁵ Ndogweroviarihu ға hẽanhi'iğa.

—Ere'eteheuhu nde, ei ға hẽa pe.

—Avi ahã, ei hẽa. Ki ga jitehe pero o'ã, e'ie'i hẽa ға pe novĩa.

—Gara'uva po, ei ға a'ero.

¹⁶ Pedro'ga o'amete jiji hovapytymbava rehe okwaokwa. A'ero ға hoi hovapytymba'voga ga pe. Ga repi-agame ға nhimomby'apavi a'ero upa. ¹⁷ Igwete ga reki onga pype ға pyri. A'ero ga nhipova'eği tapenhi'iği ti ji renduva javo. Igwete ga imombe'ui ға pe Tupana'ga remimohemukara cadeia hugwi.

—Peho ti imombe'gwovo nhimohemagwera Tiago'ga pe jara'ğa pe no nhaneirũ'ğa pe, ei ga ға pe.

Igwete Pedro'ga hoi ға hugwi a'ero ogwovo.

¹⁸ Ko'eğaturame soldados'ğa ndekotehei Pedro'ga repiage'yma cadeia pype.

—Mahã Pedro'ga naerũ? e'ie'i ға ojohupe novĩa.

¹⁹ Igwete Herodesva'ea ga rekarukari cadeia pype novĩa. Emo ға ndohepiagi ga. A'ero Herodesva'ea soldados'ğa mbuhurukari ға monhi'iğa ma rupi te ga hoi naerũ javo ға pe. Emo ға ndokwahavi reki Pedro'ga hoagwera jugwi. Nurã Herodesva'ea soldados'ğa jukaukari a'ero.

Aerẽ Herodesva'ea hoi judeus'ğa gwyrã hugwi Judéia hugwi. Cidade de Cesaréia pe ahe hoi opytavo.

Herodesva'ea manoagwera

²⁰ Herodesva'ea omondouka mbatera ogwyrã hugwi cidadespeve'ğa pe jipi Tiropeve'ğa pe Sidomeve'ğa pe no. Aerẽ ahe nhimboahiahivi reki ға pe. Nurã ға ei ojohupe:

—Timonhyrõ ti Herodes'ga kiro. Nhande ga monhyrõ'eymame po ti ga nombuhurukara'javi mbatera nhande ve nehẽ, ei ға ojohupe.

Nurã ға jogwerohoi na'ẽ Herodesva'ea moirũhara'ga pyri Blasto'ga pyri onhi'iğatuavo ga pe tovavagahi ti ga nhande rehe javo. Aerẽ ға jogwerohoi Herodesva'ea pyri.

—Xajogwereco katu ti, ei ға Herodesva'ea pe.

²¹ Igwete ahe ei:

—Ojipe'ia rupi po ti ji nhi'iği pe me nehẽ, ei ahe ға pe.

—Kwa, ei ға ogwovo.

A'ea rupi katu Herodesva'ea jigwagi opikatua mongiavo ғanduvihavuhuro. Igwete ahe hoi ғapyteri pe ojiupia oina ғwendava rehe. A'ero ahe nhi'inhi'iği ға pe. ²² Henduvame ahenhi'iğa ға javo.

—Herodes'ga ko yvagipeve'ga. Yvyakotyve'ga rui ko koro, e'i tehe ға ahe ve.

²³ Herodesva'ea nomombigi reki ғanhi'itehea ojihe. Nomboheteukari ahe ға pe Tupanete'ga. Nurã nanime Tupana'gapyrive'ga ruri ahe pyri yvaga hugwi ahe moheõ'aruka. A'ero hevo'ia ihu'uu'upavi aherevega. Kirẽ ahe manoi upa.

²⁴ Igwaigwavete Jesus'gareheve'ğa imombe'ui Tupana'ga nhi'iğa imonhimoanhana. Igwaigwavete ojipe'ğa hendukatui a'ero onhimongyavo.

²⁵ Barnabé'ga gweroho itambere'ia Jesus'gareheve'ğa ndepiakatuhara'ğa pe Jerusalém me Saulo'ga pavẽi. Imondopavirẽ Barnabé'ğa jivyri Antioquia pe a'ero. Gweru ға João Marcos'ga ojupi.

Ahe omo'ẽ Barnabéva'ea Saulova'ea no

13 Kiro Antioquia pe oko Jesus'gareheve'ğa pyteri pe ғambo'ehara'ğa Tupana'ga nhi'iğa mombe'uhara'ğa no. Ґa ko Barnabé'ga; Simão'ga – kiroki ga ipiryvytunuhũve'ga; Lúcio'ga – kiroki ga Cirenepeve'ga; Saulo'ga; Manaém'ga – ga ko onhimomboaka governadorağwama'ga pavẽi Herodes'ga pavẽi. ² Igwete ға Tupana'ga mbohetehetei. Xanhi'ĩ Tupana'ga pe javo ға ndo'ui mbatera ojogwerekovo. A'ea rupi ko Tupana'ga ra'uva ei ға pe:

—Pemo'ẽ kiroğwe Barnabé'ga Saulo'ga no toporavyky ti ға ji ve Jesus'ga mombe'gwovo, e'i ға pe. A'reki ji a'e nhiğwenonde ғahã po ti oporavyky ji ve javo, e'i ға pe.

³ A'ero ға nhi'iği Tupana'ga pe i'ue'yma. Kirẽ ға pokogi Barnabé'ğa ndehe pejogweroho ti Jesus'ga mombe'gwovo a'ero javo. A'ero ға ға mondoukari oji-hugwi.

Barnabéva'ea oho Chipre pe Saulova'ea pavẽi

⁴ A'ero ға jogwerohoi Barnabé'ga Saulo'ga pavẽi. A'reki Tupana'ga ra'uva omondouka ға. João Marcos'ga oho ға ndupi no ғamoirũharamo. Igwete ға hoi cidade de Selúcia pe. Pevo ға avi itayharuhua pype ogwovo ypa'ouhũ me Chipre pe. Pevo ға jari upa cidade de Salamina pe. Igwete ға hoğahoi judeus'ğa

jatykahai pe imombe'gwovo Tupana'ga nhi'iġa pevove'ġa pe. ⁶ Aerē ġa hoi ypa'ouhūa rupi ogwovo cidade de Pafos pe. Pevo ġa judeu'ga repiagi Barjesus'ga. Ojipe'ġa nhi'iġimo garera Elimas. Ipaji ko ga huvihava'gareheva'ero.

—Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharamo ko ji rekoi, ei Elimas'ga ġa pe jipi o'mbero.

Igwete Barnabé'ġa ga repiagi pevo. Igwete Elimas'ga ruvihava'ga Barnabé'ġa mbuhurukari ojipyri Sérgio Paulo'ga – kiroki ga pevove'ġa governador'ga. Okwaha hete ga mbatera Sérgio Paulo'ga. Tahendu ti Tupana'ga nhi'iġa javo ga Barnabé'ġa mbuhurukari ojipyri. Emo Barnabé'ġa horame ga pyri Elimas'ga ġa movahī tonhi'iġyme ġa ga pe javo. “Tojikogyme ti jiruvihava'ga Jesus'ga rehe,” ei Elimas'ga ipajive'ga. ⁹ Igwete Saulo'ga – ojipea ko garera Paulo – Tupana'ga ra'uva ga pojyka hete. A'ero ga Elimas'ga repiahetei javo ga pe.

¹⁰ —Netiruahū hete nde Diabo'ga ja! ei ga ga pe. Pyryhetevea'ea nde eremovahiuhū. Nde eremoandyandi paravuhu ekovo, ei ga ga pe. Nane'ymi nde Tupana'ga nhi'iġaatyviva'ea mombe'ui! ei Paulo'ga ga pe. ¹¹ Nurā po ti Tupana'ga nde movahiuhū kiro nehē. Nanderehaahi'vi ti nde kiro hepiage'yma kwara nehē, ei ga Elimas'ga pe.

Kotihī turi ypytunahiva Elimas'ga pe ga mbohehae'yma. Igwete ga rekoreko'ihui ogwovo.

—Pejijo ji popyhyga ji rerogwovo, e'ie'ia ga ġa pe.

¹² Hepiagirē Elimas'ga rehae'yma Sérgio Paulo'ga jikogi Jesus'ga rehe. A'ereki ga onhimomby'a nhandepojykaharete'ga mombe'ua rehe.

Paulova'ea oho Antioquia pe

¹³ Aerē Paulo'ġa avi itayharuhua pype ogwovo Pafos hugwi. A'ero ġa hoi Panfiliapeve'ġa gwyri pe ogwovo cidade de Perge pe. A'ea rupi João Marcos'ga hoi ġa hugwi ojivya Jerusalém me. ¹⁴ Aerē Paulo'ġa hoi Perge hugwi pea rupi ogwovo. Aerē ġa vahemi cidade de Antioquia pe Pisídiapeve'ġa gwyrā vyri pe. Judeus'ġa poravykye'yma rupi sábadu rupi ġa hoi ġajatykahai pe. A'ero ġa apygi upa. ¹⁵ Igwete pevove'ga nhi'iġi aherembikwatijaragwera pe Moisés'va'ea remimbo'eagwera pe. Kirē ga nhi'iġi ojipea pe aherembikwatijara pe. A'ea Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea okwatija hako. Aerē huvihava'ġa ġajatykahava pype ġa imondoukari onhi'iġa Paulo'ġa pe.

—Pe ko orere'yjamo peko israelitasramo, ei ġa ġa pe. Pe'epotarame avove'ġa pe ġa moġitavo pe'ji ti ġa pe a'ero, ei ġa Paulo'ġa pe.

¹⁶ A'ero Paulo'ga po'ami onhipova'eġa tapenhi'iġi ti javo. Igwete ga ei:

—Israelitasramo pehendu nhinhi'iġa pejjupa, ei ga. Pehendu ti judeus'ġarūiva'ero no. A'ereki pe pejjiko Tupana'ga rehe no. Pehendu katu ti, ei Paulo'ga ġa pe.

¹⁷ Tamombe'u ti Tupana'ga pe me. Gaha rehe nhaneramonhava'ea ojiko hako. Tupana'ga omo'emo'ē ojive nhaneramonhava'ea hako. Aerē he'yjuhu hete quatrocentos e cinquenta Tupana'ga kwara mbo'ambo'ari, ei

ga. A'ea rupi ga imombyrymbyryvi ahe ve ahe ruvame hajiheva'ea gwyri pe Egitopeva'ea gwyri pe po rimba'e. Igwete ga ahe rerurukari pea hugwi opopoakarimo, ei ga ġa pe. He'yi kwara rupi quarenta kwara rupi Tupana'ga nhimomiranami aherekote'varuhua pe ahe ruvame ongae'yi me, ei ga. Igwete ga seteva'ea apitipi-tiukari aheruvihavava'ea ahereheva'ea reheve Canaāmeva'ea gwyri pe. Ahe moka'nhyrbavirē ga ima'ema'ēi ahegwyruera imondomondovo nhaneramonhava'ea pe hako, ei Paulo'ga ġa pe.

—Aerē Tupana'ga juizva'ea mongoi aheruvihavamo nhaneramonhava'ea pe ahe mbojopy'rupy'ruavo hako, ei Paulo'ga. Aerē ahe py'rovo Samuelva'ea ahe repiakatui Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea, ei ga. ²¹ Aerē nhaneramonhava'ea ruri javo Samuelva'ea pe: “Huvihavuhu'ga ore oropota aġwamo toremondomondo ti ga nde py'rovo,” ei ahe Samuelva'ea pe hako, ei ga. Igwete Tupana'ga Saulva'ea mongoi aheruvihavuhuro a'ero. Saulva'ea ko Quisva'ea ra'yra'va'ea Benjamimva'ea rymymino'va'ea, ei ga. Igwete Tupana'ga Saulva'ea mongoukari aheruvihavuhuro he'yi kwara rupi quarenta kwara rupi, ei Paulo'ga ġa pe.

²² —Aerē Tupana'ga ei: “Kiro ji Saul'ga pe'ai penduvihavuhua hugwi,” ei ga, ei ga. “Davi'ga Jessé'ga ra'yra'ga oko kiro penduvihavuhuro Saul'ga py'rovo,” ei ga. Daviva'ea mombe'gwovo Tupana'ga ei no: “Jipy'a ja hete ga Davi'ga. Gaha ti oko pa nhiremimbotarimova'ea rehe nehē,” ei Tupana'ga, ei Paulo'ga imombe'gwovo ġa pe.

²³ —Daviva'ea rymymino'ga reki Tupana'ga omongouka nhanderekote'varuhua momboharamo heikwehe, ei ga. A'ereki ymya Tupana'ga e'i nhandere'yjava'ea pe israelitasva'ea pe: “Aerē ti ji Davi'ga rymymino'ga mongoukari pembopiro'yharamo nehē,” ei Tupana'ga, ei ga. Kiro Daviva'ea rymymino'ga tuhē Tupana'ga omongouka a'ero o'eagwera rupi katu. Ga ko Jesus'ga, ei Paulo'ga ga mombe'gwovo ġa pe. ²⁴ Jesus'ga rura renonde João Batistava'ea israelitas'ġa moġitapavi jipi heikwehe, ei ga. “Perojjyi ti pejeaporoġita pejjipohia pejjikote'varuhua hugwi,” ei ahe. “A'ero po ti ji pe mobatizai nehē,” ei João Batistava'ea, ei Paulo'ga. ²⁵ Oporavykypavame Tupana'ga pe João Batistava'ea ei ġa pe: “Ndehe ko Cristo, pe'ji po pe ji ve novia? Ji ko a'ea rūi,” ei João Batistava'ea ġa pe, ei ga. “Emo po ti Cristo'ga uhu ji py'rovo nehē,” ei ahe, ei ga. “Ga ko huvihavuhu hete. Ji ki a'e te okoteheva'ea,” ei João Batistava'ea heikwehe, ei ga.

²⁶ Igwete Paulo'ga ei ġa pe no:

—Nhiirū, Abraōva'ea rymymino'ga pe ji ei. Judeus'ġarūiva'ea pe ji ei no. A'ereki pe pejjiko Tupana'ga rehe, ei ga. Nhande ve Tupana'ga ombuhuruka onhi'iġa Jesus'ga ko pembopiro'yharamo oko javo! ei Paulo'ga ġa pe. ²⁷ Jerusalémmeve'ġa nonhimombaragwahavi a'ea rehe raikwehe. Ġanduvihava'ġa na jitehe no, ei ga. Onhi'iġame aherembikwatijara pe sábadu nanani ġa nonhimombaragwahavi reki Jesus'ga mombe'ua rehe, ei ga. Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea Jesus'ga mombe'ukatui reki ikwati-

ja hako novĩa. Nahã ahe ei ikwatija hako: “Ojukauka po ti ġa ga ereko te'varuhu nde javo,” ei ahe hako, ei ga. Jerusalémmeve'ġa ahe nhi'ġpo'ru reki ġanduvihava'ġa pavëi. A'ereki ġa e te'varuhu Jesus'ga pe ga jukauka, ei Paulo'ga ġa pe. ²⁸ Ga jukapotarame ġa hekatehei garekote'varuhua hepiage'yma novĩa. A'erorame tehe ġa ei reki Pilatos'ga pe: “Ejukauka tuhë ti ga,” ei ġa ga pe, ei Paulo'ga. ²⁹ Ahe omombe'u pa gajukaaġwama ikwatijanhoġwenondeavo hako. Ġa ahe nhi'ġpo'ru pa reki ga jukavo, ei ga. Kirë ojipe'ġa Jesus'ga ra'oa mbojyvi yva hugwi. Igwete ġa gara'oa rerohoi itaruvihavuhua kwaruhua pype herokiaivo inoġa. ³⁰ Emo Tupana'ga ga mbogwera reki gamanoa hugwi, ei Paulo'ga ġa pe. ³¹ Kirë Jesus'ga jipiukaukari ġa pe – kiroki ġa oho Galilía hugwi ga rupi ogwovo Jerusalém me gamanoa renonde. He'yi ġa kiri ga repiagagwera rupi ga kwervirë. Ġahã kiro ga mombe'umbe'u israelitas'ġa pe a'ero, ei ga.

³² —Oro ore oromombe'u pyryheteve'ea pe me, ei Paulo'ga. Ymya Tupana'ga e'i nhaneramonhava'ea pe hako: “Nahã po ti ji ga mongoukari nehë,” ei ga, ei ga. ³³ Kiro na tuhë reki nhande ve aherymymino pe. A'ereki o'eagwera rupi katu Tupana'ga Jesus'ga mongouka ga mbogwera gamanoa hugwi, ei Paulo'ga ġa pe. A'ea jitehe ahe omombe'u ikwatija hako. Salmo dois aherembikwatijara rera, ei ga. Ahe omombe'u Tupana'ga nhi'iġa Jesus'ga pe.

“Ndehe ko jira'yra.

Kiroġwe ji nhimongoukari nderuvamo,” ei ga. Aherembikwatijara omombe'u Tupana'ga nhi'iġa, ei Paulo'ga ġa pe.

³⁴ —Jesus'ga mbogwera pe Tupana'ga ei no. Gamanoa'jave'yma pe ga ei no, ei ga. Igwete Tupana'ga ei:

“Amombyry po ti ji pe me nehë,” ei ga.

“Pyryheteve'ea ji amombe'u Davi'ga pe hako a'itituhëva'ea.

A'ea po ti imombyryvaġwama pe me nehë,” ei Tupana'ga Jesus'ga pe, ei ga.

³⁵ Iru'ia Daviva'ea okwatija imombe'gwovo onhi'iġa Tupana'ga pe, ei Paulo'ga. Nahã ahe ei ga pe:

“Nde po ti neremonemahivukari ejiheve'ga pyryheteve'ga
ga manorame nehë,” ei ahe ikwatija hako, ei ga.

³⁶ —Daviva'ea nonhimombe'ui javo, ei Paulo'ga. A'ereki Daviva'ea opoko na'ë ojupiva'ea Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe okovo. Aerë ahe manoi. A'ero aheryjava'ea ahera'oa rerohoi inoġa aheramonhava'ea ypyvo, ei ga. Kirë inemahivamo ahera'oa upa a'ero. ³⁷ Jesus'ga ra'oa ki a'e te ninemi, ei ga. A'ereki Tupana'ga ga mbogwera. Aerë Jesus'ga nomanoa'javi a'ero avuirama, ei Paulo'ga ġa pe.

³⁸ —Nhiirü, pekwaha ti a'ero, ei ga. Jesus'ga rehe ore imombe'ui pe me pendekote'varuhua mombora. ³⁹ Ga rehe pejikogame po ti pe piro'yro pejikote'varuhua hugwi, ei ga ġa pe. Hendukaturame Moisésva'ea remimbo'eagwera pe ndapepiro'yi pejikote'varuhua hugwi. Pejikogame jate Jesus'ga rehe po ti pe piro'yro

jugwi nehë, ei Paulo'ga ġa pe. ⁴⁰ Penhimboko'i ti a'ero tapepo'ruyme ti hahyva'ea nehë, ei ga. A'ereki nanongara pe ahe e'i hako – kiroki ahe omombe'u nhoġwenonde aerëva'ea. Nahã ahe ei Tupana'ga nhi'iġa mombe'gwovo hako:

⁴¹ “Pehendu ti, a'e ji pe me.

A'ereki pe pe'e te'varuhu nhinhi'iġa pe,” ei ahe.

“Penhimomby'a ti penhimanomo nehë.

A'ereki ji a'apo ahemonhimomby'ava'ea kiro.

Po ti ġa imombe'ui pe me nehë,

ndaperoviarihu po ti pe nehë,” ei ahe Tupana'ga nhi'iġa imombe'gwovo hako, ei Paulo'ga ġa pe.

⁴² Aerë Paulo'ġa horame ġajatykahava hugwi kiro ġa nduri javo ġa pe:

—Irüa rupi sábadu rupi pemombe'ua'ja ti ore ve nanongara jitehe nehë, ei ġa ġa pe.

—Kwa, ei Paulo'ġa ġa pe.

⁴³ Igwete judeus'ġa hopavi a'ero ojatykahava hugwi. Igwete ġa hoi Paulo'ġa ndupi onhimongyavo ġa pavëi – kiroki ġa onhimongo judeusramo. A'ero Paulo'ġa nhi'iġi ġa pe.

—Igwaigwavete ti pejikio Tupana'ga remimombyryva rehe, ei ġa ġa pe.

⁴⁴ Irüa rupi sábadu rupi cidadepeve'ġa nhaporemogwervevi ġa jatykai onhimongyavo.

—Torohendu ti Tupana'ga nhi'iġa mombe'ua, ei ġa.

⁴⁵ Emo judeus'ġa onhimyrö hete Paulo'ga rehe hepiagame he'yjuhuve'ġa hoa ga pyri. Nurã Paulo'ga ġa mbo'erahe ġa etehei ga pe.

—Mbehea ga omombe'uuhu, e'i tehe ġa.

Igwete ġa Paulo'ga mbotegwetei. ⁴⁶ Paulo'ga ndopojihuvi reki ġa Barnabé'ga pavëi. Igwete Paulo'ġa ei ġa pe:

—Tupana'ga e'i: “Judeus'ġa na'ë po ġwendu nhinhi'iġa hamo,” ei ga, ei ġa ġa pe. Nurã ore imombe'ui a'ea pe me na'ë novĩa. Emo pe ndaperoviapotari reki Tupana'ga nhi'iġa, ei ġa ġa pe. Pe'ji po pe: “Ndapyryvi po ore hoi orojupa Tupana'ga pyrie'yimi nehë.” Pe'ji po pe a'ea. Nurã po ti ore hoi imombe'gwovo kiro judeus'ġarüive'ġa pe a'ero nehë, ei Paulo'ġa ġa pe.

⁴⁷ A'ereki nahã orepojykaharete'ga ore mondouka javo ore ve:

“Oromongo ji nde israelitas'ġarüive'ġa ndyapehava'java'ero

teremomytu'ë ti ġa'akaġi pe ikwahavuka ġa pe nehë,” ei Tupana'ga.

“Ġandekote'varuhua mombora po ti nde ikwahavukari vyakotyve'ġa pe nhaporemonehë,” ei ga, ei Paulo'ġa.

⁴⁸ Israelitas'ġarüive'ġa judeus'ġarüive'ġa henduvame Paulo'ġa nhi'iġa ġa ndoryndoryvamo a'ero. Igwete ġa imbohetei Tupana'ga nhi'iġa. A'ero ġa jikogi Jesus'ga rehe – kiroki ġa pe Tupana'ga e'i nhoġwenonde ġahã po ti oko ji pyrie'yimi nehë javo.

⁴⁹ Igwete ġa imombe'umbe'ui nhandepojykaharete'ga nhi'iġa imonhimoanhana ġagwyrarupe nhaporemome. ⁵⁰ Emo judeus'ġa omomymomyi akwaimbae'ġa huvihava'ġa cidade pe. Judeus'ġa omyomyi

kunhangwera'ġa no imbateve'ġa – kiroki ġa ojiko Tupana'ga rehe novġa. Igwete judeus'ġa ġa momymomyi ġa mongote'varuhuavo Paulo'ġa pe. A'ero ġa Paulo'ġa mondoahai ogwyrā hugwi ġa mondovo. ⁵¹ Ohorame Paulo'ġa ihyvi opya otimbuguhua mondurunduruga jugwi. Nahā ġa hepiukari pevove'ġa ndekote'varuhua ihyvame opya. Igwete Paulo'ga hoi cidade de Icônio pe Barnabé'ga pavēi. ⁵² Emo Antioquia pe Jesus'gareheve'ġa horyory upa. Igwete Tupana'ga ra'uva ġa pojkahetei okovo ġa moiruamo.

Paulova'ea oho Icônio pe

14 Na jitehe ġa pe ġa horame Icônio pe. Paulo'ga oho judeus'ġa jatykahai pe Barnabé'ga pavēi. Pevo ġa Jesus'ga momba'umbe'ukatui ġa pe. Nurā he'yjuhuvē'ġa jikogi Jesus'ga rehe judeus'ġa judeus'ġarūive'ġa pavēi. ² Emo judeus'ġa – kiroki ġa ndojikopotari Jesus'ga rehe – ġa omomymomyi judeus'ġarūive'ġa oko te'varuhu Paulo'ġa javo ġa pe. Ġa nhi'iġaykaro ġwaramo judeus'ġarūive'ġa nhimboahitehei Jesus'gareheve'ġa pe a'ero onhimongyavo. ³ He'yi Paulo'ġa kiri pevo. Ndopojihuvi reki ġa ġa nhandepojkaharete'ga momba'gwovo pevove'ġa pe. —Jesus'ga omombyry hete nhande ve, ei ġa ga momba'gwovo jipi.

A'itituhēva'ea ġanemimombe'ua. Nurā Jesus'ga japoukari ahemonhimomby'ava'ea Paulo'ġa pe. A'ereki Jesus'ga e'i: "A'ea repiagame po ti ġa ei nehē: 'A'itituhēva'ea reki Jesus'ga remimombyryva momba'ua,'" ei ga. ⁴ Cidadepeve'ġa ndeaporoġita ojoatyvi a'ero. He'yive'ġa oho Jesus'ga moirūhara'ġa nhi'iġa rupi Paulo'ġa nhi'iġa rupi. Jara'ġa oho judeus'ġa nhi'iġa rupi onhimongyavo.

⁵ Aerē judeus'ġa judeus'ġarūive'ġa monhi'iġi upa. Gwuvihava'ġa pavēi ġa ei:

—Xajigwarai ti Paulo'ġa ndehe ġa apiapiavo nehē, ei ġa ojohupe.

⁶ Igwete Paulo'ġa ikwahavipei ġanhimbohovajara ojijhe. A'ero ġa ka'nhyimi ġa hugwi ogwovo cidade de Lистра pe cidade de Derbe pe no Licaôniapeve'ġa gwyrī pe. Ojipe'ġa gwyrī pe ġa hoi no – kiroki ġagwyrā Licaônia atima. ⁷ Ohohorame ġa pyryva'ea momba'ui ġa pe pevo Jesus'ga momba'gwovo.

Paulova'ea oho Listra pe

⁸ Ġa horame Listra pe Paulo'ga Jesus'ga momba'ui pevove'ġa pe. Igwete ga reni Paulo'ga nhi'iġa renduva ipyka'nauhūve'ga. Tegwete gapo'āhava. A'ereki ga na tuhē o'a. ⁹ Kiro ga reni Paulo'ga nhi'iġa renduva a'ero. Henduvame Jesus'ga momba'ua ga ei oyvyteri pe: "Jesus'ga po ti ji mopo'ā a'ero naerū." Paulo'ga gwepia katu ga ikwahava gareaporoġita. ¹⁰ Igwete ga eahyahi ga pe:

—Epo'aġatu, ei Paulo'ga ga pe.

Kiro ipyka'nauhūve'ga po'ami a'ero opoopoa ogwovo.

¹¹ Pevove'ġa gwepia Paulo'ga ga mopo'aġaturame. Nurā ġa hapukapukai onhi'iġimo. E'i tehe reki ġa Paulo'ġa momba'gwovo.

—Yvagipeve'ġa onhimongo vvyakotyva'ero ojyva nhande koty, e'i tehe ġa ġa pe.

Paulo'ġa ndokwahavi reki ġa etehea ojive. A'ereki hajijhe pevove'ġa nhi'iġa. ¹² Igwete ġa hapukapukai javo Paulo'ġa pe: "Ġa ko yvagipeve'ġa aheremimbohete-hara'ġa." Barnabé'ga pe ġa etehei: "Ga ko Júpiter'ga huvihavuhete'ga." Paulo'ga pe ġa etehei: "Ga ko Mercúrio'ga. A'ereki ga omomba'umbe'u mbatera," ei ġa.

¹³ Igwete ġa Paulo'ġa mbohete potari. A'ero mbatera kwava'ēhara'ga heruri yuranuhūa heno'ama ġajatykaha-pyri – a'ea pevo u cidade ppyvo. A'ereki a'ea pype ġa ojatykatyka jipi Júpiter'ga mboheteavo. Kiro ikwava'ēhara'ga – gaha ojuka mbatera ikwava'eġa Júpiter'ga pe jipi – kiro ga heruri jurukwara pyri yuranuhūa heno'ama imbojigwakava reheve ipoty'riva'ea reheve. A'ero ga ijukapotari pevove'ġa pavēi ikwava'eġa Jesus'ga moirūhara'ġa pe Paulo'ġa pe. A'ereki ġa ġa mbohete pota ġa ko yvagipeve'ġa javo tehe.

¹⁴ Ikwhavame Paulo'ġa ndovy'ahetei okovo. Nurā ġa imbotararagi opira tapenoġi yvagipeve'ġa ore rehe javo ġa pe. Igwete ġa nhani ġapyteri pe o'eahyaha ġa pe.

¹⁵ —Maranuhūrame pe ore mboheteuhui? Tupana'ga jate ti pembohete, ei Paulo'ġa ġa pe. A'ereki ore yvagipeva'ea rūi. Pe javijiteheva'ea ko ore, ei ġa ġa pe. Igwete ore ruri pyryva'ea imomba'gwovo pe me novġa taperojijyi ti pendeaporoġita javo. Pepohi ti Tupana'garūiva'ea hugwi, oro'e ore pe me, ei ġa. Tupana'ga rehe jate ti pejiko aġwamo omanoe'ŷve'ga rehe. A'ereki gaha oapo yvaga, yvya, ypihua. Yvyakotyva'eahereheva'ea ga oapo pa po rimba'e, ei ġa ġa pe.

¹⁶ Ymya Tupana'ga ei: "Na ġa ndekoi jate na'ē ġwemimbotarimova'ea rehe a'ero judeus'ġarūive'ġa," ei ga, ei ġa. ¹⁷ Emo Tupana'ga gwepiuka gweaporoġita pe me. A'ereki ga ombuhu pyryva'ea pe me jipi, ei ġa. Amana ga omongy pe me yvaga hugwi. Ombohoryory ga penemitymipyra i'ahava rupi, ei ġa. Mbatera ga ombuhuruka pe me pe'u javo. A'ero ga pe mbohoryoryvi jipi, ei ġa ġa pe.

¹⁸ Paulo'ġa nhi'iġa renduvame vehevi ġa ikwava'embotari yuranuhūa Paulo'ġa pe timbohete ġa javo novġa. Emo Paulo'ġa ndojukaukari reki ġa pe.

¹⁹ Aerē judeus'ġa nduri Listrapeve'ġa pyri. Antioquia hugwi ġa nduri Pisídiapeve'ġa gwyrā hugwi. Icônio hugwi ġa nduri no. Igwete ġa ei ġa pe:

—I'mbe hete Paulo'ga pe me, e'i tehe ġa. Tiapiapi ga, ei ġa.

Igwete ġa ġa mbopogwei Paulo'ga apiavo ga rerohyryryga cidade hugwi ga reja. "A'ereki ga omano," ei ġa ojohupe novġa. ²⁰ Emo Jesus'gareheve'ġa oatima ga o'ama. Kiro ga po'ami reki ojivya cidade pe ġa ndupi. Ko'emame Paulo'ga hoi cidade de Derbe pe Barnabé'ga pavēi.

Paulova'ea ojivy Antioquia pe

²¹ Igwete Paulo'ğa imombe'ui pyryva'ea Jesus'ga mombe'gwovo Derbepeve'ğa pe. A'ero ға he'yive'ğa mbojikogukari Jesus'ga rehe ға nderekovo. Aerë ға jivyri Litra pe. Aerë ға jivyri Icônio pe. Aerë ға jivyri Antioquia pe Pisídiapeve'ğa gwyri pe. ²² Ohoohorame Jesus'gareheve'ğa pyri ға ға mbojikohetei Jesus'ga rehe. Igwete ға ei ға pe:

—Pejikoge'yimi ti Jesus'ga rehe, ei Paulo'ğa. Ga rehe nhandejikoga ғwaramo po ti ojipe'ğa jigwarai nhande rehe nehë novia, ei ға. Penhimomirana ti jupe a'ero Tupana'gareheva'ero. A'ereki na tuhë na'ë. Emo po ti aerë nhande hoi Tupana'ga pyri nhandejupa nehë, ei ға ға pe.

²³ Paulo'ğa ombojoapiapi ojogwerogwovo Jesus'gareheve'ğa pyri a'ero javo ға pe. Ohorame ға pyri Paulo'ğa ғapyteripeve'ğa mo'emo'ëi toko ti ға Jesus'gareheve'ğa ndepiakatuhara'ğa javo. A'ero Paulo'ğa nhi'iği Tupana'ga pe i'ue'yima.

—Ereko katu ti ға. A'ereki ға ojiko nde rehe, ei ға opojkaharete'ga pe.

²⁴ Aerë Paulo'ğa hoi Pisídiapeve'ğa gwyra rupi. Aerë ға hoi Panfiliapeve'ğa gwyri pe. ²⁵ Cidade de Perge pe ға hoi Jesus'ga mombe'gwovo ға pe. Aerë ға hoi cidade de Atália pe. ²⁶ Pevo ға avi itayharuhua pype ogwovo. Igwete ға jivyri Antioquia pe jitehe – kiroki Síriapeve'ğa gwyripeva'ea – perope Jesus'gareheve'ğa e'i ypy Tupana'ga pe: “Emombyry ti Paulo'ğa pe ға horame oporavykyavo nde ve,” e'i ypy ға ga pe pevo ikwehe.

Oporavyky pa ға Jesus'ga mombe'gwovo a'ero. ²⁷ Igwete ға jivyri kiro pevo. Ovahemame ға hoi Jesus'gareheve'ğa nderojatykavo imombe'upava ға pe ohoagwera.

—Nahanahã Tupana'ga nhimoirũukari ore ve ға pokogauka jipi, ei ға ға pe. Tupana'ga ombojikoguka judeus'ғarũive'ğa Jesus'ga rehe kiro, ei Paulo'ğa imombe'gwovo ға pe.

²⁸ He'yjuhu ға kiri pevo Jesus'gareheve'ğa pyri a'ero.

Ojatyka ahe Jerusalém me

15 Aerë ko ojipe'ğa nduri ogwya hugwi Judéia hugwi judeus'ğa. Antioquia pe ға nduri Jesus'gareheve'ğa pyri ға mbo'eavo. Igwete ға ei ға pe:

—Moisésva'ea ahe mbo'e ymya hako, ei ға. Nahã ahe ei akwaimba'eva'ea pe po raka'e: “Pekytiuka ti penhakwanhapira,” ei ahe, ei ға. Nurã ore ei kiro pe me no: Po ti pe napehendukatui Moisésva'ea nhi'iğagwera pejikytiukare'yima, a'ero po ti pe ndapehoi Tupana'ga pyri yvagi pe nehë, e'i tehe ға ға pe.

² —Avi na rui, ei Paulo'ga ға pe Barnabé'ga pavëi.

A'ea rehe Paulo'ğa judeus'ğa nhi'iğayvahetei ja'javo ға pe. Nurã pevove'ğa ei ojohupe:

—Tikwaha katu ti a'ero. Timondo ti Paulo'ğa Jerusalém me, ei ға. Ojipe'ğa ti toho ға ndupi no. A'ero po ti ға hoi Jesus'ga moirũhara'ğa pyri Jesus'gare-

heve'ğa ndepiakatuhara'ğa pyri nehë henduva ғanhi'iğa, ei ға. A'ereki jara'ğa e'i: “Ojikytiukare'yimame po ti judeus'ғarũive'ğa ndohoi yvagi pe Tupana'ga pyri avuirama nehë,” ei ға, ei ға. Tikwaha ti Jerusalém-meve'ğa nhi'iğa a'ea rehe a'ero Paulo'ğa ndurame imombe'gwovo nhande ve nehë, ei ға ojohupe.

—Kwa, ei jara'ğa.

³ A'ero Jesus'gareheve'ğa Paulo'ğa nderohoi pea rupi ға mondouvouka. Igwete ға hoi Feníciapeve'ğa gwyra rupi. Samariapeve'ğa gwyra rupi ға hoi no. Ohorame ға hoi Jesus'gareheve'ğa pyri. Igwete ға ei ға pe:

—Judeus'ғarũive'ğa ojiko Jesus'ga rehe kiro nhande javijitehe, ei ға ға pe.

Ғamombe'ua Jesus'gareheve'ğa mbohorypavukari a'ero.

⁴ Aerë Paulo'ğa vahemi Jerusalém me. Igwete Jesus'gareheve'ğa ndoryndoryvamo ғandura rehe gwepiakatuhara'ğa pavëi Jesus'ga moirũhara'ğa pavëi. Igwete Paulo'ğa imombe'upavi ға pe.

—Nahanahã Tupana'ga nhimoirũukari ore ve, ei ға. Nurã judeus'ғarũive'ğa jikogi Jesus'ga rehe kiro a'ero, ei ға imombe'gwovo ға pe.

⁵ A'ero fariseus'ğa po'ami ғapyteri pe. Ғa ko Jesus'gareheve'ğa no. Igwete ға po'ami javo.

—Judeus'ғarũive'ğa po ojikytiuka hamo Moisésva'ea remimbo'eagwera hendukatuavo hamo, ei ға. Pe'ji po pe ға pe a'ero hamo, ei ға jara'ға pe.

⁶ A'ero Jesus'ga moirũhara'ğa jatykai Jesus'gareheve'ğa ndepiakatuhara'ğa pavëi upa.

—Marã po ti nhande ei a'ea pe naerũ? ei ға javo ojohupe.

⁷ Kiro ға nhomonhi'inhit'hetei a'ea rehe upa. Aerë Pedro'ga po'ami javo ға pe.

—Nhiirũ, pekwaha pe Tupana'ga nhi'iğagwera ji ve ikwehe. Ji ko pepyteripeva'ea, ei Pedro'ga. Igwete Tupana'ga ei ji ve: “Ndehe ti emombe'u pyryva'ea judeus'ғarũive'ğa pe Jesus'ga mombe'gwovo tohendu ti ға javo. A'ero po ti ға jikogi Jesus'ga rehe nehë,” e ko ga ji ve ikwehe, ei Pedro'ga ға pe. Igwete ji Jesus'ga mombe'ui ға pe. ⁸ Ғa ji rendukaturame Tupana'ga ei:

“Pry hete ғajikoga Jesus'ga rehe kiro judeus'ғarũive'ğa,” ei ga. A'ereki ga okwaha pa aherea-poroğita okovo, ei Pedro'ga. Nurã ga imondoi gwa'uva ға pyri, ei Pedro'ga. Pehepia ko ga imbuhuri na'ë gwa'uva nhande ve ikwehe. Na jitehe kiro ga imondoi a'ea judeus'ғarũive'ğa pe no, ei ga. ⁹ Tupana'ga pe ore judeusramo ojo'jajo'ja judeus'ғarũive'ğa pavëi, ei ga. Omombo ga nhanderekote'varuhua nhande hugwi ikwehe. Na jitehe ға hugwi ga imombori ғandekote'varuhua ға jikogame Jesus'ga rehe, ei Pedro'ga ға pe. ¹⁰ Maranuhũrame pe Tupana'ga mbokw-eraiopotari kiro a'ero? ei ga. Pepotaruhu pe judeus'ғarũive'ğa mbopiro'ye'yima Moisésva'ea remimbo'eagwera hugwi novia, ei ga ға pe. Nhaneramonhava'ea nohendukatupavi Moisésva'ea remimbo'eagwera raka'e. Nhande na jitehe nihendukatupavi a, ei ga. Maraname pe euhui judeus'ғarũive'ğa pe naerũ tohendu katu ti ға a'ea javo, ei ga ға pe. ¹¹ Nahã reki

nhande ei: Jesus Cristo'ga remimombyryva ġwaramo nhande ve Tupana'ga nhandereaporoġita mbopyahui. Na jitehe garemimombyryva ġwaramo judeus'ġarūive'ġa pe Tupana'ga ġandeaporoġita mbopyahui no, ei Pedro'ga imombe'gwovo ġa pe.

¹² A'ero ġa nonhi'iġa'javi onhimongyavo. Kiro Paulo'ga imombe'umbe'ui ġa pe ohoagwera Barnabé'ga pavēi.

—Tupana'ga oapouka ore ve ahemonhimomby'ava'ea judeus'ġarūive'ġa pyteri pe ikwehe, ei ġa ġa pe.

¹³ Paulo'ġa imombe'upavirē kiro Tiago'ga ei ġa pe no: —Nhiirū, pejapyaka ti nhinhi'iġa rehe, ei ga ġa pe.

¹⁴ Simão Pedro'ga omombe'u pe me Tupana'ga aġataruhua judeus'ġarūive'ġa ndehe. Tupana'ga gwepiukarypy o'aġataruhua ġa ndehe he'yive'ġa mo'emo'eamo ojiheva'ero, ei Tiago'ga ġa pe. ¹⁵ Nanongara pe tuhē ko Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea ei hako, ei ga. Omombe'u ahe Tupana'ga nhi'iġa ikwatija hako.

¹⁶ "Ymya ko Daviva'ea aheruvihavamo oko hako.

Aerē ahana'ja ahepy'rovova'ea," ei Tupana'ga.

"Aerē ti ji jivyri nehē.

Jijivyravame po ti ji ġa mbojatykaa'javi nehē ġanduvihavamo nehē," ei ga.

¹⁷ "Nahā po ti jara'ġa nhaporemo judeus'ġarūive'ġa ji rekari okovo ji rehe nehē

– kiroki ġa ji amo'emo'ē jijiheva'ero," ei Tupana'ga.

¹⁸ "Poru ji ei jitekovo.

Jihi akwahavuka nanongara ymya hako," ei ga. Nahā ahe omombe'u ikwatija Tupana'ga nhi'iġa hako, ei Tiago'ga imombe'gwovo ġa pe.

¹⁹ Igwete Tiago'ga ei no:

—Nurā jihi a'e pe me kiro: Xa'eyme ti ġa pe: "Tojikytiuka ti ġa." Xa'eyme ti a'ea judeus'ġarūive'ġa pe – kiroki ġa gwerojijyi gweaporoġita kiro ojikoga Tupana'ga rehe, ei ga.

²⁰ —Nahā tikwatija javo ġa pe:

"Tape'ui ti ġambatera ġa ikwava'eġame ha'angava pe ġwemimbohete'hara pe," xa'e ġa pe, ei ga.

"Taperekoi ojipe'ġa nembireko'ġa," xa'e ġa pe.

"Tape'ui mbiara hekoa ipore'ymame jugwi.

Hekoa tape'ui no."

Nahā ti xa'e ġa pe ikwatija nehē, ei Tiago'ga ġa pe.

²¹ A'ereki nanongara rehe Moisés'va'ea ombo'e ahe hako, ei ga. Sábado rupi judeus'ġa hoi ojatykahai pe jipi imonhi'iġa ikwatijara pe Moisés'va'ea remimbo'eagwera pe. Cidades pe nhaporemo ġa imombe'ui a'ea ymya hako. Kiro mo jitehe no, ei Tiago'ga ġa pe.

Okwatija ahe imondovouka judeus'ġarūiva'ea pe

²² Kiro Jesus'ga moirūhara'ġa nhomonhi'imbavi Jesus'gareheve'ġa ndepiakatuhara'ġa pavēi jara'ġa pavēi no Jesus'gareheve'ġa. Igwete ġa ei ojuhupe:

—Timondo ti mokonha'ġa Antioquia pe a'ero tomombe'u katu ti ġa nhanenhi'iġa ġa pe, ei ġa.

Paulo'ga rupi po ti ġa hoi Barnabé'ga rupi, ei ġa.

—Kwa, ei jara'ġa.

Igwete ġa ġa mo'ēi ojipytera hugwi. Huvihava'ġa ġa ġa mo'ēi Silas'ga Judas'ga no. Ojipea ko Judas'ga rera Barsabás. ²³ Igwete Jesus'gareheve'ġa ikwatijari imondovo Judas'ġa pe togweroho ti ġa javo. Nahā ġa ikwatijari inoġa:

"Kiro ore ikwatijari pe me. Jesus'ga moirūharamo orokwatija Jesus'gareheve'ġa ndepiakatuhara'ġa pavēi," ei ġa ikwatija.

"Pe ko judeus'ġarūiva'ero peko novā. Emo nhande xanhomoirūirū aġwamo nhandejikoga ġwaramo Jesus'ga rehe," ei ġa. "Igwete pe nduvi Antioquia pe. Jararamo pe nduvi Síriapeve'ġa gwyrri pe Cilíciapeve'ġa gwyrri no. Pe me nhaporemo ore ikwatijari imondovouka orenhi'iġa a'ero," ei ġa ikwatija ġa pe.

²⁴ "Orepyteripeve'ġa oho pe pyri heikwehe.

Omomyi ġa pepy'a onhi'teheavo pe me. Emo ore noromondokari reki ġa pe pyri. Ojiroho tehe ġa heikwehe," ei ġa ikwatija ġa pe. ²⁵ "Nurā ore jatykai oronhomonhi'iġa orojupa. Igwete ore ei: 'Timo'ē ti mokonha'ġa mondovouka judeus'ġarūive'ġa pyri Paulo'ġa ndupi,' oro'e ore orojohupe," ei ġa. "Oroarō hete memei ore Paulo'ga Barnabé'ga no. ²⁶ Ndopojihuvi ġa omanoa nhandepojykaharete'ga mombe'gwovo Jesus Cristo'ga mombe'gwovo jipi," ei ġa. ²⁷ "Kiro ore mokonha'ġa mo'ēi ġa mondovo Paulo'ġa ndupi a'ero. Judas'ga ore oromondo. Silas'ga oromondo no. Tomombe'u katu ti ġa orenhi'iġa pe me orerembikwatijara," ei ġa ikwatija ġa pe.

"Kiro ore ei pe me a'ero: Tape'ui ġambatera ġa ikwava'eġame ha'angava pe ġwemimbohete'hara pe. Hekoa tape'ui no. Mbiara tape'ui ġa ipore'ymame hekoa jugwi. Taperekoi ojipe'ġa nembireko'ġa. A'ea pe jate oro'e ore ikwatija pe me. Ojipea pe ndoro'ei a'ero," ei ġa ġa pe. "A'ereki pyri ore ve oro'ee'yma pe me. Pyri Tupana'ga ra'uva pe no," ei ġa. "Pehendu katu po pe orenhi'iġa a'ero hamo. Ki rupi a'ero."

³⁰ Nahā ġa ikwatijari judeus'ġarūive'ġa pe inoġa. Igwete ġa imondoi ġwembikwatijaragwera Judas'ġa pe togweroho ti ġa ġa pe javo. A'ero Judas'ġa herohoi pea rupi Antioquia pe. Ovahemame ġa Jesus'gareheve'ġa nderojatykai imondovo ikwatijara ġa pe. ³¹ Igwete pevove'ġa nhi'iġi jupe. A'ero ġa ndoryndoryvamo omoġita repiaga.

³² Igwete Judas'ga nhi'inhi'iġi ġa pe Silas'ga pavēi ġa moġitavo no. A'ereki ġa Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharamo tuhē oko no. Igwete ġa Jesus'gareheve'ġa mbojikohetei Jesus'ga rehe a'ero ġa mbohoryva.

³³ Opytaahi'vi Judas'ġa pevo. Aerē ġa ei Jesus'gareheve'ġa pe:

—Kiro po ti ore jivyri Jesus'ga moirūhara'ġa pyri a'ero. A'ereki ġa ore mbuhuruka avo ikwehe.

—Pejivy ti a'ero ġa pyri, ei ġa ġa pe.

Emo Paulo'ga opyta Antioquia pe okovo Barnabé'ga pavēi. He'yive'ġa pavēi ġa pevove'ġa mbo'embo'ei imombe'gwovo Tupana'ga nhi'iġa ġa pe.

Paulova'ea onhomboja'o Barnabéva'ea pavēi

³⁶ Aerē Paulo'ga ei Barnabé'ga pe:

—Xajivvra'ja ti Jesus'gareheve'ġa ndepiaga. Timbojoapiapi pa ti cidades nehē – perope nhande timombe'u ġa pe nhandepojykaharete'ga nhi'iġa ikwehe, ei Paulo'ga ga pe. Tihepia ti ġajikoga Jesus'ga rehe aġwamo, ei ga ga pe.

³⁷ —Kwa, ei Barnabé'ga. Xahoa'ja ti ġa ndepiaga.

Tiroho ti João Marcos'ga nhandejupi, ei ga ga pe.

³⁸ —Tirohoyme ti ga, ei Paulo'ga. Opohi ga nhande hugwi Panfiliaveve'ġa gwyrri pe ikwehe. A'ero ga ndo-hoa'javi nhande rupi Tupana'ga nhi'iġa mombe'gwovo ikwehe, ei ga ga pe.

³⁹ —Tiroho jate ti ga nhandejupi, ei Barnabé'ga ga pe.

Igwete ġa nhomonhi'iġayvahetei ga rehe. A'ero ġa nhomboja'ogi ojohugwi ogwovo. Barnabé'ga gweroho João Marcos'ga ojupi ga rero'ava itayharuhua pype. Chiprepeve'ġa gwyrri pe ġa hoi a'ero ogwovo.

⁴⁰ Paulo'ga ki a'e te gweroho Silas'ga ojupi ga rerogwovo. Ġa horame Jesus'gareheve'ġa ei ġa pe:

—Tupana'ga ti tomombyry pe me pe nderekovo katu, ei ġa Paulo'ġa pe.

⁴¹ Igwete Paulo'ġa hoi Síriaveve'ġa gwyrri rupi Cilícia-peve'ġa gwyrri no. Igwete ga Jesus'gareheve'ġa mbojikohetei Jesus Cristo'ga rehe.

Timóteova'ea oho Paulova'ea rupi

16 Aerē Paulo'ga hoi cidade de Derbe pe Silas'ga pavēi. Aerē ġa hoi cidade de Listra pe. Pevo Paulo'ga Timóteo'ga repiagi. Igwete ga ei taroho ti ga jijupi javo. Timóteo'ga ko Jesus'gareheve'ero oko. Gayhēa na jitehe no. Hēa ko judeuramo oko no. Gapo'ria ki a'e te judeu rūi.

² —Pyry hete ko Timóteo'ga, e'i pa Jesus'gareheve'ġa ga pe Listrapeve'ġa Icôniopeve'ġa no.

³ Igwete Paulo'ga ei taroho ti ga javo.

—Xaho ti ji rupi ji moiruamo, ei ga Timóteo'ga pe.

—Aho ti nehē, ei Timóteo'ga ga pe.

Igwete Paulo'ga ikytiukari Timóteo'ga rakwanha pira garerohoa renonde. A'ereki pevo judeus'ġa okwaha Timóteo'ga po'ria. Ahe ko judeu rūi. Nurā ko ahe ndokytiukari gwa'yra'ga gapita'ngia. “Nde jikytiukare'ymame po ti judeus'ġa noarōi nehē,” ei Paulo'ga Timóteo'ga pe. Igwete Paulo'ga ga kytiukari na'ē a'ero ga rerogwovo ojupi. ⁴ Imbojoapiapirame cidades ġa hoi Jesus'gareheve'ġa pyri. Igwete ġa imombe'umbe'ui ġa pe Jerusalmmeve'ġa nhi'iġagwera.

—“Nahanahā ti peko,” ei Jesus'ga moirūhara'ġa javo pe me Jesus'gareheve'ġa ndepiakatuhara'ġa pavēi, ei Paulo'ġa imombe'gwovo ġa pe. Pejapyaka katu ti ġanhi'iġa rehe a'ero, ei ġa ġa pe.

⁵ Nahā ko ġa Jesus'gareheve'ġa mbojikohetei Jesus'ga rehe a'ero. Igwaigwavete ko ojipe'ġa jikogi ga rehe jipi.

Tupana'ga gwepiuka Macedôniapeve'ea Paulova'ea pe

⁶ Aerē Paulo'ġa ei ojohupe novīa:

—Xaho ti Ásiaveve'ġa gwyrri pe imombe'gwovo Tupana'ga nhi'iġa ġa pe, ei ġa.

Emo Tupana'ga ra'uva nomondoukari ġa pevo. Kiro ġa hoi Frígiaveve'ġa gwyrri rupi a'ero Galáciapeve'ġa gwyrri rupi ogwovo. ⁷ Ġa horame Mísiaveve'ġa gwyrri pyri Paulo'ġa ei ojohupe:

—Xaho Bitíniaveve'ġa gwyrri pe kiro, ei ġa novīa.

Emo Jesus'ga ra'uva nomondoukari ġa pevo. ⁸ Nurā ġa hoi Mísiaveve'ġa gwyrri rupi ovahema cidade de Trôade pe. ⁹ Ypytunimo Paulo'ga Macedôniapeve'ġa gwyrripeve'ga repiagi okiri pe. Igwete ga nhi'iġi Paulo'ga pe o'ama.

—Herejo tuhē oregwyrri pe Macedônia pe ore pokoga, ei ga ga pe.

¹⁰ Kirē Paulo'ga imombe'ui ġwembiepiaga ore ve. A'ero ore ei:

—Xaho ti Macedônia pe a'ero Jesus'ga mombe'gwovo pevove'ġa pe. A'ereki Tupana'ga nhande mondo pota kiro ġa pyri, oro'e ore orojohupe.

(Jihi Lucas aho ġa ndupi no ikwehe.) Kotihī ore imboavujikweri mbatera hero'ava itayharuhua pype herogwovo a'ero.

Lídiava'ea ojiko Jesus'ga rehe

¹¹ Igwete ore herohoi imoanhana Trôade hugwi. Igwete ore herohoi ypa'ouhūa rehei katu Samotrácia rehei katu. Ko'emame ore herohoi cidade de Neápolis pe. ¹² Pea hugwi ore hoi orokovo pea rupi Macedôniapeve'ġa gwyrri pe. A'ero ore vahemi cidade de Filipos pe. Filipos ko huvihavuhu pevo Macedôniapeve'ġa gwyrri pe. Cidade de Romahugwive'ġa ko pevo u Filipos pe onhimongyavo. A'ero ore vahemi Filipos pe. Mbohapyrete'i ore kiri pevo oropytavo.

¹³ Sábado rupi ore ei orojohupe:

—Xaho ti cidade hugwi yhya rembe'yi pe nhandejupa. Pevo po judeus'ġa hoi jipi onhi'iġa Tupana'ga pe, oro'e ore orojohupe.

A'ero ore hoi kunhangwera'ġa nhimono'oġa repiaga. A'ero ore apygi Jesus'ga mombe'gwovo ġa pe. ¹⁴ Igwete Lídiáhēa henduvi orenhi'iġa oina. Hēa ko cidade de Tiatirahugwiva'ero. Ipiġwaġuhūva'ea hēa oma'ema'ē jipi itambere'ia pyhyga. Ojiko hete hēa Tupana'ga rehe. Igwete hēa henduvi Paulo'ga nhi'iġa. A'ero Tupana'ga imomytu'ēi hēa'akaġi pe toko ti hēa Paulo'ga nhi'iġa rupi javo. ¹⁵ Aerē ore hēa mobatizai a'ero. Ore hēarongapypeve'ġa mobatizai no. Aerē hēa ei ore ve:

—Pekwaha pe kiro jijikoga nhandepojykaharete'ga rehe, ei hēa. Nurā pejijo tuhē nhironga pype pejipyta-vo, ei hēa ore ve.

A'ero ore hēa mbopogwei orogwovo hēaronga pe oropytavo.

Ahe omongi Paulova'ea cadeia pype

¹⁶ Ojipe'ia rupi ore ei orojohupe:

—Xahoa'ja ti pevo jitehe – perope ġa oho onhi'iġa Tupana'ga pe jipi.

Ore horame ojipehġa ore rovatġi pea rupi. Anhaġa opojyka hġa. A'ea omonhi'ġi hġa aerġva'ea imombe'gwovouka. Ojipe'ġa he'yi omondo itambere'ia hġapojykahara'ġa pe jipi tomombe'u ti hġa aerġva'ea ore ve javo. ¹⁷ Kiro hġa ore rovatġi pea rupi. A'ero hġa ruri ore reviri. Paulo'ga reviri hġa ruri okovo ohapukapukaita.

—Agwa'ġa ko oporavyky Tupana'ga pe. Gaha ko huvihavuhu hete jara'ġa hohe pa, ei hġa. Nahġ ġa ei pe me: “Tupana'ga imomborame pendekote'varuhua po ti pe hoi ga pyri nehġ,” ei ġa imombe'gwovo, ei hġa oha-pukaita.

A'ereki anhaġa opojyka hġa. ¹⁸ Kotihġihġi hġa hapukai ore reviri ua. A'ero Paulo'ga kweraġhivamo hġa rehe. Igwete ga pyryrymi javo anhaġa pe.

—Jesus Cristo'ga popoakarimo ji ei nde ve kiro: Epohi hġa hugwi, ei ga jupe.

Kotihġi anhaġa pohiri hġa hugwi a'ero. ¹⁹ Ikwahavame anhaġa pohira hġapojykahara'ġa ei ojohupe:

—Nombuhura'javi po ti ojipe'ġa itambere'ia nhande ve nehġ. A'ereki anhaġa opohiruhu hġa hugwi, ei ġa. Ndokwahava'javi po ti hġa aerġva'ea imombe'gwovo nehġ, ei ġa ojohupe.

Igwete ġa nhimboahivuhui Paulo'ga rehe Silas'ga rehe ġa pyhyga ġa nderohyryryga ġa nderogwovo okari pe gwuvihava'ġa pyri. ²⁰ Ġa nderurame ġa ei gwuvihava'ġa pe:

—Agwa'ġa ko judeusramo oko. Igwete ġa poray-varuhuro nhandecidadepeve'ġa momymomyina upa, ei ġa javo tehe ġa pe. ²¹ A'ereki ġa ombo'embo'e ġa ġwamonhava'ea nhi'iġagwera rehe, ei ġa. Nhande reki Romahugwiva'ero xako ġa atyvi. Nurġ po nhande ndiakoi nanongara rupi hamo romanosramo, e'i tehe ġa ġa pe.

²² Kiro pevove'ġa nhimbohovajapavi Paulo'ġa ndehe a'ero onhimongyavo. Igwete ġanduvihava'ġa imbotarararagukari Paulo'ġa pirekyitauka ġa hugwi. Igwete ġa ġa nupanupġukari vvyra pyvġ ġa momboruka cadeia pype ġa mongiavo.

—Teremohemukari ti ġa ġa monguva ipype, ei ġa guarda'ga pe.

²⁴ Henduvame ġanhi'iġa ga Paulo'ġa mondoi ġa mohana okia mbyteri pe te. Igwete ga ġapya mombygi yva pyvġ. Ono ga ġapya yva kwa'ria rehe. A'ero ga inoġi irġa yva ġapya arimo imombyga.

²⁵ Ypyhaji katu Paulo'ga nhimby'yi onhi'iġa Tupana'ga pe ga mboheteavo Silas'ga pavġi. Cadeiapypeve'ġa ojapyaka upa ġa nhimby'yirame. ²⁶ Kotihġi vvyra imyimyihete upa. A'ero cadeia gwyriva'ea imyimyimbavi no. Nanime hovapytymbava nhovapytymba'vopavi upa. Igwete itanhuramuhġa jikyipavi cadeiapypeve'ġa hugwi. ²⁷ Igwete guarda'ga ma'ġi hepiaga hovapytymba'vogipyra. “O'emba ġa ji hugwi ogwovo ra'e,” ei ga

novġa. Nurġ ga ipyhygi itakyhea'javuhuva'ea tajjuka a'ero javo. ²⁸ Emo Paulo'ga nhi'iġa mondoahyi ga pe.

—Terejjikai, ei ga ga pe. A'ereki ore nhaporemo koro oroko, ei Paulo'ga ga pe.

²⁹ A'ero guarda'ga ei onhipavġive'ga pe:

—Eru yhyga ji ve, ei ga.

Igwete guarda'ga nhani ua ohyhyipava okyhyjiavo ġwaramo. Igwete ga renypy'andurugi Paulo'ġa pyri pepyry hete pe javo. ³⁰ Aerġ ga Paulo'ġa nderohoi pea hugwi. Igwete ga ei ġa pe:

—Marġ po ti ji imomborukari jirekote'varuhua ji hugwi nehġ? Marġ po ti ji hoi Tupana'ga pyri yvagi pe nehġ? ei guarda'ga ġa pe.

³¹ Igwete Paulo'ġa ei ga pe:

—Ejiko ti nhandepojykaharete'ga rehe Jesus Cristo'ga rehe. A'ero po ti ga imombori nderekote'varuhua nde hugwi nehġ. Aerġ po ti nde hoi Tupana'ga pyri nehġ no, ei ġa ga pe. Na jitehe po ti nerongapypeve'ġa nehġ no, ei ġa ga pe.

³² Igwete ġa Jesus'ga mombe'umbe'ui ga pe garongapypeve'ġa pe no. Igwete ġa hendukatui upa. ³³ A'ea rupi jitehe guarda'ga ġa nderohoi iheita ġanupġagwera. Nanime Paulo'ġa ga mobatizai. Aerġ ġa garongapypeve'ġa mobatizai no. ³⁴ Aerġ guarda'ga Paulo'ġa nderohoi ġwonga pe. Igwete ga imondoi mbatera ġa pe to'u ti ġa javo. Horyory ga ojikoga ġwaramo Tupana'ga rehe ġwongapypeve'ġa pavġi.

³⁵ Ko'emame pevove'ġa nduvihava'ġa ei soldados'ġa pe:

—Peho ti javo guarda'ga pe cadeia pe tomo'ġe ti ga Paulo'ġa jugwi.

Igwete ġa nduri imombe'gwovo ġanhi'iġa guarda'ga pe. ³⁶ A'ero ga imombe'ui Paulo'ga pe no.

—Orevivihava'ġa e'i javo pe me to'ġe ġa jugwi kiro, ei ga. Pejigwovo a'ero. Tupana'ga ti tapenderoho katu, ei ga ġa pe.

³⁷ Emo Paulo'ga e'i soldados'ġa pe:

—Po na rġi ġa ore mondouka, ei ga. Penduvihava'ġa ġwendu ġa'mbea ġa imbojateherame ite'varuhuva'ea ore rehe oji'i. Orenhi'iġa ki a'e te ġa nohenduvi oji'i, ei Paulo'ga ġa pe. Ndojari reki ore rehe novġa. Emo ġa ore nupanupġauka tehe ojipe'ġa ndovaki, ei ga. Ore ko romanosramo tuhġe oroko. Po ahe nonupauhġi te romanos'ġa hamo, ei Paulo'ga. Aerġ ġa ore mbuhurukatehei avo ore mongiavouka cadeia pype oji'i, ei ga. Kiro ġa ore mo'embotari ġandovakie'y naerġ? Po na rġi te, a'e ji, ei Paulo'ga ġa pe. Ġahġ tuhġe ti tuhu ore rerogwovo katu agwa hugwi nehġ, ei ga soldados'ġa pe.

³⁸ Igwete soldados'ġa hoi imombe'gwovo Paulo'ga nhi'iġa gwuvihava'ġa pe.

—A'iti tuhġe ġa romanosramo oko? ei ġanduvihava'ġa ġa pe.

—Nahġ tuhġe re ko ġa e'i ore ve, ei ġa.

Igwete ġa kyhyjihetei henduva.

—Xaho ti Paulo'ġa ma'ngoma'ngoga a'ero naerġ, ei ġa.

³⁹ A'ero ġa nduri Paulo'ġa pyri ja'javo katu ġa pe.

—Oroko te'varuhu ore pe me raji'i, ei ġa ġa pe.

Igwete ġa Paulo'ġa nderohoi cadeia hugwi.

—Pejigwovo kiro orecidade hugwi, e'ie'i ġa onhi'iġat-uavo Paulo'ġa pe.

⁴⁰ Igwete Paulo'ġa hoi cadeia hugwi a'ero. Lídiahëa rongha pe na'ë ġa hoi. Pevo ġa Jesus'gareheve'ġa ndepiagi. Igwete Paulo'ġa ei ġa pe:

—Pejiko hete ti Jesus'ga rehe jipi, ei ġa ġa pe.

Aerë Paulo'ġa hoi ogwovo cidade hugwi.

Paulova'ea oho Tessalônica pe

17 Igwete Paulo'ġa hoi pea rupi cidade de Anfípolis pe aerë Apolônia pe no. Aerë ġa vahemi ojipe'i pe no Tessalônica pe. Pevo tuvi judeus'ġa jatykahava. ² A'ero sábadu rupi Paulo'ga hoi ipype ġa pyri a'ero. A'ereki sábadu nanani ga hoi judeus'ġa jatykahava pype jipi. Três vezes Paulo'ga hogahoi pevove'ġa monhi'inhi'iġa aherembikwatijara rehe Tupana'ga mombe'uhava rehe. ³ Igwete ga imombe'ukatui javo ġa pe.

—Nahanahã ahe ei ikwatija hako, ei Paulo'ga. Cristo'ga manoa pe ahe ei a'ero tokwaha ti ga hahyva'ea omanomo javo. Cristo'ga kwerava pe ahe ei no tokwera'va ti ga omanoa hugwi javo, ei ga. Jesus'ga ko Cristoramo oko Tupana'ga remimbuhurukaramo. A'ereki gaha ahe nhi'po'ru pa ikwehe. Gaha ji amombe'u kiro pe me a'ero Jesus'ga, ei Paulo'ga ġa pe.

⁴ Igwete jara'ġa Paulo'ga nhi'iġa reroviari ga mbopogweavo ojikoty'a Paulo'ġa pavëi judeus'ġa. Na jitehe ko judeus'ġarüive'ġa – kiroki ġa ojiko Tupana'ga rehe. Grego ko ġanhi'iġa. He'yjuhuve'ġa Paulo'ġa mbopogwei ojikoty'a ġa pavëi. Kunhangwera'ġa na jitehe no onhimongyavo imbateve'ġa.

⁵ Judeus'ġa ki a'e te onhimyrö Paulo'ġa ndehe hepiagame Paulo'ġa mbopogwea. Nurã ġa okote'varuhuve'ġa nderuri ojipyri – kiroki ġa okoteheuhu oporavykye'yma jipi. Igwete ġa ġa mbojatykai ġa mbohakupukaita Paulo'ġa ndehe cidadepeve'ġa momymomyinauka. A'ero ġa hoahypavi Jasão'ga rongha pe tiheka ti Paulo'ġa javo.

—Tiroho ti ġa mytu'ë me ġandovaki, ei ġa ojohupe novã.

⁶ Ndohepiagi reki ġa Paulo'ga ipype. Silas'ga ġa ndohepiagi no.

—Jasão'ġa ti tipyhy a'ero Jesus'gareheve'ġa, ei ġa ojohupe.

A'ero ġa Jasão'ġa pyhygi ġa nderohyryryga ġa nderogwovo huvihava'ġa pyri. Igwete ġa ei ġa pe:

—Paulo'ġa iporayvaruhu ogwoogwovo ġagwyri pe nhaporemõ ġa momymomyina, ei ġa o'mbero ġa pe. Igwete ġa nduruhui kiro nhande pyri no. ⁷ A'ero Jasão'ga ġa mbuhurukari ġwonga pe ġa mombytavo ojipyri, ei ġa ġa pe. Ġa nhaporemõ nohendukatui nhanderuvihavuhu'ga nhi'iġa César'ga nhi'iġa. A'ereki ġa e'i: "Hajihave'ga aġwamo nhanderuvihavuhuro oko," ei ġa, ei ġa. "Jesus ko garera," ei Paulo'ġa, ei ġa ġa pe.

⁸ Onhi'iġame a'ea rehe ġa pe ġa imomymomyi huvihava'ġa py'a jara'ġa py'a no. ⁹ Igwete huvihava'ġa ei Jasão'ġa pe:

—Imbuhumbuhurame itambere'ia ore ve po ti ore pe mo'ëukari pe mondovouka a'ero, ei ġa. Pe ndekokaturame po ti ore imbuhura'javi peitambere'ia pe me a'ero nehë, ei ġa ġa pe.

Igwete Jasão'ġa imondo itambere'ia ġa pe. A'ero ġa Jasão'ġa mbopiro'yukari ġa mondovouka.

Paulova'ea oho Beréia pe

¹⁰ Kotihĩ ypytunimo Jesus'gareheve'ġa Paulo'ġa mondoukari cidade hugwi a'ero tophygyme ti ġa Paulo'ġa javo. Igwete Paulo'ga hoi pea rupi cidade de Beréia pe okovo Silas'ga pavëi. Ovahemame ġa jogwerohoi judeus'ġa jatykahava pype upa. ¹¹ Igwete Paulo'ġa imombe'umbe'ui ġa pe Tupana'ga nhi'iġa. Beréia-peve'ġa koji'i pyri hete reki Tessalõnicapeve'ġa hohe. A'ereki ġa ġwendu pota hete Tupana'ga mombe'ua. Paulo'ġa imombe'urame ġa ei ojohupe: "Tihepia ti imombe'ukatua." Nurã ġa hoi hepiaga aherembikwatijara jipi Tupana'ga mombe'uhava nahã reki ra'e javo.

¹² A'ero ġa heroviari ojikoga Jesus'ga rehe onhimongyavo. He'yive'ġa kunhangwera'ġa ojiko Jesus'ga rehe no imbateve'ġa. Grego ko ġanhi'iġa. Akwaimbae'ġa na jitehe grego ġanhi'iġa. Igwete ġa jikogi Jesus'ga rehe onhimongyavo. ¹³ Emo ojipe'ġa Paulo'ġa mombe'u judeus'ġa pe – perope Tessalônica pe.

—Paulo'ga oho Beréia pe raji'i, ei ġa. Kiro ga imombe'umbe'ui Tupana'ga nhi'iġa ġa pe no, ei ġa ġa pe.

Ikwahavame judeus'ġa hoi Beréia pe a'ero. Igwete ġa eġa'euhui Beréiapeve'ġa pe i'mbe hete Paulo'ga pe me javo. Nahã ġa he'yjuhuve'ġa momymomyi upa.

¹⁴ Nurã Jesus'gareheve'ġa Paulo'ġa mondoukaripei a'ero toho ti ga ypiahu pe javo. Emo Silas'ga opyta na'ë Beréia pe Timóteo'ga pavëi. Kiroki ġa Paulo'ga reroho – gweroho ġa ga ypiahu pe. ¹⁵ Aerë ġa ga rero'avi ga rerogwovo cidade de Atenas pe ga reja.

—Pejivy kiroġwe, ei Paulo'ga ġa pe. Pe'ji ti Silas'ga pe Timóteo'ga pe no kotihĩ ti ġa tuhu ji pyri avo, ei Paulo'ga ġa pe.

A'ero ga reja ġa herojivyri herogwovo.

Paulova'ea oho Atenas pe

¹⁶ Igwete Paulo'ga pytai Atenas pe Silas'ġa mboha'uva. He'yjuhuheteve'ea cidadepeve'ġa gwereko ha'angava ġwemimbohete'hara. Nurã Paulo'ga py'a oko tehe hepiagame. A'ereki pevove'ġa nombohetei Tupana'ga. ¹⁷ A'ero ga hoi judeus'ġa jatykahava pype Jesus'ga mombe'gwovo ġa pe. Igwete ga nhi'inhi'iġi ġa pe judeus'ġa pe judeus'ġarüive'ġa pe no – kiroki ġa ojiko Tupana'ga rehe. Ima'ëhai pe ga hogahoi jipi ja'javo pevove'ġa pe no. ¹⁸ A'ero ġa nduri Paulo'ga pyri – kiroki ġa ombo'e epicureu'ġa nhi'iġagwera rehe. Kiroki ġa ombo'e estóicos'ġa nhi'iġagwera rehe – ġa uhu ga

pyri no. Igwete ġa Paulo'ġa nhi'iġayvari a'ero. Jara'ġa e'i ojohupe:

—Gara rehe ga onhi'iġuhũ naerũ? ei ġa.

Jara'ġa e'i:

—Omombe'u po ga hajiheve'ġa yvagipeve'ġa ovuhu, ei ġa.

A'ea ġa ei. A'ereki Paulo'ga omombe'u Jesus'ga ġa pe. Omombe'u ga omanove'ġa mbogwerava no. ¹⁹ A'ero ġa Paulo'ga rerohoi vvytyruhua rehe Areópago rehe. Igwete ġa jatykai tihendu ganhi'iġa javo.

—Emombe'u kiroġwe ore ve enhimimombe'upyahua torohendu, ei ġa ga pe. ²⁰ A'ereki hajiheve'a'ea nde eromombe'u ore ve ore monhimomby'avo. Nurã torokwaha tuhẽ neremimombe'ua, oro'e ore nde ve, ei ġa.

²¹ A'ereki ġa nhaporemohomoni'inhĩ'ranuhũ jipi Atenaspeve'ġa hajiheve'ġa no – kiroki ġa u ġa pyri upa Atenas pe. Nane'ymi ġa imombe'umbe'ui mbaterapyahua ojohupeupe. Nanongara jate ġa ġwendu pota jipi no. Nurã ġa Paulo'ga rerohoi pevo to-mombe'u ga mbaterapyahua ore ve javo.

²² A'ero Paulo'ga ami ġapyteri pe vvytyruhua rehe Areópago rehe. Igwete ga ei Atenaspeve'ġa pe:

—Pembohete hete po pe yvagipe'ġa, ei ga. ²³ A'ereki jikwavame pehea rupi ji ahepiepia ha'angavaparavuhua imbohethava, ei ga ġa pe. Igwete ji hepiagi ikwava'ehava. Igweryi pe pe ikwatijari inoġa. “Oroapo ore agwa yvagipeve'ga pe orerembikwahave'yma'ga pe,” e'i penembikwatijaragwera, ei ga. Gaha pe pembohete ga kwahave'yma – gaha jitehe ji amombe'u kiro pe me. Tupana'ga reki ji amombe'u pe me, ei Paulo'ga ġa pe.

²⁴ —Tupana'ga – gaha oapo vyva vvyakotyva'eareheva'ea reheve – yvaga jaramo ko ga rekoi vyva jaramo no, ei ga. Ga ko nduvi vvyakotyve'ġa nemiapoa pype ombohethava pype, ei ga ġa pe. ²⁵ Ga gwereko pa mbatera ojive. Nurã ga ndojikogi vvyakotyve'ġa ndehe ji poko javo ġa pe. Gaha ko omongouka pa ahe. Igwete ga imbuhumbuhurukari mbatera ġa pe nhaporemohi, ei Paulo'ga ġa pe.

²⁶ —Tupana'ga oapo na'ẽ nhaneremboypya ojipejiva'ea hako, ei ga. Aerẽ ga ahe mbohetauhui huviha-va'ġa mongovo ġandehave'ġa pavẽi. Igwete ga ġa mboja'oja'ogi ġa mondovo ġagweryi pe nhaporemohi, ei ga. Ġa'apoa renonde Tupana'ga e'i jipe oyvyteri pe hako: “Nahanahã po ti ġa pe nehẽ. Aerẽ po ti nahã nehẽ,” ei ga. “Pevo gwe ti ġa toko nehẽ,” ei ga. A'ea Tupana'ga e'i oyvyteri pe hako, ei Paulo'ga ġa pe. ²⁷ Nahanahã Tupana'ga japoi ġa nderekovo tajireka ti ġa javo. “Ji repia po ti ġa ji rekarama nehẽ,” ei Tupana'ga hako, ei ga. Irupe rui reki Tupana'ga oko nhande hugwi, ei Paulo'ga ġa pe. ²⁸ A'ereki “gaha nhande mongonhande mbovavagauka,” ei ġa. A'ea pe pegwryipeva'ea ei ikwatija no: “Nhande vehevi ko Tupana'ga ra'yramo xako,” ei ahe, ei Paulo'ga ġa pe.

²⁹ —Tupana'ga ra'yramo nhande rekoro ġwaramo ndia'ei po nhande a'ero hamo: “Tupana'ga ko ġanemiapoa'java'ea ouro apopyra'java'ea prata apopyra'java'ea. Ita apopyra'java'ea ko ga.” Ndia'ei po a'ea ga pe

hamo, ei Paulo'ga imombe'gwovo ġa pe. ³⁰ Ymya ġa erame a'ea Tupana'ga pe ga imbogwawetena'ẽi ġanhi'ġa. A'ereki a'ea rupi ġa ndokwahavi ve. Emo ga nombogwawukara'javi ġandekote'varuhua kiro, ei ga. Kiroġwe ga ehetei vvyakotyve'ġa pe ġagweryi pe nhaporemohi: “Perojijyi pejeaporoġita pejipohia pejikote'varuhua hugwi,” ei Tupana'ga ġa pe, ei ga.

³¹ —Aerẽ mbapava koty po ti Tupana'ga Jesus'ga mbo'eukari ġandeporoġita pe nehẽ. A'ereki ymya ga e'i Jesus'ga pe: “Aerẽ po ti ndehe ere'e ġa pe nehẽ,” ei Tupana'ga ga pe. A'ea rupi katu po ti Jesus'ga ekatui ġa pe a'ero nehẽ ikwahava ġandeporoġitapyryva ojipe'ġa ndeporoġitate'varuhua nehẽ, ei Paulo'ga ġa pe. Tupana'ga okwahavukaripe Jesus'ga rembi'eaġwama vvyakotyve'ġa pe ikwehe. A'ereki ga ombogwera Jesus'ga mongovo, ei ga Atenaspeve'ġa pe.

³² Henduvame Paulo'ga nhi'iġa Jesus'ga kwerava rehe jara'ġa ga rerekomemui. Emo jara'ġa e'i:

—Torohenduva'ja ti nenhi'iġa a'ea rehe nehẽ.

³³ A'ero Paulo'ga hoi ġapytera hugwi ogwovo.

³⁴ Jara'ġa ojikoty'a Paulo'ga pavẽi ojikoga Jesus'ga rehe. Dionísio'ga – kiroki ga omoġita pevove'ġa ojipe'ġa pavẽi vvytyruhua rehe Areópago rehe jipi – ga ojikoty'a Paulo'ga pavẽi ojipe'ġa no Damárishã no.

Paulova'ea oho Corinto pe

18 Aerẽ Paulo'ga hoi pea hugwi Atenas hugwi ogwovo cidade de Corinto pe. ² Pevo ga Áquila'ga repiagi. Pontopeve'ġa gweryi pe Áquila'ga ari kako. Aerẽ ga hoi Itáliapeve'ġa gweryi pe upa. Pevo ga ruvi cidade de Roma pe Áquila'ga. Aerẽ ġanduvihavuhu'ga Cláudio'ga imondoi onhi'iġa Romapeve'ġa pe. Igwete ga ei:

—Judeus'ġa ti toho pa agwa hugwi Roma hugwi, ei ga ġa pe.

Áquila'ga ko judeuramo. Nurã ga hoi Itáliapeve'ġa gwerya hugwi a'ero ġwembirekohã pavẽi Priscilahã pavẽi. A'ero ġa nduri upa cidade de Corinto pe ikwehe. Pevo Paulo'ga Áquila'ġa ndepiagi a'ero. ³ Igwete ga ruvi ġa pyri tendas apovo. A'ereki Áquila'ġa na jitehe oporavyky a'ea rehe no. Tapy'ynhapira pyvõ ġa japoi tendas aherapyjamo tipyhy ti itambere'ia a'ea rehe javo. Nurã Paulo'ga ruvi ġa pyri tendas apovo jipi.

⁴ Sábado rupie'ymi Paulo'ga hoi ġajatykahava pype. Igwete ga ġa monhi'inhĩ'heteti judeus'ġa judeus'ġarũive'ġa no – kiroki ġa grego ġanhi'iġa.

—Perovia ti nhiremimombe'ua pe me, ei ga ġa pe. A'ereki ji amombe'u katu javo.

⁵ Aerẽ Silas'ga ruri Macedõniapeve'ġa gwerya hugwi Timóteo'ga pavẽi. Ġa ndurame Paulo'ga pyri Jesus'ga mombe'ua rehe jate Paulo'ga poravykyi a'ero. Igwete ga ei judeus'ġa pe:

—Jesus'ga ko Cristoramo oko Tupana'ga remimbuhurukaramo, ei ga ġa pe.

⁶ Emo judeus'ġa Paulo'ga rayvari o'ete'varuhuavo ga pe. Nurã Paulo'ga imbovavagi opira nahã ti ji hepiukari ġandekote'varuhua javo.

—Napehendupotari pe nhinhi'iġa, ei Paulo'ga ġa pe. Po ti pe hoi hahyva'ea ruvihava pype nehĕ, a'ero po ti pe napembojari pejihoa ji rehe nehĕ. A'ereki ji amombe'u katu pe me pe momoranduva, ei ga. Pe tuhĕ po ti pe nhimomboruka hahyva'ea ruvihava pype nehĕ, ei ga. Aġwamo po ti ji hoi judeus'ġarūive'ġa pyri a'ero Jesus'ga mombe'gwovo ġa pe jipi nehĕ, ei Paulo'ga ġa pe.

⁷ A'ero ga hoi ġa hugwi ogwovo. Igwete ga hoi judeu'garūive'ga ronga pype Tício Justo'ga ronga pype. Garonga judeus'ġa jatykahava ppyvo oko. Ojiko ga Tupana'ga rehe Tício Justo'ga. Igwete Paulo'ga hoi garonga pype. ⁸ Aerĕ Paulo'ga Jesus'ga mombe'umbe'ui pevove'ġa pe. Igwete Crispo'ga – kiroki ga huvihavamo oko ġajatykahava pype – kiro ga jikogi Jesus'ga rehe ġ-wongapypeve'ġa pavĕi. Na jitehe Paulo'ga nhi'iġa renduvame he'yive'ġa jikogi Jesus Cristo'ga rehe Corintopeve'ġa. A'ero Paulo'ġa ġa mobatizaukari ġa nderekovo.

⁹ Aerĕ Jesus'ga nhi'iġi Paulo'ga pe gakiri pe ypytunimo. Igwete ga ei ga pe:

—Terekyhyji ti ġa hugwi, ei ga ga pe. Terepigi ti imombe'gwombe'gwovo ġa pe. ¹⁰ A'ereki jiji ko ako nde pyri, ei Jesus'ga. Nombohahyukari po ti ġa nde ve nehĕ. A'ereki jireheve'ġa he'yjuhu avo cidade pe, ei ga Paulo'ga pe.

¹¹ Igwete Paulo'ga ġa mbo'embo'ei Jesus'ga mombe'ua rehe. Ojipeji kwara ga ruvame pevo. ¹² Irūa mbytera rupi judeus'ġa jatykai Paulo'ga rehe ga pyhyga ga rerogwovo Gálio'ga pyri. Gálio'ga ko pevove'ġa governador'ga Acaiapeve'ġa gwyrri pe. Igwete judeus'ġa Paulo'ga rerohoi ga pyri te'i ti ga Paulo'ga reaporoġita pe javo. ¹³ Igwete ġa ei Gálio'ga pe:

—Agwa'ga e'i ahe ve: “Nahã po ti pe Tupana'ga mbohetei hamo,” ei Paulo'ga, ei ġa. Na rūi reki oreramona'ha'ea ore mbo'ei hako, ei ġa Gálio'ga pe.

¹⁴ Paulo'ga nhi'iġwerĩrame kiro Gálio'ga ei judeus'ġa pe:

—Po Paulo'ga rekote'varuhuro, a'ero po ji henduka-tui penhi'iġa hamo pe imbojaramo ga rehe hamo, ei ga ġa pe. ¹⁵ Emo pe ga rayva garemimbo'ea rehe penamonhava'ea nhi'iġagwera rehe no, ei ga. Pe tuhĕ ti pemohiġatu a'ea a'ero. Ji nda'ei tuhĕ nanongara pe, ei Gálio'ga ġa pe.

¹⁶ Igwete ga ġa momborukari onga hugwi. ¹⁷ A'ero ġa nhaporemō Sóstenes'ga pyhytehei – kiroki ga huvihavamo oko judeus'ġa jatykahava pype. Igwete ġa ga pyhygi ga nupanupamo pevo onga ppyvo. Gálio'ga ombogwavete reki ga nupanupãrame.

Paulova'ea ojivrya'ja Antioquia pe

¹⁸ He'yi Paulo'ga pytai pevo Jesus'gareheve'ġa pyri. Aerĕ ga hoi ġa hugwi.

—Xaho ti Síriapeve'ġa gwyrri pe, ei ga Áquila'ga pe Priscilahĕa pe no.

—Xaho ti a'ero, ei ġa.

Ġa horame cidade de Cencreía pe Paulo'ga nhi'iġi Tupana'ga pe a'ero.

—Nahanahã po ti ji rekoi nehĕ, ei ga Tupana'ga pe. Nahã jirekorame po ti ji ndakytuukara'javi ji'ava nehĕ, ei ga.

A'ero ga nhiapinukari na'ĕ pevo. Aerĕ ġa nhinhaġi itayharuhua pype ogwovo. ¹⁹ Ġa vahemame cidade de Éfeso pe Paulo'ga hoi Áquila'ġa ndeja. Igwete ga hoi na'ĕ judeus'ġa jatykahava pype onhi'inhi'iġa ġa pe.

²⁰ Aerĕ Jesus'gareheve'ġa ei Paulo'ga pe:

—Koji'i epyta ore pyri, ei ġa ga pe novia.

²¹ —Kiro ji hoi tuhĕ, ei ga ġa pe.

Ohorame ġa hugwi ga ei:

—Tupana'ga ipotaramo po ti ji rura'javi pe pyri nehĕ, ei ga ġa pe.

Igwete ga avi itayharuhua pype ojipe'ġa pavĕi herogwovo Éfeso hugwi.

²² Aerĕ Paulo'ġa hoi ovahema cidade de Cesaréia pe o'eamo. A'ero ga hoi pea rupi Jerusalém me. Oho ga jiji onhi'iġa Jesus'gareheve'ġa pe. Aerĕ ga hoi Antioquia pe Síriapeve'ġa gwyrri pe. ²³ Mbaigwe ga ruvi pevo ġa pyri. Pea hugwi ga hogahoi imbojoapiapiavo cidades ogwovo Galáciapeve'ġa gwyrri rupi Frígiapeve'ġa gwyrri rupi no. Igwete ga Jesus'gareheve'ġa mbojiko-hetei Jesus'ga rehe.

Apolova'ea omombe'u Jesus'ga

²⁴ Aerĕ Apolo'ga hoi cidade de Éfeso pe. Ga ko judeuramo cidade de Alexandriapeve'ga. Onhi'iġatu Apolo'ga imombe'urame mbatera. Ikwatijara ga okwaha hete Tupana'ga mombe'uhara. Ojipe'ġa ombo'e ga Jesus'ga nhi'iġarupiva'ea rehe. Emo ga ndokwahapavi ve Jesus'ga mombe'ua. João Batistava'ea nhi'iġa rehe jate ġa Apolo'ga mbo'e – kia ko João Batistava'ea omombe'u ġa pe Jesus'ga mombe'urame ahe ġa mobatizaramo yhya pyvō jipi. A'ea jate Apolo'ga okwaha a'ero. Igwete Apolo'ga hoi Éfeso pe. Pevo ga ġwembikwahava imombe'uhetei ġa pe Jesus'ga mombe'gwovo. ²⁶ Aerĕ ga hoi judeus'ġa jatykahava pype ġa mbo'embo'eavo ġa pojihuve'yima. Igwete Priscilahĕa henduvi ganhi'iġa Áquila'ga pavĕi. A'ero ġa Apolo'ga rerohoi ġ-wonga pe. Kiro ġa Tupana'ga nhi'iġarupiva'ea mombe'ukatupavi a'ero ga mbo'eavo.

—Nahanahã po Tupana'gareheve'ġa ndekoi hamo, ei ġa ga pe.

²⁷ Aerĕ Apolo'ga ei Jesus'gareheve'ġa pe:

—Kiro po ti ji hoi Acaiapeve'ġa gwyrri pe nehĕ.

—Eho ti a'ero, ei ġa ga pe.

Igwete ġa ikwatijari imondovouka onhi'iġa pevove'ġa pe Jesus'gareheve'ġa pe.

—Pembuhuruka katu ti Apolo'ga pejiipyri, e'i ġanembikwatijara.

A'ero Apolo'ga herohoi ġanembikwatijara imondovo ġa pe. Pevo ga ġa pokopokogi ġa nderekovo – kiroki ġa ojiko Jesus Cristo'ga rehe Tupana'ga remimombyryva ġwaramo ojive. ²⁸ Igwete Apolo'ga judeus'ġa monhi'inhi'iġi ja'javo ġa pe pevove'ġa ndovaki. Omombe'umbe'u ga ġa pe ikwatijara Tupana'ga mombe'uhara.

—“Nahã po ti Cristo'ga rekoï nehẽ Tupana'ga remim-buhurukara'ga nehẽ,” e'i ikwatijara, ei ga ãa pe. Na tuhẽ reki Jesus'ga rekoï ikwehe, ei ga. Nurã ore nhi-mombaragwahavi Jesus'ga rehe ga tuhẽ ko Cristoramo javo, ei ga ãa pe.

A'ea renduvame judeus'ãa nonhi'iãa'javi a'ero. A'ereki ga omombe'u katu.

Paulova'ea oho Éfeso pe

19 Apolo'ga ruvame Corinto pe ko Paulo'ga hoi Galáciapeve'ãa gwyrã rupi Frígiãpeve'ãa gwyrã rupi no. Aerẽ ga vahemi cidade de Éfeso pe. Pevo Paulo'ga ãa ndepiagi Jesus'gareheve'ãa. ² Doze ko ãa. Igwete Paulo'ga ei ãa pe:

—Pe jikogypyrame Jesus Cristo'ga rehe Tupana'ga ra'uva uhu pe pyri raikwehe? ei ga ãa pe.

—Ndorokwahavi a'ea, ei ãa. Norohendunhoãwenon-dei ore Tupana'ga ra'uva mombe'ua, ei ãa ga pe.

—Manongara rehe ãa pe mobatizai a'ero naerũ? ei ga ãa pe.

—João Batistava'ea remimombe'ua rehe ãa ore mobatizai ikwehe, ei ãa.

Igwete Paulo'ga ei ãa pe:

—João Batistava'ea ãa mobatizai ãa pohirame okote'varuhua hugwi, ei ga. Igwete ahe Jesus Cristo'ga mombe'ui israelitas'ãa pe jipi, ei ga. “Pejiko ti ga rehe – kiroki ga u pe pyri ji py'rovo Jesus Cristo'ga,” ei João Batistava'ea ãa pe, ei ga ãa pe.

A'ea Paulo'ga ei ãa pe pejiko jitehe ti Jesus'ga rehe javo.

A'ea renduvame ãa nhimobatizaukari opojykaharete'gareheva'ero Jesus Cristo'gareheva'ero. Paulo'ga pokopokogame ãa ndehe Tupana'ga ra'uva uhu ãa pyri ãa nderekokatuavo. A'ero hajihe ãanhi'iãa aherembikwahave'ãa'ea. Tupana'ga nhi'iãa ãa omombe'u no.

⁸ Aerẽ Paulo'ga hoi judeus'ãa jatykahava pype onhi'inhi'iãa ãa pe.

—Tupana'ga remimbuhurukara'ga uhu reki raikwehe Jesus'ga. Nurã ti pejiko ga rehe, ei ga. A'ero po ti Tupana'ga pe mongoi ojiheva'ero nehẽ, ei Paulo'ga ãa pe.

Três jahya rupi ga hogahoi ipype javo ãa pe ãa poji-huve'yma. ⁹ Emo jara'ãa noangarihu hendukatue'yma ganhi'iãa. A'ero ãa imbotegwetei Jesus'ga nhi'iãarupi-va'ea o'ete'varuhuavo jupe he'yjuhuve'ãa ndovaki. Nurã Paulo'ga hoi ãa ndeja ogwovo. Igwete ga Jesus'gareheve'ãa nderohoi ojupi. Ojipea pype onga pype ga ãa nderohoi a'ero ãa nderuva – perope Tira-no'ga ombo'embo'e ojiheve'ãa ãa nderekovo. Pevo Paulo'ga ãa nderohoi ãa monhi'inhi'iãa jipi. ¹⁰ Dois ga kwara mbo'ari ãa monhi'inhi'iãa ãa nderekovo. A'ero Ásiãpeve'ãa nhaporemõ henduvi Jesus'ga mombe'ua. Judeus'ãa ãwendu. Judeus'ãarũive'ãa ãwendu jitehe Jesus'ga mombe'ua.

Cevava'ea ra'yra'va'ea

¹¹ Igwete Tupana'ga japoukahetei Paulo'ga pe ahe-monhimomby'aheteva'ea. ¹² Tapy'ynhapira Paulo'ga rembipo'rua ãa herohoi ga hugwi. Tapy'ynhapi'ria ve-hevi ãa herohoi inoãa itetirũave'ãa ndehe kiro ipigi ãtatetirũãa ãa hugwi. Anhaãa ãa pojykarame ojipe'a ãa hugwi no. ¹³ Igwete jararamõ judeus'ãa – kiroki ãa ohooho anhaãa ipe'ape'avo ojipe'ãa hugwi jipi – kiro ãa ei ojohupe:

—Paulo'ga javijitehe ti tipe'a anhaãa ãa hugwi Jesus'ga renoina no, ei ãa.

Igwete ãa ei jupe a'ero:

—Jesus'ga – kiroki ga Paulo'ga omombe'u jipi – kiro ga ei pe me tojipe'a ti ãa hugwi javo.

A'ea ãa ei anhaãa pe.

¹⁴ Kiro Ceva'ga ra'yra'ãa ei no:

—Nhande ti xa'e anhaãa pe no.

Ceva'ga ko judeuramo oko mbatera kwava'ẽhara'ãa nduvihavamo. Sete gara'yra'ãa. Igwete Ceva'ga ra'yra'ãa ei anhaãa pe Jesus'ga renoina tojipe'a ti ãwembipojykahara'ga hugwi javo novãa. ¹⁵ Igwete anhaãa ei ãa pe:

—Ji ndajipe'ai ga hugwi penhi'iãa rupi jigwove'y, e'i ãa pe. Jesus'ga ji akwaha. Paulo'ga ji akwaha no. Oro pe, ji ndopokwahavi. Ndakoi'i'i ji penhi'iãa rupi, e'i ãa pe.

¹⁶ A'ero ga – kiroki ga anhaãa opojyka ga – a'ero ga pori Ceva'ga ra'yra'ãa ndehe nhaporemõ anhaãa popoakara rerekovo ãwaramõ. Igwete ga jigwarai ãa ndehe ãa nupanupamo ãapira mbotararaga. A'ero ãa ka'nhyimi ga hugwi opire'yma henonhana.

¹⁷ Igwete Éfeso'peve'ãa hendupavi ãanupanupãagw-era judeus'ãa judeus'ãarũive'ãa pavẽi. Ikwahavame ãa kyhyjipavi tihenoiteheyme ti Jesus'ga javo. Igwaig-wavete ãa Jesus'ga mboheteheitei a'ero. ¹⁸ Igwete Jesus'gareheve'ãa nduri onhimongyavo okote'varuhua imohema ãandovaki. ¹⁹ Kiroki ãa ipaji – kiro ãa ei a'ero xapohi pa nanongara hugwi javo. Igwete ãa herueruri inoãa opajia rupiara ikwatijara. Igwete ãa imbokaipavi pevove'ãa pyteri pe. Hepiagame ojipe'ãa ei:

—He'yjuhuheteva'ea ãa imondomondoï itambere'ia a'ea rehe nhaporemõ ikwehe novãa cinquenta mil itambere'ia, ei ãa imbokaipyra repiãa.

²⁰ Nanongara nhaporemõ gweroviaruka hete Tupana'ga mombe'ua ojipejipe'ãa pe. Igwaigwavete he'yjuhuve'ãa hendukatui ojikoga Jesus'ga rehe a'ero.

Éfeso pe ahe onhomomyi Paulova'ea rehe

²¹ Aerẽ Paulo'ga ei oyvyteri pe: “Kiro po ti ji hoi Macedõniãpeve'ãa gwyrã rupi Acaiapeve'ãa gwyrã rupi no,” ei ga. “Aerẽ po ti ji hoi cidade de Jerusalém me nehẽ. Pea hugwi ti taho tuhẽ hepiãa cidade de Roma no,” ei Paulo'ga oyvyteri pe.

²² Igwete ga opokohara'ãa mondonhoãwenon-dei Macedõniãpeve'ãa gwyrã pe Timóteo'ga Erasto'ga no. A'ea ja ga pytai jiji Ásiãpeve'ãa gwyrã pe okovo.

²³ A'ea rupi Éfesopeve'ġa nhomomymomyi Jesus'ga nhi'iġarupiva'ea rehe. ²⁴ A'ereki Demétrio'ga onhimonha'nga Paulo'ga rehe. Nurā ga onhipavēive'ġa mbojatykai ja'javo ġa pe. Demétrio'ga oapoapo pratava'ea ojipe'ġa pavēi jipi. Dianahēa ryrua ra'anga'via ġa oapoapo. A'ereki Dianahēa oko ġanemimbohete-haramo. A'ero ġa hugwi ojipe'ġa ipyhypyhygi hēaryrua ra'anga'via itambere'ia kwepyga ġa pe. A'ea rehe gwe Demétrio'ġa imono'ono'oġuhūi itambere'ia ojive ha'anga'via rehe. ²⁵ Igwete Demétrio'ga onhipavēive'ġa mbojatykai jara'ġa no – kiroki ġa oapo ha'anga'via jitehe prata pyvō. Igwete ga ei ġa pe:

—Timono'ono'ō nhande itambere'ia nhandejive nhanerembiapoagwera rehe jipi. Pekwaha pe a'ea, ei ga ġa pe. ²⁶ Pe pehepia kiro akoja'ga rura kokoty. Pe-hendu pe Paulo'ga remimombe'ua no, ei Demétrio'ga ġa pe. A'ereki ga e'i: "Aherembiapoa imbohete-hava ko Tupanamo rūi oko," e ko Paulo'ga, ei ga. Igwete Paulo'ga heroviarukaruhui onhi'iġa he'yjuhuve'ġa pe avo Éfeso pe, ei Demétrio'ga. Ġa pe jate rūi reki. Nhandegwyri pe nhaporemō ġa Paulo'ga mbopogweuhui ogwovo ganhi'iġa rupi onhimongyavo Ásia pe nhaporemō, ei ga ġa pe. ²⁷ Kiro po ti ġa ete'varuhupavi nhande japoramē ha'anga'via a'ero nehē, ei ga. A'ea jate rūi reki. Kiro po ti ġa ndokoa'javi Dianahēa ryrua rehe a'ero nehē. Ásiapeve'ġa nhaporemō ombohete hete Dianahēa jipi vyakotyve'ġa nhaporemō reki. A'ereki hēa huvihavuhu yvagipeva'ero, e'i tehe ga ġa pe. Emo ġa hopavame Paulo'ga nhi'iġa rupi po ti hēa ndahuvihava'javi a'ero nehē, ei Demétrio'ga ġa pe.

²⁸ Henduvame Demétrio'ga nhi'iġa ġa nhimboahivuhui Paulo'ġa pe a'ero. Igwete ġa eahyahivi.

—Huvihavuhu ko Dianahēa Éfesopevehēa, ei ġa.

²⁹ Igwaigwavete ġa nhimongyi ohapukapukaita cidade pe onhomomymomyina. Igwete ġa Gaio'ga pyhygi. Aristarco'ga ġa opyhy no. Ġa ko Paulo'garupive'ġa Macedôniapeve'ġa. Igwete ġa ġa pyhygi ġa nderohohayavo nhandaipe ongauhua pype – perope ġa ojatykatyka jipi. ³⁰ Ikwahavame Paulo'ga ei:

—Kiro ji hoi pevo ġa pyri nhinhi'iġa ġa pe, ei ga novīa.

Emo Jesus'gareheve'ġa nomondoukari ga ġapyteri pe. ³¹ Ojipe'ġa ombuhuruka onhi'iġa ga pe no huvihava'ġa.

—Terehoi ti ejjipiuka ongauhua pype, ei ġa ga pe.

A'ereki ġa oarō hete Paulo'ga. ³² Igwete ġa – kiroki ġa ojatyka pevo – kiro ġa hapukapukaitehei onhomomyina. Ohapukai paravuhu ġa upa. Emo koji'iheteve'ġa ei onhimongyavo: "Maraname nhande jatykauhutehei kiro nhandejupa naerū?" ei ġa ojohupe. ³³ Igwete judeus'ġa Alexandre'ga moanhani ga mondovo ġapyteri pe. Ga repiagame jara'ġa ei:

—Gaha reki.

Igwete Alexandre'ga pova'eġi ġa pe pepi te javo.

—Tamombe'u katu na'ē pe me, ei ga ġa pe novīa.

³⁴ Emo onhimombaragwahavame ga rehe jara'ġa ei:

—Ga ko judeuramo oko. Tihenduvyme ti ga a'ero, ei ġa ojohupe.

A'ero ġa eġa'epavi:

—Huvihavuhu ko Dianahēa Éfesopevehēa.

Kwara ipyryryma rupi duas horas rupi ġa jogwerohapukapukai a'ea javo.

³⁵ Aerē tavijara'ga ruri ġa mombiga ikwatijahara'ga. Igwete ga ei Éfesopeve'ġa pe:

—Tikwaha pa ko nhande hēaryrua rerekokatua – kiroki hēa huvihavuhetero oko Dianahēa, ei ga. Éfesopeva'ero nhande tireko katu hēaryrua hēara'angava no – kiroki ita ohi yvaga hugwi imbohete-havamo, ei ga ġa pe. ³⁶ Tikwaha pa nhande a'ea. Nurā po pe pigi hamo. Pejapyka katu ti, ei ga ġa pe. ³⁷ Agwa'ġa pe peru kiro novīa. Emo ġa nomimi reki mbatera nhandejatykahava hugwi. Ġa nombotegwetei reki hēa no nhaneremimbohete-harahēa, ei ga ġa pe. ³⁸ Po ti Demétrio'ġa imbojapotari ġa ndehe nehē, a'ero po ti ġa ġa nderohoi ġa mombe'gwovo huvihava'ġa pe nehē hamo, ei ga. Huvihava'ġa ndekorame imohiġatuavo po ti ġa ġa nderohoi ġa pyri imbojamboja ġa ndehe hamo, ei ga ġa pe. ³⁹ Po ti pe ikwahapotari ojipe'ia mbatera nehē a'ea pe po ti cidadepeve'ġa e'i ojatykarame nehē, ei ga ġa pe. ⁴⁰ A'e ji pe me: Kiro po ti nhanderuvihava'ga e'i nhande ve nehē: "Gara rehe tuhē pe jatykauhui pehapukapukaita?" e po ti ga nhande ve nehē, ei ga. Marāi po ti nhande ga pe a'ero nehē? ei ga. Nianhi'iġi po ti nhande nehē nhandepoyjayjare'yma ġwaramo nehē. A'ereki nhande xajatyka tehe reki, ei ga ġa pe.

⁴¹ Aerē ga ei ġa pe a'ero:

—Pekwaki'o ti kiro pejigwojigwovo, ei ga.

Cidadepeve'ġa opi pa a'ero ogwovo.

Paulova'ea ohoa'ja Macedônia pe Grécia pe no

20 Igwete Paulo'ga Jesus'gareheve'ġa mbuhurukari ojipyri. Igwete ga ġa mbojikohetei Jesus'ga rehe ja'javo ġa pe. Aerē ga ei ġa pe:

—Kiro po ti ji hoi Macedôniapeve'ġa gwyri pe nehē, ei ga ġa pe.

² Igwete ga hoi Jesus'gareheve'ġa pyri Macedôniapeve'ġa gwyrā rupi ogwovo. Igwete ga ega'ei ġa pe pejiko hete ti Jesus'ga rehe javo. Aerē ga hoi Gréciapeve'ġa gwyri pe. ³ Três jahya rupi ga ruvi pevo.

—Taho ti kiro Síriapeve'ġa gwyri pe, ei ga novīa.

Ġa nhinhaġwerīrame itayharuhua pype ojipe'ġa ei ga pe.

—Judeus'ġa nde juka pota kiro, ei ġa Paulo'ga pe.

Igwete ga ei:

—Pea rupi po ti ji hoi a'ero nehē jijivya Macedôniapeve'ġa gwyrā rupi jikwava nehē, ei ga.

⁴ Beréiapeve'ga oho ga rupi Pirro'ga ra'ya'ra'ga Sópatro'ga. Tessalônicapeve'ġa oho ga rupi no Aristarco'ga Segundo'ga pavēi. Derbepeve'ga oho no Gaio'ga. Timóteo'ga oho no. Ásiapeve'ġa oho no Tíquico'ga Trófimo'ga pavēi. ⁵ Ġahā oho na'ē ore renonde ore ra'aromo cidade de Trôade pe. ⁶ Ore rekorame cidade de Filipos pe judeus'ġa japo toryva. Nanongara rupie'ymi ġa i'ui pāo ndovuriva'ea. Japopavirē ore avi orogwovo Filipos hugwi. Cinco ore kiri ya rupi. A'ero ore vahemi

Trôade pe orerenondeve'ġa ndepiaga. Sete ore kiri pe-vo orojupa.

Paulova'ea oho Trôade pe mbapavamo

⁷ Sábado rupi ypytunimo ore jatykai Jesus'gare-heve'ġa pavēi onga jo'ajo'aruhu pe ti'u ti ojopyri javo. Igwete Paulo'ga nhi'inhi'iġi ġa pe. Igwaigwavete ga nhi'iġi ġa pe imboypyhajikatuavo. A'ereki ga oho pota pea hugwi ko'emame. ⁸ He'yi jyapehavuhua pevo jo'ajo'aruhu pe – perope ore orojatyka. ⁹ Oapy ga oina jurukwara rehe yvateva'ea rehe ipyahuve'ga Êutico'ga. Igwete ga ropehyiro Paulo'ga nhi'inhi'iġame. Igwaigwavete Êutico'ga ropehyiro okia. Kiro ga hiri mytu'ē me vyvvo upa. A'ero ġa nhani ojyva ga pyri. Ga pyhygame ġa ei:

—Omano ahe.

¹⁰ A'ero Paulo'ga jyvī onhinoġa ga rehe ga anhuvana ga mbogwerava.

—Tapembojui pejipy'a, ei ga ġa pe. Okwerava'ja ga kiro.

¹¹ Igwete Paulo'ga jiupira'javi pevo jitehe jo'ajo'aruhu pe. Igwete ga i'ui ore pavēi. Kirē koji'i ga nhi'inhi'iġi ġa pe imoġo'eamo. ¹² A'ero ga hoi ġa hugwi. Igwete ġa ipyahuve'ga rerohoi onga pe. Horyory ġa gambogwerava rehe.

Paulova'ea oho Mileto pe

¹³ Aerē Paulo'ga ei ore ve:

—Pe na'ē ti pe'a pejigwovo cidade de Assôs pe, ei ga. Pevo ti ji mbo'a ji rerogwovo nehē. A'ereki ji pea rupi aho pevo, ei ga ore ve.

A'ero ore hoi ga repiaga Assôs pe, ga mbo'avi ga rerogwovo cidade de Mitilene pe. ¹⁵ Pea hugwi ore hoi. Ko'emame ore vahemi ypa'ouhū me Quios pe. Ko'emame ore hoi ojipe'i pe Samos pe. Ko'emame ore hoi cidade de Mileto pe. ¹⁶ Ndorohoi reki ore cidade de Éfeso pe. A'ereki Paulo'ga ndohopotari pevo.

—Ndajipykopypotari ji Ásiapeve'ġa gwyri pe kiro, ei ga. A'ereki ji aho potarahi jigwovo Jerusalém me kiro. Tahepia tuhē ti toryva pevo nehē Pentecostes, ei ga ore ve.

Paulova'ea onhi'ġ Éfesopeva'ea pe

¹⁷ Mileto hugwi Paulo'ga onhi'iġa mondoukari Éfesopeve'ġa pe tuhu ti ġa ji pyri javo ġa pe.

—Tanhi'ġ na'ē ti Jesus'gareheve'ġa ndepiakatuhara'ġa pe, ei ga.

¹⁸ A'ero ġa nduri ga pyri ua. Igwete ga ei ġa pe:

—Pekwaha pe jireaporoġita jirekokatua pe pyri ji rurypyrame avo pegwyri pe Ásia pe ikwehe. Kiromo jate ji rekokaturamo, ei ga ġa pe. ¹⁹ Ji ndavy'ari jitekovo ikwehe. A'ereki judeus'ġa ombohahyuka hete ji ve. A'ereki ġa onhimbohovaja ji rehe, ei ga. Emo ji aporavyky hete jitekovo jipojykaharete'ga pe Jesus'ga pe ga mombe'gwovo pe me. Nanhimbohetei ji pepyteri pe, ei Paulo'ga ġa pe. ²⁰ Ndapojihuvī reki ji imombe'upava pe me mbatera – kiroki imombe'ua pe poko, ei ga.

Ndapojihuvī ji pe mbo'eavo Jesus'ga rehe ġandovaki penonga pype no, ei ga. ²¹ A'ea'e ji pe me nhaporemō jipi judeus'ġa pe judeus'ġarūive'ġa pe no. Perojijyi pe-jeaporoġita Tupana'ga rehe, a'e ji pe me, ei ga. Pepohi ti pejikote'varuhua hugwi. Pejiko ti nhandepojykaharete'ga rehe Jesus Cristo'ga rehe, a'e ji pe me no, ei Paulo'ga ġa pe.

²² —Kiro po ti ji hoi Jerusalém me a'ero nehē. A'ereki Tupana'ga ra'uva ji mondouka pevo, ei ga. Marā po ti ji rekoī pevo nehē? ²³ Ojigwarajuhu po ti ġa ji rehe ji mondovo cadeia pype nehē, ei ga. A'ea jate ji akwaha. A'ereki a'ea rehe Tupana'ga ra'uva ji momorandu ji imbojoapiapirame cidades jipi, ei Paulo'ga. ²⁴ Na ġa ji jukai a'ero nehē. Jipy'a ndokotehei reki a'ea rehe, ei ga. Nhiremimombe'ua rehe jate ji rekoī. Tamombe'umbe'ua pa ti ġa pe. A'ereki Jesus'ga jipojykaharete'ga e'i ji ve ikwehe: “Emombe'u ti ġa pe pyryva'ea. Tupana'ga pyryva ġa pe ti emombe'u ġa pe,” e ko ga ji ve, ei ga. Nurā ji tamombe'ua pa na'ē ġa pe Jesus'ga nhi'ġpo'ruavo nehē, ei Paulo'ga ġa pe.

²⁵ —Ahoaho ko ji pepyteri pe nhaporemō Tupana'ga mombe'gwovo ikwehe. “Peho ti Tupana'ga nhi'iġa rupi gareheva'ero,” a'e ji pe me ikwehe, ei ga. Emo po ti pe ndapehepiaga'javi jira'ba nehē, ei ga. Akwaha ji a'ea. ²⁶ Nurā ji ekatui pe me kiro. Po ti pe hoi hahyva'ea ruvi-hava pype nehē a'ea po ti pe napembojari ji rehe nehē. A'ereki ji amomorandu pa pe me a'ea rehe, ei ga.

²⁷ Ndapojihuvī ji imombe'upava pe me Tupana'ga remimbotarimova'ea, ei Paulo'ga ġa pe. ²⁸ Peko katu ti a'ero. Pereko katu pa ti Jesus'gareheve'ġa no, ei ga. A'ereki pe me Tupana'ga ra'uva e'i: “Pehepia katu ti Tupana'gareheve'ġa,” e'i. Pembo'embo'e ti ġa Tupana'ga nhi'iġa rehe jipi, a'e ji pe me, ei ga. A'ereki Tupana'ga opojyka ġa ojive gwa'yra'ga manoro ġwaramo ġa ndepykaramo, ei Paulo'ga ġa pe.

²⁹ —Tamombe'u ti kiro aerēva'ea pe me, ei ga. A'ereki ji akwaha penderekoaġwama. Ji horame pe hugwi po ti hajiheve'ġa nduri pepyteri pe nehē okote'varuhuve'ġa, ei ga. A'ero po ti ġa pe moandyandyi ġwembi'ea pyvō pe nderekote'varuhua-vo nehē, ei Paulo'ga ġa pe. ³⁰ Pepyteripeve'ġa vehevi po ti na jitehe nehē no. Ġa po ti i'mbe jara'ġa pe. A'ero po ti ġa nhimbopogweukari Jesus'gareheve'ġa pe nehē, ei ga. ³¹ Pehepia ti a'ero penhimoandyjukare'yama ġa pe nehē, ei ga ġa pe. Tapemoka'nhyimi ti nhinhi'iġagwera pe me. A'ereki trēs ji kwara mondoi pe moġitapava ikwehe. Arimo ji pe moġitai. Ypytunimo na jitehe ji pe moġitai jijehe'gwovo nhi'aġataruhuramo pe ndehe, ei ga ġa pe.

³² —Kiro ji ei pe me a'ero: Tupana'ga ti tapendereko katu. Tupana'ga pyryva mombe'ua ti tapendereko katu nohō, ei ga. A'ereki gaha pe mbojiko hete Jesus'ga re-he pe mbo'eavo. Aerē po ti Tupana'ga imombyryvi pe me nehē no ga imombyryvame ojijeve'ġa pe nhaporemō nehē, ei Paulo'ga ġa pe. ³³ Nahā ko ji rekoī pe pyri ikwehe, ei ga. Ji ndapotari ojipe'ġa apoa ouro prata re-heve ikwehe. Ġapira ji ndapotari no, ei ga. ³⁴ Pekwaha pe jiporavykyagwera. Jipoa pyvō tuhē te ji aporavyky

ipyhyga mbatera jijive. A'ero ji imondo mbatera jiji-
jipyrive'ġa pe no, ei ga. ³⁵ Ahepiuka pa ji pe me ikwehe.
Nhandeporavykyagwera ikwepykava pyvō po nhande
imbatere'ŷve'ġa pokogi a'ero hamo, ei ga. Timo-
ka'nhymyme ti Jesus'ga nhi'iġagwera nhandepojy-
harete'ga nhi'iġagwera. A'ereki ga e'i ikwehe: "Nhan-
derory nhande ġa imbuhurame mbatera nhandejive.
Johe'i tehe nhande roryvamo nhande imondorame
mbatera ojipe'ġa pe," ei Jesus'ga ikwehe, ei ga.

³⁶ Nahā Paulo'ga ei ġa pe. Kirē ga renypy'andurugi
onhi'iġa Tupana'ga pe ġa pavēi. ³⁷ Igwete ġa Paulo'ga
rerojehe'opavi ga anhuvanhuvana ga rerekovo.
Ndovy'ahetei ġa ganhi'iġa renduvame. ³⁸ A'ereki ga e'i
ġa pe: "Aerē po ti pe ndapehepiaga'javi jira'oa nehē."
Igwete ġa ga rerohoi itayharuhu pe.

Paulova'ea oho Jerusalém me

21 Igwete ore hoi ġa hugwi a'ero oro'ava herogwo-
vo ypa'ouhūa rehei katu cidade de Cós rehei
katu. Ko'emame ore herohoi ojipe pe ypa'ouhū me
Rodes pe. Pea hugwi ore herohoi heroja cidade de Pá-
tara pe o'eamo. ² Pevo ore hepiagi ojipea itayharuhua
– kiroki oho ġwerī Feníciapeve'ġa gwyri pe. Igwete ore
avi a'ea pype herogwovo. ³ Aerē ore hepiagi ypa'ouhūa
Chipre orojohukoty. Igwete ore kwavi ipyvō orogwovo
Síriapeve'ġa gwyri pe. Pevo ore herojari cidade de Tiro
pe. A'ereki pevo ġa ġweno'embota mbatera itay-
haruhua hugwi. ⁴ A'ero ore ěi orogwovo Jesus'gare-
heve'ġa ndeka pevo ġa ndepiaga. Sete ore kiri ġa pyri
a'ero. Igwete ġa ei Paulo'ga pe tohoyme ti ga
Jerusalém me nehē javo novīa. A'ereki Tupana'ga
ra'uva omombe'u jipe ġa pe. "Tiruahū po ti Paulo'ga pe
Jerusalém me nehē," e'i. Emo Paulo'ga e'i ġa pe:

—Aho tuhē ti pevo nehē.

⁵ Aerē ihorame orohohava apiavo ore jivyri itay-
haruhu pe a'ero. ġa nhaporemo ore rerojivyri cidade
hugwi akwaimba'ero kunhangwera'ġa pavēi
gwa'yra'ġa pavēi no. Nhimbiari pe ore renypy'anduru-
pavi y'ytīga pype oronhi'iġa Tupana'ga pe. ⁶ Aerē:

—Kiro ore hoi, oro'e ore ġa pe.

Igwete ore ava'javi itayharuhua pype. A'ero ġa
jivyra'javi ġwonga pe ogwovo.

⁷ Igwete ore herohoi Tiro hugwi herogwovo cidade
de Ptolemaida pe. A'ero ore hoi Jesus'gareheve'ġa nde-
piaga ġa anhuvanhuvana. Ojipeji ore kiri ġa pyri.

⁸ Ko'emame ore hoi. Igwete ore hoi cidade de Cesaréia
pe. Igwete ore hoi Filipe'ga ronga pe orojupa. Ymya Fil-
ipe'ga ruvi Jerusalém me raikwehe. Gaha ko seteve'ġa
nde'yja'ga. ġa pe Jesus Cristo'ga moirūhara'ġa e'i raik-
wehe: "Ġahā ti toma'ē mbatera imbatere'ŷve'ġa pe
jipi," ei ġa ġa pe raikwehe. Filipe'ga ohoho Jesus'ga
mombe'gwovo ojipe'ġa pe no. ⁹ Quatro ko gara'yra'ġa
kunhangwera'ġa hambirekoe'ŷve'ġa. ġa na jitehe
omombe'umbe'u Tupana'ga nhi'iġa jipi. Igwete ore hoi
Filipe'ga ronga pe orojupa. ¹⁰ Mbohapyrete ore kiri pe-
vo ġa pyri. A'ero Ágabo'ga ruri Judéiapeve'ġa gwyra
hugwi Tupana'ga nhi'iġa mombe'uhara'ga. ¹¹ Kiro ga
ruri ore pyri ipyhyga Paulo'ga ku'ayvira ipukuhuva'ea.

A'ea pyvō ga jikupykwari. Ga jipokwari no. Igwete ga ei
ore ve:

—Gaku'ayvira ijara'ga mombe'gwovo ji ei: Nahā ti
judeus'ġa ga kwari Jerusalém me nehē, ei ga. A'ero po
ti ġa ga mondoukari judeus'ġarūive'ġa po pe nehē ga
pyhygauka nehē, ei ga. A'ea Tupana'ga ra'uva e'i, ei
Ágabo'ga ore ve.

¹² Henduvame ganhi'iġa ore ehetei Paulo'ga pe
pevove'ġa pavēi:

—Terehoa'javi ti Jerusalém me a'ero, oro'e ore ga pe
novīa.

¹³ Igwete Paulo'ga ei:

—Maraname pe jehe'ouhui ji rehe? Pe ji mbopyag-
wyruhu javo ji ve novīa, ei ga. Na ġa ji kwari ji jukavo
vehevi te a'ero nehē, ei ga. Ji ti aho jate tuhē pevo ne-
hē Jesus'ga rehe jipojykharete'ga rehe nehē, ei ga.

¹⁴ Ndokoi ga orenhi'iġa rehe.

—Nandejate ti toko Tupana'ga remimbotarimova'ea,
oro'e ore.

A'ero ndoro'ea'javi ga pe a'ea rehe.

¹⁵ Aerē ore herekokatupavi orombatera herogwovo
pea rupi Jerusalém me. ¹⁶ Jara'ġa ko oho ore rupi Ce-
saréia hugwi Jesus'gareheve'ġa. Igwete ġa ore rerohoi
Menasom'ga ronga pe. Ga pyri ore pytai. Ga ko
Chiprepeva'ero. Ymya ga jikogi Jesus Cristo'ga rehe. Ga
pyri ore pytaahi'vi orojupa.

Paulova'ea oho Tiagova'ea pyri

¹⁷ Ore vahemame Jerusalém me Jesus'gareheve'ġa
ndoryndoryvamo ore rehe. ¹⁸ Ko'emame Paulo'ga ore
rerohoi Tiago'ga repiaga. Jesus'gareheve'ġa nde-
piakatu'hara'ġa nhaporemo ojatya upa. ¹⁹ Igwete
Paulo'ga nhi'iġi ġa pe. A'ero ga imombe'upavi ġa pe
ohoagwera.

—Amombe'umbe'u ji Jesus'ga judeus'ġarūive'ġa pe,
ei ga. Nurā Tupana'ga ġa mbojikogukari ojihe, ei ga.
Nahanahā Tupana'ga rekoi ġapyteri pe a'ero ore ho-
rame ġa pyri, ei Paulo'ga imombe'upava ġa pe.

²⁰ Henduvame Paulo'ga nhi'iġa ko ġa Tupana'ga
mbohetei a'ero. Aerē ġa ei Paulo'ga pe:

—Oreirū, ehapia judeus'ġa kiro. He'yjuhu hete ko ġa
jikogi Jesus'ga rehe milhares. Moisésva'ea remim-
bo'eagwera rehe ġa ndekohetei reki tihendu katu pa ti
hamo javo, ei ġa Paulo'ga pe. ²¹ Igwete ojipe'ġa mbero
nde mombe'gwovo ġa pe, ei ġa. "Paulo'ga ko ombo'e
te'varuhu judeus'ġa nhaporemo – kiroki ġa u
judeus'ġarūive'ġa pyteri pe," ei ġa. "Paulo'ga e'i ġa pe:
'Pepohi ti Moisésva'ea remimbo'eagwera hugwi,' ei
Paulo'ga ġa pe," ei ġa heikwehe. "'Tapekytia'javi ti pe-
ja'yra'ġa nakwanha pi'ria,' ei ga," ei ġa. "'Tapekoa'javi ti
nhanderamohava'ea nhi'iġagwera rehe,' ei Paulo'ga
ġa pe," ei ġa heikwehe. Nahā ġa mbero reki nde
mombe'gwovo ġa pe, ei ġa imombe'gwovo Paulo'ga
pe.

²² —Marā po ti a'ero nehē? ei ġa Paulo'ga pe. Okwa-
ha po ti ġa nderura avo nehē. ²³ Nahā po ti nde rekoi
a'ero nehē, ei ġa. Quatrove'ġa oko ore pyri kiro. Ymya'i
ġa ei Tupana'ga pe: "Nahanahā po ti ore rekoi nehē," ei

ġa ga pe. Kiro ġa ndekoi tuhē a'ero ġwembi'eagwera rupi katu, ei ġa Paulo'ga pe. ²⁴ Eroho ti quatrove'ġa nhandejatykahavuhua pype a'ero. Ejipyhei ti pevo ġa pavēi nahā ti xanhimombyry Tupana'ga pe javo, ei ġa. Aerē ti epyhy mbiara quatrove'ġa ndepyga eitambere'ia pyvō. A'ea po ti ġa ikwava'eġukari Tupana'ga pe nehē. A'ero po ti ġa nhiapinukari nehē, ei ġa Paulo'ga pe. Judeus'ġa po ti nde repia pevo nehē. A'ero po ti ġa epavi nehē: "Nomombe'ukatui reki ġa Paulo'ga nhande ve. Oko katu tuhē reki ga Moisésva'ea remimbo'eagwera rupi okovo," e po ti judeus'ġa nde ve nehē, ei ġa Paulo'ga pe.

²⁵ —Oro judeus'ġarūive'ġa pe – kiroki ġa ojiko Jesus'ga rehe – ġa pe ore ikwatijari ikwehe, ei ġa ga pe. Igwete ore ei ġa pe: "Nahā po pe ndekoi hamo. Tape'ui ti ġambatera ikwava'eġame ha'angava pe ġwemimbohetechara pe," oro'e ore. "Hekoa tape'ui no," oro'e ore ġa pe. "Mbiara tape'ui ipore'ymame hekoa jugwi," oro'e ore. "Taperekoi ojipe'ġa nembireko'ġa," oro'e ore ġa pe ikwatija, ei ġa Paulo'ga pe.

²⁶ Ġanhi'iġa rupi Paulo'ga quatrove'ġa nderohoi ġa nderekovo. Ko'emame ga jipyhei ġa pavēi xanhimombyry ti Tupana'ga pe javo. Aerē ġa ki ojatykahavuhua pype. Igwete Paulo'ga imombe'ui mbatera ikwava'ēhara'ga pe.

—Orojipyhei ore ko, ei ga ga pe. Kiro sete po ti ore kiri nehē, ei ga. Aerē po ti ji imondoukari mbiara quatrove'ġa ndepyga ikwava'eġuka ġa pe imondovouka Tupana'ga pe nehē, ei Paulo'ga ga pe.

Ahe opyhy Paulova'ea

²⁷ Seis ko ġa kiri. A'ero judeus'ġa Paulo'ga repiagi ojatykahavuhua pype Ásiapeve'ġa gwyrivepe'ġa. Igwete ġa he'yjuhuve'ġa monhimboahivukatehei Paulo'ga pe ġa momymomyina. A'ero ġa Paulo'ga pyhygi ohapukaita gwe'yja'ġa pe judeus'ġa pe:

—Pejijo ore pokoga, ei ġa. A'ereki agwa'ga ko ohooho ġa mbo'epavuhua ite'varuhua'ea rehe, ei ġa. Nhande mbotegwete ga ja'javoteheuhu. "Tapehenduva'javi ti Moisésva'ea remimbo'eagwera," ei ga ġa pe, ei ġa. Nhandejatykahavuhua pe ga ete'varuhui no, ei ġa. A'ero ga kiro judeus'ġarūive'ġa nderuruhui ipype imbotegweteavo nhandejatykahavuhua Tupana'ga ronga, ei ġa ġa pe o'mbero.

²⁹ Nahā judeus'ġa etehei Paulo'ga mombe'gwovo. A'ereki ġa gwepia Trófimo'ga hoa cidade pe Paulo'ga rupi novīa. Trófimo'ga ko judeu'garūive'ga Éfeso'peve'ga. Hepiagame gahoa Paulo'ga rupi ġa etehei a'ero:

—Paulo'ga gweroho ga nhandejatykahavuhua pype, ei ġa javo tehe.

³⁰ Nahā judeus'ġa ei cidadepeve'ġa momymomyimbava Paulo'ga rehe. Igwete ġa nhaġanhani Paulo'ga pyhyga ga rerohyryryga ojatykahavuhua hugwi. Kotihī ġa hovapytymi ġa hugwi. ³¹ Kiro ġa Paulo'ga jukaġwerī. Emo ojipe'ġa oho imombe'gwovo soldados'ġa pe romanos'ġa pe. Igwete ġa ei soldados'ġa nduvihavuhu'ga pe:

—Jerusalémmeve'ġa nhaporemohimboahivuhuhuhapukapukahyavo, ei ġa ga pe.

³² Kotihī ga soldados'ġa nderuri ġanduvihava'ġa pavēi ġa nenonhana he'yjuhuve'ġa pyteri pe Jerusalémmeve'ġa pyteri pe. Soldados'ġa ndepiagame ġa Paulo'ga nupambigi a'ero opohia ga hugwi. ³³ Igwete soldados'ġa nduvihavuhuhu'ga ruri Paulo'ga pyhyga ga kwaruka itanhuramuhūa pyvō mokōiva'ea pyvō.

—Ma'ġa koro? ei ga. Ma gara rehe pe ga nupanupāuhui? ei ga ġa pe.

³⁴ Ojoatyatyvi ġanhi'iġa ga pe ġa hapukahyrame onhimongyavo. A'ero ga ndokwahavi reki maranuhū javo. Nurā ga Paulo'ga rerohoukari soldados'ġa nongauhua pype. ³⁵ Ga rerovahemame ojiupihava rehe ġa ojatyi'varimo ga rerohoi he'yjuhuve'ġa hugwi onhimboahiheteve'ġa hugwi topyhygahayme ġa ga javo.

³⁶ A'ereki ġa ohoohoji ġa ndeviri ohapukahyavo pejuka ga javo novīa.

Paulova'ea onhimombe'u judeusva'ea pe

³⁷ Gwerohoġwerīrame ongauhua pype Paulo'ga ei soldados'ġa nduvihavuhuhu'ga pe:

—Tanhi'ī na'ē ti nde ve, ei ga ga pe.

Igwete ga ei Paulo'ga pe:

—Erekwaha nde Gréciapeve'ġa nhi'iġa naerū? ³⁸ Nde ko Egitopeve'ga rūi naerū? – kiroki ga ymya he'yjuhuve'ġa monhimboahivi nhanderuvihava'ga pe ġa momymomyina, ei ga. Igwete ga quatro milve'ġa nderohoi ongae'yi me iporujukauhuve'ġa. Nde ko ga rūi naerū? ei ga Paulo'ga pe.

³⁹ —Ji ko a'ea rūi, ei Paulo'ga. Judeuramo ko ji. Cilícia ko jigwyrā, ei ga. Cidade de Tarso pe huvihavuhuhu pe ji ari kako, ei ga. Na ji nhi'iġi kiro ġande'yjuhua pe, ei ga ga pe.

⁴⁰ —Enhi'ī ti a'ero ġa pe, ei ga ga pe.

A'ero Paulo'ga ami ġajiupihava rehe. Igwete ga pove'eġi ġa pe ji rendu ti javo. A'ero ġa pipavi upa. Igwete judeus'ġa nhi'iġimo tuhē ga ei onhimombe'gwovo ġa pe.

22 Igwete Paulo'ga ei:

—Nhiirū, peymyana, pejapyaka ti nhinhi'iġa rehe ji nhimombe'ukaturame pe me, ei ga. A'ereki ji ndakote'varuhui jitekovo, ei ga ġa pe.

² Judeus'ġa nhi'iġimo tuhē ga ei ġa pe. Nurā koji'i ġa pigi a'ero ganhi'iġa renduva. Igwete ga ei ġa pe:

³ —Jihi ko ji judeuramo ako, ei ga. Cilícia ko jigwyrā.

Cidade de Tarso pe ko ji ari kako. Aerē ji nhimomboakari avo Jerusalém me kako, ei ga. A'ea rupi Gamaliel'ga ji mbo'embo'ekatui Moisésva'ea remimbo'eagwera rehe – kiha tuhē nhaneramonhava'ea omombe'u, ei ga. Nhiremimbotarimo ji poravykyhetei Tupana'ga pe ikwehe. Pehepia ko pe na jitehe peko pa ga rehe, ei Paulo'ga ġa pe. ⁴ A'ea rupi ji jigwarajuhui Jesus'ga nhi'iġarupive'ġa ndehe ġa jukauka ikwehe. Akwaakwaruka ji ġa mondovouka cadeia pype ġa mongiuka akwaimbae'ġa kunhangwera'ġa no, ei ga.

⁵ Mbatera kwava'ēhara'ġa nduvihavuhuhu'ga okwaha

tuhē jireaporoġita ji repiaga ikwehe judeus'ġa moġita-hara'ġa pavēi. Ġahā okwatija nhandere'yja'ġa pe Damascopeve'ġa pe ji mombe'gwovo ikwehe. A'ea ji hero-hoi tapyhy ti Jesus'gareheve'ġa javo. Takwatakwa ti ji ġa nderojivya Jerusalém me tambohahyuka ti ġa pe nehē javo, a'e ji ikwehe novīa, ei Paulo'ga ġa pe.

Paulova'ea omombe'u gweaporoġita rerojijyagwera

⁶Igwete Paulo'ga ei ġa pe:

—Ahaji katu ji vahēġwerīrame Damasco pe kotihī turi ji ve hendy'javuhuva'ea yvaga hugwi, ei ga. Hendy'javuhu hete. Ipyteri pe ji rekoi a'ero, ei ga. ⁷A'ea ji mombo yvyvo ji noġa. Igwete ji henduvi ganhi'iġa jiji, ei ga. “Saulo, Saulo! Maranuhūrame nde imbohahyukari ji ve?” ei ga ji ve, ei Paulo'ga.

⁸—“Manamo pe?” a'e ji ga pe.

—“Ji ko Jesusramo Nazarépeva'ero ako. Ji ve nde erembohahyuka,” ei ga ji ve, ei Paulo'ga ga pe.

⁹—Jirupive'ġa gwepia hendy'javuhuva'ea novīa. Emo ġa ndokwahavi ganhi'iġa ji ve, ei ga. ¹⁰Igwete ji ei Jesus'ga pe: “Marā po ti ji rekoi a'ero nehē?”

—“Epo'ā ti egwovo kiro Damasco pe. Pevove'ga ti omombe'u pa nhiremimbotarimova'ea nde ve nehē nderekoaġwama nehē,” ei ga ji ve, ei Paulo'ga ġa pe.

¹¹—Hendy'javuhuva'ea ombogwe reki jireakwara, ei ga. A'ero jirupive'ġa ji popyhygi ji rerogwovo Damasco pe ikwehe, ei ga imombe'gwovo ġa pe. ¹²Aerē Ananias'ga ruri ji pyri, ei ga. Ġwendu katu ga Moisésva'ea remimbo'eagwera jipi. Ombohete hete ga Tupana'ga no, ei ga. “Pyri hete ko Ananias'ga,” ei judeus'ġa ga pe pevove'ġa, ei ga. Igwete ga ruri ji pyri o'ama. “Nhiirū, Saulo,” ei ga ji ve. “Ehepiakatua'ja ti kiro,” ei ga, ei ga.

—Kotihī ji ga repiakatui reki a'ero, ei Paulo'ga ġa pe.

¹⁴Igwete ga ei ji ve: “Tupana'ga nhaneramonhava'ea remimbohete'hara'ga e'i jipe nde ve tokwaha ga nhiremimbotarimova'ea javo,” ei ga ji ve. “Tohepia ti ga pyryheteve'ga Jesus'ga ganhi'iġa tuhē henduva, e'i jipe Tupana'ga nde ve,” ei Ananias'ga ji ve, ei ga.

¹⁵“Kiro po ti nde akoja'ga mombe'umbe'ui a'ero nehē ġa pe nhaporemō nehē. Nerembiepiaga po ti nde eremombe'u nehē neremienduva nehē no,” ei ga ji ve.

¹⁶“Maraname nde mbegwehuro a'ero kiro?” ei ga ji ve, ei Paulo'ga. “Haite. Enhimobatizauka ti kiro. Ere ti nhandepojykaharete'ga pe tomombo ti ga nderekote'varuhua nde hugwi nehē,” ei ga ji ve, ei Paulo'ga ġa pe onhimombe'gwovo.

Paulova'ea hoagwera judeus'ġarūiva'ea pyri

¹⁷Igwete Paulo'ga ei ġa pe no:

—Aerē ji jivyra'javi avo Jerusalém me ikwehe, ei ga. Igwete ji hoi nhandejatykahavuhua pype nhinhi'iġa Tupana'ga pe, ei ga. ¹⁸Ji nhi'iġame ga pe jipojykaharete'ga jipiukari ji ve. Igwete ga ei ji ve: “Haite ti egwovo Jerusalém hugwi,” ei ga. “A'ove'ġa po ti ndogweroviari nenhi'iġa ji mombe'urame nehē,” ei ga ji ve, ei Paulo'ga.

¹⁹—Igwete ji ei ga pe: “Gwerovia po ti ġa nhinhi'iġa nde mombe'urame nehē ovuhu,” a'e ji ga pe novīa. “A'ereki ġa okwaha tuhē jirojijyagwera. A'ereki ji ajigwarajypy ġa ndehe – kiroki ġa ojiko nde rehe,” a'e ji ga pe, ei ga. “Aho ji ojipejipea pype orejatykahava pype ġa pyhygauka ġa nupanupamouka ġa mondovouka cadeia pype ikwehe,” a'e ji, ei Paulo'ga. ²⁰“Oro Estêvão-va'ea no,” a'e ji. “Ahe nde mombe'urame ġa ahe jukai ikwehe. Emo jiji ko a'ā reki pevo ġa pyri na ġa ga jukai tuhē javo,” a'e ji ga pe, ei ga. “Ġapira ji areko katu ahe jukarame. A'ereki ġa gweyi opira ita imombo ahe rehe,” a'e ji ga pe, ei Paulo'ga ġa pe. “Jerusalémmeve'ġa okwaha jirekote'varuhagwera a'ero. Kiro ji imombe'ukaturame ġa pe jijiroyjyja po ti ġa heroviari nhinhi'iġa nde mombe'urame nehē,” a'e ji jipojykaharete'ga pe novīa, ei Paulo'ga ġa pe.

²¹—“Ndogweroviari tuhē ti ġa nehē,” ei jipojykaharete'ga ji ve. “Heregwovo avo hugwi. Jiji nde mondouka kiro irupe judeus'ġarūive'ġa pyri nehē,” ei ga ji ve. “Ġa pe ti nde ji mombe'ui nehē,” ei ga ji ve ikwehe, ei Paulo'ga ġa pe onhimombe'gwovo.

²²Nahā Paulo'ga nhimombe'ui ġa pe. Ojapyaka naē ġa Paulo'ga nhi'iġa rehe novīa. Emo Paulo'ga e'i ġa pe: “Ji mondouka po ti ga judeus'ġarūive'ġa pyri nehē,” ei ga. Nurā ġa nohendupotara'javi ga onhimbohahivuhua-vo ga pe. A'ero ġa hapukapukajahyi.

—Pejuka ga. Omano po ga hamo, ei ġa ohapukapukaita upa.

²³Igwete ġa tapy'ynhapira imbovavavavagi oko te'varuhu hete ga javo. Otimbyguhua ġa omombomombo onhimbohahivuhuheteavo. ²⁴Nurā soldados'ġa nduvihavuhu'ga ga rerohoukari ongauhua pype.

—Maranuhūrame ġa hapukajuhuatetei ga rehe naerū? ei ga.

Nurā ga ei soldados'ġa pe:

—Penupanupā ga mbiara pira apopyra pyvō tomombe'u ti ga nhande ve okote'varuhua, ei ga ga pe.

²⁵A'ero ġa ga pokwari tinupā ga javo. Opokwarame Paulo'ga ei soldados'ġa nduvihava'ga pe – kiroki ga o'ā ga ypyvo:

—Tanhinupāi ti, ei ga ga pe. A'ereki ji ko romanoramo, Romapeve'ġa'java'ero ako. Po ahe nonupāi te romanos'ġa hamo, ei ga. Pe ndajirerohoi ve juizes'ġa pyri tonhimombaragwaha ti ga Paulo'ga rekote'varuhua rehe javo. Ġa nde'i tuhē ji ve oja nde rehe jave'yma, ei ga. Tanhinupāi ti a'ero, a'e ji pe me, ei Paulo'ga ga pe.

²⁶Henduvame ganhi'iġa soldado'ga hoi javo gwuvihavuhu'ga pe.

—Terenupāukara'javi ti ga! A'ereki ga romanoramo oko, ei ga.

²⁷A'ero garuvihavuhu'ga ruri Paulo'ga pyri.

—Enhimombe'u katu ji ve. A'iti romanoramo nde rekoi? ei ga ga pe.

—A'ea ko ji, ei Paulo'ga ga pe onhimombe'gwovo.

²⁸Igwete ga ei Paulo'ga pe:

—Na jitehe ko ji romanoramo. A'ereki he'yjuhu reki ji imondoi itambere'ia a'ea rehe ikwehe, ei ga ga pe.

—Ji namondoi tuhē itambere'ia hehe, ei Paulo'ga. Jiruva'ga ko romanoramo. A'ea jitehe ko ji a'ero, ei ga ga pe.

²⁹ Nanime ġa jipe'ai Paulo'ga hugwi – kiroki ġa onupā gwerevi ga tomombe'u ti ga okote'varuhua javo. Igwete soldados'ġa nduvihavuhu'ga e'i:

—Romanoramo reki ga oko, ei ga. Mbaria po ji ga kwarukatehehui ra'e! ei ga okyhyjiavo.

Paulova'ea e'i judeus'ġa moġitaharava'ea pe

³⁰ Ko'emame soldados'ġa nduvihavuhu'ga ei:

—Ma gara judeus'ġa omboja Paulo'ga rehe naerū? ei ga. Tahendu ti ġanhi'iġa ikwahava, ei ga.

Igwete ga judeus'ġa moġitahara'ġa mbojatykaukari. Ġa jatykapavame mbatera kwava'ēhara'ġa nduviha'va'ġa jara'ġa pavēi, kiro ga Paulo'ga kwaharavukari ga reruruka ga mo'ama ġapyteri pe.

23 Igwete Paulo'ga ġa ndepiahetei judeus'ġa moġitahara'ġa. Igwete ga ei ġa pe onhi-mombe'gwovo.

—Nhiirū, akokatue'yimi ji Tupana'ga nhi'iġa rupi jitekovo kiromo jitehe, ei ga ġa pe. Nurā ji poyjahetero jivyteri pe, ei Paulo'ga ġa pe.

² Igwete Ananias'ga ikwava'ēhara'ġa nduvihavuhu'ga henduvi ganhi'iġa onhimboahiva o'ama. A'ero ga ei Paulo'gaypyvove'ġa pe:

—Pekwa ti Paulo'ga jurua rehe ga mombiga.

³ Igwete Paulo'ga ei ga pe:

—Tupana'ga ti tombohahy nde ve no.

Erekokatu'aġuhū nde, ei ga ga pe. Ereapy nde avo javo novīa: “Takwaha ti garemiendukatue'yima Moisés'va'ea remimbo'eagwera rehe,” ere nde novīa, ei Paulo'ga. Emo ndehe reki nerehendukatui reki a'ea ġa mbokwaruka jijurua rehe, ei ga ga pe.

⁴ A'ero Paulo'gaypyvove'ġa ei ga pe:

—Ikwava'ēhara'ġa nduvihavuhu'ga pe nde ere'e te'varuhu Tupana'ga repykaraga pe!

⁵ Igwete Paulo'ga ei:

—A'iti ga ikwava'ēhara'ġa nduvihavuhu'ga? ei Paulo'ga. Ji ndakwahavi, ei ga. Ikwahavame po ji nda'ei poha ramo. A'ereki Tupana'ga omombe'u onhi'iġa ikwatijaruka. “Tape'ete'varuhui pejuvihava'ġa pe,” ei Tupana'ga, ei ga.

⁶ Kirē Paulo'ga ea'hyi ġa pe o'ama.

—Ji ko fariseuramo ako, ei ga.

A'ereki ga onhimombaragwaha pevove'ġa ndehe judeus'ġa ndehe. Jara'ġa ko saduceus'ġa. Jara'ġa ko fariseus'ġa. Paulo'ga okwaha ġanembiroviara no. A'ereki saduceus'ġa ndogweroviari omanove'ġa mbogweravaġwama ġamanoa hugwi. “Ndogwerekoi Tupana'gapyrive'ġa no yvagipeve'ġa,” e ko saduceus'ġa. “Ha'oe'ŷve'ġa ndogwerekoi no,” ei ġa.

Fariseus'ġa ki a'e te gwerovia pa a'ea Paulo'ga javi-jitehe. A'ero Paulo'ga ea'hyi judeus'ġa moġitahara'ġa pyteri pe o'ama.

—Ji ko fariseuramo ako, ei ga. Jiruva'ga ko fariseuramo oko no, ei ga. Igwete ji heroviari ġambogwerav-

aġwama ġamanoa hugwi, ei ga. A'ea rehe pe euhui ji ve oko te'varuhu ga javo, ei ga.

Henduvame Paulo'ga nhi'iġa ġa nnonhi'iġayvayvari a'ero fariseus'ġa saduceus'ġa pavēi. ⁹ Igwete ġa hapukapukai a'ero onhimbohovaja ojogwehe. A'ero fariseus'ġa po'ami onhi'iġahyavo – ġa ko judeus'ġa mbo'eharamo oko.

—Ndokote'varuhui reki Paulo'ga, ei ġa ġa pe. Onhi'ī tuhē po ga pe ha'oe'ŷve'ga. Mara'ngu po yvagipeve'ga Tupana'gapyrive'ga? ei fariseus'ġa.

¹⁰ Igwaigwavete ġa nnonhi'iġayvahetei. Nurā soldados'ġa nduvihavuhu'ga ei:

—Kiro po ti ġa Paulo'ga rovaja'roja'rogi nehē! ei ga.

A'ero ga soldados'ġa mondoukari ga pyri.

—Pepyhygahy ga ġapytera hugwi ga rerogwovo ja ongauhua pype ga mongiavo, ei ga ġa pe.

Igwete ġa ga pyhygi ga rerogwovo a'ero.

¹¹ Ypytunimo nhandepojoykaharete'ga jipiukari Paulo'ga pe o'ama ga ypyvo. Igwete ga ei ga pe:

—Paulo, enhimboitakwerimo ti eko, ei ga. Nde ji mombe'u avo Jerusalém me oji'i. Na jitehe ti nde ji mombe'ui cidade de Roma pe nehē no, ei Jesus'ga ga pe.

Judeusva'ea ojuka pota Paulova'ea

¹² Ko'emame judeus'ġa ei ojohupe:

—Tijuka tuhē ti Paulo'ga, ei ġa. Ti'uyme na'ē ti mbatera kiro, xay'uyme na'ē ti Paulo'ga jukae'ymame, ei ġa. Tupana'ga ġwendu nhanenhi'iġa. Nhande ga jukae'ymame po ti Tupana'ga imbohahyukari nhande ve a'ero nehē, ei ġa ojohupe Tupana'ga renoina novīa.

¹³ He'yi ko ġa quarenta ko ġa – kiroki ġa e'i a'ea.

¹⁴ Aerē ġa hoi ikwava'ēhara'ġa nduvihava'ġa pyri xa'va'eve'ġa pyri no. Igwete ġa nhimombe'ui ġa pe.

—Nahā ore ehetei orojohupe oji'i: “Ti'uyme na'ē ti mbatera Paulo'ga jukae'ymame,” oro'e ore oji'i, ei quarentave'ġa ġa pe. ¹⁵ Pemondouka ti kiro penhi'iġa soldados'ġa nduvihavuhu'ga pe. Pehe jara'ġa pavēi nhanemoġitaharamo pemondouka ti penhi'iġa ga pe togweruruka ti ga Paulo'ga ore pyri javo. “Torohendu'va'ja ti ganhi'iġa gareaporoġita ikwahava,” pe'ji ti ga pe, ei ġa. Nahā ti pemondouka penhi'iġa ga pe ga moandyandyita, ei quarentave'ġa ġa pe. Ga Paulo'ga rerurukarame po ti ore ga jukai ga vaheme'ymame avo nehē, ei ġa ġa pe novīa.

¹⁶ Emo Paulo'ga kunhamembyra'ga okwaha reki ġanembijukapotara Paulo'ga rehe Paulo'ga rendyrahēa ra'yra'ga. Nurā ga hoi ongauhua pype imombe'gwovo Paulo'ga pe. ¹⁷ Igwete Paulo'ga onhi'iġa mondoi soldados'ġa nduvihava'ga pe javo.

—Eroho kwanha'ga ejuvihavuhu'ga pyri tomombe'u ga mbatera ga pe, ei Paulo'ga ga pe.

¹⁸ A'ero ga Paulo'ga kunhamembyra'ga rerohoi gwuvihavuhu'ga pyri. Igwete ga ei ga pe:

—Cadeiapypeve'ga Paulo'ga ji mbuhuruka ojipyri ko, ei ga. Nahā ga ei ji ve: “Eroho kwanha'ga ejuvihavuhu'ga pyri tomombe'u ga mbatera ga pe,” ei ga ji ve, ei ga. Nurā ji ga reruri nde pyri kiro, ei ga ga pe.

¹⁹ Igwete huvihavuhu'ga ga popyhygi ga rerogwovo ġandovakie'ŷ.

—Gara nde eremombe'u pota ji ve? ei ga ga pe.

²⁰ Igwete ga ei:

—Tamombe'u katu ti nde ve, ei ga. Kiro po ti judeus'ġa nduvihava'ġa nduri nde pyri nehē, ei ga. A'ero po ti ġa etehei nde ve nehē tereruruka ti Paulo'ga ko'emame nehē javo. "Judeus'ġa moġita-hara'ġa ġwendu potara'ja ganhi'iġa ikwahava gareaporoġita," e'i tehe po ti ġa nde ve nehē, ei ga soldados'ġa nduvihavuhu'ga pe imombe'gwovo. ²¹ Terembopogwei ti ġa erame poha nde ve nehē, ei ga. A'ereki ojipe'ġa ojuka pota Paulo'ga. Onhimi po ti ġa pea rupi tijuka ga javo, ei ga ga pe. Quarenta ko ġa. Igwete ġa ei ojohupe oji'i: "Ti'uyme na'ē ti mbatera, xay'uyme na'ē ti Paulo'ga jukae'ymame," ei ġa oji'i. "Tupana'ga ġwendu nhanenhi'iġa nhande erame na," ei ġa ojohupe, ei ga. Nurā ji ei kiro nde momoranduva. A'ereki ġa onhimboavujikwe kiro tijuka ga javo. Igwete ġa ei tikwaha ti soldados'ġa nduvihavuhu'ga nhi'iġa javo nde ve, ei Paulo'ga kunhamembyra'ga ga pe imombe'gwovo.

²² Igwete soldados'ġa nduvihavuhu'ga ei ga pe:

—Teremombe'ui ti ojipe'ġa pe enhimbi'eagwera ji ve. A'ero ga ga mondoi ojihugwi.

Ahe omondouka Paulova'ea Félixva'ea pyri

²³ Aerē soldados'ġa nduvihavuhu'ga mokonha'ġa mbuhurukari ojipyri. Ġa ko soldados'ġa nduvihava'ġa memei. Igwete ga ei ġa pe:

—Penhimboavujikwe ti kiro jara'ġa pavēi soldados'ġa pavēi. Ypyhaji katu po ti pe hoi cidade de Cesaréia pe, ei ga. Duzentosve'ġa po ti oho pea rupi. Setentave'ġa po ti oho cavalo arimo. Ojipe'ġa duzentosve'ġa po ti gweroho ta'akwara nehē, ei ga ġa pe. ²⁴ Peroho ti cavalo Paulo'ga ti toho i'arimo. Peroho katu ti ga governador'ga pyri Félix'ga pyri a'ero nehē, ei ga ġa pe.

²⁵ A'ero soldados'ġa nduvihavuhu'ga ikwatijari tamondo ti Félix'ga pe javo. Nahā ga ei ikwatija.

²⁶ "Jihi ko Cláudio Lísiasramo," ei ga ikwatija.

"Kiro ji ikwatijari nde ve, governador Félix. Huvihavuhu'ga oro'e ore nde ve," ei ga ga pe ikwatija.

²⁷ "Kiro ti ji agwa'ga mombe'ui nde ve a'ero," ei ga. "A'ereki judeus'ġa opyhy ga raji'i. Gajukaġwerīa rupi ji soldados'ġa nderohoi ga pyhygauka ġa hugwi oji'i. A'ereki ġa e'i ji ve: 'Ga ko romanoramo oko'," ei ga ikwatija ga pe. ²⁸ "Aerē ji ga rerohoi judeus'ġa moġita-hara'ġa pyteri pe takwaha ti ġanemimbojara ga rehe javo," ei ga. ²⁹ "Emo ġa omboja tehe reki ga rehe. 'Ga ndojapyakai oreramonha'ea nhi'iġagwera rehe,' ei ġa ga pe," ei ga. "Nanongara'ġa ko ahe ndojukatehei. A'ea rehe ahe nomondoi ġa cadeia pype no, a'e ji," ei ga ikwatija gwuvihava'ga pe. ³⁰ "Aerē ojipe'ga e'i ji ve: 'Judeus'ġa ojuka pota Paulo'ga,' ei ga ji ve oji'i," ei ga. "Nurā ji ga mondoukaripei nde pyri kiro. Igwete ji ei ġa pe oji'i – kiroki ġa omboja ga rehe – igwete ji ei ġa pe: 'Pejigwovo tuhē Félix'ga

pyri tapemboja ti Paulo'ga rehe garovaki a'ero,' a'e ji ġa pe.

A'ea jate ji akwatija nde ve kiro a'ero," ei ga Félix'ga pe ikwatijarame.

Igwete ga imondoi ġwembikwatijara soldados'ġa pe taperoho ti Félix'ga pe javo. ³¹ Igwete soldados'ġa Paulo'ga rerohoi ganhi'ġa ruavo. Ypytunimo ġa ga rerohoi cidade de Antipátride pe. ³² A'ero jara'ġa jivyri ġwongauhua pype. Ko'emame cavalos'arimove'ġa Paulo'ga rerohoi Cesaréia pe. ³³ A'ero ġa ga mondoi governador'ga pyri Félix'ga pyri ikwatijara reheve. ³⁴ Igwete Félix'ga imonhi'iġi ikwatijara. A'ero ga ei Paulo'ga pe:

—Ma'ġa gwyri pe nde ari raikwehe?

—Cilíciave'ġa gwyri pe ji ari ikwehe, ei Paulo'ga ga pe.

³⁵ Igwete Félix'ga ei:

—Aerē po ti ji nenhi'iġa renduvi nhinhimombaragwaha ndereaporoġita rehe ġa ndurame nehē – kiroki ġa omboja nde rehe raji'i, ei ga.

Igwete ga Paulo'ga mongiakari Herodesva'ea rongauhagwera pype ga repiakatuavouka soldados'ġa ga pe mombytavo.

Judeusva'ea ombojaruhu Paulova'ea rehe

24 Cinco ko ġa kiri a'ero. Aerē ikwava'ēhara'ġa nduvihavuhu'ga ruri Cesaréia pe Ananias'ga. Ga gweru xava'eva'ġa ojupi. Igwete Ananias'ġa Tértulo'ga reruri governador'ga pyri Félix'ga pyri tomboja ti ga Paulo'ga rehe javo. A'ereki ġa e'i: "Tértulo'ga okwaha hete onhi'iġatuavo. Gweroviaruka po ti ga Félix'ga pe Paulo'ga rekote'varuhua," ei ġa. Nurā ġa Tértulo'ga reruri Félix'ga pyri tomboja ti ga Paulo'ga rehe javo. ² Igwete Félix'ga Paulo'ga mbuhurukari ġapyteri pe. A'ero Tértulo'ga imbojambojatehehui Paulo'ga rehe o'mbero. Nahā ga ei Félix'ga pe:

—Nde ko oreruvihavuhua, ei ga. Nde erehepia katu pa nhandegwya jipi. Nurā ġa ymya ndotavukara'javi nhandegwyri pe a'ero, ei ga Félix'ga pe. Nde ereapouka pyryva'ea nhandegwyri pe jipi. Ndepyry hete nde ore ve. Nurā ore epavi nde ve jipi, ei Tértulo'ga ga pe. ⁴ Norombokwerajahivi po ti ore nde rerekovo nehē. Emo ji a'e nde ve kiro: Emombyry na'ē ti ore ve kiro orenhi'iġa rendukatuavo. Toronhi'ġheteyme ti nde ve, ei ga Félix'ga pe.

⁵ —Agwa'ga ko oko te'varuhu hete Paulo'ga. Ohoohouhu ga ġagwyri pe nhaporemo okovo judeus'ġa ndayvayva ġa momymomyina nhanderuvihava'ġa movahivahiamo, e'i tehe ga. Ga ko nazarenos'ġa nduvihavamo oko – kiroki ġa oho Nazarépeva'ea nhi'iġa rupi Jesusva'ea nhi'iġa rupi. ⁶ Igwete ga imbote'varuhupotari judeus'ġa jatykahavuhua oji'i, ei ga. A'ero ore Paulo'ga pyhygipei xa'e ti garekote'varuhua pe javo. A'ereki ga nohendukatui nhaneramonhava'ea nhi'iġagwera, ei ga. ⁷ Emo kotihī soldados'ġa nduvihavuhu'ga ruri ore pyri Lísias'ga. Igwete ga Paulo'ga rerohoahyi ore hugwi, ei ga. ⁸ A'ero Lísias'ga ei ġa pe – kiroki ġa omboja Paulo'ga rehe – ġa

pe ga ei toho ti ġa ga mombe'gwovo Félix'ga pyri javo. A'ero ore ruri nde pyri kiro, ei ga. Po ti nde ei Paulo'ga pe ga monhimombe'uuka nehē, a'ero po ti nde tuhē erekwaha pa garekote'varuhua nehē. "A'iti ġanemimbojara ga rehe," ere po ti nde nehē, e'i tehe Tértulo'ga ga pe.

⁹ Igwete judeus'ġa ei no:

—Pohi tuhē, ei ġa ga pe imboja Paulo'ga rehe no.

Paulova'ea onhimombe'u Félixva'ea pe

¹⁰ Aerē Félix'ga jipoeruri Paulo'ga pe:

—Ndehe erenhimombe'u kiroġwe, ei ga ga pe.

Igwete Paulo'ga ei:

—Ymyahū ko nde juizramo ere'e katu jire'yja'ġa ndeaporoġita pe judeus'ġa ndeaporoġita pe jipi. Nurā jirory hete ji nhinhimombe'gwovo nde ve terekwaha, ei ga Félix'ga pe. ¹¹ Korogweuhunhi ji hoi Jerusalém me oji'i tambohete ti Tupana'ga javo oji'i. A'ereki doze ji kiri kiro. Po ti nde ei ġa pe po ti nde ikwahavi nehē, ei ga. ¹² Pevo judeus'ġa ji repia novīa. Emo ji nanhi'iġayvari pevove'ġa pe orejatykahavuhua pe. Namomymomyi ji ġa cidade pe no. Orejatykahai pe ji namomyi ġa no, ei ga. ¹³ Ombojamboja tehe reki agwa'ġa ji rehe. Nurā ġa ndohepiukari jirekote'varuhua kiro nde ve, ei Paulo'ga ga pe.

¹⁴ —Emo ji a'e kiro nde ve nhinhimombe'gwovo: Oreramohava'ea javijitehe ji jikogi Tupana'ga rehe. Ajiko ji ga rehe Jesus'ga nhi'iġa rupi – Tupana'ga nhi'iġaatyviva'ea, ei ġa jupe, ei ga. Arovia pa reki ji Moisésva'ea remimbo'eagwera Tupana'ga nhi'iġa mombe'uhara'va'ea nhi'iġagwera no. ¹⁵ Omanove'ġa mbogweravagwama ji arovia hete agwa'ġa javijitehe, ei ga ga pe. Tupana'ga po ti ġa mbogwera pa ġamanoa hugwi nehē okokatuve'ġa. Okote'varuhuve'ġa po ti ga ombogwera pa nehē no. Oro'e pa ore a'ea, ei ga. ¹⁶ Heroviaro ġwaramo ji jirokwari jipi jirekokatuavo tajipoyja hete ti ji javo. Ako katu ji Tupana'ga pe. Ako katu ji ojipe'ġa pe no. A'ero ji ikwahavi jivytyteri pe jirekote'varuhue'yma, ei ga ga pe.

¹⁷ —Ambokwara'ara'ja'ja ji jitekove'ŷ Jerusalém me, ei ga Félix'ga pe. Aġwamo jate ji hoa'javi pevo itambere'ia rerogwovo jire'yja'ġa pe imbatere'ŷve'ġa pe oji'i. Mbatara ji herohoi no takwava'ē ti Tupana'ga pe javo, ei ga ga pe. ¹⁸ A'ea rehe ji hoi orejatykahavuhua pype. Jihoe'ymame ipype ji jipyhei tanhimombyry ti Tupana'ga pe javo, ei ga. Ojipe'ġa nonhimongyi ji pyri pevo. Ji nanhi'iġayvari ġa momyina no. Nahā ji rekorame judeus'ġa ji repiagi pevo, ei ga ga pe. ¹⁹ Āsiapeve'ġa ko pevo u judeus'ġa jitehe. Ġahā po uhu nde pyri javo nde ve ramo ġa imbojapotarame ji rehe ramo, ei Paulo'ga. ²⁰ Ġa ndure'ymame po agwa'ġa omombe'u nde ve jirekote'varuhagwera naerū hamo. Marā reki ji rekote'varuhagwera oji'i ji nhimombe'urame ore-moġitahara'ġa pyteri pe nhi'ama oji'i? ei ga. ²¹ A'ea rupi ji eahyi ġa pe oji'i: "Ji ġambogweravagwama roviario ġwaramo pe ete'varuhui ji ve," a'e ji ġa pe oji'i. Pohoa jate ji eahyi nhi'ama ġapyteri pe oji'i, ei Paulo'ga ga pe.

²² —Kirupi, ei Félix'ga a'ero.

Okwaha hete ga Jesus'ga nhi'iġarupiva'ea novīa. Igwete ga ei Paulo'ga pe:

—Aerēji ti ji ei ndereaporoġita pe a'ero nehē soldados'ġa nduvihavuhu'ga rurame nehē Lísias'ga, ei Félix'ga ġa pe.

²³ Igwete ga ei soldados'ġa nduvihava'ga pe:

—Ehepia katu ti Paulo'ga, ei ga. Na ga rekoi jate reki ġwemimbotarimo onga pype. Na gareheve'ġa herueruri mbatara ga pe jipi, ei Félix'ga ga pe. A'ero ġa hopavi pea hugwi.

Paulova'ea onhi'iġa'ja Félixva'ea pe

²⁴ Aerē Félix'ga rura'javi ġwembirekohēa pavēi Drusilahēa pavēi. Hēa ko judeuramo oko. Igwete ga Paulo'ga mbuhurukara'javi ojipyri tahendu ti ganhi'iġa javo. A'ero Paulo'ga imombe'ui ga pe ahejikoga Jesus Cristo'ga rehe.

²⁵ —Nahanahā po ahe oko katu hamo, ei Paulo'ga ga pe no. Ahe tokoyme ġwemimbotarimova'ea rehe jate hamo, ei ga ga pe. Aerē po ti Tupana'ga ġa mbuhurukapavi ojipyri javo ġandeaporoġita pe nehē, ei Paulo'ga ġa pe.

A'ea renduvame Félix'ga kyhyji a'ero. Igwete ga ei Paulo'ga pe:

—Heregwovo kiro a'ero, ei ga. Aerē hendupotara'javame po ti ji nde mbuhurukara'javi jipyri nehē, ei Félix'ga ga pe.

²⁶ Igwete Félix'ga ei ovytyteri pe no novīa: "Paulo'ga po ti ombuhu itambere'ia ji ve ji mohemuka cadeia hugwi javo ji ve nehē," ei ga novīa. Igwete ga Paulo'ga mbuhurukara'ja'javi ojipyri jipi ga monhi'iġa ga mon-govo.

²⁷ Dois ga kwara mbo'ari. Emo Félix'ga nomohemukari Paulo'ga cadeia hugwi tonhimohē ti judeus'ġa ji rehe javo. Aerē Pórcio Festo'ga rekoi Félix'ga py'rovo gubernadoramo a'ero.

Paulova'ea oho pota Césarva'ea pyri

25 Aerē Festo'ga ruri Cesaréia pe tahepia katu jigwyrivepe'ġa kiro javo. Mokoī'ga kiri pevo. Aerē ga hoi pea rupi Jerusalém me. ² Igwete judeus'ġa nduvihava'ġa nduri Festo'ga pyri ikwava'ēhara'ġa nduviha'va'ġa pavēi. A'ero ġa imbojambojatehehui Paulo'ga rehe. Igwete ġa ehetei Festo'ga pe:

³ —Ejapyaka ti orenhi'iġa rehe kiro, oro'e ore nde ve. Embuhuruka ti Paulo'ga kokoty Jerusalém me, ei ġa ga pe novīa.

A'ereki ġa e'i nhoġwenonde: "Tijukauka ti Paulo'ga pea rupi ga rurame Jerusalém me," ei ġa novīa. ⁴ Nurā ġa ei Festo'ga pe tombuhuruka ti ga kokoty javo.

—Nambuhurukari po ti ji ga kokoty nehē, ei Festo'ga ġa pe. Pero ġa ga mombytai Cesaréia pe ga rerekovo. Kotihī po ti ji jivyra'javi jigwovo pevo nehē no, ei ga.

⁵ Paulo'ga rekote'varuhurame po ti penduvihava'ġa hoi ji rupi a'ero imbojamboja ga rehe pevo nehē, ei Festo'ga ġa pe.

⁶ Mbohapyrete Festo'ga kiri Jerusalém me. Kirē ga hoa'javi Cesaréia pe opytavo. Ko'emame ga hoi juizes'ġa apykava rehe oina – perope ġa e'ie'i ġandea-poroġita pe. Igwete ga Paulo'ga rerurukari ojipyri.

⁷ Paulo'ga rurame judeus'ġa – kiroki ġa uhu Jerusalém hugwi – kiro ġa imbojambojaruhui ite'varuhuhetevea'ea ga rehe ga atimana o'ama. Omboja tehe reki ġa ga rehe. Emo ġa ndohepiukari reki garekote'varuhua.

⁸ A'ero Paulo'ga nhimombe'ui.

—Ji ndakote'varuhui reki judeus'ġa namonhava'ea remimbo'eagwera pe, ei ga. Orejatykahavuhua pe ji ndakote'varuhui no. Nhandegwyrivepe'ġa nduvihavuhu'ga pe – perope Roma pe – ga pe ji ndakote'varuhui na jitehe no César'ga pe, ei Paulo'ga ga pe.

⁹ Igwete Festo'ga ei ga pe:

—Nderehopotari nde Jerusalém me? ei ga ga pe. Pevo gwe po ti ji ei ndereaporoġita pe a'ero nehē henduvame ġanemimbojara nde rehe nehē, ei ga ga pe.

A'ereki Festo'ga e'i oyvyteri pe: “Nahā po ti judeus'ġa nhimohemi ji rehe Paulo'ga rerohorame pevo nehē,” ei ga oyvyteri pe.

¹⁰ Emo Paulo'ga ei Festo'ga pe:

—Ji ndahoi pevo, ei ga. Avo ji ami kiro nde pyri romanoramo. Nhandegwyrivepe'ġa nduvihavuhu'ga moirūharamo César'ga moirūharamo po nde ei jireaporoġita pe hamo, ei ga Festo'ga pe. Ji ko ndakote'varuhui tuhē judeus'ġa pe. Erekwaha tuhē reki nde a'ea, ei ga ga pe. ¹¹ Po a'iti jirekote'varuhuro ġwaramo ġa ji jukapotari, a'ero po ji jijukaukari ġa pe hamo. Emo ġa omboja tehe ji rehe o'mbero. Nurā po ahe nanhimondoi ġapo pe a'ero hamo, ei ga ga pe. César'ga pyri po ti ji hoi. Gaha ti e'i jireaporoġita pe nehē nhandegwyrivepe'ġa nduvihavuhu'ga, ei Paulo'ga ga pe.

¹² A'ero Festo'ga hoi jiji onhimoġitahara'ġa monhi'iġa a'ea rehe. Kirē ga rura'javi javo Paulo'ga pe:

—Ehopotaramo po ti nde hoi César'ga pyri a'ero nehē, ei Festo'ga ga pe.

Ahe omombe'u Paulova'ea Agripava'ea pe

¹³ Aerē Agripa'ga ruri Cesaréia pe. Ga ko judeus'ġa nduvihavuhuro oko ojipe'ġa gwyrivepe. Berenicehēa pavēi ga ruri Festo'ga repiaga. ¹⁴ He'yi ġa kiri pevo. Aerē Festo'ga Paulo'ga mombe'ui Agripa'ga pe.

—Ohorame Félix'ga omombyta Paulo'ga cadeia pype ga mongovo, ei Festo'ga ga pe. ¹⁵ Ji horame Jerusalém me judeus'ġa ga mombe'ui ji ve ikwehe, ei ga. Ikwa-va'ēhara'ġa nduvihava'ġa ombojaruhui ga rehe xa-va'eve'ġa pavēi. Igwete ġa ei ji ve: “Ejukauka ga a'ero,” ei ġa ji ve ikwehe novīa, ei Festo'ga Agripa'ga pe.

¹⁶ —“Na rūi ore rekoi romanosramo ġa jukajipeavo,” a'e ji ġa pe, ei Festo'ga. “Omboja na'ē ġa ġa ndehe ġa mo'ama. Henduvame ġanemimbojara ojilhe ġa nhi'k-wepygi a'ea rehe tuhē onhimombe'gwovo no,” a'e ji. “A'ero ko ore ei ġandea-poroġita pe javo ġa pe,” a'e ji ġa pe ikwehe, ei ga Agripa'ga pe.

¹⁷ —Aerē ji jivyra'javame avo judeus'ġa nduri ikwehe, ei ga ga pe. Igwete ji nanhimbegwei. Ko'emame ji hoi juizes'ġa apykava rehe nhitena takwaha ti Paulo'ga reaporoġita javo, ei Festo'ga. Igwete ji Paulo'ga rerurukari ga mo'ama orepyteri pe a'ero. ¹⁸ “Kiro po ti ġa imombe'ui garekote'varuhua nehē,” a'e ji jivyteri pe novīa. Emo hajiheva'ea reki ġa omboja ga rehe o'ama, ei ga Agripa'ga pe. ¹⁹ Nahā ġa ei: “Paulo'ga nohendukatui oreramonhava'ea nhi'iġagwera,” ei ġa, ei ga. “Paulo'ga omombe'u te'varuhui Jesusva'ea no,” ei ġa. “Ga e'i: 'Jesus'ga omano. Aerē ga kwerava'javi omano hugwi,’ ei Paulo'ga,” ei ġa. “I'mbe ko Paulo'ga javo,” ei ġa ji ve. “A'ereki Jesusva'ea omano hete okwera-va'jave'yma,” ei ġa ji ve, ei Festo'ga imombe'gwovo Agripa'ga pe.

²⁰ —“Marā po ti ji ikwahahetei nanongara javo jupe naerū?” a'e ji jivyteri pe, ei Festo'ga. Nurā ji ei Paulo'ga pe ikwehe: “Nderehopotari nde Jerusalém me nehē?” a'e ji ga pe. “Pevo gwe po ti ji ei ndereaporoġita pe nehē henduvame ġanhi'iġa nehē,” a'e ji ga pe, ei Festo'ga. ²¹ Emo Paulo'ga e'i ji ve: “Ji ndahoi pevo,” ei ga. “Nhandegwyrivepe'ġa nduvihavuhu'ga pyri ti ji hoi a'ero nehē César'ga pyri. Gaha jate po ti e'i jireaporoġita pe a'ero nehē,” ei ga. “Ji mombyta jiji avo a'ero jihoa renonde,” ei Paulo'ga ji ve, ei Festo'ga. Nurā ji ga mombytaukari jiji cadeia pype kiro. Aerē po ti ji ga mondoukari César'ga pyri a'ero nehē, ei ga Agripa'ga pe.

²² Igwete Agripa'ga ei Festo'ga pe:

—Jihi tahendu Paulo'ga nhi'iġa no.

—Ko'emame po ti nde henduvi ganhi'iġa a'ero nehē, ei Festo'ga ga pe.

Ahe gweru Paulova'ea Agripava'ea pyri

²³ Ko'emame ġa hopavi ongauhua pype pevove'ġa jatykahava pype. Agripa'ga oho Berenicehēa pavēi. Ojigwajigwa hete pa ġa ogwovo ongauhua pype onhimboukwahava. Soldados'ġa nduvihavuhu'ġa oho ojipe'ġa no – kiroki ġa huvihavamo oko cidade pe. Igwete ġa hopavi ipype. A'ero Festo'ga Paulo'ga rerurukari ġapyteri pe. ²⁴ Igwete Festo'ga ei:

—Nde ve ji ei kiro, Agripa. Pe me ji epavi no. A'ereki pe avo peju, ei ga ġa pe. Pehepia pe agwa'ga Paulo'ga. Gaha rehe judeus'ġa nhaporemo uhuuho javo ji ve Jerusalém me, avo na jitehe no. “Omano po ga hamo,” e'ie'i ġa ohapukapukaita ga pe, ei Festo'ga. ²⁵ Emo ji ndakwahavi garekote'varuhua reki. A'ero po ahe ndojukaukatehei ga, ei ga. Emo Paulo'ga tuhē e'i ji ve: “César'ga pyri po ti ji hoi a'ero. Gaha ti e'i jireaporoġita pe nehē,” ei ga ji ve ikwehe, ei Festo'ga ġa pe. A'ero po ti ji ga mondoukari ga pyri nehē, ei ga. ²⁶ Emo ji ndakwahavi Paulo'ga mombe'gwovo. Gara po ti ji ikwatijari imondovouka nhanderuvihavuhu'ga pe a'ero nehē? a'e ji, ei ga ġa pe. Nurā ji Paulo'ga mbuhurukari pe pyri kiro – nde pyri kaitu, Agripa, ei Festo'ga – tapehendu ti ganhi'iġa a'ero javoji. Hendupavame ti pemombe'u ji ve garekote'varuhua a'ero. A'ea ti ji ikwatijari ga mombe'gwovo César'ga pe a'ero nehē, ei ga. ²⁷ Ikwati-

jare'ymame ġanemimbojara ga rehe, marã po ti ji cadeiapypeve'ga mondoukari ga pe nehë naerũ? ei Festo'ga Agripa'ġa pe.

Paulova'ea onhimombe'u Agripava'ea pe

26 Igwete Agripa'ga ei Paulo'ga pe:
—Here nhimombe'gwovo kiroġwe.

Aero Paulo'ga jipoapyhoi huvihavuhu'ga pe Agripa'ga pe ta'e ti kiro nde ve javo.

²—Pyry ji ve ji nhimombe'ui nde ve kiro, ei Paulo'ga ga pe. A'ereki nde erekwaha hete judeus'ġa ndeaporoġita ekovo. Nde erekwaha ġanamonha'ea nhi'iġagwera ġanhi'iġayvara no, ei ga Agripa'ga pe. Judeus'ġa ombojamboja tehe reki ji rehe ikwehe, ei ga. Kiro ti ji nhimombe'ukatui nde ve. Ejapyaka katu ti ji rehe a'ero, a'e ji nde ve, ei Paulo'ga ga pe.

⁴—Judeus'ġa nhaporemokwaha jireaporoġita jivoja'ia rupi. Ġa okwaha jireaporoġita ymya vehevi ji ruvame jijigwryi pe na'ë aerë Jerusalém me no, ei ga.

⁵Jirekoagwera fariseuramo ġa ymya ikwahavi no. Fariseus'ġa ko koji'i reki ġwendu katu ġwamonhava'ea nhi'iġagwera jara'ġa hohe, ei ga. Ji ko na tuhë ahendu katu ahenhi'iġagwera jipi. Ipotarame po ġa imombe'ui te a'ea hamo, ei Paulo'ga ġa pe. ⁶Kiro ġa ji mo'ami reki avo timbojamboja mbatera ga rehe javo.

“Gweroviaruhu ga ġambogweravaġwama,” ei ġa ji ve, ei ga. A'iti tuhë ji imboha'uvi nhanembogweravaġwama, a'e ji. A'ereki ymya Tupana'ga e'i tuhë oreramonha'ea pe: “Aerë ti ji ġa mbogwerapavi nehë,” ei Tupana'ga ahe ve hako, ei ga. ⁷A'ea jitehe orere'ya'ġa omboha'u no judeus'ġa – kiroki ġa doze oko huvihavamo ojiheve'ġa pavëi. Igwete ġa nhaporemomboha'uvi ombogweravaġwama omanoa hugwi. A'ero ġa Tupana'ga mboheteheitei upa arimo ypytunimo no tonhimohë Tupana'ga nhande rehe javo, ei ga. Ombogwerava mboha'uva reki ġa ombojamboja ji rehe gweroviaruhu ga a'ea javo ji ve, ei ga Agripa'ga pe.

⁸Ah judeus, maranuhūrame tuhë pe ndaperoviarihu Tupana'ga remimbogwerava naerũ? ei Paulo'ga pevove'ġa pe.

⁹Igwete Paulo'ga ei no:

—Jihí na jitehe a'e na'ë jivytyeri pe: “Amovahí po ji Nazarépeve'ga momba'ua Jesus'ga momba'ua imombiga hamo,” a'e ji javo ikwehe novia, ei Paulo'ga. ¹⁰Na tuhë ji rekoi a'ero Jerusalém me ikwehe, ei ga. He'yive'ġa ji amondouka ġa mongiuca cadeia pype Jesus'gareheve'ġa. Ikwava'ëhara'ġa nduvihava'ġa omongiuca ġa ji ve, ei Paulo'ga ga pe. Ġa ġa jukapotarame ji ei no: “Pejukauca tuhë ġa a'ero,” a'e ji ġa pe, ei ga. ¹¹Igwete ji hojiohi nhandejatykahava pype nhaporemomboha'uvi nupanupāuka pepohi ti Jesus'ga hugwi javo ġa pe, ei ga. Anhimboahi hete ji ġa pe, ei ga. A'ero hajihejheva'e pe cidades pe ji hoi tajigwarai ti ġa ndehe javo ikwehe, ei Paulo'ga ga pe.

Paulova'ea omombe'u gweaporoġita rerojijyagwera

¹²Igwete Paulo'ga ei Agripa'ga pe:

—A'ero ji hoi pea rupi cidade de Damasco pe ikwehe novia. Ikwava'ëhara'ġa nduvihava'ġa ji mondouka pevo topyhyguka ti ga Jesus'gareheve'ġa javo ji ve, ei Paulo'ga. ¹³Ahaji katu ji hepiagi reki hendy'javuhuva'ea. Yvaga hugwi turi ji ve. A'ea hendy'javuhu hete koji'i kwara hohe. Mbyteri pe ji rekoi a'ero jirupive'ġa pavëi, ei ga. ¹⁴A'ea ore mombori yvyvo, ei ga. Igwete ji henduvi ganhi'iġa ji ve. Judeus'ġa nhi'iġimo ga ei ji ve. “Saulo, Saulo!” ei ga ji ve. “Maraname nde imbohahyukarhui ji ve? Tiruahū nde ve nde naneangarihu,” ei ga ji ve, ei ga Agripa'ga pe.

¹⁵—A'ero ji ei ga pe: “Manamo pe?”

—“Ji ko Jesusramo ako. Ji ve nde erembohahyuka,” ei ga, ei Paulo'ga. ¹⁶“Here epo'ama kiroġwe,” ei Jesus'ga ji ve, ei ga. “Ajipiuka ji nde ve toko ti ga jipokoharamo javo nde ve. Eremombe'u po ti nde ġa pe enhimbiepia- ga nehë,” ei ga, ei ga. “Ji jipiukara'javame nde ve po ti nde a'ea momba'ui nehë no,” ei Jesus'ga ji ve, ei Paulo'ga. ¹⁷“Judeus'ġa jigwarairame nde rehe po ti ji nde mbopiro'yi ġa hugwi. Judeus'ġarūive'ġa hugwi po ti ji nde mbopiro'yi nehë no,” ei ga javo ji ve, ei ga. “Ġa pyri po ti ji nde mondoukari nehë judeus'ġarūive'ġa pyri. ¹⁸Igwete po ti nde ikwahavukari a'itituhëva'ea judeus'ġarūive'ġa pe nehë,” ei ga ji ve, ei ga. “Igwete po ti nde ġa mbopohirukari ġandekote'varuhua hugwi ġa mongokatuavo nehë. Igwete po ti nde ġa mbopiro'yi Satanás'ga popoakara hugwi nehë Tupana'ga popoakara rerekouka ġa pe nehë,” ei ga ji ve, ei ga. “A'ero po ti Tupana'ga imombori ġandekote'varuhua ġa hugwi nehë ġajikoga ġwaramo ji rehe nehë. Igwete po ti ġa nduvi jara'ġa pyri nehë – kiroki ġa Tupana'ga omo'emo'ë ġa ojive no,” ei Jesus'ga ji ve ikwehe, ei Paulo'ga imombe'gwovo ġa pe.

Paulova'ea onhimombe'u Jesus'ga pokoharamo

¹⁹Igwete Paulo'ga ei no:

—Ahendu katu ji ga jipiukarame ji ve yvaga hugwi, ei ga Agripa'ga pe. ²⁰Igwete ji imombe'ui Jesus'ga nhi'iġa Damascopve'ġa pe na'ë Jerusalémmeve'ġa pe no. Judéiapveve'ġa gwrya rupi ji hojiohi imombe'gwovo ġa pe. Judeus'ġarūive'ġa pe ji imombe'ui no, ei ga. A'ea'e ji ġa pe jipi: Perojijyi ti pejeaporoġita pejipohia pejikote'varuhua hugwi pejikoga Tupana'ga rehe. Peko katu ti a'ero hepiuka pejipohiragwera pejikote'varuhua hugwi, a'e ji ġa pe, ei Paulo'ga. ²¹Nhirembi'ea rehe judeus'ġa ji pyhygi nhandejatykahavuhua rokari pe ji juka pota. ²²Emo kiromo jate Tupana'ga ji pokopoko okovo. Nurã ji ami imombe'ukatuavo kiro ahe ve nhaporemokoteheve'ġa pe huvihava'ġa pe no, ei Paulo'ga. Nhiremimombe'ua ko aheremimombe'ua ja reki. A'ereki Moisésva'ea omombe'u aerëva'ea. Tupana'ga nhi'iġa momba'uharava'ea omombe'u a'ea jitehe no. A'ea pe jate ji ei jipi imombe'gwovo no, ei ga ga pe. ²³Nahã ahe ei hako: “Aerë po ti Cristo'ga manoi nehë. Cristo'ga na'ë po ti Tupana'ga ga mbogwera gamanoa hugwi a'ero nehë,” ei ahe. “Nahã po ti Cristo'ga ikwahavukari ġambogweravaġwama

judeus'ġa pe judeus'ġarūive'ġa pe no," ei ahe hako, ei Paulo'ga ġa pe.

²⁴ Nahā Paulo'ga nhimombe'umbe'ui. Nanime Festo'ga eaġhi ga pe:

—Paulo, neakāte'varuhu nde. Ikwatijara repiahetea neakaġa mbote'varuhui, ei Festo'ga ga pe.

²⁵ —Avi pyry hete nhiakaġa, ei Paulo'ga javo ga pe. A'itituhēva'ea ji amombe'u katu, Festo, ei ga. ²⁶ Agripa'ga okwaha hete nanongara. A'ero ji ndapojihuvi nhinhi'iġa ga pe, ei ga. A'ereki Jesus'ga mombe'ua nonhimimi'i'i ga pe. A'ereki jukwaha hete Jesus'ga rekohava, ei ga Festo'ga pe. ²⁷ Oro nde, Agripa, ei ga. Ererovia nde Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea nhi'iġagwera? Ki nde ererovia tuhē, a'e ji, ei Paulo'ga ga pe.

²⁸ Igwete Agripa'ga ei ga pe:

—Kotihī nde ji mbojikopotari Jesus'ga rehe naerū? ei ga.

²⁹ Igwete Paulo'ga ei:

—Kotihī nde jikogame ga rehe po ti pyryvamo ji ve. Mbaigwe nde jikogame po ti pyryvamo jitehe nehē. A'ereki ji a'e hete Tupana'ga pe toko ti ġa ji javijitehe javo, ei Paulo'ga. Nde ve ji ei, Agripa. Jara'ġa pe ji ei no – kiroki ġa ġwendu nhinhi'iġa kiro. Tapejiko pa ti Jesus'ga rehe ji javijitehe, a'e ji pe me, ei ga. Emo jipoa ja rūi po pepoa hamo. A'ereki ġa ji pokwa itanhuramuhūa pyvō, ei ga ġa pe.

³⁰ Igwete Agripa'ga po'amī a'ero Festo'ga pavēi. Berenicehēa po'amī no jara'ġa pavēi. Igwete ġa jogweroġoi pea hugwi onhomonhi'iġa.

³¹ —Ndokote'varuhui reki Paulo'ga, ei ġa javo ojoġupe. Po ahe ndojukatehei te ga, ei ġa. Nomondokari po ahe ga cadeia pype hamo, ei ġa ojoġupe novīa.

³² Igwete Agripa'ga ei Festo'ga pe:

—Ga hopotare'ymame César'ga pyri po ahe omoġemuka ga cadeia hugwi ga mondovo hamo, ei ga ga pe.

Soldadosva'ea gwerohō Paulova'ea Roma pe

27 Aerē Festo'ga ei soldados'ġa pe:

—Pembo'avuka ti kiro cadeiapypeve'ġa Paulo'ġa kiro itayharuhua pype ġa mondovo César'ga gwyri pe Itālia pe, ei ga soldados'ġa pe.

Igwete ġa Paulo'ġa nderohoi Júlio'ga pyri. Ga ko soldados'ġa nduvihava'ga. Ġa oporavyky gwuvihavuhu'ga pe Roma pe onhimongyavo. Igwete soldados'ġa Paulo'ġa nderohoi javo Júlio'ga pe:

—Embo'a ti cadeiapypeve'ġa nderogwovo kiro, ei ġa ga pe.

² Jihi Lucasramo aho Paulo'ġa ndupi no. Igwete ore avi itayharuhua pype cidades de Adramítiohugwiva'ea pype.

—Toroho ti imbojoapiapiavo cidades Ásiapeve'ġa gwyri pe, ei ġa.

Igwete ore avi ipype orogwovo. Aristarco'ga oho ore rupi no Macedōniapeve'ġa gwyripeve'ga cidade de Tessalōnicapeve'ga. ³ Igwete ore hoi. Ko'emame ore vahemi cidade de Sidom me. Igwete Júlio'ga pyryvamo Paulo'ga pe javo.

—Eho ti ġa pyri, ei ga, ejiheve'ġa pyri tomondo ti ġa mbatera nde ve, ei ga Paulo'ga pe.

A'ero ore hoi.

⁴ Aerē ore ava'javi orogwovo pea hugwi. Kiro vvyturanuhūa ruri ore rovatiamo. Nurā ore hoi ypa'ouhū vvyri Chipre vvyri oronhimima vvytua hugwi. ⁵ Aerē ore yahavi okwava Cilíciapeve'ġa gwyra pyvō. Panfíliapeve'ġa gwyra pyvō ore kwavi no. Aerē ore hoi cidade de Mirra pe Líciapeve'ġa gwyri pe. ⁶ Pevo Júlio'ga hepiagi ojipea itayharuhua Alexandriahugwiva'ea – kiroki oho ġwerī Itāliapeve'ġa gwyri pe. Nurā Júlio'ga ore nhaġi a'ea pype.

⁷ He'yi ore kiri orogwovo. Maymbeve ore hoi orokovo. A'ereki vvyturanuhūa ore ve. Ndorohoi gwerevi ore orokovo. Ore vahemame cidade de Cnido vvyri vvytua noremogwawukari ipyvō. Nurā ore hoi ypa'ouhū vvyri Creta vvyri vvytue'yma rupi. Igwete ore kwavi Salmona pyvō – perope yvya oho ppyteri pe. ⁸ Hehemo ore hoi yembeyvyri. Vvytua noremovahemukari gwerevi nhimbiari pe Bons Portos pe ira'agwe cidade de Laséia hugwi.

⁹ Aerē Paulo'ga ġa moġitai novīa. A'ereki maname ore pytai pevo. Okwavipe judeus'ġa apoa a'ero i'ue'ýkava – a'ea rupi ġa ikwava'eġukari mbiara Tupana'ga pe okote'varuhuva'ea rehe. Okwavipe a'ea. Tiruhū oreho'javame kiro. A'ereki yapohua u ġwerī. Nurā Paulo'ga ġa moġitai javo ġa pe.

¹⁰ —Xahoa'javyme ti kiro, ei ga. Nhande hoaharame kiro po ti imbohahyukari nhande ve nehē, ei ga. Ite'varuhu po ti itayharuhua pe nhanembatera pe no. A'ero po ti nhande manoi nehē no, ei Paulo'ga ġa pe.

¹¹ Júlio'ga nohenduvi reki Paulo'ga nhi'iġa. Gwerovia ga itayharuhua jara'ga nhi'iġa imondohara'ġa nduvihava'ga nhi'iġa no. ¹² Ojipe'ġa e'i no:

—Timbojaryme ti yhara avo, ei ġa. A'ereki ite'varuhu nhimbiara yapouhua rupi, ei ġa ojoġupe. Hehemo'i ti tiroho ypa'ouhū vvyri Creta vvyri imboja. Tihepia ti nhanevahema pevo cidade de Fenice pe nehē, ei ġa. Pevo po ti nhande imbojari yhara yapouhua rupi. A'ereki pyry ijahava pevo. Ndipopoakahetei ko vvytua pevo, ei ġa ojoġupepe onhimongyavo.

Vvyruhua

¹³ Aerē turi vvytukatua. Nurā ġa ei ojoġupe:

—Xaho tuhē kiroġwe, ja'gwy, ei ġa. Kiroġwe po pyry ovuhu nhandehohava, ei ġa ojoġupe novīa.

A'ero ġa hupiri yhya hugwi itauhuva'ea ipohyiva'ea – kiroki nomoanhanukari itayharuhua. Igwete ore hoaj'javi Creta rembeyvyri. ¹⁴ Emo kotihī uhu vvyturanuhūa Creta hugwi. Nordeste ko hera vvyturanuhūa rera. ¹⁵ Kiro turahyi itayharuhua pe. Tegwete ore heroġohava vvytua ore rovatiamo ġwaramo. Vvytua tuhē ore rerohoi ore rerekovo a'ero. ¹⁶ Ypa'ō vvyri Cauda vvyri ore hoi. Pevo igwyre'i vvytua ore ve. Igwete ore ipyhygahyi yha'ria hupia. Norombo'avi gwerevi ore itayharuhua pype herekokatuavo. Kirē ġa imonhatimanimani itayharuhua ihama rerogwovo nhapytiamomongovo toandogyime ti itayharuhua javo. Aerē:

—Kiro po ti nhande herohoi tye'ymuhūa apiavo herotyva y'ytiġuhūa rehe nehē, ei ġa okyhyjiavo.

A'ereki pevo u y'ytiġuhūa ppyteri pe'i Líbiapeve'ġa gwyra ppyvo. Igwete ġa imbojyva'javi itayharuhua pype tapy'ynhapiruhuva'ea yhara moanhandava yvytua tomoanhaheteyme ti javo. Ġwemimbotarimo yvytua ore rerohoi a'ero. ¹⁸ Ndopigi vyvruhua ore mbojirejireva. Nurā ko'emame ġa imombomombori mbatera y pe timbovevujuka ti itayharuhua javo. ¹⁹ Ko'emame ġa opoa pyvō imombori y pe itayharuhua rupiara no.

²⁰ He'yi ore kiri ipype. Arimo ore ndorohepiaga'javi kwara. Ypytunimo ore ndorohepiaga'javi jaytata'ia. Igwete vyvruhua ore rerekouhui. Nurā ore ei:

—Kiro po ti nhande papavi tuhē nehē, oro'e ore orojhupe.

²¹ Ymya ġa ndo'ukatua'javi mbatera okovo. A'ero Paulo'ga hoi ġapyteri pe o'ama.

—Mbaria po pe nanhirenduvi raikwehe, ei ga ġa pe. Ndaperuri po pe Creta hugwi ramo. Herure'ymame po ndojigwarajuhui itayharuhua rehe kiro ramo. A'ero po mbatera ndohoi ppy pe ramo, ei Paulo'ga ġa pe. ²² Emo kiro ji ei pe me: Penhimboitakwerimo ti peko. Niamanoi po ti nhande nehē. Itayharuhua tehe po ti oho ppy pe nehē, ei ga ġa pe. ²³ Akwaha ji a'ea. A'ereki Tupana'ga – ga ji pojyka ojive, gaha ji ambohete hete jipi – gaha ojipyryve'ga mbuhuruka ji pyri ga mo'ama ypytunimo, ei ga. ²⁴ Igwete ga ei ji ve oji'i: "Paulo, terekyhyji ti ekovo. Ereho tuhē ti nde e'ama César'ga pyri nehē," ei ga ji ve oji'i, ei ga ġa pe. "Tupana'ga ti omombyry nde ve. Nurā ti nderupive'ġa ndopapavi ppy pe nehē," ei Tupana'gapryve'ga ji ve, ei ga. ²⁵ Penhimboitakwerimo ti peko a'ero, ei Paulo'ga ġa pe. Ajiko ji Tupana'ga rehe. A'ero ji heroviahetei ganhi'ġa jijive. Nurā ji ei pe me: Na tuhē po ti ihoi Tupana'ga rembi'ea rupi nehē, ei ga. ²⁶ A'erorame tehe po ti vyvtua nhande rerohoi nhande mbotyva nhande noġa ypa'ouhūa rehe, ei Paulo'ga imombe'gwovo ġa pe.

²⁷ He'yi treze ore kiri vyvruhua rerekovo. Vyvtua ore rerohorohoi ypihua ruvihavuhua pype Mediterrâneo pype. Ypyhaji katu itayharuhua mondohara'ġa ei:

—Ira'agweuhunhi yembe'yva aġwamo, ei ġa ojohupe.

²⁸ Igwete ġa ha'āa'aġi tihepia ti typya a'ero javo.

—Trinta e seis metros, ei ġa.

Hehemo'i ġa herohoi ha'āa'aġa'java.

—Igwyr'e'ki kiroġwe typya vinte e sete metros, ei ġa.

²⁹ Kiro po ti vyvtua nhande rerohoi ita rehe nhande noġa nehē, ei ġa okyhyjiavo.

Nurā ġa ipohyiva'ea imbojyvi yhara revira hugwi ihamuhūa rehe. Quatro ġa imbojyvi ipohyiva'ea imondovo ppy pe timombyta ti itayharuhua inoġa javo.

—Kotihī po ko'ema ruri hamo, ei ġa ojohupe.

³⁰ Emo itayharuhua mondohara'ġa oka'nhy pota jugwi onhimima xamanoyme ti javo ojohupe. A'ero ġa imbojyvi yha'ria y pe. Igwete ġa ei jara'ġa pe o'mbero:

—Torombojy ti ipohyiva'ea itayharuhua tīa hugwi kiro, ei ġa o'mbero.

³¹ Oka'nhy ġwerī reki ġa novīa. Emo Paulo'ga ikwahavame e'i soldados'ġa pe Júlio'ġa pe:

—Imondohara'ġa pytae'ymame itayharuhua pype po ti pe papavi ppy pe nehē, ei ga.

³² Igwete soldados'ġa ikwahavondogi ihamuhūa imbojyhava yha'ria mbohia y pe tohoyme ti ġa javo.

³³ Ko'eġatue'yma rupi Paulo'ga ei ipypiara'ġa pe nhaporemo:

—Peji i'gwovo kiroġwe, ei ga. A'ereki he'yi quatorze pe kiri i'ukatue'yma marā po ti nhande ve javo, ei ga.

³⁴ Nurā ji ehetei pe me: Pe'u ti mo tapepytujiko tuhē ti. Napemanoi po ti pe nehē, a'e ji pe me, ei Paulo'ga ġa pe.

³⁵ Onhi'iġirē ga ipyhygi pāo onhi'iġa Tupana'ga pe ġandovaki.

—Pryr hete nde imbuhuri mbatera ore ve toro'u, ei Paulo'ga ga pe.

Igwete ga jaygwe'rogi i'gwovo. ³⁶ A'ero ġa ndoryvamo i'gwovo no. ³⁷ He'yjuhuva'ero ore reki itayharuhua pype duzentos e setenta e seis. ³⁸ I'ukatupavirē ġa imombomombori trigo y pe timbovevujuka itayharuhua javo.

Typepemuhūa gwovaja'ro itayharuhua

³⁹ Ko'eġaturame itayharuhua mondohara'ġa hepiagi yvya ikwahave'yma. Kirē ġa hepiagi ypia'ia y'ytiġa hembeyvyri. Nurā ġa ei ojohupe:

—Pevo ti tiroho herohyga y'ytiġa rehe heroja. Tihepia ti nhande herovahema pevo nehē, ei ġa ojohupe.

⁴⁰ A'ero ġa ikwahavondogi ihama imbohia ipohyiva'ea ppy pe. A'ea ja jara'ġa ikwaharavi imopyryngava tiroho katu javo. Igwete ġa imbovyri yva rehe tapy'ynhapiruhuva'ea itayharuhua moanhandava imohina ipypira. Itīa rehe ġa imbovyri imohina a'ea pyvō ti vyvtua tomoanha yhara javo. Nahā vyvtua ore rerohoi yembe'yva rehei katu novīa. ⁴¹ Emo ore rerohy ore noġa ypyjuvuhua rehe ppyteri pe. A'ero itīatykai y'ytiġa rehe. Ndojipe'aa'javi jugwi. Igwete hevira jovaja'roja'rogi a'ero typepemuhūa rerekouhuavo.

⁴² Igwete soldados'ġa ei ojohupe:

—Tijuka pa ti cadeiapypeve'ġa a'ero toytavyme ti ġa oka'nhy nhande hugwi, ei ġa ojohupe.

⁴³ Emo Júlio'ga e'i ġa pe:

—Tapejukai ti ġa, ei ga ġa pe.

A'ereki ga ndojukaukapotari Paulo'ga. Kirē ga ei ore ve:

—Ikwahavame pejiytavo pe na'ē ti pepopepo y pe pejiytavo penhi'eamo yembe'yi pe nehē, ei ga. ⁴⁴ Aerē ti jararamo pehopeho yva raygwera rehe itayharuhua raygwera rehe nehē, ei ga ore ve.

Nahanahā ore hopavi yembe'yi pe a'ero oro'eamo.

Paulova'ea opyta Malta pe

28 Oro'embavame pevove'ġa imombe'ui yvya ore ve.

—Agwa ko ypa'ouhūa. Malta ko hera, ei ġa ore ve.

²Igwete ġa imombyryhetei ore ve ore pokoga. A'ereki iroyxaġahi ore ve. Amana okyripe ore ve no. Igwete ġa imombyryhetei ore ve japovo tata tapejipe'e ti javo. ³Igwete Paulo'ga ġa ndatahari herua inoġa tata pe. A'ero ihemi mboja jugwi ahejukava'ea hakuva rerekovo ġwaramo. Igwete Paulo'ga poa hu'ui ohaekovo gapoa rehe okovo. ⁴Hepiagame pevove'ġa etehei ojohupe: —Iporojukava'ero po ga oko. Nomanoi ga ypy pe rajji'i. Emo kiro aherepykava. Mboja po ti ojuka ga kiro nehē, e'i tehe ġa ga pe.

⁵Igwete Paulo'ga opoa mbovavagi imomboia mboja imbohia tata pe. Ndahahyi reki ga pe. ⁶Igwete ġa ga repiahetei upa.

—Kiro po ti ivuvupavi nehē, e'i tehe ġa. Mara'ngu po ti ga kotihī omanomo nehē? ei ġa.

Mbaigwe ġa nduvi tihepia ti gamanoa javo novīa. Aerē hepiagame hahye'yma ga pe a'ero ġa herojijyi gweaporoġita.

—Yvagipeva'ero reki ko ga rekoi, e'i tehe ġa ga pe a'ero.

⁷Igwete Públio'ga ore mbuhurukari ojipyri. Ira'agwe te gagwya. Ga ko ġanduvihavamo oko pevo ypa'ouhū me. Igwete ga ore mbuhurukari ojipyri imombyryva ore ve. Trēs ga ore mongirukari ojipyri. ⁸A'ea rupi Paulo'ga hoi Públio'ga ruva'ga pyri. A'ereki ga itetirūa onhinoġa upa. O'ao'a ga rehe jipi. Gapy'a hahy hete no. Igwete Paulo'ga hoi ga repiaga. Igwete ga ei Tupana'ga pe tomombi ti ga karugwara ga hugwi javo. A'ero Paulo'ga pokogi ga rehe imombiga gatetirūa ga hugwi. ⁹Ikwhavame jara'ġa nduri Paulo'ga pyri ypa'ouhumeve'ġa – kiroki ġa itetirūa – kiro ġa nduġanduri Paulo'ga pyri tomombi ti ga oretetirūa ore hugwi javo. A'ero ga imombimombigi ġa hugwi no. ¹⁰A'ero ġa imbuhumbuhuri mbatera ore ve ore rerekokatuavo.

Paulova'ea oho Roma pe

Trēs jahya rupi ore pytai pevo orojupa yapohua rupi. A'ero ore nhinhaġi itayharuhua pype Alexandriahugwiva'ea pype. “Os Deuses Gêmeos,” ei ġa jupe. A'ea opyta ypa'ouhū me yapohua rupi no. A'ea pype ore nhinhaġi a'ero. Ore herohoġwerīrame ypa'omeve'ġa imbumbuhuri ore ve mbatera orehohava rupiara. ¹²Igwete ore hoi orovahema cidade de Siracusa pe oroja. Trēs ore kiri pevo. ¹³Aerē ore hoi yembeyvyri cidade de Régio pe. Ko'emame turi vytykatua ore ve ore rerogwovo. Ko'emame ore vahemi cidade de Pozuoli pe oropytavo. ¹⁴Pevo ore Jesus'gareheve'ġa ndepiagi.

—Pepytaahi'vi ti. Sete ti peki ore pyri, ei ġa ore ve.

A'ero ore pytai ġa pyri. Aerē ore hoi pea rupi orogwovo Roma pe. ¹⁵Ojipe'ġa orehoa mombe'u jipe Jesus'gareheve'ġa pe Roma pe. Henduvame ġa nduri jugwi ore rovatiamo Praça de Ápio pe. Aerē ojipe'ġa ore rovatī Trēs Vendas pe. A'ero ġa ore mbojiroviari ore rerogwovo. Ġa ndepiagame Paulo'ga ei Tupana'ga pe:

—Pyry hete nde ġa mbuhurukari ji pyri, ei ga ga pe.

A'ero Paulo'ga roryvamo ogwovo ġa ndupi.

Paulova'ea omombe'u Jesus'ga Roma pe

¹⁶Aerē ore vahemi Roma pe. Igwete romanos'ġa nduvihava'ġa Paulo'ga mondoukari onga pype tohoyme ti ga jugwi javo. Ga tehe u pevo soldado'ga pavēi gwepiakava'ga pavēi. ¹⁷Trēs ġa kiri. Aerē Paulo'ga ġa mbuhurukari ojipyri judeus'ġa nduviha'va'ġa. Ġa jatykarama Paulo'ga nhimombe'ui ġa pe.

—Nhiirū, ei ga gwe'yja'ġa pe. Ji ndakote'varuhui judeus'ġa pe nhandere'yja'ġa pe ikwehe, ei ga. Nhanderamohava'ea nhi'iġagwera pe ji ndakote'varuhui no novīa. Emo judeus'ġa oko tehe reki ji rehe ji pyhygauka Jerusalém me ji mondoukaruhu tehe romanos'ġa nduvihava'ġa po pe ikwehe, ei Paulo'ga. ¹⁸Aerē ġanduvihava'ġa henduvi nhinhi'iġa. “Po ahe ndojukai tuhē te Paulo'ga hamo,” ei ġa ji mombe'gwovo. “A'ereki ga nitiruahūi. Timohemuka ti ga mondovouka a'ero,” ei ġa ikwehe novīa, ei ga. ¹⁹Emo judeus'ġa e'i: “Tapemohemukari ga,” ei ġa, ei Paulo'ga ġa pe. Nurā ji ei romanos'ġa nduvihava'ġa pe: “Aho pota ji nhandegwyripeve'ġa nduvihavuhu'ga pyri César'ga pyri a'ero. Gaha ti e'i jireaporoġita pe nehē,” a'e ji, ei ga. Emo ji nambojari reki ite'varuhuva'ea nhandere'yja'ġa ndehe, ei Paulo'ga ġa pe. ²⁰Kiro ji pe mbuhurukari jijipyri a'ero tahepia ġa javo. Tanhi'ī ti ġa pe, a'e ji pe me, ei ga. A'ereki israelitasramo nhande tirovia Tupana'ga remimbogwerava. A'ea rehe reki ġa ji pyhygi ji pokwa itanhuramuhūa pyvō ikwehe, ei Paulo'ga imombe'gwovo ġa pe.

²¹Igwete ġa ei Paulo'ga pe:

—Judéiapeve'ġa nombuhurukari ġwembikwatijara ore ve nde mombe'gwovo, ei ġa. Igwete nhandere'yja'ġa – kiroki ġa uhu pea hugwi – ġa nde'ite'varuhui nde ve. Ġa ndogweruri pevove'ġa nhi'iġagwera a'ea rehe no. ²²Ore reki orohendu pota nenhi'iġa, ei ġa Paulo'ga pe. Marāi nde jupe naerū? A'ereki ojigwyripeve'ġa nhaporemō ġa e'i te'varuhu Jesus'ganhi'iġarupiva'ea rehe, ei ġa. ²³Irūa rupi po ti ore rura'javi henduva nenhi'iġa a'ero nehē, ei ġa Paulo'ga pe.

O'eagwera rupi katu ġa ndura'javi Paulo'ga rongga pe a'ero. He'yjuhuve'ġa reki uhu ga pyri. Igwete ga imombe'ui ġa pe Moisésva'ea remimbo'eagwera ahenhi'iġagwera no – kiroki ahe Tupana'ga nhi'iġa mombe'u hako. A'ereki ga gweroviaruka pota ġa pe onhi'iġa Jesus'ga mombe'urame.

—Cristo'ga ahe omombe'u hako, ei Paulo'ga ġa pe. Jesus'ga reki ko Cristoramō oko Tupana'ga remimbuhurukaramo, ei ga. Pejikogame ga rehe po ti Tupana'ga pe mongoi ojiheva'ero nehē, ei Paulo'ga ġa pe.

Pyrhajive ga ega'ei ġa pe imoypytunauka. ²⁴A'ero jara'ġa heroviari tuhē ganhi'iġa. Jara'ġa ki a'e te ndogweroviari upa. ²⁵Igwete ġa nhonhi'iġayvayvari ogwovo ga hugwi. Ġa hoġwerīa rupi Paulo'ga ei ġa pe a'ero:

—Tupana'ga ra'uva ombuhuruka katu onhi'iġa a'itituhēva'ea penamonhava'ea pe hako. A'ereki gara'uva onhi'ī Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea pe Isaías-

va'ea pe emombe'u ti ġa pe javo, ei ga. ²⁶ Nahã ko Tupana'ga ra'uva ei ahe ve a'ero hako:

“Heregwovo nhinhi'iġa mombe'gwovo akoja'ġa pe.

Nahã ti ere ġa pe:

‘Pehenduendu po ti pe novĩa.

Emo po ti pe ndapekwahavi nehẽ.

Pehepiepia po ti pe novĩa.

Emo po ti pe napembaragwahavi nehẽ.’

Pohoa ti ere javo ġa pe,” e'i Tupana'ga ra'uva, ei

Paulo'ga ġa pe.

²⁷ “A'ereki ġa noangarihu ikwahapotare'yma,” e'i Isaíasva'ea pe, ei ga.

“Ndaheakwari ġa.

A'ereki ġa napembaragwahavi hepiagame.

Ndiapyakwari ġa.

A'ereki ġa ndokwahavi henduvame,” e'i Tupana'ga ra'uva, ei ga.

“A'ereki ġa ndopohipotaruhui okote'varuhua hugwi.

Nomomborukapotari ġa Tupana'ga pe

okote'varuhua,” e'i, ei ga ġa pe.

Nahã ko Tupana'ga ra'uva nhi'iġagwera Isaíasva'ea pe hako, ei ga. A'ero ahe imombe'ui nhaneramonhava'ea

pe, ei Paulo'ga judeus'ġa pe.

²⁸ —Pekwaha tuhẽ a'ero, ei ga ġa pe.

Judeus'ġarũive'ġa pe Tupana'ga omondouka onhi'iġa a'ero, ei ga. Ġa pe ga omombe'uuka Jesus'ga nhanderekote'varuhua mombohara'ga, ei ga. Ġahã po ti ġwendu ojikoga Jesus'ga rehe a'ero nehẽ! ei Paulo'ga ġa pe.

A'ero ġa hoi ga hugwi.

³⁰ Aerẽ ojipe'ġa nduġanduri Paulo'ga pyri jipi. A'ereki pevove'ġa omondo'ã ġwonga ga pe itambere'ia rehe. Dois Paulo'ga kwara mbo'ari upa ipype. A'ero ojipe'ġa nduġanduri ga repiaga. Horyory ga ġa ndurame ojipyri. ³¹ Igwete ga ġa mbo'embo'ei Jesus Cristo'ga rehe nhandepojykaharete'ga rehe.

—Pejikogame Jesus'ga rehe po ti pe ei Tupana'ga pe:

“Emombo ti jirekote'varuhua ji hugwi.” Jesus'ga

manoro ġwaramo pe ndepyga po ti Tupana'ga imombori pendekote'varuhua pe hugwi pe mongovo ojihe-

va'ero nehẽ, ei ga. Jesus'ga nhi'iġa rupi ti peho a'ero

pejikokatuavo nehẽ, ei Paulo'ga ġa pe.

Ndopojihuvi ga imombe'gwombe'gwovo ġa pe jipi.

Igwete pevove'ġa nomombe'upigukari ga pe.

Romanos

1 Ji ko Pauloramo Jesus Cristo'gareheva'ero jitekovo garemimbotarimova'ea rehe. Kiro ji ikwatijarukari nhinhi'iġa imondovouka pe me – perope peju cidade de Roma pe. Tupana'ga ji mingo omoirūharamo ikwehe. Igwete ga ei ji ve: “Emombe'umbe'u ti ġa pe nhiremimombe'upyryva Jesus Cristo'ga mombe'gwovo,” ei Tupana'ga ji ve ikwehe.

² Ymya Tupana'ga ikwahavukari ġwemimombe'upyryva onhi'iġa mombe'uharava'ea pe hako. “Amondo po ti ji Cristo'ga yvyakotyve'ġa pyri nehē. Pyry po ti ġa pe a'ero nehē,” ei Tupana'ga ahe ve. “Pekwatija ti nhiremimombe'upyryva Cristo'ga mombe'gwovo a'ero tokwaha ti ġa javoji,” ei ga onhi'iġa mombe'uharava'ea pe hako. A'ero ahe ikwatijari inoġa hako. (Aherembikwatijara ko Tupana'ga mombe'uhava.)

³ Tupana'ga okwatijaruka ahe ve ġwemimombe'upyryva Cristo'ga mombe'gwovouka hako. Jesus Cristo'ga ko Tupana'ga ra'yra'ga nhandepojkaharete'ga. Yvyakotyva'ero ga ari Daviva'ea rymyminoru raikwehe.

⁴ Tupana'gahugwiva'ero ga pyryhetero. Tupana'ga opopoakarimo ga Cristo'ga mboukwahahetei gwa'yramo. A'ereki ga Cristo'ga mbogwera gamanoa hugwi.

⁵ Igwete ga ei Cristo'ga pe: “Emombyry ti Paulo'ga pe terenhimoirūuka ti ga pe a'ero,” ei Tupana'ga Cristo'ga pe. Nurā ji Cristo'ga moirūi ga mombe'gwovo ojipe'ġa gwyriveve'ġa pe nhaporemo tojiko ti ġa ga rehe javo. “Tohendu katu ti ġa Cristo'ga nhi'iġa nehē. A'ero po ti ġa ga mbohetei nehē no,” a'e ji ġa pe jipi. ⁶ Pe me ji ei a'ea no. A'ereki Tupana'ga e'i pe me: “Pejiko ti Jesus Cristo'ga rehe pejikovo gareheva'ero,” ei Tupana'ga.

⁷ Kiro ji ikwatijarukari nhinhi'iġa a'ero imondovouka pe me Roma pe. Pe ko Tupana'ga py'a ja. E'i ga pe me: “Ġa ko jireheva'ero,” ei ga pe me.

Tupana'ga ti tomombyry pe me nhanderuvete'ga Jesus Cristo'ga pavēi nhandepojkaharete'ga pavēi. Tonoġatu ti ġa pepy'a no.

Taho ti pe pyri, ei Paulova'ea

⁸ Ta'e na'ē ti pe me. Jesus Cristo'ga rekoro ġwaramo ji pavēi ji ei Tupana'ga pe: “Apī, ndepyr hete nde ejiheve'ġa nderekopava Roma pe. A'ereki jara'ġa nhaporemo omombe'u ġa kiro,” a'e ji. “Ojiko hete ġa Jesus Cristo'ga rehe Roma pe, ei ġa,” a'e ji Tupana'ga pe pe mombe'gwovo. ⁹ Ga pe ji poravykykatui jipi garemimombe'ua mombe'gwovo gara'yra'ga mombe'gwovo. Nhinhi'iġa nanani Tupana'ga pe ji pe mombe'umbe'ui jipi. Ga okwaha hete nhiremimombe'umbe'ua ojive. ¹⁰ A'ea'e ji Tupana'ga pe jipi:

“Apī, ymyagwera jate ji hopotaramo Romapeve'ġa pyri novīa. Nde ipotarama jihoa ġa pyri ji mondo ti kiro ġa pyri a'ero,” a'e ji ga pe. ¹¹ A'ereki ji opohepiaga'u hete topomoirū ti javo. A'ero po ti Tupana'ga ra'uva imombyryvi pe me nehē. A'ero po ti pe jikohetei Cristo'ga rehe nehē. ¹² Nahā po ti nhande jopokopokogi a'ero nhanderoryroryvamo nehē. Pejikohetea repiagame po ti ji roryvamo pe ndehe nehē. Na jitehe po ti pe ndoryvamo jijikohetea repiagame nehē no. Nahā po ti nhande nhombojikojikohetei Cristo'ga rehe nehē.

¹³ Nhiirū, tamombe'u ti pe me tapekwaha. Kotihīhī ji hopotaramo pe pyri novīa. Emo tegwete jihohava jipi. Tambojiko pota ji pepyteripeve'ġa Cristo'ga rehe. Nahanahā ji judeus'ġarūive'ġa mbojikogukari ojipe'ġa gwyrī pe ikwehe. ¹⁴ A'ereki Jesus Cristo'ga e'i ji ve: “Ji mombe'umbe'u ti ġa pe nhaporemo,” ei ga. Nurā ji Cristo'ga mombe'umbe'ui ġa pe jipi. Ka'gwyriveve'ġa pe ji ga mombe'ui. Cidadepeve'ġa pe ji ga mombe'ui no. Ikwahapyra'ġa pe ji ga mombe'ui. Ikwahapyre'ŷve'ġa pe ji ga mombe'ui no. ¹⁵ Nurā ji jirokwapotari Cristo'ga mombe'gwovo pe me Roma pe no.

Tupana'ga remimombe'upyryva ikwahy hete

¹⁶ Cristo'ga mombe'ua pyry hete ji ve. Nurā ji nanotī a'ea. Ġa a'ea reroviarame Tupana'ga omombo ġandekote'varuhua ġa hugwi – kiroki ġa ojiko Cristo'ga rehe. Judeus'ġa hugwi ypy ga imombori ġandekote'varuhua ġa jikogame Cristo'ga rehe. Na jitehe judeus'ġarūive'ġa hugwi ga imombori ġandekote'varuhua ġa jikogame ga rehe. ¹⁷ A'ereki Cristo'ga mombe'ua rehe nhande tikwaha. Nurā nhande ei: Tupana'ga nhande mombyry nhande jikogame Cristo'ga rehe – nhande jikogame jate ga rehe. Nahā i'ei aherembikwatijara no Tupana'ga mombe'uhara:

“Ġa jikogame ga rehe Tupana'ga ġa mombyryvi. A'ero po ti ġa ndekopyahui nehē,” e'i ikwatijara.

Ite'varuhu hete yvyakotyve'ġa

¹⁸ Tupana'ga okwahavuka nhande ve. Nurā nhande ei: Yvagipeve'ga po ti ombohahy okote'varuhuve'ġa pe nehē onhimonha'ngavo ġandekote'varuhua rehe. Okote'varuhuro ġwaramo ġa nombokwahyukari ojihe a'itituhēva'ea Tupana'ga kwahava. ¹⁹ Tupana'ga po ti ombohahy tuhē ġa pe. A'ereki Tupana'ga kwahava jukwaha ġa pe. A'ereki Tupana'ga tuhē ojikwahavukaripe ġa pe novīa. Emo ġa ndokwahapotari ga.

²⁰ Ymya Tupana'ga oapo yvya hako. Garembiapoagwera jate jukwaha a'ero Tupana'ga reaporoğita gapopoakara no – a'ea namominangavi gapopoakara. Nhande ndihepiagi gareaporoğita nhandereakwara pyvõ novĩa. Emo nhande tikwaha a'ea garembiapo repiagame. Nurã ijari ğa ndehe ğa ikwahapotare'ymame.

²¹ Ğa okwaha Tupana'ga novĩa. Emo ğa nombohetei ga. Ğa nde'i ga pe: "Ndehe ko Tupanetero. Ndepyry hete nde imombyryva ore ve," nde'i ğa ga pe. Ğa heaporoğita tehe reki. Ohorame ypytuna rupi ahe ndokwahavi okovo hepiage'yma. Na jitehe okote'varuhuve'ğa ndokwahavihu a gweaporoğitakatu'e'ymame. ²² "Orokwaha hete ore," ei ğa novĩa. Emo ğa ndokwahavihu okovo. ²³ Ğa nombohetea'javi Tupana'ga – gaha koi nomanoa'javi. Ha'angavatehea reki ğa ombohete, ğana'angava no – kiroki ğa vyakotyve'ğa omanove'ğa. Ğana'angava ğa ombohete. Ipepova'ea ra'angava ğa ombohete no ipyva'ea ra'angava. Ohyryryva'ea ra'angava ğa ombohete no.

²⁴ Nurã Tupana'ga pohiri ğa hugwi. "Oko te'varuhu potaruhu ğa oakwahave'yma," ei ga. "Ojogwereco te'varuhu pota ğa," ei ga. "Na ğa ndekoi jate a'ero ğwemimbotarimova'ea rehe ojogwerekote'varuhua-vo," ei Tupana'ga. ²⁵ Ndogweroviara'javi ğa a'itituhẽva'ea Tupana'ga mombe'ua. I'mbeva'ea ğa gwerovia reki. Ombohete ğa Tupana'ga rembiapo okovo hehe. Tupana'ga reki mbatera apohara'ga ğa nombohetei okoe'yma ga rehe. Gaha po nhande timbohete avuirma hamo. Na tuhẽ a.

²⁶ Ğa ndekote'varuhuro ğwaramo Tupana'ga pohiri ğa hugwi. "Na ğa jogwerekote'varuhupotari a'ero," ei ga. A'ereki ğa nahembirekokatua'javi reki. Kunhangwera memenhuhũ ğa jogwerekoi. ²⁷ Na jitehe akwaimba'ero memenhuhũ ğa jogwerekopotari. Ojogwereco te'varuhu ğa. Na rõi po ahe rekoi hamo. Ite'varuhu tuhẽ ğa pe a'ero ğandekote'varuhua ikwepykavamo.

²⁸ E'i ğa ojohupe: "Timoka'nhy ti Tupana'ga." Nurã Tupana'ga e'i ğa pe: "Na ğa ndeaporoğitate'varuhuro a'ero," ei ga. A'ero ğa ndekouhui okote'varuhua rehe – kiroki a'ea rehe ahe ndokoi hamo. ²⁹ Okote'varuhuparavuhua rehe jate ğa ndekoi. Opotarahivuhu hete ğa ojipe'ğa mbatera. Onhimyrõ hete ğa ojipe'ğa ndehe. Ojojukajuka ğa. Ojogwayvayva ğa. Onho-moandyandyjuhu ğa. Heaporoğita te'varuhu ğa ojipe'ğa pe. Omombe'u tuhẽ ğa mbehea. ³⁰ E'ie'yimi ğa ojipe'ğa pe: "Ite'varuhu ğa okovo." Noaronhete ğa Tupana'ga. Onhombotegwete ğa. Onhimbohete tehe ğa jipyry hete ji javo tehe. Heaporoğitağita ğa nahanahã ti xako te'varuhu javo. Nohendukatui ğa gwuva'ğa nhi'iğa. ³¹ Ndokwahavihu ğa. Ndokoi ğa ğwembi'ea rupi. Ndoporogwetygi ğa ojipe'ğa arõ'e'yma. ³² Tupana'ga e'i nanongara'ğa pe: "Oho po ğa hahyva'ea ruvihava pype hamo," ei ga. Okwaha reki ğa Tupana'ga nhi'iğa novĩa. Emo ğa ndopohiri okote'varuhua hugwi kiro ğandekoa tuhẽ opohire'yma jugwi. Johe'i tehe ko

ğandekote'varuhua. A'ereki ojipe'ğa ndekote'varuhurame ğa e'i pyry ğa pe.

Tupana'ga okwaha pa javo ahereaporoğita pe

2 Pe'ji po pe ojipe'ğa pe: "Ite'varuhu ğa okote'varuhua-vo." Pehe reki peko te'varuhu no. A'ereki pe ğa javijitehe peko te'varuhu. Pe ndehe tuhẽ reki ijari a'ero pe erame ğa pe ite'varuhu ğa javo. Pe'erame a'ea ğa pe pe pemboja reki pejihe. A'ereki pe peko te'varuhu jitehe. ² A'itituhẽva'ea rupi katu Tupana'ga imbohahyukari nanongara'ğa pe okote'varuhuve'ğa pe. A'ea tikwaha pa nhande. ³ Oro pe, Tupana'ga po ti imbohahyuka tuhẽ pe me nehẽ no. A'ereki pe peko te'varuhu no. Pe'ji po pe ojipe'ğa pe: "Ite'varuhu ğa okote'varuhua-vo." Pe ki a'e te peko te'varuhu jitehe no. Ombohahyuka tuhẽ po ti Tupana'ga pe me nehẽ.

⁴ Ga pyry hete pe me novĩa. Nonhimbaekwahivi ve ga pe me. A'ereki ga e'i pe me: "Perojijiyi na'ẽ ti pejeaporoğita pejipohia pejikote'varuhua hugwi," ei Tupana'ga pe me. "Pe pohirame pejikote'varuhua hugwi po ti ji nambohahya'javi pe me a'ero nehẽ," ei ga pe me. Emo pe ndapekoi gapyryhetea rehe. Ndapekwahavi pe naerũ? Ga pyry hete pe me topohi ti ğa okote'varuhua hugwi javo.

⁵ Napeangarihu vehe pe peapyhae'yma! Nurã po ti koji'i Tupana'ga imbohahyukari pe me nehẽ ga ega'erame nhande ve ikwepyga nhandereaporoğitaagwera nehẽ. A'ea rupi po ti ga imboukwahavi onhimboahivuhua okote'varuhuve'ğa pe. Ikwepykava po ti ga imboukwahavi ja'javo ğa pe nehẽ no. A'itituhẽva'ea rupi katu po ti ga ei ikwepyga vyakotyve'ğa pe nhaporemonehẽ. ⁷ Jara'ğa oko katue'yimi. "Tihendu pota nhande Tupana'ga nhi'iğatua nhande ve," ei ğa. "Tihendu pota nhande garemimbohetea nhandejihe. Xako pota nhande ga pyri avuirma," ei ğa. Ğahã po ti Tupana'ga omongo ojipyry yvagi pe nehẽ. ⁸ Jara'ğa ki a'e te ğwemimbotarimova'ea reheuhu ğa oko. Ğa nohendukatui a'itituhẽva'ea Tupana'ga nhi'iğa. Oho reki ğa okote'varuhua rupi. Tupana'ga po ti onhimboahivuhu ğa pe ğa nderekovo nehẽ onhimonha'ngavo ğandekote'varuhua rehe nehẽ. ⁹ Ombohahyuka po ti ga ğa pe nehẽ. Okote'varuhuve'ğa pe nhaporemonehẽ po ti ga imbohahyukari nehẽ judeus'ğa pe judeus'ġarũive'ğa pe nehẽ no. ¹⁰ Okokatuve'ğa po ti Tupana'ga ğa mbohetei nehẽ. "Pepyry hete pe," e po ti ga ğa pe nehẽ. Onoğatu po ti ga ğapy'a nehẽ no. Nahã po ti ga imombyryvi ğa pe nehẽ judeus'ğa pe judeus'ġarũive'ğa pe nehẽ no. ¹¹ A'ereki a'itituhẽva'ea rupi katu Tupana'ga e'i ikwepyga nhande ve nhaporemonehẽ.

¹² Ymya Tupana'ga ombo'euka Moisésva'ea pe onhi'iğa rehe hako ikwatijaruka ahe ve inoğauka hako. A'ero judeus'ġa gwereco Moisésva'ea remimbo'eagwera. Judeus'ġarũive'ğa ki a'e te ndogwerekoi Moisésva'ea remimbo'eagwera aherembikwatijaragwera. Oho po ti ğa hahyva'ea ruvihava pype nehẽ. Ğa ndekote'varuhuro ğwaramo po ti Tupana'ga ğa mondoi ipype nehẽ. Emo po ti ga nde'i ğa pe nehẽ: "Nape-

hendukatui pe Moisésva'ea remimbo'eagwera." A'ea po ti ga nde'i ġa pe nehē. A'ereki ġa ndogwerekoi Moisésva'ea remimbo'eagwera. Ġa ndekote'varuhuro ġwaramo po ti ga ġa mondoi hahyva'ea ruvihava pype nehē.

Na jitehe judeus'ġa, ġandekote'varuhuro ġwaramo po ti Tupana'ga ġa mondoi hahyva'ea ruvihava pype nehē no. Judeus'ġa gwereko reki Moisésva'ea remimbo'eagwera novīa. Nurā po ti ga ei a'ero ġa pe nehē: "Napehendukatui reki pe Moisésva'ea remimbo'eagwera," e'i po ti ga ġa pe nehē. ¹³ Ġa henduteherame a'ea Tupana'ga nde'i ġa pe: "Pepyry pe pejikovo." Ġa ndekorame ganhi'iġa rupi Tupana'ga ei a'ea ġa pe. ¹⁴ Moisésva'ea remimbo'eagwera e'i judeus'ġa pe: "Peko katu ti." Judeus'ġarūive'ġa reki ndogwerekoi Moisésva'ea remimbo'eagwera. Ġwemimbotarimo tehe po ġa ndekoi Tupana'ga nhi'iġa rupi, a'ero po jukwaha tuhē ġandekokatukwahava. ¹⁵ Nhande ikwahavame ġandekokatua nhande ei: Moisésva'ea remimbo'eagwera e'i: "Peko katu ti." A'ea kwahave'ymame ġa ikwahavi reki ovyteri pe okokatuavo. Gweaporoġita pe ġa nhimombaragwahavi aherekokatua rehe. A'ereki okokaturame ġa e'i ovyteri pe: "Nanongara ko pyry." Okote'varuhurame ġa ikwahavi okote'varuhua no. ¹⁶ Aerē po ti Tupana'ga ei Jesus Cristo'ga pe a'ero te'i ti ga vyakotyve'ġa pe javo. A'ero po ti ga ei ġandeporoġita pe ikwepyguka ġa pe nehē. Ojipe'ġa ndeporoġita onhimi nhande ve. Tupana'ga okwaha pa reki. A'ero po ti ga ei ikwepyguka ġa pe nehē. Nahā ji ei jipi imombe'urame Tupana'ga remimombe'ua.

Judeusva'ea gwereko Moisésva'ea remimbo'eagwera

¹⁷ Oro pe judeusramo pe'ji reki pe: "Nhande ko judeusramo. Tireko nhande Moisésva'ea remimbo'eagwera. Nurā nhande pyryvamo," pe'ji tehe reki pe pejive. Penhimboheteuhu tehe pe nhande ko Tupana'gareheva'ea javo. ¹⁸ Pekwaha pe Tupana'ga remimbotarimova'ea novīa. Moisésva'ea remimbo'eagwera pe mbo'embo'e. Nurā pe ei: "Xanhimombaragwaha nhande aherekokatua rehe," pe'ji pe novīa.

¹⁹ Hehae'ŷve'ġa ndokwahavi hepiage'yma ġwaramo. Nurā ahe ġa nderohoi. Ypytunarupive'ġa na jitehe ndokwahavi hepiage'yma. Nurā ahe hyapei ġa pe tohepia ti ġa ikwahava javo. Nurā pe ei nanongara'ġa'jave'ġa pe – kiroki ġa ndokwahavi Tupana'ga – ġa pe pe ehetei: "Nhande tikwahavuka Tupana'ga pe me," pe'ji hete pe ġa pe. ²⁰ "Timoġita nhande okokatu'ŷve'ġa. Timbo'embo'e nhande ġa no – kiroki ġa ndokwahavavi," pe'ji tehe pe. "A'ereki nhande tikwaha pa a'itituhēva'ea Moisésva'ea remimbo'eagwera rerekoro ġwaramo," pe'jiteheuhu pe.

²¹ Pembo'e pe ojipe'ġa. Maraname pe napenhimbo'ejuhu reki naerū? Pe'ji pe ġa pe: "Tapemimuhūi ti ojipe'ġa mbatera," pe'ji pe ġa pe. Maraname pe tuhē imimuhūi reki naerū? ²² Pe'ji pe ġa pe: "Taperekoi ti ojipe'ġa nembireko'ġa," pe'ji pe. Maraname pe ojipe'ġa nembireko'ġa nderekouhui naerū? "Tapekoi ti ġanemimbohete'hara rehe," pe'ji pe ojipe'ġa pe. Maraname

pe ndekouhui itambere'ia rehe ġanemimbohete'hara rongapeva'ea rehe imima jugwi naerū? ²³ Pe'ji pe: "Tireko nhande aherembikwatijara Tupana'ga nhi'iġa," pe'ji pe penhimboheteavo. Emo pe napehendukatui reki Tupana'ga nhi'iġa. A'ero ojipe'ġa e'i te'varuhu Tupana'ga pe. ²⁴ Tupana'ga mombe'uhava e'i:

"Judeus'ġa ndekote'varuhuro ġwaramo judeus'ġarūive'ġa e'i te'varuhu Tupana'ga pe ga mbotegweteavo," e'i ikwatijara.

²⁵ Nahā pe ei judeusramo: "Nhande ko Tupana'gareheva'ero xako nhanderakwanhapira ikytiro ġwaramo." A'ea pe ei. Pyry tuhē pejikytiagwera pe hendukaturame Moisésva'ea remimbo'eagwera. Hendukatue'ymame ndatekwava'javi reki pejikytiagwera rehe. Pejikyti tehe pe a'ero. ²⁶ Oro judeus'ġarūive'ġa ojikyti'ŷve'ġa, ġa ndekorame Tupana'ga nhi'iġa rupi, a'ero po ti ga ei ġa pe nehē: "Pe ko ojikyti'ŷve'ġa ja ji ve kiro," e po ti ga pe nehē. "A'ereki pe jireheva'ero peko kiro nhinhi'iġa rendukaturo ġwaramo," e po ti Tupana'ga judeus'ġarūive'ġa pe nehē. ²⁷ Pehe judeusramo pereko pejikytiagwera novīa. Perekko pe Moisésva'ea rembikwatijaragwera no novīa. Emo pe napehendukatui a'ea. Judeus'ġarūive'ġa ki a'e te ndogwerekoi okytiagwera. Ndogwerekoi ġa aherembikwatijara. Emo ġa oko Tupana'ga nhi'iġa rupi. Nurā ġa imboukwahavi pendekote'varuhua pe hendukatue'ymame ganhi'iġa.

²⁸ Pe'ji pe: "Nhande ko judeusramo xako Tupana'gareheva'ero," pe'ji pe. Emo o'eteheuhuro ġwaramo rūi ahe oko Tupana'gareheva'ero. Okytiro ġwaramo rūi ahe oko Tupana'gareheva'ero. ²⁹ Ġa ndeporoġitapyryvame jate ovyteri pe Tupana'ga ei ġa pe: "Pehe ko jireheva'ero." Pe herekoteherame Moisésva'ea rembikwatijaragwera Tupana'ga nde'i a'ea pe me. Tupana'ga ra'uva imbopyahurame pendeaporoġita a'ero Tupana'ga ei pe me: "Pe ko jireheva'ero." Tupana'ga tuhē ombohete nanongara'ġa a'ero. Ojipe'ġa rūi ombohete ġa.

3 Pe'ji po pe ji ve a'ero: "Ndapyryvi nhande reki judeusramo naerū?" pe'ji po pe. "Ndapyryvi nhandejikytiagwera naerū?" pe'ji po pe ji ve. ² Pyry hete tuhē reki. A'ereki judeusva'ea pe nhaneramonhava'ea pe Tupana'ga omondo onhi'iġagwera ġwembikwatijarukaragwera. "Togwerekko katu ti ġa nhinhi'iġa imombe'gwovo," ei Tupana'ga ahe ve hako.

³ Pe'ji po pe ji ve no: "Jara'ġa reki ndokoi Tupana'ga rembi'ea rupi nhandere'ya'ġa. Nurāro ġwaramo po ti Tupana'ga na jitehe ndokoi ġwembi'ea rupi naerū?" pe'ji po pe ji ve. ⁴ Na rūi. Ġwembi'ea rupi katu Tupana'ga reki jipi. Jara'ġa i'mbe pa. Tupana'ga ki a'e te ni'mbei jipi. Nahā Tupana'ga mombe'uhava i'ei:

"Nde nhi'iġame po ti ġa ei nde ve:
'A'itituhēva'ea rupi katu neremimombe'ua'," e'i.

"Ġa imbojateherame nde rehe

po ti jukwahavamo nderekokatua nehē," e'i ikwatijara.

⁵ Pe'ji po pe ji ve: "Nhande rekote'varuhurame po ġa ei nhande mombe'gwovo: 'Oko te'varuhu ġa. Tupana'ga reki ġa atyvi,' e po ġa. 'A'ereki ga oko katu

hete, 'e po ġa," pe'ji po pe ji ve. A'ero po pe etehei: "Nhande rekote'varuhuro ġwaramo koji'i jukwaha hete reki Tupana'ga rekokatua. Pyry a'ero nhanderekote'varuhua. A'ereki nhanderekote'varuhua omboukwaha Tupana'ga rekokatua," pe'jiteheuhu po pe ji ve. "Tupana'ga tiruahū reki imbohahyrame nhande ve nhanderekote'varuhurame," pe'jiteheuhu po pe. ⁶ Na rūi reki, a'e ji pe me. Tupana'ga pyry tuhē. Nurā po ti ga ikwahavi ja'javo vvyakotyve'ġa ndeaporoġita pe nehē ikwepykwepyga ġa pe nehē. Po Tupana'ga ndapyryvi hamo a'itituhēva'ea rupi katu rūi po ga ei a'ero ġa pe hamo.

⁷ Pe'ji po pe ji ve a'ero: "Ji rekote'varuhurame po ġa ei ji mombe'gwovo: 'Ga atyvi reki Tupana'ga oko katu,' e po ġa," pe'ji po pe. "Ji rekote'varuhuro ġwaramo koji'i jukwaha hete Tupana'ga rekokatua. A'ero ġa koji'i Tupana'ga mbohetei," pe'ji tehe po pe ji ve. "Pyry a'ero jirekote'varuhua. A'ereki ji rekote'varuhurame ġa koji'i Tupana'ga mbohetei garekokatuhetea kwahava," pe'ji tehe po pe. "Maraname po Tupana'ga euhui ji ve naerū netiruahū nde javo?" Pe'ji tehe po pe ji ve. ⁸ Po pe ei a'ea, a'ero po pe etehei no: "Xako te'varuhu tokwaha hete ti ġa Tupana'ga rekokatua javo." Pohoa tuhē ojipe'ġa etehei imbojateheavo ji rehe ji mbotegweteavo. "Paulo'ga e'i jipi: 'Xako te'varuhu tokwaha hete ti ġa Tupana'ga rekokatua javo,' ei ga," e'i tehe ġa ji ve. Ji ko nda'ei reki a'ea. Pyry po ti Tupana'ga imbohahi ġa pe nehē ġa erame xako te'varuhu javo.

Ndiakokatuhavi pa

⁹ A'ero po pe ei ji ve: "Marā a'ero? Nhande judeusramo nhandepyry hete jara'ġa hohe?" Ahā tuhē, a'e ji. "Ndojoavyavyi judeus'ġa judeus'ġarūive'ġa pavēi okote'varuhuavo," a'e ko ji pe me ko. A'ereki niandepiro'ypavi nhande nhanderekote'varuhua hugwi.

¹⁰ Nahā Tupana'ga rembikwatijarukara i'ei vvyakotyve'ġa mombe'gwovo.

"Ndapyryvi pa ġa Tupana'ga pe," e'i.

¹¹ "Nonhimombaragwahavi pa ġa aherekokatua rehe. Ndokwahapotari pa ġa Tupana'ga okoe'yma ga rehe," e'i.

¹² "Opohi pa ġa Tupana'ga hugwi.

Ndoakwahavihu pa ġa.

Ndokokatui pa ġa," e'i ikwatijara.

¹³ "Onhi'ī te'varuhu ġa ja'javo ojipe'ġa pe.

Omoandyandi ġa ojipe'ġa," e'i.

"Mboja ahe hu'urame ahera'oa mbotegwetei.

Na jitehe o'ete'varuhurame ojipe'ġa pe

ġa ġa mbotegwetei," e'i ikwatijara.

¹⁴ "Onhimboahivuhurame ojipe'ġa pe

ġa e'i te'varuhu ġa pe imbote'varuhuavo," e'i.

¹⁵ "Ojukatuhētuhenuhū ġa ġa.

¹⁶ Perope ġa oho

– pevo ġa ojipe'ġa mbotegwetegwetei ġa mbovy'are'yma," e'i.

¹⁷ "Nombojogwerekokatuukari ġa jara'ġa pe.

¹⁸ Nomondoġi ġa imohina Tupana'ga rehe oky-hyjie'yma ga hugwi," e'i ikwatijara vvyakotyve'ġa mombe'gwovo.

¹⁹ Tupana'ga okwatijaruka onhi'ġa heja. Ġa pe garembikwatijarukara i'ei a'ero – kiroki ġa oko Moisésva'ea remimbo'eagwera rupi judeus'ġa. A'ea ikwahava nhande xa'eyme a'ero: "Ndorokwahavi ore orerekote'varuhua." Xa'eyme ti nhande a'ea judeusramo. Judeus'ġarūive'ġa ti te'iyme no. Nhande ikwahava ġwaramo nhanderekote'varuhua, a'ero po pyry Tupana'ga ei nhande ve nhaporem: "Peko te'varuhu tuhē pe." ²⁰ Tupana'ga nde'i nhande ve: "Pepyry hete pe aherembikwatijaragwera hendukaturu ġwaramo." Nde'i ga a'ea nhande ve. A'ereki ikwatijaragwera okwahavuka reki nhande ve nhanderekote'varuhua.

Tupana'ga nhande mombyry

²¹ Aġwamo reki Tupana'ga okwahavuka nhande ve nhande mombyryva. Aherembikwatijaragwera rehe rūi reki Tupana'ga nhande mombyry. Moisésva'ea rembikwatijara nhande mbo'e reki nhande mombyryva rehe. Tupana'ga nhi'ġa mombe'uharava'ea na jitehe nhande mbo'e a'ea rehe. ²² Nhande jikogame Jesus Cristo'ga rehe Tupana'ga nhande mombyryvi. Ġa nhaporem Tupana'ga ġa mombyryvi ġa jikogame Cristo'ga rehe.

A'ereki ġa ojo'jajo'ja judeus'ġa judeus'ġarūive'ġa pavēi. ²³ A'ereki ġa nhaporem okote'varuhu. Ndohoi ġa Tupana'ga pyryhetea apiavo. ²⁴ Emo Tupana'ga omombyry ġa pe. Ġa ndokwepygi Tupana'ga pe. Ga omombyry tehe ġa pe ġa jikogame Jesus Cristo'ga rehe.

A'ereki Tupana'ga ġa mbopiro'yuka ġandekote'varuhua hugwi. ²⁵ Tupana'ga ombuhuruka Cristo'ga yva koty teremano ġa ndepyga javo. "A'ero po ti nde imombori ġandekote'varuhua ġa hugwi ġa jikogame nde rehe," ei ga Cristo'ga pe. Cristo'ga momanoukaramo Tupana'ga ei: "Tokwaha ti ġa jipyryva. A'ereki ji ġandekote'varuhua momboruka," ei Tupana'ga. A'ereki Cristo'ga manoa renonde Tupana'ga imbogwawetei aherekote'varuhua onhimbaekwahive'yma a'ea rehe. ²⁶ Aġwamo reki Tupana'ga Cristo'ga momanoukari ikwahavuka opyryva imomboa ġandekote'varuhua. A'ero nhande ei: Tupana'ga pyry. Nhande jikogame Cristo'ga rehe ga nhande mombyryvi no.

²⁷ Xanhimboheteyme tuhē nhande naerū. A'ereki aherembikwatijaragwera rendukaturu ġwaramo rūi Tupana'ga nhande mombyry. Nurā nhande nianhimbohetei. Nhande jikogame Cristo'ga rehe ga nhande mombyryvi. ²⁸ Nahā a'ero, a'e ji. Nhandejikoga ġwaramo Cristo'ga rehe Tupana'ga nhande mombyryvi. Nhande ikwatijara rendukaturu ġwaramo rūi ga nhande mombyryvi. ²⁹ Judeus'ġa jate rūi e'i Tupana'ga pe: "Ga ko nhanderuvihava'ga."

Judeus'ġarūive'ġa e'i a'ea ga pe no. ³⁰ Tupana'ga ko ojipeji. Gaha judeus'ġa mombyry ġa jikogame Cristo'ga rehe. Ga jitehe judeus'ġarūive'ġa mombyry ġa jikogame Cristo'ga rehe. ³¹ Ndia'ei reki nhande: "Ndapyryva'javi aherembikwatijaragwera kiro. Nhande"

dejikoga ġwaramo Cristo'ga rehe tihenduva'javyme ti a'ea," ndia'ei nhande. "Timongo hete reki nhande aherembikwatijaragwera. A'ereki a'ea ko pyry," xa'e nhande jupe.

Abraãova'ea jikoga Tupana'ga rehe

4 Marã Abraãova'ea hako oreramonha'ea judeus'ġa namonhava'ea? ² Tupana'ga e'i ahe ve: "Ndepyry hete nde," ei ga Abraãova'ea pe hako. Po aherokokatua rehe Tupana'ga ei a'ea Abraãova'ea pe, a'ero po Abraãova'ea nhimbohetei hamo. Aherokokatua rehe rui reki Tupana'ga ei ahe ve ndepyr hete nde javo. Nurã ahe nonhimbohetei Tupana'ga pyri hako. ³ Nahã ikwatijara Tupana'ga mombe'uhava e'i hako: "Abraãova'ga ojiko Tupana'ga rehe," e'i. "Nurã Tupana'ga ei ga pe: 'Ndepyry hete nde. A'ereki nde erejiko ji rehe,' ei ga Abraãova'ga pe," e'i ikwatijara Abraãova'ea mombe'gwovo hako. ⁴ Nhande poravykyrame ojipe'ga pe ga imbuhuri itambere'ia nhande ve. Ndia'ei nhande a'ero: "Ombuhu tehe ga itambere'ia nhande ve." A'ea nhande ndia'ei. A'ereki nhandeporavykyagwera rehe ga ombuhu nhande ve. ⁵ Emo na rui nhande ve nhande jikogame Tupana'ga rehe. A'ereki nhanderekokatua rehe rui ga nhande mombyryvi. Okote'varuhuve'ġa pe ga ei reki: "Pepyr pe ji rehe pejikogame." Nhandejikoga rehe Tupana'ga nhande mombyry a'ero. ⁶ A'ea pe jitehe Daviva'ea ei ġandoryva mombe'urame hako. A'ereki Tupana'ga omombyry ġa ġandekokatua rehe rui. Daviva'ea e'i nanongara'ġa ndoryva pe a'ero hako. ⁷ "Hory hete ġa," ei ahe. "A'ereki Tupana'ga omombo hete ġandekote'varuhua ġa hugwi," ei ahe. ⁸ "Hory hete ġa Tupana'ga henonha'jave'ymame ġandekote'varuhua rehe," ei Daviva'ea. ⁹ Daviva'ea omombe'u ġandoryva a'ero – kiroki ġa gwereko ġwakwanha pira kytiagwera. Ġa jate rui reki ahe omombe'u. Ġandoryva ahe omombe'u no – kiroki ġa ndogwerekoi okytiagwera. Pehepia ko Abraãova'ea a'ero. Xa'e nhande ko: Abraãova'ea jikogame Tupana'ga rehe ga ei ahe ve ndepyr hete nde javo. ¹⁰ Ahejikytiukara renonde reki Tupana'ga ei a'ea ahe ve. Ahe jikytiukarirẽ rui ga ei. Ahejikytiukara renonde ga ei ndepyr hete javo, a'e ji. ¹¹ Ahe jikytiukare'ymame vehevi Tupana'ga ei a'ea ahe ve ahe jikogame ga rehe. Aerẽ ahe jikytiukari. Okytia pyvõ ahe hepiukari Tupana'ga omombyryva. Abraãova'ea ypy okytie'ymame ojiko Tupana'ga rehe. Nurã Tupana'ga ei ahe ve: "Ndepyry hete nde." Aerẽ ahe javijitehe judeus'ġarũive'ġa ojikyti'e'yma ojiko Tupana'ga rehe. Nurã Tupana'ga ei ġa pe no: "Pepyr hete pe." Abraãova'ea ypy ojiko Tupana'ga rehe. Aerẽ judeus'ġarũive'ġa ahe javijitehe ġa jikogi ga rehe no. Nurã ġa ei nhaneremboypya Abraãova'ea pe. A'ereki ġa oho ahe rupi ojikoga ġwaramo Tupana'ga rehe.

¹² Judeus'ġa ojikyti'e'ġa na jitehe e'i nhaneremboypya Abraãova'ea pe. Okytia rehe jate rui ġa ei Abraãova'ea pe. Ojikoga ġwaramo Tupana'ga rehe ġa ei. A'ereki ġa oho ahe rupi ojikoga Tupana'ga rehe no. A'ereki Abraãova'ea nhaneremboypya ojikytiukare'ymame vehevi ojiko Tupana'ga rehe.

Tupana'ga nhi'iġagwera Abraãova'ea pe

¹³ Ymya Tupana'ga ei Abraãova'ea pe hako: "Amondo pa po ti ji ojipe'ġa yvya pe me nehẽ tapereko pa ti nehẽ," ei ga Abraãova'ea pe. Abraãova'ea rymymino'ġa pe Tupana'ga ei no tamondo ti pe me javo. Ga nde'i ġa pe: "Abraãova'ea ġwendu katu Moisésva'ea remimbo'eagwera. Nurã po ti tamondo ġayvya pe me." A'ea Tupana'ga nde'i ġa pe. Ahe jikogame Tupana'ga rehe ga ahe mombyryvi. A'ea rehe Tupana'ga ei ġa pe: "Tamondo ti ġayvya pe me nehẽ," ei ga. ¹⁴ Po Tupana'ga imondoi pyryva'ea ġa pe aheremimbo'eagwera rendukaturu ġwaramo hamo, a'ero po ġajikoga ġwaramo rui ga imondoi hamo. Ojiko tehe po ġa a'ero. Tupana'ga po e'i tehe ġa pe a'ero: "Pejikoga ġwaramo ji rehe ti ji imondoi pe me nehẽ." Aheremimbo'eagwera rendukaturu ġwaramo rui Tupana'ga imondoi a'ero. ¹⁵ A'ereki ġa nohendukatupavi jipi. Hendukatu-pave'ymame aheremimbo'eagwera Tupana'ga imbohahyi ġa pe. Ġa herekoe'ymame ombo'eagwera Tupana'ga nde'i ġa pe: "Napehendukatui pembo'eagwera." A'ereki ġa ndogwerekoi. Ġa herekorame ombo'eagwera ga imbohahyi ġa pe ġa hendukatue'ymame. ¹⁶ Tupana'ga e'i reki: "Tamondo ti ġa pe ġajikoga ġwaramo ji rehe," ei ga. "Nurãro ġwaramo ji imombyrytehei ġa pe togwerekoi pa katu tuhẽ ti ġa nehẽ," ei Tupana'ga. Ġa pe ga ei – kiroki ġa ojiko ga rehe Abraãova'ea ja. Omondo po ti ga ġa pe jate rui a'ero – kiroki ġa ġwendu katu Moisésva'ea remimbo'eagwera. Jara'ġa pe po ti Tupana'ga imondoi no ġa jikogame ojike Abraãova'ea ja. Ahe ve nhande xa'e pa a'ero nhaneremboypya. A'ereki Abraãova'ea ypy ojiko Tupana'ga rehe. ¹⁷ Ikwatijara omombe'u Tupana'ga nhi'iġagwera Abraãova'ea pe no. "Ogwyogwyr pe po ti he'yjuhuve'ġa ei nde ve nehẽ: 'Abraãova'ea ko nhaneremboypya,' e po ti ġa nde ve nehẽ," e'i ikwatijara Tupana'ga nhi'iġagwera mombe'gwovo. "Na tuhẽ," ei Tupana'ga. Tupana'ga rehe Abraãova'ea jikogi. Gaha ombogwera omanove'ġa. Onhi'iġa pyvõ ga imbojihuvi mbatera. Hekoe'ymame ga imbojihuvi. Ga rehe Abraãova'ea jikogi. ¹⁸ Igwete Abraãova'ea heroviari Tupana'ga nhi'iġa. "Ogwyogwyr pe po ti he'yjuhuve'ġa epavi nhaneremboypya ji ve nehẽ," ei ahe. "A'ereki Tupana'ga e'i ji ve: 'He'yjuhu po ti nerymymino'ġa nehẽ onhimongyavo nehẽ,' ei ga," ei ahe. "Na tuhẽ po ti a'ero nehẽ," ei ahe. Emo a'ea rupi ko Abraãova'ea ixava'e hete. ¹⁹ Cem anos gwerevi ahe ombo'a kwara ojike. Igwete Abraãova'ea ei: "Jixava'e hete ji kiro novã," ei ahe. "Sarahã na jite-

he no," ei ahe. "Nanongara'ġa ko ndata'yra'javi jipi," ei ahe novia. Emo ahe ojikojiko tuhē Tupana'ga rehe. ²⁰ Ahe nde'i: "Tupana'ga e'i tehe ji ve he'yjuhu po ti nerymymino'ġa javo ji ve," nde'i ahe. "Mara'ngu po ti ji ra'yramo kiro nehē?" nde'i ahe. Ojiko hete ahe Tupana'ga rehe ga mboheteavo. ²¹ "Tupana'ga e'i ji ve," ei ahe. "Ġwembi'ea rupi katu po ti ga rekoi ji rerekovo nehē. A'ereki ga ipopoaka ġwembi'ea rupi ogwovo," ei ahe. ²² Nurā Tupana'ga ei ahe ve a'ero: "Pyry hete Abraão'ga. A'ereki ga ojiko hete ji rehe," ei ga.

²³ Tupana'ga okwatijaruka a'ea Abraão'ea mombe'gwovo. Ahemombyryva jate rūi Tupana'ga omombe'u. ²⁴ Nhande mombyryvaġwama ga omombe'u no. A'ereki nhande xajiko ga rehe no – kiroki ga ombogwera nhandepojoykaharete'ga Jesus'ga gamanoa hugwi. ²⁵ Okwava'eġuka na'ē Jesus'ga yvyakotyve'ġa po pe ga momanomouka nhanderekote'varuhua rehe. Aerē Tupana'ga ga mbogweravi tomombyry ti ga ġa javo nhande ve.

Pepyry pe, ei Tupana'ga

5 Nhande jikoga ġwaramo ga rehe Tupana'ga e'i nhande ve: "Pepyry hete pe," ei ga. Nurā nhandepy'a rukatui Tupana'ga rehe. A'ereki Jesus Cristo'ga nhandepojoykaharete'ga omano nhanderekote'varuhua momboa nhande hugwi. ² Nhande jikogame ga rehe Cristo'ga ikwahavukahetei nhande ve Tupana'ga remimombyryva. A'ereki Tupana'ga omombyry nhande ve jipi. Nhanderyory hete nhande no. A'ereki nhande xa'e: Tupana'ga ruvihavuhuhetea rupi po ti nhande rekoi nehē. ³ Nahā no, nhanderyory nhande mbatera rahya rehe no. A'ereki hahyrame nhande ve xanhimboita nhande nhanenhimomiranama. ⁴ A'ero Tupana'ga ei nhande ve: "Pepyry tuhē pe penhimomiranama." Ikwahavame Tupana'ga nhi'iġa koji'i nhande ei a'ero: Aerē po ti nhande rekoi Tupana'ga ruvihavuhuhetea rupi nehē. ⁵ A'ea erame nhande ndiroviatehei. A'ereki Tupana'ga py'a ja ko nhande. Tupana'ga ombuhu gwa'uva nhande pyri. Gara'uva okwahavuka nhande ve Tupana'ga remiarōa a'ero.

⁶ Nhande niandepopoakari nhanenhimbopiro'yavo nhanderekote'varuhua hugwi ikwehe. Aerē Tupana'ga ei raikwehe: "Kiroġwe oho japiavo. Kiroġwe po ti Cristo'ga manoi okote'varuhuve'ġa ndepyga nehē," ei ga. A'ero Cristo'ga manoi tuhē nhande repyga raikwehe. ⁷ Nhanderyovai jate nhande niamanoi te ojipe'ġa ndepyga okokatuve'ġa ndepyga vehevi. Nhande ndia'ei gwerevi: "Amano po ti ji pyryheteve'ga repyga." ⁸ Tupana'ga ki a'e te nhande atyvi. Ga nhande arō hete. Gwepiuka ga ġwemiarōa gwa'yra'ga momanorame. A'ereki nhande rekote'varuhurame Cristo'ga omano nhande repyga.

⁹ Cristo'ga manoro ġwaramo Tupana'ga ei nhande ve kiro: "Pepyry pe." A'ero po ti na tuhē nehē no. Nhande mombyryva ġwaramo po ti Cristo'ga nhande mbopiro'yi Tupana'ga monha'nga hugwi. A'ero po ti Tupana'ga nonhimonha'ngaa'javi nhanderekote'varuhugwera rehe nhande mondove'ÿ

hahyva'ea ruvihava pype nhande manorame nehē.

¹⁰ Nhande xako te'varuhu ypy Tupana'ga pe. Emo Cristo'ga manoro ġwaramo Tupana'ga ojirekokatuuka nhande ve. A'ero po ti na tuhē nehē no. Tupana'ga ojirekokatuuka nhande ve kiro. A'ero po ti Cristo'ga okojiro ġwaramo nhande rerekokatui nehē no. ¹¹ Nahā no, nhanderyory hete nhande Tupana'ga rehe no. A'ereki Jesus Cristo'ga nhandepojoykaharete'ga gwerekokatuuca Tupana'ga kiro nhande ve.

Adāova'ea reaporoġitaagwera ikwahy nhande rehe

¹² Nahā a'ero. Adāova'ea oko te'varuhu ypy yvya koty hako. Nurā ahe manoi. Nahā yvyakotyve'ġa manombavi okote'varuhupava ġwaramo. ¹³ Moisés'ea remimbo'ea renonde yvyakotyve'ea oko te'varuhu pa. Emo Tupana'ga nde'i ahe ve: "Pe napehendukatui Moisés'ea remimbo'eagwera." A'ereki Moisés'ea nombo'ei ve ahe. ¹⁴ Emo a'ea rupi Moisés'ea remimbo'ea renonde ahe manomanombavi Adāova'ea py'rovova'ea. Adāova'ea nonhi'ġo'rui Tupana'ga okote'varuhua. Adāova'ea rekote'varuhua atyvi reki jarava'ea rekote'varuhua novia. Emo ahe omanomanomba a'ea rupi.

Cristo'ga reaporoġita ikwahy tuhē nhande rehe

Adāova'ea reaporoġita ikwahy nhande rehe. A'ea nhande mbo'e aerēve'ga rehe Cristo'ga rehe. A'ereki Cristo'ga reaporoġita ikwahy jitehe nhande rehe no. ¹⁵ Emo ojoatyvi reki Adāova'ea Cristo'ga pavēi. A'ereki Adāova'ea oko te'varuhu. Cristo'ga ki a'e te pyry nhande ve. Adāova'ea ojipejiva'ea oko te'varuhu. A'ero nhandere'yjuhua rekote'varuhui nhanemanomanomo. Tupana'ga ki a'e te omombyry nhande ve. A'ereki ga nhandere'yjuhua mombyrymbyryvuka Jesus Cristo'ga pe ojipejive'ga pe. Jesus Cristo'ga reaporoġita ikwahy tuhē nhande rehe a'ero ga imombyryvame nhande ve. ¹⁶ Ojoatyvi tuhē Adāova'ea Tupana'ga pavēi. Adāova'ea rekote'varuhurē Tupana'ga ei ahe ve: "Ereko te'varuhu nde." A'ero ga ei nhande ve nhaporemō: "Peko te'varuhu pe." Emo nhandere'yjuhua rekote'varuhurē Tupana'ga ei reki nhande ve: "Pepyry hete pe." A'ereki ga omombyry tehe nhande ve. ¹⁷ Nhande xamanomanomba ojipejiva'ea rekote'varuhuro ġwaramo. Emo ojipejive'ga pyryva Jesus Cristo'ga pyryva ikwahy tuhē nhande rehe nhande mbohuvihavuhua. A'ereki nhande jikogame ga rehe Tupana'ga omombyry hete nhande ve. Igwete ga nhande mombyryvi. A'ero Jesus Cristo'ga nhande mbohuvihavuhui a.

¹⁸ Adāova'ea rekote'varuhuro ġwaramo Tupana'ga ei nhande ve: "Peko te'varuhu pa pe yvyakotyve'ero." Emo Cristo'ga opyryva ġwaramo omano nhande repyga. Nahā ga nhande mbopiro'yi nhanderekote'varuhua hugwi nhande mongoheteavo. ¹⁹ Adāova'ea nohendukatui Tupana'ga nhi'iġa. A'ero nhande rekote'varuhupavi kiromo. Jesus Cristo'ga ki a'e te ġwendu katu Tupana'ga nhi'iġa. A'ero Cristo'ga nhandere'yjuhua mombyryvi kiromo.

²⁰ Tupana'ga okwatijaruka onhi'iġa Moisésva'ea pe hako tokwaha ti ġa okote'varuhua javo. Ikwahavame Tupana'ga nhi'iġa koji'i tehe ġa ndekote'varuhui jipi. Emo ġa ndekote'varuhuheterame Tupana'ga imombyryhetetei ġa pe. ²¹ Nahã ji ei a'ero. Nhanderekote'varuhua ikwahy nhande rehe nhane-manoaġwama nhande mondovouka hahyva'ea ruvihava pype. Emo Tupana'ga remimombyryva ikwahy jitehe nhande rehe no. A'ereki Tupana'ga nhande mombyry hete. A'ero po ti ga nhande mongoukari ojipyri nehẽ. Jesus Cristo'ga pe nhandepojykaharete'ga pe po ti ga nhande mongoukari yvagi pe avuirama nehẽ.

Nhandepiro'y nhande nhanderekote'varuhua hugwi

6 Marã po ti a'ero nehẽ? Pe'ji po pe: "Xako te'vate'varuhu po nhande hamo. A'ero po ti koji'i Tupana'ga imombyrymbyryhetetei nhande ve nehẽ," pe'ji tehe po pe a. ² Na rui, a'e ji. Kiroki ahe omano – ahe ndokote'varuhua'javi. Ahe javijitehe po nhande ndiakote'varuhua'javi hamo. ³ Ndapekwahavi pe naerũ? Cristo'ga omano tambopiro'y ġa ġandekote'varuhua hugwi javo. Nhandenhimobati-zaukarame Cristo'gareheva'ero nhande ei a'ero: "Cristo'ga nhande mbopiro'y nhanderekote'varuhua hugwi omanorame," xa'e nhande. ⁴ Cristo'ga manorame ġa ga tymi a'iti ahe omano javo. Nhandenhimobatzaukarame nhande ei: "A'iti Cristo'ga nhande mbopiro'yi nhanderekote'varuhua hugwi omanorame," xa'e nhande. Cristo'ga nhande mbopiro'yi nhanderekote'varuhua hugwi taheaporoġita pyahu ti ġa javo. Tupana'ga nhanderuvete'ga opopoakahetero ġwaramo Cristo'ga mbogwera gamanoa hugwi ga mongopyahuavo. Nahã po nhanderekoaġwama ipyahu nohõ hamo.

⁵ Cristo'gareheva'ero nhande rekoï nhandejikoty'a ga pavẽi. Nurã Cristo'ga manoro ġwaramo nhande ei xakote'varuhua'javyme ti javo. Na jitehe gareheva'ero nhande reaporoġitapyahuro gambogwerava ġwaramo. ⁶ A'ero nhande ei: Omanorame yva rehe Cristo'ga imombigi nhandereaporoġitaymyana tipopoakara'javyme ti ġandekote'varuhua ġa ndehe javo. "Tipiro'y ti ġa jugwi," ei ga. ⁷ A'ereki omanorame ahe ipiro'y okote'varuhua hugwi. Ahe javijitehe po nhande piro'yramo nhanderekote'varuhua hugwi Cristo'ga manorame.

⁸ Cristo'gareheva'ero nhande piro'yramo nhanderekote'varuhua hugwi Cristo'ga manoro ġwaramo. Nurã nhande ei no: Cristo'gareheva'ero po ti nhande reaporoġitapyahuro ga rekojoro ġwaramo. ⁹ A'ereki Cristo'ga okwera omanoa hugwi. Nomanoa'javi po ti ga nehẽ. Gamanoa po ti ndopojykaukara'javi ga nehẽ. ¹⁰ Nhanderekote'varuhua rerekovo Cristo'ga manoi ojipeji. Omanoro ġwaramo ga ndogwerekola'javi nhanderekote'varuhua a'ero. A'ereki ga omano hete jugwi. Pe'ji ti a'ero: "Cristo'gareheva'ero ġwaramo xakote'varuhua'javyme ti nhande," pe'ji ti. Aġwamo reki Cristo'ga rekoï Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe. Pe'ji ti a'ero: "Na jitehe nhande xako Tupana'ga remim-

botarimova'ea rehe Jesus Cristo'gareheva'ero ġwaramo," pe'ji ti.

¹² Tipopoakaryme ti pe ndehe pendekote'varuhua tapekoyme ti penhimimbotate'varuhua rehe nehẽ.

¹³ Tapenhikwava'eġi ti pejeaporoġitate'varuhua pe pejikote'varuhuavo. Ymya pe ndeaporoġitate'varuhuro jipi. Aġwamo ki pe a'e te pe ndeaporoġitapyahuro. Penhikwava'ẽ ti Tupana'ga pe a'ero xako katu ti javo.

¹⁴ Pendekote'varuhua ti tapepojkapavyme pe nderekovo a'ero. A'ereki Moisésva'ea remimbo'eagwera rupi rui pe peko kiro. Aġwamo ki pe a'e te peko Tupana'ga remimombyryva rupi. A'ereki Tupana'ga omombyry pe me pe mbopiro'yavo pendekote'varuhua hugwi.

Xanhikwava'ẽ ti Tupana'ga pe

¹⁵ Pe'ji po pe ji ve a'ero: "Marã naerũ? A'iti nhande rekoï Tupana'ga remimombyryva rupi kiro. Nhanderekola'jave'ymane Moisésva'ea remimbo'eagwera rupi xako te'varuhu naerũ?" pe'ji tehe po pe ji ve. Na rui te! a'e ji. ¹⁶ Ndapekwahavi pe naerũ? Nahã a'ero. Po pe ei ojipe'ga pe: "Anhikwava'ẽ ji nde ve neremimbotarimova'ea rehe ji tako javo." Pe'rame a'ea garemimbotarimova'ea rehe tuhẽ po pe ndekoi a'ero pejipiro'ye'ymano ga hugwi. Na jitehe penhikwava'eġame pejeaporoġitate'varuhua pe po pe ndapepiro'yi pejikote'varuhua hugwi. A'ero pe-manorame po ti pe hoi hahyva'ea ruvihava pype nehẽ. Penhikwava'eġame Tupana'ga pe garemimbotarimova'ea rehe tuhẽ po pe ndekoi. A'ero po ti ga pe mombyryvi nehẽ.

¹⁷ Ymya pe ndapepiro'yi pejikote'varuhua hugwi raikwehe. Aerẽ reki pe hendukatuhetei penhimbo'ea. Nurã ji ei kiro Tupana'ga pe: "Ndepyry hete nde ġa mboheaporoġitapyahuavo." ¹⁸ Tupana'ga pe mbopiro'y pendekote'varuhua hugwi. Igwete pe nhikwava'eġi ga pe pejikokatuavo.

¹⁹ A'ea ji imombe'ukatui pe me tonhimimyme ti pe me javo. A'ereki pe ndapekwahakatui a. Ymya pe nhikwava'eġi pejeaporoġitate'varuhua pe xako te'varuhu javo. "Xako te'vate'varuhu paravuhu ti," pe'e pe raikwehe. Aġwamo ti penhikwava'ẽ Tupana'ga pe xako katu javo. Pe'ji ti: "Xako katu kiro Tupana'gareheva'ero."

²⁰ Ymya pepiro'ye'ymane pejikote'varuhua hugwi pe ndapekokatui. ²¹ Ndapyryva'uvi reki pe me pe ndekote'varuhurame raikwehe. Aġwamo pe ndapepoyjayjaruhui pejikote'varuhugwera rehe. Aherekote'varuhua po ahemondoaġwama hahyva'ea ruvihava pype. ²² Emo Tupana'ga pe mbopiro'y kiro pendekote'varuhua hugwi pe mongovo ojiheva'ero. Pyry tuhẽ pe me pe ndekorame Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe. A'ea po ti pehoaġwama yvagi pe nehẽ. Pevo po ti pe ndekoi Tupana'ga pyri avuirama nehẽ. ²³ Aherekote'varuhugwera kwepykava ko hahyva'ea ruvihava pype. Emo Tupana'ga omombyry tehe nhande ve. Nhande mongo po ti ga ojipyri yvagi pe avuirama nehẽ. A'ereki nhande xajikoty'a Jesus Cristo'ga pavẽi nhandepojykaharete'ga pavẽi.

Nhandepiro'y nhande aheremimbo'eagwera hugwi

7 Nhiirũ, pekwha pe nhanemoğita. Tihendu katu nhande moroğita nhandekovo jipi. Nhande manorame reki nhandepiro'yro jugwi. A'ea pe pekwha pa no. ² Nahã kunhangwera'ğga pe a'ero hem-birekove'ğga pe. Ğanembireko'ğga manoe'ymame moroğita e'i ğga pe topohiryme ti ğga ğwembireko'ğga hugwi. Ğanembireko'ğga manorame kunhangwera'ğga piro'yro jugwi. ³ Po hãarembireko'ga manoe'ymame hãa ojipe'ga rerekovo, a'ero po nhande ei hãa pe: Ite'varuhu hãa ojipe'ga rerekovo. Po hãarembirekova'ea manorẽ hãa ojipe'ga rerekoi, a'ero moroğita nde'i hãa pe hãa ga rerekorame. A'ereki hãa ipiro'y a'ea hugwi.

⁴ Na jitehe pe pepiro'y Moisésva'ea remimbo'eagwera hugwi Cristo'ga manoro ğwaramo. Kiro pe peko Cristo'ga reheva'ero – gaha ko Tupana'ga ombogwera gamanoa hugwi. Cristo'gareheva'ero xako katu Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe nhandekovo jipi. ⁵ Ymya nhande rekouhui nhanenhimimbotarimova'ea rehe ikwehe. A'ero Moisésva'ea remimbo'eagwera i'ei nhande ve novĩa: "Tapekote'varuhui ti." Hendukatue'yma reki koji'i nhande rekote'varuhupotaruhui. Nhanderekote'varuhua po nhandemondoagwama hahyva'ea ruvihava pype novĩa. ⁶ Ymya nhande ei: "Tihendu katu ti Moisésva'ea remimbo'eagwera aherembikwatijara. Nahã nhande nhimombyryvi Tupana'ga pe," xa'e nhande ikwehe novĩa. Emo nhande ndia'ea'javi a'ea kiro. A'ereki Tupana'ga nhande mbopiro'yi Moisésva'ea remimbo'eagwera hugwi. Ağwamo nhande rekoi tuhẽ Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe. A'ereki Tupana'ga ra'uva nhande mboheaporoğita pyahu.

Aheremimbo'eagwera okwahavuka nhanderekote'varuhua

⁷ Marã a'ero? Pe'ji po pe: "Ite'varuhu Moisésva'ea remimbo'eagwera naerũ?" Na rũi, a'e ji pe me. Aheremimbo'eagwera okwahavuka reki ji ve jirekote'varuhua. A'ereki e'i: "Tapepotaruhui ti ojipe'ğga mbatera," e'i aheremimbo'eagwera nhande ve. A'ero ji ei: Ako te'varuhu reki ji Tupana'ga pe ji ipotarurame ğambatera. Aheremimbo'eagwera i'ee'ymame po ji ndakwahavi a'ea hamo. ⁸ A'ereki: "Tapepotaruhui ti ğambatera," e'i. Ikwahavame reki a'ea koji'i tehe reki ji ipotaparavuhui jirekote'varuhuro ğwaramo. Herekoe'ymame aheremimbo'eagwera po ndiukwahavi nhanderekote'varuhua hamo. ⁹ Ymya ikwahakataue'ymaname aheremimbo'eagwera ji etehei: "Jipyry hete ji." Ikwahaveterame aheremimbo'eagwera a'e te ji rekote'varuhupotari tuhẽ reki. ¹⁰ "Nhimanorame po ti ji hoi hahyva'ea ruvihava pype a'ero nehẽ," a'e ji.

Ymya Tupana'ga ei Moisésva'ea pe hako: "Embo'e ti ğa nhinhi'iğga rehe," ei ga. "Hendukurame neremimbo'ea po ti ğa ndekoi ji pyri nehẽ," ei Tupana'ga ahe ve novĩa. Emo ji ikwahavame aheremimbo'eagwera ji a'e:

"Aho po ti ji hahyva'ea ruvihava pype a'ero nehẽ," a'e ji jijive. ¹¹ Jirekote'varuhuro ğwaramo ji nhimoandyandyi na'ẽ. Aheremimbo'eagwera e'irame tapekote'varuhui javo koji'i tehe reki ji ako te'varuhu pota a'ero. Nahã jirekote'varuhua po nhimondoağwama hahyva'ea ruvihava pype novĩa.

¹² Pyry hete reki Moisésva'ea remimbo'eagwera. A'ereki Tupana'ga ahe mbo'eukari onhi'iğga rehe Moisésva'ea pe. Aheremimbo'eagwera okokatukwahavuka pa nhande ve. ¹³ Ji nda'ei reki aheremimbo'eagwera pe: Pyryheteve'ea po nhimondoağwama hahyva'ea ruvihava pype novĩa. Ji nda'ei tuhẽ a'ea. Nahã ji ei: Jirekote'varuhua po nhimondoağwama hahyva'ea ruvihava pype novĩa, a'e ji. Aheremimbo'eagwera pyryheteve'ea e'i nhande ve: "Peko katu ti," e'i. Jirekote'varuhuro ğwaramo tegwete reki jirekokatuha va a. A'ero ji ei: Aho po ti ji hahyva'ea ruvihava pype nehẽ, a'e ji. Jirekote'varuhua ji mbo'e reki hendukatuukare'yma ji ve pyryheteve'ea. Jukwaha reki a'ero. Ite'varuhu ko jirekote'varuhua a. Ikwahavame aheremimbo'eagwera a'ero nhande nhimombaragwahavi nhanderekote'varuhua rehe ite'varuhu hete javo jupe.

Ako katu pota ji novĩa, ei Paulova'ea

¹⁴ Tupana'ga nhande mbo'euka Moisésva'ea pe hako toko ti ğa nhiremimbotarimova'ea rehe javo. Emo yvyakotyva'ero ji ako nhiremimbotarimova'ea rehe. A'ero ji ndajipiro'yi tuhẽ jirekote'varuhua hugwi.

¹⁵ Marã ji rekoi naerũ? a'e ji jitekovo. A'ereki jirekokatupotarame ji ndakokatui tuhẽ. Ji rekote'varuhupotare'ymame ji rekote'varuhui tuhẽ. ¹⁶ Po ji rekote'varuhui jirekote'varuhupotare'ymame, a'ero po ji ei: Pyry tuhẽ Moisésva'ea remimbo'eagwera tapekote'varuhui ti javo. ¹⁷ Ji rũi reki anhimongo te'varuhu. Jite'varuhua jipy'a pe ji mongo te'varuhu. ¹⁸ Ji ako katu pota novĩa. Emo tegwete reki jirekokatuhava. Nurã ji nhimombaragwahahetei jipyryve'ymaname rehe jipy'a pe. ¹⁹ Jirekokatupotarame ji ndakokatui reki. Ji rekote'varuhupotare'ymame ji rekote'varuhui reki. ²⁰ Po ji rekote'varuhui jirekote'varuhupotare'ymame, a'ero po ji rũi anhimongo te'varuhu. Jite'varuhua jipy'a pe ji mongo te'varuhu.

²¹ Nahã ji ve a'ero jipi. Ji ako katu pota novĩa. Emo ji akote'varuhue'ymaname reki. ²² Jireaporoğita pe ji rekoi Tupana'ga remimbo'ea rehe novĩa. ²³ Emo ji anhimombaragwaha jireaporoğitate'varuhua rehe no. A'ea gwovahoguhu jireaporoğitapyryva jipi. Tegwete a'ero jirekokatuhava. A'ereki jireaporoğitate'varuhua nanimbopiro'yi jirekote'varuhua hugwi. ²⁴ Ndavy'ari hete ji a'ero! Ma'ğga po ti ji mbopiro'yi jirekote'varuhua hugwi? a'e ji. A'ereki a'ea nhimondoağwama hahyva'ea ruvihava pype. ²⁵ Tupana'ga jate, a'e ji. Gaha ji mbopiro'yuka jugwi Jesus Cristo'ga pe nhandepojoykaharete'ga pe. Pyry hete Tupana'ga ji ve.

Nahã ji rekoi a'ero. A'e ko ji novĩa: Jihi tako Tupana'ga remimbo'ea rupi. Emo jireaporoğitate'varuhuro ğwaramo ji rekote'varuhui.

Tupana'ga ra'uva ojikoty'a nhande pavēi

8 Jesus Cristo'ga pavēi nhandekovo ġwaramo Tupana'ga nde'i kiro nhande ve: "Peho po ti pe hahyva'ea ruvihava pype nehē." Nde'i ga kiro nhande ve. ² A'ereki Tupana'ga ra'uva ji mbopiro'yi jirekote'varuhua hugwi. A'ero ji ndahoa'javi hahyva'ea ruvihava pype nehē. Tupana'ga ra'uva jitehe nhande mboheaporoġita pyahu Jesus Cristo'ga pavēi nhandekovo ġwaramo. ³ Moisésva'ea remimbo'eagwera e'i nhande ve novia: "Peko katu ti." Emo nhande ndiakokatui reki nhandereaporoġitate'varuhuro ġwaramo. Aheremimbo'eagwera rendukatua nianemongokatui. Tupana'ga reki nhande mongokatuu-ka. Ga ombuhuruka gwa'yra'ga vyva koty raikwehe. Nhande ja gara'yra'ga rekoi vyvakotyva'ero okote'varuhuve'ġa ja novia. Emo ga ndokote'varuhui'i'i okokatuavo. A'ero Tupana'ga Cristo'ga momanoi nhandereaporoġitate'varuhua rehe tamombo vyvakotyve'ġa ndekote'varuhua ġa hugwi javo. Nahā ga nhande mbopiro'yi nhanderekote'varuhua hugwi toko katu ti ġa javo. "Ombopiro'yrame ġandekote'varuhua hugwi po ti ġa hendukatui Moisésva'ea remimbo'eagwera nehē aherekokatua mombe'uhava," ei Tupana'ga. A'ereki nhande ndiakoi kiro nhaneremimbotarimova'ea rehe. Tupana'ga ra'uva remimbotarimova'ea rehe jate nhande rekoi a.

⁵ Kiroki ġa oko ġwemimbotarimova'ea rehe – ġwemimbotara rehe ġa ndeaporoġitae'yami. Kiroki ġa oko Tupana'ga ra'uva remimbotarimova'ea rehe – gara'uva remimbotara rehe ġa ndeaporoġitae'yami. ⁶ Gweaporoġitarame ġwemimbotara rehe jipi po ti ġa hoi hahyva'ea ruvihava pype nehē. Gweaporoġitarame Tupana'ga ra'uva remimbotara rehe jipi ġa ndekopyahui. Onoġatu ġapy'a. Aerē po ti ġa ndekoi Tupana'ga pyri avuirama nehē no. ⁷ Gweaporoġitarame ġwemimbotara rehe jipi ġa ndokoi Tupana'ga rehe a'ero. Ġa nohendukatui ganhi'iġa. A'ereki tegwete ġa pe garendukatuhava. ⁸ Ġa ndekorame ġwemimbotarimova'ea rehe jipi tegwete Tupana'ga nhimohema ġa ndehe.

⁹ Oro pe, po Tupana'ga ra'uva jikoty'ari pe pavēi, a'ero po pe ndapekoi penhimimbotarimova'ea rehe jipi. Tupana'ga ra'uva remimbotarimova'ea rehe po pe ndekoi jipi. Cristo'ga ra'uva jikoty'are'ymame ġa pavēi po ġa Cristo'gareheve'ġa rūi. ¹⁰ Pendekote'varuhuro ġwaramo po ti penda'oa manoi nehē novia. Po Cristo'ga jikoty'ari pe pavēi a'ero po penda'uva rekopyahui. A'ereki Tupana'ga pe mombyry pe nderekovo. ¹¹ Tupana'ga ra'uva Jesus Cristo'ga mbogwera gamanoa hugwi raikwehe. Po gara'uva jikoty'ari pe pavēi, a'ero po ti Tupana'ga jitehe penda'oa mbogweravukari gwa'uva pe nehē pema'noa hugwi nehē. A'ereki gara'uva ojikoty'a pe pavēi.

¹² Nhiirū, nahā po nhande rekoi a'ero hamo. Xako po nhande Tupana'ga ra'uva remimbotarimova'ea rehe hamo. Ndiakoa'javi po nhande nhanenhimimbotarimova'ea rehe hamo. ¹³ Pe ndekorame penhimimbotarimova'ea rehe po ti pe hoi hahyva'ea ruvihava pype

a'ero nehē. Pe'ji po pe hamo: "Tupana'ga ra'uva nhande pokoga ġwaramo po ti nhande pohiri nhanderekote'varuhua hugwi." Po pe ei a'ea, a'ero po pe ndekopyahui. ¹⁴ Kiroki ġa ombopogwe Tupana'ga ra'uva – ġahā Tupana'ga ra'yramo oko. ¹⁵ Ymya pe ndapepiro'yi pejikyhyjia hugwi raikwehe. Emo Tupana'ga ra'uva urame pe pyri pe mbopiro'yi jugwi. Nurā pe ndapekyhyjia'javi kiro. Gara'uva pe mongo Tupana'ga ra'yramo pe mbo'eavo. Nurā nhande ei Apī nhanderuvete'ga pe Tupana'ga pe. ¹⁶ Nhande ko Tupana'ga ra'yramo, xa'e nhande. "Pohi tuhē pe'ji," e'i Tupana'ga ra'uva nhande ve no. ¹⁷ Gwa'yra ġwaramo po ti Tupana'ga imbuhuri pyryva'ea nhande ve nehē. Jesus Cristo'ga pavēi po ti nhande herekoi pyryva'ea nehē. A'ereki ga pavēi nhande xako. Hahy ga pe ga ruvame vyva koty. A'ero hahy nhande ve no. Po nhande ikwahavi hahya kiro Cristo'ga pavēi, a'ero po ti ga imbuhurukari gwuvihavuhua nhande ve nehē no.

Pyry hete po ti nhande ve nehē

¹⁸ Aġwamo nhande ikwahavi hahya. Aerē po ti Tupana'ga ikwahavukari gwuvihavuhuhetea nhande ve nehē. A'ero ji ei: Hahy'i reki kiro nhande ve. Emo po ti pyry hete hete tuhē nhande ve nehē Tupana'ga ikwahavukarame gwuvihavuhuhetea nhande ve nehē.

¹⁹ Tupana'ga po ti gwa'yra'ġa nduvihavuhua mboukwahahetei nehē no. Nurā yvagipeva'ea vyvakotyva'ea Tupana'ga rembiapoa nhaporemō e'i kiro: "Tupana'ga po ti tomboukwaha tuhē gwa'yra'ġa nduvihavuhua nehē," e'i. "A'ea nhande tipota hete," e'i pa Tupana'ga rembiapoa. ²⁰ A'ereki Tupana'ga ombote'varuhu ġwembiapoa ahe rekote'varuhurame hako. Garembiapoa remimbotarimova'ea rehe rūi Tupana'ga ombote'varuhu. Ġwemimbotarimo ga ombote'varuhu a'ea novia. Emo ga e'i: "Aerē po ti nhirembiapoa ipiro'yro ijuga hugwi nehē," ei Tupana'ga. "Jira'yra'ġa piro'yrame po ti pyryhetero ġa pe nehē," ei ga. "Na jitehe po ti pyryvamo nhirembiapoa pe nhaporemō opiro'yrame nehē no," ei Tupana'ga hako.

²² Tikwaha nhande tiruahūa jupe kiro. Kunhangwera'ġa pe tiruahū no gwa'yra'ġa mbo'aġwerīrame. A'ereki hahy pa ġa pe. Na jitehe Tupana'ga rembiapoa pe nhaporemō kiromo jate vehevi tiruahūramo. ²³ Garembiapoa pe jate rūi reki tiruahū. Nhande ve na jitehe hahypavamo kiro no. Igwete nhande ei tiruahū kiro nhande ve javo. Emo po ti Tupana'ga nhande mboukwahavi gwa'yramo nehē. Ombopiro'y po ti ga nhandera'oa ite'varuhuva'ea hugwi. A'ea nhande tipotarahi imboha'uva. Tupana'ga omombyryvypy nhande ve gwa'uva mbuhua nhande pyri ikwehe. A'ero nhande ei: Aerē po ti Tupana'ga imombyryva'javi nhande ve nehē, xa'e nhande. ²⁴ Nhandejikogame Jesus'ga rehe nhande ei ikwehe: "Aerē po ti Tupana'ga imbuhuri nhandera'opyahua nhande ve a'ero nehē," xa'e nhande. Po ga imbuhuripei nhande ve, a'ero po nhande ndia'ei: "Ombuhu po ti ga nhande ve nehē." A'ereki ga ombuhuripe. ²⁵ Emo herekoe'ymame nhande xa'e: "Aerē po ti nhande herekoi nehē." Imbo-

ha'uva ġwaramo nhande nhimomiranami hahya pe a'ero.

²⁶ Nhande nhimomiraname'ymame Tupana'ga ra'uva nhande pokogi no. Nhande ndikwahavi nhanenhi'iġame Tupana'ga pe marā po ti ji ei ga pe javo. Tupana'ga ra'uva ki a'e te onhi'ī Tupana'ga pe gareheve'ġa ndepyga. Inhi'iġa ko ahepytuhemahivuhua ja. Nhande nimombe'ukwahavi a'ea. ²⁷ Tupana'ga ki a'e te okwaha. Ga okwaha nhandereaporoġita. Ga okwaha gwa'uva nhi'iġa no a'ea pe jira'uva ei javo. A'ereki Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe gara'uva rekoi onhi'iġame ga pe nhande repyga.

²⁸ Nhande xako hete Tupana'ga rehe. A'ero Tupana'ga nhande pokogi mbatera rahya momyrypava nhande ve. Ojikwe vehevi ga ei nhande ve: "Pe ko jireheva'ea tapeko ti nhiremimbotarimova'ea rehe," ei Tupana'ga. ²⁹ A'ereki ymya Tupana'ga nhande mo'emo'ē ojive. "Ġa po ti jireheva'ero," ei ga, "jira'ya'ga ja ti ġa toko javo," ei Tupana'ga hako. "He'yjuhu po ti ġa gairūramo onhimongyavo nehē," ei ga. "Jira'ya'ga ja po ti ġa ndekoi ġanduvihavuhetero ti ga toko nehē," ei Tupana'ga hako. ³⁰ Ymya Tupana'ga ei a'ero toko ti ġa jireheva'ero javo. A'ero ga ei jireheve'ġa nhande ve. A'ero ga nhande momyryvi nhande rerekovo. A'ero ga ei: "Gwereco po ti ġa jiruvihavuhua ji pavēi nehē no," ei Tupana'ga nhande mombe'gwovo.

Tupana'ga py'a ja ko nhande

³¹ Nahā a'ero. Tupana'ga nhande repygame ni-anemovahihavi a'ero. ³² Tupana'ga nhande repyga nokate'ymi gwa'ya'ga rehe. A'ereki ga nde'i gwa'ya'ga pe: "Terehoi ti emanomo ġa ndepyga," nde'i ga. Ga gwa'ya'ga mbuhuruka tuhē reki yvya koty tomano ti ga ġa ndepypava javo. Gwa'ya'ga ga ombuhuruka nhande pyri raikwehe. Ombuhu pa po ti ga pyryva'ea nhande ve a'ero nehē. ³³ Tupana'ga e'i nhande ve ġwemimo'ēharamo: "Pepyry hete pe kiro," ei ga. Nimbojahavi nhande ve a'ero. ³⁴ Nda'ekavi nhande ve pe-jeaporoġita te'varuhu pe javo. Jesus Cristo'ga nde'i a'ea nhande ve. A'ereki ga omano nhande repyga tamombo ġandekote'varuhua javo. Tupana'ga ga mbogwera reki ga mongovo ojipyri yvagi pe tambohete ti ga javo. Cristo'ga nhande repy kiro onhi'iġa Tupana'ga pe a'ero. ³⁵ Cristo'ga nhande arōhetei nhande rerekovo jipi. Nimombikavi Cristo'ga remiarōa. Hahyrame nhande ve ga nhande arō. Hekoteherame nhandepy'a ga nhande arō. Ġa ndekote'varuhurame nhande ve Cristo'ga nhande arō. Ty'ara nhande jukaheterame ga nhande arō. Nhande herekoe'ymame mbatera ga nhande arō. Nhande manoġwerīrame ga nhande arō. Ġa nhande jukarame ga nhande arō. Nimombikavi tuhē Jesus'ga remiarōa. ³⁶ Aherembikwatijara omombe'u no. Omombe'u ahenhi'iġa Tupana'ga pe hako.

"Ore ndereheva'ero ġwaramo

ġa ore juka pota jipi," ei ahe.

"Ore ko ovelhas ja ġa pe

ġa ore jukapotarame," ei ahe ikwatija hako.

³⁷ Nhanembovy'are'ŷva'ea nhaporemō ndikwahyi nhande rehe. Xanhimomirana nhande jupe. A'ereki Cristo'ga nhande mbopopoaka nhanenhimomiranama rehe. Ga nhande arō hete. A'ero koji'i nhande roryroryhetero nhandejikoga ga rehe. ³⁸ A'e hete ji: Nimombikavi Tupana'ga remiarōa. Nhanemanoa nomombigi garemiarōa nhande rehe. Nhanemanoe'yma na jitehe nomombigi. Yvagipeve'ġa nomombigi nhandearōa. Ġanduvihava'ġa nomombigi no. Ipopoakave'ġa nomombigi. Aġwamova'ea nomombigi. Aerēva'ea na jitehe nomombigi. ³⁹ Yvateuhuva'ea nomombigi nhandearōa. Yvyvotaruhupeva'ea nomombigi no. Tupana'ga rembiapoa nhaporemō nomombigi nhandearōa. A'ereki Tupana'ga nianearombigaġwami tuhē. Nhandejikogame Jesus Cristo'ga rehe nhandepojkaharete'ga rehe ga okwahavuka Tupana'ga remiarōa nhande ve.

Tupana'ga remimo'ēhara'ġa israelitas'ġa

9 Cristo'gareheva'ero ji nhimombe'ukatui kiro pe me. Ji nanhi'mbei. Tupana'ga ra'uva okwahavuka ji ve jiyvyteri pe nhi'mbee'yma no. ² Jivy'are'ŷhetea ji imombe'ukatui kiro pe me. A'ereki ji ndavy'ari hete jire'yja'ġa ndehe judeus'ġa ndehe ġa jikoge'ymame Cristo'ga rehe. Ndopigi jirekoveveuhua ġa ndehe a'ero. ³ A'ereki ji apota hete ġajikoga Cristo'ga rehe. Ahepy pota ji ġa novīa. Po jire'yja'ġa jikogi Cristo'ga rehe Cristo'ga pohira ġwaramo ji hugwi hamo, a'ero po ji ipotari Cristo'ga pohira ji hugwi hamo, a'e po ji novīa. A'ereki ji apotarahivuhu ġajikoga ga rehe. ⁴ Ġa ko Tupana'ga remimo'ēharamo israelitas'ġa. Ymya Tupana'ga ei ġanamohava'ea pe: "Jira'yramo ko pe ndekoi," ei ga. Gwepiuka ga gwuvihavuhetea ahe ve no. "Nahanahā po ti ji rekoi pe nderekokatuavo nehē," ei ga ġanamohava'ea pe. Tupana'ga okwatijaruka onhi'iġa Moisésva'ea pe terembo'e ti ġa javo. Okwahavuka ga ġanamohava'ea pe nahā ti ji mbohete javo. Tupana'ga e'i ahe ve no: "Nahanahā po ti ji imomyryvi pe me nehē," ei ga ahe ve. ⁵ Israelitas'ġa nemboypya ko Abraōova'ea, Isaqueva'ea, Israelva'ea no. Cristo'ga ko o'a yvya koty israelitaramo no raikwehe. Gaha ko nhandervihavuhete'ga Tupanamo. Timbohete ti ga avuirama a'ero. Na tuhē.

⁶ Israelitas'ġa ndekoi reki Cristo'ga rehe. Emo ji nda'ei: "Tupana'ga opirīa o'eagwera o'erame ahe ve hako tamo'ē ti ġa jijive javo hako." Ji nda'ei a'ea. A'ereki israelitas'ġa nhaporemō rūi Tupana'ga omo'ē ojive.

⁷ Ga nomongopavukari Abraōova'ea rymymino'ġa gwa'yramo no. Tupana'ga e'i Abraōova'ea pe: "Ndera'ya'ga rymymino'ġa pe jate Isaque'ga rymymino'ġa pe jate po ti ji ei ndera'ya'ġa nehē," ei ga ahe ve.

⁸ Abraōova'ea rymymino'ġa nhaporemō rūi ko Tupana'ga ra'ya'ġa a'ero. A'ereki Tupana'ga nomo'em-bavi ġa ojive javo ġa pe. Tupana'ga erame jate ġa pe ġa mo'eamo a'ero gara'yramo ġa ndekoi. ⁹ Nahā Tupana'ga e'i Abraōova'ea pe a'ero ahera'yrava'ea mombe'gwovo hako.

"Ambota'yruka po ti ji nde ve nerembirekohēa Sarahēa nehē," ei Tupana'ga.

“Irua kwara rupi po ti Sarahēa gwa'yra'ga mbo'ari a'ero nehē ji jivyrane nehē,” ei ga Abraãova'ea pe hako.

¹⁰ Na jitehe Tupana'ga ei Rebecava'ea pe no nahā po ti penda'yra'ga nehē javo. Ahera'yra'va'ea memei ko nhaneramonhava'ea ra'yra'va'ea Isaqueva'ea ra'yra'va'ea novīa. Emo nahā hako. Isaqueva'ea ojay'ro ġwembirekova'ea pe Rebecava'ea pe. Ojopohe Rebecava'ea ra'yra'va'ea dois. Ojopoheva'ea arame Esaúva'ea o'arypy. Kirē ahepoheva'ea Jacóva'ea ari no. ¹¹ Igwete Tupana'ga ejipei Rebecava'ea pe ahera'yra'va'ea mombe'gwovo. Ojopoheva'ea mbo'are'ymame Tupana'ga ei: “O'arypyve'ga po ti oko tehe oirū'ga pyri nehē – kiroki ga aerē o'a,” ei Tupana'ga. Tupana'ga e'i jipe aerēva'ea pe Jacóva'ea pe, ga rehe po ti ji rekoi nehē javo. Ġwemimbotarimova'ea rehe Tupana'ga rekoi javo ahe ve. A'ereki ga erame ahe ndojogwero'ari ve. Nurā ahe ndokokatui ve. Ndokote'varuhui ve ahe no. A'ereki ahe ndojogwero'ari ve. Jacóva'ea rekokaturu ġwaramo rūi reki Tupana'ga ei ahe ve a'ero. Ġwemimbotarimo tehe Tupana'ga rekoi javo ahe ve. ¹³ Nahā ikwatijara e'i Tupana'ga nhi'iġa mombe'gwovo:

“Ako ji Jacóva'ea rehe,” ei ga.

‘Esaúva'ea rehe a'e te ji ndakoi,’ ei Tupana'ga,” e'i ikwatijara imombe'gwovo.

¹⁴ E'i tehe po ġa Tupana'ga pe a'ero: “Ndapyryvi Tupana'ga,” e tehe po ġa. “A'ereki jara'ġa ndehe ga ndokoi. Jara'ġa ndehe ga oko,” e po ġa. Nde'i po ġa a'ea Tupana'ga pe hamo. ¹⁵ A'ereki Tupana'ga e'i Moisésva'ea pe hako:

“Ji ġa porogwetypotarame po ti ji ġa porogwetygi nehē,” ei ga hako.

¹⁶ Nahā a'ero. Nhaneremimbotarimo rūi Tupana'ga nhande porogwetygi. Nhande rekokaturu ġwaramo rūi Tupana'ga nhande porogwetygi. Ġwemimbotarimo jate ga nhande porogwetygi. ¹⁷ A'ereki ikwatijara e'i Tupana'ga nhi'iġa mombe'gwovo. Tupana'ga e'i Faraóva'ea pe hako:

“Oromongouka ji nde ġanduvihavuhuro

terekwahavuka ti ojipe'ġa pe jipopoakara,” ei ga.

“Tajikwahavuka ti ġa pe ġagwyri pe nhaporem,” ei Tupana'ga Faraóva'ea pe.

Ikwatijara omombe'u Tupana'ga nhi'iġa hako. ¹⁸ Nahā a'ero. Tupana'ga ġa porogwetypotarame ġa porogwety. Ipotarame ġa'angare'yma a'ero ga noangarukari tuhē ġa ġwemimbotarimo okovo ġwaramo.

¹⁹ Pe'ji tehe po pe ji ve a'ero: “Po ore noreangari a'ero maraname po Tupana'ga euhui ore ve naerū? Maraname ga ei: ‘Peko te'varuhu pe peangare'yma?’” pe'ji po pe ji ve. “A'ereki ga tuhē oko ġwemimbotarimo ore angarukare'yma. A'ereki ahe nomovahī Tupana'ga remimbotarimova'ea.” Pe'ji tehe po pe ji ve, a'e ji.

²⁰ Ahe nonhi'iġayvari tuhē Tupana'ga vvyakotyva'ero, a'e ji. Aherembiapoa nde'i ahe ve: “Maraname nde ji apouhui na?” Aherembiapoa po nde'i a'ea. ²¹ Kiroki ga oapo nhaetītujuga – ġwemimbotarimo tehe ga oapo a. Opyhy po ga tujuga ru'uma japovo. Jara japorame po ga ei: “Koa po ti ji a'apo katu nehē. Pyryheteva'ea po ti

ji a'apo nehē,” e po ga. Igwete po ga ei no: “Kirēva'ea po ti ji a'apo jate hembyruera pyvō. A'ea po ti ji apo'ru jipi,” e po ga. Ġwemimbotarimo tehe ga japo'i a'ero.

²² Ga javijitehe nhandeapohara'ga rekoi Tupana'ga rekoi vvyakotyve'ġa nderekovo. Okwahavuka pota ga onhimboahiva okote'varuhuve'ġa pe. Okwahavuka pota ga opopoakara ġa pe no. Ga nonhimbaekwahivi ve okote'varuhuve'ġa ndehe – kiroki ġa Tupana'ga monhimboahi ojive. A'ea ko hahyheteaġwama ġa pe. ²³ Okwahavuka pota ga gwuvihavuhuhetea nhande ve. Tupana'ga nhande porogwety. Igwete ga nhande mombyryvi togwereco ti ġa jiruvihavuhuhetea ji pavēi javo. ²⁴ Nhande tuhē ga nhande mo'ē ġahā po ti jireheve'ġa javo. Judeus'ġa pe jate rūi ga ei.

Judeus'ġarūive'ġa pe ga ei no ġa mo'eamo ojive. Nahā ga nhande mo'emo'ēi judeus'ġa hugwi

judeus'ġarūive'ġa hugwi no. ²⁵ Oséiasva'ea okwatija Tupana'ga nhi'iġa a'ea rehe hako. Nahā Tupana'ga ei:

“Kiroki ġa aġwamo jireheve'ġa rūi

– ġa pe po ti ji ei aerē gwe nehē jireheve'ġa,” ei ga.

“Kiroki ġa aġwamo nhiremiarōhara'ġa rūi

– ġa pe po ti ji ei aerē gwe nehē nhiremiarōhara'ġa,”

ei ga.

²⁶ Oséiasva'ea okwatijara'ja Tupana'ga nhi'iġa mombe'gwovo. Nahā Tupana'ga ei:

“A'e ypy ji ġa pe:

‘Pe ko jireheva'ea rūi,’ ei Tupana'ga.

“Perope ji a'e poa ġa pe

– pevo jitehe po ti ji ei ġa pe nehē:

‘Pe ko jira'yramo peko kiro.

A'ereki jihu ahe mongo jitekovo,” ei Tupana'ga ġa pe. Nahā Oséiasva'ea omombe'u Tupana'ga nhi'iġa ikwatijara hako.

²⁷ Isaíasva'ea okwatija israelitas'ġa mombe'gwovo no. Nahā ahe ei hako:

“He'yjuhu po ti israelitas'ġa onhimongyavo nehē novīa.

Y'ytiġa hay'iuhuva'ea javijitehe po ti ġa ndetauhuro nehē novīa,” ei ahe.

“Emo ġanembyruera'ġa jate po ti ga nomomanoukari nehē,” ei Isaíasva'ea.

²⁸ A'ereki Tupana'ga e'i: “Kotihī po ti ji epavi he'yjuhuve'ġa ndeaporoġita pe vvyakotyve'ġa ndeaporoġita pe nehē,” ei ga,” ei ahe.

²⁹ A'ea pe Isaíasva'ea e'i nhoġwenonde ikwatija no.

“Ymya Tupana'ga ipopoakaheteve'ga ahere'yjuhua mombapavukari cidade de Sodoma pe cidade de Gommorra pe no hako,” ei ahe.

“Po ga nombokupyri'i'i ahe nhaneremboypyro hamo, a'ero po nhande papakatukatui ahe javijitehe no,” ei Isaíasva'ea hako.

Israelitas'ġa nonhimombyryvi reki

³⁰ Nahā ji ei a'ero. Judeus'ġarūive'ġa nde'i ojohupe: “Marā po ti nhande nhimombyryvi nehē?” nde'i ġa. Tupana'ga reki omombyry ġa. A'ereki ġa ojiko ga rehe.

³¹ Israelitas'ġa ki a'e te nahā e'i tehe ojohupe: “Marā po ti nhande rekoi nhanenhimombyryva nehē?” ei ġa.

“Nahã ti nhande xako. Tihendu katu ti nhande nhande, a'ero po ti Tupana'ga ei nhande ve nehë: 'Pepyry hete pe.'” E'iteheuhu ko ãa. ³² A'ereki ãa e'i: “Nhande tuhë po ti xanhimombyry nehë.” ãa ndojikogi Cristo'ga rehe. Cristo'ga e'i ãa pe: “Pejiko ti ji rehe.” A'ero ãa nhande boahivi ga pe ojikopotare'yma ãwaramo ga rehe. Itauhua ko ahe mbo'a ahe noãa ahe monhimboahiva. Ita javijitehe ko Cristo'ga judeus'ãa monhimboahivuhui ãa monhimonha'ngavo. ³³ Ikwatijara omombe'u Tupana'ga nhi'iãa Cristo'ga mombe'urame ita javijitehe ko ga javo. A'ereki ikwatijara e'i Tupana'ga nhi'iãa mombe'gwovo:

“Pehendu katu ti nhinhi'iãa.

Onga apohara'ga omondo ita inoãa.

A'ea reki ãa mbo'a ãa noãa ãa monhimboahiva ãa mbopoyjayare'yma ãa mongovo,' ei ga.

'Na jitehe ji ga mondoi cidade de Sião pe ga noãa judeus'ãa pyteri pe.

Ita javijitehe ga ãa monhimboahivuhui ãa monhimonha'ngavo ãa mbopoyjayare'yma,' ei ga.

'Emo ojikogame ga rehe po ti ãa ndipoyjayare'ymuhũi nehë,' ei ga," e'i ikwatijara.

A'ereki ikwatijara omombe'u Tupana'ga nhi'iãa Cristo'ga mombe'urame ga ko ita javijitehe javo.

10 Nhiirũ, anhi'ĩ hete ji Tupana'ga pe jire'yja'ãa ndepygã judeus'ãa ndepygã tojiko ti ãa Cristo'ga rehe javo. A'ereki ji apota hete ãajikoga ga rehe. ² A'e ji ãa mombe'gwovo: Oko hete ãa Tupana'ga rehe xako ti garemimbotarimova'ea rupi javo novãa. Emo ãa ndokokwahavi reki garemimbotarimova'ea rupi. ³ ãa ndokoi Tupana'ga remimombyryva rupi. Igwete ãa etehei: “Xanhimombyry nhande,” ei ãa. “Xako nhande Moisésva'ea remimbo'eagwera rupi. A'ero po ti Tupana'ga ei nhande ve: 'Pepyry hete pe,' e po ti ga nhande ve nehë,” e'i tehe ãa. A'ea ãa e'i tehe okoe'yma Tupana'ga remimombyryva rupi. ⁴ Cristo'ga jate ãwendu katu pa Moisésva'ea remimbo'eagwera. Nhande nihendukatupavi a'ea nhande monhimombyryve'yma. Nurã nhande jikogi Cristo'ga rehe Tupana'ga te'i pepyry pe javo nhande ve.

Ojiko pa po ãa Cristo'ga rehe hamo

⁵ Ymya Moisésva'ea ikwatijari ãa mombe'gwovo hako – kiroki ãa e'i: “Po nhande hendukatui Tupana'ga remimbo'ea, a'ero po ti nhande pyryvamo nehë.” Kiroki ãa e'i a'ea – ãa pe Moisésva'ea ei:

“A'ea rendukatupava po ti ãa mombyryvi a'ero nehë,” ei Moisésva'ea.

⁶ Jara'ãa pe ki a'e te ahe e'i ikwatija ãa mombe'gwovo no – kiroki ãa e'i: “Nhande jikogame Tupana'ga rehe po ti ga nhande mombyryvi nehë.” ãa pe Moisésva'ea ei:

“Te'iyme ti ãa ovyteri pe:

‘Tojiupi ti ãa yvagi pe.’”

Cristo'ga mbojyva pe jugwi Moisésva'ea ei te'iyme ti ãa a'ea javo. A'ereki Cristo'ga uripe raikwehe tamombyry ãa javo. ⁷ Igwete Moisésva'ea ei no:

“Te'iyme ti ãa no:

‘Toho po ti ãa omanove'ãa gwyri pe.’”

Cristo'ga mbogwerava pe jugwi Moisésva'ea ei te'iyme ti ãa a'ea javo. A'ereki Cristo'ga okweravipe reki omanoa hugwi raikwehe. ⁸ Moisésva'ea e'i a'ero:

“Pekwaha pe Tupana'ga nhi'iãa,” ei ahe.

“A'ereki nonhimimi pe me a.

Penhi'ĩ pe a'ea rehe.

Pejapyaka pe a'ea rehe Tupana'ga nhi'iãa rehe,” ei ahe ikwatija hako.

A'ea ore imombe'ui pe me no tapejiko ti ga rehe javo.

⁹ Penhimombe'ui ti jara'ãa pe Jesus'ga ko jipojykaharete'ga javo, oro'e ore pe me. Perovia hete ti pejiy'a pe Jesus'ga kwerava Tupana'ga ombogwera ga gamanoa hugwi javo. Heroviaheterame a'ea po ti Tupana'ga pe mondoukari ojipyri yvagi pe aerë nehë.

¹⁰ A'ereki heroviaheterame nhandepy'a pe nhande xajiko Jesus'ga rehe. Nhande jikogame ga rehe ga ko jipojykaharete'ga javo, a'ero Tupana'ga ei nhande ve pepyry hete pe javo. A'ero po ti ga nhande mondoukari ojipyri nehë. ¹¹ Tupana'ga rembikwatijarukara e'i no:

“Kiroki ãa ojiko ga rehe

– ãa po ti ndipoyjayare'ymuhũi nehë,” e'i.

¹² Yvyakotyve'ãa pe nhaporemõ i'ei. A'ereki ãa ojo'ja hete Tupana'ga pe judeus'ãa judeus'ãarũive'ãa pavëi.

A'ereki Jesus Cristo'ga ko judeus'ãa pojykaharete'ga. Ga jitehe ko judeus'ãarũive'ãa pojykaharete'ga no. Ga omombyry hete ãa pe nhaporemõ ãa jikogame ga rehe ore poko javo. ¹³ A'ereki ikwatijara e'i no:

“Kiroki ãa ojiko nhandepojykaharete'ga rehe ore poko javo

– ãa mondouka po ti ga yvagi pe ojipyri nehë,” e'i.

¹⁴ Emo ojikogey'mame ga rehe po ãa nde'i ore poko javo ga pe. Ganhi'iãa renduve'ymame po ãa ndojikogi ga rehe. Ga mombe'ue'ymame ãa pe po ãa nohenduvi ganhi'iãa. ¹⁵ Tupana'ga ãa mondoy'mame ga mombe'uuka ãa pe po ãa nomombe'ui ga ãa pe a'ero. Emo Tupana'ga ãa mondouka tuhë reki ga mombe'gwovouka ãa pe. Igwete ikwatijara e'i no:

“Pepyry hete tuhë ãa ndurame imombe'gwovo pyryva'ea nhande ve,” e'i hako.

¹⁶ Emo imombe'urame ãa pe ãa nhaporemõ rũi ãwendu katu Tupana'ga remimombe'upyryva. Nanongara pe Isaíasva'ea ei Tupana'ga pe hako:

“ãa nohendukatui reki ore imombe'urame ãa pe,” ei ahe opojykaharete'ga pe hako.

¹⁷ Nahã a'ero. Hendukatupava jate Cristo'ga mombe'ua nhande jikogi ga rehe.

¹⁸ “Oro israelitas'ãa, nohenduvi ãa pyryva'ea mombe'ua naerũ?” e'i po ãa ji ve. ãwendu tuhë reki ãa. A'ereki ikwatijara e'i:

“Yvyakotyve'ãa nhaporemõ ãwendu ãganhi'iãa.

A'ereki ãagwyri pe nhaporemõ ãa oho imombe'gwovo pyryva'ea,” e'i ikwatijara hako.

¹⁹ “Israelitas'ãa ndokokwahavi naerũ?” e po ãa. Okwaha tuhë ãa. Moisésva'ea ypy omombe'ui a'ea Tupana'ga nhi'iãa mombe'urame ikwatija hako. Tupana'ga e'i israelitas'ãa pe:

“Pe’ji tehe pe israelitas’ġarūive’ġa pe:
 ‘Ġa ko Tupana’gareheve’ġa rūi.
 Ġa ndokwahavihu,’ pe’ji tehe pe israelitas’ġarūive’ġa
 pe,” ei Tupana’ga.
 “Ġa pe jitehe po ti ji imombyryvi nehē.
 Nahā po ti ji pe monhimyrōi israelitas’ġarūive’ġa nde-
 he nehē.
 Igwete po ti ji pe monhimboahivi nehē no,” ei Tu-
 pana’ga israelitas’ġa pe.
 Moisésva’ea okwatija Tupana’ga nhi’iġa inoġa hako.
²⁰ Isaíasva’ea koji’i ndopojihuvi imombe’gwovo Tu-
 pana’ga nhi’iġa. Tupana’ga e’i israelitas’ġarūive’ġa
 mombe’gwovo:
 “Ymya ġa ndajikwahapotari.
 Aġwamo ki a’e te ġa ji kwahavi,” ei ga.
 “Ymya ġa nde’i: ‘Pemombe’u ti Tupana’ga ore ve.’
 Aġwamo ki a’e te ji anhimboukwaha ġa pe,” ei Tu-
 pana’ga israelitas’ġarūive’ġa mombe’gwovo.
 Isaíasva’ea omombe’u a’ea Tupana’ga nhi’iġa ikwatija
 hako.
²¹ Emo ahe omombe’u israelitas’ġa no
 imombe’urame Tupana’ga nhi’iġa. Tupana’ga e’i hako:
 “A’ea’e ji ġa pe jipi novīa:
 ‘Pejiko ti ji rehe’,” ei ga.
 “Emo ġa nanhirendopotari.
 Ġa noangarihu ojikoge’yma ji rehe,” ei Tupana’ga is-
 raelitas’ġa mombe’gwovo.
 Isaíasva’ea okwatija a’ea Tupana’ga nhi’iġa hako.

Tupana’ga ndopohiri israelitas’ġa hugwi

11 E’i po ġa ji ve a’ero: “Tupana’ga opohi hete oji-
 heve’ġa hugwi israelitas’ġa hugwi naerū ġa
 jikopotare’ymame ga rehe?” e’i tehe po ġa ji ve. Ga
 ndopohihetei reki ġa hugwi, a’e ji. Jihi ko israelitaramo
 ako. Abraāova’ea ko nhiremboypya. Ji ko Benjamim-
 va’ea rymymino ako no. ² Tupana’ga ndopohiri tuhē
 ojiheve’ġa hugwi. Ġahā ga jypya omo’emo’ē ojive.
 Pekwaha tuhē pe Tupana’ga rembikwatijarukara –
 kiroki omombe’u Eliasva’ea. A’ereki Eliasva’ea e’i hete
 Tupana’ga pe israelitas’ġa mombe’gwovo hako.
³ “Ojuka pa ġa nenhi’iġa mombe’uharava’ea,” ei ahe
 Tupana’ga pe.
 “Omombo ġa ikwava’ēhava no
 – perope ore orokwava’eġuka mbiara jukapyra nde
 ve jipi.
 Ji tehe reki ako ndereheva’ero.
 Kiro po ti ġa ji jukapotari nehē no,” ei ahe Tupana’ga
 pe hako.
⁴ Igwete Tupana’ga ei Eliasva’ea pe hako:
 “Nde tehe rūi reki ereko,” ei ga.
 “Sete milve’ġa akwaimbae’ġa ji areko jijiheva’ero.
 Ġa nombohetei Baal ra’angava,” ei Tupana’ga ahe ve
 hako.
⁵ Na jitehe tuhē Tupana’ga judeus’ġa nembyruera’ġa
 nderekoi ojiheva’ero aġwamo. Tupana’ga omo’emo’ē
 ġa ojive. A’ereki ga omombyry pota ġa pe. ⁶ Ġa
 ndekokaturu ġwaramo rūi Tupana’ga ġa mo’ēi.
 Ġwemimombyrypotaro ġwaramo ga ġa mo’ēi ojive.

A’ereki ga omombyry pota tehe ġa pe. Po ġa
 ndekokaturu ġwaramo ga ġa mo’ēi ojive hamo, a’ero
 po ga nomombyrytehei ġa pe hamo. Omombyry tehe
 tuhē reki ga ġa pe ġa mo’eamo ojive.

⁷ A’ero ji ei: Israelitas’ġa opota omombyryva novīa.
 Tupana’ga ki a’e te nomombyrypavi ġa. Ġwemi-
 mo’ēhara’ġa jate ga ġa mombyry. Jara’ġa reki
 hendupotare’ymame Tupana’ga nhi’iġa ga nohen-
 dukatuukari ġa pe a’ero. ⁸ Ikwatijara e’i no:
 “Tupana’ga noangarukari ġandeaporoġita
 tokwahavyme ti ġa javo.
 Henduvame ganhi’iġa
 ġa nohendukatui a’ero.
 Aġwamo vehevi ġa ndokwahavihu,” e’i ikwatijara is-
 raelitas’ġa mombe’gwovo hako.
⁹ Tupana’ga ombuhuruka israelitas’ġa pe onhi’iġa
 pyryva’ea nahanahā ti ġa toko katu javo hako. A’ea re-
 he ġa ndoryndorytehero kiro ti nhande nhimombyryvi
 nehē javo tehe. Emo ganhi’iġa omombe’u reki ġan-
 dekote’varuhua ġa mbotegweteavo. Nurā Daviva’ea ik-
 watijari ġa mombe’gwovo hako.
 “Tupana’ga nhi’iġa ti tombotegwete ġa,” ei ahe.
 “Tombohahy ti ga ġa pe nehē
 ġandekote’varuhuro ġwaramo,” ei ahe.
¹⁰ “Tokwahavyme tuhē ti ġa onhimombyryva
 ojikoge’yma Tupana’ga rehe,” ei ahe.
 “Tipiro’ya’javyme ti ġa ġwembikwahave’yma hugwi,”
 ei Daviva’ea ikwatija hako.

¹¹ Judeus’ġa ndojikopavi Cristo’ga rehe aġwamo
 a’ero. E’i tehe po ġa ji ve a’ero: “Ndojikogi ġa kiro Tu-
 pana’ga rehe toho ti ġa hahyva’ea ruvihava pype nehē
 naerū?” e’i tehe po ġa. Ji nda’ei a’ea, a’e ji pe me.
 Judeus’ġa ndekote’varuhuro ġwaramo
 judeus’ġarūive’ġa jikogi ga rehe judeus’ġa ti ton-
 himyrō ġa ndehe a’ero nehē. Judeus’ġa po ti e’i a’ero
 nehē: “Judeus’ġarūive’ġa jikogame Cristo’ga rehe Tu-
 pana’ga omombyry ġa pe. Xajiko pa ti Cristo’ga rehe
 no tomombyry ti ga nhande ve ġa javijitehe nehē no,”
 e po ti ġa nehē. ¹² Judeus’ġa ndekote’varuhuro
 ġwaramo Tupana’ga omombyry hete jara’ġa pe. A’ere-
 ki judeus’ġa jikoge’yma ġwaramo Cristo’ga rehe Tu-
 pana’ga omombyry hete judeus’ġarūive’ġa pe. Po Tu-
 pana’ga imombyryvi judeus’ġarūive’ġa pe judeus’ġa
 jikoge’yma ġwaramo Cristo’ga rehe, koji’i tehe po ti Tu-
 pana’ga imombyryhetei ġa pe nehē judeus’ġa jikopava
 ġwaramo Cristo’ga rehe nehē no.

Tupana’ga omombyry judeus’ġarūive’ġa pe

¹³ A’e ji kiro judeus’ġarūive’ġa pe. A’ereki Tupana’ga ji
 mongouka Jesus Cristo’ga moirūharamo. A’ero
 Cristo’ga ei ji ve: “Eho ti ji mombe’gwovo
 judeus’ġarūive’ġa pe,” ei ga. Pyry hete ji ve a’ero ji ga
 mombe’ui pe me. ¹⁴ Tamonhimyrō po ti ji pe ndehe
 jire’yja’ġa judeus’ġa. A’ero po ti jararamo ġa jikogi
 Cristo’ga rehe nehē no. ¹⁵ Opohirame judeus’ġa hugwi
 Tupana’ga jirekokatuukari judeus’ġarūive’ġa pe. Aerē
 Tupana’ga jirekokatuukarirē judeus’ġa pe po ti kaitu
 pyryheteramo vyakotyve’ġa pe nhaporemō nehē!

¹⁶ Pão japorame nahã judeus'ğa ndekoi jipi. Ğa ğweno'ë ypy xunhiva'ea hu'uma hugwi Tupana'ga apoa javo jupe. O'rame a'ea jypyva'ea pe po jarava'ea hu'uma nhaporemō Tupana'ga apoa no. Oro yva no. Po ğa ei Tupana'ga apoa yvapoā pe, a'ero po hakā Tupana'ga apoa no. Na jitehe Tupana'ga ei jireheve'ğa judeus'ğa nemboypya pe hako. Po ga ei jireheve'ğa ahe ve, a'ero po ti aherymymino'ğa ndekoi Tupana'gareheva'ero nehē no judeus'ğa.

¹⁷ Tamombe'u katu ti kiro pe me a'ero ojo'java'ea. Gwereco oliveira aheremityma. Gwereco irūa no yva ka'gwyripeva'ea aheremityma rūi. Aheremityma rakā ite'varuhurame nhande ndipotari a'ea hakāvondoga yva hugwi. A'ero po nhande heruri ka'gwyripeva'ea rakā imondovo imbojoopya imohina nhakāvondogipyra rehe a'ea toko hakāte'varuhuva'ea py'rovo javo. A'ero pyry ka'gwyripeva'ea rakā pe oliveira rapoa rerekovo ğwaramo. Judeus'ğa nemboypya ko oliveira rapoa javijitehe. Aherymymino'ğa judeus'ğa ko oliveira rakā ja. Kiroki ğa ndojikogi Tupana'ga rehe – ga ndopotari ğa opohia ğa hugwi. Pehe reki judeus'ġarūiva'ero pe ka'gwyripeva'ea rakā ja. Pe jikogame ga rehe Tupana'ga pe mongoi ojiheva'ero judeus'ğa py'rovouka. A'ero pyry hete pe me. Ymya Tupana'ga imombyryvi judeus'ğa nemboypya pe hako. Ahe ja pe ndekoro ğwaramo ga imombyryvi jitehe pe me no. A'ereki pe ahe javijitehe pejiko Tupana'ga rehe a.

¹⁸ Judeus'ğa jikoge'ymame ga rehe Tupana'ga pohiri ğa hugwi. Emo judeus'ġarūiva'ero tapenhimboheteuhui ti a'ea rehe. Tape'jiuhui ti: “Ğa hohe'i tehe ko ore pyryvamo. Nurā Tupana'ga opohi ğa hugwi imombyryva ore ve.” Tape'jiuhui ti a'ea. A'ereki judeus'ğa nemboypya rehe Tupana'ga omombyry pe me. Ndia'ei nhande: Hakā rehe ko pyry yva rapoa pe, ndia'ei nhande. A'ereki yva rapoa rehe ko pyry hakā pe. Na jitehe judeus'ğa nemboypya rehe ko pyry pe me. A'ereki Tupana'ga omombyry pe me pe ğanemboypya javijitehero ğwaramo. A'ereki ahe ypy gwereco Tupana'ga nhi'iġa imombe'gwovo pe me. Tape'ea'javuhui ti a'ero: “Ore rehe Tupana'ga omombyry judeus'ğa pe.”

¹⁹ Pe'ji po pe ji ve a'ero: “Oliveira nhande tihakāvondo ka'gwyripeva'ea rakā toko ipy'rovo javo. Na jitehe judeus'ğa hugwi Tupana'ga pohiri judeus'ġarūive'ğa toko ğa py'rovo javo,” pe'ji po pe. “Ore judeus'ġarūiva'ero orepyry hete ğa hohe a'ero,” pe'ji tehe po pe ji ve. ²⁰ Ndapekwahavihī. Tupana'ga opohi tuhē ğa hugwi ğa jikoge'ymame ga rehe. A'ero pejikoga ğwaramo ga rehe ga pe mongoi ojiheva'ero. Tapenhimbohetetehei reki a'ea rehe. Nhande tihakāvondo oliveira hugwi hakā ite'varuhurame. Na jitehe Tupana'ga pohiri judeus'ğa hugwi ojiheve'ğa hugwi ğa te'varuhurame ğa jikoge'ymame ojihe. Opohi ga ğa hugwi. A'ero kaitu po ti ga pohiri pe hugwi no pe jikoge'yma'javame ga rehe nehē. Pekihyji ti gapohira hugwi a'ero. Tapejikogeymuhūi ti ga rehe a'ero.

²² Pehepia pe Tupana'ga reaporoġita. Ga pyry hete. Emo ga ombahy ğa pe ğa jikoge'ymame ojihe. Pe me reki ga pyry pe ndekoro ğwaramo garemimom-

byryva rupi jipi. Ahaname po ti ga pohiri pe hugwi nehē no. ²³ Judeus'ğa jikoge'ymbigame po ti Tupana'ga ğa mongoa'javi ojiheva'ero imombyryva'java ğa pe nehē no. A'ereki a'ea nonhimimi Tupana'ga pe.

²⁴ Nahā a'ero. Nhande tihakāvondo ka'gwyripeva'ea hugwi hakā mondovo imbojoopya ojipea rehe oliveira rehe. A'ero ko pyry ka'gwyripeva'ea rakā pe. Judeus'ġarūiva'ero ko pe ka'gwyripeva'ea rakā ja. Pejikogame Tupana'ga rehe pyry pe me a'ero. Ymya pe ndapejikogi ga rehe judeus'ġarūiva'ero ğwaramo. Aġwamo reki pyry pe me pejikoga ğwaramo ga rehe judeus'ğa nemboypya javijitehe. A'ero Tupana'ga imombyryvi pe me. Po pe me ga imombyryvi koji'i tehe po ti ga imombyryvi judeus'ğa pe nehē ğa jikogame ga rehe nehē. A'ereki judeus'ğa ko oliveira rakā ja. Po hakāvondogirē oliveira hugwi nhande imondopotara'javi akoja imbojoapypota oliveira rehe jitehe a'ea ko nonhimimi. A'ereki oliveira rakā tuhē nhande timondoa'ja oliveira rehe. Na jitehe judeus'ğa jikogame Tupana'ga rehe po ti nonhimimi tuhē ga pe ga ğa mongoa'javame ojiheva'ero imombyryva'javame ğa pe nehē.

Tupana'ga omombyry ğa pe nhaporemō

²⁵ Nhiirū, tamombe'u mbatera pe me kiro tapekwaha ti javo. Ymya ko nhande ndikwahavi nanongara. Aġwamo reki Tupana'ga ikwahavukari nhande ve. Tamombe'u a'ea kiro pe me tape'ea'javyme ti: “Tupana'ga po ti nomombyryva'javi israelitas'ğa pe nehē. Nhande ve jate ga omombyry kiro.” Tapenhimbohetei a'ea javo tehe nehē. Nahā ti ji imombe'ui pe me a'ero. He'yjuhu ko ğa kiro novīa – kiroki ğa noangarihu ojikopotare'yma Cristo'ga rehe novīa. Judeus'ġarūive'ğa ki a'e te ojikojiko Cristo'ga rehe kiro. Ogwyri pe nhaporemō po ti ğa ojiko na'ē ga rehe nehē. ²⁶ Nahā po ti israelitas'ğa jikojikogi Cristo'ga rehe nehē no. A'ero po ti Tupana'ga ğa mongopavi ojiheva'ero nehē. Ikwatijara Tupana'ga mombe'uhava e'i no: “Nhanembopiro'yhara'ga po ti uhu nehē. Judeus'ğa cidade hugwi Siāo hugwi po ti ga ruri nehē,” e'i.

“A'ero po ti ga imombori Jacóva'ea rymymino'ğa ndekote'varuhua judeus'ğa ndekote'varuhua ğa hugwi nehē,” e'i ikwatijara.

²⁷ Igwete i'ei Tupana'ga nhi'iġa mombe'gwovo:

“Imomborame ġandekote'varuhua ğa hugwi po ti ji rekoji'ea rupi katu nehē,” e'i ikwatijara Tupana'ga nhi'iġa mombe'gwovo.

²⁸ Judeus'ğa ndogweroviari aġwamo Tupana'ga remimombe'ua Cristo'ga mombe'ua. Nurā Tupana'ga nhimonha'ngai ğa ndehe tambojiko ti judeus'ġarūive'ğa jijihe a'ero javo. A'ea ko pyry reki pe me a'ero. Emo Tupana'ga oko hete judeus'ğa ndehe no. A'ereki ymya ga omo'emo'ē ğanemboypya ojive hako. “Pe po ti jireheva'ero nehē,” ei ga ahe ve hako. ²⁹ “Opomo'ē ji jijive. Tamombyry ti ji pe me nehē,” ei Tupana'ga hako. O'erame a'ea ga ndogwerojijyi gweaporoġita. Omo'ē tuhē ga ğa ojive a'ero. Omombyry tuhē ga ğa pe no. ³⁰ Ymya

pe napehendukatui Tupana'ga nhi'iġa judeus'ġarūi-va'ero. Emo Tupana'ga pe porogwety aġwamo judeus'ġa hendukatue'yma ġwaramo. ³¹ Na jitehe judeus'ġa nohendukatui Tupana'ga nhi'iġa aġwamo. Emo po ti Tupana'ga ġa porogwety nehē no pe porogwetyga ġwaramo. ³² Yvyakotyve'ġa ndekote'varuhupa-va ġwaramo Tupana'ga nohenduvukari ġa pe onhi'iġa taporogwety ti ji ġa nhaporemo nehē jawo.

Timbohete ti Tupana'ga

³³ Tupana'ga pyry hete tuhē imbuhua pyryva'ea nhande ve.

Heaporoġita katu hete ga mbatera rehe.

Okwaha pa hete tuhē ga.

Nhande ndikwahavi tuhē Tupana'ga reaporoġita.

“Onhimi hete nhande ve,” xa'e nhande jupe.

³⁴ Tupana'ga mombe'uhava e'i no:

“Ndikwahahavi Tupana'ga reaporoġita,” e'i.

“Nimoġitahavi ga

nahanahā po nde rekoi hamo jave'yma ga pe,” e'i.

³⁵ “Nimondohavi ga pe

tokwepy ti ga jawo,” e'i ikwatijara.

³⁶ A'ereki Tupana'ga oapo pa mbatera.

Ga gwereko katu pa mbatera no.

Gwereko ga mbatera

tanhimbohete ti nhirembiapoa nhaporemo jawo.

Timbohete ti Tupana'ga avuirama a'ero. Amém.

Penhikwava'ē ti Tupana'ga pe pejikokatuavo

12 Nhiirū, Tupana'ga nhande porogwety hete. Nurā ji ehetei pe me: Nahā po pe ndekoi a'ero hamo. Penhikwava'ē hete ti Tupana'ga pe pejikokatua-vo. A'ero po ti ga nhimohēhetei pe ndehe nehē. Nahā po pe Tupana'ga mbohetei gareheva'ero hamo penhikwava'eġa ga pe pejikokatuavo hamo. ² Tapembopogwei ti ġa – kiroki ġa oko Tupana'ga remimbotare'yma rehe. Pe'ji ti Tupana'ga pe: “Ore mboheaporoġi-tapyahue'ymi ti,” pe'ji ti ga pe. Pendeaporoġitapyahurame po ti pe ikwahavi pejikovo Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe. Garemimbotarimova'ea ko nahā: kiroki pyry hete, kiroki a'ea rehe Tupana'ga onhimohē, kiroki ndogwerekoi a'ea hoheva'ea pyryvamo – a'ea ko Tupana'ga remimbotarimova'ea.

³ Tupana'ga omombyry ji ve onhimoirūuka. Nurā ji ei pe me nhaporemo: Tapenhimboheteuhui ti. Pe napenani ti pejeaporoġita katu pejapyakakatuavo pejihe Tupana'ga pe mbojikoga ġwaramo ojihe.

⁴ Tamombe'u ti kiro pe me jira'oa tapekwaha ti ojo'java'ea. Jira'oa ko ojipeji. He'yi reki jira'oareheva'ea onhimongyavo jijurua, jireakwara, jipoa no. Ojoatyatyvi reki jira'oareheva'ea ikarakatuhava. Jiapyakwara pyvō ji ahendu. Jijurua pyvō ji nahenduvi. A'ea pyvō ji nhi'iġi. Jipoa pyvō ji ipyhygi. Jira'oa ojipejiva'ea reki. Emo gwereko paravuhu jira'oareheva'ea. Ojoatyatyvi ikarakatuhava a'ero. ⁵ Na jitehe jira'oareheva'ea'java'ero ko nhande nhimongyi Cristo'gareheva'ero nhandekovo. Emo nhande nhaporemo ko jira'oa'java'ero

ojipejiva'ea'java'ero nhande jikoty'aro ġwaramo Cristo'ga pavēi. A'ero nhande nhaporemo nhande nhamoiruamo. ⁶ Ojoatyatyvi reki nhandekarakatuhava. A'ereki ojoatyviva'ea Tupana'ga ombuhuruka nhande ve nhandekarakatuhava ga imombyryvame nhande ve.

Po Tupana'ga nhande mbokarakatuuka imombe'gwovouka onhi'iġa, timombe'u hete po ti nhande hamo ga nhande mbojikogame ojihe hamo. ⁷ Po Tupana'ga nhande mbokarakatuuka ojiheve'ġa pokogauka, tipoko po ti nhande ġa a'ero hamo. Po Tupana'ga nhande mbokarakatuuka ġa mbo'eavouka, timbo'e po ti nhande ġa Tupana'ga mombe'ua rehe a'ero hamo. ⁸ Po Tupana'ga nhande mbokarakatuuka ġa mbohoryvuka, timbohory po ti nhande ġa a'ero hamo. Po Tupana'ga nhande mbokarakatuuka imoma'eamo mbatera ojipe'ġa pe, tima'eġatu po ti nhande ġa pe a'ero hamo tipoko ti ġa jawo. Po Tupana'ga nhande mbokarakatuuka nhande mongovouka ġanduvihamo, timondomondo katu po ti nhande ġa a'ero hamo. Po Tupana'ga nhande mbokarakatuuka ġa porogwetygauka, tiporogwety po ti nhande ġa nhanderoryoryvamo a'ero hamo.

⁹ Pe'ara tehe rūi toarō ġa. Pearō hete tuhē ti ġa. Tapekoi ti aherekote'varuhua rehe. Ahepyryva rehe ti peko. ¹⁰ Penhoarōarō hete ti a'ero. A'ereki pe penhoimoirūirū Cristo'gareheva'ero ġwaramo. Penhombohete ti nde ko ji hohe jawo ojohupe. ¹¹ Pejirokwa ti mbatera rehe pejivevugwee'yma. Penhimbatepota ti pepy'a pe. A'ereki nhandepojoykaharete'ga remimbotarimova'ea rehe pe peko. ¹² Peho po ti pe pejikovo Tupana'ga pyri avuirama nehē. A'ea mboha'uva ġwaramo ti pejoryjory. Penhimomirana ti ġa imbohahyrame pe me. Penhi'iġe'yimi ti Tupana'ga pe. ¹³ Pema'ema'ē ti penhimbatera Cristo'gareheve'ġa pe ġa herekoe'ymame. Cristo'gareheve'ġa nduġandurame pejipyteri pe pembuhuruka ti ġa penhonga pe jipi ġa nderekokatuavo.

¹⁴ Pearōe'ŷve'ġa imbohahyrame pe me penhi'ī ti Tupana'ga pe tomombyry ti ga ġa pe jawo. Na tuhē ti pemombyryvuka ġa pe ġa imbohahyrame pe me. Tape'euhi ti Tupana'ga pe tombote'varuhu ti ga ġa pe jawo. Tape'euhi ti a'ea ga pe ġa ndehe. ¹⁵ Ojipe'ġa ndoryndoryvame ti pejoryjory ġa pavēi. Ġa jehe'orame ti ġa pavēi pejehe'o no. ¹⁶ Peko ti pejogwehegwehe. Pejihe jate rūi ti peko. Okoteheve'ġa ndehe ti peko ġa pokoga. Tape'euhi ti: “Akwaha pa ji mbatera.” A'ea ti tape'euhi pejive.

¹⁷ Ojipe'ga imbote'varuhurame pe me tapembote'varuhui ti ga pe pejiptyge'yma ga rehe. Ojipe'ġa epavame: “Nahanahā aherekokatua”, nahā ti peko katu a'ero. ¹⁸ Pejirokwa hete ti ojipe'ġa nderekokatupa-va. ¹⁹ Nhiirū, tapejipygi ti ojipe'ġa ndehe. Na ti Tupana'ga pe ndepygi ġa ndehe nehē imbohahyavo ġa pe nehē. A'ereki ikwatijara e'i Tupana'ga nhi'iġa mombe'gwovo.

“Jihi po ti ġa ndepy ġa ndehe nehē

– kiroki ġa ombohahy ojipe'ġa pe,” ei ga.

“Jihi po ti ambohahyuka ġa pe a'ero nehē,” ei nhande-pojkaharete'ga, ei ikwatijara.

²⁰ Nahā ti peko a'ero ikwatijara hendukatuavo. A'ereki ikwatijara e'i:

“Po ty'ara pearōe'ŷve'ġa jukai pemondo ti mbatera ġa pe to'u ti ġa javo.

Po ġa ygweiramo

pemondo ti yhya ġa pe toy'u ġa.

Pe ġa nderekokaturame

po ti ġa ndipoyjayari okote'varuhagwera rehe nehē,” e'i ikwatijara hako.

²¹ Ġa ndekote'varuhurame pe me tapekote'varuhui ti ġa pe pejiptyge'yma ġa ndehe. Peko katu ti ġa pe a'ero ġandekote'varuhua hugwi ġa mbopohiruka.

Pehendu katu ti penduvihava'ġa

13 Pe me nhaporemō ji ei: Pehendu katu ti penduvihava'ġa. A'ereki Tupana'ga omongo ġa penduvihavamo. Po Tupana'ga nomongoi nhanderuvihava'ġa nhande ve, a'ero po nianderuvihavi a'ero hamo. ² Penduvihava'ġa nendukatue'ymame pe napehendukatui Tupana'ga nhi'iġa a'ero. A'ereki gaha omongo ġa penduvihavamo. Penduvihava'ġa nendukatue'ymame po ti pe ikwahavi hahya nehē. ³ Pe ndekokaturame pe ndapekyhyji penduvihava'ġa hugwi. Emo pe ndekote'varuhurame pe pekyhyji ġa hugwi a'ero. Pekihyjipotare'ymame penduvihava'ġa hugwi peko katu tuhē ti. A'ero po ti ga pe mbohetei nehē. ⁴ A'ereki Tupana'ga omongo ga pe pokogauka. Emo pe ndekote'varuhurame pekyhyji ti ga hugwi a'ero. A'ereki ga okwaha imbohahyavo ahe ve. A'ereki Tupana'ga omongo ga tombahahy ti ġa okote'varuhuve'ġa pe javo. ⁵ Nurā ti pehendu katu penduvihava'ġa a'ero tombahahyukaryme ti Tupana'ga nhande ve javo. Pe pekwaha pejiptyteri pe no. “Po ahe ġwendu katu ġa hamo,” pe'e tuhē pe pejiptyteri pe. Nurā ti pehendu katu penduvihava'ġa.

⁶ Na jitehe po pe imondoi itambere'ia ġa pe hamo ġa imono'oġukarame. A'ereki Tupana'ga ġa mondouka pe pyri ġa mboporavykyavo tohepia katu ti ġa ġa javo.

⁷ Nurā ti pemondo katu itambere'ia ġa pe ġa imono'oġukarame. Pemondo ti pejeaporoġita imohina penduvihava'ġa ndehe.

Pejogwereco katu ti

⁸ Nahā po pe peko hamo: Pemondo pa ti ikwepykava ojipe'ġa pe te'iyme ti ġa pe me a'ero: “Napembuhurihu pe ore ve.” Nahā po pe peko hamo no: Peko katu hete ti pejogwehe pejogwerekokatuavo avuirama. Kiroki ġa oko ojipe'ġa ndehe – ġa ko ġwendu katu Moisésva'ea remimbo'eagwera. ⁹ A'ereki aheremimbo'eagwera e'i: “Taperekoi ti ojipe'ġa nembireko'ġa.

Tapejukai ti ojipe'ġa,” e'i.

“Tapemimuhūi ti ojipe'ġa mbatera.

Tapepotarahivuhui ti ojipe'ġa mbatera,” e'i aheremimbo'eagwera.

Aheremimbo'eagwera nhaporemō reki e'i:

“Erenhiarō hete nde.

Na jitehe ti earō hete ejikotyve'ġa,” e'i aheremimbo'eagwera ikwatijara.

¹⁰ A'ereki ġa ndehe nhande rekorame nhande nimbote'varuhui ġa pe. Nahā reki nhande hendukatupavi aheremimbo'eagwera a'ero nhande rekorame ġa ndehe.

¹¹ Pejirokwa ti a'ea rehe Jesus Cristo'ga jivyhava imboha'uva ġwaramo. A'ereki aġwamo ira'agwe hī gajivyhava. Ymya nhandejikogypyrame Cristo'ga rehe nhande ei: “Kotihī po ti Jesus'ga jivyri nehē.” Aġwamo kaitu ira'agwe gajivyhava. Pejirokwa tuhē ti a'ero. Ojivyrame po ti ga nhande rerohei yvagi pe nehē.

¹² Tamombe'u ti ojo'java'ea pe me a'ero. Ypytunahiva ko ite'varuhu nhande ve. Ypytuna javijitehe aġwamova'ea ko ite'varuhu. Ko'ema reki ikatu nhande ve. Ko'ema javijitehe po ti ikaturamo aerēva'ea nehē.

Cristo'ga jivyrirē po ti ikatuheteramo nehē. Momina ġwerī kiro aġwamova'ea ypytuna'java'ea nhande hugwi. Nurā ti xako te'varuhu pi a'ero. Ko'eġwerīa ja ko Cristo'ga ojivy ġwerī. Nurā ti xako katu ga'java'ero.

¹³ Kojahua rupi ahe oko katu tohepia ti ġa jirekokatua javo. Kojahuarupive'ġa javijitehe ti xako katu no.

Tapupe'ui ti ahemboheagwyriva'ea kaġwitiġa pejeagwryve'ymamo. Taperekoi ti ojipe'ġa nembireko'ġa. Peakwaha ti. Tapejogwayvaruhui ti. Tapenhimyrōi ti ojipe'ġa ndehe. ¹⁴ Penhimongo ti Jesus Cristo'ga ja ga pavēi pejikovo. Tapembopogwei ti pejeaporoġitate'varuhua rehe penhimimbotarimova'ea rehe.

Tapete'varuhui ti penhiirū'ġa pe

14 Kiroki ġa ndokwahakatui ve Cristo'ga nhi'iġa ojikogame ga rehe – peko ti ġa ndehe ġa mbuhuruka pejiptyteri pe. Emo tapenhi'iġayvari ti ġa. ² A'ereki jara'ġa e'i: “Pry Tupana'ga pe ahe i'upavame mbatera.” Jara'ġa ki a'e te – kiroki ġa ndokwahakatui ve Cristo'ga nhi'iġa – ġahā e'i: “Ndapyryvi Tupana'ga pe ahe i'uuhui mbiara.” ³ Kiroki ġa o'u pa mbatera – togwerekomemuayme ti ġa jara'ġa ġa mbiara ue'ymame. Mbiara ue'ŷve'ġa na jitehe te'iuhyume ti jara'ġa pe pe'u paravuhu pe mbatera javo. A'ereki Tupana'ga e'i mbatera upave'ġa pe: “Ġa ko jireheve'ġa.” ⁴ Tape'ei ti ġa pe: “Peko te'varuhu pe.” A'ereki ġa pendeheve'ġa rūi. Ġanduvihava'ga po ti e'i ġa pe. Ġa ndekokaturame po ti ga ei pepyry pe javo. Ġa ndekote'varuhurame po ti ga ei peko te'varuhu pe javo. Tupana'ga po ti e'i tuhē ojiheve'ġa pe: “Peko katu pe.” A'ereki nhandepojkaha'arete'ga ġa mongo katu ġa nderekovo.

⁵ Jara'ġa e'i: “Kiroġwe ko dia huvihavuhua ojipea hohē,” ei ġa. Jara'ġa ki a'e te e'i: “Na rūi. Ndojoavyavyi a,” ei ġa. Nahā ji ei pe me a'ero. Pehe po pekwaha hete pejiptyteri pe hamo. ⁶ Kiroki ġa e'i diaruviavuhua pe – ġa e'i: “A'ea rupi timbohete Tupana'ga.” Kiroki ġa o'u mbiara jipi – ġa o'u timbohete ti Tupana'ga javo no. A'ereki ġa e'i Tupana'ga pe: “Ndepyry hete nde imbhuruka mbiara ore ve.” Kiroki ġa ndo'ui mbiara – ġa ndo'ui a'ea timbohete Tupana'ga javo. Ojipea i'urame

ġa ei Tupana'ga pe a'ero: "Ndepyry hete nde imbuheruka ore ve." ⁷ Nghanemanoeymame nhande ndia'ei: Xako ti nhande nghaneremimbotarimova'ea rehe. Nghanemanorame na jitehe nhande ndia'ei a'ea. ⁸ Nghanemanoeymame nhande ei: Xako ti nhandepojkaharete'ga remimbotarimova'ea rehe. Nghanemanorame a'ea jitehe nhande ei. Nhande ko nhandepojkaharete'gareheva'ea a'ero nghanemanoeymame nghanemanorame no. ⁹ A'ereki Cristo'ga okwera omanoa hugwi tako ti ji ġapojkaharetero javo omanoeyve'ġa pojkaharetero omanove'ġa pojkaharetero no.

¹⁰ Oro pe mbiara ue'ġva'ero, maraname pe euhui penhirũ'ġa pe Tupana'gareheve'ġa pe peko te'varuhu pe javo? Oro pe no mbatera upava'ero, maraname pe penhiirũ'ġa nderekomemui naerũ? A'ereki Tupana'ga jate okwaha javo a'ea pe. Nhande ve nhaporemo po ti ga e'ie'i nhandereaporoġita pe nehẽ. ¹¹ A'ereki ikwatijara e'i:

"Tupana'ga e'i:
'Ġa naġanani po ti ji mbohetei nehẽ
nde pyry hete nde javo.
E'i pa po ti ġa ji ve nehẽ
nde ko Tupanetero javo ji ve nehẽ,' ei ga.
'A'iti tuhẽ, a'e ji pe me,' ei Tupana'ga," e'i ikwatijara.

¹² Nhande nhaporemo po ti imombe'ui nhandereaporoġita Tupana'ga pe a'ero nehẽ.

Tapembote'varuhui penhiirũ'ġa

¹³ Tape'jia'javuhui ti ojohupeupe peko te'varuhu pe javo. Nahã po pe'ji hamo: "Xakote'varuhuyime ti timbote'varuhuyime nhande'ũ'ġa nehẽ," pe'ji po pe hamo. ¹⁴ Mbatera nhaporemo pyry reki. Pyry nhande i'ui mbiara a'ero. A'ea tuhẽ Jesus'ga okwahavuka hete ji ve okovo ji pavẽi. Po ojipe'ġa japyakai mbiara rehe ite'varuhu ahe i'ui javo novã, a'ero po ġa pe ite'varuhu tuhẽ ġa i'urame. ¹⁵ Po ti ġa hepiagi pe i'urame ġwia, a'ero po ti ġapy'a rekotehei pe ndehe nehẽ. Po ti pe ġapy'a mongotehei i'gwovo ġwaramo, a'ero po ti pe ndaperekokatui ġa okoe'yma ġa ndehe. Tapembote'varuhui ti nanongara'ġa a'ero mbiara gwove'ġa pyry. A'ereki Cristo'ga omano ġa ndepyga. ¹⁶ Pe'ji po pe pejohupe: "Nahanahã xako. A'ereki a'ea ko pyry nhande ve," pe'ji po pe novã. Emo ojipe'ġa erame ite'varuhu nanongara pe, a'ea rehe ti tapekoi a'ero te'ite'varuhuyime ti ġa javo. ¹⁷ Tupana'gareheva'ero nhande ndia'ei: "Ġwiġwia ti ti'uyme. Ġwia ti ti'u." Ndia'ei ko nhande nanongara pe. "Xako katu ti. Xajogwereco katu ti no," xa'e nhande. "Tianderoryry ti. A'ereki Tupana'ga ra'uva nhande mbohory jipi," xa'e nhande. ¹⁸ Nahã nhande rekorame Cristo'ga remimbotarimova'ea rehe Tupana'ga nhimohemi nhande rehe. Ojipe'ġa e'i nhande ve no: "Pepyry hete pe pejikokatua'vo."

¹⁹ Nurã ti xajirokwa nhandejogwerekokatua'vo nghanenhombojikoheteavo Cristo'ga rehe nehẽ. ²⁰ Pyry nhande i'upavi mbatera novã. Emo ite'varuhu nhande mbatera ui ġa pyry – kiroki ġa e'i: "Ite'varuhu ahe

i'urame ġwihã." I'urame po nhande ġa mbote'varuhui a'ero. Tapembote'varuhui ti nanongara'ġa Tupana'gareheve'ġa a'ero ġwia ue'yma ġa pyry. ²¹ Kiro pyry nhande ndi'ui mbiara nanongara'ġa pyry a'ero. Pyry nhande ndi'ui vinho ġa pyry ġa erame ite'varuhu jupe. Ojipea pe ġa erame ite'varuhu jupe no pyry nhande pohiri jugwi nhande rekorame ġa pyry timbote'varuhuyime ti nhande'ũ'ġa javo.

²² Penembiroviara ti tapemombe'uuhui ojipe'ġa pe a'ero. Pekwaha ti a'ea Tupana'ga pavẽi jate. Pe'ji po pe: "Pyry po ti ji rekoi nahanahã nehẽ," pe'ji po pe. Nahã pejikorame po pe ndoryvamo a'ero peji'ee'ymame peji'vyteri pe nehẽ: "Ndapyryvi reki nahã ji rekorame."

²³ Po ġa e'i: "Mara'ngu po pyryvamo ji mbiara i'ui?" Nanongara'ġa i'urame Tupana'ga e'i ite'varuhu ġa pe. A'ereki ġa nde'i: "Ajiko ji Jesus'ga rehe. Nurã ko pyry ji i'ui." A'ea ġa nde'i. Oko te'varuhu reki ġa a'ero o'ee'ymame: "Pyry ji rekoi nahã Cristo'gareheva'ero."

Timbohory ti ojipe'ġa

15 Nhandejikokaturame Cristo'ga rehe tipoko po nhande jara'ġa hamo – kiroki ġa ndokwahakatui ve ojikoga Cristo'ga rehe. Xakoyime ti nhande nhanderemimbotarimova'ea rehe jate nghanenhimbohoryva. ² Nhande'ũ'ġa po nhande ġa mbohory hamo tapyry ti ġa pe javo. A'ero po ti ġa jikokatui Cristo'ga rehe nehẽ no. ³ A'ereki Cristo'ga vehevi nonhimbohoryvi no. Ikwatijara omombe'u Cristo'ga ga nhi'ġgame Tupana'ga pe. "'Ġa ete'varuhurame nde ve ġandekote'varuhua ji kwai,' ei ga," e'i ikwatijara. ⁴ Tupana'ga okwatijarukaruka ahe ve hako penembikwatijara nhaporemo ti tombo'embo'e aerẽve'ġa javo hako. Aherembikwatijara nhande mbo'embo'e a'ero nhande monhimomiranama. A'ea nhande mbo'e nhande mbohoryva no. A'ero nhande ei: A'iti tuhẽ po ti pyryvamo nhande ve nehẽ.

⁵ Tupana'ga tuhẽ nhande monhimomirana jipi. Gaha nhande mbohory no. Tombo'jajo'ja ti ga pendeaporoġita a'ero pe mbojogwerekokatua'vo Jesus Cristo'ga rupi pe horame. ⁶ Pejikoty'aro ġwaramo po ti pe Tupana'ga mbohetei a'ero nehẽ nhandepojkaharete'ga ruva'ga Jesus Cristo'ga ruva'ga.

Judeus'ġarũive'ġa ombohete Tupana'ga

⁷ Peko hete ti ojogwehe. A'ereki Cristo'ga oko hete pe ndehe. Pe ndekorame ojogwehe po ti ojipe'ġa ei nehẽ: "Tupana'ga ko pyry hete. A'ereki gareheve'ġa oko hete ojogwehe," e po ti ġa Tupana'ga mboheteavo nehẽ.

⁸ Kiro ji ei pe me: Cristo'ga uhu yvya koty imombyryva judeus'ġa pe raikwehe. A'ereki Tupana'ga e'i judeus'ġa namonhava'ea pe hako: "Tamondo ti Cristo'ga pe pyry tomombyry ti ga pe me javo," ei Tupana'ga hako. Nurã Cristo'ga ruri a'ero tanhi'po'ru ti Tupana'ga javo. Igwete ga ei: "A'ero po ti ġa ei nehẽ: 'Tupana'ga nopiriani ġwembi'ea jipi,' e po ti ġa nehẽ," ei Cristo'ga raikwehe. ⁹ Cristo'ga uhu imombyryva judeus'ġa pe judeus'ġarũive'ġa ti tombohete Tupana'ga javo no.

“Tombohete ti ġa ga oporogwetyga rehe,” ei ga. Aherembikwatijara e'i no. A'ereki omombe'u Cristo'ga nhi'iġa Tupana'ga pe hako.

“Judeus'ġarūive'ġa pyteri pe po ti ji ei nehē ndepyr y hete nde javo.

Orombohete po ti ji nhinhimby'yita nde ve nehē,” e'i ikwatijara Cristo'ga nhi'iġa mombe'gwovo hako.

¹⁰ Ojipeva'ea rembikwatijara e'i no:

“Judeus'ġarūiva'ero ti pejoryjory Tupana'ga remi-mo'ēhara'ġa pavēi judeus'ġa pavēi,” e'i aherembikwatijara.

¹¹ Ojipeva'ea rembikwatijara e'i no:

“Judeus'ġarūiva'ero ti pembohete nhandepojykaharete'ga.

Ojipendyhyga'ġa nhaporemo ti tombohete ga,” e'i aherembikwatijara.

¹² Isaíasva'ea okwatija Cristo'ga mombe'ujipeavo no hako.

“Jesséva'ea rymymino'ga po ti ojihu vyakotyva'ero nehē.

Judeus'ġarūive'ġa nduvihavamo po ti ga rekoi nehē.

‘Gaha po ti nhande reroho yvagi pe nehē,’ e po ti judeus'ġarūive'ġa nehē,” ei ahe ikwatija hako.

¹³ Tupana'ga pe mbo'e penderohoaġwama rehe no. Ga po ti tapembohory hete inoġatuavo pepy'a nehē.

A'ereki pe pejiko ga rehe. Igwaigwavete po ti Tupana'ga ra'uva pe mbo'embo'ei. A'ero po ti pe ei nehē: “Uhu tuhē po ti ga nhande rerogwovo yvagi pe nehē,” pe'e po ti pe nehē.

Paulova'ea poravykyagwera judeus'ġarūiva'ea pe

¹⁴ Nhiirū, jihi ko opokwaha hete. Pepyry hete pe. Pekwaha hete pe mbatera no. Penhomoġita kwaha pe no. ¹⁵ Emo ji akwatijaruka pe me tapekwahava'ja ti mbatera javo. Namombe'unhimimi ji imondovouka pe me a'ero. A'ereki Tupana'ga omombyry ji ve. ¹⁶ Ga ji mboporavyky Jesus Cristo'ga pe judeus'ġarūive'ġa pokoguka ji ve. Ikwava'ēhara'ġa omombe'umbe'u Tupana'ga nhi'iġa judeus'ġa pe. Na jitehe ji imombe'umbe'ui kiro Tupana'ga remimombe'upyryva judeus'ġarūive'ġa pe Cristo'ga mombe'gwovo. Amombe'u ji ġa pe takwava'ē ti ji ġa Tupana'ga pe javo. Ġa ndehe po ti Tupana'ga nhimohēhetei nehē Tupana'ga ra'uva ġa mombyryvame nehē.

¹⁷ Jesus Cristo'ga okovo ġwaramo ji pavēi jiroryryry hete ji jiporavykyrame Tupana'ga pe. ¹⁸ Amombe'u po ti ji pe me jiporavykyagwera. Emo Cristo'ga remimbo-poravykyagwera jate po ti ji imombe'ui pe me nehē. A'ea ji namombe'unhimimi. A'ereki Cristo'ga ji poko hete ji mboporavykyavo Tupana'ga pe. A'ero ji imombe'ui Tupana'ga nhi'iġa judeus'ġarūive'ġa pe tohendu katu ti ġa javo. Amombe'umbe'u ji ġa pe. Ako katu ji ġapyteri pe no. ¹⁹ Tupana'ga ra'uva ombuhu opopoakara ji ve. A'ero ji hepiukari ġa pe ahemonhimomby'aheteva'ea. Nurā ġa hendukatui Tupana'ga nhi'iġa. Amombe'umbe'u ji Tupana'ga remimombe'ua ġa pe a'ero Cristo'ga mombe'gwovo. Jerusalém me na'ē ji ga mombe'ui ġa pe. Pea hugwi ji hoi a'ero pea

rupi. Ambojoapiapi ji jigwovo cidades pe ga mombe'gwovo ġa pe. Aerē ji hoi Ilíriapeve'ġa gwyri pe no. ²⁰ A'ereki ji ajirokwa Cristo'ga mombe'gwovo ġa pe pevo – perope ġa nohenduvi ve Cristo'ga mombe'ua. Jihi ndahoi Cristo'ga mombe'gwovo ġa pyri – perope ojipe'ġa omombe'u jipe Cristo'ga ġa pe. Nanongara'ġa ji nambo'ei jipi. ²¹ Ikwatijara e'i no:

“Ojipe'ġa nomombe'ui ve ga ġa pe.

Emo po ti ġa okwaha tuhē ga nehē.

Kiroki ġa nohenduvi ve

– okwaha po ti ġa ga nehē,” e'i ikwatijara.

Paulova'ea oho pota Romapeva'ea pyri

²² Ymyagwera jate ji hopotarahivamo pe pyri novía. Emo ji ahoaho ojipe'ġa pyri. A'ero tehe ji ndahoi ve pe pyri. ²³ Aġwamo reki ji amombe'u pa Cristo'ga avove'ġa pe. A'ero po ti ji hoi Espanhapeve'ġa gwyri pe. Ji kwavame po ti ji pytai pe ndepiaga nehē. A'ereki ymyahū ji porepiapotaramo pe ndehe. Apytaahi'vi po ti ji pe pyri nehē jiroryryryvamo pe ndehe nehē. A'ero po ti pe ji pokogi nehē ji mondovouka pea rupi nehē.

²⁵ Kiroġwe po ti ji hoi na'ē Jerusalém me tapoko ti Cristo'gareheve'ġa pevo. ²⁶ A'ereki ġa pe Macedônia-peve'ġa gwyripeve'ġa Cristo'gareheve'ġa omono'ono'ō itambere'ia. Na jitehe Gréciapeve'ġa gwyripeve'ġa omono'ono'ō itambere'ia ġa pe. “Timondouka ti itambere'ia Jerusalém me Cristo'gareheve'ġa pe imbatere'ŷve'ġa pe,” ei ġa ojohupe. Ġanemimbuhura po ti ji herohoi kiro heja ġa pe a'ero nehē. ²⁷ Ġwemimbotarimo tehe ġa omondouka imombyryva Jerusalém-meve'ġa pe judeus'ġa pe. “Timondouka po nhande mbatera ġa pe hamo,” ei ġa raikwehe. A'iti tuhē. A'ereki judeus'ġa ojikwe omombyry ġa pe judeus'ġarūive'ġa pe Cristo'ga mombe'gwovo ġa pe. Igwete ġa jikogi Cristo'ga rehe raikwehe Macedôniapeve'ġa Grécia-peve'ġa no. Kiro pyryvamo ġa imondoukari ombatera judeus'ġa pe ikwepyga a'ero. A'ereki judeus'ġa pyryvipe ġa pe Cristo'ga mombe'gwovo ġa pe. ²⁸ Kiro po ti ji herohoi ġanemimbuhura itambere'ia heja Jerusalémmeve'ġa pe a'ero nehē. Hejapavame po ti ji hona'ēi pe pyri pe ndepiaga nehē jihorame Espanhapeve'ġa gwyri pe nehē. ²⁹ Cristo'ga omombyry hete ji ve. Ji horame pe pyri po ti ga imombyryhetei pe me nehē no. A'ea ji akwaha hete.

³⁰ Nhiirū, xajiko nhande nhandepojykaharete'ga rehe Jesus Cristo'ga rehe. Nhandejopy'a ja nhande no. A'ereki Tupana'ga ra'uva nhande mongoi nhandejopy'a ja. Nurā ji ehetei pe me a'ero: Ji ja ti penhi'ī hete Tupana'ga pe ji repyga. ³¹ Nahā ti pe'ji ga pe: “Apī, ea'ngu ti Paulo'ga ga horame Judéiapeve'ġa gwyri pe to-jukayme ti ġa ga pevo. A'ereki ġa ndojikogi Cristo'ga rehe,” pe'ji ti ga pe. “Kiro po ti Paulo'ga herohoi judeus'ġarūive'ġa itambere'ia Cristo'gareheve'ġa pe judeus'ġa pe Jerusalém me nehē. Ga herohorame ġa pe embohoryory ti ġa judeus'ġarūive'ġa itambere'ia rehe topyhy ti ġa Paulo'ga hugwi javoji,” pe'ji ti Tupana'ga pe ji repyga, a'e hete ji pe me. ³² A'ero po ti ji roryheteramo ji horame pe pyri nehē Tupana'ga ji

mondoukame pe pyri nehë. A'ero po ti pe ji mboho-ryhetei nehë no. ³³Tupana'ga onoġatue'ymi nhandep-
py'a. Tapendereko katu pa ti ga a'ero nehë. Na tuhë.

Paulova'ea omondouka onhi'iġa ġwembikwahava'ea pe

16 Tamombe'u ti pe me Febehëa nhaneirühëa. Hëa ko Jesus'gareheve'ġa ndepiakatuhara'ġa pokoharamo oko cidade de Cencrëia pe. Pyry hete ko hëa. ²Hëa rurame pe pyri pembuhu ti hëa penhonga pe pe-jikokatuavo hëa pe. A'ereki hëa ojiko hete nhandepojkaharete'ga rehe. Nanongara'ġa po nhande timbuhuruka tuhë nhande pyri hamo nhande Cristo'gareheva'ero ġwaramo hamo. Hëa herekoe'ymame mbatera pemondomondo ti hëa pe a'ero. A'ereki hëa jitehe opokopoko jara'ġa jipi. Hëa ji poko ikwehe no. Nurã ti pepoko hëa imondovo hëa pe mbatera nehë.

³Tamondouka ji nhinhi'iġa Priscilahëa pe hëarem-bireko'ga pe no Áquila'ga pe. Ġa oporavyky ji pavëi Jesus Cristo'ga mombe'gwovo ikwehe. ⁴Ji repyga ġa omano gwerevi onhia'ngue'yma ikwehe tomanoyme ti Paulo'ga javo ikwehe. A'e ji ġa pe kiro: "Pepyry hete pe." Judeus'ġarüive'ġa na jitehe e'i – kiroki ġa onhimono'ö jipi Cristo'gareheva'ero. Ġa nhaporemno e'i Áquila'ġa pe: "Pepyry hete pe Paulo'ga a'nguavo."

⁵Tamondouka ji nhinhi'iġa ġa pe no – kiroki ġa onhimono'ö Cristo'gareheva'ero Áquila'ġa nonga pe.

Tamondouka ti nhinhi'iġa Epêneto'ga pe no. Jipy'a ja hete ga. Ga na'ë ko ojiko Cristo'ga rehe Ásiapeve'ġa gwyri pe ikwehe.

⁶Tamondouka ji nhinhi'iġa Mariahëa pe. Hëa oporavyky hete pe pokoga raikwehe.

⁷Tamondouka ji nhinhi'iġa Andrônico'ga pe Juniashëa pe no. Ġa ko jire'yja'ġa judeus'ġa. Orojogwereko ore cadeia pype ikwehe. Jijikoga renonde ġa jikogi Cristo'ga rehe. Ġa ko ojipe'ġa hohe Cristo'ga moirühara'ġa pyteri pe.

⁸Tamondouka ji nhinhi'iġa Ampliato'ga pe no. Jipy'a ja hete ga Cristo'gareheva'ero.

⁹Tamondouka ji nhinhi'iġa Urbano'ga pe no. Nhande ja ga poravyky tamombe'u ti Cristo'ga ġa pe javo. Estáquis'ga pe ji imondoukari nhinhi'iġa no. Jipy'a ja hete ga.

¹⁰Tamondouka ji nhinhi'iġa Apeles'ga pe no. Onhimomirana ga hahya pe opohire'yma Cristo'ga hugwi.

Tamondouka ji nhinhi'iġa Aristóbulo'ga rongapypeve'ġa pe no.

¹¹Tamondouka ji nhinhi'iġa Herodião'ga pe. Jire'yja'ga ko ga judeu'ga.

Tamondouka ji nhinhi'iġa Narciso'ga rongapypeve'ġa pe no – kiroki ġa ojiko Cristo'ga rehe.

¹²Tamondouka ji nhinhi'iġa Trifenahëa pe no Trifosahëa pe no. Ġa oporavyky hete nhandepojkaharete'ga pe.

Tamondouka ji nhinhi'iġa Pérsidhëa pe. Jipy'a ja hete hëa. Hëa oporavyky hete tuhë nhandepojkaharete'ga pe no.

¹³Tamondouka ji nhinhi'iġa Rufo'ga pe. Ojipe'ġa hohe ko ga pyry hete Cristo'gareheva'ero. Gayhëa pe ji imondoukari nhinhi'iġa no. Jihya ja ko hëa ji rerekokaturu ġwaramo.

¹⁴Tamondouka ji nhinhi'iġa Asíncrito'ga pe no Flegonte'ga pe no Hermes'ga pe Pátrobas'ga pe Hermas'ga pe ġapyrive'ġa pe no nhaneirühëa.

¹⁵Tamondouka ji nhinhi'iġa Filólogo'ga pe Júliahëa pe no Nereu'ga pe garendyrahëa pe no Olimpás'ga pe no ġapyrive'ġa pe nhaporemno no Cristo'gareheve'ġa.

¹⁶Penho'anhuvanhuwã ti penhoiruamo. Ojipendyhyga'ġa nhaporemno – kiroki ġa onhimono'ö jipi Cristo'gareheva'ero – ġa omondouka onhi'iġa pe me.

Mbapavamo Paulova'ea omoġita ahe

¹⁷Nhiirü, kiro ji ehetei pe me. Pehepia ti ġa pe-jipe'avo ġa hugwi – kiroki ġa ġa mbojogwayvayvaruka. "Pembo'eagwera ndapyryvi," ei ġa. "Ore po ti pe mbo'enehë," ei ġa. Ġanhi'iġa rendukaturame po ahe ndojikokatuajavi Cristo'ga rehe a'ero. Pejipe'a ti ġa hugwi, a'e ji. ¹⁸Nanongara'ġa ndokoi nhandepojkaharete'ga remimbotarimova'ea rehe Cristo'ga remimbotarimova'ea rehe. Ġwemimbotaruhua rehe ġa ndekoi. Onhi'iġatu tehe ġa ojipe'ġa mboheteteheavo ġa moandyandyita – kiroki ġa nonhimombaragwahavi ġandekote'varuhuva'ea rehe. ¹⁹Pehe reki pehendukatu Cristo'ga mombe'ua. Ojipe'ġa nhaporemno okwahaha penemiendukatua. Nurã ji roryoryvamo pe ndehe. A'e ji pe me a'ero: Peko katu kwaha ti, a'e ji. Tapekote'varuhukwahavi ti, a'e ji pe me no.

²⁰Tupana'ga onoġatue'ymi nhandepya. Ga po ti kotihĩ omombi pe hugwi Satanás'ga popoakara anhaġa ruvihavuhu'ga popoakara nehë. Pe po ti Satanás'ga hoheramo a'ero nehë.

Nhandepojkaharete'ga Jesus Cristo'ga ti tomombyry pe me.

²¹Timóteo'ga – ga oporavyky ji pavëi – ga omondouka onhi'iġa pe me. Na jitehe Lúcio'ga omondouka onhi'iġa Jasão'ga pavëi Sosípatro'ga pavëi. Jire'yja'ġa ko ġa judeus'ġa.

²²Gaio'ga omondouka onhi'iġa pe me no. Garonga pype ji ruvi kiro. Garonga pype jitehe Cristo'gareheve'ġa onhimono'ono'ö jipi. Erasto'ga omondouka onhi'iġa pe me no. Gaha gwereko katu itambere'ia cidadepeve'ġa nduvihava'ġa pe. Quarto'ga nhaneirühëa omondouka onhi'iġa pe me no.

Ji ko Tércioramo. Jihi akwatija koha Paulo'ga repyga. Cristo'gareheva'ero ji amondouka nhinhi'iġa pe me no.

Paulova'ea ombohete Tupana'ga

²⁵Timbohete ti Tupana'ga. Gaha pe mbojiko hete Cristo'ga rehe. A'ea pe ko ji ei jipi ji imombe'urame Tupana'ga remimombe'upyryva Cristo'ga mombe'gwovo ġa pe. A'ea Tupana'ga okwahavuka vvyakotyve'ġa pe aġwamo. Ymyagwera jate ga ndokwahavukari a'ea ahe ve. A'ero onhimi ahe ve. ²⁶Aġwamo ki a'e te ikwatijara okwahavuka pa nhande ve – kiroki ikwatijara Tu-

pana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea okwatija hako. A'ereki aġwamo Tupana'ga okoe'ymive'ga e'i: "Akwa-havuka ji kiro ojipendyhyga'ġa pe nhaporemo tojiko pa ti ġa Cristo'ga rehe ga rendukatuavo," ei Tupana'ga.

²⁷ Tupana'ga jate okwaha hete. Gaha jate ko Tupanetero. Timbohete ti ga avuirama a'ero. A'ereki Jesus Cristo'ga omboheteuka ga nhande ve. Na tuhē. Amém.

1 Coríntios

1 Jihĩ ko Pauloramõ. Sõstenes'ga oko jĩ pavẽĩ no. Nhandeirũramõ ko ga rekõĩ Cristo'gareheva'ero okovo ġwaramõ. Kiro jĩ ikwatijari nhĩnhi'iġa imondovouka pe me. Tupana'ga ġwemimbotarimo Jesus Cristo'ga moirũukari jĩ ve ikwehe. "Eho ti Jesus Cristo'ga mombe'gwombe'gwovo ojipe'ġa pe ga repyga," ei Tupana'ga jĩ ve ikwehe.

² Kiro jĩ ikwatijari imondovouka nhĩnhi'iġa pe me a'ero – perope peju cidade de Corinto pe pejiatykavo Tupana'ga mboheteavo. Pe ko Tupana'gareheva'ero. A'ereki Tupana'ga pe mo'emo'ẽ ojive. "Jireheva'ero ko pe ndekõĩ pejikoty'a Jesus Cristo'ga rehe," ei Tupana'ga pe me. Ojipe'ġa gwyrĩpeve'ġa pe nhapõremo ga ei no – kiroki ġa Jesus Cristo'ga mbohete jipi. Ga ko nhandepojkaharete'ga ġapojkaharete'ga no.

³ Tupana'ga ti tomomyry pe me nhanderuvete'ga Jesus Cristo'ga pavẽĩ nhandepojkaharete'ga pavẽĩ. Tonoġatu ti ġa pepy'a nehẽ no.

Tupana'ga omomyry pe me

⁴ Nhĩnhi'iġa nanani Tupana'ga pe jĩ ei: "Ndepyry hete nde imomyryva Corintõpeve'ġa pe ġa jikoty'aro ġwaramõ Jesus Cristo'ga rehe," a'ea'e jĩ ga pe jipi pe mombe'gwovo. ⁵ Pe jikoty'aro ġwaramõ Jesus Cristo'ga pavẽĩ Tupana'ga imomyryhetepavi pe me a. Ga okwahavuka pa pe me Jesus Cristo'ga mombe'ua. Pe-mombe'u kwaha hete pe Jesus Cristo'ga ojipe'ġa pe no. ⁶ A'ereki Tupana'ga gweroviaheteuka pe me Cristo'ga mombe'ua. ⁷ A'ero pe herekopavi Tupana'ga ra'uva remimbuhava pyryheteve'a pe imboha'uvame Jesus Cristo'ga ukwahava. ⁸ Jesus Cristo'ga tuhẽ po ti pe mbojiko hete ojĩhe pe mongokatuavo avuirama nehẽ. A'ero po ti ga nombojari'i'i pe ndehe nehẽ ura'javame nehẽ.

⁹ Tupana'ga ġwembi'ea rupi oho jipi. Nurã nhande jikõgi ga rehe. E'i ga pe me raikwehe tapejikoty'a ti jira'yra'ga pavẽĩ javõ. Nhandepojkaharete'ga pe ga ei Jesus Cristo'ga pe.

Ojogwayva ahe Corinto pe

¹⁰ Nhirũ, kiro jĩ ehetei pe me Jesus Cristo'ga repyga. Pembojo'jajo'ja ti penhi'iġa ojõhupe. Tapejogwayvavari ti. Pejihe'a katu ti ojõgwehe imbojo'jajo'java pejeaporoġita. ¹¹ A'ereki Cloehã rongapypeve'ġa omombe'u jĩ ve pejogwayvavara. ¹² Ojoatyatyvihu po penhi'iġa. Nahã po pe ei. Jara'ġa e'i: "Jĩ ko Paulo'gareheva'ero." Jara'ġa e'i: "Jĩ ko Apolo'gareheva'ero." Jara'ġa e'i: "Jĩ ko

Pedro'gareheva'ero." Jara'ġa: "Jĩ ko Cristo'gareheva'ero."

¹³ Cristo'ga jate ko penduvihavete'ga. Gareheva'ero ko pe nhapõremo a'ero. Maranuhũ pe ndapejihe'ari ojõgwehe naerũ? Jĩ rũĩ reki amano yva rehe pende-pykaramõ ikwehe. Pe mobatizaramõ po ġa nde'i pe me raikwehe: "Kiro pe ndekõĩ Paulo'gareheva'ero." Nde'i po ġa a'ea pe me raikwehe. "Cristo'gareheva'ero kiro pe ndekõĩ," e po ġa pe me raikwehe.

¹⁴ Jĩ nopomobatizataĩ jĩ ruvame pe pyri ikwehe. Pyry reki jĩ ve jĩ nopomobatizai. Po jĩ pe mobatizataĩ, a'ero po ġa etehei jĩ ve hamõ: Ojĩheva'ero Paulo'ga ġa mobatizai. Nopomobatizataĩ jĩ a'ero. Crispo'ga jate jĩ amobatiza Gaio'ga reheve Cristo'gareheva'ero ti ġa toko javõ. ¹⁶ Ġahã nohõ, Estãfanas'ga rongapypeve'ġa jĩ amobatiza nohõ. Ojipe'ġa po jĩ namobatizai ovuhu. ¹⁷ A'ereki a'ea rehe rũĩ Cristo'ga jĩ mbuhuruka avõ. "Emombe'u ti pyryva'ea jĩ mombe'gwovo ġa pe. Terenhi'iġatutehei ti jĩ mombe'urame ġa pe," ei ga jĩ ve ikwehe. Ako jĩ ganhi'iġa rupi a'ero. Nurã jĩ nanhi'iġatutehei Cristo'ga mombe'urame ġa pe. Po nahã jĩ nhi'iġatui ġa pe hamõ, a'ero po nhĩnhi'iġatua rehe jate ġa ndekõĩ hamõ. A'ero po Cristo'ga mombe'ua rehe ġa ndekõĩ hamõ. Ndikwahyĩ po ġa pe Cristo'ga manoagwera ġa ndepygã a'ero hamõ.

Tupana'ga okwaha hete

¹⁸ Kiroki ġa oho hahyva'ea ruvihava viara rupi okote'varuhuro ġwaramõ – nhande imombe'urame ġa pe Cristo'ga manoagwera nhande repyga, a'ero ġa ei: "Pemombe'u tehe pe ġwihã ore ve," ei ġa.

Nhande rehe ki a'e te Cristo'ga manoagwera mombe'ua ikwahy hete reki. A'ereki nhande xaho Tupana'ga rongã viara rupi nhandejikõga Cristo'ga rehe. Cristo'ga manoagwera pyvõ Tupana'ga ikwahavukari nhande ve opõpõakara. ¹⁹ Nahã aherembikwatijara imombe'ui no Tupana'ga nhi'iġa mombe'gwovo hako. Tupana'ga e'i hako:

"E'i ġa ojive novã:

'Jireaporoġita katu hete jĩ ikwahaheteavo,' ei ġa ojive novã.

Kiro po ti jĩ imboukwahavukari ġandeaporoġitateha a'ero nehẽ," ei Tupana'ga hako. Nahã aherembikwatijara omombe'u Tupana'ga nhi'iġa hako.

²⁰ Maranuhũ nanõngara'ġa ndekõĩ naerũ ikwahapyra'ġa pembe'ehara'ġa no? Marã onhi'iġatuhara'ġa no? Vyvakotyve'ġa e'i tehe nanõngara'ġa pe: "Okwaha

hete ġa." Tupana'ga ki a'e te omboukwahavuka reki ġanembikwahave'yma.

²¹ Tupana'ga okwaha hete. A'ero ga ei: "Gweaporoġita rupi rūi po ti vvyakotyve'ġa ji kwahavi nehē," ei Tupana'ga ġa mombegwovo. A'ero ga ei ore ve: "Pemombe'umbe'u ti Cristo'ga manoagwera ġa pe," ei ga. "Kiroki ġa gwerovia penemimombe'ua ojikoga Cristo'ga rehe – ġahā po ti ji aru yvagi pe jijipyri nehē," ei Tupana'ga ore ve.

Ore imombe'urame Cristo'ga manoagwera ojipe'ġa pe, a'ero ġa etehei ore ve: "Pemombe'u tehe pe a'ea ore ve," e'i tehe ġa. ²² Judeus'ġa e'i ore ve: "Peapo na'ē ti ahemonhimomby'ava'ea torohepia," ei ġa. "Hepi-agame jate po ti ore heroviari pe Cristo'ga momb'urame ore ve," ei ġa ore ve. Judeus'ġarūive'ġa e'i ore ve: "Pe ikwahaheterame jate penhi'iġatuavo po ti ore heroviari penemimombe'ua nehē," ei ġa ore ve.

²³ Ore ki a'e te oromombe'u katu Cristo'ga manoa yva rehe nhande repyga. Judeus'ġa onhimonha'nga reki oreremimombe'ua rehe. Judeus'ġarūive'ġa e'i reki ore ve: "Pemombe'u tehe pe a'ea ore ve," ei ġa. ²⁴ Na rūi reki ore imombe'urame Tupana'ga remimo'ēhara'ġa pe. Tupana'ga omo'emo'ē ġa ojive toko ti ġa jireheva'ero javo. Judeus'ġa pyteripeve'ġa hugwi ga omo'emo'ē ġa. Judeus'ġarūive'ġa pyteripeve'ġa hugwi ga omo'emo'ē ġa no. Ore imombe'urame Cristo'ga manoa ġa pe ġa ei: "Cristo'ga gwepiuka nhande ve Tupana'ga popoakara," ei ġa. "Okwahavuka ga nhande ve Tupana'ga reaporoġita no. A'ereki Tupana'ga okwaha hete," ei ġa. ²⁵ Ojipe'ġa e'i tehe Tupana'ga pe: "Gandokwahavihu," ei ġa javo tehe. Ga okwaha hete reki nhande hohe pa. Ġa e'i tehe ga pe no: "Tupana'ga ndipopoakarihu. A'ereki gara'yra'va'ea omano," ei ġa javo tehe. Nhande hohe pa reki Tupana'ga popoakaramo.

²⁶ Nhiirū, pekwhava'ja pejikoagwera Tupana'ga pemo'emo'ērame ojive ikwehe. A'ea rupi pe momb'urame ojipe'ġa ei: "Mokonha'ġa jate okwaha hete. Mokonha'ġa jate ipopoaka hete," ei ġa. "Mokonha'ġa jate huvihavuhu. Jara'ġa ndokwahavihu pa," ei ġa pe mombegwovo. ²⁷ Ġa e'i pe me ikwahapyre'ŷve'ġa. Tupana'ga ki a'e te e'i pe me: "Opo-mo'emo'ē ji jijive tahepiuka ti ikwahapyra'ġa nembikwahave'yma," ei Tupana'ga pe me. E'i ġa pe me ipopoakare'ŷve'ġa. Tupana'ga ki a'e te e'i pe me: "Opo-mo'emo'ē ji jijive tahepiuka ti ipopoakave'ġa popoakare'yma," ei Tupana'ga pe me. ²⁸ Pe ndehe ġa ndokoi okoteheve'ġa javo pe me. "Huvihava'ġa rūi," ei ġa pe me. Tupana'ga ki a'e te e'i pe me: "Opomo'emo'ē ji tahepiuka ti huvihava'ġa ndekotehea," ei ga. ²⁹ Nurā Tupana'ga ei tonhimohetepavyme ti ġa ji pyri a'ero.

³⁰ Tupana'ga pe mbojikoty'aruka Jesus Cristo'ga pavēi. A'ero Cristo'ga okwahavuka nhande ve Tupana'ga reaporoġita. Cristo'ga nhande mombyry no Tupana'ga rerekokatuavouka nhande ve. Cristo'ga nhande mongo Tupana'gareheva'ero. Cristo'ga nhande mbopiro'yi nhanderekote'varuhua hugwi no. Nahā nhande rekoi Tupana'ga nhanembojiko-

ty'arukaro ġwaramo Jesus Cristo'ga pavēi. ³¹ A'ea pe Tupana'ga rembikwatijarukara e'i a'ero:

"Kiroki ġa ombohete pota

– tombohete ti ġa nhandepoġykaharete'ga jate ndepyry hete nde ji ve javo," e'i ikwatijara hako.

Cristo'ga manoagwera momb'ua

2 Nhiirū, jhorame pe pyri ji imombe'ukatui pe me Tupana'ga momb'ua ikwehe. A'ea nhande ymya ndikwahavi. Ikwahapyra'ġa'jarūiva'ero reki ji imombe'ui pe me. Nanongara'ġa onhi'iġatu hete jipi orokwaha hete ore javo pe me. Ji ko na rūi amombe'u pe me a'ero. ² Nahā ji ei jivytyeri pe: "Jesus Cristo'ga jate po ti ji amombe'u ġapytyeri pe nehē gamanoagwera yva rehe imombe'gwovo nehē," a'e ji jivytyeri pe.

³ Jipopoakare'ymamo ji rekoi pe pyri a'ero. Ahyhyi ji jikyhyjiavo mara'ngu po ti ji Cristo'ga momb'ukatuiavo ġa pe javo.

⁴ Ikwahapyra'ġa'jarūiva'ero ji ga momb'ui pe me. Pe mbo'rame ji nda'ei toko ti ġa nhinhi'iġatua rupi jave'yma pe me. Nhiremimombe'ua pyvō Tupana'ga ikwahavukari reki pe me gwa'uva popoakara. ⁵ Tupana'ga okwahavuka a'ea pe me jipopoakara ti tombojikoguka ġa Cristo'ga rehe javo. Vvyakotyve'ġa nembikwahava rūi pe mbojikoguka ga rehe a'ero.

Tupana'ga ra'uva okwahavuka gareaporoġita

⁶ Tupana'ga reaporoġita reki ore imombe'ui ġa pe – kiroki ġa okwaha hete Cristo'ga. Vvyakotyve'ġa ndeaporoġita ore noromombe'ui ġa pe. Noromombe'ui ore ġandeaporoġita no – kiroki ġa vvyakotyve'ġa mondomondo' ġwemimbotarimova'ea rehe jipi. Ġa igwaigwavete ndipopoakari nehē. ⁷ Onhimiva'ea ore oromombe'u Tupana'ga rembikwahava. Ymya ga ndokwahavukari a'ea vvyakotyve'ġa pe. Emo yva apoa renonde ga e'i nhoġwenonde jupe hako. "Nhirembikwahava po ti ġambohuvihavuhua'ġwama nehē," ei Tupana'ga hako. Nahā Tupana'ga e'i nhoġwenonde nhande mombegwovo hako.

⁸ Vvyakotyve'ġa nduvihava'ġa ndokwahavi a'ea raikwehe. Po ġa ikwahavi hamo, a'ero po ġa nombovyrukari Cristo'ga mo'ama yva rehe ga jukavo hamo. Ga ko Tupanamo huvihavuhu hete reki. ⁹ Aherembikwatijara Tupana'ga momb'uhava e'i reki hako:

"Ymya Tupana'ga e'i:

'Tamombyry hete ti nharōhara'ġa pe,' ei ga," ei ahe.

"Ndihepiagi pa nhande nanongara Tupana'ga remimombyryva'ġwama," ei ahe hako.

"Nihenduvi pa a'ea no.

Niandeaporoġitai pa nhande nanongara rehe Tupana'ga remimombyryva'ġwama rehe," ei ahe ikwatijara hako.

¹⁰ Nhande ve reki Tupana'ga ikwahavukari onhimiva'ea. Gwa'uva pyvō ga ikwahavukari nhande ve. A'ereki a'ea gwepia pa ikwahapava. Tupana'ga ra'uva okwaha pa gareaporoġita onhimihete'va'ea.

¹¹ Nhandereaporoğita ojipe'ğa ndokwahavi. Nhande jate tikwaha nhandereaporoğita. Na jitehe ojipe'ğa ndokwahavi Tupana'ga reaporoğita. Gara'uva jate okwaha a'ea. ¹² Ndirekoi reki nhande ğandeaporoğita – kiroki ğa ndojikogi Tupana'ga rehe. Tupana'ga ra'uva reki ojikoty'a nhande pavēi. A'ereki Tupana'ga ombuhu gwa'uva nhande pyri tokwaha ti ğa nhiremimombyryva ojive javo.

¹³ Tupana'ga remimombyryva rehe gara'uva ojipe'ğa mbo'eukari ore ve. Ikwahapyra'ğa ndeaporoğita nomb'eukari ore ve a'ea rehe. Igwete ore imombe'ukatui Tupana'ga ra'uva remimbo'ea ğa pe – kiroki ğa ojikoty'a gara'uva pavēi. ¹⁴ Kiroki ğa ndojikoty'ari gara'uva pavēi – ğa ndogwerekoi Tupana'ga ra'uva remimbuhura. Ore imombe'urame ğa pe ğa ei: “Pemombe'u tehe pe a'ea,” ei ğa ore ve. Ndokwahavi tuhē ko ğa a'ea.

Ğahā jate – kiroki ğa ojikoty'a Tupana'ga ra'uva pavēi – ğahā jate onhimombaragwaha nanongara rehe ikwahava. ¹⁵ Ğahā okwaha pa. Onhimombaragwaha ğa pyryva'ea rehe. Onhimombaragwaha ğa pyryve'ŷva'ea rehe. Emo ğandeaporoğita pe po ojipe'ğa nde'i hamo ikwahave'yma. A'ereki ğa ndojikoty'ari Tupana'ga ra'uva pavēi. ¹⁶ Nahā Tupana'ga ikwatijarukari ahe ve hako. Igwete ahe ei hako:

“Ndokwahavi pa ğa nhandepojykaharete'ga reaporoğita.

Nomoğitai pa ğa ga javo ga pe,” ei ikwatijara. Nhandereaporoğita reki Cristo'ga reaporoğita'java'ea.

Peko ti Tupana'ga reaporoğita rupi

3 Nhiirū, jiruvame pe pyri ji namombe'ui onhimiheteve'ea pe me ikwehe. Pejikoty'a pe Tupana'ga ra'uva pavēi novīa. Emo pe ndapekoi ve Cristo'ga remimbotarimova'ea rehe. Tayri'ğa javuhu pe ndapekwahavi a. ² Nurā ji namombe'ui ve pe me onhimiheteve'ea ikwehe. Jukwahava'ea jate ji imombe'ui pe me a'ero. Po ji imombe'ui onhimiheteve'ea pe me, a'ero po pe ndapekwahavi a'ea hamo. Na jitehe kiro ji imombe'urame onhimiheteve'ea po ti pe ndapekwahavi. ³ A'ereki penhimimbotarimova'ea rehe pe ndekoi jipi.

Jukwaha reki a'ea. Penhimyrō ko pe ojogwehegwehe. Pejogwayvayva ko pe no. Nurā ko ji ei pe me: Peko pe penhimimbotarimova'ea rehe. Cristo'gareheve'ğa'jarūiva'ea ko pe. ⁴ Pe'e tehe pe javo ojohupe jipi. Jara'ğa e'i tehe: “Ore ko Paulo'gareheve'ea,” ei ğa. Jara'ğa e'i: “Ore ko Apolo'gareheve'ea.” Nahā po pe etehi pejikovo penhimimbotarimova'ea rehe.

⁵ Marā tuhē Apolo'ga reki naerū? Marā ko ji reki naerū? Tupana'ga remimbotarimova'ea'ereheve'ero ore memei oroko. Tupana'ga Cristo'ga momba'uuka ore ve pe mbo'eavouka. A'ero pe jikogi Cristo'ga rehe ikwehe.

⁶ Tamombe'u kiro pe me ojo'java'ea a'ero tapekwaha ti nhanderekoa. Tupana'gareheve'ero ko pe kohoa'java'ea. Kohoa jara'ga'jave'ga ko Tupana'ga. Tupana'ga moirūharamo ko ore ğa ja a'ero – kiroki ğa gwereko katu kohoa. Nahā ko kohoa rerekokatuhara'ğa ndekoi jipi. Ojipe'ga otŷ ha'ynha. Aerē ojipe'ga imoakŷakymi

herekovo. Tupana'ga reki omonhimomboakaruka ğa pe. Na jitehe ore pe nderekokatui. Jihi amombe'u ypy Cristo'ga pe me. Aerē Apolo'ga pe mbo'embo'ei ga rehe. Tupana'ga reki pe mbojikoguka hete jipi Cristo'ga rehe. Ojipe'ga otŷ, ojipe'ga omoakŷakŷ. Tupana'ga jate omonhimomboakaruka ğanemityma. Gaha jate ko huvihavetea a'ero. Itŷhara'ga huvihava rūi imoakŷhara'ga pavēi. Na jitehe ji huvihava rūi Apolo'ga pavēi. Tupana'ga jate ko huvihavetea pe mbojikoguka hete Cristo'ga rehe. Ore memei oroporavyky Tupana'ga pe Cristo'ga momba'gwovo ojipe'ğa pe. Kiroki ğa oporavyky Tupana'ga pe – ga po ti okwepy imondovo ğa pe nehē.

Tupana'gareheve'ero ko pe peko onga'java'ero no.

¹⁰ Ore ko oroko onga apohara'ğa'java'ero. Nahā po ahe japorame onga. Ojipe'ga ombovy okyta imo'ama. Aerē ojipe'ga imondo heheve'ea japopava. Na ja ore pe ndereko katu a'ero. Tupana'ga ji mbokarakaturame ji amombe'u katu ypy Cristo'ga pe me pe mbojikogauka ga rehe. Kiro ojipe'ga pe mbo'embo'ei ga rehe a'ero. Kiroki ğa pe mbo'e – ğa po pe mbo'e katu a'ero hamo.

¹¹ Jesus Cristo'ga jate ko nhande timombe'u ypy ojipe'ğa mbojikoguka ga rehe. Ojipe'ga rūi po nhande timombe'u ypy hamo. A'ereki Jesus Cristo'ga Tupana'ga omombe'uuka ga rehe jate ti pejiko javo.

¹² Japorame mbatera imondovo jypyva'ea rehe jara'ğa opo'ru pyryheteve'ea – kiroki ndopavi a, ndokai no. Ouro ğa opo'ru, prata. Ita'ia ğa opo'ru, ikatuheteve'ea – kiroki he'yjuhu ahe omondo itambere'ia hehe. Jara'ğa ki a'e te opo'ru opava'ea, okaiva'ea. Yva ğa opo'ru, nhungwava, pindova. ¹³ Ikairame ğanembiapoagwera jukwaha reki ndapyryviva'ea. A'ereki tata ombokai pa ndapyryviva'ea ğa hugwi. Jukwaha pyryheteve'ea no. A'ereki tata omboukwaha pyryva'ea nhi-momiranama imbokaipave'ymame.

Na jitehe jara'ğa pe mbo'e katu Jesus'ga rehe. Jara'ğa napembo'ekatui ga rehe. Jesus Cristo'ga rurame po ti jukwahavamo ğanemimbo'ea nehē, ğanemimbo'ekatu. Jukwaha po ti ğanemimbo'ekatu'yma nehē nohō. Penembikwahava repiagame po ti Tupana'ga ikwahavi ja'javo pembo'ehara'ğa pe nehē. ¹⁴ Po ti pe ikwahahetei Jesus'ga momba'ua pejikoga ga rehe, a'ero po ti Tupana'ga imombyryhetei pembo'ehara'ğa pe nehē pembo'e katu pe ğa javo ğa pe. ¹⁵ Po ti pe ndapekwahavi Jesus'ga momba'ua, a'ero po ti Tupana'ga nomombyryvi pembo'ehara'ğa pe nehē napembo'ekatujuhu pe ğa javo ğa pe. Oho po ti ğa yvagi pe nehē novīa ojikoga ğwaramo Jesus'ga rehe. Emo po ti Tupana'ga e'i ğa pe: “Napembojikohetei pe ğa Cristo'ga rehe,” e po ti ga ğa pe nehē.

¹⁶ Pe ko Tupana'ga ruhava. A'ereki gara'uva oko pe pyri. Pekwaha po pe a'ea hamo. ¹⁷ Po ğa imbote'varuhui pe me, a'ero po ti Tupana'ga imbote'varuhui ğa pe nehē. A'ereki pe garuhava pyryheteve'ea.

¹⁸ Tapenhimoandyandyi ti. Po pepyteripeve'ga e'i tehe ojive: “Vyakotyve'ğa ndeaporoğita rupi ji akwaha hete.” Topohi ti ga ğandeaporoğita hugwi. Toko ti ga

Tupana'ga reaporoğita rupi. Ga rekorame Tupana'ga reaporoğita rupi po ti ğa ei ga pe ndokwahavihu ga javo novĩa. Emo po ti ga okwaha hete tuhē nehē. Tapenhimoandyandyi ti a'ea rehe a'ero.

¹⁹ Yvyakotyve'ğa e'i tehe ojipyteripeve'ğa pe: "Gweaporoğita katu hete ğa ikwahava." Tupana'ga ki a'e te e'i ğa pe: "Gweaporoğita tehe reki ğa. A'ereki ğa ndokwahavihu," ei ga. Igwete garembikwatijarukara i'ei no: "Gweaporoğita kwaha ğa ojipe'ğa moandyandyita.

Emo Tupana'ga okwaha ğa mombiga ğa ndeaporoğitate'varuhurame," ei ikwatijara.

²⁰ Iru'ĩa ikwatijara i'ei no:

"Nhandepojykaharete'ga e'i:

'Heaporoğita tehe ğa

– kiroki ğa e'i tehe ojive

orokwaha hete ore javo,' ei ga," ei ikwatijara.

²¹ Tapembohetei ojipe'ga ji ko ndereheva'ero javo ga pe. Pehe reki pereko pa. Ore nhaporem ko pendeheva'ero pepokohavamo. ²² A'ereki jiji pe poko. Apolo'ga pe poko. Pedro'ga pe poko. Yvya ko pendepykavamo. Pemanoe'yma ko pendepykavamo. Pemanoa ko pendepykavamo. Aġwamova'ea pendepykavamo. Aerēva'ea pendepykavamo. A'ereki pe pereko pa a'ea pejipokohavamo. ²³ A'erorame tehe pe pepoko Cristo'ga gareheva'ero. Cristo'ga ko opoko Tupana'ga gareheva'ero.

Cristo'ga moirūharava'ea poravykya

4 Nahã po pe ei ore mombe'gwovo a'ero hamo: "Ĝa ko Cristo'ga remimbotarimova'eareheva'ero oko ga pokoga," pe'ji po pe hamo. "Tupana'ga nhande mbo'euka ğa pe aherembikwahavipyre'yma rehe tokwaha ti ğa kiro javo. Nahã ga nhimoirūukari ğa pe." A'ea po pe ei ore mombe'gwovo hamo. ² Huvihava'ğa e'i omoirūhara'ğa pe jipi: "Peporavyky katu ti ji ve a'ero pejikovo nhinhi'iġa rupi," ei ğa ğa pe. ³ Jesus Cristo'ga e'i jiporavykya pe a'ero. Pe erame jupe ji ndahaykai reki. Ji ndahaykai ojipe'ğa erame jiporavykya pe no. Jiji vehevi nda'ei jupe. ⁴ Jipoyja hete ji jivytyeri pe. A'ereki ji aporavyky katu Cristo'ga pe jirekote'varuhue'yma. Ji ero ġwaramo rūi reki jukwahavamo jiporavykypyryva. Nhandepojykaharete'ga po ti e'i jupe nehē Jesus Cristo'ga.

⁵ Nurã ji ei pe me: Tape'ei ti penhinonde ojipe'ğa poravykya pe. Cristo'ga urame po ti hepiukari nhande ve onhimiva'ea nehē – kiroki nhande ndikwahavi ve. Okwahavuka pa po ti ga nhandeaporoğita nehē. Nhande poravykykaturame nhandekovo katu po ti Tupana'ga nhande mbohetei a'ea rupi nehē.

⁶ Nhiiirū, imombe'upavame a'ea pe me ji nhimombe'ui pe ndepyga. Apolo'ga ji amombe'u ko no. Pe me ji imombe'ui orerekoagwera tapenhimbo'e ti pejikovo ikwatijara rehe jate nehē. Tapembohetei ti ojipe'ğa gareheva'ero ko ji javo. "Ji ndakoi ojipe'ga rehe," tape'jiuhui ti. ⁷ Tapenhimbohetei no ji ko ğa hohe javo. A'ereki ojo'jajo'java'ero pe peko. Tupana'ga remimondotehea reki pe pereko. Gaha omondo pe me.

Nurã pe herekoi. Tapenhimbohetei ti a'ero. A'ereki peapo ko Tupana'ga remimondotehea.

⁸ Perekopavipe pe Tupana'ga remimondotehea naerū? Ndaperekopavi tuhē reki pe a'ea. Pe teheuhu peko huvihavamo naerū ore reko'e'ymame nahã naerū? Po pyry pe ndekoi huvihavamo novĩa ore ti toroko huvihavamo pe pavēi novĩa. ⁹ Emo Tupana'ga po e'i ore ve ovuhu: "Nhimoirūhara'ğa ko koji'i toko tehe ojipe'ğa hohe pa," e po ga ore ve. Ore po ğa ja – kiroki ğa pe ğa e'i tijukauka ğa ojipe'ğa ndovaki javo, a'e ji. A'ereki ğa nhaporem ore repiaguhu ğa ko mbipehu javo ore ve. Yvyakotyve'ğa e'i a'ea ore ve yvagipeve'ğa pavēi. ¹⁰ Ore Cristo'gareheva'ero ġwaramo ğa ei ore ve: "Ndapekwahavihu pe," ei ğa ore ve. Pe ki a'e te pe'ji tehe pejive: "Cristo'gareheva'ero ore orokwaha hete." Ore ve ğa ei: "Ndapepopoakarihu pe." Pe ki a'e te pe'ji tehe pejive: "Orepopoaka hete ore ojipe'ğa mondovo." Pe ndehe ğa ndekoi pe mbohete-heteavo jipi. Ore rehe ki a'e te ğa ndekoi tuhē.

¹¹ Oreyty'a ore jipi. Oreygwei ore nohō. Ndorogwerekoi ore tapy'ynhapira. Ore nupanupã ğa ore rerekote'varuhavamo. Oropytaahi'vii'viuhu ore jipi. Nahanahã ore reki kiromo jate. ¹² Oroporavyky hete ore oropokapavamo toropyhy ti mbatera orojive javo. Ĝa ete'varuhurame ore ve ore ei reki: "Tupana'ga ti tomombyry pe me." Ĝa imbohahyukarame ore ve ore nhimomiranami reki. ¹³ Ĝa ore mbotegweterame ore nhi'iġatui reki ğa pe. Aġwamo vehevi ore mbatera ratykwera'java'ea aheremimombora'java'ea ğa pe – kiroki ğa ndojikogi Cristo'ga rehe.

¹⁴ Kiro ji ikwatijarukari pe me. Emo ji nda'ei tipoyjajaryme ti ğa javo pe me. Tambo'e ti ğa javo ji ei pe me jira'yra'java'ea pe. A'ereki ji opoarō hete. ¹⁵ Po pembo'ehara'ğa he'yjuhu hete novĩa, po ğa dez mil novĩa. Emo ojipeji reki jiji jate ako penduva'java'ero pe nderekovo katu. Ojipe'ğa omombe'u Jesus Cristo'ga kiro pe me. Jiji ki a'e te pe mbojikogypy ga rehe pyryva'ea mombe'gwovo pe me ikwehe. ¹⁶ Nurã ji ehetei pe me: Ji rupi ti peho pejikokatuavo. ¹⁷ A'ero ji Timóteo'ga mondoi kiro pe pyri. Ga ko jira'yra'java'ea ji ve. A'ereki jiji ga mbojiko Cristo'ga rehe. Ako hete ji ga rehe. Ga rehe ji jikogi no. Igwete ji Timóteo'ga mondoi pe pyri tokwahavukara'ja ti ga pe me jirekoaġwama ji jikoty'arame Cristo'ga pavēi. A'ea rehe ji Cristo'gareheve'ğa mbo'embo'ei jipi no jihorame ġagwyri pe nhaporem.

¹⁸ Jararamo pepyteripeve'ğa nhimbohetetehei kiro Paulo'ga po ti nduri nhande pyri nehē javo tehe ji ve novĩa. ¹⁹ Emo Tupana'ga ipotaramo po ti kotihĩ ji hoi pe pyri nehē. Tihepia ti ğa herekorame Tupana'ga popoakara a'ero, a'e ji. A'ea ji takwaha. Ĝanhi'iġa jate rūi ji takwaha ğa nhimboheteteherame. ²⁰ A'ereki Tupana'gareheva'ero nhande nianhi'iteheuhui. A'ero koi nhande rekokatui Tupana'ga popoakara pyvō. ²¹ Marã po ti ji rurame pe pyri a'ero nehē? Pe pohire'ymame pendekoagwera hugwi po ti ji nhi'iġahyi pe me imbohahyuka nehē. Pe pohirame jugwi po ti ji reki pe nde-

he pe nderekonhyromo nehë jirurame pe pyri nehë. Maráva'ea po pe pepota naerũ?

Ndoakwahavihu ahe

5 Kiro ji ei pe me: Omombe'u ġa ji ve pepy-teripeve'ga. "Ndoakwahavihu ga okovo," ei ġa ga mombe'gwovo. A'ereki ga gwereko gwuva'ga rem-birekohëa. Ite'varuhu hete a, xa'e pa nhande jupe. Tupana'gareheve'ġarũive'ġa vehevi e'i ite'varuhu nanongara pe no. ² Penhimboheteuhu pe naerũ oroko katu pa ore javo tehe naerũ? Ndapevy'arihu hete po pe ga rehe hamo. Pepe'a ti ga pejipytera hugwi ga mondovo pejatykarame jipi Tupana'ga mboheteavo. ³ Jira'oa ko irupe pe hugwi kiro novia. Emo ji amondo jireaporoġita imongovo pe pyri. Ji ndakoi pe pyri novia. Emo ji a'e jipe akoja'ga pe. "Jesus'ga nhandepojkaharete'ga e'i nde ve: 'Nde ereko te'varuhu,' ei ga nde ve," a'e ji ga pe a'ero. Pejatykarame po ti ji imondoi jireaporoġita pe pyri nehë. Jesus'ga popoakara po ti pe nderekoi nehë no. ⁵ Pejatykarame ti pekwava'ë akoja'ga Satanás'ga pe tombotegwete ti ga gara'oa nehë. Jesus'ga ti togweroho gara'uva yvagi pe a'ero nehë ura'javame nehë.

⁶ Ndapyryvi reki pe nhimboheterame oroko katu pa ore javo tehe. Nhande japorame pão xunhiete'i nhande imondoi imbovuhava hu'uma pype. A'ero ivuvuvupavi upa. Na jitehe ojipejive'ga okote'varuhuve'ga pytarame pepyteri pe, a'ero ojupi pavëi po ga pe mondoi nehë pe mongote'varuhuuka. Ndapekwahavi pe a'ea naerũ? ⁷ Páscoa rupi judeus'ġa imombopavi imbovuhava ymyava'ea pão reheve tipyahu ti hu'uma a'ero javo – kiroki hu'uma ndogwerekoi imbovuhava. Na jitehe pe pohipavi ymyava'ea hugwi pejikote'varuhua hugwi ikwehe tipyahu ti nhandereaporoġita a'ero javo. A'ereki na tuhë pe pendeaporoġita pyahu pejikoga ġwaramo Cristo'ga rehe. A'ereki Cristo'ga omano nhanderekote'varuhua momboa. Pepohi pa ti pejikote'varuhua hugwi a'ero. Ymya judeusva'ea ijukai cordeiros hako tomanoyme ti nhandera'yrypy'ġa javo hako. Aġwamo ġa Jesus'ga jukaukari raikwehe. Jesus'ga omano nhande repyga tohoyme ti ġa hahyva'ea ruvihava pype omanorame javo. ⁸ Nurã ti xako katu jipi. Xapohi ti nhanderekote'varuhua hugwi. Tiandereaporoġita katu ti nhandekovo. Xanhi'ĩ ti a'itituhëva'ea rehe.

⁹ Akwatijaruka ji imondovouka pe me ikwehe. Ikwatijarukarame ji ei pe me: "Tapejihe'ari ti ġa ndehe ġa akwahave'ymuhũrame nehë," a'e ji pe moġitavo ikwehe.

¹⁰ Ji nda'e'i ġa pe – kiroki ġa ndojikogi Jesus'ga rehe. Nanongara'ġa ko ndoakwahavihu. Ġa opotarahivuhu mbatera jipi. Omiomi ġa ojipe'ġa mbatera ġa hugwi. Oko hete ġa ha'angava rehe ġwemimbohete'hara rehe okoe'yma Tupana'ga rehe. Nanongara'ġa pe rui ji ei pe me: "Tapejihe'ari ti ġa ndehe." A'ereki yvya koty pejikoro ġwaramo pe pejihe'a tuhë ġa ndehe jipi. ¹¹ Ji ikwatijarame pe me kiro ġa pe ji ei – kiroki ġa e'i ojive novia: "Ji ko peirũa. Jesus'gareheva'ero ko ji," ei ġa javo novia. Emo ġa ndoakwahavihu. Jara'ġa opotarahivuhu mbatera. Jara'ġa oko hete ha'angava rehe ġwemimbohete-

hara rehe okoe'yma Tupana'ga rehe. Jara'ġa e'i te'varuhu ojipe'ġa pe. Jara'ġa ko heagwyrvuvu. Jara'ġa omiomi ojipe'ġa mbatera. Nanongara'ġa erame ji ko Jesus'gareheva'ero javo novia, tapejihe'ari ti ġa ndehe. Tape'ui jitehe ti ġa pavëi.

¹² Kiroki ġa ndojikogi Jesus'ga rehe – ġa pe ji nda'e'i peko te'varuhu pe javo. Tupana'ga gwe ti e'i ġa pe nehë. Ġa pe ki a'e te – kiroki ġa ojatyka pe pavëi Tupana'ga mboheteavo – ġa pe po pe ei hamo ġa ndekote'varuhurame. Nahã Tupana'ga rembikwati-jarukara i'ei no: "Pemombo ti okote'varuhuve'ga pejipytera hugwi," e'i.

Pemohiġatu ti ojohupe

6 Penhoirũ ko pe Jesus'gareheva'ero. Nurã ji ei pe me: Pejogwayvaramo ti tapejogwerohoi juizes'ġa pyri – kiroki ġa ndokoi Tupana'ga rehe. Tapejogwerohoi ti nanongara'ġa pyri tomohiġatu ti ġa nhande ve javo. Jesus'gareheve'ġa jate ti tomohiġatu pe me. ² Tupana'gareheva'ero po ti pe epe'e'i imohiġatuavo Tupana'ga rembiapo'ġa pe nehë. Cristo'ga rura'javame po ti pe ei ġa pe nehë. Ndapekwahavi pe a'ea naerũ? Po ti pe imohiġatui ja'javo ġa pe nhaporemonehë, marã po pe ndapehekataui imohiġatuavo nonhimimiva'ea ojohupe naerũ? ³ Xa'e po ti nhande imohiġatuavo yvagipeve'ġa pe nehë no Tupana'gapyrive'ġa pe. Ndapekwahavi pe a'ea? Po ti nhande ei ġa pe vehevi nehë, yvyakotyva'ea pe kaitu po nhande imohiġatui kiro hamo. ⁴ Pe jogwayvaramo mbatera rehe tapejogwerohoi ti ġa pyri a'ero – kiroki ġa pe Jesus'gareheve'ġa e'i ndapyryvi ġa javo. Nanongara'ġa pyri tapejogwerohoi a'ero nehë tomohiġatu ti ġa nhande ve javo. ⁵ A'e ji kiro pe me tapepoyjayari ti pejikovo. Ndogwerekoi'i'i ikwahapyra'ga pepyteri pe naerũ te'i ti ga peirũ'ġa ndeaporoġita pe ġa ndayvaramo naerũ? ⁶ Nurã pe peirũ'ġa nderohoi juizes'ġa pyri Jesus'gareheve'ġarũive'ġa pyri naerũ te'i ti ġa nhandereaporoġita pe javo. Na rui po pe ndekoi hamo.

⁷ Ndapyryvi tuhë pe me pejogwerohohava juizes'ġa pyri pejogwayvaro ġwaramo. Peirũ'ġa ndekote'varuhurame pe me nandejate a'ero. Ġa imimame pembatera pe hugwi tapejipygi ti ġa ndehe. ⁸ Pehe reki peko te'varuhu ġa pe a. Pemi reki pe ġambatera ġa hugwi – kiroki ġa peirũ'ġa vehevi Jesus'gareheve'ġa.

⁹ Okote'varuhuve'ġa po ti nduvi Tupana'ga pyri yvagi pe nehë. Ndapekwahavi pe a'ea naerũ? Tapenhi-moandyandyi ti. Kiroki ġa ndoakwahavihu – nduvi po ti ġa Tupana'ga pyri nehë. Kiroki ġa oko hete ha'angava rehe imboheteavo – nduvi po ti ġa ga pyri nehë no. Kiroki ġa gwereko ojipe'ġa nembireko'ġa – nduvi nehë no. Kiroki ġa ojogwerekoko akwaimbae'ġa memenhuhũ – nduvi po ti ġa Tupana'ga pyri na jitehe nehë no.

¹⁰ Iporomive'ġa po ti nduvi pevo nehë no. Kiroki ġa opotarahivuhu mbatera na jitehe no. Heagwyrve'ġa po ti nduvi nehë no. Ġahã no – kiroki ġa e'i te'varuhu ojipe'ġa pe. Kiroki ġa onupahũ ojipe'ġa herua mbatera ġa hugwi – nduvi po ti ġa Tupana'ga pyri yvagi pe nehë no. ¹¹ Na jitehe ko pe jararamo ikwehe novia. Emo Je-

sus Cristo'ga omombo pendekote'varuhua pe hugwi pe mo'emo'eamo pe mombyryva Tupana'ga ra'uva pavēi ikwehe. Tupana'ga nhande timbohete jipi.

Penda'oa ko Cristo'ga apoa kiro

¹² Pe'ji po pe: "Cristo'gareheva'ero ġwaramo ji ndajik-wakuvi. A'ero ji rekoï nhiremimbotarimova'ea rehe," pe'ji po pe novia. Ji na jitehe ndajikwakuvi novia. Emo jara aheremimbotarimova'ea ndapyryvi reki ahe ve. A'ereki a'ea ahe pojyka. Nurã ji ndakopavi nhinhimimbotarimova'ea rehe tajipiro'y ti nanongara hugwi – kiroki ahe pojyka, a'e ji pe me. ¹³ Pe'ji po pe no: "Tupana'ga oapo mbiara a'ea ti toho ġandevoga pype javo. Ga oapo nhanderevega no a'ea pype ti mbiara toho javo," pe'ji po pe. A'ero pe etehei: "Na jitehe Tupana'ga oapo nhandera'oa tojogwerekoreko ti ġa akwaimbae'ġa kunhangwera'ġa pavēi javo," pe'ji tehe pe. "Nurã ko pyry nhande ġa nderekohetei. Tireko ti ojipe'ġa nembireko'ġa no," pe'ji tehe pe. Nanongara rehe ti tapekoi, a'e ji pe me. Tupana'ga oapo tuhē nhanderevega mbiara reheve. Emo po ti ga omomba memei nehē no. Tupana'ga ndoapoi nhandera'oa kia pyvō ti ġa togwerekoreko ġa javo. Oapo ga nhandera'oa nhanderea-poroġita reheve a'ea pyvō ti ġa tombohete Jesus Cristo'ga javo. Ga ko nhandepojykaharete'ga. Gaha ti topojyka nhandera'oa nhandereaporoġita reheve. ¹⁴ Tupana'ga ombogwera nhandepojykaharete'ga gamanoa hugwi ikwehe. Aerē po ti ga nhande mbogw-eravi jitehe nehē opopoakara pyvō nehē no.

¹⁵ Cristo'gareheva'ero pe pejikoty'a ga pavēi. A'ero penda'oa ko Cristo'ga apoa. Ndapekwahavi pe a'ea naerū? Taperekoi ti ġa'upahara'ġa a'ero. Maranuhūrame po pe imondouhui penda'oa Cristo'ga apoa ġa'upahara'ġa pe ġa nderekovouka jupe naerū? Taperekoukari ti ġa peja'oa pe, a'e ji. ¹⁶ Ga ġa'upaharahēa rerekorame ġa jikoty'ari ojipejiva'ea'java'ero. Ndapekwahavi pe a'ea naerū? A'ereki Tupana'ga rem-bikwatijarukara e'i:

"Ġa ojogwerekoro ġwaramo ojipejiva'ea'java'ea akwaimbae'ga kunhahēa pavēi," e'i ikwatijara.

¹⁷ Emo nhanderekorame Cristo'ga pavēi nhande xajikoty'a ojipejiva'ea'java'ero gara'uva pavēi.

¹⁸ Taperekouhui tuhē ti ġa a'ero. Ġa nderekouh-rame ġa imbote'varuhui gwa'oa pe. Ojipea ġan-dekote'varuhua ko na rūi ġa pe. ¹⁹ Penda'oa ko Tupana'ga ra'uva ruhava. A'ereki gara'uva oko pe pyri jipi. Ndapekwahavi pe a'ea naerū? Tupana'ga omondo gwa'uva, pe imbuhuri peji pyri. Penda'oa ko peapoa rūi a'ero. Penda'oa ko Tupana'ga apoa. ²⁰ A'ereki ga Cristo'ga momanouka pe mbopiro'yavo pendekote'varuhua hugwi tapojyka ti ġa jijive javo. Nurã ti peko katu Tupana'ga mboheteavo.

Cristo'gareheve'ġa nembirekoa

7 Pekwatija pe mbatera imbuhuruka ji ve ikwehe. Takwahavuka ti ji kiro pe me a'ero imombe'ukatu-avo ikwatija imondovouka pe me.

Pyry tuhē akwaimbae'ġa pe kunhangwera'ġa nderekoe'ymame novia. ² Emo jara'ġa ojipe'ġa nembireko'ġa potarahivuhu ġa nderekovo. Nurã ji ei reki pe me: Tahembireko po akwaimbae'ġa kunhangwera'ġa pavēi a'ero, a'e ji. A'ero po ġa ġwembireko'ġa jate gwerekoreko hamo.

³ Ġwembirekorame nahã po ġa toko a'ero hamo. Hēa ġwembireko'ga potarame togwerekoreko po ga hēa hamo. Na jitehe ga ġwembirekohēa potarame po hēa togwerekoreko ga hamo. ⁴ Ġwembirekorame po hēa ga rerekoi okovo garemimbotarimova'ea rehe hamo. Na jitehe po ga hēa rerekoi okovo hēaremimbotarimova'ea rehe hamo. Tokoyme ti ġa ġwemimbotarimova'ea rehe jate. ⁵ Hembirekove'ġa ti te'iyme ojohupe a'ero ndorogwerekoi ji nde kiro javo. Emo ojipea ji amombe'u kiro pe me. Po ti pe pe'e na'ē ojohupe: "Xanhi'inhi'ī ti Tupana'ga pe. Nurã xajogwerekoyme kiro." Pe erame a'ea, a'ea rupi jate ko pyry pejogwerekoye'yma. A'ereki ojikwe pe pe'e na'ē: "Ndiagogwerekoi kiro xanhi'inhi'ī ti Tupana'ga pe javo," pe'e na'ē pe ojohupe. Tapekombegwei ti pejogwerekoo'java, a'e ji pe me. Pe ndekombegwera pe ti Satanás'ga ei pe me nehē: "Pereko ti ojipe'ġa a'ero," e po ti ga pe me nehē. Penhimomiraname'ymame po ti kotihī pe ojipe'ġa potarahivuhui a'ero Satanás'ga nhi'iġa rupi pejikovo nehē. Nurã ji ei pe me: Tapekombegwei ti penhim-birekoa'java a'ero.

⁶ Ji nda'ei reki kiro: Ahe nhaporemo ti tahembireko a'ero. Nahã ji ei: Ahe hembirekopotarame ti pyry ahe rembirekoro a'ero nehē. ⁷ Ji ve reki koji'i pyry ji javijitehe ġa nahembirekoi ġa potare'yma. Emo Tupana'ga nhande mbokarakatu pa. Jara'ġa Tupana'ga ġa mbokarakatu toko katu ti ġa ġwembirekoye'yma javo. Jara'ġa ga ġa mbokarakatu tahembireko katu ti ġa javo.

⁸ Kiro ji ei a'ero hembirekove'ġa pe aherem-birekokwera'ġa pe no. Pyry ġa pe ġa ndekorame ġwembirekoye'ymamo ji javijitehe. ⁹ Emo ġa nhimomiraname'ymame ġa potarahivuhuaavo tahembireko ti ġa ġa pavēi a'ero. A'ereki nanongara'ġa ġwembirekoye'ymame ġa potarahivuhuhetei novia. Koji'i pyry nanongara'ġa nembirekoro a'ero.

¹⁰ Kiro ji ei hembirekove'ġa pe kunhangwera'ġa pe topohiryme ti ġa ġwembireko'ġa hugwi. A'ea ko nhinhi'iġa jate rūi. A'ea ko nhandepojykaharete'ga ei ġa pe no. ¹¹ Kunhangwera'ġa pohirame ġwembireko'ġa hugwi ji ei ġa pe togwerekokatua'ja ti ġa ġwembireko'ġa jitehe. Ġwembireko'ġa nderekoa'jave'ymame tahembirekoye ti ġa ojipe'ġa pavēi. Akwaimbae'ġa pe ji ei no topohiryme ti ġa ġwembireko'ġa hugwi, a'e ji nhandepojykaharete'ga nhi'iġa mombe'gwovo.

¹² Jara'ġa pe ji ei kiro. Tupana'ga nhi'iġa ji namombe'ui kiro ġa pe. Jihi a'e ġa pe. Po Cristo'gareheve'ga rembirekohēa ndojikogi Cristo'ga rehe. Po hēa pohipotare'ymame ga hugwi topohiryme ti ga hēa hugwi a'ero. ¹³ Na jitehe ji ei no: Po Cristo'garehevehēa rembireko'ga ndojikogi Cristo'ga rehe. Po ga pohipotare'ymame hēa hugwi topohiryme ti hēa ga hug-

wi a'ero. ¹⁴ A'ereki ga Tupana'gareheve'ġa'jave'ga ga rekoro ġwaramo ġwembirekohġa pavġi Cristo'garehevehġa pavġi. Na jitehe kiroki hġa ndojikogi Cristo'ga rehe – hġa ko Tupana'gareheve'ġa'javehġa hġa rekoro ġwaramo ġwembireko'ga pavġi Cristo'gareheve'ga pavġi. Po na rġi hamo, a'ero po ġanda'yra'ġa Tupana'gareheve'ġarġive'ġa ja hamo. Ġanda'yra'ġa ko Tupana'gareheve'ġa'jave'ġa tuhġe reki.

¹⁵ Tupana'ga e'i ojiheve'ġa pe nhaporem: "Pejogwerekato katu ti," ei ga. Kiroki ġa ndojikogi Cristo'ga rehe – ġa pohipotaramo ġwembireko'ġa hugwi Cristo'gareheve'ġa hugwi, na ġa pohiri ġa hugwi a'ero. Naname ko Cristo'gareheve'ġa piro'yro ġa hugwi a'ero. ¹⁶ A'e reki ji kunhangwera'ġa pe: Mara'ngu po ti nde enhimbireko'ga mbojikoguka Cristo'ga rehe nehġe? Igwete ji ei akwaimbae'ġa pe: Mara'ngu po ti nde enhimbirekohġa mbojikoguka Cristo'ga rehe jitehe nehġe no?

Nahġa ti peko Tupana'ga remimo'ġa rupi

¹⁷ Po nahġa pendekoagwera Tupana'ga pe mo'ġrame ojive ikwehe nahġa jitehe ti peko a'ero kiro. A'ereki nahġa nhandepojkaharete'ga pe mongo pe mbokarakatua'vo. A'ea ji ei pe me. A'ea jitehe ji ei Cristo'gareheve'ġa pe nhaporem jihorame Tupana'ga mbohete'hava pype ġa mbo'embo'erame jipi. ¹⁸ Judeus'ġa okytiuka gwa'yra'ġa nakwanhapi'ria ġa pita'ngirame. Po judeusramo pe ndekoi Tupana'ga pemo'ġrame ojive tapeavykyi ti ika'ġagwera a'ero tiukwahavyme ti javo. Po judeus'ġarġiva'ero pe ndekoi Tupana'ga pemo'ġrame tapekytiukari ti ġa pe penhakwanhapi'ria. ¹⁹ Na ġa ndekoi jate ojikytiukare'ymame. Na jitehe na ġa ndekoi jate ojikytiukarame. A'ereki nanongara rehe rġi Tupana'ga oko. Ġa onhi'ġpo'rurame a'ea rehe Tupana'ga rekoi.

²⁰ A'e ji pe me a'ero: Po nahġa pe ndekoi Tupana'ga pemo'ġrame nahġa jitehe ti peko. ²¹ Tupana'ga pemo'ġrame ojive po pe poravykytehei ojipe'ga pe pejipiro'yangave'yma penhimboporavykyve'ga hugwi. Tapevy'aruhui ti a'ea rehe. Nandejate ti peko a'ero pejiporavykyavo ga pe. A'erorame tehe ga pe mbopiro'ypotaramo ojihugwi, pejirokwa ti a'ero pejigwovo ga hugwi. ²² Kiroki ġa ndipiro'yi ojipe'ġa hugwi nhandepojkaharete'ga omo'ġrame – ġa ipiro'y reki okote'varuhua hugwi. A'ereki nhandepojkaharete'ga ġa mbopiro'y jugwi ġa mongovo ġwemimbotarimova'ea rehe. Kiroki ġa ipiro'y ojipe'ġa hugwi Cristo'ga omo'ġrame – ġa ndipiro'yi reki Cristo'ga hugwi. A'ereki ga ġa mongo ġwemimbotarimova'ea rehe. ²³ Tupana'ga omomanouka Cristo'ga pe ndepyga ikwehe tapojyka ti ġa jijive javo. Peko ti garemimbotarimova'ea rehe a'ero. Tapekoi ti ojipe'ġa nemimbotarimova'ea rehe a'ero okote'varuhuve'ġa nemimbotarimova'ea rehe. ²⁴ Nhiirġ, a'ea'ja ji pe me: Po nahġa pe ndekoi Tupana'ga pemo'ġrame ikwehe, nahġa ti peko jitehe pejikoty'a Tupana'ga pavġi.

Hembirekoe'ġve'ġa

²⁵ Ikwatijarame ji ve pe ei ikwehe: "Marġ re po hembirekoe'ġve'ġa ndekoi a'ero hamo kunhangwera'ġa?" pe'e pe ikwehe. Kiro ji imombe'ui pe me a'ero. Nhandepojkaharete'ga nde'i reki ji ve a'ea rehe. Jihi a'e a'ero imombe'gwovo pe me. A'ereki nhandepojkaharete'ga omombyry ji ve. Nurġ po ahe ojiko ji rehe. ²⁶ A'ero ji ei kiro pe me: Mbatera rahyaġwama ġwaramo pyry akwaimbae'ġa ndekoi jitehe okoagwera rehe. ²⁷ Enhimbirekojiperame ti terei a'ero tapohi ti hġa hugwi javo. Enhimbirekoe'ymame ti terei tanhirembireko ti kiro javo. ²⁸ Emo enhimbirekorame nde nderekote'varuhui. Hembirekoe'ġvehġa na jitehe ġwembirekorame po ti hġa ndokote'varuhui a'ero. Emo penembirekorame kojiji' po ti pe ikwahavi hahya nehġe pejikovo avo vyva koty nehġe. Ndapotari ji hahya pe me novġa. Nurġ ji ei pe me: Pyry pe napenembirekoi ġa potaruhue'yma.

²⁹ Nhiirġ, nokombegwei po ti Cristo'ga ura'java mbapava koty nehġe, a'e ji pe me. Nurġ ji ei akwaimbae'ġa pe hembirekove'ġa pe a'ero toko po ġa hembirekoe'ġve'ġa'java'ero hamo. A'ereki hembirekoe'ġve'ġa ndokoi aġwamova'ea rehe. A'ereki a'ea kotihġi momina. Ġa ja po hembirekove'ġa ndekoi a'ero hamo, a'e ji pe me. ³⁰ Kiroki ġa ojehe'o hete kiro – toko po ġa ojehe'oe'ġve'ġa javijitehe hamo. Kiroki ġa ojai hete kiro – toko po ġa ijaje'ġve'ġa javijitehe hamo. Kiroki ġa opyhypyhy mbatera kiro – toko po ġa ġa ja hamo – kiroki ġa okoe'yma mbatera rehe nhandeapoa rġi reki javo jupe. ³¹ Kiroki ġa opo'ru vyvakotyva'ea – toko po ġa ġa ja hamo – kiroki ġa ndokoi vyvakotyva'ea rehe jate. A'ereki vyva aġwamova'ea mominaġwama nhande hugwi.

³² Apota ji pepiro'ya nhaġatarahiva'ea hugwi. Akwaimbae'ġa hembirekoe'ġve'ġa oko hete Tupana'ga rehe tonhimohġ Tupana'ga ji rehe javo. ³³ Hembirekove'ġa ki a'e te oko hete vyvakotyva'ea rehe no tonhimohġ nhirembirekohġa ji rehe javo. ³⁴ Mokġi ġa'agatara a'ero. Oko pota ġa Tupana'ga rehe novġa. Emo ġa oko pota ġwembireko'ġa ndehe no. Nanongara ko ndapyryhetei a'ero.

Kunhangwera'ġa na jitehe hembirekoe'ġve'ġa aherembirekokwera'ġa no. Oko hete ġa Tupana'ga rehe tako pa ti garemimbotarimova'ea rehe javo. Hembirekove'ġa ki a'e te oko hete vyvakotyva'ea rehe no tonhimohġ nhirembireko'ga ji rehe javo.

³⁵ A'e ji a'ea pe me topopoko ti ji javo. Ji nda'epotari pe me: "Na rġi peko. Na rġi peko." Nda'ei ji a'ea. Toko katu ti ġa javo ji ei pe me. Peko hete ti Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe pejeaporoġitakaturo nehġe, a'e ji pe me.

³⁶ Po ojipe'ga ei ġwembirekoruamahġa pe: "Xajogwerekoye ti." Emo po aerġ ga ei ovyteri pe: "Ndapryvi reki a'ea hġa pe," e po ga. "Apotarahi ji hġa no. Areko pota ji hehġa a'ero hamo," e po ga. Tahembireko tuhġe ti ga hġa pavġi a'ero ġwemimbotarimo. Ndokote'varuhui reki ga ġwembirekorame hġa pavġi.

³⁷ Ojipe'ga po e'i ovyteri pe: "Ndarekoi tuhē ti ji nhinhimbirekoruamahēa pavēi," e po ga. Ojipe'ga rūi e'i ga pe. Ga tuhē e'i ojive ġwemimbotarimo. Ndopotarahivuhui po ga hēa no. Pyry po ga nahembirekoi hēa pavēi a'ero hamo. ³⁸ Nahā a'ero. Kiroki ga hambireko kunhangwerahēa pavēi – pyry tuhē ga hēa rerekoi a'ero. Kiroki ga nahembirekoi kunhangwerahēa pavēi – koji'i pyry reki garekoa a'ero.

³⁹ Hambirekovehēa po nahembirekoa'javi ojipe'ga pavēi hamo hēarembireko'ga manoe'ymame hamo. Ahe manorame hēa piro'yro ahe hugwi. A'ero po pyry hēa rembirekoro ojipe'ga pavēi ġwemimbotarimo. Jesus Cristo'gareheve'ga jate po hēa gwereko hamo.

⁴⁰ Emo koji'i hēa roryvamo ġwembirekoa'jave'ymame. Jihi reki a'e a'ea pe me. Tupana'ga ra'uva po ji mbo'e a'ea rehe no.

Ikwava'eġipyra ha'angava pe

8 Tamombe'u kiro pe me mbiara ikwava'eġipyra ha'angava pe ġwemimbohete'hara pe. "Mara'ngu po opyryvamo Tupana'ga pe nhande i'urame a'ea?" pe'e pe ji ve ikwatija ikwehe. Pepyteripeve'ġa e'i reki: "Nhande nhaporemō tikwaha mbatera," ei ġa. A'iti nhande tikwaha, a'e ji. Emo nhande ikwahavame mbatera xanhimbohete pota reki. Hovai jate nhanenhoarōheterame nhande nhombojikogi Cristo'ga rehe. ² Kiroki ġa e'i tehe ojive akwaha ji mbatera javo – ġa ndokwahakatui ve a'ero. ³ Hovai jate kiroki ġa oarō hete Tupana'ga – Tupana'ga okwaha hete ġa ojihe ġa ndekoheterame.

⁴ Tamombe'u kiro a'ero mbiara ikwava'eġipyra ha'angava pe. Tikwaha nhande ġanemimbohete'hara. A'ea ko ha'angavatehea reki a. Tupana'ga jate oko Tupanamo. Jara ndogwerekoi. Tikwaha nhande a'ea. ⁵ Ojipe'ga e'i: "Gwerekō tupana yvagi pe yva koty onhimongyavo yvaga jara pavēi," ei ġa. Ġa pe po gwereko a'ea. ⁶ Nhande ve ki a'e te gwereko ojipejive'ga jate Tupana'ga nhanderuvete'ga. Gaha oapopavuka mbatera hako. Ga rehe nhande rekoi xako ti garemimbotarimova'ea rehe javo. Ojipeji jate ko nhandepojkaharete'ga Jesus Cristo'ga. Gaha oapo pa mbatera hako. Tupana'ga oapopavuka ga pe. Gaha nhandereaporoġita mbopyahu nhande rerekovo no.

⁷ Jararamo nhande tikwaha a'ea. Jara'ġa ki a'e te ndokwahavi a'ea. A'ereki ġa ojipokwaha ha'angava mbohetea rehe Tupana'garūiva'ea mbohetea rehe ojikoga renonde Jesus'ga rehe. Aġwamo ki a'e te Jesus'gareheva'ero ġa ei ha'angavatehea jupe novā. Emo ojipokwahava ġwaramo ġa ei jitehe kiro mbiara pe ikwava'eġipyra pe: "A'ea ko Tupana'garūiva'ea apoa." A'ero i'urame po ġa ei ovyteri pe: "Mara'ngu po Tupana'ga nharōe'yma ahe i'urame? Anhimbote'varuhu po ji a'ea uro ġwaramo," e po ġa ovyteri pe. A'ereki ġa ndokwahakatui ve. ⁸ Tupana'ga nde'i nhande ve nhande i'urame. Ga nde'i jitehe nhande i'ue'ymame. A'ereki nianemombyryvi i'urame. I'ue'ymame nianembote'varuhui no. A'ea ġa ndokwahakatui ve.

⁹ A'e reki ji pe me a'ero: Tapemongote'varuhui ti ġa. Pehe pe'e: "Nanhimbote'varuhui ji i'upavame mbatera," pe'e pe. Emo ojipe'ga ndokwahavi ve a'ea. A'ero po ġa ei: "Cristo'gareheva'ero nhande nhimbote'varuhui nhande jupavame mbatera," e po ġa. Tapemongote'varuhui ti ġa a'ero i'gwovouka ġa pe. ¹⁰ Po nde i'ui Tupana'garūiva'ea ronga pype, a'ero po ga nde repiagi. A'ero po ga ei: "Ga okwaha hete mbatera. Igwete ga i'ui reki Tupana'garūiva'ea rupiara," e po ga nde mombe'gwovo. "Ga javijitehe ti ta'u no," e po ga. A'ero po ga i'ui a. Emo ga pe po ndapyryvi ga i'urame. A'ereki ovyteri pe ga etehei: "Jesus'gareheva'ero ji nhimbote'varuhui ji i'urame Tupana'garūiva'ea rupiara," e'i tehe ga. ¹¹ Ga ndokwahakatui ve. Nde ki a'e te erekwaha nhanerembi'ua nianhimbote'varuhui reki javo. Nerembikwahava reki ġamon-gote'varuhuaġwama nde i'urame ġandovaki. ¹² Ga ko neirū'ga. Ga repyga Cristo'ga omano no tamombo ti garekote'varuhua javo. Nde ereko te'varuhu enhirū'ga pe i'gwovouka ga pe pyryve'ymame ga pe. Nahā nde ereko te'varuhu Cristo'ga pe no. ¹³ Nurā ji ei: Po ti nhirembi'ua nhirū'ga mongote'varuhui nehē, a'ero po ti ji nda'uaġwami mbiara tamongote'varuhuyme ti ga javo ġwaramo.

Paulova'ea onhimombe'u Jesus'ga moirūharamo

9 Jipiro'y ko ji ojipe'ga hugwi. Ji ko Jesus Cristo'ga moirūharamo ako. A'ereki ji ahepia ga ikwehe nhandepojkaharete'ga. Ji ve ga pe mbojikoguka ojihe ikwehe. ² Ojipe'ga po e'i ji ve Jesus'ga moirūhara'ga rūi. Pe ki a'e te pe'e ji ve Jesus'ga moirūhara'ga tuhē. Jukwaha reki a'ea. A'ereki pehe ko nhiremimbojikohara. A'ereki ji ve nhandepojkaharete'ga onhimoirūuka nahā pe mbojikoguka ojihe.

³ Ojipe'ga e'i tehe ji ve: "Po Jesus'ga moirūharamo nde rekoi hamo, a'ero po na rūi nde rekoi hamo," e'i tehe ġa ji ve. Nahā ji ei a'ero nhinhimombe'gwovo ġa pe: ⁴ Jesus'ga moirūharamo ore Jesus'ga mombe'umbe'ui ojipe'ga pe. A'ero po pyry tuhē orerenduhara'ġa imbuhuri mbatera ore ve ikwepykavamo hamo novā. ⁵ Jesus'ga moirūharamo jara'ġa nembirekoro Jesus'gareheve'ġa pavēi. Jesus'ga reki'yra'ġa ko na, Pedro'ga no. Ġa ġwembireko'ġa nderohorame ojupi ojipe'ga imondo'i mbatera ġa pe no. Po ore rembirekoro Jesus'gareheve'ġa pavēi hamo, a'ero po pyry ore ġa nderohoi ore rupi hamo novā. ⁶ Jesus'ga moirūharamo jara'ġa Jesus'ga mombe'urame ġanenduhara'ġa omondo mbatera ġa pe toporavykyme ti ġa ojipea rehe mbatera pyhyga javo. Ore po na jitehe no hamo jihi Barnabé'ga pavēi. Pyry po ore ndoroporavykyi ojipea rehe mbatera pyhyga orojive hamo novā. A'ereki ore na jitehe Jesus'ga mombe'umbe'ui ojipe'ga pe jipi novā.

⁷ Soldados'ġa tavukarame ġanduvihava'ġa omondo mbatera ġa pe. Ġa ndoporavykyi ojipea rehe no tipyhy ti mbatera nhandejive javo. Ġanduvihava'ġa omondo ġa pe. Oro it'yhara'ġa no. Ġa o'u yva'ia ġwemitymagwera oporavykyagwera rehe. Na jitehe oporavykyagw-

era rehe ovelhas repiakatuhara'ġa o'u ika'mbya ovelhas hugwi.

⁸ Nanongara pe nhande epavi vvyakotyva'ero. Nhande jate rūi reki xa'e. A'ereki Tupana'ga okwatijaruka nanongara Moisésva'ea pe hako. ⁹ A'ea ikwatijarame Moisésva'ea ei a'ero:

“Tapembojurutyvukari yuranuhūa a'ea ipyrūpyruġame ipi'rogame japea ha'yinha hugwi.

Na i'ui oporavykyro ġwaramo,” ei ahe ikwatijarame ġwemimbo'eagwera hako. Gara pe ikwatijara i'ei? Yuranuhūa rehe jate Tupana'ga aġataramo ikwatijarukarame naerū? ¹⁰ Ore repyga jate rūi Tupana'ga ei naerū? Ore repyga tuhē reki Tupana'ga ei ikwatijaruka hako togwereco ti ġa mbatera javo hako. Nurā ore Jesus'ga mombe'urame po orerenduhara'ġa tombuhu mbatera ore ve hamo. Ore ko ity'hara'ġa'java'ea. Hyvykoirame ityma renonde po ity'hara'ġa ei hamo: “Aerē po ti ji i'ui kohoa pora nehē,” e po ġa hamo. Ġahā no – kiroki ġa onupanupā ipi'roga japea ha'yinha hugwi. Ipi'rogame po ġa ei aerē ti ta'u nehē javo hamo. ¹¹ Ore na jitehe no a'ero. Ore Jesus'ga mombe'umbe'urame pe me po tiruahū pe me pe imbuhurame mbatera ore ve naerū? Piry tuhē reki pe imbuhuri ore ve novīa. ¹² Po pyry ojipe'ġa ei pe me mbatera rehe, ore kaitu po pyry ore ei pe me hamo novīa.

A'erorame tehe ore ndoro'ei reki pe me pembuhu ti mbatera ore ve javo. Po ore ei pe me mbatera rehe, a'ero po ojipe'ġa ete'varuhui ore ve ore Cristo'ga mombe'urame. “Mbatara rehe jate ġa Cristo'ga mombe'ui ore ve,” e po ġa. “Nurā ore norohendupotara'javi gamombe'ua,” e po ġa ore mombe'ute'varuhuavo. Nurā ore ndoro'ei pe me mbatera rehe jipi. Oronhimomirana ore hahyparavuhua pe orokovo jipi timombigyme ti pyryva'ea mombe'ua javo ġwaramo.

¹³ Oro ġa – kiroki ġa oporavyky judeus'ġa jatykahavuhua pype – ġa o'u pevova'ea ojipe'ġa nembikwava'eġa jipi. Ġa inoġame mbiara ikwava'ēhava rehe tikwava'ē Tupana'ga pe javo ġa opojoyka mo ojive. Pekwaha pe a'ea. ¹⁴ A'ea'java'ea pe nhandepojoykaharete'ga e'i ore ve no: “Kiroki ġa omombe'u katu pyryva'ea jipi – ġanenduhara'ġa po omondo mbatera ġa pe a'ea rehe hamo,” ei ga.

¹⁵ Piry po pe imbuhuri mbatera ji ve Jesus'ga mombe'ua rehe hamo novīa. Emo ji ndapojoykai mbatera pe hugwi. Ji ikwatijarukarame kiro pe me ji nda'ei: “Tapojoyka ti mbatera pe hugwi.” Ji ndapojoykai tuhē reki pe hugwi. Nhimanoa ko koji'i pyry ji ve a'ea hohe. Anhimbohete ji nhirembipojoykae'yma rehe. Te'iyme ti ġa ji ve a'ero: “Paulo'ga onhimbohete tehe reki. A'ereki ga opojoyka mbatera ġa hugwi,” te'iyme ti ġa ji ve a'ero.

¹⁶ Emo pyryva'ea mombe'urame ji nanhimbohetei a'ea rehe jipi. A'ereki Tupana'ga ji mondouka a'ea rehe tuhē. “Emombe'u ti Jesus'ga mombe'upyryva,” ei ga ji ve ikwehe. Po ji nahendukatui Tupana'ga nhi'iġa Jesus'ga mombe'gwove'y, a'ero po ite'varuhu ji ve. ¹⁷ Po nhiremimbotarimo ji Jesus'ga mombe'umbe'ui jipi,

a'ero po pyry ġa imbuhuri mbatera ji ve hamo. Po nhiremimbotarimo rūi Tupana'ga ji mondoukari ġa pyry ga mombe'gwovouka ji ve, a'ero po pyry ji ve ji ndapojoykai mbatera ojipe'ġa hugwi ji Jesus'ga mombe'urame ġa pe. A'ero po ji ga mombe'ui ġa pe mbatera rehe rūi.

Paulova'ea ombojiko pota ahe Jesus'ga rehe

¹⁹ Jipiro'y ji ojipe'ġa hugwi nhaporemo novīa. Emo ġandeaporoġita rupi nhaporemo ji nhimondoi reki tambojiko ti koji'ive'ġa Jesus'ga rehe javo. ²⁰ Ji Jesus'ga mombe'urame judeus'ġa pe ġandeaporoġita rupi ji hoi a'ero tambojiko ti ġa Jesus'ga rehe javo. Jipiro'y ji Moisésva'ea remimbo'eagwera hugwi novīa. Emo judeus'ġa a'ea ġwendu katu. A'ero ji ġa javijitehe hendukatui no tambojiko ti ġa Jesus'ga rehe javo. ²¹ Na jitehe Jesus'ga mombe'urame judeus'ġarūive'ġa pe ġandeaporoġita rupi ji hoi no tambojiko ti ġa Jesus'ga rehe javo. Ġa ndogwerekoi Moisésva'ea remimbo'eagwera. Nurā jirekorame ġapyteri pe ji ndakoi hehe no. Ji nda'ei reki: Ji ndakoi Tupana'ga nhi'iġa rehe. A'ea rūi ji a'e. A'ereki ji ako tuhē Cristo'ga nhi'iġa rupi. ²² Jirekorame ġapyteri pe – kiroki ġa ndokwahakatui ojikogame Jesus'ga rehe – ikwahakatue'yve'ġa'java'ero ji rekoi tambojiko hete ti ġa Jesus'ga rehe javo. Jihojiorame ojipe'ġa pyteri pe ġa javijitehe ji rekoi a'ero nahā ti tambojiko jara'ġa mo Jesus'ga rehe javo.

²³ Nahā ji rekorekoi ġapyteri pe a'ero tokwaha pa ti ġa Jesus'ga mombe'ua. Akwahavuka ji Jesus'ga ġa pe Tupana'ga ti tomomyry ġa pe javo. A'ereki imomyryvame ġa pe ga omomyry ji ve no.

²⁴ Penembikwahava pe kiro ji ei pe me. Ġa nhaġanhaname ji ypy ti tavahē javo, he'yjuhuve'ġa onha novīa. Emo ojipejive'ga jate ga ypy ovahē. Ga pe ġa imondoi pyryva'ea a'ero ikwepykavamo. Ga javijitehe ti pejirokwa pejikokatuheteavo Tupana'ga ti tomomyry ji ve a'ero nehē javo. ²⁵ Kiroki ġa onha hete tapyhy ti pyryva'ea javo – ojikwe ġa nhaġanhahetei jipi onhimboitavo tanhaġatu kwaha ti javo. Nhande ki a'e te xako katu katu hete jipi xako katu kwaha ti javo. Kiroki ġa onha hete pyryva'ea rehe – pyrygwereuhuva'ea rehe reki ġa ndekoi novīa ka'atehea apopyra rehe oakaġareheva'ea rehe. Emo a'ea kotihī opa ġa hugwi. Nhande ki a'e te pyryheteva'ea rehe nhande rekoi avuiramava'ea rehe. A'ereki nhanderuvaġwama Tupana'ga pyry namomini. ²⁶ Onhaname ġa hokatui tavahē tuhē ti javo. Na jitehe ji rekokatui tavahē tuhē ti Tupana'ga pyry javo.

Ojipe'ġa okwaokwarame ojogwehe ġa opoa mondokatui toho ti jipoa ga rehei katu javo. Na jitehe ji rekokatui taho ti Tupana'ga rehei katu javo.

²⁷ Amombe'umbe'u ji ojipe'ġa pe jipi: “Peko katu ti Jesus'ga remimbotarimova'ea rehe. A'ero po ti Tupana'ga imomyryvi pe me nehē,” a'e ji ġa pe jipi. Jihi na jitehe ako katu a'ea rehe no Tupana'ga ti tomomyry ji ve javo. Ji nanhimongoukari nhiremimbotarimova'ea rehe a'ero, te'iyme ti ga ji ve: “Namomyryva'javi reki ji nde ve.”

Tapembohetei Tupana'garüiva'ea

10 Nhiirü, tapekwahava'ja ti nhaneramonhava'ea rekoagwera Moisésva'eareheva'ea rekoagwera. Ohorame Egitopeva'ea gwyra hugwi ahe oho pa yvağatiğa gwyri hako – kiroki yvağatiğa ahererohohava hako. Oho pa katu ahe yvya pikağa rupi ypihua pytera rupi o'yahava. ² Ohorame yvağatiğa gwyri ahe nhimboukwahapavi Moisésva'eareheva'ero ohorame yvya pikağa rupi ypihua pytera rupi. ³ Ahe nhaporemo o'u maná – a'ea Tupana'ga ombuhuruka ahe ve yvaga hugwi aherembi'uramo. ⁴ Ahe nhaporemo o'u yhya no – kiroki Tupana'ga ombuhuruka ahe ve toy'u pa ti ğa javo. A'ereki Tupana'ga ombuhuruka yhya ahe ve itauhua hugwi. Cristo'ga pe ji ei reki ita mombe'gwovo. A'ereki Cristo'ga ombuhuruka yhya ahe ve ogwovo ahe rupi. ⁵ Nahã Tupana'ga imombyryhetei ahe ve novia. Emo ahe rekouhurame ite'varuhuva'ea rehe onhimongyavo ga nhimonha'ngahetei ahere'yjuhua rehe ahe apitiuka ahera'oa momboruka ongae'yi me hako. ⁶ Ahemombe'upyra nhande momoranduvi nhande moğitavo. Ahe ja rüi ti xako a'ero. Tipotaruhuyime ti ite'varuhuva'ea. ⁷ Ahere'yjuhua ombohete ha'angava Tupana'garüiva'ea no hako. Tupana'ga rembikwati-jarukara ahe mombe'u javo: "O'uo'u ğa oina toryva apovo. A'ero ğa pyi o'ama Tupana'garüiva'ea mboheteavo," e'i ikwatijara ahe mombe'gwovo hako. Ahe ja rüi ti xako a'ero. Timboheteyme ti ha'angava Tupana'garüiva'ea. ⁸ Ahere'yjuhua gwereko ojipeva'ea rembirekova'ea hako. Nurã ahe manoi ara rupi ve vinte e três milve'ğa onhimongyavo. A'ereki Tupana'ga oapitiuka ahe hako. Ahe ja rüi ti xako a'ero. Tirekoyme ti ojipe'ğa nem-bireko'ğa. ⁹ Ahere'yjuhua ombokwerajahi nhandepojykaharete'ga onhiroyröyromo jipi hako. Nurã ga mboja mondomondo ahe ve ahe hu'uuka ahe apitiuka hako. Ahe ja rüi ti xako a'ero. Timbokwerajahivyme ti nhandepojykaharete'ga monhimonha'ngavo. ¹⁰ Ahere'yjuhua e'ie'i te'varuhu onhiroyröyromo jipi hako. Nurã Tupana'ga ahe apitiukari ojipyrive'ga pe. Ahe ja rüi ti xako a'ero. Xa'ete'varuhuyime ti nhanenhiroyröe'yma. ¹¹ Nahanahã ahe rekoi hako. A'ea koi ojipe'ğa momorandu. Igwete Tupana'ga ikwatijarukari aherekoagwera mombe'gwovouka a'ea ti tapemoğita javo nhande ve. Tapekote'varuhui ti a'ero. A'ereki momina ğweri yvya yvareheva'ea reheve nhande hugwi. ¹² Tape'ei ti pejive: "Jijikohetero ğwaramo Cristo'ga rehe po ti ji ndakote'varuhua'javi nehë," tape'ei ti. Mara'ngu po ti pe kotihï pejikote'varuhua'java nehë? Penhimboko'i ti. Pejapyaka katu ti tapekote'varuhua'javyme ti a'ero. ¹³ Pekwaha pe mbatera rahya jipi. Nanongara jitehe reki ojipe'ğa okwaha no. Emo po ti Tupana'ga oho ğwembi'ea rupi pe poko-ga jipi. Ga nomondoahivuhuukari hahyhetehuva'ea

pe me. Hahyrame pe me po ti ga pe mbopopoakari hehe nehë. Ga po ti pe mbo'e nehë nahã ti peko javo nehë. A'ero po ti pe nhimomiranambavi hahya pe nehë.

¹⁴ Nhiirü, tapembohetei'i ti ha'angava Tupana'garüiva'ea. ¹⁵ Pekwaha hete pe mbatera, a'e ji pe me. Penhimombaragwaha hete ti a'itituhëva'ea rehe a'ero kiro ji nhi'iğame pe me. ¹⁶ Amoamome nhande i'ui vinho pão raygwe'roga reheve xajapyaka kiro Cristo'ga manoagwera rehe javo. Nhande i'urame vinho copopypeva'ea nhande ei Tupana'ga pe: "Ndepyry hete nde Cristo'ga rekoa reka'vogauka ga momanomouka ore ve," xa'e nhande ga pe. Nhande i'urame vinho copopypeva'ea nhande jogwerekoi nhanenhimbojikoty'a Cristo'ga pavëi garekoa rerekovo. Nhande i'urame pão nhanerembihaygwe'roga nhande jogwerekoi nhanenhimbojikoty'a Cristo'ga pavëi Cristo'ga ra'oa rerekovo. ¹⁷ Nhandere'yjuhu nhande novia. Emo nhande xajogwerek pa nhandejikoty'a Cristo'ga pavëi ojipejiva'ero. A'ereki nhande nhaporemo ti'u akoja jitehe pão ojipejiva'ea.

¹⁸ Pehepia ti judeus'ğa ndekoagwera no. Gweru ğa mbiara jipi imondovouka Tupana'ga pe ikwava'ëhava rehe. Aerë ğa i'ui mo. I'urame Tupana'gapeva'ea ğa jogwerekoi ojikoty'a Tupana'ga pavëi. ¹⁹ Oro Tupana'garüiva'eapeva'ea, marã ji jupe a'ero? Oko tehe reki Tupana'garüiva'ea, a'e ji, ğanembikwava'eğa pavëi – kiroki ikwava'embyra Tupana'garüiva'ea pe. ²⁰ Imondorame mbatera jupe ikwava'ëhava rehe Tupana'ga pe rüi ğa imondo. Omondo ğa Diabo'gapyri'ea pe reki anhağa pe, a'e ji. Ndapotari ji pejikoty'ara Diabo'gapyri'ea pavëi. ²¹ Pe'u pe copopypeva'ea nhandepojykaharete'gapeva'ea. Tape'ui po pe copopypeva'ea Diabo'gapyri'ea'eapeva'ea no hamo. Pe'u pe mbatera ikwava'embyra nhandepojykaharete'ga pe. Tape'ui po pe mbatera ikwava'embyra Diabo'gapyri'ea pe no hamo. ²² I'urame a'eapeva'ea po ti nhande nhandepojykaharete'ga monhimboahivuhui nhandejive nehë. A'ero po ti ga imbohahyukari nhande ve nehë. A'ereki ga ipopoakaruhu hete nhande hohe pa.

Ji rupi jitehe ti peho, ei ahe

²³ Pe'ji po pe: "Cristo'gareheva'ero ğwaramo nhande ndikwakuva'javi. A'ero ji rekoi nhiremimbotarimova'ea rehe," pe'ji po pe. Na tuhë nhande ndikwakuva'javi novia. Emo amoamome ndapyryvi reki ojipe'ğa pe nhande rekorame nhaneremimbotarimova'ea rehe. Amoamome nhanderekorame nhaneremimbotarimova'ea rehe nhande ndipokopokogi reki ojipe'ğa Cristo'gareheve'ğa. ²⁴ Nhandejive jate rüi po nhande imombyryvi hamo. Timombyry po nhande ojipe'ğa pe hamo no.

²⁵ Nahã ti peko a'ero. Pe'u pa ti mbiara ipyhygame ima'ëhai pe. Tape'ei ti ğa pe: "Pemombe'u ti ji ve. Omondo jipe ğa agwa Tupana'garüiva'ea pe ikwava'ëhava rehe inoğa? Marã a'ero?" Tape'ei ti a'ea ğa pe. Pe'u pa ti jave'yma. Tapemongotehe ti pejipy'a mbat-

era rehe i'gwovo a'ero. ²⁶ A'ereki Tupana'ga mombe'uhava e'i:

"Yvya ko nhandepojykaharete'ga apoa vvyakoty-va'eareheve'ea nhaporemo no," e'i ikwatijara imombe'gwovo.

Pyry tuhē nhande i'ui garembiapoa a'ero.

²⁷ Po Cristo'gareheve'garūive'ga ei pe me: "Pejijo i'gwovo ji pyri," e po ga. Pehopotarame ti peho ga pyri a'ero i'gwovo. Pe'u pa ti garemimbuhura. Tape'ei ti ga pe: "Marā? Eremondo jipe nde agwa Tupana'garūiva'ea pe ikwava'e'ga ino'ga?" Tape'ei a'ea ga pe. Pe'u pa ti imongotehee'yma pejipy'a hehe i'gwovo pa ga pyri.

²⁸ Hovai jate po ojipe'ga ei pe me: "Okwava'ē ġa agwa Tupana'garūiva'ea pe." Po ga erame a'ea pe me tape'ui ti a'ero penhaġataruhuramo ga rehe – kiroki ga omombe'u pe me. A'ereki ovytyeri pe ga e'i jupe: "Po Cristo'gareheve'ġa ndo'ui nanongara hamo," ei ga.

²⁹ Pe me ko pyry pe i'ui novia. Emo ga pe ndapyryvi i'ua. Nurā tape'ui a'ero.

Pe'e po pe ji ve a'ero: "Marā naerū? Jipiro'y ji jijik-wakuva hugwi i'gwovo pa mbatera. Maraname ji nda'ui naerū ġa eteherame jupe ahe ndo'ui javo?" pe'e po pe ji ve. ³⁰ "T'urame jipi ji ei Tupana'ga pe: 'Ndepyry hete nde imbuhuruka mbatera ji ve,' a'e ji ga pe," pe'e po pe ji ve. "Maranuhūrame ġa ete'varuhui ji ve nhirembi'ua rehe ji ekaturame Tupana'ga pe i'gwovo naerū?" pe'e po pe ji ve.

³¹ Nahā a'ero, a'e ji. Peko katu ti mbatera urame mbatera aporame no pejikovo katu pa. A'ero po ti ojipe'ġa pe ndepiagame Tupana'ga mbohetei nehē. "Ndepyry hete nde ġa mongokatuavo," e po ti ġa Tupana'ga pe a'ero pe mombe'gwovo nehē. ³² Peko katu ti a'ero. Tapemongote'varuhui ti judeus'ġa. Tapemongote'varuhui ti judeus'ġarūive'ġa no. Tupana'gareheve'ġa ti tapemongote'varuhui Jesus'gareheve'ġa. ³³ Ji rupi jitehe ti peko katu a'ero. Ji tamonhimohemuka pa ojipe'ġa jijihe jipi. Namombyrypotari ji jijive jate. Ġa pe nhaporemo ji imombyrypotari jipi tojiko ti ġa Jesus'ga rehe javo.

11 Cristo'ga rupi jitehe ji hoi. Na jitehe ti peho ji rupi.

Kunhangwera'ġa ndekoa ġa jatykarame

² Pyry hete pe napemoka'nhyimi jipi jirekoagwera pe-jipyri. Peho pe nhiremimbo'ea rupi no. A'ereki Cristo'gareheve'ġa nemimombe'ua rehe ji pe mbo'ei.

³ Takwahavuka ti a'ero pe me. Cristo'ga ko huvihava'ga akwaimbae'ġa pe. Akwaimbae'ġa ko huvihava'ġa ġwembireko'ġa pe. Tupana'ga ko huvihava'ga Cristo'ga pe. ⁴ Ndapyryvi a'ero akwaimbae'ġa nhakaġahovi onhi'iġame Tupana'ga pe ġandovaki Tupana'ga mombe'urame ojipe'ġa pe no. Onhakaġahovame po ġa imbote'varuhui Cristo'ga pe ga ko jiruvihava'ga rūi javo.

⁵ Emo kunhangwera'ġa nhakaġahove'ymame ndapyryvi ġa nhi'iġame Tupana'ga pe ġandovaki ġa Tupana'ga mombe'urame ojipe'ġa pe no. Onhakaġahove'ymame po ġa ei: "Nhirembireko'ga ko huvihava

rūi ji ve," e po ġa. Nanongara'ġa ko ġa ja – kiroki ġa, ojipe'ġa opī ġa'ava ġa hugwi tipoyjaryme ti ġa javo.

⁶ Onhakaġahove'ymame po ġa tokyti pa o'ava a'ero hamo. Po ġa ndopotari opoyjayjare'ymamo oapina rehe, a'ero po ġa tonhakaġaho hamo. Tonhakaġaho po ġa onhi'iġame Tupana'ga pe ġandovaki ga mombe'urame no hamo.

⁷ Akwaimbae'ġa po nonhakaġahovi hamo. A'ereki Tupana'ga oapo akwaimbae'ġa oji'java'ero. Ġandea-poroġita Tupana'ga reaporoġita ja. Kunhangwera'ġa ki a'e te ġandea-poroġita akwaimbae'ġa ndea-poroġita ja.

⁸ Tupana'ga ndoapoi reki akwaimba'eva'ea kunhangwerava'ea ra'oa pyvō. Ga oapo kunhangwerava'ea akwaimba'eva'ea nharukaġa pyvō hako. ⁹ Na jitehe Tupana'ga ndoapoi akwaimba'eva'ea kunhangwerava'ea pe. Ga oapo kunhangwerava'ea akwaimba'eva'ea pe topoko ti hēa ga javo hako. ¹⁰ A'ero po kunhangwera'ġa tuhē e'i onhakaġahova pe hamo vyagipeve'ġa nembiepiaga ġwaramo. ¹¹ Ojikoty'aro ġwaramo nhandepojykaharete'ga pavēi ġa jikogi ojogwehe jipi kunhangwera'ġa akwaimbae'ġa pavēi. ¹² A'ereki ymya Tupana'ga oapo kunhangwerava'ea akwaimba'eva'ea nharukaġa pyvō. Nahā kunhangwerava'ea ohē akwaimba'eva'ea hugwi. Emo kiro akwaimbae'ġa o'a kunhangwera'ġa hugwi. Tupana'ga reki oapopavuka okovo.

¹³ Pehe ti penhimombaragwaha hehe. Pyry pe me kunhangwera'ġa nhi'iġame Tupana'ga pe ġandovaki ġa nhakaġahove'ymame naerū? Ahā, a'e ji. ¹⁴ Pekwaha pe pejiyvytyeri pe akwaimbae'ġa avukuhua ġambopoyjayjare'yma. ¹⁵ Kunhangwera'ġa avukuhua ki a'e te ġambokatua rupiara. A'ereki Tupana'ga omondo a'ea ġa pe toakaġaho'i ti ġa a'ea pyvō javo. ¹⁶ Momina nhinhi'iġa a'ea rehe a'ero. Po ojipe'ġa ji rayvapotari ġa'akaġahova rehe, a'ero po ji ei ġa pe: Na tuhē ore rekoi. Nahā jara'ġa ndekoi no Cristo'gareheve'ġa ojatykarame Tupana'ga mboheteavo.

Ahe o'u ikwahava'java Cristo'ga manoagwera

¹⁷ Kiro pe mbo'erame po ti ji nopombohetei nehē. Anhi'iġahy po ti ji pe me nehē. A'ereki pe jatykarame Tupana'ga mboheteavo a'ea ko pendekokatuaġwama rūi reki. Peko te'varuhu reki pe. ¹⁸ Tanhi'ī na'ē pe me pejogwayvara rehe a'ero. A'ereki ojipe'ġa omombe'u a'ea ji ve. "Corintopeve'ġa ojatykarame ġa jogwayvary jipi. Ġa ndojihe'akatui," ei ġa pe mombe'gwovo ji ve. Arovia gwere ji ġanhi'iġa. ¹⁹ Tupana'ga po e'i a'ero: "Na ġa jogwayvari tomboukwaha ti okokatuve'ġa a'ero." ²⁰ Pejatykarame pe ei: "Ti'u ti nhandejapyakavo nhandepojykaharete'ga rehe," pe'e tehe pe jipi. Emo reki pe ndapekoi ga rehe pejikote'varuhuro ġwaramo i'urame. ²¹ Pejihe reki pe peko. A'ereki i'urame jararamo pe pe'u jipe ima'ēa renonde. Jara'ġa ndogwerekoi reki. Nurā ko ty'ara jara'ġa jukai. Jara'ġa ki a'e te heagwryr vinho i'uhetero ġwaramo. ²² Ndaperekoi tuhē po pe onga naerū tape'u ipype? Ndapekoa'javi po pe Tupana'gareheve'ġa ndehe naerū imbatere'yve'ġa mbopoyjayjare'yma naerū? Marāi po ti ji a'ero pe me

nehē naerū? Opombohete po ti ji a'ea rehe naerū? Nopombohetei tuhē po ti pe a'ero nehē.

²³ Amombe'u ko ji pe me nhandepojkaharete'ga remimbo'eagwera ikwehe – a'ea ga omombe'uuka ji ve. Nahā a'ero. Omanoa renonde Jesus'ga rekoi ġwemimbo'ehara'ġa pavēi ppytunimo ikwehe. Judas-va'ea omondouka ġwerī ga guardas'ġa po pe tojuka ti ġa ga javo. A'ea renonde Jesus'ga ipyhygi pāo. ²⁴ Igwete ga ei Tupana'ga pe: “Ndepyry hete nde imbuhua ore ve,” ei Jesus'ga javo ga pe. Igwete ga haygwe'rogwe'rogi imondovo ġwemimbo'ehara'ġa pe. “A'ea ko jira'oa, a'e ji jupe,” ei ga ġa pe. “Pe'u kiro. A'ereki jira'oa ji anhi kwawa'ē kiro pe ndepykaramo nhimanorame,” ei ga. “Aerē ti pe'ua'jaa'ja pāo a'ero tanhimoka'nhymyme ti,” ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe ikwehe.

²⁵ Na jitehe ġa i'urē mbatera Jesus'ga ipyhygi copo vinho ryrua. Igwete ga imondoi ġa pe javo. “Pe'u kiro copopyeva'ea,” ei ga. Igwete ga imombe'ui gwekoa ġa pe. “Aheka'voguka po ti ji jirekoa ġa pe jijjukauka nehē,” ei ga. “Nahā po ti ji manoi vvyakotyve'ġa ndepyya. A'ereki Tupana'ga e'i ipyahuva'ea imombe'gwovo. 'Garekoa reka'vogame po ti ji imombori ġan-dekote'varuhua ġa hugwi,' ei Tupana'ga,” ei ga. “Nurā jirekoa reka'voga ġwaramo a'iti hete tuhē po ti Tupana'ga imombori he'yjuhuve'ġa ndekote'varuhua ġa hugwi nehē ġwembi'ea rupi,” ei Jesus'ga ġa pe. “Pe'u ti a'ero vinho copopyeva'ea. Pe i'ua'jaa'javame ji kwahava'ja a'ero nehē,” ei Jesus'ga ġwemimbo'ehara'ġa pe. ²⁶ A'ea ko Jesus'ga nhi'iġagwera ikwehe. Igwete ji ei pe me: Garura'java renonde nahā po ti pe i'ua'jaa'javi pāo copopyeva'ea reheve. I'ua nanani po ti pe ikwahavukari ojipe'ġa pe gamanoagwera nehē.

²⁷ Peko katu ti a'ero i'urame pāo copopyeva'ea reheve Cristo'ga manoagwera herekokatuavo. Kiroki ga oko te'varuhu i'gwovo – ga ombotegwete Cristo'ga ra'oa garekoa reheve, ga ombotegwete gamanoagwera a'ero. ²⁸ Nurā ti pekwaha na'ē pejeaporoġita i'ua renonde. Pendeaporoġita pyryvame ti pe'u pāo copopyeva'ea reheve herekokatuavo a'ero nehē.

²⁹ Pepyteripeve'ġa ki a'e te nonhimombaragwahavi nhandepojkaharete'ga manoagwera rehe ġa i'urame pāo copopyeva'ea reheve. Nanongara'ġa pe Tupana'ga ombohahyuka a'ero. Nurā pepyteripeve'ġa te-tirūaramo opopoakare'yma onhimongyavo. Jara'ġa omano no. ³¹ Po ti nhande ikwahavi nhandereaporoġitapyryva na'ē i'ua renonde, a'ero po ti ga nombomhahyukari nhande ve nehē. ³² Imbohahyukarame nhande ve ga nhande mbo'ei nhanderekote'varuhua rehe tomombi ti ġa a'ea javo. Ga nhande mbo'ei te'yime ti ga nhanderekote'varuhua pe o'erame oarōe'yve'ġa pe nehē ġa mondovo hahyva'ea ruvihava pype nehē.

³³ Nhiirū, pejatykarame i'gwovo Cristo'ga manoagwera kwahava'java tape'una'ēi ti a'ero. Pe'ji ti pejohupe: “Na ti ġa ndupavi na'ē,” pe'ji ti. ³⁴ Tape'una'ēi ti mbatera Tupana'ga ti tombohahyukaryme pe me. Po ti ty'ara jara'ġa jukahetei, a'ero po ti ġa ġwonga pe na'ē i'ui mo hamo.

Jihorame pe pyri po ti ji pe mbo'ei jara rehe pe nderekovo nehē.

Tupana'ga ra'uva ahe mbokarakatu

12 Nhiirū, tamombe'u ti kiro pe me Tupana'ga ra'uva remimbuhura Cristo'gareheve'ġa pe. A'ereki a'ea rehe pe ikwatijari ji ve ikwehe. A'ea ji tamombe'u katu kiro pe me tapekwaha hete ti javo. ² Pekkaha pe pejikoagwera. Pe ndapejikogi Cristo'ga rehe ikwehe. Nurā ġa pe mbopogwepogweuhui ġwemimbotarimova'ea rupi imboheteuka pe me ha'angava Tupana'garūiva'ea okojirūiva'ea. ³ A'ero ji takwahavuka kiro pe me Tupana'ga ra'uva remimbo'ea. Tupana'ga ra'uva ombo'erame ġa nombotegwetei Jesus'ga a'ero. Tupana'ga ra'uva ombo'erame jate reki ġa ei: “Jesus'ga ko orepojkaharetero oko,” ei ġa.

⁴ Tupana'ga ra'uva ombuhu paravuhu nhandekarakatua. Gara'uva jitehe reki ombuhu pa nhande ve nhande nanenani. ⁵ Nhandeporavykyja ojoatyatyvi ojohugwi novīa. Emo Jesus'ga pe jitehe nhande xaporavyky nhandekovo. ⁶ Nhandekarakatua ojoatyatyvi ojohugwi novīa. Emo Tupana'ga jitehe nhande mbokarakatu pa nhande rerekovo.

⁷ Tupana'ga gwepiuka gwa'uva remimbuhura nhande nanenani topoko pa ti ġa ojipe'ġa javo. ⁸ Nahā Tupana'ga ra'uva nhande mbokarakatu pa. Ojipe'ga pe gara'uva omombe'uuka Tupana'ga rembikwahava. Tupana'ga ra'uva jitehe ombo'euka ojipe'ga pe a'itituhēva'ea kwahava rehe. ⁹ Gara'uva jitehe ombojiko hete ojipe'ga Tupana'ga rehe. A'ea jitehe omombiguka ojipe'ga pe ġatetirūa ġa hugwi. ¹⁰ A'ea jitehe oapouka ahemonhimomby'ava'ea ojipe'ga pe. Ojipe'ga pe a'ea omombe'uuka Tupana'ga nhi'iġa. Tupana'ga ra'uva omombaragwahavuka ojipe'ga pe ġwemimbokarakatua. A'ero ga ikwahavi javo Tupana'ga ra'uva ġa mbokarakaturame. Ga ikwahavi javo Tupana'ga ra'ubarūiva'ea ġa mbokarakaturame. Tupana'ga ra'uva ombokarakatu ojipe'ga monhi'iparavuhuavo. A'ero ko ganhi'iġa vvyakotyve'ġa nembikwahave'yva'ea. Ojipe'ga pe Tupana'ga ra'uva okwahavuka akoja'ga nhi'iġa imombe'ukatuavouka nhanderebikwahave'yva'ea tokwaha pa ti ġa javo. ¹¹ Tupana'ga ra'uva jitehe ombokarakatu pa ġa a'ero. A'ea jate ombokarakatu paravuhu ġa naġananani ġwemimbotarimo okovo.

He'yi nhandera'oareheve'ea

¹² Ta'e ti kiro nhandera'oa'java'ea mombe'gwovo. Ojipeji ahera'oa rekoi novīa. Emo ahera'oa gwereko he'yiva'ea ojihe: ahetīa, ahepoti'a, ahepy'a no. Ahera'oareheve'ea nhaporemō ojihe'a reki ojogwehe onhimongovo ojipejiva'ero ahera'oro. Na jitehe nhande re'yiro Cristo'gareheve'ero nhandehimongyavo novīa. Emo nhande nhaporemō xako ojipejiva'ea'java'ero Cristo'ga pavēi. ¹³ A'ereki Tupana'ga ra'uva nhande mongo pa ojipejiva'ea'java'ero. Nhande xako

paravuhu novĩa. Jara'ġa ko judeusramo, jara'ġa judeus'ġarũiva'ero. Jara'ġa oporavyky tehe ojipe'ġa pe opiro'ye'yma ġa hugwi. Jara'ġa oporavyky opiro'yro ojipe'ġa hugwi. Nhande pyri nhaporemoko ko Tupana'ga ombuhu gwa'uva jitehe.

¹⁴ Pehepia ahera'oa a'ero. Ojipejiva'ea jate rūi ahera'oareheva'ea. He'yiva'ea reki ahera'oa gwereko ojihe. ¹⁵ Po ahepya ei: "Ji ko ahepoa rūi. Ji ahera'oareheva'ea rūi reki a'ero." Ahepya erame a'ea po i'etehei ikwahave'yma javo. A'ereki ahepya ko ahera'oareheva'ero tuhē reki oko. ¹⁶ Po ahepyakwara ei: "Ji ko ahereakwara rūi. Ji ahera'oareheva'ea rūi reki a'ero." Ahepyakwara erame a'ea po i'etehei. A'ereki ahepyakwara ko ahera'oareheva'ero tuhē reki oko. Na jitehe nhande re'yiro Cristo'gareheva'ero nhande dekarakaturavuhavuo ojipe'ġa pokoga. Ojipejive'ga jate rūi reki Cristo'gareheva'ero. Po ojipe'ga ei: "Ikarakatu ġa japovo ahemonhimomby'ava'ea. Ji ndajikarakatui japovo a'ea. Ji Cristo'gareheva'ea rūi reki a'ero." Ga erame a'ea po ga etehei ikwahave'yma. A'ereki ga Cristo'gareheva'ero tuhē reki oko.

¹⁷ A'ea'ja ji pe me. Pehepia ahera'oa. Po ahereakwara jate hekorame gara pyvō po ahe henduvi hamo naerū? Po ahepyakwara jate hekorame gara pyvō po ahe hetuni a'ero hamo naerū? Nahã ji ei Cristo'gareheve'ġa mombe'gwovo a'ero no. Po ahemonhimomby'ava'ea apohara'ġa jate ġa ndekorame ma'ġa po omombe'u Tupana'ga ojipe'ġa pe hamo naerū? ¹⁸ Ahera'oareheva'ea nhaporemoko reki Tupana'ga omongo katu ahera'oa rehe ġwemimbotarimo. Po heheva'ea jate hekorame ojipejiva'ea jate, marã po ahera'oa rekoi a'ero hamo naerū – kiroki a'ea rehe oko heheva'ea? He'yi reki ahera'oareheva'ea. Emo ojipejiva'ea ahera'oa. Na jitehe nhande nanenani Tupana'ga nhande mongoi ojiheva'ero nhande mbokarakaturavuhavuo ġwemimbotarimo. Po ojipejive'ga jate ga rekorame Cristo'gareheva'ero marã po nhande xajihe'a ojogwehe Cristo'ga pavēi hamo naerū? Nhandere'yjuhu reki nhande Cristo'gareheva'ero. Emo nhande xako ojipejiva'ea'java'ero Cristo'ga pavēi nhande dekarakaturonhande dejopokopokoga.

²¹ Ahereakwara nde'i ahepoa pe: "Ji ndajikogi nde rehe," nde'i jupe. Na jitehe aheakaġa nde'i ahepya pe no: "Ji ndajikogi nde rehe," nde'i jupe. A'ereki ahera'oareheva'ea ojiko tuhē ojogwehegwehe. Na jitehe Cristo'gareheve'ġa jikogi ojogwehegwehe no.

²² Jara pe nhandera'oareheva'ea pe nhande ei ipopoakare'ỹva'ea. Emo xajiko hete reki nhande nanongara rehe. ²³ Jara pe nhande ei okoteheva'ea. A'ea nhande imbojigwagi tireko katu ti javo. Jara nhande ndihepiukari ojipe'ġa pe. A'ea rehe nhande timongi katu tapy'ynhapira a'ero tohepiagyme ti ġa javo. ²⁴ Kiroki koji'i ikatu nhande ve nhandera'oareheva'ea – a'ea nhande nimbojigwagi a'ero. Tupana'ga tuhē ombojihe'a pa ahera'oareheva'ea tombojigwa hete ti ġa okoteheva'ea javo nhande ve. ²⁵ Nahã Tupana'ga imbojihe'akatui ahera'oareheva'ea a'ero tokote'varuhuyime ti heheva'ea ojohupeupe javo.

"Ti'aġata pa ti ahera'oareheva'ea ojogwehegwehe," ei Tupana'ga. Na jitehe Tupana'ga nhande mbojihe'aka-tui ojipejiva'ea'java'ero tokote'varuhuyime ti Cristo'gareheve'ġa ojohupe javo. "Ti'aġata pa ti ġa ojogwehegwehe ojogwerekokatuavo," ei Tupana'ga nhande ve. ²⁶ Hahyrame ojipejiva'ea pe ahera'oareheva'ea pe hahy jara pe nhaporemoko a'ero. Ġa imombyryvame ojipejiva'ea pe a'ea ko pyry jara pe nhaporemoko no. Na jitehe hahyrame ojipejive'ga pe Cristo'gareheve'ga pe hahy jara'ġa pe nhaporemoko Cristo'gareheve'ġa pe nhaporemoko. Ojipe'ġa imombyryvame ojipejive'ga pe Cristo'gareheve'ga pe jara'ġa ndorypavamo ga pavēi a'ero.

²⁷ Penhinanhinani peko Cristo'gareheva'ero. Igwete ojipejiva'ero pe jihe'ari ojogwehe Cristo'ga pavēi. ²⁸ A'ero pe jatykatykai Tupana'ga mboheteavo. Igwete Tupana'ga pepyteripeve'ġa mo'emo'ēi tojopokopoko ti ġa javo. Jara'ġa pe ga ei: "Ġa hohe pa po ti pe. Cristo'ga moirũharamo po ti pe peko nehē," ei ga. Jara'ġa pe ga ei: "Cristo'ga moirũhara'ġa ndehohyva'ero po ti pe peko. Pe po ti nhinhi'iġa mombe'uharamo peko nehē," ei ga. Jara'ġa pe Tupana'ga ei: "Nhinhi'iġa mombe'uhara'ġa ndehohyva'ero po ti pe peko. Ojipe'ġa mbo'eharamo po ti pe peko nehē tapemongo ti ġa Cristo'ga nhi'iġa rupi," ei ga ġa pe. Jara'ġa pe Tupana'ga ei: "Pe po ti peapo ahemonhimomby'ava'ea nehē." Jara'ġa pe ga ei: "Pe po ti pemombiguka ojipe'ġa tetirũa ġa hugwi nehē." Jara'ġa pe ga ei: "Pe po ti ojipe'ġa pokopoko imbatere'ỹve'ġa nehē ipopoakare'ỹve'ġa nehē no." Jara'ġa pe Tupana'ga ei: "Pe po ti ojipe'ġa moġitai ġa mondomondovo." Jara'ġa pe ga ei: "Opombokarakatu po ti ji pe monhi'ĩparavuhavuo nehē. Penhi'iġa po ti vvyakotyve'ġa nembikwahave'ỹva'ea a'ero nehē," ei Tupana'ga ġa pe.

²⁹ Ġa nhaporemoko rūi reki Cristo'ga moirũhara'ġa a'ero. Ġa nhaporemoko rūi Tupana'ga nhi'iġa mombe'uhara'ġa. Ġa nhaporemoko rūi ġambo'ehara'ġa. Ġa nhaporemoko rūi oapo ahemonhimomby'ava'ea. ³⁰ Ġa nhaporemoko rūi Tupana'ga ġa mbokarakatui imombigauka ġa pe ojipe'ġa tetirũa ġa hugwi. Ġa nhaporemoko rūi Tupana'ga ġa monhi'iġi imongovo ġanhi'iġa nhanerembikwahave'ỹva'ero. Ġa pe nhaporemoko rūi Tupana'ga imombe'ukwahavukari ġanhi'iġa nhanerembikwahave'ỹva'ea. ³¹ Pepota tuhē ti pejive a'ero Tupana'ga ra'uva remimbuhura a'ea remimbokarakatua – kiroki koji'i pyryva'ea ojipea hohe.

Igwete ji kiro imombe'una'ēi pe me penemiarōhetea tapendeaporoġita katu ti javo. A'ereki koji'i pyry hete tuhē nhande ojipe'ġa arō hete a.

Tiarō hete nhande ojipe'ġa

13 Po nhande nhi'iġi hajiheve'ġa nhi'iġimo yvagipeve'ġa nhi'iġimo no. Po nhande niarōi ahe nhanenhi'iġame ġanhi'iġimo, a'ero po nhande nhi'itehei reki imotiniuhũva'ea ja hahyahivuhuva'ea ja.

² Po Tupana'ga nhande mbokarakatui imombe'gwovouka onhi'iġa. Po nhande niarōi ahe imombe'urame, a'ero po nhande rekotehei reki.

Po nhande ikwahapavi mbatera ikwahava Tupana'ga rembikwahava onhimiva'ea. Po nhande niarōi ahe nhande ikwahapavame mbatera, a'ero po nhande rekotehei reki.

Nhande jikohetero ġwaramo Tupana'ga rehe po ga nhande pokogi vytyruhua mbojipe'auka nhande ve nhande erame jupe pepe'a javo. Po nhande niarōi ahe nhandejikoheterame Tupana'ga rehe nahã javo, a'ero po nhande rekotehei reki.

³ Po nhande ima'ema'embavi nhanembatera imbatere'ÿve'ġa pe. Po nhande niarōi ahe nhande ima'em-bavame, a'ero po nhande ima'ētehei. Nhaneremi-ma'embava nomombyryvi reki nhande ve.

Po ġa ei nhande ve: "Pe pohire'yma ġwaramo Cristo'ga hugwi po ti ore imbokaipavi penda'oa nehë," e po ġa nhande ve. Nhandepohipotare'ymame ga hugwi po nhande ikwava'eġi nhandera'oa ġa pe a'ero tombokai ti ġa javo. Po nhande niarōi ahe nhanenhik-wava'eġame ġa pe, a'ero po nhande nhikwava'ētehei reki. Nhanenhikwava'eġa nomombyryvi reki nhande ve.

⁴ Nhande ojipe'ġa arōheterame nhande nianhimon-ha'ngajipei ġa ndehe jipi. Timombyry nhande ġa pe. Nhande ojipe'ġa arōheterame nhande nianhimyrōi ġa ndehe. Nianhimbohetei nhande ji ko ġa hohe jave'yma. ⁵ Ġa arōheterame nhande xako katu tuhë ġa pe. Nhandejihe jate rūi nhande xako. Nhande nianhimbohetei ġa pe. Nhande ndikwahava'ja'javi ojipe'ġa ndekote'varuhua nhandejive. ⁶ Ġa arōheterame nhande nianderoryvi ġandekote'varuhua rehe. Ġandekokatua rehe nhande roryroryvamo. ⁷ Ġa arōheterame nhande xanhimomirana jipi ġa ndekote'varuhurame nhandejive. Tiarō hete nhande avuirama. "Aerë po ti pyryvamo nehë," xa'e nhande jipi. Nhande xajiko ojipe'ġa ndehe jipi. Xanhimomirana nhande jipi a'ero.

⁸ Ġa arōheterame nhande niarombigi tuhë ġa. Opi po ti nhandekarakatua nehë Tupana'ga remimbuhura. Tupana'ga nhi'iġa mombe'ua po ti opi. Ġanhi'iġa po ti opi no nhanerembikwahave'ÿva'ea. Mbatera kwahava po ti opi nehë no. ⁹ Aġwamo ndikwahapavi nhande. Nhande nimombe'ukwahapavi Tupana'ga nhi'iġa no. ¹⁰ Tupana'ga ki a'e te okwaha pa. Cristo'ga rurame po ti opa nhanerembikwahapave'yma nehë.

¹¹ Jivoja'irame ji ndakwahapavi ikwehe. Tayri'ġa ja ji nhi'iġi a'ero ikwehe. Ndajireaporoġitakatui ji no. Nanhimombaragwahakatui ji mbatera rehe no jivoja'iro ġwaramo ikwehe. Aerë jiyvuakarama ji pohiri tayri'ġa ndeaporoġita'java'ea hugwi.

¹² Hepiagame espelho pyvō nhande ndihepi-akatuhetei. A'ereki nhandera'angava tehe nhande ti-hepia. Na jitehe aġwamo nhande ndikwahahetei Tupana'ga repiagame'ymame. Aerë po ti nhande a'ea ga repiakatui ga kwahava nehë. Ojogwovavo po ti nhande jogwepiagi Tupana'ga pavëi. Aġwamo nhande ndikwahapavi ga. Ga ki a'e te nhande kwaha hete pa.

Na jitehe po ti nhande ga kwahahetei nhandekovo ga pyri nehë no.

¹³ Nahã hekoi avuiramava'ea a'ero:

Xajiko nhande Tupana'ga rehe.

Tikwaha nhande pyryvaġwama.

Tiarō hete nhande ojipe'ġa.

Pyry Tupana'ga pe nhande jikogame ga rehe.

Pyry nhande ikwahavame pyryvaġwama no.

Johe'i tehe reki pyry Tupana'ga pe nhanderemi-arōhetea.

Ġanhi'iġa nhanerembikwahave'ÿva'ea

14 Pejirokwa ti ojipe'ġa arōheteavo a'ero. Pepota ti Tupana'ga ra'uva remimbuhura penhim-bokarakatua. Pepota ti pejikarakatua Tupana'ga nhi'iġa mombe'ua rehe kaitu.

² Tupana'ga ra'uva ombokarakatu ojipe'ġa monhi'iġa. A'ero ġanhi'iġa nhanerembikwahave'ymaġwama. Nahã onhi'iġame ġa nhi'iġi Tupana'ga pe a'ero. Nhande ve rūi reki ġa onhi'ī. A'ereki nhande ndikwahavi nanongara ġanhi'iġa. ³ Emo kiroki ġa omombe'u Tupana'ga nhi'iġa ikwahavuka ojipe'ġa pe – ġa onhi'ī nhande ve tuhë. A'ero ġa nhande mbojikoheteukari Jesus'ga rehe. Onoġatu ġa nhandepy'a no. ⁴ Kiroki ġa ġanhi'iġa rekoi nhanerembikwahave'ÿva'ero – ġa onhimbojiko hete Tupana'ga rehe. Ġa ki a'e te – kiroki ġa omombe'u Tupana'ga nhi'iġa – ġa ombojikoguka pa Jesus'gareheve'ġa ga rehe a'ero.

⁵ Apota po ji pe napenani penhi'iġa hekorame nhanerembikwahave'ÿva'ero novia. Koji'i reki ji apota penemimombe'ua Tupana'ga nhi'iġa rehe. Nanongara'ġa nemimombe'ua koji'i pyry ojipe'ġa nhi'iġa hohe nhanerembikwahave'ÿva'ea hohe, a'e ji. A'ereki ġa omombe'u katu Tupana'ga nhi'iġa. Kiroki ġanhi'iġa ikwahavipyre'ÿva'ea – a'ea nhande ndikwahavi. Ojipe'ġa ikwahavukarama ġanhi'iġa nhande ve a'ea ko pyry jitehe no. A'ero ġa Jesus'gareheve'ġa mbojikohetei Jesus'ga rehe imombe'urame ġa pe.

⁶ Nhiirū, po ti nhinhi'iġa nhanerembikwahave'ÿva'ea ji horame pe pyri nehë, a'ero po ti ji ndopopokogi tuhë nehë. Po ti ji imombe'ui pe me Tupana'ga rembikwahavukara ikwahavuka mbatera pe me, a'ero po ti ji pe pokogi nehë. Po ti ji imombe'ui Tupana'ga nhi'iġa pe me pe mbo'eavo a'itituhëva'ea rehe, a'ero po ti ji pe pokogi nehë no.

⁷ Ehepia ko imonhi'ingava jiru'a'java'ea violão no heaporoġitae'ÿva'ea. Inhi'iġatue'ymame po nhande ni-ambaragwahavi inhimby'ya rehe. ⁸ Opy ġa trombeta soldados'ġa momoranduva tapetavuka ti ġa pe kiro javo. Po trombeta nonhi'iġatui ikwahavukare'yma ġa pe, a'ero po ti soldados'ġa nonhimboavujikweri tuhë otavukara rehe.

⁹ Na jitehe po ti penhi'iġa oko aherembikwahave'ÿva'ero, a'ero po ti ġa ndokwahavi pe nhi'iġame ġa pe a'ero nehë. "Onhi'ī tehe po ġa upa," e po ti ġa pe me nehë. ¹⁰ Gwereco paravuhu hete po vyakotyve'ġa nhi'iġa ojoatyatyviva'ea. Ojogwe'yja'ġa okwaha reki on-

honhi'inh'i'iga. ¹¹ Emo ji ikwahave'ymame ojipe'ga nhi'i'iga ga ko hajiheve'ea ji ve. Ji hajiheve'ea ga pe no.

¹² Oro pe, pe nhi'i'igame ojipe'ga pe tokwaha ti ġa penhi'i'iga. Pepota pe Tupana'ga ra'uva remimbuhura penhimbokarakatua pejikovo. Pepota hete ti a'ero penhimbokarakatua – kiroki a'ea nhaporemo Jesus'gareheve'ġa mbojikohetei Jesus'ga rehe.

¹³ Nurã ji ei pe me: Ġanhi'i'iga rekorame nhanerembikwahave'ġva'ero te'i ti ġa Tupana'ga pe a'ero: "Nhim-bokarakatua'ja ti. A'ero po ti ji imombe'ukatui nhinhi'i'iga ġa pe nehẽ tokwaha ti ġa javo," te'i ti ġa Tupana'ga pe. ¹⁴ Nhinhi'i'iga rekorame nhanerembikwahave'ġva'ero nhinhi'i'igame Tupana'ga pe, jiji anhi'ĩ. Emo nhiakaġa ndokwahavi a'ea. ¹⁵ Marã po ti ji reko i a'ero nehẽ naerũ? Anhi'ĩ po ti ji Tupana'ga pe nhinhi'i'iga rekorame nhanerembikwahave'ġva'ero. Anhi'ĩ po ti ji ga pe nhiakaġa ikwahavame nehẽ no. Na jitehe po ti ji nhimby'yi nhinhimby'ya rekorame nhanerembikwahave'ġva'ero. Anhimby'yi po ti ji nhiakaġa ikwahavame nehẽ no. ¹⁶ Pejatyka pe jipi Tupana'ga mboheteavo ndepyrý nde javo ga pe. Po nenhi'i'iga reko i nhanerembikwahave'ġva'ero nde nhi'i'igame Tupana'ga pe, a'ero po ti marã ikwahave'ġve'ga ei amém na tuhẽ javo nde nhi'imbavame nehẽ naerũ? A'ereki ga ndokwahavi nde nhi'i'igame. ¹⁷ Pyry hete po nenhi'i'iga Tupana'ga pe ovuhu. Emo nde nerembojikogi ojipe'ga Tupana'ga rehe. A'ereki ga ndokwahavi nde nhi'i'igame.

¹⁸ Pe hohe pa ji nhi'inh'i'igi nhinhi'i'iga rekorame nhanerembikwahave'ġva'ea novĩa. Igwete ji ei Tupana'ga pe: "Pyry hete nde ji mbokarakatui a'ea rehe jipi," a'e ji ga pe. ¹⁹ Emo nhande jatykarama jipi koji'i pyry ji ve nhinhi'i'iga reko i ikwahavukava'ea tambo'e ti ojipe'ga a'ea pyvõ. Po xunhi hete ji nhi'i'igi ġa pe novĩa. Emo ġa okwaha pa reki. Po ji nhi'inh'i'ihetei nhinhi'i'iga rekorame nhanerembikwahave'ġva'ero, a'ero po ndapyryvi ġa pe. A'ereki ġa ndokwahavi reki nhirembi'ea.

²⁰ Nhiirũ, ipita'ngive'ġa ndokote'varuhukwahavi. Ġa ja ti peko a'ero pejikote'varuhukwahave'yama. Tayri'ġa ndaheporoġitakatui okovo. Ġa ja rui ti peko a'ero pejeaporoġitarame. Peyvuakara ġwaramo ti tapendeaporoġita katu.

²¹ Aherembikwatijara omombe'u Tupana'ga nhi'i'iga ga judeus'ġa mombe'urame. Nahã Tupana'ga ei: "Jireheve'ġa nohendukatui nhinhi'i'iga.

Nurã po ti ji hajiheve'ġa mondoukari ġa monhi'i'iguka ġa pe

tokwaha ti ġa nhiremimbo'ea javo novĩa," ei Tupana'ga.

"Hajiheve'ero ġwaramo ko ġanhi'i'iga jireheve'ġa nem-bikwahave'ġva'ea.

Emo ġanhi'i'iga vehevi po ti nohendukatuukari jireheve'ġa pe nhiremimbo'ea nehẽ," ei Tupana'ga judeus'ġa remiendu've'yama imombe'gwovo.

²² Nurã ji ei pe me: Tupana'ga ġanhi'i'iga mongo nhanerembikwahave'ġva'ero Jesus'gareheve'ġarũive'ġa ti tokwaha jipopoakara javo. Nhande ki a'e te Jesus'gareheve'ero tikwahavipe gapopoakara.

Tupana'ga onhi'i'iga omombe'uuka Jesus'gareheve'ġa ti tokwaha javo. Jesus'gareheve'ġarũive'ġa pe ki a'e te Tupana'ga ndokwahavukari a'ea. ²³ Pejatyka po pe Tupana'ga mboheteavo jipi. Po ti penhi'i'iga nhaporemo nhanerembikwahave'ġva'ea ikwahave'ġve'ġa ndurame pepyteri pe Jesus'gareheve'ġarũive'ġa ndurame no. A'ero po ti ġa ei nehẽ: "Mbipe hete ġanhi'i'iga. Heagwyry pa ġa a," e po ti ġa pe me nehẽ. ²⁴ Po ti pe nhaporemo imombe'umbe'ui Tupana'ga nhi'i'iga Jesus'gareheve'ġarũive'ga rurame pepyteri pe ikwahave'ġve'ga rurame no. Henduvame penemimombe'ua po ti ga ei: "Kiro ji ikwahavi jirekote'varuhua. Penhi'i'iga nhaporemo omombe'u katu ji ve Tupana'ga rembi'ea jirekote'varuhua pe," e po ti ga nehẽ. ²⁵ Omohẽ po ti ga gweaporoġitate'varuhua ovvyteripeve'ea pendovaki nehẽ. A'ero po ti ga nhova'apyni Tupana'ga mboheteavo ndepyrý hete nde javo nehẽ. "Tupana'ga oko tuhẽ pepyteri pe," e po ti ga pe me nehẽ.

Nahã nhande reko i nhandejatykarama

²⁶ Marã a'ero, nhiirũ? Pejatykarama jipi Tupana'ga mboheteavo jara'ġa onhimby'yi Tupana'ga pe. Jara'ġa ombo'e ojipe'ġa. Jara'ġa omombe'u Tupana'ga rembikwahavukara. Jara'ġa nhi'i'iga ko penembikwahave'ġva'ea. Jara'ġa omombe'u katu akoja'ġa nhi'i'iga penembikwahave'ġva'ea tokwaha ti ġa javo. Na tuhẽ ti peko a'ero pejepokopokoga penhombojikojikoga Tupana'ga rehe. ²⁷ Po ti penembikwahave'ġva'ea ġanhi'i'iga pe jatykarama mokonha'ġa po ti onhi'ĩ a'ero hamo. Ndahe'yive'ġa trẽsve'ġahoherũive'ġa po ti onhi'ĩ hamo. Ojopy'rupy'ru po ti ġa onhi'i'iga hamo. A'ero po ti ojipe'ga imombe'umbe'ui ġanhi'i'iga tokwaha ti ġa javo hamo. ²⁸ Po ti nimombe'uhavi ġanhi'i'iga pe tonhi'i'igyme ti ġa pendovaki a'ero. Pendovakie'y ti ġa tonhi'ĩ Tupana'ga pe okovo.

²⁹ Oro Tupana'ga nhi'i'iga mombe'uhara'ġa no. Na mokonha'ġa nhi'i'igi, trẽsve'ġa po. A'ero po ti jara'ġa japyakai ġanhi'i'iga rehe nahanahã javo hamo. ³⁰ Po ti Tupana'ga ikwahavukarama mbatera ojipe'ga pe ga apygame pepyteri pe, onhi'i'igypyve'ga po ti opi hamo ji py'rovo ti ga omombe'u kiro a'ero javo hamo. ³¹ Pe nhaporemo ti pemombe'umbe'ui Tupana'ga nhi'i'iga a'ero pejopy'rupy'ruavo nhande nhaporemo tikwaha ti henduva javo. Tapenhombojiko pa ti Tupana'ga rehe a'ero no. ³² Tupana'ga nhi'i'iga mombe'uhara'ġa imombe'upotarame ġa imombe'ui. Opipotarame ġa pigi no. ³³ Pejopy'rupy'rue'ymame hahyahivamo penhi'i'iga. Nanongara rehe Tupana'ga ndokoi. Pejogwerekokatukatua rehe ga reko i.

Pe jatykarama po kunhangwera'ġa opi hamo Tupana'ga nhi'i'iga henduva onhi'i'ige'yama hamo. Nahã Tupana'gareheve'ġa ndekopavi no ojatykarama ga mboheteavo. Moisésva'ea rembikwatijara e'i jupe no. ³⁵ Ikwahapotarame mbatera po ġwonga pype kunhangwera'ġa ei ġwembireko'ġa pe marã javo hamo. Ndi-poy-jayjari po kunhangwera'ġa onhi'i'igame pe jatykarama Jesus'gareheve'ero hamo.

³⁶ Marã pe ndekouhui naerũ? Peheypyuhu pe-mombe'u Tupana'ga nhi'iğa raikwehe naerũ? Pe me jate Tupana'ga ombuhuruka onhi'iğa raikwehe naerũ? Ahã reki. ³⁷ Po pepyteripeve'ğa ei ojive: "Jihi ko Tupana'ga nhi'iğa mombe'uhara. Tupana'ga ra'uva ji mbokarakatu ji rerekovo," e po ға. Nanongara'ға po onhimombaragwaha nhiremimoğita rehe hamo. E'i po ға ji ve hamo: "Nhandepojykaharete'ga Cristo'ga okwatijaruka Paulo'ga pe nhande moğitauka a'ero," e po ға ji ve hamo. ³⁸ Ґa ndekoe'ymame nhiremimoğita rehe tapekoi ға ndehe a'ero.

³⁹ Nhiirũ, kiro ji ei pe me a'ero: Pe'ji ti Tupana'ga pe: "Ji mbokarakatu ti. A'ereki ji tamombe'u nenhi'iğa," pe'ji ti ga pe. Nahã ji ei pe me no: Ojipe'ға nhi'iğa rekorame nhanerembikwahave'ýva'ea tapemombigi ti ғanhi'iğa. ⁴⁰ Pejatykaramo ti pejopy'rupy'ru katu pejogwerekokatuavo.

Tupana'ga ombogwera Cristo'ga

15 Nhiirũ, kiro ji ikwahavukara'javi pe me nhiremi-mombe'upyryvagwera Cristo'ga mombe'uagwera. Pehendu katu pe nhinhi'iğa ikwehe. Nhiremi-mombe'ua rehe pe peko hete kiro a'ero pejikoga Cristo'ga rehe. ² Po ti pe heroviahetei nhiremi-mombe'ua avuirama nehẽ, a'ero po ti Cristo'ga pe nderohoi yvagi pe nehẽ pe mongovouka avuirama nehẽ. Po pe herovia'rağuhũi, a'ero po ti ga napenderohoi nehẽ.

³ Nhiremienduvagwera ji amombe'u pe me ikwehe. Koji'i hete po nhande tihendu katu a'ea ojipea hohe hamo. Nhiremimombe'uagwera ko na: Cristo'ga omano raikwehe tamombo ti ғandekote'varuhua ға hugwi javo raikwehe. Tupana'ga rembikwatijarukaru rupe ga manoi. ⁴ Igwete ға gara'oa rerohoi inoğa itaru-vihava kwaruhua pype. Mokõi ahe kirirẽ Tupana'ga ga mbogweravi. Ґwembikwatijarukaru rupe Tupana'ga ga mbogweravi raikwehe. ⁵ Aerẽ Cristo'ga jipiukari Pedro'ga pe. Aerẽ ga jipiukari dozeve'ға pe no omoirũhara'ға pe. ⁶ Aerẽ ga jipiukari kiro ve he'yjuhuve'ға pe quinhentosve'ға pe. He'yjuhuve'ға nde'ya jararamo ға ndekoji ağwamo. Jararamo ahe manoi. Ґa nhaporemoko gareheve'ға. ⁷ Aerẽ ga jipiukari Tiago'ga pe. Aerẽ ga jipiukari omoirũhara'ға pe nhaporemoko.

⁸ Mbapavamo ga jipiukari ji ve no. Na ja hekoi. Kunhangwera'ға gwa'yra mbo'ariperame nhande nimboha'uvi. Na jitehe ji jikogame Cristo'ga rehe nhande nimboha'uvi a'ea no. ⁹ A'ereki ji ambohahy na'ẽ Tupana'gareheve'ға pe jirekote'varuhuavo ikwehe. Nurã ji ei jijive kiro: Jara'ға gwyre'i hete ko ji Cristo'ga moirũhara'ға gwyre'i hete. Cristo'ga moirũhara'ga po ға nde'i ji ve hamo novã. A'ereki ji ako te'varuhu Tupana'gareheve'ға pe ikwehe. ¹⁰ Emo Tupana'ga omombyry reki ji ve ji mongovo Cristo'ga moirũharamo. Nomombyrytehei reki ga ji ve. A'ereki ji aporavyky hete ga pe Cristo'ga moiruamo jara'ға hohe pa. Ji tehe rũi reki aporavyky. Tupana'ga imombyryvame ji ve ji mbokarakatui ji mboporavykyavo. ¹¹ Nhiremi-

mombe'ua ojo'ja reki ғanemimombe'ua pavẽi. A'ea jitehe pe heroviari a'ero pejikoga Cristo'ga rehe.

Nhanembogwera

¹² Xa'e nhande jipi: Tupana'ga ombogwera Cristo'ga gamanoa hugwi heikwehe. Maranuhũrame po pepyteripeve'ға euhui naerũ Tupana'ga nombogweravi omanove'ға javo? ¹³ Po ga nombogweravi ға hamo, a'ero po ga nombogweravi Cristo'ga raikwehe hamo. ¹⁴ Po ga nombogweravi Cristo'ga hamo, a'ero po ore Cristo'ga mombe'utehei pe me hamo. A'ero po pe jikotehei ga rehe hamo.

¹⁵ Nahã no. Po ga nombogweravi Cristo'ga hamo, a'ero po jukwahavamo ore'mbea ore Tupana'ga mombe'urame hamo. A'ereki ore oro'e: "Tupana'ga ombogwera Cristo'ga gamanoa hugwi," oro'e ore ga mombe'gwovo. Po a'iti omanove'ға mbogwerave'ymamo, a'ero po ga nombogweravi Cristo'ga hamo. ¹⁶ A'ereki nahã ji a'e: Ґa mbogwerave'ymame po ga nombogweravi Cristo'ga hamo. ¹⁷ Po Cristo'ga ndokweravi, a'ero po pe jikotehei ga rehe hamo. A'ero po ga nomombori pendekote'varuhua pe hugwi hamo. ¹⁸ Po Cristo'ga ndokweravi hamo, a'ero po Cristo'gareheve'ea hoi hahyva'ea ruvihava pype hamo – kiroki ahe omano jipe. ¹⁹ Po nhande ei hamo: "Nhande manoe'ymame jate Cristo'ga imombyryvi nhande ve", a'ero po nhande poria'iheteramo ға hohe pa hamo.

²⁰ Emo Tupana'ga ombogwera tuhẽ reki Cristo'ga ikwehe. A'ea ko Cristo'gareheve'ea mbogwerahavağwamamo oko. ²¹ Akwaimba'eva'ea rekote'varuhuro ғwaramo nhande manoi reki. Ojipe'ға rekokaturu ғwaramo po ti nhande kwerava'javi nhanemanoa hugwi nehẽ. ²² Nahã ji ei. A'ereki Adãova'ea rymyminoronhandekovo ғwaramo nhande manombavi. Cristo'ga pavẽi nhandekovo ғwaramo po ti nhande kwerapavi a'ero nehẽ.

²³ Nahã Tupana'ga ға mbogweravi a'ero: Cristo'ga na'ẽ ga ga mbogwera. Aerẽ na jitehe Cristo'ga ru-ra'javame po ti Tupana'ga ға mbogweragweravi nehẽ no Cristo'gareheve'ға. ²⁴ Aerẽ mbapava koty po ti Cristo'ga ikwava'eği ғwembipojykahava uva'ga pe nehẽ koro ndeapoa javo Tupana'ga pe nehẽ. Cristo'ga po ti omombi pa na'ẽ Tupana'ga arõ'e'ýve'ға popoakara tohendu katu pa ti ға Tupana'ga nhi'iğa javo nehẽ. Kiroki ға huviha hete yvaga gwyri pe yvya koty no – ғapopoakara po ti Cristo'ga omombi pa nehẽ. ²⁵ A'ereki Tupana'ga e'i nhoğwenonde Cristo'ga pe: "Ndehe ti ғanduvihavamo eko avuirama nehẽ. Tamongo pa ti nearõ'e'ýve'ға nenhi'iğa rupe," ei ga Cristo'ga pe.

²⁶ Mbapavamo po ti Tupana'ga imombipavi ahe-manoo tiruahũheteva'ea nehẽ. ²⁷ Tupana'ga rembikwatijarukaru e'i hako:

"Tupana'ga omongo pa Cristo'ga nhi'iğa rupe," e'i. Jukwaha reki ikwatijara mombe'ua. Tupana'ga imongopavame ga nonhimongoi Cristo'ga nhi'iğa rupe. ²⁸ Ihopavame ganhi'iğa rupe a'ero Cristo'ga jitehe Tupana'ga ra'ya'ga po ti onhikwava'ẽ Tupana'ga pe nehẽ

Tupana'ga jate ti toko huvihavuhetero avuirama nehë.

²⁹ Oro ġa – kiroki ġa onhimobatizauka omanova'ea repyga onhimobatizaukare'ýva'ea repyga – marã ġa ndekoi nanongara rehe naerũ? Po Tupana'ga nombogweravi ahe hamo, a'ero po ġa nde'i hamo: Xanhimobatizauka ahe repyga nehë.

³⁰ Oro ore, po Tupana'ga nombogweravi omanove'ġa hamo, a'ero po ore pohiri Cristo'ga hugwi hamo tombolahyyme ti ġa ore ve javo hamo. ³¹ Nhiirũ, nane'ymi ġa ji jukapotari novĩa. Amombe'u ji a'ea pe me. A'ereki ji pe mbohetei nhande jikoty'aro ġwaramo Jesus Cristo'ga rehe nhandepojykaharete'ga rehe.

³² Imombe'upotaramo Tupana'ga nhi'iġa ji ġa ndayvayvari Éfeso'peve'ġa. Ġa ko ja'gwara ja ji ve, a'e ji. A'ereki ġa onharõ hete tijuka ti ga javo. Po ji ikwahahetei hahya nhimanomo Tupana'ga nanhimbogwerava'javi javo, a'ero po ji ikwahatehei hahya Tupana'ga nhi'iġa mombe'gwovo hamo. Po Tupana'ga nombogweravi omanove'ġa, a'ero po xako aherembi'ea rupi hamo – kiroki ahe e'i:

"Mara'ngu po ti nhanemanomo ko'emame nehë?

Ti'u hete ti mbatera toryva apovo a'ero.

Ti'u hete ti kaġwitiġa no," ei ahe.

³³ Tapenhimoandyandyjukari ti ġa pe.

"Tapekoi ti ġa pavëi jipi – kiroki ġa heaporoġita te'varuhu.

Pe ndekorame ġa pavëi po ti ġa ndupi jitehe pendea-poroġita ihoi a'ero nehë," e'i ikwatijara.

³⁴ Peapyakwapupu ti imombiga pejikote'varuhua. Jararamo pepyteripeve'ġa ndokoi hete Tupana'ga pavëi. A'e ji a'ea pe me tapepoyjayjaryme ti a'ero.

Nhandera'oa ti okwera'ja

³⁵ Jara'ga po e'i: "Marã po ti omanove'ġa mbogwera-va? Marã po ti ġanda'oa nehë Jesus'gareheve'ġa nda'oa nehë?" e po ga javo. ³⁶ Nderekwahavihu nde! a'e po ji ga pe. Nde itymame po ha'ynha omano na'ë jipi. Narunhe'ymame nahenhui reki mbatera. Na jitehe po ti nhande manoi nhanembogwerava renonde nehë. ³⁷ Itymame mbatera po nde neretyimi henhuiva'ea. Ha'ynha tehe po nde eretý trigo ra'ynha ojipea ra'ynha no. ³⁸ Henhunhame Tupana'ga ġwemimbotarimo imondoi ha'oa ha'ynha pe. Ha'ynha hetakwera'ja gwereko gwa'oa a'ero.

³⁹ Ojoatyatyvi reki ha'oa. Yvyakotyve'ġa gwereko gwa'oa. Mbiara gwereko ojipea gwa'oa. Gwyr'a'ia gwereko ojipea gwa'oa. Pira gwereko ojipea gwa'oa nohõ.

⁴⁰ Gwereko yvagipeva'ea ra'oa. Gwereko vyakotyva'ea ra'oa nohõ. Ojoatyvi reki yvagipeva'ea katua vyakotyva'ea katua pavëi. ⁴¹ Kwara gwereko okatua. Jahya katua ojipea. Jaytata'ia katua ojipea no. Ojoatyatyvi reki jaytata'ia katua ojohugwi no.

⁴² Nahã po ti nhande mbogweravame a'ero nehë. Otymame nhandera'oa ijugamo. Ombogweravame po ti nhandera'oa ndijugi nehë. ⁴³ Otymame nhandera'oa ite'varuhuro. Ombogweravame po ti nhandera'oa ikatuheteramo nehë. Otymame nhandera'oa

ndipopoakari. Ombogweravame po ti ipopoakaramo nehë. ⁴⁴ Otymame nhandera'oa vyakotyva'ea. Ombogweravame nhandera'oa po ti Tupana'ga ra'uva remimongopyra nehë. Gwereko nhandera'oa vyakotyva'ea. Nurã ji ei: Gwereko nhandera'oaġwama no. A'ea Tupana'ga ra'uva omongo nhande ve.

⁴⁵ Nahã Tupana'ga rembikwatijarukara i'ei no:

"Tupana'ga omongo jypyve'ga Adão'ga," e'i ikwatijara hako.

Aerëve'ga Adão'ga nhande mongo nhande mboheaporoġitapyahuavo. Cristo'ga pe ji ei. A'ereki gaha nhande mboheaporoġita pyahu gwa'uvimo. ⁴⁶ Jypya ko nhande reki vyakotyva'ero. Aerë nhande reaporogitapyahuro nhandekovo. ⁴⁷ Tupana'ga oapo jypyva'ea Adãova'ea yja pyvõ. Ahe ko vyakotyva'ea a'ero.

Aerëve'ga ko yvagahugwive'ga Cristo'ga. ⁴⁸ Yvyakotyve'ġa ko oho Adãova'ea rupi yjapyvõva'ea rupi.

Cristo'gareheve'ġa ko oho Cristo'ga rupi yvagahugwive'ga rupi. ⁴⁹ Nhandera'oa ko yjapyvõva'ea ra'oa ja kiro Adãova'ea ra'oa ja. Aerë po ti nhandera'oa yvagahugwive'ga ra'oa ja Cristo'ga ra'oa ja nehë.

⁵⁰ Nhiirũ, amombe'u katu ji pe me. Yvyakotyve'ġa nda'oa nhande herekorame po ti nhande ndiahoi yvagi pe nehë – perope Tupana'ga oko huvihavuhetero. Ijuva'ea ndokoaġwami ijuge'ýva'ero.

⁵¹ Pehendu ti kiro ji imombe'urame aherembikwahavipyre'yama. Jararamo po ti nhande niamanoi ve Cristo'ga rura'java renonde nehë. Emo po ti Tupana'ga nhande mbojirojijyipavi nehë trombeta nhi'iġame mbapavamo nehë. Trombeta nhi'iġame po ti Tupana'ga ġa mbogweravi na'ë omanove'ġa Cristo'gareheve'ġa. Nomanoa'javi po ti ġa a'ero nehë. Kotihĩ hete po ti Tupana'ga nhande mbojirojijyji a'ero nehë.

⁵² Yvyakotyva'ero nhandera'oa omano ojugamo.

Nurã po ti Tupana'ga imbuhuri hajiheva'ea nhande ve nehë. A'ea po ti nomanoi ojuge'yama nehë. ⁵⁴ Imbuhurukarame omanoe'ýva'ea nhande ve po ti ihoi Tupana'ga rembikwatijarukara japiavo nehë – kiroki e'i:

"Ndogwerecoa'javi kiro ahemanoa.

Tupana'ga omombi pa a'ea kiro," e'i.

Irũa aherembikwatijara e'i:

⁵⁵ "Nhanemanoa niandepojykapava'javi.

Nhanemanoa nombolahya'javi nhande ve," e'i aherembikwatijara.

⁵⁶ Nhanemanoa ombolahya nhande ve nhande rekote'varuhuro ġwaramo. Nhanderekote'varuhua ipopoaka nhande rehe nhande ikwahava ġwaramo Moisésva'ea remimbo'eagwera. A'ereki a'ea e'i nhande ve: "Kiroki ġa oko te'varuhu – ġa po ti omano ogwovo hahyva'ea ruvihava pype nehë," e'i aheremimbo'eagwera. ⁵⁷ Emo Tupana'ga ombuhuruka avo Jesus Cristo'ga nhandepojykaharete'ga. Igwete ga manoi nhande repyga nhande mbopiro'yavo nhanderekote'varuhua hugwi. Timbohete ti Tupana'ga a'ero ndepyry hete nde Jesus'ga mbuhuruka javo.

⁵⁸ Nhiirũ, ako hete ji pe ndehe. Pemondo ti pejipy'a mbotyva pejikoheteavo Cristo'ga rehe. Peporavyky katu hete ti ga pe ojipe'ġa mbojikoguka ga rehe. A'ere-

ki pejiporavykyrame garemimbotarimova'ea rehe pe ndapeporavykytehei pejikovo. Pekwaha pe a'ea.

Itambere'ia mono'oğa

16 Ta'e ti kiro pe me itambere'ia mono'ono'oğa pe – akoja po ti nhande timondo Cristo'gareheve'ğa pe imbatere'yve'ğa pe Judéiapeve'ğa gwyri pe. A'e ji Cristo'gareheve'ğa pe Galáciapeve'ğa gwyri pe itambere'ia rehe ikwehe. Nahã ti peko javo ji ei ğa pe. Kiro ji ei jitehe pe me no: Nhirembi'ea rupi po ti peko no hamo. ² Domingo nanani ti pemono'õ mo imongovo penhonga pe. Pe napenani ti pemono'õ. He'yjuhurame peporavykya kwepykava itambere'ia he'yi'iva'ea ti pemono'õ. Mbohapyreterame peporavykya kwepykava mbohapyrete'i ti pemono'õ. A'ero ji horame pe pyri po ti pe herekopi imono'oğipyra nehẽ. ³ Jihorame po ti ji a'ea imondoukari penemimo'ẽhara'ğa pe nehẽ togweroho ti ğa Jerusalémmeve'ğa pe nehẽ. Togweroho ti ğa ğa pe ikwatijara no – kiroki omombe'u ğandekokatua. A'ero po ti ğa imondoi itambere'ia ikwatijara reheve Jerusalémmeve'ğa pe nehẽ. ⁴ Po pyryvame ji hoi pevo no, a'ero po ti ji ğa nderohoi ji rupi nehẽ.

Paulova'ea omombe'u ohoağwama

⁵ Taho ti pe pyri nehẽ jiorẽ Macedôniapeve'ğa gwyra rupi. A'ereki pevo na'ẽ ji hoi ğa pyri. ⁶ Aerẽ po ti ji pytai pe pyri ovuhu. Amongo pa po ti ji yapoa jipyta-vo pe pyri nehẽ. A'ero po ti pe ji pokogi ojipe'ğa gwyri pe ji mondovo nehẽ. ⁷ Ndahopotari po ti ji pe pyri ağwamo jipytaahi'viavo jate. A'ereki Tupana'ga ipotarama ji pytapotari manamehũ pe pyri. ⁸ Kiroğwe ji pytai avo cidade de Éfeso pe toryva rupi Pentecostes rupi nehẽ. ⁹ A'ereki avove'ğa ğwendu pota kiro Cristo'ga nhi'iğa onhimongyavo. Tamombe'umbe'u ti ğa pe a'ero ğa mbojikoguka ga rehe nehẽ. Emo he'yjuhuve'ğa ji movahĩ tomombe'uyme ti ga Cristo'ga nhi'iğa javo ji ve.

¹⁰ Po ti Timóteo'ga vahemi pe pyri pereko katu ti ga gapy'a inoğatuavo pepyteri pe nehẽ. A'ereki ga oporavyky Cristo'ga pe ganhi'iğa mombe'gwovo ji javijitehe. ¹¹ Tape'ei ti ga pe a'ero: "Ga ndokwahavihu ovojairo ğwaramo." Pepoko ti ga mbohoryva ga mbuhuruka ji pyri nehẽ. A'ereki ji ga mboha'uvi jara'ğa ndeheve nhaneirũ'ğa ndeheve nehẽ.

¹² Oro Apolo'ga no nhaneirũ'ga. Apota hete ji gahoa pe pyri ikwehe novia. Igwete ji ehetei ga pe toho ti ga jara'ğa ndupi nhaneirũ'ğa ndupi javo novia. "Ndahopotari tuhẽ ji kiro," ei ga ji ve ikwehe. "Aerẽ pyryvame po ti ji hoi ğa pyri nehẽ," ei ga ji ve.

Paulova'ea remimbo'ea mbapavava'ea

¹³ Pejapyaka katu jipi. Pejiko hete ti Cristo'ga rehe. Penhimboita tuhẽ ti. Pemondo ti pejipy'a mbotyva.

¹⁴ Pearðarõ ti ojipe'ğa pejikojikovo jipi.

¹⁵ Pekwaha pe Estéfnas'ğa. Ga na'ẽ ojiko Cristo'ga rehe ğwongapeve'ğa pavẽi ikwehe – perope Acaipeve'ğa gwyri pe. Onhimondo ğa onhimboporavykya-vo Cristo'gareheve'ğa pokopokoga jipi. Nhiirũ, a'e hete ji pe me tapehendu katu ti nanongara'ğa nhi'iğa pejikovo hupi. Pehendu katu ti jara'ğa nhi'iğa no – kiroki ğa Cristo'gareheve'ero oporavyky hete ojipe'ğa pokopokoga jipi.

¹⁷ Jirory hete ji kiro Estéfnas'ğa ndura rehe – gaha Fortunato'ga pavẽi Acaico'ga pavẽi no. A'ereki pendakykweri ğa nduri ji pokoga. ¹⁸ Onoğatu ğa jipy'a ji mbohoryva. Nahã ğa inoğatui pepy'a pe mbohoryva no. Pemondo ti imohina pejeaporoğita nanongara'ğa ndehe.

¹⁹ Ásiapeve'ğa gwyriveve'ğa Cristo'gareheve'ğa omondo onhi'iğa pe me. Cristo'gareheve'ero Áquila'ga omondo hete onhi'iğa pe me no Priscilahẽa pavẽi jara'ğa pavẽi – kiroki ğa ojatyka ğanonga pe jipi Tupana'ga mboheteavo. ²⁰ Avove'ğa nhaporemohaneirũ'ğa omondo onhi'iğa pe me nohõ.

Penho'anhuvanhuva ti Cristo'gareheve'ero pejoryjoryva ojogwehe.

²¹ Jihi tuhẽ Pauloramo akwatija koha kiro pe me jipoa pyvõ imondovouka nhinhi'iğa pe me.

²² Kiroki ğa ndokoi nhandepojykaharete'ga rehe Jesus Cristo'ga rehe – ğa pe ti Tupana'ga tombohahy a'ero nehẽ.

Kiro ji ei Jesus Cristo'ga pe: "Marana tá!" (A'ea ko: "Herejo orepojykaharetero!")

²³ Jesus'ga tomomyry pe me nhandepojykaharete'ga.

²⁴ Opoarõ hete pe nhaporemohande jikoty'aro ğwaramo Jesus Cristo'ga pavẽi.

2 Coríntios

1 Jih ko ako Pauloramó Jesus Cristo'ga moirũharamo. Aporavyky ji Tupana'ga pe Cristo'ga mombe'gwovo. A'ereki a'ea Tupana'ga opota. Kiro ji ikwatijarukari orenhi'i'ga imondovouka pe me Timóteo'ga pavêi. Timóteo'ga oko nhandeurãramo ojiko-ga ãwaramo Jesus'ga rehe nhande pavêi. Jesus'gareheva'ero pejiko pe Tupana'ga rehe penhimono'o'ga ti-hendu ti ganhi'i'ga javo. Kiro ore ikwatijarukari imondovouka pe me – perope pécidade de Corinto pe. Kiro ore ikwatijarukari ãa pe nhaporemó no – kiroki Tupana'ga remimo'ẽhara'ãa u pegwryi pe Grécia pe.

2 Ore oro'e: Nhandervete'ga Tupana'ga ti tomombyry pe me Jesus Cristo'ga pavêi nhandepojykaharete'ga pavêi. Tonoãatu ti ãa pepy'a, oro'e ore.

Paulova'ea ombohete Tupana'ga

3 Timbohete ti Tupana'ga! Ga ko Jesus Cristo'ga ruvi-havuhete'ga garuva'ga no nhandepojykaharete'ga ruva'ga. Ga nhande porogwety nhande arõheteavo. Ga nhande poko hete jipi nhandepy'a noãatuavo.

4 Nane'ymi ga ore pokogi hahyrame ore ve ji javijitehe ti ãa topoko ojipe'ãa javo ore ve. Oropokoga ãwaramo ore ãa pokokwahavi hahyparavuhurame ãa pe. **5** Hahyahy Cristo'ga pe ymya. Na jitehe hahyahy ore ve kiro ore Cristo'gareheva'ero ãwaramo. Hahyahyheterame ore ve Tupana'ga ore pokopoko hete ore Cristo'gareheva'ero ãwaramo. **6** Hahy ore ve jipi ore pe pokogame pe mbojikoheteavo Tupana'ga rehe. Hahyrame ore ve Tupana'ga ore poko. A'ero ore pe pokokwahavi nahã ahe nhimomiranami hahya pe javo. A'ereki na jitehe hahy pe me no. A'ero pe nhimomiranami hahya pe.

7 Orojiko hete ore Tupana'ga rehe ga po ti Corintopeve'ãa poko jipi nehẽ javo. Nurã ore ei: Tupana'ga ore poko hahyheterame ore ve. A'ero po ti ga Corintopeve'ãa pokogi hahyheterame ãa pe nehẽ no, oro'e ore.

8 Tamombe'u kiro pe me nhiirũa pe tapekwaha ti. Tiruahũ hete ore ve Ásiapeve'ãa gwryi pe ikwehe. Hahyhetero tuhẽ ore ve pevo. A'ero ore ei ikwehe: Kiro po ti nhande manoi nehẽ, oro'e ore orovy'ahetee'yma. **9** Xamano tuhẽ ti nhande! oro'e ore ikwehe.

Tupana'ga ore momanouka gwerevi tojikogyme ti ãa ojihe javo. Tojiko ti ãa ji rehe jate javo ga ore momanoukari gwerevi omanove'ãa mbogwerahara'ga.

10 A'ea rupi ga ore pokohetei tuhẽ tomanote'varuhuyeme ti ãa javo. Aerẽ po ti ga ore pokoga'javi nehẽ no tomanoyme ti ãa javo. Ga rehe jate ore jiko-

hetei aerẽ ti ga nhande pokoga'ja'javi nehẽ no javo.

11 Nahã po ti nehẽ pe nhi'inh'i'ãgame Tupana'ga pe epoko ti Paulo'ãa javo. Penhi'ĩ ti ga pe a'ero ojipe'ãa pavêi penhimongyavo. A'ero po ti pe ei ga pe ãa pavêi ndepryy hete nde imombyryva Paulo'ãa pe javo nehẽ.

Paulova'ea oho pota Corintopeve'ea pyri novã

12 Tupana'ga oropokoga ãwaramo orepyry hete ore orokokatuavo ojipe'ãa pe nhaporemó ãa moandyandyje'yma. Pe me koji'i ore rekokatui. A'ea ore ei oronhimboheteavo. A'ereki ore orokwaha orovytyeri pe orereaporoãitapyryva. Yvyakotyve'ãa nembikwahatehea rupi rõi ore rekokatui pe me. Tupana'ga remimombyryva ãwaramo reki ore ve ore rekokatui pe me.

13 Hajiheva'ea ore ndorokwatijari javo pe me. Onhimime'yva'ea jate orokwatija ore pe me. Nurã pe ikwahavi nahanahã Paulo'ãa ei nhande ve ikwatija javo. A'erorame tehe pe ndapekwahakatui ve orereaporoãita. Ikwahaheterame po ti pe ndoryndoryvamo ore rehe nehẽ. Na jitehe po ti ore roryroryvamo pe ndehe nehẽ nhandepojykaharete'ga rura'javame Jesus'ga rura'javame nehẽ. A'ea ore oropota hete.

15 Nahã tuhẽ ko Corintopeve'ãa, a'e ji ikwehe. Nurã ji ena'ẽi: Apytaahi'vi po ti ji Corintopeve'ãa pyri ãa ndepiaga jikwavame jigwovo Macedõniapeve'ãa gwryi pe nehẽ, a'e ji novã. Aerẽ po ti ji jivyri Corintopeve'ãa pyri ãa mbohoryva'java nehẽ. A'ero po ti ãa ji pokogi ji horame Judéiapeve'ãa gwryi pe nehẽ, a'e ji novã.

17 Aerẽ ji herojijyi jireaporoãita ikwehe ndahoa'javi po ti ji kiro Corintopeve'ãa pyri javo. Nurã jararamo pe ei: "Heaporoãita te'varuhu Paulo'ga jipi herojijyjyita ojeaporoãita. A'ereki ga ombotembote'iuhu javo nhande ve," pe'ji pe ji ve.

Ndajireaporoãitate'varuhui ji. Nanhi'ĩtehei ji. **18** Jireaporoãita katu reki ji nhinh'i'ãa rerójijyirame. Tupana'ga e'i katu jipi. A'itituhẽva'ea pe ga ei. Na jitehe ore ekatui oronhi'ãgame pe me. Noronhi'ĩtehei ore a'itituhẽva'ea mombe'gwovo jipi. **19** A'ereki ore Jesus Cristo'ga ja imombe'ukatuavo. Jesus Cristo'ga Tupana'ga ra'yra'ga, gaha ore ga mombe'u katu pe me jiji Silas'ga pavêi Timóteo'ga pavêi no. Nombotembote'iuhui ga. A'itituhẽva'ea jate ga omombe'u. **20** Onhi'ĩpo'ru pa ga Tupana'ga no Jesus Cristo'ga. A'ero ga Tupana'ga nhi'ĩpo'ruavo ãwaramo nhande ei na tuhẽ hekoi javo Tupana'ga pe ga mboheteavo.

21 Tupana'ga tuhẽ ore mbojikoheteuka Cristo'ga rehe pe ndeheve. Tupana'ga nhande mo'emo'ẽ ojipe to-

mombe'u ti ġa Jesus Cristo'ga javo. ²² Tupana'ga nhande mongoi ojiheva'ero. Ombuhuruka ga gwa'uvapyryva nhande pyri. Gara'uvapyryva okwahavuka nhande ve. A'ero nhande ei: Nhande xako Tupana'gareheva'ero kiro. Omomyry po ti Tupana'ga nhande ve nehē, xa'e nhande.

²³ Jihi a'e Tupana'ga pe kiro:

—Tupanamo ehendu ti nhinhi'iġa ji ikwatijarame Corintopeve'ġa pe. Po ji mbero kiro ġa pe, a'ero po ti embuhu hahyva'ea ji ve.

A'ea ji ei kiro Tupana'ga pe. A'ereki ga okwaha jipy'a. Kiro ji ei pe me a'ero Corintopeva'ea pe. Namondopotari hahyva'ea pe me. Nurā ji ndahoa'javi pe pyri ikwehe. ²⁴ Ndoro'ei ore kiro pe me: Nahanahā tuhē ti pejiko. A'ea rūi ore ei pe me. A'ereki pe pejiko hete tuhē Tupana'ga rehe. Opopoko pota reki ore koji'i pe mbohoryryva jipi.

2 Nurā ji ei jiyvyteri pe ikwehe: Ndahoa'javi ti ji Corintopeve'ġa pyri tahahya'javyme ti ġa pe javo. ² Po ti ji hoi pe pyri hamo, a'ero po ji imondoi hahyva'ea pe me pe mongoveveuhuavo hamo. A'ero po nanhimbohoryhavi hamo pe ndekoveveuhuro ġwaramo.

³ Nurā ji ikwatijari pe me ikwehe pepohi ti pejikote'varuhua hugwi kiro javo. A'ereki ji a'e: Po ji hoi ġa pyri nhinhi'iġahyavo ġa pe ġandekote'varuhua rehe nehē, a'ero po ti ġa ji mongoveveuhui ji rayva nehē. Ġahā po ji mbohory hamo! a'e ji ikwehe. Akwaha pa reki pendeaporoġita. Ji roryvame pe ndorypavamo no.

⁴ Hahy hete ji ve ji ikwatijarame pe me ikwehe. Ji rekoveveuhuro jijehe'oheteavo ikwehe. Nopomongoveveuhupotari reki ji ikwatijarame pe me. A'ereki ji opoarō hete. Akwatija po ti ji Corintopeve'ġa pe tokwaha ti ġa nhiremiarōhetea, a'e ji ikwatijarame pe me ikwehe.

Tapehenonha'javi ti garekote'varuhua, ei Paulova'ea

⁵ Kiroki ga omondo hahyva'ea okote'varuhurame ikwehe – ji ve jate rūi ga imondoi hahyva'ea. Pe me ga imondoi hahyva'ea pe mongoveveuhuavo no. Emo kotihī ipavi pendekoveveuhua pe hugwi. A'ea ji ei. A'ereki ji nanhi'iġahyhetepotari reki ga pe. ⁶ A'ereki penhimongyavo pe peko ga rehe imondovo hahyva'ea ga pe. Kirupi kiro a'ero! ⁷ Tapehenonha'javi ti garekote'varuhua kiro a'ero ga mbohoryva'java garekoveveuhuhetea tojukayme ti ga. ⁸ Nurā ji ehetei kiro pe me: Pekwahavuka ti ga pe penhimiarōa oroarō hete nde javo.

⁹ Ikwatijarame pe me ji ei jiyvyteri pe ikwehe: Tahepia ti nhinhi'īpo'rupava. Ġwendu katu po Corintopeve'ġa nhinhi'iġa jipi, a'e ji jiyvyteri pe ikwehe.

¹⁰ Pe aherekote'varuhua renonhe'ymame ji na jitehe nahenonha'javi aherekote'varuhua no. Po ji henonha'jave'ymame aherekote'varuhua, a'ero pe ndehe ji nahenonha'javi. Cristo'ga okwaha nhiremienonha'jave'yma. ¹¹ Nahā ji rekoi Satanás'ga tianemoandyandyjyme javo. A'ereki Satanás'ga nhande arōe'ŷve'ga heaporoġita te'varuhu. Ga nhande

mongo pota ġwemimbotarimova'ea rupi nhande mbote'varuhuavo. A'ea nhande ikwahahetei.

Paulova'ea opytaahi'vi cidade de Trôade pe

¹² Aho ji cidade de Trôade pe ikwehe tamombe'u ti pyryva'ea ġa pe javo Jesus Cristo'ga mombe'ua. Ji vahe-mame pevo ġa ndoryvamo ji rehe hendupota. A'ereki nhandepojoykaharete'ga e'i jipe kiro ihoi japiavo nhimombe'ua apiavo Trôade pe javo. ¹³ Jipy'a ndukatui reki okoteheavo. A'ereki pevo ji ndahepiagi Tito'ga nhaneirū'ga. Nurā ga rure'ymame ji ei pevove'ġa pe: Kiro ji hoi a'ero. Pea hugwi ji hoi a'ero jigwovo Macedôniapeve'ġa gwryi pe Tito'ga reka.

Tupana'ga opoko hete omoirūharava'ea

¹⁴ Timbohete ti Tupana'ga! Tupana'ga Cristo'ga poko hete tipopoaka hete ti ga Diabo'gapyryva'ea hohe anhaġa hohe javo. Nhande Cristo'gareheva'ero ġwaramo Tupana'ga nhande poko hete tipopoaka ti ġa Cristo'ga pavēi Diabo'gapyryva'ea hohe no javo. Nhande ipo'rurame perfume kiro ihoi ojipe'ġape'ġa pe. Na jitehe Tupana'ga nhande po'rurame Cristo'ga mombe'gwovouka kiro gamombe'ua ihoi ojipe'ġape'ġa pe nhaporem.

¹⁵ Ġapyteri pe Cristo'ga mombe'urame nhande ikatuva'ea ja perfume ja Tupana'ga pe ga mbohoryva.

Jara'ġa ojiko Cristo'ga rehe. A'ero ga ġa nderohoi Tupana'ga viara rupi.

Jara'ġa ndojikogi reki Cristo'ga rehe ogwovo hahyva'ea ruvihava viara rupi. ¹⁶ Ġa pe Cristo'ga mombe'ua i'agahiva'ea ja ndikatui okovo ahejukaaġwama. A'ereki henduvame Cristo'ga mombe'ua ġa ndogweroviari ipotare'yma. Nurā po ti ġa manoi ogwovo hahyva'ea ruvihava pype nehē.

Kiroki ġa Cristo'ga gweroho Tupana'ga viara rupi – ġa pe Cristo'ga mombe'ua perfume ja ikatu hete okovo ġambogweravaġwama. A'ereki henduvame Cristo'ga mombe'ua ġa ojiko ga rehe. A'ero po ti ġa ndekoi avuirama ga pyri nehē.

Ma'ġa po ipopoaka Cristo'ga mombe'gwovo ġa pe hamo naerū? A'ereki ahā ipopoakave'ġa jupe. ¹⁷ Kiroki ġa pe Tupana'ga e'i reki ġa mbopopoaka pemombe'u ti javo – ġahā po omombe'u Tupana'ga nhi'iġa Cristo'ga mombe'ua ġa pe hamo. Emo he'yive'ġa ojiroho tehe onhimonhi'iġa imombe'gwovo ojipe'ġa pe. Ġa pe Tupana'ga nde'i. Ġa oho tehe. Kirē ġa ei: "Pembuhu ti itambere'ia ore ve kiro. A'ereki ore Tupana'ga nhi'iġa mombe'u pe me," ei ġa ġa pe.

Ore ki a'e te ġa ja rūi ore rekoi. Ore orepory hete ojipe'ġa moandyandyje'yma Tupana'ga nhi'iġa mombe'gwovo. A'ereki Tupana'ga e'i ore ve pemombe'u ti nhinhi'iġa javo. Nurā Cristo'gareheva'ero ore nhi'iġatui imombe'gwovo katu Tupana'ga rekorame ore rupi.

Paulova'ea oporavyky ipyahuva'ea mombe'gwovo

3 Oronhimombe'urame pe me ore ndoro'ei: Corintopeve'ġa niandekwahavi ve. Nurā xanhimombe'u

katu ġa pe. A'ea rūi ore ei. A'ereki a'ea rehe rūi reki ore nhimombe'ui javo pe me. Ore ojipe'ġa ja rūi. Ohoohorame Tupana'ga nhi'iġa mombe'gwovo ġa gweroho pevove'ġa pe onhimombe'uva'ea ojipe'ġa nembikwatijara. Ikwatijara e'i: "Agwa'ġa ko Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharamo oko," e'i. "Pry hete ġa." Nahã ikwatijara ei tokwaha hete ġa ġa javo. Ohorame ġa hugwi ġa gweroho ġanembikwatijara no ojipe'ġa ti torekwaha hepiagame javo.

Ore ko ndorogwerohoi pe me ikwatijara orenhimombe'uva'ea. A'ereki pe nhaporemo ore kwahavipe. Ndorogwerohoi pe hugwi ikwatijara ojipe'ġa pe no. A'ereki ġa nhaporemo ore kwahavipe no. ² Pe tuhē orerekokatua kwahavuka ġa pe. Orovyteri pe ore ikwahavi a'ea. Ġa nhaporemo orerekokatua kwaha no pendekokatua repiaga. ³ A'ereki pe ndepiagame ġa e'i: "Cristo'ga tuhē Paulo'ġa mondouka Corintopeve'ġa pyri onhimombe'uuka ġa pe. Gaha ġwendukatuuka ġa pe ġa mongokatuavo Paulo'ġa omombe'urame," ei ġa.

Na tuhē Cristo'ga pe pojykai. A'ero pe pejikokatua ikwahavukari ojipe'ġa pe. Ahe okwatija imohūhava pyvō tokwahavuka ti mbatera ojipe'ġa pe. Tupana'ga ki a'e te avuiramave'ga, ga gwa'uva pyvō pendeaporoġita mbopyahui pe mongokatuavo tokwahavuka ti ojipe'ġa pe. Ahe okwatija itaperehuva'ea rehe tokwahavuka ti ġa pe javo. Tupana'ga ki a'e te pendeaporoġita mbopyahui pevyteri pe tokwahavuka ti ġa pe javo.

⁴ Hepiagame pendekokatua ore ei: Tupana'ga nhande mondo tuhē Corintopeve'ġa pyri ġa mbojikoguka nhande ve. A'ea ore oro'e. A'ereki a'ea Cristo'ga okwahavuka ore ve Tupana'ga pe mondo ġa pyri javo. ⁵ Marã po nhande timbojikoguka ġa Cristo'ga rehe? oro'e ore. A'ereki ore ndorepopoakari ikwahave'yma. A'ero ore ndoro'e: Ore tehe ti torombjiko ġa ga rehe. A'ea rūi ore ei. A'ereki Tupana'ga jate okwahavuka ore ve ore mbopopoaka nahã ti pembojikoguka ġa Cristo'ga rehe javo. ⁶ A'ereki ga okwahavuka ore ve ipyahuva'ea javo: "Pe Cristo'ga mombe'urame ġa pe ti jira'uva ġa mbojikogi ga rehe imbopyahuavo ġandeaporoġita nahã ġa mongovo ji pyri avuirama nehē. A'ea ti pemombe'u ġa pe," ei ga ore ve. "Nahã ti ji ġa pokokatui kiro," ei Tupana'ga ore ve.

Nurã ore imombe'ui a'ea ipyahuva'ea ġa pe Tupana'ga ra'uva ti tomongo ġa Tupana'ga pyri javo. Ore noromombe'ui Tupana'ga rembikwatijarukaragwera – kiroki garembikwatijarukaragwera Moisésva'ea pe. A'ereki a'ea e'i: "Nahanahã ti peko Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe jipi. Pejikoe'ymame hehe po ti pe hoi hahyva'ea ruvihava pype nehē," e'i Moisésva'ea rembikwatijaragwera.

Moisésva'eareheva'ea ġwendu aherembikwatijaragwera novã okokatuangave'yma Tupana'ga remimbotarimova'ea rupi. A'ero ahe hoi hahyva'ea ruvihava pype onhimongyavo. A'ereki aherembikwatijaragwera nombopopoakarukari ahe pokoge'yma. A'ero ore ei: Moisésva'ea rembikwatijaragwera ahe mondouka hahyva'ea ruvihava pype.

⁷ Tupana'ga okwatijaruka Moisésva'ea pe onhi'iġa itaperehuva rehe ikytikytiuka. Tupana'ga ikwatijarukarame gakatukatuheeta jukwahavamo ġwendy'jandy'javamo imohendy'jaheteavo Moisésva'ea rova. A'ero ahereheva'ea israelitasva'ea nonhimomiranami Moisésva'ea rova repiaheterame ojirova'ga ahe hugwi ahe imombe'urame Tupana'ga rembikwatijarukara. Igwaigwavete aherova rendy'java igwevi avuiramarūiva'ea. A'ea vehevi ahe nonhimomiranami hepiahetea rehe Tupana'ga katua jukwahavame. Tupana'ga ikatu hete ikwatijarukarame Moisésva'ea pe. Moisésva'ea imombe'urame ġwembikwatijara israelitasva'ea ndogwerojijyi reki ojeaporoġita okoe'yma Tupana'ga pyri.

⁸ Koji'i Tupana'ga katukatuheeta jukwaha hete tuhē ga nhi'iġame ipyahuva'ea rehe Cristo'ga mombe'ua rehe a'ero. A'ereki ġa Cristo'ga mombe'urame ġa pe Tupana'ga ra'uva ombopyahu ġandeaporoġita ġa mbojikoga ga rehe. A'ero po ti a'ea ġa mongoi Tupana'ga pyri avuirama nehē.

⁹ Ikatu hete Tupana'ga rembikwatijarukara Moisésva'ea pe novã ymyahūva'ea. A'ea e'i: "Tupana'ga nhi'īpo'rupave'ymame ti ġa toho hahyva'ea ruvihava pype nehē."

Koji'i hete ikatu hete Tupana'ga nhi'iġa ipyahuva'ea rehe Cristo'ga mombe'ua. A'ereki onhi'iġame ga rehe ga gwa'uva mbuhurukari nhande pyri nhande derekote'varuhua momboa nhande hugwi nhande mongokatuavo. ¹⁰ Koji'i hete tuhē ikatu hete Tupana'ga nhi'iġapyahua garembikwatijarukaragwera hohe. Ganhi'iġapyahua katuhetea ombogwe garembikwatijarukaragwera katua. ¹¹ Garembikwatijarukaragwera ikatu avuiramarūiva'ea. Koji'i hete ikatu hete avuiramava'ea ganhi'iġapyahua.

¹² Nurã orojikoga ġwaramo Tupana'ga nhi'iġapyahua rehe ore imombe'ukatui a'ea ġa pojihuve'yma tokwaha hete ti ġa avuiramava'ea javo. ¹³ Moisésva'ea ja rūi ore reki imombe'urame a'ero. Imombe'urē Tupana'ga rembikwatijarukara Moisésva'ea ojovapia tapy'ynhapi-ra pyvō jireheve'ġa tajirepiagyme javo. A'ero ahereheva'ea ndokwahavi aherova rendy'java gweva ahe hugwi a'ea ko avuiramarūiva'ea jave'yma. ¹⁴ Ndoki aheakaġi pe ahe Moisésva'ea rembikwatijara monhi'iġame. Ojikoge'yma ġwaramo Tupana'ga rehe koji'i ahe ndokwahavi imonhi'iġame nahanahã Tupana'ga ei nhande ve jave'yma. Ojovapiave'ġa ja ahe reki. A'ereki ojovapiave'ġa ndokwahavi hepiakatue'yma.

Na jitehe kiromonhate aherakwepohara'ġa israelitas'ġa ndokwahavi imonhi'iġame Moisésva'ea rembikwatijara Tupana'ga nhi'iġa ymyahūva'ea. A'ereki Cristo'ga rehe ojikogame jate ġa okwaha Cristo'ga pe Moisésva'ea ei javo. ¹⁵ Kiromonhate vehevi imonhi'iġa nanani Moisésva'ea rembikwatijara ndoki ġa'akaġi pe ġa jikoge'yma ġwaramo Cristo'ga rehe. Ojovapiave'ġa ja ġa ndekoi a'ero ikwahave'yma hepiakatue'yma.

¹⁶ Kiroki ga gwerojijyi ojeaporoġita ojikoga Cristo'ga rehe nhandepojykaharete'ga rehe – gaha okwaha javo: "Cristo'ga omano ji repyga imomboa jirekote'varuhua

ji hugwi," ei ga. "Jijikoga ġwaramo Cristo'ga rehe ti ji hoi yvagi pe nehē," ei ga. Okwaha ga kiro ġa ja – kiroki ġandova hugwi ojipe'ġa ope'a tapy'ynhapira.

¹⁷ Ji'erame nhandepojykaharete'ga pe ji ei Tupana'ga ra'uva pe. A'ereki nhande jikogame nhandepojykharete'ga rehe Cristo'ga rehe ga ombopyahuuka nhandereaporoġita Tupana'ga ra'uva pe. A'ero nhande piro'yro Cristo'ga kwahave'yuma hugwi nhanderekote'varuhua hugwi no hahyva'ea ruvihava hugwi no. ¹⁸ Cristo'gareheva'ero nhande nhaporemokwahavi ġa ja kiro – kiroki ġandova hugwi ojipe'ġa ope'a tapy'ynhapira. A'ereki nhande nhandepojykaharete'ga katukatuhetea kwaha hete. A'ero nhande ikwahavame igwaigwawete ga herojijijijukari nhandereaporoġita gwa'uva pe ji javijitehe ti ġa tikatu katu hete javo.

Paulova'ea ndipopoakari; Tupana'ga ahe mbopopoaka

4 Tupana'ga pyry hete Cristo'ga mombu'uka ore ve ore pokoguka. Ore Cristo'ga mombu'ukatui jipi a'ero orojirokwa. ² Noronhinotĩ ore. Ndorokote'varuhui ore. Noromoandyandyi ore ojipe'ġa. Tupana'ga nhi'iġaatyviva'ea rūi ore imombu'ui. Ndorogwerojijyi ore ganhi'iġa. A'itituhēva'ea ore imombu'ukatui Tupana'ga nhi'iġa kwahavuka ġandovaki. Nahā ore rekoi ikwahavuka orokokatuavo ġa pe nhaporemokwahavi javo oyvyteri pe nehē: "Paulo'ġa omombu'uka a'itituhēva'ea," e po ti ġa nehē.

³ Jara'ġa pe oreremimombu'ea onhimiva'ea – kiroki ġa oho hahyva'ea ruvihava viara rupi. Ġa pe jate onhimi. ⁴ Ndojikogi ġa Cristo'ga rehe heroviare'yuma oreremimombu'ea. A'ereki okote'varuhuve'ġa pojykhara'ga Satanás'ga, ga ndokwahavukari pyryva'ea mombu'ea ġa pe tombokojahuyme ti ġa'akaġi pe javo. Omondomondo ga ġa ġwemimbotarimova'ea rupi yvya koty. Ndoki ġayvyteri pe a'ero Cristo'ga katukatua mombu'ea. Gaha okwahavuka Tupana'ga nhande ve Cristo'ga. ⁵ Noronhimombu'ui ore. Jesus Cristo'ga ore oromombu'ea ko nhandepojykaharete'ga javo. Jesus'gareheva'ero ġwaramo ore pe pokopokogi ga mombu'gwovo pe me.

⁶ Ymyahū japorame yvya yvaga reheve Tupana'ga ei hako: "Tokojahu kiro ypytuna pyteri pe." A'ea Tupana'ga ei hako. A'ero kojahuro. Aġwamo ga jitehe ombokojahu nhaneakaġi pe imbopyahuavo nhandereaporoġita ikwahavuka okatukatua nhande ve Cristo'ga kwahavukarame nhande ve. A'ereki Cristo'ga okwahavuka Tupana'ga katukatua nhande ve.

⁷ Ore Cristo'ga mombu'urame ore ko itujuga apopyra ja – kiroki gwereko mbatepyryva ipype. A'ereki itujuga apopyra ndipopoakari ohaġe'yuma ġwaramo. Ore na jitehe ndorepopoakari pyryheteva'ea mombu'gwovo katu Cristo'ga mombu'gwovo katu. Tupana'ga ki a'e te ore mbopopoaka ore pojykhavo. Nurā ore Cristo'ga mombu'ukatui ojipe'ġa pe. A'ero ġa ei: "Tupana'ga popoakahetea opoko Paulo'ġa. Nurā Paulo'ġa Tupana'ga nhi'ĩpo'rupavi Cristo'ga mombu'ukatua nhande ve," ei ġa.

⁸ Tupana'ga arōe'ŷve'ġa ombuhu hahyparavuhuva'ea ore ve jipi tomombu'urame ti ġa Cristo'ga javo novia. Emo ġa nomombigi oreremimombu'ea. A'ereki ore Cristo'ga mombu'urame jitehe. Oroko tehe ore jipi marā po ti nhande rekoi javo novia. Emo Tupana'ga ore pokojipi nahā ti pe ndekoi javo. ⁹ Otiruahūro ore ve ġa ndekote'vate'vari okookovo ore rehe novia. Emo Tupana'ga ndorerejari ġapo pe. Tomano ti ġa javo novia ġa ore mbote'varuhui. Emo ore noromanoi oropo'ama'java. ¹⁰ Nane'yumi ore manoi ġwerĩ nhandepojykaharete'ga ja Jesus'ga ja. A'ereki ga'arōe'ŷve'ġa ore juka pota no novia. Emo Jesus'ga ndorejukaukari ġa pe. A'ereki ga oko ore pyri. Nahā Jesus'ga ore pokogi tokwaha ti ġa jikwerava'java javo.

¹¹ Aġwamo ġa ore juka pota novia ore Jesus'gareheva'ero ġwaramo. Ore ve tiruahūro jipi. Emo Jesus'ga noremomanoukari tokwaha ti ġa jikwerava'java javo. A'ereki ore repiagame ġa e'i: "Jesus'ga ko oko reki Tupana'ga pyri Paulo'ġa pokoga ġa mongovo Tupana'ga pyri no," ei ġa.

¹² Ore Jesus'ga mombu'urame ġa ore juka pota. Emo oreremimombu'ea pemongoaġwama Tupana'ga pyri. A'ereki pe oreremimombu'ea rendu katu.

¹³ Tupana'ga rembikwatijarukara omombu'ea ahe'eagwera hako. E'i:

"Ajiko ji Tupana'ga rehe.

Nurā ji ga mombu'ui,' ei ahe," e'i ikwatijaripyra hako.

Na jitehe ore jikogi Tupana'ga rehe. Nurā ore ga mombu'ui ojipe'ġa pe. ¹⁴ A'ereki ore orokwaha hete nhandembogweravaġwama. Tupana'ga ombogwera nhandepojykaharete'ga Jesus'ga hako. Nhande jikoty'aro ġwaramo Jesus'ga pavēi ti Tupana'ga nhande mbogweravi nehē no. A'ero ti ga ore mboukwahavi pe ndeheve nehē.

¹⁵ Pe ndepyga reki ore nhimomiranami hahyva'ea pe Cristo'ga mombu'gwovo. A'ereki ore ga mombu'urame pe me pejiko pe ga rehe. A'ero Tupana'ga imomburyvi pe me. Igwaigwawete ti ġa nde'yjuhuro nehē – kiroki ġa ojiko ga rehe garemimomburyva kwahava no. A'ero igwaigwawete ti ġa nde'yjuhuro – kiroki ġa Tupana'ga mbohete hete ndepyry hete nde javo.

Xajiko Jesus'ga rehe imboha'eva nhanderuhava yvagi pe

¹⁶ Ore Cristo'ga mombu'uka katu jipi a'ero orojirokwa. Igwaigwawete ore ymyahūramo oropopoakare'ŷre'ymamo jipi novia. Emo orereaporoġita igwaigwawete Tupana'ga imbopyahui jipi imbopopoakara'jara'java. ¹⁷ Ġa imbuhurame hahyva'ea ore ve kiro ore ei: Ndahahyhetei novia. Kotihĩ po ti ipigi ore hugwi, oro'e ore. Hahyva'ea rehe ti Tupana'ga imomburybyryvi ore ve yvagi pe nehē ore mongovo ojipyri avuirama nehē. Nurā aġwamova'ea hahyva'ea Tupana'ga remimomburyvaġwama. Koji'i hete ranuhū ti garemimomburyva ore ve hahyva'ea hohe! Ikatu hete hete ti ore ve avuirama nehē.

¹⁸ Nahā ore ei. A'ereki ore toromondo orereaporoġita yvagi'peva'ea rehe pyryva'ea rehe imohina. Noromon-

doi ore orereaporoğita avova'ea rehe hahyva'ea rehe imohine'yama. Nimbegwei po ti avova'ea momina hahyva'ea nehë. Yvagipeva'ea po ti namominağwami pyryva'ea nehë.

5 Nahã ore ei. A'ereki ore orokwaha nhanderuhavağwama yvagi pe. Avo yvya koty nhande xakoahi'vi. Po nhande manoi nhande ve Tupana'ga gwereko yvagi pe nhanderuhava – kiroki a'ea Tupana'ga oapo nhande ve avuiramava'ea. Pevo ti nhande rui avuirama nhanemanoe'yama'java nehë. ² Nhanderekorame yvya koty nhande ndiavy'ahetei xaju pota hete nhande yvagi pe nhanderuhava pype javo.

³ Nhanderuvame nhanderuhava pype yvagi pe nhande tireko a'ea jipi. ⁴ Avo yvya koty nhanderekohi'virame nhande rekoveveuhui. A'ereki nhande xaju pota nhanderuhava pype yvagi pe. Ndia'ei reki nhande: Ndiapopotara'javi avo xamano javo. A'ea rui nhande ei. Nhande manoe'ymame vehevi pyry nhande hoi yvagi pe nhandekovo avuirama nehë. A'ea nhande ipotari.

⁵ Tupana'ga tuhë opota hete a'ea jitehe nhanderuva yvagi pe ojipyri. Nurã ga nhande mboavujikweri. Ombuhurukaripe ga gwa'uva nhande ve. Nahã ga ikwahavukari nhande ve nhanderuhavağwama ojipyri.

⁶ Nurã nhande roryhetero jipi. Avo yvya koty nhanderuvame, Cristo'ga rovokie'y nhandepojykaharete'ga rovokie'y nhande rekoi a'ero. A'ea ore orokwaha.

⁷ A'ereki nhande ndihepiagi ga kiro novã. Emo nhande xajiko ga rehe. ⁸ A'ea'ja ji pe me a'ero: Nhanderory hete nhande. A'ereki nhande tipota hete nhandehoağwama Cristo'ga pyri. Nurã pyry nhande ve nhanemanoa. Nhanemanorame ti nhande hoi yvagi pe nhandejupa nhandepojykaharete'ga pyri nehë.

⁹ Nurã ore jirokwari ga nhi'ipo'ruavo jipi tonhimohë hete ti ga nhande rehe javo. Ore rekorame yvya koty na jitehe ore rekorame yvagi pe ore ga monhimo-hëhetepotari orojihe. ¹⁰ A'ereki Cristo'ga ikwepykara'ga nhande ve. Xaho pa ti nhande Cristo'ga rovai pyteri pe nehë tokwepy ti ga nhande ve nanani nehë. Po nhande rekote'varuhui avo yvya koty, a'ero ti ga ikwepygi imbuhua hahyva'ea nhande ve nehë. Po nhande rekokatui yvya koty, a'ero ti ga ikwepygi imbuhua pyryva'ea nhande ve nehë.

Ahereaporoğitapyahua

¹¹ A'ero ore ikwahavi nhandepojykaharete'ga nhi-mombojya ga omondo hahyva'ea okote'varuhuve'ğa pe javo. A'ero ore ga mombe'ukatui ojipe'ğa pe tomomboruka ti ğa ga pe okote'varuhua javo. Tupana'ga orereaporoğitakatua kwaha hete. Po pe orereaporoğitakatua kwahahetei pejiyvyteri pe no, a'ea pyry ji ve.

¹² A'ea pe ore erame po pe ei: "Kiro Paulo'ğa nhimbohetea'javi ojikwahavuka nhande ve," pe'ji po pe pejiyvyteri pe. Noronhimbohetehe reki ore javo pe me. Oro'e ore pe me pejoryjory ti ore rehe javo. Igwete po ti pe ore mombe'ukwahavi ore repyga ğa pe – kiroki ğa onhimbohete tehe orepory hete ore javo. Emo ğa hea-

poroğita te'varuhu reki. ¹³ Ojipe'ğa e'i: "Paulo'ğa ndokwahavi heagwryve'ğa ja Cristo'ga mombe'gwombe'gwovo jipi," ei ğa novã. Emo nahã ore rekoi Cristo'ga mombe'gwombe'gwovo timbohoryory ti Tupana'ga javo.

Ojipe'ğa e'i: "Onhimbovyvy Paulo'ğa ikwahaheteavo gweaporoğitakaturu Cristo'ga mombe'ukatuavo," ei ğa. Oronhimbovyvy tuhë ore Cristo'ga mombe'gwombe'gwovo pe me tipoko ti ğa ikwahavuka ğa pe javo. ¹⁴ A'ereki Cristo'ga nhande arõ hete. Nurã ore ei: Cristo'ga remiarõa ğwaramo timombe'u tuhë nhande Cristo'ga ojipe'ğa pe. A'ereki ore orokwaha hete gamanoa yvyakotyve'ğa ndepykavamo. A'ereki ğa ndekote'varuhuro ğwaramo Tupana'ga e'i: "Omanomba ti ğa ogwovo hahyva'ea ruvihava pype a'ero nehë," ei ga. Cristo'ga ki a'e te e'i: "Jihi ojipejiva'ero ti tamano ğa ndepypava imombo ğa ndekote'varuhua ğa hugwi tohopavyme ti ğa hahyva'ea ruvihava pype javo."

Nurã ore ei: Cristo'ga yvyakotyve'ğa ndepypavi omanomo. Nurã gamanoa kwahyro ğa ndehe nhaporem, oro'e ore. ¹⁵ Cristo'ga omano yvyakotyve'ğa ndepypava toko ti ğa nhiremimbotarimova'ea rupi a'ero javo – kiroki ğa ombopyahuuka ojeaporoğita ga pe. Tokoa'javyme ti ğa ğwemimbotarimova'ea rupi kiro javo Cristo'ga ğa ndepygi omanomo okwerava'java, oro'e ore.

¹⁶ Nurã orojikogirë Cristo'ga rehe ore ndoro'etehea'javi ojipe'ğa pe ikwahave'ymame ğandeaporoğita. Ymya ore etehyppyi Cristo'ga pe no ga ko yvyakotyva'ea jate javo. Orojikogirë ga rehe ore ndoro'ea'javi a'ea ga pe. ¹⁷ A'ero ji ei: Cristo'ga pavëi ğa jikoty'arame ğandeaporoğita ipyahu. Ğandeaporoğitate'varuhua opi. Pehendu ti! Ğandeaporoğita ipyahu!

Na Tupana'ga nhiarõukari pe me imbopyahuavouka pendeaporoğita

¹⁸ Tupana'ga ombopyahu nhandereaporoğita imombiga nhandereaporoğitate'varuhua. Gaha omondo Jesus Cristo'ga yvya koty javo ga pe: "Yvyakotyve'ğa ndojikoty'ara'javi ji pavëi ji arõ'e'yma. Emano ti ğa ndepygga. A'ero ti ji nhiarõukari ğa pe nehë," ei ga. Cristo'ga manoro ğwaramo Tupana'ga nhiarõukari nhande ve. A'ero nhandejikoty'ari ga pavëi ga aramo.

A'ero Tupana'ga ei ore ve: "Ji mombe'u ti ojipe'ğa pe kiro," ei ga. "Pe'ji ti ğa pe nhaporem: 'Na Tupana'ga nhiarõukari pe me imbopyahuavouka pendeaporoğita.' A'ea ti pe'ji ğa pe ğa mbojikoty'a ji pavëi," ei Tupana'ga ore ve. ¹⁹ A'ereki Cristo'ga manoro ğwaramo yvyakotyve'ğa pe Tupana'ga onhiarõuka ğa pe imombo ğandekote'varuhua henonha'jave'yma ikwahava'jave'yma. "A'ea ti pemombe'u ğa pe," ei Tupana'ga ore ve.

²⁰ Cristo'ga repykaramo ore rekoi. A'ereki Tupana'ga omombe'uuka ore ve. Ga e'i: "Pe'ji ti ğa pe: 'Pehendu katu ti'," ei ga. Cristo'ga repykaramo ore ehetei a'ero: Na Tupana'ga nhiarõukari pe me imbopyahuavouka pendeaporoğita. ²¹ A'ereki Cristo'ga ndokote'varuhuan-

gavi'i'ive'ga, ga pe Tupana'ga gwerekouka nhanderekote'varuhua nhande repyga. A'ea ga herekoukari Cristo'ga pe Cristo'gareheve'ga ti togwereco jipyryva javo.

6 Tupana'ga moiruamo ore ehetei pe me a'ero: Tupana'ga pe arõ hete imombyryva pe me. Peko hete ti gapyryva rehe pejikokatuavo a'ero tomombyryteheyme ti ga pe me. ² A'ereki Tupana'ga e'i ikwatijaru-ka hako:

“Oho nhiremimombyryhava japiavo.

A'ero pe erame ji ve ji pe nenduvi pe mombyryva.

Oho nhirembipokohava japiavo.

A'ero ji pe pokogi imomboia pendekote'varuhua pe hugwi.”

A'ea Tupana'ga ei hako.

Pehendu ti! oro'e ore. Aḡwamo tuhẽ Tupana'ga pe mombyrypotahetei. Aḡwamo tuhẽ ga pe pokopota-hetei imombopota pendekote'varuhua pe hugwi, oro'e ore.

Paulova'ea oko katu tiruahũrame ahe ve

³ Oroko katu pota ore jipi te'ite'varuhuyme ti ḡa ore Cristo'ga mombe'urame. Po ti ore rekote'varuhui, a'ero po ti ojipe'ḡa ei nehẽ: “Omombe'u tehe Paulo'ḡa Cristo'ga nhi'iḡa. A'ereki ḡa vehevi ndokoi ganhi'iḡa rupi okote'varuhua. Tiroviaryme ti ḡanemi-mombe'ua a'ero,” e po ti ḡa a'ero nehẽ.

⁴ Nane'ymi ore rekokatupotari te'i katu ti ḡa ore ve javo. “Tupana'ga pe Paulo'ḡa poravykyi,” e'i katu po ti ḡa a'ero nehẽ.

Oronhimomirana ore tiruahũheterame ore ve. Oronhimomirana ore hahyrame ore ve no. Ite'varuhurame ore ve no ore oronhimomirana. ⁵ Ore nupanupã ḡa. Ore mongi tehe ḡa cadeia pype. Ojatykatyka ḡa ore ve onhimboahiheteavo ore rayvaheteavo. Nane'yne'ymi ore poravykyhetei Tupana'ga mombe'gwombe'gwovo. A'ero ore ndorokikatukatuui ppytunimo. Ore ndoro'uro'ui no. A'ea rupi nhaporemõ ore rekokatui oronhimomiranama tikwahavuka ti ḡa pe nhandeporavykyia Tupana'ga pe javo.

⁶ Orereaporoḡita pyry ore orokokatuavo ikwahavuka ḡa pe oroporavykyia Tupana'ga pe. Orokwaha hete ore Cristo'ga mombe'ua. Ndorohaykai ore ojipe'ḡa ḡa ndekote'varuhurame ore ve. Oroko katu ore ḡa pe. Nahã ore rekokatui oronhimomiranama tokwaha ti ḡa oreporavykyia Tupana'ga pe. Tupana'ga ra'uvapyryva ore poko ore poravykyrame Tupana'ga pe. Oroarõ hete ḡa. ⁷ Ore a'itituhẽva'ea mombe'u Cristo'ga mombe'gwovo. Jukwaha Tupana'ga popoakara ore pokoga. Tupana'ga ore mombyry. A'ero ore Cristo'ga mombe'ui ḡa pe. Ore orojiko hete Tupana'ga rehe ḡa ete'varuhurame ore ve. A'ero ḡa ikwahavi oreporavykyia Tupana'ga pe.

⁸ Ojipe'ḡa e'i katu ore ve. Ojipe'ḡa e'i te'varuhu ore ve. Ojipe'ḡa ore mbotegwete. Ojipe'ḡa ore mbohete. Ojipe'ḡa e'i ore ve Paulo'ḡa i'mbe ahe moandyandyita javo novã. Emo ore oro'e katu reki a'itituhẽva'ea mombe'gwovo. Jukwaha a'ero oreporavykyia Tupana'ga

pe. ⁹ Ojipe'ḡa e'i ore ve okoteheve'ḡa ko Paulo'ḡa javo. Emo ojipe'ḡa ore kwaha hete reki Paulo'ḡa oporavykyi Tupana'ga pe javo. Oromano gweregwerevi ore. Emo ore orokoji reki. Ore nupanupã ḡa. Emo ḡa ndorejukai reki.

¹⁰ Ndorovy'ari ore novã. Emo oreroryrory ore jipi orojikoty'aro ḡwaramo Cristo'ga pavẽi. Norembateri'i'i ore. Emo ore oromombyry reki ḡa pe ḡa mbojikogukarame ga rehe. A'ereki ḡa jikogame ga rehe Tupana'ga omombyry hete ḡa pe. Ndorogwerekoi ore mbatera. Emo Tupana'ga omombyry pa ore ve.

¹¹ Pe me Corintopeva'ea pe ore imombe'upavi orereaporoḡita ikwahavuka pe me. A'ereki ore opoarõ hete. ¹² Ore opoarõ pota ikwahavuka orereaporoḡita pe me. Emo pehe ko norearõpotari ikwahavukare'yma pejeaporoḡita. ¹³ Kiro ji nhi'iḡi pe me penduva'ḡa ja. Pejipy ti ore arõheteavo!

Tapejihe'ari ti Tupana'ga arõ'e'ḡve'ḡa ndehe

¹⁴ Tapejihe'ari ti Tupana'ga arõ'e'ḡve'ḡa ndehe pejogwerekoe'yma ḡa pavẽi. A'ereki tegwete okokatuve'ḡa jihe'akatuva okote'varuhuve'ḡa ndehe. Na tuhẽ! Kojahua ndojihe'ari ppytuna rehe. Na jitehe heaporoḡitapyahuve'ḡa ndojihe'akatuvaḡwami te heaporoḡitavate'varuhuve'ḡa ndehe. ¹⁵ Na tuhẽ! Tegwete ḡajogwerekokatua Cristo'ga Diabo'ga pavẽi. Cristo'gareheve'ḡa ndeaporoḡita ko Cristo'gareheve'ḡarũive'ḡa ndeaporoḡita atyvi.

¹⁶ Tupana'ga mbohetehava pype ndogwerekoi ha'angava – kiroki a'ea pe ḡa e'i oreremimbohetehara. A'ereki a'ea ndojogwerekokatui Tupana'ga pavẽi. A'ereki pevo Tupana'ga ruvi jipi. Gareheva'ero nhande tuhẽ xako Tupana'ga mbohetehavamo avuiramave'ga mbohetehavamo. Nhandepyteri pe ga ruvi no. A'ea pe tuhẽ Tupana'ga ei javo hako:

“Aju ti ji ḡa pyri jitekovo ḡapyteri pe.

Jihi po ti ḡa ji mbohetei nehẽ.

Oko ti ḡa nhinhi'iḡarupiva'ero nehẽ,” ei Tupana'ga hako.

¹⁷ Nurã nhandepojykaharete'ga Tupana'ga ei onhi'iḡarupive'ḡa pe hako:

“Pejipe'a ti ḡa hugwi pejipohia ḡa mbopogwee'yma – kiroki ḡa ndojikogi ji rehe.

Tapekoi'i'i ḡandekote'varuhua rehe.

A'ero ti ji ei pe me nehẽ: ‘Hepejijo ji pyri’,” ei Tupana'ga hako.

¹⁸ “Ji ti ako penduveteramo a'ero nehẽ.

Pe ti peko jira'yramo nehẽ,” ei Tupana'ga hako.

Ga ko ḡapojykaharetero ojipe'ḡa hohe ḡa mondomondopava onhi'iḡa rupi.

7 Tupana'ga e'i a'ea nhande ve no. Nurã ti xapohi pa nhanderekote'varuhua hugwi: kiroki nhandera'oa mbote'va, kiroki nhandereaporoḡita mbote'va no. A'ea ore ei pe me oreremiarõa pe. Tikwaha nhande Tupana'ga popoakara gapyryva reheve. Nurã ti xako pa garemimbotarimova'ea rupi nhandekokatuaivo.

Horyory Paulova'ea Corintopeva'ea rehe

² Peko ti ore rehe ore arõheteavo. A'ereki ore ndorokote'varuhui pe me. Nopombote'varuhui ore. Nopomoandyandi ore no. ³ A'ea pe ji erame ji nda'ei pe me: Pe'e te'varuhu pe ore ve. A'ea ji nda'ei. A'ereki ji a'e jipe pe me ko: Opoarõ hete ore. A'ero po ti ore jikoty'ari pe pavēi nehē nhande manorame nehē. Nhande manoe'ymame na jitehe nehē no. ⁴ Ajiko hete ji pe ndehe ġa ji arõ hete javo. Opombohete ji. Penoġatu pe jipy'a ji mbohoryheteavo kiro tiruahūrame vehevi ore ve.

⁵ Ore rurame Macedõniapeve'ġa gwyrri pe orepy'a ndukatui. A'ereki nane'ymi tiruahū ore ve. Ġa ore rayvayva. Oko tehe orepy'a no. ⁶ Emo Tupana'ga onoġatu ovy'are'ŷve'ġa py'a jipi. A'ero ga onoġatu orepy'a ore mbohoryva Tito'ga mbuhua ore pyri. ⁷ Garuro ġwaramo orepy'a rukatui kiro. Garemimombe'uro ġwaramo orepy'a rukatui no. A'ereki ga pe mombe'ujavo: "Corintopeve'ġa jipy'a noġatu," ei ga. "Ġa nde repiaga'u hete," ei ga ji ve. "Ndovy'ari ġa ore Paulo'ga mongoveveuhu javo," ei ga. "Oko hete ġa nde rehe ovavagahiva nde rehe," ei ga ji ve pe mombe'gwovo. Ganhi'iġa renduvame koji'i ji roryoryvamo.

⁸ A'ereki ji akwaha kiro pepohira pejikote'varuhua hugwi. A'ereki pe pepohi pejikote'varuhua hugwi imonhi'iġame nhirembikwatijari pyra – kiroki a'ea ji akwatija nhinhi'iġahyavo pe me ikwehe. Nhirembikwatijari pyra imondoi hahyva'ea pe me heikwehe. Ikwahavame ji rekoveveuhuna'ēi. A'ereki jiyvyteri pe ji a'e: Maraname ji akwatija nhinhi'iġahyavo ġa pe? Emo avuirama rūi reki hahy pe me. Ndakoveveuhua'javi ji kiro. A'ereki hahyrame pe me pe pekoveveuhu pejikote'varuhua rehe. A'ero pe pohiri jugwi pejikovo Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe. Ndajiroryvi reki ji hahyro ġwaramo pe me. Emo pejikote'varuhua hugwi pe pohiro ġwaramo ji roryhetero. A'ereki a'ea pyri reki pe me. Nurã ji ei: Ndorokote'varuhui ore pe me ikwati-jarame pe me ikwehe.

¹⁰ A'ereki pejikote'varuhua rehe pevy'are'yma ġwaramo pe pepohi jugwi pejikovo Tupana'ga remimbotarimova'ea rupi. A'ero pe ndapekoveveuhuaġwami pejikote'varuhua mombora rehe. Yvagi pe po ti pe hoi nehē imomborukaro ġwaramo pejikote'varuhua Tupana'ga pe. Ojipe'ġa ki a'e te ġa ndekoveveuhutehei. A'ero ġa ndopohiri jugwi onhimondovo hahyva'ea ruvi-hava pype.

¹¹ Pehepia ti pejeaporoġita jirojijyja pevy'are'ymame pejikote'varuhua rehe pejikovo Tupana'ga remimbotarimova'ea rupi. A'ero pe penhimbovyvy kiro. Pe pejirokwa pota pejikokatuavo pejivavagahiva pejihe kiro. Penhimonha'nga pe pejikote'varuhua gwera rehe. Pekihyji pe tiruahū po ti ore ve a'ero nehē javo. Pe ji repiaga'u hete pe ji arõheteavo. Pemondo pe hahyva'ea pepyteripeve'ga pe topohi ti ga okote'varuhua hugwi javo. Nahanahã pe pehepiuka pa ore ve a'ero pejipohira pejite'varuhua hugwi.

¹² Akwatija ji pe me nhinhi'iġahyavo pepyteripeve'ga ti topohi okote'varuhua hugwi javo ikwehe. Akwatija ji pe me tapemohiġatu ti ga pe no javo. Ga pe ji ei – kiroki ga pe ga okote'varuhu. Koji'i hete reki ji epotari ikwatija pe me tapekwaha ti pe'aġatarahiva ji rehe javo. Nurã Tupana'ga ji repiagame ji ikwatijari pe me heikwehe. ¹³ Ore pendeaporoġita rorojijyja kwahavame pyri hete orepy'a.

Koji'i hete ore roryoryvamo Tito'ga roryva rehe no. A'ereki gapy'a u katu pe ndehe. A'ereki pe nhaporemopevy'a hete ga rehe ore reheve. Pe pembohory ga ga vahemame pe pyri heikwehe.

¹⁴ Gahoa renonde pe pyri ji pe mombe'ukatui ga pe pe mboheteavo oko pota ġa Tupana'ga remimbotarimova'ea rupi javo ga pe ikwehe. Na tuhē pe ndekoi ga vahemame pe pyri heikwehe. A'ero ji poyjahetero. Nane'ymi ore imombe'ukatui a'itituhēva'ea pe me. Na jitehe ore imombe'ukatui a'itituhēva'ea pe mombe'urame Tito'ga pe pe mboheteavo.

¹⁵ Tito'ga pe arõhetei ikwahava pendekokatua ojapyakavo pe ndehe. A'ereki pe nhaporemopehendukatu ganhi'iġa pejipohia pejikote'varuhua hugwi. Pejikoveveuhua pejikote'varuhua rehe pe pejikoty'a pota ga pavēi ga vahemame pe pyri. ¹⁶ A'ea kwahavame ji roryoryvamo jijikoga tuhē pe ndehe pe ndekoro ġwaramo Tupana'ga nhi'iġa rehe.

Pejirokwa ti imondovo Judéiapeve'ġa pe, ei ahe

8 Oreirūramo ko pe, oro'e ore pe me pejikoga ġwaramo Cristo'ga rehe ore ja. Kiro ore ikwahavukari pe me. Macedõniapeve'ġa gwyrripeve'ġa pe Tupana'ga remimombyryva ġwaramo ġa imondoi oitam-bere'ia – kiroki ġa ojiko Cristo'ga rehe onhimono'oġa tihendu ti Tupana'ga nhi'iġa javo. ² Tiruahū hete ranuhū ġa pe ikwehe novia. Emo ġa ndoryndoryhetero reki. Nimbateri hete ġa oporia'iro novia. Emo ġa imondohetei reki oitambere'ia ojipe'ġa pe toropoko tuhē ti ġa javo. "A'ereki ġa koji'i iporia'i ore hohe imbatere'yma," ei ġa ikwehe.

³ Akwaha tuhē ji ġanemimondoa. Nahã ġa ja'roja'rogi oitambere'ia imondovo: Kiroki ġa ndahe'yiva'ea rereko – ġahã omondo'i. Kiroki ġa koji'iva'ea rereko – koji'i ġa imondoi a'ero. Omondo hete tuhē ġa ore monhimomby'avo. Marã ġa omondo hete herekoe'ymame? oro'e ore.

Ġwemimbotarimo ġa imondoi. Ore ndoro'ei ġa pe. ⁴ "Na ore imondoi ojipe'ġa pavēi nhaneirū'ġa pe Tupana'ga remimo'ēhara'ġa pe," ei ġa ore ve imon-dopotaheteavo. "A'ereki ahã ġa pe ogwyrri pe Judéia pe. Peroho ti ġa pe a'ero," ei Macedõniapeve'ġa gwyrripeve'ġa ore ve ikwehe.

⁵ Oronhimomby'a ore ġandekokatua rehe. A'ereki Tupana'ga remimbotarimova'ea rupi okovo ġa e'i ypy Cristo'ga pe nhandepojoykaharete'ga pe ore po'ru ti javo. Aerē Tupana'ga ipotaro ġwaramo ġa ei ore ve no ore po'ru ti javo. Nahã Macedõniapeve'ġa gwyrripeve'ġa ei oporavykypota Tupana'ga pe ore ve no.

⁶ A'ero ore Tito'ga mondopotari pe pyri. A'ero ore ei Tito'ga pe ikwehe: Ehoa'ja ti Corintopeve'ġa pyri itambere'ia imono'oġuka ġa pe no. A'ereki ymyahū ġa omondo pota no nhaneirū'ġa pe imbatere'ġve'ġa pe nde ġa momb'e'urame ġa pe, oro'e ore Tito'ga pe ikwehe.

Kiro ga hoa'javi pe pyri ipyhyga itambere'ia pe hugwi imono'ono'oġukapava. A'ero ti pehe Macedōniapeve'ġa pavēi Judēiapeve'ġa pokogi itambere'ia mondovo ġa pe imombyryva nehē.

⁷ Pejiko hete pe Tupana'ga rehe. Penhi'ī kwaha hete pe Cristo'ga momb'e'ukatuavo gamombe'ua kwaha-heteavo. Pejirokwa hete pe peporavykyavo Tupana'ga pe. Pe ore arō hete. Nahanahā pe ndekohetei ojipe'ġa hohe pa. Na jitehe ti pejirokwa hete imombyryva ojipe'ġa pe no imondovo katu itambere'ia Judēiapeve'ġa pe.

⁸ Nanhi'iġahyi ji pe me pemondo tuhē ti jave'yma. Pyry po pe imonoi hamo, a'e ji. Amombe'u ji pe me Macedōniapeve'ġa nemimondopotara ko. A'ereki ji a'e jivytyeri pe: Henduvame po ti Corintopeve'ġa imondopotari na jitehe nehē no. A'ero po ti ji ikwahavi ġanemiarōhetea nehē, a'e ji jivytyeri pe.

⁹ A'ereki pe pekwha tuhē Jesus Cristo'ga remimombyryva nhandepojykharete'ga remimombyryva ga nhande arōhetero ġwaramo. Jypya ga huvihavamo oko yvagi pe Tupana'ga pyri okovo Tupana'ga katukatua pyteri pe pyryva'ea herekopava. Gwereco pa ga hako novā. Emo ga opohi pa jugwi ua avo yvya koty onhimongovo okoteheva'ero nhande ja. A'ero ga manoi nhande repyga toho ti ġa yvagi pe herekopava nehē javo. Pekwha pe Jesus Cristo'ga remiarōhetea ga javijitehe ti tiarō hete ojipe'ġa a'ero javo.

¹⁰ Kiro jireaporoġita pe me nahā ti pemondo nehē javo. Ereki pe ypy pemondo pota itambere'ia nhaneirū'ġa pe Judēiapeve'ġa gwyrive'ġa pe heikwehe. A'ea rupi pe imono'oġi a'ero. Emo pe nape-mono'ombavi reki. Nurā kiro jireaporoġita ko nahā: Pyry hete pe imono'ombavi kiro, a'e ji.

¹¹ Pemondo pota pe heikwehe. Na jitehe kiro a'ero. Pejirokwa ti imono'ombava toromondo ti imbatere'ġve'ġa pe javo. Kiroki a'ea pe pereko – a'ea ti peja'ro imono'oġa ġa pe. Po pe pereko he'yjuhuheteva'ea, a'ero ti pemono'ō he'yiva'ea. Po ndahe'yiva'ea pe pereko, a'ero ti pemono'o'ngi. ¹² Po pe imondopotari ġa pe, a'ero pyry Tupana'ga pe penemimondoa. A'ereki penemimondopotara rehe Tupana'ga onhimohē. Nurā ji ei: Pemondo katu ti peitambere'ia ġa pe. Herekrame ti peja'ro pota imondovo ġa pe a'ero. Pe herekoe'ymame Tupana'ga nde'i reki pe me embuhu jave'yma.

¹³ Tapemondopavi ti pejihugwi imbatere'ġve'ġa pe, a'e ji. Po ti pe imondopavi nehē, a'ero po ti imbatere'ġve'ġa gwereco pa pe herekoe'ymame nehē.

¹⁴ Ojogwetakwera'ja ti ġa pe pavēi, a'e ji. Aġwamo reki pe herekohetei. Peja'ro ti mo ġa pe a'ero kiro. A'ero ti ġa kiro herekoi. Aerē po ti pe ndaperekoa'javi nehē. A'ero ti ġa jipygi imbuhua pe me ġa herekoheterame

nehē. A'ero po ti pe herekoi nehē no. Nahā ojopokogame ahe nhaporemo herekoi jipi a'ero.

¹⁵ A'ea pe Tupana'ga rembikwatijarukara i'ei o'erame: “Kiroki ġa omono'ō he'yjuhuva'ea – ġa ndogwerekoi hembyruera. Kiroki ġa omono'ō ndahe'yiva'ea – ohy reki ġa ndehe.”

Titova'ea oho pota imono'ōpokoga

¹⁶ Tupana'ga rehe ore roryroryvamo ndepyyry hete nde javo ga pe. Nahā ore ga mbohetei. A'ereki ga pe pokopotaruka Tito'ga pe. A'ero ore javijitehe Tito'ga pe pokopotari. ¹⁷ Ore ga mondoa'ja pota pe pyri a'ero javo ga pe. Kotihī ga ei reki: “Aho tuhē ti.” A'ereki ga tuhē oho potaripe pe pyri pe pokopotaheteavo. Nurā ġwemimbotarimo ga hoi pe pyri a'ero.

¹⁸ Kiro ore ojipe'ġa mondoi Tito'ga rupi pe pyri no. Ga ko nhaneirū'ga ojikoga ġwaramo Cristo'ga rehe. Cristo'gareheve'ġa nhaporemo ga kwaha hete pyry hete ga javo. A'ereki ga Cristo'ga momb'e'u katu katu jipi. ¹⁹ Koji'i ji ga momb'e'ui pe me kiro. A'ereki Cristo'gareheve'ġa Macedōnia pe e'i ga pe toho ti ga Paulo'ġa ndupi Judēiapeve'ġa gwyrri pe javo. Aerē po ti ga hoi ore rupi a'ero orepokohavamo ore herohorame peitambere'ia pevo nehē – kiroki penemimondoa Macedōniapeve'ġa nemimondoa no. Orogweroho ti ore imbatere'ġve'ġa pe ġa ti tombohete Cristo'ga javo. Ġa po ti e'i nehē: “Pyry hete Cristo'ga nhandepojykharete'ga. A'ereki ga ombuhuruka itambere'ia nhande ve,” e po ti ġa nehē. Orogweroho ti ore imbatere'ġve'ġa pe tokwha ti ġa nhanerembipokopotara javo.

²⁰ Orojirokwa hete ore te'ite'varuhuyime ti ġa ore ve javo. Nurā ore ei: Toho ti ga ore rupi. Ohorame ore rupi ore pokoga ti ga hepiagi ima'ema'ēkatua penemimondohetea imbatere'ġve'ġa pe nehē. A'ereki ore oro'e: Mara'ngu po ti jara'ġa ete'varuhavamo ore ve nehē javo: “Noma'eġatui reki Paulo'ġa imbatere'ġve'ġa pe imombytavo jara ojive'?” A'ea po ti ġa ei nehē, oro'e ore. Nurā ko pyry ore ve ga hoi hepiaga imombe'ukat-uavo. ²¹ A'ereki ore oromondo orogweaporoġita orokokatua rehe tokwha ti ġa a'ea javo. Tupana'ga jate rūi ti tokwha orekokatua. Ojipe'ġa ti tokwha no.

²² Kiro ore akoja'ga mondoi pe pyri Tito'ga rupi. Ġa ndupi ore ojipe'ġa mondoi no. Ga ko nhaneirū'ga no ojikoga ġwaramo Cristo'ga rehe. Irūiru'ia rehe ore ga mboporavykyvykyrame nane'yimi ga ore nhi'īpo'rupotari oporavykykatuavo Tupana'ga pe ojipe'ġa pokopokoga. A'ero ore pe momb'e'urame ga pe ga jikogi pe ndehe omondo po ti ġa imbatere'ġve'ġa pe Judēia pe nehē javo. Koji'i ga poravykypotari Tupana'ga pe kiro. A'ero ga hopotari pe pyri pe pokoga nehē.

²³ Oro Tito'ga, ga ko nhimoirūharamo oko oporavykyavo ji pavēi pe pokoga. Akoja'ġa – kiroki ġa oho ga rupi nhaneirū'ġa – ġa oporavyky katu Cristo'ga momb'e'gwovo nahā ga mboheteavouka. Oho ġa Cristo'gareheve'ġa ndepyyga.

²⁴ Tito'ġa vahemame pe pyri pemboapy ti ġa pejipyri pendoryndoryvamo ġa ndehe. A'ero po ti Cristo'gareheve'ġa Macedôniapeve'ġa ikwahavi penemiarōhetea. E'i po ti ġa no: "Paulo'ġa omombe'u katu Corintopeve'ġa mboheterame," e po ti ġa nehē.

9 Akwatija tehe ji kiro pe me itambere'ia mondoa mombe'gwovo – kiroki a'ea ore orogweroho pota Tupana'ga remimo'ēhara'ġa pe Judéia pe. ² A'ereki pe pemondopotaripe ġa pe. A'ea ji akwaha pe mboheteavo pe mombe'urame Macedôniapeve'ġa gwyrripeve'ġa pe – kiroki ġa ojiko Cristo'ga rehe. A'e ji ġa pe ikwehe: Ymya Gréciapeve'ġa gwyrripeve'ġa Corintopeve'ġa ei timondo ti itambere'ia ġa pe javo. A'ea ji ei pe mombe'gwovo ġa pe ikwehe. A'ero henduvame he'yjuhuve'ġa imondopotari no.

³ Amondo ji kiro Tito'ġa pe pyri a'ero tomono'oġuka tuhē ti ġa Corintopeve'ġa pe itambere'ia javo. A'ereki ji a'e jipe Macedôniapeve'ġa pe: Omono'ono'oġipe Corintopeve'ġa kiro itambere'ia imbatere'ŷve'ġa pe. Amondo ji kiro Tito'ġa pe pyri a'ero te'iyme ti ġa Paulo'ġa omombe'u tehe Corintopeve'ġa ore ve.

⁴ Po ti pe napemono'oġi ve itambere'ia ji Macedôniapeve'ġa nderohorame pe pyri nehē, a'ero po ti ġa ikwahavi nehē. A'ero po ti ore ndorepoyjayjari orojiko tehe ore Corintopeve'ġa ndehe javo nehē. Nda'epotari ji pepoyjayjare'ymaġwama rehe no.

⁵ Nurā jijapyakarama hehe ji ei Tito'ġa pe: Nhirūramo peho na'ē ti Corintopeve'ġa pyri ji renonde imono'ombavuka ġa pe itambere'ia – akoja pe ġa e'i toromondo ti javo, a'e ji. A'ero po ti ġa imono'oġipyra mboavujikweripei jirura renonde nehē, a'e ji ġa pe. A'ero ti ojipe'ġa ikwahavi javo nehē: "Ġa tuhē omondo hete pota imono'oġa gworygworyvamo. Ġwemimbota-rimo ġa imondoi. Ojipe'ġa nde'i ġa pe." A'ea po ti ġa ei nehē, a'e ji Tito'ġa pe ġa mondovo pe pyri.

⁶ Pehendu ti a'ero! Ojo'java'ea kiro ji imombe'ui pe me. Kiroki ga otŷ ndahe'yiva'ea koho'iapypeva'ea – ndahe'yiva'ea ga omondo ojive. Kiroki ga otŷ he'yjuhuva'ea kohouhua pypeva'ea – he'yjuhuva'ea ga omondo ojive. Na jitehe ti pe me nehē no. Po ti ndahe'yiva'ea pe imondoi imbatere'ŷve'ġa pe imondopotare'ymame nehē, a'ero po ti ndahe'yiva'ea jitehe pe me nehē. Po ti he'yjuhuva'ea pe imondoi imbatere'ŷve'ġa pe imondopotarame nehē, a'ero po ti he'yjuhuva'ea jitehe pe me nehē.

⁷ Pe napenani ti pekwaha na'ē javo pejiyvyteri pe: "Maranime po ti ji imondoi nehē itambere'ia?" Aerē ikwahavame ti pemondo akoja. Imondorame ti tapevy'are'ymuhūi nehē namondopotari tuhē ji jave'yma nehē. Imondorame ti tape'ei: "Ojipe'ga ero ġwaramo jate ji ve ji imondoi ġa pe." Tape'ei a'ea. A'ereki Tupana'ga ga arō hete – kiroki ga omondo pota gworygworyvamo imondorame. ⁸ Tupana'ga gwereko pa opopoakaramo imombyryva pe me. A'ero po ti pe herekoparavuhui jipi ahe pokopokoga nehē no.

⁹ A'ea pe Tupana'ga rembikwatijarukara i'ei o'erame: "Pryve'ga omondo katu nimbaterive'ġa pe gworygworyvamo ġa ndehe.

Nane'ymi ga gwereko imondomondovo mbatera ġa pe okokatuavo avuirama," e'i ikwatijaripyra.

¹⁰ Kiro ji ei a'ero: Tupana'ga omondo ha'ynha itŷhara'ga pe totŷ ti ga javo. Tupana'ga ombohoryoryvuka garemitymipyra ga pe no tomondo ti ga i'gwovo javo. Na jitehe ti Tupana'ga imbuhumbuhurukari pe me pe mombateruka nehē. "Nahā ti ġa herekohetei imondomondopotarame imbatere'ŷve'ġa pe okokatuavo ġa pe," ei Tupana'ga. Koji'i ti Tupana'ga imbuhumbuhurukari pe me a'ero nehē koji'i ti ġa tomondomondo ojipe'ġa pe javo.

¹¹ Na tuhē. Nane'ymi ti Tupana'ga imombyryparavuhui pe me tomondo ti ġa ojipe'ġa pe jipi a'ero javo nehē. A'ero ore herohorame peitambere'ia ġa pe ti he'yjuhuve'ġa Tupana'ga mbohetei ndepyry hete nde imbuhuruka ore ve javo. ¹² A'ereki pe imondorame Tupana'ga remimo'ēhara'ġa pe imbatere'ŷve'ġa pe ġa pe jate rūi pe imombyryvi. Tupana'ga pe pe imombyryhetei no. A'ereki he'yjuhuve'ġa ga mbohete hete ndepyry hete nde imbuhuruka ore ve javo.

¹³ Pe imondorame po ti jukwahavamo pendekoa Cristo'ga rehe. A'ereki pe pe'e jipe: "Orojiko hete Tupana'ga rehe orokovo pyryva'ea rehe Cristo'ga mombe'ua rehe." A'ea pe ei.

A'ero pe imondorame Tupana'ga remimo'ēhara'ġa pe po ti he'yjuhuve'ġa ei Tupana'ga pe ga mboheteavo nehē: "Corintopeve'ġa nonhi'itehei. Ojiko hete tuhē ġa nde rehe okoheteavo Cristo'ga mombe'ua rehe hendukatuavo nenhi'iġa. Ndepyry hete nde itambere'ia mbuhuheteukari ore ve ojipe'ġa pe nhaporemno. A'ereki nde ere'e Corintopeve'ġa pe pemondo ti ġa pe javo," e po ti Tupana'ga remimo'ēhara'ġa ga pe nehē.

¹⁴ Horyory hete ti ġa pe ndehe nehē. Nhaġata hete po ti ġa pe ndehe onhi'iġa Tupana'ga pe nehē epoko ti Corintopeve'ġa javo nehē. Onhi'iġatu ti ġa Tupana'ga pe pe nenoigatuavo pe ndepyryga nehē garemimombyryva ġwaramo pe me nehē.

¹⁵ Timbohete katu ti Tupana'ga! Gaha jate ombuhu hete kwaha. A'ereki ga Jesus Cristo'ga mbuhuruka ga momanouka nhande repyga. Tupana'ga pyry hete hete tuhē nhande ve! Nomombe'upakatukatui ahe gapyryva!

Paulova'ea ko Jesus Cristo'ga moirūharamo oko

10 Kiro ji pe moġitahetei. Jihi Paulo opomoġita. Cristo'ga oko nhyrō opyryvamo nhande ve. Ga ja ji rekopotari pe moġitarame. Pe ki a'e te pe ei ji ve: "Paulo'ga nhande pojihu okoteheavo nhanderovaki. Paivouhurame jate nhande hugwi ga niandepojihuvi onhi'iġahyavo ikwatija nhande ve." Jararamo pe ei a'ea ji ve.

² Tape'ea'javi ti nanongara, a'e hete ji pe me. Pe pigame po ti ji nanhi'iġahya'javi pe me nehē javo. A'ereki a'e jipe jiyvyteri pe: Po Corintopeve'ġa ndogwerojijyi ojeaporoġita ji rendukatuavo, a'ero po ti ji nhi'iġahyi ġa pe nhivahemame ġa pyri nehē. Nahā ji ei jiyvyteri pe. A'ereki ji akwaha nhinhi'iġahyaġwama ġa pe.

Tupana'ga ji mingo omoirũharamo. Nurã ko pyryvamo ji ei javo pepyteripeve'ãga pe – kiroki ãga e'i ore ve: "Paulo'ãga oko ãwemimbotarimova'ea rupi yvyakotyva'ero okote'varuhuavo. Tupana'ga remimbotarimova'ea rupi rũi ãga ndekoi." A'ea pepyteripeve'ãga ei ore atyvi imombe'gwovo.

ãga pe ji ei a'ero: Tape'ei ti nanongara ore ve tanhi'iãgahyyme ti ji ji rurame pe pyri nehẽ. ³ A'ereki pe pe'mbe javo a'ea. A'iti hete tuhẽ ore yvyakotyva'ero oroko. Emo oreremimbotarimova'ea rupi rũi ore rekoi. Cristo'ga ore ga mombe'ui ãga pe toromongo ti ãga garemimbotarimova'ea rupi.

⁴ Orepopoakarimo rũi ore oromombe'u Tupana'ga nhi'iãga yvyakotyva'ero. Tupana'ga popoakarimo ore ganhi'iãga mombe'ukatui toromongo ti ãga garemimbotarimova'ea rehe. Tupana'ga popoakarimo ore imombigi okote'varuhuve'ãga ndeaporoãgitate'varuhua – kiroki ãga nombojikogukari ojipe'ãga Tupana'ga rehe. ⁵ Tupana'ga popoakarimo ore ga reaporoãgitaatyviva'ea mombigi. Okote'varuhuva onhimboheteve'ãga nhi'iãgi tokwahavyme ti ãga Tupana'ga javo. Tupana'ga popoakarimo ore ãganhi'iãga mombipavi. Orombogwerojijyi pa ãgandeaporoãgita tohendu katu ti ãga Cristo'ga nhi'iãga javo. ⁶ Aerẽ po ti ore imondoï hahyva'ea pepyteripeve'ãga pe nehẽ – kiroki ãga nohendukatui orenhi'iãga. Nahã po ti ore ãga nderekoi nehẽ pe hendukatupavame orenhi'iãga.

⁷ Ore'arajatea repiagame pe ei pejiyvyteri pe orepya kwahave'yma: "Paulo'ãga okoteheve'ãga. Tupana'ga nomondoï ãga tomombe'u ti nhinhi'iãga jave'yma." A'ea pe ei ore'arajatea repiaga pejapyakakatue'yma orerea-poroãgita kwahave'yma.

Kiroki ga e'i ojipe jiji ko Cristo'ga moirũharamo ako javo – tokwaha ti ga ovyteri pe. Po Cristo'ga ei ga pe nde ko nhimoirũharamo eko javo, a'ero po a'ea jitehe Cristo'ga ei ore ve pe ko nhimoirũharamo peko javo. Hehe ojapyakaturame po ti ga ikwahavi ovyteri pe Paulo'ãga Cristo'ga moirũharamo tuhẽ oko no javo.

⁸ Anhimbohete hete ji jipoyjaheteramo Cristo'ga ei ore ve javo. A'ereki nhandepojoykaharete'ga Jesus Cristo'ga e'i tuhẽ ore ve pe ko nhimoirũhara javo. "Pembojiko hete ti ãga ji rehe nhinhi'iãga kwahavuka ãga pe," ei Cristo'ga ore ve. Ga nde'i ore ve: "Penhi'iãgahy ti ãga pe tipoyjayjaryme ti ãga ojeaporoãgita rehe." A'ea rũi ga ei ore ve.

⁹ A'ea ji imombe'ui pe me tape'ei ti ji ve javo. A'ereki mara'ngu po pe'javo ji ve: "Paulo'ãga nhande mongyhyji hete pota"? Pe'e po pe a'ea ji ve. ¹⁰ A'ereki pepyteripeve'ãga e'i ji ve: "Paivouhua hugwi ikwatijarame nhande ve Paulo'ga onhi'iãgahy nhande mondomondo onhi'iãga rupi aheruvihava'ga ja," ei ãga. "Nhande pyri ga ruvame ndipopoakari ganhi'iãga reki. Nonhi'ĩhetekwahavi ga onhi'ĩteheavo," ei ãga ji ve novã.

¹¹ Nanongara'ãga ti tokwaha nhinhi'iãga kiro. Orepopoaka ore pe me kiro orojuvame paivouhu pe hugwi ikwatija. Na jitehe orovahemame pe pyri Corinto pe po ti ore popoakaro pe me oronhi'iãga nehẽ no, a'e ji ãga pe.

¹² Ndoro'ei ore: Ore ko ãgandeheve'a'ea. Ore ko ãga javijitehe. Ndoro'ea'uvi ore a'ea! A'ereki ãga onhimbohete tehe. Ndokwahavihu ãga. A'ereki ãga e'i: "Nahanahã ore rekoi. A'ea ko pyry a'ero," e'i tehe ãga. "Nahã ore rekorange ore pyryvamo a'ero," e'i tehe ãga.

¹³ Ore ki a'e te ikwahakatui Tupana'ga ea ore ve. Ore ve ga ei: "Nahã ti peko katu. Pevo ti peporavyky Cristo'ga mombe'uharamo ji pembopopoakaro ãwaramo. Corintopeve'ãga pyri vehevi ti peho ga mombe'gwovo ãga pe nohõ." A'ea Tupana'ga ei ore ve. Koa rupi jate ti ore hoi a'ero oroporavykyavo oronhimboheteavo nehẽ. Hajihea rupi rũi ti ore hoi oronhimboheteavo nehẽ. ¹⁴ A'ereki Tupana'ga ore mondo pemombe'u ti Cristo'ga Corintopeve'ãga pe javo. A'ero ore hoi ga mombe'gwovo pe me ikwehe orokovo Tupana'ga nhi'iãga rupi. Ga ee'ymame ndorohoi ore pevo – perope ga nde'i ore ve peho javo.

¹⁵ Ndoro'ei ore oreporavykygwera ojipe'ãga poravykygwera pe oronhimboheteheavo. A'ereki oreporavyky rũi. Tupana'ga noremimombe'ua rehe Koji'i pe jikojikoheterame oreremimombe'ua rehe Cristo'ga rehe koji'i po ti ore Cristo'ga mombe'ui pegwryi pe hehemo'i orogwovo ojipe'ãga pyri Cristo'ga mombe'gwovo jara'ãga pe nehẽ. Tupana'ga erame jate ore ve po ti ore hoi nehẽ. ¹⁶ A'ero hajihejihe pe cidades pe po ti ore hoi ga mombe'gwovo ojipe'ãga gwryi pe nehẽ – perope nimombe'uhavi ãga pe. A'ero ti ore ypy Cristo'ga mombe'ui ãga pe nehẽ. A'ero po ti ore nhimbohetei Tupana'ga ore mondo pevo javo. Ojipe'ãga poravykygwera rehe rũi ti ore nhimbohetei – perope ãga oporavyky jipe Cristo'ga mombe'gwovo.

¹⁷ Tupana'ga rembikwatijarukara e'i: "Kiroki ãga ombohete pota

– tombohete ti ãga nhandepojoykaharete'ga jate ndepyry hete nde javo ga pe," e'i ikwatijaripyra.

¹⁸ Na tuhẽ. Tupana'ga nde'i pyry ga pe – kiroki ga onhimbohete. Emo Tupana'ga ga mboheterame a'ero ga pyry tuhẽ.

Paulova'ea onhi'iãgahy Cristo'ga moirũhara'ãgaatyviva'ea pe

11 A'e ji pe me kiro: Na ji etehei pe me. A'ereki ji tanhimbohete tehe. Ite'varuhu ahe nhimboheterame. Emo ji rendu tehe ti. ² A'ereki Tupana'ga ja ji akate'ỹ pe ndehe pe arõheteavo. Tamombe'u ojo'java'ea pe me kiro. Hẽakuvyra'ga hẽa mohembirekouka ga pavẽi ga rehe jate ti eko javo. Na jitehe ji pe mbojiko Cristo'ga rehe ga rehe jate ti peko javo. Taperojijyi ti jara'ãga ndehe pejikovo, a'e ji. A'ero po ti ji ei Cristo'ga pe pe mombe'gwovo nehẽ: Koro ãga ndekoi. Nde rehe jate ãga jikojikogi jipi okokatuavo, a'e po ti ji nehẽ. A'ero po ti ga pe nderohoi yvagi pe pe mombytavo ojipyri avuira nehẽ.

³ Ako tehe ji jikate'yma pe ndehe. Mara'ngu po ti Corintopeve'ãga opohia Cristo'ga hugwi nehẽ? a'e ji jiyvyteri pe. Ymyahũ Evava'ea gwerovia Satanã's'ga nhi'iãga ga omoandyandyirame. Na jitehe ojipe'ãga pe moandyandyipotari kiro heroviapotaruka pe me mbe-

hea. A'ero ġa nderoviarame po ti pe pohiri Cristo'ga hugwi nehē. A'ero Cristo'ga rehe jate rūi ti pe jikogi nehē. A'ea ji ndapotari.

⁴ A'ea'ja ji pe me: Na ji etehei pe me nhimboheteherame. Ite'varuhu ahe nhimboheterame. Emo ji rendu tehe ti. A'ereki pe pehendu tehe ojipe'ġa nhi'iġa i'mbeve'ġa nhi'iġa ikatu ġa nhimboheterame javo – kiroki ġa omombe'u Jesus'ga mombe'uaatyviva'ea pe me ogwovo pe pyri. Ore Cristo'ga mombe'urame pe me Tupana'ga ra'uva tuhē oho upa pe pyri ikwehe. Hajiheva'ea rehe pe ndekoi reki kiro peangaruhuramo ġa'mbea renduvame. Opomoġita ore Jesus'ga mombe'ua rehe ikwehe. Hajiheva'ea rehe pe ndekoi reki Jesus'ga mombe'uarūiva'ea rehe ġa pe moġitarame hehe kiro. Pehendu tehe katu reki ġanhi'iġa pendoryndoryvamo ġa ndehe ahemoandyandyihara'ġa ndehe!

⁵ E'i ġa pe me: "Ore ko huvihava jitehe Cristo'ga moirūharamo orokovo," ei ahemoandyandyihara'ġa pe me.

A'ero ji mombe'ukatue'yma pe ei: "Paulo'ga ko ġa gwyre'i." A'ea pe pe'ji tehe ji ve naerū? Ji ġagwyre'iva'ea rūi tuhē!

⁶ "Nonhi'iġatukwahavi Paulo'ga ojipe'ġa mongoe'yma ojihe. A'ereki ahā gambo'ehara'ga hehe," ei ġa pe me. Ahā tuhē nhimbo'ehara'ga hehe. Nurā ġa pe ndikatui nhinhi'iġa. Cristo'ga mombe'ua ji akwaha hete reki ga mombe'ukatuavo. Jukwaha a'ea pe me. A'ereki nane'yumi ore Cristo'ga mombe'u katu ikwahavuka pa pe me ikwehe.

⁷ Amombe'u katu ji pyryva'ea pe me ikwehe. Cristo'ga omano nhande repyga imomboruka nhande derekote'varuhua nhande hugwi, a'e ji pe me ikwehe. A'ero po ti ga nhande rerohoi yvagi pe nhande mongovo ojipyri avuirama nehē nhande jikoga ġwaramo ga rehe. A'ea pa ji imombe'ui pe me Tupana'ga nhi'iġa. Nda'ei ji pe me: Pembuhu ti itambere'ia ji ve ji Cristo'ga mombe'uro ġwaramo pe me. A'ea ji nda'ei pe me. Ji aporavyky okoteheve'ga ja pe pyri Cristo'ga mombe'gwovo pe me ikwehe tomomyry ti Tupana'ga Corintopeve'ġa pe javo.

Mara'ngu po pe javo: "Paulo'ga oko te'varuhu igware'yma ġwaramo itambere'ia nhande hugwi"? A'ea pe'ji ji ve naerū? Ji jipyry hete reki igware'yma pe hugwi. Ndapekwahavi pe a'ea naerū?

⁸ Po pyry pe imbuhuri ji ve ji poravykyrame Cristo'ga mombe'gwovo pe me ramo. Napembuhuri reki pe ji ve ikwehe. Ojipe'ġa ki a'e te ombuhu ji ve Cristo'gareheve'ġa. Ġanemimbuhura ji herohoi ġa hugwi a'ero ikwehe. Tareko ti jijive jijuvame Corintopeve'ġa pyteri pe reki, a'e ji ikwehe. Nurā ji herekoi na'ē Cristo'ga mombe'urame pe me.

⁹ Aerē ji ndarekoa'javi jijive. Nda'ei ji pe me reki: Pembuhu ti ji ve. A'ea ji nda'ei. A'ereki momina rupi Cristo'gareheve'ġa ombuhu ji ve itambere'ia urame Macedōniapeve'ġa gwya hugwi. Aerē ti ji nda'ei a'ea rehe pe me nehē no. ¹⁰ Nane'yumi Cristo'ga omombe'u a'itituhēva'ea ymya. Ji ojiheva'ero ġwaramo ga imombe'uukari ji ve a'itituhēva'ea no. Kiro ji imombe'ui

a'itituhēva'ea pe me: Cristo'ga mombe'urame pegwryripeve'ġa pe Grécia pe po ti ji nda'eaġwami pembuhu ji ve itambere'ia javo nehē. Nane'yumi ti ji nhimbohetei a'ea rehe nehē. Ji nhimboheterame ti nanhimombihavi nehē no, a'e hete ji.

¹¹ Pe'e tehe po pe: "A'ea Paulo'ga ei nhande ve. A'ereki ga nianearōi," pe'e po pe novā. Ji opoarō hete reki! Tupana'ga okwaha a'ea.

¹² Ndapyhygi ji itambere'ia pe hugwi. Aerē po ti na jitehe nehē no tamombi ti ji ġa'ete'varuhua ji ve – kiroki ġa onhimbohete oporavykya rehe. A'ereki ġa e'i tehe ojive: "Oromombe'u ore Cristo'ga pe me Paulo'ġa javi-jitehe," e'i tehe ġa ojive. A'ereki ore ja rūi reki ġa ndekoi. A'ereki ġa opyhy itambere'ia onhi'iġa renduve'ġa hugwi jipi. ¹³ Ġa ko Cristo'ga moirūhara'ġaatyvive'ġa. A'ereki Cristo'ga rūi e'i ġa pe ġa ko nhimmoirūharamo oko javo. O'mbero ġa imombe'ui ojipe'ġa pe ġa moandyandyita. Oa'āa'ā ġa Cristo'ga moirūhara'ġa okokatu'aġa pepyteri pe oroko tuhē ore gamoirūharamo javo o'mbero.

¹⁴ Nianhimomy'ai nhande a'ea rehe. Satanás'ga vehevi oa'āa'ā hete Tupana'gapyrive'ġa yvagipeve'ġa ġwendy'jandy'javamo ako tuhē ji Tupana'gapyriva'ero jipyryvamo javo o'mbero. Nahā ga reko nhande moandyandyipota nhande arōe'yma. ¹⁵ A'ero nhande nianhimomy'ai Satanás'gareheve'ġa ndehe ġa okokatuve'gareheve'ġa ra'aġame oroko tuhē ore Jesus'gareheva'ero javo o'mbero. Aerē mbapava koty ti Tupana'ga ġa mondoi hahyva'ea ruvihava pype nehē ġa ndekote'varuhuro ġwaramo.

Hahy hete Paulova'ea pe

¹⁶ A'ea'ja ji pe me: Na ji etehei pe me. Ite'varuhu ahe nhimboheterame. Tape'ei ji ve: "Paulo'ga ikwahave'ŷve'ga ja onhimbohete." A'ea pe ti tape'ei ji ve. Pe epotarama ji ve ji rendu tehe a'ero. A'ereki ji tanhimbohete'i no.

¹⁷ Jesus Cristo'ga nhandepojykaharete'ga nde'i ji ve: "Enhimbohete ti javo ġa pe." A'ea rūi ga ei ji ve. Jihi reki a'e jijive ikwahave'ŷve'ga ja jipyry tuhē ji javo.

¹⁸ He'yive'ġa onhimbohete pepyteripeve'ġa nahanahā ore ojipe'ġa hohe javo. Nurā ti ji nhimbohetei no kiro. ¹⁹ A'ereki pe pehendu tehe ikwahave'ŷve'ġa pendoryndoryvamo ġa ndehe. Nahā ikwahapyramo po pe ndekoi pejikovo ġa ndehe naerū novā? Po ikwahapyra'ġa nohendukatui ikwahave'ŷve'ġa hamo.

²⁰ Ġa napembopiro'yukari pe mondomondovo onhi'iġa rupi jipi. Ġa opojyka pa peitambere'ia pembatera reheve pe moandyandyita. Pe me ġa ei: "Ore huvihavamo oroko. Peko tehe pe ore pyri," ei ġa pe me. Ġa pe mbotegwete hete pe pojihuve'yma. Emo pe ġa nendutehe reki jipi ġandekote'varuhua mbogwavipeavo na ġa ndekoi nahā ore ve javo.

²¹ "Paulo'ġa opojihu huvihave'ŷva'ero okovo ore atyvi," ei ġa pe me. A'e ji pe me: A'iti tuhē ore oropojihu ite'varuhuva'ea. Nurā ore oropojihu oronhimimbojigwaraja pe ndehe. A'ea rehe ji pojyahetero pe

nderekokatuavo. Ore ġa atyvi oroko. Ndorojigwarai ore pe ndehe. A'ea pe ndapekwahavihu naerū?

Ġa ja reki kiro ji nhimbohetei a'ero. A'e tehe reki ji ikwahave'ŷve'ġa ja. A'ereki ite'varuhu ahe nhimboheterame.

²² "Ore ko hebreusramo oroko," ei ġa onhimboheteavo.

Jihi ko hebreuramo no, a'e ji nhinhimboheteavo.

"Ore ko israelitasramo oroko," ei ġa.

Jihi ko israelitaramo ako no, a'e ji.

"Ore ko Abraãova'ea rakykwepoharamo oroko," ei ġa.

Jihi ko Abraãova'ea rakykwepoharamo ako no, a'e ji.

²³ "Oroporavyky ore Cristo'ga pe," ei ġa onhimboheteavo. Jihi kaitu ko aporavyky hete Cristo'ga pe ġa hohe. A'ea ji ei nhinhimboheteheheteavo ikwahave'ŷheteve'ga ja heagwryrve'ga ja. Po ahe nonhimbohetei hamo. Emo ji tanhimombe'u katu pe me.

Ġa hohe ji he'yjuhu aporavykyvyky Cristo'ga pe.

Ġa hohe ji he'yjuhu akiaki cadeia pype. A'ereki Cristo'ga arðe'ŷve'ġa ji mongimongi cadeia pype ji mo'ama Paulo'ga ti tomombe'ua'javyme Cristo'ga javo. Pepyteripeve'ġa hohe ji he'yjuhu akwahakwaha hahya. A'ereki Cristo'ga arðe'ŷve'ġa ji nupanupã tere-mombe'ua'javi Cristo'ga javo ji ve.

Ji amano gweregwerevi.

²⁴ Kiro ji imombe'ukatui a'ea pe me:

Manamename'ĩ cinco vezes ġa ji pyhyphygy ji nupanupamo ipira apopyra pyvð. Jipyhyga nanani judeus'ġa nduvihava'ġa ei: "Penupanupã ti Paulo'ga momi trinta e nove ga mondohondohoga ipyvð," ei ġa ojipyryve'ġa pe. A'ero ġa ji nupanupã trinta e nove okovo Moisésva'ea remimbo'eagwera rehe.

²⁵ Manamename'ĩ três vezes romanos'ġa gwyrive'ġa ji pyhyphygy ji nupanupamo yvyra pyvð.

Ojipeji ojipe'ġa ji apiapi ita pyvð ji juka pota novã.

Manamename'ĩ três vezes yharuhua ihoi ypy pe ji rerotypyvy gweregwerevi ypy pe no.

Ojipeji ji pytai ypihua ruvihava pyteri pe ypytunimo arimo no yhara raygwera rehe.

²⁶ Ambojoapiapi ji jigwovo ġacidades pe ġagwryri pe no. Tiruahũ ji ve ji hojihorame jipi. Kiro ti ji imombe'ukatui pe me:

Tiruahũ ji ve ji paranauhã ahaahavame nhatymbavame.

Tiruahũ ji ve iporomive'ġa imimame nhimbatara ji hugwi ji hojihorame.

Tiruahũ ji ve jire'yja'ġa judeus'ġa ndekote'varuhurame ji ve ji hojihorame.

Tiruahũ ji ve judeus'ġarũve'ġa ndekote'varuhurame ji ve ji hojihorame.

Tiruahũ ji ve ji hojihorame cidades pe ongae'ŷi me no ypihua ruvihava rehe no.

Tiruahũ ji ve ġa ji moandyandyirame – kiroki ġa e'i ji ve o'mbero: "Nde ja ore orojiko Cristo'ga rehe."

²⁷ Aporavyky hete ji ipyhyga mbatera ji ve. Jipokapa ji! Manamename'iuhũ ji ndakiri.

Manamename'iuhũ ty'ara ji jukai. Nday'uy'ui ji no jitekovo.

Manamename'iuhũ ji nda'ukatui.

Manamename'iuhũ iroyxaġahivuhu ji ve. Ahã ji ve nhimbukuhava jipira.

²⁸ Koji'iva'ea tiruahũ ji ve nanongara hahyva'ea no. A'ea ji namombe'ui kiro.

Ojipeva'ea ti ji imombe'ui kiro pe me jipy'a. Nane'ymi ji aġataruhuramo Cristo'gareheve'ġa ndehe nhaporem – kiroki ġa pe ji Cristo'ga mombe'u ġa mbojikoguka ga rehe. Akwaha pota ji mara'ngu po ġa ojikheteavo kiro Cristo'ga rehe javo.

²⁹ Po ojipe'ga oko gwereuhu Cristo'ga nhi'ġa rupi opopoakare'ymamo, a'ero ji haykahetei gapopoakare'ymagwera. Ji ndajipopoakari a'ero. Po ojipe'ġa ga mbo'e ite'varuhua rehe tambotegwete ti ji ga javo, a'ero ji nhimbohetei ġa pe.

³⁰ Tanhimbohete ti ji ikaturo ġwaramo pe me. A'ereki pepyteripeve'ġa onhimbohete pe mbohoryva. A'ero kiro ti ji nhimbohetei no. E'i ġa ji ve: "Nahanahã Paulo'ga rekoĩ. Nurã ore ikwahavi ga ndipopoakari javo," ei ġa.

Kiroki omboukwaha jipopoakare'yma – a'ea rehe ti ji nhimbohetei kiro a'ero. ³¹ Nani'mbei ji javo pe me. Tupana'ga okwaha a'ea. Gaha nhande timbohete avuirama. Ga ko Jesus Cristo'ga ruvihavuhete'ga garuva'ga no nhandepojkaharete'ga ruva'ga.

³² Jiruvame cidade de Damasco pe governador'ga ji pyhyguka pota ikwehe novã. A'ero ga soldados'ġa mondoi cidade rokairungava apoa pyri portões pyri ġa mo'ama pevo tonhimimyme ti Paulo'ga nhande hugwi javo. Garuvihavuhu'ga ko Aretas'ga. ³³ Cristo'gareheve'ġa ki a'e te ji poko. Anhimbo'a ji pandyruhua pype. A'ero ipype ji rekorame ġa ji mondoi cidade rokairungava kwara rupi ji mbojyva yvyvo. Nahã ji nhimimi Damascove'ġa nduvihava'ga hugwi jigwovo ga hugwi. Nahã jipopoakare'yma a'ero. Nanongara rehe ji nhimbohetei a'ero.

Paulova'ea omombe'u Cristo'ga rembiepiukara

12 Koji'i ti ji tanhimbohete ikaturo ġwaramo pe me. A'ereki pepyteripeve'ġa onhimbohete pe mbohoryva. Nomombyryvi reki ji nhimboheterame. Emo ji nhimbohetei jitehe. Kiro ji imombe'ui a'ero Cristo'ga rembiepiukara ji ve nhandepojkaharete'ga rembiepiukara. Ga ikwahavukari ji ve aherembikwahavipyre'yma no.

² Ga hepiukarirẽ ji ve catorze anos imbokwara'ari ji rehe kiro. Ojipeji Tupana'ga ji reroho yvagi pe kako hepiuka ji ve kako. Kiro ti ji imombe'ui jirerohohava. Avo yvya koty ji rekoĩ Cristo'gareheva'ero kako. Nanime Tupana'ga ji pyhygi ji rerogwovo jaytata'ia re-hemo'i ji rerogwovo dois yvaga aherovai yvaga pype hete. Mara'ngu po jira'oa tuhẽ Tupana'ga herogwovo? A'ereki ji ndakwahavi. Mara'ngu po ga jira'uva jate rerogwovo yvagi pe? Ji ndakwahavi. Tupana'ga jate okwaha a'ea.

³ Ji reroho ga yvagi pe ahererekokatuhai pe. Mara'ngu po Tupana'ga jira'oa rerogwovo? Mara'ngu po ga jira'uva jate rerogwovo? Ji ndakwahavi, a'e ji. Tu-

pana'ga jate okwaha a'ea. Yvagi pe ahererekokatuhai pe ga ji rerohei. Pevo ji henduvi pevove'ġa nhi'iġame. Tegwete nhiremimombe'uhava. A'ereki Tupana'ga nomombe'uukari ji ve a'ea yvagipeve'ġa nhi'iġa.

⁵ Nanongara'ga po ji ga mbohetei hamo – kiroki Tupana'ga rembiroho'ga. Emo po ti ji nanhimbohetei jijihe nehĕ. Jipopoakare'yoma rehe jate ti ji nhimbohetei nehĕ.

⁶ Po ti ji nhimboheteipotari Cristo'ga rembiepiukara rehe, a'ero po ti ikwahave'ŷva'ea ja rŷi ji rekoĭ nehĕ a'itituhĕva'ea mombe'gwovo ġwaramo. Emo po ti ji namombe'ui ojipea pe me nhinhimboheteeyoma. A'ereki ji a'e: Po ti ji a'ea mombe'ui pe me nehĕ, a'ero po ti pe nhimboheteranuhŷi nehĕ Paulo'ga pe Cristo'ga gwepiuka hete javo. Pyry pe ikwahavi jireaporoġita jate henduva nhiremimbo'ea Cristo'ga rehe.

Paulova'ea omombe'u nahĕ ji ndajipopoakari javo

⁷ He'yiva'ea Cristo'ga okwahavuka ji ve aherembikwahavipyre'yoma ikwehe. Ikatu hete ji ve ji monhimomby'aheteavo ga ikwahavukarame ji ve. Aerĕ Tupana'ga ei ovyteri pe: "Mara'ngu po Paulo'ga onhimboheteranuhŷavo jihi jate Tupana'ga ji arĕ hete ikwahavuka ji ve javo?" ei Tupana'ga. "Na ti Satanás'gapyriva'ea anhaġa ihoi ga pyri ojigwaraita ga rehe nehĕ tonhimboheteranuhŷyme ti Paulo'ga javo," ei Tupana'ga ovyteri pe.

Na tuhĕ ji ve a'ero. Nane'ymi juhua ja Satanás'gapyriva'ea anhaġa jigwarai ji rehe ji mbopopoakare'yoma. A'ero ji nanhimboheteipotara'javi.

⁸ Trĕs ko ji a'ea'jaa'ja nhandepojykaharete'ga pe Cristo'ga pe tojipe'a ti Satanás'gapyriva'ea ji hugwi javo. ⁹ Emo Cristo'ga e'i ji ve: "Ndape'ai ti ji nde hugwi nehĕ. Ji amombyry nde ve jipi. A'ero nhiremimombyryva ihygi nde rehe ndepokohavamo. A'ereki ndepopoakare'ymame igwaigwavete jipopoakara nde pojykapavi nde pokoheteavo jipi," ei Cristo'ga ji ve.

Nurĕ koji'i pyry ji ve kiro jipopoakare'yoma Satanás'gapyriva'ea pe'ahava hohe. Epe'a ti ji hugwi, nda'ea'javi ji Cristo'ga pe a'ero. Jipopoakare'yoma rehe ji roryheteramo a'ero nhinhimboheteavo hehe Cristo'ga popoakara tajipojyka ji rerekovo javo. ¹⁰ A'ero ji nhimohĕhetei jipopoakare'yoma rehe jipopoakare'ymame Cristo'gareheva'ero ġwaramo. Cristo'ga arĕ'ŷve'ġa ji mbotegwete novĭa. Emo nhimbotegwetea rehe ji nhimohĕhetei. Ite'varuhu ji ve novĭa. Emo ite'varuhuva'ea rehe ji nhimohĕhetei. Ġa ombuhu hahyva'ea ji ve novĭa. Emo hahyva'ea rehe ji nhimohĕhetei. Tiruahŷi ji ve novĭa. Emo tiruahŷuva'ea rehe ji nhimohĕhetei. Nanongara rehe nhaporememo ji nhimohĕhetei. A'ereki naname ji ve ji ndajipopoakari. Jipopoakare'yoma nanani Cristo'ga ombuhumbuhu opopoakara ji ve a'ero.

Paulova'ea nhaġataruhu Corintopeva'ea rehe

¹¹ Ikwahave'ŷve'ga ja tuhĕ ko ji ko nhinhimboheteavo. Emo ji imbojari pe ndehe. A'ereki pe nanhimbo-

hetei jipi Paulo'ga Cristo'ga moirŷharamo tuhĕ jave'yoma. Pehe po pe'e a'ea hamo ji repyga pepyteripeve'ġa pe hamo. Emo pe ndape'ei reki ji mboheteeyoma.

Pepyteripeve'ġa e'i ji ve: "Paulo'ga ko okoteheva'ea." A'ea ġa ei – kiroki ġa e'i tehe ojive huvihavuhuro ore rekoĭ Cristo'ga moirŷharamo orokovo javo.

Po ji okoteheva'ea, a'ero po ġa okoteheva'ea no. A'ereki ji ġagwyre'iva'ea rŷi tuhĕ. ¹² He'yiva'ea Tupana'ga japoukari ji ve ahemonhimomby'aheteva'ea hepiuka opopoakahetea pepyteri pe ikwehe. Nanongara ga japoukari ji ve ji poravykyrame ga pe Cristo'ga mombe'gwovo pe me jikweraje'yoma. Japoukaro ġwaramo ga ikwahavukari pe me a'ero Paulo'ga ko nhimoirŷharamo oko javo.

¹³ Nahĕ ji rekoĭ ji Cristo'ga mombe'urame pe me a'ero. Na jitehe ji rekoĭ ji Cristo'ga mombe'urame ojipe'ġa pe no. Ojo'jajo'ja ji rekokatui pe me ġa pe no. Marĕ ji rekote'varuhui pe me jijekokaturame ġa pe naerŷ?

Ji nda'ei pe me ikwehe: Pembuhumbuhu itambere'ia ji ve ji Cristo'ga mombe'uro ġwaramo. A'ea rŷi ji ei pe me ikwehe. Nurĕ po pe ei ji ve naerŷ: "Paulo'ga ite'varuhu ore ve ipyhyge'yoma ore hugwi ipyhygame ojipe'ġa hugwi." A'ea po pe ei ji ve naerŷ? Po pe ei a'ea ji ve, a'ero ji nhimomby'ahetei heroviare'yoma! Jipyry ji pe me imbuhurukare'yoma pe hugwi ikwehe.

¹⁴ Dois ko ji hoi pe pyri ikwehe. Kiro ji hoa'japotari pe pyri. Nda'ei po ti ji pe me nehĕ: Pembuhu ti itambere'ia ji ve. A'ereki peitambere'ia ji ndapotari. Apota hete ji nharĕhetea. Pe ko jira'yra'java'ea ji ve. Nurĕ ti jihi topogwereco katu. A'ereki tayri'ġa nduva'ġa omono'ĕ itambere'ia tipyhy ti mbatera nhandera'yra'ġa pe javo. Tayri'ġa nomono'oġi uva'ġa pe jipi.

¹⁵ Penduva'javamo ti ji roryheteramo imondopava nhinhikwava'eġa pe me nehĕ pe pokoga pe mbojiko-heteavo Cristo'ga rehe nehĕ. Igwaigwavete ji pe arĕheterame igwaigwavete po pe nanharĕi naerŷ?

¹⁶ Pe'ji po pe a'ero pejikovo nhinhi'iġa rupi: "Paulo'ga nde'i pembuhu ti itambere'ia ji ve jave'yoma," pe'e po pe.

Emo po pepyteripeve'ġa ei: "Heaporoġita te'varuhu Paulo'ga pe moandyandyita reki. A'ereki ga e'i: "Pembuhu itambere'ia toromondo ti ojipe'ġa pe, ei ga. Pe imondorame ga ipojykai ojive pe moandyandyita," e po ġa o'mbero.

¹⁷ Ji nopomoandyandyjangavi. Ji ojipe'ġa mondorame pe pyri ġa nde'i pe me: "Pembuhu ti itambere'ia ore ve." A'ea rŷi ġa ei herure'yoma pe hugwi imbuhure'yoma ji ve.

¹⁸ A'e hete ji Tito'ga pe ikwehe: Eho ti Corintopeve'ġa pyri. A'ero ga hoi pe pyri. Ga rupi ji amondo ojipe'ga no. Tito'ġa napemoandyandyi reki pembuhu ti ore ve jave'yoma. Gareaporoġita ko jireaporoġita ja. Ojo'ja hete orep'y'a ojogwehe.

¹⁹ Marĕi pe pejiyvyteri pe penhi'iġame nhirembikwatijara pe? Pe'e po pe: "Onhimombe'umbe'u Paulo'ga nahanahĕ ji ako katu pe moandyandyje'yoma javo.

Nahã ga ei nhande ve te'i katu ti ģa ji ve javo." A'ea po pe ei ji ve naerũ? Na rũi reki ji rekoi. Tupana'ga ore renduva ore nhimombe'ukatui a'itituhẽva'ea mombe'gwovo katu Cristo'gareheva'ero. Oreremi-arõhara ko pe, a'e ji pe me. Pe ndepyyga ore imombe'upavi timbojiko hete ti Corintopeve'ģa Cristo'ga rehe javo. ²⁰ A'ereki ji nhi'aġataruhu nhande-jogwerekogaġwama rehe jihorame pe pyri.

Mara'ngu po ti nhande javo ojohupe: "Ndapyyryvi ndereaporoġita ji ve"?

Mara'ngu po ti pe pejogwayva nehẽ? Mara'ngu po ti pe penhomyromo pejogwehe nehẽ? Mara'ngu po ti pe penhimboahiva nehẽ? Mara'ngu po ti pe javo pejohupe: "Ore ko pehoheva'ero"? Mara'ngu po ti pe penhombotegweteavo nehẽ? Mara'ngu po ti pe pe'mbero imombe'umoanhana nehẽ? Mara'ngu po ti pe penhimboheteavo nehẽ? Mara'ngu po ti pe pejikouhuavo penhimbotarimova'ea rupi nehẽ?

²¹ Mara'ngu po ti Tupana'ga ji mbopoyjayjare'yma'java ji horame pe ndepiaga nehẽ? Nhi'aġataruhu ji pendekote'varuhua rehe. A'ereki pe peko te'varuhu penhimongyavo ikwehe. Pepyteripeve'ģa hambireko te'varuhu. Ģa oko ġwembireko'ġarũive'ģa pavẽi. Ģa ndoakwahavihu ikwehe. Mara'ngu po pe pejipohia pejikote'varuhua hugwi pejeaporoġita rerojijyita? Po pe pohire'ymame jugwi po ti ji rekoveveuhui jijehe'gwovo pe ndehe jipoyjayjare'yma nehẽ.

Mominakotyva'ea Paulova'ea okwatija Corintopeva'ea pe

13 Dois ji ahoaho pe pyri ikwehe. Kiro ji hoa'javi pe pyri nehẽ. Nhivahemame pe pyri ti ji henduvi ġandekote'varuhua mombe'ua. Xako po ti nhande Tupana'ga rembikwatijarukara rupi a'ero nehẽ – kiroki e'i nahã:

"Ojipejive'ga imbojarama ojipe'ga rehe, tihenduvyme ti ga. A'ereki ga tehe omombe'u garekote'varuhua.

Po ojipe'ģa imombe'ui garekote'varuhua no, tihendu ti ġanhi'iġa a'ero ikwahava ġa ekaturame.

Po doisve'ģa omombe'u, tihendu ti a'ero.

Po trẽsve'ģa omombe'u, tihendu ti a'ero.

Nahã ti nhande rekoi a'ero henduva ġandekote'varuhua mombe'ua nehẽ," e'i ikwatijari pyra.

² Jihoa'javame pe pyri ji ei pepyteripeve'ģa pe ġa momoranduva ikwehe – kiroki ġa ndopohipotari okote'varuhua hugwi ikwehe. Avo jirekorame kiro ji ea'javi ikwatija pepyteripeve'ģa pe jitehe. Akwatija ji ġa pe no – kiroki ġa kirẽ oko te'varuhu no. Kiro ji ei ġa pe nhaporemõ: Amondo tuhẽ po ti ji hahyva'ea pe me nhivahema'javame pe pyri nehẽ, a'e ji ġa pe. ³ A'ereki pe pe'e: "Mara'ngu po Cristo'ga Paulo'ga mongovo omoirũharamo ga monhi'iġa jipi? A'ereki Paulo'ga ndipopoakari. Paulo'ga ti tohepiuka Cristo'ga popoakara nhande ve a'ero."

A'ea pe ei. Nurã nhivahema'javame javo pe me ti Cristo'ga imbuhuri tuhẽ opopoakara ji ve emondo ti hahyva'ea ġa pe javo. Ga pe ti tape'ei ga ndipopoakari jav'e'yma. Opopoakahetea ga gwepiuka pe me nhaporemõ.

⁴ Cristo'ga jukarama yva rehe ġa po e'i: "Ga ndipopoakari." A'ea po ġa ei novĩa hako. Emo kiro ga okoji Tupana'ga popoakarimo. Ga ja ore ndoropopoakari kiro orojikoty'a Cristo'ga pavẽi. Nahã ore rekoi pe pyri imondove'ỹ hahyva'ea pe me ikwehe. Emo orovahema'javame pe pyri javo pe me po ti ore rekoi Tupana'ga popoakarimo nehẽ orojikoty'a Cristo'ga pavẽi avuiramave'ga pavẽi nehẽ.

⁵ Marã pendeaporoġita naerũ? Ndapejikogi pe Jesus Cristo'ga rehe naerũ? Pekwaha hete ti pejiyvyteri pe. Pe napembaragwahavi Cristo'ga jikoty'ara rehe penhipavẽi naerũ? Po Cristo'ga ndojikoty'ari pe pavẽi, a'ero po pe Cristo'gareheva'ea rũi hamo. ⁶ Pe ikwahavame pejikoga Cristo'ga rehe po ti pe ei Paulo'ģa ko Cristo'ga moirũhara'ģa tuhẽ javo nehẽ no. A'ea ji apota.

⁷ A'e ji Tupana'ga pe:

—Epoko ti Corintopeve'ģa tokote'varuhuyme ti ġa. A'ereki ji apota ġandekokatua, a'e ji Tupana'ga pe.

Ji nda'ei pendekokatua pe ojipe'ģa ti te'i katu ji ve javo. A'ereki ji apota tuhẽ pendekokatua. Emo pe ndekote'varuhua'jave'ymame po ti ore noromondo'javi pe me hahyva'ea hepiukare'yma Tupana'ga popoakara pepyteri pe. Ji hepiukare'ymame po ti ojipe'ģa ei ore ve nehẽ: "Paulo'ģa ko Cristo'ga moirũhara'ģa rũi. A'ereki ġa ndohepiukari ore ve Tupana'ga popoakara," e po ti ġa nehẽ. Na ġa etehei ore ve a'ero. A'ereki koji'i pyri hete ji ve pendekokatua.

⁸ A'ereki ore noromondotehei hahyva'ea pe me.

Po pe ndekote'varuhui, a'ero ti ore toromondo hahyva'ea pe me toko ti ġa Tupana'ga nhi'iġa rehe a'itituhẽva'ea rehe javo. Po ti pe ndekoi Tupana'ga nhi'iġa rehe, a'ero po ti ore pe pokogi nehẽ koji'i ti Corintopeve'ģa ndekokatui nehẽ javo. ⁹ A'ea ore oropota hete pendekokatua. A'ereki pe ndekokaturame ore noromondoi hahyva'ea pe me. A'ereki ore noromondotehei hahyva'ea. A'ero po pe pe'e: "Paulo'ģa ndipopoakari," pe'e po pe. Po ore nahã, a'ero oropopoakare'yma rehe ore roryoryvamo reki. A'ereki pe pepopoaka pejikokatua vo. Oro'e ore Tupana'ga pe a'ero:

—Igwagwavete ti emongo katu Corintopeve'ģa jipi ġa mbojogwerekokatuavo, oro'e ore ga pe.

¹⁰ Oropota tuhẽ ore pendekokatua. Nurã avo jirekorame ji ikwatijari imondovo nhinhi'iġa pe me pe moġitavo jihoa koty pe pyri. A'ereki ji a'e jiyvyteri pe: Po ti ji ikwatijana'ei imondovouka ġa pe, a'ero po ti Corintopeve'ģa pohiri okote'varuhua hugwi nehẽ. A'ero nhivahemame ġa pyri po ti ji nanhi'iġahy ġa pe nehẽ imondove'ỹ hahyva'ea ġa pe nehẽ. Jesus Cristo'ga nhandepojkaharete'ga e'i ore ve: "Pepoko ti jireheve'ģa mbojikoheteavo ji rehe nhinhi'iġa kwahavuka ġa pe," ei Jesus Cristo'ga ore ve. Ga nde'i ore ve: "Penhi'iġahy ti ġa pe ġa mbopoyjayjare'yma." A'ea rũi ga ei.

¹¹ Kiro ji ikwatijapavi pe me nhiirũa pe. Pejoryjory ti Cristo'ga rehe. Penhimbovyvy ti. Pehendu katu ti or-eremimoğita inoğatuavo pepy'a. Pembojo'ja ti pejea-poroğita. Peko katu ti pejohupe. Nane'ymi ti tapeko nahã. A'ero po ti Tupana'ga oko pe pyri nehẽ. Gaha nhande arõ hete nhandepy'a noğatuavo nhande mbo-jogwerekokatuavo.

¹² Penho'anhuvã ti penhoiruamo Cristo'gareheva'ero.

¹³ Arove'ğã – kiroki ģã Tupana'ga remimo'ėhara'ğã – ģã nhaporemo omondouka onhi'iğã pe me.

¹⁴ Kiro ji ei:
Nhandepojykaharete'ga Jesus Cristo'ga tomomyry ti pe me.

Tupana'ga ti tokwahavuka pe me ģwemiarõhetea.
Tojikoty'a Tupana'ga ra'uva pe pavẽi.

Gálatas

Paulova'ea okwatijaruka Galáciapeva'ea pe

1 Jih ko Pauloramo. Jesus Cristo'ga ji mongo omoirūharamo ikwehe. Tupana'ga pavēi nhanderuvete'ga pavēi ga ji mongo ikwehe. Yvyakotyve'ğa rūi ji mongo gamoirūharamo. Jesus Cristo'ga nanhi-mongoukari yvyakotyve'ğa pe. Jesus Cristo'ga tuhē ji mongo omoirūharamo Tupana'ga pavēi. Gaha ombogwera Jesus Cristo'ga gamanoa hugwi ikwehe Tupana'ga. ² Kiro ji ikwatijarukari nhinhi'ığa mondovouka pe me – pero ki pe peju pejigwryi pe Galácia pe. Pejiko pe Jesus Cristo'ga rehe pejatykavo ga mboheteavo jipi. Pe me nhipavēive'ğa omondo pota onhi'ığa no Jesus'gareheve'ğa.

³ Kiro ji ei a'ero: Tupana'ga ti tomomyry pe me nhanderuvete'ga Jesus Cristo'ga pavēi nhandepojoykaharete'ga pavēi. Tonoğatu ti ğa pepy'a, a'e ji.

⁴ Cristo'ga onhikwava'ē omanomo heikwehe tamombo ğandekote'varuhua javo. “Tamano ti ji ğa mbopiro'yavo gweaporoğitate'varuhua hugwi,” ei Cristo'ga. A'ereki aġwamove'ğa gweaporoğita te'varuhu hete jipi. Jesus Cristo'ga oko nhanderuvete'ga remimbotarimova'ea rehe Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe omanomo nhande repyga a'ero heikwehe. ⁵ Timbohete Tupana'ga jipi a'ero. Na tuhē.

Cristo'ga mombe'upyryva

⁶ Ji mo'ma hete ğa pe mombe'urame ji ve ikwehe. A'ereki kotihĩ pe pepohi ga hugwi – kiroki ga pe mo'ē ojive Cristo'ga remimomyryva rupi. Pepohiruhu reki pe Tupana'ga hugwi kiro ojipe'ğa nemimombe'ua rupi pejikovo. A'ereki ğa e'i pe me: “Pyryva'ea ore oromombe'u,” e'i tehe ğa pe me. ⁷ Ndogwerekoi reki irūa Cristo'ga mombe'upyryva. Omomyi tehe ğa pepy'a herojijyipota pyryva'ea Cristo'ga mombe'ua. A'ero ğa jatyviva'ea omombe'u pe me. ⁸ Tupana'ga po ti ombohahyuka ğa pe hamo. Ore vehevi po ti jatyviva'ea imombe'ui pe me, po ti Tupana'ga tombohahyuka ore ve hamo. Po ti yvagahugwive'ga vehevi imombe'ui jatyviva'ea pe me, po ti Tupana'ga tombohahyuka ga pe hamo. ⁹ A'e ji a'ea pe me ikwehe. Kiro ji ea'javi no: Pehendu katu pe ji imombe'ukaturame Cristo'ga mombe'upyryva ikwehe. A'eaatyviva'ea ğa imombe'urame pe me po ti Tupana'ga tombohahyuka ğa pe hamo.

¹⁰ Ji nda'ei: Yvyakotyve'ğa tanhimbohete. A'ea ji nda'ei. Tupana'ga tanhimbohete. A'ea ji ei. Ji nda'ei no: Tonhimohē ğa ji rehe. Nda'ei ji a'ea. Po ji ipotari ve

ġanhimohema jijihe, a'ero po ji ndakoi Cristo'ga remimbotarimova'ea rehe hamo.

Paulova'ea ko Jesus Cristo'ga moirūharamo

¹¹ Nhiirū, kiro ti ji ikwahavukari pe me. Amombe'umbe'u ji pyryva'ea jipi. Emo yvyakotyve'ğa ndeaporoğita rūi nhiremimombe'ua. ¹² Yvyakotyve'ğa nanhimbo'ei a'ea rehe. Jesus Cristo'ga reki okwahavuka ji ve.

¹³ Omombe'u pa ğa pe me jirekoagwera raikwehe. Ajikwaku hete ji jire'yja'ğa javijitehe judeus'ğa javijitehe ikwehe. Ambohahy hete ji Tupana'ga remimo'ēhara'ğa pe Jesus Cristo'gareheve'ğa pe. “Tamoka'nhyumba ti ğa,” a'e ji ğa pe novĩa. ¹⁴ Judeuramo ji akwaku hete jire'yja'ğa hohe jirupive'ğa hohe. Ğa hohe ji rekohetei oreramonhava'ea remimbo'eagwera rupi katu ikwehe.

¹⁵ Tupana'ga pyry hete reki ji ve. Ji are'ymame ga ei ji mombe'gwovo: “Aerē po ti ji Paulo'ga mongoi jira'yra'ga moirūharamo nehē,” ei Tupana'ga. ¹⁶ “Akwa-havuka hete ti ji Jesus'ga ga pe tomombe'u ti ga ga nehē javo. Judeus'ġarūive'ğa pe po ti ga Jesus'ga mombe'ui nehē,” ei Tupana'ga ji mombe'gwovo. Okwa-havuka ga Jesus'ga a'ero ji ve ji mbojikoguka ga rehe ikwehe. A'ea rupi ji ndahoi ojipe'ğa pyri tanhimbo'e ti ğa javo. ¹⁷ Ji ndahoi ve cidade de Jerusalém me jara'ğa pyri Jesus'ga moirūhara'ğa pyri. Ji renonde ğa Jesus'ga moirū. Emo ji ndahoi ğa pyri nhinhi'ığa ğa pe. Arábia-peve'ğa gwyri pe ji hojipei reki jitekovo ikwehe. Aerē ji jivyri cidade de Damasco pe ikwehe.

¹⁸ Trēs kwara mbo'arirē ji hoi Jerusalém me tahepia ti Pedro'ga javo. Mbohapyrete ji kiri quinze ji kiri ga pyri ikwehe. ¹⁹ Ndahepiagi ji jara'ğa Jesus'ga moirūhara'ğa. Tiago'ga jate ji ahepia Jesus'ga irū'ga nhandepojoykaharete'ga irū'ga.

²⁰ A'itituhēva'ea ji amombe'u pe me ikwatijaruka. Tupana'ga ji repia ikwahava nhi'mbee'yma.

²¹ Aerē ji hoi judeus'ğa gwyra hugwi Judéia hugwi ikwehe. Hajiheve'ğa gwyri pe ji hoi Síria pe Cilícia pe no. ²² A'ea rupi Judéapeve'ğa ndajirepiagi ve Jesus'gareheve'ğa. ²³ Ji mombe'ua reki ğa ġwendu. Ojipe'ğa po e'i ğa pe: “Kiroki ga ombohahy nhande ve ikwehe – kiro ga jirojijyi reki,” e po ğa ji mombe'gwovo. “Ymya ga nhande moka'nhyopotari okovo. Omombi pota ga nhandejikoga Jesus'ga rehe novĩa. Emo aġwamo ga Jesus'ga mombe'ukatui reki pejiko ti ga rehe javo,” e po ğa. ²⁴ Henduvame ğa Tupana'ga mbohetei jijirojijya rehe a'ero.

Paulova'ea oho huvihavava'ea pyri

2 Aerē catorze ji kwara mbo'ari jitekovo. A'ero ji hoa'javi Jerusalém me. A'ereki Tupana'ga e'i ji ve: "Ehoa'ja ti kiro Jerusalém me," ei ga. Garembi'ea rupi ji hoi pevo a'ero Barnabé'ga pavēi ikwehe. Tito'ga ji aroho ji rupi no. Huvihava'ġa pyri ji hoi nhinhi-mombe'gwovo. Huvihava'ġa, ei Jesus'gareheve'ġa ġa pe. Ġa pe tehe ji imombe'ukatui nhiremimbo'ea a'ero. "Ambo'embo'e ji nhandere'yja'ġarūive'ġa judeus'ġarūive'ġa jipi," a'e ji ġa pe. "Pyryva'ea rehe ji ġa mbo'ei Jesus Cristo'ga mombe'gwovo ikwehe. Aġwamo na jitehe no. Nahanahã ji ei ġa pe jipi," a'e ji imombe'gwovo huvihava'ġa pe. Igwete ji imombe'upakatui ġa pe nhiremimbo'ea te'iyme ti ġa ji ve or-eremimbo'eaatyviva'ea rehe nde ġa mbo'ei javo. Nde'i tuhē reki ġa a'ea ji ve a'ero. ³ Emo ore nhomonhi'iġame ojipe'ġa oko orepyteri pe henduva orenhi'iġa. "Ore ko peirūa. Orojiko ore Jesus Cristo'ga rehe pe javijitehe," ei ġa o'mbero. Uhu reki ġa ore pyri tihepia ti ġandea-poroġita javo. "Maranuhũ ġa ndekoi?" ei ġa. "Marã ġa piro'yramo Moisésva'ea remimbo'eagwera hugwi ojikoty'aro ġwaramo Jesus Cristo'ga pavēi?" ei ġa ojuhupe. Nurã ġa ei ore ve: "Po nhande niandepiro'yi te Moisésva'ea remimbo'eagwera hugwi. Tihendu katu pa po nhande a'ea hamo," ei ġa ore ve. "Ehepia te Tito'ga," ei ġa, "Paulo'garupive'ga. Ga ko Grécia-peve'ga. Nhandere'yja'ga rūi ko ga judeu'ga rūi," ei ġa ore ve. "Pekytiuka ti garakwanha pira a'ero ga mongovo nhande ja. Nahã po ti pe Moisésva'ea nhi'iġa po'rui nehē," ei ġa ore ve novia. Ġa nomombe'ui a'itituhēva'ea. Nurã ore ndorokoi'i'i ġanhi'iġa rupi ġa erame ore ve. "Po ti nhande rekoi ġanhi'iġa rupi, a'ero po ti ojipe'ġa heroviari ġa'mbea nehē," oro'e ore orojohupe. Ndoropotari ore pemoandyandyuhua. Nurã ore ndorokoi ġanhi'iġa rupi tapekwaha katu ti a'itituhēva'ea Jesus Cristo'ga mombe'upyryva.

Igwete huvihava'ġa – huvihava'ġa, e po ġa ġa pe. A'ea pe ji nda'ei. A'ereki nanongara pe rūi Tupana'ga ei. Nhandereaporoġita pe ga ei. Igwete huvihava'ġa nde'i ji ve: "Embo'e ti ġa ojipea rehe." A'ea ġa nde'i. "Ekytiuka ti Tito'ga," a'ea ġa nde'i ji ve no. ⁷ A'ereki ġa e'i: "Tupana'ga moirūhara'ġa memei ko ġa Paulo'ga Pedro'ga no. Ġa pe memei Tupana'ga e'i: 'Tombo'e ti ġa pyryva'ea rehe Jesus'ga mombe'gwovo'," ei ġa. "Pedro'ga pe Tupana'ga ei: 'Judeus'ġa ti embo'e Jesus'ga rehe.' Paulo'ga pe a'e te ga e'i: 'Judeus'ġarūive'ġa ti embo'e Jesus'ga rehe,' ei Tupana'ga," ei ġa. ⁸ "Tupana'ga omongo Pedro'ga omoirūharamo tombo'e ti ga judeus'ġa javo. Tupana'ga jitehe omongo Paulo'ga omoirūharamo gaha ti tombo'e judeus'ġarūive'ġa javo," ei ġa ji mombe'gwovo.

⁹ Aerē Tiago'ga, Pedro'ga, João'ga no – ġahã po huvihava'ġa – aerē ġa ei ji ve: "Tupana'ga pyry tuhē nde ve nde mongovo omoirūharamo," ei ġa. "Ore javijitehe nde a, Barnabé'ga no," ei ġa. "Xanhomoirū ti a'ero," ei ġa ore ve. "Peho po ti pe Jesus'ga mombe'gwovo judeus'ġarūive'ġa pyri nehē," ei ġa. "Ore po ti oroho ga

mombe'gwovo judeus'ġa pyri nehē," ei ġa ore ve. "Kwa. Xanhomoirū ti," oro'e ore ġa pe. Nurã ore jopopyhygi a'ero. ¹⁰ Igwete ġa ei ore ve: "Tapemoka'nhyimi ti imondovo mbatera Jesus'gareheve'ġa pe – kiroki ġa ndogwerekoi avo oregwryi pe," ei ġa. "A'ea pe jate ko ore ei pe me," ei ġa ore ve. Ji namoka'nhyimi tuhē jijirokwa ġa ndehe imondomondovo mbatera ġa pe jipi.

Pedrova'ea ndokokatui Antioquia pe

¹¹ Aerē Pedro'ga ruri ore pyri cidade de Antioquia pe ikwehe. Igwete ji ga movahĩ ġandovaki. A'ereki ga ndokokatui ojihe'are'yma judeus'ġarūive'ġa ndehe. ¹² Urypyrame Pedro'ga i'ui judeus'ġarūive'ġa pyri jipi ojihe'a ġa ndehe – kiroki ġa Jesus'gareheve'ġa. Emo Tiago'ga hugwi mbohapyrete'ġa nduri. Pedro'ga opojihu reki Tiago'gahugwive'ġa. A'ereki judeusramo ġa ojikwaku. Judeus'ġa e'i jipi: "Judeus'ġarūive'ġa ndojikwaku. Ndi'ui nhande ġa pyri a'ero," e'i judeus'ġa jipi. "Po pyry tuhē te nhande i'ui ġa pyri hamo," ei Pedro'ga oyvyteri pe novia. Emo Tiago'ga hugwi mbohapyrete'ġa nduri. Igwete Pedro'ga ġa pojihuvi. Nurã ga ndo'ua'javi judeus'ġarūive'ġa pyri ojihe'are'yma ġa ndehe. ¹³ Na jitehe jara'ġa no nhande'irū'ġa. Judeusramo ġa hoi Pedro'ga rupi ojihe'are'yma judeus'ġarūive'ġa ndehe. Ġa jihe'are'ymame Barnabé'ga vehevi ġa mbo-pogwei. A'ero ga ndo'ua'uvi ġa pyri no.

¹⁴ Nahã Pedro'ġa ndokoa'javi a'itituhēva'ea rupi Jesus Cristo'ga mombe'ua rupi. Igwete a'ea repiagame ji Pedro'ga movahĩ ġandovaki. "Nde ko judeu ji javijitehe. Emo judeus'ġa atyvi reki nhande rekoi aġwamo nhanderamohava'ea atyvi," a'e ji. "Nhanderamohava'ea ojikwaku pa jipi. Nhande ki a'e te nhandejikoga ġwaramo Jesus Cristo'ga rehe nhande jikwakupigi a'ero ikwehe," a'e ji ga pe. "Judeus'ġarūive'ġa javijitehe reki nhande rekoi aġwamo. Maraname nde euhui kiro judeus'ġarūive'ġa pe a'ero? A'ereki nde ere'e ġa pe: 'Pekiwaku ti, a'ero po ti ore jihe'ari pe ndehe nehē.' Po ahe nombojikwakuvukari ġa hamo," a'e ji Pedro'ga pe ikwehe.

Nahã Tupana'ga nhande mombyry

¹⁵ Judeusramo nhande ari kako. Nhande ko ġa rūi – kiroki ġa ndokwahavi Moisésva'ea remimbo'eagwera judeus'ġarūive'ġa. ¹⁶ Nhande tikwaha pa aheremimbo'eagwera novia. Emo a'ea rupi rūi nhande xanhi-mombyry. Nhande jikogame jate Jesus Cristo'ga rehe Tupana'ga ei nhande ve: "Pepyry pe kiro." Tupana'ga nde'i a'ea nhande Moisésva'ea remimbo'eagwera hendukaturu ġwaramo. A'ea nhande tikwaha. Nurã nhande jikogi Jesus Cristo'ga rehe ikwehe Tupana'ga tianemombyry nhandejikoga ġwaramo ga rehe javo. Tupana'ga nianemombyryvi nhande hendukaturame Moisésva'ea nhi'iġagwera. A'ereki a'ea rendukatua rehe rūi Tupana'ga e'i vvyakotyve'ġa pe: "Pepyry pe kiro."

¹⁷ Xajiko nhande Cristo'ga rehe Tupana'ga ti tianemombyry javo. Nhandejikogame ga rehe nhande

ndiajikoga'javi Moisésva'ea nhi'iġagwera rehe a'ero. Nurã po ojipe'ġa e'i tehe nhande ve: "Pe hendukatue'ymame Moisésva'ea remimbo'eagwera pe peko te'varuhu judeus'ġarũive'ġa javijitehe," e po ġa nhande ve. "Cristo'ga reki pe mbote'varuhu. A'ereki pe-jikogame ga rehe pe napehendukatua'javi ahenhi'iġagwera pejikote'varuhuavo," e tehe po ġa nhande ve. Na rui reki, xa'e nhande ġa pe. Cristo'ga nimbote'varuhui tuhẽ ahe! xa'e nhande ġa pe. ¹⁸ Ymya ji jikopigi Moisésva'ea remimbo'eagwera rehe ikwehe. Po ji jikoga'javi hehe kiro, a'ero po ji imboukwahavi jirekote'varuhua. A'ereki Moisésva'ea nhi'iġagwera tuhẽ e'i ji ve: "Nde ereko te'varuhu." ¹⁹ Ji ahenhi'iġa renduvame Tupana'ga nanhimombyryvi. A'ero ji pohiri ahenhi'iġagwera hugwi tako ti Tupana'ga remimbota-ri mova'ea rehe javo. A'ereki ji repyga Cristo'ga omano yva rehe jirekote'varuhua rehe raikwehe. Jijikoty'a ga pavẽi ji piro'yro ahenhi'iġa hugwi a'ero – kiroki e'i ji ve: "Ereko te'varuhu nde."

²⁰ Nhiremimbotarimova'ea rehe ji ndakoa'javi kiro. Cristo'ga reki ji pojyka a ji rerekovo. Garemimbotarimova'ea rehe ji rekoi kiro jijikoga ga rehe Tupana'ga ra'yra'ga rehe. Gaha ji arõ hete. Ga onhikwava'ẽ omanomo jirepykaramo raikwehe. ²¹ Ji namovahĩ Tupana'ga remimombyryva jijive. A'ereki Tupana'ga nde'i nhande ve: "Pepyry pe Moisésva'ea remimbo'eagwera hendukatuavo ġwaramo." A'ea Tupana'ga nde'i. Po ga nhande mombyryvi hendukatua rehe hamo, a'ero po Cristo'ga manotehei tamombyry ġa javo hamo.

Pejiko ti Jesus Cristo'ga rehe

3 Ah, Gálatas! Perovia paravuhu pe ġanhi'iġa pe-jipohia a'itituhẽva'ea hugwi. Maraname ġa pe moandyandyjuhu pe nderekovo? A'ereki ji amombe'u katu pe me Jesus Cristo'ga manoagwera yva rehe ikwehe. ² Marã naerũ? Pe hendukaturame Moisésva'ea remimbo'eagwera po Tupana'ga omondouka gwa'uva pe pyri naerũ? Ahã tuhẽ reki. A'ea rehe rui ga omondouka pe pyri. Ji Jesus Cristo'ga mombe'urame pe me pe pejiko ga rehe ikwehe. Nurã Tupana'ga imondoukari gwa'uva pe pyri tapendereko katu javo. ³ Maranuhũrame pe peroviaruhu pejipohia a'itituhẽva'ea hugwi naerũ? Jypya Tupana'ga ra'uva pe mombyry. Kiro pehe penhimombyry avuirama naerũ? ⁴ Pejikoga ġwaramo Jesus'ga rehe ojipe'ġa imbohahyukari pe me jipi. Penhimomirana tehe po pe naerũ. Ereki kiro pe pepohi Jesus'ga hugwi. Ndapepohiri po pe ga hugwi ovuhu. ⁵ Tupana'ga omondouka gwa'uva pe pyri. Igwete ga hepiukari ahemonhimomby'ava'ea pepyteri pe. A'ereki henduvame Jesus'ga mombe'ua pe pejiko ga rehe. Nurã Tupana'ga imondoukari gwa'uva pe pyri hepiuka ahemonhimomby'ava'ea. Na rui pe me Moisésva'ea remimbo'eagwera rendukatua rehe.

⁶ Ehepia re ko Abraõova'ea no. Tupana'ga rembikwatijarukara omombe'u ahe. Gwerovia hete ko ahe Tupana'ga nhi'iġa ojikoga ga rehe hako. A'ero Tupana'ga ei:

"Pyry hete Abraõo'ga a.

A'ereki ga ojiko hete ji rehe," ei Tupana'ga.

⁷ Pekwaha ti a'ero – kiroki ġa ojiko Tupana'ga rehe – ġahã ko Abraõova'ea ra'yra'jave'ġa. ⁸ Tupana'ga okwaha nhoġwenonde judeus'ġarũive'ġa jikoga ojihe. Igwete ga ei:

"A'ero po ti ji ei ġa pe nehẽ:

'Pepyry pe pejikoga ji rehe'," ei Tupana'ga.

Nurã ga imombe'ui pyryva'ea Abraõova'ea pe hako.

"Oropo'ru po ti ji nde imombyryva ojipe'ġa pe nhaporemo nehẽ," ei Tupana'ga ahe ve hako.

⁹ Na tuhẽ a'ero. Abraõova'ea ojiko hete Tupana'ga rehe hako. Nurã Tupana'ga imombyryvi ahe ve. Ahe javijitehe ojipe'ġa jikogame ga rehe Tupana'ga imombyryvi ġa pe no.

¹⁰ Kiroki ġa ojiko Moisésva'ea remimbo'eagwera rehe – ġa pe po ti Tupana'ga imbote'varuhui nehẽ. A'ereki Tupana'ga rembikwatijarukara e'i:

"Ġa hendukatupave'ymame Moisésva'ea remimbo'eagwera po ti Tupana'ga imbote'varuhui ġa pe a'ero nehẽ," e'i ikwatijara.

¹¹ Jukwaha nhande ve a'ero. Tupana'ga nde'i: "Pepyry pe Moisésva'ea nhi'iġagwera renduva ġwaramo." Ga nde'i a'ea nhande ve. A'ereki ikwatijara e'i:

"Tupana'ga ei ġa pe ġajikoga ġwaramo ojihe:

'Pepyry hete pe a,' ei ga ġa pe.

Nanongara'ġa po ti heaporoġita pyahu a'ero nehẽ," e'i ikwatijara.

¹² Ojikogame Moisésva'ea remimbo'eagwera rehe ġa ndojikogi Tupana'ga rehe a'ero. Ikwatijara i'ei no: "Okopotarame ahenhi'iġagwera rupi po ti ġa nane'ymi tonhi'ĩpo'ru pa ahe hamo," e'i ikwatijara.

¹³ Ore ko judeusramo novĩa. Emo tegwete reki ore ve Moisésva'ea nhi'ĩpo'rupava. Ore ahe nhi'ĩpo'rupave'ymame Tupana'ga ei ore ve a'ero: "Peko te'varuhu pe pejikovo. A'ero po ti pe manoi pejigwovo hahyva'ea ruvihava pype nehẽ," ei ga. Emo Cristo'ga ore mbopiro'yi garembi'ea hugwi. A'ereki ga orete'varuhua rereko ore repyga omanorame yva rehe. Tupana'ga e'i ga pe: "Ndete'varuhu nde kiro," ei ga Cristo'ga pe. A'ereki ikwatijara omombe'u nanongara'ġa.

"Kiroki ġa ġa ġa mo'ami yva rehe ġa jukavo

– Tupana'ga e'i nhoġwenonde ġa pe ite'varuhu hete," e'i ikwatijara imombe'gwovo.

¹⁴ Cristo'ga ore repy ore mbopiro'yavo Tupana'ga ti tomombyry judeus'ġarũive'ġa pe javo. A'ereki Tupana'ga e'i: "Abraõova'ea po'ruavo po ti ji imombyryvi ġa pe nehẽ." Igwete ji ei no: Cristo'ga ore mbopiro'y Tupana'ga ti toko ġwembie'ea rupi katu javo. A'ereki ymya Tupana'ga e'i okovo: "Tamondo ti jira'uva ġa pyri nehẽ," ei ga. Nurã ore jikogame Cristo'ga rehe Tupana'ga imbuhurukari gwa'uva ore pyri ore pojykauka.

Tupana'ga nhi'iġa Abraõova'ea pe

¹⁵ Nhiirũ, nahã nhande rekoi jipi. Mokonha'ġa po onhomonhi'ĩ mbatera rehe ojogwerokuva. "Nahã ti xako," e po ojipe'ga. "Kwa. Nahã ti a'ero," e po ojipe'ga. Igwete po ġa ikwatijapavi inoġa onhi'iġa a'ero. Ogwera

po ġa okwatija hehe no. Aerē po na tuhē reki ġa jogwerekoi. A'ereki ġa okwatijapavipe inoġa. Ndogwerojiji po ahe a'ea a'ero. Ahe po ndokwatijari ojipea akoja rehe no.

¹⁶ Oro Abraãova'ea pe Tupana'ga ei hako: "Nahã po ti ji tamomyry ġa pe nde po'ruavo nehē," ei ga ahe ve. Abraãova'ea rymymino'ga pe Tupana'ga ei a'ea no ojipejive'ga pe. Tupana'ga nde'i he'yive'ġa pe aherymymino'ġa pe. "Nerymymino'ga pe ji ei javo ga pe," ei ga ahe ve. A'ereki ga e'i Cristo'ga pe.

¹⁷ Na ji imombe'ukatui kiro. Ymya Tupana'ga ei Abraãova'ea pe hako: "Tamomyry ti ġa pe nde po'ruavo," ei ga. Aerē ga ea'javi ahe ve na tuhē ti javo. Aerē he'yjuhuva'ea quatrocentos e trinta Tupana'ga kwara mbo'ari okovo. A'ero ga nhi'iġi Moisésva'ea pe embo'e ti ġa nhinhi'iġa rehe javo. Onhi'iġame Moisésva'ea pe ga ndogwerojiji reki onhi'iġagwera ġwenondeva'ea Abraãova'ea pe. A'ereki onhi'iġa rupi tuhē Tupana'ga oko. ¹⁸ Po Tupana'ga ei tamondo ti pyryva'ea javo, a'ero po ga ġwembi'ea rupi tuhē imondoi. Po Tupana'ga imondoi pyryva'ea ahenhi'iġa rendukatua rehe jipi, a'ero po ġwembi'ea rupi rui ga imondoi. Ġwembi'ea rupi tuhē reki ga imondoi pyryva'ea Abraãova'ea pe hako.

¹⁹ A'ero po pe ei: "Maraname Tupana'ga omondo onhi'iġa Moisésva'ea pe a'ero tombo'e ti ga ġa javo?" pe'ji po pe. Ombo'euka ga ahe ve onhi'iġa rehe tonhimombaragwaha ti ġa okote'varuhua rehe javo. "Tohendu katu na'ē ti ġa Moisésva'ea remimbo'ea," ei Tupana'ga hako. "Abraãova'ea rymymino'ga hoa renonde yvya koty ti ġa tohendu katu na'ē," ei ga. Abraãova'ea rymymino'ga pe Tupana'ga e'i – kiroki ga pe Tupana'ga e'i nhoġwenonde nde po'ruavo ti ji tamomyry ġa pe javo, Cristo'ga. "Gahoa renonde yvya koty po ti ġa hendukatui Moisés'ga remimbo'ea nehē hamo," ei Tupana'ga hako. Nahã Moisésva'ea remimbo'ea ruri hako. Tupana'ga onhi'i' na'ē ojipyryve'ġa pe. Aerē Tupana'gapryryve'ġa heruri ganhi'iġa yvya koty imombe'gwovo Moisésva'ea pe. Aerē ahe imbuhurukari oreramonhava'ea pe hako. Na tuhē ko Tupana'ga imonhimoanhani onhi'iġa imbuhuruka ahe ve hako. ²⁰ Abraãova'ea pe ki a'e te Tupana'ga tehe ombuhu onhi'iġa. Ga nomonhimoanhani onhi'iġa ojipe'ġa pe imbuhuruka. Ga tehe ombuhu katu onhi'iġa ahe ve hako.

Moisésva'ea remimbo'eagwera rehe ndatekwava'javi

²¹ Tupana'ga e'i ypy Abraãova'ea pe hako. Aerē ga ei Moisésva'ea pe. Pe'e po pe a'ero: "Tupana'ga nhi'iġa Moisésva'ea pe omovahĩ ganhi'iġa Abraãova'ea pe naerũ?" Nomovahĩ tuhē reki. A'ereki Tupana'ga onhi'i' Abraãova'ea pe ġa mombyryva rehe. A'ereki ġamombyryva ko ġamongoaġwama Tupana'ga pyri. Moisésva'ea remimbo'ea renduva ki a'e te nianemongoi reki Tupana'ga pyri. Po Tupana'ga nhande mongohetei ojipyri nhande aheremimbo'ea rendukaturo ġwaramo hamo, a'ero po ga nhande mombyryvi nhande hendukurame hamo. ²² Tupana'ga e'i reki: "Ndipiro'yhavi

okote'varuhua hugwi yvya koty," ei ga. "A'e ji poa ġa pe tamomyry ti ġa nhirembi'eagwera rupi," ei ga. Ġa pe ga ei – kiroki ġa ojiko Jesus Cristo'ga rehe. A'ereki ġa jikogame Jesus Cristo'ga rehe Tupana'ga ġa mombyryvi.

²³ Jesus Cristo'ga rure'ymame yvya koty ndorojikogi ve ore ga rehe. A'ea rupi ore ndorepiro'yi ve Moisésva'ea remimbo'eagwera hugwi. A'ereki Tupana'ga ġwenduvuka na'ē a'ea ore ve jipi a'ea py'rovo ti ġa tojiko Jesus Cristo'ga rehe javo. "Tojiko ti ġa ga rehe ji ikwahavukarame ġa pe Cristo'ga mombe'ua nehē," ei ga. ²⁴ Cristo'ga rure'ymame Moisésva'ea remimbo'eagwera ko tayri'ga rerekohara'ga ja ore ve – kiroki ga tayri'ga rereko katu jipi eko katu javo ga pe. Na jitehe Moisésva'ea remimbo'eagwera ore rerekokatui jipi peko katu javo ore ve. A'ereki Tupana'ga e'i: "A'ea ġa ndereko na'ē. A'ea py'rovo ti Cristo'ga toko ġa pavēi," ei ga. "Cristo'ga ti tomomyry ġa ġajikoga ġwaramo ga rehe," ei Tupana'ga. ²⁵ Aġwamo ore jikogi Jesus Cristo'ga rehe a'ero. Nurã Moisésva'ea remimbo'eagwera ndorererekoa'javi. A'ereki ndatekwava'javi a'ea rehe.

²⁶ Peko pa pe Tupana'ga ra'yramo kiro pejikoty'a Jesus Cristo'ga pavēi. A'ereki pe pejiko pa ga rehe. ²⁷ Penhimobatizauka pe Cristo'gareheva'ero pejikoty'a ga pavēi. ²⁸ Ojo'jajo'ja pe ndekoi kiro penhoirũruamo. Igwete Tupana'ga ei: "Ojo'ja ġa ndekoi kiro judeus'ġa judeus'ġarũive'ġa pavēi," ei ga. "Ipiro'yve'ġa ojo'ja ipiro'yve'ġa pavēi – kiroki ġa ndipiro'yi ojara'ġa hugwi. Akwaimbae'ġa ojo'ja kunhangwera'ġa pavēi," ei ga. A'ereki pe nhaporemo penhoirũrũ pejikoty'aro ġwaramo Jesus Cristo'ga pavēi. ²⁹ Cristo'gareheva'ero ġwaramo ko pe Abraãova'ea rymymino'java'ea. A'ereki ymya Tupana'ga e'i Abraãova'ea pe aherymymino'ġwama'ġa mombe'gwovo. Igwete po ti Tupana'ga pe mombyryvi nehē.

4 Koji'i ti ta'e pe me a'ea rehe kiro ojo'java'ea mombe'gwovo. Tayri'ga ruva'ga po e'i ojipyryve'ġa pe: "Tamondo pa ti nhimbatera jira'yra'ga pe nehē," e po ga. "Momi po ti kwara ari ga rehe nehē. A'ea rupi po ti ga ipojykai nhimbatera ojive nehē," e po ga ġa pe. "A'ea renonde pereko katu ti jira'yra'ga mbo'eavo ga rerekovo nehē. Pehepia katu na'ē ti gambatera ga pe nehē no. A'ereki ga ivoja'i hete kiro," e po ga ojipyryve'ġa pe. Gara'yra'ga gwereko pa tehe reki ombatera novĩa. Emo ga ovoja'irame ndopojykai ve. Okoteheve'ġa javijitehe reki ga reko novĩa ipojykae'ymame ombatera. Ojipe'ġa ombo'e tayri'ga a'ero gambatera rerekokatuavo. Ga ndipiro'yi ġa hugwi. ³ Tayri'ġa javijitehe ko ore reko Cristo'ga rure'ymame. A'ereki a'ea rupi ore ndorepiro'yi ikwakuva hugwi.

⁴ Ihoġwerĩrame Tupana'ga ra'yra'ga rura japiavo Tupana'ga ei ikwehe: "Aġwamo ko pyry jira'yra'ga hoa yvya koty. Tombopiro'y ti ga yvyakotyve'ġa Moisésva'ea remimbo'eagwera hugwi," ei ga. A'ero Tupana'ga gwa'yra'ga mbuhurukari kokoty ikwehe. Igwete ahe Jesus'ga mbo'ari a'ero ga monhimomboaka ikwehe. Yvya koty Jesus'ga ruvi hendukatupava Moisésva'ea remim-

bo'eagwera. Ga ndipiro'yi a'ea hugwi ore mbopiro'yavo jugwi. "Tupana'ga ti tomomybyry ġa pe a'ero. Erekí ġa gara'yramo oko," ei Jesus'ga.

⁶ Peko pe gara'yramo tuhē. A'ero Tupana'ga ombuhuruka gwa'yra'ga ra'uva nhandepy'a pyri nhande mbo'eavo. Nurā nhande ehetei Tupana'ga pe Apī.

⁷ Ndapekoa'javi pe kiro pepiro'ye'ýva'ea a'ero. A'ereki Tupana'ga ra'yramo pe peko. Gwa'yra ġwaramo Tupana'ga pe momyrypavi a'ero.

Paulova'ea nhaġataruhu Galáciapeva'ea rehe

⁸ Ymya Tupana'ga kwahave'ymame pe Tupana'gareheva'ea rūi ikwehe. A'ea rupi po pe ndapepiro'yi ha'angava hugwi penemimbohete'hara hugwi. ⁹ Aġwamo ki a'e te pe pekwaha tuhē Tupana'ga. Gaha reki ojikhavuka pe me pe mbojikoguka ojihe. Maranuhūrame pe perojijyjuhu pejeaporoġita kiro pejikopotara'java ikwakuva'ea rehe – kiroki ndipopoakari tehe?

Maranuhūrame pe ndapepiro'ypotara'javi a'ea hugwi?

¹⁰ Pekwaku po pe sábadu jipi. Jahya porame po pe pekwaku no. Yapoarupiva'ea po pe pekwaku. Kwara mbo'ara rupi na jitehe no. Nahā po pe ikwakukwakuvi jipi. ¹¹ Oko tehe jipy'a pe ndehe. Mara'ngu po ji poravykyteheuavo pe mbo'embo'rame ikwehe, a'e ji.

¹² Nhiirū, a'e hete ji pe me: Ji rupi ti peho. A'ereki ji pe javijitehe no. Pe ndapekote'varuhui ji ve ji horame pe pyri ikwehe. ¹³ Napemoka'nhyimi pe jihopya pegwyrri pe ikwehe. Nhitetirūaro ġwaramo ji pytai pe pyri. A'ero ji imombe'ui pyryva'ea pe me Jesus Cristo'ga mombe'gwovo. ¹⁴ Nhitetirūa ite'varuhu pe me novīa. Emo pe ndapekote'varuhui ji ve. Pe ji mbuhuruka katu reki pejipyteri pe ji rerekovo katu. Po Tupana'gahugwive'ga ruri pe pyri hamo, a'ero po pe ga mbuhurukakatu pejipyteri pe hamo. Po Jesus Cristo'ga ruri pe pyri hamo, a'ero po pe ga mbuhurukakatu pejipyteri pe hamo. Nahā ja ko pe ji mbuhuruka katu pejipyteri pe ikwehe. ¹⁵ A'ea rupi pe vy'ahetei ji rehe novīa. A'iti tuhē pe ndekohetei ji rehe penhikwava'eġa ji ve. A'ea rupi pe hendukatui nhiremimombe'ua pe me novīa. Aġwamo ki a'e te ji imombe'uro ġwaramo a'itituhēva'ea pe me po pe etehei ji ve: "Paulo'ga ndokoa'javi nhande rehe kiro," pe'ji tehe po pe. Marā po pe ndekoi kiruamo naerū?

¹⁷ Nhaneirū'ġaatyvive'ġa oko hete tehe pe ndehe onhi'ġatuavo pe me jipi. "Xanhi'ġatu ti ġa pe toja'oja'o ti ġa Paulo'ga hugwi," e po ġa ojohupe. "Po ti ġa ja'ogi Paulo'ġa hugwi, a'ero po ti ġa ndekohetei nhande rehe nehē," e po ġa ojohupe. Nurā ġa ndekoi pe ndehe, a'e ji. ¹⁸ Pyry hete reki aherekoa pe ndehe pe nderekokaturame. A'ero ko pyry jirekoa pe ndehe ji rekorame pe pyri. Pyry ji rekoe'ymame pe pyri no. ¹⁹ Pe ko jira'yra'java'ea. Hahyahi kunhangwerahēa pe gwa'yra mbo'aramo. Na jitehe hahyahi ji ve ikwehe. A'ereki a'ea rupi ji apotarahi pejikoga Cristo'ga rehe. Aġwamo hahyahiva'ja ji ve pejikohete'ymame Cristo'ga rehe. ²⁰ Marā po pe ndekouhui a'ero? Ako po ji kiro pe pyri hamo. Hajihe po nhinhi'ġa pe me a'ero hamo.

Abraãova'ea ra'yra'ea memei

²¹ Jararamo po pe pe'e tehe ojohupe: "Xako ti Moisésva'ea remimbo'eagwera rehe. A'ero po ti Tupana'ga ei nhande ve nehē: 'Pepyry hete pe',' pe'e tehe po pe. Peko pota pe aheremimbo'eagwera rehe novīa. Emo pe ndapehenduvi ahenhi'ġa. ²² A'ereki aherembikwatijara nhande mbo'e Abraãova'ea ra'yra'ea rehe. Dois ahera'ykwaimba'ea hako. Ojipeva'ea ko Agarva'ea ra'yra'ea. Ojipeva'ea ko Abraãova'ea rembirekoeteva'ea ra'yra'ea Sarava'ea ra'yra'ea. Agarva'ea oporavyky Sarava'ea pe ipiro'ye'yma ahe hugwi. A'ereki ymyahūagwera jate gwereko ipiro'ye'ýva'ea akwaimba'eva'ea kunhangwerava'ea no. Ahe oporavyky hete ojarava'ea pe gwa'yra'ea pavēi ipiro'yangava ahe hugwi. Nahā ko Agarva'ea a'ero. Ahe oporavyky Sarava'ea pe ipiro'ye'yma ahe hugwi. Nane'yimi ahe reko Sarava'ea remimbotarimova'ea rupi a'ero. Sarava'ea ki a'e te na rūi Abraãova'ea rembirekoeteva'ea. Ahe ko ipiro'yva'ea.

Mokōi Abraãova'ea ra'ykwaimba'ea a'ero hako Sarava'ea ra'yra'ea Agarva'ea ra'yra'ea pavēi hako.

²³ Tupana'ga e'i nhoġwenonde Abraãova'ea pe hako: "Aerē po ti nerembirekohēa tuhē ga mbo'ari nde ve nehē," ei ga ahe ve Sarava'ea mombe'gwovo hako. Emo Abraãova'ea ta'y na'ē ipiro'ye'ýva'ea pe Agarva'ea pe Tupana'ga nhi'ġa rupi rūi. Aerē Abraãova'ea xava'ehetero ġwembirekoeteva'ea pavēi Sarava'ea pavēi novīa. Emo Tupana'ga ġwembie'ea rupi katu ahe mbotayruka Abraãova'ea pe. Nurā Isaqueva'ea ari ġwaiviva'ea hugwi Sarava'ea hugwi.

²⁴ Nanongara ko nhande mbo'e Tupana'ga nhi'ġa rehe. A'ereki Tupana'ga nhi'ġa oko kunhangwera'eva'java'ea. Dois kunhangwera'eva'ea. Na jitehe ko dois Tupana'ga nhi'ġa hako. Ga nhi'ġame Abraãova'ea pe Tupana'ga nhi'ġa ko Sarava'ea'java'ea. Ga nhi'ġame Moisésva'ea pe Tupana'ga nhi'ġa ko Agarva'ea'java'ea. Nahā a'ero. Ymya Moisésva'ea hoi o'ama yvytyruhua rehe Sinai rehe Arábiapeve'ġa gwyrri pe hako. Pevo Moisésva'ea henduvi Tupana'ga nhi'ġa. A'ero ahe judeusva'ea mbo'embo'ei a'ea rehe. Kiroki ġa oko Moisésva'ea remimbo'eagwera rupi – ġa ndipiro'yi jugwi. Ġa ko Agarva'ea ra'yra'ea ja. A'ereki kiroki ahe oko Agarva'ea ra'yramo – ahe ko ipiro'ye'ýva'ea no.

Aġwamova'ea cidade de Jerusalém ko Agarva'ea javijitehe. Ojarava'ea nhi'ġa hugwi Agarva'ea ndipiro'yi jipi gwa'yra'ea pavēi. Na jitehe Jerusalémmeve'ġa ndipiro'yi Moisésva'ea remimbo'eagwera hugwi judeus'ġa. ²⁶ Gwereko iru'ia Jerusaléma'java'ea Tupana'ga apoa. A'epeva'ea ko nhande. A'ereki nhande nhandepiro'y Moisésva'ea remimbo'eagwera hugwi.

Sarava'ea Abraãova'ea rembirekoeteva'ea na jitehe ipiro'y oporavykye'yma ojipeva'ea pe. ²⁷ Igwete Tupana'ga ikwatijarukari onhi'ġa inoġauka hako.

"Nandera'yri nde ġa mbo'are'yma.

A'ereki ga opohi nde hugwi.

Emo po ti nde roryoryvamo nehē," ei ga.

"Nde nderekwahavi ve hahya ġa mbo'are'yma.

Emo ti nde rahērahemamo ġa mbo'ambo'a nehē," ei Tupana'ga.

"Ejoryjory ti a'ero.

Opohi ga nde hugwi novīa.

Emo po ti ndera'ya'ġa ndetauhuro nehē hēara'ya'ġa hohe hēa rembirekorame ga pavēi," ei Tupana'ga ikwatijaruka hako.

²⁸ Nhiirū, Tupana'ga e'i Abraāova'ea pe hako: "Aerē po ti nde ra'yramo nehē," ei ga. "Tamombyry ti nde ve a'ero nehē nerymymino'ġa pe nehē no," ei ga Abraāova'ea pe hako. Ġwembi'ea rupi Tupana'ga Isaqueva'ea mongoi Abraāova'ea ra'yramo gwa'uva pyvō a'ero. Ġwembi'ea rupi jitehe Tupana'ga pe mongoi Abraāova'ea ra'ya'javamo no pejikoty'aro ġwaramo Cristo'ga pavēi. ²⁹ Tupana'ga ra'uva pyvō Isaqueva'ea o'a. Ismaelva'ea Agarva'ea ra'yrava'ea ki a'e te a'ea pyvō rūi o'a. A'ereki Abraāova'ea ta'y tehe ipiro'ye'ŷva'ea pe. Aerē Ismaelva'ea rekote'varuhui Isaqueva'ea pe hako. Na jitehe aġwamo – kiroki ġa Moisésva'ea remimbo'eagwera rupi oko – ġa oko te'varuhu nhande ve nhande jikoty'arame Cristo'ga pavēi Tupana'ga ra'uva pyvō. ³⁰ Marā reki ikwatijara e'i a'ero hako? Ikwatijara omombe'u Sarava'ea nhi'iġagwera ġwembirekova'ea pe Abraāova'ea pe.

"Emombo ti avo hugwi ipiro'ye'ŷvehēa hēara'ya'ga reheve," ei ahe.

"Ga po ti ndopojykai tuhē nembatera nehē ipiro'ye'ŷvehēa ra'ya'ga," ei Sarava'ea ahe ve.

"Jihi ko nerembirekoetea," ei ahe.

"Jira'ya'ga jate po ti opojyka ndeapoa nehē," ei ahe Abraāova'ea pe hako.

Nahā ikwatijara imombe'ui Sarava'ea nhi'iġagwera hako.

³¹ Nhiirū, ipiro'ye'ŷva'ea ra'yrava'ea ja rūi nhande rekoi a'ero. A'ereki Moisésva'ea remimbo'eagwera rupi rūi nhande xako. Xako nhande ipiro'ya'ea ra'yrava'ea javijitehe. Nurā nhande rekoi Tupana'ga remimombyryva rupi.

Cristo'ga nhande mbopiro'y

5 Cristo'ga nhande mbopiro'y vvyakotyva'ea remimbo'eagwera hugwi tipiro'y tuhē ti ġa javo. Na tuhē ti peko a'ero. Tapekoa'javi ti ipiro'ye'ŷve'ġa ja ġa jikwakukwakuvame.

² Ji rendu katu ti. Tapenhimbo'ea'javukari ġa pe. A'ereki ġa e'i pe me jipi: "Pekytiuka ti penhakwanhapi-ra," ei ġa. "A'ero po ti Tupana'ga ei pe me nehē: 'Pepyry hete pe.'" A'ea ġa ei pe me novīa. Ji ki a'e te Pauloramo ta'e pe me: Po ti pe jikytiukapotari nehē, a'ero po ti Cristo'ga ndapepokogi'i'i nehē. ³ A'ea'ja hete ko ji: Kiroki ġa ojikytiuka pota – tonhi'ġo'ru pa po ti ġa Moisésva'ea hamo. ⁴ Jararamo po pe ei ojohupe: "Po nhande Moisésva'ea nhi'ġo'rurame po ti Tupana'ga ei nhande ve a'ero nehē: 'Pepyry hete pe,'" pe'e tehe po pe. Pe'erame a'ea po pe nhimbopohiri Cristo'ga hugwi. Pe-movahīvahī po pe Tupana'ga remimombyryva pejive a'ero. ⁵ Ore ki a'e te orojikoty'a Cristo'ga pavēi. Tupana'ga ra'uva ore mbo'e a'ero. Nurā ore ehetei: "Tu-

pana'ga po ti e'i nhande ve nehē: 'Pepyry hete pe,' e po ti ga nehē," oro'e ore. Na tuhē. A'ereki orojiko ore Cristo'ga rehe. ⁶ Ore jikoty'aro ġwaramo Jesus Cristo'ga pavēi Tupana'ga ei: "Pyry hete ġa jikogi ga rehe." Ga nde'i pyry ore jikytiukaro ġwaramo. Pyry ga nde'i ore jikytiukare'yma ġwaramo. Ore jikoga ġwaramo Cristo'ga rehe Tupana'ga e'i pyry. Ore ojipe'ġa arōheterame jukwaha reki orejikoga ga rehe.

⁷ Ymya pe jikohetei Jesus Cristo'ga rehe pyryva'ea rerovia ikwehe. Emo kiro pe napehendukatua'javi pyryva'ea mombe'ua. Maranuhūrame ojipe'ga pe ndovahoguhui pendeaporoġita rerojijijijiyita? ⁸ Tupana'ga rūi gwerojijiyi pendeaporoġita. Gaha e'i pe me peko ti jireheva'ea javo. ⁹ Tamombe'ua'ja pe me ojo'java'ea a'ero. Nhande imondo'irame imbovuhava pāo hu'uma pype, aerē imbovuvupavi reki hu'uma a'ero. Na jitehe ga pe mbo'e'irame kiro Tupana'ga nhi'iġarūiva'ea rehe, aerē po ti pe heroviapavi garemimbo'ea Tupana'ga nhi'iġarūiva'ea nehē. ¹⁰ Na rūi reki pe ndekoi, a'e ji. Jijikoty'aro ġwaramo Cristo'ga pavēi ji ei: Pejapyaka katu tuhē po ti pe ji javijitehe nehē. Emo pemomynhuhūve'ga pe po ti Tupana'ga imbohahyukari nehē. Mara'ngu po ga huvihavamo okovo? Ga vīa po ti okwaha hahya nehē.

¹¹ Oro ji, nhiirū, ji nda'ei tuhē ahe ve tojikytiuka ti ġa javo. I'mbe reki judeus'ġa ji mombe'gwovo Paulo'ga e'i jupe javo. "Tojikytiuka ti ġa. A'ea pyry Tupana'ga pe,' ei Paulo'ga," ei ġa o'mbero. Ymya ji ei a'ea novīa.

Aġwamo ji erame po ġa ndokote'varuhua'javi ji ve a'ero hamo. A'ereki ahekytia ġa opota hete. Ġa oko te'varuhu tuhē reki ji ve. A'ea'e ko ji jipi: Jesus Cristo'ga omano yva rehe nhande repyga, a'e ji. Pejikoga rehe jate ga rehe po ti Tupana'ga ei pepyry pe javo. Emo ji nda'ei tojikytiuka ti ġa javo. Ji erame po ġa nonhimonha'ngaa'javi ji ve hamo ji Cristo'ga manoagwera mombe'urame hamo. ¹² Kiroki ġa ombovambova pepy'a tapekytiuka ti penhakwanha javo – maranuhūrame ġa ndojirakwanha'otehei?

¹³ Pehe reki, Tupana'ga pe mo'ē tapepiro'y ti javo. Tape'ei ti a'ero: "Nhandepiro'y nhande. Xako te'varuhu ti nhaneremimbotarimo a'ero." Tape'ei ti a'ea. Nahā ti peko: Pejopokopoko ti penhoaromo. ¹⁴ A'ereki Moisésva'ea remimbo'eagwera nhaporemō e'i no: "Erenhiarō hete nde.

Na jitehe ti earō hete ejikotyve'ġa," e'i aheremimbo'eagwera a'ero.

¹⁵ Emo pejogwayvarame ko pe onharōva'ea'java'ea. A'ea ojou'uu'u okovo. Penhimboko'i ti a'ero. Pejogwayvarame po ti pe nhombote'varuhupavi nehē.

Peko ti Tupana'ga ra'uva remimbotarimova'ea rehe

¹⁶ Na tuhē ji ei pe me kiro: Na Tupana'ga ra'uva nhimbopogweukari pe me. Nahā po ti pe ndapekoi tuhē pejipy'ate'varuhua remimbotarimova'ea rehe pejikovo.

¹⁷ Nhandepy'ate'varuhua omovahī Tupana'ga ra'uva jipi. Tupana'ga ra'uva omovahī nhandepy'ate'varuhua jipi no. Onhomovahī tuhē a. Tupana'ga ra'uva omovahī pepy'ate'varuhua tapekoyme ti penhimimbotarimo-

va'ea rehe. ¹⁸ Tupana'ga ra'uva nhimbopogweukarame pe me aheremimbo'eagwera napemondomondo a'ero.

¹⁹ Ğapy'a te'varuhurame jukwaha reki ğan-dekote'varuhua. Gwerekouhu ğa ojipe'ğa nem-bireko'ğa. Ndoakwahavihu ğa okovo a. Ğa nanuhũ jipi. ²⁰ Oko hete ko ğa ha'angava rehe ğwemimbohete'hara rehe okoe'yma Tupana'ga rehe. Ombote'varuhu ğa opajiro. Nanongara'ğa nombopogwei Tupana'ga ra'uva remimbotarimova'ea rehe. Ojogwereco te'varuhu ğa. Ojogwayvaruhu ğa okovo. Onhimyrõ ğa ojogwehe. Onhimboahiahivuhu ğa ojohupe. Ojihe jate ğa ndekoi ji po ti jara'ğa hohe nehẽ javo. Ojipe'ape'a ğa jara'ğa hugwi ndokwahavihu ğa javo. Ndoji-he'ara'javi ğa jara'ğa ndehe ğwemimbo'ea rehe.

²¹ Opotá pota ğa ojohugwi. Heagwryrgwry ğa toryva rerekouhurame. Ojipejipea ko ğandekote'varuhua no nanongara jitehe. Amombe'u ko ji pe me ikwehe. Kiro ji imombe'ua'javi a'ero. Nanongara'ğa po ti Tupana'gareheve'ğa rõi nehẽ.

²² Emo Tupana'ga ra'uva nhande pojykarame ko nhande nanongara'ğa atyvi. Tiarõ hete nhande ojipe'ğa. Nhanderory nhande a'ero. A'ereki Tupana'ga ra'uva nhande mbohoryory nhande rerekovo. U katu nhandepy'a. Xanhimomirana nhande avuirama ojipe'ğa ndekote'varuhurame nhande ve. Timombyry nhande ğa pe. Nhandepyry tuhẽ nhande. Jara'ğa ojiko nhande rehe. Nahã nhande rekoí Tupana'ga ra'uva nhande pojykarame. ²³ Nhanenhyrõ nhande jara'ğa pe. Nhande ndiakoa'javi nhandepy'ate'varuhua remimbotaruhua rupi. Aheremimbo'ea nomovahĩ nanongara'ğa! ²⁴ Jesus Cristo'gareheve'a'ero ğwaramo nhande ei: Ndiakoa'javi nhande nhandepy'ate'varuhua remimbotarimova'ea rupi. ²⁵ Tupana'ga ra'uva nhande mboheporoğita pyahu nhande rerekovo. Xako po ti gara'uva remimbotarimova'ea rupi a'ero hamo. ²⁶ Xanhimbohete'yme ti, ji po ti jara'ğa hohe nehẽ javo. Xanhimyrõyme ti ğa ndehe no.

Pejopokopoko ti

6 Nhiirũ, nahã po pe ndekoi penhirũ'ga pavẽi hamo ikwahavame garekote'varuhua hamo. Pendekorame Tupana'ga ra'uva remimbotarimova'ea rehe penhi'inhyrõ ti ga pe a'ero ga mongokatua'java. Pejapyaka katu ti pejihe tapembopogweyme ti garekote'varuhua rehe nehẽ no. ² Pejopokopoko ti a'ero jipi. Nahã po ti pe hendukatui Cristo'ga remimbo'ea nehẽ. ³ Kiroki ğa onhimbohete tehe – ğa onhimoandyandyi reki. ⁴ Pejapyaka katu ti pejeaporoğita rehe tahepia ti jirekokatua javo. Pendekokaturame, a'ea rehe po ti pe ndoryvamo a'ero ji ğa hohe jave'y. ⁵ Nhande retakwera'ja po xako katu jipi hamo.

⁶ Nhanembo'ehara'ğa pe po nhande timondomondo pyryva'ea hamo ğa nhanembo'embo'erame Cristo'ga nhi'i'ğa rehe jipi.

⁷ Taphimoandyandyi ti pejikote'varuhua rehe. A'ereki ahe nomoandyandyi Tupana'ga. Jukwaha reki

nhande ve. Nhande itymame mbatera ğwia jitehe po ti nhande jykyi a'ero nehẽ. Na jitehe nhande rekote'varuhurame ite'varuhu tuhẽ po ti nhande ve a'ero nehẽ. Tupana'ga po ti ombohahyuka nhande ve nehẽ. ⁸ Po ti nhande rekoí nhandepy'ate'varuhua remimbotarimova'ea rehe, a'ero po ti nhandepy'ate'varuhua jitehe nhandemondoagwama hahyva'ea ruvihava pype nhande manorame nehẽ. Po ti nhande rekoí Tupana'ga ra'uva remimbotarimova'ea rehe, a'ero po ti gara'uva jitehe nhande mongoi Tupana'ga pyri nehẽ. ⁹ Tiandekwerajyme ti nhanderekokatua rehe. Nhande jirokwaramo nhandekokatua'avo jipi po ti oho nhande ve imombyryhava apiavo nehẽ. ¹⁰ Nhanderekorame ğa pavẽi xako katu ti ğa pe nhaporemoma a'ero, ğa pe kaitu Jesus'gareheve'ğa pe.

Paulova'ea okwatija pa Galáciapeva'ea pe

¹¹ Jihi kiro akwatija jipovo pe me. Pehepia nhirembikwatijara. Hehanhuhũva'ea ji a'apo.

¹² Topomoğita katu ti ji kiro a'ero. Cristo'ga omano yva rehe nhande repyga ikwehe. Nhande jikogame jate Cristo'ga rehe Tupana'ga ei pepyry pe javo. Judeus'ğa ki a'e te e'i: "Po ahe ğwendu Moisésva'ea remimbo'eagwera hamo," ei judeus'ğa. Nurã akoja'ğa – kiroki ğa oho pe pyri – ğa pe kytiku pota tohendu katu ti ğa Moisésva'ea remimbo'eagwera a'ero javo. A'ea ğa opota. A'ereki ğa e'i ojohupe: "Nhande ğa kytikarame po ti judeus'ğa nhimohemi nhande rehe nehẽ," ei ğa. "Ndokote'varuhui po ti ğa nhande ve a'ero nehẽ nhande Cristo'ga manoa mombe'urame nehẽ," ei ğa. A'ea rehe jate ğa e'i hete pe me pejikytiuka javo. ¹³ "Pejikytiuka ti hendukatupava Moisésva'ea remimbo'eagwera," e'i tehe ğa pe me. Ğa vehevi ki a'e te nohendukatupavi Moisésva'ea remimbo'eagwera no. Ğa opota tehe pekytiukara. Pe kytikarame po ti ğa nhimboheteuhui a'ea rehe nehẽ ore tuhẽ ğa kytiku javo nehẽ.

¹⁴ Ji ki a'e te nanhimbohetei. Jesus Cristo'ga jate ji ambohete nhandepojykaharete'ga. A'ereki ga omano yva rehe nhande repyga. A'ero jijikoga ğwaramo Cristo'ga rehe kiro ji ndakoa'javi vvyakotyve'ğa ndeaporoğita rehe. Na jitehe – kiroki ğa oko vvyakotyve'ğa ndeaporoğita rehe – ğa ndakoa'javi jireaporoğita rehe no.

¹⁵ Tupana'ga nde'i reki pyry nhande kytirame. Ga nde'i pyry nhande kytie'ymame. Nhande reaporoğitapyahurame, a'ea pe Tupana'ga e'i pyry.

¹⁶ Kiroki ğa ğwendu katu a'ea nhiremimbo'ea rehe okovo – Tupana'ga ti tonogatu ğapy'a. Toporogwety ti ga ğa no. Ojiheve'ğa nhaporemoma ti ga toporogwety.

¹⁷ Kiro ji ei a'ero: Tanhimomynha'javyme ti ğa onhi'teheavo. A'ereki Jesus'ga ko jipojykaharete'ga. Jukwaha reki a'ea. A'ereki jukwaha ika'ëagwera jira'oa rehe. A'ereki ji Jesus'ga mombe'umbe'urame ojipe'ğa jigwarai ji rehe ji nupanupamo.

¹⁸ Nhiirũ, Jesus Cristo'ga tomombyry pe me nhandepojykaharete'ga. Na tuhẽ. Amém.

Efésios

1 Jih ko Pauloramo Jesus Cristo'ga moirũharamo jiporavykyavo Tupana'ga pe Cristo'ga mombe'gwovo. A'ereki nahã Tupana'ga opota.

Kiro ji ikwatijarukari imondouka pe me. Pe ko Tupana'ga remimo'ẽharamo. Ndapepohiri pe Cristo Jesus'ga hugwi pejikovo gareheva'ero jipi. Kiro ji ikwatijarukari imondouka pe me – perope cidade de Éfeso pe.

² Kiro ji ei: Nhandervete'ga Tupana'ga ti tomomyry pe me Jesus Cristo'ga pavẽi nhandepojykaharete'ga pavẽi. Tonoğatu ti ğa pepy'a, a'e ji.

Tupana'ga pyry hete nhande ve

³ Timbohete ti Tupana'ga! Ga ko nhandepojykaharete'ga ruva'ga Jesus Cristo'ga ruva'ga. Ga ko Jesus Cristo'ga ruvihavuhete'ga no.

Ymyahũ yvaga hugwi Tupana'ga omondo gwa'uvapyryva nhande pyri imomyryva nhande ve. Nhande jikoty'aro ğwaramo Cristo'ga pavẽi a'ea imomyryparavuhupavi nhande ve.

⁴ A'ereki ymyahũ yvya apoa renonde yvaga apoa renonde Tupana'ga e'i: "Tamomyry ti ji ğa pe nehẽ," ei ga. A'ea rupi ga nhande mbojikoty'aruka Cristo'ga pavẽi. Nahã ga nhande mo'emo'ẽi ojive.

"Toko pyry ti ğa okote'varuhue'yma tuhẽ jirovai pyteri pe ji arõheteavo nehẽ," ei Tupana'ga nhande mo'emo'eamo.

⁵ A'ereki ymyahũ ga e'i ojapyakavo nhande rehe: "Amboja'oja'o ti ji ğa jijive toko ti ğa jira'yramo upa ji pyri nehẽ Jesus Cristo'ga manoro ğwaramo ğa ndepyga nehẽ," ei ga.

"Nanongara ji apota," ei ga.

⁶ Nahã ymyahũ ga pyryvamo nhande ve nhande mo'emo'eamo nhande mongovo gwa'yramo tanhimboheteuka ti ğa pe jipyryva katukaturu ğwaramo ğa pe javo.

Tupana'ga pyryhetero nhande ve nhande jikoty'aro ğwaramo Cristo'ga pavẽi Tupana'ga remia'nguhete'ga pavẽi.

⁷ Gwekoa reka'vogukaro ğwaramo omanomo Cristo'ga nhande mbopiro'yi nhanderekote'varuhua hugwi. Nurã Tupana'ga ndokwahava'javi nhanderekote'varuhua imombo.

Nahã Tupana'ga pyrykatukaturu.

⁸ Nahã ga pyryhetero nhande ve ikwahapava onhimombaragwahava.

⁹ Ğwemimbotarimova'ea ğwembiepiukaripyre'yma ga ikwahavukari reki nhande ve.

A'ereki ga okwahavuka pota hete nhande ve. E'i ga: "Nahanahã ti nehẽ ji Cristo'ga mondoro ğwaramo ğa pyri nehẽ," ei ga.

¹⁰ "Aerẽ mbapava koty ti pyry ji ve ji ğa mongopavi Cristo'ga nhi'iğa rupi yvagipeve'ğa vyakotyve'ğa nde-heve nehẽ. Nahã ti ga ğapojykaharete'ga nehẽ, ei ga.

Cristo'ga nhi'iğa rupi ti ji imongopavi yvagipeve'ea vyakotyva'ea reheve nehẽ. Nahã ti ga a'ea pojykaharete'ga nehẽ no.

Nahã ti Cristo'ga rekoi tuhẽ huvihavuhetero mbatera nhaporemu ipojykaharete'ga nhaporemu ğapojykaharete'ga nehẽ no," ei Tupana'ga.

¹¹ Ore jikoty'aro ğwaramo Cristo'ga pavẽi Tupana'ga pyryhetero ore ve. Aerẽ ti ga ore mongoi ojipyri ore mombytavo avuirama nehẽ no.

A'ereki ymyahũ Tupana'ga omongo pa ğwemimbotarimova'ea rehe. A'ea rupi ga ojapyaka ore rehe no. Heaporoğita ga ore mo'emo'eamo ojive javo hako. E'i ga:

¹² "Tanhimboheteuka ti ğa pe jikatukaturu ğwaramo – kiroki ğa ojikogypy Cristo'ga rehe," ei ga hako. Na tuhẽ. A'ereki Tupana'ga ojapyaka ypy gweaporoğitaro.

Aerẽ te ga imongopavi ğwemimbotarimova'ea rehe. Orojikogypy ore Cristo'ga rehe.

¹³ Ymyahũ pejiko pe Cristo'ga rehe no henduvame Cristo'ga momba'ua a'itituhẽva'ea.

Ğa e'i pe me: "Pejiko ti Cristo'ga rehe imomboruka ga pe pejekote'varuhua," ei ğa pe me.

Cristo'ga pavẽi pe jikoty'aro ğwaramo Tupana'ga imondoi gwa'uvapyryva imomyryvamo pe pyri no pejikogame Cristo'ga rehe.

A'ereki ymyahũ Tupana'ga e'i: "Amondo ti ji jira'uvapyryva ğa pyri ğa pojykauka jijive nehẽ – kiroki ğa ojiko Cristo'ga rehe. Jukwaha a a'ero nhirembipojyka nehẽ." A'ea Tupana'ga ei gwa'uvapyryva mondovo pe pyri.

¹⁴ Pyryva'ea gwa'uvapyryva ga imondoi nhande ve kiro. Nurã nhande ei ikwahava javo: Tupana'ga ti imomyryhetero nhande ve nhande pokoguka nhande mbopiro'yuka nhanderekote'varuhua hugwi nehẽ.

Ojipyri ti ga nhande rerohoukari nhande mombytavo avuirama nehẽ toko ti ğa jireheva'ero javo, xa'e nhande ikwahava.

Pyry hete ga nhande ve gwa'uvapyryva mondovo nhande pyri tanhimboheteuka ti ğa pe jikatukaturu ğwaramo javo.

Paulova'ea onhi'ĩ Tupana'ga pe Éfesopeva'ea repyga

¹⁵ Nurã jishi no, nhinhi'iĩgame Tupana'ga pe ji nanhi'imbigi ga pe pe ndepyga.

—Ndepyry hete nde, a'e ji Tupana'ga pe. A'ereki nde erembojiko Éfesopeve'ġa Jesus'ga rehe ġa pokoga. Emomyry ti ġa pe, a'e ji ga pe jipi.

A'ereki ojipe'ġa pe mombe'u ji ve. “Éfesopeve'ġa ojiko hete Jesus'ga rehe nhandepojykaharete'ga rehe ikwehe,” ei ġa ji ve. “Oarõ hete ġa Tupana'ga remimo'ēhara'ġa nhaporem,” ei ġa pe mombe'gwovo.

¹⁷ Tupana'ga ko nhandepojykaharete'ga ruvi-havuhuhete'ga Jesus Cristo'ga ruvihavuhuhete'ga. Gaha timbohete! A'ereki ga pyry katu katu nhandervete'ga. Ga pe ji ei pe ndepyga jipi:

—Ekwahaheteuka ti Éfesopeve'ġa pe nahanahã ji rekoi javo. Ndera'uva ti tombo'e ġa nde rehe nde monhimombaragwahavuka ġa pe. Ndera'uva ti tanderepiuka ġa pe ġa mboheaporoġitakatuavo nahanahã Tupana'ga rekoi javo, a'e ji Tupana'ga pe pe ndepyga.

¹⁸ Ga pe ji ei:

—A'ero ti gweaporoġitakatuheterame Éfesopeve'ġa ikwahavi oyvyteri pe nehẽ. Nurã ti ġa ei nehẽ: “Pyry hete ti nhande ve nehẽ. A'ereki Tupana'ga e'i opyryvamo nhande ve: 'Tuhu ti ġa upa avuirama ji pyri nehẽ,' ei Tupana'ga nhande ve.”

—Nahã ti ġa ei ojikheteavo nde rehe gworygworyvamo nehẽ, a'e ji Tupana'ga pe pe ndepyga.

Ga pe ji ei:

—Gweaporoġitakatuheterame ti Éfesopeve'ġa ikwahavi neremimbokatukataua ojive, a'e ji. Nurã ti ġa ei nehẽ: “Yvagi pe ti ikatu katu nhande ve nhaporem nehẽ Jesus'gareheva'ero nhande rekoro ġwaramo. Tupana'ga ti nhande mongoi ojipyri jara'ġa ndeheve nehẽ no ġwemimo'ēhara'ġa. Ga pyri ti nhande rukatui ġa pavẽi avuirama nehẽ,” e'i ti ġa ikwahava nehẽ, a'e ji Tupana'ga pe pe ndepyga. Nahã ti ejikwahavuka Éfesopeve'ġa pe, a'e ji Tupana'ga pe pe ndepyga.

¹⁹ Ga pe ji ei:

—Gweaporoġitakatuheterame ti Éfesopeve'ġa ikwahavi ndepopoakaheteheve nehẽ. A'ea nde hepiukari ji ve ġa pe nhaporem no – kiroki ġa ojiko nde rehe. Nurã ore ei: Ndepopoakaheteavo ġwaramo ti nde ore pokogi nehẽ no. A'ea ore ei, a'e ji Tupana'ga pe pe ndepyga.

²⁰ A'ereki Tupana'ga opopoakara pyvõ Cristo'ga mbogwerava'ja omanove'ġa hugwi. Opopoakara pyvõ jitehe ga Cristo'ga reroho ojipyri ga mboapyga ojohukoty rūi ga mongovo toko ti ga huvihavuhetero yvagi pe okovo nhimoirũharamo javo. Nahã opopoakahetea pyvõ Tupana'ga imomyryvi Cristo'ga pe. Na jitehe ti Tupana'ga imomyryvi nhande ve opopoakahetea pyvõ nehẽ no.

²¹ Yvaga pype hete Tupana'ga omongo Cristo'ga ojohukoty rūi. Koji'i hete tuhẽ Cristo'ga popoakaramo ojipe'ġa hohe pa a'ero. Ipopoaka hete ranuhũ ga a'ero ipopoakaheteve'ġa hohe pa ipopoakaheteve'ġandeheve'ġa hohe pa no ġanduviha'ġa hohe pa no ġan-

duviha'vi'ġa hohe pa no. Ģa nhaporem omondouka ojipe'ġa ġwemimbotarimova'ea rehe aġwamo. Aerẽ ti ġa ġa mondomondouka nehẽ no. Ģa hohe pa Cristo'ga ipopoaka ojipe'ġa hohe pa nhaporem no.

²² Tupana'ga ġa mongopavukari yvagipeve'ġa nhaporem vyakotyve'ġa nhaporem Cristo'ga nhi'iĩga rupi ga ko ġapojykaharetero javo. Tupana'ga imongopavukari yvagipeva'ea nhaporem vyakotyva'ea nhaporem Cristo'ga nhi'iĩga rupi ga ko a'ea pojykaharetero javo. Cristo'ga rekorame ipojykaharetero ġapojykaharetero Tupana'ga ga mongoi ġapojykaharetero – kiroki ġa ojiko ga rehe onhimono'ono'oġa jipi tihendu Tupana'ga nhi'iĩga javo. Nahã Tupana'ga ga mongoi ġa'akaġamo tomongo ti ga ġa ġwemimbotarimova'ea rehe javo.

²³ Ģa pe ji ei: Cristo'ga ra'oa. A'ereki gaha ġa poko ġa monhimomiranambava ġa mbopopoaka imomyrypava ġa pe okovo ġa pyri. Nahã ga ġa pojykapavi ohygahipava ġa ndehe jipi. Yvagipeva'ea vyakotyva'ea ga ipojykapavi ohygahipava hehe jipi no. Yvagipeve'ġa vyakotyve'ġa ga ġa pojykapavi ohygahipava ġa ndehe jipi no.

Tupana'ga ombopyahu nhandereaporoġita

2 Pehe, ymya'ĩ pendeaporoġita Tupana'ga nombopyahui ve. A'ero Tupana'ga pe pe ndekoi omanove'ġa ja. A'ereki ga e'i: “Ji ve ko ġa amboteheha imombigukare'yma ġwaramo gweaporoġitaturuahũ. Ji ndajikoty'ari ġa pavẽi a'ero. A'ereki ġa oko nhiremimbotarimova'ea rehe rūi okote'varuhavo,” ei Tupana'ga pe mombe'gwovo.

² Ģa oko te'varuhu jipi avove'ġa nhaporem yva koty. Ymya'ĩ nane'ymi pe ndekote'varuhui ġa pavẽi pejikovo ġanduvihavuhu'ga nhi'iĩga rupi Satanás'ga nhi'iĩga rupi – kiroki ga u yvatea gwyri okovo yvatea gwyriveve'ġa nduvihavuhuro no. Ga ko oko ite'varuhuve'ga ndaha'oive'ga. Ndapekoa'javi ganhi'iĩga rupi aġwamo. Jara'ġa reki oko ga rupi aġwamo Tupana'ga nhi'iĩga rendukatue'yma.

³ Ymya'ĩ nhande nhaporem xako ġa ja nhandekote'vapotaruhavo nhandekovo nhandereaporoġita. Nhande japyakate'varuhui. Nane'ymi nhande rekote'varuhui. Nurã Tupana'ga nhimonha'ngai nhande rehe kako. Na jitehe jara'ġa ndehe ga nhimonha'ngai no.

⁴ Tupana'ga nhande arõ hete ranuhũ reki. Nurã ga nhande porogwetyhetei. ⁵ Emo nhandereaporoġita tiruahũ reki. A'ea rupi ga pe nhande rekoi omanove'ġa ja. Nhandereaporoġita tiruahũrame ga nhandereaporoġita mbopyahui reki nhande arõheteavo ġwaramo. Ymyahũ Tupana'ga ombogwera Cristo'ga gamanoa hugwi ga mbopyahuavo. Na jitehe Tupana'ga nhandereaporoġita mbopyahui. Opyryhetero ġwaramo Tupana'ga imombopaheteukari pendekote'varuhua pejikogame ga rehe.

⁶ Ymyahũ Tupana'ga Cristo Jesus'ga mbogweravi gamanoa hugwi ga mbopyahuavo. Cristo Jesus'ga

pavēi nhande jikoty'aro ġwaramo ga nhanderea-poroġita mbopyahui. A'ero ga nhandeaporoġita mbuhuri yvagi pe ojipyri no. Ga nhandeaporoġita mbopyahui toko ti ġa huvihavamo Jesus'ga pavēi yvagi pe javo. Aġwamo Cristo Jesus'ga apygi Tupana'ga pyri yvagi pe okovo huvihavamo. A'ereki ymyahū Tupana'ga Cristo Jesus'ga mbuhu ojipyri imombyrym-byryva ga pe. Cristo Jesus'ga pavēi nhande jikoty'aro ġwaramo Tupana'ga na jitehe imombyryvi nhande ve no ga moirūuka. ⁷ Nahā ti Tupana'ga hepiukari opyrykatukatua nhande ve avuirama nehē Cristo Jesus'ga manoro ġwaramo nhande repyga.

⁸ A'ereki opyryhetero ġwaramo Tupana'ga pendekote'varuhua mombo pa hete pe jikoheterame Cristo Jesus'ga rehe. Pe rūi pemombo pe-jikote'varuhua pejihugwi. Tupana'ga reki omombo imombyrypota pe me ipotaro ġwaramo. Nurā ji ei: Omombyry tehe ga pe me. ⁹ A'erekokatua kwepyga ġwaramo rūi Tupana'ga imombyryvi ahe ve. A'ereki ga e'i: "Te'iyime ti ġa: 'Ji pyryro ġwaramo Tupana'ga imombyryvi ji ve.' A'ea ti ġa te'iyime. Tonhimboheteyme ti ġa a'ero," ei Tupana'ga. ¹⁰ A'ereki Tupana'ga nhande mombyry. Cristo Jesus'ga pavēi nhande jikoty'aro ġwaramo Tupana'ga nhandeaporoġita mbopyahui toko katu ti ġa a'ero ojipe'ġa pokoga javo. A'ereki ymyahū nhandeaporoġita mbopyahua renonde Tupana'ga e'i: "Nahanahā ti ġa toko katu jipi ojipe'ġa pokoga nehē," ei ga.

Ojo'ja hete nhandeaporoġita

¹¹ Pekwahava'ja ti a'ero. Ymya'ī jukwaha hete pe ndekoi judeus'ġarūiva'ero Tupana'gareheve'ġarūiva'ero. Judeusramo ore orokytiuka orerakwanhapira ore ko Tupana'gareheve'ero javo. A'ea rupi oro'e te'varuhu ore pe me a'ero ojikytiukare'ŷve'ġa.

¹² Pekwahava'ja ti. Ymya'ī pe ndapekoi Cristo'gareheve'ero pejikovo oreirū'ġarūiva'ero. Peko pe orere'yja'ġa rūi israelitas'ġa nde'yja'ġarūiva'ea judeus'ġa nde'yja'ġarūiva'ea. A'ereki pe ko ambotehea Tupana'ga pe. A'ero Tupana'ga nde'i pe me: "Tamombyry ti ji pe me." A'ea rūi Tupana'ga ei pe me. Nurā pe ndape'ei: "Aerē ti nhande hoi yvagi pe Tupana'ga pyri nhandeju-pa avuirama nehē." A'ea rūi pe ei. Ndapekoi pe Tupana'gareheve'ero. Nahā pe ndekoi pejikovo okote'varuhuve'ġa pyteri pe. ¹³ Na tuhē. Ymya'ī irupeve'ġa ja pe ndekoi Tupana'ga hugwi pejikovo ġwaramo judeus'ġarūiva'ero. A'ereki ymya'ī pe ndape-jikoty'ari ga pavēi.

Aġwamo reki pe ndekoi ira'agweve'ġa ja Tupana'ga hugwi pejikoty'aro ġwaramo Cristo Jesus'ga pavēi. Tupana'ga pavēi pe jikoty'ari kiro. A'ereki Cristo'ga gwekoa reka'voguka omanomo pe ndepyga. ¹⁴ A'ereki Jesus'ga nhandepy'a noġatu nhande jikoty'aro ġwaramo onhipavēi.

Ymya judeusramo ore nopoarōhetei. Pe na jitehe judeus'ġarūiva'ero pe norearōhetei no. Nhanenhoarōe'yma ko hovapiahava ja nhandepyteri pe. Aerē Cristo'ga nhande monhoarōuka nhande mbohory-

va'javi Tupana'ga rehe. Nahā ga nhande mbojogwerekokatuavo. Aġwamo judeusramo ore roryvamo pe ndehe. Na jitehe judeus'ġarūiva'ero pe ndoryvamo ore rehe. A'ero hovapiahava'java'ea ndogwerekoa'javi nhandepyteri pe. A'ereki nhanenhoarōe'yma opi nhande hugwi. ¹⁵ A'ereki Cristo'ga omombi nhandejogwerekote'varuhua omanomo ġwaramo nhande repyga. A'ea rupi ga e'i: "Ndatekwava'javi kiro Moisésva'ea rembikwatijaragwera rehe," ei ga.

Aherembikwatijara e'i judeus'ġa pe jate. Jesus'ga manoa renonde oronhimboheteavo judeusramo ore ei pe me judeus'ġarūiva'ea pe: Ore ve jate Tupana'ga onhi'ī. Pe me rūi ga onhi'ī. Nahā ore ei ore ko pe hohe javo. A'ea rupi Moisésva'ea rembikwatijara ko nhanemoharōe'ymukava'ea a'ero.

Aherembikwatijara rehe ndatekwava'javi aġwamo. Judeusva'ero ore jikogame Cristo'ga rehe ga orerea-poroġita mbopyahui. Na jitehe Cristo'ga pendeaporoġita mbopyahui no pe jikogame ga rehe judeus'ġarūiva'ero. Nhandeaporoġita mbopyahurame ga nhandeaporoġita mbojo'javi a'ero. Nahā ga nhandepy'a noġatui nhande monhoarōheteuka.

¹⁶ Nahā yva rehe omanoro ġwaramo Cristo'ga nhandeaporoġita rerōjijyi nhandeaporoġita mbopyahuavo. Omano ga yva rehe imombiga nhandejogwerekote'varuhua nhande mongovo oja'oro. "Nahā ti ji imombigi ġandekote'varuhua Tupana'ga pe nehē no," ei ga.

¹⁷ Cristo'ga uhu yvya koty pyryva'ea mombe'gwovo. "Tanoġatu ti judeus'ġarūive'ġa py'a – kiroki ġa oko irupeve'ġa ja Tupana'ga hugwi ga kwahave'yma ġwaramo," ei ga. "Tanoġatu ti judeus'ġa py'a no – kiroki ġa oko ira'agweve'ġa ja Tupana'ga hugwi ga kwahava ġwaramo," ei Cristo'ga pyryva'ea mombe'gwovo pe me ore ve no.

Pe me ga ei, a'e ji. A'ereki pe peko judeus'ġarūiva'ero. Ore ve ga ei, a'e ji. A'ereki ore oroko judeusva'ero.

¹⁸ Nhande ve nhaporemō ga ei, a'e ji. A'ereki Cristo'ga manoro ġwaramo nhande repyga Tupana'ga ra'uva tuhē nhande pojyka nhande nhaporemō. Gara'uva nhande pokoga ġwaramo nhande nhi'iġi Tupana'ga pe nhanderuvete'ga pe.

¹⁹ A'ero judeus'ġarūiva'ero pe ndapekoa'javi ambotehero Tupana'ga pe kiro. Ga nde'ia'javi pe me: "Jig-wyripeve'ea rūi pe ndekoi." A'ea rūi ga ei pe me aġwamo. A'ereki aġwamo pe peko oreirūramo pejikovo Tupana'ga remimo'ēharamo ore javijitehe. Tupana'ga oko oreruvihavuhetero penduvi-havuhetero no. Peko pe Tupana'ga re'yjamo.

²⁰ Jesus Cristo'ga moirūhara'ġa ojikogypy Jesus Cristo'ga rehe Tupana'ga nhi'iġa mombe'uhara'ġa pavēi. Aerē pe jikogi Jesus Cristo'ga rehe no. Ġa pe ji ei onga pyhykava. A'ereki ġa ojikogypy Cristo'ga rehe pejikoga renonde. Jesus Cristo'ga pe tuhē ji ei onga pyhykava ruvihava. A'ereki ga rehe nhande xajiko ġa pavēi. ²¹ Ga pavēi nhandejikoty'aro ġwaramo nhande nhaporemō xajogwerekō katu katu nhandepyrypyryvamo tu katu ti Tupana'ga nhandepyteri pe jipi javo.

Nahã ko nhande Tupana'ga rongapyryva ja gambohetehava ja nhandejikoty'aro ġwaramo Jesus Cristo'ga pavêi nhandepojkaharete'ga pavêi. ²² Na jitehe ga pavêi pe jikoty'aro ġwaramo pehe Tupana'ga ra'uva pe mbojogwereco katu katu pe mombyrymbyryva pe pyri ti Tupana'ga ruvi jipi javo.

Paulova'ea omombe'u Tupana'ga nhi'iġa judeus'ġarūiva'ea pe

3 Jihi ko ako cadeia pype kiro. A'ereki ji aporavyky Jesus Cristo'ga pe ga mombe'gwovo pe me judeus'ġarūiva'ea pe Cristo'ga omano pe ndepyga javo. Nurã ojipe'ġa ji mongi cadeia pype to-mombe'ua'javyme ti ga Cristo'ga judeus'ġarūive'ġa pe javo.

² Pekwaha po pe Tupana'ga eagwera ji ve. Ymya Tupana'ga ei ji ve: "Eho eporavykyavo pyryva'ea mombe'gwovo Cristo'ga mombe'gwovo judeus'ġarūive'ġa pe. Tokwaha ti ġa jipyryva ojive," ei Tupana'ga ji ve. ³ A'ero ga hepiukari ji ve ikwahavuka ji ve ġwembiepiukariyre'yma. Tupana'ga rembiepiukara mombe'gwovo ji akwatija'ri pe me oji'i. ⁴ Imonhi'iġame nhirembikwatijara po ti jukwaha pe me nhirembikwahava nehê. A'ereki Tupana'ga okwahavuka ji ve ġwembiepiukariyre'yma Cristo'ga mombe'gwovo.

⁵ Ymyahũ Tupana'ga ndokwahakatuukari ahe ve ġwembiepiukariyre'yma. Aġwamo reki ga ikwahaheteukari pyryve'ġa pe – kiroki ġa oporavyky katu ga pe ganhi'iġa mombe'uhara'ġa Cristo'ga moirūhara'ġa pavêi. Tupana'ga gwa'uva mondoi ġa pyri tohepiuka ti jira'uva ġa pe nhirembiepiukariyre'yma javo.

⁶ A'ero Tupana'ga ra'uva i'ei: "Judeus'ġarūive'ġa ti tuhu yvagi pe upa Tupana'ga pyri avuirama nehê judeus'ġa pavêi nehê," e'i Tupana'ga ra'uva. "Ġa nhaporemo oko gareheve'ġa Cristo Jesus'ga ra'oa. A'ero nahanahã ga imombyryvi ġa pe judeus'ġarūive'ġa pe judeus'ġa pe no Cristo Jesus'ga manoro ġwaramo ġa ndepyga. A'ereki pyryva'ea mombe'ua renduva ġa jikogi ga rehe. A'ero ga imombori ġandekote'varuhua ġa hugwi ġa pojykavo." Nahã Tupana'ga ra'uva i'ei ikwahavuka Tupana'ga rembiepiukariyre'yma pyryva'ea kwahavuka ganhi'iġa mombe'uhara'ġa pe Cristo'ga moirūhara'ġa pe no.

⁷ Pyryva'ea pe Cristo'ga mombe'ua pe Tupana'ga ei ji ve: "Paulo, emombe'u ti Cristo'ga judeus'ġarūive'ġa pe. Nahã ti eporavyky ji ve," ei ga. A'ero ga ji mbopopoakari opopoakara pyvõ toporavyky katu ti ga ji ve javo. Opyryhetero ġwaramo ji ve ga ji mongoi toko ti ga Cristo'ga mombe'uharamo javo.

⁸ Jihi reki Jesus'gareheve'ġa gwyre'i'i pa garemimo'ehara'ġa gwyre'i'i pa ji rekotehei! Ji ve reki Tupana'ga pyryhetero emombe'u ti Cristo'ga pyrykatukatua judeus'ġarūive'ġa pe javo. Manameuhũ ti nhande ikwahapavi Cristo'ga pyrykatukatua! Ndikwahapavi po ti nehê! ⁹ Jypya Tupana'ga oapo pa hako. A'ea rupi ga ndohepiukari ġwemimbotarimova'ea. A'ereki ga nomombe'ukatui Jesus Cristo'ga hako.

Aġwamo ji ve Tupana'ga ei opyryhetero: "Ekwahavuka ti ġa pe nhaporemo nhiremimbotarimova'ea nhirembiepiukariyre'yma," ei ga.

¹⁰ Takwahavuka ti ji Cristo'gareheve'ġa pe a'ero. Tohepiuka ti ġa aġwamo Tupana'ga rembikwahaparava ipopoakaheteve'ġa pe ipopoakaheteve'ġandeheve'ġa pe no – kiroki ipopoakaheteve'ġa omondondouka ojipe'ġa ġwemimbotarimova'ea rehe yvagi pe ipopoakaheteve'ġandeheve'ġa pavêi. ¹¹ A'ereki ymyahũ Tupana'ga heaporoġita ypy hako. A'ero ga ei: "Omanomo ġwaramo ti Cristo Jesus'ga ġapoykaharetero ojiheve'ġa mbojikogukari ojihe ġa nderua ji pyri nehê," ei Tupana'ga ojapykapyryavo gweaporoġitaro.

¹² Nurã nhandejikoty'aro ġwaramo Cristo Jesus'ga pavêi nhande ndipojihuvi. A'ereki nhande xa'e: Tupana'ga ko nhande rendu pota nhande arõheteavo. Nhande nhi'iġi Tupana'ga pe a'ero nhandejikoga ġwaramo Cristo'ga rehe.

¹³ Nurã ji ei pe me: Tapene'ouhũ pejikyhyjie'yma hahyrame ji ve ji pe ndepyga ġwaramo. A'ereki ġa ji mongi cadeia pype ji Cristo'ga mombe'urame pe me judeus'ġarūiva'ea pe. Hahyrame ji ve ojipe'ġa e'i: "Paulo'ga Éfeso'peve'ġa arõhetei," ei ġa pe mboheteavo. Pejoryjory ti a'ero!

Cristo'ga nhande arõ hete

¹⁴ Jijapyakaramo Tupana'ga pyryva rehe ji renypy'andurugi Jesus Cristo'ga ruva'ga rovai pyteri pe nhandepojkaharete'ga ruva'ga rovai pyteri pe nhinhi'iġa ga pe pe ndepyga a'ero. ¹⁵ Ga pe gareheve'ġa nhaporemo ei apina'ga. Nahã ġa ei – kiroki ġa yvagi pe, kiroki ġa yvya koty no. A'ereki Tupana'ga oko ġanduvete'ga. ¹⁶ Ji nhi'iġi Tupana'ga pe pe ndepyga. A'ero ji ei ga pe:

—Ndera'uva tombopopoaka Éfeso'peve'ġa ndeaporoġita ġa mbokatuavo toko katu ti ġa javo. Nahã ti nde ġa pokoheteuka nehê. A'ereki nde ndepopoaka hete epyryhetero ekatukaturu. ¹⁷ Ġandeaporoġita popoakaramo ti Cristo'ga ġa pojykai jipi a'ero. A'ereki ġa ojiko ga rehe, a'e ji Tupana'ga pe.

—A'ero nane'yimi ti ġa vy'ari jipi nde rehe nehê Cristo'ga rehe no ojogwehe nehê no. Oko katu ti ġa nde arõheteavo Cristo'ga arõheteavo no onhoarõheteavo nehê no. Noarõhetepigi ti ġa nehê, a'e ji Tupana'ga pe pe ndepyga. ¹⁸ Onhoarõheterame ti ġa ikwahavi Tupana'ga remimo'ehara'ġa pavêi nhaporemo nehê Cristo'ga nhande arõ hete javo. "Nane'yimi ga nhande arõ hete," e'i ti ġa ojohupe nehê. "Nhande nhaporemo ga nhande arõ katu katu!" Nahã ti ġa ei onhimomby'avo ikwahava oyvyteri pe nehê, a'e ji Tupana'ga pe pe ndepyga. Onhoarõheterame ti ġa ikwahavahi.

¹⁹ —Ġa ti e'i jitehe a'ero nehê: "Ndikwahapavi reki nhande nahanahã Cristo'ga nhande arõ hete javo. A'ereki tegwete ahereaporoġitapava hehe Cristo'ga ahe arõheteranuhũro ġwaramo," e'i ti ġa nehê, a'e ji Tupana'ga pe pe ndepyga. Cristo'ga remiarõhetea kwahaheterame tuhê ti nde javijitehe ġa ndekoi. Nde-

pyryva ti ġa herekopavi nehē, a'e ji Tupana'ga pe. A'ea pa ji apota ġa pe, a'e ji Tupana'ga pe pe ndepyga.

²⁰ Po nhande nhi'iġi Tupana'ga pe nahanahā ti emombyry ore ve javo, koji'i hete tuhē po ti ga imombyryhetei nhande ve nehē. Po nhande japyakai nahanahā ti Tupana'ga imombyryvi nhande ve javo, koji'i hete tuhē po ti ga imombyryhetei opyryhetero nhande ve nehē. Nahā ga pyryhetero nhande ve opopoakara pyvō. Opopoakara pyvō ga nhande pojyka nhanderea-poroġita mbopopoaka. ²¹ Kiro ji ei ga pe a'ero:

—Tanemboukwaha ti Cristo Jesus'gareheve'ġa. Tanemboukwaha ti ġa nde kwahavuka ndepyryva kwahavuka no ndepopoakara kwahavuka no. Cristo Jesus'ga rembipojykaro ġwaramo ti ġa tanemboukwaha avuiraama nehē. Na tuhē! Amém! a'e ji Tupana'ga pe.

Cristo'gareheva'ero ti pejogwereco katu

⁴ Nurā ji ei pe me jitekovo cadeia pype nhandepojykaharete'ga mombe'gwovo ġwaramo. A'e ji pe me: Tupana'ga pe mo'emo'ē toko ti ġa Cristo'gareheva'ero okokatuavo javo. Nurā ti nane'ymi peko katu pejikovo garemimbotarimova'ea rehe, a'e hete ji pe me. ² Tapenhimbohetei'i ti. Penhimoġatyromba ti. Penhimomirana ti penhimonha'ngae'yma pejogwerekokatuavo penhoarōheteavo. ³ Tupana'ga ra'uva pe pojykai pendeaporoġita mbojo'java pe monhoarōheteavo. Nane'ymi ti pejirokwa pejogwerekokatuavo a'ero inoġatuavo pejopy'a penhimonha'ngae'yma pejogwehe. A'ea ti pepota hete. Nahā ti pendeaporoġita ndojirojjiyi imbojovyre'yma ojogwehe nehē. A'ea nhaporemo ji ehetei pe me.

⁴ Cristo'gareheva'ero nhande nhaporemo ko Cristo'ga ra'oa. Ojipejiva'ea jate reki ko gara'oa. Nhande nhaporemo Tupana'ga ra'uva nhande pojyka. Ojipejiva'ea jate reki ko gara'uva. Nhande nhaporemo ti Cristo'ga nhande reroho yvagi pe nhande mongovo Tupana'ga pyri avuiraama nehē Tupana'ga nhande mo'emo'eamo ġwaramo ojive. A'ea rehe jate ko nhande nhaporemo xanhimbovy'a.

⁵ Nhande nhaporemo xako Cristo'ga remimbotarimova'ea rehe. Ojipeji jate reki ko nhandepojykaharete'ga Cristo'ga. Ga rehe jate nhande nhaporemo xajiko. Nhande nhaporemo nhande nhimobati-zaukarame nhande xa'e: Jesus Cristo'ga omano nhande ve nhandereaporoġitatiruahūa mombiga nhandereaporoġita mbopyahuavo no nhande jikogame ga rehe. A'ea pe jate nhande nhaporemo xa'e nhandehimobatzauka.

⁶ Nhande nhaporemo xa'e Tupana'ga pe nhanderuvihavuhete'ga. Ga pe nhande nhaporemo xa'e nhanderuvete'ga. Ojipeji jate ko Tupana'ga. Gaha ipopoaka ojipe'ġa hohe pa. Nane'ymi ga oko yva koty yvaga koty no ipojykapava. Ga nhande pojyka nhande nhaporemo.

⁷ Nhande nanenani Cristo'ga pyryhetero imbhua pyryva'ea nhande ve nhande mbokarakatuuka nahā ti pe ojipe'ġa pokogi javo. Ġwemimbotarimova'ea rehe ga rekoi nahanahā ji pe mbokarakatuuka javo. ⁸ A'ea

mombe'gwovo Tupana'ga rembikwatijarukara e'i hako: “Ojiupirame yvate ga ġwembipyhyhara'ġa nderohoi ojupi ojirovia.

A'ea rupi ga imondoi pyryva'ea vvyakotyve'ġa pe,” e'i Tupana'ga rembikwatijarukara hako.

⁹ “Ojiupi ga yvate,” e'i. Nurā nhande ikwahavi gajyvypygwera yvatea hugwi. A'ereki ojiupia renonde ga oji yva koty ogwovo omanove'ġa gwyri pe. ¹⁰ Kiroki ga oji Cristo'ga – gaha ojiupi yvate a'ero ogwovo yvaga aherovai nhaporemo okovo nhandepojykaharete'ga. “Tako ti ji vvyakotyva'ea pyri nanani vvyakotyve'ġa pyri nanani no yvagipeva'ea pyri nanani no yvagipeve'ġa pyri nanani no,” ei Cristo'ga ojyva. A'ea ga ei ojiupia no.

¹¹ A'ero ga imondoi pyryva'ea vvyakotyve'ġa pe opyryhetero javo jara'ġa pe: “Peko ti nhimoirūharamo pejigwovo ji mombe'gwovo hajiheve'ġa pe,” ei Cristo'ga.

Jara'ġa pe ga ei: “Peko ti Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharamo nahanahā Tupana'ga ei pe me javo ġa pe,” ei Cristo'ga.

Jara'ġa pe ga ei: “Peropero ti peho pyryva'ea mombe'gwovo ji mombe'gwovo ġa pe ġa mbojikoguka ji rehe,” ei Cristo'ga.

Jara'ġa pe ga ei: “Pehepia katu ti ġa pokoga – kiroki ġa ojiko ji rehe. Pembo'e katu ti ġa nhinhi'iġa rehe no,” ei Cristo'ga.

¹² A'ea rupi ga ei: “A'ea ji ei pe me. A'ero ti pe nhombopopoakaakari penhomongokatukatuavo penhomboavujikwea nehē. A'ero ti pe poravykykwahavi Tupana'ga pe pejopokopokoga Tupana'ga remimbotarimova'ea kwahapavuka pejohupe nehē. A'ero ti pe pejogwereco katu pejikoheteavo Tupana'ga rehe pejikokatuavo nehē,” ei ga. “A'ereki jira'oa a'e ji pe me,” ei Cristo'ga.

¹³ A'ero tuhē ti ojo'ja nhande jikohetei Tupana'ga rehe nehē. Nhande ojo'ja Tupana'ga ra'yra'ga kwahahetei nehē no. A'ero ti nhande nhimbovyryri nhandereaporoġitapyryvamo nehē. A'ero ti Cristo'ga javijitehe nhande rekokatui nhandepyryvamo nehē.

¹⁴ Nurā ti nhande ndiakoa'javi tayri'ġa ja nehē. Tayri'ġa gwerojijijiyi'iuhu ojeaporoġita jipi ojipe'ġa eġa'era me ġa pe. Na jitehe po ojipe'ġa eġa'ei nhande ve no. Ojapyakavo tehe ġa nhande mbo'ei gweaporoġitate'varuhuavo nhande moandyandyipota o'mbero nehē. Nhanderekoa'jave'ymame tayri'ġa ja ti nhande nianhimbo'eukari ġa pe nhaporemo nehē. Ndirojijyukara'jara'javi ti nhandereaporoġita nehē.

¹⁵ Xanhi'iġatu ti nhande a'ero a'itituhēva'ea mombe'gwovo nhandehoarōheteavo nehē. A'ero koji'i ti nhande rekoi Cristo'ga ja nhandejikoty'a ga pavēi nhandekovo ganhi'iġa rupi nhaporemo nehē. A'ereki ga pe nhande xa'e nhandeakaġa. ¹⁶ A'ereki ga tuhē ko nhandepojykaharetea. Cristo'ga ra'oa xa'e nhande nhandejive nhandejikoga Cristo'ga rehe. Gaha nhande mohiġatui nhande mbojogwerekokatuavo nhande retakwera'ja. Okovo ġwemimbotarimova'ea rupi ga nhande mboporavykyparavuhui nhande mbojopokoga. Nahā ti koji'i nhande nhombopopoakari nhanden-

hombojikoga Tupana'ga rehe nhanenhoarõheteavo nhanenhomombyrymbyryva nehẽ.

Ipyahu nhandereaporoõgita

¹⁷ Nurã nhandepojoykaharete'ga pavẽi jijikoty'aro õwaramo ji ehetei pe me: Pepohi ti pejikoagwera hugwi. Peko ti peje'yja'õga ja ruii judeus'õgarũive'õga ja ruii – kiroki õga ndojikogi Cristo'ga rehe. A'ereki õga heaporoõgita tehe okovo jipi.

¹⁸ Satanãs'ga ndokwahavukari õga pe õgandeporoõgita mbopyahuukare'yma Tupana'ga pe. Ypytunahivareheve'õga'java'ero ko õga ndekoi a'ero. Õga ndokwahavi Tupana'ga. A'ereki õga ndokwahapotari ga. ¹⁹ Nurã ovyvteri pe õga ndapyryvi. A'ereki õga ojipokwaha Tupana'ga kwahapotare'yma rehe. A'ero õga nhikwava'eõgi okote'varuhua pe oakwahave'yma. Gwereco õga õgwembireko'õgarũive'õga no õga nderekote'varuhua. Nahanahã õga ndekote'vate'varuhupavi okote'varuhupotapota.

²⁰ Pehe reki nanongara rehe ruii pe nhimbo'ei pejiko-girẽ Cristo'ga rehe. Cristo'ga rehe pe penhimbo'e. Ga oko katu hete. ²¹ Pehendu pe Jesus'ga mombe'ua õga ga mombe'urame pe me. Õga pe mbo'ei a'itituhẽva'ea rehe ikwahavuka pe me nahanahã Jesus'ga oko javo.

²² Gamombe'ua renduvame pe ikwahavi javo: "Xapohi ti nhandereaporoõgitaymyana hugwi. A'ereki nhandereaporoõgitatiruahũrame nhande xako te'vate'varuhu nhanenhimmoandyandyita nhanerembipotate'varuhuro õwaramo," pe'e pe ikwahava.

²³ "Timbopyahuukara'jara'ja ti nhandereaporoõgita. A'ero pyryva'ea rehe ti nhande japyakai nehẽ," pe'e pe ikwahava. ²⁴ "Xanhimboheaporoõgitapyahuukari ti Tupana'ga pe hendukatuavo ganhi'iõga. Nhanderea-poroõgita mbopyahurame ti Tupana'ga nhande mongokatu nhande mombyryva nhande mongovo oji'ja nehẽ," pe'e pe. "Ga nhande mombyryvame ti nhande reko'i a'itituhẽva'ea rehe nehẽ." A'ea pe'e pe ikwahava pejikoga ga rehe gamombe'ua renduvame.

²⁵ Nurã ti tape'mbea'javi. Pe napenani ti penhi'iõgatu pejikotyve'õga pe a'itituhẽva'ea mombe'gwovo. A'ereki nhande ko nhandejogwe'yjava'ea Cristo'ga pavẽi nhandejikoty'aro õwaramo. ²⁶ Penhimonha'ngarame ti tapekote'varuhui. Ypytuna renonde ti penhimonha'ngapi. ²⁷ Penhimonha'ngapige'yname kotihĩ ti Diabo'ga pe mongo te'varuhu nehẽ. A'ereki ga ko ite'varuhuve'ga Satanãs'ga. Tapenhimon-gote'varuhuukari ti ga pe a'ero ga pokoge'yma.

²⁸ Iporomive'õga ti tomima'javyme kiro. Toporavyky katu ti õga jipi ipyhykatuavo ojive. A'ero ti õga herekoi timondo ti mo imbatere'yve'õga pe javo.

²⁹ Tapenhi'ite'varuhui ti pejohupe penhombotegweete'yma. Penhi'iõgatu ti pejohupe penhombopopoaka pejopokoga imombyryva pejohupe.

³⁰ Tapemongovevehui ti Tupana'ga ra'uvapyryva. Gara'uvapyryva uhu upa pe pyri. A'ereki Tupana'ga e'i: "Amondo ti ji jira'uvapyryva õga pyri nehẽ – kiroki õga ojiko Cristo'ga rehe. Jukwaha hete ti a'ero õgandekoa jireheva'ero. Opyta ti jira'uva õga pyri Cristo'ga mbuhua

nehẽ. A'ero ti jijipyri ji õga nderurukari Cristo'ga pe õga mbopiro'yavo õgandekote'varuhua hugwi nhaporemonehẽ," ei Tupana'ga.

³¹ Pepohi ti õga'arõe'ymuhũa hugwi penhim-boahivuhua hugwi no penhimonha'ngahetea hugwi no penhinhi'iõgahyaha hugwi no penhi'ite'varuhua hugwi no. Tapetiruahũi ti pejohupe. A'ea hugwi ti pepohi. ³² Pejogwereco katu ti. Pejoporogwety ti. Tupana'ga pyry pe me henonha'jave'yma pendekote'varuhua Cristo'ga manoro õwaramo pe ndepyga. Ga ja ti tapehenonha'javi ojipe'õga ndekote'varuhua pejive pepyryvamo õga pe.

Tupana'gareheva'ero ti peko katu

5 Tupana'ga nohenonha'javi pendekote'varuhua. Nurã ti peko Tupana'ga ja pejikovo gara'yramo garemiarõhetero. ² Penhoarõ hete ti. A'ereki Cristo'ga nhande arõ hete omanomo nhande repyga ojijukauka õga pe. Nahã ga reko'i jukapya'java'ero Tupana'ga pe. Nahã ga nhikwava'eõgame pyry Tupana'ga pe.

³ Taperekoi ti penhimbireko'õgarũive'õga. Ojipe'õga no taperekote'varuhui'i'i ti õga Tupana'ga remimo'ẽharamo pejikovo õwaramo. Ojipeva'ea rehe ite'varuhua'ea rehe nhaporemone ti tapekoi. Tapepotaruhui ti ojipe'õga apoa. Tapekoi'i'i ti na Tupana'ga remimo'ẽharamo pejikovo õwaramo. A'ero po ti ojipe'õga nde'i'i'i tuhẽ pe me nehẽ.

⁴ Tape'ete'varuhui ti. Tapeakwahavi ti. Tapenhi'itehei ti. Tapejai ti ite'vava'ea. A'ea rehe nhaporemone ndatekwava'javi Tupana'gareheva'ero pendekoro õwaramo. Emo pyry hete pe'erame Tupana'ga pe: "Ndepyry hete nde!" A'ea ti pe'ji.

⁵ A'ea ji epavi pe me. A'ereki õgahã ndohoi yvagi pe Tupana'ga pyri – kiroki õga gwereco õgwembireko'õgarũive'õga. Kiroki ndapyryvive'õga ojipe'õga ndereko te'varuhu – õgahã ndohoi yvagi pe no. Kiroki õga opotaruhu ojipe'õga apoa – õgahã ndohoi yvagi pe no. A'ereki nahã õga mbatera arõ Tupana'ga arõa hohe. Ganduvihavuhuhete'ga ruii ko Cristo'ga. Ganduvihavuhuhete'ga ruii ko Tupana'ga. Ndohei ti õga yvagi pe Cristo'ga pyri Tupana'ga pyri upa nehẽ. A'ea pe pekwhaha.

⁶ Tapenhimoandyandyjukari ti õga pe õga eteherame. A'ereki õga e'i okote'varuhua pe: "A'ea rupi nhande ndiakote'varuhui," ei õga onhi'iteheavo o'mbero. Tapenhimoandyandyjukari ti õga pe pejikoe'yma õganhi'iõga rupi. A'ereki Tupana'ga noarõi nanongara ite'varuhua. Kiroki õga oko te'varuhu Tupana'ga renduve'yve'õga – õga nde-he ti Tupana'ga nhimonha'ngai a'ero nehẽ. ⁷ Nurã õganhi'iõga rupi ruii ti peko õga moirũe'yma. ⁸ A'ereki nypytnahiva'javi pe me kiro.

Ymya'ĩ pe peko ypytunahivareheve'õga ja – kiroki õga ndokwahavi hepiage'yma. Õga javijitehe pe ndapekwahavi. Peko te'varuhu pe Tupana'ga kwahave'yma. Aõwamo reki nhandepojoykaharete'ga Cristo'ga jikoty'aro õwaramo pe pavẽi kojahua ja pe me. A'ereki pe Tupana'ga kwaha. Nurã ti peko katu kojahuarupive'õga ja ikwahapya'õga ja Tupana'ga ra'yra'õga ja.

⁹ Gara pe ji ei ji erame: Kojahuarupive'ġa ja ti peko? Kiro ji imombe'ui pe me: Pejogwereko katu pa ti. Peko katu pa. Pemombe'u pa ti a'itituhēva'ea ojipe'ġa moandyandyje'yma. Nanongara rehe Tupana'ga ra'uva nhande mbo'ei ikwahavuka nhande ve. ¹⁰ Penhimbo'e ti takwaha ti ji nhandepojykaharete'ga remimbotarimova'ea javo Cristo'ga remimbotarimova'ea.

¹¹ Ypytunimo ojipe'ġa ndekoi tianderepiagyme ti ġa javo. A'ero ġa ndekote'varuhui. Ġa ja rūi ti peko a'ero. Tapekote'varuhui ti. A'ereki nanongara'ġa ndojogwerekokatui. Ndokokatui ġa. Nomombe'ui ġa a'itituhēva'ea. Pe'ji ti ġa pe a'ero: "Tapekote'varuhua'javi ti. Pepohi ti pejikote'varuhua hugwi imomboruka Cristo'ga pe pejikoga ga rehe." A'ea ti pe'ji ġa pe ġandekote'varuhua mboukwahava.

¹² Oko te'varuhu ranuhū ġa onhimima tianderepiagyme ti ġa nhande rekorame a'ea rehe javo. Ni-mombe'upotari nhande ġandekote'varuhua. A'ereki a'ea rehe nhande niandepoyjayjari. ¹³ Emo ti tiandepoyja hete imombe'gwovo ġa pe. Timombe'u ti ġa pe: Nahanahā pe pekote'varuhu. Pejiko ti Cristo'ga rehe imomboruka ga pe pejikote'varuhua. Nahanahā ga pendekokatua pota. A'ea ti timombe'u ġa pe.

Nhande ġandekote'varuhua mboukwahavame nahā ġa pe ti ġa ndekote'varuhupigi a'ero nehē. A'ereki nhande rendukaturame ti ġa e'i nehē: "Na tuhē! Xako te'varuhu reki nhande," e'i ti ġa. A'ero ti ġa jikogi Cristo'ga rehe imomboruka ga pe okote'varuhua herojijyjyita ojeaporoġita okovo kojahuarupive'ġa ja nehē. ¹⁴ Nurā Tupana'ga rembikwatijarukara i'ei:

"Pema'ē ti ikwahaheteavo!
A'ereki pe ndapekwahavi ġa ja
– kiroki ġa oki upa ikwahave'yma.
Pendeaporoġita tiruahū.

Nurā Tupana'ga pe pe ndekoi omanove'ġa ja ga kwahave'yma ġwaramo.

Pejirokwa ti imbopyahuuka pejeaporoġita Cristo'ga pe!

A'ero ti ga imboukwahavi pe me pendekote'varuhua. A'ero ti pe pohiri pejikote'varuhua hugwi pejikoga ga rehe nehē," ei Tupana'ga rembikwatijarukara.

¹⁵ Nurā peko katu tuhē ti. Ikwahave'yve'ġa ja rūi ti peko. Penhimombaragwaha ti ikwahava. ¹⁶ Pereko katu ti ġa jipi Cristo'ga mombe'ukatuavo ġa pe ġa ndetakwera'ja nehē. A'ereki ġa oko te'vate'varuhu onhimongyavo. ¹⁷ Nurā pekwaha hete ti. Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe ti penhimombaragwaha. Ikwahave'yve'ġa ja rūi ti peko.

¹⁸ Tapeheagwryvi ti ahemboheagwryva'ea gwove'y vinho gwove'y. A'ereki ahe i'uranuhūrame vinho a'ea ahe mbote'varuhu ahe mongovo tehe. Emo pejipoykauka ti Tupana'ga ra'uva pe penhimongokatua.

¹⁹ Penhomoġita ti penhimby'yita. Penhimby'yi ti Tupana'ga nhi'iġa mombe'gwovo Jesus'ga mombe'gwovo no imombe'gwovo ġandekokatua ġanemimombyryva nhande ve. Nahanahā ti penhimby'yimby'yi nhandepojykaharete'ga pe Cristo'ga pe ga mboheteavo ga rehe

pejoryjoryvamo. ²⁰ Pe'ji ti Tupana'ga pe: "Apī, ndepyry hete nde imbuhua ore ve. Ore roryroryvamo neremimbuhupava rehe. Ehendu ti orenhi'iġa nde ve. A'ereki ore repyga Jesus Cristo'ga omano orepojkaharete'ga." A'ea ti pe'ji Tupana'ga pe jipi.

²¹ Peko ti penhonhi'iġa rehe pejopokoga pejogwerekokatuavo Tupana'ga rendukatukatuavo ġwaramo.

Hembirekove'ġa

²² Kunhano peko ti penhimbireko'ġa nhi'iġa rehe pejikoty'aro ġwaramo Cristo'ga pavēi nhandepojykaharete'ga pavēi. ²³ A'ereki akwaimbae'ġa oko ġwembireko'ġa pojykaharamo. Cristo'ga oko ojiheve'ġa pojykaharetero – kiroki ġa ojatyka tihendu ti Tupana'ga nhi'iġa javo. Na jitehe akwaimbae'ġa ndekoi ġwembireko'ġa pojykaharamo. Cristo'ga oko ojiheve'ġa mbopiro'yharamo imomboa ġandekote'varuhua ġa hugwi. Ga ko ġa'akaġamo, a'e ji a'ero. Gara'oa a'e ji gareheve'ġa pe. ²⁴ A'ereki Cristo'gareheve'ġa oko Cristo'ga nhi'iġa rehe gaha nhandepojykaharete'ga javo. Na jitehe ti kunha'ġa toko pa ġwembireko'ġa nhi'iġa rehe.

²⁵ Cristo'ga oarō hete ojiheve'ġa omanomo ġa ndepyga. Na jitehe ti akwaimba'eva'ero pearō hete penhimbireko'ġa nderekokatuavo. ²⁶ Cristo'ga omano ojiheve'ġa ndepyga tamo'emo'ē ti ji ġa jijive ġa mombyryva javo. Ombopyahu ga ġandeaporoġita ġa hendukaturame gamombe'ua. A'ereki ga ohy pa ġandeaporoġitatiruahūa ipe'avo ġa hugwi ġa hendukaturame gamombe'ua. ²⁷ Cristo'ga omano ġa ndepyga tuhu ti ġa ji pyri okatuhetero javo. "Ndite'varuhui'i'i ti ġa otiruahūe'yma tuhē a'ero nehē," ei ga. "Nurā ti ġa pyryvamo okokatuavo nehē," ei ga omanomo.

²⁸ Nhande tia'ngu nhandeja'oa nhanenhiarōheteavo. Na jitehe ti akwaimbae'ġa toarō hete ġwembireko'ġa ġa a'nguheteavo ġa pokoga. Kiroki ġa oarō hete ġwembireko'ġa – ġahā onhiarō hete. ²⁹ A'ereki nhande nhaporemō niarōhete'e'yangavi nhandeja'oa. Tia'ngu reki nhande nhandeja'oa nhandejiporaka. Nahā Cristo'ga nhandepojykaharete'ga nhande arō hete ojiheve'ea nhande a'nguheteavo nhande pokoga. ³⁰ A'ereki gareheve'ero nhande xako gara'oa re'yjava'ero tuhē, a'e ji.

³¹ Tupana'ga rembikwatijarukara e'i:

"Nurā akwaimbae'ġa ja'ogi uva'ġa hugwi oy'ġa hugwi no ġwembirekokaturo.

Ġa ojogwerekoro ġwaramo ojipejiva'ea'java'ea akwaimbae'ga kunhahēa pavēi," e'i Tupana'ga rembikwatijarukara.

³² A'ea rehe jijapyakaheterame ji akwaha onhimiva'ea ikatuheteve'ea, a'e ji. A'ea pe ji ei: Cristo'ga ojogwereko gareheve'ġa pavēi – kiroki ġa ojatyka tihendu ti Tupana'ga nhi'iġa javo.

³³ A'ero ji ei akwaimbae'ġa pe ġa ndetakwera'ja tuhē: Penhiarō hete pe. Na jitehe ti pearō hete ti penhimbireko'ġa a'nguheteavo ġa pokoga. Kunha'ġa pe ji ei no: Pemondo ti pejeaporoġita imohina penhimbireko'ġa nhi'iġa rehe.

Tayri'ġa; ġanduva'ġa; ġay'ġa

6 Tay'riro pehendü katu ti pejuva'ġa nhi'iġa penhy'ġa nhi'iġa no Cristo'ga rendukatuavo ġwaramo. A'ereki a'ea ko pyry Cristo'ga pe nhandepojkaharete'ga pe.

²“Pemondo ti pejeaporoġita imohina pejuva'ġa ndehe penhy'ġa ndehe no,” ei Tupana'ga ikwatijaruka hako.

A'ea ji imombe'ui pe me. A'ereki a'ea Tupana'ga okwatijarukarypy Moisésva'ea pe amombyry ti ġa pe javo.

³A'ereki garembikwatijarukara e'i:

“Po pemondo pejeaporoġita imohina pejuva'ġa ndehe penhy'ġa ndehe no,

a'ero ti pyryhetero pe me nehë.

Mbaigwe hete ti pe nduvi yvya koty pemañoa renonde nehë no,” e'i garembikwatijarukara.

⁴Ġanduvamo tapemonhimonha'nganha'ngaukari ti peja'yra'ġa pejihe ja'javo ġa pe. Pearõ hete ti ġa mbo'ekatuavo ġa monhimomboaka. Pembo'e ti ġa Cristo'ga nhi'iġa rehe nhandepojkaharete'ga nhi'iġa rehe toko katu ti ġa javo.

Ġapojkahara'ġa; ġapyrive'ġa

⁵Ojipe'ġapyriva'ero ipiro'ye'ÿva'ero pehendü katu ti ġanhi'iġa peporavykykatuavo ġa pe. Pehendü katu ti ġa nhi'ġpo'ruavo. Pekihyji hete ti ġa hugwi mara'ngu po ji jiporavykyte'varuhuavo ga pe javo. Peoporavyky katu ti pejikokatuavo Cristo'ga rendukatuavo ġwaramo.

⁶Peko ti ojipe'ġa ja rüi. Opojkahara'ġa gwepiagame ġa oporavyky katu tianembohete ti ġa javo. Ġa gwepiagemyame ġa ndoporavykyi. Peko ti ġa ja rüi. Pejipojkahara'ġa pejepiagame ti peko ġanhi'iġa rupi. Ġa pejepiagemyame ti peko ġanhi'iġa rupi jitehe peporavykykatuavo. Cristo'gareheva'ero ti pejirokwa pejioporavykykatuavo pejiipojkahara'ġa pe pejoryjoryvamo nanongara Tupana'ga opota javo. ⁷Peoporavyky pota ti pejiipojkahara'ġa pe. Pe'ji ti pejiyvyteri pe: “Nhandepojkahara'ġa pe jate rüi nhande poravykyi. Nhandepojkaharete'ga pe Cristo'ga pe nhande poravykyi no nhande poravykyrame ġa pe.” A'ea ti pe'ji.

⁸A'ereki pe pekwha javo: “Po nhande xaporavyky katu nhandekokatuavo, a'ero ti Cristo'ga nhandepojkaharete'ga imombyryvi nhande ve ikwepyga nehë. A'ereki Cristo'ga omombyry okokatuve'ġa pe nhaporemokwepyga ġa poravykykaturame. Omombyry ga ipiro'ye'ÿve'ġa pe – kiroki okokatuve'ġa ojipe'ġa remimboporavykyve'ġa. Kiroki okokatuve'ġa oporavyky ojive jate ipiro'yve'ġa – ġa pe Cristo'ga omombyry no.” A'ea pe ei ikwahava.

⁹Ġapojkaharamo peko katu ti no pejirokwa pejiyryve'ġa nderekokatuavo penhimoheuma Cristo'ga pe pejihe nanongara Tupana'ga opota javo. Tape'ea'javi ti pejiyryve'ġa pe: “Po pe ndapeporavykyheteranuhüi, a'ero ti ji tiruahühetero pe me nehë.” A'ea rüi ti pe'ji pejikote'varuhue'yma ġa pe.

Pekwahava'ja ti. Tupana'ga yvagipeve'ga oko pepojkaharete'ga pepyrive'ġa pojkaharete'ga no. Tape'ete'varuhua'javi ti ġa pe. A'ereki ojo'ja ġa ndekoi Tupana'ga pe ġapojkahara'ġa ġapyrive'ġa pavëi. Kiroki ġa oko te'varuhu – ġa pe nhaporemopo ti ga ei peko te'varuhu pe javo nehë.

Jesus'gareheve'ġa mbopopoakahava

¹⁰Nhiirü, kiro ji ikwatijapavukari ġweri imombe'gwovo pe me tapehendü katu ti Tupana'ga nhi'iġa. Penhimbopopoakaruka ti nhandepojkaharete'ga pe Cristo'ga pe gapopoakahetea pyvõ penhimongovouka garemimbotarimova'ea rehe pejikoty'aro ġwaramo ga pavëi.

¹¹Soldados'ġa nduvihava'ga omongiuka itaheteve'ea nhaporemometal apopyra soldados'ġa pe tonhia'ngu ti ġa javo. “A'ero ojipe'ġa ndurame ġa movahiamo ti ġa popoakaro ġa pe nehë,” ei ga. “Ndokutugi ti ġa ġa nehë ġa itaheteve'ea mongiro ġwaramo,” ei ga.

Peko ti soldados'ġa ja penhia'nguavo. Penhia'ngu ti ite'varuhua hugwi. Penhimbopopoakaheteuka ti Tupana'ga pe gapopoakahetea pyvõ nhaporemoa'ero. A'ero ti pe napenhimoandyandyjukari Diabo'ga pe ite'varuhuve'ga pe nehë.

¹²A'ereki yvyakotyve'ġa rüi nhande timovahi. Nda'ha'iva'ea ndahekoiva'ea a'ea reki nhande timovahi anhaġa Diabo'gapyriva'ea. A'ea ko oko ipopoakaheteve'ea ipopoakaheteve'ea'ereheve'ea no Cristo'gareheve'ġarüive'ġa nduvihavava'ea no. Cristo'gareheve'ġarüive'ġa nduvihavava'ea ġa pojkaro ġwaramo ġa pe ypytuna ja kiro. A'ereki ġa ndokwahavi Tupana'ga. A'ereki ġanduvihavava'ea noarõi Tupana'ga kwahavukare'yma ġa pe. Nhande timovahi Diabo'gapyriva'ea nhaporemohanaġa nhaporemoa'ero. Yvatea gwryi pe a'ea ruvi okote'varuhuavo.

¹³Nurã penhimbopopoakaruka ti Tupana'ga pe gapopoakahetea pyvõ nhaporemopo. Nurã ti pe popoakahetero anhaġa pe nhaporemopo Diabo'gapyriva'ea pe nhaporemonehë. Peopopoka ti pe a'ea pe nehë a'ea pe mongote'varuhukapotaramenehë. Pejiko jitehe ti Tupana'ga rehe nehë a'ea movahihetepavame nehë.

¹⁴Pejiko jitehe ti a'ero Tupana'ga rehe pepopoakaramo. Soldados'ġa onhimboavujikwe oku'ayvira mongiavo timovahi katu ti kiro javo. Peko pe soldados'ġa ja onhimboavujikwera'ġa ja pe imombe'urame a'itituhëva'ea jate.

Soldados'ġa omongi itaheteve'ea metal apopyra onhia'nguavo tegwete nhandepoti'a kutuhava javo. Peko pe soldados'ġa ja itaheteve'ea mongihara'ġa ja penhia'nguavo pejikokaturame. A'ereki pendekokatua rupi pe nhia'ngui.

¹⁵Soldados'ġa gwereko sapatos xaho katu ti javo. Peko pe soldados'ġa ja sapatos rerekohara'ġa ja pe ikwahavame Cristo'ga momba'ua pejiy'a noġatuuka jupe. A'ero ti pe hokatui imombe'gwovo ojipe'ġa pe no Tupana'ga onoġatu pota pepy'a javo ġa pe.

¹⁶ Soldados'ğa omombo ta'akwa'ria hendyva'ea ğa ndehe ğa movahĩrame tombote'varuhu ti okirame ğa pype javo. Ojipe'ğa soldados'ğa ğa movahĩrame opyhy opo pe itaheteva'ea o'ara piahava ta'akwara mombihava tokime ti nhande pype javo ğa imomborame hehe. Peko pe soldados'ğa ja o'ara piahava pyhyhara'ğa ja pejikoheterame Tupana'ga rehe Diabo'ga mombihara'ga rehe. A'ereki ite'varuhuve'ga Diabo'ga pe mbote'varuhu pota toki hete ti nhinhi'iğa ğayvyteri pe ğa mongote'varuhuavo javo. Pejikheterame Tupana'ga rehe Tupana'ga omombiguka Diabo'ga popoakara pe me.

¹⁷ Akanitara soldados'ğa opyhy inoğa onhia'nguavo tonupäyme ti ğa nhaneakağa javo. Peko pe soldados'ğa ja akanitara nohara'ğa ja pe pejikote'varuhua mombora kwahava'javame. Peko pe soldados'ğa ja akanitara nohara'ğa ja pejeaporoğita mbopyahua kwahava'javame no. A'ea nhaporemo ikwahava'javame peko pe ğa ja penhia'nguavo Tupana'ga ti nhande rerohoi yvagi pe nhande mombytavo avuirama nehë javo. A'ereki penhimbikwahava rupi pe nhia'ngui.

Soldados'ğa opyhy haimbejovaiva'ea xanhia'ngu ti javo. Peko pe soldados'ğa ja haimbejovaiva'ea pyhyhara'ğa ja penhia'nguavo pejipojykaukaramame Tupana'ga ra'uva pe torembo'e ti Tupana'ga nhi'iğa rehe javo. A'ero ti pe ojipe'ğa mbo'ei a'itituhëva'ea rehe nehë imboukwahava ğa pe ğandekote'varuhua nehë. Pe napenhimongote'varuhuukari ti ite'varuhuve'ga pe Diabo'ga pe ğa pavëi nehë no ikwahava ğwaramo Tupana'ga nhi'iğa. Penhimbikwahava rupi pe nhia'ngui.

¹⁸ Nane'ymi ti penhi'ĩ hete Tupana'ga pe nahanahã ti emomyry ğa pe javo. Pejipokoguka ti Tupana'ga ra'uva pe pejipojykauka penhi'iğame Tupana'ga pe. Pejirokwa ti penhi'iğame ga pe. Penhi'ĩ ti ga pe jipi. Pe mombe'u ti ga pe garemimo'ëhara'ğa nhaporemo epoko ti ğa javo.

¹⁹ Jihiti ti ji mombe'u no. Pe'ji ti ga pe ji repyga: "Epoko ti Paulo'ga monhi'iğa tomombe'u ti ga nhinhi'iğa javo.

Tomombe'u ti ga ojipe'ğa pe Cristo'ga mombe'ua nerembiepiukaripyre'yma ğa pojihuve'yma. A'ea ymyahũ ahe ndokwahavi nerembiepiukaripyre'yma Cristo'ga mombe'ua. Epoko ti Paulo'ga a'ero tokwahavuka ti ga ğa pe javo." A'ea ti pe'ji Tupana'ga pe ji repyga.

²⁰ Ymyahũ Tupana'ga ei ji ve: "Ehoeho ti imombe'gwombe'gwovo Cristo'ga mombe'ua ğa pe nhaporemo nhirembiepiukaripyre'yma," ei ga ji ve kako. A'ero ji hojihoi imombe'gwovo. Nurã ğa ji mongi cadeia pype tomombe'ua'javyme ti ga javo. A'ea pype ji reko'i ağwamo a'ero. Pe'ji ti Tupana'ga pe a'ero: "Epoko ti Paulo'ga tomombe'u ti ga ğa pojihuve'yma javo." A'ea ti pe'ji ga pe. Nahã ti ji tambo'e katu ğa ikwahaheteuka ğa pe Cristo'ga mombe'ua nehë.

Mbapavamo Paulova'ea okwatija Éfesopeva'ea pe

²¹ Kiro ji ei pe me: Tíquico'ga ti ji mombe'upavi pe me nehë nahanahã Paulo'ga reko'i javo. A'ero po ti pe ikwahavi nehë no. Tíquico'ga ko nhaneirũ'ga ojikoga ğwaramo Cristo'ga rehe. Oko hete ga Tupana'ga nhi'iğa rupi. Orojiko ore ga rehe a'ero. A'arõ hete ji ga. Oporavyky katu ga nhandepojykaharete'ga pe Cristo'ga pe ga mombe'gwovo. ²² Kiro ti ji ga mondoukari pe pyri a'ero tomombe'u ti ga pe me orerekoa pepy'a noğatuavo pe mbohoryva'java nehë.

²³ Kiro ji ei: Nhanderuvete'ga Tupana'ga ti tonogatu nhaneirũ'ğa py'a – kiroki ğa ojiko ga rehe Jesus Cristo'ga rehe no, a'e ji. Na jitehe ji ei: Jesus Cristo'ga nhandepojykaharete'ga ti tonogatu ğapy'a. Pyri nhaneirũ'ğa jikogi Tupana'ga rehe Jesus Cristo'ga rehe no. Ğa jikogame ti Tupana'ga tomonhoarõ hete ğa Jesus Cristo'ga pavëi, a'e ji. ²⁴ Tupana'ga ti tomomyry ğa pe nhaporemo – kiroki ğa oarõ hete Jesus Cristo'ga nhandepojykaharete'ga ga arõhetepige'yma tuhë, a'e ji.

Filipenses

1 Jihhi ko Pauloramoo. Aloo jii Jesus Cristo'ga remimbotarimova'ea rehe jipi Timóteo'ga pavēi. Ga pavēi jii ikwatijarukari kiro imondovouka pe me a'ero tapekwa-ha ti nhinhi'iġa javoji. Pe me nhaporemoo jii ikwati-jarukari pendepiakatuhara'ġa pe no, ġapokohara'ġa pe no – perope peju cidade de Filipos pe. A'ereki pe Jesus Cristo'ga reheve'ero pejikoty'a ga pavēi.

² Tupana'ga nhandervete'ga tomomyry pe me Jesus Cristo'ga pavēi nhandepojykaharete'ga pavēi. Tonoġatu ti ġa pepy'a no.

Paulova'ea onhi'ġi Tupana'ga pe ahe repyga

³ Jijapyaka nanani pe ndehe ko jii ei Tupana'ga pe: "Apī, ndepyyri hete nde. A'ereki nde erembojikoguka Filipospeve'ġa ejihe ġa nderekokatuavo," a'e jii nhinhi'iġa Tupana'ga pe nhiremimbohete'hara'ga pe.

⁴ Nhinhhi'iġa nanani ga pe jii roryvamo nhinhhi'iġa pe ndepypava. ⁵ A'ereki pe jii moirū hete jii Jesus Cristo'ga mombe'upyryva mombe'urame pe me. Pejikogypyrame Jesus Cristo'ga rehe pe jii moirūi pejikovo kiromo jate.

⁶ Tupana'ga pe mbojikogypyrame ojihe pe mombyryvi ikwehe. Arovia hete jii garemimomyrypavaġwama no Jesus Cristo'ga rura'javame nehē. ⁷ Pyry hete jii japyakahetei pe ndehe. A'ereki pe jii py'a ja hete. A'ereki Tupana'ga imomyryvame jii ve omomyry pe me nhaporemoo no. Nahā ko nhande ve ġa jii mongiukarame cadeia pype. Nahā nhande ve jii piro'yrame no imombe'ukatuavo Jesus Cristo'ga mombe'ua ikwahavuka ojipe'ġa pe. ⁸ Jesus Cristo'ga py'a ja hete pe. Nurā jii py'a ja hete pe no. Tupana'ga okwaha nhi'mbee'yma.

⁹ Igwete jii nhi'iġi Tupana'ga pe pe ndepyyga a'ero. "Apī, Filipospeve'ġa oarō ojipe'ġa. Igwaigwavete ti ġa toarō hete ġa," a'e jii Tupana'ga pe. "Tokwaha hete ti ġa a'itituhēva'ea. Tonhimombaragwaha ti ġa pyryva'ea re-he ite'varuhuva'ea rehe no toho ti ġa pyryheteva'ea rupi," a'e jii ga pe. "A'ero po ti ġa ndekokatui hete nehē no. Ndokote'varuhui'i'i po ti ġa nehē Cristo'ga rura'javame nehē. ¹¹ Jesus Cristo'ga ti tomongo katu hete ġa. A'ero po ti ore nde mbohetei ndepyyri hete nde javo," a'e jii Tupana'ga pe pe ndepyyga jipi.

Cristo'ga rehe jate jii rekoi, ei ahe

¹² Nhiirū, takwahavuka ti kiro pe me. A'ereki ġa jii mongiuaka avo cadeia pype tohenduvyme ti ġa Jesus Cristo'ga mombe'ua javo novā. Emo jii mongiro ġwaramo koji'i hete reki nhirendukatuhara'ġa onhi-

mongyavo jii Jesus'ga mombe'urame. ¹³ A'ero guardas'ġa – kiroki ġa gwepia katu huvihavuhu'ga rongā – ġa nhaporemoo jii kwaha kiro. A'ove'ġa nhaporemoo reki jii kwaha. A'ero ġa ei: "Ga Cristo'ga reheve'ero ġwaramo ġa Paulo'ga mongiukari cadeia pype," ei ġa jii mombe'gwovo. ¹⁴ Hepiagame jirekoa cadeia pype nhaneirū'ġa koji'i hete ojiko nhandepojykaharete'ga rehe onhimongyavo. Nurā ġa koji'i ndopojihuvi imombe'gwovo Tupana'ga nhi'iġa okyhyjie'yma ojipe'ġa hugwi.

¹⁵ Jara'ġa omombe'u Cristo'ga gweaporoġitapyryvamo timoirū ti Paulo'ga javo. A'ereki ġa jii arō hete. A'ereki ġa okwaha jiporavyka. "Tupana'ga omboporavykuka Paulo'ga tomombe'u katu ti ga Cristo'ga javo," ei ġa jii mombe'gwovo. Jara'ġa ki a'e te omombe'u tehe Cristo'ga gweaporoġitate'varuhuro ġwaramo. A'ereki ġa onhimyrō jii rehe. Nurā ġa Cristo'ga mombe'ui nhandehi'iġa ti ġa tohendu javoji. "Paulo'ga ikwahavame koji'i hete po ti hahyramo ga pe nehē – perope cadeia pype," ei ġa novā.

¹⁸ Emo pyry tuhē ġa Cristo'ga mombe'ui, a'e jii. Jiroryry reki jii a'ea rehe ġa Cristo'ga mombe'urame. ġa ndeaporoġitapyryvame ga mombe'gwovo pyry, ġa ndeaporoġitate'varuhurame ga mombe'gwovo pyry jitehe. A'ereki pyry tuhē Cristo'ga mombe'ua.

Igwete po ti jii roryryvamo nehē no. ¹⁹ A'ereki jii akwaha nhimbopiro'yukaraġwama agwa hugwi. A'ereki pe pe'e jipi Tupana'ga pe jii repyga. Jesus Cristo'ga ra'uva jii poko no. Nurā jii ikwahavi nhimbopiro'yukaraġwama.

²⁰ Ako pota hete jii Cristo'ga remimbotarimova'ea re-he tajipoyja hete ti javoji jipi. Ndapojihupotari jii Cristo'ga mombe'gwovo ġa pe. Aġwamo vehevi, nane'ymi nehē no. A'ero po ti jii Cristo'ga mboheteukari ġa pe nehē jirekokatua rehe nhinhhi'iġa rehe nehē no. Nhimanoe'ymame po ti jii Cristo'ga mboheteukari ġa pe nehē. Nhimanorame po ti jii na jitehe ga mboheteukari nehē no. ²¹ A'ereki jii Cristo'ga rehe jate ako. Jii manorame pyry hete reki. ²² Emo jii manoe'ymame po ti jii ojipe'ġa mbojikogukari Cristo'ga rehe nehē. Marāva'ea po jii apota a'ero? A'ereki jii ndakwahavi. Mara'ngu po nhimanoa? Mara'ngu po nhimanoe'yma? ²³ Apota jii nhimanoa jigwovo Cristo'ga pyri jitekovo novā. A'ereki a'ea johe'i pyry hete jii ve. ²⁴ Emo po ti johe'i pyry nhimanoe'ymame jipytavo vyva koty pe ndepyyga nehē.

²⁵ Na tuhē. Nurā jii ikwahavi hete nhimanoe'ymaġwama. Apyta po ti jii a'ero pe pyri jitekovo. A'ero po ti jii koji'i pe mbojikogukari Cristo'ga rehe pe mbohoryryva pejikogame ga rehe nehē. ²⁶ A'ero po ti pe Jesus

Cristo'ga mboheteheitei ji rehe ji hoa'javame pe pyri nehē.

²⁷ Ji rendu katu ti a'ero. Peko katu ti Cristo'ga mombe'ua hendukatuavo. A'ero po ti ġa ei pe mombe'gwovo nehē: "Filipospeve'ġa ojiko hete Cristo'ga rehe. Ojo'jajo'ja ġandeaporoġita," e po ti ġa nehē. "Ojopokopoko pa ġa Cristo'ga mombe'ukatuavo timbojiko ojipe'ġa Cristo'ga rehe a'ero javo," e po ti ġa pe mombe'gwovo nehē. A'ea ji tahendu ġa pe mombe'urame jihorame pe pyri nehē. A'ea jitehe ji tahendu pe mombe'urame jihoe'ymame pe pyri nehē.

²⁸ Tapekyhyji ti ġa hugwi – kiroki ġa pe movahī – ġa imbohahyukapotarame pe me nehē. Tapepojihuvi ti ġa Cristo'ga mombe'gwombe'gwovo. Penembipoji-huve'yma repiagame po ti ġa ei ojohupe nehē: "Jukwaha reki a'ero nhandehoaġwama hahyva'ea ruvihava pype," e po ti ġa. "Ġa po ti a'ea oho yvagi pe Tupana'ga pyri nehē," e po ti ġa ojohupe nehē. Na tuhē reki. A'ereki Tupana'ga omboukwaha a'ea. ²⁹ A'ereki ga omomybyry pe me tohepy ti ġa Cristo'ga javo. Tupana'ga e'i pe me: "Pejiko ti Cristo'ga rehe ga repyga. Pekwaha ti hahyva'ea no Cristo'ga repyga," ei ga. ³⁰ Nahā ko ji no. Pehepia pe hahya ji ve ji Cristo'ga mombe'urame ikwehe. Pehendu pe kiro hahya ji ve no. Hahya jitehe po ti ġa ikwahavukari pe me nehē no – kiroki ġa noarōi pe Cristo'ga mombe'urame.

Cristo'ga ja ti peko penhimbohete'e'yma

2 Pejikoty'aro ġwaramo Cristo'ga pavēi a'ea pe mbojirokwa mbatera rehe. Cristo'ga remiarōro ġwaramo pepy'a u katu no. Pejogwereko katu pe Tupana'ga ra'uva pavēi. Pejopy'a pe ojo'ja hete. Pejoporogwety pe no. ² Nurā ji ei pe me: Pembojo'ja hete ti pendeaporoġita. Pembojo'ja ti penhoarōa no. Ojo'jajo'ja ti peko pejapyakavo nahā ti xako javo. Nahā ti ji mbohoryoryhetei ji rendukatuavo. ³ Pejihe jate rūi ti pejapyaka a'ero. Tapenhimboheteheuhui ti pejikovo. Nahā po pe'ji ojipe'ġa mombe'gwovo hamo: "Ji hohe ko ġa ndekoi," pe'ji penhimbohete'e'yma. ⁴ Penhimbotarimova'ea rehe jate rūi ti peko. Ojipe'ġa nemimbotarimova'ea rehe ti peko no ġa nderekokatuavo.

⁵ Jesus Cristo'ga reaporoġita javijitehe po ti pendeaporoġita toko hamo.

⁶ Jesus Cristo'ga ko Tupana'ga javijiteheva'ero oko po rimba'e.

Emo ga nde'iahai Tupana'ga pe:

"Avuirama ti ji reko'i nde javijitehe huvihavuhetero nehē," ga nde'i.

⁷ Ġwemimbotarimo ga opohi gwuvihavuhetea hugwi.

Okoteheve'ġa'java'ero ga nhimngoi.

A'ero ga ari yvyakotyve'ġa ja raikwehe.

Akwaimbae'ġa javijitehe ga reko'i a'ero.

⁸ Igwete ga nhimongotehe'i a okove'ŷ ġwemimbotarimova'ea rehe.

Tupana'ga nhi'iġa rehe jate ga reko'i avuirama.

A'ero ga manoi ganhi'iġa rupi okovo.

Yva rehe vīa reki ga omano raikwehe.

⁹ Cristo'ga nhimongotehero ġwaramo Tupana'ga ga mongoi huvihavuhetero jara'ġa hohe pa.

¹⁰ Tupana'ga ga mongoi nhandepojoykaharetero tombohete hete ti ġa Jesus Cristo'ga javo. Yvagipeve'ġa po ti ga mbohetei nehē.

Yvyakotyve'ġa po ti ga mbohetei nehē.

Yvyagwyripeve'ġa po ti ga mbohetei nehē no.

¹¹ E'i pa po ti ġa nehē:

"Jesus Cristo'ga ko nhandepojoykaharete'ga," e po ti ġa nehē.

O'erame po ti ġa nhanderuvete'ga mbohetei nehē Tupana'ga.

Pekwahavuka Tupana'ga ojipe'ġa pe

¹² Nhiirū, pe ji rendu katu jipi. Pejirokwa hete ti a'ero pejikopaheteavo Tupana'ga rehe. Nahā pe ndekoi ji ruvame pe pyri ikwehe. Aġwamo kaitu ji ruve'ymame pe jipyri pejirokwa pejikovo hete Tupana'ga rehe. ¹³ A'ereki Tupana'ga pe mbojirokwaruka pe mongopotaruka ġwemimbotarimova'ea rehe jipi.

¹⁴ Tapenhonhi'iġayvaruhui ti penhiroyrōe'yma pejogwerekovo. Nahā po pe peko hamo tokwaha ti ġa pendekokatua nehē. Tapekote'varuhui'i'i ti Tupana'ga ra'yramo. Nhanderyapehava yvagipeva'ea jukwaha ġwendy'javame ypytunahiva pyteri pe. Na jitehe pe ukwahavamo pejikokaturame heaporoġitate'varuhuve'ġa pyteri pe okote'varuhuve'ġa pyteri pe. ¹⁶ Igwete pe ikwahavukari ġa pe imombe'gwovo Cristo'ga mombe'ua – a'ea ġwendukaturame nhande mongopyahui. A'ero po ti ji vy'ahetei pe ndehe nehē Jesus Cristo'ga rura'javame nehē. A'ea rupi po ti ji ei nehē: "Amoġita hete ji Filipospeve'ġa mbo'embo'eavo ikwehe. Ji namoġitatehei tuhē ġa a," a'e po ti ji nehē.

¹⁷ Tupana'ga ti tonhimohē nhande rehe javo ahe ikwava'eġi Tupana'ga pe jipi. Igwete ahe heka'vogi vinho ġwembikwava'eġa pavēi. Pe pejiko Cristo'ga rehe. Pejikoga ko penembikwava'eġa Tupana'ga pe. Mara'ngu po ti ġa heka'voga jirekoa vinho javijitehe ji jukavo nehē? Naname po ti ji mbohoryvi nehē jirekoa reka'vogaġwama penembikwava'eġa pavēi nehē. Opombohoryvuka pa po ti ji nehē no ji manorame nehē. A'ereki nhande xanhikwava'ē Tupana'ga pe. ¹⁸ Na jitehe po ti pe ndoryvamo ji mbohoryvuka hamo.

Paulova'ea omombe'u Timóteova'ea

¹⁹ Cristo'ga ipotarame kotihī ti tamondouka Timóteo'ga pe pyri pe mbohoryvuka nehē. Timóteo'ga ti tanhimbohoryory ura'javame ji pyri pe mombe'gwovo ji ve nehē no. ²⁰ A'ereki gaha jate ko jireaporoġita'jave'ga. Nhaġata hete ga pe ndehe. ²¹ Jara'ġa ki a'e te ġwemimbotarimova'ea rehe jate ġa aġataramo. Jesus Cristo'ga remimbotarimova'ea rehe ki a'e te ġa ni'aġatari okovo. ²² Pekwaha pe Timóteo'ga reaporoġita. Ga omboukwaha gweaporoġitakatua ji moirūirūrame ikwehe. Ehepia ko nhandera'yra'ġa gwuva'ġa moirūi jipi. Nahā ko Timóteo'ga ji moirūi

Cristo'ga mombe'gwombe'gwovo ji pavēi ikwehe. ²³ Gaha po ji amondouka pe pyri. Tihepia na'ē ti ji mohemukara cadeia hugwi. Ikwahavame po ti ji Timóteo'ga mondoukari pe pyri a'ero nehē. ²⁴ Jihi ti taho pe pyri nehē no. Tupana'ga ipotarama kotihī po ti ji hoi pe pyri a'ero nehē.

Paulova'ea omombe'u Epafrodito'ga

²⁵ A'ea'ja ji ei jiyvyteri pe no: Amondo po ji Epafrodito'ga Filipospeve'ga pyri hamo, a'e ji. Epafrodito'ga nhaneirū'ga ji moirū hete. Omombe'umbe'u ga Jesus Cristo'ga ji pavēi ojipe'ga pojihuve'yma ikwehe. Igwete pe ga mbuhurukari ji pyri terepoko ti Paulo'ga javo. ²⁶ Pe ndepiaga'u ga kiro. Oko tehe gapy'a no. A'ereki pe pehendu gatetirūa mombe'ua. "Kiro po jig-wyripeve'ga aġataruhuramo ji rehe," ei ga. ²⁷ Itetirūa hete tuhē Epafrodito'ga ikwehe. Omano gwerevi ga. Emo Tupana'ga ga porogwetygi imombiga karugwara ga hugwi. Tupana'ga ji porogwety no tokovevehuheteyme ti Paulo'ga javo. ²⁸ Nurā ji ehetei: "Amondo po ti ji Epafrodito'ga ġa pyri tohoryva'ja ti ġa ga repiaga javo," a'e ji. Pe ndoryvame ga repiaga po ti ji ndakovevehua'jahetei a'ero nehē no. ²⁹ Pe Cristo'gareheva'ea ġwaramo pembuhu katu ti Epafrodito'ga pejiptyteri pe nehē. Pejoryjory ti ga rehe ga repiagame. "Pepyry hete pe," pe'ji ti ġa pe no – kiroki ġa Epafrodito'ga ja. ³⁰ A'ereki ga omano gwerevi Cristo'ga moiruamo. Nonhia'ngui ga ua ji pyri tapoko ti Paulo'ga javo. Pe py'rovo ga ji pokogi. A'ereki tegwete penduhava ji pyri ji pokoga.

Cristo'ga jate nhande mombyry

3 Nhiirū, kiro ji ei mbapavamo pe me: Pejoryjory ti Cristo'gareheva'ero ġwaramo. Ymya'i ji ikwati-jarukari mbatera pe momoranduva. Ji ndajikwerai reki ikwati-jaruka a'ea jitehe kiro pe me. Igwete po ti a'ea pe mondoi a'itituhēva'ea rupi.

² Penhimboko'i ti heporoġitate'varuhuve'ga hugwi – kiroki ġa okyti pota ahe. "Nahā pe Tupana'ga monhimohemukari pejihe," e'i tehe ġa pe me okote'varuhuheteve'ga. ³ Nhande ki a'e te timonhimo-hemuka Tupana'ga nhandejihe Jesus Cristo'gareheva'ero. Nhande timbohete Tupana'ga. A'ereki gara'uva ga mboheteuka nhande ve. Nhanderyory nhande nhandejikoty'aro ġwaramo Jesus Cristo'ga pavēi. Ndiadjikwaku'javi nhande no. A'ereki nhande a'ea rehe ndiajikoga'javi.

⁴ Ajiko po ji jijikwakuva rehe hamo novīa. Po ojipe'ga etehi: "Ajikwaku hete ji. Nurā ji Tupana'ga monhimohemukari jijihe." E'i tehe po ga a'ea ojive. Ji kaitu po a'e a'ea hamo novīa. A'ereki ji ajikwaku hete ikwehe novīa. ⁵ Ji'arirē mbohapy'ri sete ji kiri ikwehe. A'ero ġa ikyti nhirakwanhapi'ria nde ko Tupana'gareheva'ea javo ji ve. Israelitaramo ji ari Israelva'ea rakykwepoharamo. Benjamimva'ea rakykwepoharamo ko ji rekoi no. Ji ko hebreuramo tuhē. A'ereki nhiramonhava'ea nhaporemo ko hebreusva'ea. Fariseuramo ko ji ei novīa: Ahen-

du katu pa ji Moisésva'ea remimbo'eagwera. ⁶ Apota hete ji jitekovo Tupana'ga rehe novīa. Nurā ji imbohahyukari Jesus Cristo'gareheve'ga pe ikwehe. Ojipe'ga e'i ji ve novīa: "Oko katu hete Paulo'ga hendukatupava Moisésva'ea remimbo'eagwera," ei ġa ji ve novīa. A'ero ji ei: "Nahā ti ji nhimombyryvi," a'e ji ikwehe novīa.

⁷ A'ea rupi ji rekohetei nanongara rehe nhaporemo novīa. Aġwamo ki a'e te ji ndakoa'javi hehe. Arojijyi ji jireaporoġita kiro. A'ereki Cristo'ga oko ji pavēi. Ji nda'ea'javi pyry jijikwakuwagwera pe. Ite'varuhu a'e ji kiro jupe. ⁸ Ite'varuhu pa hete reki jirekoagwera, a'e ji kiro. A'ereki Jesus Cristo'ga ji takwaha hete jitekovo ga pavēi jipojykaharete'ga. Gakwahava ko pyry hete ji ve. Ga rehe ji pohipavi jirekoagwera hugwi ite'varuhuheteve'ea javo jupe. Apohi ji jugwi Cristo'ga ti toko ji pavēi javo. ⁹ Tajikoty'a ti ji Cristo'ga pavēi, a'e ji. Aġwamo ji pyryvamo Moisésva'ea remimbo'eagwera hendukatuavo ġwaramo rūi. Cristo'ga rehe jijikoga ġwaramo ji pyryvamo a'ero. A'ereki ji jikogame Cristo'ga rehe Tupana'ga ji mombyryvi. ¹⁰ Ajikoty'a pota ji Cristo'ga pavēi takwaha tuhē ti ga jitekovo ga pavēi. A'ero po ti ji ikwahavi gapopoakara rerekovo nehē. A'ereki Cristo'ga ipopoaka hete okwerava omanoa hugwi. Takwaha gapopoakara a'ero. Ajikoty'a pota ti Cristo'ga pavēi hahya rerekovo no – kiroki hahya Cristo'ga okwaha. A'ero po ti ji rekoi Cristo'ga ja ga manorame. A'ereki omanorame ga e'i: "Tamombi ti ġandekote'varuhua." Igwaigwavete ji tamombi jirekote'varuhua a'ero. ¹¹ Aerē po ti Tupana'ga ji mbogweravi nhimanoa hugwi a'ero nehē.

Takwaha hete ti Cristo'ga, ei ahe

¹² Ji nda'ei: Akwaha hete jipe ji Cristo'ga jitekovo ga pavēi. Tupana'ga ji mongokatupavipe, ji nda'ei. Emo ji ajirokwa hete a'ea rehe. A'ereki a'ea rehe Cristo'ga ji mongoukari ojiheva'ero. ¹³ Nhiirū, jihi nda'ei jijive: Ako katu kwaha hete, ji nda'ei. Nahā ji ei: Ymyahūva'ea rehe ji ndakoa'javi jirekoagwera rehe. Aerēva'ea rehe ji rekohetei tako katu tuhē ti javo. ¹⁴ A'ero ji jirokwahetei jirekokatuavo. A'ea rehe jate ji rekoi Tupana'ga ti tomombyry ji ve javo. A'ereki Tupana'ga e'i ji ve: "Pejikoga ġwaramo Jesus Cristo'ga rehe po ti ji nde mbuhurukari jijipyri yvagi pe imombyryva nde ve nehē," ei Tupana'ga.

¹⁵ Nahā tuhē ti xako, xa'e po nhande hamo nhanderekoheterame Cristo'ga rupi hamo. Po jararamo pe japyakai ore atyvi, a'ero po ti Tupana'ga ikwahavukari a'itituhēva'ea pe me nehē no. ¹⁶ A'ea ja ti xako Tupana'ga rembikwahavukara rupi. A'ea rupi jitehe nhande rekoi jipi.

¹⁷ Nhiirū, pejogweroho ti ji rupi. Orohepiuka ore pe me orokokatua. Pejapyaka ti ġa ndehe no – kiroki ġa oko katu ore javijitehe. ¹⁸ Amombe'umbe'u ko ji pe me ikwehe. A'ea jitehe ji amombe'ua'ja kiro pe me jijehe'gwovo. A'ereki ji ndavy'ari hete ojipe'ga ndehe ġa ndekote'varuhuro ġwaramo. Cristo'ga omano yva rehe ikwehe tamombo ti ġandekote'varuhua javo. Emo ġa ndopohiri okote'varuhua hugwi onhimongyavo imbok-

wahye'yma Cristo'ga manoa ojihe. ¹⁹ Oho po ti ġa hahyva'ea ruvihava pype nehē. A'ereki ġwemimbotarimo jate ġa ndekoi. Ndipoyjayjaruhui po ġa hamo. Emo ġa onhimbohete reki. Yvyakotyva'ea rehe ġa ndekohetei – kiroki a'ea Tupana'ga noarōi.

²⁰ Nhande ki a'e te yvaga ko nhandegwyrā. Igwete po ti pea hugwi Jesus Cristo'ga ruri nehē nhanembopiro'yhara'ga. Timboha'u hete garura a'ero.

²¹ Gwerōjijyi po ti ga nhandera'oa imongovo hajiheva'ea. A'ereki oko'ā tehe nhandera'oa omanomo. Cristo'ga ra'oa'java'ea pyryheteva'ea po ti nhandera'oa nehē. Opopoakara pyvō po ti ga herōjijyi nhandera'oa nehē. A'ereki a'ea pyvō jitehe ga karakaturamo imongopava ġwemimbotarimo.

Paulova'ea omoġita ahe

4 Nhiirū, opogwepiaga'u hete ji. A'ereki ji ako hete pe ndehe. Pe ji mbohoryory hete nhiremiarōhetea. A'ereki pe ji rendu katu ji Cristo'ga mombe'urame pe me ikwehe. Nahā ti peko penhimboitakwerimo pejikoty'a nhandepojkaharete'ga pavēi.

² Kiro ji ehetei Evódiahēa pe Síntiquehēa pe no: Pe nhandepojkaharete'gareheva'ero ġwaramo pemboj'ja hete ti pejeaporoġita a'ero pejogwerekokatuavo.

³ Nde ve ji ei nhimoirūhareteramo: Emoġita katu ti Evódia'ġa pokoga taheaporoġita pyry ti ġa javo. A'ereki ġa oporavyky hete ji pavēi ikwehe Cristo'ga mombe'gwovo ojipe'ġa pe ikwehe. Clemente'ga na jitehe oporavyky hete Cristo'ga mombe'gwombe'gwovo ji pavēi ikwehe no. Jara'ġa no – ġandera Tupana'ga okwatija pa livro pype tarohouka ti ġa jijipyri yvagi pe nehē javo.

⁴ Pejoryjory ti jipi Cristo'gareheva'ero ġwaramo. A'ea'ja ji a'ea pe me: Pejoryjory ti.

⁵ Pekwahavuka ti penhyrōa ojipe'ġa pe nhaporemō. A'ereki Cristo'ga ura'ja ġwerī yvya koty. ⁶ Tokoteheyme tuhē ti pepy'a. Penhi'inhi'ī ti Tupana'ga pe jipi. Pemombe'u pa ti ga pe penhiporanduva. Penhi'iġa nanani ga pe pe'ji ti: "Ndepyry hete nde ore ve jipi."

⁷ A'ero po ti Tupana'ga inoġatuhetei pepy'a. Yvyakotyva'ero nhande nhimomby'ai a'ea rehe marā po ga inoġatuhetei nhandepy'a javo. Inoġaturame po ti ndokotehei pepy'a a'ero. A'ereki pe pejikoty'a Jesus Cristo'ga pavēi.

⁸ Nhiirū, kiro ji ei reki pe me a'ero: Pejapyaka hete ti aherekokatua rehe. Kiroki a'ea rehe ojipe'ġa ahe mbohete pyryheteva'ea rehe – a'ea rehe ti pejapyaka no. Okokatuve'ġa ko oko a'itituhēva'ea rehe jate opoyjahetero. Onhimbovyvy ġa. Ġa ojipe'ġa ndereko katu. Ojipe'ġa nde'i ġa pe: "Oko te'varuhu ġa," nde'i ġa. "Pyry hete ġa," ei ġa ġa pe. Onhiarōuka hete ġa ojipe'ġa pe. Pejapyaka hete ti aherekokatua rehe nhaporemō a'ero. ⁹ Opombo'embo'e ko ji ikwehe. Ig-

wete pe ndekoi nhiremimbo'eagwera rehe. Pehendu pe ji nhi'iġame pe me ikwehe. Pehepia pe jirekoagwera no. Ji rupi ti peho a'ero, a'e ji pe me. A'ero po ti Tupana'ga reki pe pavēi nehē nhandepy'a noġatuhara'ga.

Pyry pe imbuhurukari ji ve, ei ahe

¹⁰ Ymya pe aġataramo ji rehe ji poko pota novīa. Emo avuirama ahā pe me imbuhurukahava. Aġwamo reki pe aġatara'javamo imbuhuruka ji ve. A'ea rehe ji roryhetero jijikoty'a Cristo'ga pavēi. ¹¹ Ji nda'ei a'ea nhimbatere'yma ġwaramo. A'ereki ji anhimbo'e nhinhiroyrōe'yma mbatera rehe. ¹² Ajipokwaha ji herekoe'yma rehe. Ji ajipokwaha herekoahivuhua rehe no. Nane'yne'ymi ji nhimbo'epavi nhinhiroyrōe'yma jikogahivame ty'ara ji rerekorame no. Jirory ji mbatera rerekoheterame. Herekoe'ymame ji roryvamo jitehe nehē no. ¹³ Anhimomiranamba ji jupe jipopoakaramo Cristo'ga pavēi jitekovo ġwaramo. A'ereki gaha ji mbopopoaka ji rerekovo.

¹⁴ Pyry hete reki pe ji moirūi ikwehe ji ikwahavame hahya ikwehe. ¹⁵ Filipospeva'ero pe pekwaha hete ojipe'ġa remimbuhure'yma ji ve – kiroki ġa ojatyka Cristo'gareheva'ero. Ji Cristo'ga mombe'uypyrame pe me jigwovo pegwyrā hugwi Macedōnia hugwi ikwehe pehe jate pembuhuruka itambere'ia ji ve ikwehe.

¹⁶ A'ereki cidade de Tessalōnica pe vehevi pe pembuhumbuhuruka ji ve ji herekoe'ymame ikwehe. ¹⁷ Ji ndapotarahivuhui reki itambere'ia. Apotarahi ji imombyryva pe me. Pe imbuhumbuhurame igwaigwavete po ti Tupana'ga imombyryvi pe me nehē no. ¹⁸ Apyhy pa ji penemimbuhurukara kiro. Ji areko hete a'ero. Nhimbatere'yjuhu ji kiro. A'ereki Epafrodito'ga gweru pa ji ve pe hugwi. Penemimbuhuragwera ko ikwava'eġipyra Tupana'ga pe pyryheteva'ea. Tupana'ga onhimohē hehe pyry hete javo jupe. ¹⁹ A'ero po ti jirepykavamo Tupana'ga imondoukari pe me ombateraheteahugwiva'ea nehē pe herekoe'ymame nehē. Jesus Cristo'ga pe po ti ga ei emondo ti ġa pe javo.

²⁰ Nane'ymi timbohete Tupana'ga nhandervete'ga avuirama nehē. Amém.

Paulova'ea omondo pa onhi'iġagwera

²¹ Pemondo ti nhinhi'iġa ġa pe nhaporemō – kiroki ġa ojikoty'a Jesus Cristo'ga pavēi. Nhipavēive'ġa omondouka onhi'iġa pe me no nhaneirū'ġa. ²² Avove'ġa nhaporemō Jesus Cristo'gareheve'ġa omondouka pe me. Kiroki ġa oporavyky huvihavuhu'ga ronga pe César'ga ronga pe – ġa kaitu omondouka onhi'iġa pe me.

²³ Nhandepojkaharete'ga Jesus Cristo'ga tomombyry pe me nhaporemō.

Colossenses

1 Jihiko ko Pauloramona Jesus Cristo'ga moirūharamo jiporavykyavo Tupana'ga pe Cristo'ga mombe'gwovo. A'ereki nahā Tupana'ga opota.

Kiro jiki kwatijarukari imondouka pe me Timóteo'ga pavēi. Timóteo'ga oko nhaneirū'ga ojikoga ġwaramo Jesus'ga rehe nhande pavēi. ² Ore ja ko pe Tupana'ga remimo'ēhara pejikoga ġwaramo Cristo'ga rehe. Peko pe oreirūa a'ero pepohire'yma Cristo'ga hugwi pejikovo gareheva'ero. Kiro ore kwatijarukari imondouka pe me perope cidade de Colossos pe.

Kiro ore ei: Nhandervete'ga Tupana'ga ti tomombyry pe me Jesus Cristo'ga pavēi nhandepojoykaharete'ga pavēi. Tonoġatu ti ġa pepy'a, oro'e ore.

Onhi' Paulova'ea Tupana'ga pe Colossospeva'ea repyga

³ Tupana'ga ko nhandepojoykaharete'ga ruva'ga Jesus Cristo'ga ruva'ga. Nane'ymi ore nhi'iġi Tupana'ga pe pe ndepyga.

—Ndepyry hete nde, oro'e ore Tupana'ga pe. A'ereki nde erembojiko Colossospeve'ġa Cristo Jesus'ga rehe ġa pokoga, oro'e ore ga pe.

⁴ Nahā ore ei ga pe jipi pejikoga kwahavypyagwera jate. A'ereki Epafras'ga pe mombe'u ore ve. “Colossospeve'ġa ojiko hete Cristo Jesus'ga rehe,” ei ga ore ve. “Oarō hete ġa Tupana'ga remimo'ēhara'ġa nhaporemō. ⁵ Nahā Colossospeve'ġa ndekoi. A'ereki ġa e'i: ‘Aerē po ti nhande hoi yvagi pe nhandejupa Tupana'ga pyri nehē,’ ei ġa,” ei ga pe mombe'gwovo ore ve.

Epafras'ga omombe'u pehoagwama pe me heikwehe. A'ereki ga omombe'u pyryva'ea a'itituhēva'ea pe me Cristo'ga mombe'uyprame pe me. A'ea rupi ga ei heikwehe: “Uhura'ja ti Cristo Jesus'ga yvaga hugwi nhande rerogwovo ojupi yvagi pe Tupana'ga pyri nhande jikogame Jesus'ga rehe. Ga omano nhande repyga imomboha nhanderekote'varuhua. Pevo ti nhande rui Tupana'ga pyri Cristo'ga pavēi avuirama nehē. A'ereki Tupana'ga e'i na,” ei Epafras'ga pe me imombe'ukatuavo heikwehe.

⁶ Omombe'u ga pe me pyryva'ea a'itituhēva'ea Cristo'ga mombe'urame pe me. Na jitehe ġa imombe'umbe'ui koji'ive'ġa pe ġagwryri pe nhaporemō. Henduvame ġa jikogi Cristo'ga rehe okokatuavo ojipe'ġa pe. Nahā pe jikogi ga rehe no pejikovo katu hendukatuypyagwera jate Tupana'ga pyryva pejive. Ikwahavame pe ei: “A'iti tuhē! Tupana'ga pyry hete nhande ve!” pe'e pe.

⁷ Epafras'ga omombe'u Tupana'ga pyryva pe me heikwehe. Oroarō hete Epafras'ga. Ga ko oporavyky ore ja Jesus Cristo'ga mombe'gwovo. Nahā ga Cristo'ga nhi'ipo'rui pe pokoga oporavykyavo Cristo'ga pe opohire'yma ga hugwi. ⁸ Gaha pe mombe'u ore ve. “Oarō hete Colossospeve'ġa Jesus'gareheve'ġa. A'ereki Tupana'ga ra'uva ġa arōheteuka ġa pe,” ei ga pe mombe'gwovo.

⁹ Nurā pendekokatua kwahavirē nane'ymi ore nhi'iġi Tupana'ga pe pe ndepyga. Ga pe ore ei: Emombaragwahapavuka ti Colossospeve'ġa pe enhimimbotarimova'ea. Embo'euka ti ġa eja'uva pe tokwaha pa ti ġa nhiremimbotarimova'ea javo, oro'e ore ga pe. ¹⁰ A'ero ti ġa ndekokatui nde javijitehe nde mbohoryheteavo jipi nehē. Ojipe'ġa pe ti ġa ndekokatupavi nehē no, oro'e ore Tupana'ga pe. Nane'ymi koji'i ti ġa nde kwahakwahavi nehē no nahā Tupana'ga opota javo.

¹¹ Ikatu ndereaporoġita popoakahetea ojipe'ġa ndeaporoġita popoakahetea hohe pa, oro'e ore Tupana'ga pe. Ndereaporoġita popoakahetea javijitehe tuhē ti Colossospeve'ġa ndeaporoġita popoakahetea nehē no. A'ero ti nane'ymi ġa nhimomiranami hahya pe onhimonha'ngae'yma nehē no. Hahyrame ġa pe nehē po ti ġa ndoryndoryvamo nehē no, oro'e ore Tupana'ga pe. ¹² Ġa po ti e'i nde ve nehē no: “Apī, ndepyry hete nde.” A'ea ti ġa ei nde ve nehē gaha nhandervete'ga javo, oro'e ore Tupana'ga pe. Nahanahā ti ġa ndekokatupavi nehē nde ġa pokogame, oro'e ore Tupana'ga pe.

Pyry nhande ei Tupana'ga pe: Apī, ndepyry hete nde. A'ereki ga nhande mombyry nhanderekote'varuhua momboha nhande mongovo ġwemimo'ēharamo. Nurā kojahua'javamo nhande ve kiro gapyryva kwahava ġwaramo. Ga pyri po ti nhande hoi nehē nhandejupa avuirama ojipe'ġa pavēi garemimo'ēhara'ġa pavēi nehē. Pevo ti Tupana'ga pyryhetero nhande ve ġa pe nehē no.

¹³ Nhande rekote'varuhuyppy Diabo'ga nhi'iġa rendukatuavo ite'varuhuve'ga nhi'iġa rendukatuavo. Nurā ko ypytunahivuhua'javamo nhande ve a'ea rupi. Aġwamo Tupana'ga hendukatuukari nhande ve gwa'ya'ga nhi'iġa ġwemia'nguhetehara'ga nhi'iġa. Nahā Tupana'ga imombigi Diabo'ga nhi'iġa rendukatu ypytunareheve'ga nhi'iġa rendukatua. ¹⁴ Tupana'ga ra'ya'ga nhande mbopiro'yi nhanderekote'varuhua hugwi imomboha omanomo ġwaramo gwekoa reka'voguka. Nurā ga nohenonhukara'javi Tupana'ga pe nhanderekote'varuhua.

Cristo'ga oko ojipe'ġa hohe pa okopyyavo ġwaramo

¹⁵ Ndihepiagi nhande Tupana'ga.
 A'ereki ga ndaha'oi.
 Tihepia reki nhande gara'yra'ga Cristo'ga. Cristo'ga ko Tupana'ga javijitehe.
 Jypya Cristo'ga oko.
 A'ea rupi ko ahã ve vvyakotyva'ea. Ahã ve vvyakotyve'ġa no.
 Nurã Cristo'ga rekoi Tupana'ga rembiapoa hohe pa okovo ġa nenonde okopyyavo ġwaramo.
¹⁶ A'ereki Tupana'ga oapopavuka Cristo'ga pe yvagipeve'ġa yvagipeva'ea reheve vvyakotyve'ġa nde-heve vvyakotyva'ea reheve.
 Oapopavuka ga ga pe aherembiepiagipyra aherembiepiagipyra'ġa ndeheve aherembiepiagipyre'yma reheve aherembiepiagipyre'yma'ġa ndeheve.
 Ga oapopavuka ga pe yvagipeve'ġa nduvihava'ġa ġanduviha'vi'ġa ndeheve ipopoakaheteve'ġa ndeheve ipopoakaheteve'ġandeheve'ġa ndeheve.
 Ġa nhaporemomondouka ojipe'ġa ġwemimbotarimova'ea rehe opopoakahetero.
 Nahã Tupana'ga oapopavuka ġahã mbatera reheve toapo pa ti jira'yra'ga ojive javo.
¹⁷ Cristo'ga oko ppy. Aerẽ ga oapo pa.
 Okoji pa garembiapoa ga herekoro ġwaramo.
¹⁸ Cristo'ga rehe nhande jikogi.
 Ga ko nhandervihavuhete'ga.
 Nurã nhande ei ga pe: Ga ko nhaneakaġa.
 Xako nhande ganhi'iġa rupi nhandekovo gareheva'ero.
 Nurã nhande ei nhandejive: Nhande ko Cristo'ga ra'oa.
 Gaha ombopyahu nhandereaporoġita tuhu ti ġa Tupana'ga pyri okovo avuirama nehẽ javo.
 Ga ti nhande mongoi pevo ore mombytavo nehẽ.
 A'ereki ga okwerava'javypy omanoa hugwi omanoa'jave'yma tako ti ji ġa hohe pa mbatera hohe pa no huvi-havuhetero javo.
¹⁹ A'ereki a'ea pyri hete Tupana'ga pe garuva'ga pe. "Toko ti ga ji javijitehe," ei Tupana'ga.
 "Toko ti ga ojipe'ġa hohe pa mbatera hohe pa no ji ja," ei ga gworygworyvamo.
²⁰ "Oko te'varuhu ġa. Ndapotari ji ġandekote'varuhua.
 Pyri ti ga manoi yva rehe ġa ndepyga ġa nhaporemom a'ero nehẽ," ei ga.
 "Ga gwekoa reka'vogukaro ġwaramo omanomo yva rehe ti ji vvyakotyve'ġa ndeaporoġita rerojijyi yvagipeve'ġa ndeaporoġita reheve ġandeaporoġita mohiġatupava nehẽ.
 Nahã ti ji jirekokatuukari ġa pe nehẽ Cristo'ga manoro ġwaramo, ei Tupana'ga.
 Ga gwekoa reka'vogukaro ġwaramo ti ji herojijyipavi vvyakotyva'ea yvagipeva'ea reheve imohiġatupava nehẽ.

Nahã ti ji jirekokatuukari a'ea pe nehẽ Cristo'ga manoro ġwaramo," ei Tupana'ga.
 Na tuhẽ reki. Cristo'ga omano yva rehe. Tupana'ga omohiġatu pa.

²¹ Pehe Colossospeva'ero ymya'ĩ peko te'varuhu heikwehe. A'ero napehendupotari Tupana'ga nhi'iġa ga arõe'yma pejikoty'are'yma ga pavẽi. Korogwe reki Tupana'ga pendeaporoġita rerojijyi hendukatuuka pe me onhi'iġa gara'yra'ga manoro ġwaramo. Nahã ga pendeaporoġita mohiġatui ojirekokatuuka pe me. A'ero ga ei pe mombe'gwovo: "Pyri hete ġa. Oko katu ġa. Nahenonha'javi ji ġandekote'varuhua ġa pe. A'ereki mbatera ndojara'javi ġa ndehe." A'ea ga ei pe ndepiagga.

²³ Penhimomirana ti Cristo'ga mombe'ua rerovia-heteavo a'ero pejikoga ga rehe jipi pejipopoakaramo. Taperoviari ti hajiheva'ea. Ymya'ĩ Cristo'ga mombe'ua renduvame pe jikogi ga rehe heikwehe. Nurã pe ikwahavi javo: "Cristo'ga ti nhande rerohei ojupi nhande mongovo Tupana'ga pyri avuirama nehẽ," pe'e pe herovia. Taperoviapigi ti a'ero!

Vvyakotyve'ġa pe nhaporemom ġa Cristo'ga mombe'ui Cristo'ga ti nhande mongoi Tupana'ga pyri nehẽ javo. Jihi amombe'u a'ea ojipe'ġa pe no. A'ereki ymya Tupana'ga e'i ji ve: "Eho ti Cristo'ga mombe'gwovo ġa pe," ei ga ji ve.

Paulova'ea oporavyky pyryva'ea mombe'gwovo

²⁴ Pe Cristo'ga mombe'ua renduva ġwaramo ġa imondoi hahyhetea ji ve. Kiro ji roryoryvamo reki a'ea rehe. Hahyrame ji ve ji ipo'rupavi hahya Cristo'ga py'rovo. Tahahy tuhẽ ahe ve. Apo'ru pa ji hahya Cristo'ga ra'oa repyga. Gara'oa a'e ko ji ġa pe – kiroki ġa ojiko Cristo'ga rehe.

²⁵ Ymya Tupana'ga ei ji ve: "Ekwahavuka ti ġa pe – kiroki ġa ojiko Cristo'ga rehe. Epoko ti ġa imombe'upa-va nhinhi'iġa Cristo'ga mombe'gwovo." A'ea ga ei ji ve pe pokoguka judeus'ġarũiva'ea pokoguka.

²⁶ Ymyahũ Tupana'ga ndokwahavukari ġwembiepiukaripyre'yma ymyahũva'ea pe ahera'yrava'ea pe no. Aġwamo reki ga ikwahavukari ġwemimo'ẽhara'ġa pe ġwembiepiukaripyre'yma. ²⁷ Tupana'ga e'i: "Tokwaha pa ti nhiremimo'ẽhara'ġa nehẽ. Cristo'ga ti topojoyka pa vvyakotyve'ġa nhaporemom judeus'ġarũive'ġa vehevi nehẽ. Ġa pojoykame ti ga ġa nderuri ojupi ġa mombytavo ji pyri avuirama opyryvamo ġa pe nehẽ, ei ga. A'ea ji akwahavuka pota," ei Tupana'ga. "A'ea ko nhirembiepiukaripyre'yma ikatukatuhetea," ei ga ikwahavuka ġwemimo'ẽhara'ġa pe.

²⁸ Nurã Cristo'ga ore oromombe'u ġa pe nhaporemom ġa momoranduva pekwaha ti Cristo'ga javo. Nahã ore ga kwahavukari ġa pe ġanaġanani. Ġa mbo'ekwahapava ore ġa mbo'ekatupavi Cristo'ga rehe tojiko hete ti ġa Cristo'ga rehe okokatuheteavo javo. Nahã ore ġa mbo'ekatui. A'ereki ore oro'e: Tikatu hete ti ġa Tupana'ga rovai pyteri pe Tupana'ga nhi'iġa kwahaheteavo Cristo'ga jikoty'aro ġwaramo ġa pavẽi. ²⁹ Nurã jihi no ji aporavyky hete Cristo'ga mombe'gwovo Cristo'ga

popoakara po'ruavo ga ji mbopopoakahetero ġwaramo.

² Aporavyky hete ji nhi'aġataramo pe ndehe takwahavuka ti ji ġa pe Tupana'ga nhi'iġa javo. Jiporavyky pe pekwaha. Aporavyky hete ji nhi'aġataramo Laodicéiapeve'ġa ndehe no – kiroki ġa ojiko Cristo'ga rehe onhimonono'ono'oġa pevo tihendu Tupana'ga nhi'iġa javo. Ojipe'ġape'ġa pe Jesus'gareheve'ġa pe ti ji takwahavuka ganhi'iġa no. Ġa nhaporem ndajirepiagi ve jira'oa kwahave'yma. Pe nhaporem ndajirepiagi ve no.

² Nhi'aġata ji pe ndehe ġa ndehe no jiporavykyheteavo tokovevehua'javyme ti ġa javo. Jiyvyteri pe ji ei ipota pe me ġa pe no: Tonhoarō hete ti ġa ovy'a ojogwehe. Tokwaha ti ġa a'itituhēva'ea. Po ġa a'itituhēva'ea kwahavi, a'ero koji'i ti ġa Tupana'ga rembiepiukaripyre'yma'ga kwahahetei tuhē nehē. Garembiepiukaripyre'yma'ga ko Cristo'ga tuhē. A'ea nhaporem ji apota javo jijapyakavo pe ndehe ġa ndehe no jiporavykyavo. ³ Ikatu hete Tupana'ga rembikwahava. Omombaragwaha pa ga. Onhimi nhande ve garembikwahava. Cristo'ga jate okwahavuka pa garembikwahava.

⁴ A'ea ji ei pe me pekwaha ti javo. Nurā ti pe napenhimoandyandyjukari ojipe'ġa pe ġa imombe'urame hajjheha pe me nehē. Ikatu po pe me ġa nhi'iġaturame o'mbero. Tapenhimoandyandyjukari ti ġa pe, a'e ji pe me. ⁵ A'ereki jireaporoġita oko pe pyri ji rekoe'ymame pe pyri. Ikwahava pendekoa ji roryoryvamo. A'ereki pe peko katu pejohupe pejikoheteavo Cristo'ga rehe penhimboitavo.

Nahanahā nhande xajikoty'a Cristo'ga pavēi

⁶ Pejiko pe Cristo Jesus'ga rehe heikwehe imomboruka pejikote'varuhua gaha ko nhandervuhavuhuhetero javo. Na jitehe ti pejiko jitehe ga rehe xako katu ti nhandejikoty'a ga pavēi javo. ⁷ Nane'yami ti peko Cristo'ga rehe pepohire'yma ga hugwi. Koji'i ti peko katu hendukatuavo ganhi'iġa. Koji'i ti pejiko hete ga rehe pejikoty'a ga pavēi. A'ea rehe Epafra's'ga pe mbo'ei heikwehe nahanahā ti peko javo. Nane'yami ti pe'jipe'ji Cristo'ga pe: "Ndepyry hete tuhē nde nhande ve." A'ea ti pe'ji.

⁸ Penhimboko'i ti pejjupa. Tapenhimoandyandyjukari ti ojipe'ġa pe. Ġa ġwendukatuuka pota pe me onhi'iteheha pe mbopohipota Cristo'ga hugwi. Imombe'gwovo o'mbea ġa nhi'iġatui pe me onhi'iteheavo pe moandyandyipota. A'ea ġanemboypya tuhē ombojihu ojapyakateheavo gwakykwepohara'ġa mbo'eavo hehe. "Nahanahā yvya hako yvaga pavēi po rimba'e," ei ahe. "Nahanahā ti xako," ei ahe gwakykwepohara'ġa mbo'eavo.

Na rūi Cristo'ga remimbo'ea. Tapenhimoandyandyjukari ti ġa pe a'ero. Cristo'ga hugwi ti tapenhimbopohirukari ġa pe. ⁹ Uvame yvya koty okovo Cristo'ga gwepiuka pa nhande ve Tupana'ga rekokatua gareaporoġita. A'ereki ga oko Tupana'ga javijitehe.

¹⁰ Nurā pe pavēi Cristo'ga jikoty'aro ġwaramo Tu-

pana'ga jikoty'ari pe pavēi no. Tupana'ga pendeaporoġita mbopyahui tuhē pe mboheaporoġitakatukat-uavo pe pokopava pe monhimomiranambava. Pyry hete pa pe me a'ero pe jikoty'aro ġwaramo Cristo'ga pavēi. Yvagiyeve'ġa nduvihava'ġa Tupana'gapyrive'ġa nduvihava'ġa omondondouka ġa ġwemimbotarimova'ea rehe opopoakahetero gwuvihavamo. Diabogapyriva'ea anhaġa omondondouka ojipea anhaġa ġwemimbotarimova'ea rehe opopoakahetero gwuvihavamo no. Cristo'ga ki a'e te oko ġa hohe pa a'ea hohe pa no nhandervuhavuhuhetero.

¹¹ Judeus'ġa okytiuka gwa'yra'ġa nakwanhapi'ria ġahā koi Tupana'gareheve'ġa kiro javo. Cristo'ga ki a'e te omanoro ġwaramo yva rehe omombo hete pendekote'varuhua ġahā koi jireheve'ġa kiro javo. "Tokote'varuhupotara'javyme ti ġa a'ero kiro," ei ga omanomo pe ndepyga. Nahā ojikoty'aro pe pavēi Cristo'ga pendeaporoġitatiruhā mombigi pe jikogame ga rehe.

¹² Penhimobatizaukarama pe ei a'ero: "Ymyahū Cristo'ga omano tamombo ġandekote'varuhua javo. A'ero ġa ga tymi. Omanorame Cristo'ga omombo jirekote'varuhua ji hugwi. Ga jikoty'aro ġwaramo ji pavēi jireaporoġitatiruhā opi a'ero." Nahā pe ei penhimobatizaukarama. A'ea rupi pe ei no: "Tupana'ga ombogwera Cristo'ga gamanoa hugwi ga mbopyahuavo. Na jitehe Cristo'ga pavēi nhande jikoty'aro ġwaramo Tupana'ga nhandereaporoġita imbopyahui opopoakara pyvō. A'ereki nhande xajiko Tupana'ga popoakara rehe," pe'e pe penhimobatizaukarama.

¹³ Ymya'ī pendeaporoġita ndipyahui ve heikwehe. A'ea rupi Tupana'ga pe pe peko omanove'ġa ja a'ero. A'ereki ga e'i: "Ji ve ko ġa amboteheha imombigukare'yma ġwaramo gweaporoġitatiruhā. Ji ndajikoty'ari ġa pavēi a'ero. A'ereki ġa okote'varuhu," ei Tupana'ga.

Aġwamo Tupana'ga ombopyahu pendeaporoġita imombo pendekote'varuhua nhaporem Cristo'ga jikoty'aro ġwaramo pe pavēi. Ymyahū Tupana'ga ombogwera Cristo'ga gamanoa hugwi ga mbopyahuavo. Na jitehe Tupana'ga pendeaporoġita imbopyahui.

¹⁴ Ymya nhande nihendukatu ġa Tupana'ga nhi'iġa mombe'urame nahanahā ti ahe toko katu javo. Emo Tupana'ga ohy reki nhanderekote'varuhua mbojaragwera. A'ereki Cristo'ga omano yva rehe nhanderekote'varuhua momboa. Nurā Tupana'ga ei: "Ndatekwava'javi ġandekote'varuhua mbojaragwera rehe kiro," ei ga.

¹⁵ Omanomo Cristo'ga imombigi Diabogapyriva'ea popoakara anhaġa popoakara. Anhaġa omondondouka ojipea anhaġa ġwemimbotarimova'ea rehe ipopoakaheteve'ea ipopoakaheteve'ea'ereheve'ea pavēi. Ipopoakara mombigipya Tupana'ga hepiukapavi tuhē ojipe'ġa pe Cristo'ga mbojirovia a'ea rehe.

¹⁶ Nurā ti tapenhimbok'eukari ojipe'ġa pe ha'oa rehe. A'ereki ġa e'i jupe: "Ġwiġwia ahe ndo'ui. Ġwiġwia ahe to'u." Tyhya pe ġa ei: "Ġwiġwia ahe ndo'ui. Ġwiġwia ahe to'u." Ġa e'i: "Tokwaku ahe toryva aporame ano

nanani. Toapo ahe toryva jahya porame no ikwakuva. Nahanahã ahe toko sábadó rupi ikwakuva," ei ġa.

A'ea rehe nhaporemó tapenhimbo'eukari ti ġa pe. ¹⁷ Ġanemimbo'ea nhaporemó ko aere'íva'ea ra'angava nahanahã ti Cristo'ga rurame javo. Okorame ġanemimbo'ea rehe ahe ikwaha'vi aerēva'ea pyry hete ti nehē javo. Ahe ndokwahapavi reki. Ġanemimbo'ea rehe ndatekwava'javi kiro. A'ereki Cristo'ga tuhē uripe reki. Nurã ojikogame ga rehe ahe ikwahahetei tokoa'javyme ti ahe ġanemimbo'ea rupi a'ero javo.

¹⁸ Taperoviari ti ga – kiroki ga e'i tehe: "Ĵi ko ako tehe. Nanhimbohetei ĵi. A'ea ti ahe te'í ĵi pavēi," e'i tehe ga. "Tombohete ti ahe Tupana'gapyrive'ġa yvagipeve'ġa okoteheavo ġa ko ĵiruvihavuhete'ġa javo. Nahã ti xa'e," ei ga ikwahave'yma. "Ahepia ĵi yvagipeve'ġa," ei ga o'mbero. Omoandyandyi pota ga ahe ĵihi akwaha hete javo tehe. Ndokwahavi reki ga onhimboheteavo. Gareaporoġita tiruahũ. Taperoviari ti ga. Ganhi'iġa rupi pe ndekorame ga ndogwerekoukari pe me pyryva'ea Tupana'ga hugwi. ¹⁹ Nanongara'ga ndojikoty'ari Cristo'ga pavēi okoe'yma ganhi'iġa rupi.

Nhandejikoty'aro ġwaramo Cristo'ga pavēi ga pe nhande xa'e nhaneakaġa. A'ereki Cristo'ga ko nhanderuvihavuhete'ga. Ganhi'iġa rupi nhandekovo ġwaramo xa'e nhande: Nhande ko Cristo'ga ra'oa nhandejikoga Cristo'ga rehe. Nane'ymi Cristo'ga nhaneakaġamo nhande pokopokogi nhande monhimbopopoaka nhande mbojogwerekokatuavo. Nahã Cristo'ga nhande pojykai hendukatuuka nhande ve Tupana'ga nhi'iġa.

²⁰ Cristo'ga omano tamombo ġandekote'varuhua javo. Nurã Cristo'ga pavēi pe jikoty'aro ġwaramo pendeaporoġitatiruahũ opi. Nurã pe ndekoi ojipe'ġa ja rui avo yvya koty ġandeaporoġitatiruahũrame. A'ereki nahã ġanemimbo'ea e'i: "Nahanahã yvya hako yvaga pavēi po rimba'e. Nahanahã ti ahe toko," e'i ġanemimbo'ea. Peko pe ġa ja rui. Maranameuhũ pe ndekopotara'javi ġanemimbo'ea rupi naerũ? Tapekoa'javi hehe. ²¹ E'i: "Topyhygye ti ahe ġwiġwia mbatera. To'uyme ti ahe tahepia javo. Topokogye ti ahe hehe," e'i ġanemimbo'ea. ²² A'ea nhaporemó opa ahe i'urame. Kiroki opa ahe i'urame – a'ea pe nhaporemó ġanemimbo'ea e'i. A'ereki nanongara rehe ko ġa ojapyaka avo yvya koty. A'ea ko ġanemimbo'ea.

²³ Ojipe'ġa ġanemimbo'ea renduvypyrime po ġa ei: "Pyry ġanemimbo'ea. Okwaha hete ġa Tupana'ga mboheteavo," e po ġa. Ikwahave'yma ġa ei a'ea ġanemimbo'ea renduva. Tiruahũ reki ġanemimbo'ea. A'ereki ġwemimbotarimova'ea rehe ġa oko nahanahã ahe ombohete Tupana'ga javo. Tupana'ga mbohete tehe reki ġa. Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe rui ġa ndekoi.

Ġanemimbo'ea renduvame po ġa ei: "Pyry ġanemimbo'ea ġa erame: 'Ahe nonhimbohetei hamo,'" e po ġa.

Ndapyryvi reki ġanemimbo'ea. A'ereki ġa onhimbohete reki javo.

Ġanemimbo'ea renduvame po ġa ei: "Pyry ġanemimbo'ea ġa erame: 'Ojipejipea pe ahe tonhimomirana on-

himondoheteavo onhi'iġa rupi. Ahe ndo'ui ġwiġwia oji-pea no.' Nahanahã ġanemimbo'ea pyryva'ea," e po ġa henduva.

Tiruahũ reki ġanemimbo'ea. A'ereki a'ea rupi okorame ahe nonhia'ngukatui ojirekokatue'yma. A'iti a. Ndatekwava'javi ġanemimbo'ea rehe. A'ereki ġanemimbo'ea nomombigi aherekote'varuhua.

Nhandereaporoġitatiruahũ; nhandereaporoġitapyahua

3 Tupana'ga ombogwera Cristo'ga gamanoa hugwi ga mbopyahuavo. Na ĵitehe pe pavēi Cristo'ga jikoty'aro ġwaramo Tupana'ga pendeaporoġita mbopyahui. Pepota ti pyryva'ea yvagi pe Tupana'ga pyri a'ero. A'ereki pevo Cristo'ga oapy Tupana'ga pyri Tupana'ga johukoty rui okovo nhanderuvihavuhetero. ² Penhimbovy'a ti pyryva'ea rehe yvagipeva'ea rehe. Yvyakotyva'ea rehe rui ti penhimbovy'a. ³ A'ereki pendeaporoġitatiruahũ opi. Omanore omanove'ġa nonhimbovy'ara'javi yvyakotyva'ea rehe. Omanove'ġa ja pe napenhimbovy'ara'javi yvyakotyva'ea rehe pendeaporoġitatiruahũ pigirē. Pe pavēi Cristo'ga jikoty'aro ġwaramo pendeaporoġitapyahua hekokatui yvagi pe Tupana'ga pyri Cristo'ga pavēi. Pevo Tupana'ga pendeaporoġitapyahua rereko katu pe me Cristo'ga reheve. ⁴ Cristo'ga pavēi nhandejikoty'aro ġwaramo nhande reaporoġitapyahuro nhandekovo. Aerē po ti Cristo'ga ukwahavamo ua'java nehē. A'ero ti pe ukwahavamo ga pavēi gakatukatua rerekovo nehē.

⁵ Nurã pemombi hete ti penhimimbotarimova'ea ite'varuhuva'ea peĵipygwa'jave'yma hehe. Tapepekoa'javi ti penhimbireko'ġarũive'ġa. Tapeakwahave'ymuhũa'javi ti ġa nderekote'varuhua'jave'yma. Tapepotaruhua'javi ti ġa. Tapepotate'varuhui ti. Tapepotaruhua'javi ti ojipe'ġa apoa. A'ereki nahã pe ġambatera arõ Tupana'ga arõa hohe. ⁶ Kiroki ġa nahã oko te'varuhu pota okoe'yma Tupana'ga nhi'iġa rehe – ġa ndehe Tupana'ga onhimonha'nga. ⁷ Ġa ja pehe peko te'varuhu no heikwehe.

⁸ Aġwamo ti tapekote'varuhua'javi! Aġwamo ti pepohi peĵikote'varuhua hugwi a'ero. Tapenhimonha'ngaa'javi ti. Tapenhimboahiva'javi ti. Tapetiruahũa'javi ti. Tapembotegwetea'javi ti ojipe'ġa. Tapenhi'ite'varuhua'javi ti ojipe'ġa pe. ⁹ Tape'mbea'javi ti pejohupe. A'ereki pe pepohi pejeaporoġitaymyana hugwi peĵikote'varuhua'jave'yma.

¹⁰ Pendeaporoġita ipyahu aġwamo. A'ereki ymya'ĩ Tupana'ga ombopyahu pendeaporoġita peĵikoga ġwaramo Cristo'ga rehe. Nane'ymi Tupana'ga pendeaporoġita mbopyahua'jaa'javi koji'i ti ġa toko ĵi ja ĵi kwaheteavo javo.

¹¹ Ġa ndokoa'javi nhande ve oĵoatyatyvive'ġa Tupana'ga nhandereaporoġita mbopyahurame. Nurã xa'ete'varuhuyme ti ojohupe orepyry ore pe hohe jave'yma. Judeusramo toro'ete'varuhuyme ti pe me judeus'ġarũiva'ea pe. Judeus'ġarũiva'ero tape'ete'varuhui ti ore ve judeusva'ea pe. A'ereki

nhande ojo'ja judeusva'ea judeus'ġarūiva'ea pavēi Tupana'ga nhandereaporoġita mbopyahurame. Xa'ete'varuhuyume ti ojohupe orepury ore pe hohe jave'yma.

Po nhande tikiytiuka nhanerakwanhapira nhande ko Tupana'gareheva'ero kiro javo, xa'ete'varuhuyume ti ojikiytiukare'ŷve'ġa pe. Po nhande ndiajikiytiukari, xa'ete'varuhuyume ti ojikiytiukave'ġa pe. A'ereki nhande ojo'ja nhandejikiytiukava'ea nhandejikiytiukare'ŷva'ea pavēi. A'ereki Tupana'ga nhandereaporoġita mbopyahu. Nhande ojo'ja pa: nhandegwyrivepe'ġa nhandegwyrivepe'ġarūive'ġa pavēi, nhande'jave'ġa hajiheve'ġa pavēi, ipiro'ye'ŷve'ġa ġa pavēi – kiroki ġa oporavyky ojive jate ipiro'yve'ġa.

Ġa nhaporemo ojoatyatyvive'ġa nhaporemo ndokoa'javi aġwamo nhande ve. A'ereki nhande ojo'ja pa Tupana'ga nhandereaporoġita mbopyahurame. Cristo'ga rehe jate nhande xanhimbovy'a. Ga jate nhande hohe pa nhanderuvihavuhetero. Ga nhande pojyka pa.

¹² Nurā pejikovo Jesus'gareheva'ero ti peko katu. A'ereki Tupana'ga oko hete pe ndehe pe arōheteavo. Ga pe mo'emo'ē toko ti ġa Jesus'gareheva'ero okokatuavo javo. Pejoporogwety po ti pe hamo hahyrame pe me nehē. Pepury ti pejohupe. Tapenhimbohetei ti. Penhimoġatyrō ti. Penhimomirana ti penhimonha'ngae'yma pejikokatuavo pejohupe. Ojipe'ga rekote'varuhurame nde ve terehenonha'javi garekote'varuhua ejive. Nahā ti tapehenonha'javi pejikote'varuhua pejohupe. A'ereki imomborirē Cristo'ga nohenonha'javi pendekote'varuhua. Na jitehe ti tapehenonha'javi pejikote'varuhua pejohupe.

¹⁴ Koji'i ji ei pe me: Penhoarō hete ti no. Penhoarōheterame ti pe peko pa Tupana'ga ja. A'ea ga opota. ¹⁵ Tupana'ga pe mbojogwereko katu. A'ero ti pejikokatuavo pejohupe pejeaporoġita katu nahanahā nhande rekoi javo. A'ea Tupana'ga opota. Ymyahū ga pe mo'emo'emba Jesus'gareheva'ero ġa ti tojogwereko katu pa javo. Pe'ji ti Tupana'ga pe: “Ndepyry hete nde ore ve!” A'ea ti pe'ji ga pe.

¹⁶ Nane'ymi pejapyaka hete ti Cristo'ga remimbo'ea rehe nhaporemo ikwahaheteavo garemimbo'ea toki hete pevyteri pe ikwahyeteavo pe mombyrymbryva pe mbo'embo'eavo. Penhombo'embo'e ti hehe penhomomanduva. Penhimby'yi ti pehendu katu ti Cristo'ga nhi'iġa javo. Penhimby'yi ti Tupana'ga nhi'iġa mombe'gwovo Jesus'ga mombe'gwovo no imombe'gwovo ġandekokatua ġanemimombyryva nhande ve. Nahanahā ti penhimby'ymby'yi Tupana'ga pe ga mboheteavo ga rehe pejoryjoryvamo.

¹⁷ Cristo Jesus'gareheva'ero ġwaramo ti peko katu pejikovo ganhi'iġa rupi peporavykyrame. Peko katu ti penhi'iġame. Pendekoa rupi nhaporemo ti peko katu jipi ga mboheteavo penhinhi'iġa Tupana'ga pe. “Ndepyry hete nde, Apī,” pe'ji ti ga pe. “Aġwamo pyry hete ore ve. A'ereki nde orerekote'varuhua momboruka Jesus'ga manoro ġwaramo ore ve. Ga ko orepojyka-

harete'ga ore pokoga a'ero.” A'ea ti pe'ji Tupana'ga pe nhanderuvete'ga pe.

Ġanembireko'ġa; ġanongapypeve'ġa

¹⁸ Kunhano peko ti penhimbireko'ġa nhi'iġa rehe pejikoty'aro ġwaramo Cristo'ga pavēi.

¹⁹ Akwaimba'ero pearō hete ti penhimbireko'ġa nderekokatuavo ġa a'nguavo penhimonha'ngae'yma ġa ndehe.

²⁰ Tay'riri pehendu katu ti pejuva'ġa nhi'iġa penhy'ġa nhi'iġa reheve. A'ereki nanongara rehe Cristo'ga onhimohē.

²¹ Ġanduvamo tapemonhimonha'nganha'ngaukari ti peja'yra'ġa pejihe ja'javo ġa pe ġa mbo'erame ġa monhimomboaka. Pe ġa monhimonha'ngaukaramo po ti ġa okoveveuhu okoteheavo nehē ore ndorokwahavi hete javo.

²² Ojipe'ġapyryva'ero ipiro'ye'ŷva'ero pehendu katu ti ġanhi'iġa penhimboporavykyve'ġa nhi'iġa ġa nhi'īpo'rupava. Peko ti ojipe'ġa ja rūi. Opojykahara'ġa gwepiagame ġa oporavyky katu tianembohete ti ġa javo. Ġa gwepiagame'ymame ġa ndoporavyky a'ero. Peko ti ġa ja rūi. Pejipojykahara'ġa pejepiagame ti peko ġanhi'iġa rupi. Ġa pejepiagame'ymame ti peko ġanhi'iġa rupi jitehe pejiporavykykatuavo. Cristo'ga rendukatuavo ġwaramo pejeaporoġita katu ti xaporavyky katu tuhē ti nhandepojykahara'ġa pe javo.

²³ Peporavykyrame ti pejirokwa jipi peporavykykatupota pejikokatuavo pejoryjoryvamo. Penhi'iġame ti pejirokwa jipi pejikokatuavo pejoryvamo. Pejikoa rupi nhaporemo ti pejirokwa jipi. Pe'ji ti pejiyvyteri pe: “Nhandeporavykykaturame nhandepojykahara'ġa pe ġa pokoga, Cristo'ga pe tuhē nhande xaporavyky katu ga pokoga,” pe'ji ti. ²⁴ “Cristo'ga nhandepojykaharete'ga, gaha ti nhande reroho yvagi pe pevo nhande mongovo Tupana'ga pyri avuirama nehē.” A'ea ti pe'ji pejiporavykykatuavo. Na tuhē ti ga okwepy katu pe me. A'ereki Cristo'ga pe tuhē pe peporavyky nhandepojykaharete'ga pe.

²⁵ Tapeporavykyte'varuhui ti. A'ereki ojo'ja vyakotyve'ġa ndekoi Tupana'ga pe. Kiroki ġa oko te'varuhu – ġa pe nhaporemo ti ga ei peko te'varuhu pe javo nehē.

4 Ġapojykaharamo pemondo katu ti pejipyryve'ġa pe pejikokatuavo ġa pe. A'ereki pe pereko pepojykaharetero pendekoa repiapava. A'ea ikwahavame ti pereko katu pejipyryve'ġa.

Koji'i Paulova'ea omoġita Colossospeva'ea

² Penhi'ī ti Tupana'ga pe jipi. Pejirokwa ti penhinhi'iġa ga pe. Pe'ji ti ga pe no: “Ndepyry hete nde ore ve.”

³ Ji Cristo'ga mombe'urame ojipe'ġa ji mondo cadeia pype tomombe'ua'javyme ti ga Cristo'ga javo ikwehe'i. A'ea pype ji rekoi aġwamo. Penhi'iġame Tupana'ga pe ti pe'ji: “Ymyahū ahe ndokwahavi ve Cristo'ga nerembiepiukaripyre'yma'ga. Aerē nde ga kwahavuka pota vvyakotyve'ġa pe. Marā po ti Paulo'ġa ga mombe'ui?

A'ereki tegwete ġa pe imombe'uhava kiro. Ekwahavuka ti ġa pe tomombe'u ġa ga ojipe'ġa pe." A'ea ti pe'ji Tupana'ga pe ore repyga. ⁴ Pe'ji ti Tupana'ga pe: "Epoko ti Paulo'ga ġa mbo'ekaturatuuka ga pe nenhi'iġa rehe. A'ero ti ġa ikwahahetei Cristo'ga mombe'ua." A'ea ti pe'ji Tupana'ga pe. Ji ambo'e katu po ġa hamo.

⁵ Kiroki ġa ndojikogi Cristo'ga rehe – ġapyteri pe ti peko katu katu ikwahava te'ite'varuhuyme ti ġa nhande ve javo. Pemombe'umbe'u ti Cristo'ga ġa pe jipi. ⁶ Penhi'iġatu ti ġa pe pejikokatuavo ġa pe hendupotaruka. A'ero ti pe ġa pokokwahavi ikwahavuka ġa pe nanani nehē.

Mbapavamo Paulova'ea okwatija Colossospeva'ea pe

⁷ Tíquico'ga ti ji mombe'upavi pe me nehē nahanahã Paulo'ga rekoi javo. Ga ko nhaneirũ'ga ojikoga ġwaramo Cristo'ga rehe. Oroarõ hete ore ga. Oko hete ga Tupana'ga nhi'iġa rupi. Orojiko ore Tíquico'ga rehe a'ero. Ji pavēi ga oporavyky katu nhandepojykharete'ga pe Cristo'ga pe ga mombe'gwovo.

⁸ Kiro ti ji Tíquico'ga mondoukari pe pyri nehē tomombe'u ti ga pe me jirekoa javo. Nahã ti ga pepy'a noġatui pe mbohoryva'java nehē. Tokwaha ti ga pendekoa no. ⁹ Pendeheve'ga Onésimo'ga ti ji amondouka pe pyri nehē no Tíquico'ga rupi nehē. Onésimo'ga ko nhaneirũ'ga no ojikoga ġwaramo Cristo'ga rehe. Oroarõ hete ore ga. Oko hete ga Tupana'ga nhi'iġa rupi. Orojiko ore Onésimo'ga rehe a'ero. Tíquico'ga Onésimo'ga pavēi ġa memei ti omombe'u pa pe me nahanahã Paulo'ga ndekoi javo.

¹⁰ Aristarco'ga omondouka onhi'iġa pe me. Ga ko cadeia pype kiro ji pavēi. Marcos'ga omondouka onhi'iġa pe me no. Ga ko Barnabé'ga rendyrahã ra'ya'ga. Ga rurame pe pyri ti pejoryjory ga rehe imondovo ga pe, a'e jipe ko ji pe me. A'ea ji ea'javi kiro pe me. ¹¹ Josué'ga omondouka onhi'iġa pe me no. Ga pe nhande ei Justo. A'ereki ga pyry hete. Aristarco'ga Marcos'ga pavēi Josué'ga pavēi – ġa ko judeusramo oko ojikoga Cristo'ga rehe. Ġa jate judeusramo oporavyky avo ji pavēi toko ti Tupana'ga yvyakotyve'ġa

nduvihavuhetero javo. Ġahã onoġatu jipy'a ji pokoga.

¹² Pendeheve'ga Epafra'sga omondouka onhi'iġa pe me no. Oporavyky ga Cristo'ga pe ga mombe'gwovo ojipe'ġa pe. Nane'ymi ga nhi'inhi'ihetei Tupana'ga pe pe ndepyga. Tupana'ga pe ga ei jipi: "Epoko ti Colossospeve'ġa," ei ga Tupana'ga pe. "Nurã ti ġa jikohetei Cristo'ga rehe opohire'yima ga hugwi okokatuheteavo nehē. A'ero ti ġa ikwahapavi tuhē neremimbotarimova'ea nde nhi'ĩpo'rupava," ei ga Tupana'ga pe jipi.

¹³ A'iti a. Ojirokwa hete ga javo Tupana'ga pe pe ndepyga jipi ojipeva'epeve'ġa ndepyga cidadespeve'ġa ndepyga no Laodicéiapeve'ġa Hierápolispeve'ġa. Garembotarimova'ea pe me ji akwaha.

¹⁴ Lucas'ga omondouka onhi'iġa pe me. Ga ko ore pohano okovo oreremiarõhete'hara'ga. Demas'ga omondouka onhi'iġa pe me no.

¹⁵ Pemombe'u ti nhaneirũ'ġa pe – kiroki ġa oko cidade de Laodicéia pe. Ġa ko nhaneirũ'ġa ojikoga ġwaramo Cristo'ga rehe. Ġa pe ti pe'ji Paulo'ga omondouka onhi'iġa pe me javo.

Pemombe'u ti Ninfa'ga pe no Paulo'ga omondouka onhi'iġa nde ve javo. Ġa pe no – kiroki ġa ojatyka Ninfa'ga rongga pe tihendu Tupana'ga nhi'iġa javo – ġa pe ti pemombe'u no.

¹⁶ Pemonhi'ĩ ti pejohupe nhirembikwatijarukara tihendu ti Paulo'ga nhi'iġa nhandejive javo. Imonhi'iġirē nhirembikwatijarukara ti pemondo cidadepeve'ġa pe Laodicéiapeve'ġa pe. Tohendu ti ġa nhinhi'iġa pe me no. Akwatijaruka ji ojipea nhinhi'iġa mondovouka Laodicéiapeve'ġa pe oji'i. Imonhi'iġirē ojohupe tomondo ti ġa pe me tomonhi'ĩ ti ġa ojohupe javo. Pemonhi'ĩ ti a'ero pejohupe ikwahava nhinhi'iġa ġa pe.

¹⁷ Pe'ji ti Arquipo'ga pe: "Cristo'ga nhandepojykharete'ga ko e'i nde ve raikwehe: 'Nahanahã ti ji nhi'ĩpo'ru pa,' e ko ga nde ve raikwehe. Enhi'ĩpo'ru pa ti ga a'ero." A'ea ti pe'ji Arquipo'ga pe.

¹⁸ Ji tuhē kiro ikwatijari jipovo inoġa nhinhi'iġa imondovouka pe me. Tapemoka'nhyimi ti jirekoa cadeia pype.

Kiro ji ei: Tomombyry ti Tupana'ga pe me, a'e ji.

1 Tessalonicenses

1 Três ore rekoi ikwatijaharamo pe me: Jihi Paulo-ramo Silas'ga pavêi Timóteo'ga pavêi. Kiro ore ikwatijarukari imondovouka pe me cidade de Tessalônica pe – perope peko Tupana'gareheva'ero nhandervete'gareheva'ero pejikovo Jesus Cristo'gareheva'ero nhandepojkaharete'gareheva'ero.

Kiro ore ei: Nhandervete'ga Tupana'ga ti tomombyry pe me Jesus Cristo'ga pavêi nhandepojkaharete'ga pavêi. Tonoğatu ti ģa pepy'a, oro'e ore pyryva'ea pota pe me.

Ojiko Tessalônicapeva'ea Tupana'ga rehe okokatuavo

2 Oronhi'iğame Tupana'ga pe ore ei jipi:

—Ore roryryvamo Tessalônicapeve'ģa ndehe nhaporemo. A'ereki nde ģa mombyry. A'ero ore ei nde ve: Ndepyry hete nde. A'ea ore ei Tupana'ga pe.

3 Noromoka'nhyimi ore pendekoa Tupana'ga nhi'iğaruپی. A'ea mombe'gwovo ore ei ga pe:

—Tessalônicapeve'ģa oporavyky Jesus'ga mombe'gwovo ģa pe, oro'e ore ga pe pe mombe'gwombe'gwovo jipi. A'ereki ģa ojiko nde rehe, oro'e ore. Oarō hete ģa ojikotyve'ģa nhaporemo. Nurã ģa ģa pokopokogi ģa nderekokatuavo. A'ereki ģa nde arō hete, oro'e ore Tupana'ga pe. Onhimomirana ģa mbatera rahya pe opohire'yma nde hugwi orepojkaharete'ga rura pota jipi Jesus Cristo'ga rura pota, oro'e ore Tupana'ga pe nhandervete'ga pe pe mombe'gwombe'gwovo jipi.

4 Oreirũa ko pe. Tupana'ga pe mo'emo'ẽ ojive pe arōheteavo. A'ea ore orokwaha. **5** Noronhi'ĩtehei ore pe me pyryva'ea mombe'urame Jesus Cristo'ga mombe'urame ikwehe'i. A'ereki Tupana'ga ra'uva ore moirũ. Gara'uva gweroviaruka pe me a'ero oreremimombe'ua. Imombe'urame pe me ore ei oroyvyteri pe: Tupana'ga ore pojykai ore moiruamo heroviaruka ģa pe, oro'e ore. A'ereki pe pekwhaha orerekokatuagwera ore ruvame pe pyry. Nahã ore rekoi tojiko ti Tessalônicapeve'ģa Jesus'ga rehe javo ikwehe'i. **6** Oro pe, Tupana'ga nhi'iğa renduvame orereaporoğita rupi pe hoi ikwehe'i. Jesus Cristo'ga reaporoğita rupi pe hoi. Ojipe'ģa jigwarairame vehevi pe ndehe pe heroviari oreremimombe'ua pendoryndoryvamo. A'ereki Tupana'ga ra'uvapyryva pe mbohory.

7 A'ero Jesus Cristo'gareheve'ģa – kiroki ģa u Macedôniapeve'ģa gwyry pe Acaiapeve'ģa gwyry pe no – pe-mombe'ua renduvame ģa epavi: "Xako ti Tessalônicapeve'ģa javijitehe," ei ģa.

8 Pevove'ģa jate rui okwaha pejikoga Tupana'ga rehe. A'ereki ģa pe mombe'umbe'u pa irupeve'ģave'ģa pe. A'ero ģa henduvi Jesus Cristo'ga mombe'ua. A'ereki ģa pe nhaporemo ģa omombe'u nahanahã Tessalônicapeve'ģa jikogi Tupana'ga rehe javo. Nurã ore noromombe'ui a'ea ģa pe. A'ereki ģa okwahapavipe.

9 Ģa tuhẽ omombe'u orehoa pe pyry. Ģa e'i: "Nahanahã Paulo'ga Jesus Cristo'ga mombe'ui Tessalônicapeve'ģa pe Silas'ga pavêi Timóteo'ga pavêi no oho-rame cidade de Tessalônica pe heikwehe," ei ģa. "Hendukaturame ģanemimombe'ua Tessalônicapeve'ģa herojijyjiji ojeaporoğita imondovo imohina Tupana'ga rehe. Opohi ģa ģwemimbohethara hugwi ha'angava hugwi a'ero," ei ģa. "Avuiramave'ga rehe Tupana'ga rehe ģa jikogi ga nhi'ĩpo'ruavo a'itituhẽve'ga nhi'ĩpo'ruavo," ei ģa. **10** "Ģa Tupana'ga ra'yra'ga rura pota tuhu ti ga nhande koty yvaga hugwi javo Jesus'ga," ei ģa pe mombe'gwombe'gwovo. Gaha Tupana'ga ga mbogwera gamanoa hugwi. Jesus'ga nhande mbopiro'yi hahyheteağwama hugwi – kia po ti Tupana'ga omondo ahe ve aherekote'varuhuro ģwaramo. A'ereki ga ndopotariuhu aherekote'varuhua.

Paulova'ea oporavyky Tupana'ga nhi'iğa mombe'gwovo

2 Ndorojotehei ore pe pyry ikwehe. A'ea pehe tuhẽ pekwhaha. A'ereki pe pejiko Tupana'ga rehe oreirũramo ore imombe'urame ganhi'iğa pe me.

2 Ymya ore pytaahi'vi cidade de Filipos pe ikwehe. Aerẽ Filipospeve'ģa jigwarajuhu ore rehe. Onhi'ĩteuhu ģa ore ve no ore mbotegweteavo. A'ea pe pekwhaha.

Aerẽ ore hoi ģa hugwi orovahema pe pyry cidade de Tessalônica pe ikwehe'i. Ore ruvame pe pyry ojipe'ģa nohendupotarihu Tupana'ga nhi'iğa no. Emo Tupana'ga ore moirũ ore pavêi ojikoty'a. Nurã ore ndoropojihuvi ģa Tupana'ga nhi'iğa mombe'ukatuavo pe me Cristo'ga omano pe ndepyryga javo. **3** A'itituhẽva'ea ore ei imombe'ukatuavo Tupana'ga nhi'iğa pe me ikwehe'i pe motetirũpotare'yma. Opogwereco katu orokote'varuhue'yma pe me. Nopomoandyandyi ore pehe.

4 Ymya Tupana'ga ei ovyteri pe kako: "Paulo'ģa ko ahembajokhara'ģa ojihe upa. Pyry ko Paulo'ģa imombe'ui nhinhi'iğa Cristo'ga mombe'gwovo nehẽ," ei Tupana'ga. Nurã ore imombe'ui ganhi'iğa. Torombohory ti ojipe'ģa javo rui ore imombe'ui ganhi'iğa. A'ea ore imombe'ui Tupana'ga ti torombohory javo. A'ereki gaha okwaha hete orereaporoğita. **5** Tupana'ga nhi'iğa

mombe'urame ore noronhi'iġatutehei pe me tonhimo-
hē ti ġa nhande rehe okovo nhandenhi'iġa rehe
jave'yma. A'ea pe pekwaha. Ndoro'eangavi orovytyeri
pe: Timombe'u ti Tupana'ga nhi'iġa ġa pe. A'ero po ti
ġa imombyryvi nhande ve nehē. A'ea rūi ore ei. A'ea
Tupana'ga okwaha orereaporoġita kwahava.

⁶ Ndoro'ei ore: Torembohete ti. A'ea rūi ore ei pe me.
Ojipe'ġa pe ndoro'ei no. ⁷ Po ore ei a'ea hamo nhande
ve ti ġa tombuhu javo hamo, a'ero po pyryvamo hamo.
A'ereki ore Cristo'ga moirūharamo oroko. Ahey'ġa gw-
ereko katu gwa'yra'ġa onhyromo. Ahey'ġa javijitehe
ore pe nderekokatui orenhyromo ikwehe'i. ⁸ Opoarō
hete ore orokovo. Nurā ore imombe'upotahetei pe me
Tupana'ga nhi'iġa Jesus Cristo'ga mombe'ua ikwehe'i.
Opopoko pota hete ore no. A'ereki ore orovy'a hete pe
ndehe. ⁹ Napemoka'nhymi tuhē pe oreporavykyagw-
era. Oroporavyky hete ore arimo ypytunimo no ikwe-
he'i. Ore tuhē oropyhy orojive mbatera. Nurā ore
ndoro'ei pe me pembuhu tehe ore ve javo. Nahā ore
reki imombe'urame pe me Tupana'ga nhi'iġa Jesus
Cristo'ga mombe'gwovo ikwehe'i.

¹⁰ Cristo'gareheva'ero pe pekwaha orerekokatua ore
ruvame pe pyri ikwehe'i. A'ea Tupana'ga okwaha no.
Pe me ore pyryvamo. Nurā tegwete ojipe'ġa nemimbo-
jahava ore rehe.

¹¹ Aheruva'ġa gwa'yra'ġa mbo'e katu. Aheruva'ġa ja
ore pe mbo'ekatui pe napenani pe mbohoryva Tu-
pana'ga rehe ikwehe'i. Oro'ero'e hete pe me ikwehe'i:
Peko katu ti Tupana'ga mbohoryva jipi. Gaha e'i pe me:
"Tuhu ti ġa upa ji pyri nhirendy'java pyri no," ei ga. "Ji
tuhē tako ġanduvihavamo," ei ga pe me.

¹³ Oreremimombe'ua renduvame pe ei ikwehe'i:
"Yvyakotyve'ġa rūi omombe'uuka Paulo'ġa pe. Tu-
pana'ga tuhē omombe'uuka ġa pe," pe'e pe. Na tuhē.
Tupana'ga nhi'iġa tuhē ore imombe'ui pe me ikwehe'i.
A'ero ganhi'iġa herojijyjiji pendeaporoġita pe mom-
byryva okwahyromo pe ndehe pe jikogame ga rehe. Nurā
ore ei Tupana'ga pe jipi:

—Pyry hete Tessalōnicapeve'ġa hendukatui nen-
hi'iġa, oro'e ore ga pe.

¹⁴ Pehe oreirūramo peko Jesus'gareheve'ġa ja
judeus'ġa ja – kiroki Judéiapeve'ġa ojiko Cristo Jesus'ga
rehe onhimon'oġa tihendu katu ti Tupana'ga nhi'iġa
javo. A'ereki judeus'ġa nde'yja'ġa ndopotari ġajikoga
Jesus Cristo'ga rehe okote'varuhavomo ġa pe. Na jitehe
pende'yja'ġa ndekote'varuhui pe me ipotare'yma pe-
jikoga Jesus Cristo'ga rehe.

¹⁵ Ymyahū judeusva'ea ojuka Tupana'ga nhi'iġa
mombe'uharava'ea. Aerē judeus'ġa Cristo Jesus'ga
jukai nhandepojkaharete'ga jukai. Aġwamo ġa jig-
warajuhu ore rehe ore mondovo cidades hugwi. Tu-
pana'ga ndopotariuhu ġandekote'varuhua. Okouhu ġa
ojipe'ġa ndehe nhaporemomo ġa arōe'yma. ¹⁶ A'ereki ġa
ore mombi pota ore Jesus Cristo'ga mombe'urame ġa
pe. Omombi pota ġa orenhi'iġa tojikogyme
judeus'ġarūive'ġa ga rehe javo.

Ymyahū judeus'ġa omombipembipeuhua'jaa'ja Tu-
pana'ga py'a ojije okote'vate'varuhavomo. Kiro mbapa-

va ġandekote'varuhua reki. A'ereki Tupana'ga ndipyg-
wa'javi a'ero onhimonha'ngavo ġa ndehe kiro.

Ojivy pota Paulova'ea Tessalōnicapeve'ea repiaga'java

¹⁷ Ġa oromboja'ogame pe hugwi norombegwei oro-
jrokwaheteavo xaho ti oreirū'ġa ndepiaga javo novīa
ikwehe'i. A'ereki ore pe ndepiaga'u hete. Tegwete ore-
hoa reki. Emo ore nopomoka'nhymi. ¹⁸ Pe pyri ore
hopotari. Ji tuhē a'ea'e tajivy ti Tessalōnicapeve'ġa pyri
javo novīa. Emo Satanás'ga norembojivyrukari pe pyri.

¹⁹ A'iti tuhē ore pe ndepiapotari. A'ereki ore oroko pe
ndehe. A'ero po ti Jesus Cristo'ga rura'javame ore ei:
Orereheve'ġa Tessalōnicapeve'ġa ojiko hete nde rehe,
oro'e ti ore nehē. A'ea rupi po ti pe ore mbohoryvi Je-
sus Cristo'ga pyri nehē. Pe ndehe po ti ga ore mbo-
hetei nehē pe pembojikoguka ġa ji rehe javo. Pe tuhē
po ti nahā ore ve nehē nhande amame nhandepojka-
harete'ga rovai pyteri pe nehē. ²⁰ A'ereki pehe ore
mboukwaha. Pehe ore mbohory.

3 Tegwete orepy'a rukatua oji'i. A'ereki ore orokwa-
ha pota pendekoa. Nurā ji ei Silas'ga pavēi Timó-
teo'ga pavēi: Timondouka ti ġa mo Tessalōnicapeve'ġa
pyri, oro'e ore orojohupe. Ore nhomonhi'imbavame ji
ei Silas'ga pavēi: Xapyta ti nhande tehe cidade de Ate-
nas pe. ² Ore Timóteo'ga mondouka pe pyri a'ero oji'i.
Ga ko nhandeirū'ga. A'ereki ga ojiko Jesus Cristo'ga re-
he. Ymya'ī Tupana'ga ga mbuhuruka ore pyri. "Gaha
tomombe'u Cristo'ga no," ei Tupana'ga. Nurā ga ore
moirūi Cristo'ga mombe'ua mombe'gwovo.

Timóteo, oro'e ore ga pe oji'i, eho ti a'ero Tessalōni-
capeve'ġa pyri. Ere ti ġa pe tojikopigyme ti Jesus
Cristo'ga rehe javo. Koji'i ti embohory ġa Jesus'ga rehe.
³ Ere ti ġa pe tomynhyme ti ġapy'a ojipe'ġa jigwara-
juhurame ġa ndehe, oro'e ore ga pe ga mondovo pe
pyri.

A'ereki pe tuhē pekwaha Tupana'ga remimbotarimo-
va'ea nhande ve. Ga e'i: "Kiroki ġa ojiko ji rehe – ġa
ndehe nhaporemomo po ti ojipe'ġa jigwarajuhu nehē," ei
Tupana'ga. ⁴ Orojuvame pe pyri ore ejipei pe me ikwe-
he'i: Aerē ti ojipe'ġa jigwarajuhu nhande rehe nehē,
oro'e ore pe me. Na tuhē reki. A'ereki ġa okouhu
nhande rehe nhande arōe'yma. A'ea pe pekwaha.

⁵ Akwaha ko ji hahyrame pe me oji'i. Nurā tegwete
jipy'a rukatua. A'ero ji ei Timóteo'ga pe oji'i: Eho ti Tes-
salōnicapeve'ġa pyri. A'ereki ji akwaha pota ġajikoga
Jesus Cristo'ga rehe, a'e ji. Mara'ngu po Diabo'ga
ojiroviaruka ġa pe? Mara'ngu po ġa opohia Jesus
Cristo'ga hugwi a'ero? Po ġa Diabo'ga reroviari, a'ero
po ore poravykytehei Jesus Cristo'ga mombe'gwovo ġa
pe raikwehe'i, a'e ji ga pe.

⁶ Nurā Timóteo'ga hoi pe ndepiaga oji'i. Korogwe reki
ga jivyri pe hugwi ua pyryva'ea mombe'gwovo ore ve.
A'ereki ga e'i: "Tessalōnicapeve'ġa ndopohiri Jesus
Cristo'ga hugwi ojikheteavo Tupana'ga rehe," ei ga
ore ve. "Onhoarōarō hete ġa onhimongyavo no," ei ga.
"Ġa nhande arōarō hete jitehe. Omondo hete ġa ojea-
poroġita imohina nhande rehe jipi," ei ga. "Nhande
repiapotarahi ġa jipi. Ehepia ko nhande ġa nde-

piapotari jipi. Na jitehe ġa nhande repiapotarahivi no," ei ga pe mombegwombe'gwovo ore ve.

⁷Tu katu orep'y'a kiro pe ndehe a'ero. A'ereki pe pejiko jitehe Tupana'ga rehe. Mbatera rahya orokwaha hete jipi. Ojipe'ġa ojigwarai ore rehe no. Emo Timóteo'ga uhu pe mombegwovo ore ve ore mbohoryoryva. ⁸Pe jikohetero ġwaramo nhandepojykaharete'ga rehe Jesus'ga rehe ore kwerava'javi oreroryoryvamo! ⁹A'ero ore norombohetepigi tuhē Tupana'ga pejikoga ġwaramo Jesus Cristo'ga rehe. Oro'e hete ore Tupana'ga pe:

—Orerory hete ore nde rehe. A'ereki Tessalōnicapeve'ġa ojiko nde rehe jipi. Ndepyry hete nde ġa mbojikoguka ejihe ore mbohoryva, oro'e ore Tupana'ga pe.

¹⁰Arimo ore nhi'ihetei Tupana'ga pe ypytunimo na jitehe no.

—Ore mondoa'ja ti Tessalōnicapeve'ġa pyri, oro'e ore ga pe. Ġanembikwahave'yma rehe ore ġa mbo'epotari ġa mbojikoga nde rehe koji'i ti ġa tojiko hete javo, oro'e ore Tupana'ga pe.

¹¹Nhandervete'ga Tupana'ga tuhē ti torererohouka pe pyri nhandepojykaharete'ga pavēi Jesus Cristo'ga pavēi, oro'e ore pe me. ¹²Igwaigwavete ti nhandepojykaharete'ga tapemonhoarōheteuka, oro'e ore. Toarōheteuka ti ga pe me ojipe'ġa nhaporemō, oro'e ore. Opoarō hete ore. Na jitehe ti Jesus Cristo'ga toarōheteuka ġa pe me, oro'e ore. ¹³Nahā ti Jesus Cristo'ga tapepoko pe mbojikoheteavo ojihe pe mombryryva nehē. A'ero pe amame nhandervete'ga rovai pyteri pe Tupana'ga rovai pyteri pe po ti ga ei pe me nehē: "Ndojari tuhē ite'varuhua pe ndehe." A'ea tuhē po ti ga ei pe me nehē Jesus Cristo'ga rura'javame ġwemimo'ēhara'ġa pavēi nhaporemō.

Paulova'ea e'i nahā ahe tomonhimohē Tupana'ga ojihe javo

4 Oromombe'u ore Jesus Cristo'ga pe mbo'eavo ga rehe ikwehe'i nahanahā ti peko katu Tupana'ga monhimohema pejihe javo. A'ero nahā pe ndekokatui. Igwaigwavete ore ehetei kiro pe me: Koji'i ti peko katu Tupana'ga monhimohema pejihe. A'ea ore ei pe me Jesus'ga repyga. A'ereki Jesus'ga nhandepojykaharete'ga ojikoty'a nhande pavēi nhande mbo'eavo a'ea rehe.

²Pe pekwaha oreremimbo'ea – kiroki a'ea rehe ga ore mbo'e pembo'e ti ġa a'ea rehe javo.

³Kiro Tupana'ga remimbotarimova'ea pe me. A'ea mombegwovo ga ei: "Peko pyry hete ti jireheva'ero," ei ga pe me. "Tapejihe'ari ti ite'varuhua rehe," ei ga.

"Tapejavykyukari ti penhimbireko'ġarūive'ġa pe. Tapeavykyi ti penhimbireko'ġarūive'ġa," ei ga pe me.

⁴"Pekwaha ti penhimbovyryva pejeaporoġitakaturō. Peko pyry pa ti pejikovo nhinhi'iġa rupi ji monhimohe-ma pejihe. A'ero po ti hajiheve'ġa pe mbohete nehē no pyry ġa javo pe me. ⁵Ndoakwahavihu judeus'ġarūive'ġa gentios'ġa – kiroki ġa ndokoi ji rehe," ei Tupana'ga. "Ojogwereko te'varuhu ġa ojopoteheteavo. Ġa ja rūi ti peko," ei ga pe me. ⁶"A'ea pe ji ei

a'ero. Tapemoandyandyi ti ojipe'ġa ġanembireko'ġa nderogwove'y' pejive pejikote'varuhue'yma," ei Tupana'ga pe me.

Nanuhū pe ndekote'varuhurame ti nhandepojykaharete'ga ġa ndepyygi pe ndehe nehē. A'ea rehe ore opomomorandu hete pekwaha ti javo ikwehe.

⁷Nhande mo'emo'ērame ojive Tupana'ga ei: "Toko katu ti ġa. Toko pyry ti ġa," ei ga. Peko te'varuhu ti javo rūi ga ei nhande mo'emo'ērame ojive. ⁸A'ero ġa – kiroki ġa nohendupotari oreremimombe'ua – yvyakotyve'ga jate rūi ġa nohendupotari. Tupana'ga ġa nohendupotari. Gaha omondo gwa'ua pe pyri pyryva'ea pe pyri.

⁹Ndakwatijari ti ji pe me kiro penhoarō hete ti javo. A'ereki Tupana'ga tuhē pe mbo'e jipe a'ea rehe. ¹⁰Pe pearomba tuhē penhiirū'ġa Jesus'gareheve'ġa – kiroki ġa u pegwyri pe nhaporemō Macedōniapeve'ġa gwyri pe. Igwaigwavete ti pearōarō hete oreirūramo, oro'e hete ore a'ero.

¹¹Pejirokwa ti pejikokatuavo. Peko jate ti ojipe'ġa pyteri pe. Tapehopehoi ti ojipe'ġa pyri ġa ndehe peanga'yma. Pe tuhē ti peporavyky katu pejive. Ojike ore ei a'ea pe me ikwehe'i. ¹²Peoporavyky ti, oro'e ore. A'ero po ti ġa ei nehē – kiroki ġa ndojikogi Jesus Cristo'ga rehe – ġahā e'i: "Pyry hete reki Jesus'gareheve'ġa. A'ereki ġa oporavyky hete ipyhyga mbatera ojive oporanduve'yma," e po ti ġa pe mboheteavo nehē. Pe poravykyrame po ti mbatera nomominaġwami pe hugwi nehē.

Nhandepojykaharete'ga ti uhura'ja nehē

¹³Ore torokwahavuka pota pe me oreirūa pe nahanahā Jesus Cristo'gareheve'ġa manorame javo. A'ero po ti pe napenhimongoveveuhui pejehe'oe'yma ahe rehe. Ġa ja rūi ti peko – kiroki ġa ndojikogi Jesus Cristo'ga rehe. A'ereki ġa ndovy'ari ojehe'gwovo ahe rehe ndovyri po ti ahe nehē javo. ¹⁴Omano Jesus'ga raka'e. Aerē ga vyri gwyryva hugwi okwerava'java. A'ea nhande heroviari. Nurā po nhande ei heroviaheteavo hamo: Na jitehe ti omanove'ġa pe nehē. Tupana'ga ti ombuhuruka omanove'ġa Jesus Cristo'ga reheve nehē – kiroki omanove'ġa ojiko Jesus Cristo'ga rehe omanorame. A'ea po nhande heroviari hamo.

¹⁵Kiro po ti ore imombe'ukatui pe me omanove'ġa jipiraġwama yvagi pe. Nhandepojykaharete'ga omombe'u a'ea ore ve. Po ti nhande niamanoi ve nehē nhandepojykaharete'ga Jesus Cristo'ga rura'javame yvya koty nhande koty nehē, a'ero ti nhande ndiahoi tuhē omanove'ġa jupira renonde nehē nhandehorame Jesus Cristo'ga rovatiamo nehē.

¹⁶Nhandepojykaharete'ga tuhē ti ga rura'javi nehē yvaga hugwi ojyva nehē Jesus Cristo'ga. Ojyvame ti ga onhi'iġa mbuhuhetei nhande koty nehē. Ohapukai ti Tupana'gapyryve'ġa nduvihavuhu'ga nehē. Tupana'ga apoa trombeta ti onhi'i' nehē no. A'ero ti omanove'ġa vyri na'ē gwyryva hugwi okwerava'java nehē – kiroki omanove'ġa ojiko Jesus Cristo'ga rehe omanorame.

¹⁷A'ero ti Tupana'ga nhande manoe'ymame nhande pyhypavi okwerava'jave'ġa ndeheve nhande rerogwo-

vo Jesus Cristo'ga rovatiamouka nehë. Nahã ti ga nhande mono'ono'oõgi okwerava'jave'õga ndeheve yvaõgatiõga pype nehë Jesus Cristo'ga rovatiamouka yvatea gwyrã koty nehë. A'ero ti nhande ruvi Jesus Cristo'ga pyri avuirama nehë.

¹⁸ Tapenhimongoveveuhui ti Jesus Cristo'gareheve'õga manorame a'ero. Pe'ji ti pejohupe: "Pekwahava'ja ti Paulo'ga remimbo'eagwera nhande ve. A'ereki ga e'i: 'Aerë ti Jesus Cristo'ga rura'javi omanove'õga mbovyã nehë ojiheva'ea mbovyã ahe mbogwerava'java nehë,' ei Paulo'ga nhande ve,'" pe'ji ti pejohupe nehë. Nahã ti penhombohory inoõgatuavo pejipy'a.

Xanhimboavujikwe ti nhandepojykaharete'ga rura pota

5 Marã po ti ji ikwatijari pe me Jesus Cristo'ga rura'jahavaõgwama rehe? A'ereki a'ea rehe pe pekwahavipe aerë po ti ga ruri yvya koty nhande koty nehë javo. ² A'ereki pe tuhë pekwhaha hete nahã: Ahe ndokwahavi iporomive'ga ruraõgwama aheronga pype ypytunimo ga mboha'uveyama. A'ereki iporomive'ga nomombe'ui ahe ve. Na jitehe ahe ndokwahavi Jesus Cristo'ga rura'jahava maname po ti ga ruri nehë javo. A'ereki Jesus Cristo'ga nomombe'ui a'ea ahe ve. A'ea pe pekwhaha hete.

³ Tegwete ipuru'avehëã ka'nnyhava oja'yra rahya hugwi. Ndy! e te hahyrame hëarembeypyã. Na jitehe ti tegwete Jesus'gareheve'õgarüive'õga ka'nnyhava hahya hugwi nehë. Tiruahũ ranuhũ po ti õga pe nehë. Nurã ti õga etehei garura'java renonde nehë: "Tu katu nhandep'y'a. Nimotiruahũhavi nhande ve," e po ti õga novia ga mboha'uveyama nehë. Emo kotihĩ po ti tiruahũ õga pe nehë. A'ea ko õgahoaõgwama hahyhava ruvihai pe.

⁴ Oreirüramo pe ki a'e te õga ja rüi – kiroki õga ndojikogi Jesus Cristo'ga rehe okote'varuhuavo. Õga jikoge'yama õwaramo nhande ei õga pe ypytunahivareheve'õga'jave'õga. Pejikoga õwaramo Jesus Cristo'ga rehe ji ei pe me: Pe ko õga ja rüi. Pe pekwhaha Jesus Cristo'ga rura pota aerë ti ga ruri nehë javo. Nurã ti garura'java napemo'maõguhũ nehë. Iporomive'ga rura ahe mo'maõguhũ. A'ereki ahe nombaha'uvi ga. Garura ja rüi po ti Jesus Cristo'ga rura pe me nehë.

⁵ Pehe nhaporemõ pejiko Jesus Cristo'ga rehe pejikokatuavo. Nurã nhande ei nhandejive: Nhande xako kojahuarupive'õga'java'ero. Nhande ko õga ja rüi – kiroki õga ndojikogi Jesus'ga rehe okote'varuhuavo. Ypytunahivareheve'õga'jave'õga xa'e nhande õga pe. Nhande õga ja rüi. ⁶ Nurã ti xajirokwa nhandehimbovyvya Jesus Cristo'ga rura ra'aromo. Õga ja rüi ti xako – kiroki õga ombopogwe aherekote'varuhua garura ra'arõ'e'yama. ⁷ Ypytunahivareheve'õga'jave'õga ndojirokwari pyryva'ea rehe heagwryvye'õga ja Jesus Cristo'ga rura ra'arõ'e'yama. Õga ombopogweuhu aherekote'varuhua.

⁸ Nhande ki a'e te arimorupive'õga'java'ero xako. Xanhimbovyvy ti a'ero. Soldados'õga omongi itaheteva'ea metal apopyra onhia'nguavo tegwete nhandepoti'a katuha javo. Xako ti õga ja nhandehimbovyvya. Xanhia'ngu ti ite'varuhua hugwi. Xajiko hete ti Jesus

Cristo'ga rehe a'ero ga arõheteavo ojipe'õga arõheteavo no. A'ereki nhandejikoga rupi nhande nhia'ngui. Nhandehimbovyvya rupi nhande nhia'ngui. Soldados'õga ono akanitara onhia'nguavo tonupãyme ti õga nhandehimbovyvya javo. Xako ti õga ja nhandehimbovyvya. Xanhia'ngu ti ite'varuhua hugwi. Tikwaha ti nhandehimbovyvya yvagi pe Tupana'ga pyri. A'ereki nhandehimbovyvya rupi nhande nhia'ngui.

⁹ A'ereki nhande mo'emo'ërame Tupana'ga nde'i: "Aerë ti ji õga mombori tata pype hahyva'ea ruviha pype nehë." A'ea rüi ga ei nhande mo'emo'ërame. A'ereki ga e'i: "Aerë jijipyri ti ji õga nderurukari Jesus Cristo'ga pe õgapojykaharete'ga pe nehë," ei ga.

¹⁰ Nhandepojykaharete'ga Jesus Cristo'ga omano nhande repyga nhanderekote'varuhua momboã tuhu õga ji pyri upa avuirama javo. A'ero nhande manorame nhande ruvi ga pyri. Na jitehe nhande ruvi ga pyri nhandehimbovyvya. ¹¹ A'ero ore ei pe me: Nane'yami ti penhombohory inoõgatuavo pejopy'a. Pemombe'u katu ti Jesus Cristo'ga pejohupe penhombojikoguka ga rehe jipi. Aõgwamo vehevi pe jopokogi nahã ga mombe'ukat-uavo pejohupe.

Mbapavamo Paulova'ea omoõgita Tessalõnicapeva'ea

¹² Kiro ore ehetei pe me oreirüã pe: Pemondo ti pejeaporoõgita imohina pendepiakatuhara'õga ndehe. A'ereki nhandepojykaharete'ga omo'emo'ë õga toko ti õga pembo'eharamo pendepiakatuharamo. A'ero õga nduvi pe pyri oporavykyheteavo pe mbo'ekatuavo Tupana'ga nhi'õga rehe. ¹³ Pemondo tuhë ti pejeaporoõgita imohina õga ndehe õga arõheteavo õga poravykyro õwaramo pepyteri pe. Tapejogwayvari ti.

¹⁴ Kiro ore ehetei pe me oreirüã pe pepyteripeve'õga ndehe: Pe'ji ti nimbotepotarive'õga pe: "Pejirokwa ti pejiporavykykatuavo." A'ea ti pe'ji hete õga pe. Pembohory ti okyhyjive'õga inoõgatuavo õgapy'a – kiroki õga oko tehe õgapy'a. Kiroki õga ndojikohetei Jesus'ga rehe – pembojikoheteuka ti õga. Tapenhimbovyvya ti ojipe'õga ndehe pejikokatupava õga pe. ¹⁵ Ojipe'õga ndekote'varuhurame pe me tapejipygi tuhë ti õga ndehe pejikote'varuhue'yama õga pe. Pe me nhaporemõ ore ei. Nane'yami ti peko katu pejohupe pejikovo. Peko katu pa ti hajihave'õga pe no.

¹⁶ Nane'yami ti pejoryjory pejikovo. ¹⁷ Nane'yami ti tapenhi'imbigi Tupana'ga pe jipi. ¹⁸ Hahyrame pe me ti pe'ji Tupana'ga pe: "Nane'yami ndepyry hete ore ve." Hahyemame pe me ti pe'ji ga pe: "Nane'yami ndepyry hete ore ve." Nava'ea Tupana'ga opota pejoryva ojihe penhi'inhi'õga ojive. A'ereki pe pejikoty'a Cristo Jesus'ga pavëi.

¹⁹ Tapemombigi ti Tupana'ga ra'uva penhimbo'erame. Pehendu katu ti inhi'õga.

²⁰ Po ojipe'õga imombe'upotaramo nahã Tupana'ga ei javo, a'ero tape'etevaruhui ore norohendupotari jave'yama õga pe. ²¹ Pekwhaha na'ë ti a'itituhëva'ea. Po Tupana'ga nhi'õga rüi õga imombe'ui, taperoviari ti õga. Po Tupana'ga nhi'õga tuhë õga imombe'ui, a'ero ti perovia

ġa. Pekwaha pa ti jipi ikwahava Tupana'ga remimbuhura. Pyryva'ea ti pembopogwe a'ero.

²² Emo tapejihe'ari ti ite'varuhua rehe nhaporemo imbopogwee'yma.

²³ Tupana'ga onoġatu yvyakotyve'ġa py'a. Ga tuhē ti tapemombyry hete tokote'varuhuyme tuhē ġa javo. Tohepia katu ti ga pendeaporoġita tojapyakate'varuhuyme ti ġa javo. Tapendepia katu ti ga tojikopigyme ti ġa ji rehe javo. Tapendepia katu ti ga tokote'varuhuyme ti ġa javo. Po nahã ga pe nderekoi, a'ero pe pyryvamo tuhē. A'ero pendeaporoġita pyryvamo no. A'ero nhandepojoykaharete'ga Jesus Cristo'ga rura'javame yvya koty po ti Tupana'ga ei pe me nehē: "Ndojari tuhē ite'varuhua pe ndehe," e po ti ga nehē. A'ea pa ore ei. A'ereki ore oropota Tupana'ga pyryva pe me.

²⁴ Tupana'ga e'i pe me ikwehe'i: "Peko ti Jesus'gareheva'ea pejikoga ji rehe pejikokatuavo. A'ero po ti ji pe mombyryvi nehē." Nopiriani ga o'eagwera. A'ero ti ga pe mombyryvi pe ndepiakatuavo nehē.

²⁵ Kiro ore ei pe me oreirũa pe: Penhi'inhiĩ ti Tupana'ga pe ore repyga epoko ti Paulo'ġa imombyryva ġa pe javo.

Paulova'ea omondouka onhi'iġa Tessalõnicapeva'ea pe

²⁶ Pe'anhuvamba ti pevove'ġa nhaneirũ'ġa ore repyga. ²⁷ Ji a'e hete pe me kiro: Pemonhiĩ ti nhirembikwatijara ġa pe nhaporemo tohendu pa ti ġa javo. A'ereki a'ea nhandepojoykaharete'ga opota, a'e hete ji pe me.

²⁸ Nhandepojoykaharete'ga Jesus Cristo'ga ti tomombyry pe me.

2 Tessalonicenses

1 Três ore rekoi ikwatijaharamo pe me: Jihi Paulo-ramo Silas'ga pavêi Timóteo'ga pavêi. Kiro ore ikwatijarukari imondovouka pe me cidade de Tessalônica – perope peko Tupana'gareheva'ero nhandervete'gareheva'ero pejikovo Jesus Cristo'gareheva'ero nhandepojkaharete'gareheva'ero.

² Kiro ore ei: Nhandervete'ga Tupana'ga ti tomombyry pe me Jesus Cristo'ga pavêi nhandepojkaharete'ga pavêi. Tonoğatu ti ģa pepy'a, oro'e ore pyryva'ea pota pe me.

Tupana'ga reaporoğitakatua Jesus Cristo'ga rura'javame

³ Pe me oreirúa pe ore ei: Toro'e tuhê Tupana'ga pe ndepyry hete nde javo ga pe. A'ereki ga pe mombyrymbyry. A'ero ore roryryvamo ga rehe. Pyry ore ei na Tupana'ga pe pe mombe'gwovo jipi. A'ereki igwaigwavete pe pejiko hete ga rehe. Pe nhaporemohoaromba hete tuhê no. ⁴ Nurã ore tuhê pe mbohetei pe mombe'gwombe'gwovo ojipe'ġa pyteri pe – perope ġa ojatyka jipi Jesus'gareheva'ero tihendu katu Tupana'ga nhi'iġa javo. Oro'e ore ġa pe: Tessalônicapeve'ġa ojiko hete Jesus Cristo'ga rehe. Ojipe'ġa jigwarairame ġa ndehe ġa ndopohiri jitehe reki Tupana'ga hugwi. Hahyva'ea pe nhaporemohimomiranambavi ojikheteavo Jesus'ga rehe, oro'e ore ġa pe pe mombe'gwombe'gwovo.

⁵ Pe jikopigeymame a'ea hepiukari Tupana'ga rekokatua. A'ereki ġa jigwarairame pe ndehe Tupana'ga pe mombyry pe mboavujikwea tuhu ti ġa upa ji pyri avuirama nehê javo. A'ereki pe penhimomirana hahyva'ea pe pejikoga ġwaramo ga rehe. ⁶ Pyry po ti Tupana'ga pe ga pe ndepygi ġa ndehe nehê ġa jigwarairo ġwaramo pe ndehe.

⁷ Tupana'ga po ti imombigi hahyva'ea pe me ore ve nehê no inoğatuavo nhandepy'a Jesus Cristo'ga jipiukarame ua yvaga hugwi ojipyrive'ġa pavêi ipopoakaheteve'ġa pavêi nehê yvagipeve'ġa. ⁸ Tata rendya pyteri pe ti ga ruri imondovo hahyva'ea ġa pe nehê – kiroki ġa ndojikogi Tupana'ga rehe hendukatue'yma pyryva'ea nhandepojkaharete'ga mombe'ua Jesus Cristo'ga mombe'ua. ⁹ A'ero ti Jesus Cristo'ga ġa mondoi hahyva'ea ruvihava pype nehê topyta ti ġa ipype avuirama javo. Nahã ġamondoagwama nhandepojkaharete'ga hugwi ipopoakaheteve'ga hugwi garendy'java hugwi. ¹⁰ Nahã po ti ġa pe nehê ga rura'javame yvya koty nehê.

Nhiremimo'ēhara'ġa ti tanhimbohete tuhê javo ti ga uhu nehê. Uhu ti ga tonhimomby'a pa ti ġa ji rehe jipopoakahetea rehe javo. Pehe ti penhimomby'a ga mboheteavo ġa pavêi no ndorohepiagangavi nanongara'ga javo ga rura'javame nehê. A'ereki pe perovia oreremimombe'ugwera.

¹¹ A'ero ore ei Tupana'ga pe pe mombe'gwombe'gwovo jipi:

—Eremo'emo'ē nde Tessalônicapeve'ġa ikwehe'i toko ti ġa Cristo'gareheva'ero javo. Nurã ti emombyrymbyry ġa mongovo enhimimbotarimova'ea rupi. Ĥa oko katu pota jipi nde nhi'ipo'rupota ojikoga ġwaramo nde rehe. Emongo katu ti ġa a'ero epopoakara pyvō ġa pokoga.

¹² A'ea ore ei Tupana'ga pe jipi. A'ero po ti pekotyve'ġa ei nehê: “Jesus Cristo'ga herojijyjiji ġandeporoğita ġa mombyryva. A'ero ġa ndekokatui. Jesus Cristo'ga pyry hete ġapojkaharete'ga!” A'ea ti pekotyve'ġa ei pe mombe'gwovo nehê. A'ereki ore oronhi'ĩ Tupana'ga pe emombyry ti Tessalônicapeve'ġa javo. A'ero po ti pyry hete pe me nehê pejikoty'aro ġwaramo Jesus Cristo'ga pavêi. A'ea Tupana'ga opota hete no Jesus Cristo'ga pavêi nhandepojkaharete'ga pavêi. A'ereki ġa omombyry pota pe me.

Jesus Cristo'ga ti uhura'ja tiruahūheteve'ga jipiukarirē

2 Kiro ore imombe'ua'javi pe me oreirúa pe nhandepojkaharete'ga rura'javağwama Jesus Cristo'ga rura'javağwama. Aerē po ti ga ruri nhandemono'oğa ojipyri, oro'e ore imombe'ua'java.

² Ojipe'ga po e'i tehe pe me: “Uhura'ja reki Cristo'ga,” e po ga. A'ea jitehe po ojipe'ga e'i tehe Tupana'ga ra'uva omombe'u a'ea ji ve javo. Ojipe'ga po e'i tehe no Paulo'ġa okwatija nanongara javo. Kiro ore ehetei pe me: Ĥa erame na, tapemongoteheukaripei ġa pe pejipy'a ġa'etehea rehe. Aerē gwe ti Jesus Cristo'ga rura'javi nhandemono'ono'oğa ojipyri nhanderogwovo ojupi nehê. ³ Tapenhimoandyandyjukari'i'i ti nanongara rehe.

Kiro po ti ore imombe'ui Cristo'ga rura'java renondehava pe me. Jesus Cristo'ga rure'ymame ti he'yive'ġa pohiri Tupana'ga hugwi hendupotara'jave'yma ganhi'iġa nehê. Cristo'ga rura renonde ti tiruahūheteve'ga jipiukari nehê novia. A'ereki ymyahū Tupana'ga e'i ga pe: “Aerē ti ji ga mondoi ji hugwi hahyva'ea ruvihava pype nehê. Tiruahū hete tuhê ti ga pe pevo jipi a'ero nehê,” ei Tupana'ga.

⁴Tupana'ga movahĩharamo ti tiruahũheteve'ga ei nehẽ: "Jihi ko ģa hohe – kiroki ģa pe ģa e'i tehe Tupana. Jihi ko ģanemimboheteheva hohe pa no," e'i ti ga onhimboheteavo nehẽ. "Vyakotyve'ģa tanhimbohete kiro, jihi jate," e'i hete ti ga nehẽ. A'ero ti ga apygi Tupana'ga ryrua pype vehevi oina nehẽ ji ko Tupana tuhẽ javo.

⁵Ji a'ea mombe'u pa pe me jiruvame pe pyri Tessalõnica pe ikwehe'i. Pemoka'nhy pe nhiremi-mombe'uagwera naerũ? ⁶Pe pemoka'nhy a'ea – kiroki a'ea nombojipiukari tiruahũheteve'ga kiro. Aerẽ ti gambojipiukara apiavo ihoi nehẽ.

⁷Ndojipiukari ve tiruahũheteve'ga upa novĩa. Emo okote'varuhuve'ģa oko reki tiruahũheteve'ga reaporõģita rupi kiro Tupana'ga movahiamo avo vyva koty okovo. Jesus'gareheva'ero nhande jate tikwaha a'ea. U ve gambojipiukare'ģva'ea. Aerẽ ti ihoi japiavo a'ea pe'ahava apiavo nehẽ. ⁸Kirẽ a'ea rakykweri ti tiruahũheteve'ga jipiukari okote'varuhuheteavo nehẽ.

A'ero ti nhandepojykharete'ga tiruahũheteve'ga jukai opytua pyvõ ga noģa. Omombi ga gapopoakara ģwendy'java pyvõ nehẽ ura'javame nehẽ Jesus'ga.

⁹Kiro ore imombe'ua'jakatui tiruahũheteve'ga jip-iukaraģwama. Satanás'ga popoakara rerekovo ti tiruahũheteve'ga jipiukari nehẽ. A'ereki Satanás'ga ga pojyka ga moiruamo. Nurã ti tiruahũheteve'ga popoakahetero japovo hepiukahava ahemonhimomby'aheteva'ea no Tupana'ga oapouka ji ve javo o'mbero.

¹⁰Okote'varuhuparavuhua rupi po ti tiruahũheteve'ga ģa moandyandyi a'ero nehẽ – kiroki ģa oho hahyva'ea ruvihava viara rupi. Oho tuhẽ ti ģa hahyva'ea ruvihava pype nehẽ. A'ereki ģa nohendupotari a'itituhẽva'ea Jesus'ga mombe'ua rehe okove'ģ imomborukare'yma Jesus Cristo'ga pe okote'varuhua a'ero. ¹¹Nurãro ģwaramo ti Tupana'ga heroviarukari ģa pe mbehea nehẽ. ¹²Nahã po ti Tupana'ga ģa nderekoi nehẽ toho ti ģa hahyva'ea ruvihava pype nehẽ javo – kiroki ģa nhaporemogweryworyvamo okote'varuhua rehe.

Jypya vehevi Tupana'ga ahe mo'emo'ẽ Cristo'gareheva'ero

¹³Pe me oreirũa pe ore ei: Nhandepojykharete'ga pe arõ hete. Nane'ymi toro'e tuhẽ Tupana'ga pe a'ero ndepyry hete nde javo ga pe. A'ereki jypya vehevi ga pe mo'emo'ẽ pe mongovo Cristo'gareheva'ero tambopyahuuka ti ji ģandeaporoģita javo. A'ero gara'uva pendeaporoģita reroģiji imombyryva. Pe perovia a'itituhẽva'ea Jesus Cristo'ga mombe'ua. Nahã Tupana'ga pendeaporoģita mbopyahuukari.

¹⁴Nanongara Tupana'ga opota hete. Na tuhẽ. Ga omombe'uuka ore ve pyryva'ea Jesus'ga mombe'ua tipyahu ti Tessalõnicapeve'ģa ndeaporoģita javo. "Nahã ti ģa togwereko opojykharete'ga katuhetea Jesus Cristo'ga katuhetea nehẽ no," ei Tupana'ga.

¹⁵A'ero ti pejiko hete Jesus Cristo'ga rehe jipi orerũramo. Tapephiri ti oreremimbo'ea hugwi. Or-

eremimombe'ua ti perovia hete. Orerembikwatijara ti perovia hete no.

¹⁶Nhanderuvete'ga Tupana'ga nhande arõhetei. Ga onoģatu nhandepy'a jipi nhande mbohoryva avuirma. Ga nhande mbojiko ojije jipi. Nurã ore ei: Ga ti nhande reroho yvagi pe nehẽ. Nahã ga rekoi. A'ereki ga pyry nhande ve. A'ero ore ei: Jesus Cristo'ga tuhẽ ti tonogatu pepy'a pe mbohoryva pe moiruamo Tupana'ga pavẽi. Toapoparavuhuuka ti ģa pe me pyryva'ea jipi. Tomombe'uparavuhuuka ti ģa pe me pyryva'ea jipi no, oro'e ore.

Paulova'ea omombe'ua penhi'ĩ ti Tupana'ga pe ore repy'ga javo

3 Kiro po ti ore imombe'upavi pe me oreirũa pe nehẽ. Oromombe'ua pota ore pyryva'ea ojipe'ģa pe tojiko ti ģa Jesus Cristo'ga rehe. Pe'ji ti Tupana'ga pe ore repyga a'ero: "Emoirũ ti Paulo'ģa ģa Jesus Cristo'ga mombe'urame ojipe'ģa pe tomonhimoanhanha ti ģa orepojykharete'ga mombe'ua imondovo. Kotihĩ po ti he'yjuhuve'ģa henduvi gamombe'ua a'ero ojikoga ga rehe ga reroviaheteavo ore javijitehe nehẽ," pe'ji ga pe.

²Ojipea pe'ji ti Tupana'ga pe no: "Ehpey ti Paulo'ģa ite'varuhuve'ģa ti tokote'varuhuyve ģa pe," pe'ji ti ga pe. "A'ereki ite'varuhuve'ģa nomombe'uukari nenhi'ĩģa Paulo'ģa pe gweaporoģitate'varuhuavo." Pe'ji ti a'ea Tupana'ga pe torepoko ti ga. A'ereki he'yive'ģa ndogweroviari Jesus Cristo'ga mombe'ua hendukatue'yma onhimongyavo.

³Emo nhanembojikoharamo Jesus Cristo'ga oko. A'ero ti ga napembopohirukari ojihugwi pe mbopopoaka pe mbojikoheteavo ojije nehẽ Satanás'ga ti togweroviarukaryme ģa pe onhi'ĩģa javo. A'ereki Satanás'ga pe mongo te'varuhu pota.

⁴Pehendu katu pe orenhi'ĩģa pe me ikwehe'i. Nane'ymi po ti pe ore rendukatui a'ero nehẽ. A'ea ore ei. A'ereki nhandepojykharete'ga Jesus Cristo'ga ore mbojiko pe ndehe.

⁵Kiro ore ei: Tokwahavuka ti nhandepojykharete'ga pe me Tupana'ga remiarõhetea. Onhimomirana Cristo'ga hahyva'ea pe hako. A'ea ti ga tokwahavuka pe me no. "Ji javijitehe ti ģa nhimomiranami hahyva'ea pe a'ero nehẽ," ei ga.

Oporavyky po ahe hamo

⁶Peko pe oreirũa pejikoga ģwaramo Jesus Cristo'ga rehe ore ja. Nurã ore ei pe me peporavyky katu ti pejikokatuavo javo ikwehe'i. Jararamo pe napehendukatupotari orenhi'ĩģa pevevugwehetero pejikovo ojipe'ģa mbatera rehe. Tapejihe'ari ivevugweuhuve'ģa ndehe nhaporemogweryworyvamo. Nahã ore ehetei pe me. A'ereki a'ea rehe nhandepojykharete'ga Jesus Cristo'ga pe mbo'euka ore ve.

⁷Ore javijitehe po pe peko a'ero hamo pejivevugwee'yma. Pe tuhẽ pekwaha a'ea. Ndorevevugwei ore pepyteri pe ikwehe'i. ⁸Oromondo ore itambere'ia pe

me pe imbuhurame mbatera ore ve. Oroporavyky hete ore pytunimo arimo orojupa ipyhyga mbatera orojive tombuhuteheyme ti ġa ore ve mbatera javo ikwehe'i.

⁹ Oromombe'u katu ore Tupana'ga nhi'iġa pe me ikwehe'i. Nurã po pyry tuhẽ ore ipyhygi mbatera pe hugwi imondoe'yma pe me ikwehe'i novã. Emo ore oro'e orojive: Xaporavyky hete ti ipyhyga mbatera nhandejive nhandeporanduve'yma. Nhande repiagame ti Tessalõnicapeve'ġa oporavyky nhande javijitehe ipyhyga mbatera ojive nehẽ no, oro'e ore ikwehe. ¹⁰ Orojuvame pe pyri ore ere'ei pe me ikwehe'i: To'uyme ti ġa – kiroki ġa ndoporavykypotari okovo. Tapemondoi ti mbatera ġa pe a'ero, oro'e hete ore ikwehe'i.

¹¹ A'ea ore ei kiro ikwahavukara'java pe me. A'ereki ojipe'ġa e'i ore ve pepyteripeve'ġa mombe'gwovo: "Tessalõnicapeve'ġa mo nohendukatui ovegwero," ei ġa. "Ndoporavykyi'i'i ġa okovo," ei ġa. "Ġa oko tehe ojivyjivya oporogwyruba tehe okovo ojipe'ġa mombituba," ei ġa ore ve kiro.

¹² Nanongara'ġa pe ore ehetei – kiroki ġa ndoporavykypotari oporogwyruba okovo – ġa pe ore ere'ei: Pekoate ti pejiporavykyavo ipyhyga mbatera pejive, oro'e ore ġa pe. A'ereki nahã nhandepojykaharete'ga Jesus Cristo'ga ġa mbo'euka ore ve.

¹³ Pe ki a'e te peporavykypotava'ero nane'ymi ti peko katu pejikovo Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe pejikweraje'yma hehe. ¹⁴ Po ġa mo nohendupotari orerembikwatijara ojive, penhimombaragwaha ti ġa ndehe. A'ero ti ġa ndehe tapejihe'ari tipoyjayjaryme ti ġa. A'ero po ti ġa herojjyji ojeaporoġita nehẽ.

¹⁵ Tapekote'varuhui ti ġa pe. A'ereki ġa peirũramo. Pe'epe'e hete ti ġa pe ġa mbo'ekatuavo peko katu ti javo ġa pe.

Mbapavamo Paulova'ea okwatija Tessalõnicapeve'ea pe

¹⁶ Nhandepojykaharete'ga onoġatu ojiheve'ġa py'a. Nurã ore ei: Ga tuhẽ ti tonogatu pepy'a jipi ite'varuhurame pe me. Ite'varuhue'ymame pe me ti ga tonogatu jitehe pepy'a jipi. Toko ti ga pe pavẽi nhaporemo, oro'e ore.

¹⁷ Kiro ji tuhẽ Pauloramo ji ei ikwatija pe me. Pehepia ti nhirembikwatijara papel rehe. Nahã ji ikwatijari jipoa pyvõ inoġa jirera papel rehe ikwatijarame ojipe'ġape'ġa pe. Nahã ġa ikwahavi Paulo'ga tuhẽ ombuhu ġwembi'ea nhande ve javo.

¹⁸ Kiro ore ei: Nhandepojykaharete'ga Jesus Cristo'ga ti tomombyry pe me nhaporemo.

1 Timóteo

¹ Jihi ko Pauloramo Cristo Jesus'ga moirūharamo. Aporavyky ji Tupana'ga pe a'ero Cristo Jesus'ga mombe'gwovo. A'ereki nhanembopiro'yharamo Tupana'ga e'i ji ve eko ti Cristo'ga moirūharamo ga mombe'gwovo javo. Cristo Jesus'ga e'i ji ve no ji mon-govo omoirūharamo onhimombe'uuka ji ve. Ga rehe tuhē nhande xajiko gaha po ti nhande reroho yvagi pe nehē javo.

² Timóteo, kiro ji ikwatijari nhinhi'iġa imondouka pevo nde ve. Nde ko jira'yra'java'ea. A'ereki nde erejiko Jesus Cristo'ga rehe ji ga mombe'urame nde ve.

Kiro ji ei: Nhandervete'ga Tupana'ga ti tomombyry nde ve Jesus Cristo'ga pavēi nhandepojkaharete'ga pavēi. Tandeporogwety ti ġa. Tonoġatu ti ġa ndepy'a, a'e ji.

Tupana'ga nhi'iġaatyviva'ea ojipeva'ea omombe'u

³ Ymya'ī ji hoi cidade de Macedônia pe ikwehe'i. Jiho-rame ji ei nde ve: Epyta ti cidade de Éfeso pe teremom-bi ti ġa – kiroki ġa ombo'e ġa Tupana'ga nhi'iġaatyvi-va'ea rehe.

Kiro ji ea'javi a'ea pe jitehe. Ere ti ġa pe: “Tapem-bo'ea'javi ti Tupana'ga nhi'iġaatyviva'ea rehe Tu-pana'ga remiarōe'ŷva'ea rehe,” ere ti ġa pe. ⁴ “Pepohi ti penhimimombe'utehea hugwi. Tapemombe'umbe'utehei penhemboypya aherakypwepohara jipi no,” ere ti ġa pe. A'ereki imombe'umbe'uteherame ojipe'ġa onhonhi'iġayva hehe. Tupana'ga nhi'iġaatyviva'ea mombe'ua aheremboypya mombe'ua pavēi ndokwahavukari Tupana'ga remimbotarimova'ea ġa pe. Ojikogame jate Jesus Cristo'ga rehe ġa ikwahavi Tu-pana'ga remimbotarimova'ea.

⁵ A'e ji nde ve a'ero: Emombi ti ġanemimbo'ea. A'ereki ji apota ndepyryve'ġa nhoarōhetea. Imom-bopavukarame okote'varuhua Tupana'ga pe opohia onhimimombe'utehea hugwi, ġa onhoarō hete tuhē. Gweaporoġitapyryvame ġa onhoarō hete tuhē. Ojikogame Jesus Cristo'ga rehe ġa onhoarō hete tuhē.

⁶ Nanongara rehe jararamo ġa ndokoi okote'varuhua-vo. A'ero ġa imombe'utehei mbatera. ⁷ Moisésva'ea remimbo'eagwera rehe Tupana'ga rembikwatijarukara rehe ġa ġa mbo'e pota novīa. Emo onhi'iġame ġa ndokwahavi. Ġwemimombe'uhetea ġa ndokwahavi no.

⁸ Xa'e nhande: Moisésva'ea remimbo'ea pyry hete nhande imombe'ukaturame Tupana'ga remimbotari-mova'ea okote'varuhuve'ġa momoranduva. ⁹ A'ereki tikwaha nhande. Pyryve'ġa pe rūi Tupana'ga ei ikwati-

jarukarame javo. Momi ko ġa – kiroki ġa pe Tupana'ga e'i ikwatijarukarame Moisésva'ea pe:

Tupana'ga nhi'īpo'rue'ŷve'ġa

Tupana'ga nhi'iġa rendukatue'ŷve'ġa

Tupana'gareheve'ġarūive'ġa

okote'varuhuve'ġa

kiroki ġa ndokoi Tupana'ga rehe ndapyryvive'ġa

kiroki ġa Tupana'ga movah'ī tiruahūve'ġa

kiroki ġa ojuka uva'ġa

kiroki ġa ojuka oy'ġa

iporokahara'ġa nhaporemō

¹⁰ kiroki ġa gweroho ojive ġwembireko'ġarūive'ġa

kiroki akwaimbae'ġa memei ojogwerekō ġwem-birekoro

kiroki kunhangwera'ġa memei ojogwerekō ġwem-birekoro

kiroki ġa omi ojipe'ġa ġande'yja'ġa hugwi ġa mbopo-ravykyavo

i'mbeve'ġa

kiroki ġa e'i o'mbero a'iti tuhē javo

kiroki ġa nohendukatui Tupana'ga nhi'iġa garemim-bo'ekatuukara a'itituhēva'ea.

Ġa pe nhaporemō Tupana'ga ei ikwatijaruka Moisés-va'ea pe pepohi ti pejikote'varuhua hugwi javo. Ġa nhaporemō oko te'varuhu hendukatue'yma a'itituhē-va'ea Tupana'ga remimombe'ukatuukara. ¹¹ Tupana'ga remimbo'ekatuukara ko Jesus Cristo'ga mombe'ua – kiroki a'ea ji amombe'u Tupana'ga ero ġwaramo ji ve. Jesus'ga mombe'ua okwahavuka Tupana'ga popoaka-hetekatua garoryhetea no.

Tupana'ga pyry hete Paulova'ea pe

¹² Jirory hete ji nhandepojkaharete'ga rehe Cristo Je-sus'ga rehe. A'e ji ga pe:

—Ndepyry hete nde. A'ereki nde ji poko ji mbopopoakaruka enhimombe'ukatuuka ji ve. Ndepyry hete nde. A'ereki ji ve nde ere'e: “Nde po ti ji mombe'ukatui nehē. Nurā ji ei nde ve: Ji mombe'u ti a'ero,” ere nde ji ve, a'e ji Jesus'ga pe.

¹³ Jijikoge'ymame Cristo Jesus'ga rehe ji ete'varuhui ga mombe'gwovo ojipe'ġa pe kako. Gaha ranuhū! Tu-pana'ga ra'yra'ga rūi po ga, a'e ji. Jirekote'varuhuavo ga rehe ji jigwarai gareheve'ġa ndehe. Nahanahā ji ga mbotegweteuhui. Emo Cristo Jesus'ga ji porogwety. A'ereki ga rehe jijikoge'yma ġwaramo ji ndakwahavihu jirekote'varuhuavo ga rehe ġa ndehe no. ¹⁴ Pyry hete Cristo Jesus'ga ji ve nhandepojkaharete'ga. Ga ji arō hete ji mbojikoguka ojihe ojipe'ġa arōheteuka ji ve.

¹⁵ A'itituhēva'ea nhande ei. Togwerovia hete ti ġa a'ero nhande pavēi. Ymya Cristo Jesus'ga uhu vyva ko-ty tamombo ti ji vvyakotyve'ġa ndekote'varuhua ġa hugwi javo, xa'e nhande a'itituhēva'ea mombe'gwovo. Ġa hohe pa reki ji ako te'varuhu kako.

¹⁶ Emo Tupana'ga ji porogwety. A'ereki ga e'i ojivy-teri pe: "Tomombo ti Jesus Cristo'ga Paulo'ga rekote'varuhua ga hugwi nehē. A'ero po ti Paulo'ga reko'i ikwahavukahavamo ġa pe – kiroki ġa ndojikogi ve ji rehe. Okwaha po ti ġa Paulo'ga rekote'varuhua mombora a'ero nehē. A'ero po ti ġa ei nehē: 'Pyry Jesus Cristo'ga! Nonhimonha'ngai ga onhimomiranaheteavo Paulo'ga rekote'varuhua pe aerē po ti ga imom-borukari ji ve javo,' e po ti ġa nehē. 'Ndoporogwety-pigi ga Paulo'ga. A'ereki ga omombo Paulo'ga hugwi garekote'varuhuhetea,' e po ti ġa nehē," ei Tupana'ga. "A'ero nhanderekote'varuhua po ti ga imombori nehē no nhande mongovo ojipyri avuirama nehē. A'ea po ti ġa ei gworygworyvamo ojikoga Jesus Cristo'ga rehe nehē," ei Tupana'ga ovyteri pe.

¹⁷ Nurā ji ei Tupana'ga mombe'gwovo: Tupana'ga hu-vihavuhetero omongomongo pa ġwemimbotarimo-va'ea rupi ymyypyagwera jate. Aerē po ti na jitehe nehē no. Gaha ko avuiramave'ga omanoe'yma. Nhande ndihepiagi ga novā. A'ereki ga ndaha'oi. Gaha jate ko Tupanamo oko. Timboukwaha ti ga avuirama a'ero nehē. Timbohete hete ti ga avuirama nehē. Na tuhē. Amém!

Paulova'ea ombo'e Timóteova'ea aheporavykya rehe

¹⁸ Timóteo, nde ereko jira'yra'java'ea. Kiro ji ei nde ve: Ere hete ti ojipe'ġa pe ġa mongovo nhiremimbo'ea rehe topohi ti ġa ġwemimombe'utehea hugwi Tupana'ga nhi'iġaatyviva'ea hugwi. Nhirembi'ea nde ve ko Tu-pana'ga nhi'iġa ja – kiroki a'ea Tupana'ga nhi'iġa mombe'uhara'ġa omombe'u nde ve nahā Tupana'ga ei nde ve javo. Hendukaturame ġanhi'iġa po ti nde po-ravykatui ojipe'ġa mbo'eharamo Jesus Cristo'ga mombe'ua rehe ġa mbo'epava nehē. Soldados'ġa opo-ravyky katu gwuvihava'ga pe. Na jitehe eporavyky katu Tupana'ga pe a'ero. ¹⁹ Terepohiri ti Tupana'ga hugwi ejikoga Jesus Cristo'ga rehe. Eko pyry ti jipi. A'ero po ti ndereaporoġita pyryvamo nehē.

Jararamo ġa ndokoa'javi ojeaporoġitapyryva rupi. A'ero ġa heroviari Tupana'ga nhi'iġaatyviva'ea opohia Tupana'ga nhi'iġa hugwi. ²⁰ Nanongara'ġa ko Himeneu'ga Alexandre'ga pavēi. A'e ji: Satanás'ga ti tombohahy ġa pe. A'ero po ti ġa nde'iuhua'javi Tu-pana'ga pe okote'varuhua'jave'yma nehē.

Nahā po ojatykave'ġa e'i Tupana'ga pe hamo

2 Kiro ji ena'ēi nde ve: Jesus'gareheve'ġa ti tonhi'ġ Tupana'ga pe vvyakotyve'ġa mombe'gwovo ġa nhaporemō ġa ndepyga. Te'i ti ġa ga pe: "Epoko ti ġa imombyryva ġa pe. Ndepyry hete nde ġa nderekokatu-avo jipi." A'ea ti ġa te'i Tupana'ga pe.

² Na jitehe ti ġa te'i Tupana'ga pe nhanderuvi-havuhu'ġa mombe'gwovo huvihava'ġa mombe'upava no Tupana'ga ti tomombyry ġa pe javo. A'ero po ti ġa pyryvamo nhande pokokatuavo nehē. A'ero po ti ni-anemongyhyjihavi niandeavykyhavi nehē no. A'ero po ti nhande rekokatui imondoheteavo nhandereaporoġi-ta Tupana'ga rehe imohina nehē ojipe'ġa ndehe nehē no.

³ Pyry Tupana'ga pe nhandembopiro'yhara'ga pe nhande nhi'iġame ga pe emombyry ti ġa pe javo. ⁴ Ga opota hete vvyakotyve'ġa ndekote'varuhua mombora ġa nhaporemō ti tomomboruka ji ve javo. Ġanembik-wahava ga opota no ġa nhaporemō ti tokwaha Jesus Cristo'ga mombe'ua a'itituhēva'ea javo.

⁵ A'ereki Tupana'ga tehe ko Tupanamo. Gaha vvyakotyve'ġa tombohete gaha jate ko nhanderuvihavuhete'ga javo. Vvyakotyva'ero Cristo Jesus'ga jate ombojikoty'aruka vvyakotyve'ġa.

Nurā vvyakotyve'ġa jikoty'ari Tupana'ga pavēi.

⁶ Ojjjukaukaramē ġa ndepypava ga ġa mbopiro'yukari ġandekote'varuhua hugwi.

Nurā ġa jikoty'ari Tupana'ga pavēi a'ero.

Gamanoa okwahavuka Tupana'ga remimbotarimo-va'ea.

A'ea kiro vvyakotyve'ġa piro'yaġwama ġan-dekote'varuhua hugwi.

⁷ Nurā Tupana'ga ei ji ve a'ea pa emombe'u javo. "Eko ti Jesus Cristo'ga moirūharamo egwovo judeus'ġarūive'ġa pyry gentios'ġa pyry," ei ga ji ve. "Emombe'u pa ti Jesus'ga ġa pe tojiko ti ġa ga rehe. A'ero po ti ġa imomborukari ga pe okote'varuhua oji-hugwi nehē. Embo'embo'e ti ġa Jesus'ga mombe'ua nhaporemō rehe a'itituhēva'ea rehe." A'ea Tupana'ga ei ji ve. Amombe'u katu ji nde ve. Nanhi'mbei ji.

⁸ Onhimono'oġame Tupana'ga nhi'iġa renduva og-wyry pe nhaporemō marā po ti akwaimbae'ġa ndekoi a'ero nehē Jesus'gareheve'ġa? Kiro ji imombe'ui nde ve jireaporoġita. Onhimono'oġa ti akwaimbae'ġa tonhi'ġ Tupana'ga pe gweaporoġitapyryvamo onhimon-ha'ngae'yma ġa ndayvapotare'yma.

Paulova'ea e'i nahā ti kunhangwera'ġa toko javo

⁹ Marā po ti kunhangwera'ġa ndekoi nehē Jesus'gare-heve'ġa? Kiro ji imombe'ui nde ve jireaporoġita. Ton-himbovyvy ti kunhangwera'ġa okopyryheteavo imon-girame opira. Taheaporoġitaranuhūyme ti ġa o'ava mbojigwajigwaga rehe. Taheaporoġitaranuhūyme ti ġa mbo'yra noġa rehe ouro apopyra noġa rehe no pérolas noġa rehe no. Taheaporoġitaranuhūyme ti ġa opikatua mongia rehe no – kiroki a'ea gwero-hoahivuhu itambere'ia. ¹⁰ Ġa e'i ore Jesus Cristo'gare-heve'ea javo. Toko katu ti ġa a'ero ojipe'ġa pe. Nahā ti Jesus Cristo'gareheve'ġa toko a'ero.

¹¹ Jesus Cristo'gareheve'ġa nhimono'oġame tihendu ti Tupana'ga nhi'iġa javo, kunhangwera'ġa ti tojapyaka tuhē ganhi'iġa rehe. Onhi'iġe'yma ti ġa tohendu pota okokatuavo.

¹² A'e hete ji nde ve: Kunhangwera'ġa ti toko Tupana'ga nhi'iġa rehe jate. Tombo'eyme ti ġa Tupana'ga nhi'iġaatyviva'ea rehe. Te'iyme tuhē ti ġa: "Kunhangwera'ea oapo akwaimba'eva'ea." Tombo'eyme ti ġa a'ea rehe Tupana'ga nhi'iġaatyviva'ea rehe. ¹³ A'ereki akwaimba'eva'ea Tupana'ga oapo ypy Adāova'ea. Kirē kunhangwera'ea ga oapo Evava'ea hako. ¹⁴ Adāova'ea rūi reki Satanás'ga omoandyi hako. Kunhangwera'ea ga omoandyi. A'ero kunhangwera'ea nonhi'ġo'rui Tupana'ga okote'varuhuavo.

¹⁵ Emo kunhangwera'ġa jikogame Jesus Cristo'ga rehe jipi Tupana'ga omombo ġandekote'varuhua ġa hugwi. Ojikogame ga rehe ġa ojipe'ġa arōhetei okopyryvamo onhimbovyvya. Nahā ġandeaporoġita pyahuro. Igwete pyryvamo ġa nda'yramo ġwembireko'ġa pe.

Jesus'gareheve'ġa ndepiakatuahara'ga

3 A'itituhēva'ea nhande ei: Kiroki ga e'i taporavyky ti ji Jesus'gareheve'ġa ndepiakatuavo javo – ga opota pyryva'ea. A'ereki nanongara aheporavyky ko pyry, xa'e nhande a'itituhēva'ea mombe'gwovo.

² Toko katu ti Jesus'gareheve'ġa ndepiakatuahara'ga ojikheteavo Jesus'ga rehe. A'ero tegwete ojipe'ġa eha va ga pe. Ojipeji tehe ti ga togwereko ġwembirekohēa. Taheaporoġita pyry ti ga. Tonhimbovyvy ti ga okokatuavo. Po ojipe'ġa nduri ga repiaga oropyta pota ore nde pyri javo, a'ero ti ga tohoryory ġa ndehe ġa mbuhuruka ġwonga pe ġa pokoga. Tombo'e kwaha hete ti ga Tupana'ga nhi'iġa rehe. ³ Heagwryryve'ġa ja rūi ti ga toko jugwejuhue'yma aheboheagwryryva'ea vinho. Tonhimboahivyme ti ga ojipe'ġa pe. Toko katu ti ga ojipe'ġa pe ġa ndayvare'yma onhyromo. Tokoyme ti ga ojipe'ġa ja – kiroki ġa itambere'ia pyhyga rehe jate gweaporoġita jipi.

⁴ Tohepia katu kwaha ti ga ġwongapypeve'ġa mondomondokatuavo. Tomondo ti ga gwa'yra'ġa onhi'iġa rupi. Ojihe ti ga tomondouka gwa'yra'ġa ndeaporoġita imohinuka. ⁵ Po ga ndohepiakatuahara'ga ġwongapypeve'ġa gwa'yra'ġa no ġa mongoe'yma onhi'iġa rupi, a'ero po ti ga ndohepiakatuahara'ga Jesus'gareheve'ġa ġa nhimono'oġame tihendu ti Tupana'ga nhi'iġa javo. Nanongara'ga ti tokoyme ġandepiakatuaharamo a'ero.

⁶ Tokoyme ti ga ġandepiakatuaharamo – kiroki ga krogwe ojiko Jesus Cristo'ga rehe. A'ereki ga ndokwahahetei ve nahā ahe toko Tupana'ga remimbotarimo'va'ea rupi jave'yma. Mara'ngu po ti nanongara'ga okote'varuhuavo onhimboheteavo nehē? "Ako pyry ji ġa hohe pa jitekovo ġandepiakatuaharamo," e po ti ga nehē. Po ti ga ei a'ea nehē, a'ero po ti Tupana'ga ei ga pe nehē ereko te'varuhu nde onhimboheterame javo. A'ea jitehe Tupana'ga ei Diabo'ga pe ga mondovo ojihugwi hako. A'ereki Diabo'ga onhimbohete.

⁷ Toko katu ti Jesus'gareheve'ġa ndepiakatuahara'ga. A'ero po ti Jesus'gareheve'ġarūive'ġa ekatui ga mombe'gwovo pyry hete ga okokatuavo javo. Ga rekokatue'yname po ti ġa ga rerekomemui nehē

ite'varuhu reki ga javo. Nahā po ti Diabo'ga ga mondoi ġwemimbotarimo'va'ea rupi nehē.

Jesus'gareheve'ġa pokohara'ġa

⁸ Kiro ti ji imombe'ui nde ve Jesus'gareheve'ġa ndepiakatuahara'ġa pokohara'ġa. Ġandepiakatuahara'ġa javijitehe ti ġa tonhimbovyvy ojikheteavo Jesus'ga rehe. Ti'mbeyme ti ġa. Tougwejuhuyeme ti ġa aheboheagwryryva'ea vinho okovo. Tokoyme ti ġa ojipe'ġa ja – kiroki ġa itambere'ia pyhyga rehe jate heaporoġita jipi. ⁹ Nane'yumi gweaporoġitapyryvamo ti ġa togwerovia hete aherembikwahavipyryyama – kiroki a'ea Tupana'ga okwahavuka kiro Jesus Cristo'ga mombe'ua. Tojiko hete ti ġa Jesus Cristo'ga rehe omano ga nhande repyga javo.

¹⁰ Jara'ġa Jesus'gareheve'ġa ti te'i ġa pe: "Tihepia na'ē ti pendekokatua pe ġa pokogame." A'ea ti ġa te'i ġa ndepiaga. Po ġa ndekopyryvamo ġa pokokatuavo, a'ero po ti ġa toko ġapokoharamo.

¹¹ Ġa javijitehe ti kunhangwera'ġa tonhimbovyvy. Te'ite'iuhyeme ti ġa ojipe'ġa pe. Taheaporoġita pyry ti ġa. Tombojiko pa ti ġa ojipe'ġa ojihe jipi. Nahā ti kunhangwera'ġa toko.

¹² Akwaimbae'ġa Jesus'gareheve'ġa ndepiakatuahara'ġa pokohara'ġa ti togwereko ojipeji tehe ġwembireko'ġa. Tomondo ti ġa gwa'yra'ġa onhi'iġa rupi ġa ndepiakatuahara'ga. Tohepia katu kwaha ti ġa ġwongapypeve'ġa no ġa mondomondokatuavo.

¹³ Aerē, Jesus'gareheve'ġa ndepiakatuahara'ġa pokoharamo, ġa jara'ġa pokokaturame po ti koji'i ġambohetea nehē. Koji'i po ti ġa Tupana'ga kwahavi nehē ġa ġa pokoga ġwaramo. Ndopojihuvi hete ti ġa imombe'uheteavo ġwembiroviara Cristo Jesus'ga mombe'ua a'ero nehē.

Paulova'ea omombe'u a'itituhēva'ea rerekokatua

¹⁴ Aho pota tuhē ji nde pyri nambegwei jioha javo. Emo ji akwatija nde ve kiro. ¹⁵ A'ereki ji a'e: Mara'ngu po ti nhimbegweramo jigwovo nehē? Nurā ji hero-houkari nhirembikwatijarukara kiro. Imonhi'iġame po ti nde ikwahavi javo nehē. "Nahanahā ti Jesus'gareheve'ġa toko katu ojohupe Tupana'ga ra'yramo," ei Paulo'ga," ere po ti nde nehē. Jesus'gareheve'ġa ko avuiramave'gareheve'ġa. Ġa okwahavuka Jesus Cristo'ga mombe'ua ojipe'ġa pe a'ea ko a'itituhēva'ea javo herekokatuavo.

¹⁶ Cristo Jesus'ga mombe'ua a'itituhēva'ea ko huvihavuhu tuhē ahe monhimomby'aheteavo. A'ea jukwaha nhande ve nhaporem. A'itituhēva'ea ko aherembikwahavipyryyama – kiroki a'ea Tupana'ga okwahavuka nhande ve kiro Cristo Jesus'ga mombe'ua nhanerembiroviara. Momi ko Cristo Jesus'ga mombe'ua a'itituhēva'ea:

Ga ko ojipiuka onhimongovo vvyakotyva'ero. "Gareaporoġita ko pyry hete," e'i Tupana'ga ra'uva ga kwahaheteavo.

Gaha Tupana'gapyryve'ġa ga repia.

Gaha gareheve'ġa ga momba'u judeus'ġarūive'ġa pe gentios'ġa pe.

Ga rehe vvyakotyve'ġa pyteripeve'ġa ojiko.

Gaha Tupana'ga ga reroġo yvagi pe ga mboheteavo pevo.

A'ea ko Cristo Jesus'ga momba'ua.

Tupana'ga ra'uva omombe'u aerēve'ġa i'mbeve'ġa

4 Tupana'ga ra'uva e'i hete aerēva'ea momba'ukat-uavo. Nurā i'ei: "Mba'pava koty po ti jara'ġa ndog-weroviara'javi Jesus Cristo'ga momba'ua nehē. Ġa po ti ombopogwe Tupana'ga nhi'iġaatyviva'ea momba'uhara'ġa nehē okoheteavo ġa'mbea rehe ġanemimbo'ete'varuhua rehe nehē no – kiroki a'ea rehe anhaġa Diabo'gapyriva'ea ġa mbo'e. ² A'ea po ti Tupana'ga nhi'iġaatyviva'ea momba'uhara'ġa imombe'ui ġa pe ġa moandyandyita o'mbero ġa pe nehē. Ojipok-wahava o'mbea rehe po ti ġa nonhimombaragwahavi a'itituhēva'ea rehe gweaporoġitakatuaġwame'yma nehē," e'i Tupana'ga ra'uva.

³ "O'mbero po ti ġa ei nehē: 'Tahembirekoyme ti ahe. To'uyme ti ahe ġwiġwia mbatera ojikwakuva,' e po ti ġa nehē," e'i Tupana'ga ra'uva imombe'gwovo.

Emo Tupana'ga nde'iangavi nanongara! Oapo pa ga. Nurā ti ahe tokwakuvyme. To'u pa ti ahe garembiapoa i'gwovo gworygworyvamo ndepyry hete nde imbuhua ore ve javo Tupana'ga pe.

A'ea Tupana'ga ei ġa pe – kiroki ġa ojiko ga rehe a'itituhēva'ea kwahava. ⁴ A'ereki pyry pa Tupana'ga rembiapoa. Nurā ti tikwakuvyme garembiapoa ti'uyme ti jave'yma. Ti'u ti a'ero nhande'erame ga pe ndepyry hete nde imbuhua ore ve javo. ⁵ A'ereki mbatera pyry pa Tupana'ga ero ġwaramo. Pyry pa mbatera nhande ero ġwaramo ga pe no ndepyry hete nde imbuhua ore ve javo ga pe.

Nahā ti eporavyky katu Jesus'ga pe

⁶ Po nde imombe'upavi Tupana'ga rembi'ea pevo nhande'irū'ġa pe Jesus Cristo'gareheve'ġa pe, a'ero po ti nde poravykykatui Jesus Cristo'ga pe nehē. Eporavykykatuavo ga pe ti enhimbo'e katu Jesus'ga momba'ua rehe a'itituhēva'ea rehe no – kiroki Jesus'gareheve'ġa nemimbo'ekata ru'pi nde ereko jipi.

⁷ Terembopogwei ti Tupana'ga remiarōe'ŷva'ea imombe'uteheva'ea – kiroki a'ea iġwai'vive'ġa omombe'u pota. A'ereki a'ea nahemombyryvukari. Ejirokwa ti ekokatua rehe ekovo Tupana'ga reaporoġita ru'pi jipi. ⁸ Pyry ahe jirokwari tipopoaka jira'oa javo. Koji'i pyry hete ahe jirokwari tapryry jireaporoġita javo. A'ereki naname Tupana'ga omombyry ahe ve ahe manoe'ymame a'ero. Ahe manorē po ti ga imombyryvi jitehe ahe ve yvagi pe nehē no.

⁹ Kiro ti ji imombe'ui nde ve. Nhande xajiko hete Tupana'ga rehe omanoe'ŷve'ga rehe aerē po ti ga nhande reroġoi yvagi pe nehē javo. Ga ko vvyakotyve'ġa mbopiro'yharamo oko. "Ambopiro'y pota ji ġa imombo'ga ġandekote'varuhua ġa hugwi," ei ga. Kiroki

ġa ojiko ga rehe imomboruka ga pe – ġa hugwi tuhē ga imombori a'ero. Pyry ahe a'ea reroviahetei. A'ereki a'ea ko a'itituhēva'ea. Heroviaro ġwaramo nhande poravykyhetei nhandejirokwa Jesus Cristo'ga momba'gwovo.

¹¹ A'ea ti emombe'u pa nhirembikwatijarukara tohendu katu ti Jesus'gareheve'ġa.

¹² Mara'ngu po jara'ġa javo nde ve? "Nerenhi-moymyani ve nde, Timóteo. A'ero nde nderekwahavi ve," e po ġa nde ve. Ehepiuka ekokatua ġa pe te'iyme ti ġa a'ea a'ero. Enhi'iġatu ti ġa pe nahā ġa monhi'iġat-uavo. Eko katu ti toko ti ġa ji ja javo. Earō hete pa ti ojipe'ġa. Ejiko hete ti Jesus Cristo'ga rehe. Eko pyry ti. Nahā ti eko. A'ero po ti ġa ndekopotari nde ja nehē.

¹³ Jirakykweri ti emonhi'ġa Tupana'ga rembikwatijarukara ġandovaki jipi tohendu ti Jesus'gareheve'ġa javo. Emombe'u katu ti ġa pe nahanahā e'i Tupana'ga nhi'iġa javo. Embo'e katu ti ġa hehe.

¹⁴ Ymya Tupana'ga nhi'iġa momba'uhara'ġa ei nde ve kako: "Tupana'ga ra'uva ombo'ekwahavuka nde ve. Embo'embo'e ti Jesus'gareheve'ġa Jesus Cristo'ga momba'ua rehe a'ero imombe'ukat-uavo ġa pe," ei ġa nde ve kako. Kirē opokogame neakaġa rehe Jesus'gareheve'ġa ndepiakatuhara'ġa ei a'iti tuhē javo kako. Enhi'ġa po'ru ti Tupana'ga nhi'iġa momba'uhara'ġa a'ero ekovo ejiporavyky rehe. ¹⁵ Ejirokwa ti eporavyky rehe jipi ġa mbo'embo'ekatuavo ekoheteavo hehe. A'ero po ti nde igwaigwawete ġa mbo'ekwahakwahavi Tupana'ga nhi'iġa rehe nehē. A'ea po ti jukwahete ġa pe nhaporemonehē.

¹⁶ Tereko'i ite'varuhua rehe tako katu ti ji javo. Terejapyakai ti Tupana'ga nhi'iġaatyviva'ea rehe tambo'e ti ji Jesus Cristo'ga momba'ua rehe jate javo. Nane'yimi ti ejirokwa ekokat-uavo ġa mbo'ekatuavo a'itituhēva'ea rehe jate. A'ero po ti nde nhimbopiro'yi ejikote'varuhua hugwi egwovo yvagi pe Tupana'ga pyri nehē. Kiroki ġa neremimbo'ekata rendu katu – ġahā po ti nde ġa mbopiro'yi ġandekote'varuhua hugwi ġa mondouka Tupana'ga pyri nehē no.

Eko katu Jesus'gareheve'ġa pe

5 Kiro ti ji imombe'ui nde ve. Eko katu ti Jesus Cristo'gareheve'ġa pe ġa mbo'eavo Tupana'ga nhi'iġa rehe ġa ndekote'varuhurame toko katu kwaha ti ġa javo. Ixava'eva'ġa pe ti terenhi'iġahyi ġa ndekote'varuhurame. A'ereki ġa oko nderuva'java'ero. Enhi'iġatu ti ġa pe nde erame ġandekote'varuhua pe na rūi ti peko javo ġa pe. Na jitehe ti enhi'iġatu ipyahuve'ġa pe akwaimbae'ġa pe ġa ndekote'varuhurame. A'ereki ġa oko neirū'java'ero.

² Na jitehe ti enhi'iġatu iġwai'vive'ġa pe ġa ndekote'varuhurame. A'ereki ġa oko ndehya'java'ero. Na jitehe ti enhi'iġatu ipyahuve'ġa pe kunhangwera'ġa pe ġa ndekote'varuhurame. A'ereki ġa oko nerendyra'java'ero. Ġa ko amboteheha rūi nde hugwi a'ero. Eko katu ti ġa pe a'ero.

Jesus'gareheva'ero pereko katu aherembirekokwera'ġa

³ Jesus'gareheve'ġa ti tomondo ojeaporoġita aherembirekokwera'ġa ndehe – kiroki kunhangwera'ġa pe ndiporakahavi. ⁴ Po aherembirekokwera'ġa gwereko gwa'yra'ġa ġwymymino'ġa no, a'ero po ti ġa topoko katu hĕa hĕa rembirekoa'jave'ymame. Ymya po hĕa ġa nderekokatuypy ġa monhimomboaka. Kiro po ti ġa toko katu kwaha ikwepyga hĕa pe a'ero okovo hĕaporakahavamo hĕa ko jire'yjahĕa tuhĕ javo. Nanongara ko pyry Tupana'ga pe.

⁵ Kiroki hĕa tehe oko herekoe'yma oporakahava – po hĕa jikohetei Tupana'ga rehe hamo ji poko ti javo ga pe jipi. Ypytunimo arimo po hĕa nhi'iġi ga pe ojipe'ġa ndehe no ore poko javo hamo. Nanongarahĕa ti Jesus'gareheve'ġa topoko jipi.

⁶ Kiroki aherembirekokwera'ġa oko onhimbohoryva'ea rehe jate ojapyakae'yma Tupana'ga rehe – hĕa nomanoi novĭa. Emo hĕa oko omanove'ġa ja Tupana'ga pe. A'ereki hĕa nombopyahuukari ga pe ojeaporoġita okokatue'yma ojikoge'yma ga rehe. Nanongarahĕa rĭi Jesus'gareheve'ġa topoko jipi.

⁷ Embo'e pa ti Jesus'gareheve'ġa nhiremimombe'ua rehe – kiroki a'ea ji akwatija nde ve aherembirekokwera'ġa ndehe nahanahĕa ti pepoko ġa javo. A'ero po ti tegwete ojipe'ġa ehava ġa pe nehĕ.

⁸ Kiroki ga ndoporakari gwe'yja'ġa ġwongapypeve'ġa kaitu ġa mbatere'ymame – gaha ndokoa'javi Jesus'ga mombe'ua rupi. Koji'i ga oko te'varuhu Jesus'gareheve'ġarĭive'ġa hohe. A'ereki Jesus'gareheve'ġarĭive'ġa vehevi oporaka gwe'yja'ġa ġwongapypeve'ġa no.

⁹ Kiro ti ji imombe'ui nde ve. Jesus'gareheve'ero ti ġa toporaka opyteripeve'ġa – kiroki kunhangwera'ġa pe ndiporakahavi. Tokwatija ti ġa nanongara'ġa ndera a'ero aherembirekokwera'ġa ndera ndiporakahavi ġa pe javo. Nanongara'ġa pe ji ei:

Ġa ti toko iġwaiĭve'ġa. He'yjuhu kwara ġa ndehe sessenta kwara koji'i no.

Ojipeji ġanembirekova'ea.

¹⁰ Ojipe'ġa omombe'u katu aherembirekokwera'ġa nahĕ ġa ojipe'ġa poko katu gweaporoġitakaturu jipi javo. Momi ko aherembirekokwera'ġa mombe'ua:

Ġa gwa'yra'ġa ndereko katu ġa monhimomboakakatuavo.

Ymyagwera jate ġa horyory hajiheve'ġa ndehe ġa mboapyga ġa mbuhuruka ġwonga pe ġa ndurame.

Na jitehe ġa Tupana'ga remimo'ĕhara'ġa poko ġa ndurame onga pe.

Ġa ġa poko ġa nderekokatuavo – kiroki ġa pe ite'varuhu.

Ġa ojirokwa opyryvamo ojipe'ġape'ġa pe jipi oporavykparavuhuavo nahĕ ġa pokopava jipi.

Po nahĕ aherembirekokwera'ġa ndekokatui – kiroki ġa pe ndiporakahavi, a'ero pyry Jesus'gareheve'ġa ikwatijari ġandera ġahĕ nhande tipoko javo.

¹¹ Kiroki aherembirekokwera'ġa nomondoi ve sessenta kwara iġwaiĭve'ġa – ġandera ti terekwatijarukari.

Mara'ngu po ti ġa oporavykpotara'jave'yma Cristo'ga pe nehĕ? Po ti ġa ei nehĕ: "Koji'i pyry ji ve ji rembirekoa'javamo." ¹² Po ti ġa ei nahĕ nehĕ, a'ero po ti ijari ġa ndehe ġa ipiriano ġwaramo onhimbi'eagwera Cristo'ga pe nehĕ.

¹³ Terekwatijari iġwaiĭve'ġa ndera, a'e ji. Mara'ngu po ti igwaigwawete ġa ovejugwero nehĕ ohoohorame ojipe'ġa nonga pe jipi nehĕ? Koji'i po ti ġa te'varuhuro a'ero onhi'inhi'iteheavo ikwahapapota imombe'umoanhana nehĕ – kiroki a'ea po ġa nomombe'ui hamo.

¹⁴ Nurĕ koji'i pyry ji ve iġwaiĭve'ġa nembirekoa'javamo gwa'ygwa'yramo. Togwereko katu ti ġa gwa'yra'ġa ġwongapypeve'ġa nderuva. Po ti nahĕ iġwaiĭve'ġa ndekokatui nehĕ, a'ero po ti a'ea rehe ġa'arĕve'ġa nde'ite'varuhui ġa pe nehĕ. Nahĕ ji amoġita ġa. ¹⁵ A'ereki jararamo iġwaiĭve'ġa oko jipe Satanĕs'ga nhi'iġa rehe okoa'jave'yma Cristo'ga nhi'iġa rehe.

¹⁶ Kiro ti ji imombe'ua'javi nde ve. Aherembirekokwera'ġa re'yjahĕa ti toporaka hĕa pokokatuavo Jesus'gareheve'ero. Toporakarukaryme ti ġa hĕa jara'ġa pe Jesus'gareheve'ġa pe. A'ero hĕa porakare'ymame hĕare'yja'ġarĭive'ġa oporaka ojipe'ġa – kiroki ġa pe ndiporakahavi tuhĕ.

eko katu ti ġandepiakatuhara'ġa pe

¹⁷ Kiro ti ji imombe'ui nde ve. Nahĕ po ti Jesus'gareheve'ġa ndekoi hamo: Ġa ti tombohete gwepiakatuhara'ġa. Ġa ti tomondokatua'ja ġa pe ikwepykava ġa poravykaturame. Ġa pe kaitu – kiroki ġandepiakatuhara'ġa omombe'umbe'u Tupana'ga nhi'iġa ġa mbo'ekatuavo hehe. ¹⁸ A'ereki Tupana'ga rembikwatijarukara e'i:

"Yuranuhĕa oporavyky ahe ve hay'nhoynhoġa japea hugwi jape'oga

ipyrypyruġame trigo ra'ynha rehe.

Nurĕ ti ahe tojurutyvyme yuranuhĕa to'u ti trigo ikwepykavamo javo," e'i ikwatijaripyra. Ojo'java'ea e'i:

"Tokwepy ti ahe ġwemimboporavykyhara'ġa pe.

A'ereki ġa ahe poko," e'i.

¹⁹ Po ojipejive'ga ei nde ve: "Oko te'varuhu nhandepiakatuhara'ga." Po ga tehe e'i a'ea, tereroviari ti ganhi'iġa. Po a'ea jitehe ojipe'ga ei nhandepiakatuhara'ga oko te'varuhu javo, a'ero ti ehendu ġanhi'iġa ikwahava. ²⁰ Po a'iti hete tuhĕ ġandepiakatuhara'ga ite'varuhu, a'ero ti emoġita ga Jesus'gareheve'ġa ndovaki nhaporem. Ere ti ga pe: "Nahĕ nde ereko te'varuhu. Epohi ti jugwi," ere ti ga pe. A'ero po ti jara'ġa kyhyjipavi xakote'varuhuyme ti javo nehĕ.

²¹ Ehendu tuhĕ nhinhi'iġa ġa moġitakatupava. Terei ti: "Nda'ei po ti ji ga pe garekote'varuhua rehe. A'ereki ji ako hete ga rehe." A'ea terei. Ojipe'ga pe terei no: "Anhi'iġahy hete po ti ji ga pe garekote'varuhua rehe. A'ereki ji ndakoi ga rehe." A'ea terei no, a'e ji nde ve Tupana'ga ji renduvame. Nhandepojykaharete'ga Jesus

Cristo'ga ji rendu no. Yvagipeve'ġa ji rendu no Tupana'gapyrive'ġa garemimo'ēharamo.

²² Terena'ēi ti ojipe'ġa pe peporavyky ti Tupana'ga pe kiro javo. Ekwaha katu na'ē ti ġandeaporoġita. Ġa pyryvame ti epoko ġa'akaġa rehe peporavyky ti kiro Tupana'ga pe javo. Terejihe'ari ti ite'varuhuve'ġa ndehe ġandekote'varuhua mbopogwee'yma. Ejirokwa ti ekokatua rehe, a'e ji nde ve.

²³ Yhya jate rūi ti e'u, Timóteo. Pyry xunhiva'ea nde i'ui vinho no tomombi hahyva'ea nderevegi pe. A'ereki nane'yumi nde netetirūa.

²⁴ Kotihī jara'ġa ndekote'varuhua jukwaha hete. A'ero nhande ejipei ġa pe oja ġa ndehe javo. Jara'ġa ndekote'varuhua ndiukwahavi ve. Aerē gwe nhande ikwahavi ġandeaporoġitate'varuhua. ²⁵ Na jitehe jukwaha hete ojipe'ġa ndekokatua. Jara'ġa ndekokatua ndiukwahavi ve. Aerē gwe nhande ikwahavi a'ea.

Paulova'ea e'i nahā ti ipiro'ye'ŷve'ġa toko javo

6 Kiro ti ji ġa mombe'ui nde ve Jesus'gareheve'ġa – kiroki ġa ndipiro'yi opojykahara'ġa hugwi. Ġa ti tomondo gweaporoġita opojykahara'ġa ndehe oporavykykatuavo ġa pe. Po ġa ndoporavykykatui Tupana'gareheva'ero, a'ero po ti ojipe'ġa Tupana'ga mbotegwetei ite'varuhu Tupana'ga javo. Jesus'ga mombe'ua po ti ġa imbotegwetei nehē no ite'varuhua rehe ga ġa mbo'ei javo.

² Po ġa opojykahara'ġa pavēi ojiko Jesus'ga rehe, a'ero ġa ndekoi onhoirūramo. A'ero ti ġa te'lyme opojykahara'ġa pe: “Ġa nhandeaporoġita ġa ndehe.” A'ea rūi ti ġa te'ī. Koji'i vehevi ti ġa tomondo ojeaporoġita opojykahara'ġa ndehe oporavykykatukatuavo ġa pe ġa pokoga. A'ereki ġa – kiroki opojykahara'ġa pe ġa oporavyky ġa pokoga – ġa ko ġairūa tuhē ġanemiarōa ojikoga ġwaramo Jesus'ga rehe. A'ea ti emombe'u pa ġa pe ġa mbo'ekatuavo hehe.

A'itituhēva'eaatyviva'ea rehe okote'varuhuve'ġa ombo'e

³ Po ojipe'ga ombo'e nhiremimbo'eaatyviva'ea rehe ndokoi po ga a'itituhēva'ea rehe nhandepojykharete'ga remimbo'ea rehe Jesus Cristo'ga remimbo'ea rehe. Aherekokatua mombe'ua rehe po ga ndokoi no. ⁴ Okoe'ymame hehe po ga nhimbohetetehei tuhē akwaha hete ji javo novīa. Emo ga ndokwahavihu okovo. Onhi'īġayva pota ranuhū ga ojipe'ġa. “Garagara pe ġa ei?” e'i tehe ga. A'ero ga renduvame ġa nhimyrōi ojogwehe ja'javo ojohupe onhombotegweteavo ojogweroviare'yma.

⁵ Nane'yumi ġa jogwayvahetei. Itēvate'va ġa'akaġa. A'ero ġa ndokwahava'javi a'itituhēva'ea ojipe'ġa mbo'eavo a'eaatyviva'ea rehe. A'ereki ġa e'i tehe ovyvteri pe: “A'e po ti ji ġa pe nehē: ‘Ji ko Tupana'gareheva'ea’. A'ero po ti ġa imbuhuri itambere'ia ji ve ji mombateheteavo ji ombo'erame nehē,” e'i tehe ġa ovyvteri pe.

⁶ Pyry hete tuhē okokatuve'ga pe reki – kiroki ga ojiko tuhē Tupana'ga rehe ikwahava opy'a rukatua gworygworyvamo jipi. Ndokoi ga ojipe'ġa mbatera rehe a'ero. ⁷ Ma gara nhande tiru reki nhande'arame? Ndiheruri nhande. Ma gara po ti nhande tiroho nhande-manorame nehē? Ndirohoi tuhē po ti nhande nehē. ⁸ Herekorame nhanderembi'ua nhandepira reheve xajory ti hehe pyry ji ve javo.

⁹ Jara'ġa e'i tako ji imbateheteva'ero javo. A'ea rehe jate ġa japyakai reki. A'ero ġa ite'varuhua mbopogwehetei okote'varuhua nahā po ti ji ipyhyguhui mbatera javo. A'ereki hepia'ngi tehe he'yiva'ea ġa pe ġa-mongote'vava'ea. Tegwete ġapohira okote'varuhua hugwi a'ero. A'ea ġa mbotegwete'pavi ġa mondouka hahyva'ea ruvihava pype. ¹⁰ A'ereki itambere'ia potarapora ko aherekote'varuhuparava. Itambere'ia rehe jate okovo ġwaramo jara'ġa pohiri Jesus Cristo'ga mombe'ua hugwi. Nurāro ġwaramo ġa imbuhumbuhurukari ite'varuhua'ea hahyheteva'ea ojihe onhimbovy'are'yma ranuhū ja'javo ovyvteri pe: “Maranameuhū ji rekoi na?”

Paulova'ea omoġita Timóteova'ea

¹¹ Timóteo, ndehe ereko Tupana'gareheva'ero. Terembopogwei ti nanongara nhaporemō ite'varuhua'ea nhaporemō a'ero. Ejirokwa ti Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe. Ejirokwa ti ekokatua rehe imondovo ejeaporoġita Tupana'ga rehe jipi. Ejiko hete ti Jesus Cristo'ga rehe. Earomba ti jara'ġa. Enhimomirana ti ite'varuhurame nde ve. Eko katu ti jara'ġa pe enhyromo ġa pe. ¹² Ejirokwa hete ti eporavykykatuavo pyryheteva'ea rehe Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe. Erovia hete Tupana'ga nhi'īġa aerē po ti Tupana'ga ji mongoi ojipyri ji mombytavo avuirama nehē javo. A'ereki a'ea pe Tupana'ga e'i o'erame nde ve herejo ti ji pyri ejupa avuirama javo. Pyryheteva'ea pe nde ehetei erame ajiko ji Jesus Cristo'ga rehe Tupana'ga ra'yra'ga rehe javo. He'yive'ġa nde rendu kako.

¹³ Tupana'ga omongo pa. Nurā ġa okoji mbatera pavēi. Cristo Jesus'ga omombe'u a'itituhēva'ea Pōncio Pilatosva'ea pe okyhyjie'yma hako. Ġa ji renduvame Tupana'ga Cristo Jesus'ga pavēi, kiro ti ji ehetei nde ve. ¹⁴ Ji nhi'īpo'ru pa ti, a'e ji nde ve. A'ero tegwete ojipe'ġa ehava nde ve. Nahā ti eko katu jipi nhandepojykharete'ga mboha'uva Jesus Cristo'ga mboha'uva ga mbuhua yvya koty nhande koty.

¹⁵ Tupana'ga erame: “Pyry kiro Jesus Cristo'ga hoa”, a'ero po ti Jesus Cristo'ga jipiukari ua yvaga hugwi nehē.

U katu katu Tupana'ga py'a.

Ga tehe ipopoaka hete ojipe'ġa hohe pa ġa mondomondopava ġwemimbotarimova'ea rupi.

Ga ko ġanduvihavuhu'ġa nduvihavuhetero oko. Ġapojykahara'ġa pojkahareteramo ko ga oko no.

¹⁶ Ga tehe ko avuiramave'ga omanoe'yma tuhē.

Ġwendy'javuhua pype ga ruvi upa.

Tegwete vyvakytyve'ġa hoa garendy'javuhua pyri.

Ġa ndohepiangavi ga. Tegwete garepiakava.

Tomboukwaha ti ģa ga.
Nane'ymi ti ga tipopoaka okovo avuirama. Na tuhě.
Amém!

Paulova'ea e'i nahã ti imbateheteve'ģa toko javo

¹⁷ Kiro ti ji imombe'ui nde ve. Ombatera rehe yvyakotyva'ea rehe ti imbateheteve'ģa tonhimboheteyme Jesus'gareheve'ģa. Tojikogyme ti ģa oitambere'ia rehe. A'ereki kotihĩ itambere'ia opa ahe hugwi. Tojiko ti ģa Tupana'ga rehe avuiramave'ga rehe tombuhu ti ga ji ve javo. A'ereki gaha ombuhu pa hete ahe ve tohory ti ģa hehe javo. ¹⁸ Toko pyry ti ģa jara'ģa pe ģa pokopokoga. Toma'ema'ě pota ti ģa imondovo mbatera ģa pe – kiroki ģa ndogwerekoi ojive. ¹⁹ Imondo-

rame ģa pe ģa imombyryvukari ojive pyryva'ea rerekoaġwama yvagi pe. Nahã okorame ģa ei Tupana'ga ti ji mongoi tuhě ojipyri avuirama nehě javo. ²⁰ Timóteo, teremoka'nhymi ti Tupana'ga rembikwahavukara ejive ekokatuavo. Hehe ti embo'e katu herekokatuavo. Terembopogwei ti onhi'iteheve'ģa. Jara'ģa omombe'u Tupana'ga remiarōe'ỹva'ea ojogwayva hehe oreremimombe'ua ko a'itituhěva'ea javo. Terehenduvi ti ģanemimombe'ua. ²¹ A'ea mombe'urame jara'ģa ndokoa'javi Jesus Cristo'ga mombe'ua rehe.

Kiro ji ei pe me Jesus'gareheva'ea pe: Tupana'ga tomombyry pe me – perope peju cidade de Éfeso pe.

2 Timóteo

1 Jihhi ko Pauloramo Cristo Jesus'ga moirũharamo. Aporavyky ji Tupana'ga pe Cristo Jesus'ga mombe'gwovo. A'ereki Tupana'ga e'i ji ve: "Eko ti Cristo Jesus'ga moirũharamo. Ere ti ģa pe: 'Pejiko ti Cristo Jesus'ga rehe imomboruka ga pe pejikote'varuhua pejihugwi pejikovo gareheva'ero. A'ero po ti Tupana'ga pe mongoi ojipyri avuirama nehẽ.' A'ea ti ere ģa pe," ei Tupana'ga ji ve kako. ² Timóteo, kiro ji ikwatijarukari nde ve imondouka. Nde ko nhiremiarõa jira'yra'java'ea.

Kiro ji ei: Nhandervete'ga Tupana'ga ti tomombyry nde ve Cristo Jesus'ga pavẽi nhandepojkaharete'ga pavẽi. Tandeporogwety ti ģa. Tonoġatu ti ģa ndepy'a, a'e ji.

Horyory Paulova'ea Tupana'ga rehe

³ Nane'ymi ji nhi'iġi Tupana'ga pe nde mombe'gwombe'gwovo pytunimo arimo jitekovo. Ga pe ji ei:

—Ndepyry hete nde Timóteo'ga mbojikoheteuka Jesus Cristo'ga rehe, a'e ji ga pe.

Nhiremboypya ja ji aporavyky Tupana'ga pe jipi ikwahava jireaporoġitapyryva.

⁴ Ji horame nde hugwi nde erejehe'o ji arõheteavo ikwehe'i. A'ea ji namoka'nhymi jitekovo. Orohepiaga'u hete ji. Nde repiaga'javame po ti ji roryryvamo nehẽ.

⁵ Nde ko nane'ymi nde reko'i ejikoga Tupana'ga rehe. A'ea ji akwahava'ja jijapyakavo nahã ko Timóteo'ga reko'i ikwehe'i javo. Ndejaryjahẽa jikohetei Tupana'ga rehe Lóidehẽa. Neyhẽa Eunicehẽa jikohetei jitehe Tupana'ga rehe no. Aerẽ ģa javijitehe nde jikohetei Tupana'ga rehe no. Aġwamo ndehe ko nane'ymi erejiko ga rehe no, a'e ji.

Terekyhyji ti Jesus'ga mombe'gwovo

⁶ Akwaha ji ndejikoga Tupana'ga rehe. Nurã ji ei ikwahavukara'java nde ve: Ejirokwa hete ti eporavykyavo ga pe jipi. A'ereki ji pokogame neakaġa rehe nhinhi'iġa Tupana'ga pe Tupana'ga ra'uva nde mbokarakatu eporavyky ti ji ve javo. ⁷ A'ereki Tupana'ga imondorame nhande pyri gara'uva ndopojihuvukari nhande ve. Gara'uva nhande mbopopoaka. Gara'uva nhande monhoarõ hete nhande mbohoryoryva ojipe'ġa ndehe. Gara'uva nhande monhimbovyvy nhande mongokatuavo.

⁸ Nurã ti terekyhyji a'ero Cristo Jesus'ga mombe'gwovo nhandepojkaharete'ga mombe'gwovo ipojihuve'yma. Terei ti: "Namombe'ui ti ji ga ga'arõe'yve'ġa nde'yjuhuro ġwaramo." A'ea rõi ti ere, a'e ji.

Amombe'u ji Cristo Jesus'ga ojipe'ġa pe novãa. Emo ģa ndopotari ji ga mombe'urame. Nurã ģa ji mongiukari cadeia pype. Timóteo, terekyhyji ti ji rehe ji pojihuve'yma a'ero cadeia pype ji rename. Terei ti: "Ji ndakwahavi Paulo'ga. Ga ndokoi nhiirũa." A'ea rõi ti ere.

Tupana'ga popoakarimo ti emombe'u nhandepojkaharete'ga Cristo Jesus'ga ojipe'ġape'ġa pe ji javijitehe. Po ti ģa imondoi hahyva'ea nde ve nde ga mombe'urame, a'ero po ti Tupana'ga nde monhimomiranami hahyva'ea pe nde mbopopoaka nehẽ.

⁹ Gaha omomboruka nhanderekote'varuhua nhande hugwi nahã nhande pokoga. Ga nhande mo'emo'ẽ toko ti ģa jireheva'ero javo. Nahã ga imombyryvi nhande ve. Nhanderekokatua rehe rõi ga imombyryvi. Ġwemimbotarimova'ea rehe jate ga imombyryvi ji ģa poko pota javo. A'ereki ymyahũ vyva apoa renonde ga e'i ojivytyeri pe: "Aerẽ po ti ji imombyryvi ģa pe nehẽ," ei ga hako.

¹⁰ Aġwamo reki garemimombyryva jukwaha nhande ve Cristo Jesus'ga ruro ġwaramo nhande koty nhandembopiro'yhara'ga. A'ereki Cristo Jesus'ga omano nhanderekote'varuhua momboa imombiga nhandemanoa popoakara. A'ereki nhande tikwaha nhandem bogweravaġwama. A'ea Jesus'ga okwahavuka imombe'gwovo pyryva'ea nhande ve. Ga e'i: "Pejiko ti ji rehe. A'ero ti pe hoi yvagi pe pejikovo avuirama Tupana'ga pyri – perope pe napemanoa'javi," ei ga.

¹¹ Pyryva'ea Tupana'ga omombe'uuka ji ve. Ga e'i: "Eko ti Cristo Jesus'ga moirũharamo egwovo ga mombe'gwombe'gwovo ģa pe. Embo'e katu katu ti ģa nhinhi'iġa rehe," ei ga ji ve.

¹² Amombe'u ji ģa pe a'ero ga nhi'ĩpo'ruavo. Nurã ģa ji mongi cadeia pype teremombe'ua'javi ore ve javo. Hahy hete ji ve a'ero. Emo ji jipoyja hete reki kiro hahyrame ji ve. Akwaha hete ji ga – kiroki ga rehe ji ajiko. Nurã – kiroki a'ea ji akwava'ẽ ga pe ereko katu ji ve javo – a'ea ti ga herekokatupavi okovo Cristo Jesus'ga mbuhua nhande koty. A'ero ti Cristo Jesus'ga ru'ra'javi vyva koty nhande koty nehẽ.

¹³ Embopogwe ti nhiremimombe'ukatua a'itituhẽva'ea ojipe'ġa mbo'ekatuavo hehe. Nane'ymi ti ejiko hete ga rehe ga arõheteavo ojipe'ġa arõheteavo no. Nahã nde reko'i ejikoty'aro ġwaramo Cristo Jesus'ga pavẽi. ¹⁴ Tupana'ga gwerekouka pyryva'ea a'itituhẽva'ea nde ve imombe'uuka onhi'iġa. Enhimoirũuka ti gara'uva pe nhandepojkaharava'ea pe. A'ero po ti nde neremoka'nhymi pyryva'ea ganhi'iġa ģa mbo'ekatuavo hehe nehẽ.

Paulova'ea onhimombe'u

¹⁵ Nde erekwahavipe Ásiapeve'ġa gwyriveve'ġa pohipava ji hugwi. Ġapyteriveve'ġa, Figelo'ga Hermógenes'ga pavēi, ġa pohiri ji hugwi.

¹⁶ Onesiforo'ga jate ko ġa ja rūi reki. Toporogwety ti nhandepojkaharete'ga Onesiforo'ga garongapypeve'ġa no, a'e ji. A'ereki Onesiforo'ga uhuuhu ji pyri ji mbohoryryva. Ipoija hete ga ji rehe ji rename cadeia pype. ¹⁷ A'ereki avo cidade de Roma pe uharame ga ji reka hete ji repiaga cadeia pype. ¹⁸ Aerē Cristo Jesus'ga rura'javi vyva koty nehē. Toporogwety ti nhandepojkaharete'ga Onesiforo'ga a'ea rupi, a'e ji. Ji ruvame cidade de Éfeso pe Onesiforo'ga ji pokopokogi no ikwehe. Nde erekwaha hete garembipokogagwera.

Tapepojihuvi ti pejikovo soldados'ġa ja

2 Timóteo, jira'ya'java'ero ereko. Nhande jikoty'aro ġwaramo Cristo Jesus'ga pavēi ga imombyryvi nhande ve. Na ga nde mbopopoakari a'ero onhimombyryvimo. ² Embo'e ti nhiremimbo'ea rehe – kiroki a'ea nde erehendu he'yive'ġa pavēi. Embo'e katu ti Jesus'gareheve'ġa – kiroki ġa ahe mbojiko ojihe. A'ero po ti ġa ikwahavi ojipe'ġa mbo'eavo Jesus Cristo'ga mombe'ua rehe nehē.

³ Enhimomirana ti hahya pe soldados'ġa ja. A'ereki ġa onhimomirana hahya pe otavukarame tinhi'ġo'ru ti nhanderuvihava'ga javo. Ndehe na jitehe enhimomirana ojipe'ġa imbuhurame hahya nde ve nde Jesus Cristo'ga mombe'urame ġa pe.

⁴ Soldado'ga oporavyky gwuvihavete'ga pe jate tanhi'ġo'ru ti ji ga javo. A'ereki ga ga mbohory pota – kiroki ga ga mboporavyky ojive. Ojipea rūi gaporavykyhava soldado'ga rekoro ġwaramo. Na jitehe ti eporavyky Tupana'ga pe jate ojipe'ġa mbo'eavo Jesus Cristo'ga rehe jate tanhi'ġo'ru pa ti ji Tupana'ga mbohoryva javo.

⁵ Kiroki ga onha pota ojipe'ġa pavēi – ga e'i: "Tavahe-mypy te ipyhyga pyryva'ea jijive." Onha po ga ahemonhanukahara'ga nhi'iġa rendukatuavo hamo. Po ga nohendukatui ganhi'iġa, a'ero ga nombuhurukari ojive pyryva'ea. Na jitehe Tupana'ga nhi'iġa rendukatue'ymame po ti nde nerembuhurukari pyryva'ea ejive nehē no.

⁶ Ga ppy po o'u katu kopeva'ea ġwemitymipyra hamo – kiroki ga oporavyky hete japovo kohoa ityma. Nde poravykyheterame Tupana'ga pe Jesus Cristo'ga mombe'gwovo po ti ga imbuhurukari nde ve pyryva'ea nehē.

⁷ Ejapyaka hete ti nhirembikwatijara rehe. A'ero po ti nhandepojkaharete'ga Cristo Jesus'ga ikwahavukapavi nde ve nehē a'ea pe Paulo'ga ei javo.

⁸ Ejapyaka katu ti Jesus Cristo'ga rehe Daviva'ea rakykwepohara'ga rehe. Ekwahava'ja ga jipi Tupana'ga ombogwerava'ja ga gamanoa hugwi javo. A'ea ko pyryva'ea nhiremimbo'ea.

⁹ Ji pyryva'ea mombe'uro ġwaramo Jesus'gareheve'ġarūive'ġa imbuhuri hahyva'ea ji ve jipi. Ġa ji

mongi cadeia pype vehevi ji mohina itanhuramuhūa pyvō nde ereko te'varuhu hete javo ji ve novā. Tegwete nhihema jugwi a'ero. Nurā ji ndahoa'javi kiro Jesus Cristo'ga mombe'gwovo Tupana'ga nhi'iġa mombe'gwovo. Emo tegwete imombihava gamombe'ua. A'ereki jara'ġa ohooho Jesus'ga mombe'gwovo. ¹⁰ Anhimomirana ji hahyparavuhua pe Tupana'ga remimo'ēhara'ġa ndepygga tomomboruka ti ġa okote'varuhua Cristo Jesus'ga pe nehē no. Aerē po ti ġa ndekoi avuirama garendy'jakatua pyri yvagi pe nehē.

¹¹ A'itituhēva'ea ji ei nde ve kiro ikwahavukara'java. Ji a'e:

"Po Jesus Cristo'ga manoro ġwaramo nhande pohiri nhandereaporoġitate'varuhua hugwi, a'ero po ti nhande reko'i avuirama ga pyri nehē.

¹² Po nane'ymi nhande nhimomiranami hahyva'ea pe nhande ga mombe'urame,

a'ero po ti ga nhande mongoi ġanduvihavamo onhipavēi nehē.

Po ti nhande ei nehē Jesus'ga ndokoi jipojyaharetero javo,

a'ero po ti ga ei nhande ve no ndapekoi tuhē pe jireheva'ero javo nehē.

¹³ Po nhande ipiriani nhande'eagwera opohia ganhi'iġa hugwi ga mbojikoga'jave'yma nhande rehe novā.

Emo ga nopiriani o'eagwera ahe mbojikoga tuhē ojihe. A'ereki tegwete ga'eagwera piriana." A'ea ji ei a'itituhēva'ea mombe'gwovo.

Nahā ti peporavyky Jesus'ga pe

¹⁴ Nhiremimombe'ua ti emombe'u pa Jesus'gareheve'ġa pe tokwaha katu ti ġa javo. Ere ti ġa pe: "Tepenhi'iġayvari ti penhinhi'iġa rehe a'ea pe rūi ji ei javo tehe. A'ereki pe ndapepokogi ojipe'ġa penhi'iġayvarame. A'ereki pe penhenduhara'ġa mbotegwete reki penhi'iġayvarame. A'ea ji erame pe me Tupana'ga nhinhi'iġa renduvi. Pehendu katu ti a'ero." A'ea ti ere ġa pe.

¹⁵ Ejirokwa hete ti eporavyky rehe ġa mbo'ekatuavo Tupana'ga nhi'iġa rehe a'itituhēva'ea rehe. A'ero hepiagame po ti Tupana'ga ei nde ve nehē: "Ndepyry hete nde ġa mbo'ekatuavo," e po ti ga nde ve nehē. Ekwaha hete ti ganhi'iġa a'ea rupi katu ġa mbo'ekatuavo. A'ero po ti nde poyjahetero eporavyky rehe nehē.

¹⁶ Terembopogwei ti ojipe'ġa nhi'itehea Tupana'ga remiarōe'ŷva'ea. A'ereki ġanhi'iġa renduva ġwaramo igwaigwavete ahe nombopogwei Tupana'ga. ¹⁷ A'ereki ġanhi'itehea jauranuhūa ja. Jauranuhūa ahe rerekorame onhimoanha ahera'oa imbote'varuhua. A'ea ja nanongara'ġa omonhimoanha onhi'itehea ojipe'ġa mbote'varuhua. Himeneu'ga ko na Fileto'ga pavēi.

¹⁸ Okoa'jave'yma Tupana'ga nhi'iġa rehe, a'eaatyviva'ea ġa ei memei o'mbero: "Tupana'ga ombogweravipe Jesus'gareheve'ġa. Nombogwerava'javi po ti ga ahe nehē." A'ea ġa ei o'mbero Jesus'gareheve'ġa pe. Nahā ġa

imbovambovatehei tuhē mo Jesus'gareheve'ġa py'a a'ero.

¹⁹ Emo po ti ojipe'ġa ndopohiraġwami Tupana'ga hugwi okoheteavo ġwaramo ganhi'iġa rehe a'itituhē-va'ea rehe. Nombopogwei ġa i'mbeve'ġa nhi'iġa. A'ereki Tupana'ga ombojikoguka hete ġa ojihe. Ġa pe ga ei jireheve'ġa. Tupana'ga rembikwatijarukara e'i nahā: "Tupana'ga okwaha tuhē ojiheve'ġa."

A'ea ikwatijaripyra i'ei. E'i no:

"Topohi ti ga okote'varuhua hugwi

– kiroki ga e'i: 'Ĵi ko Tupana'gareheve'ea,'" e'i.

²⁰ Ojo'java'ea po ti ji imombe'ui nde ve kiro. Imbateheteve'ga gwereko ġwonga pe hyrua. He'yiva'ea ga herekoi ikatuva'ea ouro apopyra prata apopyra no. He'yiva'ea ga herekoi ikatue'yva'ea no yva apopyra tu-juga apopyra no. Opo'ru ga ikatuva'ea hyrua herekovo ojipe'ġa ndurame ga repiaga. Opo'ru ga ikatue'yva'ea hyrua herekovo imboapykavamo ytya mombhavamo.

²¹ Na jitehe po ti Tupana'ga nhande po'ru nhande pohirame nhanderekote'varuhua hugwi nhandekovo ikatuheteve'ero nehē. "Ġa pyry kiro nhiremimbopovavykyukara pe ikatuparavuhuva'ea pe," e po ti Tupana'ga nhandepojykaharete'ga.

²² Hepia'ngi ite'varuhua ipyahuve'ġa pe jipi. Terenhi-mohepia'ngiukari jupe a'ero. Eko katu hete ti. Ejiko hete ti Cristo Jesus'ga rehe ga arōheteavo. Earō hete ti ojipe'ġa ekokatuavo ġa pe ġa ndayvare'yma. Nahā ti ejirokwa pyryve'ġa pavēi – kiroki ġa onhi'Ĵ Tupana'ga pe nhandepojykaharete'ga pe nhande poko ti javo ga pe.

²³ Terekwavi ti ojogwayvave'ġa koty – kiroki ġa ndokwahavihu. A'ereki ġanhi'Ĵtehea renduvame ahe onhi'iġayva pota ġa.

²⁴ Tupana'ga pe oporavykyrame ġa mbo'eavo Tupana'gareheve'ga tonhi'iġayvaryme ġa. Tinhyrō ti ga ġa pe nhaporemokokatuavo ġa pe. Tombo'e kwaha ti ga Tupana'ga nhi'iġa rehe. Tonhimbaekwahivyme ti ga ġa ndehe upa. ²⁵ Tombo'e nhyrō ti ga ġa – kiroki ġa nohendupotari garemimbo'ea Tupana'ga rehe. Nahā po ti ga tombo'e ġa Tupana'ga po ti ombopohipotaru-ka ġa pe ġandekote'varuhua hugwi nehē javo. A'ero po ti ġa heroviari a'itituhēva'ea Cristo Jesus'ga mombe'ua nehē. ²⁶ A'ero po ti ġa apyakwapupugamo nehē. "Iiii! Satanás'ga reki nhande moandyandyi nhande mongovo ġwemimbotarimova'ea rupi!" e po ti ġa nehē. A'ero po ti ġa nhimbopiro'yi Satanás'ga hugwi okote'varuhua hugwi nehē no Tupana'ga nhi'Ĵpo'ruavo nehē.

Aerēva'ea Cristo'ga rura'javakotyva'ea

3 Tiruahū hete ti mbapava koty Jesus Cristo'ga rura'java koty nehē. A'ea ti ekwaha, a'e ji. ² Mbapava koty po ti vvyakotyve'ġa ndekoi ojihe jate onhiarōheteavo nehē. Opo'ra ranuhū po ti ġa itambere'ia nehē. Onhimbohete tehe po ti ġa nehē jihi ojipe'ġa hohe javo. Noarōi po ti ġa ojipe'ġa nehē jihi jate ko jipyry javo. Onhi'Ĵ te'varuhu po ti ġa Tupana'ga pe ojipe'ġa pe nehē no. Nohendukatui po ti ġa uva'ġa nhi'iġa oy'ġa

nhi'iġa nehē no. Ndohoryvi po ti ġa ahe rehe ahe im-buhurame ġa pe nehē. Ndokopyryvi po ti ġa Tupana'ga arōe'yma nehē.

³ Ndokokatui po ti ġa ojipe'ġa pe gwe'yja'ġa pe vehevi nehē. Nonhimoġitaukara'javi po ti ġa ahe ve nehē. Ombotegwete po ti ġa ojipe'ġa nehē. Nonhimongokatui po ti ġa onharūiveuhūro nehē. Onhimboahi po ti ġa okote'varuhua ojihe'ġa pe nehē. Noarōi po ti ġa pyryve'ġa nehē petiruahū pe javo ġa pe. Noarōi po ti ġa pyryva'ea vehevi nehē a'ea tiruahū javo jupe. ⁴ Okwava'ē po ti ġa ojipe'ġa hajiheve'ġa po pe nehē tojigwarai ti ġa ġa ndehe javo.

Ndojapykakatu po ti ġa onhimbaekwahiva ipotarahivuhua onhimimbotarimova'ea jate nehē. Onhi'Ĵ tehe po ti ġa nehē ġa hohe pa ko ji huvihavamo javo. Onhimbohory pota hete po ti ġa nehē. Emo po ti ġa ndopotari Tupana'ga mbohoryva nehē. ⁵ O'mbero po ti ġa ei nehē: "Orojiko ore Jesus Cristo'ga rehe," e po ti ġa nehē. Emo po ti ġa nomomborukari ga pe okote'varuhua ojihugwi nehē. A'ero po ti ġa nonhimongokatuukari reki Tupana'ga pe. Nahā po ti ġa nombokwahyi gapopoakara ojeaporoġita pe nehē. Terembopogwei ti ġa ekwave'yma ġa koty.

⁶ Jararamo ġa hoġahoi onga pe imbojoapiapiavo xanhi'Ĵ ti kunhangwera'ġa pe javo. Oho ġa kunhangwera'ġa pyri a'ero o'mbero ġa pe ġa mbo'eavo Tupana'ga nhi'iġarūiva'ea rehe. Gwerovia kunhangwera'ġa ġa'mbea reki – kiroki kunhangwera'ġa nharuiveuhū opopoakare'yma mbehea pe. Okoveveuhu ġa oroko te'varuhu ore javo novīa kunhangwera'ġa. Emo ġa ndopohiri jugwi. Hepia'ngi he'yiva'ea ite'varuhuparavuhuva'ea ġa pe no. ⁷ Nane'yimi ġa nhimbo'embo'ei novīa. Emo tegwete ġanembikwahava a'itituhēva'ea rehe.

⁸ Ymyahū mokonhava'ea ndopotari Moisésva'ea nhi'iġagwera hako Janesva'ea Jambresva'ea pavēi hako. Na jitehe aġwamo kunhangwera'ġa mbo'ehara'ġa ndopotari Jesus'ga mombe'ua a'itituhēva'ea. Ojapyka ġa ite'varuhuva'ea rehe jate a'ero okoa'jave'yma Jesus'ga mombe'ua rupi. Tupana'ga omovahī ġa a'ero. ⁹ Nambegwei po ti he'yjuhuve'ġa ndohaykaa'javi ġanhi'iġa jukwahava ġwaramo ġanembikwahave'ymuhūa nehē. Na jitehe jukwaha ymyahūva'ea pe Janesva'ea rembikwahave'ymuhūa Jambresva'ea rembikwahave'ymuhūa no hako.

Mbapavava'ea Paulova'ea remimbo'ea Timóteova'ea pe

¹⁰ Ndehe ji kwaha hete. Erekwaha hete nde nhiremimombe'ua. Erekwaha nde jirekokatua. Nane'yimi ji ei: Tako ti Jesus Cristo'ga remimbotarimova'ea rehe. A'ea nde erekwaha. Erekwaha nde jijikoga Jesus Cristo'ga rehe no. Nanhimbaekwahivi ji ġa ndehe jikokatuavo ġa pe tiruahūrame ji ve. A'ea nde erekwaha. Nde erekwaha nhiremiarōhetea ġa ndehe. Anhimomirana ji hahyva'ea pe jiporavykyheteavo ġa mbo'eavo. A'ea nde erekwaha no.

¹¹ Erekwaha nde ġandekote'varuhua ji ve. Hahyva'ea ji ve nde erekwaha. Jesus'gareheve'ġarūive'ġa oko ji re-

he ji arõe'yma Antioquiapeve'ġa Icóniopeve'ġa pavēi Listrapeve'ġa pavēi no kako. Haħy ji ve a'ero ġapyteri pe. A'ea pe ji nhimomiranahetei kako. A'ea pa nde erekwaha. Ġa ndekondekorame ji rehe nhandepojykaharete'ga Tupana'ga ji pokogi ji mbopiro'yavo ġa hugwi nhaporemo kako.

¹² Kiroki ġa oko katu pota Cristo Jesus'ga javijitehe ojikoty'a ga pavēi – ġa ndehe ti ite'varuhuve'ġa ndekoi okote'varuhuavo ġa pe nehē. Na tuhē po ti nehē. ¹³ Ig-waigwavete po ti tiruahūve'ġa ndekote'vate'varuhui nehē ahe moandyandyive'ġa pavēi. Koji'i po ti ġa nhaporemo heroviarukari mbehea ojipe'ġa pe nehē. Ġa jitehe po ti a'ea reroviari nehē no.

¹⁴ Terepohiri ti enhimbiroviahetea hugwi a'itituhēva'ea hugwi – kiroki a'ea rehe nembo'ehara'ġa nde mbo'e. A'ereki nde erekwaha hete ġa – kiroki Jesus'gareheve'ġa oko pyry nde mbo'eavo a'itituhēva'ea rehe. ¹⁵ Neremoka'nhymi nde evoġagwera. Ndevojarypyagwera jate nde erekwaha Tupana'ga rembikwatijarukara ganhi'iġapyryva. Garembikwatijarukara okwahavuka nde ve aherekote'varuhua mombora. A'ero a'ea monhi'iġame nde ere'e ikwahava: "Ahe jikogame Cristo Jesus'ga rehe ga imombori aherekote'varuhua ahe hugwi ahe mongovo ojipyri," ere nde.

¹⁶ Ymyahū Tupana'ga ikwatijakatuukari ahe ve onhi'iġa hako. Garembikwatijarukara nhaporemo ko ikwahy nhande pokoga. Nhande nhi'iġame jupe a'ea nhande mbo'ei a'itituhēva'ea rehe. Nhande nhi'iġame jupe a'ea ikwahavukari nhande ve nhanderekote'varuhua. Nhande nhi'iġame jupe a'ea nhande mbopohirukari nhanderekote'varuhua hugwi nhandereaporoġita mongokatuavo. Nhande nhi'iġame jupe a'ea nhande mbo'ei Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe nhande mongovo hupi. ¹⁷ Nahā Tupana'ga rembikwatijarukara ikwahapavukari Jesus'gareheve'ġa pe tonhi'ġo'ru pa ti ġa ga oporavykyparavuhua ikatuvava'ea rehe ojipe'ġa pokoga.

4 Aerē po ti Cristo Jesus'ga rura'javi yvya koty nhandepojykaharete'ga nehē. Uhu po ti ga okojive'ġa pyri omanove'ġa pyri nehē no. Okwaha ga ġa ndekopyryvame. Ga po ti e'i pyryve'ġa pe a'ero nehē: "Pepyry pe. Pejo ti pejipytavo avuirama ji pyri a'ero," e po ti ga nehē. Okwaha ga ojipe'ġa ndekote'varuhurame. Ga po ti e'i ite'varuhuve'ġa pe a'ero nehē: "Peko te'varuhu pe. Peho ti hahyva'ea ruvihava pype pejipytavo avuirama a'ero," e po ti ga nehē.

Nhanderuvihavuhetero po ti Jesus Cristo'ga ruri nehē. A'ero kiro ji nde moġitai Tupana'ga ninhhi'iġa renduvame Jesus Cristo'ga pavēi. ² A'ero ji ehetei nde ve: Nane'ymi ti emombe'u katu Jesus'ga mombe'ua ojipe'ġape'ġa pe. Ġa hendupotarama ti emombe'u katu ġa pe. Ġa hendupotare'ymame ti emombe'u katu jitehe ġa pe no. Ekwahavuka ti ġa pe ġandekote'varuhua. Ere ti ġa pe: "Tapekote'varuhua'javi ti." Okokatuve'ġa pe ti ere: "Tapekokatupigi ti." Embohory ti ġa Tupana'ga rehe. Terenhimbaekwahivi ti ġa ndehe ġa mbo'eavo a'itituhēva'ea rehe. A'ea pe ji er-

ame nde ve Cristo Jesus'ga ninhhi'iġa rendu Tupana'ga pavēi.

³ Aerē po ti he'yive'ġa nomombe'uukara'javi nde ve a'itituhēva'ea Tupana'ga nhi'iġa nehē. Ġwemimbotarimo po ti ġa ombo'ehara'ġa mbuhumbuhuri ojipyri nehē tianembo'e ti ġa nhanderemimbotarimova'ea rehe javo. ⁴ A'itituhēva'ea po ti ġa nohendupotari nehē. A'eaatyviva'ea po ti ġa opota hete henduva imombe'utehea nehē.

⁵ Emo nde ve ji ei: Enhimbovyvy ti ejapyakakatuavo. Enhimomirana ti Tupana'ga arõe'yve'ġa imondorame hahyva'ea nde ve. Emombe'u katu ti Cristo Jesus'ga mombe'ua ojipe'ġape'ġa pe ġa mbojikoguka ga rehe. Eporavykyavo Tupana'ga pe enhi'ġo'ru pa ti ga a'ero.

⁶ Oro ji, ji juka ġwerī ġa – kiroki ġa ji pyhyguka. A'ereki ji amombe'umbe'u Cristo Jesus'ga ġa pe. Kiro ihoi japiavo nhimonoaġwama, a'e ji. ⁷ Ajirokwa pa ji jiporavykyheteavo ga pe Cristo Jesus'ga mombe'ukatuavo ġa pe. A'ereki pyry ahe poravykyi ga pe! Anhi'ġo'ru pa ji ga. Ndapohiri ji Jesus'ga mombe'ua hugwi.

⁸ Aerē mbapava koty po ti nhande rekoji nhandepojykaharete'ga rovai pyteri pe pyryheteve'ga rovai pyteri pe nehē te'i ti ga ahe ve javo. Okwaha ga ġa ndekote'varuhurame. A'ero po ti ga ei a'ea pe ġa mondovo hahyva'ea ruvihava pype nehē. Okwaha ga jara'ġa ndekopyryvame. A'ero po ti ga ei a'ea pe ġa mongovo ojipyri nehē. A'ea rupi po ti ga imondoi ji ve pyryheteve'ea – kiroki pyryheteve'ea Tupana'ga gwereko ji ve jirekopyryva ġwaramo. Ji ve jate rūi po ti nhandepojykaharete'ga imondoi nehē. Omondo po ti ga nhande ve nhaporemo nehē nhande ipotaheterame garura'java yvya koty ga arōheteavo.

Paulova'ea onhimombe'u Timóteova'ea pe

⁹ Timóteo, kotihī ti ejo ji pyri. ¹⁰ A'ereki Demas'ga opohi ji hugwi ogwovo cidade de Tessalônica pe. A'ereki ga opotaruhu mbatera aġwamo. Crescente'ga oho Galáciapeve'ġa gwyrī pe. Tito'ga oho Dalmáciapeve'ġa gwyrī pe. ¹¹ Lucas'ga jate opyta ji pyri ji moiruamo. Eho ti Marcos'ga rerua ejupi. Toporavyky ti ga ji pyri Cristo Jesus'ga mombe'gwovo ji pokoga nehē. ¹² Amondo ji Tíquico'ga cidade de Éfeso pe.

¹³ Eho na'ē ti Carpo'ga pyri cidade de Trôade pe herua jipira ji ve. A'ereki ji aheja jipira i'arimova'ea ga pyri ikwehe. Eru ti ikwatijaripyra no. Ojipea ikwatijaripyra ipira apopyra – a'ea kaitu ti eru ji ve no.

¹⁴ Kiro ji ga mombe'ui nde ve Alexandre'ga – kiroki ga oapo mbatera metal apopyra. Ga e'ie'i ji ve okote'varuhuavo ji ve. A'ero po ti nhandepojykaharete'ga imondoi hahyva'ea ga pe nehē. ¹⁵ Enhimboko'i ti Alexandre'ga hugwi. Mara'ngu po ti ga otiruhāno nde ve nehē no? A'ereki ga ndopotari nhanderemimbo'ea Cristo Jesus'ga rehe.

¹⁶ Ymya soldados'ġa ji pyhygi kako. Aerē nhanderuvihava'ġa nhimono'ono'oġi tihepia ti Paulo'ga te'varuhua javo. Ji ġa nhi'ġpondekwavypyrime ndavavagahihavi ji rehe. Kiroki ġa ojikoty'a ji pavēi – ġa okyhyji nhanderuvihava'ġa hugwi. A'ero ġa hoi opohia ji hugwi. Emo ji

a'e: Tomondoyme ti Tupana'ga hahyva'ea ģa pe – kiroki ģa opohi ji hugwi.

¹⁷ A'erorame tehe nhandepojoykaharete'ga Cristo Jesus'ga ji moirũ. A'ero ga ndopojihuvukari jipyhykara'ģa ji ve ji mombe'u ti ģa pe javo ji ve. A'ero ji Cristo Jesus'ga mombe'upavi judeus'ģarũive'ģa pe nhaporemogentios'ģa pe. Nahã nhandepojoykaharete'ga ji mbopiro'yi ite'varuhuve'ģa hugwi tandejukayme ti ģa javo. ¹⁸ Aerẽ po ti ga ji mbopiro'yi ite'varuhuparavuhuva'ea hugwi nhaporemogentios'ģa ji rerekokatuavo ji rerohokatuavo yvagi pe nehẽ. Pevo po ti ga rekoi nhanderuvihavuhuhetero nehẽ. Timbohete ga avuirama nehẽ! Na tuhẽ! Amém!

Paulova'ea omondouka onhi'iģa ahe ve

¹⁹ Timóteo, amondouka ji nhinhi'iģa Priscilahẽa pe Áquila'ga pe no Onesíforo'ga pe no garongapypeve'ģa pe no.

²⁰ Opyta Erasto'ga upa cidade de Corinto pe. Aheja ji Trófimo'ga cidade de Mileto pe. A'ereki ga itetirũa.

²¹ Ejirokwa ti ejoa ji pyri yapoa renonde.

Êbulo'ga omondouka onhi'iģa nde ve kiro. Na jitehe ģa omondouka onhi'iģa nde ve Prudente'ga Lino'ga pavẽi Cláudiahẽa pavẽi no. Na jitehe jara'ģa nhaporemogentios'ģa ji rerekokatuavo ji rerohokatuavo yvagi pe nehẽ. Pevo po ti ga rekoi nhanderuvihavuhuhetero nehẽ. Timbohete ga avuirama nehẽ! Na tuhẽ! Amém!

²² Kiro ji ei nde ve: Nhandepojoykaharete'ga Cristo Jesus'ga tojikoty'a nde pavẽi nde rerekokatuavo.

Tomombyry ti ga pe me nhaporemogentios'ģa ji rerekokatuavo ji rerohokatuavo yvagi pe nehẽ. Pevo po ti ga rekoi nhanderuvihavuhuhetero nehẽ. Timbohete ga avuirama nehẽ! Na tuhẽ! Amém!

Tito

¹ Jihi ko Pauloramo Tupana'gareheva'ero. Jesus Cristo'ga moirūharamo ji ako no jiporavykyavo Tupana'ga pe Cristo'ga mombe'gwovo.

A'ereki Cristo'ga e'i ji ve: "Ehoeho ji mombe'gwovo. A'ero ti Tupana'ga remimo'ēhara'ğa ikwahavi ojikoga ji rehe nehē nahanahā Tupana'ga ahe mbojiko ojihe javo. A'itituhēva'ea ti ға ikwahavi a'ero nehē no nahanahā ahe oko katu katu okovo garemimbotarimova'ea rupi javo. ² Nahā po ti ға ndekoi nehē o'ejipero ғwaramo: 'Po ti nhande xako Tupana'ga reheva'ero, a'ero po ti nhande xaho nhandejupa avuirama ga pyri nehē.' Nahā po ti ға ei nehē," ei Cristo'ga ji ve ji mondovo.

Tegwete Tupana'ga mbea. Ymyahū yva apoa renonde ga e'i hako: "Aru ti ji nhiremimo'ēhara'ğa mombytavo ji pyri avuirama nehē," ei ga o'mbee'yma hako.

³ Ǧwemimbotarimo Tupana'ga okwahavuka kiroǧwe ko nhinhi'iǧa mombe'uhava javo. Amombe'u ji ganhi'iǧa a'ero. A'ereki ji ve ga e'i kako: "Eho ti nhinhi'iǧa mombe'gwovo ға pe," ei Tupana'ga nhanembopiro'yhara'ga ji ve kako.

⁴ Tito, kiro ji ikwatijarukari imondouka nde ve. Jira'ya'java'ea a'e ji nde ve. A'ereki ji ja nde erejiko Jesus Cristo'ga rehe ji ga mombe'urame nde ve kako.

Kiro ji ei: Nhandervete'ga Tupana'ga ti tomombyry nde ve Jesus Cristo'ga pavēi nhandepojykaharete'ga pavēi nhanembopiro'yhara'ga pavēi, a'e ji. Tandeporogwety ti Tupana'ga Jesus Cristo'ga pavēi. Tonoǧatu ti ға ndepy'a, a'e ji.

Titova'ea oporavyky Creta pe

⁵ Ji horame ypa'ouhūa hugwi Creta hugwi nhande ndiaporavykypavi ға pokopave'yma. Nurā ji nde rejari pevo toporavyky pa ti ga ji py'rovo javo. Jihi a'e nde ve a'ero: Nahanahā ti Jesus'gareheve'ğa pyteripeve'ğa hugwi emo'emo'ē akwaimbae'ğa onhimbovyvyhara'ğa ikwahapyra'ğa tohepia katu ti ға Jesus'gareheve'ğa mbo'embo'eavo javo. Embojoapia pa ti egwovo cidades pe ǧagwryri pe Creta pe ға mo'emo'eamo, a'e ji nde ve ikwehe.

⁶ Jesus'gareheve'ğa ndepiakatuhara'ğa ti toko katu, a'e ji. Tegwete ojipe'ğa nemimbojahava ға ndehe a'ero. Ojipeji tehe ti ға togwereko ǧwembireko'ğa. Tojiko ti ǧanda'ya'ğa Jesus Cristo'ga rehe. Toakwaha ti ǧanda'ya'ğa no hendukatavovo ǧanhi'iǧa. Po ojipe'ğa omombe'u katu ǧanda'ya'ğa ko oko te'varuhu javo, a'ero ti ға tokoyme Jesus'gareheve'ğa nde-

piakatuhara'ğa. Po ǧanda'ya'ğa ndekokatui, a'ero pyry ға Jesus'gareheve'ğa ndepiakatui gwa'ya'ğa moǧitakaturo ǧwaramo.

⁷ A'ereki Tupana'ga pe ға oporavyky. A'ero ti ға toko katu Jesus'gareheve'ğa ndepiakatuhara'ğa. Ǧa ndekokaturame tegwete ojipe'ğa nemimbojahava ға ndehe a'ero. Ǧwemimbotarimova'ea rupi jate rūi ti ға toko onhimbohetee'yma. Tonhimboahituhenuhūyme ti ға. Tougwejuhuyme ti ға ahemboheagwryryva'ea vinho. Togwayvayme ti ға ojipe'ğa. Tokoyme ti ға ojipe'ğa ja – kiroki ға itambere'ia pyhyga rehe jate heaporoǧita jipi.

⁸ Ojipe'ğa ndurame ǧapyteri pe tohoryory ti ға ға ndehe ға mombytavo ǧwonga pe ға poraka. Taheaporoǧita katu pota ti ға ға pokoga. Tonhimbovyvy ti ға. Toko katu ti ға ojipe'ğa pe. Tapyry ti ға hendukatavovo Tupana'ga nhi'iǧa. Ǧwemimbotate'varuhua rupi rūi ti ға toko. Ǧa ti toko Tupana'ga nhi'iǧa rupi. ⁹ Tojiko hete ti ға a'itituhēva'ea rehe nhiremimbo'ea rehe. Pyry ahe heroviari a'ea. A'ero ti ға ikwahahetei a'itituhēva'ea ojipe'ğa mbo'eavo hehe imombe'uheteavo ға mbohoryoryva hehe nehē. A'ero ti ға ojipe'ğa mbo-pogwei a'itituhēva'ea kwahavuka ға pe nehē – kiroki ға e'i Tupana'ga nhi'iǧa pe a'ea ko a'itituhēva'ea rūi javo.

¹⁰ Tombo'e kwaha ti Jesus'gareheve'ğa ndepiakatuhara'ğa, a'e ji. A'ereki he'yjuhuve'ğa nohendukatupotari okovo ǧwemimbotarimova'ea rupi onhi'iteheavo onhimoandyandyita ojipe'ğa moandyandyita no. Judeus'ğa ojikytiukave'ğa jara'ğa hohe nohendukatupotari. ¹¹ Tupana'ga nhi'iǧarūiva'ea ға omombe'umbe'u Jesus'gareheve'ğa pe ға moandyandyita. Nanongara rehe po ға nombo'ei ramo. A'ereki ға omongo tehe Jesus'gareheve'ğa py'a. Ǧanongapypeve'ğa py'a ға imongotehei no. Nahā ға ndekote'varuhui ipyhyga vehevi itambere'ia ға hugwi ǧwemimbo'ea kwepykavamo. Tito, pemombi ti ǧanhi'iǧa tombo'ea'javyme ti ға javo.

¹² Perope pe peju – Cretapeve'ğa namonhava'ea aerēva'ea mombe'uharava'ea omombe'u gwe'yjava'ea hako. Ahe e'i hako: "Cretapeve'ğa ko i'mbeheteve'ğa. Nane'ymi ға mbero. Oko te'varuhu ға otiruahūro onhyrōe'yma. Ougwei hete ға mbatera okovo oevugwehetero. Mbatera rehe jate ға ndekoi toro'u hete javo," ei ahe Cretapeva'ea mombe'gwovo hako.

¹³ Ahe Cretapeve'ğa mombe'u katu reki. Nurā ti penhi'iǧahy ға pe imombe'uheteavo tojiko hete ti ға Cristo'ga rehe javo. ¹⁴ Penhi'iǧahy ti ға pe topohi ti ға imombe'utehea hugwi judeus'ğa namonhava'ea remi-

mombe'utehea hugwi javo. Ombojihua ahe imombe'utehea. Aġwamove'ġa nemimbojihuva hugwi ti ġa topohi no ġanemimombe'utehea hugwi. A'ereki imbojihuvame ġa nohendukatui a'itituhēva'ea.

¹⁵ Kiroki ġa pyry okote'varuhua momboruka Jesus'ga pe – ġahā e'i mbatera pe nhaporemo: "Pyry hete mbatera Tupana'ga rembiapoa nhaporemo," ei ġa.

Kiroki ġa oko te'varuhu ojikoge'yma Jesus'ga rehe – ġahā e'i mbatera pe nhaporemo: "Ndapyryvi mbatera," ei ġa. Nonhimombaragwahava'javi ġa aherekokatua rehe aherekote'varuhua rehe no. Ġandeaporoġita tiru-ahū. Okote'varuhua rehe vehevi ġa nonhimombaragwahavi. ¹⁶ Ġa e'i tehe: "Orokwha hete ore Tupana'ga," ei ġa novīa. A'ereki ġa ndokokatui reki. Nurā ahe nonhimombaragwahavi ġa ndehe ndojikogi tuhē ġa Tupana'ga rehe javo. Nombohoryvi ġa Tupana'ga ojihe. Ndokoi ġa ganhi'iġa rupi. Nurā ti Tupana'ga ei ġa pe nehē: "Ġa ko ndapyryvi. Nurā tegwete ġandekokatua," ei ti ga ġa pe nehē.

A'itituhēva'ea Tupana'ga remimbo'ea

2 Ndehe reki, Tito, embo'e ti Jesus'gareheve'ġa a'itituhēva'ea rehe Tupana'ga remimbo'ea rehe. ² Embo'e ti akwaimbae'ġaymyana. Taheaporoġita katu ti ġa tapotaruhuyime ti ji mbatera javo. Tonhimoġatyrō ti ġa. Tonhimbovyvy ti ġa okokatuavo ġwaramo. Tojiko hete ti ġa Tupana'ga rehe okovo ganhi'iġa rupi. Toarō hete ti ġa ojipe'ġa. Tonhimomirana hete ti ġa Tupana'ga nhi'iġa rupi okovo. A'ea rehe nhaporemo ti embo'e akwaimbae'ġaymyana.

³ Na jitehe ti embo'e kunhangwerymyana'ġa. Toko katu ti ġa no hendukatuuvo Tupana'ga nhi'iġa. Tombotegweteteheyme ti ġa ojipe'ġa. Tougweyjme ti ġa aheboheagwryva'ea vinho.

Tombo'e ti ġa pyryva'ea rehe timoġita ti kunhangwerymyana'ġa a'ea rehe javo. Tomonhimbovyvryuka ti ġa ipyahuve'ġa. Te'i ti ġa ġa pe: "Pearō hete ti penhimbireko'ġa. Pearō hete ti peja'yra'ġa." A'ea ti ġa te'i ipyahuve'ġa pe. ⁵ Te'i ti ġa: "Penhimbovyvy ti. Taperekoi ti ojipe'ġa nembireko'ġa pejapyakavo aherekokatua rehe jate. Pehepia katu ti penhonga. Peko katu ti ojipe'ġa pe. Peko ti penhimbireko'ġa nhi'iġa rehe." A'ea nhaporemo ti kunhangwerymyana'ġa te'i kunhangwerymyana'ġa pe. Tohendukatu ti kunhangwerymyana'ġa te'ite'varuhuyime ti ojipe'ġa Tupana'ga nhi'iġa pe ganhi'iġa mbotegwete'yma. Tito, nahā ti ere kunhangwerymyana'ġa pe tombo'e ti ġa ipyahuve'ġa javo.

⁶ Embo'e ti akwaimbae'ġa no ipyahuve'ġa tonhimbovyvy ti ġa javo. ⁷ Ndehe no, Tito, eko katu ti, a'e ji nde ve. Nde repiagame ti ġa ndekokatui a'ero nde javi-jitehe nehē no. Embo'e katu ti ġa a'itituhēva'ea rehe jate Tupana'ga nhi'iġa rehe enhimbovyvy ġa mbojikoga enhimimbo'ea rehe. ⁸ Nane'yimi ti enhi'iġatu ġa mbo'ekatuavo. A'ero ti tegwete ojipe'ġa ehava nderekote'varuhua pe nehē. A'ero ti nhanearōe'ŷve'ġa ndipoyjayjari nehē timombe'u ti ġanemimbo'ete'varuhua javo novīa.

⁹ Embo'e ti ġa – kiroki ġa ndipiro'yi opojoykahara'ġa hugwi. Tohendu katu ti ġa opojoykahara'ġa nhi'iġa ġa mbohoryoryva oporavykypava rehe. Tonhi'ik-wepyte'varuhuyime ti ġa ġa no. ¹⁰ Tomimyme ti ġa ġambatera. Tombojiko hete ti ġa opojoykahara'ġa ojihe okokatuavo ġwaramo. A'ero ti ġapoykahara'ġa ei nehē: "Pyry hete jipyryve'ġa okokatuavo oporavykyavo ji ve jipi Tupana'ga remimbo'ea rendukatuuvo ġwaramo. Pyry hete Tupana'ga remimbo'ea a'ero." Nahā ti ġa ei nhanembopiro'yhara'ga nhi'iġa pe nehē. A'ea rehe nhaporemo ti embo'e ġapyryve'ġa ipiro'ye'ŷve'ġa.

¹¹ A'ereki Tupana'ga omombyry nhande ve nhaporemo yvyakotyve'ġa pe nhaporemo. A'ea rupi ga ei: "Pejiko pa ti ji rehe," ei ga. "A'ero ti ji pe mbuhurukari ji pyri pe momytavo avuirama nehē," ei ga.

¹² Imombyryvame nhande ve Tupana'ga ei: "Pepohi ti pejiko'varuhua hugwi. Pepohi ti penhimimbotate'varuhua hugwi no," ei ga. "Penhimbovyvy ti. Peko katu ti ojipe'ġa pe. Pehendu katu ti nhinhi'iġa ji nhi'ipo'ruavo," ei Tupana'ga nhande ve. "Nahā ti peko katu aġwamo," ei Tupana'ga nhande ve nhaporemo yvyakotyve'ġa pe nhaporemo.

¹³ Imombyryvame nhande ve ga ei: "Nahā ti peko katu pejoryjoryvamo aerē ti Jesus Cristo'ga rura'javi nehē javo ġwaramo. Uhura'ja ti ga penduvi-havuhuhete'ga nehē pembopiro'yhara'ga Jesus Cristo'ga. Ikatu hete ti garura nehē," ei Tupana'ga.

¹⁴ "Onhikwava'ē ga ojijukavouka yvyakotyve'ġa pe ġa ndepyga raikwehe tambopiro'y ti ji ġa ġandekote'varuhua hugwi nhaporemo nehē javo. Omano ga tamombyry ti ġa mongovo javo. 'A'ero ti ġa ndekoi ji rehe jate xako katu ti ojipe'ġa pe ġa pokoga javo,' ei Jesus Cristo'ga," ei Tupana'ga.

¹⁵ Tito, a'ea ko Tupana'ga nhi'iġa. Nurā ti a'ea rehe nhaporemo embo'e hete ġa pehendukatu ti javo. Ehendukatuuva ti ġa pe ġa mbopohiruka ġandekote'varuhua hugwi. Eko katu ti ġa pyri tohendu katu pa ti ġa nhinhi'iġa javo. A'ereki Tupana'ga onhi'iġa mombe'upavuka nde ve.

Nahanahā ti peko katu

3 Tito, embo'e ti Cretapeve'ġa ikwahavukara'java ġa pe toko ti ġa gwuvihava'ġa nhi'iġa rehe. Ere ti ġa pe ġa mbo'eavo: "Huvihava'ġa ti tomongomongo ogwryripeve'ġa ġwemimbotarimova'ea rupi. Po ġanemimbotarimova'ea pyryvamo, a'ero ti pehendukatu pota ġanhi'iġa ġa nhi'ipo'rupava peporavykykatuuvo." A'ea ti ere ġa mbo'eavo. ² Te'ite'varuhuyime ti ġa ojipe'ġa pe ġa mbotegwete'yma. Togwayvayvayme ti ġa okovo. Tinhyrō ti ġa imondovo ojeaporoġitakatua imohina ġa ndehe nhaporemo. Tito, a'ea rehe nhaporemo ti embo'e ġa nehē.

³ Embo'e ti ġa a'ea rehe nahanahā ti ahe toko javo. A'ereki ymya nhande ndiajikogi Jesus Cristo'ga rehe ġa ja kako. A'ea rupi nhande nhaporemo ndikwahavi pyryva'ea. Nhande ndikwahavi Tupana'ga no kako. Nihendukatui nhande ganhi'iġa. Ojipea rehe nhande xako nhanenhimoandyandyjuka ojipe'ġa pe. Xako nhande

nhaneremimbotate'varuhuva'ea rupi iparaparavuhuva'ea rupi nahã ti nhande roryroryvamo javo novã. Nhanetiruahũ nhande nhandekovo kako. Xanhimyrõ nhande mbatera rehe ġa ndehe no. Xako te'varuhu nhande ojipe'ġa pe. Nurã ġa nianearõhetei. Nianhoarõhetei nhande no. Nahã nhande rekoi ymya kako.

⁴ Aerẽ reki Tupana'ga nhanembopiro'yhara'ga ikwahavukari opyryva yvyakotyve'ġa pe a'arõ hete ji ġa javo. ⁵ Aero nhandeporogwetyga ġwaramo ga omombo nhanderekote'varuhua nhande hugwi tuhu ti ġa upa ji pyri avuirama nehẽ javo. Nhanderekokaturõ ġwaramo rõi ga omombo nhanderekote'varuhua. Nhandeporogwetyga ġwaramo ga omombo nhanderekote'varuhua.

Ohyvuka ga nhanderekote'varuhua gwa'uvapyryva pe. Gara'uvapyryva nhandereaporoġita rerojiji nhandereaporoġita mbopyahuavo. ⁶ A'ereki Tupana'ga omondokatuuka gwa'uva nhande pyri nahã ti epoko hete ġa javo. A'ereki Jesus Cristo'ga omano nhanderepyga nhanembopiro'yhara'ga. ⁷ Tupana'ga omondouka gwa'uva nhande pyri tuhu ti ġa upa opytavo ji pyri avuirama nehẽ javo. Tupana'ga omondouka gwa'uva. A'ereki ga pyry nhande ve nhande mombyryva. Aero nhande roryroryvamo nhandejikoga ga rehe ikwahava aerẽ ti nhande ruvi ga pyri avuirama nehẽ javo. ⁸ A'ea ko nhiremimombe'ua a'itituhẽva'ea. Pyry ahe heroviari a'ero.

Tito, a'ea rehe ti embo'e hete jipi toko katu pota hete ti ġa javo – kiroki ġa ojiko ga rehe. Nhiremimombe'ua ko pyryva'ea imombyryheteavo yvyakotyve'ġa pe nhaporemõ ġa pokoga.

⁹ Po ojipe'ġa nhi'inhi'itehei nahanahã po javo, a'ero ti ejipe'a ġa hugwi ġanhi'iġa renduve'yma. Po ġa ei: "Nahanahã oko nhaneramonhava'ea aherakykwepoharava'ea no." Po a'ea ġa etehetehei, a'ero ti ejipe'a ġa hugwi ġanhi'iġa renduve'yma.

Po ġa ei nde rayvayva: "Maraname nde ere'u pa ġwia?" e po ġa. "A'ereki Moisésva'ea remimbo'eagwera e'i: 'Ġwiġwia ti pe'u. Ġwiġwia ti tape'ui,' e'i. 'Nahanahã

ti peko katu,' e'i. Xako ti aheremimbo'ea rehe," e po ġa. Po ġa ei na nde ve, a'ero ti terehendukatui ġanhi'iġa. A'ereki ġa gwayva pota ahe. Ndopokogi reki ġa ahe a'ero.

¹⁰ Ojipe'ġa po ndokoi Tupana'ga nhi'iġa rupi okovo hajiheva'ea rehe peko ti nhinhi'iġa rupi javo. Ġahã ombopohi pota ojipe'ġa Tupana'ga hugwi. Embo'e ti ġa Tupana'ga nhi'iġa rehe a'ero ġa momoranduva toko katu ti ġa okovo Tupana'ga nhi'iġa rupi jate javo. Po ġa nohendukatui nenhi'iġa, a'ero po ti erea'ja ġa pe hamo. Po ġa ndopohiri ve hajiheva'ea hugwi, a'ero ti epohi ġa hugwi. ¹¹ A'ereki nanongara'ġa ojipokwaha okote'varuhua rehe. Oko te'varuhu ġa a'ero hendukatue'yma. Aero ġa imbojari ojihe okote'varuhuavo ġwaramo.

Paulova'ea omondouka onhi'iġa

¹² Tito, ma'ġa po ti ji amondouka nde pyri nehẽ? Mara'ngu po ti Ártemas'ga ji ga mondovo nehẽ? Mara'ngu po ti Tíquico'ga nehẽ? Ji ga mondorame nde pyri ejirokwa ti ejoa cidade de Nicópolis pe ji repiaga. Pevo po ti ji hoi no jipytavo yapoa rupi nehẽ.

¹³ Zenas'ga ovavagahihara'ga po ti oho nde hugwi ojipe'ġape'ġa ndepiaga nehẽ. Apolo'ga po ti oho ga rupi nehẽ no. Ejirokwa ti ġa pokoga ġa horame nehẽ. Emondo katu ti mbatera ġa pe tokoyme ti ġa imbatere'ýva'ero nehẽ. ¹⁴ Nhaneremimbo'ehara'ġa pe Jesus'gareheve'ġa pe ti ere: "Pemondo katu ti penhimbatera nanongara'ġa pe no ġa pokoga." A'ea ti ere ġa pe Jesus'gareheve'ġa ti tomondo tehe kwaha javo. A'ea rehe ti embo'e ġa toko katu ti ġa javo. Aero ti ġa jirokwari okokatuavo ojipe'ġa pe okotehee'yma nehẽ.

¹⁵ Kiroki ġa oko ji pyri – ġahã omondouka onhi'iġa nde ve.

Ere ti pevove'ġa pe – kiroki ġa ore arõ hete ojikoga ġwaramo Jesus Cristo'ga rehe: "Paulo'ga omondouka onhi'iġa pe me." A'ea ti ere ġa pe.

Tomombyry ti Tupana'ga pe me nhaporemõ, a'e ji.

Filemom

1 Jihi ko Pauloramó. Ji Jesus Cristo'ga mombe'uro ġwaramo ġa ji mongi cadeia pype ikwehe. Filemom, kiro jirekorame cadeia pype ji ikwatijarukari imondouka nde ve. Timóteo'ga pavēi ji ikwatijarukari. Ga ko nhaneirūramo ojikoga ġwaramo Jesus Cristo'ga rehe. Filemom, nde ko oreremiarōhetero eporavykya-vo ore javijitehe Cristo'ga mombe'gwovo ojipe'ġa pe.

2 Áfia, oreirū, nde ve ji ikwatijarukari imondouka no. Arquipo, nde ve ji ikwatijarukari no imondouka. Ore javijitehe nde ereporavyky hete enhimomiranama Cristo'ga mombe'gwovo. Kiroki ġa ojatyka Filemom'ga ronga pype jipi tihendu ti Tupana'ga nhi'iġa javo – ġa pe ji ei: Akwatijaruka ji imondouka pe me no.

3 Kiro ji ei: Tupana'ga nhanderuvete'ga ti tomombryu pe me nhaporemó Jesus Cristo'ga pavēi nhandepo-
jyaharete'ga pavēi. Tonoġatu ti ġa pepy'a, a'e ji.

Filemomva'ea pyry hete

4 Filemom, nhinhi'iġame Tupana'ga pe jiruvi-havuhete'ga pe ji ei jipi:

—Ndepyry hete nde Filemom'ga pokoga. Nurā Filemom'ga pyryvamo.

A'ea ji ei Tupana'ga pe nde renoina. **5** A'ereki ojipe'ġa nde mombe'u ji ve. Ġa e'i: "Filemom'ga ojiko hete Jesus'ga rehe nhandepo-
jyaharete'ga rehe. Oko hete ga Tupana'ga remimo'ēhara'ġa ndehe nhaporemó ġa aro-
mo," ei ġa nde mombe'gwovo. **6** Nurā ji ei Tupana'ga pe:

—Filemom'ga ojiko hete Cristo'ga rehe ojikoty'aro ga pavēi ga kwahavuka ndereheve'ġa pe. Cristo'ga kwahavukaro ġwaramo tokwaha pa ti Filemom'ga Cristo'ga remimombryva ndereheve'ġa pe.

A'ea ji ei Tupana'ga pe nde renoina. **7** Nhiirū, nde ereko hete Tupana'ga remimo'ēhara'ġa ndehe ġa mbohoryva ġapy'a mbogwerava'java. A'ea rehe nde ji mbohoryvi jipy'a noġatuavo.

Paulova'ea opota Onésimova'ea rerekokatua

8 Nde ġa nderekokaturo ġwaramo po ti ji ehetei nde ve hamo nahanahā ti eko javo. Nanongara ko pyry javo po ti ji ehetei nde pojihuve'yama hamo Cristo'ga jikoty'aro ġwaramo ji pavēi. **9** Jixava'ero ji rekoi cadeia pype kiro Jesus Cristo'ga mombe'gwovo ġwaramo. Nurā po ti ji ei ji rendu katu javo hamo. Emo ti ji nda'ei nde ve. Nhanenhoarōhetero ġwaramo ji ekatukatui kiro nde ve nahanahā ti eko javo. **10** Anhi'iġatuġatu kiro nde ve jira'yra'ga repyga Onésimo'ga repyga. Jira'yra'ga, a'e ji Onésimo'ga pe. A'ereki ga ojiko Cristo'ga rehe nhiremi-

mombe'ua renduvame. Amombe'u ji ga ga pe jirekorame cadeia pype.

11 Ymya'ī ga ndoporavykykatui nde ve oka'nhyama ua nde hugwi heikwehe tajipiro'y ji ga hugwi javo. Aġwamo reki ga poravykykatui ji ve ji pokoga. Kiro po ti ga poravykykatui nde ve a nehē no.

12 Kiro ji ga mondoukara'javi nde pyri a'ero. Ahepia-ga'u po ti ji ga nehē. A'ereki ga jipy'a ja hete. **13** Filemom, avo ejuvame po nde ji pokogi hamo. Avo reki nde nderekoi. Nurā ji ei jivytyeri pe: Pyry po Onésimo'ga pytai ji pyri a'ero hamo ji pokoga Filemom'ga py'rovo hamo. A'ereki ji ako cadeia pype Cristo'ga mombe'gwovo ġwaramo. A'ea ji ei jipyakavo novia.

14 Emo ji a'e reki jivytyeri pe: Namombytai po ti ji Onésimo'ga Filemom'gapyrive'ga ipiro'ye'ŷve'ga. A'ereki ji nahenduvi Filemom'ga nhi'iġa. Ga nde'i ve ji ve: "Topyta ti Onésimo'ga nde pyri nehē." A'ea rūi ga ei ji ve, a'e ji jivytyeri pe. Filemom, namombytaahai ji ndepyrive'ga Onésimo'ga ji pyri henduve'ymame nenhi'iġa. Imombyrypotarame po ti nde imombyryvi a'ero nehē. A'ea ji apota hete.

15 Mara'ngu po Tupana'ga javo: "Tojipe'aahi'vi ti Onésimo'ga Filemom'ga hugwi tojivyra'ja ti ga Filemom'ga pyri opytavo pevo avuirama nehē javo?" Mara'ngu po a'ea Tupana'ga javo? A'ea ji a'e. **16** Ndepyriva'ga jate rūi ko Onésimo'ga oko kiro. A'ereki kiro neirūramo ga oko no okovo ndepy'a'jaheteva'ero. A'ereki aġwamo ga ojiko Cristo'ga rehe nhandepo-
jyaharete'ga rehe nhande javijitehe. Ga ko nhiirūramo a'ero no. Jipy'a ja hete ga. Johe po ti ga ndepy'a ja hete nehē no. A'ereki ga oko ndepyryva'ero neirūramo no.

17 Filemom, ere'e po ti nde ji ve nehē: "Ji ko Paulo'ga moirūharamo. Oronhomoirū ore," ere po nde. Po ti nde ei na, a'ero po ti nde roryroryvamo ji rehe nehē hamo ji mombytavo ejipyri ji rurame nde repiaga. Na jitehe ti Onésimo'ga rurame nde pyri ejoryjory ga rehe ga mombytavo ejipyri.

18 Po ga imbote'varuhui nde ve raikwehe, a'ero ti ji imombyryvi nde ve nehē. Po ga nomondo nde ve ikwepykava, a'ero ti ji imondo nde ve ga repyga nehē imoka'nhyamuka nde ve garekote'varuhua nehē. **19** Filemom, kiro ji tuhē ikwatijari jipovo: Amondo ti ji ikwepykava Filemom'ga pe imombyryva ga pe Onésimo'ga repyga nehē. A'ea ji akwatija javo nde ve. Ji nda'ei reki: Ndehe po ti erembuhu ji ve hamo. A'ea po ji a'e nde ve hamo. A'ereki jihi amombe'u nde ve Cristo'ga nde mbojikoga ga rehe. Nurā ti nde rekoi Tupana'ga pyri avuirama nehē. Ji nda'ei reki nde ve: Enhikwava'ē ti ji ve. A'ea rūi ji ei nde ve. **20** Na tuhē. Nhi-

irũramo emombyry ti ji ve a'ero ji mbohoryoryva epyryvamo Onésimo'ga pe nhandepojykaharete'ga jikoty'aro ġwaramo nhande pavěi. A'ea ji apota. Embovy'ara'ja ti jipy'a Cristo'ga jikoty'aro ġwaramo nhande pavěi.

²¹ Filemom'ga ti ġwendu katu nhinhi'iġa nehě, a'e ji jivyteri pe. Nurã po ti ji ikwatijari ga pe togwereko katu ti ga Onésimo'ga javo nehě, a'e ji. Gwereco katu tuhě ti ga Onésimo'ga, a'e ji. Johe ti ga ga rerekokatuhetei nehě, a'e ji jivyteri pe. A'reki ji akwa-ha neremimombyryvaġwama.

²² A'e ji nde ve ojipea: Emboavujikwe ti jikihava ji ve. A'reki ji taha'ja nde pyri. Penhi'iġa ġwaramo Tu-

pana'ga pe ji repyga po ti ga hendukatui ji mondovouka pe pyri nehě.

Mbapavamo Paulova'ea okwatijaruka Filemomva'ea pe

²³ Epafra'sga omondouka onhi'iġa nde ve. Ji pavěi ga oko cadeia pype kiro Cristo Jesus'ga mombegwovo ġwaramo. ²⁴ Marcos'ga omondouka onhi'iġa nde ve no Aristarco'ga no Demas'ga no Lucas'ga no. Ġahã ko oporavyky ji pavěi Jesus Cristo'ga mombegwovo.

²⁵ Nhandepojykaharete'ga Jesus Cristo'ga ti tomombyry Filemom'ġa pe, a'e ji.

Hebreus

Ojipea hebreusva'ea rera israelitas. Israelitasva'ea ko Israelva'ea rakykwepoharava'ea.

Tupana'ga ra'yra'ga

1 Ymyahũ Tupana'ga ei onhi'iġa mombe'uharava'ea pe vvyakotyva'ea pe hako: "Pemombe'u ti jireaporoġita pende'yja'ġa pe," ei Tupana'ga.

A'ero ganhi'iġa mombe'uharava'ea imombe'ui ganhi'iġa gwe'yjava'ea pe nhaneramonhava'ea pe hebreusva'ea pe israelitasva'ea pe hako. Maname-nameuhũa rupi Tupana'ga ikwahavukara'ja'javi ojeaporoġita onhi'iġa mombe'uharava'ea pe he'yjuhuva'ea pe. Hajihejiheva'ea rupi ga ikwahavukari ahe ve. "Hebreus'ġa ti ji kwahavi jireaporoġita kwahavame nehẽ," ei ga ahe ve.

A'ero ganhi'iġa mombe'uharava'ea ga kwahavukari nhaneramonhava'ea pe gareaporoġita mombe'urame ahe ve. Nahã ko ymyahũ hako.

² Aġwamo reki mbapavava'ea rupi gwa'yra'ga pe Tupana'ga ei: "Emombe'u ti jireaporoġita vvyakotyve'ġa pe," ei ga. A'ero gara'yra'ga imombe'ui gareaporoġita nhande ve.

Gwa'yra'ga pe Tupana'ga japopavukari vvyava yvaga reheve ymyahũ hako. Ga pe ga ei hako: "Amondo pa ji nde ve. Aerẽ po ti nde herekopavi a'ero nehẽ," ei ga gwa'yra'ga pe.

³ Gara'yra'ga hendy'jandy'ja hepiuka uva'ga rendy'java gakatua. Gaha ko Tupana'ga javijitehe. Inhi'ġpopoaka ga. Ganhi'iġa ġwaramo vvyava ndopavi yvaga pavẽi okovo. Ga tuhẽ imombori nhanderekote'varuhua nhande hugwi. Imomborirẽ ga apygi yvagi pe nhandervuhavuhuhete'ga pyri Tupana'ga pyri gajohukoty rũi. Pevo ġa memei ġa ndekoi nhandervuhavuhuhetero.

Tupana'ga ra'yra'ga huvihava Tupana'gapyrive'ġa hohe

⁴ Nahã koji'i Tupana'ga ra'yra'ga huvihava Tupana'gapyrive'ġa hohe yvagipeve'ġa hohe. Jukwaha ga huvihava Tupana'ga ero ġwaramo ga pe:

"Ndehe ko jira'yra."

A'ea erame Tupana'ga ei gwa'yra'ga mombe'gwovo ga huvihava jipyrive'ġa hohe javo. ⁵ A'ereki ojipyrive'ġa pe Tupana'ga nde'iangavi:

"Jira'yramo nde rekoi.

Jihi a'e vvyakotyve'ġa pe nhaporemõ nde mombe'gwovo kiro:

Gaha ko jira'yra'ga."

Ojipyrive'ġa pe rũi Tupana'ga ei a'ea. Gwa'yra'ga pe jate ga ei a'ea.

Onhi'iġa'java ga nomombe'ui ojipyrive'ġa javo:

"Jihi po ti garuvamo ako nehẽ.

Gaha po ti jira'yramo oko nehẽ."

Ojipyrive'ġa rũi Tupana'ga omombe'u o'erame a'ea. Gwa'yra'ga jate ga omombe'u o'erame a'ea.

⁶ Onhi'iġa'java gwa'yrypy'ga mondorame vvyava koty vvyakotyve'ġa mbyteri pe Tupana'ga ei:

"Jipyrive'ġa tombohete ti jira'yrypy'ga," ei ga.

⁷ Ojipyrive'ġa mombe'gwovo Tupana'ga ei reki:

"Ji erame jijipyrive'ġa pe kotihĩ ġa hoi vvytua ja nhinhi'iġa mombe'gwovo.

Tata ja kotihĩ ġa hoi imombe'gwovo ji erame," ei Tupana'ga.

⁸ Gwa'yra'ga pe Tupana'ga ei reki:

"Jiruvihavuhuhetea," ei ga gwa'yra'ga pe.

"Nane'ymi po ti nde ejiheve'ġa nduvihavuhuhetea avuirama nehẽ.

Nane'ymi po ti a'itituhẽva'ea rehe nde nhi'iġi ġa pe ġa mongouka katu onhi'iġa rupi ekovo ġanduvi-havuhuhetero nehẽ.

⁹ Pyry hete nde ve ġa ndekokaturame.

It'evaruhu nde ve ġa ndekote'varuhurame.

Nurã jihi nderuvihavuhuhetero a'e nde ve:

Eko ti ġanduvi-havuhuhetero nepavẽive'ġa hohe ejo-ryvamo," ei Tupana'ga gwa'yra'ga pe.

¹⁰ "Jipojykaharetea," ei Tupana'ga gwa'yra'ga pe.

"Jypya ndehe tuhẽ ereapo vvyava yvaga reheve.

¹¹ Opa po ti yvaga vvyava pavẽi nehẽ.

Ndehe po ti erepyta avuirama nehẽ.

Tapy'ynhapira nhymyano.

Na jitehe po ti vvyava nhymyano yvaga pavẽi nehẽ.

¹² Gwekyi ahe tapy'ynhapirymano i'arimova'ea imamana inoġa

opohia jugwi imbojopy'ruavo.

Na jitehe po ti nde pohiri vvyava hugwi yvaga hugwi imbojopy'ruavo nhymyano nehẽ.

Ndehe po ti naneymani ekovo avuirama nehẽ.

Nderepavi po ti nde nehẽ no," ei Tupana'ga gwa'yra'ga pe.

¹³ Tupana'ga nde'iangavi ojipyrive'ġa pe:

"Eapy ti ji pyri jiohukoty rũi

ekovo ġwaramo ġanduvi-havuhuhetero.

A'ero po ti ji nearõe'yve'ġa mongoukari nenhi'iġa rupi nehẽ."

Ojipyrive'ġa pe rũi ga ei a'ea. Gwa'yra'ga pe jate ga ei a'ea.

¹⁴ Tupana'gapyrive'ġa ko ha'oe'yve'ġa yvagipeve'ġa oporavykyavo Tupana'ga pe. Ģa nhaporemõ

opokopoko vvyakotyve'ġa jipi. A'ereki Tupana'ga e'i ġa pe: "Peho ti ġa pyri vva koty ġa pokoga – kiroki ġa hugwi ji amombo ġandekote'varuhua tuhu ti ġa upa ji pyri avuirama nehē javo," ei Tupana'ga.

Xako hete ti Tupana'ga ra'yra'ga nhi'iġa rehe

2 Tupana'ga ra'yra'ga huvihava Tupana'gapyrive'ġa hohe vvagipeve'ġa hohe. Nurā po nhande reko-hetei gara'yra'ga nhi'iġa rupi hamo nhaneremienduva rupi hamo. Tirovia hete ti ganhi'iġa a'ero xapohiryme ti jugwi javo.

² Ymyahū Tupana'gapyrive'ġa imombe'ui Tupana'ga nhi'iġa ymyahūva'ea pe tohendu katu ti ġa javo. A'ereki hupi hete ġa omombe'u. Ymyahūva'ea hendukat-ue'ymame ġanhi'iġa okovo hajiheva'ea rupi, a'ero ite'varuhu ahe ve. Ahe hendupotare'ymame okove'ġ Tupana'gapyrive'ġa nhi'iġa rupi, ite'varuhu ahe ve. Na tuhē. A'ereki Tupana'ga omondouka ahe ve aherekote'varuhua kwepykava.

³ Po ite'varuhu ymyahūva'ea pe ahe reko'e'ymame Tupana'gapyrive'ġa nhi'iġa rupi vvagipeve'ġa nhi'iġa rupi, a'ero po ti nhande ve kaitu ite'varuhu nehē nhandepojkaharete'ga nhi'iġa rehe aġwamo. A'ereki pyri hete tuhē ga manoi nhande repyga imomboa nhanderekote'varuhua nhande hugwi nhande pokoga. Nhande imomborukare'ymame ga pe hendupotare'yma ganhi'iġa, niaka'nhyimi tuhē po ti nhande hahyva'ea hugwi nehē. Omondo ti ga hahyva'ea nhande ve nehē.

Ga pyri tuhē onhimombe'u tamano ti pe ndepyga javo. Henduvirē ġa imombe'ui nhande ve javo: "Nhandepojkaharete'ga ei: 'Tamombo javo ji ruri pe pyri. Tamombo ti vvyakotyve'ġa ndekote'varuhua ġa hugwi ġa pokoga. Taroho ti ji ġa ji rupi vva gi pe hahyva'ea hugwi inoġatuavo ġapy'a.' A'ea tuhē nhandepojkaharete'ga ei." A'ea ġa ei imombe'ukatuavo ikwahavuka a'itituhēva'ea nhande ve.

⁴ A'itituhēva'ea ko jira'yra'ga nhi'iġa javo, Tupana'ga opoko ġa japovouka ahemonhimomby'ava'ea ġa pe – kiroki a'ea gaha jate oapo kwaha. Nurā he'yjuhuva'ea ġa japoparavuhui ahemonhimomby'ava'ea. Ġwemimbotarimova'ea rupi Tupana'ga imondoukari gwa'uvapyryva popoakara ġa pe ġa pokoguka. Nurā nhande ei: Tupana'ga ġa mbuhurukari nhande pyri imombe'uuka gwa'yra'ga nhi'iġa ġa pe.

Jesus Cristo'ga oko vvyakotyve'ġa ja ġanderohoharamo

⁵ Nahanahā hekoi ġa jikogame Tupana'ga ra'yra'ga rehe javo, ore imombe'ui kiro pe me ikwatija. Ojipyrive'ġa pe rūi Tupana'ga ei: "Amongo ti ji ġa penhi'iġa rupi nehē – perope ji ġa mongoi ipyahuva'ea pe." A'ea ga nde'i ojipyrive'ġa pe vvagipeve'ġa pe.

⁶ A'ea ymyahūva'ea ikwahavukari nhande ve. A'ereki ymyahū Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea e'i Tupana'ga pe ikwatija hako:

"Anhimomby'a ji.

A'ereki nde ereporogwety vvyakotyve'ġa.

Ġa ndehe nde erejapyaka.

Ne'aġataruhu nde ġa ndehe.

A'ereki nde neremoka'nhyimi ġa pokoga," ei ahe Tupana'ga pe ikwatija hako.

⁷ "Jypya nde ere'e

ġa ti toko huvihavamo jijipyrive'ġa gwyr'e'i javo.

Jypya nde ġa mbopopoaka ġa mbokatuavo ġa mboukwahavamo a'ero toko ti ġa huvihavamo javo.

Jypya nde eremongo enhimbiapoa ġanhi'iġa rupi.

⁸ Nde ere'e: 'Toko pa ti nhirembiapoa ġanhi'iġa rupi,' ere nde."

A'ea ahe ei ikwatija javo Tupana'ga pe hako. Oko pa ġanhi'iġa rupi javo ga ei ikwatija.

Garembiapoa ndokopavi ve vvyakotyve'ġa nhi'iġa rupi kiro, xa'e nhande hepiage'yma.

⁹ Jesus'ga ki a'e te ikatu hete kiro okovo vvyakotyve'ġa nduvihavuhetero. A'ea nhande ikwahavi. Jypya Tupana'ga ei ovyteri pe ga mombe'gwovo toko na'ē ti ga huvihavamo jijipyrive'ġa gwyr'e'i javo. Nahā Tupana'ga Jesus'ga rerekopyi tomano ti ga vvyakotyve'ġa ndepyga ġa naġanani javo. A'ereki Tupana'ga omombyry pota ġa pe. Ġa ndepyga Jesus'ga manoro ġwaramo Tupana'ga ga mbogweravirē ga mbopopoaka ga mbokatuheteavo ga mboukwahavamo toko ti ga huvihavuhetero kiro javo.

Na tuhē. Jesus'ga omano vvyakotyve'ġa ndepyga imomboa ġandekote'varuhua ġa hugwi okovo ġandepykaramo. ¹⁰ A'ereki Tupana'ga e'i: "Aru pota ji vvyakotyve'ġa jijipyri. Omanomo ġa ndepyga ti Jesus'ga ġa pokogi ġa nderua ji pyri nehē. A'ero po ti he'yjuhuve'ġa nduvi ji pyri okovo jira'yramo avuirama nehē," ei ga.

Hahy Jesus'ga pe ga manorame ġa ndepyga. A'ea rupi ko pyri Tupana'ga Jesus'ga mbopokwahavi onhi'iġa rehe ga monhimomiranambava ga mboavujikwea toko hete ti ga vvyakotyve'ġa nderohoharamo ga pyri. A'ereki Tupana'ga ko japopahara'ga imongohara'ga. Ojive ga oapo pa tapo'ru pa ti ji javo.

¹¹ Omanomo ġa ndepyga Jesus'ga ġa mombyryvi imomboa ġandekote'varuhua ġa hugwi. Omo'emo'ē ga ġa toko ti ġa Tupana'ga ra'yramo javo. A'ero Tupana'ga reko'i ġanduvetero. Ga ko Jesus'ga ruva'ga no. Nurā Jesus'ga poyjahetero ġahā ko nhiirūhetea javo.

¹² Tupana'ga pe ga ei:

"Kiro po ti ji nde kwahavukari nhiirū'ġa pe nehē.

Ġa nhimono'ono'oġame nenhi'iġa renduva

po ti ji nde mbohetei ġapyteri pe nhinhimby'yita," ei Jesus'ga.

¹³ Onhi'iġa'javame Jesus'ga ei:

"Ji tuhē ajiko Tupana'ga rehe."

Onhi'iġa'javame Jesus'ga ei:

"Ji rendu ti! Agwa ji reko'i Tupana'ga ra'yra'ġa pavēi.

Tupana'ga ġa mbuhuruka ji pyri

epoko katu ti ġa javo ji ve," ei Jesus'ga.

A'ea nhaporemō ymyahūva'ea okwatija Jesus'ga nhi'iġa mombe'gwovo ymyahū.

¹⁴ Tupana'ga ra'yra'ġa ko vvyakotyve'ġa tuhē gwa'oro gwekorō. A'ereki ġa o'a oy'ġa hugwi. Nurā na jitehe ko Jesus'ga hoi nhande rupi. Nahā ga rekoi vvyakotyva'ero tamombi ti ji Diabo'ga popoakara nhimanorame javo. "Vvyakotyve'ġa arōe'ŷve'ga Diabo'ga omongyhyji vvyakotyve'ġa ġamanoa hugwi," ei Jesus'ga.

¹⁵ "Gapopoakara mombigame ti ji ġa pokogi ġa mbopiro'yavo ġakyhyjia hugwi nehē," ei Jesus'ga. "A'ereki ġa omano'e'ymane ojapyaka omanoa rehe okyhyjiavo jugwi," ei Jesus'ga.

¹⁶ Jesus'ga nde'i: "Ajo ji Tupana'gapyrive'ġa pokoga yvagipeve'ġa pokoga nhimanomo ġa ndepyga." A'ea rūi ga ei. A'ea jukwaha. Ymyahūva'ea e'i ikwatija ymyahū: "Abraōova'ea rakykwepohara'ġa pyri vvyakotyve'ġa pyri po ti ga uhu ġa pokoga nehē," ei ahe.

¹⁷ Nurā Jesus'ga ei: "Kiro po ti ji tako nhiirū'ġa javijitehe."

A'ea ga ei ua vvyā koty ovahema o'a oyhēa hugwi gwa'oro okovo oirū'ġa ja Abraōova'ea rakykwepohara'ġa ja. Oko ga ġa javijitehe tuhē tako ti ji ikwava'ēhara'ġa nduvihavuhuro Tupana'ga pe javo. Hahy gairū'ġa pe. Ġa okoveveuhu. Nahanahā ġa pe. Na jitehe Jesus'ga pe no. A'ero ga ikwahahetei ġandekoa. Nurā ga ġa porogwetygi. Nurā ga ei Tupana'ga pe: "Tamombo ti ji nhandereheve'ġa ndekote'varuhua ġa hugwi nhiirū'ġa ndekote'varuhua ġa hugwi," ei ga Tupana'ga pe.

Nahā ga ġa pokogi a'ero okovo ikwava'ēhara'ġa nduvihavuhuro Tupana'ga pe omanomo imomboā ġandekote'varuhua ġa hugwi. Nahā ga ġa ndepygi inoġat-uavo ġapy'a. Nahā Jesus'ga rekohteji Tupana'ga nhi'iġa rupi. ¹⁸ Ite'varuhu Jesus'ga pe ojipe'ġa ga mongote'varuhupotarame novīa. Hahy! Nurā ġa ojipe'ġa mongote'varuhupotarame, ga ikwahavi ġa pokoga tombopogweyme ti ġa ġa javo.

Jesus'ga huvihava Moisésva'ea hohe

3 Pe me nhiirūa pe Tupana'ga remimo'ēhara pe ji ei: Pejapyaka ti Cristo Jesus'ga rehe, a'e ji. Nhiirūa, a'e ji pe me. A'ereki nhande ve Tupana'ga e'i nhande mo'emo'eamo: "Pejiko ti Cristo Jesus'ga rehe pejikovo avuirama ji pyri," ei ga. A'ero ji pavēi pe pejiko ga rehe xako ti ga pyri avuirama.

Pejapyaka ti Cristo Jesus'ga rehe ga kwahaheteavo. Gaha ko Tupana'ga moirūhara'ga. A'ereki Tupana'ga ga mbuhuruka nhande pyri, ji kwahavuka ti ġa pe javo. Gaha ko ikwava'ēhara'ġa nduvihavuhuro Tupana'ga pe. A'ereki ga nhande repy omanomo tomombo ti Tupana'ga ġandekote'varuhua ġa hugwi javo. Jesus'ga rehe nhande xajiko hete imomboruka ga pe nhanderekte'varuhua nhande hugwi. Aerē po ti ga nhande rerohei nhande mombytavo Tupana'ga pyri avuirama nehē. Pevo ga ruvi jipi. A'ea nhaporemo nhande xa'e herovia.

² Nahanahā ti ji moirū javo Tupana'ga Jesus'ga mbuhuri avo vvyā koty. A'ero ga Tupana'ga nhi'ġa rupi. Na jitehe ymyahū Moisésva'ea Tupana'ga nhi'ġa rupi.

³ Jesus'ga reki huvihava nhaneramonhava'ea hohe Moisésva'ea hohe. A'ereki Jesus'ga omongo vvyakotyve'ġa Tupana'ga nhi'iġa rupi peko ti Tupana'gareheva'ero javo.

Nhande japorame onga ojipe'ġa ei nhande mboheteavo: "Okwaha hete ġa japovo," ei ġa. Nde'i ġa: "Onga ojipapo." A'ea rūi ġa ei. Koji'i ġa ombohete onga apohara'ga. A'ereki ga oapo onga imohina. Gwyre'i ġa ombohete onga a'ero.

Na jitehe Jesus'ga huvihava Moisésva'ea hohe. Nurā koji'i po nhande ga mbohetei a'ero hamo. A'ereki Jesus'ga omongo vvyakotyve'ġa Tupana'ga nhi'iġa rupi peko ti Tupana'gareheva'ero javo. Moisésva'ea ki a'e te oko Tupana'gareheva'ero jate reki. ⁴ Na tuhē. Japopyra ko onga nhaporemo. Emo Tupana'ga tuhē omongo pa japoparavuhavo.

⁵ Tupana'gareheva'ero oporavykyavo Moisésva'ea Tupana'ga nhi'ġa rupi. Ahe gwepia katu pa Tupana'gareheva'ea imombe'gwovo Tupana'ga nhi'iġa ahe ve ikwahavuka Tupana'ga nhi'iġa aerēva'ea.

⁶ Cristo'ga ki a'e te Tupana'ga ra'yramo Tupana'ga nhi'ġa rupi. Tupana'gareheve'ġa nderekokatuavo ġa mongomongovo onhi'iġa rupi okovo ġanduvi-havuhuhetero. Po nane'ymi nhande ndiajikopigi Tupana'ga rehe avuirama gaha nhande mbojiko ojihe javo, a'ero nane'ymi nhande rekoi gareheva'ero. Po nane'ymi nhande nimboheteji ga avuirama gaha po ti omombyry nhande ve nehē javo, a'ero nane'ymi nhande rekoi gareheva'ero.

Peko hete ti Tupana'ga nhi'iġa rehe

⁷ Tupana'gareheva'ero pejikovo ġwaramo pehendū katu ti ganhi'iġa – kiroki a'ea gara'uva omombe'u Tupana'ga rembikwatijarukara. Tupana'ga ra'uvapyryva e'i:

"Po aġwamo pe Tupana'ga nhi'iġa renduvi, a'ero ti peko hete ganhi'iġa rehe hendukatavo. Tapekoi ti penhamonhava'ea ja

– kiroki ahe nohendukatupotari Tupana'ga nhi'iġa jipi opohipota ga hugwi," ei Tupana'ga ra'uva.

"A'ea rupi ongae'ŷi me penamonhava'ea rekote'varuhui

marangu po ti Tupana'ga onhi'iġa rendukatue'yma raykavo nehē javo.

⁹ Tupana'ga ei pe me: 'Pevo penamonhava'ea rekote'varuhui

tihepia ti Tupana'ga rekoa nhande rehe javo.

Quarenta anos mondorame ahe hepiagi nhirembi-
apoa ahemonhimomby'ava'ea

ji ahe rerekokaturame quarenta anos rupi.

A'ea repiagame vehevi ahe rekote'varuhui," ei Tupana'ga," e'i.

¹⁰ "Nurā ji ei: Nane'ymi jipy'a atyvi ġa ndekoi opohipota ji hugwi.

Ġa ndokwahapotari nhiremimbotarimova'ea okoe'yma nhinhi'iġa rupi.

Nurā ji nhimonha'ngahetei ġa ndehe.

¹¹ Nurā ji ehetei nhinimonha'ngavo:

Nanoġatuaġwami ti ji ġapy'a
 ġa nderure'yma jijipyri nehē,' ei Tupana'ga."
 A'ea Tupana'ga ra'uvapyryva i'ei imombe'gwovo.

¹² Nhiirū, pe me ji ei pe napenani: Pekwaha ti pe-
 jipy'a. Po pendeaporoġita ite'va pe mbojikopipota Tu-
 pana'ga rehe, a'ero ti pejirokwa pejeaporoġitakaturu
 xapohiryme ti Tupana'ga hugwi avuiramave'ga hugwi
 javo. ¹³ Nane'ymi ti pe'ji pejohupe: "Xako katu ti jipi.
 Xapohi ti nhanderekote'varuhua hugwi. Xajikopigyme
 ti Tupana'ga rehe."

A'ea ti pe'ji pejohupe jipi nahā pejopokoga. A'ereki
 Tupana'ga e'i pe me aġwamo pehendū katu ti nhin-
 hi'iġa javo. Pe napenani pejapyaka ti pejikokatua rehe
 a'ero pejipohia pejikote'varuhua hugwi Tupana'ga
 nhi'iġa renduva xanhimoandyandyukaryme ti
 ite'varuhua pe javo. A'ereki pe ndekote'varuhurame
 pendekote'varuhua nohendukatupotarukari Tu-
 pana'ga nhi'iġa pe me. A'ero pe ndapekoa'javi Tu-
 pana'ga rehe.

¹⁴ Xajiko hete ypy nhande Tupana'ga rehe ikwehe.
 Xajikopigyme ti ga rehe nhanemanoe'ymame. Po ti
 nane'ymi nhande jikohetei avuirama ga rehe, a'ero po
 ti ga nhande mbojikoty'arukari Cristo'ga pavēi nehē.

¹⁵ Nane'ymi ti pejiko hete Tupana'ga rehe. A'ereki
 aġwamo garembikwatijarukara e'i:
 "Po aġwamo pe Tupana'ga nhi'iġa renduvi,
 a'ero ti peko hete Tupana'ga nhi'iġa rehe hendukat-
 uavo.

Tapekoi ti penhamonhava'ea ja
 – kiroki ahe nohendukatupotari Tupana'ga nhi'iġa
 jipi opohipota ga hugwi," e'i Tupana'ga rembikwati-
 jarukara.

¹⁶ Ymyahū penamonhava'ea ġwendu Tupana'ga
 nhi'iġa novā hako. A'ereki ahe nohendukatupotari
 ganhi'iġa opohipota ga hugwi – kiroki ahe uhu Egit-
 opeva'ea gwyra hugwi. Ymyahū Moisésva'ea gweru
 ahe pea hugwi. Ndahe'yiva'ea ġwendu katu Tupana'ga
 nhi'iġa. Ahe jate ġwendu katu. ¹⁷ Onhi'iġa rendukat-
 ue'ŷva'ea rehe Tupana'ga onhimonha'nga quarenta
 anos mondorame. Ongae'yi me ahe manoi a'ero
 okote'varuhuavo. Pevo ahera'oa pytai a'ero. ¹⁸ Ahe
 jikopotare'yma ġwaramo ga rehe, ga ei:

"A'e hete ji: Nanoġatuaġwami ti ji ġapy'a
 ġa nderure'yma jijipyri nehē," ei Tupana'ga hako.

¹⁹ Nurā nhande ikwahavi javo: Ahe jikoge'yma
 ġwaramo ga rehe, Tupana'ga nonoġatui ahepy'a ahe
 rerure'yma ojipyri, xa'e nhande.

Tupana'ga onoġatu pota ojiheve'ġa py'a

4 Aġwamo Tupana'ga onoġatu pota nhandepy'a.
 A'ero ga ei: "Pejikoheterame ji rehe tanoġatu ti
 pepy'a," ei ga.

Xajirokwa ti nhandepy'a noġatua rehe. Po na rūi, ga
 nonoġatui. Pejiko hete ti ga rehe a'ero tonoġatu tuhē
 ti ga pepy'a. ² A'ereki nhande ve ġa omombe'u pyry-
 va'ea Tupana'ga nhi'iġa Tupana'ga pe poko pota javo.
 Na jitehe ymyahūva'ea pe no. Ymyahū ahe omombe'u
 pyryva'ea Tupana'ga nhi'iġa Tupana'ga pe poko pota

javo. Ahe henduvame Tupana'ga nhi'iġa ndikwahyi reki
 ahe rehe. A'ereki henduvame ahe ndojikogi Tupana'ga
 rehe. Nurā Tupana'ga nonoġatui ahepy'a.

³ Ahe ve Tupana'ga ei:

"A'e hete ji nhinhimonha'ngavo:

Nanoġatuaġwami ti ji ġapy'a
 ġa nderure'yma jijipyri nehē," ei ga.

Yvya apopavypyagwera jate ga japopigirē, u katu
 gapy'a. Ga opota ġajikoga ojihe tu katu ti ġapy'a na
 jitehe nehē javo. Ojiko po ymyahūva'ea ga rehe opy'a
 noġatuuka ga pe ramo a'ero. Nhande ki a'e te xajiko
 ga rehe. A'ero nhandepy'a Tupana'ga inoġatui.

⁴ Ymyahū Tupana'ga ei ikwatijaruka sétimo dia
 mombe'gwovo. Garembikwatijarukara e'i:
 "Seis días rupi Tupana'ga japopavi.

Ko'emame ga japopigi.

A'ero gapy'a rukatui," e'i ikwatijarukara.

⁵ Okwatijara'ja ahe. Aherembikwatijara i'ei Tupana'ga
 nhi'iġa mombe'gwovo:

"Nanoġatuaġwami ti ji ġapy'a

ġa nderure'yma jijipyri nehē,' ei Tupana'ga," e'i ik-
 watijara.

⁶ Nurā nhande ikwahavi javo: Ojipe'ġa py'a ti Tu-
 pana'ga tonoġatu a'ero, xa'e nhande. A'ereki Tu-
 pana'ga imombe'uukarypyrame pyryva'ea ymyahū-
 va'ea pe ahepy'a noġatupota, ahe ndojikogi reki ga re-
 he. Nurā Tupana'ga nonoġatui ahepy'a.

⁷ Aerē Tupana'ga imbokwara'ara'arame inoġatupota
 yvyakotyve'ġa py'a ga ea'javi. Okwatijaruka ga Davi-
 va'ea pe. Daviva'ea omombe'u a'ea jitehe a'ero ikwatija.
 A'ea ji amombe'u pe me ko. Aherembikwatijara e'i:

"Po aġwamo pe Tupana'ga nhi'iġa renduvi,

a'ero ti peko hete Tupana'ga nhi'iġa rehe hendukat-
 uavo," e'i Daviva'ea rembikwatijara.

⁸ Ymyahū Moisésva'ea py'rovo Josuéva'ea oko israeli-
 tasva'ea repiakatuharamo. Po ymya Josuéva'ea
 onoġatuuka israelitasva'ea py'a, a'ero po aerē Tu-
 pana'ga nde'ia'javi ahe ve hamo aġwamo ji ino-
 ġatupotari pepy'a javo hamo. Emo Josuéva'ea
 nonoġatuukari ahepy'a. Nurā Tupana'ga ea'javi
 yvyakotyve'ġa py'a noġatupota. ⁹ A'ero aġwamo vehevi
 Tupana'ga inoġatupotari ojiheve'ġa py'a.

¹⁰ Ymyahū Tupana'ga oapo pi. A'ero gapy'a rukatui.
 Na jitehe ga – kiroki ga opy'a noġatuuka Tupana'ga pe
 – gaha oapo pi Tupana'ga ja.

¹¹ A'ea kwahava xajirokwa hete ti inoġatuuka Tu-
 pana'ga pe nhandepy'a nanani xakoyme ti ymyahū-
 va'ea ja javo – kiroki ahe ndojikogi ga rehe. A'ero po ti
 Tupana'ga nde'i nhande ve nehē nanoġatuaġwami ti ji
 pepy'a jave'yma nhande ve. Xajiko hete ti ga rehe hen-
 dukatuavo ganhi'iġa.

Tupana'ga nhi'iġa ahe mongo Tupana'ga pyri avuirama

¹² Tupana'ga nhi'iġa nhande mongo Tupana'ga pyri
 avuirama. Ipopoaka ganhi'iġa. Ganhi'iġa ko haimbejo-
 vaiva'ea ja itakyhea'javuhuva'ea ja. Po nhande timongi
 haimbejovaiva'ea mbiara vvytera pype, a'ero nhande
 tihepia pa ipype ijoapyhava vehevi ikaġyvyinha vehevi

no. Koji'i Tupana'ga onhi'iġa imongihetei nhande pype nhande henduvame ganhi'iġa. A'ero ga hepiukari nhande ve nhandereaporoġita nhaneremimbotarimo-va'ea reheve. Nurā nhande jikwahahetei. A'ero nhande ei: Ġwia rehe tuhē nhande rekoheitei reki! Na tuhē nhande reaporoġitaro reki! Nahā nhande rekote'varuhui reki! Nahā nhande rekokatui reki! A'ea xa'e nhande hendukaturame Tupana'ga nhi'iġa.

¹³ Tupana'ga pe jukwaha hete pa garembiapoa. Ahā onhimiva'ea ga pe. Ga gwepia pa. A'ero po ti nhande nimimi nhanderekote'varuhua ga hugwi nehē. Garovai pyteri pe po ti nhande ami nehē. Ga pe po ti nhande imohembavi nhanderekote'varuhua nehē. A'ereki ga nhandervihavuhuhete'ga nhande kwaha pa nhande nhaporemō.

Jesus'ga oko ikwava'ēhara'ġa nduvihavuhuhetero

¹⁴ Jesus'ga oko huvihavuhuhetero. Ga ko ikwava'ēhara'ġa nduvihavuhuhetero Tupana'ga pe nhande repyga no. Nhanderekote'varuhuro ġwaramo ga nhande repygi omanomo tamombo ti ji ġandekote'varuhua ġa hugwi javo. Aerē ga hoi ogwovo yvaga rupi okwava ovahema Tupana'ga pyri. Ga ko Tupana'ga ra'yra'ga. Nurā ti xavy'a hete ga rehe nhande jikoheteavo ga mombe'gwovo xajiko hete nhande ga rehe javo.

¹⁵ A'ereki Jesus'ga ikwava'ēhara'ġa nduvihavuhu'ga nhande porogwety. A'ereki ga okwaha hete nhande popoakare'yma. A'ereki ga oko nhande ja uvame yvya koty nhande pyri. Niandepopoakari nhande hahyrame nhande ve. Ite'varuhu nhande ve ojipe'ġa nhande mongo te'varuhu pota. Hahy! Na jitehe hahy paravuhu ga pe. Nurā ga ikwahahetei. Ga ndokote'varuhuangavi reki hahypavame ga pe.

¹⁶ Nurā xanhi'ī hete ti Tupana'ga pe nhandervihavuhuhete'ga pe ikwahava gapyryva nhande ve. Xanhi'ī hete ti ga pe tomombo ti ga nhanderekote'varuhua henonha'jave'yma avuirama ikwahava'jave'yma. Xanhi'ī ti ga pe nhandepopoakare'ymame tomombyry ti ga nhande ve nhande pokoga javo.

5 Ymyahū Tupana'ga ġa mo'emo'ēi vvyakotyve'ġa pyteripeve'ġa hako. A'ea rupi ga ei hako: "Toko ti ġa ikwava'ēhara'ġa nduvihavuhuro ji ve vvyakotyve'ġa pokoga tomombo ti Tupana'ga ġandekote'varuhua javo. Ikwava'ēhara'ġa nduvihavuhuro ti ġa togweru ġanemimbuhuteheva'ea ji ve ikwava'eġa. Togweru ti ġa mbatepyryva no – kiroki a'ea vvyakotyve'ġa ombuhu tehe ji ve jukapyra. A'ea ti ikwava'ēhara'ġa nduvihavuhu'ġa tokwava'ē ji ve. A'ero po ti ji imombori vvyakotyve'ġa ndekote'varuhua ġa hugwi nehē ġa mombyryva," ei Tupana'ga.

² Ikwava'ēhara'ġa nduvihavuhu'ġa ko vvyakotyve'ġa. Yvyakotyva'ero ġwaramo ġa ndipopoakari okote'varuhua vvyakotyve'ġa ja. Nurā ġa ikwahahetei vvyakotyve'ġa ndekoa ġa oko te'varuhu nhande ja javo. A'ero ġa vvyakotyve'ġa porogwetygi vvyakotyve'ġa ndekote'varuhurame okoe'yma Tupana'ga nhi'iġa rupi ikwahave'yma ġwaramo. Nonhimon-

ha'ngai ikwava'ēhara'ġa nduvihavuhu'ġa ġa nderekokatuavo a'ero.

³ Ikwava'ēhara'ġa nduvihavuhu'ġa okote'varuhu. Nurā Tupana'ga ero ġwaramo ġa jipygi na'ē ikwava'eġa mbatepyryva jukapyra Tupana'ga pe tomombo ti Tupana'ga nhanderekote'varuhua nhande hugwi javo. Aerē ġa jara'ġa ndepygi ikwava'eġa mbatepyryva jukapyra Tupana'ga pe tomombo ti ga ġandekote'varuhua javo.

⁴ Nde'i vvyakotyve'ġa: "Kiro ti ji tako ikwava'ēhara'ġa nduvihavuhuro Tupana'ga pe." A'ea rūi ġa ei. Nonhimbohetei ġa nanongara rehe. A'ereki Tupana'ga jate e'i: "Kiro ji pe mo'emo'ēi peko ti ikwava'ēhara'ġa nduvihavuhuro ji ve javo." Na tuhē. Gaha jate e'i Arāova'ea pe ymyahū hako eko ti ikwava'ēhara'ġa nduvihavuhuro ji ve javo. Na jitehe onhimbohete'yma ojipe'ġa ndekoi ikwava'ēhara'ġa nduvihavuhuro Tupana'ga pe ga erame jate ġa pe.

⁵ Na jitehe Cristo'ga nonhimbohetei no. Nde'i ga: "Kiro ti ji tako ikwava'ēhara'ġa nduvihavuhuro." A'ea rūi Cristo'ga ei. Tupana'ga ki a'e te ga mbohetei toko ti ga ikwava'ēhara'ġa nduvihavuhuro ji ve javo. Ga pe Tupana'ga ei:

"Jira'yramo nde reki.

Jihi a'e vvyakotyve'ġa pe nhaporemō nde mombe'gwovo kiro:

Gaha ko jira'yra'ga," ei Tupana'ga.

⁶ Onhi'iġa'javame Tupana'ga ei Cristo'ga pe:

"Ymyahū Melquisedeque'ga ko ikwava'ēhara'ga ji ve.

Na jitehe ndehe kiro ereko avuirama ikwava'ēharamo ji ve Melquisedeque'ga ja," ei Tupana'ga Cristo'ga pe," ei Tupana'ga rembikwatjarukara.

⁷ Uvame yvya koty Cristo'ga onhi'ī Tupana'ga pe jipi ji poko javo. A'ereki Tupana'ga ipopoaka. Nurā Cristo'ga ei ga pe: "Ipotarame po ti nde nanhimomanoukari nehē." Hahyahi Cristo'ga nhi'iġa ga pe ga jehe'orame ji poko javo. A'ero Tupana'ga ga rendukatui. A'ereki Cristo'ga e'i: "Nhinhi'iġa rupi rūi ti eko. Po nde erepota nhimanoa tamano ti ji a'ero," ei ga Tupana'ga pe.

⁸ Tupana'ga ra'yramo ga vehevi onhimbo'e onhimongovo Tupana'ga nhi'iġa rupi hahyrame ojive. ⁹ Nahā hahyrame ga pe hahya ga mbojipokwahavi Tupana'ga nhi'iġa rehe ga monhimomiranambava. Nurā ga rekoi vvyakotyve'ġa nderohoharamo yvagi pe. Kiroki ġa oko ganhi'iġa rupi – ġa hugwi nhaporemō ga omombo ġandekote'varuhua ġa mombyryva. Aerē po ti ga ġa nderohoi yvagi pe ġa mombytavo avuirama Tupana'ga pyri nehē. ¹⁰ A'ereki Tupana'ga e'i Jesus'ga pe:

"Ymyahū Melquisedeque'ga ko ikwava'ēhara'ġa nduvihavuhu'ga ji ve.

Na jitehe ndehe kiro ereko ikwava'ēhara'ġa nduvihavuhuro ji ve Melquisedeque'ga ja," ei Tupana'ga.

Tapejikopigi ti Cristo'ga rehe

¹¹ Melquisedeque'ga rehe ti xanhomoġitaġita hete novia. A'ereki manameuhū pe pekwha! Nurā manameuhū po ti ji ikwahavukari pe me nehē? Napenhimbo'ea'javi pe! ¹² Pejapyaka ti pejihe! Ymyahū pe jikogi

Cristo'ga rehe. Nurã po kiro pe ojipe'ğa mbo'ei Tupana'ga nhi'iğa rehe ikwahaheteavo hamo. A'ea ji ei novã. Ağwamo vehevi ti ojipe'ğa toko pembo'eharamo pe mbo'ea'java ahembo'eypya rehe nonhimimiva'ea rehe imombe'urame Tupana'ga nhi'iğa pe me.

Pe ndapekwahavi Cristo'ga mombe'ua onhimiva'ea. Xunhihete'i jate pe pekwha ahembo'eypya jate. Ipi-ta'ngive'ğa – kiroki ğa oka'mbu jate – ğa ndo'upavi. Ğa javijitehe pe ndekoi a. ¹³ A'ea ji ei pe me. Kiroki ga oka'mbu jate – gaha ko ipita'ngive'ga ikwahave'yama. Na jitehe pe peko ipita'ngive'ğa javuhu. A'ereki xunhi pe pekwha Tupana'ga nhi'iğa pyryva'ea. Ipi-ta'ngive'ğa javuhu pe ei pejohupe: “Marã aherekote'varuhua? A'ereki nhande ndikwahavi. Marã ahe rekokatui? A'ereki nhande ndikwahavi.” A'ea pe ei ikwahave'yama pekopave'yama Tupana'ga nhi'iğa rupi.

¹⁴ Kiroki ga o'u pa – gaha ko jyvuaruhu. Ga javijitehe ga ikwahavi no – kiroki ga Tupana'ga nhi'ipo'ru pa okokatuavo opohia okote'varuhua hugwi. Gaha ojipokwaha Tupana'ga nhi'imbava rehe ikwahapaheteavo. A'ero ga ei: “Nahã aherekote'varuhua. Nahã ahe rekokatui,” ei ga ikwahava. Koji'i ga ikwahavi no. Nonhimimi Tupana'ga nhi'iğa ga pe. Pehe ki a'e te ndapekwahavi ve oka'mbuve'ğa javuhu.

6 Xanhomoğitaa'jaa'javyme ti ahembo'eypya rehe Cristo'ga mombe'urame. Kiro koji'i xanhimbo'e onhimiva'ea rehe Cristo'ga mombe'upava rehe ikwahaheteavo nhandehimbojipokwahapava hehe. A'ea rehe ji pe mbo'epotari kiro. A'ereki nhande xanhimbo'e jipe ahembo'eypya rehe.

A'ea rupi nhande ei ahembo'eypya mombe'gwovo: Xapohi ti nhanderekote'varuhua hugwi herojijyita nhandereaporoğita. Xajiko ti Tupana'ga rehe ga reroviheteavo, xa'e jipe nhande ikwehe. ² Ymya nhande ei: Nahanahã batismos. Tupana'ga ti tomombyry pe me kiro javo, nahanahã po nhande xapoko Jesus'gareheve'ğa akağa rehe hamo javo ğa pe. Ymya nhande ei: Nahanahã po ti Tupana'ga omanove'ğa mbogwera-va'javi nehë. Nahanahã po ti Tupana'ga ei ğa pe nehë, xa'e jipe nhande ikwehe. Jara'ğa pe po ti ga ei nehë: “Pejo ti pejiijupa avuirama ji pyri,” e po ti Tupana'ga nehë. Jara'ğa pe po ti ga ei nehë: “Peho ti ji hugwi pejiijupa avuirama hahyva'ea ruvihava pype,” e po ti Tupana'ga nehë, xa'e jipe nhande ikwehe. A'ea pe nhaporemo nhande ei ahembo'eypya mombe'gwovo ikwehe.

³ Kiro koji'iva'ea rehe xanhimbo'e onhimiva'ea rehe Cristo'ga mombe'upava rehe ikwahaheteavo, a'e ji pe me. Xanhimbo'e ti hehe Tupana'ga ipotarama.

⁴ Marã po jara'ğa pe? Tupana'ga nhi'iğa ğa henduna'ei. Aerë po ğa nohendukatua'javi. Ğa henduvyrame Tupana'ga ikwahavukari opyryva ğa pe nahanahã ji ipotari javo. Ğa pe ga ikwahavukari Cristo'ga rupi po ti vvyakotyve'ğa nduri ji pyri nehë javo. Nurã ğa jikogi Cristo'ga rehe imomboruka ga pe okote'varuhua ojihugwi a'ero. “Tupana'ga Cristo'ga mbuhuruka nhande pyri yvaga hugwi,” ei ğa. A'ero Tupana'ga ra'uvapyryva uhu ğa pyri ğa pokoga. ⁵ A'ero ğa

ei: “Pyry hete Tupana'ga nhi'iğa nhande ve. A'ereki ga nhande mbojiko ojihe,” e na'ë ğa. “Xanhimomby'a nhande gapopoakara rehe. Aerë po ti koji'i nhandemonhimomby'ava'ea nehë no,” e na'ë ğa.

⁶ Nahã ğa ndekona'ei henduva Tupana'ga nhi'iğa. Aerë po ğa ei: “Ndorokoa'javi ore Tupana'ga nhi'iğa rehe,” e po ğa okote'varuhua.

Marã po ğa pe? Tupana'ga ndogweroyjyja'javi tuhë ğandeaporoğita a'ero. Ğa ndopohipotari okote'varuhua hugwi imomborukare'yama Tupana'ga pe avuirama. Ndokoa'javi ğa Tupana'ga nhi'iğa rupi. Nurã ğa ndekoi Tupana'ga ra'ya'ga jukahara'ğa ja. Ombotegwete ğa Jesus'ga ojipe'ğa ndovaki.

⁷ Omoak'yakyma'ja amana yja ko pe. Pyryva'ea henhui jugwi gworygworyvamo kohoa jara'ga remityma. A'ero ga i'ui ğwemityma gworygworyvamo. A'ea pe yjakatua pe Tupana'ga imombyryvi.

Yjakatua – kiroki a'ea hugwi henhui pyryva'ea – a'ea ja ko ğa – kiroki ğa ojiko hete Tupana'ga rehe okopige'yama ganhi'iğa rupi okopyryvamo ga pe. Ğa pe ga imombyryvi.

⁸ Omoak'yakyma'ja amana ojipea yja ko pe no. Ndapyryviva'ea ki a'e te henhui jugwi hatãva'ea hajiheva'ea pavëi. A'ea kohoa jara'ga ndo'ui. Nurã ga ei: “Ite'varuhu yja!” Nambegwei ti ga ei tokai ti nehë javo. A'ero ti ga imbokai nehë.

Yjate'varuhua – kiroki a'ea hugwi henhui ndapyryviva'ea – a'ea ja ko ğa – kiroki ğa nohendukatui Tupana'ga nhi'iğa okoe'yama hupi okopyryve'yama ga pe. Nambegwei po ti ga imondoi hahyva'ea ğa pe nehë.

⁹ Tupana'ga nhi'iğa rendukatue'yve'ğa pe ji anhi't popoaka. Pehe ki a'e te ndapekoi ğa ja. Peko pyry pe Tupana'ga pe. A'ea ore ei pe me oreremiarõva'ea pe. A'ereki ore opokwaha. Peko hete pe Tupana'ga nhi'iğa rupi imomboruka pejikote'varuhua ga pe. A'ero po ti Tupana'ga pe nderohoi yvagi pe pe mombytavo avuirama ojipyri nehë pe imomborukaro ğwaramo.

¹⁰ A'ereki Tupana'ga ahe rereko katu jipi ahe poravykyaturame ga pe. Nurã po ti ga nomoka'nhyimi peporavykyagwera nehë. Peporavyky katu pe Tupana'ga remimo'ëhara'ğa pokoga ikwehe Tupana'ga arõhetero ğwaramo. Ağwamo vehevi pe ğa pokogi. Peporavykypava Tupana'ga hepiagi okopyryvamo pe me.

¹¹ Na jitehe pe nhimarane'ymame nane'ymi ti pejirokwa pejikoheteavo Tupana'ga rehe avuirama pejikokatuavo ojipe'ğa pe Cristo remimombyryva mbuhua pejive. Oropota hete ore pejirokwa pe napenani. ¹² A'ero po ti pe ndapevevugwei nehë. Pejiko ti Tupana'ga rehe ojipe'ğa ja Tupana'gareheve'ğa ja. Penhimomirana ti onhimomiranave'ğa ja pejikopige'yama. Ojiko ğa onhimomiranama tihepia ti Tupana'ga remimombyryva nhande ve nehë javo – kiroki a'ea pe ga ei ğa pe. Tupana'ga nopiriani onhi'iğa. A'ero ga ğa mbohoryvi opyryvamo ğa pe. Na jitehe po ti Tupana'ga pe mbohoryvi opyryvamo pe me nehë pe ndekorame ğa ja aerë po ti Tupana'ga imombyryvi nhande ve nehë javo no.

Tupana'ga nopiriani onhi'iğa

¹³ Vvyakotyve'ğa ġwenoi ojioheve'ga Tupana'ga ojo-hupe a'itiva'ea ji ei nhinhi'iğa javo. A'ereki Tupana'ga omombe'u a'itituhēva'ea jate. Nurã togwerovia ti ojipe'ğa nhinhi'iğa javo, ġa ei: "Tupana'ga okwaha nhinhi'iğatua." A'ea ġa e'i Tupana'ga renoina.

Tupana'ga jate ni'mbei okovo huvihavamo ojipe'ğa hohe pa. Nurã Tupana'ga ehetei ojera javo o'erame Abraõova'ea pe togwerovia hete ti Abraõo'ga nhinhi'iğa javo. Imombe'gwovo pyryva'ea ga ei ahe ve a'ero: ¹⁴ "Jihi Tupana ti amombyry hete tuhē nde ve nehē," ei ga ahe ve. "Amondo ti ji ndera'yra nde ve nehē. Aerē po ti nderakykwepohara'ğa nde'yjuhuro a'ero nehē. A'iti a! a'e ji." Ymyahũ Tupana'ga ei a'ea Abraõova'ea pe onhinoina.

¹⁵ Onhimomiranamame Abraõova'ea imbokwara'ara'ari ojikoga Tupana'ga rehe omombyry po ti ga ji ve nehē javo. Tupana'ga nopiriani onhi'iğa Abraõova'ea pe. A'ero ga imombyryhetei ahe ve.

¹⁶ Vvyakotyve'ğa ġwenoi ojioheve'ga ojogwayvarama. Ojohupe ġa ei onhombojikoga ojogwehe: "A'itituhēva'ea pe ore ei. Tupana'ga okwaha orenhi'iğatua pe me." A'ea ġa ei ojohupe Tupana'ga renoina heroviaruka ojohupe herojijye'yma onhi'iğa. A'ero ġa ndojogwayvara'javi.

¹⁷ Ymyahũ Tupana'ga ikwahavukapotari onhi'iğa rorojijye'yma ġa pe – kiroki ġa pe ga e'i: "Jihi Tupana po ti opogweruruka yvagi pe pe mongovo avuirama ji pyri imombyryva pe me nehē pe jikoga ġwaramo ji rehe," ei ga. Nurã onhinoina ga ei a'ea ġa pe jukwaha hete ti ġa pe nhinhi'iğa rorojijye'yma javo. ¹⁸ Tupana'ga ei a'ea onhinoina tohoryory hete ti ġa ikwahavame javo. E'i ga: "Aerē po ti ġa ei nehē: 'Tupana'ga ndogwerojijyi onhi'iğa. Ga ndogwerojijyi onhi'iğa onhinoiname no,' e po ti ġa gworygworyvamo nehē," ei Tupana'ga.

Na tuhē. Tegwete ga'mbea ga nhi'iğame. A'ero a'ea kwahavame nhande roryryheteramo nhandejirokwa ga rerovia aerē po ti ga nhande rerohoukari ojipyri nehē javo, xa'e nhande. A'ereki nhande xajiko hete ga rehe nhandepohia nhanderekote'varuhua hugwi.

¹⁹ Ipohyiva'ea âncora nombojijyukari yharuhua ahe imomborame yharuhua hugwi ihamuhũa pyvõ. Na jitehe nhandereaporoğita ndojirojijya'javi. A'ereki nhande tirovia tuhē Tupana'ga aerē Jesus'ga pe po ti ga nhande rerurukari ojipyri yvagi pe nehē javo. Ni-anemoandyandyi po ti ga nehē. Jesus'ga rehe nhande jikogi a'ero nhandekyhyjie'yma.

Ga oho jipe yvagi pe Tupana'ga pyri tuhē nhande repyga okovo ikwava'ēhara'ğa nduvihavuhuro. Avo yvya koty ikwava'ēhara'ğa nduvihavuhu'ğa na jitehe oho Tupana'ga rongga pype hete hovapiahava aherovai gwe'yja'ğa ndepyga. ²⁰ Tupana'ga pyri yvagi pe nhanderenondeve'ga hoi ovahema Jesus'ga. Gaha oho nhande renonde nhande repyga toho ti ġa ji reviri yvagi pe javo. Ikwava'ēhara'ğa nduvihavuhu'ga Tupana'ga pe ko Jesus'ga. A'ereki Tupana'ga e'i ga pe:

"Ymyahũ Melquisedeque'ga ko ikwava'ēhara'ğa nduvihavuhu'ga ji ve.

Na jitehe ndehe kiro ereko avuirama ikwava'ēhara'ğa nduvihavuhuro ji ve Melquisedeque'ga ja," ei ga Jesus'ga pe.

Melquisedeque'ga oko ikwava'ēharamo Tupana'ga pe

7 Ymyahũ Melquisedeque'ga ko Salémmeva'ea ruvihavuhu'ga hako. Ga ko ikwava'ēhara'ga Tupana'ga pe no hako. Tupana'ga huvihavuhu hete ojipe'ğa hohe pa. Ga pe Melquisedeque'ga ko ikwava'ēhara'ga. Melquisedeque'ga uhu nhaneremboypyva'ea rovatiamo Abraõova'ea rovatiamo ahe jivyrame otavukara hugwi. Otavuka jipe Abraõova'ea ojipeva'ea ruvihavava'ea pe quatrova'ea pe ogwovo ahe reviri ahe monhana. Abraõova'ea jivyrame Melquisedeque'ga ahe rovatĩ. Ahe ve ga ei: "Tomombyry ti Tupana'ga nde ve!" ei ga ahe ve.

² Ojivyrame otavukara hugwi Abraõova'ea herupa'javi mbatera aheruvihavava'ea hugwi quatrova'ea hugwi – kiroki mbatera aheruvihavava'ea opyhygaha Abraõova'ea re'yjava'ea hugwi hajiheva'ea hugwi no. Abraõova'ea imboja'oja'ogi herura'javipyra imboaty-tya inoğa dez mbatera jatya. Melquisedeque'ga pe ahe imondoi he'yjuhuva'ea: ojipeji jatya um décimo.

Melquisedeque'ga rera pe nhande ei: Pyry hete ko huvihavuhu'ga. A'ea nhande xa'e garera pe. Ga ko Salémmeva'ea ruvihavuhu'ga. Cidade rera pe Salém me nhande ei Ahepy'a noğatua. Nurã nhande ei Melquisedeque'ga rera pe no: Ga onoğatu ojiheve'ğa py'a.

³ Tupana'ga rembikwatijarukara nomombe'ui Melquisedeque'ga po'ria ga'yembora. Nomombe'ui garembikwatijarukara Melquisedeque'ga ramonha'va'ea. Nomombe'ui garembikwatijarukara ga'aragwera gamanoa no. Melquisedeque'ga rekoi Tupana'ga ra'yra'ga ja Jesus'ga ja ikwava'ēharamo Tupana'ga pe avuirama.

⁴ Pejapyaka ti Melquisedeque'ga rehe ga kwahaheteavo. Huvihavuhu hete ga. Nurã ga pe Abraõova'ea imondoi he'yjuhuva'ea: ojipeji jatya herura'javipyra um décimo – kiroki a'ea ahe gweru otavukara hugwi. Abraõova'ea oko nhaneremboypyro nhanderuvihavuhuro israelitas'ğa nduvihavuhuro. Ahe vehevi imondoi Melquisedeque'ga pe nde ko huvihava ji hohe javo. Jukwaha a'ero Melquisedeque'ga huvihavuhu hete.

⁵ Abraõova'ea ko Leviva'ea rakykwepohara'ğa nemboypya. Leviva'ea rakykwepohara'ğa mombe'gwovo Moisésva'ea rembikwatijara i'ei: "Levi'ga rakykwepohara'ğa – kiroki ġa oko Tupana'ga nhi'iğa rupi okovo ikwava'ēhara'ğa – ġahã ti topyhy mbatera gwe'yja'ğa hugwi israelitas'ğa hugwi. Na tuhē. Israelitas'ğa herekorame dez mbatera tomondo ti ġa Levi'ga rakykwepohara'ğa pe ojipeji mbatera um décimo." Nahã Moisésva'ea rembikwatijara i'ei.

Ğa nhaporemoko Abraõova'ea rakykwepoharamo israelitas'ğa Leviva'ea rakykwepohara'ğa pavēi. Opyhy

ikwava'ēhara'ġa gwe'yja'ġa hugwi vehevi Abraão'va'ea rakykwepohara'ġa hugwi tuhē.

⁶ Melquisedeque'ga ki a'e te Leviva'ea rakykwepohara'ga rui. Abraão'va'ea hugwi ga ipyhygi reki mbat- era um décimo. Garembipyhyga renonde Tupana'ga ei Abraão'va'ea pe: "He'yjuhu po ti nderakykwepohara'ġa nehē," ei Tupana'ga ahe ve. "Amondo ti ji hajiheve'ġa gwyra nde ve nderakykwepohara'ġa pe nehē. Pevo po ti ġa nduvi avuirama a'ero nehē. Nderakykwepohara'ġa pe po ti ji hajiheve'ġa mbohoryvukari nehē," ei Tupana'ga Abraão'va'ea pe. A'ea Tupana'ga ei aerē po ti Abraão'va'ea hoi huvihavamo nehē javo. Tupana'ga nhi'iġirē jate Melquisedeque'ga ei Abraão'va'ea pe reki: "Tomombyry ti Tupana'ga nde ve!" ei ga.

⁷ Jukwaha hete. Melquisedeque'ga huvihavuhu Abraão'va'ea hohe a'ero. A'ereki nhande nhaporemo xa'e: Kiroki ġa oko ojipe'ġa hohe – ġahā jate e'i: "Tomombyry ti Tupana'ga nde ve."

⁸ Leviva'ea rakykwepohara'ġa – kiroki ġa opyhy israelitas'ġa hugwi – ġahā omano reki. Melquisedeque'ga ki a'e te – kiroki ga opyhy Abraão'va'ea hugwi – gaha okoji. A'ereki Tupana'ga rembikwatijarukara nomombe'ui gamanoa.

⁹ Ndo'ari ve Leviva'ea Melquisedeque'ga Abraão'va'ea rovaťrame. Emo Leviva'ea oko Abraão'va'ea rakykwepoharamo. A'ero imondorame um décimo Abraão'va'ea omondo Leviva'ea repyga no, a'e ji. Leviva'ea ko ikwava'ēhara'ġa nemboypya. Ġahā opyhy gwe'yja'ġa hugwi um décimo. Emo Melquisedeque'ga pe Abraão'va'ea omondo jipe Leviva'ea repykavamo reki. A'ero kaitu jukwaha. Melquisedeque'ga huvihavuhu Leviva'ea hohe Leviva'ea rakykwepohara'ġa hohe no.

Jesus'ga oko Melquisedeque'ga ja ikwava'ēharamo

¹¹ Ymyahū Tupana'ga Leviva'ea rakykwepohara'ġa mo'emo'ēi toko ti Arão'ġa ikwava'ēharamo ji ve jipi israelitas'ġa mombyryva javo. Arão'va'ea oko Leviva'ea rakykwepoharamo. Arão'va'ea oko ikwava'ēharamo a'ero gwakykwepohara'ġa pavēi.

Moisés'va'ea pe Tupana'ga ikwatijarukari nhanembo'eagwera israelitas'ġa mbo'eagwera nahanahā po ti ikwava'ēhara'ġa pe mombyry pe nderua ji pyri nehē javo. Arão'va'ea aherakykwepohara'ġa pavēi nomombyryvukari reki nhandere'yja'ġa israelitas'ġa. A'ero israelitas'ġa ndohoi Tupana'ga pyri. Nonhi'iġi ġa ga pe no.

Nurā Arão'va'ea rakykwepohara'ġarūive'ga ruri okovo ikwava'ēharamo Tupana'ga pe. Ga ko Jesus'ga. Melquisedeque'ga ja ga oko ikwava'ēharamo Tupana'ga pe. Tupana'ga nde'i Jesus'ga pe: "Arão'va'ea ja ko nde ikwava'ēharamo ji ve." A'ea rūi Tupana'ga ei. E'i ga: "Melquisedeque'ga ja ndehe kiro ereko avuirama ikwava'ēharamo ji ve," ei ga.

¹² A'ea erame Jesus'ga pe Tupana'ga ei tokoa'javyme ti Leviva'ea rakykwepohara'ġa ikwava'ēharamo javo. Leviva'ea rakykwepohara'ġa ndekoa'jave'ymame ikwava'ēharamo, Moisés'va'ea rembikwatijara rehe ndatekwava'javi – kiroki a'ea omombe'u ikwava'ēhara'ġa. Haji-

heva'ea toko ti kiro a'ero, xa'e nhande. Tupana'ga nhi'iġapyahua jate Jesus'ga rehe toko kiro a'ero, xa'e nhande.

¹³ Jesus'ga pe Tupana'ga ei ndehe kiro ereko avuirama ikwava'ēharamo ji ve javo. Emo Jesus'ga ko Leviva'ea rakykwepohara'ga rui reki. Ojipeva'ea rakykwepohara'ga ko Jesus'ga. Garembopyya rakykwepohara'ġa ndojukai reki mbatepyryva imbokaje'yma ikwava'ēhava rehe Tupana'ga pe. ¹⁴ Jesus'ga oko nhander- amonhava'ea rakykwepoharamo Judáva'ea rakykwepoharamo nhandepojykaharete'ga. A'ea jukwaha. Moisés'va'ea nde'i Judáva'ea rakykwepohara'ġa pe: "Pekwava'ē ti ġambatepyryva jukapya imbokaita Tupana'ga pe pejikovo ikwava'ēharamo." A'ea rūi Moisés'va'ea e'i Judáva'ea rakykwepohara'ġa pe.

¹⁵ Hajiheva'ea Tupana'ga imongoi kiro. A'ea jukwaha hete. A'ereki Jesus'ga reki kiro oko ikwava'ēharamo Tupana'ga pe ua yvya koty nhande pyri. Ga ko Melquisedeque'ga ja okovo ikwava'ēharamo.

¹⁶ Moisés'va'ea rembikwatijara nde'i Jesus'ga pe: "Eko ti ikwava'ēharamo Tupana'ga pe. A'ereki neremboypya ko Leviva'ea." Nanongara rūi aherembikwatijara e'i Jesus'ga pe. Yvyakotyve'ġa rūi e'i Jesus'ga pe eko ti ikwava'ēharamo Tupana'ga pe javo. Emo Jesus'ga oko reki ikwava'ēharamo. A'ereki ga ipopoaka okovo avuirama. Nomanoa'javi po ti ga nehē.

¹⁷ A'ereki ojipeva'ea Tupana'ga rembikwatijarukara omombe'u javo Jesus'ga pe. E'i:

"Ymyahū Melquisedeque'ga ko ikwava'ēhara'ga ji ve. Na jitehe ndehe kiro ereko avuirama ikwava'ēharamo ji ve Melquisedeque'ga ja."

A'ea Tupana'ga rembikwatijarukara ei Jesus'ga pe.

¹⁸ Hajiheva'ea Tupana'ga imongoi a'ero ndatekwava'javi Moisés'va'ea rembikwatijara rehe kiro javo. A'ereki aherembikwatijara ndipopoakari. A'ereki israelitas'ġa ndogwerojijyi ojeaporoġita aherembikwatijara renduvame. A'ero ġa ndokokatui ve. Ndohoi ġa Tupana'ga pyri onhi'iġa. Ndikwahyi aherembikwatijara ġa ndehe. ¹⁹ Nahemombyryvukari tuhē.

Koji'i pyry nhande ve kiro Jesus'ga rekorame ikwava'ēharamo Tupana'ga pe. A'ereki Tupana'ga Jesus'ga momanouka nhande repygauga imomboruka nhanderekote'varuhua nhande hugwi nhande mombyryva. Aerē po ti Jesus'ga nhande rerohoi ojupi nhande mongovo avuirama Tupana'ga pyri nhande mbohoryva nehē. Nurā nhande xanhi'inhi'ġ Tupana'ga pe kiro.

²⁰ Tupana'ga jate ni'mbei okovo huvihavamo ojipe'ġa hohe pa. Ojera vehevi javo ga ehetei o'erame toko ti Jesus'ga ikwava'ēharamo javo. ²¹ Tupana'ga nonhinoi reki o'erame toko ti Levi'ga rakykwepohara'ġa ikwava'ēharamo javo. Emo o'erame Jesus'ga pe ga onhinoi. Jesus'ga pe ga ei:

"Jihi Tupana ko ndepojykaharetea.

Anhi'iġatu ji nde ve kiro.

Ymyahū Melquisedeque'ga ko ikwava'ēhara'ga.

Na jitehe ndehe kiro ereko avuirama ikwava'ēharamo ji ve Melquisedeque'ga ja.

A'iti a! Ndarojijyi ti ji nhinhi'iġa nde ve nehē."

A'ea Tupana'ga ei onhinoina.

²² Nurã Jesus'ga popoakahetero okovo ikwava'eharamo Tupana'ga pe avuirama, kiro Tupana'ga nhi'iġapyahua apiavo toho javo – kiroki ganhi'iġapyahua e'i vvyakotyve'ġa pe nahanahã po ti ji pe pokokatui kiro nehẽ javo. A'ero koji'i pyryvamo vvyakotyve'ġa pe kiro.

²³ Ymyahũ Leviva'ea rakykwepohara'ġa nde'yjuhuro reki okovo ikwava'eharamo. A'ereki ġa omano oporavykya reja. A'ero jara'ġa aherakwykwepohara'ġa ndekoi ikwava'eharamo ahe py'rovo.

²⁴ Jesus'ga ki a'e te ndipy'rukavi ga. A'ereki ga nomanoa'javi. Nurã gaha jate nane'ymi oko ikwava'eharamo avuirama. ²⁵ Nurã ga imombohetei vvyakotyve'ġa ndekote'varuhua ġa hugwi avuirama ġa mombyrypava. Kiroki ġa onhi'ġ Tupana'ga pe ojikoga ġwaramo Jesus'ga rehe – ġahã Jesus'ga ġa mombyryvi. A'ereki ga nomanoa'javi. Kiro yvagi pe ga oko Tupana'ga pyri ġa ndepyga jipi epoko ti ġa javo Tupana'ga pe.

²⁶ Pyry hete tuhẽ a'ero Jesus'ga rekoi ikwava'ehara'ġa nduvihavuhuro Tupana'ga pe nhande repyga. Jesus'ga oko pyry hete Tupana'ga monhimohema ojihe. Naheaporoġitatiruahũ ga. Ga ko ndokote'varuhui'i'i. Nurã vvyakotyve'ġa ja rui ga oko. A'ereki ga pyry hete tuhẽ. Tupana'ga omongo ga ojipyri yvateuhu yvaga aherovai, kiro ti ga toko huvihavuhetero ojipe'ġa hohe pa javo.

²⁷ Jesus'ga nokwava'eġi tuhẽ mbatepyryva jukapyra Tupana'ga pe tomombo ti ga jirekote'varuhua ji hugwi jave'yma. A'ereki ga oko katu hete jipi.

Leviva'ea rakykwepohara'ġa ki a'e te okwava'e mbatepyryva jukapyra Tupana'ga pe okovo ikwava'ehara'ġa nduvihavuhuro tomombo ti Tupana'ga nhanderekote'varuhua na'e javo. Nahã ġa jipygi. Ojipygirẽ jate ġa ikwava'eġi ojipea jukapyra tomombo ti Tupana'ga jara'ġa ndekote'varuhua kiro javo.

Jesus'ga ki a'e te nokwava'eġi mbatepyryva jukapyra tomombo ti Tupana'ga vvyakotyve'ġa ndekote'varuhua jave'yma. A'ereki Jesus'ga onhikwava'e ojijukauka omanomo yva rehe tomombo ti Tupana'ga ġandekote'varuhua ġa hugwi javo.

Nane'ymi Leviva'ea rakykwepohara'ġa okwava'e mbatera jukapyra Tupana'ga pe.

Jesus'ga ki a'e te ojipeji ko ga jijukaukari. Nomanoa'jaa'javi ga.

²⁸ Moisésva'ea rembikwatijara e'i akwaimbae'ġa ti toko ikwava'ehara'ġa nduvihavuhuro Tupana'ga pe javo. Emo vvyakotyve'ero ġwaramo ikwava'ehara'ġa nduvihavuhuro ġa ndekote'varuhuro opopoakare'ymamo ote'varuhua pe.

Aerẽ Tupana'ga ei onhinoina a'ero jira'yra'ga ti toko ikwava'ehara'ġa nduvihavuhuro avuirama javo reki. Nurã gara'yra'ga Jesus'ga pytai avuirama ikwava'ehara'ġa nduvihavuhuro okopyryhetero tuhẽ vvyakotyve'ġa ndepykatuavo Tupana'ga nhi'ġpo'rupava avuirama.

Jesus'ga gwepy vvyakotyve'ġa

8 Na tuhẽ Jesus'ga rekoi okovo ikwava'ehara'ġa nduvihavuhuro nhande repyga ogwovo yvagi pe hete. Pevo huvihavuhetero Tupana'ga ruvi. Okovo ġwaramo huvihavuhetero Tupana'ga pavẽi, Jesus'ga apygi Tupana'ga pyri gajohukoty rui. A'ea rehe ji pe mbo'ei ko.

² Yvagi pe Tupana'ga ruhava pype tuhẽ nhandepojkaharete'ga ruhava pype tuhẽ Jesus'ga rekoi. A'ea pype Tupana'ga rembiapoa pype ikwava'ehara'ġa nduvihavuhuro Jesus'ga poravykyi Tupana'ga pyri nhande repyga. Vvyakotyve'ea rembiapoa pype rui – kiroki yvagipeva'ea'java'ea ahe oapo yvya koty tenda – a'ea pype rui ga nhande repygi. Ymyahũ a'ea pype hete ikwava'ehara'ġa nduvihavuhua'ea oho gwe'yjava'ea repyga yvya koty.

³ Ymyahũ Tupana'ga omo'emo'e vvyakotyve'ġa. Ga e'i: "Toko ti ġa ikwava'ehara'ġa nduvihavuhuro ji ve vvyakotyve'ġa ndepyga. Nurã ti ġa togweru vvyakotyve'ġa hugwi ġanemimbuhuteheva'ea ikwava'eġa ji ve nehẽ. Togweru ti ġa ġa hugwi mbatepyryva jukapyra ji ve nehẽ no vvyakotyve'ġa ndepykaramo nehẽ," ei Tupana'ga ymyahũ.

Jesus'ga rekoi ikwava'ehara'ġa nduvihavuhuro Tupana'ga pe. Nurã po ga ikwava'eġi Tupana'ga pe no hamo.

⁴ Yvagi pe Jesus'ga poravykyi okovo ikwava'eharamo. Po ga oko yvya koty, a'ero po ga ndokoi ikwava'eharamo hamo. A'ereki gwereko jipe ikwava'ehara'ġa yvya koty.

Ġahã gweru imbuhuteheva'ea Tupana'ga pe jipi okovo Moisésva'ea rembikwatijara rupi. ⁵ Ġaporavykya okwahavuka xunhi nhande ve yvagipeva'ea. A'ero nhande ei: Na ja gwerevi nhanderepykava rekoi yvagi pe. Na jitehe Moisésva'ea rembiapoukara okwahavuka xunhi nhande ve yvagipeva'ea. A'ereki ymyahũ Tupana'ga e'i Moisésva'ea pe Moisésva'ea rembiapohava renonde tenda apohava renonde. Tupana'ga e'i: "Ji rendu katu ti! Vytyruhua rehe ji ikwahavukari nde ve nahã ko yvagipeva'ea javo. A'ea'jaheteve'ea eapo katu katu pa imohina kiro," ei ga Moisésva'ea pe.

A'ero Moisésva'ea Tupana'ga nhi'ġpo'rupavi a'ea'jaheteve'ea japokatuuka tenda tapyjamo. Oapopavuka ahe mbatera no imondovo tenda pype. Nahã ahe japopavukari yvagipeva'ea'java'ea yvya koty. A'ea pype Leviva'ea rakykwepohara'ġa israelitas'ġa ndepygi okovo ikwava'eharamo yvya koty.

⁶ Jesus'ga poravykya ki a'e te koji'i pyryvamo ġaporavykya hohe. Ymyahũ Tupana'ga ekatui Moisésva'ea pe nahanahã po ti ji israelitas'ġa pokokatui nehẽ javo. A'ero ga ei toko ti Leviva'ea rakykwepohara'ġa ikwava'eharamo javo. Moisésva'ea pe ga ikwatijarukari javo: "Tombokai ti ġa mbatepyryva ji ve israelitas'ġa ndepyga," ei ga Moisésva'ea pe ikwatijaruka ahe ve.

Aerẽ koji'i pyryvamo reki Tupana'ga ekatuhetea Jesus'ga pe nahanahã po ti ji vvyakotyve'ġa pokokatui kiro nehẽ javo. "Ndehe ti emano imomborukaheteavo

ġandekote'varuhua ġa hugwi ġa ndepygga nehë," ei ga Jesus'ga pe.

A'ea ko Tupana'ga nhi'ipyahua. A'ero ga ei toko ti Jesus'ga ikwava'eharamo javo. Tupana'ga nhi'iġa Jesus'ga pe ipyahuva'ea rehe koji'i pyryvamo Moisés-va'ea rembikwatijara hohe a'ero ymyahūva'ea hohe. Nurã Jesus'ga poravykya koji'i pyryvamo Leviva'ea rakykwepohara'ġa poravykya hohe. Yvyakotyve'ġa ndepykaramo Jesus'ga reko'i tuhu ti ġa okovo avuirama Tupana'ga pyri onhi'iġa ga pe javo. A'ero ga imombohetei yvyakotyve'ġa ndekote'varuhua ġa hugwi ġa mombyryva ġa mbuhua Tupana'ga pyri. A'ero kiro koji'i pyryvamo ġa pe.

⁷ Po ikwahyetei ymyahūva'ea hamo Tupana'ga nhi'iġa Moisésva'ea pe hamo, a'ero po ga nonhi'iġi aerë ipyahuva'ea rehe Jesus'ga pe hamo.

⁸ Ymyahū israelitasva'ea nohendukatui reki ymyahūva'ea Tupana'ga rembikwatijarukara Moisésva'ea pe. Nurã ndikwahyi ahe rehe. A'ea nhande tikwaha. A'ereki ga e'i:

"Kiro ji rendu katu ti," ei Tupana'ga nhandepojykaharete'ga.

"Aerë po ti ji nhi'iġi ipyahuva'ea rehe Israelva'ea rakykwepohara'ġa pe Judáva'ea rakykwepohara'ġa pe nehë no," ei ga.

⁹ "Ymyahūva'ea ja rüi po ti ji nhi'iġi ġa pe nehë.

Ymyahū ġanamonhava'ea pe ji ekatui ikwatijaruka Moisésva'ea pe nhinhi'iġa

ahe rerogwovo pa Egitopeve'ġa gwyrã hugwi.

Aroho katu ji ahe pea hugwi.

Emo ahe nohendukatupotari reki.

Ndokoi ahe ymyahūva'ea rupi nhirembikwatijarukara rupi.

Nurã ji ndarekokatua'javi ahe," ei Tupana'ga.

¹⁰ "Aerë ipyahuva'ea rehe po ti ji ekatui ġa pe nehë Israelva'ea rakykwepohara'ġa pe israelitas'ġa pe nehë," ei Tupana'ga.

"Nhinhi'iġa po ti ji imongi ġa'akaġi pe

nahanahã peko katu ti javo ġa pe.

Ġapy'a pype po ti ji inoġi nhinhi'iġa.

A'ero po ti ġa hendukatupotari nhinhi'iġa okovo pota hupi nehë, ei ga.

A'ero po ti ji rekohetei ġanduvihavuhuhetero ġa pokokatuavo nehë.

A'ero po ti ġa ji mbohetei

nde ko oreruvihavuhuhetea javo ji ve nehë.

A'ero po ti ġa ndekohetei jireheva'ero

ji nhi'ipo'ruheteavo nehë," ei Tupana'ga.

¹¹ "Ojopyjopyrive'ġa po ti nonhombo'ei ji rehe nehë.

Onhoirũ'ġa ti nonhombo'ei ji rehe nehë no," ei ga.

"Nde'i po ti ġa ojohupe nehë: 'Pekwaha hete ti nhandepojykaharete'ga.'

A'ea rüi po ti ġa ei ġa nhaporemõ ji kwahahetejipero ġwaramo ojikoga ji rehe nehë," ei ga.

"Ġapyrive'ġa ji kwahahetei nehë.

Ġanduvihava'ġa ji kwahahetei nehë no.

¹² Aporogwety po ti ji ġa nehë ġa pyryve'ymame.

Ġa hugwi po ti ji imombori ġandekote'varuhua ġapyryve'yma reheve nehë.

Nahenonha'javi po ti ji avuirama ġandekote'varuhua ikwahapava'jave'yma nehë," ei Tupana'ga ymyahū.

¹³ Ymyahū Tupana'ga ei no: "Ipyahuva'ea rehe po ti ji nhi'iġi nehë nahanahã po ti ji pe pokokatui kiro nehë javo."

Tupana'ga a'ea ero ġwaramo nhande ikwahavi. A'ero nhande ei: Ndatekwava'javi ymyahūva'ea rehe Moisés-va'ea rembikwatijara rehe a'ero. A'ereki nhymyanuhū kiro, xa'e nhande. Na tuhë. Opa ġwerĩ ymyahūva'ea, xa'e nhande.

Israelitasva'ea ombohete Tupana'ga tenda pype yvya koty

9 Ymyahū Tupana'ga omombe'u Moisésva'ea pe nahanahã po ti israelitas'ġa ji mbohetei nehë javo. Omombe'u ga tenda yvyakotyva'ea nahanahã po ti ġa toapo tenda ji mboheteavo ipype nehë javo.

² A'ero Tupana'ga nhi'ipo'ruavo Moisésva'ea japoukari tenda tapyjamo Tupana'ga mbohete'hava-mo. Mokõi hyrua tenda pype: kokotyva'ea kikotyva'ea pavëi. Kokotyva'ea pype ahe imondoukari hyapehava, mesa, pão. Omondouka ahe pão mesa rehe Tupana'ga rovai pyteri pe ga'apoa javo jupe. Nahã ahe imondoukari hyrua pype kokotyva'ea pype. Tupana'ga ei hyrua pe kokotyva'ea pe: Ipojkahava. Nahã ga inoġi hera hehe. A'ereki pea Tupana'ga opojyka ojive.

³ Tenda pyteri pe Moisésva'ea imbohaekoukari hovapihava cortina imohinuka. Hovapihava aherovai ojipea hyrua teni tenda pype kikotyva'ea. Tupana'ga ei hyrua pe kikotyva'ea pe: Ipojkahetehava. Nahã ga inoġi hera hehe. A'ereki pea koji'i Tupana'ga opojyka hete ojive.

⁴ Ipojkahetehava gwereko perfume mbokaihava ouro apopyra. Ipojkahetehava gwereko hyru'ia no Tupana'ga rembikwatijarukara ryru'ia. Omomoġuka ahe ouro hehe.

Tupana'ga rembikwatijarukara ryru'ia gwereko nhaepepoa ouro apopyrava'ea. Nhaepepoa gwereko mbeju'ia'javuhuva'ea maná. Hyru'ia gwereko Arãova'ea apoagwera no vvyra – kiroki vvyra ipoty. Gwereko itapereuhua no – kiroki a'ea rehe Tupana'ga okwatijarukaripe ahe ve ymyahūva'ea.

⁵ Hyru'ia arimo ahe imondoukari yvagipeve'ġa ra'angava querubins'ġa ra'angava. A'ea ahe japoukari imondovouka pevo yvagipeve'ġa'java'ea. Hendy'jandy'ja memei yvagipeve'ġa'java'ea Tupana'ga rendy'java pyvõ. Yvagipeve'ġa'java'ea ipepojai hyru'ia arimo hyru'ia rovapytymbava rehe o'ama. Aerë hovapytymbava rehe ikwava'ehara'ġa nduvihavuhu'ga gwypyg-wypyi hekoa tomombo ti Tupana'ga israelitas'ġa ndekote'varuhua javo. A'ero ojapyakarama hehe hovapytymbava rehe ġa ikwahava'javi okote'varuhua mombora javo: "Tupana'ga oko nhande pyri ġwenonhe'yma nhanderekote'varuhua ikwahava'jave'yma," ei ġa.

A'ea rehe ti ji namombe'upavi kiro.

⁶ Moisésva'ea japopavukarirē nane'ymi ikwava'ēhara'ġa hoi tenda pype kokotyva'ea pype oporavykyavo Tupana'ga pe nahā ga mboheteheateavo ipype.

⁷ Ojipea pype kikotyva'ea pype ikwava'ēhara'ġa nduvihavuhu'ga tehe ga hoi. Outubroġwerīa rupi jate, uma vez ano nanani ga tehe ga hoi ipype herogwovo mbatepyryva rekoa. Hekoa rerohorame jate ga hoi ipype hypyppyita tomombo ti Tupana'ga jirekote'varuhua ji hugwi javo. "Tomombo ti ga israelitas'ġa ndekote'varuhua ġa hugwi no," ei ga. "A'ereki ġa oko te'varuhu ikwahave'yama," ei ga hypyppyita.

⁸ A'ero nhande ei: Ojipe'ġa ndohoi tenda pype, xa'e nhande. A'ea rehe Tupana'ga ra'uvapyryva nhande mbojapyakarama ikwahavukari nhande ve ojipea. A'ero nhande ei: Tenda rekorame po Tupana'ga nde'i ve vvyakotyve'ġa pe tuhu ti ġa jiruhava pype ji pyri tuhē onhi'iġa ji ve javo.

⁹ Na tuhē reki ymyahū hako. Nhande japyakarama ymyahūva'ea rehe nhande ei: Aġwamo na jitehe nhande ve no. Imbuhuteheva'ea nombojipe'ai nhanderekote'varuhua nhande hugwi no mbatepyryva rekoa rypyppyja pavēi. A'ereki nomombyryvi nhandereaporoġita. Nonoġatui nhandepya a'ero nhande monhi'iġukare'yama Tupana'ga pe.

¹⁰ Ymyahūve'ġa omondo imbuhuteheva'ea tombokai ti ikwava'ēhara'ġa Tupana'ga pe javo. A'ereki Moisésva'ea rembikwatijara e'i ġa pe pemondo ti javo. Ojikkwaku ġa ġwiġwia ti ti'u mbatepyryva tyhya no javo. Ndo'ui ġa hajiheva'ea. Ojikkwaku ġa nahanahā ti nhanerembiheiparavuhua javo. Ojikkwaku ġa. A'ereki aherembikwatijara e'i ġa pe pejikwaku ti javo. Jukwaha a'ero. Ġandeaporoġita pe rūi aherembikwatijara e'i. Ġanda'oa pe jate e'i aherembikwatijara. Ipyahuva'ea rehe Tupana'ga nhi'iġirē ndatekwava'javi tuhē aherembikwatijara rehe. Kirē nde'ia'javi aherembikwatijara ġa pe.

Cristo'ga ombohete Tupana'ga yvagi pe

¹¹ Aġwamo Cristo'ga oko ikwava'ēhara'ġa nduvihavuhuro oporavykyavo Tupana'ga pe imombyryvuka nhande ve. Koji'i pyryvamo nhande ve a'ero kiro. Vvyakotyve'ġa nembiaepoa pype rūi vvyakotyva'ea pype rūi ga rekoi ikwava'ēhara'ġa nduvihavuhuro. Yvaga pype ga rekoi Tupana'ga ruhava pype tuhē. Pea koji'i pyry hete Tupana'ga pe vvyakotyve'ġa apoa hohe tenda hohe.

¹² Ohorame yvaga pype Tupana'ga ruhava pype ga ndogwerohoi bodes rekoa bezeros rekoa tomombo ti Tupana'ga vvyakotyve'ġa ndekote'varuhua a'ero javo. Hekoa pyvō rūi ga oki yvagi pe a'ero. Gwekoa reka'voguka ojijukahara'ġa pe ga omano yva rehe tahepy ji vvyakotyve'ġa javo. Nahā ga ġa ndepyi ġa mbopiro'yavo avuirama ġandekote'varuhua hugwi ogwovo yvaga pype opytavo. Ojipeji gahoa yvaga pype. Ndohoa'jaa'javi ga ipype.

¹³ Ymyahū bodes rekoa touros rekoa no, a'ea ikwava'ēhara'ġa hypyppyi israelitas'ġa ndehe. Ombokai ġa

novilha. Ikotiamo novilha mbokaipavipyra yhya pyvō ġa hypyppyi a'ea israelitas'ġa ndehe. Israelitas'ġa jikkwukupave'yame ikwava'ēhara'ġa hypyppyi ġa ndehe tomombo ti Tupana'ga ġate'varuhua ġa hugwi javo. A'ero israelitas'ġa nda'oa tehe reki ġa imombyryvukari. Hekoa rypyppyja nomombyryvukari israelitas'ġa ndeaporoġita reki.

¹⁴ Koji'i pyryvamo Cristo'ga rekoa reka'vogukara mbatepyryva rekoa reka'voga hohe okwahyro pe ndehe. A'ereki nhande jikogame ga rehe ga omano nhande repyga javo, a'ero ga omombyry nhandereaporoġita. A'ereki Tupana'ga ra'uva avuiramava'ea opoko Cristo'ga ga nhikwava'eġame Tupana'ga pe omanomo. Nдите'varuhui'i'i Cristo'ga okokatuavo. Pyryheteva'ero ga manoi tahepy ti ji ġa javo. Nhande jikogame ga rehe ga omano nhande repyga javo, a'ero ga imombopavi nhanderekote'varuhua nhande hugwi nhandereaporoġita mombryva nhandepya noġatua-vo. Nurā nhande nhi'iġi Tupana'ga pe. Tokoa'javyme ti ġa ite'varuhua rehe javo Cristo'ga manoi nhande repyga. Tupana'ga nhi'iġa rupi avuiramave'ga nhi'iġa rupi ti ġa toko javo ga manoi nhande repyga.

¹⁵ Nurāro ġwaramo Cristo'ga vvyakotyve'ġa ndepyi omanomo ġa mongovo Tupana'ga nhi'iġa rupi ipyahuva'ea rupi. Ndokopavi ġa Moisésva'ea rembikwatijara rupi ymyahūva'ea rupi okote'varuhua vvyahū. A'ero Cristo'ga manoi ġa mbopiro'yavo ġandekote'varuhua hugwi tuhu ti ġa okovo avuirama Tupana'ga pyri onhi'iġa ga pe javo. A'ereki Tupana'ga e'i jipe ġa pe ġa mo'emo'eamo: "Aerē po ti ji pe mbopiro'yukari ndekote'varuhua hugwi nehē. A'ero po ti pe nduri pejijupa avuirama ji pyri nehē," ei ga onhi'iġa ipyahuva'ea rehe.

¹⁶ Ahe e'i: "Nahanahā po ti ġa herekoi nhimbateruero nehē ji manorame nehē," ei ahe. Ahe manoe'yame ġa ndogwerekoi ahembatera. Ahe manorame po ti ġa tomombe'u katu na'ē ahemanoa – kiroki ġa gwepia ahemanoa. A'ereki ahe manorame jate pyry ġa herohoi ahembateruero – kiroki ġa pe ahe e'i jipe.

¹⁸ Nurā ymyahū mbatepyryva manoi Tupana'ga nhi'iġame Moisésva'ea pe ikwatijaruka. A'ereki ahe oju-ka mbatepyryva heka'voga hekoa Tupana'ga nhi'ipo'ruavo. "Kiro po ti Tupana'ga nopiriani onhi'iġa nehē," ei Moisésva'ea. "Kiro po ti ga imombyryvi nhande ve mbatepyryva manoro ġwaramo," ei ahe israelitasva'ea pe ymyahū.

¹⁹ Moisésva'ea omombe'u pa katu na'ē israelitasva'ea pe nhaporemō Tupana'ga rembikwatijarukara ymyahūva'ea tokwaha ti ġa javo. Imombe'upavirē israelitasva'ea pe Moisésva'ea ipyhygi bezeros rekoa bodes rekoa no. Yhya ahe ipyhygi no. Okotī ahe hekoa yhya pyvō. Ovelhas rava apopyra – kiroki aheremi-moġwaġipyra – a'ea ahe ipyhygi. Ahe opyhy nhungwa-va'javuhuva'ea hissopo. Oapytī ahe nhungwa-va'javuhuva'ea ovelhas rava apopyra pyvō imondeva ikotimbyra pype. A'ea pyvō ahe hypyppyi ikotimbyra

Tupana'ga rembikwatijarukara rehe. Israelitasva'ea rehe ahe hypyyypi no.

²⁰ Kirē Moisésva'ea ei israelitasva'ea pe: "Nahanahā ti peko katu pejikovo Tupana'ga nhi'iġa rupi. Nahā ga opota. Pehepia hekoa. Mbatepyryva manoro ġwaramo nhande ei: Tupana'ga nhi'iġa nhande ve ko a'itituhēva'ea – kiroki ganhi'iġa e'i nahanahā po ti ji pe pokokatu kiro nehē javo. Ndojirojijyi ganhi'iġa nhande ve," ei Moisésva'ea.

²¹ Na jitehe Moisésva'ea hypyyypi hekoa tenda rehe. Tendapypeva'ea no – kiroki a'ea ikwava'ēharava'ea opo'ru oporavykyrame Tupana'ga pe nahā ga mboheteavo – a'ea rehe ahe hypyyypi mbatepyryva rekoa ymyahū.

²² Aerē nane'yimi hekoa ikwava'ēhara'ġa hypyyypi mbatera rehe nhaporemo gwerevi tamombyry Tupana'ga pe javo – kiroki mbatera ġa opo'ru oporavykyrame Tupana'ga pe. A'ea pyry pa Tupana'ga pe a'ero. Nane'yimi ġa ikwava'eġi Tupana'ga pe jukapyra rekoa heka'voga israelitas'ġa ndepyga kiro po ti Tupana'ga imombori pendekote'varuhua pe hugwi a'ero nehē javo ġa pe. A'ereki nahā e'i Tupana'ga rembikwatijarukara Moisésva'ea pe. Ġa ikwava'eġe'ymame jukapyra rekoa heka'voge'yma, Tupana'ga nomombori ġandekote'varuhua ġa hugwi ikwahava'java.

²³ Mbatepyryva rekoa pyvō Moisésva'ea omombyry Tupana'ga pe vvyakotyva'ea vvagipeva'ea'java'ea tenda tendapypeva'ea reheve. A'ereki Tupana'ga e'i na ahe ve. Pyry pa a'ea Tupana'ga pe a'ero. Hekoa ko vvyakotyva'ea mombyryhava. Vvagipeva'ea mombyryhava kōji'i pyryvamo vvyakotyva'ea mombyryhava hohe a'ero. A'ereki Tupana'ga e'i na.

²⁴ Na tuhē. A'ereki Cristo'ga yvagi pe tuhē oho vvyakotyve'ġa ndeaporoġita mombyryharamo. Pevo ga jipiukari aġwamo Tupana'ga rovai pyteri pe nhande repyga. Vvyakotyva'ea pype rūi ipojykahetehava pype rūi ga hoi – kiroki vvagipeva'ea'java'ea ahe oapo vvyakoty ymyahū.

²⁵ Ymyahū ano nanani ikwava'ēhara'ġa nduvihavuhu'ga oho ipojykahetehava pype vvyakotyva'ea pype jukapyra rekoa herogwovo ipype.

Cristo'ga ki a'e te ga omano ojipeji gwekoa tuhē heka'voguka. Nomanoa'jaa'javi ga. Nurā ojipeji gahoa yvaga pype. Ndohoa'jaa'javi ga. ²⁶ Jypya Cristo'ga nomanoi a'ero. Aerē ga nomanoa'jaa'javi. A'ereki ojipeji ga omano. Mbapava koty ga jijukaukari omanomo ojipeji tamombo pa hete ji vvyakotyve'ġa ndekote'varuhua ġa hugwi javo. Nahā hahyro ga pe ojipeji.

²⁷ Vvyakotyve'ġa ti tomano ojipeji. Omanorē po ti ġa tojipiuka Tupana'ga pe nehē. A'ero po ti ga ei ġandeporoġitapyryva pe ġandeporoġitate'varuhua pe nehē no.

²⁸ Vvyakotyve'ġa javijitehe Cristo'ga manoi ojipeji. Onhikwava'ē ga ojijukauka. Nahā ga herekoi he'yjuhuve'ġa ndekote'varuhua ojihe omanorame ġa ndepyga. Aerē po ti ga rura'javi ojipiukara'java vvyakoty nehē. Uhura'javame po ti ga nomanoa'javi ġa

ndepyga nehē. Nde'ia'javi po ti ga nehē: "Kiro po ti ji manoi imombo ġandekote'varuhua ġa hugwi." A'ea rūi po ti ga ei nehē. Uhura'javame vvyakoty po ti ga togweroho ġa ojupi yvagi pe ġa pokoga nehē – kiroki ġa opota hete garura uhu po ti ga nehē javo.

Cristo'ga omombo pa hete ġandekote'varuhua avuirama

10 Okorame Moisésva'ea rembikwatijara rupi israelitas'ġa okwaha xunhi aerē po ti pyry hete nehē javo. Ġa ndokwahapavi reki aerēva'ea pyryva'ea. Ano nanani ġa heruri Tupana'ga pe mbatepyryva jukapyra okovo Moisésva'ea remimombe'ua rupi. Jukapyra nomombyryvi tuhē reki ġandeaporoġita. Nonoġatui ġapy'a no. ² Po jukapyra omombyry, a'ero po ġa ndojukaa'jaa'javi te hamo. Po jukapyra omombyry, a'ero po ġa ei hamo: "Nihenonha'javi nhande nhanderekote'varuhua. A'ereki jukapyra nhande mbopiro'y jugwi avuirama," e po ġa hamo.

A'ea rūi reki ġa ei. ³ A'ereki ano nanani herurame mbatepyryva jukapyra ġa okwahava'java'ja okote'varuhagwera. ⁴ A'ereki touros rekoa reka'voga bodes rekoa reka'voga pavēi nomomborukari aherekote'varuhua ahe hugwi. A'iti a.

⁵ Nurā uhurame vvyakoty Cristo'ga ei Tupana'ga pe: "Mbatepyryva jukapyra imbuhuteheva'ea reheve nde nderepotari.

Nurā nde japoi jira'ba ji ve ji mongovo vvyakotyva'eramo.

⁶ Nerenhimohema'javi nde mbatepyryva imbokaipyra rehe imbuhuteheva'ea rehe no

– kiroki a'ea ġa ojuka tomombo ti ga nhanderekote'varuhua javo.

⁷ Nurā ji ei nde ve jiruvihavuhuhetea pe: Agwa ji ami. Ajo ji avo vvyakoty tako ti nenhi'iġa rupi javo.

Nahā nerembikwatijarukara ji mombe'ui imamanipyra pype livro pype," ei Cristo'ga Tupana'ga pe.

⁸ Nahā Cristo'ga ei: "Nderepotari nde jukapyra mbatepyryva imbokaipyra no imbuhuteheva'ea no ojipea imbuhuteheva'ea no – kiroki a'ea ġa ojuka tomombo ti Tupana'ga nhanderekote'varuhua javo," ei Cristo'ga Tupana'ga pe. "A'ea nhaporemo nde nderepotari enhimohema'jave'yma hehe." A'ea Cristo'ga ei imbuhutehepe ojipea pe no – kiroki a'ea pe Moisésva'ea rembikwatijara e'i pemondo ti Tupana'ga pe javo.

⁹ Kirē ga ei gwuvihavuhuhete'ga pe: "Agwa ji ami. Ajo ji avo vvyakoty tako ti nenhi'iġa rupi javo," ei Cristo'ga Tupana'ga pe.

A'ea erame ga ei: "Ndatekwava'javi Moisésva'ea rembikwatijara rehe – perope omombe'u mbatepyryva jukapyra. Kiro ji vvyakotyve'ġa mongoi Tupana'ga nhi'ipyahua rupi. A'ea Tupana'ga ipotari." A'ea Cristo'ga ei o'erame Tupana'ga pe tako ti ji nenhi'iġa rupi javo.

¹⁰ Okovo Tupana'ga remimbotarimova'ea rupi Jesus Cristo'ga jijukaukari omanomo imombo nhanderekote'varuhua nhande hugwi. Nahā ga nhande mombyryvi avuirama toko ti ġa Tupana'gareheva'ero

avuirama javo. Ndojjukaukara'jara'javi ga. Ojipeji ga jujukaukari.

¹¹ Ymyahũ ikwava'ēhara'ġa ami oporavykyavo ikwava'eġa Tupana'ga pe mbatepyryva jukapyra ikwava'ēva'eġa. Kotihĩtihĩ ġa ami ikwava'eġa imbokaita ġwiġwia jipi tomombo ti Tupana'ga israelitas'ġa ndekote'varuhua javo. Emo mbatepyryva kwava'eġa nomomborukari tuhē reki ġandekote'varuhua ġa hugwi.

¹² Cristo'ga ki a'e te ojjukaukarirē ga apygi Tupana'ga pyri gajohukoty rūi okovo huvihavamo. Ga ndojjukaukara'jara'javi. Ojipeji ga jujukaukari onhikwava'eġa tamombo pa hete ti ji vvyakotyve'ġa ndekote'varuhua ġa hugwi javo. A'ero gamanoypyagwera jate pyry Tupana'ga pe vvyakotyve'ġa nhaporemo imomborukari okote'varuhua Jesus'ga pe okojirame.

¹³ "Aerē po ti Tupana'ga imombigukari nharōe'ŷve'ġa popoakara ġa mongovo nhinhi'iġa rupi nehē," ei Jesus'ga oapyga Tupana'ga pyri.

¹⁴ Ojipeji ga jujukaukari Tupana'ga remimo'ēhara'ġa ndeaporoġita mombypypava avuirama inoġatuavo ġapy'a. Nahā ga ġa pokogi imombopava ġandekote'varuhua ġa hugwi.

¹⁵ A'ea Tupana'ga ra'uva ikwahavukari nhande ve no imombe'urame Tupana'ga nhi'iġa javo. E'i na'ē:

¹⁶ "Tupana'ga e'i:

'Aerē ipyahua'ea rehe po ti ji nhi'iġi israelitas'ġa pe nehē,' ei Tupana'ga.

'Nhinhi'iġa po ti ji imongi ġapy'a pe.

A'ero po ti ġa hendukatupotari nhinhi'iġa okovo pota hupi nehē.

Ġa'akaġi pe po ti ji inoġi nhinhi'iġa

nahanahā peko katu ti javo ġa pe,' ei Tupana'ga," e'i Tupana'ga ra'uva.

¹⁷ Aerē i'ei:

"Nahenonha'javi po ti ji avuirama ġandekote'varuhua ġapyryve'yma reheve

ikwahapava'jave'yma nehē,' ei Tupana'ga," e'i Tupana'ga ra'uva.

¹⁸ Tupana'ga imombopaheteukari nhanderekote'varuhua ikwahava'jave'yma Jesus'ga manoro ġwaramo. Nurāro ġwaramo ndatekwava'javi mbatepyryva jukaa'java rehe. Ndatekwava'javi Jesus'ga manoa'java rehe no. A'ereki ojipeji omanomo ga omombo pa nhanderekote'varuhua nhande hugwi.

Xanhi'ĩ ti Tupana'ga pe nhanenhimomiranama

¹⁹ Oreirũ, oro'e ore. Pyry hete Tupana'ga pe nhande nhi'iġi ga pe kiro Jesus'ga gwekoa reka'vogukaro ġwaramo omanomo nhande repyga.

²⁰ Ymyahũ ikwava'ēhara'ġa nduvihavuhu'ga tehe ga kwavi ogwovo hovapiahava cortina aherovai ogwovo ipojyahetehava pype. Pea Tupana'ga opojyka hete ojive. Ikwava'ēhara'ġa nduvihavuhu'ga tehe oho ipype taho ti Tupana'ga rovai pyteri pe nhinhi'iġa ga pe javo. Tegwete ojipe'ġa hohava hovapiahava aherovai Tupana'ga pyri. Nurā ġa nonhi'iġi Tupana'ga pe pevo.

Nhande ki a'e te xanhi'ĩ Tupana'ga pe kiro Jesus'ga manoro ġwaramo nhande repyga okovo Tupana'ga remimbotarimova'ea rupi. Avuirama Jesus'ga oko. Nurā avuirama po ti nhande nhi'iġi Tupana'ga pe nehē.

²¹ Jesus'ga ko ikwava'ēhara'ġa nduvihavuhu'ga Tupana'ga pe. Ga ko nhanderuvihavuhete'ga no Tupana'gareheve'ġa ndepiakatuavo nhande repiakatuavo nhande mongomongovo onhi'iġa rupi. ²² Nurā ti xanhi'ĩ Tupana'ga pe ga mboheteavo. Tianderea-poroġita katu ti xako ti Tupana'ga reaporoġita rehe jate nhanenhi'iġame ga pe. Xajiko hete tuhē ti ga rehe tianerendu ti ga javo.

Ymyahũ ikwava'ēhara'ġa gwypygwypyi mbatepyryva jukapyra rekoa ġa ndehe timombyry ġa javo. Ikwava'ēhara'ġa ġa hei yhya pyvō no timombyry ġa javo.

Na jitehe ojjukaukaro ġwaramo gwekoa reka'voguka Cristo'ga imombori nhanderekote'varuhua nhande hugwi imombyryva nhandereaporoġita inoġatuavo nhandepy'a. Nurā nhande piro'yro avuirama nhanderekote'varuhua hugwi. Nahā ti nhandekokatuavo xanhi'ĩ Tupana'ga pe.

²³ Xanhimombe'upigyme ti ojohupe. Xa'e ti: Okovo Tupana'ga remimbotarimova'ea rupi Jesus'ga omano nhanderepyga imombo nhanderekote'varuhua nhande hugwi nhande mongovo Tupana'ga pyri. A'ero po ti nhande ruvi ga pyri avuirama nhanenhi'iġa ga pe a'ero nehē. A'ea ti xa'e ojohupe nhandejiko-hetepige'yma ga rehe. A'ereki Tupana'ga nopiriani onhi'iġa. Ga e'i: "Aerē po ti ji pe mbopiro'yukari pendekote'varuhua hugwi. A'ero po ti pe nduri pejjijupa avuirama ji pyri nehē," ei ga.

²⁴ Tiandereaporoġita katu ti nhandejogwehe. Xa'e ti ojohupe: Xanhoarō hete ti nhandejokokatuavo.

²⁵ Xanhimono'ono'ombigyme ti. Xanhimono'ō ti Tupana'ga nhi'iġa renduva. Jara'ġa nonhimono'oġa'javi Tupana'ga nhi'iġa renduve'yma. Ġa ja rūi ti xako. Nam-begwei po ti Jesus'ga nhandepojyaharete'ga rura'javi nehē ta'e ti ji ġa pe ġandeporoġita rehe javo. Nurā koji'i ti xanhombohoryory jipi Tupana'ga pyryva mombe'gwovo ojohupe nhandejikoheteavo ga rehe.

²⁶ Tikwaha nhande a'itituhēva'ea Cristo'ga mombe'ua nhanderekote'varuhua mombohara'ga mombe'ua. Ikwahavirē po nhande ndiakote'varuhuai hamo. Po nhande xako te'varuhu aha jipi, a'ero nimombohavi nhanderekote'varuhua pe. A'ereki ahā nhande ve ojipe'ga nhanderekote'varuhua mombohara'ga jujukaukahara'ga. ²⁷ Ahaname nhanderekote'varuhua mombohavamō nhande kyhyji avuirama javo: Aerē po ti Tupana'ga ei nhande ve nehē: "Pendeaporoġita ko pehoaġwama tata pype." A'ea po ti ga ei onhimonha'ngavo nhande rehe nehē. Hahy hete po ti nhande ve tata pype avuirama a'ero nehē. Nahā po ti ga oarōe'ŷve'ġa moka'nhybavi nehē.

²⁸ Ymyahũ israelita'ga rekoeymame Moisésva'ea rembikwatijara rupi ite'varuhu ga pe. A'ereki Moisésva'ea rembikwatijara rehe ga ndokoi. Garekote'varuhua kwahavame ġa ei: "Ndokoi ga

aherembikwatijara rupi. Oko te'varuhu ga a'ero. Ore ga repiagi." Po doisve'ğa ei a'ea, po trêsvê'ğa ei, a'ero ğanduviha'ğa ga jukai. Ndoporogwetygi ğa ga ymyahũ.

²⁹ Aĝwamo po ti ite'varuhuhetero ojipe'ga pe kaitu nehê ga erame: "Ndajikogi ji Cristo'ga rehe. Ndakoi po ti ji ganhi'iĝa rupi nehê. Ga ko Tupana'ga ra'yra'ga rüi." Po ga ei a'ea, a'ero po ti ite'varuhuhetero ga pe nehê. A'ereki ga ombotegwete Tupana'ga ra'yra'ga.

Omano Cristo'ga heka'voguka gwekoa okovo Tupana'ga nhi'ipyahua rupi imomboo vvyakotyve'ğa ndekote'varuhua ğa hugwi. Nahã ga ğa mombyryvi tonhi'ĩ ti ğa Tupana'ga pe javo. Po akoja'ga ite'varuhuve'ga pyryvamo Cristo'ga manoro ğwaramo ga pe. Po ga aerê e'i: "Ndikwahyi reki ji rehe gamanoa. Omano tehe reki ga," e po ga. Po ga ei a'ea, a'ero po ti ite'varuhuhetero ga pe nehê.

Tupana'ga ra'uva okwahavuka Cristo'ga pyryva ga pe ga pokoga novã. Emo ojikopotare'ymame Cristo'ga rehe ga Tupana'ga ra'uva mbotegwetei. A'ero po ti ite'varuhuhetero ga pe nehê.

³⁰ Tikwaha hete nhande Tupana'ga. Gaha e'i:

"Jihi po ti ajipy ğa ndehe nehê.

Ğa ndekote'varuhurame po ti ji ikwepygi ğan-dekote'varuhua nehê ikwahavuka hahyva'ea ğa pe nehê," ei ga.

Onhi'iĝa'javame ga ei:

"Jihi po ti amondo hahyva'ea jijiheve'ğa pe nehê ğa ndekote'varuhurame," ei Tupana'ga nhandepojykaharete'ga.

Na tuhê po ti nhande ve nhande rekote'varuhurame nehê. ³¹ Tupana'ga ko avuiramave'ga. Ga imondorame hahyva'ea nhande ve ite'varuhuhetero nhande ve a'ero.

³² Pekwahava'ja ti ymya'ĩva'ea. Ymya'ĩ Tupana'ga okwahavuka Cristo'ga pe me. Ga ga kwahavukarirê pe me pejiko pe ga rehe. A'ea rupi penhimomirana pe ojipe'ğa imondorame hahyheteva'ea pe me. Ndapejikipigi pe ga rehe penhimboitavo hahyrame pe me.

³³ Cristo'ga arõe'yve'ğa pe mbotegwetei he'yive'ğa ndovaki pe nderekomemuamo imondovo hahyva'ea pe me pejikoga ğwaramo Cristo'ga rehe. Aerê ojipe'ğa pe ğa te'varuhuro imondovo hahyva'ea ğa pe. Hahyrame ğa pe pe jikoty'ari ğa pavêi ğa pokoga. A'ero hahyramo pe me no.

³⁴ Peporogwety pe cadeiapypeve'ğa no. Tupana'ga arõe'yve'ğa ğa mongi ipype. A'ereki Tupana'ga arõe'yve'ğa ndopotari ğa jikogame Tupana'ga rehe. Ojipe'ğa ipyhygaharame ojive pembatera pe hugwi pe napendoryndorypigi reki. A'ea rupi pe ei: "Orogwereko ore pyryva'ea yvagi pe. Koji'i pyry yvagipeva'ea vvyakotyva'ea hohe. Yvagipeva'ea niymyani. Ndopavi," pe'e pe ikwahava.

³⁵ Nurã ti tapejikipigi Tupana'ga rehe. Pe jikohetero ğwaramo po ti Tupana'ga imbuhuri ikwepykava pyryva'ea pe me nehê. ³⁶ Penhimomirana ti a'ero ga nhi'ĩpo'ruavo Tupana'ga nopiriani ğwembi'eagwera javo. A'ero jate ti ga imombyryvi pe me pe nderogwovo

pe mongovo avuirama yvagi pe ojipyri nehê. ³⁷ A'ereki Tupana'ga rembikwatijarukara e'i:

"Aere'ĩ po ti ga ruri nehê

– kiroki ga pe ğa e'i ga po ti uhu nehê javo.

Nambegwei po ti ga ruri nehê,' ei Tupana'ga," e'i ikwatijaripyra.

³⁸ "Nane'yimi po ti nhiremimombyryve'ğa jikogi ji rehe okovo jipi,' ei Tupana'ga.

'Aero po ti ğa ndekoi ji pyri avuirama nehê.

Po ğambyteripeve'ğa ndojikoga'javi ji rehe ojipe'avo ji hugwi ojipe'ğa pojihuva ğwaramo,

a'ero po ti ji ndajiroryvi ğa ndehe nehê,' ei Tupana'ga," e'i ikwatijaripyra.

³⁹ Kiroki ğa ojipe'ğa pojihu ojipe'avo Tupana'ga hugwi ojikoge'yma ga rehe – ğahã po ti oho hahyva'ea ruvi-hava pype opytavo avuirama oka'nhymbava nehê.

Nhande ki a'e te, ğa ja rüi nhande xako. Ojipe'ğa ja nhande xako. Ojikhetero ğwaramo Tupana'ga rehe po ti ğa ndekoi avuirama ga pyri nehê. Ğa ja tuhê nhande rekoji nhandejikoga ga rehe.

Ymyahũva'ea ojiko hete Tupana'ga rehe

11 Nhandejikoga ğwaramo Tupana'ga rehe nhande ei: Nahanahã po ti Tupana'ga imombyryvi nhande ve nehê. Ndihepiapavi ve Tupana'ga remimombyryva nhande ve. Emo Tupana'ga nopiriani ğwembi'eagwera. Nurã po ti nhande hepiapavi garemimombyryva nehê, xa'e nhande ikwahaheteavo. Ndirojijyi nhande nhanenhi'iĝa heroviaheteavo.

² Israelitas'ğa nemboypya nhaneremboypya jikoga ğwaramo Tupana'ga rehe Tupana'ga ei ahe mombe'gwovo hako: "Pyry hete ğa ojikoga ji rehe," ei ga hako.

³ Nhandejikogame Cristo'ga rehe nhande ei ikwahava: Ymyahũ Tupana'ga oapo yvya yvaga reheve javo jupe hako. A'ero yvya ojihu yvaga pavêi hako. Mbatara rüi ga oapo yvagamo vyaramo no. A'ereki ganhi'iĝa rupi te oko. A'ero jate jipiukari nhande ve, xa'e nhande.

⁴ Ymyahũ ojikoga ğwaramo Tupana'ga rehe Abelva'ea heruri imbuhuteheva'ea Tupana'ga pe hako. Nurã Abelva'ea remimbuhuteheva'ea koji'i pyry Caimva'ea remimbuhuteheva'ea hohe Tupana'ga pe. Abelva'ea jikoga ğwaramo Tupana'ga rehe Tupana'ga ei: "Pyry hete Abel'ga imbuhua ji ve," ei ga.

Abelva'ea jikoga ğwaramo Tupana'ga rehe Abelva'ea mombe'ua ikwahavukari aĝwamo vehevi nhande ve ahe ja ti pejiko Tupana'ga rehe javo. Nahã Abelva'ea mombe'ua ikwahavukari nhande ve ahe manoheterê. Nurã nhande ei: Pyry nhande jikogi Tupana'ga rehe Abelva'ea ja.

⁵ Ymyahũ ojikoga ğwaramo Tupana'ga rehe Enoque'ga nomanoi. A'ereki Tupana'ga gwerojiupiripe ga rerogwovo yvagi pe ga momanoukare'yma. Nurã vvyakotyve'ğa ndohepiaga'javi ga rekaramo. Ohoa renonde Enoque'ga Tupana'ga mbohoryvi ojikoga ğwaramo ga rehe. Tupana'ga rembikwatijarukara e'i a'ea rehe.

⁶ Kiroki ga ndojikogi Tupana'ga rehe – ga rehe Tupana'ga ndohoryva'javi. Kiroki ga onhi'ĩ pota Tupana'ga pe tomombyry ti ga ji ve javo – gaha ti togwerovia hete, Tupana'ga okoji okovo jiruvi-havuhhetero javo. Ojipeva'ea po ti ga togwerovia javo: “A'itituhēva'ea rehe Tupana'ga nhi'i'ĩgi ahe mbojikoga ojihe. Kiroki ġa okwaha pota hete Tupana'ga – ġa pe Tupana'ga imombyryvi.” A'ea ti ga te'i ojikheteavo Tupana'ga rehe – kiroki ga onhi'ĩ pota Tupana'ga pe tomombyry ti ga ji ve javo.

⁷ Ymyahũ ojikoga ġwaramo Tupana'ga rehe Noéva'ea Tupana'ga rendukatui Tupana'ga omomoranduvame. Tupana'ga ei ahe ve: “Nahanahã po ti ite'varuhuro pe me vyva koty nehẽ. Okyrahivuhu po ti pe me nehẽ. Pe ndapehepiagi ve nava'ea,” ei Tupana'ga Noéva'ea pe.

Henduvame Noéva'ea heroviahetei Tupana'ga nhi'i'ĩgi. Nurã ahe japoi yhara ruvihavuhua. “Tonhin-hamba ti nhirembirekohẽa, jira'yra'ġa, nhikunhamembyra'ġa ipype ji pavẽi xamanoyme ti yhya pype javo,” ei ahe.

He'yjuhuva'ea vyvakotyva'ea ndojikogi Tupana'ga rehe heroviare'yma ganhi'i'ĩgi. Noéva'ea ki a'e te ojiko hete Tupana'ga rehe. Nurã Tupana'ga ei Noéva'ea pe: “Ndepyry hete nde ejikoga ji rehe,” ei ga. Nahã Noéva'ea imboukwahavukari vyvakotyva'ea rekote'varuhua reki.

⁸ Ymyahũ ojikoga ġwaramo Tupana'ga rehe Abraõova'ea Tupana'ga rendukatui ga erame: “Ejijyi ti egwyrã hugwi. Eheja ti eje'yja'ġa. Hajiheve'ġa gwyrã pe ti eho,” ei Tupana'ga Abraõova'ea pe.

Ga renduvame Abraõova'ea hoi a'ero okovo ganhi'i'ĩgi rupi ogwovo ogwyrã hugwi mome tuvi ġagwyrã javo ikwahave'yma. Ahe vahemame hajiheve'ea gwyrã pe Tupana'ga ei hepiuka ahe ve: “Avove'ġa gwyrã ti ji imondoi nde ve nehẽ,” ei Tupana'ga Abraõova'ea pe.

⁹ Ojikoga ġwaramo Tupana'ga rehe, pevo Abraõova'ea herojijyjijyi tendas gwuhava imohimohina pevova'ea gwyrã pe. A'ereki Tupana'ga e'i: “Avove'ġa gwyrã ti ji imondoi nde ve nehẽ,” ei Tupana'ga ahe ve.

Pevova'ea gwyrã pe ahe herojijyjijyi tendas imohimohina hajiheve'a'ero. A'ereki ahe ndogwerekoi ve ogwyrã pevo. Na jitehe pevova'ea gwyrã pe jitehe aherakykwe-poharava'ea herojijyjijyi tendas imohimohina Isaqueva'ea Jacóva'ea pavẽi nhaneramonhava'ea. A'ereki Abraõova'ea ra'yrava'ea pe Isaqueva'ea pe Tupana'ga ei no: “Avove'ġa gwyrã ti ji imondoi nde ve nehẽ,” ei Tupana'ga Isaqueva'ea pe. Aerẽ a'ea jitehe ga e'i Isaqueva'ea ra'yrava'ea pe Jacóva'ea pe.

¹⁰ Ojiko Abraõova'ea Tupana'ga rehe herojijyjijyita. A'ereki ahe e'i ovytyteri pe: “Tupana'ga ojapyaka na'ẽ cidade rehe nahanahã ti ji japokatui nehẽ javo. Ndopavi po ti Tupana'ga rembiapoa cidade yvagi pe nehẽ.” A'ea ahe ei ogwovo pota pevo tapyta ti ji ipype yvagipeva'ea pype nehẽ javo.

¹¹ Ojikoga ġwaramo Tupana'ga rehe Sarava'ea tuhẽ ahe ra'yramo. Ahe ra'yramo okoa'jave'ymame vyvvo oxava'ero ġwaramo. Ymya Abraõova'ea ndata'yra'javi oxava'ehetero ġwaramo Sarava'ea rembirekova'ea.

A'ea rupi vehevi ahe ra'yramo Sarava'ea pe. A'ereki Tupana'ga Sarava'ea mbota'yruka Abraõova'ea pe. A'ereki ahe ojiko hete ga rehe ga rerovia ga erame ahe ve: “Aerẽ po ti nde eja'yra'ga mbo'ari nehẽ,” ei ga ahe ve.

Sarava'ea gwa'yrava'ea mbo'ari a'ero Abraõova'ea ra'yrava'ea. Aerẽ he'yjuhu Abraõova'ea rakykwepohara'ġa. Jaytata'ia he'yjuhu yvagi pe. Na jitehe aherakykwepohara'ġa he'yjuhu jaytata'ia ja. He'yjuhu y'ytĩġa hay'iuhuva'ea ypihua ruvihavuhua rembeyvyriva'ea. Nhande nimo'embavi reki y'ytĩġa hay'iuhuva'ea maramomi he'yjuhua javo. A'ereki he'yjuhu hete. Na jitehe nhande nimo'embavi Abraõova'ea rakykwepohara'ġa. A'ereki ġa he'yjuhu hete y'ytĩġa ja hay'iuhuva'ea ja.

¹³ Ymyahũ ojikoga Tupana'ga rehe ahe omanomba: Sarava'ea, Abraõova'ea, Isaqueva'ea, Jacóva'ea. Ndopyhygi ve ahe vyva – kiroki a'ea pe Tupana'ga ei ahe ve avove'ġa gwyrã ti ji imondoi nde ve nehẽ javo. Opapavipe ahe. Tupana'ga eagwera ahe ve ndohoi ve japavo. Ahe e'i pa reki: “Aerẽ po ti ga imbuhuri tuhẽ nhande ve nehẽ. A'ereki ga e'i nhande ve nahanahã po ti ji pe pokokatui nehẽ javo. Nahã ga ega'ei nhande ve,” ei ahe. A'ea ahe epavi ga reroviaheteavo omanombavame ojikheteavo ga rehe gworygworyvamo ganhi'i'ĩgi rehe ojive. Ojipeva'ea pe ahe ei javo: “ġagwyrãpeve'ġa ja rũi ko nhande. Avova'ea rũi ko nhande,” ei ahe. “A'ereki vyvakotyva'ea ko nhandegwyrã rũi,” ei ahe.

¹⁴ Kiroki ġa e'i a'ea – ġa okwahavuka ojeaporoġita. A'ero ġanenduhara'ġa ei: “Hajiheve'ea ġa opota hete ojive a'ero vyva,” ei ġa.

¹⁵ Po Abraõova'ea aherakykwepoharava'ea pavẽi ojivy pota ogwyrã pe, a'ero po ahe ojivyripe ogwovo ogwyrã pe gwe'yjava'ea pyri. ¹⁶ Ndojivypotari ahe reki. A'ereki ahe e'i: “Koji'i nhande tipota hajiheve'ea – kiroki a'ea koji'i pyry hete nhandegwyrã hohe avova'ea hohe no. Yvagipeva'ea nhande tipota,” e'i pa ahe.

Nurã Tupana'ga poyjahetero ahe rehe javo: “Ji ko ġanduvihavuhetero ġanemimbohetearamo.” A'ea Tupana'ga ei gworyvamo ahe rehe imboavujikwepava cidade ahe ve yvagi pe.

¹⁷ Ojikoga ġwaramo Tupana'ga rehe Abraõova'ea Isaqueva'ea jukai gwerevi. A'ereki Tupana'ga e'i Abraõova'ea pe: “Ejuka ti eja'yra'ga Isaque'ga ga kwa-va'eġa ji ve ikwava'ẽhava rehe.” A'ea Tupana'ga ei Abraõova'ea pe. A'ereki ga e'i ovytyteri pe tahepia ji Abraõo'ga remiarõhetea ji rehe javo.

Ymya'ĩ Tupana'ga e'i jipe Abraõova'ea pe: “Aerẽ po ti ji imombyryvi nde ve nehẽ. He'yjuhu po ti nderakykwepohara'ġa nehẽ,” ei Tupana'ga ahe ve.

Ojipeji ahera'yrava'ea! A'ea vehevi ojikoga ġwaramo Tupana'ga rehe Abraõova'ea Isaqueva'ea jukai gwerevi.

¹⁸ Ojipea pe Tupana'ga e'i jipe Abraõova'ea pe: “Isaque'ga rakykwepohara'ġa jate po ti oko nderakykwepoharamo nehẽ,” ei Tupana'ga ahe ve.

¹⁹ A'ea Abraõova'ea ikwahava'javi javo: “Tupana'ga pe nonhimimiva'ea. A'ereki ga ipopoaka. Nurã po ti ga

Isaque'ga mbogwerava'javi nehē ga manorē. He'yjuhu po ti jirakykwpohara'ğa a'ero nehē," ei Abraãova'ea.

Na tuhenha'ja reki. A'ereki Tupana'ga ndojukaukari reki ahe ve. A'ero Abraãova'ea ei: "Kiro po ti Isaque'ga ruva'javi ji pyri nehē!" A'ea ahe ei ahe rerogwovo ġ-wonga pe. Nurã nhande ei: Isaqueva'ea mombe'ua ko okwerava'jave'ga mombe'ua ja.

²⁰ Aerē ojikoga ġwaramo Tupana'ga rehe Isaqueva'ea imombyryvi gwa'yra'va'ea pe memei Jacóva'ea pe Esaúva'ea pe no o'erame: "Nahanahã ti Tupana'ga tomombyry pe me nehē." A'ea Isaqueva'ea ei gwa'yra'va'ea pe.

²¹ Aerē ojikoga ġwaramo Tupana'ga rehe Jacóva'ea imombyryvi Joséva'ea ra'yra'va'ea pe memei ġwymymynova'ea pe o'erame: "Nahanahã ti Tupana'ga tomombyry pe me nehē." A'ea Jacóva'ea ei Joséva'ea ra'yra'va'ea pe omanoa renonde. Nanime ahe Tupana'ga mbohetei ndepyry hete nde javo ojikoga ve yvyra rehe onhova'apyna.

²² Aerē ojikoga ġwaramo Tupana'ga rehe Joséva'ea ei omanoa renonde: "Ji manorē po ti pe hoi avo hugwi Egitopeve'ğa gwyrã hugwi upa nehē. A'ea rupi ti peroho nhikaġagwera pejupi." A'ea Joséva'ea ei oje'yjava'ea pe Israelva'ea rakykwpoharava'ea pe.

²³ Ymyahũ ojikoga ġwaramo Tupana'ga rehe Moisésva'ea yembora Moisésva'ea mimi ahapo'ria pavēi ahe arirē. A'ereki Faraóva'ea Egitopeva'ea ruvihavava'ea e'i ojipyryva'ea pe: "Pejuka ti israelitas'ğa nda'yra'ğa akwaimbae'ğa ġa arame," ei Faraóva'ea.

Moisésva'ea re'yjava'ea ko Israelva'ea rakykwpoharamo israelitasramo. Ahe ndokyhyji reki Faraóva'ea hugwi Moisésva'ea yembora ahapo'ria pavēi gwa'yra'va'ea mima. A'ereki ahe e'i: "Ikatu hete nhandera'yra'ga Moisés'ga." A'ea ahe ei gwa'yra'va'ea mima trēs jahya mondovo.

²⁴ Ojikoga ġwaramo Tupana'ga rehe Moisésva'ea ei oyvuakarame: "Te'ia'javyme ti ġa ji ve: 'Nde ko Faraó'ga ra'yrahēa ra'yra Egitopevehēa ra'yra.' A'ea ti ġa te'ia'javyme ji ve," ei Moisésva'ea. ²⁵ "Te'i ti ġa ji ve kiro: 'Nde ko israelitas'ğa nda'yra Tupana'ga remimo'ēhara'ğa nda'yra.' A'ea ti ġa te'i," ei Moisésva'ea.

"Egitopeve'ğa imondoi hahyva'ea israelitas'ğa pe jipi. A'ero po ti ji israelitas'ğa pokogi nehē. Hahy po ti ji ve a'ero nehē no. Hahyva'ea ko koji'i pyry ji ve kiro Faraó'ğa mbatera rerekoa hohe avuiramarũiva'ea hohe," ei Moisésva'ea. "Po Egitopeve'ğa pyri ji pytai jigwojigwovo toryvi pe herekovo ikatuva'ea jijive, a'ero mara'ngu po ti jipohia Tupana'ga hugwi jirekote'varuhavovo nehē? Ndakote'varuhupotari ji," ei Moisésva'ea.

²⁶ "Tupana'ga e'i: 'Aerē ti ji imombyryhetei israelitas'ğa pe ġanduvihavuhete'ga mondovo ġa pyri nehē ġa pokoguka.' A'ea Tupana'ga ei," ei Moisésva'ea. "A'ea ji heroviahetei garura pota ga ti omombyry ji ve nehē javo," ei Moisésva'ea. "Hahy po ti ji ve nehē ji ruvame jire'yja'ğa pyri ga mbuhua," ei ahe. "Hahyva'ea ko koji'i pyry reki ji ve Egitopeve'ğa mbaterateuhua rerekoa hohe," ei Moisésva'ea.

²⁷ Ojikoga ġwaramo Tupana'ga rehe Moisésva'ea hejari Egitopeve'ğa gwyrã ogwovo. Ndokyhyji ahe Faraóva'ea hugwi Egitopeva'ea ruvihavuhuva'ea hugwi ahe nhimonha'ngaheterame. Onhimomirana Moisésva'ea opohire'yma Tupana'ga hugwi ogwovo. A'ereki ahe ojiko hete Tupana'ga rehe ndaha'oive'ga rehe ga kwahaheteavo. Ahe ga kwahahetero ġwaramo Tupana'ga ahe monhimomiranami.

²⁸ Ojikoga ġwaramo Tupana'ga rehe Moisésva'ea japoi toryva Páscoa ti'u ti a'ea rupi javo. Ahe hypypyjukari ovelha ra'yrypya rekoa israelitasva'ea pe porta rembeyvyrã rehe. Israelitasva'ea pe ahe ei: "Aerē po ti Tupana'ga kwavi Egitopeve'ğa nda'yrypyve'ğa jukauka ojipyryve'ga pe yvagipeve'ga pe nehē. Po ti ga hepiagi jukapyra rekoa penonga rehe nehē, a'ero po ti ga ndojukaukari penda'yrypyve'ğa nehē," ei Moisésva'ea. Nahã Moisésva'ea israelitasva'ea mbo'ei ojikoga Tupana'ga rehe okovo Tupana'ga nhi'iġa rupi.

²⁹ Ymyahũ ojikoga ġwaramo Tupana'ga rehe israelitasva'ea hokatupavi ypihua rahava mar Vermelho rahava. Opyvo ahe hokatui aherovai yvya pikaġa ġwaramo. A'ereki Tupana'ga omboja'o yhya ahe ve. Egitopeva'ea reki ohopotarame otyppyvy pyri pe he'yjuhuva'ea. A'ereki Tupana'ga omonhovatĩ'ja yhya ahe rehe.

³⁰ Ymyahũ ojikoga ġwaramo Tupana'ga rehe israelitasva'ea hoahoi cidade atimatimana Jericó atimatimana ogwyrarũiva'ea. Sete dias israelitasva'ea hoi nhatimatimana. Nurã cidade rokairungava Jericó rokairungava i'ari ahe ve ahe jikoga ġwaramo Tupana'ga rehe.

³¹ Ojikoga ġwaramo Tupana'ga rehe kunhangwera'va'ea Raabeva'ea akwaimbae'ğa upaharava'ea no-manoi Jericó pe hokairungava arame. A'ereki ahe onhi nondeepiaharava'ea mboapygi israelitasva'ea mboapygi ahe rurame ojipyri torohepia nhimi ndegwyrã javo. Raabeva'ea ahe mimi ġwonga pe a'ero Jericópeva'ea hugwi tomanoyme ti ġa javo. Nurã Tupana'ga nomoka'nhyimi Raabeva'ea momanoukare'yma. Hokairungava arame he'yjuhuva'ea Jericópeva'ea manoi ojikoge'yva'ea Tupana'ga rehe.

³² Jarava'ea po ti ji namombe'upavi nehē. A'ereki ahe he'yjuhu ymyahũva'ea – kiroki ahe ojiko hete Tupana'ga rehe. Nurã po ti ji namombe'ui Gideãova'ea, Baraqueva'ea, Sansãova'ea, Jeftéva'ea, Daviva'ea, Samuelva'ea, Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea no. Nomombe'upavi po ti ji Tupana'gareheva'ea ahe re'yjuhuro ġwaramo.

³³ Ymyahũ ahe jikoga ġwaramo Tupana'ga rehe Tupana'ga ahe pokogi. Nurã jarava'ea huvihavava'ea gwyrripeva'ea monhambavi ahe apitipitiavo.

Jarava'ea rekokatui ojipeva'ea pokokatuavo ahe mongomogovo Tupana'ga nhi'iġa rupi.

Jarava'ea pe Tupana'ga ei amombyry po ti ji pe me nehē javo. A'ereki ahe ojiko ga rehe. Tupana'ga nopiriani onhi'iġa.

Jarava'ea pokoga Tupana'ga imbojurutyvi ja'gwara'java'ea leões to'uyme ti jireheve'ğa javo.

³⁴ Jarava'ea pokoga Tupana'ga imombigukari tatauhua popoakara. Nomanoi ahe ipype a'ero ojikoga ġwaramo Tupana'ga rehe.

Jarava'ea ojiheva'ea Tupana'ga ndojukaukari ojipeva'ea pe ahe ahe jukapotarame haimbejovaiva'ea pyvõ itakyhea'javuhuva'ea pyvõ.

Jarava'ea popoakare'ymame Tupana'ga ahe mbopopoakari. A'ereki ahe ojiko ga rehe.

Ojikoga ġwaramo Tupana'ga rehe jarava'ea ndokhyji otavuka ogwyriveva'earüiva'ea pe soldadosva'ea pe ahe monhana he'yjuhuva'ea monhana.

³⁵ Kunhangwerava'ea jikogi Tupana'ga rehe gwa'yra'va'ea manorame. Nurã Tupana'ga ahera'yra'va'ea mbogwerava'javi ahe mondoa'java ahe'yembora pe.

Nahã ymyahũ Tupana'gareheva'ea rekopavi ojiko-heteavo Tupana'ga rehe gwe'yjuhuro hako. Emo ymyahũ jarava'ea pe hahy hete reki ahe jikoga ġwaramo Tupana'ga rehe hako. He'yjuhu ahe no.

Jarava'ea pe Tupana'ga arõe'yva'ea imondoi hahyva'ea ahera'oa moatãhava pyvõ ika'mbika'mbiga ahek-ağa pepohi ti Tupana'ga hugwi javo. "Pe pohirame Tupana'ga hugwi po ti ore ndopojukai nehë," ei Tupana'ga arõe'yva'ea Tupana'gareheva'ea pe.

A'ero Tupana'gareheva'ea ei reki: "Ndoropohiri tuhë po ti ore Tupana'ga hugwi nehë. Pe ore jukarë po ti Tupana'ga ore mbogwerava'javi ore rerogwovo yvagi pe nehë ore mongovo avuirama ojipyri nehë," ei ahe. "Koji'i pyry hete ore ve orehoa yvagi pe Tupana'ga pyri oreruva hohe yvya koty." A'ea ahe ei opohire'yma Tupana'ga hugwi omanomo.

³⁶ Jarava'ea pe hahyhetero no ahe jikoga ġwaramo Tupana'ga rehe. Okote'varuhuva'ea ahe rerekomemui ahe mbotegweteavo ahe mondohondohoga ipira apopyra pyvõ ahe kwaekwa itanhuramuhüa pyvõ no ahe momboa cadeia pype no.

³⁷ Tupana'gareheva'ea jukavo okote'varuhuva'ea imombomombori ita ahe rehe.

Yvakytihavuhua pyvõ serrote pyvõ okote'varuhuva'ea Tupana'gareheva'ea rovaja'rogi ahe jukavo.

Toko te'varuhu ti Tupana'gareheve'ġa javo okote'varuhuva'ea ahe mbo'epotari ite'varuhua rehe.

Haimbejovaiva'ea pyvõ itakyhea'javuhuva'ea pyvõ okote'varuhuva'ea Tupana'gareheva'ea jukai.

Tupana'gareheva'ea ndukatujuhu herojijyjijyita ojipejipea pe. A'ereki okote'varuhuva'ea omondondo ahe ojihugwi. Mbiara pira ko Tupana'gareheva'ea piramo ovelhas pira. Bodes pira ahepiramo no. Ndogwerekoi tuhë ahe mbatera. Ite'varuhu hete okote'varuhuva'ea ahe ve imondomondovo hahyheteva'ea ahe ve.

³⁸ Nahã okote'varuhuva'ea rekote'varuhui ahe ve pe jikoga ġwaramo Tupana'ga rehe javo ahe ve. Po nduvi okote'varuhuva'ea Tupana'gareheva'ea pyri hamo gareheva'ea pyryhetero ġwaramo. Okote'varuhuva'ea ote'varuhuro ġwaramo ahe ve Tupana'gareheva'ea herojijyjijyi ogwoogwovo ongae'yï me vvytyruhu pe no. Nduvi ahe onga pe. Ita kwaruhua pype ahe ruvi yvya kwaruhua pype no nhaneronga javo jupe.

³⁹ Ahe mombe'gwovo Tupana'ga ei: "Pyry hete jireheve'ġa nhaporemo ojikheteavo ġwaramo ji rehe ojipe'ġa te'varuhurame ġa pe," ei Tupana'ga.

Ymyahũ ahe manoe'ymame Tupana'ga ei ahe ve: "Aerë po ti ji imombyryvi pe me pepokohara'ga mondovo pe pyri nehë." A'ea Tupana'ga ekatui ahe ve ojiheva'ea pe ymyahũ hako.

Ahe manorame Tupana'ga nomombyrypavi ve ahe ve. A'ereki ga nomondoi ve ahepokohara'ga Cristo'ga yvya koty. A'ero Cristo'ga nomanoi ve ahe ve. Nomombori ve ga aherekote'varuhua. Ndogwerohoi ve ga ahe Tupana'ga pyri. Na tuhë Tupana'ga nomombyrypavi ve ymyahüva'ea pe ahe manorame. ⁴⁰ A'ereki ga gwerohouka pota ymyahüva'ea ojipyri nhande rerohoukarama jate ojipyri. Nahã koji'i pyryvamo nhande ve. Tupana'ga po ti omombyry hete ymyahüva'ea nhande mombyryheterame yvagi pe nehë.

Tupana'ga onhi'iġahy nhande ve toko katu ti ġa javo

12 Xako pa ti ahe ja Tupana'ga nhi'iġa rupi nhanenhimomiranama ikwahava'java aheraeporoġita. A'ereki ojikoga ġwaramo Tupana'ga rehe he'yjuhuva'ea ymyahüva'ea okwahavuka nhande ve nahanahã ore orojiko Tupana'ga rehe javo. Nurã nhandekovo Tupana'ga nhi'iġa rupi xapohi pa ti ojipeva'ea hugwi – kiroki a'ea nianemongoukari Tupana'ga nhi'iġa rupi. Xajipokwaha nhande nhanderekote'varuhua rehe nhandepohipotare'ymame jugwi. A'ero nhanderekote'varuhuro ġwaramo nhande ndiakokatui ganhi'iġa rupi. Nurã xapohi hete tuhë ti nhanderekote'varuhua hugwi. Xanhimomirana ti a'ero javo: Ganhi'iġa rupi ti xako ga ero ġwaramo.

² Xajapyaka katu ti Jesus'ga rehe. Gaha nhande mbojiko Tupana'ga rehe ikwehe. Nane'ymi ga nhande pokogi pejiko hete ti avuirama Tupana'ga rehe javo. Aerë po ti ga rura'javi nhandererohoharamo nhande rerogwovo ojupi Tupana'ga pyri nehë.

Ymyahüve'ġa ojuka ojipe'ġa yva rehe ġa mbotegweteavo peko te'varuhu pe javo. Ombotegwetea Jesus'ga ikwahavi a'ero vvyakotyve'ġa omondorame yva rehe. Nonhimboahivi ga reki ġa pe. Ga nhimomiranami yva rehe onhimondouka ġa pe javo: "Na hahyro ji ve yva rehe," ei Jesus'ga. "Ako pota hete ji Tupana'ga nhi'iġa rupi nhimanomo vvyakotyve'ġa ndepyga imomboa ġandekote'varuhua ġa hugwi nehë. Aerë po ti ji roryhetei nehë," ei ga.

Jesus'ga manorë Tupana'ga ga mbogwerava'javi. Kiroġwe Jesus'ga apygi nhanderuvihavuhuhete'ga pyri Tupana'ga pyri gajohukoty rüi yvagi pe. Huvihavuhuhetero ga hoi Tupana'ga javijitehe.

³ Pemondo ti pejeaporoġita ga rehe imohina ga onhimomirana okote'varuhuve'ġa te'varuhua pe javo. Po ti pe imondoi pejeaporoġita ga rehe, a'ero po ti pe ei napene'õi penhimomiranama nehë. A'ero po ti pe ei nehë koji'i xajiko hete ti Tupana'ga rehe javo. ⁴ Ojuka ġa Jesus'ga okote'varuhuro ġwaramo. Ġa nde'i ve pe me pe juka pota: "Tijuka ti ġa." A'ea rüi ġa e'i pe me pe imombipotarame ġandekote'varuhua.

⁵ Pemoka'nhy po pe Tupana'ga nhi'iġa. Tonhimomirana ġa javo ga nhi'iġi pe me. Pe me ga ei jira'yra'ġa. A'ea ga okwatijaruka ahe ve hako imombe'gwovo. A'ero aherembikwatijara l'ei:

“Jira'yramo ti eko hete Tupana'ga nhi'iġa rehe ga embo'erame onhi'iġahyavo nde ve toko katu ti ga javo.

Tanere'ouhūi ti enhiroyrōe'yma ga ikwahavukarame nderekote'varuhua nde ve.

⁶ A'ereki Tupana'ga ombo'e ġwemiarōheteve'ġa onhi'iġahyavo ġa pe toko katu ti ġa javo.

Ga omondo hahyva'ea ġa pe nhaporemō jira'yra'ġa javo pe.”

A'ea ikwatijara l'ei pe monhimomiranama.

⁷ Penhimomirana ti hendukatuavo Tupana'ga nhi'iġa ga pe mbo'erame onhi'iġahyavo pe me. A'ereki ga pe nderekote katu nhandervamo. Na tuhē. Nhandera'yra'ġa pe nhaporemō nhande xanhi'iġahy jipi ġanduvamo toko katu ti ġa javo. ⁸ Po Tupana'ga nonhi'iġahy pe me pe mbo'ee'yma, a'ero pe peko gara'yra'ġarūiva'ero ojihuteheva'ero ga pe. A'ereki gwa'yra'ġa nhaporemō ga ombo'e onhi'iġahyavo ġa pe toko katu ti ġa javo.

⁹ Irūa ji ei pe me kiro: Nhanderuva'ġa vvyakotyve'ġa, ġahā nhande mbo'e onhi'iġahyavo nhande ve toko katu ti ġa javo. Ġanhi'iġa nhande tihendu katu nhandekokatuavo. Tupana'ga ko nhandervete'ga vvagipeve'ga. Ganhi'iġa kaitu ti tihendu katu nhandekokatuavo. Po nhande ganhi'iġa rendukatui, a'ero po ti ga nhande mongoi avuirama ojipyri nehē.

¹⁰ Nhanderuva'ġa vvyakotyve'ġa, ġahā onhi'iġahy nhande voja'irame nhande mbo'eavo nhande mongovo ġwemimbotarimo nahā ko pyry a'e ji javo nhande ve.

Tupana'ga ki a'e te ipotari nhandepyryva nahā ko pyry pe me javo. “Tapyry ti ġa ji ja okokatuheteavo,” ei ga. Nurā ga nhande mbo'ei onhi'iġahyavo nhande ve imondovo hahyva'ea nhande ve toko katu ti ġa javo.

¹¹ Ga nhi'iġahyrame nhande ve nhande mbo'eavo, nhande nianderoryryvi te na'ē ite'varuhu ji ve kiro javo. Hahy nhande ve. Emo aerē nhande rekokatuhetei nhanenhimomiranamame jupe hendukatuavo nhanenhimbo'eavo. U katu nhandepy'a a'ero.

Tihendu katu ti Tupana'ga nhi'iġa

¹² Penhimbojiko hete ti Tupana'ga rehe a'ero pejoryjoryvamo ga rehe. Penhimboita ti. Pe'ji ti tako ti Tupana'ga nhi'iġa rupi javo. ¹³ Pemombyryva'ja ti pejeaporoġita. Nane'ymi ti ga rehe jate pejiko hete. A'ero po ti pe ndekokatui nehē. A'ero pe ndepiagame po ti pembyteripeve'ga ojikokatue'yve'ga herojjiyi ojeaporoġita okovo Tupana'ga nhi'iġa rupi jate no. A'ero po ti ga ndokote'varuhua'javi nehē.

¹⁴ Penhoarō hete ti inoġatuavo pejipy'a. Pearō hete ti ojipe'ġa nhaporemō inoġatuavo ġapy'a. Peko pyry ti pejikovo Tupana'ga nhi'iġa rupi. Nduvi po ti ġa Tupana'ga pyri nehē – kiroki ġa ndokopyryvi.

¹⁵ Pejirokwa ti ikwahavuka pejohupe. Mara'ngu po pembyteripeve'ga ojikoge'yma Tupana'ga rehe? Po ga ndojikogi Tupana'ga rehe, a'ero po ti Tupana'ga nomombyryvi ga nehē. Penhi'ī ti ga pe a'ero ejiko ti Tupana'ga rehe javo. A'ero po ti ga jikogame Tupana'ga rehe Tupana'ga ga mombyryvi nehē.

Pejirokwa ti ikwahavuka pejohupe. Mara'ngu po pembyteripeve'ga Tupana'ga renote'varuhuaavo jipi igwaigwavete okoe'yma ganhi'iġa rupi. Po nahā, pembyteripeve'ga pepy'a noġatue'ymuhūi. Irovahiva'ea ombote'va mbatera oji'ja ihorame ipype. Na jitehe pembyteripeve'ga ojipe'ġa mbote'va oji'ja ganhi'īte'varuhua horame ġa'akaġi pe. Penhi'ī ti ga pe a'ero ga mbopohiruka garekote'varuhua hugwi.

¹⁶ Pejirokwa ti ikwahavuka pejohupe. Mara'ngu po okote'varuhua'ġa pembyteripeve'ġa ojirekouka ġwembireko'ġarūive'ġa pe? Mara'ngu po ġa ojipe'ġa nembireko'ġa nderekovo? Po nava'ea rehe ġa ndekote'varuhui, a'ero penhi'ī ti ġa pe ġa mbopohiruka ġandekote'varuhua hugwi.

Pejirokwa ti ikwahavuka pejohupe. Mara'ngu po ndapyryvive'ga pembyteripeve'ga ipotaheteavo vvyakotyva'ea? Ga po ndokoi vvagipeva'ea rehe Esaúva'ea ja.

Ymyahū Esaúva'ea ko ojihuvypyva'ea hako. Okoe'yma vvagipeva'ea rehe ahe ei oirūva'ea pe Jacóva'ea pe hako: “Embuhu ji ve imboapygipyra um prato de comida ta'u ti. Ji ko ojihuvypyva'ero ġwaramo nhanderuva'ga imondohetei ji ve nehē. Aerē garemimondoa po ti ji imondoi nde ve nehē ikwepyga imbuhuragwera ji ve nehē. A'ero po ti nde rekoi ojihuvypyva'ea ja. A'ero po ti nhanderuva'ga ei Tupana'ga pe nehē: ‘Emombyry ti Jacó'ga pe,’ e po ti ga nehē. Nahā po ti ga ei nde mombe'gwovo Tupana'ga pe jira'yrypy'ga ja ko Jacó'ga javo,” ei ahe.

A'ea Esaúva'ea ei jugweiheteavo ġwaramo okoe'yma vvagipeva'ea rehe opo'ria remimombyryva rehe. A'ero Jacóva'ea omondo ġwemimboapygipyra Esaúva'ea pe.

¹⁷ Pekwaha pe Esaúva'ea mombe'ua. Aerē Esaúva'ea ipotara'javi opo'ria remimombyryva novīa. A'ereki ahepo'ria omombyryvipe Jacóva'ea pe javo. Ojehe'o ranuhū Esaúva'ea novīa eja'yrypyva'ero ġwaramo ji ve ti emombyry javo opo'ria pe. Ahā Esaúva'ea nhi'iġagwera rerojjiyhava – akoja ahenhi'iġagwera Jacóva'ea pe.

¹⁸ Ymyahū vvytyruhua arimo monte Sinai arimo Tupana'ga ikwahavukari ġwemimbotarimova'ea ikwatijaruka Moisésva'ea pe vvy koty. A'ea rupi ikai vvytyruhua tata pyvō. Henyhunuhū ko tata. Ypytunahi a'ero. Vvyruhua turi. ¹⁹ Jiru'al'java'ea trombeta nhi'iġi. Tupana'ga nhi'iġi. Henduvame israelitasva'ea ei Moisésva'ea pe: “Tonhi'iġa'javyme ti Tupana'ga ore ve,” ei ahe okyhyjiavo Tupana'ga hugwi. ²⁰ “Po ti Tupana'ga nhi'iġi ore ve nehē, a'ero po ti ore papavi nehē,” ei ahe.

A'ereki Tupana'ga e'i jipe ahe ve: “Ka'gwyripeva'ea vehevi tuhuryme ti opokoge'yma vvytyruhua rehe,” ei Tupana'ga. “Po ti ipokogi hehe, a'ero ti ahe tomombo ita ka'gwyripeva'ea rehe jukavo nehē,” ei Tupana'ga Moisésva'ea pe.

²¹ Ahemongyhyjiheteve'ea ko aherembiepiepiaga: vytyruhua, tata, ppytuna, vytyruhua no, trombeta nhi'iġa no, Tupana'ga nhi'iġa no. Hepiapavame ahe kyhyjihetei. Moisésva'ea vehevi okyhyji hete javo: "Ahyhyi hete ji jikyhyjiavo," ei ahe ymyahũ.

Nahã ymyahũva'ea Tupana'ga kwahavi yvya koty okovo ga pavēi ga ikwahavukarame ġwemimbotarimova'ea ahe ve hako.

²² Pe me reki Tupana'ga ndoapoi ahemongyhyjiheteve'ea ikwahavukarame ġwemimbotarimova'ea pe me. Koji'i pyryhetero pe me a'ero. A'ereki pejikoga ġwaramo Tupana'ga rehe pe pekwaha hete ga yvagipeve'ga yvagipeve'ea no pejikovo ga pavēi. Ga oko ojipea rehe vytyruhua rehe monte Sião rehe yvagi pe. Pevo cidade de Jerusalém me Tupana'ga ruvi avuiramave'ga ojipyrive'ġa pyri. Ahe ndohepiapavi gapyrive'ġa yvagipeve'ġa. A'ereki ġa he'yjuhu hete. Ġa pavēi pe ndekoi.

²³ Pekwaha pe Tupana'gareheypyve'ġa. Ojatyka ġa Tupana'ga nhi'iġa renduva gworygworyvamo ga rehe. A'ereki ġandera Tupana'ga okwatijaripe yvagi pe inoġa. Nurã po ti ġa hoi yvagi pe nehē. Ġa pavēi pe ndekoi.

Pekwaha pe Tupana'ga. Ga okwaha hete vyakotyve'ġa javo ġa pe nhaporemō ġandeaporoġita rehe. Ga pavēi pe ndekoi.

Pekwaha pe vyakotyva'ea – kiroki ahe omano ojiko heteavo Tupana'ga rehe okokatuavo. Tupana'ga omomyry ahe inoġatuavo ahepy'a. Nurã ahe hoi opoyjahetero Tupana'ga pyri onhi'iġa ga pe. Ahe pavēi pe ndekoi.

²⁴ Pekwaha pe Jesus'ga pejikovo ga pavēi. Ga ko pen-depykara'ga tuhu ti ġa okovo avuirama Tupana'ga pyri onhi'iġa ga pe javo. Gaha okwahavuka Tupana'ga nhi'iġahua omanoro ġwaramo gwekoa reka'voguka. A'ereki Jesus'ga manoa renonde Tupana'ga e'i: "Jesus'ga manoro ġwaramo po ti ji imombori vyakotyve'ġa ndekote'varuhua ġa hugwi ġa mombyryva ġa jikogame ji rehe nehē," ei Tupana'ga.

Abelva'ea jukaagwera kwahavame nhande ei Tupana'ga pe: Ehepy ti ahe. Jesus'ga jukaagwera kwahavame nhande ei: Emombo ti orerekote'varuhua ore hugwi, xa'e nhande Tupana'ga pe. Jesus'ga rekoa reka'vogukara okwahavuka pyryheteve'ea nhanderekote'varuhua mombora. A'ea ko koji'i pyry hete Abelva'ea rekoa reka'voga rembikwahavukara hohe.

²⁵ Pehendu katu ti! Peko hete ti Tupana'ga nhi'iġa rehe hendukatuavo. Ymyahũ Tupana'ga imombe'uukari onhi'iġa vyakotyva'ea pe Moisésva'ea pe. Nurã ahe imombe'umbe'ui ganhi'iġa ymyahũva'ea pe. Ymyahũva'ea nohendukatupotari reki Tupana'ga nhi'iġa. Ahe hendupotare'ymame Tupana'ga nhimonha'ngai ymyahũva'ea rehe. Noka'nhyimi ahe hahyva'ea hugwi a'ero.

Aġwamo yvaga hugwi Tupana'ga nhi'iġi nhande ve. Nurã po ti nhande kaitu niaka'nhyimi hahyva'ea hugwi nehē nhanderekoa'jave'ymame ganhi'iġa rupi nehē.

²⁶ Ymyahũ Tupana'ga imoġwyġwyhetei yvya onhi'iġame vyakotyva'ea pe. Aġwamo ga ei: "Kiro ji imombe'ui a'itituhēva'ea. Ojipeji po ti ji imoġwyġwyhetea'javi yvya nehē. Ojipeji po ti ji imoġwyġwyhetei yvaga nehē no," ei Tupana'ga.

²⁷ "Ojipeji po ti ji imoġwyġwymy," ei ga. A'ea erame ga ei: "Kiroki a'ea oġwyġwy ji imoġwyġwymame yvya yvaga reheve nhirembiapoagwera – a'ea po ti ji hekyipavi nehē. Kiroki a'ea noġwyġwymy ji imoġwyġwymame yvya yvaga reheve – a'ea ti topyta avuirama," ei Tupana'ga.

²⁸ A'ea erame ga ei: "Kiro pe ndekoi huvihavamo ji pyri pejiptyavo avuirama." A'ero ga a'ea ero ġwaramo nhande ve xajiko hete ti Tupana'ga rehe tomomyry ti ga nhande ve nhande pokoga javo. Timbohete tuhē ti ga nhandekovo ganhi'iġa rupi ga monhimohema nhande rehe a'ero. Timonhimonha'ngaukaryme ti ga.

²⁹ Omoka'nhy tata mbatera. Na jitehe Tupana'ga nhanderuvihavuhete'ga ġwendukatue'jve'ġa moka'nhyimbavi.

Nahanahã ti timbohory Tupana'ga

13 Nane'ymy ti pearõ hete ġa jipi – kiroki ġa ojiko Tupana'ga rehe peirũramo.

² Po penembikwahave'jve'ġa uhu penonga pe, a'ero ti pemboapy ġa pejiptyri pendoryndoryvamo ġa ndehe jipi nehē. Jara'ġa omboapy ġwembikwahave'jve'ġa gworygworyvamo ġa ndehe. Ġanembikwahave'jve'ġa oko Tupana'gapyrive'ġa reki yvagipeve'ġa reki! Ġa mboapygame ġa ndokwahavi, ġa ko vyakotyve'ġa javo.

³ Nane'ymy ti tapemoka'nhyimi cadeiapypeve'ġa imomyryva ġa pe. Po pe ndekoi cadeia pype Jesus'ga mombe'ua rehe, a'ero po pe ndoryndoryvamo ojipe'ġa imomyryvame pe me. Na jitehe ti pemomyry cadeiapypeve'ġa pe a'ero.

Nane'ymy ti tapemoka'nhyimi ojipe'ġa no ojipe'ga imondorame hahyva'ea ġa pe. Po ojipe'ga imondoi hahyva'ea pe me, a'ero po pe ndoryndoryvamo ojipe'ġa imomyryvame pe me. Na jitehe ti pemomyry ġa pe hahyrame ġa pe a'ero.

⁴ Pyry pa pe nembirekoro pejogwerekokatuavo. Pejogwerekoko katu tuhē ti a'ero. Pe penhim-bireko'ġarũive'ġa nderekorame po ti Tupana'ga ei pe me nehē peko te'varuhu pe javo imondouka hahyva'ea pe me nehē.

⁵ Tapejeaporoġitate'varuhui ti pejikopavuhuavo mbatera rehe itambere'ia rehe no. Tapenhi-royrõ'ymuhũ ti pejiapoa rehe ipotaruhue'yma ojipea. A'ereki ymyahũ Tupana'ga e'i hako:

"Nane'ymy po ti ji pe pokogi nehē.
Ndapohiri'i po ti ji pe hugwi nehē," ei Tupana'ga hako.

⁶ A'ero nhande ehetei nhandekyhyjie'yma: "Tupana'ga ko jipokohara'ga.

Ndakyhyji po ti ji ojipe'ġa hugwi nehē ġa imbuhupotarame hahyva'ea ji ve."
A'ea nhande xa'e.

⁷ Tapemoka'nhymi ti penduvihavava'ea – kiroki ahe omombe'u Tupana'ga nhi'iġa pe me ojikheteavo ga rehe. Pejapyaka katu ti ahereaporoġita rehe nahã ahe rekoï omanoe'ymame omanorame javo. Ndojikopigi tuhë ahe Tupana'ga rehe. Ahe ja ti pejiko Tupana'ga rehe Jesus Cristo'ga omano nhande repyga javo.

⁸ Jesus Cristo'ga ndogwerojijyi ojeaporoġita. Ymyahũ ga ndogwerojijyi ojeaporoġita. Aġwamo ga ndogwerojijyi ojeaporoġita. Aerë po ti ga ndogwerojijyi ojeaporoġita avuirama nehë no.

⁹ Taperoviapavuhui ti. Tapekoï ti ġanhi'iġa rupi ġa imombe'uparaparavame pe me Cristo'ga mombe'uaatyviva'ea. A'ereki ġa e'i: "Ġwihã mbate'varuhua ti ti'uyme. A'ea po ti nhande mbote'varuhu nehë nhande i'urame. Ġwihã mbatepyryva ti ti'u. A'ea po ti nhande mombyry nehë nhande i'urame. A'ero po ti nhandeaporoġita pyry hete Tupana'ga pe nehë."

Cristo'ga mombe'uaatyviva'ea ġa omombe'u javo nanongara. A'ereki mbatera nomombyryvi ġa. Na tuhë. Ġandeaporoġita ndapyryvi Tupana'ga pe a'ero ġa jikwakuvame. Tupana'ga tehe nhande mombyryvi nhanderekote'varuhua momboa. Pyry nhande nhi-mombyryvukari Tupana'ga pe nhandejipokoguka ga pe. A'ero jate po ti nhandeaporoġita pyryvamo ga pe nehë.

¹⁰ Ikwava'ëhara'ġa okwava'ë mbatepyryva jukapyra jipi. Emo ġa ndogwerekoi ikwava'eġipyra ojive i'ue'yma imbokaipavame. Ereki Tupana'ga e'i ġa pe tape'ui javo. Nhande ki a'e te tireko ga – kiroki ga onhikwava'ë nhande repyga Jesus'ga. Ereki nhande xajikoty'a ga pavëi.

¹¹ Ikwava'ëhara'ġa nduvihavuhu'ga okwava'ë mbatepyryva jukapyra hekoa rerua ipoġykahetehava pype tenda pype. Outubroġweriã rupi jate ga hoi herua uma vez ano nanani. Hekoa tehe ga gwypygwypyi ipoġykahetehava pype tomombo ti Tupana'ga nhanderekote'varuhua nhande hugwi javo. Ga ndo'ui akoja ra'oa. A'ereki gwuhava hugwi ga gweroho ha'oa imbokaipava a'ea gweroho israelitas'ġa ndekote'varuhua herekovo javo.

¹² Na jitehe israelitasva'ea ruhava hugwi cidade hugwi Jesus'ga nhimondoukari ojukaharava'ea pe ojijukauka tamombo ti ji vvyakotyve'ġa ndekote'varuhua ġa hugwi javo. Pevo cidade hugwi ga manoi vvyakotyve'ġa ndepyga herekovo ġandekote'varuhua. Gwekoa reka'vogukaro ġwaramo Jesus'ga imombori ġandekote'varuhua ġa hugwi ġa mombyryva.

¹³ Israelitasva'ea Jesus'ga mondoi gwuhava hugwi cidade hugwi ga jukauka ga mbotegweteavo. Xapohi pa ti israelitas'ġa nemimbo'ea hugwi nhandere'yja'ġa nemimbo'ea hugwi a'ero ġa ndekoe'ymame Tupana'ga nhi'iġa rehe ojikoge'yma Jesus'ga rehe. Xajiko hete ti Jesus'ga rehe jate nhandekovo ganhi'iġa rupi. Po ġa imondoi hahyva'ea nhande ve nhande mbotegweteavo nhandejikoga ġwaramo ga rehe, a'ero ti xanhi-momirana jupe. ¹⁴ A'ereki avuiramava'ea rui ko nhanderuhava avo yvya koty. Yvagipeva'ea nhande ipotari

cidade avuiramava'ea aerë po ti nhande ruvi ipype nehë javo.

¹⁵ Nhandejipokogukarame Jesus'ga pe, nane'ymi ti timbohete Tupana'ga jipi. Xa'e ti Tupana'ga pe: "Nhanderuvihavuhetero ndepyry hete nde ore ve. Ore roryryvamo nde rehe." Nahanahã ti xa'e ga pe ga mboheteavo nhandekovo Jesus'ga pavëi.

¹⁶ Tapemoka'nhymi ti peġogwerekokatuavo. Pejopokopoko ti imondomondovo ojohupe pembyteripeve'ġa mbatere'ymame. A'ea Tupana'ga ipotahetei gworygworyvamo pe ndehe a'ero.

¹⁷ Pehendu katu ti penduvihava'ġa – kiroki ġa pe mbo'e Tupana'ga nhi'iġa rehe kiro. Peko ti ġanhi'iġa rupi. A'ereki ġa pe ndepia katu pe a'nguavo toko katu ti ġa javo. Aerë ti ġa tonhimombe'u Tupana'ga pe. Te'i ti ġa: "Nahanahã ore ġa ndepiakatui ġa mbo'eavo nenhi'iġa rehe." A'ea ti ġa tomombe'u katu Tupana'ga pe nehë. Nurã ti peko ġanhi'iġa rupi. A'ero po ti ġa ndoryndoryvamo pe nderekokatuavo nehë. Po pe ndapekoï ġanhi'iġa rupi ġa mbovy'are'yma ġa mbojeh'gwovo penhimbo'epotare'yma, a'ero po ti ite'varuhu pe me nehë no.

¹⁸ Tapenhi'imbigi ti Tupana'ga pe ore mombe'gwovo ga pe. Pe'ji ti ga pe: "Epoko ti ġa imombyryva ġa pe." A'ea ti pe'ji Tupana'ga pe. A'ereki ore oroko katu. A'ea ore ikwahavi a'ero oropy'a rukatua. A'ereki nane'ymi ore oroko pa pota Tupana'ga nhi'iġa rupi orokokatuavo.

¹⁹ A'e hete ji pe me: Penhi'ĩ tuhë ti Tupana'ga pe ji mombe'gwovo. A'ero nambegwei po ti ga ji mbuhurukara'javi pe pyri nehë.

Ahe e'i Tupana'ga ti tomombyry ġa javo

²⁰ Ovelhas repiakatuhara'ġa gwereko katu ġwenymbava upa. Na jitehe Jesus'ga nhande rerekokatu. Nurã nhande ei: Jesus'ga ko ojiheve'ġa ndepiakatuharete'ga nhande repiakatuharete'ga. A'ereki ga omano nhande repyga. Jypya ga reaporoġitaro tamano ti ji ġa ndepyga nehë javo. A'ero aerë ga heka'vogukari gwekoa omanomo nhande repyga okovo Tupana'ga nhi'ipyahua rupi namominiva'ea rupi. Kirë Tupana'ga Jesus'ga mbogwerava'javi nhandepoġykaharete'ga mbogwerava'javi. Tupana'ga ko nhandepy'a noġatuhara'ga.

²¹ Kiro ji ei ga pe tombopopoaka ti ga ġa javo. A'ero ga pe mbopopoakarame po ti pe ndekopavi garemimbotarimova'ea rupi nehë. Ga pe ji ei topokoguka ti ga Jesus Cristo'ga pe javo. A'ero Jesus Cristo'ga pe pokogame po ti pe ndekokatui avuirama Tupana'ga monhimohema pejihe nehë. Nane'ymi ti timbohete pa Cristo'ga jipi nehë. Na tuhë! Amém!

Mbapavamo ahe okwatija hebreusva'ea pe

²² Akwatija pa ji pe me nhiirũa pe pe mbo'eavo. Pehendu katu ti a'ea a'ero. A'ereki xunhi ji akwatija ko.

²³ Amombe'u pota ji pe me nhaneirũ'ga Timóteo'ga. Ġa ga mohë cadeia hugwi. Mara'ngu po ti ga ua ji pyri

kiro jioha renonde pe pyri? Ga rurame po ti ji hoi ga rupi pe ndepiaga nehě.

²⁴ Kiro ji imondoukari nhinhi'iġa penduvihava'ġa pe – kiroki ġa pe mbo'e Tupana'ga nhi'iġa rehe. Amondouka ji nhinhi'iġa pe me Tupana'ga remimo'ėhara pe

nhaporemo no. Itálihugwive'ġa omondouka onhi'iġa pe me no.

²⁵ Kiro ji ei: Tomombyry ti Tupana'ga pe me nhaporem.

Tiago

1 Jihi ko Tiagoramo. Tupana'ga remimbotarimo-va'ea rehe ji rekoi. Jesus Cristo'ga remimbotarimo-va'ea rehe ji rekoi nhandepojykaharete'ga. Kiro ji imon-doukari nhinhi'i'ğa pe me. A'ereki pe ko Tupana'garehe-va'ea. Pekwaki'o pa pe pejigwovo hajiheve'ğa gwyri pe nhaporemo pejjupa raikwehe. A'ero ji kiro ikwatijari imondouka pe me.

Tupana'ga okwahavuka ahe ve

2 Nhiirũ, kiro ji pe moğitai javo pe me. Nahã po pe peko hamo. Hahyparavuhurame mbatera pe me ti pe'ji ojohupe: "Hahya pyry hete reki nhande ve. Xavy'a nhande hehe a'ero," pe'ji ti. **3** A'ereki pe pekwaha pyry-vağwama. Pe hepiagame mbatera rahya jukwaha pe-ji kohetea Tupana'ga rehe. A'ero po ti pe nhimomirana-mi mbatera rahya pe nehẽ. **4** Penhimomirana hete ti avuirama. A'ero po ti pe ndeaporoğitapyryvamo nehẽ. Ndapekote'varuhui'i'i po ti pe nehẽ.

5 Po pe ei: "Marã po ti ji rekoi nehẽ? A'ereki ji ndakwahavi," pe'e po pe. Penhi'ĩ ti Tupana'ga pe a'ero ore mbo'e javo. "Ekwahavuka ti ore ve. A'ero po ti ore rekokatui nehẽ," pe'ji ti ga pe. A'ereki Tupana'ga nonhi'i'ğahyi nhande erame ga pe. Ga ko oko nhanerembi'ea rupi ipojihuve'yama. Pe'erame ga pe po ti ga ikwahavukari pe me a'ero nehẽ. **6** Emo pe'erame Tupana'ga pe pejiko hete ti ga rehe okwahavuka po ti ga nhande ve nehẽ javo. Tape'ei ti ojohupe a'ero: "Mara'ngu po ti Tupana'ga ikwahavuka nhande ve nehẽ?" Tape'ei ti a'ea. Perovia tuhẽ ti garemikwahavukarağwama. Kiroki ga ndogwero viarihihũ – ga ko typepemuhũa javijitehe. Yvyruhua omotypẽpemuhũ hete ypihua rehe. Yhya ojijijiyi a'ero. **7** Na jitehe akoja'ga herojijijijuhui gweaporoğita ojapykakatie'yama. Te'iyme ti ga a'ero: "Tupana'ga po ti oko nhirembi'ea rupi." A'ereki Tupana'ga ndokoi tuhẽ nanongara'ga rembi'ea rupi.

Tovy'a ti ğa Cristo'ga rehe, ei ahe

9 Okoteheve'ğa ti tovy'a – kiroki ğa ojiko Cristo'ga rehe. A'ereki Tupana'ga omombyry hete ğa pe a'ero. **10** Oro imbateheteve'ğa, mominame ğambatera tovy'a ti ğa ojikoga Cristo'ga rehe ojikoge'yama ombatera rehe. Ehepia te yvotyra. Ipoty na'ẽ, aerẽ kotihĩ ipavi. Kwarahyahivame inhymbavamo ipotyra. Igwete ohova ikui. Ndikatua'javi a'ero opava. Na jitehe imbateve'ga omano no oporavykyrame ipyhypyhyga mbatera.

Tupana'ga omombyry nhande ve

12 Pyry reki nhande ve nhande nhimomiranamame mbatera rahya pe. Nhande nhimomiranambavame po ti Tupana'ga imombyryhetei nhande ve nehẽ. Ğwembi'ea rupi katu po ti ga nhande mongoi yvagi pe nehẽ. A'ereki Tupana'ga e'i: "Kiroki ğa oko hete ji rehe – ğahã po ti ji amongo jijipyri nehẽ," ei ga.

13 Pejikote'varuhupotarama tapembojari ti Tupana'ga rehe pejikote'varuhupotara. A'ereki Tupana'ga ndokote'varuhupotari jipi. Ga ndopotarukari ojipe'ğa pe ğandekote'varuhua no. **14** Ğandeporoğitate'varuhua opotaruka ğa pe ğandekote'varuhua. **15** A'ea ipotarame ğa ndekote'varuhui tuhẽ a'ero. Ğandekote'varuhurame a'ea ko ğahoağwama hahyva'ea ruvihava pype.

16 Nhiirũ, pe ko nhiremiarõa. Tapenhimoandyandyi ti pejikovo. **17** Tupana'ga jate omombyry hete nhande ve yvagipeve'ga. Garemimbuhura nhaporemo pyry hete. Tupana'ga oapo nhanderyapehava hako. Kwara, jahya, jaytata'ia ga oapo hako. Igwete nhanderyapehava jijijiyi jipi imoypytuna. Emo Tupana'ga ko nhanderyapehava atyvi. Ga ndogwerojijiyi gweaporoğita jipi. Ga nomongote'varuhui nhande ve. Ga pyry hete nhande ve avuirama. **18** Ğwemimbotarimo Tupana'ga nhande mongoi gwa'yramo. Ga omombe'uuka a'iti-tuhẽva'ea tokwaha ti ğa Jesus'ga javo. A'ero nhande jikogame Jesus'ga rehe Tupana'ga nhandereaporoğita mbopyahui. A'ereki ga e'i: "Ğa na'ẽ ti ji amombyry nhirembiapo mombyrypava renonde."

Pehendu katu ti Tupana'ga nhi'i'ğa

19 Nhiremiarõa, pekwaha ti pejikovo. Tapenhi'i'ği na'ẽ ti ojipe'ğa pe pejjupa. Pehendu katu na'ẽ ti ğanemi-mombe'ua. Tapenhimboahivuhui ti ojipe'ğa pe. **20** Penhimboahivame po Tupana'ga ei: "Ndapekokatujuhu pe a," e po ga. Tapenhimboahivuhui ti ğa pe a'ero. **21** Pepohi tuhẽ ti pendeaporoğitate'varuhua hugwi. Tapekote'varuhui'i'i ti. Tupana'ga okwahavuka pe me Jesus'ga mombe'ua pevyteri pe raikwehe. Peko hete ti hehe a'ero. Pe ndekorame Jesus'ga mombe'ua rehe po ti Tupana'ga pe mongoi ojipyri nehẽ.

22 Pehendu katu ti Jesus'ga mombe'ua jipi. Tapehendutehei ti a'ea. Henduteherame po pe penhimoandyandyi. **23** Henduteherame pejikoe'yama gamombe'ua rupi ko pe ga ja – kiroki ga oho espelho pyri tahepia nhi'ağa javo. **24** A'ero ga jipiagi ogwovo jugwi. Kotihĩ reki ga imoka'nhyimi o'ağa. Ga javijitehe

ko pe henduteherame Jesus'ga momba'ua imoka'nhymipeavo. ²⁵ Jesus'ga momba'ua ko pyry hete. Okorame a'ea rupi ko ahe piro'yro okote'varuhua hugwi. Kiroki ġa okwaha gamomba'ua okovo hupi jipi – ġa pe Tupana'ga imombyryvi ġa ndekoro ġwaramo hehe. Nanongara'ġa ġwendu katu Jesus'ga momba'ua imoka'nhyme'yma.

²⁶ Po pe ei: "Ambohete hete ji Tupana'ga jipi." Pe'ete'varuhurame ojipe'ġa pe pe nhimoandyandyi a'ero. A'ereki pe'ete'varuhua ipige'ymame pe Tupana'ga mbohetehehe pejikovo. A'ereki ndapyryvi Tupana'ga pe ahe'ete'varuhua ojipe'ġa pe. Ga ndopotari nanongara'ġa nemimbohetea. ²⁷ Tupana'ga opota hete ahe ojipe'ġa pokogame. Hahy kunhangwera'ġa pe aherembirekokwera'ġa pe. Tayri'ġa pe hahyramo no ġapo'ria manorame. Nurā pyry hete Tupana'ga pe nhanderuvete'ga pe nhande ġa pokopokogi. Pyry hete ga pe no nhande nimbopogwei okote'varuhuve'ġa. Nahā nhande rekorame Tupana'ga opota nhaneremimbohetea.

Peko ti ġa ndehe nhaporemo

2 Nhiirū, Jesus Cristo'ga rehe pe pejiko nhandepojkaharete'ga rehe – gaha ko huvihavuhu hete Tupanamo. Gareheva'ero ġwaramo, peko ti ojipe'ġa ndehe nhaporemo. Ġa'ara rehe jate rūi ti pereko katu ġa. Ġa ndehe nhaporemo ti peko imbateve'ġa ndehe imbatere'ŷve'ġa ndehe no. ² Pejapyaka na'ē. Kiro po ga ruri pejatykahai pe tahendu Tupana'ga nhi'iġa javo. Ipi katu po ga. Gwereco po ga ourova'ea opoakaġa rehe. Kiro po ga ruri pe pyry. A'ero po pe ga mbuhukatui pejipyteri pe ipikatuve'ga. "Avo eapy oreapykava rehe," pe'e po pe ga pe. Igwete po ga ruri no imbatere'ŷve'ga ipite'varuhuve'ga. Igwete po pe euhui ga pe: "Pevo e'ā. Yvyvo eapy a'ero jipya pyry," pe'e po pe ga pe. ⁴ Nahā pendekorame po pe ndaperekokatupavi ġa. Pendeporoġita te'varuhu tuhē po pe. A'ereki ġa'ara rehe tehe pe pe'e ġa pe.

⁵ Nhiremiarōa, ji rendu katu ti. Tupana'ga omo'emo'ē ġa ojive – kiroki ġa pe Tupana'ga arōe'ŷve'ġa e'i: "Ndogwerekoi'i'i ġa." Tupana'ga ki a'e te nde'i a'ea ġa pe. Ga omo'emo'ē ġa ojive tojiko hete ti ġa ji rehe javo. "Tamondomondo ti ji ġa pe pyryva'ea ġa mongovo jigwyryi pe nehē," ei Tupana'ga. A'ereki ga e'i jipe: "Amongo ti ji nharōheteve'ġa jijipyri nehē," ei Tupana'ga. ⁶ Pe ki a'e te pereko te'varuhu imbatere'ŷve'ġa. Pe pereko katu imbateve'ġa novīa. Emo ġahā reki pe ndereko te'varuhu. Ġa pe nderoho aha juizes'ġa pyry imbojamboja tehe pe ndehe. A'ero ġa pe mbotegweteteheuhui. ⁷ Tupana'ga e'i Jesus'gareheve'ġa pe me. Emo imbatere'ġa e'i te'varuhu Jesus'ga pe ga renonhuhūavo. Jesus'ga ko pyry hete reki.

⁸ Pyry pe hendukatui Tupana'ga nhi'iġa nhanderuvihavuhuhete'ga nhi'iġa. Nahā ga nhi'iġi ikwatijaruka hako.

"Penhiarō hete pe.

Na jitehe ti pearō hete pejikotyve'ġa", ei Tupana'ga hako.

⁹ Ġa'ara rehe jate po pe ġa arōi, a'ero po pe ndekote'varuhui. A'ero po Tupana'ga nhi'iġa e'i pe me: "Nanhirendukatui ġa."

¹⁰ Po ojipeji'iva'ea vehevi pe napehenduvi henduvame Tupana'ga nhi'iġa, a'ero po ijari tuhē pe ndehe pe hendukatupave'ymame ganhi'iġa. ¹¹ Nahā a'ero. Tupana'ga rembikwatijarukara e'i hako:

"Tapereko ti ġanembireko'ġa."

Nahā e'i no:

"Tapejukai ti ojipe'ġa."

Po nde nderereko'i garembirekohēa, a'ea po pyry novīa. Emo nde ojipe'ga jukarame po nde nerenhendukatui Tupana'ga nhi'iġa a'ero pejikote'varuhuavo.

¹² Nahā ji ei a'ero: Tupana'ga po ti e'i ġwerī nhandereaporoġita pe Cristo'ga momba'ua rupi. Cristo'ga momba'ua ko nhande mbopiro'y. Peko katu po ti pe a'ero hamo. Penhi'iġatu po ti pe ojipe'ġa pe hamo.

¹³ Kiroki ġa ndoporogwetygi ojipe'ġa – Tupana'ga po ti ndoporogwetygi ġa na jitehe nehē no o'erame ġandeporoġita pe nehē. Kiroki ġa oporogwety ojipe'ġa – ġa ndokhyji Tupana'ga eaġwama hugwi.

Pejikoga ġwaramo Jesus'ga rehe peko katu

¹⁴ Nhiirū, pyry nhande ei: Xajiko nhande Jesus Cristo'ga rehe. Emo po nhande ndiakokatui nhande'erame, a'ero po nhande jikotehehe ga rehe nhandekokatue'yma. A'ero po ti Tupana'ga nianemongoi ojipyri nehē. ¹⁵ Po Jesus'gareheve'ġa oko pepyteri pe. Ndipiri po ġa upa. Ndo'ui po ġa mbatera herekoe'yma ġwaramo. ¹⁶ Igwete po pe ei ġa pe: "Hepejigwovo a'ero. Tipyry pa ti pe me. Pepi katu ti. Pe'u katu ti," pe'ji po pe ġa pe. Po pe napemondoi mbatera ġa pe, marā po pyryvamo naerū? ¹⁷ Pe ndekokatue'ymame po pe jikoteheuhui Jesus'ga rehe a'ero.

¹⁸ Igwete po ojipe'ga ei: "Jara'ga ojiko Jesus'ga rehe. Jara'ga oko katu," e po ga. Na rūi, a'e ji. Kiroki ġa ndokokatui – ndiukwahavi reki ġajikoga Jesus'ga rehe. Emo jirekokaturo ġwaramo po ti ji imboukwahavi nde ve jijikoga Jesus'ga rehe. ¹⁹ Kiro ji ei nde ve a'ero: Ererovia ko nde Tupana'ga gaha jate ko Tupanamo javo. Pyry hete nde heroviari a'ea. Anhaġa vīa reki gwerovia a'ea no Diabo'gapyryva'ea. Heroviarame anhaġa ohyhyjuhu okyhyjiavo Tupana'ga hugwi. Emo gwerovia tehe okokatue'yma.

²⁰ Nde nderekwahavihu naerū. Takwahavuka ji nde ve kiro a'ero. Nhanderekokatue'ymame nhande xajiko tehe Tupana'ga rehe.

²¹ Ehepia re ko Abraōova'ea nhaneramonhava'ea. Tupana'ga e'i hako: "Tahepia ti ji Abraōo'ga ji rendukatui." A'ero Tupana'ga ei ahe ve: "Ekwava'ē ti ji ve eja'yra'ga jukavo Isaque'ga jukavo." Igwete Abraōova'ea imbojo'ajo'ari ita ikwava'ēhava japovo. A'ea arimo ahe gwa'yra'va'ea noġi takwava'ē ti ga Tupana'ga pe javo. Ahe gwa'yra'va'ea jukaġwerīrame Tupana'ga ahe mombigi a'ero. Igwete Tupana'ga ei: "Kiroġwe ji hepiagi," ei ga. "Abraōo'ga pyry tuhē. A'ereki ga ġwendu katu nhinhi'iġa," ei Tupana'ga hako. ²² Erekwaha nde kiro. Abraōova'ea ojiko Tupana'ga rehe. A'ero ahe henduka-

tui ganhi'iġa. Hendukaturame ahe ojiko katu hete ga rehe a'ero. ²³ Tupana'ga rembikwatijarukara omombe'u nhoġwenonde Abraãova'ea pyryva hako. A'ereki ikwatijara e'i:

"Abraão'ga gwerovia hete Tupana'ga nhi'iġa.

A'ero Tupana'ga ei ga pe:

'Ndepyry hete nde'," e'i ikwatijara hako.

Igwete ahe Tupana'ga nhi'ipo'ruoi okovo. Igwete Tupana'ga e'i: "Abraão'ga ko jipy'a ja," ei ga aheombe'gwovo hako.

²⁴ Pekwaha pe a'ero. Po nhande jikogi Tupana'ga rehe nhandekokatuvavo, a'ero po ga ei nhande ve:

"Pepiry hete pe a." Po nhande jikotehei nhandekokatue'yma, a'ero po Tupana'ga nde'i a'ea nhande ve.

²⁵ Oro Raabeva'ea vehevi no akwaimba'eva'ea upaharava'ea. Ojikoga ġwaramo Tupana'ga rehe Raabeva'ea israelitasva'ea pokogi hako. Nurã Tupana'ga ei: "Piry hete ko hãa," ei ga. Nahã ko ahe rekoï hako. Tupana'ga omombe'u na'ẽ Raabeva'ea re'yjava'ea gwyrã israelitasva'ea pe tamondo ti ġagwyrã pe me nehẽ javo. Nurã israelitasva'ea hoi ġwenonde hepianhimima Raabeva'ea re'yjava'ea gwyrã. Ahe jogwerohorame hepiaga, Raabeva'ea ahe mbuhurukari ġwonga pe ahe mima ojigwyrripeva'ea hugwi. Aerẽ Raabeva'ea ahe mondoi irũa rupi pehea rupi topyhygye ti ġa ġa javo. Nurã Tupana'ga ei hako: "Raabehã pyry hete ġa pokoga."

²⁶ Nhande manorame nhandera'oa oko tehe. Na jitehe nhanderekokatue'ymame nhande xajiko tehe Tupana'ga rehe.

Tape'ete'varuhui ti

3 Nhiirũ, tape'epavi ti: "Tambo'e ti ġa Tupana'ga nhi'iġa rehe." Tape'epavi ti a'ea. A'ereki Tupana'ga po ti e'i nhandeaporoġita pe nehẽ. Nhande rekoe'ymame ganhi'iġa rupi po ti ga ei nhande ve: "Peko te'varuhu pe," e po ti ga nhande ve nehẽ. Nhande ve kaitu po ti ga ei a'ea nehẽ nhande jara'ġa mbo'embo'erame nhande rekoe'ymame Tupana'ga nhi'iġa rupi.

² Nhande nhaporemõ nhande rekote'varuhuparavuhui jipi. Nhande'ete'varuhue'ymame po nhande rekokatuhetei. A'ero po nhande imombigi nhanderekote'varuhua nhaporemõ no.

³ Ehepia te cavalo. Nhande timongi freio cavalo juru pe toko ti nhanderemibotarimova'ea rehe javo. Freio ko xunhi novã. Emo a'ea pyvõ nhande timbojirova pa cavalo imondovo.

⁴ Na jitehe itayharuhua no. Yvyruhua a'ea mondomondo yhya rehe. Emo imopyryrãhara'ga ipyhygi leme tamondo katu javo. Leme ko xunhi novã. Emo a'ea pyvõ ga omopyryrymba itayharuhua hehãiva'ea imongovo ġwemimbotarimova'ea rehe.

⁵ Nhandekũa xunhiete'i jitehe novã. Emo a'ea pyvõ nhande timboheteteheuhu reki.

Ehepia tata no. Tata'ia nhande imondygi. Igwete tata ihoihoi imbokaipava ka'gwyrã imbote'varuhupava.

⁶ Tata javijitehe ko nhandekũa nhandera'oa rehe. A'ereki

ombote'varuhu pa. A'ea pyvõ nhande xanhi'ĩ te'varuhu nhandehimbote'varuhupava. Nhanderekoa nhaporemõ nhande'ete'varuhua imongote'varuhui. Diabo'ga reki ombote'varuhu nhandehi'iġa imongote'varuhupava.

⁷ Mbiara ojoparavuhua'ea ko ahe omonhyromba imongovo ġwemimbotarimova'ea rehe: ipyva'ea, ipepova'ea, ohyryryva'ea, ypeva'ea. ⁸ Ahekũa ki a'e te ahe nomongoi ġwemimbotarimova'ea rehe.

Nhande'ete'varuhua nimombikavi a. Mboja ahe hu'urame ahe mbotegweteuhui. Na jitehe nhandekũa ahe mbotegweteuhuhetei o'ete'varuhurame.

⁹ Marã naerũ? Tupana'ga oapo vvyakotyve'ġa ojavi-jitehe. Nhandekũa pyvõ nhande timbohete ga nhanderuvete'ga nhandepojoykaharete'ga. Nhandekũa pyvõ jitehe nhande timbote'varuhu reki vvyakotyve'ġa pe Tupana'ga'jave'ġa pe. ¹⁰ Nhandejurua pyvõ nhande ga mbohetei. Nhandejurua pyvõ jitehe nhande imbote'varuhui ġa pe. Nhiirũ, po na rũi te nhande rekoï hamo.

¹¹ Nhande atyvi ko yhya ihemame vvyã gwyrã hugwi. Yhykatua ihemame yhya irovahiva'ea nohemi pea hugwi a'ero. ¹² Nhiirũ, tegwete jua'ia ihema akajua'yva hugwi. Akaju'ia nohemi yhyppoa hugwi. Na jitehe yhykatua nohemi yhya hahyahite'varuhua'ea hugwi. Nurã ji ei: Nhande Tupana'ga mboheterame po nhande nimbotegwetei ojipe'ġa hamo.

Tupana'ga okwahavuka aherekokatua

¹³ Pe ikwahaheterame po pe ndekokatui nehẽ hamo. Hepiagame pendeaporoġitapyryva po ti ġa ei pe me a'ero: "Okwaha hete ġa. A'ereki ġa oko katu kwaha ġa pokopokoga ġa nderekonhyromo," e po ti ġa pe me nehẽ.

¹⁴ Po pejiyvyteri pe pe nhimyrõheteuhui pejikovo pejihe jate, tapenhimboheteheitei ti a'ero. Tape'ei ti: "Ak-waha hete ji jitekovo." Pe'erame a'ea po pe mbero.

¹⁵ Pe nanuhũrame po pe ndapekwahavi tuhẽ pejikovo. Tupana'ga rũi okwahavuka pe me nanongara. Nahã ko vvyakotyve'ġa ndekoi onhimongote'varuhua'vavo. Gweaporoġitate'varuhua rupi ġa ndekoi. Diabo'ga nahã ġa mongoukari. ¹⁶ Onhimyrõuhũrame okovo ojihe jate ġa nnonhi'iġayvaruhui ojogwerekovo. Oko te'varuhu paravuhu ko ġa a'ero.

¹⁷ Tupana'ga ikwahavukarame nhande ve nhande rekokatui a'ero. Ndiakote'varuhua'javi'i'i nhande. Xa-jogwerekõ katu nhande. Nhandehyrõ hete nhande jara'ġa pe. Ġanhi'iġa nhande anga. A'ereki Tupana'ga okwahavuka nhande ve nhande mongokatuavo.

Tiporogwety hete nhande jara'ġa. Xako katu paravuhu nhande a'ero. Ġa'ara rehe jate rũi nhande ġa nderekokatui. Ndia'etehe nhande ġa pe ġa moandyandyita. ¹⁸ Kiroki ġa e'i jara'ġa pe: "Pejogwerekõ katu ti" – ġahã ko gwerekõ katu jara'ġa no. A'ero ġa ndekokatupahetei.

Tapekoi ti Tupana'ga remiarõe'ýva'ea rehe

4 Maranuhũrame pe nhi'iğayvaruhui pejogw-erekote'varuhuavo jipi? Penemimbotate'varuhua omomymomyi pepy'a. ² Pepotaruhu pe mbatera. Emo pe ndaperekoi reki. A'ero pe nhimbohovajari ojipe'ğa ndehe. Penhimyrouhũ pe ģambatera rehe. Emo ģa nombuhuri pe me. A'ero pe nhi'iğayvaruhui pejogw-erekote'varuhuavo. Napeporanduvi pe Tupana'ga pe. Nurã pe ndaperekoi. ³ Pe poranduvame ga nomondo reki pe me. A'ereki pejiveuhu pe pepota penhiporanduvame. Penhimimbotarimova'ea rehe pe pepo'ru potaruhu.

⁴ Pepohiruhu pe Tupana'ga hugwi. Po pe pearouhũ Tupana'ga remiarõe'ýva'ea, a'ero po pe napearõa'javi Tupana'ga. Pe ndapekwahavi naerũ? Kiroki ģa oko potaruhu Tupana'ga remiarõe'ýva'ea rehe – ģa onhimongo Tupana'ga arõe'ýva'ero. ⁵ Tupana'ga rembik-watijarukara nomombe'utehei reki. A'ereki e'i:

"Nhandera'uva

– Tupana'ga omongo a'ea nhande pype

– a'ea opota ranuhũ jipi," e'i.

⁶ Emo Tupana'ga omombyry hete hete nhande ve. A'ereki ikwatijara e'i:

"Tupana'ga omovahihũ ģa

– kiroki ģa onhimbohete jipi.

Emo ģa nhimbohete'e'ymame

ga omombyry ģa pe," e'i ikwatijara Tupana'ga mombe'uhava.

⁷ Penhimongo ti Tupana'ga remimbotarimova'ea rupi a'ero. Pemovahĩ ti Diabo'ga. A'ero po ti ga ka'nhyimi pe hugwi nehẽ. ⁸ Penhimongo ti Tupana'ga pavẽi. A'ero po ti ga nhimongoi pe pyri nehẽ no. Pepohi ti pejikote'varuhua hugwi. Pemongo katu ti pejeaporoğita, a'e ji pe me. A'ereki Tupana'ga rehe jate rui pe peko.

⁹ Pekoveveuhu ti pejikote'varuhua rehe. Pejehe'o hete ti a'ero. Tapejaja'javi ti, a'e ji pe me. Pejikote'varuhuro ģwaramo ti tapendoryva'javi. ¹⁰ Pemohẽ ti pejikote'varuhua Tupana'ga pe akoteheuhu ji javo. Aerẽ po ti Tupana'ga pe mbohetei a'ero nehẽ.

Tapete'varuhui ti penhiirũ'ğa pe

¹¹ Nhiirũ, tape'ete'varuhui ti pejohupe. Tape'ei ti penhiirũ'ğa pe: "Ite'varuhu ģa." Pe'eraime a'ea ģa pe pe pe'e te'varuhu Tupana'ga nhi'iğã pe no ite'varuhu javo jupe. Pe erame ite'varuhu Tupana'ga nhi'iğã pe pe napehendukatua'javi ganhi'iğã. Pe'e tehe pe: "Jihi koji'i akwaha ganhi'iğã hohe." ¹² Tupana'ga jate ki a'e te okwaha hete nhande mbo'eavo imbuhua onhi'iğã nhande ve. Gaha jate okwaha javo ahereaporoğita pe. Nurã po ti ga ei jara'ğa pe nehẽ ģa mongovo ojipyri nehẽ. Jara'ğa pe po ti ga ei nehẽ ģa mondovo hahyva'ea ruvihava pype nehẽ. Oro pe, maranuhũrame pe euhui naerũ jihi ko akwaha javo ojipe'ğa pe?

Tapenhimboheteuhui ti

¹³ Pehendu ti kiro nhinhi'iğã pe me. Nahã po pe etehei: "Kiro po ti ore hoi cidade pe nehẽ. Mara'ngu po ti ko'emame nehẽ?" pe'e po pe. "Orombokwara'a ti ore pevo oroporavykyavo imono'ono'oğã itambere'ia orojive nehẽ," pe'e tehe po pe.

¹⁴ Pe ndapekwahavi reki aerẽva'ea. Marã po ti pe ndekoi ko'emame nehẽ? Ehepia re ko tatatiğuhũva'ea. Kiro jukwahavamo. Kotihĩ ika'nhyimi. Pe na jitehe no. Kiro pe ukwahavamo. Nambegwei reki pe ka'nhyimi no. ¹⁵ Nahã po pe pe'e hamo: "Tupana'ga ipotaramo po ti ore rekoi japoapovo nehẽ," pe'e po pe hamo.

¹⁶ Penhimboheteuhu reki pe na tuhẽ ti ore japoi javo. Tiruahũ penhimbohetea a'ero.

¹⁷ Kiroki ga e'i ovyteri pe: "A'apo po ti ji nanongara pyryva'ea hamo," – japoe'ymame po ga oko te'varuhu a'ero.

Imbateve'ğa ti tohendu katu, ei ahe

5 Oro pe, imbateva'ero pehendu katu ti nhinhi'iğã pe me kiro. Penahenahẽ ti pejehe'gwovo. Pekwaha po ti pe hahyheteva'ea nehẽ.

² Pembatera po ti iju tehe nehẽ. Mbatagwaruhua po ti o'u pepikatua nehẽ. ³ Peapoa po ti opororororo upa nehẽ ourova'ea pratava'ea pavẽi. Ipororogağwama repiagame po ti Tupana'ga ei pe me nehẽ: "Pepota-heteuhu pe itambere'ia ipyhyga novia. Emo pe ndapepokogi ojipe'ğa a'ea pyvõ," e po ti ga nehẽ. "Kiro momina pe hugwi a'ero," e po ti ga nehẽ. Ipororoga ojigwarai mbatera rehe jipi. Na jitehe po ti penemimbotaruhua ojigwarai pe ndehe nehẽ. Ehepia te tata ojigwarai ahera'oa rehe ahe mbokairame. Na jitehe po ti penemimbotaruhua ojigwarai pe ndehe nehẽ. A'ereki pe pemono'õteheuhu mbatera kiro mbapava koty.

⁴ Pehendu ģanahenahema – kiroki ģa omopẽ pekoa-pora pe me jipi. A'ereki pe napemondo ikwepykava ģa pe ģa moandyandyita. Tupana'ga okwaha reki a'ea ipopoakaheteve'ga. Ga ģwendu tuhẽ ģanahenahema. A'ereki pe napemondo ģa pe itambere'ia ģa poravykypavirẽ.

⁵ Avo vyva koty pe pereko pa mbatera. Penhimbohoryory pe jipi. Mbiara o'uo'u onhimongy'ravo imboha'uve'yma ojukaağwama. Emo oho ģwerĩ ijukahava apiavo. Na jitehe pe pemono'oğuhũ pejive penhimimbotarimova'ea rehe pejikovo imboha'uve'yma hahyağwama. Emo Tupana'ga po ti imbohahyi pe me nehẽ.

⁶ Pe'e pe pyryheteve'ğa pe: "Ğã ite'varuhu," pe'e pe penhi'mbero. A'ero pe ģa momanoukari. Ģãhã nape-movahĩ upa.

Penhimomirana ti

⁷ Nhiirũ, kiro ji ei pe me: Penhimomiranamba ti Jesus Cristo'ga rura imboha'uva. Ehepia re ko matetýhara'ga. Onhimomirana po ga i'apyryva imboha'uva. Omboha'u po ga amana itymame. Aerẽ po ga

imondomondo jahya. Nonhimbaekwahivi po ga a'ero. "Ikyra'javirē po ti horyvamo mbatera nehē," e po ga. ⁸ Ga javijitehe ti penhimomirana pejjijupa Jesus Cristo'ga mboha'uva. Pemboty ti pepy'a. A'ereki ga u ġwerī.

⁹ Nhiirū, tapenhi'ite'varuhui ti ojohupe penhiroyromo. Pe nhi'ite'varuhurame po ti Cristo'ga ei pe me nehē: "Peko te'varuhu pe javo ġa pe," e po ti ga nehē. Ehepia te Cristo'ga ruġwerī.

¹⁰ Nhiirū, Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea javijitehe po pe peko hamo. Ahe omombe'umbe'u Tupana'ga nhi'iġa hako. Hendupotare'ymame ojipeva'ea imbohahyukari ahe ve novīa. Emo imombe'uharava'ea onhimomiranamba hahya pe. ¹¹ Xa'e nhande: Pyry ahe ve – kiroki ahe onhimomiranamba.

Ehepia ko Jova'ea hako. Pekwaha po pe ahenhimomiranamagwera. Ahe nhimomiranambavame mbatera rahya pe ko Tupana'ga imombyryhetei reki ahe ve. A'ereki Tupana'ga pyry hete vvyakotyve'ġa pe. Ga nhande porogwety jipi.

¹² Nhiirū, ta'e ti kiro pe me. A'ea kaitu ti pehendu katu. Pe nhi'iġame ojipe'ġa pe tape'euhui ti: "Yvagipeve'ga okwaha nhi'mbee'yma. Yvya apohara'ga okwaha nhi'mbee'yma," tape'euhui ti no. Tapehenonhuhūi ti Tupana'ga penhi'iġame ojipe'ġa pe. Tapehenonhuhūi ti Tupana'ga rembiapoa no. Po pe ei ġa pe: "Nahā po ti ji rekoj nehē." A'ea jate ti pe'ji a'ero. Po pe ei ġa pe: "Na rūi po ti ji rekoj nehē." A'ea jate ti pe'ji a'ero. Pe'erame ġa pe penhimb'ea rupi katu ti peko a'ero. Na tuhē ti peko Tupana'ga ti te'iyme pe me peko te'varuhu pe javo nehē.

Penhi'inhi'ī ti Tupana'ga pe

¹³ Po pepyteripeve'ga ikwahavi mbatera rahya tonhimombe'u ti ga ji poko javo Tupana'ga pe. Po ojipe'ga

rororyvamo tonhimby'yi ti ga Tupana'ga mboheteavo.

¹⁴ Po ojipe'ga tetirūaramo tombuhuruka ti ga ojipyri Jesus'gareheve'ġa ndepiakatuhara'ġa. A'ero po ti ġa nhi'iġi Tupana'ga pe imongyavo ikava ga rehe. "Emombi ti karugwara ga hugwi Jesus Cristo'ga remimbotarimo," e po ti ġa Tupana'ga pe nehē. ¹⁵ Po ti ġa nhi'iġi Tupana'ga pe ojikoga ga rehe, a'ero po ti ipigi ga hugwi. Cristo'ga po ti ga monhimohiġatui nehē. Po ga tetirūaramo okote'varuhuro ġwaramo, a'ero po ti Tupana'ga imombori garekote'varuhua ga hugwi nehē.

¹⁶ Nurā ti pemohemohē pejikote'varuhua ojohupe pejikovevehuro hehe. Penhi'inhi'ī ti Tupana'ga pe pejogwepyga tapenhimohiġatu ti. Pyryheteve'ġa poranduvame Tupana'ga pe ikwahy hete. Tupana'ga ġwendu ġanhi'iġa jipi.

¹⁷ Ehepia re ko Eliasva'ea hako Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea. Ahe ko nhande javijitehe vvyakotyva'ero. Igwete ahe nhi'īhetei Tupana'ga pe tokyryme ti javo. Trēs e meio ga kwara mbo'ari ikyre'ymame yvya rehe. ¹⁸ Aerē Eliasva'ea nhi'iġa'javi Tupana'ga pe tokyra'ja ti kiro javo. A'ero Tupana'ga imongyra'javi yvaga hugwi. Igwete henhunha'javamo mbatera yja hugwi.

¹⁹ Nhiirū, po ti pepyteripeve'ga ndokoa'javi a'itituhēva'ea rupi Cristo'ga mombe'ua rupi, pemoġita ti ga mongoa'java a'ea rupi. Pekwaha ti a'ero. Pe ga mbopohirukarame okote'varuhua hugwi po ti ga ndohoa'javi hahyva'ea ruvihava pype nehē. Tupana'ga po ti omombo pa garekote'varuhua re'yjuhua ga hugwi a'ero nehē.

1 Pedro

1 Ji ko Pedroramo. Ji Jesus Cristo'ga moirũharamo ako. Kiro ji ikwatijari imondovo nhinhi'iġa pe me Tupana'gareheva'ea pe – perope peju ġagwyri pe: Ponto pe, Galácia pe, Capadócia pe, Ásia pe, Bitínia pe. Pevo pe kwaki'opavi pejigwovo pejjupa ġapyteri pe penhimongyavo raikwehe. ² Ġwemimbotarimo Tupana'ga nhandervete'ga pe mo'emo'ei ojive hako ġahã po ti oko jireheva'ero javo. Tupana'ga ra'uva pe mongoi Tupana'gareheva'ero a'ero raikwehe. "Amo'emo'ei ji ġa tohendu katu ti ġa Jesus Cristo'ga nhi'iġa javo," ei Tupana'ga. "Tomombo ti ga ġandekote'varuhua ġa hugwi omanoro ġwaramo," ei ga.

Tupana'ga ti tomomyry hete pe me. Tonoġatu hete ti ga pepy'a no.

Pyry ti nhande ve nehẽ

³ Timbohete ti Tupana'ga. Gaha ko Jesus Cristo'ga ruva'ga nhandepojyakaharete'ga ruva'ga. Ombogwera ga Jesus Cristo'ga gamanoa hugwi raikwehe. Gambogwera ġwaramo Tupana'ga nhande mboheaporoġita pyahu nhande mongovo. A'ereki ga nhande porogwety hete. Nhandereaporoġita ipyahuro ġwaramo nhande ei: Tupana'ga po ti nhande mbuhuruka tuhẽ yvagi pe nehẽ nhande mongovo avuirama ojipyri nehẽ, xa'e nhande. ⁴ Nhandereaporoġita ipyahuro ġwaramo nhande ei no: Tupana'ga po ti ombuhu tuhẽ pyryheteva'ea nhande ve nehẽ. Tupana'ga remimbuhura pyry tuhẽ avuirama. Ndopavi po ti nehẽ. Nдите'varuhui'i'i po ti nehẽ no. Niymyani nehẽ. A'ereki pyry hete. Kiroġwe tuhẽ Tupana'ga herekokatui a'ea pe me yvagi pe. ⁵ Ga pe a'ngu no. A'ereki Tupana'ga ipopoaka pe a'nguavo pejikoga ġwaramo ga rehe. A'ero po ti Tupana'ga pe mbuhurukari pe mongovo ojipyri avuirama yvagi pe nehẽ. Pendekoaġwama po ti ga imboukwahavi mbapava koty nehẽ.

⁶ Pendoryndory pe a'ea rehe. A'ea ja po pe ne'ouhũramo kiro ġa imbohahyparavuhurame pe me.

⁷ Tupana'ga opota penhimomiranama hahyrame pe me tiukwaha ti ġajikohetea ji rehe javo. A'ereki jukwaha pejikohetea ga rehe penhimomiranamame hahya pe. Ehepia te ouro. Ġa imbokumbokurame ouro imo'eamo ite'varuhuva'ea jugwi jukwahavamo hembyruera pyryva. Na jitehe jukwaha pejikohetea Tupana'ga rehe hahyrame pe me. Ouro ko pyry novĩa. Jophe'i hete pyry pejikohetea Cristo'ga rehe. Ouro opa reki. Pejikohetea ki a'e te ndopavaġwami po rimba'e. Jukwahavame po ti Tupana'ga pe mbohetei aerẽ nehẽ. Jesus Cristo'ga nhimboukwahavame ua po ti Tupana'ga

ei pe me nehẽ: "Pyry hete pejikohetea Jesus'ga rehe," e po ti ga pe me nehẽ.

⁸ Ndapehepiagi ve pe Jesus Cristo'ga. Emo pe ga arõhetei. Ndapehepiagi tuhẽ pe ga kiro. Emo pe jikohetei ga rehe. Igwete pe ndoryndoryhetero pejikoga ġwaramo ga rehe. Yvagahugwiva'ea ko pendoryhetea ga rehe. Tegwete reki pendoryva imombe'uhava ojipe'ġa pe. ⁹ Pejikoga ġwaramo Jesus Cristo'ga rehe po ti Tupana'ga pe nderohoi yvagi pe ojipyri nehẽ. Pejiohwaġwama rehe pe ndoryhetero kiro a'ero.

¹⁰ Pehoaġwama rehe Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea japyakahetei tikwaha hete javo hako. A'ero ahe imombe'unhoġwenondei javo hako. "Tupana'ga po ti omomyry ġa pe nehẽ ġa nderogwovo yvagi pe nehẽ," ei Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea hako.

¹¹ Cristo'ga ra'uva oko ahe pavẽi ahe mbo'embo'eavo hako. "Hahy hete na'ẽ po ti Cristo'ga pe nehẽ. Igwete po ti ga manoi novĩa. Emo po ti pyryhetero ga pe nehẽ," e'i Cristo'ga ra'uva. "Okwerava'ja po ti ga nehẽ ogwovo yvagi pe nehẽ. Aerẽ po ti ga rura'javi ojive'ġa nderogwovo yvagi pe Tupana'ga pyry nehẽ no," e'i gara'uva Cristo'ga mombe'gwovo ahe ve. A'ero Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea japyakai a'ea rehe hako. "Maname po ti a'ea nehẽ?" ei ahe. "A'ea rupi ti marã nehẽ?" ei ahe ojapyakavo hehe.

¹² Tupana'ga e'i ahe ve no hako: "Penemimombe'ua ko pejiveva'ea rui reki korogweva'ea rui," ei ga ahe ve. "Aerẽva'ea pe imombe'ui a'earupive'ġa ti tokwaha javo," ei Tupana'ga ahe ve. A'ero ahe Cristo'ga mombe'umbe'ui hako. Cristo'ga mombe'ua jitehe aġwamove'ġa omombe'u pe me no. A'ereki Tupana'ga ombuhuruka gwa'uva ġa pyry yvaga hugwi ġa mbo'eavouka jupe. A'ero ġa Cristo'ga mombe'ui pe me pyryva'ea mombe'gwovo. Yvagi'peve'ġa vehevi okwaha pota a'ea no novĩa Tupana'gapyryve'ġa.

Peko katu ti, ei Tupana'ga

¹³ Pejirokwa ti a'ero penhimbovyvya. Jesus Cristo'ga po ti omomyry pe me nehẽ onhimboukwahavame ua yvya koty nehẽ. Cristo'ga remimomyryva rehe ti pejapyaka hete a'ero tomomyry tuhẽ ti ga nhande ve javo. ¹⁴ Pehendu katu ti Tupana'ga nhi'iġa. Ymya pe ipotaruhui ite'varuhuva'ea jipi. A'ereki a'ea rupi pe ndapekwahavi pejikoge'yma Jesus Cristo'ga rehe. Pehoi ti pejikoagwera hugwi a'ero penhimbipotaruhua hugwi. ¹⁵ Tupana'ga ndokote'varuhui'i'i. A'ereki ga oko katu jipi. Ga pe mo'emo'ei ji javijitehe ti peko katu javo. Peko katu ti a'ero pejikojikovo. ¹⁶ A'ereki aherembik-

watijara omombe'u Tupana'ga nhi'iġa ahe ve. "Ji ako katu," ei ga. "Nurã ti peko katu ji javijitehe nehë no," ei Tupana'ga.

¹⁷ Penhi'iġame Tupana'ga pe pe ei Apĩ ga pe. Emo ga ha reki e'i a'itituhëva'ea rupi katu vvyakotyve'ġa ndeaporoġita pe. Jara'ġa pe ga ei: "Peko katu pe." Jara'ġa pe ga ei reki: "Peko te'varuhu pe." A'itituhëva'ea rupi katu ga ei ġa pe nhaporemō ikwahava ġandeaporoġita. Tapepojihuve'ymuhūi ti a'ero pejuvete'ga Tupana'ga pejikovo penhimarane'ymame yvya koty.

¹⁸ A'ereki pe pekwaha Cristo'ga manoa pe ndepyga. Omanoro ġwaramo ga pe mbopiro'yi pendekotehea hugwi. Mbatara rūi opava'ea rūi pe mbopiro'yi pendekotehea hugwi. Ouro rūi pe mbopiro'yi. Prata rūi pe mbopiro'yi. Nanongara nhaporemō rūi tuhë pe mbopiro'yi pendekotehea hugwi. Pendekoteheagwera rehe penamohava'ea pe mbo'embo'ei pe mbojikwakuteheavouka. Cristo'ga pe mbopiro'yi reki a'ea hugwi omanomo pe ndepyga. Ga ko cordeiro ja – kiroki a'ea ġa okwava'ë ijukavo Tupana'ga pe. Pyryheteva'ea ġa okwava'ë ndite'varuhui'i'iva'ea. Na jitehe Cristo'ga nhikwava'eġi Tupana'ga pe heka'voguka gwekoa omanomo. Ga ndite'varuhui'i'i. Pyry hete ga novĩa. Emo ga onhikwava'ë omanomo pe ndepyga.

²⁰ Yvya apoa renonde Tupana'ga ei Cristo'ga pe po rimbã'e: "Ndehe ti eho yvya koty emanomo ġambopiro'yharamo nehë," ei Tupana'ga ga pe. Aġwamo reki mbapava koty Cristo'ga ukwahavamo ua pe ndepyga ikwehe. ²¹ Gaha pe mbojiko Tupana'ga rehe. Tupana'ga ga mbogwera gamanoa hugwi ga mongovo huvihavuhetero ikwehe. Nurã pe jikohetei Tupana'ga rehe. Igwete pe ei: "Tupana'ga po ti imombryvi nhande ve ġwembi'ea rupi nehë no," pe'e pe.

²² Pehendu katu pe a'itituhëva'ea Jesus Cristo'ga mombe'ua. A'ero pe imomborukari pejikote'varuhua pejihugwi. A'ero pe penhiirũ'ġa arõhetei Jesus'gareheve'ġa. Penhoarõ hete tuhë ti a'ero.

²³ Tupana'ga okoji onhi'iġa reheve. Onhi'iġa pyvõ ipopoakava'ea pyvõ ga pe mbojihuvi gwa'yramo pejikogame ojihe. Penduva'ġa pe mbojihu raikwehe. Emo aerë penduva'ġa omano vvyakotyva'ero ġwaramo. Tupana'ga ki a'e te nomanoi. Gaha pe mbojihuva'ja gwa'yramo. ²⁴ Tupana'ga rembikwatijarukara e'i no: "Yvyakotyve'ġa ko yvotyra ja," e'i.

"Ġakatuhetea ko yvotyarakatua ja no.

A'ereki ipotyra inhymba reki.

Ohova okui pa," e'i.

"Yvyakotyve'ġa na jitehe opa pa no," e'i.

²⁵ "Tupana'ga nhi'iġa ki a'e te okoji avuirama," e'i ikwatijara.

Tupana'ga nhi'iġa jitehe ġa omombe'u pe me raikwehe. A'ereki ġa omombe'umbe'u pyryva'ea pe me Jesus Cristo'ga mombe'gwovo.

Cristo'ga ko ita'java'ea

2 Onhi'iġa pyvõ Tupana'ga pe mongoi gwa'yramo. Pepohi ti pejikote'varuhua hugwi nhaporemō a'ero. Tape'mbea'javi ti no. Tapenhi'iġatutehei ġa pe

timoandyandyi ġa javo. Tapenhimyrõi ti ojipe'ġa ndehe. Tapembotegwetei ti ġa no.

² Ipita'ngive'ġa opota hete oy'ġa kambya. Na jitehe ti pepota hete Tupana'ga nhi'iġapyryva. A'ea po ti igwaigwavete pe mbojikohetei Tupana'ga rehe nehë.

³ A'ereki Tupana'ga mombe'uhava e'i: "Pekwaha pe hepiaga nhandepojoykaharete'ga remimombyryva pejive," e'i ikwatijara.

⁴ Penhimongo ti Cristo'ga pavëi a'ero. Gaha ko ita'java'ea. Ita okoji avuirama. Na jitehe Cristo'ga okoji avuirama okovo. Ita onga rupiara onga apohara'ġa noarõi ite'varuhu javo jupe novĩa. Tupana'ga ki a'e te oarõ ita pyry hete reki javo jupe. Na jitehe ite'varuhuve'ġa noarõi Cristo'ga ite'varuhu ga javo. Tupana'ga ki a'e te oarõ ita pyry hete ga javo.

⁵ Pe ko ita'java'ea jitehe no. Ita ko okoji avuirama. Pe na jitehe peko Tupana'ga pavëi avuirama. A'ereki ga pe mongo pyahu. Ġa oapo ita gwuhavamo. Na jitehe Tupana'ga pe apoi gara'uva ruhavamo. A'ereki pepyteri pe Tupana'ga ra'uva u. Peko pe ikwava'ëharamo Tupana'ga pe. A'ero Jesus Cristo'gareheve'ero pe nhikwava'eġi Tupana'ga pe ga mboheteheveavo. A'ea rehe Tupana'ga nhimohemi a'ero.

⁶ Aherembikwatijara omombe'u Tupana'ga nhi'iġa hako. Tupana'ga e'i hako:

"Onga apohara'ġa omo'ë ita tihepia pyryva'ea javo. A'ero ġa pyryva'ea mongoi huvihavamo imohina gwuhava tojiko hete ita jararamo huvihavava'ea rehe ojopyhykatuavo javo," ei ga.

"Na jitehe ji ei ga mombe'gwovo no.

Pyry hete ga, a'e ji," ei Tupana'ga.

"A'ero ji pyryve'ga mongoi jijiheve'ġa nduvihavamo tojiko hete ti ġa ga rehe javo," ei Tupana'ga.

"Jiruhava ko cidade de Sião.

Na ja jireheve'ġa ko jiruhavamo.

A'ero ji pyryve'ga mongoi jijiheve'ġa pyteri pe.

Ojikogame ga rehe po ti ġa ndipoyjayjare'ymuhūi nehë," ei Tupana'ga.

Nahã aherembikwatijara omombe'u Tupana'ga nhi'iġa ga Cristo'ga mombe'urame hako.

⁷ Pejiko pe Cristo'ga rehe. Nurã pe ei pyry hete ga pe. Ġa ki a'e te – kiroki ġa ndojikogi Cristo'ga rehe – aherembikwatijara omombe'u ġa onga apohara'ġa ja ko ġa javo. Aherembikwatijara e'i a'ero:

"Onga apohara'ġa japorame onga ita apopyra hepiagi ojipeji ita.

A'ea ġa omombo ipo'rue'yma tiruahū javo jupe," e'i.

"Aerë akoja jitehe hekoi huvihavamo jara hohe

opyryhetero onga pyhykatuavo," e'i aherembikwatijara.

⁸ Ojipea ikwatijara e'i no:

"Ita ombo'a vvyakotyve'ġa noġa ġa monhimboahiva," e'i aherembikwatijara.

Na jitehe ko ga omonhimboahi okote'varuhuve'ġa monhimonha'ngavo ġa mbopoyjayjare'yma. Onhimboahi ġa Cristo'ga pe ojikoge'yma ga rehe. A'ereki ġa nohendukatui Tupana'ga nhi'iġa. A'ereki Tupana'ga e'i jipe ġa pe: "Na tuhë po ti ġa ndekoi nehë," ei ga.

⁹ Oro pe, Tupana'ga pe mo'emo'ē pe mongovo ojiheva'ero. Gareheva'ero ko pe ikwava'ēharamo Tupana'ga pe nhandervuhavuhuhete'ga pe. Ga pe mo'ē ojipe'ġa hugwi pe mboporavykyavo ojive. Ga pe pojyka tomombe'u ti ġa nhirembiapopyryva javo. Ymya pe ndekote'varuhui raikwehe. A'ero pe ypytunahivarupive'ġa ja. A'ereki ypytunahiva rupi okorame ahe ndokwahavi. Pe na jitehe ndapekwahavi Tupana'ga pejikote'varuhuaivo raikwehe. Aerē Tupana'ga pe mo'emo'ēi tapepohi ti pejikote'varuhua hugwi javo. Aġwamo pe kojahuarupive'ġa ja a'ero. A'ereki kojahua rupi okorame ahe okwaha. Na jitehe pe pekwaha Tupana'ga kiro pejikokatuavo. Tupana'ga kwahavame ko pyry hete. ¹⁰ Ymya ko pe ndapekoi Tupana'gareheva'ero. Aġwamo ki a'e te pe peko gareheva'ero. Ymya pe ndapekwahavi Tupana'ga rembiporogwetyga. Aġwamo ki a'e te pe pekwaha a'ea Tupana'ga nhande porogwety javo.

Tupana'gareheva'ero peko katu

¹¹ Nhiirū, ojipe'ġa gwyri pe pe nduvi hajiheve'ġa ja. A'e hete ji pe me a'ero: Tapepotaruhui ti pejikovo. A'ereki penemibotaruhua pe mboheaporoġita te'varuhu. ¹² Peko katu ti ġapyteri pe – kiroki ġa ndojikogi Cristo'ga rehe. Amoamome ġa pe mbotegwetei po oko te'varuhu ġa javo tehe pe me. Emo pendekokatua repiagame po ti ġa nhimombaragwahavi hehe nehē. A'ea rehe po ti ġa Tupana'ga mbohetei a'ero ga rurame mbapava koty nehē. “Ndepyry hete nde ġa mongokatuavo,” e po ti ġa nehē.

¹³ Tupana'gareheva'ero ti pehendu katu penduviha'ġa nhaporemō yva koty: gaha – kiroki ga jara'ġa hohe huvihavuhuro – pehendu katu ti ga gamoirūhara'ġa no gobernadores'ġa. A'ereki penduviavuhu'ga onhimoirūka ġa pe tombolahyuka ti ġa okote'varuhuve'ġa pe javo. “Tapembohete ti okokatuve'ġa,” ei ga ġa pe no.

¹⁵ Tupana'ga opota pendekokatua tapemombi ti ikwahave'ġve'ġa nhi'itehea.

¹⁶ Pepiro'y pe, na tuhē ti peko a'ero. A'erorame tehe ti tape'ei ti: “Tako te'varuhu ti kiro nhiremibotarimo a'ero. A'ereki ji jipiro'y.” Tape'ei ti a'ea. Tupana'ga rembipojykharamo pe peko. Garemibotarimova'ea rehe ti peko a'ero.

¹⁷ Pendeaporoġita katu ti ojipe'ġa ndehe nhaporemō. Pearōarō ti penhirū'ġa. Ġa ojiko Cristo'ga rehe pe ja. Pepojihuve'ymi ti Tupana'ga. Pendeaporoġita katu ti penduviavuhu'ga rehe no.

Peho ti Cristo'ga rupi hahyrame pe me

¹⁸ Peoporavykyrame ojipe'ġa pe pehendu katu ti ġanhi'iġa penhiroyrōe'yma. Pehendu katu ti ġanhi'iġa ġa ndeaporoġitaturame pejihe nehē. Ġa ndekote'varuhurame pe me ti pehendu katu jitehe ġanhi'iġa. ¹⁹ Ombolahy tehe po ġa pe me. Po pe nhimomiranami jupe Tupana'ga remibotarimova'ea rehe pejikovo ġwaramo, a'ero po pyryvamo. ²⁰ Po ġa pe

nupanupāi pe ndekote'varuhuro ġwaramo, a'ero po pe nhimomiranatehei. A'ereki pejikote'varuhuro ġwaramo pe pekwaha hahya. Po pejikokaturō ġwaramo pe ikwahavi hahya penhimomiranama jupe, a'ero po ti Tupana'ga imombyryvi pe me nehē. ²¹ A'ereki Tupana'ga e'i pe me: “Penhimomirana ti ġa imbohahyrame pe me pejikokatua rehe,” ei ga. A'ereki Cristo'ga okwaha hahya pe ndepyga toho ti ġa ji rupi javo ikwehe.

²² “Ndokote'varuhuangavi Cristo'ga.

Ni'mbeangavi ga no.”

²³ Ġa ombotegweterame ga nombotegwetei ġa ikwehe. Ġa imbohahyrame ga pe ga nde'i: “Ajipy po ti ji pe ndehe nehē,” nde'i ga. Ga onhikwava'ē reki Tupana'ga pe. A'ereki Tupana'ga e'i a'itituhēva'ea rupi katu ite'varuhuve'ġa pe. Ga e'i hupi katu pyryve'ġa pe no.

²⁴ Cristo'ga tuhē gwereko nhanderekote'varuhua omanorame yva rehe. “Tipiro'y ti ġa okote'varuhua hugwi,” ei ga, “toko ti ġa Tupana'ga remibotarimova'ea rehe kiro,” ei ga. Cristo'ga okwaha hahya omanomo nhande repyga. Nahā kiro pyry hete nhanderekoagwama.

²⁵ Ymya ko pe ndekoi ovelhas ja. Ovelhas oka'nhyka'nhy jipi ojipiakatuhara'ga hugwi okovo ġwemimbotarimova'ea rehe. A'ero hepiakatuhara'ga herura'javi ovelhas rerekovo. Ymya ko ovelhas ja pe ndekoi pejikovo penhimibotarimova'ea rehe. Emo Tupana'ga pe nderuruka Cristo'ga pyri. Ovelhas repiakatuhara'ga gwereko katu ovelhas jipi. Na jitehe Cristo'ga pe ndepiakatui pe nderekokatuavo jipi.

Hembirekove'ġa

3 Nanongara pe ji ei kunhangwera'ġa pe no hembirekove'ġa pe. Pehendu katu ti penhimbireko'ġa nhi'iġa ġa erame pejive. Jararamo penembireko'ġa ndokoi ve Tupana'ga nhi'iġa rehe Cristo'ga mombe'ua rehe. Pe hendukaturame penhimbireko'ġa nhi'iġa po ti ġa pendekokatua repiagi pendeaporoġitakatua kwahava nehē. A'ero po ti ġa jikogi Cristo'ga rehe nehē. Penhi'iġa ġwaramo rūi po ti ġa jikogi nehē. Pendekokaturō ġwaramo po ti ġa jikogi Cristo'ga rehe a'ero nehē.

³ Tapekotehei peji'ara rehe. Tapenhimbojigwaguhui ti tajirepia ġa jikatua javo. Tapenhiakāavykyuhui ti penhimbohepia'ngiavo ojipe'ġa pe. Tapenoġuhūi ti pejihe ourova'ea. Tapemongiuhui ti peji'ara rehe, a'e ji pe me. ⁴ Peypyteripeva'ea rehe ki a'e te po pe peko hamo pendeaporoġitakatua rehe. Ipy po pepy'a jipi hamo. Penhyrō po pe jipi hamo. A'ea ko pyry hete Tupana'ga pe.

⁵ Ymya ko kunhangwerapyryva'ea nahā no. Ahe ojiko Tupana'ga rehe oho po ti ga ġwembi'ea rupi javo. Ahe onhimboheaporoġita katu hendukatuavo ġwembirekova'ea nhi'iġa. ⁶ Nahā ko Sarava'ea hako. Ahe oho ġwembirekova'ea nhi'iġa rupi Abraōva'ea nhi'iġa rupi jijara'ga javo ahe ve. Po pe jikokatui imbojue'yma pejipy'a jipi, a'ero po pe Sarava'ea'java'ea.

⁷ Nanongara pe ji ei kiro akwaimbae'ġa pe no hem-birekove'ġa pe. Peko ti penhimbireko'ġa pavēi pe-japyakavo ġapopoakare'yma rehe. A'ereki pe gwyre'i ġa ipopoaka. Pendeaporoġita katu ti ġa ndehe a'ero. A'ereki Tupana'ga imombyryvame pe me omombyry ġa pe no. A'ero po ti ġa ndekoi Tupana'ga pyri pe pavēi nehē. Pe ġa nderekokatue'ymame pe ndovahoguhui penhi'iġame Tupana'ga pe a'ero.

Hahya pe ndekokaturame

⁸ Mbapavamo ji ei pe me nhaporemo. Pembojo'ja-jo'ja ti pendeaporoġita. Jara'ġa ndekoveveuhurame ti pekoveveuhu ġa pavēi no. Jara'ġa ndoryvame ti pejory ġa pavēi. Penhoirūramo penhoarō hete ti. Pejoporogwety ti. Tapenhimboheteuhui pejogwerekovo. ⁹ Ġa ndekote'varuhurame pe me tapejipygi ti ġa ndehe. Ġa ete'varuhurame pe me tapenhi'īpondekwate'varuhui ti ġa no. Nahā ti peko. Pemombyry ti ġa pe ġa ndekote'varuhurame pe me. A'ereki Tupana'ga pe mo'emo'ē tamombyry ti pe me javo. Nurā ti pemombyry ojipe'ġa pe a'ero. ¹⁰ A'ereki Tupana'ga rembikwati-jarukara e'i:

"Kiroki ga e'i:

'Jirory pota ji pyryva'ea rerekovo jipi'

– te'ite'varuhuyeme ti ga a'ero.

Ti'mbea'javyme ti ga no," e'i.

¹¹ "Topohi ti ga okote'varuhua hugwi okokatuavo.

Tojirokwa hete ti ga okokatuavo ojipe'ġa pe no.

¹² A'ereki nhandepojkaha'ete'ga gwepia katu ġa

– kiroki ġa oko garemimbotarimova'ea rehe," e'i.

"Ġwendu katu ga ġa nhi'iġame ojive.

Emo ga omovahī okote'varuhuve'ġa," e'i ikwatijara Tupana'ga mombe'gwovo.

¹³ Pe ndekokatupotarame po ti ġa nombote'varuhui pe me nehē. ¹⁴ Emo po ti ġa pendekokatua rehe vehevi imbohahyukari pe me, a'ero po ti pyryvamo pe me nehē. Tapekyhyji ti ġa hugwi a'ero nehē. Tapembo-juukaryme ti peji'ya.

¹⁵ Pembohete ti Cristo'ga ga ko jipojykaharete'ga javo peji'vyteri pe. Pejiko pe Cristo'ga rehe. Pejapyaka ti a'ea rehe a'ero tanhimombe'u ti ojipe'ġa pe javo. E'i po ti ġa pe me nehē: "Maraname pe jikogi Cristo'ga rehe?"

¹⁶ Pemombe'u katu ti ġa pe a'ero penhyromo penhimbohete'yma. Peko katu ti Cristo'gareheva'ero peji'poy-jareteramo. Ġahā po ti ndipoyjayari a'ero nehē pe mbotegweterame onhi'īte'varuhuavo pendekokatua rehe nehē. ¹⁷ Hahy po pe me pendekote'varuhua rehe. Po pendekokatua rehe hahyramo pe me a'ea po pyry hete Tupana'ga ipotarame a'ea.

¹⁸ Cristo'ga jitehe okwaha hahya no. Igwete ga manoi. Ojipeji igwave ga manoi imombopava pendekote'varuhua pe hugwi. Nomanoa'javi po ti ga a'ero nehē. Ga ko pyryheteva'ero oko. Emo ga omano ite'varuhuve'ġa ndepykavamo tarekokatuuka Tupana'ga ġa pe javo. Vvyakotyve'ġa ojuka ga ikwehe. Emo Tupana'ga ga mbogwera gara'uvimo.

¹⁹ Gwa'uvamo ga hoi ahera'uva pyri a'ero – perope tegwete ahera'uva i'ēhava jugwi – pevo Cristo'ga hoi

imombe'gwovo a'itituhēva'ea ahera'uva pe. ²⁰ Ymya ahe nohendukatui Tupana'ga nhi'iġa Noéva'ea japorame yhararuvihavuhua hako. Tupana'ga nonhimbaekwahivi reki ahe ve ġwendukatue'ŷva'ea rehe. "Tohendu katu pa na'ē ti ġa nhinhi'iġa," ei Tupana'ga hako. Mbohapy'ri reki oitova'ea jate ġwendu katu Tupana'ga nhi'iġa Noéva'ea gwe'yjava'ea pavēi. A'ero ahe avi yhararuvihavuhua pype. Jarava'ea opa pa a'ero onhimongyavo otypyvygamo yva nhatymbavame. Noéva'ea ki a'e te okoji yhya pyvō uvame yhararuvihavuhua pype.

²¹ Na jitehe yhya pyvō nhande nhimobatizaukari. A'ero nhanemobatiza pyvō Tupana'ga nhande mon-gopyahui. Yhya mombe'urame ji nda'ei iheja pe nhandera'oa ky'auhua iheja pe. Nahā ji ei: Penhimobatizaukarame yhya pyvō pe ei Tupana'ga pe: "Cristo'gareheva'ero ji taho nenhi'iġa rupi," pe'e pe Tupana'ga pe. A'ereki kiro pe peko katu pepoyjareteramo. Tupana'ga nhande mongo pyahu a'ero Jesus Cristo'ga kwerava ġwaramo omanoa hugwi. ²² Jesus Cristo'ga oho yvagi pe ikwehe. Pevo ga reko kiro huvihavuhuhetero Tupana'ga moiruamo. Yvagipeve'ġa ġwendu katu Cristo'ga nhi'iġa kiro huvihava'ġa ipopoakave'ġa Tupana'gapyrive'ġa no. Ġwendu katu pa ġa Cristo'ga nhi'iġa kiro.

Perojjiyi pe pejeaporoġita

4 Cristo'ga okwaha hahya omanomo tahepy ti ġa javo ikwehe. Pendeaporoġita po ti nahā hamo no. Pe'ji ti: "Mara'ngu po ti hahyramo ji ve nehē no? Emo po ti ji aho tuhē Cristo'ga rupi nehē," pe'ji ti. A'ereki hahyrame nhande ve nhande ndiakoa'javi nhanderekote'varuhua rehe. ² A'ero pe ndapekoa'javi penhimimbotarimova'ea rupi hamo. Tupana'ga remimbotarimova'ea rupi po pe ndekoi hamo kiromo jate penhimarane'ymame.

³ Ymya pe ndekouhui penhimimbotarimova'ea rehe ġa ja – kiroki ġa ndojikogi Tupana'ga rehe. Kirupi pendekote'varuhua a'ero. Nahā ko pendekote'varuhua'era raikwehe. Ndapeakwahavihu pe. Pepotaruhu pe. Peapouhu pe toryva i'gwoi'gwovo penhimboheag-wyryva pejikote'varuhua. Peko hete pe ha'angava rehe penhimimbohete'hara rehe pejikove'ŷ Tupana'ga rehe raikwehe. Ite'varuhu hete pe imbohetei a'ea.

⁴ Aġwamo reki ġa nhimomby'ahetei pendekoaġwama repiaga. A'ereki ġa akwahave'ŷmuhūrame pe ndapeakwahave'yma'javi ġa pavēi. Nurā ġa pe mbotegwetei kiro. ⁵ Tupana'ga po ti a'ea e'i ġa pe. Namanamehūi po ti ga ei ġandeaporoġita pe nehē: "Marā po pendeaporoġita jipi? A'ea pemombe'u kiro ji ve," e po ti ga ġa pe nehē. A'ero po ti ga ei ġandekote'varuhua pe imondovo ikwepykava ġa pe nehē. Omanoe'ŷve'ġa pe po ti ga imondoi. Omanova'ea pe po ti ga imondoi aherokote'varuhua kwepykava nehē no. ⁶ A'ereki Cristo'ga omombe'u pyryva'ea ahe ve – kiroki ahe vvyakotyva'ero omano Tupana'ga rembi'ea rupi okote'varuhuro ġwaramo. Cristo'ga omombe'u ahe ve toko ti ġa gwa'uvamo Tupana'ga ja javo.

Pejopoko katu ti

⁷ Oho ġweri kiro yvya papava apiavo mbatera papava apiavo nehē. Pejapyaka katu ti penhimbovyvya xanhi'inhi' Tupana'ga pe javo. ⁸ Johe'i pa pyry pe nhoarōarōhetei no. A'ereki ojipe'ġa arōheterame nhande nihenonha'javi ġandekote'varuhua re'yjuhua. ⁹ Pembuhumbuhuruka ti Cristo'gareheve'ġa penhonga pe ġa noġa jipi penhiroyrōe'yma. ¹⁰ Tupana'ga nhande mbokarakatu pa tapepoko ti ojipe'ġa javo. Pepo'ru ti pejikarakatua ojipe'ġa ndepyga a'ero Tupana'ga nhande mbokarakatuparavuhuro ġwaramo. ¹¹ Nahā ti peko a'ero. Kiroki ġa ikarakatu imombe'gwovo mbatera – Tupana'ga nhi'iġa ti ġa tomombe'umbe'u. Kiroki ġa ikarakatu ojipe'ġa pokoga – topokopoko ti ġa ġa Tupana'ga remimbopopoakara pyvō. Nahā ti pejogwerekoreko a'ero Jesus Cristo'gareheve'a'ero tombohete pa ti ġa Tupana'ga. Xa'e pa ti ga pe jipi: "Nderuvihavuhu hete nde. Ndepopoaka hete nde avuirama," xa'e ti ga pe jipi. Na tuhē.

Hahy Cristo'gareheve'ġa pe

¹² Nhiirū, pekwaha hete pe kiro mbatera rahya tapehepiuka ti pejikoga Cristo'ga rehe. Tapenhimomby'auhui ti hahyrame pe me a'ero. Tape'ei ti: "Maranuhūrame ġa imbohahyukari nhande ve? Mbipehu a'ea." Tape'ei ti a'ea. ¹³ Pejoryjory ti hahyrame pejive, kiro ko nhande xajikoty'a Cristo'ga pavēi javo. A'ereki Cristo'ga okwaha hahya ikwehe. Pejory ti hahya rerekovo a'ero, tapendory hete tuhē ti Cristo'ga ru'ra'javame huvihavuhuhetero nehē.

¹⁴ Ġa pe mbotegweterame pe Cristo'gareheve'a'ero ġwaramo a'ea ko pyry reki pe me. A'ereki ġa pe mbotegweterame Tupana'ga ra'uva huvihavuhuheteva'ea oko pe pyri.

¹⁵ Peko katu ti a'ero. Tapejukai ti ojipe'ġa. Tapemimi ti ojipe'ġa mbatera. Tapekote'varuhui ti. Tapehopehotehehui ti ojipe'ġa pyri ja'javo ġa pe. Peko katu ti, a'e ji. A'ero ġa imbohahyukarame pe me po ti pejikote'varuhuva'ea rehe rūi hahyramo pe me nehē.

¹⁶ Po ti ġa imbohahyukari pe me pe Cristo'gareheve'a'ero ġwaramo, tapepoyjayjare'ymuhūi ti a'ea rehe. Pembohete ti Tupana'ga. Pe'ji ti: Pyry hete ġa ei Cristo'gareheve'ġa nhande ve, pe'ji ti ga mboheteavo.

¹⁷ Oho ġweri kiro japiavo Tupana'ga rembi'ea apiavo. E'i po ti ga vyakotyve'ġa ndeaporoġita pe imbohahyavo ġa pe nehē. Ojiheve'ġa pe na'ē po ti Tupana'ga ei nehē. Po ti ga ei nhande ve na'ē, a'ero po ti ġa pe kaitu ga imbohahyavuhui nehē – kiroki ġa nohendukatui Tupana'ga nhi'iġa Cristo'ga mombe'ua. ¹⁸ A'ereki Tupana'ga rembikwatijarukara e'i:

"Hahy paravuhu okokatuve'ġa pe ġavahema renonde yvagi pe Tupana'ga pyri," e'i.

"Ġa pe kaitu po ti hahyahivuhuramo nehē
– kiroki ġa ndokoi Tupana'ga rehe
okote'varuhuve'ġa.

Novahemi tuhē po ti ġa Tupana'ga pyri nehē," e'i ikwatijara.

¹⁹ Kiro ji ei pe me a'ero: Kiroki ġa pe hahy Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe okovo ġwaramo – oko katu po ġa hamo. Tonhikwava'ē po ġa ga pe hamo nhandeapohara'ga pe. A'ereki ga oho ġwembi'ea rupi jipi.

Pehepia katu ti Tupana'gareheve'ġa

5 Kiro ji ei ikwatija pendepiakatuhara'ġa pe. A'ereki jiji ko Jesus'gareheve'ġa ndepiakatuhara no. Ji ahepia Cristo'ga hahyrame ga pe ikwehe. Igwete po ti ji ga moirūi nehē no ga ukwahavame huvihavuhetero nehē. ² A'e hete ji pe me aherepiakatuhara pe: Tupana'ga pe mo'emo'ē tohepia katu ti ġa jireheve'ġa javo. Ojatyka ġa Tupana'ga mboheteavo pe pavēi jipi. Pehepia katu ti ġa a'ero. Ovelhas repiakatuhara'ġa gwereko katu ovelhas jipi. Na jitehe ti pereko katu Tupana'gareheve'ġa ndepiakatuavo. Pe-pota tuhē ti ġa ndepiakatuavo pejikovo Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe. Itambere'ia potaruhavuo ġwaramo rūi ti pehepia katu ġa. Pehepia katu ti ġapokopotara ġwaramo. ³ Tapemondomondoukahetei ti ġa penhimbepiakatuhara'ġa. Peko katu ti ġapyteri pe toho ti ġa ji rupi javo. ⁴ Cristo'ga ko ovelhas repiakatuhara'ġa nduvihava'ga ja. Ga ko nhanderepiakatuharetero. Po ti pe Tupana'gareheve'ġa ndepiakatui nehē, a'ero po ti nhanderepiakatuharete'ga pe mongoi huvihavuhuro nehē ojipiukarame ua nehē. Penduvihavuhua po ti namominaġwami nehē.

Tapenhimbohetei

⁵ Pevoja pe ji ei no: Pehendu katu ti xava'eve'ġa nhi'iġa. Pe nhaporemo ti pehendu katu penhonhi'iġa penhimbohete'e'yma. A'ereki Tupana'ga mombe'uhava e'i:

"Tupana'ga omovahī ġa
– kiroki ġa onhimboheteuhu," e'i.

"Ġa nhimbohete'e'ymame
ga imombyryvi ġa pe," e'i ikwatijara.

⁶ Tapenhimbohetei ti a'ero. Penhikwava'ē ti Tupana'ga pe ipopoakave'ga pe. Aerē po ti Tupana'ga ei a'ero nehē: "Kiroġwe ji ġa mbohete'etei a'ero," e po ti ga nehē.

⁷ Pepy'a rekoteherame ti penhimombe'u Tupana'ga pe. Pe'ji ti ga pe: "Apī, oko tehe jipy'a. Amombe'u ji nde ve terenoġatu ti jipy'a javo." Pe'ji ti a'ea ga pe a'ero. A'ereki ga pe ndepia katu.

Penhimboita ti

⁸ Penhimbovyvy ti. Pejapyaka katu ti. A'ereki Diabo'ga anhaġa ruvihavuhu'ga napearonhuhū. Leāo onharōva'ea ojokarame ty'ara okooko mbatera rehe ta'u ti javo. Na jitehe Diabo'ga okooko pe ndehe tambojikopiguka ti ġa Cristo'ga rehe javo. ⁹ Pemovahī ti Diabo'ga pejikovo a'ero. Pejiko hete ti Cristo'ga rehe penhimboitakwerimo. Napemoka'nhyimi pe hahya peirū'ġa pe Cristo'gareheve'ġa pe. A'ereki ġa hahya jitehe okwaha kiro ojipe'ġape'ġa gwyri pe no.

¹⁰ Kiro pe pekwahavahi'vi na'ě hahya novĩa. Emo Tupana'ga pe mo'emo'ě toko ti ģa huvihavuhuro ji pavěi yvagi pe avuirama nehě javo. A'ereki pe pejikoty'a Cristo'ga pavěi. Tupana'ga omombyry pa nhande ve jipi. A'ero po ti ga pe mboheaporoġitakatui nehě. Gaha po ti pe mbojikoguka hete Cristo'ga rehe nehě. Gaha po ti omondo pepy'a mbotyva. A'ero po ti pe nhimboitai penhimomiranama hahya pe pepohire'yma ga hugwi. ¹¹ Tipopoaka hete po ti Tupana'ga avuirama nehě. Na tuhě ti.

Mbapavamo Pedrova'ea okwatijaruka

¹² Mbohapyrete kiro ji ikwatijarukari Silas'ga pe imon-dovouka pe me. Silas'ga ko nhaneirũ'ga Cristo'gare-

heve'ga. Ajiko tuhě ji Silas'ga rehe. Ikwatijarame pe me ji ehetei a'ero imombe'gwovo: Tupana'ga omombyry tuhě nhande ve. Peko hete ti garemimombyryva rehe avuirama a'ero nehě, a'e hete ji pe me.

¹³ Peirũ'ģa Cristo'gareheve'ģa – kiroki ģa ojatyka Tupana'ga mboheteavo jipi cidade de Babilõnia pe – ģa omondo onhi'iģa pe me. Tupana'ga omo'emo'ě ģa ojive no. Marcos'ga jira'yra'jave'ga omondo onhi'iģa pe me no. ¹⁴ Cristo'gareheva'ero penho'anhuvanhuã ti penhoarõheteavo.

Tu katu pa ti pepy'a. A'ereki Cristo'ga pavěi pe pejikoty'a.

2 Pedro

1 Ji ko Simão Pedroramo. Jesus Cristo'ga remimbotarimova'ea rehe jate ji rekoi gamoirūharamo. Kiro ji ikwatijari imondovouka nhinhi'iġa pe me. Pe ko Jesus Cristo'gareheva'ero ore javijitehe. A'ereki ga omomybyry pe me pe mbojikoguka ojihe. A'ereki Jesus Cristo'ga pyry hete pe me Tupanamo. Gaha nhande timbohete jipi nhanembopiro'yharamo.

² Pekwaha hete pe Tupana'ga Jesus'ga no nhandepojkaharete'ga. Nurã ti Tupana'ga tomomybyry hete pe me. Tonoġatu hete ti ga pepy'a no.

Tupana'ga nhande mo'emo'ë ojive

³ Opopoakara pyvō Tupana'ga imomybyrypavi nhande ve nhande mbojikogukarame ojihe. A'ereki ga nhande mboheaporoġita pyahu nhande mongokatuavo nhande ga kwahahetero ġwaramo. Tupana'ga nhande mo'emo'ë gweaporoġitapyryva pyvō. ⁴ A'ea pyvō ga imbuhumbuhuri pyryheteve'ea pe me ġwembi'ea rupi pyrytuhēva'ea. A'ea rerekorame po ti pe hoi Tupana'ga reaporoġita rupi. Ndapehoi po ti pe pejikote'varuhua rupi. Cristo'ga arōe'ŷve'ġa onhimbote'varuhu jipi ġwemimbotaruhua rehe. Pe ki a'e te pepiro'y a'ea hugwi.

⁵ Nurã ti pejirokwa penheaporoġitapyryva rehe pejikogame Tupana'ga rehe. Pekwaha hete ti penhimombaragwahava mbatera rehe penheaporoġita pyryvame. ⁶ Penhimbovyvy ti ikwahavame mbatera. Penhimomirana ti mbatera rahyva'ea pe penhimbovyvyrame. Peko katu ti penhimomiranamame. ⁷ Peko ti penhiirū'ġa ndehe Jesus'gareheve'ġa ndehe pejikokaturame. Pearōarō ti ojipe'ġa nhaporemome pejikorame penhiirū'ġa ndehe. ⁸ Igwaigwavete po ti pe ndekorame nahã, a'ero po ti jukwahavamo ikwahya. A'ereki Jesus Cristo'ga kwahava ikwahy pe ndehe pe mongovo katu. ⁹ Kiroki ġa na runhuhū oko okokatue'yma – ġa ndokwahakatui reki Jesus Cristo'ga remimbotarimova'ea. Omoka'nhy ġa okote'varuhua momboragwera.

¹⁰ Oro pe, nhiirū, pejirokwa hete ti pejikokatua rehe a'ero. Ymya Tupana'ga ei pe me: "Opomo'emo'ë ji jijive ġa po ti jireheva'ero nehë javo," ei ga. Pejirokwaheterame pejikoaġwama rehe po ti pe imboukwahavi Tupana'ga eagwera pejive penhimo'ëagwera. Nahã pendekoramome jipi po ti pe ndapepohira'javi Cristo'ga hugwi nehë. ¹¹ A'ero po ti nhanderuvihavuhuhete'ga pe mbuhurukakatui yvagi pe nehë. "Pyry hete pe nduri pejjijupa ji pyri avuirama nehë," e po ti ga pe me nehë. Ga ko Jesus Cristo'ga nhanembopiro'yhara'ga.

¹² A'ea nhaporemome pe pekwaha. Igwete pe ndekohetei a'itituhēva'ea rehe Cristo'ga mombe'ua rehe. Emo po ti ji takwahavukara'ja pe me jipi nehë. ¹³ Pyry tuhë ji ve ji ikwahavukara'javi a'ea ja'javo pe me nhimarane'yname. ¹⁴ A'ereki namanamehūi nhimanoaġwama. A'ea Jesus Cristo'ga okwahavuka ji ve. ¹⁵ Nurã po ti ji jirokwari inoġa nhirembi'eagwera pe me. A'ero po ti pe ikwahava'ja'javi a'ea jitehe jipi ji manorë nehë.

Gwepia tuhë ahe Cristo'ga ruvihavuhuhetea

¹⁶ Ore noromombe'ui pe me moroġitatehea aheremimbojihuva'ea ore Jesus Cristo'ga rura'jahava mombe'urame pe me ikwehe. "Ura'ja po ti nhandepojkaharete'ga opopoakara pyvō," oro'e ore pe me. A'ereki ore orohepia tuhë garuvihavuhuhetea ikwehe. ¹⁷ A'ereki ore oroko ga pyri vytyruhua rehe Tupana'ga apoa rehe ikwehe. Orohendu ore Tupana'ga nhi'iġame Jesus Cristo'ga pe yvaga hugwi. "Agwa'ga ko jira'yra'ga nhiremia'nguhete'ga. Anhimohë hete ji ga rehe," ei garuva'ga Jesus'ga mombe'gwovo ikwehe. Nahã Tupana'ga huvihavuhuheteve'ga ei ga mboheteavo pyry hete Jesus'ga javo.

¹⁹ Igwete Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea heroviarukari tuhë nhande ve no ikwatijarame Cristo'ga mombe'gwovo. Pejapyaka po pe a'ea rehe hamo. Nhande herekorame nhanderyapehava ypytunimo, a'ero nhande ikwahavi hepiaga. Na jitehe nhande herekorame aherembikwatijara nhandejapyakavo hehe, a'ero nhande ikwahavi a'itituhēva'ea. Ko'ema rupi nhande ikwahahetei mbatera repiaga. Na jitehe ura'java rupi po ti Cristo'ga ikwahavukahetei nhande ve nehë. Cristo'ga ko jaytata'iuhua ja huvihavava'ea ja – kiroki omomytu'emba ko'ema koty. A'ea javijitehe po ti Cristo'ga imomytu'embavi nhaneakaġi pe nehë.

²⁰ Pejapyaka katu ti nhinhi'iġa rehe kiro. Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea nde'i hako: "Jihi tamombe'u Tupana'ga nhi'iġa ikwatija," nde'i ahe hako. ²¹ Vvyakotyva'ea remimbotarimo rūi ahe omombe'u Tupana'ga nhi'iġa ikwatija hako. Ahe nomombe'uangavi a'ea aheremimbotarimo. Tupana'ga ra'uva remimbotarimo ki a'e te ahe omombe'u Tupana'ga nhi'iġa inoġa hako.

Ahembo'ehara'ġa Tupana'ga nhi'iġaatyviva'ea rehe

2 Ymya ahe rekoi Tupana'gareheva'ea pyteri pe hako Tupana'ga nhi'iġaatyviva'ea mombe'uharava'ea. Na jitehe po ti ojipe'ġa ndekoi pepyteri pe nehë

– kiroki ġa Tupana'ga nhi'iġaatyviva'ea rehe pe mbo'ei. Ġa po ti pepyteripeve'ġa moandyandyi nehē tojiko-gyme ti ġa Cristo'ga rehe javo. Cristo'ga nhandepo-
jykaharete'ga omano ġa ndepygā tambopiro'y ti ġa
ġandekote'varuhua hugwi javo novīa. Emo po ti ga re-
he vehevi pembo'ehara'ġa ndokoi. A'ero po ti ġa nhi-
mondoukari nhandaipe hahyva'ea ruvihava pype ne-
hē. ² Ġandekote'varuhua rupi po ti pepyteripeve'ġa
ihoi onhimongyavo. Ġahā po ti pe kwa a'ero pe ndeko-
rame Cristo'ga nhi'iġa rupi. ³ Mbatera potaruhuavo po
ti pembo'ehara'ġa imono'ono'oġi itambere'ia ojive
pembo'ea rehe. Omombe'u po ti ġa pe me moroġitate-
hea ġwemimbojihuva'ea pe moandyandyita nehē.
Ymyahū hete Tupana'ga ei ġa mombe'gwovo: “Oko
te'varuhu po ti ġa nehē. A'ero po ti ji imbohahyi ġa pe
nehē,” ei ga hako. Ojirokwa tuhē po ti Tupana'ga ġa
ndehe imbohahyavo ġa pe ġa mondovo hahyva'ea ru-
vihava pype nehē.

⁴ Ġa ndekote'varuhurame Tupana'ga ombohahy reki
ojipyrive'ġa pe yvagipeve'ġa pe ġa mondovo hahyva'ea
pype hako. Omombytauka ga ġa pevo ġa noġa ypytu-
nahiva pype Cristo'ga ti te'i ġandeaporoġita pe mbapa-
va koty nehē javo.

⁵ Tupana'ga ombohahy jitehe ymyahūva'ea pe hako.
Noéva'ea omombe'umbe'u jarava'ea pe jipi peko katu
ti javo novīa. Emo ymyahūva'ea ndokoi Tupana'ga rehe
okote'varuhuavo. Igwete Tupana'ga
imongyrukarahivuhui amana toatymba ti vyva javo.
A'ero ga vyva atymbavukari okote'varuhuva'ea mo-
manombava ahe mbotypyvyguka. Noéva'ea ki a'e te
nomanoi. Ahere'yjava'ea seteva'ea na jitehe nomanoi.
A'ereki Tupana'ga oa'ngu hete Noéva'ea ahere'yjava'ea
reheve tomanoyme ti ġa y pe javo.

⁶ Tupana'ga ombokai pa cidade de Sodoma cidade
de Gomorra no. Nahā ga cidadespeva'ea apitipavi
hako ahe rekote'varuhurame. A'ero Tupana'ga ei
aerēve'ġa pe: “Ehepia te imbokaipavagwera. Na jitehe
po ti ji imbohahyukari ġa pe nehē no – kiroki ġa ahe
javijitehe ndokoi ji rehe okote'varuhuavo,” ei Tu-
pana'ga. ⁷ Emo Lóva'ea Tupana'ga ahe reroho jipe
cidades imbokaja hugwi hako. A'ereki ahe oko katu. Ig-
wete ahe re'ōuhūramo upa cidade pe okote'varuhu-
va'ea pyteri pe. ⁸ Lóva'ea gwepia aherekote'varuhua
jipi. Ġwendu ahe ahe rekote'varuhurame. Igwete Ló-
va'ea py'a okoteheuhu jipi. A'ero Tupana'ga Lóva'ea
rerohoi imbokaja hugwi tomanoyme ti okokatuve'ga
ipype javo.

⁹ Jukwaha a'ero. Tupana'ga okwaha okokatuve'ġa
mbopiro'yavo hahyrame ġa pe. Ga okwaha okokat-
ue'ŷve'ġa mombytavo imbohahyaġwamamo ġa pe.
“Cristo'ga ti te'i mbapava koty ġandeaporoġi-
tate'varuhua pe imbohahyavouka ġa pe,” ei ga. ¹⁰ Ġa
kaitu po ti Tupana'ga ombohahyuka nehē – kiroki ġa
oko hete ġwemimbotaruhua rehe onhimon-
gote'varuhuavo. Ndokoi hete ġa gwuvihava'ġa ndehe
no.

Pembo'ehara'ġa noangarihu hete onhimboheteavo.
Ndopojihuvuhui ġa ite'varuhu javo yvaga gwyrive'ea

pe. ¹¹ Tupana'gapyrive'ġa ki a'e te – ġa yvagi pe u
opopoakahetero – ġa ko pembo'ehara'ġa hohe'i. Emo
ġa vehevi nde'ite'varuhui yvaga gwyrive'ea rehe im-
bojare'yma Tupana'ga pyri. ¹² Pembo'ehara'ġa ki a'e te
e'i te'varuhu ġwembikwahavipyre'yma pe. Ġa ko
mbiara javijitehe. Ġwemimbotarimo mbiara oko tehe
ojapyakae'yma. Na jitehe pembo'eatyvive'ġa ndokoi
ġwemimbotarimova'ea rehe ojapyakae'yma. Mbiara
ojihu tehe. Aerē ahe opyhy ijukavo ġwembi'uro. Na
jitehe po ti Tupana'ga pembo'ehara'ġa momanoi nehē
no.

¹³ Hahy po ti ġa pe. A'ereki ġa ombohahyuka ojipe'ġa
pe. Pyri hete ġa pe ġa ipotaruhui i'gwoi'gwovo
okote'varuhuavo arimo vehevi onhinotŷe'yma. I'urame
pe pavēi ġa napembopoyjayari pe moandyandyita
ipotaruhuavo okovo. ¹⁴ Kunhangwera'ġa ndepiagame
ġa ġa potarahyavuhui. Ndopigi ġa hugwi ġanemimb-
otaruhua. Ġa ombopogweuka okote'varuhua ojipe'ġa
pe – kiroki ġa ndojikokatui Cristo'ga rehe. Pem-
bo'ehara'ġa ojipokwaha hete mbatera potaruhuavo
jipi. A'ero po ti Tupana'ga ġa mondoi hahyva'ea ruviha-
va pype nehē.

¹⁵ Opohi ġa Cristo'ga nhi'iġa hugwi jatyviva'ea rupi
okovo. Balaāova'ea rekote'varuhua'java'ea rupi ġa
ndokoi. Balaāova'ea omombe'u Tupana'ga nhi'iġa
novīa Beorva'ea ra'yrava'ea. Emo ahe opota hete itam-
bere'ia okote'varuhua kwepykava. ¹⁶ Aherenymbava
reki burro onhi'iġahy ahe ve maraname nde
rekote'varuhui javo ojarava'ea pe. Burro onhi'ŷ reki ak-
waimbae'ġa ja. A'ereki Tupana'ga omonhi'iġuka burro
tonhi'iġahy ti Balaāo'ga pe javo. Nahā burro
aherekote'varuhua mombigi taheaporoġita katu ti Bal-
aāo'ga javo.

¹⁷ Pembo'ehara'ġa ko ykwara ja yhya rerekoe'ymame.
A'ereki ahe moandyandyi. Ġa ko amana rovapitym-
byguhua ja – kiroki ahe moandyandyi taky javo novīa.
Emo ndokyri. A'ereki vyruhua gwerokwapavipe. Pem-
bo'ehara'ġa na jitehe ahe moandyandyi jipi. Tupana'ga
omboavujikweripe ypytunahivuhuhava ġa pe a'ero
topyta ti ġa ipype javo.

¹⁸ Ojipe'ġa pohirirē okote'varuhuve'ġa hugwi kotihī
pembo'ehara'ġa nhimbohetei ġa pe onhi'ŷteheuhuavo.
Ġa opotaruhuuka ġa pe ġa mongote'varuhuavo pene-
mimbotaruhua ko pyri tuhē javo tehe. ¹⁹ “Pepiro'y po
ti pe nehē,” e'i tehe ġa. Emo ġa tuhē ndipiro'yi
okote'varuhua hugwi. A'ereki kiroki opojoyka ahe – a'ea
hugwi ahe ndipiro'yi.

²⁰ Jesus'gareheve'ġa ipiro'y okote'varuhua hugwi Je-
sus Cristo'ga kwahava ġwaramo. A'ereki Jesus Cristo'ga
nhandepojykaharete'ga omombo ġandekote'varuhua
ġa hugwi. Po opohirirē jugwi ġa ndekoa'javi hehe on-
himongote'varuhua'java, a'ero po tiruahū hete ġa pe.
Ġa ndekote'varuhurame Jesus Cristo'ga kwahava
renonde tiruahū ġa pe. Ġa ndekote'varuhua'javame ga
kwahavirē johe'i hete tiruahūhetero ġa pe a'ero. ²¹ Tu-
pana'ga okwahavuka ġa pe onhi'iġa. Ikwahavame ġa
hoi a'ea rupi okokatuavo novīa. Emo ikwahavirē ġa po-
hiri Tupana'ga nhi'iġa hugwi Cristo'ga mombe'ua hug-

wi. Koji'i pyryvamo ġa pe po ġa ndokwahavangavi ramo. ²² Oho reki ġa ymyava'ea remimombe'ua rupi. A'ereki ahe e'i:

“Nhaġwatiġa imbojivyrirē mbatera ohoa'ja jupe,” ei ahe.

“Tajugwajuhua ojahugirē ohoa'ja tujururuhua pe ojirejireva ipype,” ei ahe.

Ġahā na jitehe no. Ġa opohi na'ē okote'varuhua hugwi. Aerē ġa ndekote'varuhua'javi reki.

Cristo'ga rura'java

3 Nhiirū, akwatija ji ikwahavuka pe me ikwehe tamboheporoġita katu ti ġa javo. A'ea rehe jitehe ji ikwatijara'javi kiro imondovouka pe me. ² Takwahavukara'ja ti pe me Tupana'ga nhi'iġa mombe'uharava'ea nhi'iġa pyryva'ea nhi'iġa. Ġwenonde ahe omombe'u mbatera hako. Takwahavukara'ja ti pe me Cristo'ga nhi'iġa no. Ga ko nhandepojkaharete'ga nhanembopiro'yhara'ga. Ore gamoirūharamo oromombe'u ganhi'iġa pe me ikwehe.

³ Tapekwaha na'ē ti a'ero ġanduraġwama – kiroki ġa e'ie'iteheuhu ndura'javi po ti Cristo'ga javo tehe. Cristo'ga rura'java koty po ti ġa nduvi javoteheuhu. Okouhu ġa ġwemimbotarimova'ea rehe onhimongote'varuhuavo. ⁴ E'i po ti ġa nehē: “Marā ga ruruhui naerū? A'ereki Cristo'ga e'i tehe ahe ve hako ajivyrā'ja ti javo,” e po ti ġa nehē. “Kirē nhaneramonha manoi. Emo kiromo jate ko mbatera Tupana'ga rembiapoagwera jate,” e tehe po ti ġa nehē.

⁵ Ġa omoka'nhy pota yvya moatymbavagwera. Ymya Tupana'ga japoi yvaga onhi'iġa pyvō imongovo inoġa yvya reheve. Yhya hugwi ga yvya mboukwahavi yhya pyvō inoġa. ⁶ A'ea pyvō jitehe Tupana'ga imoatymbavi yvya ymyahūva'ea imbopapava hako.

⁷ Korogweva'ea ki a'e te yvaga yvya reheve Tupana'ga onhi'iġa pyvō jitehe imombytai aerē ti tambokai tata pyvō javo. Omombyta ga a'ea kiro Cristo'ga ti te'i okote'varuhuve'ġa ndeaporoġita pe nehē. A'ero po ti ga ġa mondoi hahyva'ea ruvihava pype nehē.

⁸ Nhiirū, kiro ti ji ei pe me tapemoka'nhymi ti. Ojipeji nhandekirame nhande ei um dia. He'yjuhuheteva'ea pe nhande ei mil anos. Tupana'ga ki a'e te e'i: “Ojipejiva'ea ko mil anos javijitehe ji ve.” A'ereki ga nhande atyvi. ⁹ Ojipe'ġa e'i: “Manamehū Cristo'ga rura'javi?” ei ġa. “Mara'ngu po ti ga ura'java nehē? Ndura'javi po ti ga nehē,” e'i tehe ġa. Emo namanamehūi nhandepojkaharete'ga pe. Ga nomoka'nhymi o'eagwera. A'ereki ga e'i ajora'ja ti ji nehē javo. Nonhimbaekwahivi ga pe me tohoyme ti ġa hahyva'ea ruvihava pype javo. “Tog-

werojjiyi pa na'ē po ti ġa gweaporoġita opohia okote'varuhua hugwi jihoa renonde,” ei Cristo'ga.

¹⁰ Uhu po ti Cristo'ga nehē imboha'uve'yma rupi nehē. Ehepia re ko iporomive'ġa nduri nhande pyri ypytunimo. Xaki po nhande imboha'uve'yma. Nanime po ġa nduri mbatera mima nhande hugwi. Imboha'uve'yma rupi jitehe po ti Cristo'ga rura'javi yvya koty nehē. A'ero po ti yvaga ipugi jahyheteavo. Yvagipeva'ea po ti okai pa katu katu tata pyvō nehē kwara, jahya, jaytata'ia nehē no. Yvya na jitehe ikaipavi nehē yvya'ereheve.

¹¹ Ipapavaġwama ġwaramo nahā po pe ndekoi kiro hamo. Peko katu hete po pe Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe pejikovo hamo Cristo'ga rura'java mboha'uheteavo hamo. Tupana'ga ga mbuhurame po ti yvaga japy'ui okaikatukatuavo. Yvagipeva'ea po ti oma'ema'emba tata pyvō nehē. ¹³ Emo nhande timboha'u yvagapyahua yvyapyahua reheve. A'ereki Tupana'ga e'i hako a'ea po ti ji japoi nehē javo. Pevo po ti ġa ndekopavi Tupana'ga remimbotarimova'ea rehe avuirama nehē.

¹⁴ Nhiirū, pe nanongara mboha'uva ġwaramo pejirokwa ti pejikokatua rehe. Cristo'ga ti tokwaha pen-deaporoġitapyryva nehē. Tu katu ti pepy'a ga rurame nehē no.

¹⁵ Pejapyaka ti Cristo'ga nhimbaekwahive'yma rehe. A'ereki ga maname u tojiko pa na'ē ti ġa ji rehe javo. A'ea jitehe ko Paulo'ga okwatijaruka imondovouka pe me no nhaneirū'ga nhaneremimbotarimohete'ga. A'ereki Tupana'ga okwahavuka hete mbatera ga pe.

¹⁶ Nahā Paulo'ga imombe'ui jipi nanongara jitehe imombe'gwovo ikwatijarukarame. Jararamo Paulo'ga remimombe'ua onhimi nhande ve. Igwete ojipe'ġa – kiroki ġa ndojkokatui Cristo'ga rehe ikwahave'yma – Paulo'ga remimombe'ua atyvi ġa imombe'ui. Na jitehe ġa imombe'ui jara Tupana'ga rembikwatijarukaraatyviva'ea. A'ero po ti ġa nhimondoukari hahyva'ea ruvihava pype nehē.

¹⁷ Nhiirū, penhinonde pe pekwaha a'ea. Penhimboko'i ti a'ero. Tapenhimoandyandyjukari ti okote'varuhuve'ġa pe – kiroki ġa omombe'u Tupana'ga nhi'iġa atyvi. Po ti pe imbopogwei ġanhi'iġa, a'ero po ti pe ndapejikokatuhetei Cristo'ga rehe nehē.

¹⁸ Igwaigwavete ti peko Jesus Cristo'ga remimombyryva rupi. Igwaigwavete ti pekwaha ga pejikoty'a ga pavēi nhandepojkaharete'ga pavēi. Ga ko nhanembopiro'yhara'ga. Timbohete ga kiro. Nane'ymi ti timbohete ga avuirama nehē. Na tuhē. Amém.

1 João

João'va'ea omombe'u Jesus Cristo'ga

1 Jih ko João'ramo. Akwatija ji pe me kiro Jesus Cristo'ga mombe'gwovo tapekwaha ti ga javoji. Jesus Cristo'ga okwahavuka Tupana'ga reaporoğita okovo. Ga ombopyahu nhandereaporoğita no.

Jypya yvya apoa renonde Jesus Cristo'ga tuhẽ po rimba'e. Aerẽ ga rurame yvya koty ore henduvi ganhi'iğa ikwehe. Orojeakwara pyvõ ore ga repiagi no. Oropoa pyvõ ore pokogi ga rehe no. ² Jesus Cristo'ga ojipiuka ua yvya koty ikwehe. A'ero ore ga repiagi. Igwete ore ga mombe'ui pe me. Gaha tuhẽ po rimba'e, oro'e ore pe me. Nhandervete'ga pyri ga ruvi hako Tupana'ga pyri. Aerẽ ga jipiukari ore ve ua ikwehe. ³ Oronhimbiepiaga ore imombe'ui pe me. Oronhimienduva ore imombe'ui no tapejogwereco katu ore pavẽi javo. A'ereki ore orojogwereco katu Tupana'ga pavẽi gara'ya'ga pavẽi no Jesus Cristo'ga pavẽi. ⁴ Nurã ore ikwatijari pe me kiro a'ero tianderoryrory hete ti javo.

Tupana'ga ko kojahuva'ea ja

⁵ Orohendu ore Jesus Cristo'ga nhi'iğa ikwehe. A'ea ko ore imombe'ui pe me kiro. A'ereki ga e'i: "Tupana'ga pyri hete. Ga ko kojahuva'ea ja," ei ga. "Ga ko ypytunahivuhua ja rui a. A'ereki ga ndite'varuhui'i," ei Jesus Cristo'ga ikwehe. ⁶ Po nhande ei: "Xajogwereco katu nhande Tupana'ga pavẽi." Po nhande rekote'varuhui nhande erame, a'ero po nhande mbero javo. Naname po nhande ndiakoi a'itituhẽva'ea rupi Tupana'ga nhi'iğa rupi. Okote'varuhuve'ğa pe nhande ei reki: Ğa ko ypytunarupive'ğa ja. A'ereki ğa ndokwahavi okote'varuhuvo. ⁷ Tupana'ga ki a'e te oko katu. Nurã nhande ei ga pe: Ga ko kojahuarupive'ga. Nhanderekokaturame Tupana'ga ja a'ero po nhande jogwerekokatui. Igwete Tupana'ga ihypavi nhanderekote'varuhua jipi Jesus'ga manoro ğwaramo. A'ereki Jesus'ga Tupana'ga ra'ya'ga omano nhande repyga ğa garekoa heka'vogame.

⁸ Po nhande ei: "Nhande ndiakote'varuhui." Nhande erame a'ea po nhande nhimoandyandyi javo tehe. Ndiakoi nhande a'itituhẽva'ea rupi a'ero. ⁹ Po nhande imohemi nhanderekote'varuhua imombe'gwovo Tupana'ga pe, a'ero po ga imombori nhanderekote'varuhua nhande hugwi. A'ereki ğwembi'ea rupi ga oko jipi. O'erame tamombo ti ğa hugwi javo, a'ero ga imombori tuhẽ. A'ereki ga heaporoğita pyri. Ga nhande mboheaporoğita pyri no ihyva nhanderekote'varuhua nhande hugwi. ¹⁰ Tupana'ga e'i

nhande ve: "Peko te'varuhu pa pe." Po nhande ei: "Ndiakote'varuhuangavi nhande", a'ero po nhande ei Tupana'ga pe: "Ga ko i'mbeve'ga." Ndoki ganhi'iğa nhandevyteri pe a'ero. A'ereki Tupana'ga e'i: "Peko te'varuhu pa pe."

Cristo'ga ko nhanderepykara'ga

2 Pe ko jira'ya'java'ea. Nurã ji ikwatijari a'ea pe me tapekote'varuhui ti javo. Amome nhande xako te'varuhu reki. Emo nhande rekote'varuhurame ovy'are'yma a'ea rehe, Jesus Cristo'ga onhi'i nhandervete'ga pe ovavagahiva nhande rehe. A'ereki Jesus Cristo'ga heaporoğita pyri okote'varuhue'yma. ² Gaha omano Tupana'ga tomombo ğandekote'varuhua ğa hugwi javo. Nhanderekote'varuhua jate rui ga omomboruka Tupana'ga pe. Yvyakotyve'ğa ndekote'varuhua nhapremo ga omomboruka.

³ Tupana'ga nhi'iğa hendukaturo ğwaramo nhande ei: Tikwaha tuhẽ nhande Tupana'ga. ⁴ Po ğa ei a'ea hendukatue'ymame Tupana'ga nhi'iğa, a'ero po ğa mbero. Ndokoi ğa a'itituhẽva'ea rupi. ⁵ Nhanderekorame Tupana'ga nhi'iğa rupi nhande tiarõ hete reki Tupana'ga. A'ero nhande ei: Xajikoty'a nhande Tupana'ga pavẽi jipi. ⁶ Nhande'erame a'ea po nhande xaho Jesus Cristo'ga rupi hamo.

Cristo'ga nhi'iğa hajiheva'ea rui

⁷ Nhiirũ, akwatija ji pe me kiro Cristo'ga nhi'iğa mombe'gwovo. Ganhi'iğa ko hajiheva'ea rui reki ağwamova'ea jate rui. Ganhi'iğa ko ymyava'ea. A'ereki ymya Cristo'ga e'i: "Penhoarõarõ hete ti." A'ea pe pehendu pejikogypyrame Cristo'ga rehe ikwehe. Ymyava'ea ore oromombe'u pe me. A'ea pe pehendu ikwehe. ⁸ Emo akoja jitehe ko ağwamova'ea no. A'ea ji akwatija kiro pe me Cristo'ga nhi'iğa. Jukwaha reki. A'ereki ağwamo Cristo'ga rurame yvya koty ga nhande arõ hete. Ağwamo pe penhoarõarõ hete no. Kwara rure'ymame ypytuna ruvi. Emo kwara rurame ypytuna ikwavi. Igwaigwavete kojahuro tuhẽ a'ero. Na jitehe nhandejikoge'ymame Cristo'ga rehe nhande rekote'varuhui. Emo nhandejikogame ga rehe nhande ndiakote'varuhua'javi jipi. Igwaigwavete nhande nhoarõarõi tuhẽ a'ero.

⁹ Po nhande ei: "Kojahuarupive'ğa ja ji rekoi. A'ereki ji akwaha jitekovo katu." Po nhande ei a'ea nhaneirũ'ğa arõ'e'ymame, a'ero po nhande xako ve ypytunarupive'ğa ja. A'ereki nhande xako te'varuhu ikwahave'yma. ¹⁰ Nhaneirũ'ğa arõrame nhande rekoi ko-

jahuarupive'ğa ja. Xako katu nhande jipi. Igwete nhande nianhimongote'varuhui a'ero. ¹¹ Nhandeirũ'ğa arõe'ymame ypytunarupive'ğa ja nhande rekoi. Ypytunarupive'ğa ndokwahavi ogwovo tahepia javo novia. A'ereki ypytunahiva nomboukwahavi ға pe ikwahavukare'yma. Na jitehe nhandeirũ'ğa arõe'ymame po nhande ndiakokatukwahava'javi.

¹² Akwatija ji pe me jira'yra'java'ea pe.

A'ereki Jesus Cristo'ga manoro ғwaramo Tupana'ga omombo pendekote'varuhua pe hugwi.

¹³ Peymyana pe ji ikwatijari kiro.

A'ereki pe pekwaha hete jypyve'ga Cristo'ga.

Pevoja pe ji ikwatijari no.

A'ereki pe pemombi okote'varuhuve'ğa nduvi-havuhu'ga popoakara Diabo'ga popoakara.

¹⁴ Akwatija ji pe me jira'yra'java'ea pe.

A'ereki pe pekwaha hete nhanderuvete'ga.

Peymyana pe ji ikwatijari.

A'ereki pe pekwaha hete jypyve'ga Cristo'ga.

Pevoja pe ji ikwatijari.

A'ereki pe pejiko hete Tupana'ga rehe ganhi'iğa rupi pejikovo.

Igwete pe imombigi okote'varuhuve'ğa nduvi-havuhu'ga popoakara Diabo'ga popoakara.

¹⁵ Tapekoi ti Tupana'ga arõe'ýve'ğa ndeaporoğita rehe. Tapepotaruhui ti nanongara'ğa nemimbotarimova'ea. Pe ndekorame ғandeporoğita rehe po pe ndapekoi Tupana'ga rehe nhanderuvete'ga rehe. ¹⁶ Tupana'ga arõe'ýve'ğa ndeaporoğita ko nahã: Ґa opotaruhu ojive. Hepiagame hepia'ngiuhuva'ea ko ға opotaruhu a'ea. Onhimbohete ға. Nahã ko ғandeporoğita. A'ea ko nhanderuvete'ga reaporoğita atyvi. ¹⁷ Tupana'ga arõe'ýve'ğa ndeaporoğita po ti ipavi nehẽ. Ґanemimbotaruhua na jitehe po ti ipavi nehẽ no. Tupana'ga remimbotarimova'earheve'ğa po ti a'ea oko avuirama Tupana'ga pyri nehẽ.

Cristo'ga arõe'ýheteve'ga

¹⁸ Aғwamo ko mbapava koty, a'e ji pe me jira'yra'java'ea pe. Omombe'u ға pe me Cristo'ga arõe'ýheteve'ga ruhava. "Uhu po ti ga nehẽ Cristo'ga arõe'ýheteve'ga," ei ға pe me ikwehe. Oko jipe reki kiro Cristo'ga arõe'ýve'ğa avo onhimongyavo. Nurã nhande ei: Aғwamo ko mbapava koty. ¹⁹ Opohi ға nhande hugwi ogwovo ikwehe. A'ereki ға nhandeirũ'ğa rui. Po ға nhandeirũa hamo, a'ero po ға ndopohiri nhande hugwi hamo. Emo Tupana'ga ға mbopohirukari nhande hugwi tamboukwaha ti ji ғandeporoğita javo. A'ereki ға nhaporemo ko nhandeirũ'ğa rui.

²⁰ Pe nhaporemo ki a'e te pekwaha a'itituhẽva'ea Cristo'ga mombe'ua. A'ereki Cristo'ga omondouka Tupana'ga ra'uva pe pyri tokwaha ti ға javo. ²¹ Akwatija ji kiro pe me a'ero penembikwahava ғwaramo. Ji nda'ei pe me: "Penembikwahave'yma ғwaramo ji ikwatijari pe me." A'ereki pe pekwaha tuhẽ a'itituhẽva'ea Cristo'ga mombe'ua. Igwete ғanemimombe'uatyvi-

va'ea nhaporemo nduri a'itituhẽve'ga hugwi. A'ea pe pekwaha no.

²² Ma'ға i'mbeheteve'ға naerũ? Ґahã reki – kiroki ға e'i: "Jesus'ga ko Cristo'ga rui Tupana'ga remimbuhurukara'ga rui," ei ға. Ґa ko Cristo'ga arõe'ýve'ға. A'ereki ға e'i: "Tupana'ga ko Jesus'ga ruva'ga rui. Jesus'ga ko Tupana'ga ra'yra'ga rui," ei ға. ²³ Ґa erame a'ea Jesus'ga pe Tupana'ga ko ғanduvete'ga rui a'ero. Ґa ki a'e te – kiroki ға e'i: "Jesus'ga ko Tupana'ga ra'yra'ga" – Tupana'ga ko ғanduvete'ga.

²⁴ Oro pe, pe pehenduvypy Jesus'ga mombe'ua pejikoga ga rehe. Peko ti penhimienduva rupi a'ero. Pendekorame penhimienduva rupi Jesus'ga mombe'ua rupi, a'ero po ti pe jikoty'ari Tupana'ga ra'yra'ga pavẽi nehẽ, po ti pe jikoty'ari Jesus'ga ruva'ga pavẽi nehẽ no. ²⁵ A'ero po ti Cristo'ga ғwembie'ea rupi nhande mongoi avuirama ojipyri nehẽ.

²⁶ Akwatija ji a'ea pe me pe momoranduva ға mombe'urame pe me – kiroki ға pe moandyandyjuhu pota. ²⁷ Emo Cristo'ga omondo gara'uva pe pyri. A'ea ojikoty'a pe pavẽi jipi. A'ero po pe ndape'ei hamo: "Tuhu ti ojipe'ға nhande mbo'eavo." A'ereki Tupana'ga ra'uva Cristo'ga remimondoa pe mbo'e katu mbatera rehe nhaporemo. Gara'uva ni'mbei pe me. A'itituhẽva'erorame tehe e'i pe me. Nurã ti pejikoty'a Cristo'ga pavẽi Tupana'ga ra'uva remimbo'ea hendukatuavo.

²⁸ Kiro ji ei pe me jira'yra'java'ea pe: Pejikoty'a ti Cristo'ga pavẽi tipojihuvyme ti ga nehẽ ga jipiukarame nhande ve nehẽ. Pejikoty'a ti Cristo'ga pavẽi tiandepoyjare'ymuhũyme ti nhande ga pyri ga rurame nehẽ.

²⁹ Pekwaha pe Cristo'ga rekokatua. Kiroki ға oko katu jipi – Tupana'ga ға mboheaporoğita pyahu jipe. A'ea pe pekwaha no.

Tupana'ga ra'yra'ға

3 Ehepia ko nhanderuvete'ga rekohetei nhande rehe Tupana'ga. A'ereki ga e'i nhande ve jira'yra'ға. Nahã tuhẽ ko nhande Tupana'ga ra'yramo. Tupana'ga arõe'ýve'ға ndokwahavihu reki a'ea. A'ereki ға ndokwahahetei Tupana'ga. ² Nhiirũ, aғwamo nhande rekoi Tupana'ga ra'yramo. Igwete ga ndokwahavukari ve nhande ve nhanderekoaғwama. Emo nhande xa'e: "Cristo'ga rurame po ti nhande hepiagi garekohetea nehẽ. Nurã po ti nhande rekoi ga javijitehe nehẽ." ³ Xa'e nhande a'ero: "Tuhu ti Cristo'ga. A'ero po ti nhande rekoi ga javijitehe nehẽ," xa'e nhande. Nhande erame a'ea nhande pohiri nhanderekote'varuhua hugwi a'ero. "Tiandepyry hete ti Cristo'ga pyryhetea javijitehe," xa'e nhande.

⁴ Kiroki ға oko te'varuhu – ға nohenduvi Tupana'ga nhi'iğa. A'ea ko aherekote'varuhuva'ea tuhẽ reki ға henduve'ymame ganhi'iğa. ⁵ Pekwaha pe Cristo'ga ruhavagwera. Ga uhu ojipiuka ikwehe tamombo ti ji ғandekote'varuhua javo. Ga ko ndokote'varuhui'i. ⁶ Nhandejikoty'arame Cristo'ga pavẽi nhande ndiakote'varuhui jipi. Kiroki ға oko te'varuhu jipi – ға ndokwahavi tuhẽ Cristo'ga a'ero.

⁷ A'e ji pe me jira'yra'java'ea pe, tapenhi-moandyandyjukari ti ġa pe. Kiroki ġa oko katu jipi – ġa ko pyry hete Cristo'ga javijitehe. ⁸ Kiroki ġa oko te'varuhu – ġa ko anhaġa ruvihavuhu'gareheve'ġa Diabo'gareheve'ġa. A'ereki jypyagwera jate Diabo'ga oko te'varuhu. Nurã Tupana'ga ra'yra'ga jipiukari ua tamombi ti Diabo'ga popoakara ga hugwi javo.

⁹ Tupana'ga nhanemboheaporoġitapyahurame nhande ndiakote'varuhui jipi. A'ereki Tupana'ga reaporoġita oko nhande pavëi. Tegwete nhanderekote'varuhua jipi a'ero. A'ereki Tupana'ga imbopyahui nhandeaporoġita. ¹⁰ Kiroki ġa ndokokatui – ġa ko Tupana'ga ra'yra'ġa rüi. Ġahã na jitehe no – kiroki ġa noaröi oirü'ġa Cristo'gareheve'ġa. Nahã nhande nhimombaragwahavi Diabo'ga reheve'ġa ndehe Tupana'ga ra'yra'ġa ndehe no.

Xanhoaröarö po nhande hamo

¹¹ “Xanhoaröarö po nhande hamo,” oro'e ore pe me ikwehe. A'ea pe henduvypyi a'ero nhande Cristo'ga mombe'urame pe me ikwehe. ¹² Caimva'ea ja rüi po nhande xako hamo. Ahe ko okote'varuhuheteve'gareheve'ea Diabo'gareheve'ea hako. Igwete ahe gweki'yrava'ea jukai hako. A'ereki Caimva'ea oko te'varuhu. Ahereki'yrava'ea ki a'e te oko katu. Nurã Caimva'ea noaröi ahe jukavo hako.

¹³ Nhiirü, tapenhimomby'auhui ti Tupana'ga aröe'yve'ġa penhiaröe'ymame. ¹⁴ Ymya ko nhande omanove'ġa ja Tupana'ga pe. Aġwamo ki a'e te nhande xajirojijyi nhandekovo okwerave'ġa ja. A'ereki aġwamo nhande reaporoġitapyahuhetero. A'ea nhande tikwaha. A'ereki nhande tiarö hete nhaneirü'ġa Cristo'gareheve'ġa. Kiroki ġa noaröi oirü'ġa – ġa ko u ve omanove'ġa ja. ¹⁵ Oirü'ġa aröe'ymuhürame ko ġa ahejukahara'ġa ja. Jukwaha reki ahejukahara'ġa ndekoe'yma Tupana'ga pavëi avuirama.

¹⁶ Cristo'ga onhikwava'ë omanomo nhande repyga nhande aröheteeavo ikwehe. A'ero nhande ikwahavi kiro nahã ko ojipe'ġa aröa javo. Nhande tiarö hete nhaneirü'ġa a'ero hamo. Xa'eyme po nhande hamo: “Namanopotari ji. Nurã ji nanhikwava'eġi nhiirü'ġa ndepyga.” Xa'eyme ti a'ea. Xanhikwava'ë tuhë po nhande nhaneirü'ġa ndepyga hamo.

¹⁷ Po imbateve'ga gwepia oirü'ġa mbatere'ymame. Po imbateve'ga ndoporogwetygi ġa, a'ero po ga etehi: “A'arö hete ji Tupana'ga.” Ga noaröi tuhë reki Tupana'ga. A'ereki ga noaröi oirü'ġa porogwetyge'yma. ¹⁸ Xa'etehehuyme ti a'ero: “Xanhoarö nhande.” Xanhoarö hete tuhë ti nhandejogwerekokatuavo.

Tikwaha nhande nhandejikoty'ara Tupana'ga pavëi

¹⁹ Nhanenhoaröheterame nhande ikwahavi nhandejikoty'ara a'itituhëve'ga pavëi. Po nhande ei: “Ndakokatui reki ji. A'ero po ti Tupana'ga nhimonha'ngai ji rehe nehë,” xa'e po nhande. Emo Tupana'ga nhande porogwety reki. A'ereki ga nhande hohe. Okwaha pa ga.

“Oko katu pota ġa novã,” e po ga nhande ve. A'ero nhande inoġatui nhandepy'a ganhi'iġa kwahavame.

²¹ Nhiirü, nhanderekokaturame nhande nimbojari nhandejihe. A'ero nhande ndipojihuvi nhandekovo Tupana'ga pavëi. ²² Igwete Tupana'ga imbuhupavi nhande ve nhande erame ga pe. A'ereki nhande tihendu katu ganhi'iġa jipi nhandekovo garemimbotarimova'ea rehe. ²³ Tupana'ga nhi'iġa ko nahã: “Pejiko ti jira'yra'ga rehe Jesus Cristo'ga rehe. Penhoaröarö ti pejogwerekokatuavo,” ei ga. A'ea Tupana'ga e'i nhande ve. ²⁴ Kiroki ga ġwendu katu Tupana'ga nhi'iġa – ga ojikoty'a Tupana'ga pavëi. Tupana'ga ojikoty'a ga pavëi no. Nhande tikwaha Tupana'ga jikoty'ara nhande pavëi. A'ereki ga ombuhu gwa'uva nhande pyri.

Tupana'ga ra'uva ndokoi ġa pavëi

4 Nhiirü, taperoviapavuhui ti ġa erame: “Tupana'ga ra'uva oko ji pavëi.” Taperoviapavuhui ti ġanhi'iġa. Mara'ngu po ġa javo tehe? Pekwaha na'ë ti hepiaga. A'ereki ġa he'yi Tupana'ga nhi'iġaatyviva'ea mombe'uhara'ġa. Ohooho ġa toromombe'u katu ore Tupana'ga nhi'iġa javo tehe ojipe'ġa pe. ² Tupana'ga ra'uva rekorame ġa pavëi po ti pe ikwahavi ġanhi'iġa renduvame nehë. A'ereki ġa e'i: “Jesus Cristo'ga Tupana'ga remimbuhurukara'ga o'a yvyakotyva'ero raikwehe,” ei ġa. Ġa erame a'ea Tupana'ga ra'uva oko ġa pavëi. ³ Jara'ġa ki a'e te e'i: “Jesus Cristo'ga ndo'ari yvyakotyva'ero.” Ġa erame a'ea Tupana'ga ra'uva ndokoi ġa pavëi. Nanongara'ġa ndeaporoġita ko Cristo'ga aröe'yheteve'ga reaporoġita ja. Pehendu pe ojipe'ġa Cristo'ga aröe'yheteve'ga mombe'urame pe me uhu po ti ga javo. Oko jipe reki ġa kiro avo – kiroki ġa oko gareaporoġita rupi.

⁴ A'e ji pe me jira'yra'java'ea pe: Pe ko Tupana'gareheve'ero peko. Igwete pe imombigi Tupana'ga nhi'iġaatyviva'ea mombe'uhara'ġa popoakara. Diabo'ga oko Tupana'ga aröe'yve'ġa pavëi novã. Emo Tupana'ga ra'uva pepavëiva'ea ipopoaka hete Diabo'ga hohe hete. ⁵ Tupana'ga nhi'iġaatyviva'ea mombe'uhara'ġa ko Tupana'ga aröe'yve'ġa pyteripeve'ġa. Nurã ġa nhi'iġi Tupana'ga remiaröe'yva'ea rehe. A'ero Tupana'ga aröe'yve'ġa hendukatui ġanhi'iġa. ⁶ Nhande ki a'e te xako Tupana'gareheve'ero. Kiroki ġa okwaha hete Tupana'ga – ġa nhanenhi'iġa rendukatui a'ero. Ġa henduvame nhanenhi'iġa nhande ikwahavi Tupana'ga ra'uva rekoa ġa pavëi a'ero. A'itituhëve'ga ra'uva oko ġa pavëi, xa'e nhande. Kiroki ġa ndokoi Tupana'ga rehe – ġa nohendukatui nhanenhi'iġa. Ġa henduve'ymame nhanenhi'iġa nhande ikwahavi Diabo'ga rekoa ġa pavëi. I'mbeheteve'ga oko ġa pavëi, xa'e nhande a'ero.

Tupana'ga oko iporoaröheteve'ga

⁷ Nhiirü, Tupana'ga nhande monhoaröaröuka. Xanhoaröarö hete jipi a'ero. Tupana'ga ra'yramo nhande xanhoarö. Igwete nhande Tupana'ga kwahavi. ⁸ Kiroki ġa noaröi ojipe'ġa – ġa ndokwahavi Tupana'ga okovo ga ja rüi. A'ereki Tupana'ga oko iporoaröheteve'ga.

⁹ Tupana'ga omboukwaha ġwemiarōhetea nhande-pyteri pe. A'ereki ga ombuhuruka gwa'yra'ga. Ojipeji hete gara'yra'ga. Igwete ga ga mbuhurukari yvya koty tomongo ti ga ġa ji pyri avuirama javo. ¹⁰ Ji nda'ei: Nhande ypy tiarō Tupana'ga. A'ereki gaha nhande arō. Igwete ga gwa'yra'ga mbuhurukari yvya koty. A'ero Tupana'ga ra'yra'ga manoi nhande repyga tamombo ti ġandekote'varuhua ġa hugwi javoji. Nahā Tupana'ga omboukwaha nhande arōhetea a'ero.

¹¹ Nhiirū, Tupana'ga nhande arō hete. Nurā po nhande xanhoarōarō a'ero hamo. ¹² Yvyakotyva'ero nhande ndihepiangavi Tupana'ga. Emo nhande hoarōrame nhande ikwahavi Tupana'ga jikoty'ara nhande pavēi. Nhande hoarōrame nhande nhoarōhetei. A'ereki Tupana'ga nhande monhoarōukari.

¹³ Xajikoty'a nhande Tupana'ga pavēi. Tupana'ga ojikoty'a nhande pavēi no. Tikwaha nhande a'ea. A'ereki ga ombuhuruka gwa'uva nhande pyri. ¹⁴ Orohepia ore Tupana'ga ra'yra'ga ikwehe. Igwete ore ei ojipe'ġa pe jipi: "Tupana'ga ombuhuruka gwa'yra'ga tombopiro'y ti ga yvyakotyve'ġa ġandekote'varuhua hugwi javo," oro'e ore. ¹⁵ Ġa erame: "Jesus'ga ko Tupana'ga ra'yra'ga", Tupana'ga ojikoty'a ġa pavēi. Ġa ojikoty'a Tupana'ga pavēi no. ¹⁶ Igwete nhande ikwahavi nhande arō herovia. A'ereki Tupana'ga nhande arō tuhē.

Tupana'ga oko iporoarōheteve'ga. Kiroki ġa ojipe'ġa arō jipi – ġa ojikoty'a Tupana'ga pavēi. Igwete Tupana'ga jikoty'ari ġa pavēi no. ¹⁷ Jukwaha a'ero nhande nhande arōhetea ojipe'ġa ndehe nhande kyhyjie'yame Cristo'ga eaġwama hugwi. Ndiakyhyji po ti nhande Cristo'ga erame nhande reaporōġita pe mbapava koty nehē. A'ereki Cristo'ga javijitehe nhande xajikoty'a Tupana'ga pavēi nhande ruvame kiro yvya koty. ¹⁸ Tupana'ga nhande arōherovia ġwaramo nhande ndiakyhyji nhande kovo. A'ereki Tupana'ga remiarōhetea omombi nhande kyhyjia. Kiroki ġa okyhyji – ġa e'i: "Aerē po ti ga imbuhrukari hahyva'ea nhande ve nehē," ei ġa. Nanongara'ġa noarōhetei ve a'ero.

¹⁹ Tupana'ga ypy nhande arō. Nurā nhande tiarō ojipe'ġa. ²⁰ Po ojipe'ġa ei: "A'arō ji Tupana'ga." Po ġa o'erame noarōi oirū'ġa Cristo'gareheve'ġa, a'ero po ġa etehei o'mbero. Po ġa noarōi oirū'ġa ġwembiepiaga'ġa, a'ero po ġa noarōi Tupana'ga ġwembiepiage'ġa. ²¹ Tupana'ga e'i reki nhande ve: "Pe ji arōrame na jitehe po pearō penhiirū'ġa hamo."

Timombi nhande ġapopoakara

5 Nhande ko Tupana'ga ra'yramo xako. A'ereki nhande xa'e: "Jesus'ga oko Cristoramo Tupana'ga remimbuhurukaramo." Nhande arōrame nhande tiarō gara'yra'ġa nhande arōhetea. ² Nhande Tupana'ga arōrame hendukatuavo ganhi'iġa nhande ikwahavi nhande arōherovia Tupana'ga ra'yra'ġa ndehe a'ero. ³ Nhande tiarō Tupana'ga nhande hendukaturame ganhi'iġa. Nhande reki nhande ve hendukatua. ⁴ A'ereki Tupana'ga ra'yramo nhande timombi Tu-

pana'ga arōheteve'ġa popoakara. Nhande jikoga ġwaramo Jesus Cristo'ga rehe nhande imombigi ġapopoakara. ⁵ Kiroki ġa e'i: "Jesus'ga ko Tupana'ga ra'yra'ga" – ġahā jate ko omombi Tupana'ga arōheteve'ġa popoakara.

A'ea omboukwaha Jesus Cristo'ga

⁶ Jesus Cristo'ga tuhē uhu yvya koty ikwehe Tupana'ga remimbuhurukara'ga. Nhande arōherovia yhya pyvō ko ga jikwahavukari nhande ve ikwehe. Ġa heka'vogukaramo garekoa ga momanomo ko ga jikwahavukari nhande ve no. Omobatizaramo jate rūi ga jikwahavukari. Gwekoa reka'voga ga jikwahavukari no. "A'iti tuhē," e'i Tupana'ga ra'uva ikwahavuka nhande ve no. A'ereki Tupana'ga ra'uva ni'mbei jipi. ⁷ Nahā nhande Jesus Cristo'ga kwahavi a'ero. Tupana'ga ra'uva ga kwahavukari. Gamobatizaro ġwaramo nhande ga kwahavi no. Garekoa reka'voga ġwaramo nhande ga kwahavi no. A'ea nhande reki Jesus Cristo'ga kwahavukari jitehe nhande ve.

⁹ Tirovia ko nhande yvyakotyve'ġa nhi'iġa jipi. Tupana'ga nhi'iġa kaitu po nhande heroviari hamo. A'ereki ganhi'iġa johe huvihavuhu. A'ereki Tupana'ga hete onhi'ī. Tupana'ga gwa'yra'ga kwahavukari nhande ve. ¹⁰ Kiroki ġa gwerovia Jesus'ga ko Tupana'ga ra'yra'ga javo – ġa okwaha tuhē opy'a pe a'itituhēva'ea Tupana'ga remimombe'ua. Kiroki ġa ndogweroviari Tupana'ga – ġa e'iteheuhu Tupana'ga pe: "I'mbe ko ga imombe'gwovo," e'iteheuhu ġa. A'ereki ġa ndogweroviarihu Tupana'ga nhi'iġa ga gwa'yra'ga mombe'urame. ¹¹ Tupana'ga e'i a'ero: "Pejikogame jira'yra'ga rehe ga pendeaporōġita mbopyahui," ei ga. "Igwete po ti ga pe nderohoi ji pyri avuirama nehē," ei Tupana'ga. ¹² Nhande jikoty'aramo Tupana'ga ra'yra'ga pavēi nhande reaporōġitapyahuro. A'ero nhande rekoi Tupana'ga pyri avuirama. Kiroki ġa ndojikoty'ari Tupana'ga ra'yra'ga pavēi – ndipyahui ġandeporoġita. A'ero ġa ndokoi Tupana'ga pyri.

Nhanderekoaġwama Tupana'ga pyri

¹³ A'ea nhande reki ji akwatija pe me tapekwaha ti pejikoaġwama yvagi pe javoji. A'ereki pe pejiko Tupana'ga ra'yra'ga rehe. ¹⁴ Nhande ndipojihuvi nhande arōherovia Tupana'ga pe. A'ereki nhande poranduvame ga pe garemimbotarimova'ea rehe ga ġwendu katu nhande arōherovia ojive jipi. ¹⁵ Tupana'ga ġwendu katu nhande poranduvame ga pe. A'ea kwahavame nhande ikwahavi garemimbuhuraġwama nhande jive no.

¹⁶ Po nhande nhande arōherovia repiagi Cristo'gareheve'ga repiagi ga rekote'varuhurame – kiroki rekote'varuhurame nomondo ga hahyva'ea ruvihava viara rupi – ga repiagame po nhande xanhi'ī Tupana'ga pe ga repyga hamo. A'ero po ti Tupana'ga ga mongokatua'javi ojipyri nehē. Ġa pe ji ei – kiroki ġandekote'varuhurame nomondo ġa hahyva'ea ruvihava viara rupi. Ojipe'ġa ndekote'varuhurame omondo ġa hahyva'ea ruvihava viara rupi. Nhande arōherovia ġandekote'varuhurame

ji nda'ei: Penhiĩ ti Tupana'ga pe ģa ndepyga. A'ea ji nda'ei a'ero. ¹⁷ Aherekote'varuhuva'ea nhaporemote'varuhu tuhẽ Tupana'ga pe. Emo jara nomondoi ģa hahyva'ea ruvihava viara rupi.

¹⁸ Nhande Tupana'ga ra'yramo ndiakote'varuhui jipi. A'ereki Tupana'ga ra'yra'ga Jesus Cristo'ga nhande a'ngu hete a. A'ero Diabo'ga nombote'varuhui nhande ve.

¹⁹ Nhande ko Tupana'ga rembipojykaharamo. Ojipe'ģa nhaporemote ki a'e te Diabo'ga opojyka ģa ojive. Tikwaha nhande a'ea.

²⁰ Tikwaha nhande Tupana'ga ra'yra'ga ruragwera Jesus Cristo'ga ruragwera yvya koty no. Igwete ga nhande mbo'ei tapekwaha ti Tupanete'ga javoji. Nhande xajikoty'a Tupanete'ga pavẽi. A'ereki nhande xajikoty'a gara'yra'ga pavẽi Jesus Cristo'ga pavẽi. Ga ko Tupanetero oko. Gaha nhande mongo hete ojipyri nehẽ.

²¹ A'e ji pe me jira'yra'java'ea pe: Tapekoi ti ha'angava rehe ģanemimbohete'hara rehe.

2 João

1 Ji ko Jesus'gareheve'ġa ndepiakatuharamo ako. Igwete ji ikwatijari kiro imondovouka pe me Tupana'ga remimo'ēhara pe Jesus'gareheve'ea pe – perope pe pejatykatyka timbohete Tupana'ga javo. Opoarō hete tuhē ko ji. Ji jate rūi reki opoarō. Ġa nhaporemō – kiroki ġa okwaha okovo a'itituhēva'ea rehe Jesus Cristo'ga mombe'ua rehe – ġa na jitehe pe arō no. ² Opoarō hete ko ore. A'ereki a'itituhēva'ea Jesus Cristo'ga mombe'ua opyta nhandepy'a pe. Avuirama po ti ipytai nhande pyri nehē.

³ Tupana'ga po ti omombyry nhande ve nehē. Nhande porogwety po ti ga. Onoġatu po ti ga nhandepy'a nehē no. Nahā po ti Tupana'ga rekoi nhande ve nehē nhandervete'ga gara'yra'ga pavēi Jesus Cristo'ga pavēi. A'ereki nhande xako a'itituhēva'ea rupi Jesus Cristo'ga mombe'ua rupi. Nhande xanhoarōarō hete no.

Okō ahe Cristo'ga mombe'ua rupi

⁴ “Peko ti a'itituhēva'ea rupi Cristo'ga mombe'ua rupi,” ei Tupana'ga nhande ve. Nurā ji roryhetero pen-deheve'ġa ndepiaga ikwehe. A'ereki ġa oko a'itituhēva'ea rupi Cristo'ga mombe'ua rupi. ⁵ Kiro ji ehetei pe me a'ero: Xanhoarōarō ti. Hajiheve'ea rūi ji ikwatijari pe me. Aġwamova'ea jate rūi ji ikwatijari Cristo'ga nhi'iġa mombe'gwovo. A'ereki ymya Cristo'ga e'i a'ea nhande ve nhande jikogypyrāme ga rehe ikwehe. “Penhoarōarō ti,” ei ga nhande ve. ⁶ Nhanenhoarōrame nhande rekoi nahā: Xako nhande Tupana'ga nhi'iġa rupi. Igwete ga ei nhande ve: “Pearōarō ti ojipe'ġa pe-

jikovo,” ei ga. A'ea pe henduvi pejikogypyrāme Jesus Cristo'ga rehe.

⁷ Iporomoandyandyive'ġa ohooġo javo ojipe'ġa pe onhimongyavo. “Jesus Cristo'ga Tupana'ga remimbuhurukara'ga ndo'ari vvyakotyva'ero raikwehe,” e'i tehe ġa ġa pe jipi. Nanongara'ġa ko Cristo'ga arōe'ŷheteve'ga ja iporomoandyandyive'ga ja. ⁸ Tapen-himoandyandyukari ti ġa pe a'ero. Penhimoandyandyukarame po ti pe ndaperekoa'javi pejikokatua ikwepkavaġwama nehē. Penhimoandyandyukare'ymame po ti Tupana'ga imombyryhetepavi pe me pe mbuhua ojipyri nehē.

⁹ Ojipe'ġa ndokoa'javi Cristo'ga remimombe'ua rehe jate. Jatyviva'ea mombe'ua rehe ġa ndekoi no. Naname ġa ndokoi Tupana'ga pavēi. Nhanderekorame Cristo'ga mombe'ua rehe jate nhande xako nhandervete'ga pavēi gara'yra'ga pavēi no. ¹⁰ Po ġa ohorame pe pyri Cristo'ga mombe'gwovo jatyvi, tapembuhurukari ti ġa penhonga pype. Tapevy'ari ti ġa ndehe.

¹¹ Kiroki ġa hory nanongara'ġa ndehe – ġa oko te'varuhu ġa pavēi no.

Mbapavamo Joāova'ea okwatija

¹² He'yiva'ea ji amombe'u pota pe me novīa. Emo ji ndakwatijapotari pe me. A'ereki ji aho pota pe pyri nhinhi'iġa pe me nehē tianderoryrory hete ti nhanen-homonhi'iġame nehē.

¹³ Peirū'ġa Tupana'ga remimo'ēhara'ġa – koroko ġa ojatykatyka avo Tupana'ga mboheteavo jipi Jesus'gareheve'ġa – ġa omondouka onhi'iġa pe me.

3 João

¹ Ji ko Jesus'gareheve'ġa ndepiakatuharamo ako. Nhiirū, Gaio, kiro ji ikwatijari nde ve. Ji oroarō hete tuhē ko nde.

² Nhiirū, u katu ndepy'a. A'ereki nde erejiko hete Jesus Cristo'ga rehe. A'ero ji ei Tupana'ga pe: "Tipyry pa ti Gaio'ga pe. Titetirūyme ti ga," a'e ji nhinhi'iġa Tupana'ga pe nde repyga. ³ Jirory hete ji nhaneirū'ġa nuġandurame avo. A'ereki ġa nde mombe'u ji ve. "Oko katu Gaio'ga," ei ġa. "A'ereki ga oko hete a'itituhēva'ea rupi Cristo'ga mombe'ua rupi," ei ġa nde mombe'gwovo. ⁴ Ji mbohory hete ji henduvame nanongara jipi. A'ereki ġa omombe'u jira'yra'jave'ġa ndekoa a'itituhēva'ea rupi.

Joāova'ea ombohete Gaiova'ea

⁵ Nhiirū, nhaneirū'ġa ojiko nde rehe. A'ereki nde erepokopoko ġa. Hajiheve'ġa vehevi nde erepokopoko jipi nhaneirū'ġa. ⁶ Avo urame ġa imombe'ui ore ve neremi-arōa ojihe ore jatykarama Tupana'ga mboheteavo. Pyry po ti nde nanongara'ġa pokogi jipi nehē imondovo mbatera ġa pe ġa hoġahorame pe hugwi nehē. Imondokaturame po ti Tupana'ga nhimohēhetei pe ndehe nehē. ⁷ A'ereki ġa ombojoapiapi cidades ogwovo Cristo'ga mombe'gwovo ġa pe. Ohorame ġa ndopyhygi mbatera Cristo'gareheve'ġarūive'ġa hugwi. ⁸ Nhande reki Cristo'gareheve'ero timbuhuruka nanongara'ġa nhaneronga pe hamo imondovo mbatera ġa pe hamo. Nahā po ti nhande ġa moirūirūi ġa horame a'itituhēva'ea mombe'gwovo.

Joāova'ea omboja Diótrfesva'ea rehe

⁹ Akwatija ji nhinhi'iġa imondovouka Cristo'gareheve'ġa pe ikwehe novīa – kiroki ġa ojatyka Tupana'ga

mboheteavo pevo. Emo Diótrfes'ga ndokoi orenhi'iġa rehe. A'ereki ga onhimongo potaruhu jara'ġa hohe.

¹⁰ Nurā jihorame pe pyri po ti ji imombe'ui pe me garekote'varuhua nehē. A'ereki ga e'iteheuhu imbojateheavo ore rehe. Johe'i hete ko Diótrfes'ga rekote'varuhui no. A'ereki ga nombuhurukari ojipyri hajiheve'ġa nhaneirū'ġa. Igwete pendeheve'ġa ġa mbuhurukapotarame ga gwovahoguhu pendeheve'ġa mondovo pea hugwi. "Tojivyra'javyme ti ġa nhande pyri nhande jatykarama Tupana'ga mboheteavo," e'i tehe Diótrfes'ga.

Joāova'ea ombohete Demétriova'ea

¹¹ Nhiirū, okote'varuhuve'ġa ndupi rūi ti eho. Eho ti okokatuve'ġa ndupi. Kiroki ġa oko katu – ġa ko Tupana'gareheve'ero oko. Kiroki ġa oko te'varuhu – ġa ndokwahavi Tupana'ga. ¹² Nhandeirū'ġa nhaporemo ombohete Demétrio'ga pyry hete ga javo. Garekoa a'itituhēva'ea rupi omboukwaha hete garekokatua. Ore orombohete ga no. Nde erekwaha oreremimombe'ukatua.

Mbapavamo Joāova'ea okwatija

¹³ He'yiva'ea ji amombe'u pota nde ve novīa. ¹⁴ Emo ji ndakwatijapotari nde ve jihopotarahiva ġwaramo kotihī pe pyri pe ndepiaga. A'ero po ti nhande nhomonhi'inh'i'iġi nehē.

¹⁵ Tu katu ti ndepy'a. Avove'ġa nhaneirū'ġa omondouka onhi'iġa nde ve. Emondouka ti nhinhi'iġa enhipavēive'ġa pe nhaporemo nhaneirū'ġa pe.

Judas

¹ Ji ko Judasramo Tiago'ga reki'yramo. Jesus Cristo'ga remimbotarimova'ea rehe jate ji rekoi. Kiro ji ikwatijari imondovouka nhinhi'i'ğa pe me. Tupana'ga pe mo'emo'ë ojive ğa po ti jireheva'ero oko javo. Tupana'ga pe arõ hete nhanderuvete'ga. Igwete Jesus Cristo'ga pe nderekokatui pe mbojikoguka ojihe. Pe me ji akwatija a'ero imondovouka nhinhi'i'ğa pe me. ²Tupana'ga ti tapeporogwety hete. Tonoğatu hete ti ga pepy'a. Ga ti tapearõ hete pe nderekokatuavo nehë no.

Ahembo'ehara'ğa Tupana'ga nhi'i'ğaatyviva'ea rehe

³ Nhiirũ, akwatija pota hete ji pe me oji'i novĩa. Amombe'u pota ji pe me nhandejikoga Cristo'ga rehe. Emo ji ndakwatijara'javi reki a'ea pe me. A'ereki ojipe'ğa oho pe pyri pe mbo'eavo jatyviva'ea rehe. Nurã ji ei jiyvyteri pe oji'i: "Akwatija po ji ojipea ğa pe hamo a'itituhëva'ea mombe'gwovo hamo."

A'ea ji akwatija kiro imondovouka pe me tape-mombe'umbe'u aha ti ojipe'ğa pe jipi a'itituhëva'ea Cristo'ga mombe'ua. Tupana'ga okwahavuka pa nhande ve Cristo'ga mombe'ua ikwehe jireheve'ğa ti tokwaha javo. ⁴ Emo pembo'eatyvive'ğa oko pepyteri pe kiro okote'varuhuve'ğa. Igwete ğa pe moandyandyi. "Oromombe'u katu ore Cristo'ga," ei ğa pe me o'mbero. Igwete ğa ei: "Xako te'varuhu ti. A'ereki Tupana'ga omomyry ahe ve jipi. Imomyryva ğwaramo po ti ga nombahyukari nhande ve nehë nhande rekote'varuhurame nehë," e'i tehe ğa jipi. Ğa ndokoi reki Jesus Cristo'ga rehe. Ga jate koi nhanderuvihavuhetero nhandepojkaharetero. Ymya Tupana'ga nhi'i'ğa mombe'uharava'ea ikwatijari ğa mombe'unhoğwenondeavo hako. "Tupana'ga po ti ombahyuka okote'varuhuve'ğa pe nehë," ei ahe ikwatija hako.

⁵ Pe pekwaha pa a'ea. Emo ji takwahavukara'ja pe me. Ymya nhandepojkaharete'ga israelitasva'ea rerothokatu Egitopeva'ea gwyrã hugwi ahe mongovo hako. Emo ga aerë israelitasva'ea momanoi onhi'i'ğa reroviare'yname hako.

⁶ Oro yvagipeve'ğa – kiroki ğa onhiroyrõ koji'i ore oroko pota huvihavamo javo – ğa ndopytai opohia gwuhava hugwi. A'ero Tupana'ga ğa mongi ğa noğa ypytunahivuhua pype ğa mombytavo avuirama Cristo'ga ti te'i ğa pe javo. "Ohoa'javame yvya koty po ti Cristo'ga ei ğa pe nehë: 'Peko te'varuhu hete pe'," ei Tupana'ga ğa mombe'gwovo.

⁷ Oro cidapeve'ea no, Sodomapeva'ea Gomorraveva'ea ojipepeve'ea no – kiroki cidades ojopyjopyri u hako. Ahe ko akoja'ğa javijitehe yvagipeve'ğa. Hahy po ti ahe ve nehë no. A'ereki ahe ndoakwahavihu ojogwerekote'varuhuavo. Akwaimba'ero memenhuhũ ğa ojogwerekote'varuhuavo. A'ero Tupana'ga ahe mbokajukapavi cidades rehereheve hako. Tikwaha po nhande a'ero hamo. Tupana'ga po ti ombahyuka okote'varuhuve'ğa pe hahyva'ea ruvihava pype tata pype avuirama nehë.

⁸ Ahe javijitehe ko akoja'ğa pembo'eatyvive'ğa. Oayvahi ko ğa mbatera okirame upa. "A'ea rehe ore ikwahahetei," e'i tehe ğa. A'ero ğa nhimongote'varuhui ojogwerekote'varuhuavo. Nohendukatupotari ğa huvihava'ğa nhi'i'ğa. E'i te'varuhu ğa yvagipeve'ğa pe.

⁹ Miguel'ga ki a'e te – ga ko Tupana'gapyrive'ğa nduvihavuhuro oko yvagi pe – ga nde'ite'varuhui Diabo'ga pe hako. Miguel'ga horame Moisésva'ea ra'oa rehe Diabo'ga ruri ga pyri javo. A'ero ğa jogwayvayvari ahera'oa rehe. Emo Miguel'ga nde'ite'varuhui Diabo'ga pe ereko te'varuhu hete nde jave'yma ga pe. Miguel'ga e'i reki ga pe: "Tupana'ga gwe ti te'i nderekote'varuhua pe imbahyavouka nde ve nehë," ei ga Diabo'ga pe hako.

¹⁰ Pembo'eatyvive'ğa ki a'e te e'i te'varuhu ğwembikwahavipyre'yma pe. Ğa ko mbiara'javuhuva'ea. A'ereki mbiara ndojapyakai ğwemimbotarimo okookovo. Nahana'ğa ğa ndekoi ğwemimbotarimova'ea rupi jate no. A'ero ğa nhimongote'varuhupavi. Nahã po ti ğa nhimondo'ite'varuhuve'ea ruvihava pype a'ero nehë pembo'eatyvive'ğa.

¹¹ Hahy tuhë po ti ğa pe nehë. A'ereki ğa oho Caimva'ea rupi okote'varuhuavo. Balaõova'ea javijitehe ko ğa jatyvi oko itambere'ia potaruhuavo onhimbote'varuhuavo. Coréva'ea javijitehe ko ğa nohendupotari gwuvihava'ğa nhi'i'ğa. A'ero po ti Tupana'ga ğa mondo'ite'varuhuve'ea ruvihava pype nehë no pembo'eatyvive'ğa.

¹² Jesus'gareheva'ero pe pehoheho i'gwovo ojopyri. A'ea rupirupi pe ei: "Xajapyakaa'ja ti Jesus'ga manoagwera rehe kiro," pe'ji pe. Ite'varuhu hete a'ero pembo'eatyvive'ğa hoi i'gwovo pe pyri. A'ereki ğa o'ua'u ojibe jate okovo. Ğa ko amana rovapitymbyguhua ja no – kiroki nombuhuri amana. A'ereki vytyua gweroho imongyre'yma. A'ero po nhande ei jupe: "Hovapitymbyguhu tehe a. Ndokyri." A'ea ja ko pembo'eatyvive'ğa ndekoi. E'ie'iteheuhu ğa. Emo ğa nomomyryvi ojipe'ğa pe.

Pembo'eatyvive'ġa ko yva javijitehe no i'ae'ŷva'ea. "I'a kiro i'ahava rupi," xa'e nhande jupe novġa. Emo ndi'ai reki. A'ea javijitehe ko pembo'eatyvive'ġa. "Omombe'u katu ġa kiro mbatera," xa'e nhande ġa pe novġa. Emo ġa nomombe'ukatui reki. Yva ndi'ai. A'ero po nhande hekyi jypya reheve imombo. Omano hete reki yva a'ero. Pembo'eatyvive'ġa ko omanova'ea javijitehe a'ero. A'ereki tegwete ġandekokatua. A'ero po ti Tupana'ga ġa mombori hahyva'ea ruvihava pype nehĕ.

¹³ Pembo'eatyvive'ġa ko typepemuhġa javijitehe ypi-ahua ruvihava rehe. Yvyruhua rurame typepemuhġa imbotyjui imombo ite'varuhuva'ea hembeyva rehe. Na jitehe pembo'eatyvive'ġa imboukwahavi okote'varuhua onhinoŧie'yma. Ndipoyjayjare'ymuhġi reki ġa novġa.

Pembo'eatyvive'ġa ko jaytata'ia javijitehe – kiroki jaytata'ia ohoteheuhu. Nanongara ndohokatujuhu jipi. Nurġa ahe ndojikogi hehe a'ea oho tehe javo jupe. Pembo'eatyvive'ġa na jitehe ndokokatui jipi. Nurġa nhande ndiajikogi ġa ndehe. Tupana'ga gwereko ypytunahivuhua ġa pe topyta ti ġa a'ea pype avuirama javo.

¹⁴ Ojikwe Enoqueva'ea omombe'u pembo'eatyvive'ġa hako. Ahe ko Adġova'ea rymyminova'ea hako. Adġova'ea jypy oko. Aerĕ Adġova'ea rymyminova'ea ra'yra-va'ea ko Cainġava'ea. Cainġava'ea rymyminova'ea ra'yra-va'ea ko Enoqueva'ea – kiroki ahe omombe'u nhoġwenonde pembo'eatyvive'ġa hako.

"Nhandepojy kaharete'ga po ti uhu nehĕ ojipyrive'ġa pavĕi yvagipeve'ġa pavĕi.

He'yjuhu ranuhġ po ti gapyrive'ġa onhimongyavo nehĕ," ei ahe.

¹⁵ "Uhu po ti ga javo yvyakotyve'ġa pe nhaporemo nehĕ.

Okote'varuhuve'ġa pe po ti ga ei:

'Peko te'varuhu pa pe,' e po ti ga nehĕ," ei ahe.

"Pe'e te'varuhu pe ji ve no pejikote'varuhuavo,' e po ti ga ġa pe nhaporemo nehĕ," ei Enoqueva'ea pembo'eatyvive'ġa mombe'unhoġwenondeavo hako.

¹⁶ Pembo'eatyvive'ġa ko e'ie'iuhu onhiroyromo. Ġwemimbotaruhua rupi ko ġa ndekoi. Onhimboheteuhu ġa ja'javo ojipe'ġa pe. Ġa ombohete tehe ojipe'ġa no toko ti ġa kiro nhaneremimbotarimova'ea rehe javo.

Aheremimomoranduva

¹⁷ Nhiirġ, pejapyaka ti Jesus Cristo'ga moirġhara'ġa nhi'iġagwera rehe. A'ereki ġa omombe'u nhoġwenonde pembo'eatyvive'ġa ikwehe. ¹⁸ Igwete ġa ei pe me: "Aerĕ Cristo'ga rura'java renonde po ti ġa ndekoi pe pyri nehĕ. Igwete po ti ġa pe nderekomemui nehĕ," ei Jesus'ga moirġhara'ġa. "Ġwemimbotaruhua rupi po ti ġa ndekote'varuhui nehĕ," ei ġa pembo'eatyvive'ġa mombe'gwovo ikwehe. ¹⁹ Nanongara'ġa pe mbojipe'ape'a ojohugwi jipi. Ġwemimbotarimo ġa ndekoi. Tupana'ga ra'uva ndekoi ġa pyri.

²⁰ Pe ki a'e te pejiko Cristo'ga rehe. Cristo'ga mombe'ua ko pyry hete. Penhombojikojiko hete ti ga rehe a'ero. Penhi'ġ ti Tupana'ga pe gara'uva popoakarimo. ²¹ Tupana'ga nhande arġ hete. Peko ti garemiarġa rehe a'ero. Pe'ji ti ojohupe: "Jesus Cristo'ga po ti nhande porogwety nehĕ. A'ero po ti ga nhande rerohoi ojipyri avuirama nehĕ," pe'ji ti ojohupe.

²² Pe porogwety ti ġa – kiroki ġa ndogweroviarhi' Cristo'ga mombe'ukatua. ²³ Jara'ġa oho hahyva'ea ruvihava viara rupi. Pe'ji ti ġa pe a'ero: "Peho ġwerġ pe hahyva'ea ruvihava pype. Pepohi ti pejikote'varuhua hugwi pejikoga Cristo'ga rehe," pe'ji ti ġa pe. Hendukaturame penhi'iġa po ti pe ġa mongoi Tupana'ga viara rupi nehĕ. Pe porogwety ti jara'ġa no – kiroki ġa opotaruhu okote'varuhuavo. Ġa porogwetygame ti pejapyaka katu pejihe tapekoi ti ġandekote'varuhua rupi no, a'e ji pe me.

Timbohete ti Tupana'ga

²⁴ Tupana'ga pe mbopopoaka tokote'varuhuyme ti ġa javo. Ga po ti pe nderohoukari ojipyri yvagi pe nehĕ no. Ndapekote'varuhua'javi'i'i po ti pe. A'ero po ti pe ndoryndoryhetero garuvihavuhuhetea pyri nehĕ.

²⁵ Gaha jate ko Tupanetero nhanembopiro'yharamo. Timbohete ti ga a'ero Jesus Cristo'gareheva'ero ġwaramo nhandepojy kaharete'gareheva'ero ġwaramo. A'ereki ga pyry hete nhanderuvihavuhuhetero. Ga ipopoaka hete huvihavuhuhetero jara'ġa hohe pa. Nahġ ga reko ymya hako ga yvya japoe'ymame. Kiromo jate ga reko no. Aerĕ ti ga na jitehe nehĕ no. Timbohete ti ga avuirama a'ero nehĕ. Na tuhĕ. Amĕm.

Apocalipse

Joãova'ea okwatija ġwembiepiapava

1 Kiro ji ikwatijari Jesus Cristo'ga rembiepiukara ji ve. A'ea Tupana'ga gwepiuka Jesus Cristo'ga pe javo ga pe:

—Aere'ī ti nahanahā nehē. A'ea ti ehepiuka jireheve'ġa pe nahā ti nehē aere'īva'ea javo. Ojiko ġa ji rehe okovo nhinhi'iġa rupi, ei Tupana'ga Jesus Cristo'ga pe. Tokwaha ti ġa aere'īva'ea, ei ga ga pe.

—Kwa, ei Jesus Cristo'ga Tupana'ga pe.

A'ero Jesus Cristo'ga ei ojipyrive'ga pe yvagipeve'ga pe:

—Eho ti hepiuka aere'īva'ea jireheve'ga pe João'ga pe ikwahavuka ga pe nahā ti nehē javo, ei ga.

—Kwa, ei gapyrive'ga ua yvya koty ji pyri.

Ovahema ji pyri gapyrive'ga ei:

—Aere'ī ti nahanahā nehē, ei ga ji ve hepiuka aere'īva'ea ji ve.

A'ero ji hepiepiapavi ikwahava.

2 Kiro ji ikwatijari ikwahavuka nhirembiepiapava Tupana'gareheve'ġa pe. Akwatija ji Tupana'ga remimombe'uukara. Akwatija ji a'itituhēva'ea Jesus'ga rembiepiukara.

3 Pyry hete ġa pe – kiroki ġa omonhi'ī a'ea nhirembikwatijara herovia okovo nhirembikwatijara rupi nahā tuhē ti javo. Nahāva'ea imbegwee'yma ġwaramo po pyry hete ġa pe – kiroki ġa ġwendu nhirembikwatijara herovia okovo nhirembikwatijara rupi nahā tuhē ti javo.

Joãova'ea okwatija cidadespeva'ea pe

4 Ji ko Joãoramo. Kiro ji ikwatijari pe me Tupana'gareheva'ea pe imondovouka pe me. Pejiko pe ga rehe pejatykavo tihendu ti Tupana'ga nhi'iġa javo. Sete ko pejatykahava Ásiapeve'ġa gwyrri pe. Pevo ti ji imondoukari nhirembikwatijara pe me nehē.

Aġwamo Tupana'ga oko. Ymyahū ga oko hako. Aerē ti ga ruri nehē no. Kiro ji ei: Ga ti tomomyry pe me. Tonoġatu ti ga pepy'a no, a'e ji.

Tomomyry ti Tupana'ga ra'uva pe me inoġatuavo pepy'a, a'e ji. Tupana'ga ra'uva hekoi garovai pyteri pe ga'apykavakatua pyri. Oapyga pevo Tupana'ga jukwahavamo aheruvihavuhetero. Seteva'ea ja ko Tupana'ga ra'uva.

5 Jesus Cristo'ga ti tomomyry pe me, a'e ji. Tonoġatu ti ga pepy'a, a'e ji. Hupi katu Jesus Cristo'ga Tupana'ga kwahavukari ahe ve. Pyry ahe ganhi'iġa reroviari a'ero. Omanoheterē ga na'ē okwerava'ja hete omanove'ġa

mbogwerava'java renonde. Ga ko yvyakotyve'ġa nduvihavuhu'ġa nduvihavuhete'ga.

Timbohete ti ga! Ga nhande arō hete. Ga ohy nhanderekote'varuhua nhande hugwi gwekoa reka'vogukarame ojukahara'ġa pe omanomo nhande repyga. **6** Ga nhande mongo toko ti ġa aheruvihavamo javo. Ga e'i nhande ve: “Peko ti jiruva'ga nhi'iġa rupi.” A'ea ga e'i nhande mongovo toko ti ġa ikwa-va'ēharamo Tupana'ga pe javo.

A'ero ji ei: Timbohete tuhē ti Jesus Cristo'ga jipi! Toko ti ga yvyakotyve'ġa nduvihavuhetero jipi yvagipeve'ġa nduvihavuhetero no. Toko ti ġa nhaporemō ganhi'iġa rupi jipi. Na tuhē! Amém! a'e ji.

7 Pehendu ti! Aerē ti ga rura'javi yvaġatiġa pavēi nehē.

Yvyakotyve'ġa nhaporemō ti ga repiagi ga rura'javame nehē.

Gakutuhara'ġa no – kiroki ġa ojuka ga – ġahā ti ga repiagi nehē.

Ojehe'o ti ġande'ynde'yja'ġa nhaporemō okyhyjiavo okoveveuhuavo garura ġwaramo.

Kwa. Na tuhē a'ero! a'e tuhē ji. Amém!

8 Kiro Jesus Cristo'ga nhandepojoykaharete'ga ei:

—Ji ypy ko ako jipe jahykavamo Alfa. Jypyva'ea pe ji ei Alfa, ei ga. Mbapavamo ji ako jahykavamo Ōmega. Mbapavava'ea pe ji ei Ōmega, ei ga. Aġwamo ji ako. Ymyahū ji ako hako. Aerē ti ji ruri nehē no. Yvyakotyve'ġa hohe ji popoakahetero jitekovo ġanduvi-havuhetero. Yvagipeve'ġa hohe ji rekoji no jitekovo ġanduvi-havuhetero, ei Jesus Cristo'ga.

Joãova'ea gwepia Jesus Cristo'ga

9 Jihi ko Joãoramo. Jihi ko peirūa jijikoga ġwaramo Jesus Cristo'ga rehe pe ja. Hahya Tupana'ga arōe'ŷve'ġa omondo pe me Jesus Cristo'ga jikoty'aro ġwaramo pe pavēi. Ji ve ġa omondo hahya no Jesus Cristo'ga jikoty'aro ġwaramo ji pavēi. Peko pe Tupana'ga nhi'iġa rupi. Jihi ako ganhi'iġa rupi no. A'ereki Jesus Cristo'ga ojikoty'a nhande pavēi. Penhimomirana pe. Jihi anhimomirana no. A'ereki nhandejikogypyagwera jate Jesus Cristo'ga ojikoty'a nhande pavēi nhande pokoga.

Ji Tupana'ga nhi'iġa mombe'uro ġwaramo ġa ji mondouka ypa'ouhū me Patmos pe tomombe'ua'javyme ti ga Tupana'ga nhi'iġa javo. Ji Jesus Cristo'ga mombe'uro ġwaramo ġa ji mondouka pevo.

10 Pevo Tupana'ga ra'uva ji pojykatatui domingo rupi. Jirakykwera koty ji henduvi ganhi'iġahyahiva. Trombeta ja ga nhi'iġahyahivi javo:

¹¹ —Kiha ti nde erehepia nehē – a'ea ti ekwatija livro pype imondovo ojatykave'ġa pe Ásiapeve'ġa gwyri pe. Sete ko ġacidades. Pero koi tuvi ġajatykahava. Kiro ji imombe'ui nde ve cidades rera: Éfeso, Esmirna, Pérgamo, Tiatira, Sardes, Filadélfia, Laodicéia, ei ga jirakyk-wera koty.

¹² Ma'ġa onhi'ī ra'e? a'e ji jjirovaga ga koty. Jijirovage ji hepiagi hyapehava. Sete ko hyapehava ouro apopyra.

¹³ Hyapehava pyteri pe ji ga repiagi. Ga rekoj ga ja – kiroki yvyakotyve'ga yvagipeve'ga no. Ipukuhu gapira okwava gapya pyvō. Oku'ayvira ga omongi imondovo opoti'a rupi. Ouro apopyra ko gaku'ayvira. ¹⁴ Ga atimbavamo. Ovelha rava itiġahivuhu. A'ea ja hete ga atimbavamo. Amana'java'ea neve itiġahivuhu. A'ea ja ga atimbavamo. Hendy'jandy'ja gareakwara tata ja.

¹⁵ Gapya rendy'jahetero metal ja bronze ja ġa metal mbukumbukuheterame fornalha pype tata pype toroapo ti metalkatuva'ea javo. Na jitehe gapya rendy'jahetero. Onhi'īġahyavivuhu ga typojuhetea pyambua ja hete.

¹⁶ Opo pe ojohukoty rūi ga herekoi jaytata'ia. Sete ko jaytata'ia. Gajurua rupi ihemi haimbejovaiva'ea itaky-hea'javuhuva'ea. Garova hendy'jahetero kwara ja. Kwara hendy'ja hete ahaji katu. Na jitehe garova hendy'jahetero.

¹⁷ Ga repiagame ji ari gapya pyri omanove'ga ja jiky-hyjiaivo ġwaramo ga hugwi. A'ero ga pokogi ji rehe opoa pyvō ojohukoty rūi. Kiro ga ei ji ve:

—Terekyhyji ti ji hugwi. Jihi ako jipe jypyva'ero. Jihi ako mbapavava'ero. ¹⁸ Avuirama ji rekoj. Amano hete ji. Ji repia kiro. A'ereki ji akoji. Nane'yimi ti ji rekoj nehē. Duas chaves ji areko. Nurā huvihavamo ji ei okote'varuhuve'ġa pe: Pemanu ti. Huvihavamo ji ei ġa pe no: Peho ti omanove'ġa gwyri pe okote'varuhuva'ea gwyri pe, a'e ji ġa pe, ei ga. Pevo rūi ji amondo okokatuva'ea, ei ga.

¹⁹ —Nurā, João, ekwatija ti enhimbiepiaga mombe'gwovo, ei ga ji ve. Ekwatija ti aġwamova'ea mombe'gwovo nahanahā kiro javo. Ekwatija ti aere'īva'ea mombe'gwovo no nahanahā ti nehē javo, ei ga.

²⁰ —Kiro ji imombe'ui onhimiva'ea ikwahavuka nde ve, ei ga ji ve. Nde erehepia jaytata'ia jipo pe jijohukoty rūi. Sete ko jaytata'ia. Seteve'ġa pe Tupana'gapyrive'ġa pe ji ei jaytata'ia. Ġahā yvagipeva'ero omombe'u Tupana'ga nhi'īġa gareheve'ġa pe. Kiroki gareheve'ġa ojatyka henduva ganhi'īġa cidades pe yvya koty – ġa pe ġa omombe'u. Sete ko ġacidades. Sete ko hyapehava no nerembiepiaga ouro apopyra. Tupana'gareheve'ġa pe cidadespeve'ġa pe ji ei hyapehava. Ġahā okwahavuka Tupana'ga pyryva ojipe'ġa pe.

A'ea ga ei ikwahavuka onhimiva'ea ji ve.

Tupana'ga omondouka onhi'īġa ojiheva'ea pe Éfesopeva'ea pe

2 —João, ei Jesus'ga ji ve, kiro ti ji imombe'ui ikwatijaruka nde ve Tupana'ga rembiepiukara ji ve, ei Je-

sus'ga ji ve. A'ea ti ekwatija Tupana'gapyrive'ga pe yvagipeve'ga pe – kiroki ga omombe'u Tupana'ga nhi'īġa Tupana'gareheve'ġa pe cidade de Éfeso pe, ei Jesus'ga ji ve. Ekwatija ti ga pe tomombe'u ti ga ġa pe Jesus'ga rembikwatijarukara javo, ei Jesus'ga ji ve.

A'ero Jesus'ga imombe'ui ji ve. Nurā kiro ji ikwatijari Jesus'ga remimombe'ua nhitena imondovouka Tupana'gapyrive'ga pe cidade de Éfeso pe.

Nde ve Tupana'gapyriva'ea pe ji ei a'ero: Kiro koi Jesus'ga nhi'īġa nde ve:

—Jihi reki apyhy jaytata'ia jipo pe jijohukoty rūi jigwojigwovo hyapehava pyteri pe. Sete ko jaytata'ia. Sete ko hyapehava no ouro apopyra.

A'ea Jesus'ga ei. Nde ve ga ei tomombe'u ti ga nhinhi'īġa Tupana'gareheve'ġa pe cidade de Éfeso pe javo. Kiro koi ganhi'īġa ġa pe:

² —Opokwaha hete ji, ei Jesus'ga. Peporavyky hete pe pejikovo nhinhi'īġa rupi penhimomiranama. A'ereki pe ndapepotari okote'varuhuve'ġa pepyteri pe. Ojipe'ġa uhu pe pyri pe mbo'epota ore ko Cristo'ga moirūharamo javo. A'ero pe ei: “Mara'ngu po ġa gamoirūhara'ġa? Mara'ngu po Tupana'ga ġa mbuhuruka nhande pyri tombo'e ti ġa onhi'īġa rehe? Tihepia ti,” pe'e pe. Ġandeaporoġita mombaragwahavame pe ikwahavi ġa'mbea. Nhimoirūhara'ġa rūi ko ġa, a'e ji, ei Jesus'ga.

³ —Penhimomirana pe pejikovo nhinhi'īġa rupi. Pejikoga ġwaramo ji rehe pe peporavyky pene'ōe'yima. ⁴ Jypya pe ji arōhetei. Aġwamo pe ji aro'ī reki. A'ea ji ndapotari, ei Jesus'ga. ⁵ Pekwaha'va'ja ti a'ero. Tapekwahava'japigi ti no. Nahanahā pe peko katu jypya. A'ea rupi pe pyryvamo. A'ea ti pekwhava'ja pepohia pejikote'varuhua hugwi pejeaporoġita rerojijyita ji arōhetea'java. A'ero ti pe ndekoi pejikopyagwera rehe nehē. A'ero ti pe nhoarōhetea'javi pejikoheteavo nhinhi'īġa rupi pejogwerekokatuavo nehē, ei Jesus'ga. Po pe ndaperojijyi pejeaporoġita, a'ero ti kotihī ji ruri javo pe me nehē. Ako ti ji ga ja nehē – kiroki ga gwekyi hyapehava tokoa'javyme ti pyte'mbia rehe javo. Ga ja ti ji rekoj pe me nehē tapekoa'javi ti Tupana'gareheva'ero javo, ei Jesus'ga.

⁶ —Ojipe'ġa oko te'varuhu Nicolau'ga ja gareheva'ero. Pe ndapepotahetei ġandekote'varuhua. Pe ipotare'ymame pyry ji ve. A'ereki jihi ji ndapotahetei ġandekote'varuhua no, ei Jesus'ga.

—A'ea nhaporemu ti ere Tupana'gareheve'ġa pe cidade de Éfeso pe, ei Jesus'ga nde ve ikwatijaruka ji ve.

⁷ —Peapyakwa pe. Pehendu katu Tupana'ga ra'uva ea Tupana'gareheve'ġa pe a'ero, ei Jesus'ga.

Kiroki ga ġwendu katu Tupana'ga nhi'īġa onhimomiranama jipi – gaha ti oho Tupana'ga pyri opytavo pevo avuirama nehē. Pevo ti ji jukari ga pe yva hugwi ahemongohava hugwi – kiroki yva o'ā Tupana'ga remityma pyteri pe ahererekokatuhava pyteri pe. I'urame ti ga nomanoa'javi nehē, ei Jesus'ga ikwatijaruka ji ve.

Tupana'ga omondouka onhi'iġa ojiheva'ea pe Esmir-napeva'ea pe

⁸—João, ei Jesus'ga ji ve, kiro ti ji imombe'ui ikwatijaruka nde ve Tupana'ga rembiepiukara ji ve, ei Jesus'ga ji ve. A'ea ti ekwatija Tupana'gapyrive'ga pe yvagipeve'ga pe – kiroki ga omombe'u Tupana'ga nhi'iġa Tupana'gareheve'ġa pe cidade de Esmirna pe, ei Jesus'ga ji ve. Ekwatija ti ga pe tomombe'u ti ga ġa pe Jesus'ga rembikwatijarukara javo, ei Jesus'ga ji ve.

A'ero Jesus'ga imombe'ui ji ve. Nurã kiro ji ikwatijari Jesus'ga remimombe'ua nhitena imondovouka Tupana'gapyrive'ga pe cidade de Esmirna pe.

Nde ve Tupana'gapyriva'ea pe ji ei a'ero: Kiro koi Jesus'ga nhi'iġa nde ve:

—Jypyva'ero ji ako jipe. Mbapavava'ero ji ako. Amano hete ji. Aerẽ ji kwerava'javi.

A'ea Jesus'ga ei. Nde ve ga ei tomombe'u ti ga nhinhi'iġa Tupana'gareheve'ġa pe cidade de Esmirna pe javo. Kiro koi ganhi'iġa ġa pe:

⁹—Opokwaha hete ji, ei Jesus'ga. Hahy hete pe me. Napembateri pe avo. Yvagi pe ki a'e te pe pereko pa.

—Akwaha ji ġa pe mbotegweterame. “Ore ko Tupana'gareheva'ero. A'ereki ore ko judeusramo,” ei ġa novã. Tupana'gareheve'ġa rui ko ġa reki, a'e ji, ei Jesus'ga. A'ereki ġa nohendukatui Tupana'ga nhi'iġa. Ombopogwe ġa Satanás'ga reki onhimono'ono'oġa ganhi'iġa renduva, ei Jesus'ga.

¹⁰—Tapekyhyji ti hahya hugwi, ei Jesus'ga. Pehendu! Aerẽ ti jararamo pe hoi cadeia pype nehẽ, ei Jesus'ga. Diabo'ga ti pe mondoukari ipype nehẽ okote'varuhavovo nehẽ. “Tahepia ti,” e'i ti Diabo'ga nehẽ. “Tahepia ti Esmirnapeve'ġa jikohetepiga Tupana'ga rehe nehẽ ji rekote'varuhurame ġa pe hahya mondovo ġa pe.” A'ea ti Diabo'ga ei pe ndepiaga ve nehẽ, ei Jesus'ga.

—Dez ti pe kiri hahyheterame pe me nehẽ. Tapejikopigi ti Tupana'ga rehe. Po pe manoi pejikopige'yma ġwaramo Tupana'ga rehe, a'ero ti ji pe mongoi avuirama Tupana'ga pyri nehẽ, ei Jesus'ga.

—A'ea nhaporemoti ere Tupana'gareheve'ġa pe cidade de Esmirna pe, ei Jesus'ga nde ve ikwatijaruka ji ve.

¹¹—Peapyakwa pe. Pehendu katu Tupana'ga ra'uva ea Tupana'gareheve'ġa pe a'ero, ei Jesus'ga.

Kiroki ga ġwendu katu Tupana'ga nhi'iġa onhimomiranama jipi – gaha ti nomanoa'javi nehẽ. Ndohoi tuhẽ ti ga tata pype hahyva'ea ruvihava pype nehẽ. A'ea ti ndahahi ga pe a'ero nehẽ, ei Jesus'ga ikwatijaruka ji ve.

Tupana'ga omondouka onhi'iġa ojiheva'ea pe Pérgamopeva'ea pe

¹²—João, ei Jesus'ga ji ve, kiro ti ji imombe'ui ikwatijaruka nde ve Tupana'ga rembiepiukara ji ve, ei Jesus'ga ji ve. A'ea ti ekwatija Tupana'gapyrive'ga pe

yvagipeve'ga pe – kiroki ga omombe'u Tupana'ga nhi'iġa Tupana'gareheve'ġa pe cidade de Pérgamo pe, ei Jesus'ga ji ve. Ekwatija ti ga pe tomombe'u ti ga ġa pe Jesus'ga rembikwatijarukara javo, ei Jesus'ga ji ve.

A'ero Jesus'ga imombe'ui ji ve. Nurã kiro ji ikwatijari Jesus'ga remimombe'ua nhitena imondovouka Tupana'gapyrive'ga pe cidade de Pérgamo pe.

Nde ve Tupana'gapyriva'ea pe ji ei a'ero: Kiro koi Jesus'ga nhi'iġa nde ve:

—Jihi reki areko haimbejovaiva'ea.

A'ea Jesus'ga ei. Nde ve ga ei tomombe'u ti ga nhinhi'iġa Tupana'gareheve'ġa pe cidade de Pérgamo pe javo. Kiro koi ganhi'iġa ġa pe:

¹³—Opokwaha hete ji, ei Jesus'ga. Akwaha ji pegwyrã – perope Satanás'ga oko ġanduvihavuhuro. Pe ndapekote'varuhui reki pejikoe'yma ganhi'iġa rupi. Peko tuhẽ pe jireheva'ero pejikoheteavo ji rehe.

Nurã ji ei: Napemoka'nhymi tuhẽ pe jirera. Ndape'ei: “Orojiko pi ore Jesus'ga rehe orerekote'varuhua mombohara'ga rehe.” A'ea rui pe ei, ei Jesus'ga.

—Antipas'ga ji mombe'ui ġa pe jipi no. Ga jikohetepige'yma ġwaramo ji rehe ġa ga jukai pepyteri pe – perope Satanás'ga oko ġanduvihavuhuro. A'ea rupi vehevi pe ndapekote'varuhui pejikoe'yma Satanás'ga nhi'iġa rupi reki. Pe ndapejikopigi ji rehe, ei Jesus'ga.

¹⁴—Pepyteripeve'ġa pe mbo'e reki ite'varuhua rehe Balaãova'ea remimbo'ete'varuhua rehe. A'ea ji ndapotahetei, ei Jesus'ga. Jararamo pe ġa nderoviari pejikovo ġanhi'iġa rupi.

—Ymyahũ Balaãova'ea ei Balaqueva'ea pe hako: “Embo'e ti Israelva'ea rakykwepohara'ġa ite'varuhua'ea rehe. Ere ti ġa pe a'ero to'u ti ġa mbiara – kiroki a'ea ġa omondo ha'angava rovai pyteri pe ġanemimbohete'hara pyteri pe. Togwereko ti ġa ġwembireko'ġarũive'ġa no. Nahã ti ere Israelva'ea rakykwepohara'ġa pe. A'ero ti ġa ndekote'varuhui okorame nenhi'iġa rupi. A'ero ti Tupana'ga pohiri ġa hugwi nehẽ,” ei Balaãova'ea Balaqueva'ea pe ymyahũ hako, ei Jesus'ga imombe'gwovo.

¹⁵—Jararamo pe perovia Nicolau'gareheve'ġa nemimbo'ete'varuhua pejikovo hupi. A'ea ji ndapotahetei no, ei Jesus'ga.

¹⁶—Perojijyi ti pejeaporoġita pejipohia ġanemimbo'ete'varuhua hugwi ġa mondovo pejihugwi. Po pe ndaperojijyi pejeaporoġita, a'ero ti kotihĩ ji ruri pe pyri jitavuka pe me nehẽ. Ereki pe Balaãova'ea remimbo'ea rerovia Nicolau'gareheve'ġa nemimbo'ea rerovia no. Pe me nhaporemoti ji tavukari haimbejovaiva'ea pyvõ nehẽ – kiroki haimbejovai'va'ea ohẽ jijurua rupi, ei Jesus'ga.

—A'ea nhaporemoti ere Tupana'gareheve'ġa pe cidade de Pérgamo pe, ei Jesus'ga nde ve ikwatijaruka ji ve.

¹⁷—Peapyakwa pe. Pehendu katu Tupana'ga ra'uva ea Tupana'gareheve'ġa pe a'ero, ei Jesus'ga.

Kiroki ga ġwendu katu Tupana'ga nhi'iġa onhimomiranama jipi – ga pe ti ji jukari mbeju'ia'javuhu-

va'ea maná nhirembiepiukaripyre'yma nehë. Itatiğuhüva'ea po ti ji imondoi ga pe nehë. Itatiğuhüva'ea rehe ti ji ikwatijari garerapyahua. Gaha jate ti okwaha ojerapyahua nehë, ei Jesus'ga ikwatijaruka ji ve.

Tupana'ga omondouka onhi'iğã ojiheva'ea pe Tiatirapeva'ea pe

¹⁸ —João, ei Jesus'ga ji ve, kiro ti ji imombe'ui ikwatijaruka nde ve Tupana'ga rembiepiukara ji ve, ei Jesus'ga ji ve. A'ea ti ekwatija Tupana'gapyrive'ga pe yvagipeve'ga pe – kiroki ga omombe'u Tupana'ga nhi'iğã Tupana'gareheve'ğã pe cidade de Tiatira pe, ei Jesus'ga ji ve. Ekwatija ti ga pe tomombe'u ti ga ğã pe Jesus'ga rembikwatijarukara javo, ei Jesus'ga ji ve.

A'ero Jesus'ga imombe'ui ji ve. Nurã kiro ji ikwatijari Jesus'ga remimombe'ua nhitena imondovouka Tupana'gapyrive'ga pe cidade de Tiatira pe.

Nde ve Tupana'gapyriva'ea pe ji ei a'ero: Kiro koi Jesus'ga nhi'iğã nde ve:

—Jihi reki ako Tupana'ga ra'yra. Hendy'jandy'ja jireakwara tata ja. Jipyra hendy'jandy'ja metal ja bronze ja tatapyeva'ea ja.

A'ea Jesus'ga ei. Nde ve ga ei tomombe'u ti ga nhinhi'iğã Tupana'gareheve'ğã pe cidade de Tiatira pe javo. Kiro koi ganhi'iğã ğã pe:

¹⁹ —Opokwaha hete ji, ei Jesus'ga. Penhoarõ hete pe. Pe ji arõhetei no. Pe poravyky pe pejopokoga pejikovo nhinhi'iğã rupi. Ndapejikohetepigi pe ji rehe penhimomiranama. Jypyra pe poravyky pejikovo nhinhi'iğã rupi. Ağwamo johe pe poravykyhetei, ei Jesus'ga.

²⁰ —Penhimbo'euka pe Jezabelhëa pe. A'ea ji ndapotahetei. E'i hëa: “Ji ko Tupana'ga nhi'iğã mombe'uharamo,” e'i hëa o'mbero. A'ero hëa jireheve'ğã mbo'ei ite'varuhuva'ea rehe pepyteri pe. Hëa e'i: “Pyry pe penhimbireko'ğarüive'ğã nderekorame. Pyry pe i'urame mbiara ha'angava mbohetea rupiara,” ei hëa o'mbero, ei Jesus'ga.

²¹ —A'ero ji ei hëa pe ikwehe'i: Erojijyi ti ejeaporoğita epohia ejekote'varuhua hugwi. Terekoa'javi ti enhimbireko'garüive'ğã no. Terembo'ea'javi ti ojipe'ğã hehe. Terembopohirukara'javi ğã ji hugwi, a'e ji hëa pe novia ikwehe'i, ei Jesus'ga.

—Hëa nohendukatui nhinhi'iğã. Ndogwerojijyi hëa ojeaporoğita opohire'yma okote'varuhua hugwi, ei Jesus'ga.

²² —Pehendu ti! Aerë ti ji hëa mombori onhinongava rehe. Kiroki ğã oko hëarekote'varuhua rupi – ğahã ti ji ğã mombo hëa pyri. Hahy hete tuhë ti ğã pe a'ero nehë. Po ğã ojeaporoğita rorojijyi opohia hëarekote'varuhua hugwi, a'ero ti ji namondoa'javi hahya ğã pe nehë, ei Jesus'ga. ²³ Ajuka hete ti ji hëara'yra'ğã nehë no. A'ero ti jireheve'ğã nhaporemom ikwahavi. “Jesus'ga okwaha hete nhandeyvytera nhandepy'a no,” e'i ti ğã ji mombe'gwovo nehë, ei Jesus'ga. “Okwaha ga nhandereaporoğita nahanahã ğã oko javo. Po nhande rekote'varuhui, a'ero po ti

ga imondoi hahya nhande ve nanani nehë. Po nhande rekokatui, a'ero po ti ga imombyryvi nhande ve nanani nehë,” e'i ti ğã ji mombe'gwovo nehë, ei Jesus'ga.

²⁴ —Jezabelhëa remimbo'ea pe ojipe'ğã ei: “Onhimiheteve'ea – akoja Satanás'ga okwaha hete.” A'ea ğã ei jupe, ei Jesus'ga. Pe ki a'e te pe ndapekoi hëaremimbo'ea rehe ikwahave'yma Satanás'ga rembikwahava pejjijupa Tiatira pe. Pe me ji ei Tupana'gapyrive'ga pe no: Akoja a'e ypy pe me ji ea'javi kiro. Nane'ymi ti peko Tupana'ga nhi'iğã rupi jate penhimomiranama nehë. Nahã pe ndekojipei. Na jitehe ti nane'ymi peko jirure'ymame pe pyri nehë, ei Jesus'ga. Ojipea rehe ti ji nanhi'iğã nehë nahanahã ti peko jave'yma, ei Jesus'ga.

²⁶ —Kiroki ga ğwendu katu Tupana'ga nhi'iğã onhimomiranama okovo nhinhi'iğã rupi jipi onhimomiranama – gaha ti ji ga mbopopoaka ga mongovouka vyakotyve'ğã nduvihavamo nehë, ei Jesus'ga.

²⁷ Ğã pe ti ga hendukatuukahetei onhi'iğã nehë.

Ahe ja – kiroki ahe onupã ojipe'ga vyra pyvõ metalva'ea pyvõ toho ti ga nhinhi'iğã rupi javo

– ahe ja ti ga hendukatuuka ğã pe onhi'iğã nehë.

Nhaepepoa ndipopoakari tujuga apopyra ahe ika'mbika'mbiheterame.

Na jitehe ti vyakotyve'ğã ndipopoakari ga pe ga hendukatuukarame ğã pe onhi'iğã nehë. Nahã ti ji ga mongokari nehë toko ti ga ğanduviavamo ji ja javo. A'ereki na jitehe jiruva'ga ji mongo jipe ji mbopopoaka tohendukatuuka ti ga ğã pe onhi'iğã okovo ğanduviavamo javo, ei Jesus'ga.

²⁸ —Ga pe ji imondoi jaytata'uhua nehë – kiroki hendy'ja ko'ema koty. Pyry hete ti ga pe a'ero nehë, ei Jesus'ga.

A'ea nhaporemom ti ere Tupana'gareheve'ğã pe cidade de Tiatira pe, ei Jesus'ga nde ve ikwatijaruka ji ve.

²⁹ —Peapyakwa pe. Pehendu katu Tupana'ga ra'uva ea Tupana'gareheve'ğã pe a'ero, ei Jesus'ga ikwatijaruka ji ve.

Tupana'ga omondouka onhi'iğã ojiheva'ea pe Sardespeva'ea pe

3 —João, ei Jesus'ga ji ve, kiro ti ji imombe'ui ikwatijaruka nde ve Tupana'ga rembiepiukara ji ve, ei Jesus'ga ji ve. A'ea ti ekwatija Tupana'gapyrive'ga pe yvagipeve'ga – kiroki ga omombe'u Tupana'ga nhi'iğã Tupana'gareheve'ğã pe cidade de Sardes pe, ei Jesus'ga ji ve. Ekwatija ti ga pe tomombe'u ti ga ğã pe Jesus'ga rembikwatijarukara javo, ei Jesus'ga ji ve.

A'ero Jesus'ga imombe'ui ji ve. Nurã kiro ji ikwatijari Jesus'ga remimombe'ua nhitena imondovouka Tupana'gapyrive'ga pe cidade de Sardes pe.

Nde ve Tupana'gapyriva'ea pe ji ei a'ero: Kiro koi Jesus'ga nhi'iğã nde ve:

—Jihi reki areko Tupana'ga ra'uva. A'ea ko seteva'ea ja. Jihi reki apyhy jaytata'ia no seteva'ea.

A'ea Jesus'ga ei. Nde ve ga ei tomombe'u ti ga nhinhi'iġa Tupana'gareheve'ġa pe cidade de Sardes pe javo. Kiro koi ganhi'iġa ġa pe:

—Opokwaha hete ji, ei Jesus'ga. Ikwahave'yama ojipe'ġa ei pe me: “Peko pyry pe. A'ereki pe peko Tupana'ga nhi'iġa rupi.” Jihi reki a'e pe me: Ndapekopyryvi pe. A'ereki pe ndapejirokwarei pejiko-vo Tupana'ga nhi'iġa rupi.

²—Pejirokwa ti pejeaporoġita kwahava. Peko gwere pe Tupana'ga nhi'iġa rupi. Pejirokwa ti xakopigyme ti ganhi'iġa rupi javo. Penhimbopopoa-ka ti xako ti koji'i hete ganhi'iġa rupi javo. A'ea ji ei pe me. A'ereki Tupana'ga e'i pe me: “Ġa ndokoi nhinhi'iġa rupi nhaporem,” ei ga.

³—Tapemoka'nhyimi ti. Pe'ji ti pejive: “Nahanahã nhande jikogi Tupana'ga rehe ġa imombe'urame ganhi'iġa nhande ve. Aerẽ nahanahã jitehe nhande jikogi ga rehe ganhi'iġa reroviaheteavo.”

—Nahã ti pe'ji pejive pejikopige'yama Tupana'ga rehe penhimomiranama. Peko hete ti ganhi'iġa rupi. Pepohi ti pejikote'varuhua hugwi pejeaporoġita rerojijyita, ei Jesus'ga.

—Po pe ndapejirokwarei pejeaporoġita kwahava rehe pejeaporoġita rerojijyita rehe nehẽ, a'ero ti ji ruri pe pyri pe ji mboha'uve'yame. Ahe nombaha'uvi iporomive'ġa ndurame. Ahe ja ti napemboha'uvi ji rurame nehẽ. Aerẽ ti ji ruri imondovo ite'varuhua pe me pendekote'varuhuro ġwaramo nehẽ, ei Jesus'ga.

⁴—Jararamo pe ndapekote'varuhui cidade de Sardes pe. Ġwihã ji apota hete. A'ero ti pe ndekoi ji pyri imongiavo pepitiġahivuhuva'ea. A'ereki pe pepyry, ei Jesus'ga.

⁵—Kiroki ga ġwendu katu Tupana'ga nhi'iġa onhimomiranama jipi – ga pe jitehe ti ji imondoi tapy'ynhapitiġahivuhuva'ea nehẽ emongi ti javo. Tupana'ga okwatija garera livro pype yvagi pe tuhu ti ga ji pyri upa avuirama javo. Ndahyvi ti ji garera jugwi nehẽ. Ga pe ti ji ei nehẽ: Ndehe ko jireheva'ea. A'ea ti ji ei ga pe jiruva'ga nhinhi'iġa renduvame nehẽ Tupana'gapyrive'ġa henduvame no, ei Jesus'ga.

—A'ea nhaporem ti ere Tupana'gareheve'ġa pe cidade de Sardes pe, ei Jesus'ga nde ve ikwatijaruka ji ve.

⁶—Peapyakwa pe. Pehendu katu Tupana'ga ra'uva ea Tupana'gareheve'ġa pe a'ero, ei Jesus'ga ikwatijaruka ji ve.

Tupana'ga omondouka onhi'iġa ojiheva'ea pe Filadélfi-apeva'ea pe

⁷—João, ei Jesus'ga ji ve, kiro ti ji imombe'ui ikwatijaruka nde ve Tupana'ga rembiepiukara ji ve, ei Jesus'ga ji ve. A'ea ti ekwatija Tupana'gapyrive'ga pe yvagipeve'ga pe – kiroki ga omombe'u Tupana'ga nhi'iġa Tupana'gareheve'ġa pe cidade de Filadélfia pe, ei Jesus'ga ji ve. Ekwatija ti ga pe tomombe'u ti ga ġa pe Jesus'ga rembikwatijarukara javo, ei Jesus'ga ji ve.

A'ero Jesus'ga imombe'ui ji ve. Nurã kiro ji ikwatijari Jesus'ga remimombe'ua nhitena imondovouka Tupana'gapyrive'ga pe cidade de Filadélfia pe.

Nde ve Tupana'gapyrive'ea pe ji ei a'ero: Kiro koi Jesus'ga nhi'iġa nde ve:

—Jihi reki jipyry hete, ei Jesus'ga. Jihi reki ji ako a'itituhẽva'ea mombe'uharamo. Jihi reki ji areko chave Daviva'ea apoa israelitasva'ea ruvihavuhuva'ea apoa, ei Jesus'ga. Ji hovapytymba'vogame ojipe'ġa nohovapytymi a'ero, ei Jesus'ga. Ji hovapytymame ojipe'ġa nohovapytymba'vogi a'ero, ei Jesus'ga.

A'ea Jesus'ga ei. Nde ve ga ei tomombe'u ti ga nhinhi'iġa Tupana'gareheve'ġa pe cidade de Filadélfia pe javo. Kiro koi ganhi'iġa ġa pe:

⁸—Opokwaha hete ji, ei Jesus'ga. Pepopoaka'ri pe. Emo nhinhi'iġa rupi pe ndekoi. Ndape'ei ojipe'ġa pe: “Ore ko Jesus'gareheva'ea rui.” A'ea rui pe ei, ei Jesus'ga. Nurã ji pe mondoukari tomombe'u ti ġa Tupana'ga nhi'iġa javo. A'ero ti pe hopehoi Tupana'ga nhi'iġa mombe'gwombe'gwovo ojipe'ġa pe nehẽ. Tegwete pemombihava Tupana'ga mombe'ua hugwi.

⁹—Pehendu ti! Kiroki ġa e'i o'mbero: “Ore ko Tupana'gareheva'ero. A'ereki ore ko judeusramo” – ġahã ko Tupana'gareheva'ea rui reki. A'ereki ġa nohendukatui Tupana'ga nhi'iġa. Onhimbopogwe ġa Satanás'ga rehe onhimonono'ono'oġa ganhi'iġa renduva, ei Jesus'ga. Pe pyri ti ji ġa mbuhurukari pe mboheteavouka. Nurã ti ġa nenyppy'andurugi pepya pyri nehẽ pepyry hete pe ore hohe javo. Pe me ti ġa ei nehẽ: “Gaha pe arõ hete Jesus'ga!” e'i ti ġa pe me nehẽ, ei Jesus'ga.

¹⁰—Peko pe nhinhi'iġa rupi penhimomiranama ji erame pe me: Penhimomiranama ti. Nurã ti ji pe nderekokatui pe a'nguavo ite'varuhuva'ea hugwi ite'varuhuva'ea rurame yvyakotyve'ġa ndehe nhaporem nehẽ. Uhu ti ite'varuhuva'ea imboukwahava yvyakotyve'ġa ndeaporoġita nehẽ, ei Jesus'ga.

¹¹—Nambegwei ti ji rura'javi nehẽ. Tapejikopigi ti ji rehe a'ero. Po ti pe jikopigi ji rehe nehẽ, a'ero ti ojipe'ga ndopyhygukari pe me imbuhutehea nehẽ. Ġwihã Tupana'ga imbuhupotari pe me, ei Jesus'ga.

¹²—Kiroki ga ġwendu katu Tupana'ga nhi'iġa onhimomiranama jipi – gaha ti ji ga rerohoi yvagi pe ga mongoheteavo Tupana'ga pyri avuirama Tupana'ga ronga pe gambohetehai pe nehẽ. Okyta ja ti ga pytakatui pevo okaturo. Ndohoa'javi ti ga nehẽ, ei Jesus'ga. Jiruvihavuhuhete'ga rera Tupana'ga rera ti ji ikwatijari ga rehe nehẽ. Ga rehe ti ji ikwatijari jiruvihavuhuhete'ga cidade rera nehẽ no – kiroki cidade ti uhu yvaga hugwi Tupana'ga hugwi cidadepyahua Jerusalém nehẽ. Jirerapyahua ji ikwatijari ga rehe nehẽ no, ei Jesus'ga.

—A'ea nhaporem ti ere Tupana'gareheve'ġa pe cidade de Filadélfia pe, ei Jesus'ga nde ve ikwatijaruka ji ve.

¹³—Peapyakwa pe. Pehendu katu Tupana'ga ra'uva ea Tupana'gareheve'ġa pe a'ero, ei Jesus'ga.

Tupana'ga omondouka onhi'iġa ojiheva'ea pe Laodicéi-apeva'ea pe

¹⁴ —João, ei Jesus'ga ji ve, kiro ti ji imombe'ui ikwati-jaruka nde ve Tupana'ga rembiepiukara ji ve, ei Jesus'ga ji ve. A'ea ti ekwatija Tupana'gapyrive'ga pe yvagipeve'ga pe – kiroki ga omombe'u Tupana'ga nhi'iġa Tupana'gareheve'ġa pe cidade de Laodicéia pe, ei Jesus'ga ji ve. Ekwatija ti ga pe tomombe'u ti ga ġa pe Jesus'ga rembikwatijarukara javo, ei Jesus'ga ji ve.

A'ero Jesus'ga imombe'ui ji ve. Nurã kiro ji ikwatijari Jesus'ga remimombe'ua nhitena imondovouka Tupana'gapyrive'ga pe cidade de Laodicéia pe.

Nde ve Tupana'gapyrive'ea pe ji ei a'ero: Kiro koi Jesus'ga nhi'iġa nde ve:

—Jihi ko a'itituhêva'ea mombe'uhara, ei Jesus'ga. Ambojiko ji ġa jijihe, ei Jesus'ga. Ji ve Tupana'ga oapouka yvaga yvya rehe ve mbatera apovouka.

A'ea Jesus'ga ei. Nde ve ga ei tomombe'u ti ga nhinhi'iġa Tupana'gareheve'ġa pe cidade de Laodicéia pe javo. Kiro koi ganhi'iġa ġa pe:

¹⁵ —Opokwaha hete ji, ei Jesus'ga. Pe ndapejirokwari reki pejoryvamo ji rehe. Pejoryjory hete ti ji rehe a'ero. Po pe napendoryndoryhetei ji rehe, a'ero po ti peko te'varuhu hete ji ve hamo. Ahe i'upotarama iroyxaġahiva'ea, a'ero iroyxaġahive'ġva'ea ahe ndopotari onyvuna ojuraa hugwi. Ahe i'upotarama hakuheteve'ea, a'ero hakuhete'e'ġva'ea ahe ndopotari onyvuna ojuraa hugwi. Na jitehe ti ji ndapepotari jipohia pe hugwi nehê. A'reki pe napendoryndoryhetei ji rehe. Emo pe ndapekote'varuhuhetei ji ve no, ei Jesus'ga.

¹⁷ —Pe'e pe: "Nhanembate nhande. Tireko hete nhande. Ndopavi nhande hugwi. Nurã ti tipyhygyme ojipea nhandejive," pe'e pe novîa, ei Jesus'ga.

—Na rūi pe ndekoi, ei Jesus'ga. Pehe ndapekwahavihu. Ite'varuhu hete pe me reki. Peoria'i reki pe pejikovo imbatere'ġve'ġa ja reki, heakwagweve'ġa ja reki, ipire'ġve'ġa ja reki. Pe ndapekwahavi reki nhanembate nhande javo.

¹⁸ —Nurã kiro ji pe moġitai. Ji pyri ti pejo embuhu ji ve javo, ei Jesus'ga. Ji hugwi ti pepyhy ouro imbokatupyra tatapypeva'ea. A'erame tehe ti pe mbat-eramo tuhê nehê, a'e ji, ei Jesus'ga. A'reki ji amondo tehe pota he'yjuhuva'ea pe me. Ji hugwi ti pepyhy tapy'ynhapitiġahivuhuva'ea. A'erame tehe ti pe ndapekoa'javi ipire'ġve'ġa ja nehê. A'ero ti ojipe'ġa ndohepiaga'javi pepire'yma nehê. A'ero ti pe napenhinotîa'javi nehê, a'e ji, ei Jesus'ga. A'reki ji amomboruka pota pendekote'varuhua pe hugwi pe mombyrypota toko pyri ti ġa ji ja javo. A'ero jipyrva a'e ji pepitiġahivuhuva'ea pe, ei ga. Ji hugwi ti pepyhy mohaġa nhandya imongyavo pejeakwara rehe, ei Jesus'ga. A'erame tehe ti pe hepiakatui nehê, a'e ji, ei Jesus'ga. A'reki ji akwahavuka pota nhimombe'ukatua pe me.

¹⁹ —Nhiremiarôheteve'ġa pe ji nhi'iġahyi imondovo hahya ġa pe toko katu ti ġa javo, ei Jesus'ga.

Nurã ti pejirokwa pejeaporoġita rerorjijyita pepohia pejikote'varuhua hugwi, ei Jesus'ga.

²⁰ —Pehendu! Kiro ji ami mytu'ê me, ei Jesus'ga. Ji kwajikwari porta rehe nhinhi'iġa kiro ji ruri javo. Kiroki ga ġwendu ji nhi'iġame hovapytymba'voga ji ve – garonga pype ti ji reki nehê. Ka'arugame ti ore i'ui orojogwerokupa a'ero nehê, ei Jesus'ga. A'ea ji ei ikwahavuka pe me pejiko ti ji rehe javo. A'ero ti ji jikoty'ari pe pavêi nehê, ei Jesus'ga.

²¹ —Ahendu katu ji Tupana'ga nhi'iġa nhinhimomiranama jipi, ei Jesus'ga. Jiruva'ga pavêi ji apygi ga'apykavakatua rehe jitekovo aheruvihavuhuhetero. Na jitehe ti ga apygi ji pavêi – kiroki ga ġwendu katu Tupana'ga nhi'iġa onhimomiranama jipi. Gaha ti ji ga reroho yvagi pe ga mboapyga ji pavêi jiapykavakatua rehe ga mongovo nehê toko ti ga aheruvihavamo javo, ei Jesus'ga ikwatijaruka ji ve.

—A'ea nhaporemō ti ere Tupana'gareheve'ġa pe cidade de Laodicéia pe, ei Jesus'ga nde ve ikwatijaruka ji ve.

²² —Peapyakwa pe. Pehendu katu Tupana'ga ra'uva ea Tupana'gareheve'ġa pe a'ero, ei Jesus'ga. A'ea nhaporemō Jesus'ga imombe'upavi ji ve.

—Tupana'gapyrive'ġa ti tomombe'u Tupana'gareheve'ġa pe cidadespeve'ġa pe Tupana'ga rembiepiukara ji ve – kiroki sete ġacidades yvya koty, ei Jesus'ga ikwatijaruka ji ve.

Ombohete ġa Tupana'ga yvagi pe

4 Aerê jirekorame yvya koty ji hepiagi yvate yvaga pype. A'reki ojipe'a jipe porta'java'ea yvagi pe. A'ero ji ga renduvi – kiroki ga onhi'iġypy ji ve. Trombeta ja ga nhi'iġahyahiivo javo ji ve:

—Herejo avo yvagi pe, ei ga. Nahanahã ti toko nehê. A'ea ti ji hepiukari nde ve aerêva'ea nehê, ei ga ji ve.

² Kotihî Tupana'ga ra'uva ji pojykatatui ji rerogwovo yvagi pe. Nanime pevo yvagi pe aheruvihavuhuhete'ga apykavakatua ġa omondo imohina. A'ea rehe ga'apykavareheve'ga apygi okovo aheruvihavuhuhetero ahe mongomongovo onhi'iġa rupi.

³ Itakatua ja jasje ja sardônio ja ga rendy'jandy'javamo. Ga'apykava arimo yvagahavuhua rekoi. Yvagahavuhua hendy'jandy'ja itakatua ja esmeralda ja.

⁴ He'yjuhu aheapykava ga'apykava atimana itena. A'reki ga oko aheruvihavuhuhetero oapyga oapykava rehe. Vinte e quatro ko aheapykava. Ga'apykava teni mbyteri pe a'ero. Ahepia ji huvihavuhu'ġa. Pevo ġa apygi aheapykava rehe he'yive'ġa vinte e quatrove'ġa. Ġa omongi tapy'ynhapitiġahivuhuva'ea oina. Akanitara ouro apopyra ġa omongi no huvihavuhuro ġwaramo.

⁵ Ga'apykava hugwi iveraveravi onaranaraġa onhi'inhi'iġa. A'reki ga oko aheruvihavuhuhetero. Yhyga'java'ea hendypu irupe'i ga'apykava rovai pyteri pe ga rekoro ġwaramo aheruvihavuhuhetero. Sete ko yhyga'java'ea. Gara'uva pe ji ei yhyga'java'ea. Seteva'ea ja ko gara'uva.

⁶ Ga'apykava rovai pyteri pe hekoi ypihua ruviha-va'java'ea vidro'java'ea apopyra. Typy katu hete ypihua ruvihava'java'ea cristal ja.

Quatrove'ġa nhatimani ga'apykava upa ga pyri okovo mbyteri pe ga rekoro ġwaramo aheruvihavuhuhetero. Gwe'yjuhuro ġandeakwara ihygahivi ġa ndehe ġakambypya koty ġakupepytera koty no. ⁷ Quatrove'ġa ko nahā: Ojipe'ga rekoi ja'gwara'java'ea ja leāo ja. Ojipe'ga rekoi touro ja. Ojipe'ga rova rekoi akwaimbae'ga rova ja. Ojipe'ga rekoi kwanduhua ruvihava'java'ea ja a'ea oveverame. Nahā tuhē quatrove'ġa ndekoi upa ga pyri. ⁸ Ġapepoa oatimamba ġa. Quatrove'ġa naġanani ġapepoa ko seis. Gwe'yjuhuro ġandeakwara ohygahi ġa ndehe ġayvyteri pe no. Ndopytu'ui'i ġa javo arimo ypytunimo no. A'ereki nane'ymi ġa e'ie'i:

—Pyry hete ga! Pyry hete ga!

Pyry hete aheruvihavuhete'ga Tupana'ga!

Koji'i ga popoakahetero ojipe'ġa hohe pa.

Ga tehe oko aheruvihavuhetero, ei ġa.

Ymyahū ga oko hako.

Aġwamo ga oko.

Aerē ti ga ruri nehē.

A'ea ġa ei jipi onhi'imbige'yma ga rehe.

⁹ Nahā ġa ga'apykavareheve'ga mboukwahavi tikatu hete ti ga javo. Nahā ġa ga mbohetei. Ga pe ġa ei:

—Ndepyry hete nde ore rerekokatuavo.

A'ea ġa ei ga'apykavareheve'ga pe ga mboheteavo – kiroki ga oko avuirama okovo aheruvihavuhuhetero.

¹⁰ Ġa erame na ga pe akoja'ġa huvihavuhu'ġa vinte e quatrove'ġa – ġahā ġwenypy'anduru ga'apykavareheve'ga rovai pyteri pe avuiramave'ga rovai pyteri pe ga rekoro ġwaramo aheruvihavuhuhetero. Nahā ġa nenypy'andurugi gaha pyry hete nhande hohe javo. Nahā ġa ga mbohetei hekyita oakanitara ouro apopyra imondovo inoġa garovai pyteri pe ga ko nhanderuvihavuhete'ga javo. ¹¹ Ga mboheteavo ġa ei ga pe:

—Ndehe jate ndepyrhetero orepojkaharetea.

Ndehe jate ti ahe tanemboukwaha a'ero

gaha tikatu hete javo.

Tanembohete ti ahe.

Tereko ti aheruvihavuhetero epopoakaramo.

A'ereki nde ereapo pa

tanhimohē ti hehe javo.

Nde ipotaro ġwaramo hekopavi a.

Ejive nde ereapo pa.

A'ea ġa ei ga pe gworygworyvamo ga rehe.

Cordeiro'jave'ga ope'a imamanipyra

5 Kiro ji hepiagi imamanipyra livro ga'apykavareheve'ga po pe aheruvihavuhete'ga po pe. Gapo pe gajohukoty rūi imamanipyra livro hekoi. Livro gwereko ikwatijara mbyteri pe i'arimo no. Tuju'gia apopyra pyvō ga hovapytymukari livro raka'e. Sete ko tuju'gia apopyra. Tuju'gia apopyra arimo herekoi ikwatijara no tope'ayme ti ahe livro hepiage'yma ipype javo.

² Popoakaheteve'ga Tupana'gapyrive'ga ji ga repia vyagipeve'ga. Hahyahi ganhi'iġa ga erame tohendu pa ti ġa ninh'i'iġa javo. Gaha e'i:

—Ma'ġa pyry hete huvihavuhuhetero? Pyry hete ti ga ruri ipe'avo livro nehē. Toka'mbika'mbi ti ga tuju'gia apopyra nhaporemō livro pe'avo, ei ga.

³ Ndipe'ahavi tuhē reki. A'ereki ahā pyryheteve'ġa huvihavuhete'ġa. Ndokoi ġa livro pe'aharamo yvagi pe. Ndokoi ġa livro pe'aharamo yvya koty. Ndokoi ġa livro pe'aharamo yvya gwryri pe no. Ndokoi tuhē ġa ikwatijara repiakaramo a'ero. ⁴ Nurā ji jehe'oi ranuhū. A'ereki ġa gweka nanongara'ġa novīa. A'ereki ahā pyryheteve'ġa huvihavuhete'ġa. Nurā ahā ġa livro pe'aharamo. Ahā ġa ikwatijara monhi'iharamo a'ero – kiroki ikwatijara oko livro pype. Ahā tuhē ikwatijara repiakara'ġa a'ero.

⁵ A'ero huvihavuhu'ġa – kiroki vinte e quatrove'ġa – ġande'yja'ga ei ji ve:

—Terejehe'oi. Ehepia Judáva'ea rakykwepohara'ga.

Ga pe nhande ei ja'gwara'jave'ga leāo'jave'ga. A'ereki ga ipopoaka aheruvihavuhuhetero. Ga ko Daviva'ea rakykwepohara'ga. Nurā nhande ei ga pe: Garemboypya ko Daviva'ea aheruvihavuhuva'ea. Ojirovia hete ga ovyo omanoa hugwi okwerava'java okovo. Nurā ti gaha tope'a livro ika'mbika'mbiga tujuga apopyra nhaporemō – kiroki seteva'ea, ei ga ji ve.

⁶ Kiro ji Judáva'ea rakykwepohara'ga repiagi tuhē. Pevo ga ami ġapyteri pe. Aheruvihavuhete'ga apykava pyri ga ami ga'apykavareheve'ga rovai pyteri pe okovo quatrove'ġa ndovai pyteri pe no vinte e quatrove'ġa ndovai pyteri pe no huvihavuhu'ġa ndovai pyteri pe. Ga repiagame ji ei: Ga ko cordeiro ja jukapya ja – ġwia ġa ojuka imondovo ikwava'ēhava arimo. Sete ko garatīa. Cordeiro ratīa ja ko garatīa. Ipopoaka hete ga a'ero aheruvihavuhuhetero. Sete ko gareakwara no. Tupana'ga ra'uva pe ji a'e gareakwara. Seteva'ea ja ko gara'uva. Tupana'ga omondomondo gwa'uva vyakotyve'ġa gwryri pe nhaporemō takwaha pa ti ji ġandekoa pevo javo.

⁷ Kiro cordeiro'jave'ga ruri ipyhyga livro ga'apykavareheve'ga poa hugwi gajohukoty rūi ga apygame okovo aheruvihavuhuhetero.

⁸ Ga livro pyhygirē ġa nhinoġi upa ojevapyvo yvya rehe garovai pyteri pe. Ga mboheteavo ġa nhinoġi pevo quatrove'ġa vinte e quatrove'ġa pavēi. Gwetakwera ja ġa herekoi imonhi'ihava harpa. Nhaetingy'a'java'ea ġa gwereko no. Nhaetingy'a'java'ea ko ouro apopyra. Ipype hekoi incenso perfume apopyra. Tynahē a'ero. Perfume a'e ji Tupana'ga remimo'ēhara'ġa nhi'iġa pe ġa nhi'iġame Tupana'ga pe.

⁹ Kiro quatrove'ġa vinte e quatrove'ġa pavēi, ġa nhimby'yi ipyahuva'ea rehe. Onhimby'yita ġa ei cordeiro'jave'ga pe:

—Ndehe ko pyryheteve'ea aheruvihavuhetea no.

Nurā ndehe epyhy livro ika'mbika'mbiga tuju'gia apopyra.

A'ereki nde erejjukauka heka'voguka ejekoa vyakotyve'ġa ndepygga.

Nahā nde ġa mbopiro'yi ġandekote'varuhua hugwi ġa mongovo

toko ti ġa Tupana'gareheva'ero javo.

Nahã ko nde vvyakotyve'ġa hugwi ġa mo'emo'ġi, ei ġa onhimby'yita.

Ġande'ynde'yja'ġa hugwi nhaporemō nde ġa mo'emo'ġi.

Kiroki ġa ojoatyatyvi ġanhi'iġa – ġa hugwiugwi nhaporemō nde ġa mo'emo'ġi.

Ojipe'ġa hugwi nhaporemō nde ġa mo'emo'ġi.

Vvyakotyve'ġa gwyġagwyrive'ġa hugwi nhaporemō nde ġa mo'emo'ġi.

Nahã ko nde vvyakotyve'ġa mo'emo'ġi Tupana'ga pe, ei ġa onhimby'yita.

¹⁰ Nde ġa mongomongoi toko ti ġa aheruvihavamo javo.

Nde ġa mongomongoi toko ti ġa ikwava'ġharamo javo.

A'ero ti ġa ndekoi aheruvihavamo yvya koty vvyakotyve'ġa ndepiakatuavo

hendukatuuka ġa pe Tupana'ga nhi'iġa nehġ.

A'ea ġa ei onhimby'yita cordeiro'jave'ga pe quatrove'ġa vinte e quatrove'ġa pavġi.

¹¹ Kiro ji Tupana'gapyrive'ġa ndepiagi ġa nenduva. He'yjuhu ranuhġ ġa onhi'iġa milhġes de milhġesve'ġa. Oatimamba ġa ga'apykavareheve'ga apykava upa quatrove'ġa atimambava upa no huvihavuhu'ġa atimambava upa no. ¹² Hahyahi Tupana'gapyrive'ġa nhi'iġa ġa erame:

—Pyry hete cordeiro'jave'ga jukapyra'jave'ga.

Gaha ti toko aheruvihavuhetero opopoakaramo.

Gaha ti toko imbateva'ero herekovo pyryva'ea.

Gaha ti tokwaha hete onhimombaragwahava.

Gaha ti tipopoaka hete.

Gaha ti timbohete.

Gaha ti timboukwaha hete tikatu hete ti ga javo.

Gaha ti tohoryory hete, ei ġa nhaporemō.

A'ea rehe nhaporemō Tupana'gapyrive'ġa nhi'iġi javo cordeiro'jave'ga mboheteavo gaha pyry hete ġa hohe pa javo.

¹³ Kiro ji henduvi Tupana'ga rembiapohara'ġa nhaporemō – kiroki ġa oko yvagi pe yvya koty no yvya gwyrī pe no ypihua ruvihava pype no mbatera pavġi. Ġahã mbatera pavġi e'i pa:

—Tohoryory hete ti ga'apykavareheve'ga jipi cordeiro'jave'ga pavġi.

Ġahã ti timbohete jipi.

Ġahã ti timboukwaha jipi tikatu hete ti ġa javo.

Ġahã ti toko nhanderuvihavuhetero jipi.

A'ea nhande ei ga'apykavareheve'ga mboheteavo nhanderuvihavuhete'ga mboheteavo.

A'ea nhande ei cordeiro'jave'ga mboheteavo no, ei ġa mbatera pavġi.

A'ea rehe nhaporemō Tupana'ga rembiapohara'ġa nhaporemō ġa nhi'iġi javo mbatera pavġi.

¹⁴ Kiro quatrove'ġa ei:

—Na tuhġ! Amġm!

Kiro vinte e quatrove'ġa huvihavuhu'ġa nhinoġi upa ojovapyvo yvya rehe avuiramave'ga mboheteavo.

Tuju'gia apopyra

6 Kiro ji hepiagi cordeiro'jave'ga ika'mbigame tuju'gia apopyra. Ojipejiva'ea ga ika'mbigi. A'ero quatrove'ġa nde'yja'ga nhi'iġi. Ga renduvame ji ei: Poro inaraġi ovuhu, a'e ji. A'ereki hahyahi ganhi'iġa ga erame:

—Herejo!

² Nanime ji hepiagi cavalo tiġuhġva'ea! Kiroki ga oapy i'arimo – gaha gwereko u'yva. Kiro akanitara mondohava ga pe. A'ea ahe ono otavukaramo. Nurã ga ikwahavi omooda. Nurã ga ei:

—Tatavuka ti ji, ei ga.

A'ero ga ndopojihuvi ogwovo atavuka hete ji javo ġapopoakara mombiga. Otavuka hete ga ġapopoakara mombiga a'ero.

³ Kiro cordeiro'jave'ga ojipea ka'mbigame tuju'gia apopyra ji ojipe'ga renduvi quatrove'ġa nde'yja'ga. Mokġi ko cordeiro'jave'ga rembika'mbigagwera a'ero. A'ero quatrove'ġa nde'yja'ga ei:

—Herejo!

⁴ A'ero ojipea cavalo hoi iġwaġuhġva'ea. Kiro cavalo arimove'ga mbopopoakahava itakyhea'javuhuva'ea mondohava no hehanhuhġva'ea mondohava ga pe. Nurã ga ikwahavi omooda. Nurã ga ei:

—Aho ti ji vvyakotyve'ġa mbojoapitipitiuka nehġ, ei ga ogwovo.

⁵ Kiro cordeiro'jave'ga ojipea ka'mbigame tuju'gia apopyra ji ojipe'ga renduvi quatrove'ġa nde'yja'ga. Trġs ko cordeiro'jave'ga rembika'mbigagwera a'ero. A'ero quatrove'ġa nde'yja'ga ei:

—Herejo!

Nanime ji hepiagi cavalo jypivuhuva'ea! Kiroki ga oapy i'arimo – ga gwereko imombohyitava opo pe.

⁶ Kiroki ga oko quatrove'ġa pyteri pe – gaha ji ahendu. Kiro ga ei cavalo arimove'ga pe:

—Momi itambere'ia aheporavykhava ikwepykava – kiroki ikwepykava ahe opyhy oporavykyrame ara rupi ve. Momi jitehe itambere'ia um litro de trigo apopyra rehe pão rehe – kiroki pão ahe o'u ara rupi ve. A'ereki he'yjuhu ko itambere'ia mbatera rehe kiro, ei ga. Momi itambere'ia aheporavykhava ikwepykava – kiroki ikwepykava ahe opyhy oporavykyrame ara rupi ve. Momi jitehe itambere'ia trġs litros de trigo'java'ea apopyra rehe cevada apopyra rehe pão rehe – kiroki pão ahe o'u ara rupi ve. A'ereki he'yjuhu ko itambere'ia mbatera rehe kiro, ei ga. Terembote'varuhui ti yva'ia oliveira yva'ia. A'ea ko ahe oapo ikavamo azeiteramo, ei ga. Terembote'varuhui ti ojipea yva'ia videira yva'ia. A'ea ko ahe oapo vinhoramo, ei ga cavalo arimove'ga pe.

⁷ Kiro cordeiro'jave'ga ojipea ka'mbigame tuju'gia apopyra ji ojipe'ga renduvi quatrove'ġa nde'yja'ga. Quatro ko cordeiro'jave'ga rembika'mbigagwera a'ero. A'ero quatrove'ġa nde'yja'ga ei:

—Herejo!

⁸ Nanime ji hepiagi cavalo jukyryuhuva'ea! Kiroki ga oapy i'arimo – garera ko Ahemanoa. Ojipe'ga hoi ga reviri. Garera ko Omanove'ġa gwyrā. Omanove'ġa

gwyra'ga hoi Ahemanoa'ga reviri tuhē ogwovo ga rupi. Kiro ġambopopoakahava. Nurā ikwahava omondoā ġa ei ojohupe:

—He'yjuhu ranuhū vvyakotyve'ġa. Quatro ko ġa ndekondekorame ġapyteri pe nanani ojipejive'ga ti nhande tiapitiuka. Nahanahā ti nhande he'yive'ġa apitiuka nehē. Jara'ġa ti nhande tiapitiuka haimbejovai-va'ea pyvō itakyhea'javuhuva'ea pyvō nehē. Jara'ġa ti nhande tiapitiuka ty'ara pe nehē. Jara'ġa ti nhande tiapitiuka karugwate'varuhua pe nehē. Jara'ġa ti nhande tiapitiuka ka'gwyripeva'ea pe nehē, ei Ahemanoa'ga Omanove'ġa gwyra'ga pavēi.

Nahā ti ġa popoakahetero Ahemanoa'ga Omanove'ġa gwyra'ga pavēi he'yive'ġa apitiuka nehē a quarta parte dos vvyakotyve'ġa apitiuka nehē.

⁹ Kiro cordeiro'jave'ga ojipea ka'mbigame tuju'gia apopyra ji ahera'uva repiagi he'yjuhuva'ea. Cinco ko garembika'mbigagwera a'ero. A'ero kiroki ahe vvyakotyve'ġa rembijukapyrava'ea – a'ea ra'uva ji ahepia ikwava'ēhava gwyrī he'yjuhuva'ea. Vvyakotyve'ġa ahe jukai. A'ereki Tupana'ga rehe ojikoga ġwaramo ahe omombe'umbe'u Tupana'ga nhi'iġa. Omombe'u ahe Jesus'ga ġa pe no okokatuavo. Nurā vvyakotyve'ġa tiru-ahūro ahe ve ahe mbopohipapota Tupana'ga hugwi. Ahe pohire'ymame ġa ahe jukai.

¹⁰ Kiro hahyahi ahera'uva nhi'iġa i'erame Tupana'ga pe he'yjuhuva'ea.

—Oreruvihavuhuhetero ndehe ndepyrī hete, e'i ahera'uva. Nde nhi'iġi a'itituhēva'ea rehe, e'i. Maranime ti nde ei orejukahara'ġa pe vvyakotyve'ġa pe ġa ndehe ore repyga imondovo hahyva'ea ġa pe? e'i ahera'uva Tupana'ga pe.

¹¹ Kiro imondohava ahera'uva pe ahepikuhuva'ea mondohava tapy'ynhapitiġahivuhuva'ea mondohava. He'yjuhuva'ea ra'uva inainani herekoi opitiġahivuhuva'ea a'ero. A'ereki oko katu gworygworyva onhimomiranama.

Kiro koi imombe'uhava ahera'uva pe no:

—Tukatu ti pepy'a kiro, e'i. Koji'i ti pepytu'u tomano ti peirū'ġa pe ja ua avo nehē javo, e'i. Penhima-noe'ymame pe pemombe'umbe'u Tupana'ga nhi'iġa vvyā koty Jesus'gareheva'ero. Na jitehe peirū'ġa imombe'umbe'ui Tupana'ga nhi'iġa kiro vvyā koty Jesus'gareheve'ġa, e'i. Peirū'ġa ti tonhi'īpo'ru pa Tupana'ga nehē. Nurā ti vvyakotyve'ġa tojuka peirū'ġa mbopohipota Tupana'ga hugwi nehē. A'ero ti peirū'ġa manoi opohire'yma Tupana'ga hugwi nehē.

A'ea ko imombe'ua ahera'uva pe.

¹² Kiro ji hepiagi cordeiro'jave'ga ojipea ka'mbigame tuju'gia apopyra. Seis ko garembika'mbigagwera a'ero. A'ero vvyā iġwyġwyhetei. Kwara jypivuhuro tapy'ynhapirypivuhuva'ea ja bode ravaypivuhua apopyra ja a'ero. Jahya iġwaġuhūro aherekōa ja a'ero. ¹³ Yvaga hugwi jaytata'ia ndurundurugi vvyā rehe a'ero. Onduru jaytata'ia yva'ia monduruga ja. Vvyaturanuhūa yva figueira imoġwyġwymame omondurunduru jugwi figo jakyruhuva'ea. Na jitehe jaytata'ia indurugi. ¹⁴ Yvaga jipe'ahetei onhimamana ogwovo a'ero livro mama-

nipyra ja ahe imamaname imondovo. Vvytyruhua imbojipe'ahava ypa'ōa imbojipe'ahava no a'ero. Vvytyruhua nhaporemō ojijyi ypa'ōa nhaporemō no.

¹⁵ A'ero vvyakotyve'ġa nhimimi okyhyjiavo. Ġanduvi-havuhu'ġa no jukwahave'ġa no imbateve'ġa no soldados'ġa nduvihavuhu'ġa no ipopoakaheteve'ġa no ojipe'ġa no – kiroki ipiro'yve'ġa ġa ġa mboporavykyuka ġa mbopohirukare'yma ojihugwi, kiroki ġa oporavyky ojive jate no ipiro'yve'ġa – ġahā nhaporemō onhimimba vvytyvytyruhua rupi itakwaruhua pype itaruvihava pyteri pe no. ¹⁶ Vvytyruhua pe ġa ei itaruvihava pe no:

—Pehi ti ore rehe ore mima ġa hugwi. Kiroki ga oapy oapykava rehe yvagi pe okovo aheruvihavuhuhetero – ga hugwi ore nhimipotari torerepiagyme ti ga. Kiroki ga omano cordeiro ja jukapyra ja – ga hugwi ore nhimipotari no tuhuryme ti ga ore pyri. A'ereki ga onhimonha'nga hete ore rehe, ei ġa. ¹⁷ A'ereki kiro ġanduhava tuhē. Kiro ti ġa nduri a'ero onhimonha'ngaheteavo vvyakotyve'ġa ndehe nehē. Ndorepopoakari po ti ore ġa pe oropapava nehē, ei ġa okyhyjiavo.

Tupana'ga rembikwatijariipyra nongava

7 Aerē ji hepiagi Tupana'gapyrive'ġa amame vvyā koty yvagipeve'ġa. Quatro ko ġa. Quatrove'ġa ko nahā: Ojipe'ga ami tyapyra koty. Ojipe'ga ami nhimbya koty. Ojipe'ga ami kwara pora koty. Ojipe'ga ami kwara kia koty. Nahā quatrove'ġa hepiakatupavi vvytua vvyā koty. Quatro ko vvytua. Ġa naġanani ipyhygi vvytua topejupejuyme ti vvytua vvyā koty javo.

—Topejuyme ti vvytua vvyā rehe ypiahua ruvihava rehe no yva rehe nehē no, ei ġa.

² Kiro ji hepiagi ojipe'ga Tupana'gapyrive'ga ga jipirame kwara pora hugwi ogwovo yvagi pe. Gwerekō ga Tupana'ga rembikwatijariipyra nongava avuiramave'ga rembikwatijariipyra nongava. A'ea pyvō ga ono Tupana'ga rembikwatijariipyra vvyakotyve'ġa ndehe ġahā ko Tupana'gareheve'ġa javo. Hahyahi Tupana'gapyrive'ga nhi'iġa ga erame quatrove'ġa pe – kiroki ġa opyhy vvytua. Kiro ġambopopoakahava. Nurā ikwahava omondoā ġa ei ojohupe:

—Timbote'varuhu ti vvyā ypiahua ruvihava no, ei ġa.

Ġa pe Tupana'gapyrive'ga onhi'iġahyahi.

³ —Tapembote'varuhui ve ti vvyā ypiahua ruvihava no yva no, ei ga. Na ore inoġi na'ē nhanderuvihavuhuhete'ga rembikwatijariipyra gareheve'ġa ndetovapy rehe. A'ea ti ore torono ġa ndehe garembikwatijariipyra nongava pyvō ġahā ko Tupana'gareheve'ġa javo, ei ga ġa pe.

—Kwa, ei ġa.

⁴ Ġa inombavirē ġa ndehe ji henduvi ga imombe'urame. Imombe'gwovo ga ei:

—He'yjuhuranuhūve'ġa ndehe ġa inoġi Tupana'ga rembikwatijariipyra cento e quarenta e quatro milve'ġa ndehe. Ġa ko Israelva'ea ra'yrava'ea rakykwepohara'ġa, ei ga. ⁵ Doze ko Israelva'ea ra'yrava'ea oko huvihavamo. Ahera'yrava'ea rakykwepohara'ġa gwerekō Israelva'ea ra'yrava'ea rera jitehe. Ġa ko nahā a'ero:

Judá'ġa
Rúben'ġa
Gade'ġa
Aser'ġa
Naftali'ġa
Manassés'ġa
Simeão'ġa
Levi'ġa
Issacar'ġa
Zebulom'ġa
José'ġa
Benjamim'ġa.

Nahã Israelva'ea ra'yrava'ea rakykwepohara'ġa, ei ga. Ġanaġanani ko doze milve'ġa. Ġa ndehe inainani Tupana'gapyrive'ġa inoġi Tupana'ga rembikwatijaripyra ġahã ko Tupana'gareheve'ġa javo, ei ga.

He'yjuhanuhũve'ġa omongi tapy'ynhapitiġahivuhuva'ea

⁹ Aerẽ ji hepiagi he'yjuhanuhũve'ġa vvyakotyve'ġa. Ndahepiapavi ji ġa. A'ereki ġa he'yjuhanuhũ. Ġa nduripei ogwyogwyrive'ġa hugwi nhaporem. Ġa nduripei gwe'ygwe'ya'ġa hugwi nhaporem. Ojipe'ġa hugwi nhaporem ġa nduripei no. Kiroki ġa ojoatyatyvi ġanhi'iġa – ġa hugwiugwi nhaporem ġa nduripei no. Kiro ġa ami ga'apykavareheve'ga apykava rovai pyteri pe aheruvihavuhuhete'ga rovai pyteri pe. Cordeiro'jave'ga rovai pyteri pe ġa ami no. Omongi ġa opipukuhuva'ea tapy'ynhapitiġahivuhuva'ea. Gwereco ġa pindova rova opo pe.

¹⁰ Hahyahi ġanhi'iġa ġa erame:

—Tupana'ga nhanderuvihavuhuhete'ga oapy oapykava rehe aheruvihavuhuhetero.

Gaha cordeiro'jave'ga pavẽi,
ġahã jate omombo hete nhanderekote'varuhua nhande hugwi
nhande mombyryva avuirama nhande rerua avo vragi pe.

Nurã nhande ġa mbohetei, ei ġa.

¹¹ Kiro Tupana'gapyrive'ġa nhaporem ġa ami ga'apykava atimambava huvihavuhu'ġa atimambava no quatrove'ġa atimambava no. Tupana'gapyrive'ġa nhinoġi upa ojovapyvo yvya rehe ga'apykava rovai pyteri pe ga mboheteavo Tupana'ga ko nhanderuvihavuhuhete'ga javo. ¹² A'ero ġa ei:

—Na tuhẽ! Amém!

Tohoryory ti Tupana'ga nhanderuvihavuhuhete'ga. Gaha ti timboukwaha hete tikatu hete ti ga javo. Gaha ti tokwaha hete onhimombaragwahava. Ga pe ti xa'e: Ndepyry hete nde ore pokoga. Gaha ti timbohete. Gaha ti toko nhanderuvihavuhuhete'ga. Gaha ti tipopoaka hete.

Na tuhẽ ti nhanderuvihavuhuhete'ga toko avuirama nehẽ.

Na tuhẽ! Amém! ei Tupana'gapyrive'ġa Tupana'ga mombegwovo.

¹³ Kiro huvihavuhu'ġa nde'ya'ga ei ji ve:

—Ma'ġa po ġa – kiroki ġa omongi opipukuhuva'ea tapy'ynhapitiġahivuhuva'ea? Ma hugwi ġa nduri? ei ga. ¹⁴ —A'ero ji ei ga pe: Ji ndakwahavi. Ndehe erekwaha huvihavuhuro. Emombe'u ti ji ve a'ea, a'e ji.

Imombe'gwovo ga ei ji ve:

—Ġa pe hahy hete ranuhũ raikwehe. Hahyhetea hugwi ġa nduri. Cordeiro'jave'ga rehe ġa jikohetei. Ga ojijukauka heka'voguka gwekoa omanomo ġa ndepyga tamombo ti ji ġandekote'varuhua ġa hugwi ġa mombyryva javo. Ġa ndepyga ga gwekoa reka'vogukaro ġwaramo ġapira tiġahivuhuro kiro. A'ereki ġa ojiko hete ga rehe okokatuavo herovia ga manorame ġa ndepyga ġa mombyryva, ei huvihavuhu'ga imombe'gwovo.

¹⁵ Nurã ġa ndekoi Tupana'ga rovai pyteri pe ga apygame oapykava rehe aheruvihavuhuhetero. Ypytunimo ġa ndekoi ganhi'iġa rupi garonga pype gambohetehava pype arimo no.

A'ero ti ga rui ġapyteri pe ġa a'nguavo nehẽ, ei huvihavuhu'ga.

¹⁶ Ty'ara ti ndojukaa'javi ġa nehẽ.

Ndoygweja'javi ti ġa nehẽ.

Ndopo'rua'javi ti ġa kwarahyahiva nehẽ.

Nombohakuvyugukara'javi ti ga ġa pe nehẽ no, ei huvihavuhu'ga.

¹⁷ A'ereki cordeiro'jave'ga gwepia katu hete ġa

okovo ga'apykavareheve'ga rovai pyteri pe aheruvihavuhuhete'ga rovai pyteri pe.

Ojikwahavuka ti ga ġa pe nehẽ.

Nahã ti ga ġa mongoi avuirama Tupana'ga pyri nehẽ, ei huvihavuhu'ga.

Gakwahava pe ji ei:

O'u ġa yhypryva ahemongohava.

A'ero ġa ndekoi avuirama Tupana'ga pyri, ei huvihavuhu'ga.

Tupana'ga ti ihypavi ġandeahya ġandeakwara hugwi nehẽ.

Ndojehe'oa'javi ti ġa nehẽ.

A'ero ti ġa ndokovevehua'javi nehẽ, ei huvihavuhu'ga ji ve.

Mbapavava'ea tuju'gia apopyra

8 Kiro cordeiro'jave'ga ojipea ka'mbigame tuju'gia apopyra ġa nhaporem onhi'imbi hete. Sete ko garemrika'mbigagwera a'ero. Meia hora po ihoi ġa nhi'iġe'ymame, a'e ji mo henduve'yma.

² Kiro ji ġa ndepiagi Tupana'gapyrive'ġa seteve'ġa – kiroki ġa o'ã Tupana'ga rovai pyteri pe okoheteavo ganhi'iġa rupi vyagipeve'ġa. Kiro trombetas mondohava seteve'ġa pe. Sete ko ġatrombetas a'ero.

³ Kiro ojipe'ga Tupana'gapyrive'ga ruri o'ama ikwava'ehava pyri. Gwereco ga hyrua incenso perfume apopyra kaja ryrua ouro apopyra. Kiro perfume apopyra mondohava ga pe he'yjuhuva'ea mondohava. Nurã ga ei ikwahava omondoa:

—Tambokai ti ji perfume ikwava'ehava arimo nehẽ, ei ga.

A'ea ga ei ikwava'êhava pe ouro apopyra pe – kiroki oko ga'apykavareheve'ga apykava rovai pyteri pe aheruvihavuhete'ga apykava rovai pyteri pe.

—Tupana'ga remimo'êhara'ğa nhaporemo onhi'ĩ Tupana'ga pe, ei ga. Tamondo ti ji ġanhi'iġa perfume reheve ikwava'êhava rehe nehê, ei ga.

A'ero ga imbokai ipyhyga perfume apopyra kaja ryrua opo pe. ⁴Ikairame tatatiġa ihoi ikaja ryrua hugwi ogwovo Tupana'ga remimo'êhara'ğa nhi'iġa pavêi ojiupia ogwovo Tupana'ga rovai pyteri pe.

⁵A'ero Tupana'gapyrive'ga ipe'ai tata ikwava'êhava hugwi imotynehema ikaja ryrua. Vyva koty ga imombori tata. Kiro inhi'inhi'iġi onaranaraġa overaverava. Oġwyġwy hete vyva a'ero.

Sete trombetas

⁶Seteve'ġa Tupana'gapyrive'ġa – kiroki ġa gwereko trombetas – ġahã onhimboavujikwe tipy ti trombetas javo.

⁷Kiro ojipejive'ga ipyi trombeta seteve'ġa nde'yja'ga. A'ero itatiġuhũa'java'ea mombohava amana roxaġahi-va'java'ea mombohava vyva koty tata mombohava pavêi. A'ero ikyri itatiġuhũa'java'ea tata pavêi vyva koty. A'ea pavêi aherecoa jihe'ari ohia vyva koty no. Yva he'yjuhu hete ranuhũ vyva koty. Trêsva'ea pyteri pe nanani ojipejiva'ea okai. Nahã a terġa parte dos yva okai vyva no. Okai pa nhungwava no.

⁸Kiro ojipe'ga ipyi trombeta seteve'ġa nde'yja'ga. Mokõi ko ġanembipyagwera a'ero. A'ero vvytyra ruvi-havuhua'java'ea momborukahava vyva koty ypihua ruvihava pype. Hendy ko vvytyra ruvihavuhua'java'ea. Paivouhu hete ranuhũ ipukuhua ihoi ypihua ruvihava pukuhua ihoi vyva koty. He'yjuhu hete ranuhũ quilômetros. Ypihua ruvihava pype trêsva quilômetros pyteri pe nanani ojipeji quilômetro yhya onhimbote hegoro. Nahã a terġa parte do ypihua ruvihava onhimbote hegoro. ⁹Yhyapora he'yjuhu hete ranuhũ ypihua ruvihava pype vyva koty. Trêsva yhyapora pyteri pe nanani ojipejiva'ea manoi yhyapora. Nahã a terġa parte dos yhyapora omano. Yharuhua he'yjuhu hete ranuhũ ypihua ruvihava rehe no. Trêsva yharuhua pyteri pe nanani ojipejiva'ea ihoi ypy pe oka'nhyama yharuhua. Nahã a terġa parte dos yharuhua oho ypy pe.

¹⁰Kiro ojipe'ga ipyi trombeta seteve'ġa nde'yja'ga. Trêsva ko ġanembipyagwera a'ero. A'ero jaytata'ihua hehanhuhũva'ea ihiri vyva koty yvaga hugwi. Yhyga ja jaytata'ihua ikai ohia paranauhũa pype. Paranauhũa he'yjuhu hete ranuhũ vyva koty. Trêsva paranauhũa pyteri pe nanani ojipejiva'ea pype jaytata'ihua ihiri. Nahã a terġa parte dos paranauhũa pype jaytata'ihua ohi. Ihiri no yhyaryapyruhua pype. He'yjuhu hete ranuhũ yhyaryapyruhua vyva koty. Trêsva yhyaryapyruhua pyteri pe nanani ojipejiva'ea pype jaytata'ihua ihiri. Nahã a terġa parte dos yhyaryapyruhua pype jaytata'ihua ohi. ¹¹Jaytata'ihua rera ko ka'a irovahiva'ea. Omborovahi jaytata'ihua yhya a'ero ohi-

rame ipype. Nurã oy'urame he'yjuhuve'ġa manoi vvyakotyve'ġa.

¹²Kiro ojipe'ga ipyi trombeta seteve'ġa nde'yja'ga. Quatro ko ġanembipyagwera a'ero. A'ero kwara te'varo jahya pavêi jaytata'ia pavêi no. Nurã a'ea nhaporemo nahendykata'javi. A'ereki oji'iveuhu kwara ogwe arimo quatro horas rupi. Na jitehe oji'iveuhu jahya igwevi quatro horas rupi ypytunimo jaytata'ia pavêi.

¹³Kiro ji hepiagi kwanduhua'javuhuva'ea iveverame yvate. A'ea ji henduvi. Hahyahi kwanduhua'javuhuva'ea nhi'iġa i'eraime:

—Ite'va! Ite'va! Ite'va ti vvyakotyve'ġa pe nehê! Trêsva'ġa opy ġwerĩ trombetas seteve'ġa nde'yja'ġa. ġanembipyga ko hahyaġwama vvyakotyve'ġa pe nehê. A'ero ti ite'varuhu hete ġa pe nehê, e'i kwanduhua'javuhuva'ea.

⁹Kiro ojipe'ga ipyi trombeta seteve'ġa nde'yja'ga. Cinco ko ġanembipyagwera a'ero. A'ero ji jaytata'ia'jave'ga repiagi – kiroki ga ohi yvaga hugwi vvyvo. Kiro chame mondohava ga pe. Nurã ga ei ikwahava omondo:

—Tape'a ti ji vvykwara ruvihavuhua rovapytymbava jugwi nehê, ei ga.

Paivouhu ihoi vvykwaruhua. ²Chave ga ipyhygi a'ero ipe'avo hovapytymbava vvykwaruhua hugwi. Vvykwaruhua rupi ihemi tatatiġahivuhua. Tataheteuhua fernalhapyeva'ea ja ko ipype, a'e ji tatatiġahivuhua repiagame. Tatatiġa ombogwe kwara. Ypytunahi tatatiġateuhuro ġwaramo.

³Tatatiġa hugwi ihemi tukuruhua ua vyva rehe he'yjuhuva'ea. Kiro tukuruhua mbopopoakahava. Nurã tukuruhua oko jagwa'jyra ja. Nurã ikwahava omondo tukuruhua i'ei ojohupe:

—Tipi vvyakotyve'ġa nehê, e'i. ⁴Timbote'varuhuyme ti nhungwava ojipeva'ea henhuiva'ea nehê no. Timbote'varuhuyme ti yva nehê, e'i. Tipitipi ġa nehê – kiroki ġa ndogwerekoi Tupana'ga rembikwatijaripyra gwe-tovapy rehe, e'i. ⁵Tijukayme ti ġa. Hahyhetea tehe ti nhande timondo ġa pe, e'i. Cinco meses rupi ti nhande timondo hahya ġa pe, e'i tukuruhua.

Opiopi tukuruhua vvyakotyve'ġa a'ero jagwa'jyra ja.

⁶A'ero vvyakotyve'ġa ndekotehei xamano javo novã. A'ereki ġa nomanoi. Hahy hete ġa pe. Nurã ġa manopotari novã. A'ereki tegwete ġamanoa.

⁷Soldados'ġa omondo metalva'ea cavalos rehe. A'ereki ġa e'i: "Tokutugyme ti ġa cavalos nhande horame i'arimo nhandetavuka ġa pe," ei ġa. Nahã cavalos gwereko metalva'ea ojihe. Na jitehe tukuruhua i'javijitehe herekoi ojihe. Oakaġa rehe tukuruhua gwereko akanitara'java'ea. Ouro apopyra ja ko akanitara'java'ea. Tukuruhua rova ko akwaimbae'ġa ndova ja. ⁸Tukuruhua akaġa ava ko kunhangwera'ġa ava ja. Tukuruhua ranha ko ja'gwara'java'ea ranha ja leão ranha ja. ⁹Opoti'a rehe tukuruhua gwereko ferro'java'ea tokutugyme ti ġa nhandepoti'a javo. Iveverame ipepoa ipyambu. Ipepoa pyambua ko henonhandava pyambua ja carretas pyambua ja. A'ereki ipyambu hete cavalos carretas renonhaname onhimongyavo akwaim-

bae'ġa nderogwovo totavuka ti ġa javo. Na jitehe tukuruhua pepoa ipyambuhetero.

¹⁰ Tukuruhua gwaja ko jagwa'jyra gwaja ja. Gwaja pyvō tukuruhua vvyakotyve'ġa piġapi. Cinco meses rupi tukuruhua opiopi gwaja pyvō. Kiroki ġa ndogw-erekoi Tupana'ga rembikwatijaripyra gwetovapya rehe – ġahā tukuruhua ġa piġapi.

¹¹ Tukuruhua ruvihavuhu'ga koi vvykwara ruvi-havuhu'ga – kiroki vvykwaruhua oho paivouhu. He-breus'ġa ono Abadom ga rehe gareraramo. Gregos'ġa ono Apolião ga rehe gareraramo. Nhande tino ga rehe Ahemoka'nhyama gareraramo.

¹² Kiro ji ikwahavi javo: Na tuhē ojipejiva'ea ite'varuhuva'ea ko. A'ea rehe kwanduhua'javuhuva'ea nhi'iġi oji'i. Kiro ti mokonhava'ea ite'varuhuva'ea memei nehē no, a'e ji.

¹³ Kiro ojipe'ga ipyi trombeta seteve'ġa nde'yja'ga a'ero. Seis ko ġanembipyagwera a'ero. A'ero ji ga renduvi – kiroki ga onhi't ikwava'ēhava jahykavakatīapy'ria hugwi – kiroki ikwava'ēhava ouro apopyra opyta Tupana'ga rovai pyteri pe.

¹⁴ Pea hugwi ga ei seteve'ġa nde'yja'ga pe – kiroki ga opy trombeta:

—Ekwahara ti anhaġa quatrova'ea – kiroki a'ea opyta paranauhūa ruvihava rembeyvyri pe rio Eufrates rembeyvyri pe imboavujikweripyrava'ea, ei ga.

—Kwa, ei ga.

Kiro anhaġate'varuhuva'ea kwaharava. Nurā ikwahava omondo a'ea ei ojohupe:

—Tiapiti ti vvyakotyve'ġa nehē. Nhanemondohava rupi jate ti nhande xaho ġa apitiavo nehē. Nhanemondohava – a hora, o dia, o mês, o ano – a'ea rupi katu hete ti nhande tiapiti vvyakotyve'ġa nehē. He'yjuhu hete ranuhū vvyakotyve'ġa vvy koty. Trêsvē'ġa pyteri pe nanani ojipeji'ga ti nhande tiapiti nehē. Nahā ti nhande a terça parte dos vvyakotyve'ġa tiapiti nehē, e'i.

¹⁶ He'yjuhanuhūve'ġa soldados'ġa oapy cavalos arimo xatavuka ti vvyakotyve'ġa pe javo.

—Duzentos milhōes ko soldados'ġa ndekoi, ei ga.

A'ea ji ahendu jitekovo.

¹⁷ Jesus'ga rembiepiukara ji hepiagi aere'iva'ea. Nurā ji hepiagi cavalos cavalos'arimove'ġa ndeheve. Gw-ereko ġa opoti'a rehe ita'jaheteva'ea. Ita'jaheteva'ea ko iġwaġuhū tata ja. Hovy'i ita'jaheteva'ea no ita ja safira ja. Jukyryuhu ita'jaheteva'ea no pó de enxofre ja. Cavalos akaġa ko ja'gwara'java'ea akaġa ja leão akaġa ja.

Cavalos jurua rupi ihemi tata tatatiġa pavēi enxofre pavēi. ¹⁸ A'ea pyvō cavalos vvyakotyve'ġa apiti.

He'yjuhu hete ranuhū vvyakotyve'ġa. Trêsvē'ġa pyteri pe nanani cavalos ojipeji'ga jukai tata pyvō tatatiġa pyvō no enxofre pyvō no – kiroki ohē cavalos jurua rupi. Nahā a terça parte dos vvyakotyve'ġa omano.

¹⁹ Nahā cavalos ġa apiti. A'ereki ipopoaka tata tatatiġa pavēi enxofre pavēi. A'ea nhaporemō ihemi ijurua hugwi ġa apitiavo. Cavalos gwaja ko mboja ja. A'ereki cavalos gwajakātīapy'ria gwereko mboja akaġa. A'ea

ipopoaka no imondovo hahyhetea vvyakotyve'ġa pe ġa apitiavo.

²⁰ Jara'ġa nomanoi opytavo ite'varuhuva'ea ojipe'ġa apitirame. Kiroki ġa nomanoi – ġahā ndogwerojijyi ojeaporoġita okokatue'yma ve opohire'yma ġwemim-bohetehara hugwi. Ġanemimbohetehara ko ġwembi-apoa anhaġa no Diabo'gapyriva'ea.

Ġanembiapopyra ko ha'angava: ouro apopyra, prata apopyra, bronze apopyra, ita apopyra, vya apopyra. Nanongara ra'angava nhaporemō ndohepiagi reki, no-henduvi reki, nopo'ami reki ogwove'y. Emo ġa ombohete tuhē a'ea anhaġa no Diabo'gapyriva'ea imondovo gweporoġita imohina hehe. Nahā ġa ndekote'varuhui. Tupana'ga jate ahe tombohete.

²¹ Ndogwerojijyi ġa ojeaporoġita okokatue'yma. Nurā ġa ndojukapigi ojipe'ġa. Ndipajipigi ġa. Ndotapipigi ġa ġwembireko'ġarūive'ġa. Nomimbigi ġa. Oko te'varuhu pa ġa.

Tupana'gapyrive'ga gwereko libro'ia ipe'apya

10 Kiro ji ojipe'ga repiagi Tupana'gapyrive'ga ipopoakave'ga yvagipeve'ga. Ahepia ji ga ga jyvame yvaga hugwi ua vvy koty imongiavo yvaġatiġa opiramo. Yvagahavuhua oko ga'akaġa arimo ga'akani-taro. Hendy'ja hete garova kwara ja. Gakupya ko okyta ja hendyva'ea ja.

² Gwerekō ga libro'ia ipe'apya opo pe. Ohāi ga imondovo opya ojohukoty rūi ypihua ruvihava rehe imondovo opya ojohukoty vvy rehe o'ama. ³ Hahyahi gahapukaja ja'gwara'java'ea ja leão ja. Ga hapukairē inaranaraġi opyambuavo. Sete ko inaraġa.

⁴ Inaranaraġirē ji ei: Kiro ti ji ikwatijari inaraġa remimombe'ua nehē, a'e ji jijive novīa. A'ereki ji yvagipeve'ga rendu. Yvaga hugwi ga ei ji ve:

—Terekwahavukari ti inaraġa remimombe'ua. Terekwatijari ti a'ea, ei ga ji ve.

—Kwa, a'e ji.

⁵ Tupana'gapyrive'ga – kiroki ga ohāi o'ama ypihua ruvihava rehe vvy rehe no – gaha opova'ē yvagi pe.

⁶ —Gaha, ei ga, ga oko avuirama hako. Aġwamo ga reko, aerē avuirama nehē no omanoe'yma nehē, ei ga. Ga oapo yvaga yvagipeva'ea no vvy no vvyakotyva'ea no ypihua ruvihava no yhyapora no, ei ga avuiramave'ga mombe'gwovo. Gaha nhirenduvame ji ei: Kiro ti aere'iva'ea nambegwea'javi nehē, a'e ji, ei ga. Ji erame na avuiramave'ga e'i: "A'iti a! Pyry nde'ea," ei ga ji ve, ei Tupana'gapyrive'ga.

—Nambegwea'javi tuhē ti aere'iva'ea nehē. ⁷ Kiro po ti seteve'ġa – kiroki ġa opy trombetas – kiro po ti ġande'yja'ga ipyi trombeta mbapavamo nehē, ei Tupana'gapyrive'ga. Gaha ipyrame trombeta kiro ti Tupana'ga ikwahapavukari ġwemimbotarimova'ea nehē, ei ga. Ymyahū Tupana'ga nomombe'upavi ojiheva'ea pe onhi'iġa mombe'uharava'ea pe nahanahā nhiremimbotarimova'ea javo hako. Nomombe'ui ga aerē ti ji hepiukapavi nehē javo hako, ei Tupana'gapyrive'ga ji ve.

⁸ Gaha – kiroki ga e'i ji ve: “Terekwatijari ti inaraġa remimombe'ua” – gaha onhi'iġa'ja ji ve. Kiro ga ei:

—Eho ipyhyga livro'ia ipe'aprya Tupana'gapyrive'ga poa hugwi – kiroki ga ohāi o'ama ypihua ruvihava re-he yvya rehe no, ei ga ji ve.

⁹ A'ero ji hoi Tupana'gapyrive'ga pyri nhivahema javo ga pe: Embuhu livro'ia ji ve, a'e ji.

—Koro! ei ga ji ve. Epyhy livro'ia i'gwovo pa. Nde juruka'rurame ti he'ero na'ē hehira ja novīa nehē. Emo nde imokoname ti omborovahi nderevega nehē, ei ga ji ve.

¹⁰ Apyhy ji livro'ia ipe'avo gapoa hugwi i'gwovo a'ero. Livro'ia he'ero hehira ja ji juruka'rurame. Ji imokoname kotihī imborovahi ji revega.

¹¹ Kiro ga ei ji ve:

—Aerē ti emombe'ua'ja Tupana'ga nhi'iġa he'yive'ġa pe. Emombe'ua'ja ti ojipe'ġa vvyakotyve'ġa gwyġag-wyripeve'ġa no. Emombe'ua'ja ti ġa no – kiroki ġa ojoatyatyvi ġanhi'iġa. Vvyakotyve'ġa nduvihavuhu'ġa ti emombe'ua'ja, ei ga ji ve.

Mokonha'ġa omombe'u ġwemiendukatua

11 Kiro vvagipeve'ga imbuhuri ji ve ta'akwatiġuhūa a'ea pyvō ti eha'āha'ā hepiaga ipukuhua javo.

—Eha'āha'ā ti hepiaga ipukuhua ġajatykahavuhua pukuhua Tupana'ga mboheteheva pukuhua maranime ipukuhua javo, ei ga. Eha'āha'ā ti hepiaga ikwava'ēhava pukuhua no maranime ipukuhua javo. Emo'emo'ē ti Tupana'ga mboheteve'ġa pevo no maramomi ġande'yja javo, ei ga ji ve.

²—Okara – kiroki oko ġajatykahavuhua pyri Tupana'ga mboheteheva pyri – a'ea ti tereha'āha'aġi. A'ereki Tupana'ga e'i jipe: “Judeus'ġarūive'ġa ti toko pevo,” ei Tupana'ga, ei ga. “Quarenta e dois meses rupi ti judeus'ġarūive'ġa okote'varuhuve'ġa ndekoi ġajatykahavuhua pyri cidadepyryva pype Jerusalém pype,” ei Tupana'ga ji ve, ei ga.

³—“Kiroki mokonha'ġa nhinhi'iġa rendu katu – ġahā ti ji ambopopoakaruka nehē tomombe'u ti ġa nhinhi'iġa mil duzentos e sessenta dias rupi,” ei Tupana'ga, ei ga. “Omongi ti ġa tapy'ynhapite'varuhua jatyrpe-muhūva'ea nehē imombe'urame nhinhi'iġa,” ei Tupana'ga ji ve, ei Tupana'gapyrive'ga imombe'gwovo ji ve.

⁴ Kiro Jesus'ga rembikwahavukara ji ve. Mokonha'ġa oko yva ja oliveira ja mokonhava'ea ja. Ġa ko hyapehava ja no mokonhava'ea ja – kiroki hyapehava oko Tupana'ga rovai pyteri pe vvyakotyve'ġa nduvi-havuhete'ga rovai pyteri pe.

⁵ Po ojipe'ġa imondopotari hahya mokonha'ġa pe, a'ero ti tata ihemi mokonha'ġa jurua rupi nehē ġa moka'nhyama ġa jukavo nehē. Nahā ti ġa tomano tata pype imondopotarame hahya mokonha'ġa pe nehē.

⁶ Mokonha'ġa ipopoaka. Po ġa imbopo'opotari amana imombe'urame Tupana'ga nhi'iġa mil duzentos e sessenta dias rupi, a'ero ti amana ndokyri nehē. Po ġa yhya monhimbotepotari aherekoro, a'ero ti yhya onhimbote aherekoro nehē. Po ġa imondopar-

avuhupotari karugwate'varuhua yvya koty, a'ero ti karugwate'varuhua oho vvyakotyve'ea pe vvyakotyve'ġa pe nehē no. Po ġa imondopotapotari, a'ero ti ohooho nehē.

⁷ Aerē ti ġa imombe'upavi Tupana'ga nhi'iġa ġwemiendukatua nehē. Ġa imombe'upavirē ti vvykwaruhuaapypeve'ea ojiupi vvykwara ruvihavuhua hugwi ua nehē – kiroki vvykwara oho paivouhu. Uhu ti vvykwaruhuaapypeve'ea tiruahūheteve'ea otavuka mokonha'ġa pe ġapopoakara mombiga ġa jukavo nehē.

⁸ Mokonha'ġa nda'oa ti ipytai pehea rupi cidade ruvihava pype nehē – kiroki cidade oko Sodoma ja Egito ja no. A'ereki cidadepeve'ġa ite'varuhu hete

Sodomapeve'ġa ja Egitopeve'ġa ja no. Pevo jitehe cidade ruvihava pype ymyahū ahe mokonha'ġa pojykaharete'ga mbovyri yva rehe ga jukavo ikwehe. Pevo jitehe ti mokonha'ġa nda'oa pytai pehea rupi nehē.

⁹ Gwepia ti vvyakotyve'ġa nhaporemo mokonha'ġa nda'oa pevo nehē. Kiroki ġa ojogwe'ygwe'yja'ġa – ġa ti ġanda'oa repiagi nehē. Kiroki ġa ojoatyatyvi ġanhi'iġa – ġa ti ġanda'oa repiagi nehē. Vvyakotyve'ġa gwyġag-wyripeve'ġa ti ġanda'oa repiagi nehē. Ojipe'ġa ġanda'oa repiagi nehē no. Três dias e meio rupi ti ġa hepiagi mokonha'ġa nda'oa tymukare'yma nehē. ¹⁰ Vvyakotyve'ġa ndoryndoryvamo ġamanoa rehe nehē japovotoryva imondoteheavo mbatera ojohupe nehē. E'i ti ġa ojohupe nehē: “Hahya ti mokonhava'ea nomondoajavi nhande ve nehē. A'ereki hahy nhande ve ahe imombe'urame Tupana'ga nhi'iġa pepohi ti pejikote'varuhua hugwi javo nhande ve.” Nahā ti ġa ei nehē. A'ereki ġa nhangypyhy ġamanoa rehe nehē Tupana'ga nhi'iġa mombe'uhara'ġa manoa rehe nehē.

¹¹ Kiro ji hepiaga'javi Jesus'ga rembiepiukara ji ve aere'iva'ea. Mokonha'ġa manorē três dias e meio ikwavi ġamanoagwera pyvō. Tupana'ga imondoi opytua ġayvyteri pe mokonha'ġa vytyteri pe ġa mbogwera-va'java ġa mopo'ama'java. A'ero ġa po'ami. Ohyhyi pa vvyakotyve'ġa okyhyjiheteavo ġa ndepiagame. ¹² Kiro mokonha'ġa henduvi vvagipeve'ga nhi'iġa. Hahyahi ganhi'iġa ga erame ġa pe:

—He pejijo avo yvagi pe! ei ga.

A'ero mokonha'ġa hoi yvaġatiġa pype. Nahā ġa hoi yvagi pe okiavo ogwovo a'ero. Ġahoa yvagi pe ġa'arōe'yve'ġa hepiagi.

¹³ A'ea rupi jitehe yvya iġwyġwyhetei. Nurā onga ndurundurugi he'yjuhuva'ea cidade pe. Dez onga pytyteri pe nanani ojipeji ndurugi onhika'mbika'mbiga. Nahā a décima parte da cidade onduru. Sete milve'ġa omano yvya iġwyġwyheterame onga ndurundurugame. Kiroki ġa nomanoi – ġa e'i:

—Tupana'ga ipopoaka hete!

Nahā ġa ei okyhyjiheteavo vvagipeve'ġa nduvi-havuhete'ga hugwi Tupana'ga hugwi.

¹⁴ Kiro ji ikwahavi javo: Na tuhē ite'varuhuva'ea ko. Mokōi reki ite'varuhugwera a'ero. A'ea rehe kwan-duhua'javuhuva'ea nhi'iġi oji'i. Kiro ti kotihī ojipeve'ea ite'varuhuva'ea nehē no. A'ero ti trêsve'ea ite'varuhuva'ea nehē, a'e ji.

Mbapavamo ga opy trombeta

¹⁵ Kiro ojipe'ga ipyi trombeta seteve'ġa nde'yja'ga a'ero. Sete ko ġanembipyagwera trombetas a'ero. A'ero ji henduvi yvagipeve'ġa nhi'iġame. Hahyahi ġanhi'iġa ġa erame:

—Kiroġwe nhandepojykaharete'ga Tupana'ga herekoi vvyakotyve'ġa gwyrā.

A'ea nhaporemō hekoi ga'apoa Cristo'ga apoa no kiro.

A'ereki Tupana'ga e'i ga pe: "Ji pavēi ti tihepia katu ġa pokoga."

A'ea ga ei Cristo'ga pe ġwemimbuhurukara'ga pe eko ti ġanduvihavuhetero ji pavēi javo.

Tohepia katu pa ti Tupana'ga vvyakotyve'ġa kiro avuirama nehē, ei ġa.

¹⁶ Kiro vinte e quatrove'ġa huvihavuhu'ġa – kiroki ġa ōi opykava rehe Tupana'ga rovai pyteri pe – ġahā onhino ojovapyvo yvya rehe Tupana'ga rovai pyteri pe Tupana'ga mboheteavo. ¹⁷ Kiro ġa ei Tupana'ga pe:

—Tupana, orepojykaharetea, ndepyrā hete nde oreruvihavuhetero.

Ndehe ndepopoaka ġa hohe pa.

Aġwamo nde ereko. Ymyahū nde ereko hako.

Ndepyrā hete nde.

A'ereki nde erepojyka vvyakotyve'ġa gwyrā toko ti a'ea jigwyrā javo.

Kiro po ti nde hepiakatupavi vvyakotyve'ġa nehē, ei ġa Tupana'ga pe.

¹⁸ Ġagwyrīpeve'ġa nhimonha'ngai nde rehe.

Kiro ti nde nhimonha'ngai ġa ndehe nehē ġandekote'varuhuro ġwaramo.

A'ero kiro ti nde ei omanove'ġa pe nehē:

"Peko te'varuhu pe.

Peho ti hahyva'ea ruvihava pype a'ero," ere ti nde ġa pe nehē, ei huvihavuhu'ġa Tupana'ga pe.

Kiro ti nde imbuhuri ejiheve'ġa pe ikwepykava pyrva'ea nehē

– kiroki nenhi'iġa mombe'uhara'ġa, neremi-mo'ēhara'ġa no, nenhi'iġa rendukatuhara'ġa no.

Ġa pe nhaporemō kiro ti nde imbuhuri nehē

okoteheve'ġa pe ġanduvihava'ġa pe nehē no, ei ġa Tupana'ga pe.

Kiro ti nde ġa mondoi hahyva'ea ruvihava pype

– kiroki ġa oko te'varuhu vvyakotyve'ġa pe imondo-vo hahya ġa pe hendukatuuakare'yma nenhi'iġa, ei vinte e quatrove'ġa huvihavuhu'ġa Tupana'ga pe.

¹⁹ Kiro yvagi pe Tupana'ga mbohete'hava pe'ai garonga. A'ero jukwaha Tupana'ga rembikwatijarukaripyra ryrū'ia pevo gambohete'hava pype.

Kiro iveraveravi onhi'inhi'iġa onaranaraġa. Oġwyġwy hete yvya a'ero. He'yjuhu itatiġuhūa'java'ea amana roxaġahiva'java'ea ikyri yvya koty a'ero.

Kunhangwerahēa; tejuhua'javuhuva'ea ruvihavuhua

12 Kiro ahemonhimomby'auhuvehēa jipiukari yvagi pe tokwaha ti ġa aere'iva'ea javo. Kwara ko

hēapiramo tapy'ynhapiramo. Jahya oko hēapya gwyrā pe. Gwerekō hēa akanitara oakaġa rehe. Akanitara gwerekō jaytata'ia ojihe. Doze ko jaytata'ia hehe. ² Ipurūa hēa. A'ero hēa rahērahemamo. A'ereki kiro hēara'yra'ga ahava. A'ero hēa herekoi kiro hahyhetea ojive.

³ Kiro ojipeva'ea jipiukari yvagi pe ahemonhimomby'ava'ea. Ahemonhimomby'ava'ea ko tejuhua'javuhuva'ea ruvihavuhua. Huvihavuhu ko tejuhua'javuhuva'ea ġwēhanhuhūro oġwaġahivamo. Sete ko tejuhua'javuhuva'ea akaġa. Gwerekō akanitara oakaġa rehe no. Sete ko akanitara a'ero. Dez ko tejuhua'javuhuva'ea ratīa. ⁴ Ipopoaka tejuhua'javuhuva'ea gwaja jaytata'ia pe'avo yvaga hugwi imbuhua imombova yvya koty. He'yjuhu hete ranuhū jaytata'ia. Trēs jaytata'ia pyteri pe nanani gwaja ojipeji pe'ai imbuhua imombova yvya koty. Nahā a terġa parte dos jaytata'ia tejuhua'javuhuva'ea gwaja imombori.

Tejuhua'javuhuva'ea i'ami kunhangwerahēa rovai pyteri pe ta'u ti ji hēara'yra'ga ga arame javo. A'ereki hēa ombo'a ġwerī gwa'yra'ga.

⁵ Ymyahū Tupana'ga ga mombe'u hako. Ga e'i: "Aerē ti hēara'yra'ga toko vvyakotyve'ġa nduvihavuhetero ġa ndepiakatupava nehē.

Tohendukatuukaraha ti ga ġa pe onhi'iġa nehē.

Ahe ja – kiroki ahe onupā ojipe'ga yvyrā pyvō metalva'ea pyvō toko ti ga nhinhi'iġa rupi javo

– ahe ja ti hēara'yra'ga tohendukatuukaraha ġa pe nehē toko ti ġa nhaporemō nhinhi'iġa rupi javo," ei Tupana'ga hako.

Kiro hēa ga mbo'ari gwa'yra'ga. Hēara'yra'ga arame kiro gape'ahava pea hugwi tejuhua'javuhuva'ea ti to'uyme ga javo. Kiro garerohohava Tupana'ga pyri ga'apykava pyri toko ga aheruvihavuhetero kiro javo.

⁶ Kiro hēa nhani oka'nhyama ongae'yī me. A'ereki pevo Tupana'ga omboavujikwerukarīpe hēa pe avo ti hēa toju javo.

—Pevo ti ġa tomondomondo mbatera hēa pe mil duzentos e sessenta dias rupi nehē, ei Tupana'ga.

⁷ Kiro yvagi pe Tupana'gapyrive'ġa tavukari. Tupana'gapyrive'ġa ko Miguel'ġa. Miguel'ga ko oko Tupana'ga nhi'iġa rehe ojiheve'ġa pavēi. Tejuhua'javuhuva'ea ndokoi reki Tupana'ga nhi'iġa rehe ojiheve'ea pavēi. Nurā Miguel'ġa tavukari tejuhua'javuhuva'ea pe a'eareheve'ea pe no. ⁸ Miguel'ġa imombigi tejuhua'javuhuva'ea popoakara a'eareheve'ea popoakara reheve yvagi pe. Ndatekwavi tejuhua'javuhuva'ea rehe yvagi pe a'eareheve'ea rehe no. ⁹ A'ea rupi tejuhua'javuhuva'ea huvihavava'ea mombohava a'eareheve'ea mombohava pavēi yvya koty a'ero.

Tejuhua'javuhuva'ea ko mboja'jave'ga akoja'ga ymyahūve'ga. Mboja'jave'ga rera ko Diabo ite'varuhuva'ea ruvihavuhua'ga. Mboja'jave'ga rera ko Satanás no. Omoandyandyi ga vvyakotyve'ġa nhaporemō.

¹⁰ Kiro ji ojipe'ga renduvi. Hahyahi ganhi'iġa ga erame okovo yvagi pe:

—Kiroḡwe Tupana'ga ojiheve'ḡa ndekote'varuhua mombohetei ḡa mombryva avuirama.

Kiro ti ga ḡa nderohoukari ojipyri yvagi pe nehē. Kiroḡwe ga hepiukari opopoakara okovo ḡanduvi-havuhuhetero, ei ga.

Kiroḡwe Cristo'ga hepiukari opopoakara okovo ḡanduvi-havuhuhetero no.

Ga pe ḡwemimbuhurukara'ga pe Tupana'ga e'i eko ti ḡanduvi-havuhuhetero javo.

A'ereki Tupana'ga omomboruka ḡambotegwete-hara'ga yva koty

– kiroki ga omboja nhaneirū'ḡa ndehe Tupana'ga rovai pyteri pe arimo ypytunimo no, ei ga okovo yvagi pe.

¹¹ Nthaneirū'ḡa omombi Diabo'ga popoakara ojiko-heteavo ḡwaramo cordeiro'jave'ga rehe

gaha omano heka'voguka gwekoa nhande repyga javo cordeiro'jave'ga.

Ḡa omombi Diabo'ga popoakara imombe'urame Tupana'ga nhi'iḡa Jesus Cristo'ga mombe'urame.

Onhia'ngue'yma nhaneirū'ḡa ei ojohupe:

“Xa'eyme ti: Niamanopotari nhande Jesus Cristo'ga mombe'urame.

A'ea rūi ti xa'e.” Nahā ḡa ei.

Ḡa'arōe'ḡve'ḡa ḡa jukai ḡa mbopohirukapota Jesus'ga hugwi novā.

A'ereki ḡa ndopohiri Jesus'ga mombe'ua hugwi, ei ga okovo yvagi pe.

¹² Tohoryory ti yvaga, ei ga.

Pejoryjory ti yvagipeva'ero!

A'ereki ga Diabo'ga mombo avo hugwi.

Yvyakotyva'ea pe yhyarupiva'ea pe no, pe me ti ite'va kiro.

A'ereki Diabo'ga ogy ogwovo pe pyri onhimboahiva.

A'ereki ga e'i: “Nambegwei ti Tupana'ga omombiguka jipopoakara yva koty nehē no.

Takote'varuhua hi ti ji Jesus'gareheve'ḡa pe yva koty a'ero nehē,” ei Diabo'ga, ei ga.

A'ea ga ei okovo yvagi pe Diabo'ga mombe'gwovo yvyakotyve'ḡa pe yhyarupive'ḡa pe no. A'ea ji henduvi.

¹³ Kiro tejuhua'javuhuva'ea i'ei:

—Ah! Yva koty ga ji momborukari ji mombytavouka, e'i.

A'ero ihoi kunhangwerahēa rehe – kiroki hēa gwa'yra'ga mbo'a. Hēa rehe ihoi tajuka ti hēa javo.

¹⁴ Kiro kwanduhua'javuhuva'ea pepoa mondohava mokonhava'ea mondohava kunhangwerahēa pe. Nurā hēa ei:

—Taveve ti ji ongae'yi me nehē. Pevo ti ji taho jitupa jirupai pe nehē. Pevo ti ḡa tomondo mbatera ji ve três anos e meio rupi nehē. A'ero pevo ti ji rukatui nehē nhinhimima mboja hugwi tejuhua'javuhuva'ea hugwi nehē, ei hēa.

¹⁵ Ojuria rupi mboja yhya mohemi. Hehanhuhū yhya ypihua ja – kiroki ohē tejuhua'javuhuva'ea jurua rupi yhya.

—Yhya ti togwerohoroho hēa moka'nhyama, e'i.

¹⁶ Yva pyry reki hēa pe hēa pokoga. A'ereki yvy pe yhya onhinha – akoja tejuhua'javuhuva'ea omohē oju-rua rupi.

¹⁷ A'ero tejuhua'javuhuva'ea nhimonha'ngahetei hēa rehe. Nurā ihoi otavuka hēarakykwpohara'ḡa pe – kiroki ḡa ḡwendu katu Tupana'ga remimombe'uhetea ojikoga Jesus Cristo'ga rehe okokatuavo. ¹⁸ Ogwovo ihoi o'ama y'ytiḡa rehe ypihua ruvihava rembeyvryi pe.

Yhyapypeva'ea

13 Kiro ji hepiagi tiruahūva'ea yhyapypeva'ea. Ohē yhyapypeva'ea ypihua ruvihava hugwi ua yva rehe upa. Sete ko yhyapypeva'ea akaḡa. Dez ko yhyapypeva'ea ratīa. Ḡwatīa rehe gwereko akanitara. Dez ko akanitara a'ero. Oakaḡa rehe inainani gwereko gwerate'varuhua. Herate'varuhua Tupana'ga mbotegwetei yhyapypeva'ea ipopoaka Tupana'ga hohe javo. ² Yhyapypeva'ea oko ja'gwara'java'ea ja leopardo ja. Ipya oko urso pya ja. Ijuria oko ja'gwara'java'ea jurua ja leão jurua ja. Kiro tejuhua'javuhuva'ea im-bopopoakarukari yhyapypeva'ea oji'ja ojipy'rovouka jupe toko ti yhyapypeva'ea jireheve'ḡa nduvihavamo javo.

³ Ojipejiva'ea ji hepiagi yhyapypeva'ea akaḡa. Oko ika'ēagwera ite'varuhuheteva'ea nhakaḡa rehe. Nurā ji ei: Omano po raji'i. Kiro okwerava'ja reki! a'e ji hepiaga ika'ēagwera ite'varuhuheteva'ea.

Yvyakotyve'ḡa nhaporemō ḡa nhimomby'ai hehe a'ea mbopogweavo. ⁴ A'ero ḡa tejuhua'javuhuva'ea mbohetei. A'ereki tejuhua'javuhuva'ea om-bopopoakaruka yhyapypeva'ea pe. Yhyapypeva'ea ḡa imbohetei no.

—Ma'ḡa ipopoaka yhyapypeva'ea ja? ei ḡa. Ma'ḡa ipopoaka a'ea hohe otavuka a'ea pe? Ndiipoakahavi tuhē a'ea pe! ei ḡa imboheteavo.

⁵ Kiro yhyapypeva'ea monhi'ite'varuhuhava. Nurā ik-wahava omondo a yhyapypeva'ea i'ei:

—Tanhimbohete tuhē ti ji Tupana'ga mbotegweteavo nehē. Quarenta e dois meses rupi ti ji tako nanongara rehe yva koty nehē, e'i.

⁶ Nurā yhyapypeva'ea Tupana'ga mbotegwetei. Tupana'ga ronga mbotegwetei. Yvagipeve'ḡa mbotegwetei. Nahā yhyapypeva'ea gwereko te'varuhu Tupana'ga renoite'varuhua.

⁷ Kiro yhyapypeva'ea mbopopoakahava no. Nurā ik-wahava omondo a yhyapypeva'ea i'ei:

—Tatavuka ti ji Tupana'ga remimo'ēhara'ḡa pe. Tamombi ti ji ḡapopoakara, e'i. Tajipopoaka ti ji yvyakotyve'ḡa hohe pa, e'i. Ḡa hohe pa ti ji tajipopoaka – kiroki ḡa ojogwe'ygwe'yja'ḡa. Ojipe'ḡa hohe pa no ti ji tajipopoaka. Tajipopoaka ti ji ḡa hohe pa no – kiroki ḡa ojoatyatyvi ḡanhi'iḡa. Yvyakotyve'ḡa gwyḡag-wyripeve'ḡa hohe pa ti ji tajipopoaka no, e'i yhyapypeva'ea.

⁸ Jihī, João, akwaha aere'īva'ea ikwatija. Ikwatija ji ei: Yvyakotyve'ḡa nhaporemō ti yhyapypeva'ea mbohetei ojikoga hehe nehē – kiroki ḡa ndojikogi Tupana'ga re-

he ikwatijarukare'yma ga pe ojera livro pype, a'e ji ikwatija. Ġandera Tupana'ga ndokwatijari livro pype yvagi pe tuhu ti ġa ji pyri okovo avuira jave'yma. Livro ko cordeiro'jave'ga apoa. Gaha Tupana'ga omombe'u yvya apohava renonde aerē ti ga ojijukauka nehē javo, a'e ji ikwatija aere'īva'ea.

⁹ Peapyakwa pe. Pehendu katu nhirembikwatijara, a'e ji.

¹⁰ Kiroki ġa ojipe'ġa topyhy ġa nderogwovo – ġahā ti ojipe'ġa opyhygaha nehē ġa nderogwovo nehē, a'e ji ikwahava aere'īva'ea.

Kiroki ġa ojipe'ġa tojuka itakyhea'javuhuva'ea pyvō – ġahā ti ojipe'ġa ojuka tuhē itakyhea'javuhuva'ea pyvō nehē, a'e ji ikwahava aere'īva'ea.

Nurā ti Tupana'ga remimo'ēhara'ġa tonhimomirana ojikoheteavo ga rehe nehē, a'e ji ikwatija aere'īva'ea.

Yvyapypeva'ea

¹¹ Kiro ojipea ji hepiagi tiruahūva'ea yvyapypeva'ea. Ohē yvyapypeva'ea yvya hugwi ua yvya arimo upa. Mokōi ko yvyapypeva'ea ratīa. Hatīa ko cordeiro ratīa ja. Hahyahi yvyapypeva'ea nhi'īġa tejuhua'javuhuva'ea ja. ¹² Yhyapypeva'ea ombopopoakaruka yvyapypeva'ea oji'ja. A'ero yvyapypeva'ea yhyapypeva'ea mboheteukari yvyakotyve'ġa pe yvya pe no – kiroki yhyapypeva'ea gwereko ika'ēagwera ite'varuhuheteva'ea.

¹³ Yvyapypeva'ea japoipoi ahemonhimomby'ava'ea. Yvaga hugwi imbojyvi tata imbuhua yvya koty. Gwepia pa yvyakotyve'ġa ahemonhimomby'ava'ea. ¹⁴ Ahemonhimomby'ava'ea apovo ġwaramo yvyapypeva'ea ġa moandyandyjuhui. Ipopoaka yvyapypeva'ea ahemonhimomby'ava'ea apovo ġwaramo yhyapypeva'ea rovai pyteri pe. Yvyakotyve'ġa pe yvyapypeva'ea ei:

—Peapo ti ha'angavuhua kiro timbohete ti a'ea ra'angavuhua javo – kiroki a'ea ko yhyapypeva'ea herekovo ika'ēagwera ite'varuhuheteva'ea itakyhea'javuhuva'ea rembikytiuhagwera. A'ea ra'angavuhua ti peapo. A'ereki a'ea okwera'ja reki yhyapypeva'ea, e'i yvyapypeva'ea.

Mbatera ġa japoipoi yhyapypeva'ea ra'angavamo a'ero.

¹⁵ Opopoakahetero ġwaramo yvyapypeva'ea imondoi opytua ha'angava pe imopo'ama.

—Opo'ā reki ha'angava ogwoogwovo, ei yvyakotyve'ġa hepiagame.

Ha'angava onhi'ī. Kiro i'e'i:

—Tanhimbohete ti yvyakotyve'ġa nhaporemo, e'i.

Kiroki ġa nombohetei yhyapypeva'ea ra'angava – ġahā ha'angava ojukauka. ¹⁶ Yvyakotyve'ġa nhaporemo herekoi yhyapypeva'ea rembikwatijarukaragwera ojihe a'ero. Ġa okwatijaruka yhyapypeva'ea rera ojihe. Hera ikwatijarukare'ymame ti ġa okwatijaruka yhyapypeva'ea rera número. Okwatijaruka ti ġa opoa rehe ojohukoty rūi. Opoa rehe ikwatijarukare'ymame ti ġa okwatijaruka gwetovapya rehe. Okwatijaruka ġa nhaporemo: okoteheve'ġa ġanduvihava'ġa imbat-eve'ġa nimbaterive'ġa ojipe'ġa no – kiroki ġa opo-ravyky ojive jate ipiro'yve'ġa, kiroki ipiro'yve'ġa ġa

ġa mboporavykyuka ġa mbopohirukare'yma ojihugwi no. Ġa ojihe ikwatijarukare'ymame yhyapypeva'ea ra'angava noma'ēukari ġa pe mbatera ipyhygukare'yma imondoukare'yma no. Nahā yhyapypeva'ea ra'angava hendukatuukarahai yvyakotyve'ġa pe onhi'īġa opopoakaramo.

¹⁸ Ojapyakaheterame jate ti ahe ikwahavi yhyapypeva'ea rera. Kiroki ga okwaha hete – gaha ti tomo'emo'ē yhyapypeva'ea rera número onhimombaragwahava hehe. Yhyapypeva'ea rera número ko akwaimbae'ga rera número. Yhyapypeva'ea rera ko número seiscientos e sessenta e seis.

Cordeiro'jave'ga he'yuhuranuhūve'ġa pavēi

14 Kiro ji hepiagi. Nanime cordeiro'jave'ga ami yvytyruhua rehe Siāo rehe! Ga pavēi ġa oko cento e quarenta e quatro milve'ġa. Ikwatijara ġa gwereko gwetovapya rehe. Ikwatijara ko cordeiro'jave'ga rera garuva'ga rera no.

² Kiro ji yvagipeve'ga renduvi. Onhi'īġahyavuhuhu ga typojuhetea pyambua ja onaranaraġuhūva'ea ja no. Ikatu ganhi'īġa imonhi'īhava ja no harpas ja, a'e ji yvagipeve'ga renduva.

³ Cento e quarenta e quatro milve'ġa nhimby'yi ipyahuva'ea rehe yvagi pe ga'apykavareheve'ga apykava rovai pyteri pe ga apygame oapykava rehe okovo aheruvihavuhetero. Onhimby'yi ġa quatrove'ġa ndovai pyteri pe no huvihavuhu'ġa ndovai pyteri pe no. Tegwete ojipe'ġa nhimbo'ehava a'ea rehe. Ġahā jate onhimbo'e hehe ipyahuva'ea rehe onhimby'yita cento e quarenta e quatro milve'ġa. A'ereki Tupana'ga ġa mbopiro'yuka ġambote'varuhuva'ea hugwi ġa pokoguka ġa mbuhuruka ojipyri yvagi pe ġa mombytavouka avuira. ⁴ Ġa ndokote'varuhui. Ġa ko ġa ja – kiroki ġa ndogwerecoangavi kunhangwera'ġa. Piry hete ġa. Cordeiro'jave'ga hoa nanani ġa hoi ga rupi okovo ganhi'īġa rupi. Tupana'ga omo'emo'ēypy ġa ojive yvyakotyve'ġa hugwi ġa mbopiro'yuka.

—Ġahā ti toko jireheve'ġa cordeiro'jave'gareheve'ġa no, ei Tupana'ga ġa mo'emo'eamo. Toko ti ġa nhinhi'īġa rupi ganhi'īġa rupi no. Jara'ġa hohe yvyakotyve'ġa hohe ġa pyryvamo okovo a'ero, ei Tupana'ga.

⁵ Ni'mbeangavi Tupana'gareheve'ġa. Nurā ndojari ġa ndehe Tupana'ga rovai pyteri pe aheruvihavuhete'ga rovai pyteri pe.

Trêsvē'ġa Tupana'gapyrive'ġa yvagipeve'ġa

⁶ Kiro ji ojipe'ga repiagi Tupana'gapyrive'ga ga veverame yvatea gwyrimo. Ikwahava ġwaramo omondoaga ei:

—Taho ti ji imombe'gwovo pyryva'ea ipave'īva'ea Jesus'ga mombe'ua yvyakotyve'ġa pe nhaporemo nehē. Ġagwyġagwyrypeve'ġa pe ti ji tamombe'u. Kiroki ġa ojogwe'ygwe'yja'ġa – ġa peġape ti ji tamombe'u. Kiroki ġa ojoatytyvi ġanhi'īġa – ġa peġape ti ji tamombe'u. Ojipe'ġa pe ti ji tamombe'u no. Yvyakotyve'ġa pe

nhaporemu yvya koty ti ji tamombe'u nehë, ei Tupana'gapyrive'ga.

⁷ Hahyahi ganhi'iğa ga erame ęa pe a'ero:

—Pehendu katu ti Tupana'ga rerekokatukatuavo ga ko ipopoaka ojipe'ęa hohe pa javo. Pembohete ti ga gaha jate oko nhanderuvihavuhetero javo. A'ereki kiro ga'ea okote'varuhuve'ęa pe peko te'varuhu pe javo. "Peho ti hahyva'ea ruvihava pype nehë," e'i ti Tupana'ga nehë.

—Pembohete ti Tupana'ga mboukwahava penenyp'yamo ga rovai pyteri pe. Gaha ombojihu yvaga yvya no ypiahua ruvihava no yhyaryapyruhua nhaporemu no, ei Tupana'gapyrive'ga.

⁸ Kiro ojipe'ga vevei ga reviri no Tupana'gapyrive'ga. Imombe'gwovo ga ei:

—Cidadepeve'ęa Babilôniapeve'ęa popoakahetea ipigi! Opi hete tuhë! A'ereki ęa ombote'vate'varuhu yvyakotyve'ęa gwyriveve'ęa nhaporemu, ei ga. Babilôniapeve'ęa onhimbopogweuka ojipe'ęa pe toko te'varuhu ti ęa nhande ja javo. Babilôniapeve'ęa ja ęa ndekote'varuhui a'ero gworygworyvamo ęandekote'varuhua rehe, ei ga.

⁹ Kiro ojipe'ga vevei mokonha'ęa ndeviri no Tupana'gapyrive'ga. Três ko ęa a'ero. Hahyahi ganhi'iğa ga erame:

—Kiroki ęa yhyapypeva'ea mbohete yhyapypeva'ea ra'angava rehe ve – ęahã ti ombuhuruka ite'varuhuva'ea ojive nehë, ei ga. Po ęa okwatijaruka yhyapypeva'ea rembikwatijarukara gwetovapya rehe, a'ero ti ite'varuhu ęa pe nehë, ei ga. Po ęa okwatijaruka opoa rehe, a'ero ti ite'varuhu ęa pe nehë no.

—Tupana'ga ti onhimonha'nga ęa ndehe nehë. Ndo-porogwetygi ti ga ęa nehë, ei ga. A'ero ti Tupana'ga ęa mondoi tata pype enxofre pype nehë no hahyva'ea ruvihava pype. A'ea pyvõ ti ga hahya mondoi ęa pe nehë, ei ga. Hahyrame pevo ęa pe ti pyryve'ęa Tupana'gapyrive'ęa ęa ndepiagi nehë. ęa pavëi ti cordeiro'jave'ga ęa ndepiagi nehë hahyrame ęa pe nehë, ei ga. ¹¹ Nane'yimi ti ihemi tatatięuhua hahyrame ęa pe nehë. Hahya ti ndopigi ęa hugwi ypytunimo arimo nehë no, ei ga. Hahy hete ti ęa pe tata pype jipi nehë – kiroki ęa yhyapypeva'ea mbohete yhyapypeva'ea ra'angava reheve, kiroki ęa okwatijaruka yhyapypeva'ea rera ojihe, ei ga imombe'gwovo.

¹² —Nurã ti Tupana'ga remimo'ęhara'ęa tonhimomirana ojikheteavo Jesus'ga rehe Tupana'ga remimombe'uhetea rendukatuavo nehë, ei ga.

¹³ Kiro ji ojipe'ga renduvi yvagipeve'ga. Ji ve ga ei:

—Ekwatija ti nhiremimombe'ua nde ve kiro. Kiro Cristo'gareheve'ęa ndoryndoryvamo – kiroki ęa omano kirë nehë, ei Tupana'gapyrive'ga ji ve.

—Na tuhë, e'i Tupana'ga ra'uva. Kiro ęa ndoryndoryvamo. A'ereki omanorë ęa oapo pi. A'ero ęapy'a rukatui. Oporavyky hete na'ë ęa okovo yvya koty Tupana'ga nhi'iğa mombe'gwovo okokatuavo onhimomiranama. Aerë omanorë ti ęa ndukatui yvagi pe nehë. ęandekokatugwera ti jukwaha nehë ęa vahemirë yvagi pe, e'i Tupana'ga ra'uva.

Okyti ęa kopeva'ea

¹⁴ Kiro nanime ji hepiagi yvaęatięa. Itięahivuhuva'ea ko yvaęatięa. I'arimo ga oapy. Oko ga ja – kiroki ga oko yvagipeva'ero yvyakotyva'ero no. Oakaęa rehe ga gwereko akanitara ouro apopyra okovo ęwaramo aheruvihavuhetero. Opo pe ga gwereko haimbeva'ea foice.

¹⁵ Kiro ojipe'ga Tupana'gapyrive'ga hemi Tupana'ga mbohete hahya hugwi garonga hugwi ua. Hahyahi ganhi'iğa ga erame yvaęatięa'arimove'ga pe. Ga pe ga ei:

—Ekyti kopeva'ea eapoa pyvõ haimbeva'ea pyvõ jajuro ęwaramo yvya koty. A'ereki kiro ikytihava, ei ga ga pe.

¹⁶ —Kwa, ei ga.

A'ero ga ikytipavi kopeva'ea nhaporemu yvya koty a'ero – kiroki ga oapy yvaęatięa arimo.

¹⁷ Kiro ojipe'ga Tupana'gapyrive'ga hemi Tupana'ga mbohete hahya hugwi garonga hugwi yvagipeva'ea hugwi. Gwerekoko ga haimbeva'ea no foice.

¹⁸ Kiro ojipe'ga ruri ikwava'ęhava hugwi Tupana'gapyrive'ga. Gaha ko tata repiakatuhara'ga. Hahyahi ganhi'iğa ga erame Tupana'gapyrive'ga pe – kiroki ga gwerekoko haimbeva'ea.

—Ekyti yva'ia ahara yhyapypeva'ea hugwi imono'ono'ombava. A'ereki yva'ia uva jajuro pa yvya koty, ei ga ga pe.

¹⁹ —Kwa, ei ga.

A'ero ga yva'ia kytipavi yvya koty imono'ono'ombava a'ero imombo imumu'uhavuhua pype to'ë ti yva'ia ryhya jugwi javo.

Tupana'ga nhimonha'ngahetea, a'e ji imumu'uhava pe. A'ereki Tupana'ga omumu'umuka okote'varuhuve'ęa jukajukavouka imo'emo'ëuka ęandekoa nhaporemu.

²⁰ Cidade koty ęa imumu'umi yva'ia imumu'uhavuhua pype. He'yjuhu ranuhũ hete yva'ia ryhya i'ëi jugwi ęa imumu'umame. Okote'varuhuve'ęa ndekoa pe a'e ji yva'ia ryhya. Paivouhu ihoi ęandekoa Tupana'ga ęa mu'umu'umukarame. ęandekoa oho paivouhu trezentos quilômetros. Hehanhuhũ ęandekoa typya no. Typya ihoi um metro e meio ogwovo. Oho ęandekoa cavalo jurua apiavo. Nahã typya ihoi cavalo jurua yvate Jaime ęandekoa.

Seteve'ęa Tupana'gapyrive'ęa ti omondo karugwara

15 Kiro ji ojipe'ęa ndepiagi ahemonhimomby'auhuve'ęa – kiroki seteve'ęa Tupana'gapyrive'ęa okwahavuka aere'iva'ea okovo yvagi pe yvagipeve'ęa. Omondo ti ęa seteva'ea karugwara yvyakotyve'ęa pe nehë. Seteva'ea karugwara ko mbapavava'ea. Seteve'ęa imondomondorë seteva'ea karugwara yvyakotyve'ęa ndehe po ti Tupana'ga nhimonha'ngahetea ipigi ęa ndehe nehë.

² Kiro ji hepiagi ypiahua ruvihava'java'ea. Ypiahua ruvihava'java'ea ko vidro'java'ea apopyra tata'java'ea

apopyra no. Vidro'java'ea apopyra tata'java'ea apopyra, a'ea memei ko ojihe'a ojogwehe. Kiroki ġa nombohetei yhyapypeva'ea yhyapypeva'ea ra'angava reheve – ji ġa ndepiagi ġa amame ypihua ruvihava'java'ea rembeyvyri pe. Ndokwatijarukari ġa ojihe yhyapypeva'ea rera opopoakaramo yhyapypeva'ea hohe. Ndokwatijarukari ġa yhyapypeva'ea rera número ojihe no. Gwerekko ġa Tupana'ga remimondoa imonhi'ihava harpas. ³Tupana'gareheva'ea nhimby'yja rehe Moisésva'ea nhimby'yja rehe ġa nhimby'yi. Cordeiro'jave'ga nhimby'yja rehe ġa nhimby'yi no. A'ereki ġa Tupana'ga mbohete gaha jate ko vvyakotyve'ġa nduvi-havuhete'ga javo. Onhimby'yita ġa ei:

—Tupana, orepojkaharetea, ndehe ko vvyakotyve'ġa nduvihava epopoakaramo ġa hohe pa.

Ndehe ko ġanduvihavuhetero avuirama ymya hako aerē nehē no, ei ġa onhimby'yita.

Ereapo nde ġamonhimomby'auhuva'ea enhimboheteuka ġa pe.

Ereko katu hete nde ġa nderekokatuavo imombe'gwovo a'itituhēva'ea ġa pe, ei ġa onhimby'yita Tupana'ga mboheteavo.

⁴ Ġa nhaporemo nde rendu katu nde mboheteavo ga pyry hete javo.

A'ereki nde tehe jate ko ndepyry hete tuhē.

Uhu pa ti ġa ogwyrā hugwi nhaporemo nehē nde mboheteavo nderovai pyteri pe nehē.

A'ereki nde erehepiuka ejekokatuagwera ġa pe. Nahā ġa ei onhimby'yita upa Tupana'ga mboheteavo.

⁵ Ġa nhimby'yirē ji hepiagi yvagi pe. Pevo ko Tupana'ga mboheteava ipira apopyra – kiroki pyryheteva'ea gwerekko Tupana'ga rembikwatijarukaripyra ryrū'ia. Ojipe'a gamboheteava. ⁶ Seteve'ġa Tupana'gapyrive'ġa hemi jugwi – kiroki ġa omondo ġweri karugwara vvyakotyve'ġa pe. Omongi ġa tapy'ynhapitiġahivuhuva'ea linho apopyra ndiky'ai'i'iva'ea. Omongi ġa oku'ayvira imondovo opoti'a rupi. Ouro apopyra ko ġaku'ayvira.

⁷ Ġa pe quatrove'ġa nde'yja'ga imondoi nhaetingy'a'java'ea ouro apopyra. Sete ko nhaetingy'a'java'ea. Tupana'ga nhimonha'ngahetea reko i nhaetingy'a'java'ea pype avuiramave'ga nhimonha'ngahetea. Tynahē a'ero.

⁸ Tatatiġuhūhetea reko i Tupana'ga ronga pype gamboheteava pype. A'ereki Tupana'ga oko ipype. Tupana'ga rendy'jaro ġwaramo gamboheteava pype hekoi tatatiġa. Gapopoakaro ġwaramo hekoi tatatiġa ipype no. Tynahē gamboheteava a'ero. Tatatiġuhūa ġwaramo ti ahe ndohoi gamboheteai pe seteve'ġa remimondoa renonde nehē. A'ereki seteve'ġa Tupana'gapyrive'ġa e'i:

—Orenhinanhinani ti toromondo na'ē karugwara vvyakotyve'ġa pe nehē, ei ġa.

Tupana'ga nhimonha'ngahetea oko nhaetingy'a'java'ea pype

16 Kiro ji ga renduvi Tupana'ga mbohete-havapypeve'ga. Hahyahi ganhi'iġa ga erame seteve'ġa pe Tupana'gapyrive'ġa pe:

—Peho ti heka'voga Tupana'ga nhimonha'ngahetea nhaetingy'a'java'ea hugwi. Peheka'vo ti vvyā koty, ei ga ġa pe.

² —Kwa, ei yvagipeve'ġa.

Kiro ġande'yja'ga hona'ēi a'ero heka'voga vvyā koty Tupana'ga nhimonha'ngahetea ojipejiva'ea hugwi nhaetingy'a'java'ea hugwi. Nurā ihemi ġajauhua ite'varuhuheteva'ea vvyakotyve'ġa ndehe – kiroki ġa okwatijaruka yhyapypeva'ea apoā ojihe. Kiroki ġa ombohete yhyapypeva'ea ra'angava – ġa ndehe ihemi ġajauhua ite'varuhuheteva'ea no.

³ Kiro ojipe'ga seteve'ġa nde'yja'ga heka'vogi Tupana'ga nhimonha'ngahetea ojipea hugwi nhaetingy'a'java'ea hugwi. Mokōi ko ġanembiheka'vogagwera a'ero. Ypihua ruvihava rehe ga heka'vogi. Ypihua ruvihava nhimbotei omanove'ga rekoa'java'ero. Nurā yhyapora imanombavi.

⁴ Kiro ojipe'ga seteve'ġa nde'yja'ga heka'vogi Tupana'ga nhimonha'ngahetea ojipea hugwi nhaetingy'a'java'ea hugwi. Trēs ko ġanembiheka'vogagwera a'ero. Paranauhūa rehe yhyaryapyruhua rehe no ga heka'vogi. Paranauhūa nhimbotei aherekoro a'ero. Yhyaryapyruhua onhimbote aherekoro no.

⁵ Kiro ji ga renduvi – kiroki Tupana'gapyrive'ga oko yhya repiakatuhara'ga. Tupana'ga pe ga ei:

—Jipojkaharetea, ei ga Tupana'ga pe.

Aġwamo nde ereko. Ymyahū nde ereko hako.

Ndehe ko ereko katu hete yhya monhimboteavo aherekoro ġa pe.

⁶ A'ereki ġa neremimo'ēhara'ġa apiti nenhi'iġa mombe'uhara'ġa ndeheve ġandekoa reka'voga.

Kiroġwe aherekoro nde imondoi ġa pe to'u ti ġa javo. Pyry nde imondoi a'ea ġa pe, ei ga Tupana'ga pe.

⁷ Kiro ji henduvi ikwava'ēhava hugwi nahā:

—Na tuhē, Tupana, orepojkaharetea!

Ndehe ko vvyakotyve'ġa nduvihava epopoakaramo ġa hohe pa.

Ereko katu hete

e'erame a'itituhēva'ea imondovo hahya hupi katu okote'varuhuve'ġa pe.

Porō ji henduvi ikwava'ēhava hugwi.

⁸ Kiro ojipe'ga seteve'ġa nde'yja'ga heka'vogi Tupana'ga nhimonha'ngahetea ojipea hugwi nhaetingy'a'java'ea hugwi. Quatro ko ġanembiheka'vogagwera a'ero. Kwara rehe ga heka'vogi tombokai ti kwara vvyakotyve'ġa tata pyvō javo. ⁹ Kwara vvyakotyve'ġa mbokaihetei a'ero. Hahy hete ġa pe a'ero. A'ea nhaporemo karugwara Tupana'ga imondomondoukari ġa pe. Ga karugwara mondoukaro ġwaramo ġa ete'varuhuhetei Tupana'ga pe ga mbotegweteavo.

Ndogwerrojiji reki ġa ojeaporoġita okokatue'yma ga mbohete'e'yma.

¹⁰ Kiro ojipe'ga sete've'ġa nde'yja'ga heka'vogi Tupana'ga nhimonha'ngahetea ojipea hugwi nhaetingy'a'java'ea hugwi. Cinco ko ġanembiheka'vogagwera a'ero. Yhyapypeva'ea gwyrarehe ga heka'vogi. Pevo yvya koty yhyapypeva'ea oko ogwyrripeve'ġa nduvihavamo. Yhyapypeva'ea gwyrripeve'ġa pe ypytunahivuhu a'ero. Hahy hete ġa pe. Ohu'u ġa okūa a'ero hahyhetero ġwaramo ġa pe. ¹¹ Yvagipeve'ga pe Tupana'ga pe ġa ete'varuhuhetei ga mbotegweteavo okote'varuhuavo hahyro ġwaramo ojive. Ojauhuro ġwaramo ġa ete'varuhuhetei ga pe no. Emo ġa ndogwerrojiji ojeaporoġita okokatue'yma.

¹² Kiro ojipe'ga sete've'ġa nde'yja'ga heka'vogi Tupana'ga nhimonha'ngahetea ojipea hugwi nhaetingy'a'java'ea hugwi. Seis ko ġanembiheka'vogagwera a'ero. Paranauhūa ruvihava rehe rio Eufrates ty pa onhimboavujikwea a'ero tuhu ti kwara porakotyve'ġa nduvihavuhu'ġa yvya pikaġa rupi javo.

¹³ Kiro ji hepiagi trêsva'ea Diabo'gapyriva'ea anhaġa. A'ea ko kururua ja. Tejuhua'javuhuva'ea jurua rupi ojipea hemi. Yhyapypeva'ea jurua rupi ojipea hemi. Tupana'ga nhi'iġaatyviva'ea mombe'uhara'ga jurua rupi ojipea hemi. Nahā ko trêsva'ea Diabo'gapyriva'ea.

¹⁴ Tiruahū Diabo'gapyriva'ea okovo Diabo'ga nhi'iġa rehe japoġapovo ahemonhimomby'ava'ea. Kiro ihoi yvyakotyve'ġa nduvihavuhu'ġa pyri nhaporemō ġa mono'ono'oġuka ġa movahemuka totavuka ti ġa Tupana'ga pe javo. A'ereki Tupana'ga e'i jipe: "Diabo'gapyriva'ea ġa mono'ono'oġukarame ti ji ei ġa pe nehē: Peko te'varuhu pe. Peho kiro tata pype hahyva'ea ruvihava pype. A'ea ti ji ei ġa pe jipopoakahetero ġa hohe pa nehē ġapopoakara mombiga," ei Tupana'ga.

¹⁵ —Pehendu ti, ei Cristo'ga nhande ve. Ahe nomboha'uvi iporomive'ġa ndura. Ahe ja ti pe napemboha'uvi jirura'java nehē. Nurā ji ei pe me: Pyri hete ti pe me nehē pe nhimomiranamame nhinhi'iġa reroviapige'yma aerē ti ga ruri nehē javo. A'ero ti pe ndekoi ga ja nehē – kiroki ga gwereko opira imongiavo onhinotē'yma, ei Cristo'ga nhande ve.

¹⁶ Diabo'gapyriva'ea omono'ono'oġuka yvyakotyve'ġa nduvihava'ġa. Pea pe ġamono'oġukahava pe hebreus'ġa e'i Armagedom.

¹⁷ Kiro ojipe'ga sete've'ġa nde'yja'ga heka'vogi Tupana'ga nhimonha'ngahetea ojipea hugwi nhaetingy'a'java'ea hugwi. Yvate ga heka'vogi. Sete ko ġanembiheka'vogagwera a'ero. Kiroki ga oko yvagi pe aheruvihavuhete'ga ronga pype gambohete'hava pype ga'apykava pyri – hahyahi ganhi'iġa ga erame pea hugwi:

—Molina Tupana'ga nhimonha'nga! ei ga.

¹⁸ Kiro inhi'inhi'iġi onaranaraġa overaverava. Yvya oġwyġwy hete ranuhū tuhē. Yvyakotyve'ġa mbojihuvypygwera jate ndogwerekoi nanongara. ¹⁹ A'ero cidadeuhua i'gwy'gwyri. Trêsva ko ipeheuhūva'ea

cidadeuhua peheuhūva'ea a'ero. Cidades nhaporemō yvya koty indurundurupavi he'yjuhuva'ea. Tupana'ga okwahava'ja Babilôniapeve'ġa ji ndapotari ġandekote'varuhua javo. Ipopoaka hete ġa novīa a'ero. A'ereki kiro Tupana'ga onhimonha'nga hete ġa ndehe onhimboahiva ojipypava ġa ndehe ġa ndekote'varuhuro ġwaramo. ²⁰ Ypa'ōa oka'nhyimba. Ahana'ja a'ero. Yvytyruhua ahe ndohepiaga'javi no. ²¹ He'yjuhu itatiġuhūa'java'ea amana royxāġahiva'java'ea okya yvaga hugwi yvyakotyve'ġa ndehe. Tupana'ga pe ġa ete'varuhuhetei ga mbotegweteavo okote'varuhuavo. A'ereki amana royxāġahiva'java'ea hahy ranuhū ġa pe. A'ereki hehanhuhū hete amana royxāġahiva'java'ea itatiġuhūa'java'ea. A'ea pohyja ko quarenta quilos hetakwera ja.

Kunhangwerahēa oapy yhyapypeva'ea arimo

17 Kiro Tupana'gapyrive'ga ruri ji pyri sete've'ġa nde'yja'ga – kiroki sete've'ġa gwereko nhaetingy'a'java'ea yvagipeve'ġa. Ji ve ga nhi'iġi javo:

—Herejo, ei ga. Kiro ti ji ipopoakavehēa repiukari nde ve nehē Tupana'ga erame hēa pe: "Ereko te'varuhu nde. Eho ti a'ero tata pype hahyva'ea ruvihava pype." A'ea ti Tupana'ga ei hēa pe nehē – kiroki akwaimbae'ġa upaharahēa oapy ypihua arimo ypihua ruvihava arimo no paranauhūa arimo no. Onhimongyheteuhu yhya. A'ea arimo nhaporemō hēa apygi oina. ² He'yjuhuve'ġa yvyakotyve'ġa nduvihavuhu'ġa oko hēanhi'iġa rupi okote'varuhuavo hēa rendukatuavo. Hēa yvyakotyve'ġa mbopogwei ojihe ġa mbote'varuhuavo oji'ja. A'ero ġa ndekote'varuhui okovo hēanhi'iġa rupi gworygworyvamo hēarekote'varuhua rehe, ei Tupana'gapyrive'ga ji ve.

³ Kiro ga ji rerohoi Tupana'ga ra'uva ji poġkakaturame. Ongae'yi me ga ji rerohoi. Pevo ji hēa repiagi. Yhyapypeva'ea arimo hēa apygi. Iġwaġahi yhyapypeva'ea. He'yjuhu hete ikwatijara hehe. Ohygahi ikwatijara hehe. Herate'varuhua pe ikwatijara i'ei Tupana'ga mbotegweteavo yhyapypeva'ea ipopoaka Tupana'ga hohe javo. Sete ko yhyapypeva'ea akaġa. Dez ko yhyapypeva'ea ra'ia. ⁴ Hēa opipyryva imongi tapy'ynhapiġwaġahiva'ea tapy'ynhapiġwaġuhūva'ea no. He'yjuhuva'ea hēa imongi omboġigwahava ouro apopyra itakatua no pérolas no. Gwerekō hēa nhaetingy'a'java'ea ouro apopyra opo pe. Ite'varuhuranuhūva'ea oko nhaetingy'a'java'ea pype hēate'varuhua hēareaporoġitate'varuhua. ⁵ Gwetovapya rehe hēa gwerekō ikwatijara. Hēarera pe ikwatijara i'ei:

—Aherembikwahavipyre'yma ko hēarera.

Trêsva ko hēarera.

Ojipea ko Babilônia ipopoakaheteva'ea.

Ojipea ko Akwaimbae'ġa upahara'ġa nemboypya.

Ojipea ko Ite'varuhuranuhūva'ea remboypya yvya koty.

A'ea i'ei ikwatijara. A'ea ko hēarera a'ero hēaretovapya rehe.

⁶ Kiro hēa repiagi ji ikwahavi heagwry hēa javo. Heagwry hete hēa. A'ereki hēa horyory ranuhū hete

Tupana'ga remimo'ēhara'ġa manoa rehe. Ġajikoga ġwaramo Jesus'ga rehe hēa ġa jukaukari. A'ereki ġa ndopohiri Jesus'ga hugwi.

Hēa repiagame ji nhimomby'ahetei tuhē. ⁷ A'ero Tupana'gapyrive'ga ei ji ve:

—Maraname nde nhimomby'ai? Kiro ti ji imombe'ui nde ve aherembikwahavipyre'yma hēa mombe'gwovo. Kiro ti ji imombe'ui nde ve yhyapypeva'ea no – a'ea hēa reroho ojilhe herekovo seteva'ea oakaġa dezva'ea ġwatīa no, ei ga ji ve. ⁸ Yhyapypeva'ea – akoja nde erehepia – a'ea ko ymyahū oko. Aġwamo a'ea ndokoi. Aerē ti a'ea ihemi vvykwaruhua hugwi nehē – kiroki ikwaruhua oho paivouhu, ei ga. Aerē ti yhyapypeva'ea ihoi hahyva'ea ruvihava pype upa avuira manehē. Tiru-ahū ti jupe jipi a'ero nehē, ei ga.

—Hepiagame ti vvyakotyve'ġa nhimomby'ai nehē – kiroki ġa ndojikogi Tupana'ga rehe ikwatijarukare'yma ga pe ojera libro pype. Ġandera Tupana'ga ndokwati-jarangani libro pype yvagi pe tuhu ti ġa ji pyri okovo avuira manehē. Yvya apopyagwera jate Tupana'ga ndokwatijari ġandera, ei Tupana'gapyrive'ga ji ve imombe'gwovo. Onhimomby'a ti vvyakotyve'ġa nehē yhyapypeva'ea repiagame. A'ereki ymyahū yhyapypeva'ea oko, aġwamo ndokoi, aerē ti hekoi nehē, ei Tupana'gapyrive'ga ji ve imombe'gwovo.

⁹ —Ojapykaheterame jate ti ahe ikwahavi, ei Tupana'gapyrive'ga. Kunhangwerahēa oapy yhyapypeva'ea arimo, ei ga. Seteva'ea yhyapypeva'ea akaġa, a'e ko ji seteva'ea pe vvytyruhua pe, ei Tupana'gapyrive'ga. A'ero kunhangwerahēa apygi seteva'ea rehe vvytyruhua rehe, ei Tupana'gapyrive'ga.

¹⁰ Seteva'ea yhyapypeva'ea akaġa, a'e ko ji seteve'ġa pe no ġanduvihavuhu'ġa pe vvyakotyve'ġa nduvihavuhu'ġa pe, ei Tupana'gapyrive'ga. Cincove'ġa seteve'ġa nde'yja'ġa ndokoa'javi vvyakotyve'ġa nduvihavuhuro. Ojipejive'ga seteve'ġa nde'yja'ga oko ġanduvihavamo kiro. Ojipe'ga seteve'ġa nde'yja'ga ndokoi ve ġanduvihavuhuro. Ġanduvihavuhuro okorame ti ga topytaahi'vi okovo ġanduvihavuhuro, ei Tupana'gapyrive'ga imombe'gwovo ji ve. ¹¹ Yhyapypeva'ea – a'ea oko ymyahū, aġwamo ndokoi – a'ea vehevi oko vvyakotyve'ġa nduvihavuhua seteve'ġa mbohe'yikavamo. A'ero ġa ei: Oitove'ġa ko vvyakotyve'ġa nduvihavuhu'ġa. Yhyapypeva'ea ko seteve'ġa nde'yja-va'ea a'ero. Hahyva'ea ruvihava viara rupi ihoi upa. Pevo ti tiru-ahū jupe jipi nehē, ei Tupana'gapyrive'ga imombe'gwovo ji ve.

¹² —Dezva'ea yhyapypeva'ea ratīa – akoja nde erehepia – a'ea ji ei dezve'ġa pe vvyakotyve'ġa nduvihavuhu'ġa pe, ei Tupana'gapyrive'ga. Ġa ndokoi ve ġanduvihavuhuro. Aerē ti yhyapypeva'ea ġa mongoahi'vi nehē toko ti ġa ġanduvihavuhuro javo. Uma hora rupi jate ti ġa ndekoahi'vi ġanduvihavuhuro yhyapypeva'ea pavēi nehē, ei Tupana'gapyrive'ga.

¹³ Nombojoyvvyvyri ġanduvihavuhu'ġa ojeaporoġita. A'ero ti ġa nhaporemō yhyapypeva'ea pokogi okovo a'ea nhi'iġa rupi nehē. A'ereki ġa ipopoaka okovo ġanduvihavuhuro nehē, ei Tupana'gapyrive'ga. ¹⁴ Aerē ti

ġa tavukari cordeiro'jave'ga pe nehē. Ġapopoakara ti cordeiro'jave'ga imombihetei nehē. A'ereki ga oko vvyakotyve'ġa pojkahara'ġa pojkaharetero. Oko ga ġanduvihavuhu'ġa nduvihavuhuhetero. Kiroki ġa oho ga rupi – ġa pe ga e'i jipe: “Pehe ti jireheva'ero nehē,” e ko ga ġa pe. Ga ġa mo'emo'ē ġa mongomongovo toko ti ġa jireheva'ero javo, ei Tupana'gapyrive'ga. Ga rehe ġa jikhetei okovo ganhi'iġa rupi jate opohire'yma ga hugwi, ei Tupana'gapyrive'ga imombe'gwovo ji ve.

¹⁵ —Yhya onhimongyheteuhuva'ea – akoja nde erehepia – akoja rehe akwaimbae'ġa upaharahēa oapy okovo ġanduvihavuhuro, ei ga. Yhya, a'e ko ji he'yive'ġa pe vvyakotyve'ġa gwyġagwyrive'ġa pe no ojipe'ġa pe no – kiroki ġa ojoatyatyvi ġanhi'iġa – ojipe'ġa pe no, ei Tupana'gapyrive'ga imombe'gwovo ji ve.

¹⁶ —Akwaimbae'ġa upaharahēa – akojahēa nde erehepia – hehēa ipopoaka vvyakotyve'ġa nduvihavuhu'ġa mondomondopavuka ġwemimbotarimova'ea rupi okovo ġanduvihavuhuro tuhē, ei Tupana'gapyrive'ga.

—Dezva'ea yhyapypeva'ea ratīa – akoja nde erehepia, akoja ko vvyakotyve'ġa nduvihavuhuro – ġahā ti noarōhetei akwaimbae'ġa upaharahēa nehē yhyapypeva'ea pavēi nehē, ei Tupana'gapyrive'ga ji ve. Nurā ti ġa hēa mbotegwetei hēapopoakara mombiga hēambatera pyhyga hēa hugwi nehē. Tata pyvō ti ġa hēa mbokaipavi nehē. Cidadeuhua ji amombe'u hēa mombe'urame, ei Tupana'gapyrive'ga imombe'gwovo ji ve. Nahā ti ġa cidade rerekoi imbokaipava nehē. A'ereki nanongara Tupana'ga opota ġwemimbotarimova'ea arōuka ġa pe ġandeaporoġita mbojoyvvyvyre'ymuka. Nahā ga ei: “Tombojoyvvyvyryme ti vvyakotyve'ġa nduvihavuhu'ġa ojeaporoġita yhyapypeva'ea pokoga okovo a'ea nhi'iġa rupi nehē,” ei Tupana'ga. Nahā ti Tupana'ga ġa nderekoi nehē toho ti nhinhi'iġa apiavo javo, ei Tupana'gapyrive'ga imombe'gwovo ji ve.

Babilōniapeva'ea popoakara opi

18 Tupana'gapyrive'ga hepiukapavirē ji ve ji ojipe'ga repiagi. Ga ko Tupana'gapyrive'ga no ua yvaga hugwi yvagipeve'ga. Ipopoaka hete ga ġwendy'jandy'jahetero ovahema yvya koty imbokojahuavo. ² Hahyahi hete ganhi'iġa ga erame:

—Kiro ti cidadeuhupeve'ġa popoakahetea ipigi nehē! Opi ġwerī tuhē, ei ga.

Kiro ti ġacidadeuhua reko Diabo'gapyriva'ea gwyrā anhaġa gwyrā a'ero nehē Babilōnia.

Pevo ti cidadeuhu pe ko he'yjuhuva'ea anhaġa nhimongyi nehē ojoparavuhuva'ea onhimono'oġa, ei ga.

Pevo ti cidadeuhu pe ko he'yjuhuva'ea ipepova'ea ite'varuhuva'ea nhimongyi ojoparavuhuva'ea nehē no. Kiro ti cidadeuhua ko ipepova'ea nhimono'ono'onga-va nehē.

Nahā ti ġacidadeuhua hekoi nehē.

³ A'ereki vvyakotyve'ġa nhaporemō okote'varuhu cidadeuhupeve'ġa rendukatuavo, ei ga.

Vvyakotyve'ġa ndekopotarahipavi cidadeuhupeve'ġa nhi'iġa rupi okote'varuhuavo ġa ja.

Vvyakotyve'ġa nduvihavuhu'ġa no oko te'varuhu cidadeuhupeve'ġa ja ġa potaheteavo no, ei ga.

Mbatera ma'ēhara'ġa nhaporemō vvyakotyve'ġa – kiroki ġa omondo mbatera itambere'ia pyhyga a'ero mbatera pyhyga itambere'ia mondovo no – ġahā oko imbateheteva'ero a'ero.

A'ereki cidadeuhupeve'ġa opyhy ranuhū ġa hugwi ipotarahiva

imondomondovo itambere'ia ġa pe he'yjuhuva'ea pyhyga, ei Tupana'gapyrive'ga.

⁴ Kiro ji ojipe'ga renduvi ga rekorame yvagi pe.

—Pejipe'a ti cidadeuhupeve'ġa hugwi jireheva'ero, ei ga vvyakotyve'ġa pe.

A'ereki ġa oko te'varuhu hete, ei ga.

Tapekoi ti ġa ja.

Pe ndekote'varuhue'ymame ti Tupana'ga pe nderekokatui imondoe'yma hahya pe me nehē imondorame ġa pe nehē.

Omondo ti ga hahyhetea cidadeuhupeve'ġa pe nehē.

⁵ A'ereki ġandekote'varuhua he'yjuhu hete.

Okwahava'ja Tupana'ga ġandekote'varuhua a'ea arōe'yma, ei ga ojive'ġa pe.

⁶ Cidadeuhupeve'ġa oko te'varuhu imondovo hahya he'yiva'ea ikwehe.

He'yjuhuva'ea ti pemondo hahya cidadeuhupeve'ġa pe a'ero.

Omondomondo ġa hahya ikwehe.

Johe ti pemondomondo hahya cidadeuhupeve'ġa pe a'ero, ei ga.

Cidadeuhupeve'ġa vvyakotyve'ġa mbote'varuhu.

A'ereki vvyakotyve'ġa ġwendu katu okovo ġanhi'iġa rupi okote'varuhuavo.

A'ero ti hahyro vvyakotyve'ġa pe nehē.

Johe ti pemondo ranuhū hahya cidadeuhupeve'ġa pe a'ero

ġa ġa mbote'varuhuro ġwaramo, ei ga.

⁷ He'yjuhuva'ea rerekovo ġwaramo ġa nhimbohetei.

He'yjuhuva'ea ti pemondo hahya ġa pe a'ero ġa mon-goveveuhuavo, ei ga.

A'ereki ġa e'i onhimboheteavo:

“Nhande ko vvyakotyve'ġa nduvihavuhua.

He'yjuhuve'ġa nhande rerekokatui nhande re-jare'yma.

Ndiajehe'oi ti nhande nhandekoveveuhue'yma nehē.” A'ea ġa ei.

⁸ Nurā ti karugwara ruri ġa pe nehē.

Kotihī ti turi karugwara he'yjuhuva'ea ġa pe ara rupi ve nehē.

Omano ti ġa nehē.

Ojehe'o ti ġa okoveveuhuavo nehē.

Ahā tuhē ti mbatera ġa pe nehē.

Ty'arateuhua ti ġa jukai nehē.

Tata ti ġa mbokaipavi nehē.

Nahā nhaporemō ti ġa pe ara rupi ve nehē.

A'ereki Tupana'ga ipopoaka hete nhandepojoyka-harete'ga.

Gaha ti omondouka karugwara ġa pe ġa ndekote'varuhuro ġwaramo, ei ga.

⁹ —Vvyakotyve'ġa nduvihavuhu'ġa – kiroki ġa ġwendu katu cidadeuhupeve'ġa nhi'iġa okote'varuhuavo ġa ja he'yjuhuva'ea rerekovo – ġahā ti ojehe'o nehē cidadeuhupeve'ġa ndehe ovy'are'yma tata cidadeuhua mbokaipavame, ei ga. Nahā ti ġa ndekoi tatatiġuhūa repiagame nehē. A'ereki tatatiġuhūa ohē cidadeuhupeve'ġa mbokaipava hugwi. ¹⁰ Irupeuhu ti ġa ami nehē okyhyjiavo ġwaramo ġambokaja hugwi. Ġa ti e'i nehē: “Ite'va! Ite'va cidadeuhupeve'ġa pe Babilōniapeve'ġa pe.

Ipopoaka hete ġa novīa.

Kotihī tuhē uma hora rupi tuhē Tupana'ga imondopavukari karugwara ġa pe ġa ndekote'varuhuro ġwaramo.”

Nahā ti vvyakotyve'ġa nduvihavuhu'ġa ei okyhyjiavo nehē, ei Tupana'gapyrive'ga.

¹¹ —Mbatera ma'ēhara'ġa ti ġa jehe'opavi nehē cidadeuhupeve'ġa ndehe ovy'are'yma vvyakotyve'ġa nehē. A'ereki cidadeuhupeve'ġa manoro ġwaramo tegwete ġanembipyhyga'jahava mbatera ma'ēhara'ġa hugwi, ei ga.

¹² —Ndopyhyga'javi ti ġa ouro, prata, itakatua, pérolas, tapy'ynhapipyryva linho apopyra, tapy'ynhapigwaġahiva'ea, tapy'ynhapinhymahiva'ea, tapy'ynhapigwaġuhūva'ea, yva nehē no – kiroki yva ko perfume ojoparavuhuva'ea, ei ga.

—Hyrua ojoparavuhuva'ea ti ġa ndopyhyga'javi nehē no: elefante ranha apopyra, yvapyryva apopyra, bronze apopyra, ferro apopyra, ita apopyra. A'ea apopyra nhaporemō hyrua ti ġa ndopyhyga'javi omanomo ġwaramo nehē, ei ga.

¹³ —Ndopyhyga'javi ti ġa perfume nehē: canela, nhandya, incenso, mirra, yva rytya, ei ga. Vinho, óleo, farinha de trigo, trigo – a'ea nhaporemō ti ġa ndopyhyga'javi nehē, ei ga. Gados, ovelhas, cavalos ti ġa ndopyhyga'javi nehē. Ndopyhyga'javi ti ġa carretas omanomo ġwaramo nehē, ei ga. Okoteheve'ġa – kiroki ipiro'ye'yve'ġa – ġahā ti ġa ndopyhyga'javi imondoa'jave'yma itambere'ia ġa ndehe nehē toko ti ġa okoteheva'ero oporavykyheteavo nhande ve jate jave'yma, ei ga.

—A'ero ti mbatera ma'ēhara'ġa ei cidadeuhupeve'ġa pe nehē:

¹⁴ “Ikatuheteva'ea penembipotarahiva'ea oji'i – a'ea oka'nhy pe hugwi.

Heheva'ea ikatuheteva'ea pavēi oka'nhy tuhē pe hugwi.

A'ea nhaporemō ti pe ndapehepiaga'javi tuhē nehē.” A'ea ti ġa ei cidadeuhupeve'ġa mbokaipava repiaga nehē, ei Tupana'gapyrive'ga.

¹⁵ —Na tuhē ti mbatera ma'ēhara'ġa ei nehē – kiroki ġa omondo mbatera nhaporemō cidadeuhupeve'ġa pe ipyhygahiva itambere'ia. Okyhyjiheteavo ġwaramo ġambokaja hugwi ti ġa ami irupeuhu cidadeuhupeve'ġa hugwi nehē. Ojehe'o ti ġa ovy'are'yma ġwaramo ġa ndehe, ei ga.

¹⁶ —Ĝa ti e'i nehē:

“Ite'va! Ite'va cidadeuhupeve'ĝa pe
– kiroki ĝa omongi tapy'ynhapiyryva linho apopyra,
tapy'ynhapiĝwaĝahiva'ea no, tapy'ynhapiĝwaĝuhū-
va'ea no.

He'yjuhuva'ea ĝa imongi ombojigwahava ouro apopy-
ra, itakatua no pérolas no.

¹⁷ Kotihĩ tuhē uma hora rupi tuhē ĝambaterahetea
oka'nhyumba!”

A'ea ti mbatera ma'ēhara'ĝa epavi okyhyjiavo
cidadeuhupeve'ĝa mbokaipava repiaga nehē, ei ga.

—Yharuhua mopyryr'ĝa'ĝa nduvihava'ĝa
yarupive'ĝa no yharuhua mopyryr'ĝa'ĝa no mbatera
ma'ēhara'ĝa no – kiroki ĝa onhimombate yarupive'ĝa –
ĝa nhaporemō ti irupeuhu o'ā cidadeuhupeve'ĝa hug-
wi nehē, ei ga. ¹⁸ Cidadeuhupeve'ĝa mbokaipava
ĝwaramo ti tatatiĝuhūa ihemi nehē. A'ero ti ĝa jehe'oi
tatatiĝuhūa repiagame nehē. E'i ti ĝa nehē: “Ahā
cidadeuhupeve'ĝa'jave'ĝa imbateheteve'ĝa!” A'ea ti ĝa
ei cidadeuhupeve'ĝa mbokaipava repiaga nehē, ei ga.

¹⁹ A'ero ti ĝa imombori otimbuguhua oakaĝa rehe
nehē orokoveuehu ore javo. Ovy'are'yma ti ĝa jehe'oi
ĝa ndehe nehē. E'i ti ĝa nehē:

“Ite'va! Ite'va cidadeuhupeve'ĝa pe!

– kiroki ĝa omombate yharuhua jara'ĝa ipyhyga
ĝambaterahetea pyryva'ea ĝa hugwi imondovo itam-
bere'ia ĝa pe.

Kotihĩ tuhē uma hora rupi tuhē oka'nhyumba ĝa hugwi
ĝa mbokaipavame.”

A'ea ti mbatera ma'ēhara'ĝa ei nehē, ei Tu-
pana'gapyrive'ga imombe'gwovo.

²⁰ —Tohoryory ti yvaga! ei Tupana'gapyrive'ga.

Pejoryjory ti pyryva'ero no Tupana'gareheva'ero.

Pejoryjory ti Jesus'ga moirūharamo.

Pejoryjory ti Tupana'ga nhi'iĝa mombe'uharamo.

A'ereki hahyaĝwama cidadeuhupeve'ĝa pe Tupana'ga
remimondoaĝwama ĝa ndekote'varuhuro ĝwaramo
pe me, ei Tupana'gapyrive'ga.

²¹ Kiro ojipe'ga Tupana'gapyrive'ga ipopoaka-
heteve'ga ipyhygi itauhua. Ipohyi itauhua ĝwehan-
huhūro yngu'auhua jaimē. Ypiahua ruvihava pype ga
imombori. Kiro ga ei:

—Nahā ti Tupana'ga ĝa momboheteukari cidadeuhu-
peve'ĝa Babilōniapeve'ĝa nehē.

Ndihepiaga'javi tuhē ti nhande ĝa a'ero nehē, ei ga.

Cidadeuhupeve'ĝa pe Babilōniapeve'ĝa pe ga ei:

²² —Ndokoa'javi ti harpa monhi'ihara'ĝa, flauta mon-
hi'ihara'ĝa, trombeta monhi'ihara'ĝa pécidadeuhu pe
nehē.

Norohenduva'javi tuhē ti ore ĝa pécidadeuhu pe ne-
hē, ei Tupana'gapyrive'ga cidadeuhupeve'ĝa pe Babilō-
niapeve'ĝa pe.

Ndokoaj'javi ti ĝa pécidadeuhu pe nehē

– kiroki ĝa oapo paravuhu kwaha ikatuheteve'ea.

Ndorohepiaga'javi tuhē ti ore ĝa pécidadeuhu pe ne-
hē, ei ga.

Ndokoaj'javi ti ĝa pécidadeuhu pe nehē

– kiroki ĝa ombo'i trigo yngu'a'java'ea nehē.

Norohenduva'javi tuhē ti ore ĝa pécidadeuhu pe ne-
hē, ei ga.

²³ Nombokojahua'javi tuhē ti lamparina pécidadeuhu
pe nehē.

Nahembirekoa'javi ti ĝa pécidadeuhu pe nehē.

Norohenduva'javi tuhē ti ore ĝa pécidadeuhu pe ne-
hē.

Nahā ti tiruahū pe me nehē.

Kiroki ĝa oma'ē mbatera pécidadeuhu pe – ĝahā ko
jukwahave'ĝa yvya koty ikwehe.

Pejipajivo pe ĝagwyrivepeve'ĝa moandyandyipavi, ei
Tupana'gapyrive'ga Babilōniapeve'ĝa pe.

²⁴ Ji ve ga ei no:

—Nahā ti tiruahū cidadeuhupeve'ĝa pe Babilōnia-
peve'ĝa pe nehē.

A'ereki ocidadeuhu pe ĝa Tupana'ga nhi'iĝa

mombe'uhara'ĝa apiti

Tupana'ga remimo'ēhara'ĝa apitiavo no.

Oapitiuka ĝa akoja'ĝa nhaporemō yvya koty, ei Tu-
pana'gapyrive'ga.

Timbohete ti Tupana'ga

19 Tupana'gapyrive'ga hepiukapavirē ji ve ji
hahyahiva'ea renduvi. He'yjuhuve'ĝa po oha-
pukai yvagi pe, a'e ji henduvame. Nahā ĝa ei:
—Timbohete ti Tupana'ga nhanderuvihavuhete'ga!
Tupana'ga ojive'ĝa ndekote'varuhua mombohetei
ĝa mombyryva avuirama.

Kiro ti ga ĝa nderohoukari ojipyri yvagi pe nehē.

Gaha ti timboukwaha hete tikatu hete ti ga javo.

Gaha ti timbohete.

Gaha ti toko nhanderuvihavuhetero opopoaka-
hetero.

² Oko katu hete ga o'erame a'itituhēva'ea imondovo
hahya okote'varuhuve'ĝa pe.

A'ereki ga e'i akajahēa pe akwaimbae'ĝa upaharahēa
pe: “Ereko te'varuhu nde.

Eho ti a'ero tata pype hahyva'ea ruvihava pype.”

Nahā ga ei hēa pe.

Ereki hēa yvyakotyve'ĝa mongo te'varuhu

ĝa ndekoro ĝwaramo hēanhi'iĝa rupi.

Nahā Tupana'ga ojive'ĝa ndepygi hēa rehe.

A'ereki hēa oapitiuka ĝa, ei ĝa yvagi pe.

³ Hahyahi onhi'iĝame ĝa ea'javi:

—Timbohete ti Tupana'ga!

Tatatiĝuhūa kiro ihemi ogwovo hēambokaipava hug-
wi.

Nane'ymi ti ihemi avuirama nehē, ei ĝa yvagi pe.

⁴ A'ero vinte e quatrove'ĝa huvihavuhu'ĝa qua-
trove'ĝa pavēi, ĝa nhinoĝi ojovapyvo yvya rehe Tu-
pana'ga mboheteavo. Kiro ĝa Tupana'ga mbohetei Tu-
pana'ga apygame oapykava rehe okovo yvyakotyve'ĝa
nduvihavuhetero. E'i ĝa:

—Na tuhē! Amém! Timbohete ti Tupana'ga!

Cordeiro'jave'ga rembirekohava

⁵ Kiro ji ojipe'ga renduvi. Ji henduvame ga ei:

—Pe nhaporemō ti pembohete Tupana'ga Tupana'gareheva'ero ganhi'iġa rendukatuharamo.

Okoteheva'ero pembohete ti ga penduvihavamo pavēi!

A'ea ji henduvi ga nhi'iġame ga'apykavareheve'ga apykava hugwi. Ga'apykavareheve'ga oapy hehe okovo aheruvihavuhuhetero.

⁶ Kiro ji ġa nenduvi. Ojatykave'ġa po, he'yjuhuve'ġa po, a'e ji. Ġahā po oħapukai. Typojuhetea pyambua – a'ea po poro, a'e ji. Onaranarā hete ranuhū po, a'e ji ġa nenduva.

Hahyahi onhi'iġa ġa erame:

—Timbohete ti Tupana'ga!

A'ereki kiro Tupana'ga oko nhanderuvihavuhuhetero. Ga ko ipopoaka ġa hohe pa, ei ġa.

⁷ Xajoryjory ti!

Timbohete ti ga mbojirovia nhanderoryroryvamo ga rehe.

A'ereki cordeiro'jave'ga ti hambireko kiro.

Garembirekohēa onhimboavujikweripe.

⁸ Kiro tapy'ynhapipyryva monдохava hēa pe ndiky'ai'i'iva'ea tapy'ynhapitiġahivuhuva'ea linho apopyra.

A'ero hēa omongi, ei ġa.

Tapy'ynhapipyryva linho apopyra ko Tupana'ga remimo'ēhara'ġa pira. Tapy'ynhapipyryva linho apopyra, a'e ji Tupana'ga remimo'ēhara'ġa ndekokatua pe.

⁹ Ji ve Tupana'gapyrive'ga ei:

—Ekwatija ti imombe'gwovo. “Horyory ġa – kiroki ġa pe ji a'e: Aerē ti pejo i'gwovo toryvi pe cordeiro'jave'ga mohembirekohai pe nehē.” A'ea ti ekwatija, ei ga ji ve. A'ea ko a'itituhēva'ea Tupana'ga ea, ei ga ji ve.

¹⁰ Kiro ji nhinoġi gapya pyri tambohete ti ji ga javo. A'ero ga ei ji ve:

—Terenhinoġi ji pyri ji mboheteavo. Tupana'ga ti embohete. Ji ko Tupana'gapyriva'ero reki jitekovo ganhi'iġa rupi nde ja neirū'ġa ja no – kiroki ġa ojiko Jesus'ga rehe gamombe'ua rehe. A'ereki Tupana'ga nhi'iġa mombe'uhara'ġa nemimombe'ua nhaporemō ko Jesus'ga mombe'ua, ei ga ji ve.

Cavalo'arimove'ga tiġuhūva'ea'arimove'ga

¹¹ Kiro ji hepiagi. Yvaga ojipe'a jipe. Nanime ji hepiagi cavalo tiġuhūva'ea! Kiroki ga oapy i'arimo – mokōi ko garera. Ġambojikohara ko garera. A'ereki ga ombojiko ġa ojihe. Ga pyrvamo ġwaramo ġa gwerovia ganhi'iġa. Garera ko A'itituhēva'ea mombe'uhara no. Gaha pyry hete imondovo hahya okote'varuhuve'ġa pe otavuka ġa pe pendeko te'varuhu pe javo.

¹² Hendy'jandy'ja gareakwara tata ja. Gwerekō ga he'yjuhuva'ea akanitara oakaġa rehe. Akanitara repi-agame ji ei: Aheruvihavuhuhete'ga tuhē ko ga! Gwerekō ga ikwatijara ojihe. Ikwatijara e'i garera pe. Gaha jate okwaha akoja ojera. ¹³ Omongi ga tapy'ynhapira imondevipyra aherekōa pype. Garera ko Tupana'ga nhi'iġa.

¹⁴ Gareviri gasoldados'ġa nduri yvaga hugwi. Oapy ġa cavalos arimo tiġuhūva'ea arimo. Omongi ġa

tapy'ynhapipyryva linho apopyra tapy'ynhapitiġahivuhuva'ea ndiky'ai'i'iva'ea. ¹⁵ Gajurua rupi ihemi haimbejovaiva'ea ogwovo.

—A'ea pyvō ti ji imombigi ġapopoakara yvyakotyve'ġa gwyriveve'ġa popoakara nehē, ei ga. Ahe ja – kiroki ahe onupā ojipe'ġa yvyra pyvō metalva'ea pyvō toko ti ġa nhinhi'iġa rupi javo – ahe ja ti ji hendukatuuarahai yvyakotyve'ġa pe nhinhi'iġa nehē jitekovo ġanduvihavuhuhetero nehē, ei ga. Yva'ia mu'umu'ūhara'ġa omu'umu'ū yva'ia imu'umu'ūhavuhua pype. Ġa ja ti ji yvyakotyve'ġa mu'umu'umi jitekovo Tupana'ga nhi'iġa rupi nehē Tupana'ga nhimonha'ngahetero ġwaramo ġa ndehe, ei ga. Tupana'ga ipopoaka hete ġa hohe pa.

A'ea cavalo arimove'ga ei ikwahava omondo. ¹⁶ Opira rehe tapy'ynhapipukuhuva'ea rehe cavalo arimove'ga gwerekō ikwatijara o'uva rehe no. Ikwatijara e'i garera pe.

Garera ko Yvyakotyve'ġa nduvihavuhu'ġa nduvihavuhuhetea.

Garera ko Yvyakotyve'ġa pojkahara'ġa pojykharetea.

¹⁷ Kiro ji Tupana'gapyrive'ga repiagi yvagipeve'ga. O'ā ga kwara arimo. Hahyahi ganhi'iġa ga erame ipepova'ea pe nhaporemō – kiroki oveve yvatea gwyrimo. Jupe ga ei:

—Pejihe'ae'a ti peji gwovo yvya koty onhi-mono'ono'oġa Tupana'ga remimboavujikweri pe i'gwovo ipopoakaheteve'ga remimboavujikweri pe. He'yjuhuva'ea ga omboavujikwe, ei ga. ¹⁸ Penhimono'ono'ō ti ti'u ti ġanda'oa javo yvyakotyve'ġa nduvihavuhu'ġa nda'oa soldados'ġa nduvihavuhu'ġa nda'oa no ipopoakaheteve'ġa nda'oa no cavalos ra'oa no cavalos arimove'ġa nda'oa no. Penhimono'ō ti ti'u ti ġanda'oa nhaporemō javo – kiroki ġa oporavyky ojive jate ipiro'yve'ġa, kiroki ipiro'ye'ŷve'ġa ġa ġa mboporavykyuka ġa mbopohirukare'yma ojihugwi. Pe'u ti okoteheve'ġa nda'oa ġanduvihavuhu'ġa nda'oa no, ei Tupana'gapyrive'ga ipepova'ea pe.

¹⁹ Kiro ji hepiagi yhyapypeva'ea yvyakotyve'ġa nduvihavuhu'ġa no ġasoldados'ġa no. Otavuka pota ġa ga pe – kiroki ga oapy cavalo arimo tiġuhūva'ea arimo. Ojatyka ġa ua xatavuka ti ga pe gasoldados'ġa pe no javo.

²⁰ Kiro cavalo'arimove'ga yhyapypeva'ea pyhygi imomboata tata pype. Opyhy ga Tupana'ga nhi'iġaatyviva'ea mombe'uhara'ga no ga momboata tata pype. Ojikwe Tupana'ga nhi'iġaatyviva'ea mombe'uhara'ga oapo ahemonhimomby'ava'ea yhyapypeva'ea rovai pyteri pe. Ġwemimonhimomby'ava'ea pyvō ga omoandyandyi ġa a'ero – kiroki ġa okwatijaruka yhyapypeva'ea apoa ojihe, kiroki ġa ombohete yhyapypeva'ea ra'angava no. Kiro cavalo'arimove'ga ga pyhygi ga momboata tata pype ga rekojirame. Yhyapypeva'ea ga ipyhygi imomboata tata pype no hekojirame. Tata ko hehanhuhūva'ea ypihua'java'ea. Gwerekō enxofre ipype no. Hakuvahi enxofre okairame tata pype.

²¹ Kiro cavalo'arimove'ga yhyapypeva'eareheve'ğa jukai. Tupana'ga nhi'iğaatyviva'ea mombe'uhara'gareheve'ğa ga ğa jukai no. Huvihavuhu'ğa soldados'ğa ndeheve ga ğa jukapavi. Oapoa pyvõ haimbejovaiva'ea pyvõ – kiroki haimbejovaiva'ea ohẽ gajurua rupi – a'ea pyvõ ga ğa jukai.

Kiro ipepova'ea nhaporemõ heve'ngaro i'gwovo ğanda'oa.

Os mil anos

20 Kiro ji Tupana'gapyrive'ga repiagi ga jyvame yvaga hugwi. Gwereco ga chave tape'a ji vvykwara ruvihavuhua rovapytymbava javo. Paivouhu oho vvykwara ruvihavuhua. Gwereco ga itanhuramuhũa hehanhuhũheteva'ea opo pe. ² Kiro ga tejuhua'javuhuva'ea pyhygi. Tejuhua'javuhuva'ea ko mboja'jave'ga ymyahũve'ga. Mboja'jave'ga rera ko Diabo ite'varuhuva'ea ruvihavuhu'ga anhağa ruvihavuhu'ga. Mboja'jave'ga rera ko Satanás no. Tupana'gapyrive'ga opyhy tejuhua'javuhuva'ea ikwa itanhuramuhũa pyvõ tohoyme ti tejuhua'javuhuva'ea mil anos rupi javo.

³ Kiro ga tejuhua'javuhuva'ea mombori vvykwara ruvihavuhua pype. Vvykwara ruvihavuhua ga hovapytyymi chave pyvõ a'ero ikwatija inoğa hehe tohema'javyme ti tejuhua'javuhuva'ea javo.

—Tohoa'javyme ti akoja vvyakotyve'ğa gwyrive'ğa moandyandyja'jave'yma kiro, ei ga. Mil anos kwavirẽ ti ji tamohẽ tejuhua'javuhuva'ea jugwi nehẽ, ei ga. Ohemirẽ ti topytaahi'vi yvya koty nehẽ, ei Tupana'gapyrive'ga.

⁴ Kiro ji ğanduviha'ğa ndepiagi ğa apygame oapykava rehe. Tupana'ga ğa mboapygukari hehe toko ti ğa ğanduvihavamo javo. Ikwahava omondoa ğa ei:

—Timoirũ ti Tupana'ga ga erame vvyakotyve'ğa pe, ei ğa oapygame. Xa'e ti okote'varuhuve'ğa pe: “Peko te'varuhu pe.” Pyryve'ğa pe ti xa'e: “Pepyry pe.” Nahã ti timoirũ Tupana'ga, ei ğa.

Kiro ji ahemanoagwera ra'uva repiagi jukapyra ra'uva. He'yjuhu ahemanoagwera ra'uva. Nahã ko ahe rekoi yvya koty omanoe'ymame: Ahe omombe'umbe'u Jesus'ga Tupana'ga nhi'iğa no. Nombohetei ahe yhyapypeva'ea. Nombohetei ahe yhyapypeva'ea ra'angava no. Ndokwatijarukari ahe yhyapypeva'ea apoa gwetovapya rehe. Ndokwatijarukari ahe a'ea opoa rehe no. Nahã ahe rekokatui. Ahe Jesus'ga mombe'urame ahearõe'yve'ğa aheakağa mombori ahe jukavo a'ero. Aerẽ ahe kwerava'javi. Kiro ahe rekoi huvihavamo Cristo'ga pavẽi mil anos rupi. ⁵ A'ea ko jypya ahembogwerahava. Ojipeva'ea ndokwerava'javi ve. Mil anos kwavirẽ ahe nhaporemõ ahe kwerava'javi. ⁶ Tupana'ga remimo'ẽharamo tuhẽ ğa oko – kiroki ğa okwera'ja jypya rupi ahembogwerava'jahava rupi. Pyry hete hete ğa pe no. Nomanõ'javi ti ğa nehẽ. Nurã ğa nomanõi ahemanoa'jahava rupi. Ikwava'ẽhavamo ğa ndekoi ikwava'eğa Tupana'ga pe Cristo'ga pe no. Ojipe'ğa nduvihavamo ğa ndekoi Cristo'ga pavẽi mil anos rupi.

Tupana'ga omombi Satanás'ga popoakara

⁷ Mil anos kwavirẽ tejuhua'javuhuva'ea kwaharahava Satanás'ga kwaharahava. A'ero Satanás'ga hemi vvykwaruhua ruvihavuhua hugwi.

⁸ Kiro ga hoi a'ero vvyakotyve'ğa gwyrive'ğa moandyandyita. Tyapyra koty ga hoi nhimbya koty no kwara pora koty no kwara kia koty no. Pea pe nhaporemõ ga hoi ğa moandyandyita Gogue pe Magogue pe no. Nahã ga ğa mbojatykai totavuka ti ğa javo. He'yjuhu hete ranuhũ ğa. He'yjuhu y'ytiğa hay'iuhuva'ea ypihua ruvihava rembeyvyripeva'ea. Na jitehe he'yjuhu hete ranuhũ ğa ojatykarama – kiroki ğa ğwendu katu Satanás'ga nhi'iğa otavukapota.

⁹ Ohygahi ğa yvya rehe onhimongyavo. Onhatimati mana ğa hoğahoi upa Tupana'ga remimo'ẽhara'ğa nduhava pyri cidade pyri – kiroki cidade Tupana'ga remiarõhetea. Emo tata ijyvi Tupana'ga hugwi ua yvaga hugwi ovahema yvya koty vvyakotyve'ğa gwyrive'ğa moka'nhyima. ¹⁰ Diabo'ga ko ğamoandyandihara'ga Satanás'ga. Kiro gamombora tata pype ypihua'java'ea pype. Gwereco enxofre ipype no. Hakuvahi enxofre a'ero. Tata pype yhyapypeva'ea oko jipe Tupana'ga nhi'iğaatyviva'ea mombe'uhara'ga pavẽi. Hahy hete ti jupe ga pe no Diabo'ga pe no arimo pyytunimo no avuirama nehẽ.

Tupana'ga e'i ahe ve peko te'varuhu pe javo

¹¹ Kiro ji hepiagi ojipea huvihavuhete'ga apykava. Huvihavuhu hete ga'apykava tiğuhũva'ea. Hehe ji ga repiagi ga'apykavareheve'ga, ga apygame oina okovo huvihavuhetero. Ga hugwi yvya ka'nhyimi yvaga pavẽi. Ndatekwava'javi a'ero yvya rehe yvaga rehe no.

¹² Kiro ji omanove'ğa ndepiagi ğa amame Tupana'ga rovai pyteri pe. Ğa ko okoteheve'ğa aheruvihava'ğa no. Ypihua ruvihava hugwi ğa ei ua. Omanõa hugwi ğa ei ua. Omanove'ğa gwyrive'ğa hugwi ğa ei ua. Nahanahã omanove'ğa nduri o'ama Tupana'ga rovai pyteri pe.

Kiro Tupana'ga ipe'ai livros. Ojipea livro ga ipe'ai no. A'ea pype ga okwatijaripe ğandera tuhu ti ğa ji pyri upa okovo avuirama nehẽ javo – kiroki ğa ojiko ga rehe.

Kiro livros ga imonhi'iği – kiroki akoja ga ope'a ppy. A'ea pype ga okwatijaripe omanove'ğa ndeaporoğita nanani. Kiro ga imonhi'iği ikwahava'java ğandekote'varuhua. Nurã ga ei ğa pe ğa amame gwovai pyteri pe:

—Nahanahã pe ndekote'varuhui, ei ga.

Inainani ga ei omanove'ğa pe.

¹⁴ Kiro ga imombori ahemanoa tata pype ypihua'java'ea pype. Omanove'ğa gwyrive'ğa ko ga imombori no tata pype ypihua'java'ea pype. Ypihua'java'ea ko tata. Ahemondõa ipype ko ahemanoa'java.

¹⁵ Kiro ga imonhi'iği ojipea livro – kiroki akoja pype ga okwatijaripe ğandera tuhu ti ğa ji pyri javo. Omonhi'iği ga a'ea. Omanove'ğa ndera rekoe'ymame ipype ga ğa mombori tata pype ypihua'java'ea pype.

Cidadepyahua Jerusalémpyahua

21 Kiro ji hepiagi yvagapyahua vvyapyahua no. A'ereki yvagaymyana opa vvyaymyana pavēi. Ahana'ja ypiahua ruvihava yvya koty.

² Kiro ji hepiagi cidadepyryva Jerusalémpyahua ru-rame Tupana'ga hugwi ohema yvaga hugwi ua. Om-boavujikwe jipe ga cidadepyryva imbokatuavo. A'ero cidade oko kunhangwerahēa ja ġa hēa mboavujikwer-ame tahembireko hēa ga pavēi kiro javo.

³ Kiro ji yvagipeve'ga renduvi. Haahyahi ganhi'iġa ga erame yvaga hugwi:

—Kiro Tupana'ga ronga oko vvyakotyve'ġa pyteri pe, ei ga. Kiro ti Tupana'ga ruvi ġa pyri nehē. Kiro ti vvyakotyve'ġa oko gagwryipeva'ero gareheva'ero nehē. Ga tuhē ti oko ġa pyri nehē okovo ġanduvi-havuhuhetero nehē, ei ga. ⁴ Tupana'ga ti ihypavi ġandeahya ġandeakwara hugwi nehē tapejehe'oa'javi ti javo, ei ga. Nomanoa'javi ti ġa nehē.

Ndokovevehua'javi ti ġa nehē. Ndojehe'oa'javi ti ġa nehē, ei ga. Ndahahya'javi ti ġa pe nehē. A'ereki jypyva'ea apoa opa yvagaymyana apoa vvyaymyana apoa, ei ga yvaga hugwi.

⁵ Kiroki ga oapy oapykavuhua rehe yvagi pe okovo aheruvihavuhuhetero – gaha e'i:

—Kiro ji japoi ipyahuva'ea nhaporemō, ei ga.

Ji ve ga ei:

—Ekwatija ti. A'ereki ji'lea ko a'itituhēva'ea. Pyry ahe heroviari a'ero, ei ga ji ve.

A'ero ga ei:

⁶ —Momina jiporavykya ko, ei ga ji ve. A'apo pa ji ko. Ji ypy ko ako jipe jahykavamo Alfa. Mbapavamo ji ako jahykavamo Ômega, ei ga. Amongo ti ji ġa jijipyri avuirama nehē – kiroki ġa oko pota ji pyri ojikoga ji rehe. Ġamongoaġwama pe ji ei: Auka ji ġa pe yhypyryva ahemongohava. Tomondoyme ti ġa ikwepykava ji ve nehē, ei ga.

⁷ —Kiroki ġa ġwendu katu Tupana'ga nhi'iġa onhi-momiranama jipi – ġa pe ti ga imombyrypavukari nehē. Ako ti ji ġanduvi-havuhuhetero nehē. Oko ti ġa jira'yramo nehē, ei ga.

⁸ —Ojipe'ġa ti oho tata pype nehē –

kiroki ġa okyhyji ite'varuhuve'ġa hugwi okoe'ymanhinhi'iġa rupi tombuhuryme ti ġa hahya nhande ve javo.

Ojipe'ġa ti oho tata pype nehē no

ojikoge'yve'ġa ji rehe,

okote'varuhuve'ġa,

iporojukahara'ġa,

ndoakwahavive'ġa – kiroki ġa gwereko ġwembireko'ġarūive'ġa.

Ojipe'ġa ti oho tata pype nehē no

ipajive'ġa,

aherembiapopyra mboheteve'ġa,

j'mbeve'ġa nhaporemō.

Ġa nhaporemō ti oho tata pype ypiahua'java'ea pype upa nehē, ei ga. Gwereco enxofre ipype nehē no.

Hakuvahi ti enxofre okairame tata pype nehē. Ahe-mondoa ipype ko ahemanoa'java, ei ga.

⁹ Kiro Tupana'gapyrive'ga ruri ji pyri seteve'ġa nde'yja'ga – kiroki seteve'ġa gwereko nhaetingy'a'java'ea tynahēva'ea seteve'ea heka'voga karugwara mbapavava'ea jugwi. Ġande'yja'ga ruri ji pyri onhi'iġa ji ve.

—Herejo ji rupi. Kiro ti ji hēa repiukari nde ve cordeiro'jave'ga rembirekohēa. Hēa ti hambireko ga pavēi nehē, ei ga.

¹⁰ Kiro ga ji rerohoi Tupana'ga ra'uva ji pojykatu-rame. Vvytyruhua rehe hehanhuhūva'ea rehe ga ji rerohoi. Paivouhu ihoi yvate vvytyruhua. Ji amame vvytyruhua rehe ga hepiukari ji ve cidade ruvihava Jerusalémpyryva. A'ero ji hepiagi cidade ihemame yvaga hugwi ijyva ua Tupana'ga hugwi. ¹¹ Hendy'jandy'ja cidade herekovo ġwaramo Tupana'ga rendy'java gakatua. Hendy'jandy'ja cidade itakatuhetea ja jaspe'java'ea cristal'java'ea ipyhava'ea. He'yjuhu hete itambere'ia itakatuhetea rehe. Nanongara ja cidade hendy'ja.

¹² Hehanhuhū cidade rokairungava. Yvovouhu no hokairungava. A'ereki paivouhu hokairungava pukuhua oho yvate. Cidade gwereko portas. Doze ko cidade herekoi portas. Portas pyri ġa naġanani opyta dozeve'ġa Tupana'gapyrive'ġa. Portas nanani gwereko aherakykwepohara'ġa ndera ojihe. Israelva'ea ra'yra-va'ea rakykwepohara'ġa ndera ko ahera'yrava'ea rera. Doze ko ġandera a'ero. ¹³ Kwara pora koty cidade gwereko trēs portas. Nhimbya koty cidade gwereko trēs portas. Tyapypa koty cidade gwereko trēs portas. Kwara kia koty cidade gwereko trēs portas.

¹⁴ Cidade rokairungava oko dozeva'ea rehe hokairungava pyhykava rehe itauhua apopyra rehe. Hokairungava pyhykava rehe nhaporemō oko ikwatijara. Ikwatijara e'i dozeve'ġa ndera pe cordeiro'jave'ga moirūhara'ġa ndera pe. Ġandera nanani oko hokairungava pyhykava rehe.

¹⁵ Kiroki ga onhi'ī ji ve – gaha gwereko ta'akwarete'ia ouro apopyra a'ea pyvō ti ji taha'ā ikwahava ipukuhua javo cidade pukuhua portas pukuhua no cidade rokairungava pukuhua no.

¹⁶ Ojo'jajo'jaime cidade rova pukuhua kwara pora koty nhimbya koty pavēi tyapypa koty pavēi kwara kia koty pavēi. Cidade rova pukuhua ga ha'āha'aġi ta'akwarete'ia pyvō nha'angava pyvō. Paivouhu ihoi ojipeji-va'ea pukuhua cidade rova pukuhua ogwovo dois mil e duzentos quilômetros. Cidade yvovouhua pukuhua oko cidade rova pukuhua ja. A'ereki paivouhu oho cidade yvateuhu no ogwovo yvovouhuro dois mil e duzentos quilômetros no.

¹⁷ Cidade rokairungava nhamamuhūa ga ha'āha'aġi. Nhamamuhūa pukuhua ko sessenta e quatro metros.

Nahā Tupana'gapyrive'ga ha'āha'aġi. Ojo'ja nha'anga-va Tupana'gapyrive'ga apoa vvyakotyve'ġa apoa pavēi.

¹⁸ Cidade rokairungava ko itakatua apopyra jaspe apopyra. Cidade ko ouropyryva nhaporemō japopyra – kiroki ouro nomombaraviva'ea. Nurā ouro oko vidro ja

– kiroki vidro nomombaraviva'ea. Nurã ji hepiagi ouro vyvitera pype. ¹⁹ Cidade rokairungava oko hokairungava pyhykava rehe ita apopyra rehe dozeva'ea rehe. Hokairungava pyhykava mbojigwahava ko itakatuheteparavuhua. He'yjuhu hete itambere'ia itakatuhetea rehe. Hokairungava pyhykava nanani oko itakatuhetea. A'ea ko nahã:

Ojipea ko jaspe.
Ojipea ko safira.
Ojipea ko ágata.
Ojipea ko esmeralda.
Ojipea ko sardônio.
Ojipea ko sárdio.
Ojipea ko crisólito.
Ojipea ko berilo.
Ojipea ko topázio.
Ojipea ko crisópraso.
Ojipea ko jacinto.
Ojipea ko ametista.

A'ea nhaporemoko itakatuhetea rera – kiroki itakatuhetea oko hokairungava pyhykava.

²¹ Doze ko cidade herekoi portas. Portas oko pérolas. Doze portas ko doze pérolas a'ero. Pehea cidadepeva'ea ko ouropyryva nhaporemoko japopyra – kiroki ouro nomombaraviva'ea. Nurã ouro oko vidro ja – kiroki vidro nomombaraviva'ea. Nurã ji hepiagi ouro vyvitera pype.

²² Ji ndahepiagi ġajatykahavuhua Tupana'ga mbohetehava cidade pe. Ndogwerekoi reki. A'ereki Tupana'ga ipopoakaheteve'ga vvyakotyve'ġa nduvihavuhete'ga ġahoheve'ga – gaha tuhẽ opyta upa ġa pyri cidade pe cordeiro'jave'ga pavẽi. Nurã ndatekwava'javi cidadepeve'ġa hoa rehe ojatyahavuhua pype. A'ereki ġa ga mbohete gwekohai pe nhaporemoko cidade pe.

²³ Ndatekwava'javi kwara rendya rehe cidade pe. Ndatekwava'javi jahya rendya rehe cidade pe no. A'ereki Tupana'ga hendy'jandy'ja imbokojahupava. Cordeiro'jave'ga ko cidade ryapehavamo. ²⁴ Vvyakotyve'ġa gwyrive'ġa ti hepiakatui okovo kojahuro ġwaramo. Vvyakotyve'ġa nduvihavuhu'ġa nduri cidade pe nehẽ Tupana'ga mboheteavo heruerua oapoakatukatua cidade pype nehẽ.

²⁵ Tupana'ga ti nohovapytymukari tuhẽ cidade portas nehẽ. A'ereki nane'ymi arimo pevo. Naypytuni ti cidade pe nehẽ.

²⁶ Vvyakotyve'ġa nduvihava'ġa nduri nehẽ Tupana'ga mboheteavo nehẽ heruerua oapoakatukatua cidade pype.

²⁷ Nduri tuhẽ ti cidade pype ndapyryvive'ġa okote'varuhuve'ġa pavẽi i'mbeve'ġa pavẽi. Ojipe'ġa Tupana'ga gwereko ġandera livro pype. Ġahã ti uhu cidade pype nehẽ. Livro ko cordeiro'jave'ga apoa. A'ea pype Tupana'ga okwatjaripe ġandera tuhu ti ġa ji pyri upa okovo avuirama nehẽ javo – kiroki ġa ojiko ga rehe.

Paranauhã ko ahemongohava

22 Kiro Tupana'gapyrive'ga vvyagipeve'ga hepiukari ji ve paranauhãpyryva ahemongohava. Ikatu hete vidro ja. Typy katu hete ko paranauhã. Ahepia hete ji ypya a'ero. Ohẽ paranauhã Tupana'ga apykavuhua hugwi. Perope cordeiro'jave'ga oapy Tupana'ga pyri oina. Ġa oko aheruvihavuhetero oapyga.

² Pehea pyteri pe i'ami cidade pe yva ahemongohava. Yva o'ã paranauhã rembeyvyrimo no kokoty rovai kikoty rovai no. Dozeva'ea ojoparavuhuva'ea ko yva'ia yva rehe. A'ereki mês nanani ko ipotyramo ojipea yva'ia. Yva rohova ko vvyakotyve'ġa gwyriveve'ġa poħaġa ohoheteavo jupe. ³ Pevova'ea pe nhaporemopeveve'ġa pe nhaporemoko po ti Tupana'ga nde'i nehẽ: "Ite'varuhu po ti nde ve nehẽ." A'ea rui po ti ga ei nehẽ.

Cidade pe ti Tupana'ga rekoi oapyga oapykavuhua rehe okovo ġanduvihavuhetero cordeiro'jave'ga pavẽi nehẽ. Ganhi'iġa rupi ti Tupana'gareheve'ġa ndekoi ga mboheteavo nehẽ. ⁴ Tupana'ga rova ti ġa hepiagi nehẽ. Gwetovapya rehe ti ġa gwereko garera nehẽ. ⁵ Naypytuni ti cidade pe nehẽ. Ndatekwava'javi ti lamparina rehe nehẽ. Ndatekwava'javi ti kwara rehe nehẽ no. A'ereki Tupana'ga ġanduvihavuhete'ga ombokojahu ġa pe. Vvyakotyve'ġa nduvihavamo ti ġa ndekoi avuirama nehẽ.

⁶ Kiro Tupana'gapyrive'ga ei ji ve:

—A'ea nhaporemoko a'itituhẽva'ea. Pyry hete ahe heroviari a'ea a'ero. Tupana'ga oko onhi'iġa mombe'uhara'ġa pojykaharetero pyryve'ġa pojykaharetero. Gaha e'i ojipyryve'ga pe ga mondovo: "Eho ti imombe'gwovo aere'iva'ea jireheve'ġa pe ikwahavuka ġa pe nahã ti nehẽ javo," ei Tupana'ga, ei Tupana'gapyrive'ga ji ve.

Nambegwei ti Jesus'ga rura'javi nehẽ

⁷ —Pehendu ti! Nambegwei ti ji rura'javi nehẽ, ei Jesus'ga. Pyry hete ġa pe – kiroki ġa ġwendu katu nhirembikwatijarukara João'ga pe aere'iva'ea mombe'uhava, ei Jesus'ga.

⁸ —Jihi João'ramo ahepia tuhẽ Tupana'gapyrive'ga rembiepiukara. Ji ahendu garemimombe'ua no. Henduvame hepiaga ji nhinoġi Tupana'gapyrive'ga pya pyri tambohete ti ji ga javo – kiroki ga gwepiuka ji ve aere'iva'ea.

⁹ A'ero ga ei ji ve:

—Terenhinoġi ji pyri ji mboheteavo. Tupana'ga ti embohete! ei ga. Ji ko Tupana'gapyrive'ga reki jitekovo ganhi'iġa rupi nde ja. Ji ko neirũ'ġa ja no Tupana'ga nhi'iġa mombe'uhara'ġa ja. Ji ko ġa ja no – kiroki ġa ojiko Jesus'ga rehe okovo garemikwatijarukara rupi – kiroki garemikwatijarukara omombe'u aere'iva'ea. Nurã ji rui ti embohete. Tupana'ga ti embohete! ei Tupana'gapyrive'ga ji ve.

¹⁰ —Teremimi garemikwatijarukara nde ve! ei ga. Tokwaha pa ti ġa aere'iva'ea nehẽ. Nambegwei ti nahã

nehē, ei ga. ¹¹ Kiroki ġa oko te'varuhu aġwamo – ġa ti toko te'varuhu avuirama nehē. Kiroki ġa tiruahū aġwamo – ġa ti toko tiruahū avuirama nehē. Kiroki ġa oko katu aġwamo – ġa ti toko katu avuirama nehē. Kiroki ġa pyry aġwamo – ġa ti toko pyry avuirama nehē, ei Tupana'gapyrive'ga.

¹² —Pehendu ti! Nambegwei ti ji rura'javi nehē, ei Jesus'ga. Yvyakotyve'ġa ndeaporoġita ġandetakwera ja ji ikwahavepei. Nurā ti ji imondoi ġa pe ġandeaporoġita kwepykava ġandetakwera ja nehē, ei Jesus'ga.

¹³ —Ji ypy ko ako jipe jahykavamo Alfa. Mbapavamo ji ako jahykavamo Ōmega. Jpyryva'ero ji ako jipe. Mbapavava'ero ji ako, ei Jesus'ga.

¹⁴ —Pyry hete ġa pe – kiroki ġa Tupana'ga nhi'īpo'ru okote'varuhua momboruka. Nahā ti Tupana'ga ei ġa pe a'ero nehē: “Pe'u ti yva hugwi ahemongohava hugwi. Pejo ti cidade pype no pekiavo portas rupi,” e'i ti Tupana'ga nehē, ei Jesus'ga.

¹⁵ —Ojipe'ġa ki a'e te nduri ipype. Tokiyme ti ġa ipype okote'varuhuheteve'ġa, ipajive'ġa, ndoakwahavive'ġa – kiroki ġa gwereko ġwembireko'ġarūive'ġa, iporojukahara'ġa, ġanembiapopyra mboheteve'ġa, i'mbeve'ġa, ojipe'ġa no – kiroki ġa i'mbe pota jipi. Nanongara'ġa nhaporemō ti ndoki tuhē cidade pype nehē, ei Jesus'ga.

¹⁶ —Jihi ko Jesus, ei ga. Jihi amondo jijipyrive'ga pe pyri tomombe'u ti ga nhinhi'iġa ġa pe javo. A'ero ti pe-mombe'u garemimombe'ua ojipe'ġa pe – kiroki ġa ojatyka Tupana'ga mboheteavo hendukatuavo ganhi'iġa. Daviva'ea ko nhiremboypya. Ji ko Daviva'ea rakykwepoharamo no. Ji ko jaytata'iuhua ja – kiroki hendy'jandy'ja ko'ema koty, ei Jesus'ga.

¹⁷ Kiro Tupana'ga ra'uva i'ei cordeiro'jave'ga rem-birekoruamahēa pavēi:

—Herejo! e'i gara'uva hēa pavēi.

Ġahā – kiroki ġa ġwendu Jesus'ga rembikwatijarukara – ġa ti te'i nehē no: “Herejo!”

Ġahā – kiroki ġa ojiko pota Tupana'ga rehe imomborokapota okote'varuhua – ġa ti tuhu upa avuirama Tupana'ga pyri nehē i'gwovo yhya ahemongohava nehē. Ġay'ua pe ji ei ġajikoga Tupana'ga rehe.

Ġahā – kiroki ġa uhu pota upa avuirama Tupana'ga pyri – ġa ti tuhu ojikoga ga rehe nehē i'gwovo yhya ahemongohava ikwepyge'yma nehē.

¹⁸ Joāoramo ji ei ġa momoranduva – kiroki ġa ġwendu Jesus'ga rembikwatijarukara aere'īva'ea mombe'uhava. Ġa pe ji ei ġa imombe'urame ojipe'ġa pe Jesus'ga rembikwatijarukara. Po ġa hajiheva'ea mombe'ui a'ea ko Jesus'ga rembikwatijarukara javo no, a'ero ti Tupana'ga imondoi hahya ġa pe nehē – kiroki hahya Jesus'ga omombe'uuka ġwembikwatijarukara pype. ¹⁹ Po ġa nomombe'upavi Jesus'ga rembikwatijarukara ġa imombe'urame ojipe'ġa pe garemimombe'urame ojipe'ġa pe garemimombe'urame ojipe'ġa pe yva hugwi ahemongohava hugwi nehē. Ga nombuhurukari ġa cidadepyryva pype nehē no. Nahā ti ga nomombryvi ġa pe imbuhure'yma ġa pe pyryva'ea. Pyryva'ea Jesus'ga omombe'u ikwatijarukame ji ve. A'ea ti Tupana'ga nombuhuri ġa pe nehē.

²⁰ Kiroki ga e'i a'ea pe nhaporemō: “A'iti a tuhē!” – ga-ha e'i no:

—Nambegwei ti ji rura'javi nehē. Na tuhē ti, ei ga.

Kwa. Na tuhē a'ero! a'e ji. Amém! Herejo, Jesus, nhandepojoykaharetero, a'e ji.

²¹ Tomombry ti ga pe me nhaporemō Jesus Cristo'ga nhandepojoykaharete'ga, a'e ji.